ANNALES SACRI,

AB ORBE CONDITO AD IPSVM CHRISTI Passione Reparatum:

CVM PRÆCIPVIS ETHNICORVM TEMPORIBVS APTE ORDINATEQVE DISPOSITI.

AVCTORE

AVGVSTINO TORNIELLO NOVARIENSI,

CONGREGATIONIS S. PAVLI CLERICO REGVLARI.

Tomus II.

Anno M. DC. XI.

ADMODVM REVERENDO PATRI NOSTRO,

DON COSMO DOSSENIO,

CONGREGATIONIS CLERICORVM REGVLARIVM S. PAVLI

Præpoſito Generali:

Don Auguſtinus Tornellus, eiuſdem Congregationis Clericus, Sal.

PVTABAM me vnico tantum volumine Sacros Annales poſſe complecti, ideoque de vnica duntaxat totius Operis dedicatione deliberaueram, atque ſtatueram. Poſtea vero quam commodius viſum eſt, eoſdem in duos partiri tomos; cogitanti mihi, cuinam alterum dicare deberem, protinus in mentem venit admodum Reu. Paternitas tua, quæ non de me ſolum, ſed etiam de vniuerſa hac noſtra Congregatione multum optimeque merita eſt. Tu enim iam multis ab hinc annis eam ſingulari vigilantia, charitate, ac prudentia moderaris, & non minus verbis ignem ſpiritualem feruoremque ſpirantibus, quam continuis perſectæ cuiuſdam diſciplinæ, ac regularis obſeruantiæ exemplis, ad virtutem, maiorumque inſtituta erudire, ne dicam impellere ſedulo curas, omniaq; ſtudia, perpetuoſque labores tuos ad eius bonum, ſpiritualeſq; progreſſus indies magis magiſque promouendos dirigere, ac conferre non deſinis. Vt propterea haud immerito eiuſdem Congregationis Alumni; multis ſane nominibus, huic paternæ ſolicitudini, prudentiæ, ac charitati tuæ plurimum debere, omnes ingenue fateri debeant. Ego vero inſuper vel maxime; non ſolum ob ſingularem beneuolentiam, qua me pro tua humanitate proſequeris; verum etiam quod ad opus hoc abſoluendum, & pro muneris tui auctoritate, honeſtas quaſdam diſciplinæ communis exemptiones, & opportuna auxilia mihi haud grauate, cum opus fuit ſemper indulſeris: Et item pro ea, qua polles Sacrarum, Ethnicarumque hiſtoriarum notitia, ac prompta earum recordatione, quædam corrigenda, quædam etiam opportunis locis adijcienda demonſtraueris. Deniq; (1 ad Cor. c. 9. verſ. 7.) ſi verum eſt, quod optime noſter dicere ſolebat Apoſtolus: Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? Certe nemo non videt, quam æquum, iuſtumq; ſit, vt ſi quid lactis, ſi quid fructuum, Deo donante, ferimus; debitam vtique eorum partem offerre debeamus ei, à quo poſt Deum ſpiritualiter paſcimur, & excolimur. Suſcipe igitur, plurimum venerande in Chriſto Pater, meas haſce qualeſcunque lucubrationes, eaſque ceteris filiis tuis ſacrorum librorum ſtudioſis (ſi tamen eis commodi aliquid, atque adiumenti adferre poſſe iudicaueris) pro tua prudentia legendas trade, & me, vt conſueuiſti, Deo commenda. Vale.

ANNALES SACRI QVINTÆ MVNDI ÆTATIS.

AVCTORE

AVGVSTINO TORNIELLO NOVARIENSI.

Congregationis S. PAVLI Clerico Regulari.

HActenus Annales Sacros quatuor prioribus, mundi ætatibus contentos, ac primo Tomo exaratos tradidimus: Prosequamur modo agere de his, quæ ad duas posteriores pertinent: & prius de Annalibus quintæ mundi ætatis, quam à iactis templi à Salomone constructi, fundamentis ad idem à Chaldæis exustum atq; exterminatum perdurasse, non semel iam diximus.

AB ORBE CONDITO *ANNVS* 3023.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS *ANNVS* 1.

1 ANno regni Salomonis quarto, qui erat annus regni Hiram regis Tyri amici eius duodecimus, vt tradit Iosephus *lib. aduersus Apionem*, & annus quadringētesimus octogesimus ab exitu Israelitarum de Ægypto, vt expresse habemus 3. *Reg.* c.6. *v.*1. & videre est in tabulis, & nos supra sub an. mundi 2591. *nu.* 15. & 16. aduersus Melchiorem Canum, & alios, satis superq; probauimos; in mense anni sacri secundo, qui quandoq; dicebatur Zio, quandoq; vero Iar, & frequenter, aliqua saltem ex parte, nostro respondebat Aprili, quemadmodum sub an. mundi 2544. *n.*11 declaratū est; cœpit Salomon iacere fundamenta templi, in mōte Moria, qui vt sub an. mun. 3017. *nu.* 1. & 3. diximus, demonstratus fuerat patri suo Dauid, nimirū in loco iam ab eodem Dauid empto & præparato, qui dicebatur area Ornan Iebusæi, 3. *Reg. c.6. v.*1. & 37. & 2. *Paralip. c.3. v.*1. & 2. Sane de hoc monte Moria, aliquid hic dicendum esset: Sed quia de eo satis egimus sub anno mundi 2163. *num.* 6. ne eadem iterum repetamus, lectorem ad illum locum libenter remittimus.

Quando cœperit Salomon fundamenta templi iacere.

2 Quoniam autem Scriptura sacra concise, & satis subobscure, de Salomonis templo loquitur, vt clarioris doctrinæ gratia, distinctius aliquid de ipso dicamus, prius de interiore templo seu æde sacra, quæ in duas primarias partes, hoc est, in Sancta, & Sancta Sanctorum distinguebatur, agendum erit: postea de exteriori templo, cuius partes erant, Atria, Porticus, Exedræ, aliaque eiusmodi ædificia. Quicquid enim in his fieri contingeret, in templo fieri dicebatur. Itaque, vt à mensuris templi interioris initium sumamus; hæ secundum triplicem eius dimensionem, satis accurate describuntur 3. *Regum cap.* 6. *versic.* 2. & 3. & 2. *Paralipom. cap.* 3. *versicul.* 3. & 4. vbi dicitur, quod domus, quam Salomon ædificauit, erat longitudinis sexaginta cubitorum, in mensura prima, id est, nulla diuisionis eius habita ratione, sed computando simul longitudinem anterioris partis, quæ Sancta, & posterioris, quæ Sancta Sanctorum dicebatur. Latitudo autem erat viginti cubitorum, habebatque ista domus, in fronte sua orientali, porticum longam ad mensuram latitudinis templi, hoc est cubitis viginti, latā vero decem, vt *loco Reg. citato* traditur. Quæ mensuræ omnes, accipiendæ sunt, detracta scilicet ipsa murorum crassitudine, quæ in sacro eloquio non exprimitur quanta fuerit, ideoque supponi debet, eam habuisse æquam altitudini proportionem, & non minorem ea, quam in templo Herodiano, infra sub anno mundi 4032. *num.* 7. probabimus, fuisse cubitorum viginti. Etenim vtriusque templi, videlicet Salomonici, & Herodiani, altitudo fuit æqualis, nempe cubitorum centum viginti, vt suis locis ostendemus. Quanquam de ipsa templi Salomonis altitudine, magna difficultas est, quoniam loco Reg. allegato legimus, prædictam domum habuisse triginta cubitos altitudinis; loco autem Paralipomenon pariter prænotato, traditur, altitudinem eius fuisse centum viginti cubitorum. Quo fit, vt hac de re, nō vna sit omnium Doctorum sententia. Quidam enim putāt id quod in lib. Paralipom. habetur de centum viginti cubitorum altitudine, tantummodo ad porticum, quæ in templi fronte erat, pertinere, nō autem ad ipsam domum, quā ex 3. *Reg.* aiunt triginta duntaxat cubitis altam fuisse. Et hanc opinionem profitetur Arias Montanus, *in suo Bibliorum regiorū Apparatu, in quodam suo libello, quem inscripsit, Ariel, seu de templi fabrica*, vbi etiam quibusdam tabulis, singulas pene templi partes, accurate ac satis eleganter, ad suum sensum, delineatas repræsentat. Non multum ab

De interiori templo, seu domo Dei eiusq; mensuris.

Longitudo.

Latitudo.

Altitudo.

eadem sententia abfuisse videtur Ioann. Villalpandus, qui *in Ezechielem* prædictam porticum in facie templi positam, quam ipse turris nomine appellat, facit centum viginti cubitos altam; reliquam vero templi partem, triginta cubitis humiliorem, hoc est, habentem nonaginta tantum altitudinis cubitos; de qua tamen re nihil prorsus in sacris libris innuitur. Alij vero contra, contendunt Scripturam sacram, quando dicit domum fuisse altam cubitis centum viginti, esse accipiendam de externa, & completa totius templi altitudine. Quod etiam firmis admodum rationibus ex sacra Scriptura, & Iosepho desumptis, & item grauissimorum Doctorum, Bedæ, Ruperti, Ricardi, Petri Comestoris, Angelomi, Lyrani, Abulensis, Caietani, & Vatabli auctoritatibus, confirmat Franciscus Ribera *libro* 1. *de templi fabrica*, *cap.* 5. Quando vero ait Scriptura, domum fuisse altam triginta cubitis, debere intelligi, de interiore atque inferiore templi parte: siquidem tota templi altitudo, intus triplici contignatione distincta erat, vt paulo post *nu.* 4. dicemus. Et hæc quidem posterior opinio, videtur esse communior, & priori præferenda.

3 Distinguebatur autem hæc domus, secundum eius longitudinem, in tres partes: Prima in ipso ingressu erat porticus iam memorata, decem cubitis lata, & longa quantum sese extendebat tota latitudo domus, hoc est, cubitis viginti; quæ & templi vestibulum dici consueuerat. Altera erat domus maior, seu Sancta, longitudinis quadraginta cubitorum, 3. *Regum cap.* 6. *versicul.* 17. in qua erant, altare incensi, mensæ panum propositionis, & candelabra aurea, cum suis lucernis. Tertia demum templi pars dicebatur Sanctuarium, seu Sancta Sanctorum, id est omnium sanctissima, & oraculum; quia ibidem dari solebant diuina responsa, vt patet *Exod. cap.* 30. *versic.* 6. Et hæc erat minor priore: siquidem non excedebat in qualibet sua dimensione mensuram viginti cubitorum, vt colligi potest 3. *Reg. cap.* 6. *versicul.* 16. & expresse asseritur, *ibidem versicul.* 20. & sentiunt communiter Hebræorum Rabbini. Quanquam autem non desint ex Latinis Scriptoribus plurimi, qui proxime adducto textu adeo claro non obstante, asserunt, oraculum quidem fuisse longum viginti cubitis, & totidem latum, quemadmodum 2. *Paralip. cap.* 3. *versic.* 8. replicatum habemus; sed tamen habuisse altitudinis cubitos triginta, sicuti domus anterior, nituntur que prædicto 3. Reg. loco respondere, dicentes, illam viginti cubitorum altitudinem, debere intelligi, non de toto oraculo, sed de muro, qui separabat oraculum, ab anteriori domo, quem credunt fuisse altum viginti duntaxat cubitis, & super ipsum, vsq; ad primam contignationem, remansisse aperturam altitudinis decem cubitorum, solo coopertam velo. Et hanc aperturam ibi necessario ponendam putãt; primo quia, inquiunt, per ipsam aliquomodo prominebant capita perticarum, quibus Arca portari consueuerat: (Erant enim viginti cubitis aliquanto longiores, vt infra sub anno mundi 3030. *num.* 20. ostendemus) Deinde, vt per eandẽ aperturam, transire posset fumus altaris incẽsi, intra ipsum oraculum: Et denique, quia cum nemini dubium sit, vt omnes admittunt, quin velum, quod pendebat ante oraculum, fuerit illud, quod in passione Domini scissum est, à summo vsque deorsum, vt patescerent Sancta Sanctorum: sic arguunt: Si murus ille, vsque ad tectum oraculi fuisset cõtinuatus, certe scissio illa non valuisset patefacere Sancta Sanctorum, quæ nihilo minus muro intermedio remansisset occultata: Igitur, inferunt, à summitate dicti muri, ad tectum oraculi, memoratam extitisse aperturam, viginti cubitis latam; altam vero decem, prædicto duntaxat opertam velo; & consequenter totam oraculi altitudinem fuisse triginta cubitorum, nõ secus ac ipsius anterioris domus. His tamen non obstantib. nos econtrario dicimus: Oraculum viginti tantũ cubitis fuisse altum, quemadmodum aperte asserit sacer textus paulo ante citatus, qui profecto non de altero tantum laterali pariete, sed de cunctis quatuor laterib. intelligendus est, quemadmodum verba ipsa indicant, à quibus nullo modo recedere debemus, præsertim cum nulla sit necessitas ponendi prædictam aperturã. Nam, esto fuerit; certe Arca Domini, cum inferius super ipsius oraculi pauimento posita esset, etiam scisso tam altæ illius aperturæ velo, videri non potuisset, neq; vectes in arcæ circulis positi, per eandem prominere aperturam in alto positam, vllatenus quiuissent. At vero per ipsam oraculi portam, quæ satis ampla fuisse creditur, commode poterant prominere vectium capita, & per eandem intrare odor, fumusque thymiamatis, & scisso velo, patefieri, quæ erant in Sancta Sanctorum. Valuæ etenim illius portæ, fere semper apertæ manebant, ita vt Sancta Sanctorum, ante fores oraculi, solo velo, quod totam eius faciem vestiebat, occluderentur. Igitur si Sanctuarium viginti duntaxat cubitos habebat altitudinis, oportet quod tabulata extrinsecus existentia, quæ pariter viginti cubitis alta erant, vt infra *nu.* 8. dicemus, ante fenestras essent aperta, vt lux ad ipsas ingredi posset.

Longitudinis templi partes.

De Porticu.

De Sancta.

De æde Sancta Sanctorum appellata.

Potro templum istud, de quo nunc agimus, non secundum longitudinem suam tantum, vt dictum est, sed etiam secundum ipsius altitudinem, tripliciter distinctum fuisse certum est. Id etenim euidenter colligitur ex 3. *Reg. c. vers.* 8. vbi dicitur, quod in medio partis dexteræ, domus inferioris, ostium erat, & per cochleam ascendebant (nimirũ Sacerdotes) in medium cœnaculum, & à medio in tertium. Quanquã enim non desint, qui per hanc cochleam, putent (quod nos quoq; non negamus) paratũ fuisse ascensum ad tria illa tabulata, in circuitu templi postmodum fabricata, de quibus infra *nu.* 8. dicemus. Attamen, quod etiam per eandem, ascenderetur supra templum, expresse tradit Iosephus 8. *antiq. cap.* 2. his verbis: *Porro ascensum in superiorem templi partem commentus est Rex in crassitudine muri: hac enim pars* (intellige superior) *non habebat ab oriente magnam ianuam, vt inferior.* Sic Iosephus. Vbi aduertendum est, quod non dixit ad superiores, sed ad superiorem partem templi, quia, vt arbitror, Herodiani templi, quod ipse præ oculis habuit, similitudine deceptus, falso credidit, etiam totam templi Salomonis altitudinem centum viginti cubitorum, eodem modo in duas tantum domos, fuisse distinctam; alteram superiorem, & inferiorem alteram; atq; singulas, sexaginta cubitis in altum fuisse porrectas. At vero Latini Scriptores, qui templũ Salomonis, centum viginti cubitis altum faciunt, dicũt inferiorem domum, ab infimo pauimento, ad priorem contignationem, triginta duntaxat altitudinis cubitos habuisse, vt traditur 3. *Regum capitul. sexto, versicul. secundo.* Et super hanc domum inferiorem, ponunt duo cœnacula, siue solaria, duasve aulas, aut superiores domos, quas olim cœnacula nuncupari consueuisse certum est; quemadmodum nos sub anno mundi centesimo quingentesimo quinquagesimoseptimo, *num.* 16. ostendimus, de quibus aperte dicitur *cap. Reg. proxime citato*, *versic.* 8. *Et per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, & à medio in tertium.* Et medium quidẽ cœnaculum, aiunt, extitisse altitudinis triginta cubitorum; alterum 4

Altitudinis eius partes.

Trium cœnaculorum altitudo quanta.

vero,

vero, quod erat ſupremum, ſexaginta. Ceterũ de inferiori domo, quę proprie templum dicebatur, conſtat ſæpiſſime in ſacris libris fieri mentionem, quoniam ibi quotidie diuina exercebantur myſteria. De ſuperiorib. autem, ad quas, vt diximus, per cochleam aſcendebatur, raro admodum: quia illæ non ad ſacra Sacerdotum munia peragenda, deſtinatæ erant, ſed tantummodo, vt creditur, ad reponenda quædam miniſteriorum vaſa, veſteſque Sacerdotum ſacras, & ſi quæ eiuſmodi alia erant, ad quotidianos templi vſus neceſſaria. Quanquam etiam credibile eſt, alia quoq; ad ſacros vſus non amplius neceſſaria, ibidem tanquã in loco ſacro, & remoto, admodumque conuenienti, fuiſſe aſſeruata, qualia erant tabernaculum, & altare holocauſtomatum, quæ olim fecerat Moyſes, vt ait Abulenſis *ſuper* 2. *Reg. cap.* 8. *q.* 2. & forte etiam tabernaculum, quod fecerat Dauid, de quo ſub anno mundi 2988. *nu.* 2. dictum eſt. Horum enim vſus, ędificato templo, iam ceſſauerat. Puto item ibidem aſſeruata fuiſſe, vrnam auream plenam Man, & virgam Aaron, quæ mirabiliter fronduerat, & librum Deuteronomij, quæ olim iuſſerat Moyſes, per Leuitas poni ad latus Arcæ fœderis Domini, vt cum ipſa deferri poſſent in terrã Chanaan, *Deut. c.* 31. *v.* 26. Hunc enim poſtea librum Ioſiæ temporibus, reperit Helcias Pontifex in domo Domini, & miſit ad Regem, vt traditur 4. *Reg. c.* 22. *v.* 8. Hæc, inquam & eiuſmodi alia, probabile eſt, deuotionis gratia, fuiſſe repoſita in ſuperioribus templi partibus, atque ibidem, vſque ad captiuitatem Babylonicam, templique deſolationem, conſeruata. Et nihilominus ſatis rationabiliter credimus, prædictas duas aulas ſupra templum poſitas, ad quas per cochleam aſcendebatur, extitiſſe tantummodo ſuper domum, quę Sancta dicebatur, non autem etiam ſuper oraculum, quod Sanctum Sanctorum vocabãt, & viginti tantum cubitis altum fuiſſe diximus. Super ipſum enim credimus, nihil prorſus, ob reuerentiam Arcæ Domini, quæ ſubtus collocata erat, vnquam fuiſſe repoſitum, ſed totũ illud ſpatium, quod erat altitudinis centum cubitorum, & latitudinis pariter ac longitudinis viginti, erectis in parte orientali tabulatis, ſine vllo oſtio, vt nemini peruium eſſet, ſemper vacuum penituſq; inane permanſiſſe.

Superiorum duorum cœnaculorum vſus.

5 Hic ſi quis quærat, cur templum non fuerit ædificatum præciſe ad menſuras tabernaculi Moſaici, olim à Domino præſcriptas, quæ *ex Exod. cap.* 26. *verſ.* 16. *vſque ad* 26. colligi poſſunt fuiſſe longitudinis triginta cubitorum, & latitudinis decem, quemadmodum nos ſub anno mundi 2544. *num.* 60. probauimus: aut ſi ab hiſce menſuris recedendum erat, vt fabrica magnificentior euaderet; cur tantummodo duplo maius templum ipſo tabernaculo, factum ſit. Videtur namque longe amplius fieri debuiſſe, præſertim cum in toto illo regno vnicum eſſet, & vt dicitur, 1. *Paralipom. cap.* 22. *verſic.* 5. tale eſſe deberet, vt in cunctis gentib. nominaretur: Et noſtris temporibus, in quibus tot in vnaquaq; vrbe templa viſuntur, plurima ſint, in vrbibus preſertim inſignioribus, illo valde ampliora. Ad hæc reſpondere poſſumus; non eandem fuiſſe tabernaculi, templique rationem. Nam illud quidem, quia portatile eſſe debebat, non debuit maius fieri, quam præſcriptum fuerat: alioqui, vel nullatenus, vel nimia cum difficultate geſtari potuiſſet. Templum autem, quoniam ſtabile, diuque admodum erat permanſurum, procul dubio potuit, debuitque multo grandius ædificari. Non tamen conueniens videbatur, illud adeo amplum fieri, ſicuti ſunt plurima ex noſtris: ſiquidem in his, non ſoli Sacerdotes, ſed omnis populus ingredi poteſt ſoletque. In illo autem, tantummodo Sacerdotes poterant introire, & in Sancta quidem, pauci admodum, iuxta vices ſuas, bis in die, mane ſcilicet & veſpere, ad concinnandas lucernas, incenſumque adolendum, vt patet *Exod. c.* 30. *verſic.* 7. & *Luc. cap.* 1. *verſicul.* 9. & item ſemel ſingulis ſabbatis, ad remouendos panes propoſitionis veteres, calidoſque alios reponendos, *Leuit. cap.* 24. *verſ.* 8. In Sancta autem Sanctorum ingredi poterat ſolus Pontifex ſemel in anno, vt dicitur *ad Hebr. cap.* 9. *verſ.* 7. idque decima die menſis ſeptimi, nimirum in feſto Expiationis, ſeu propitiationis, vt colligitur *Leuit. cap.* 16. vbi eiuſdem expiationis ritus edocetur. Vnde ſuperuacuum videri potuiſſet templum illud tam grande fieri, ſicut nunc ſunt aliqua ex noſtris. Et tamen, ne nimis anguſtum videretur, operæpretium fuit, vt duplo ſaltem maior tabernaculo fieret: & (vt quantum fieri poterat, magnificentiæ ratio haberetur,) quod amplitudini, ob cauſſas ſuperius allegatas, deerat, ſuppleretur intus ornatu precioſiſſimo, foris autem, altitudine eximia; ex quibus, tum admirabile cunctis gentibus, tum etiam inſtar magnæ cuiuſdam turris, munitiſſimum, & valde procul conſpicuum redderetur. Ex quo factum eſt, vt poſtea etiam ipſa Ieruſalem, aliquando nuncupata fuerit Turris gregis, & nebuloſa, vt patet *Mich. cap.* 4. *verſ.* 8. nimirum, vt aiunt illius loci Expoſitores, propter templum in ea, ad altiſſimæ turris ſimilitudinem cõſtructum; quod, quemadmodum turris gregis dictum eſt, quia ad ipſum ter in anno omnis Iſrael, in modum magni gregis, conuenire ſolebat; ita etiam turris nebuloſa nuncupatum fuit, quod tanta eſſet eius altitudo, vt eius ſummitas nubes quodammodo contingere videretur. Itaq; tametſi in ipſa templi ædificatione, ſeruari non potuerint menſuræ tabernaculi; obſeruata nihilominus fuit, quatenus potuit, proportio ad ipſum. Nam ſicuti longitudo tabernaculi triginta cubitorum, tripla erat ad latitudinem eius, quæ creditur fuiſſe decem cubitorum: ita longitudo templi ſexaginta cubitorum, tripla fuit ad latitudinem ipſius, quæ erat cubitorum viginti. Et quemadmodum tota templi longitudo, ad longitudinem tabernaculi; ſic etiam tota templi latitudo, ad ipſam tabernaculi latitudinẽ, dupla fuit. Denique, ſicuti de menſuris tabernaculi non eſt curioſius inquirendum, cur nõ maiores minoresve extiterint; quod certũ ſit à Deo, qui omnia iuſtis ponderibus ac menſuris librare ſolet, Moyſi tales fuiſſe præſcriptas: ſic nec de menſuris templi; quoniam ipſæ quoque Dauidi traditæ diuinitus fuerunt, vt nos ſub anno mundi 3017. *nu.* 3. oſtendimus, & poſtea ab ipſo Dauide Salomoni conſignatæ, quemadmodum ſub anno mundi 3020. *num.* 6. dictum eſt.

Templum cur nõ magis amplum fuerit factum.

6 Dicamus nunc aliquid de eiuſdem templi ornatu, & prius de interno, de quo breuiter ac ſparſim fit mentio 3. *Reg. cap.* 6. *v.* 15. *vſq. ad* 36. & 2. *Paralip. cap.* 3. *verſ.* 4. *vſque ad* 15. Ex quibus locis colligi poteſt, quod omnes templi parietes, intus veſtiebantur tabulis cedrinis, quæ torno aliiſq; fabrilib. inſtrumentis admodum elaboratæ, expolitæq; erant, ac multis exornatæ cælaturis, quæ referebant Cherubim, & palmarum ſpecies, aliaſq; picturas, hoc eſt, variarum rerum imagines, fabrefactas, atq; ita prominentes, vt veluti de pariete egredi viderentur; quæ etiam quibuſdam quaſi catenulis, ſeſe inuicem eleganter admodum complecti videbantur. Omnes vero iſta tabulæ ſic, vt dictum eſt, cælatæ, quas propterea ſatis craſſas fuiſſe oportuit, puriſſimi, ac probatiſſimi auri laminis, tanquam tectis appoſitiſſime ad ſculpturas illas accommodatis, operiebantur; & erant laminæ clauis aureis aſſeribus affixæ, atq; ita ad vnguem

De interno templi ornatu.

cunctas illas cælaturas vestiebant, ac si in tabulis aureis sculptæ fuissent. Puto autem singulas huiuscemodi tabulas, ad minus fuisse latas cubito vno, & semis, quemadmodum erant tabulæ tabernaculi, vt dicitur *Exod. cap. 16. versicul. 16.* vel forte etiam aliquid amplius, puta cubitis duobus, longas vero sexdecim, aut decem, & septem circiter cubitis, & sic inter se dispositas, vt vna tabula sursum, & altera deorsum, transuersaliter, inata parietes excurrerent: reliquæ vero inter ipsas erectæ, inuicemq; eo modo iunctæ essent, quo componi solent pelles deauratæ, seu panni serici, quibus diuitum cubicula vestiuntur. Atque hoc ordine, crediderim, exornatos anterioris Domus parietes, à pauimento sursum vsq; ad viginti cubitorum altitudinem, hoc est, vsque ad limina fenestrarũ, quas in reliqua superiori decem cubitorum altitudine, rite dispositas fuisse dubium nõ est, & ibidem oblique fabricatas, vt traditur 3. *Reg. cap. 6. vers. 4.* Spacia vero inter easdem fenestras existentia, alio pariter tabularum eiusdem operis ordine, decenter cooperta fuisse necessarium est, ita vt ne vnus quidem in parietibus lapis, vel pars eius vspiam apparere posset, quemadmodum significanter exprimitur *ibidem vers. 18.* Eodem quoq; modo Sanctuarium, quod non tantæ erat altitudinis, simili ac proportionata tabularum dispositione, vbiq; intus peruenuste vestitum, paratumque fuisse credimus: nisi forte, ipsæ Sanctuarij tabulæ, vt probabile est, maiori aliquo essent artificio elaboratæ, elegantioribusque ac maioribus cælaturis fabrefactæ. Porro anterior Sanctuarij facies, insuper tota velo operiebatur pretiosissimo, quod ex hyacintho, purpura, cocco, bissoque, mira varietate intextum, picturas Cherubim aliasq; varietate, ac pulchritudine admirabiles, referebat. Neq; vero templi parietes tantum, vt dictum est, Salomon tabulis cedrinis, graphice admodũ cælatis, atq; inauratis, exornari voluit, sed & trabes, & laquearia, postesq;, & ostia, ea cedro fieri, variisque cælaturis, & cuncta desuper inaurari. Nec non & pauimentum ipsum, quod tabulis, in Sanctuario cedrinis, in anteriori autem domo abiegnis stratum erat; non quidem cælatis, quia planum esse debebat; veruntamen laminis aureis desuper vsquequaq; contectis, vt propterea nihil in templo, nisi auro tectum conspici posset, quemadmodum expresse traditur 3. *Regum cap. 6. versic. 22.* Superiora quoque cœnacula Salomon intus texit auro, vt dicitur 2. *Paralipom. cap. 3. versic. 9.* sed, vt arbitror, illa non tanto artificio expoliuit. Et interior quidem templi ornatus sic se habebat.

7 Exterior autem eiusdem templi pulchritudo, in tribus fere posita videbatur: Primo, quia templi fabrica erat valde sublimis, nimirum alta centum viginti cubitis, & in modum magnæ ac celsissimæ turris ædificata, vt dictũ est, & in loco admodum eminenti posita, hoc est, in vertice montis altissimi, ad quem ab vrbe Ierosolyma, quæ ipsa quoq; in eodem monte ædificata erat, non modicum ascendebatur, iuxta illud Luc. *c. 18. v. 10. Duo homines ascendebant in templum*; & Actorum *c. 3. v. 1. Petrus autem, & Iohannes ascendebant in templum.* Vnde procul admodum videri poterat, & ab eius pinnaculo, seu culmine, vel potius domate, tota fere Iudæorũ regio commode perlustrari. Secundo, quia ex lapidib. magnis, & pretiosis, hoc est nõ ex quolibet marmore, sed admodum albo, & electo, eoq; exquisitissime quadrato, dolato, atq; expolito, ædificatum erat templum, à fundamentis, vsque ad verticem, vt colligi potest ex 3. *Regum cap. 5. versic. 17. & 18, & cap. 6. versic. 7.* Tertio, quoniam tectum, quod erat in summitate templi, vt habetur *loco proxime citato, versic. 9. & 10.*

De externa templi pulchritudine

totum erat de lignis cedrinis compactum, habebatque desuper, nimirum in circuitu, tabularum in modum, vt arbitror, elegantis cuiusdam cancelli fabrefactum, pariter cedrinum, altitudinis quinque cubitorum. Ex quo Scripturæ sacræ loco inferri potest, ipsum templi tectum, non fuisse fastigiatum, seu acuminatum, vt sunt nostra; sed fere planum, more tectorum, quæ fiebant in Palæstina, & Ægypto, aliisq; regionibus, vbi raro admodum pluere solet. Et eiusmodi tecta magis proprie significari videntur vocabulo Græco, quam Latino. Dicuntur enim δώματα, supra quæ, quia nonnunquam ascendere solebant, iuxta illud *Prouerb. cap. 21. v. 9. Melius est sedere in angulo domatis, &c.* id est, (vt ibidem exponit Iansenius) in angulo tecti minus cœli expositi. Propterea præceperat Dominus, *Deut. cap. 22. vers. 8.* filiis Israel, vt quando domum nouam ædificare vellent, attollerent aliquantulum in circuitu tecti eius murum, ne quis inde cadere posset. Ex hac quoque de caussa videtur Salomon fecisse prædictum tabularum super omnem domum, id est supra pinnaculũ templi. Poterat ergo einsmodi tabulatum ipsi templo tria præstare, nimirum maiorem securitatem iis, qui supra templum ascenderent, Ne videlicet eos inde in præceps labi contingeret. Et item tempore belli, faciliorem eiusdẽ templi defensionem: sic enim commodius saxa, aliaque eiusmodi ibidem comportare, & inde valentius deiicere poterant. Deniq;, quod erat præcipuum, non mediocrem templo tabulatum illud conferebat decorem & pulchritudinem: Erat enim veluti totius fabricæ coronula, & ad maiorem gratiam (si Venerabili Bedæ *in lib. de templo, c. 9.* credimus) turriculis quoq; eleganter distinctum conspiciebatur; quæ si in acutum desinebant, quodammodo murorum pinnas imitari videbantur. Vnde illa templi summitas, pinnaculum templi dicta est, non quia tectum eius esset fastigiatum, sed quia in circuitu eius veluti pinnas plurimas haberet. Eusebius *Lib. 9 de Præparatione Euangelica, cap. 4. versus finem* addit: Salomonem fecisse etiam catenas, tanquam retia, super omnem templi altitudinẽ viginti cubitis, easque instrumentis quibusdam extendisse; à quibus quadraginta tintinnabula ærea dependebant, ne aues super templum sederent, neq; nidos in laquearib. eius facerent, vt templum ab omni prorsus immunditia incontaminatum seruari posset.

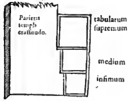
Ad eundem etiam exteriorem templi ornatum, 8
reduci posse videtur ligneum illud ædificium, quod extrinsecus in circuitu templi, & Oraculi, præterquam in fronte orientali, fabricatum erat, quod sub nomine trium tabulatorum breuiter tangitur 3 *Reg. c. 6. vers. 5. vsque ad 7.* vbi legimus: *Et ædificauit super parietem templi* (id est ad parietem templi, iuxta illud *Psalm. 136. versic. 1. Super flumina Babylonis, &c.*) *tabulata per gyrum in parietibus Domus per circuitum templi, & oraculi, &c.* & postea subiungitur, quod tabulatum infimum, habebat quinq; cubitos latitudinis, medium sex, supremum vero septem. Circa quæ tabulata, tria potissimum quæri possunt: Primo de ipsorum forma, & vsu. Secundo, cur essent in latitudine inæqualia. Tertio, quanta esset eorundem altitudo. Nam de singulorum distinctionibus, & cellarum numero, nihil certi affirmare possumus, nisi quod Iosephus 8. *Antiquit. cap. 2.* eas triginta in vnaquaque ipsarum serie faciat. Et quidem, quod ad primum attinet, duæ habentur Doctorum opiniones: Altera quæ putat illa fuisse veluti deambulatoria, è templi muris prominentia, seu longa quædam podia, cancellis duntaxat circumdata, & triplici ordine, secus templi parietes, ad eius decorem, excurrentia. Pro qua sententia facere videntur, primo

De tribus templi tabulatorũ seu cellarum ordinibus.

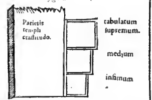
ipsa

De tabulatorum forma. ipsa tabulatorum latitudo, quæ cum definiatur fuisse quinque, vel septem cubitorum, videtur satis angusta, ac magis conuenire loco ad deambulandum, prospiciendumve, quam ad habitandum destinato. Deinde illa verba loco Reg. citato apposita: *Et fecit latera in circuitu*: id est, vt nonnulli interpretantur, veluti cancellos, ne quis inde labi posset. Hanc opinionem secuti videntur plurimi ex Latinis, qui de hoc templo scripserunt, Beda, Ricardus, Lyranus, Auctor Historiæ Scholasticæ, Abulensis, & alij. Sed si hæc fuissent podia ad templi ornatum facta; non minus viderentur fieri debuisse in orientali eiusdem templi fronte, vbi maiorem habuissent gratiam, quam in alijs eius partibus. Quare multo probabilior videtur sententia Iosephi, aliorumque Hebræorum, & Vatabli, qui sentiunt, prædicta tabulata, non fuisse deambulatoria, sed diuisa in cellas ad vsum templi ædificatas, ostiisq; ita dispositis, vt ab vna in aliam, commode pertransiri posset. Eandem opinionem sequitur, & aliquot etiam argumentis ex sacra præsertim Scriptura desumptis, confirmat Ribera *libro 1. cap. 13. de templi fabrica*, vbi etiam reddit caussam, cur adeo arctæ essent dictæ cellæ, nimirum ordinem ipsarum infimum, propter areæ angustiam, non potuisse fieri quinque cubitis latiorem, reliquos vero duos supra positos, ad maiorem ipsorum firmitatem ac decorem, vno tantum cubito sese inuicem excedere debuisse. Ad alterum quæsitum, quod erat de inæqualitate latitudinis horum tabulatorum, dicimus, duobus modis illam potuisse contingere: vel quia templi murus, in parte inferiori, vsque ad tectum primi tabulati, esset crassior, & inde vsque ad tectum secundi, vno cubito minus crassus: in tertio autem tabulato, altero item cubito gracilior, vt prima quæ hic ponitur figura demonstrat: Vel è conuerso, quia parietes quidem templi, extrinsecus perpendiculariter ascenderent; ordines vero tabulatorum, seu cellarum, sese inuicem foris vno cubito protenderent, vt in secunda figura hic exprimitur. *De eorundem inæqualitate.*

Prima figura.

Secunda figura.

Vtraque opinio probabilis est, & suos habet defensores; verum nobis posterior magis arridet, propter illa verba, quæ habentur 3. *Reg. cap. 6. vers. 6.* videlicet: *Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, vt non hærerent muris templi.* Ex quibus verbis videtur posse colligi, quod prædicta tabulata nō crassioribus illis muri partibus, vt in prima figura cōspicitur, sed trabibus secus murum erectis fulciebantur, vt secunda ostendit figura. Quanquam etiam dubium sit, an ibidem Scriptura, per trabes, intelligat transuersales tantum, quæ super prominentias è templi parietibus egredientes, quas Architecti vocant Canes, residerent, vt sentit Ribera; an vero intelligi velit etiam rectas, quæ ibidem è terra surgerent, vt putat Abulensis. Quicquid sit de prædictis canibus, mihi profecto satis probabile videtur, secus templi parietes, præter trāsuersales trabes, alias quoque rectas, per iusta quædam interualla, in terram fuisse defixas, saltem vt ab vna ad alteram, tabulæ in septi modum affigerentur, ne qui in tabulatis essent, vllo modo possent templi muros contingere. Et hoc videtur significari illis verbis: *Vt non hærerēt*, (nimirum tabulata, & qui in eis essent) *muris templi*. *De ipsorum altitudine.* De altitudine autem horum tabulatorum, seu cellarum, quod erat tertium quæsitum, Scriptura sacra non meminit, quemadmodum nec de earum longitudine. Vnde aliqui arbitrati sunt, altitudinē primi tabulati, peruenisse vsq; ad primam templi contignationem, ita vt eadem tigna, egressa muros templi, sustinerent tectum primi tabulati, & eodem modo in secunda & tertia cōtignatione. Ex quo sequeretur, altitudinem primi tabulati, seu infimi ordinis cellarum, fuisse triginta cubitorum, & secundi totidem, & tertij seu supremi, sexaginta. Veruntamen hęc opinio (supposito quod huiusmodi tabulata, nō podia essent, sed cellæ) non placet; tum quia tanta cellarum celsitudo, ad ipsarum latitudinem, quam diximus fuisse cubitorum quinque, vel ad summum septem, nimis fuisset improportionata, tum etiam quia sic cellæ totum templi murum extrinsecus operuissent. Quod certum est reluctari Iosepho, qui *lib. 6. de bello Iudaico c. 6.* scribit, quod superior templi pars, eiusmodi domos nū habebat. Et clarius *lib. antiq. 8. c. 2.* dicit, quod *prædicta tabulata, seu cellæ, viginti cubitis attollebantur, & super has alia series cellarum erat extructa super quam rursum alia omnes inter se numero, & altitudine pares, ita vt coniunctæ inferius ædificium æquarent: nam superius non erat circumædificatum.* Ex quibus Iosephi verbis patet, quod dimidia tantummodo pars altitudinis murorum templi, hoc est sexaginta duntaxat à solo cubitis, extrinsecus, dictis tabulatis operiebatur. Quanquam istam Iosephi sententiam, potius de templo nouissime ab Herode constructo, quod ipse Iosephus sępius vidit, & cui putauit Salomonicum per omnia, vel saltē in hoc fuisse simile, crediderim posse accipi. Nam si tabulata templi Salomonis, habuissent singula viginti cubitos longitudinis, & totidē latitudinis, & viginti pariter altitudinis, quemadmodum nunc in textu Græco eiusdē Iosephi, loco Antiq. proxime allegato legimus; proculdubio altitudo cellarum, ad reliquas ipsarum dimensiones fuisset satis proportionata. Verum cū ex sacro textu, vt dictū est, & item ex emendatiore Iosephi lectione, olim à Ruffino translata, constet tabulata templi Salomonis, quinque circiter cubitis fuisse lata, non est credibile, quod singula habuerint viginti cubitos, vel amplius, latitudinis. Neque in hoc necesse est omnino fidem adhibere Iosepho, præsertim cum videamus ipsum, in nonnullis quoque alijs eiusdem templi mensuris, aper-

tissime à sacris codicibus discordare: Siquidem templi inferioris altitudinem, dicit fuisse sexaginta cubitorum, & tamen 3. *Reg. cap. 6. vers.* 2. ponuntur tantummodo cubiti triginta: & prædicta tabulata dicit Iosephus fuisse omnia eiusdem amplitudinis: Scriptura autem, *vbi supra versic.* 6. medium tabulatum fuisse vno cubito latius infimo, & supremum medio adhuc altero cubito latius extitisse tradat. Itaque si hac in re coniectari liceret, dicere possemus, rationabile admodum videri, singula illa tabulata, siue cellarum ordines, tot altitudinis, quot latitudinis cubitos habuisse; ita vt tectũ supremi ordinis cellarum, prope ad limina fenestratũ templi, quæ in anteriori domo, hoc est, in Sancta viginti circiter cubitis à pauimento alta fuisse diximus, peruenirent. In Sancta autem Sanctorum, quam non nisi viginti cubitis altam fuisse diximus, oportet fenestras multo fuisse humiliores, & tabulata ante ipsas fuisse interrupta, & aperta, ita vt lumen ingredi posset, quemadmodũ supra *nu.* 3. dictum est. Porro ad has cellas, seu ad superiora tabulata, per eandem cochleam, per quam ad cœnacula templi ascendebatur, pariter ascensus præberi consueuisse creditur, ostiolis in ipsius templi

Differentia inter templum Salomonis & Ezechielis.

parietibus apte dispositis. Ceterum hic notandũ est, prædicta tabulata lignea, non reperiri in eo templo, quod in visione mõstratum est Ezechieli, sed eorum loco, ad illius templi latera, quasdam potius domunculas muris firmissimis ędificatas, vt etiam videre est in Villalpandi typis. Quare videtur, non omnino sustineri posse, quod idem Villalpandus sæpe supponit, & pro indubitato axiomate habet, nimirum, idem prorsus fuisse templum Ezechieli mirabiliter ostensum, cum eo, quod olim Salomon extruxerat: præsertim cum in aliis quoque eadem templa nonnihil fuisse inter se diuersa, nos infra suis locis simus demõstraturi. Vnde fit credibilius, Ezechieli in prædicta visione diuinitus præmonstrata fuisse, non ea præcise, quæ in templo à Salomone constructo, & à Chaldæis destructo, extiterant; sed multa quoque eorum, quæ facienda erãt in illo templo, quod postea sub Dario Hystaspis reædificandum, & posterioribus temporibus, primo ab Artaxerxe Longimano, mox à Simone iusto, ac demum ab Herode (vt nos sub annis mundi 3540. *num.* 1. & 3610. *num.* 9. & 3752. *nu.* 2. & 4032. *nu.* 1. *vsq. ad* 17. inclusiue ostendemus) muniendum, instaurandum, ampliandum, decorandum, ac perficiendum erat. Et hæc sunt quæ de externo intimi templi ornatu, ex sacris libris colligi posse videntur. Vtrum autem insuper idẽ templum,

De templi architectura.

ab extra, tot talibusque Architecturæ ordinibus, atque ornamentis fabrefactum esset, quot, qualibusq; ipsum repræsentat Villalpandus in suis elegantissimis eiusdem templi descriptionibus, ac typis, affirmare non ausim, cum probabilius sit, illis temporibus Architecturæ artem, nondum adeo fuisse perfectam, quin etiam omnino conuinci posse nõ videatur, tunc temporis, eximios illos eiusdem artis ordines regulasq; in vsu fuisse apud Hebræos, quæ postea apud Gręcos ac Romanos excellenter admodum floruerunt. Quemadmodum enim ab his valde differt illud Architecturæ genus, quod ducentis, & amplius ab hinc annis, in Germaniæ regionibus, vigebat, ac etiam in Italiam introduci cœperat, & ad cuius normam templum maius Mediolani ædificatum videmus: Ita potuit illud, quo in Syria, Salomone viuente, vti consueuerant, in multis differre ab eo, quod deinde Græci, Romanique in vsum induxerunt. Solent enim tempora in eiusmodi præsertim artibus multa nouare, aliaque à prioribus diuersa introducere, aliquando quidem priscis minus perfecta, vt plurimum autem multo perfectiora. Et hæc de nobiliori parte templi, quæ magis proprie templum interius, seu domus Domini dicebatur, sint dicta: Cuius binos hic typos, ad ea, quæ hactenus diximus magis exprimenda delineari curauimus, quorum primus exteriorem eius formam, alter vero interiorem demonstrabit. Nam ipsius vestigium conspici poterit in atriorum ichnographia, quam tertio loco hic pariter subiungendam duximus, vt quæ de atriis quoque, ac in eisdem contentis, continuo dicenda erunt, facilius percipi valeant.

* * *

Dictum est hucusque de nobiliori parte templi, 9
quæ magis proprie templum dici poterat. Restat nunc aliquid dicere de partibus eius exterioribus, hoc est, de Atriis, Porticibus, Exedris, & si quæ erant eiusmodi alia. Erant autem Atria, areæ quædam in medio discoopertæ, ac sub dio positæ, ad latera vero porticibus cinctæ, sub quibus pluuio æstusque tempore, poterat populus se recipere. Sane quod Salomon non vnicum duntaxat atrium fecerit, indicant verba illa 3. *Reg. cap. 6. vers.* 36. *Et ædificauit atrium interius, &c.* Inde enim infertur, fuisse saltem aliud exterius pro populo: quandoquidem in atrium interius, Sacerdotes, & Leuitæ tantum ingredi poterant. Præterea 1. *Paralipom. capit.* 28. *versicul.* 6. *&* 12. fit mentio atriorum in numero plurali. Et item *in Psalmo* 133. *In atriis domus Dei nostri:* & alibi non semel. Verum vtrum fuerint duo atria solum in templo Salomonis, an plura; & an omnia in anteriori parte templi ad orientem, vel etiam ad latera, & in circuitu ipsius templi, non satis exploratum videtur. Nam licet plerique ex Catholicis scriptoribus, plura, nimirum quatuor saltem atria ponant, eaque etiam in circuitu templi, vt sunt Cassiodorus *in Pandectis*, quem citat, sequiturque Beda *in lib. de templo, capit.* 16. Auctor Historiæ Scholasticæ *lib. 3. Reg. capit.* 14. *&* 15. Lyranus *super 3. Reg. cap.* 6. & Abulensis *ibidem quæstio.* 20. *&* 21. & alij: Attamen, vt bene notat Ribera *lib.* 1. *cap.* 16. *de templo*, confuderunt isti tempora, & templa, existimantes omnia atria, quæ in templo ab Herode constructo fuisse leguntur, etiam in templo Salomonis extitisse. In quorum numero videntur etiam fuisse ex Neotericis Arias Montanus, & Villalpandus, non aduertentes ad ea, quæ scribit Iosephus *lib.* 1. *de bello, cap.* 6. vbi de Herodiano templo verba faciens, sic ait. *Fanum autem conditum erat, vt dixi, supra durissimum collem. [illegible] quidem vix templo, atque areæ sufficiebat [illegible] summo planities, quod vndique preceps erat atq. [illegible] Cum autem rex Salomon, qui etiam templum [illegible] auerat, muro eius partem ab oriente cinxisset, vna porticus aggeri est imposita, & manebat ex aliis partibus nudum, quoad seculis posterioribus, semper aliquid aggeris accumulante populo, coæquatus collis latior effectus est.* Et *lib.* 15. *Antiq. cap.* 14. de hoc eodem colle agens, ait: *Tumulus erat petriculosus, arduus, à vertice sensim versus orientale vrbis latus resupinus. Huius verticem primus Salomon rex noster, instinctu Dei, muris circumdedit.* Hæc Iosephus, ad cuius mentem subiectum typum designari curauimus.

* * *

Porro ex memoratis Iosephi verbis, quatuor colligi posse videntur: Primo, quod quando Salomon 10
extruxit templum in vertice mõtis Moriæ, quæ tum ibi extabat planities, vsque adeo erat angusta, vt vix templo, & areæ in qua factum est Atrium interius, sufficeret. Et insuper illa tam arcta planities, sensim orientem versus ascendebat, moxq; ibidem in profundissimam vallem præcipitabatur. Secundo quod

De partibus templi exterioribus.

De Atriis.

Quatuor ex Iosepho deducenda.

propterea Salomon, vt posset ibi atrium exterius construere, coactus est erigere murum ab ima valle firmissimum, detractaque ad ipsum altiore collis summitate, magnam vallis partem implere, & colli coæquare. Quo facto, super ea planitie sic ampliata, atrium exterius fabricauit, cœpitque prius illud ab oriente cingere, imposita super prædictis muro & aggere, porticu, ita vt maneret atrium ab aliis partibus nudum, hoc est, vt diximus, apertum. Postea vero subsequenter, illud etiam à lateribus cinxit aliis porticibus. Et hoc est, quod indicat idem Iosephus 8. *antiq. cap.* 2. vbi sub nomine Fani, describit hoc atrium exterius dicens: *Extra hoc septum* (videlicet quod separabat atrium interius ab exteriori,) *erat Fanum porticibus magnis ac latis cinctum, & portis altis patens, quarum singulæ singulos ventos spectabant, & foribus auratis claudebantur. In hoc fanum cuilibet è populo puro, mundo, ac casto, & præscriptorum legis obseruanti ingressus patebat. Dici autem non potest ac vix etiam oculis credi, quam mirandum fuerit illud exterius fanum. Vallibus enim expletis tam profundis, vt ad prospectum oculi caligarent, & aggesta ad quadringentos cubitos terra, eam vertici montis, in quo templum extructum est, æquauit. Atque hoc modo factum est, vt area fani cum solo templi æquaretur. Hanc cinxit duplicibus porticibus, quas columnæ è natiuo saxo sustentabant, & laquearia cedro expolita tegebant: fores vero habebat totum hoc fanum ex argento fabricatas.* Hucusque Iosephus. Tertio colligitur, quod in templo Salomonis, præter duo memorata, nulla erant alia atria, neque muri in circuitu templi, propter ipsius areæ angustias, ob quas etiam credimus, tabulata siue cellas in lateribus templi, adeo arctas, & inæquales, vt *num.* 9. dictum est, fuisse ædificatas. Quarto demum, quod posterioribus postea temporibus, prædicta montis planities, paulatim impletis per circuitum vallibus, latior effecta est, ita vt atria ipsa, postmodum dilatari, ac multiplicari commode potuerint. Quod saltem regnante Iosaphat fieri cœpisse insinuatur 2. *Paralip. c.* 20. *versic.* 5. vbi fit mentio atrij noui, ante quod stetit Iosaphat, in medio cœtu Iuda, & Ierusalem. Quanquam nouum dici puto, quod tūc de nouo fuerit ampliatum, propter ea, quæ paulo post dicemus, de duobus atriis à Manasse contaminatis. Igitur ex Iosepho patet, Salomonem duo tantum atria extruxisse, alterum pro Ecclesiasticis, & pro populo alterum. Quod etiam ex sacra Scriptura confirmari potest, præsertim vero ex 2. *Paralip. cap.* 4. *versic.* 9. vbi de Salomone dicitur *Fecit etiam atrium Sacerdotum, & basilicam grandem, &c.* id est, atrium interius, & alterum exterius, quod multo amplius factum est pro populo excipiendo, & propterea appellatur basilica grandis, respectu atrij Sacerdotum. Legimus etiam 4. *Reg. cap.* 21. *vers.* 4. quod Manasses extruxit aras in domo Domini, & altaria vniuersæ militiæ cœli, in duob. atriis templi Domini, quasi diceret, quod ipsum templum & omnia atria eius contaminauerat. Vtrum autem Salomon, atrium quod fecit pro populo, etiam ita distinxerit, vt vna pars pro maribus, altera pro fœminis deputata esset, incompertum est. Videtur tamen satis probabile opinari id non tunc, sed post aliqua tempora fuisse præstitum, quando scilicet iam vsu, & experientia cognitum fuit, id maxime expedire. Ex his ergo (præsertim si vera sunt, vt credimus, quæ ex Iosepho retulimus,) satis euidenter apparet, fieri nullo modo posse, quod templum à Salomone constructum, fuerit tot atriis, porticibus, aliisq; ædificiis exornatum, & illius amplitudinis, quam referunt, ostenduntque elegantissimæ illæ Villalpandi eiusdē templi ichnographiæ pariter, & orthographiæ merito sane quantum spectat ad architectonicæ splendorem, etiam ore regio, vt ipse asserit, modum commendatæ.

Porro de duobus atriis à Salomone ædificat[is] quanta esset ipsorum amplitudo, neque ex sacris literis, neque ex Iosepho habemus, neque aliu[nde] q[uod] nouerim, eorum dimensiones traditæ reperi[untur]. Sed præter superius ex Iosepho relata, [ne]c t[amen] de hisce atriis scire possumus, quod se[...] vno duntaxat septo distincta erant, & illu[d] septum, ex tribus lapidum valde politoru[m ordini]bus, & insuper altero lignorum cedri ordine [con]stabat, quemadmodum dicitur 3. *Reg. cap.* 6. *v[ers.]* 36. Et tribus tantum cubitis altum erat, vt asserit Iosephus 8. *antiq. cap.* 2. nimirum quo possent laici è atrio exteriori videre Sacerdotes in atrio interiori sacrificia offerentes. Ambo autem hæc atria, preciosissimo marmore, multoque decore strata erant, vt dicitur 2. *Paralip. cap.* 3. *vers.* 6. quod non de templo interiori accipiendum est; siquidem, vt dictum est, illud stratum erat tabulis abiegnis, & cedrinis, auro subductis, sed de templo exteriori, hoc, est de atriis, quemadmodum etiam colligi potest 2. *Paralip. c.* 7. *vers.* 3. vbi aperte dicitur, quod pauimētum atrij exterioris, in quo stabant omnes filij Israel cum Rege Salomone, stratum erat lapide, & idem credendum est de atrio Sacerdotum. Porro porticus illę, quas ex Iosepho diximus, in atrio exteriori, magnificentissime per Salomonem, fuisse extructas, quāuis postea à Chaldæis, cum reliquo templo, dirutæ vastatæque fuerint, oportet tamen aliquam earum partem (nimirum orientalem, quæ firmior erat, tāquam super muro ab ima valle erecto fundatam) remāsisse. quæ mox denuo instaurata, nihilominus primi conditoris nomen deinceps retinuit, & vsque ad tempora Apostolorum, porticus Salomonis appellata est, vt patet ex Euangelio Ioan. *capit.* 10. *versic.* 23. *Ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis.* Et Actorum *c.* 3. *vers.* 11. *Cucurrit omnis populus ad eos, ad porticum, quæ appellatur Salomonis.* Et *c.* 5 *vers.* 12. *Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis.* Ex quibus locis manifeste apparet, istam porticum fuisse in atrio exteriori, in quod populus ingredi poterat: Et consequenter toto, vt aiunt, cœlo aberrasse, qui crediderunt prædictam porticum, Salomonis appellatam, fuisse illam à nobis supra *num.* 3. descriptam, quæ in vestibulo templi seu sacræ ædis posita erat. Nam ad eam, neque populus, neque Apostoli, imo neque ipse Dominus Iesus, ingredi attentasset, ne legem violare voluisse crederetur, quæ ad illam porticum non nisi Leuitici ordinis homines accedere permittebat. Sane in circuitu eiusdem atrij exterioris, præsertim ad portas eius, aut in interuallis earum, ædificatas fuisse Exedras, siue Gazophilatia aut pastophoria, dubium non est. Nam etiam eiusmodi Exedræ cōtinebantur in descriptionibus partium templi, quas dederat Dauid Salomoni, vt patet 1. *Paralip. cap.* 28. *versic.* 12. Quanquam autem Exedræ, Gazophilatia ac Pastophoria, tanquam synonyma sæpius in Scripturis sacris vtrinque compeniantur, vt late probat Ribera *libr.* 1. *capit.* 17. *de templi fabrica*, nihilominus Exedræ nomen videbatur magis genericum, & vsitatum ad significandum quæcunque domicilia seu cubicula, quæ in dicto atrio ad varios ministrorum templi vsus, ædificata erant. Gazophilatia vero magis propriȩ dicebantur, quæ ad reponendos thesauros domus Domini, populique oblationes specialiter destinata erant, & propterea vtrinque ad portas dicti atrij constitui solebant, vt commodius ingrediente populo oblationes accipi possent. Pastophoria autem

De a[trijs ...] ornamento.

De eorum porticibus

De Exedris Gazophilatiis, & Pastophoriis.

proprie dicebantur, in quibus morari consueuerant Sacerdotes, & Leuitæ toto illo tempore, quo vacabant ministeriis templi in ordine vicis suæ, iuxta distributionem à Dauide factam, de qua nos sub anno mundi 3020. *num. 2. vsque ad 6.* late egimus. Non enim nisi expleta hebdomada sua, ad proprias domos redire poterant. Ceterum quemadmodum certum est, memoratas Exedras, & porticus, & interiora totum quoque ipsum exterius atrium ab ipso Salomone fuisse factum: ita dubitari posse, videtur, num hæc omnia intra illud septennium, in quo domus Domini ædificabatur, fabricata fuerint an postea. Et ratio dubitandi est, quia 3. *Reg. cap. 6.* vbi agitur de templi fabrica, licet inter alia fiat mentio ædificationis atrij interioris, nihil tamen prorsus innuitur de exteriori; neque item 2. *Paralip. cap. 3.* vbi pariter ipsa templi ædificatio describitur. Et præterea cum ex Iosepho 8. *antiq. cap. 2.* clarum sit, istud atrium exterius, super aggeres, saltem pro maiori parte, fuisse extructum; videtur longius temporis internallum exegisse, ad explendas prius valles profundissimas, & pro aggerenda, vt idem Auctor ait ad quadringentos cubitus terra, super qua fieri posset dictum atrium. Vetumtamen his non obstantibus, dicimus, prædicta omnia, intra memoratam septennij tempus fuisse absoluta; quia Salomon, vt infra sub anno mundi 3029 *nu* 1. probabimus, septem annis perfecit templum in omni opere suo, & in omnibus vtensilibus suis. Quod etiam affirmat Iosephus loco proxime adducto, & addit, Salomonem prædicta omnia, quæ integram hominis ætatem poscere videbantur, non modo ad opulentiæ, sed etiam ad celeritatis ostentationem, tam cito perfici curasse. Et præterea, quod attinet ad atriũ exterius, constat (vt nos sub anno mundi 3030 *num.* 18. dicemus,) Salomonem, anno à templi fabrica inchoata, octauo, quando celebrabat eiusdem templi dedicationem, stetisse super basim æneam, in medio basilicæ, hoc est, atrij exterioris. Ergo signum est, quod tunc iam erat fabricatum.

Templi fabrica an septennio peracta absoluta.

12 Eodem anno regni Salomonis quarto, mense octauo circiter desinente, vt sub anno mundi 3022. *num.* 2. probauimus, & consequenter post sex circiter menses à cœpta fundatione templi; Salomon, cum audisset, quod Semei, qui maledixerat patri suo Dauid, & cui propterea sub pœna mortis interdixerat exitum de Ierusalem, paruipendens Regis imperium, abiisset in Geth, & inde seruos suos, qui ibidem transfugerant, reduxisset in Ierusalem, eundem, tanquam præcepti regij transgressorem, iussit interfici, 3. *Reg. capit. 2. versicul. 36. vsque ad finem capitis.*

Semei à Salomone iubetur interfici.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3027.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 5.

1 ANno (vt ex paulo infra dicendis probabiliter coniici potest,) regni Salomonis octauo circiter inchoante, qui erat à cœpta templi fabrica quartus tunc incipiens; nimirum quando iam pene ad medietatem perductum erat ædificium; factus est sermo Domini ad Salomonem, in quo promisit rata facere, quæ alias Dauidi pollicitus fuerat, videlicet, (vt ibidem exponunt Doctores,) stabilire in prosapia sua regnum eius in sempiternum, & templi illius fabricam, quam moliebatur, feliciter ad optatum finem perducere, & inhabitare in medio filiorum Israel, hoc est, in eodem templo semper se exhibere paratum ad eorũ preces benigne suscipiendas, eosdemque protegendos, &c. Si tamen ipse Salomon ambularet in lege Domini data per Moysen, & obseruaret omnia præcepta eius, nimirum moralia, iudicialia, & ceremonialia. Ex qua conditione non seruata, facile est intelligere, cur regnum illud exciderit. Sed & aliud hic maioris momenti est, quod ex verbis Domini inferre debemus, nimirum, non magnum quid esse templa quãtomnis magnificentissima Deo ædificare, aliaque opera exteriora, ad sui honorem, facere, nisi etiam, atq; inprimis, ipsi iugiter obtemperãtes, templum cordis nostri (quod ipse signanter à nobis requirit *Prouerb. cap. 23. versic. 26.*) eidem omni virtutum genere exornatum præparare, ac simul offerre studeamus. Vtrum autẽ iste sermo Domini, qui factus fuit ad Salomonem, fuerit per aliquam Angelicam apparitionem, vel per humanam alicuius Prophetæ, eidẽ à Deo missi, denuntiationem (quod nobis probabilius videtur,) non facile est determinare. Quanquam si fuit apparitio, probabilius videatur, eam non fuisse similẽ illi, quæ prius ipsi facta fuerãt in Gabaon, vt nos sub anno mundi 3043. *nu.* 1. ostendemus. De tempore autem, quo factus est iste sermo Domini ad Salomonem, dicimus certum esse, ipsum tunc contigisse, quando templum ædificabatur, vt euidenter indicant verba illa sacri textus 3. *Reg. cap. 6. versic.* 12. vbi iste sermo describitur, & dicitur: *Domus hæc quam ædificas, &c.* Vetumtamen, si caussa finalis memorati sermonis ea est, quæ ibidem à sacris Expositoribus assignatur, videlicet, vt eum Dominus, ad susceptum opus generose prosequendum, magis ac magis incitaret, ne forte prædificij magnitudine, aut expẽsarum multitudine, aut temporis diuturnitate, grauatus, tædio Rex afficeretur, progressusque operis iam tepescere inciperet: si, inquam, hoc verum est, proculdubio verisimile admodum videtur, id, vt diximus, contigisse anno à fundatione templi quarto circiter incipiente, quando post plures annos, nondum ad medietatem operis iam deuẽtum erat. Tunc enim magis periculum imminere videbatur, ne aliqua animorum, tum Regis, tum populi remissio inciperet, propter maximos illuc vsque exantlatos labores, & obeos, qui adhuc reliqui erant, multo maiores.

Fit sermo Domini ad Salomonem.

Quomodo factus fuerit.

Et quando, & cur.

2 Ceterum in toto illo tempore, quo Ierosolymis templum extruebatur, plura hominum millia, partim à Dauide prius præparata, quemadmodum sub anno mundi 3018. *num.* 3. dictum est, partim postea ab ipso Salomone, vt sub anno mundi 3020. *num.* 13. diximus, electa ac deputata, cædebant in montibus lapides, & ligna, eademque locis opportunis, fabri & artifices, lapidarij scilicet, & lignarij, quadrabant, complanabant, dolabant, collimabant, atque per omnia perficiebant, antequam mitterent ad locum fabricæ in Ierusalem, & propterea 3. *Reg. cap. 6. versic.* 7. dicitur: *quod domus de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est, & malleus, & securis, & omne ferramentum, non sunt audita in domo, cum ædificaretur.* Quæ profecto verba, non ita strictim sunt accipienda, tanquam si nullus omnino malleorum, securiumve, aut eiusmodi instrumentorum ictus, in templi fabrica auditus fuerit: videtur enim fieri nullo modo potuisse, vt parietes adeo crassi, celsique, ex tam magnis lapidibus, erecti, & tam grandes lignorum contignationes, ac tot, tantarumque tabularum compaginationes, sine vllo prorsus malleorum, aut ferramentorum strepitu, extrui potuerint, & saltem claui illi aurei, quorum ibidem *versic.* 21. fit mentio, & quorum singuli, vt aperte traditur 2. *Paralip. capitulo tertio, versicul* 9.

Quomodo templum sine malleorum ictibus fuerit ædificatum.

quin

quinquagenos siclos appendebant, non sine malleorum vsu, affigi potuisse videntur. Sed neque hic tum Hebræorum Rabbinis, ad quædam Salomonis arcana, nobis penitus incognita, confugiendum est, quoniam de his nihil certi affirmare possumus: Verum memorata sacræ Scripturæ verba, (vt Catholici asserunt Expositores) recte in eo sensu accipi possunt, ac si dictum esset, quod tam lapides, quam ligna, non solum ad debitas mensuras secta, sed etiam complanata, expolita, & omnino, quatenus opus erat, elaborata, ad locum fabricæ deferebantur, ita vt in templo postea, pro illis præparandis, non autem collocandis, nulla ferramentorum pulsatio audiretur.

Hiram Architecti solicitudo.

3 Per eadem quoque tempora, necesse est fateri, quod Hiram, qui erat Artifex peritissimus, & summus omnium, quæ ad vsum ornatumq; templi fabricanda erant, sapientissimus Architectus, vt aperte colligitur 2. *Paralip. cap.* 2. *versic.* 14. & propterea cunctis operariis fuerat à rege præpositus; ad varia loca discurreret, nunc quidem ad regionem Iordanis, in Socoth, & Saredatha, vbi, quemadmodum dicitur 2. *Paralip. cap.* 4. *versic.* 17. fundebantur in terra argillosa columnæ æreæ, & mare æneum, & bases, ac luteres, aliaque eiusmodi, quæ in atrio Sacerdotum ponenda erant: nunc vero ad montes, vbi secabantur ligna & lapides; præscribendo artificibus mensuras, & qualiter singula essent elaboranda: Quandoque in Ierusalem, atque aliis in locis, vbi fiebant cælaturæ in tabulis cedrinis, ab ipso eleganter prius designatæ, & vbi diligenter extendebantur laminæ aureæ, tabulis ipsis affigendæ, pro templo intrinsecus splendide admodum vestiendo: Et item vbi fiebant magni illi duo Cherubim, opere statuario, super Arcam, in Sanctuario collocandi: Insuper, & vbi conficiebantur candelabra aurea, & mensæ panum propositionis, & ornamentum aureum, quod ad duo latera altaris incensi adiungebatur, & thuribula, aliaque eiusmodi in domo anteriori disponenda: Et præterea, vbi opere polymitario, ac plumario intexebatur velum illud pretiosissimum, quod ante faciem oraculi expandendum erat: Et, si Salomon fecit etiam indumenta sacerdotalia, & pontificalia, & tubas pro Sacerdotibus, & instrumenta musica pro cantoribus, vt tradit Iosephus 8. *antiq. cap.* 2. oportet, quod etiam quandoque discurreret Hiram ad ea loca, vbi hæc parabantur: Et denique, vbi fiebant vasa diuersi generis aurea, argentea, ærea, ferrea, ad sacrificiorum, aliorumque ministeriorum templi vsum; & vbi thymiamata, oleaque valde pretiosa opere pigmentario componebantur, & si quæ erant eiusmodi alia: Quæ omnia variis in locis, ad singula singulatim destinatis, per proprios artifices, prout vnicuique Hiram præscripserat, efficiebantur. De his operibus vide 3. *Reg. cap.* 7. *versic.* 13. *vsque ad finem capitis, & 2. Paralip. c.* 3. *vers.* 17. *vsque ad finem capitis* 4.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3028.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 6.

Eupales Rex Assyriorum moritur.

1 ANno regni Salomonis nono fere completo, cessit è vita Eupales Rex Assyriorum, cum regnasset annis triginta octo, vt testatum reliquit Euseb. *in Chron.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3029.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 7.

ANno proximo ineunte, regnauit Laostenes in Assyria, qui fuit Assyriorum Rex trigesimus primus, vt *ibidem* notauit Eusebius. 1

Laostenes regnat in Assyria.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3030.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 8.

ANno regni Salomonis vndecimo, mense eiusdem anni octauo, perfecta est domus Domini in omni opere suo, & in omnibus vtensilibus suis, vt dicitur 3. *Reg. cap.* 6. *versic.* 38. Vbi aduertendum est, quod quia ibidem subiungitur: *ædificauitque eam annis septem.* & à mense secundo anni quarti, in quo (vt dicitur initio eiusdem capitis) ædificari cœpta fuerat, vsque ad mensem octauum anni vndecimi, certum est, interfluxisse septem annos cum dimidio: propterea necessario supponere oportet, Scripturam sacram, quæ interdum in supputationibus minutias temporum parupendere solet, vel hic more suo illos sex menses consulto præteriisse, vel, vt potius reor, re vera in fine septimi anni, aut paulo post, expletum quidem fuisse templi ædificium in omni opere suo, & in omnibus vtensilibus suis: verumtamen sex reliquos menses, in comportandis, quæ in templo inferenda erant, & cuncta locis suis collocandis, fuisse insumptos. Etenim metallica illa, quæ in regione Iordanis fusa erant, videlicet columnas æreas, mare æneum, luteres, cum his quæ ad ornatum ipsorum pertinebant: Item duos illos proceræ magnitudinis Cherubim, & insuper altaria, mensas, candelabra, & diuersi generis vasa plurima, & veluti suggestum Salomonis æneum, & si quæ erant eiusmodi alia; certissimum est; non modico temporis interuallo, potuisse transferri, & propriis locis coaptari. 1

Quomodo templum fuerit absolutum.

De his ergo singulis, præsertim vero de præcipuis, quæ in templo iam absoluto, locata fuerũt, aliquid hoc loco dicẽdum videtur, vt qualiter vnumquodque fabrefactum, ac loco conuenienti dispositum esset, omnes intelligãt. Porro præter basim æneam, quæ in medio Atrij exterioris, pro Rege posita erat, reliqua omnia, partim in atrio Sacerdotum, partim in anteriori, & posteriori parte templi, hoc est ædis sacræ, dispertita erant, vt infra suis locis dicemus. Sane prædicta basis ænea, habebat quinque cubitos longitudinis, & totidem latitudinis, & tres altitudinis, vt 2. *Paralip. cap.* 6. *versic.* 13. describitur, referebatque formam sumptuosi cuiusdam suggestus, de quo Salomon orare, ac loqui poterat, vidente atque audiente populo: tametsi de ornatu huius basis nihil in sacris paginis legimus. In Atrio autem Sacerdotum, hæc habebantur: Primo altare holocaustomatum, in medio atrij positum: Deinde vasa maiora, pro ablutionibus Sacerdotum, & victimarum; nimirum à dextris labrum, quod mare æneum dicebatur; decem vero luteres, quinque à dextris, & totidem à sinistris; & vasa minora diuersorum generum: Tertio demum duæ columnæ æreæ, cum suis capitellis, & basibus. Itaque altare holocausti, vt ab eo auspicemur, erat æneum, hoc est, tabulis æreis vndequaque conte- 2

De basi ænea.

De altari holocausti.

ctum,

ctũ, & quater amplius illo, quod antiquitus à Moyse factum fuerat. Illud enim habebat tantummodo quinque cubitos longitudinis, & totidem latitudinis, & tres altitudinis: hoc vero viginti cubitis longum, & viginti pariter latum, & decem altum fuisse dicitur 2. *Paralip. c. 7. versic. 1.* De cetero fere ad Mosaici formam, quæ describitur *Exod. cap. 27. & 38.* fabricatum, nisi quod non intus cauum, vt illud, sed planum, atque ex lapidibus inpolitis ad normam in lege, *Deuteronom. capit. vigesimo septimo. versicul. 5. & 6.* ædificatum fuisse creditur. Rationabile vero fuit, hoc longe maius fieri; quia non, vt illud, per desertum amplius deferri debebat: & quemadmodum templi amplitudo, non modicum tabernaculi capacitatem excedebat, & Sacerdotum numerus valde erat auctus; Ita conueniens quoque videbatur, vt ipsa etiam altaris magnitudo augeretur. Neminem autem offendat, quod diximus, hoc altare fuisse altum decem cubitis: neque quisquam inde inferat, ad ipsum non nisi per gradus (quod lege vetitum erat *Exod. c. 20. in fine.*) ascendi potuisse; quia tametsi decebat hoc altare tantam habere altitudinem, vt commode à populo videri possent sacrificia, quæ in ipso offerebantur Domino; nullis tamen gradibus, propter memoratam legis prohibitionem, circumdari potuit. Credimus autem prædictam prohibitionem non esse accipiendam tantummodo de gradib. altari firmiter annexis, quemadmodum putat Hugo Cardinalis *super Exod. cap. 20. in fine*, vbi vt saluet alium Scripturæ locum, in quo inquit, legitur, quod Sacerdos quãdo immolabat, ascendebat per gradus propter altaris altitudinem: *dictam prohibitionem non esse extendendam etiam ad scabella, & gradus appositiuos, qui de facili possunt amoueri.* Cui nos assentiri non possumus; tum quia nusquam in Mosaicis libris, ni fallor, talis locus repetitur; tum etiam quia ratio dictæ prohibitionis in sacro textu expressa, nimirum, *Ne reueletur turpitudo tua*: non minus, vel etiam magis militare potest in gradibus de facile amouibilibus, quam in fixis. Neque vero est, quod quisquam suspicari possit, dictam altaris altitudinem, non respectu pauimenti atrij Sacerdotum, sed populi, esse accipiendam; quia si dictum altare, tribus tantum cubitis excessisset solum atrij Sacerdotum, vtique sequeretur, solum atrij Sacerdotum, septem saltem cubitis fuisse altius solo atrij laicorum, & consequenter ad ipsum per plusquam viginti gradus ascendi consueuisse. De quo tamen ascensu vllisve gradibus ibidem existentibus, nusquam Scriptura sacra, aliive Auctores meminere. Vnde si quis quærat: Quomodo ergo possent Sacerdotes, ad summitatem altaris decem cubitis altam pertingere, & super eo ministrare. Dic: necessarium esse idem subintelligere de hoc altari, quod Iosephus *6. de bello cap. 6.* (vt nos sub anno mundi 4032. *num. 11.* dicemus,) asserit de illo altari, quod postea in templo Herodiano fabricatum fuit; nimirum quod ascensus ad eum in parte meridiana sensim resupinabatur, ita vt commode, & sine gradibus ad ipsum Sacerdotes scandere possent: Et hic quoque de hoc altari à Salomone erecto subaudiendum videtur. Quod si verum est, vt credimus, vtique fit consequens, altare Salomonis, in hoc saltem fuisse diuersum ab eo, quod describitur *Ezechiel. cap. 43. versic. 13. vsque ad 19.* cuius typum Villalpandus ibidem expressit; quod scilicet altare Salomonis, quemadmodum & Herodianum, sine gradibus extitisse censendum est: illud autem Ezechielis, habuisse gradus ad orientem vergentes, vt expresse traditur *cap. eius citato. versic. 17.* Sed hi gradus in templo Ezechielis commemorati, potius ad mysterium aliquod præsignandum pertinuisse creduntur: Nam alioqui nusquam inuenimus, quod in templis vel à Salomone, vel à Zorobabele, vel ab Herode constructis, Sacerdotes re ipsa ad altare holocausti per gradus ascendere consueuisse legantur.

3 Porro quemadmodum altare holocausti, ita & labium æneum multo maius factum fuit eo, quod olim fecerat Moyses. Sed neque solum magnitudine, verum opere item, ac forte etiam materia pretiosiori, illud valde superabat. Nam tabernaculi labrum, non valde magnum fieri debuit, vt commodius posset portari, præterquam quod non est credendum, quod Moyses in deserto, tantam æris molem reperire potuisset, quantam postea à Dauide congestam habuit Salomon. Sane labrum hoc templi adeo vastum fuit, vt propter magnam eius aquæ capacitatem, appellatum sit, *mare*, more Hebræorum, qui congregationes aquarum appellabant, *maria. Genes. c. 1. versic. 10.* Capiebat enim aquæ batos bis mille, vt exprimitur *3. Reg. c. 7. versic. 26.* immo ter mille metretas, vt dicitur *2. Paralip. c. 4. v. 5.* Quæ duo loca diuersimode conciliari solent. Quidam enim putarunt, metretam ita differre à bato, vt vnus batus caperet metretam vnam, & semis. Alij vero qui putant batum, & metretam eiusdem esse mensuræ, sicuti batum, & Ephi æqualia fuisse cõstat, *Ezechiel. cap. 45. vers. 11.* sic conciliant, dicentes: labrum illud, in communi mensura capere consueuisse bis mille batos: si vero quis voluisset eum implere vsq; ad summum, potuisse continere ad tres mille batos. Et sic etiam conciliari potest cum sacra Scriptura Iosephus, qui iuxta Ruffini Aquileiensis interpretationem, de dicto labro ait, quód capiebat batorum tria millia. Vnde non recte Sigismundus Gelenius ibidem, & alibi quoque pro, *batis*, vertit, *congios*. Ceterum, si batus vnus minor, seu metreta vna capiebat aquæ libras quas vocant paruas 120. facile erit scire, quot aquæ libras vnciasq; caperet dictum labrum. Nam si multiplices 120. per 2000. inuenies aquæ libras 240000. quæ per 12. ductæ faciunt vncias 2880000. Vel si easdem libras 120. multiplices per 3000. erunt libræ 360000. seu vnciæ 4320000. Forma autem huius labri describitur *3. Reg. capit. 7. versic. 23 vsque ad 27. & 2. Paralip. cap. 4. versic. 2. vsq; ad 6.* & apud Iosephum *8. antiq. cap. 2.* Ex quibus locis colligitur, ipsum fuisse figura semisphærica, crassitudine palmari, hoc est trium vnciarum, seu (quod in idem recidit) quatuor digitorum transuersalium, habens labium quasi labium calicis, vel repandi lilij, nimirum quasi folium lilij modice in exteriorem partem reflexum. Diametralis vero latitudo expansionis eius erat cubitorum decem, ita vt funiculus triginta cubitorum (supple & vnius fere semis) ambire posset gyrum eius: Siquidem iuxta Geometriæ regulas, diameter triplicatus, cum septima sui parte, totum eius circulum ambit. Scriptura autem hic (vt alias non semel) numerum perfectum pro imperfecto vsurpauit. Sane profunditas eiusdem labri habebat quinque cubitos altitudinis. Et intrinsecus quidem fuisse læuigatum nemo dubitat: forinsecus vero quomodo esset cælatum, non vsquequaque videtur clarum. Nam de ipso legimus *2. Paralip. cap. 4. versic. 3.* in hæc verba: *Et decem cubitis quadam extrinsecus cælatura quasi duobus versibus alnum maris circuibant.* Vtrum autem dictæ cælaturæ decem tantum labri cubitos ambirent, vt prima fronte videntur ipsa sacri textus litera indicare, & sentit Ribera, an totum labri aluum, non facile est determinare. Nam licet quis posset suspicari, distichon forte aliquod ibidem fuisse insculptum, quod ap-

De labro, siue mari æneo.

De eius capacitate.

De eius forma & mensura.

De eiusdem cælatura.

posite

posite ad illius maris vsum alluderet, & cuius characteres, decem dumtaxat circumferentiæ eiusdem vasis cubitos occuparent: Nihilominus, quia qui *loco Paralip. citato* vocantur quasi duo versus, 3 *Reg. cap. 7. vers.* 24. apertius dicuntur fuisse duo ordines sculpturarum striatarum: istas autem toto genere à characteribus differre certissimum est. Propterea præstat, illud, *decem cubitus*, accipere non de circumferentia, sed de diametro latitudinis labri; ac si dictum esset, dictas cælaturas cireuisse totum maris aluum, quod scilicet habebat decem cubitos latitudinis. Alioqui, si non totum illæ striæ maris aluum circuissent, nullam videretur ille ornatus gratiam habuisse. Porro labrum hoc, vt ait Iosephus, *vbi supra*, spira latitudine cubitali, & decies reuoluta seu replicata, hoc est, basi quadam decem toris fabrefacta sustentabatur. Ipsum vero labrum circumstabant duodecim boues pariter ænei, ita dispositi, vt ipsorum posteriora sub labro abscondita, ipsum fulcire viderentur: anteriora autem ad quatuor mundi partes versa essent, nimirum terni ad orientem, terni ad occidentem, & sic de aliis, tanquam si quodammodo singuli contra singulos duodecim ventos respicerent. Sane hos boues immediate sub fundo labri positos fuisse putamus, vt communiter creditur, & affirmat Iosephus 8. *antiq. cap.* 2. de prædictis bobus dicens: *Quorum postica introrsum vergebant, vt eis orbiculare illud vas incumberet in medio sui depressius.* Et propterea non probamus typum huius labri a Villalpando editũ, qui solus sub spira, seu sub basi eiusdem labri eosdẽ boues collocat. Nam præterquam quod 3. *Reg. cap. 7. versic.* 25. aperte traditur, quod ipsum mare stabat super duodecim boues, quorum posteriora vniuersa intrinsecus latitabant: certe, si linea labri spiram dimetiens fuit cubitalis, vt probabile est, & expresse tradit Iosephus, *vbi supra*, non viderur sub spatio tam angusto, boum posteriora potuisse occultari. Hæc igitur, vt arbitror, fuit structura maris ænei, quam figura inferius *num.* 5. ponenda repræsentabit. At labrum Mosaicum, tametsi eiusdem fere formæ fuisse credendum est; non tamen tanto artificio fabricatum fuerat: Siquidem nec vllum sculpturæ genus in eo extitisse, neque alia re, præterquam simplici basi sustentatum fuisse legimus *Exod. cap. 30. versic. 18. & cap. 38. versic.* 8. Denique labri Salomonis materia, sicut & aliorum vasorum æneorum, quæ ipse in templo fecit, ex illo ære erant, quod de ciuitatibus Adadezer regis Syriæ Suba deuexerat patri eius Dauid, vt expressum habemus 2. *Paralip. cap. 18. vers.* 8. quod quidem æs auro pretiosius fuisse testatur Iosephus 7. *antiq. cap.* 6. forte quia esset auro argentoq; mira varietate mixtum, & commaculatum, quale fuit illud, quod apud Romanos æs Corinthium dicebatur, eratq; apud ipsos metallorum omnium pretiosissimum. Labrum vero Mosaicum, *ex loco Exod. proxime adducto*, constat fusum fuisse de speculis mulierum, quæ excubabant ad ostium tabernaculi, vt sub anno mundi 2544. *num.* 77. dictum est. Quod vero attinet ad horum labrorum vsus, sciendum est, quod labrum Mosaicum paratum fuerat ad continendas aquas, quibus possent Sacerdotes abluere manus, & pedes, antequam ministeria sua in tabernaculo, hoc est, in Sancta exercerent, quod eis sub pœna mortis expresse præcipitur *Exod. c. 30. v. 19. & 20.* Et item, vt ex eiusdem labri aqua lauare possent animalium carnes, in frusta prius concisas, antequam super altare holocausti cremandæ ponerentur, vt nos sub anno mundi numeroq; proxime citatis ostendimus. Quandoquidẽ quia tunc tẽporis pauciores erant Sacerdotes, & pauciora quoque offerebantur sacrificia, vtique sufficere poterat vnius labri aqua pro Sacerdotibus, hostiisque pariter, vt dictum est, abluendis. Neque expediebat tunc multiplicare vasa grandia, attenta maxime frequenti eadem de loco ad locum transferendi necessitate simul & incommoditate. Contra vero Salomon, videns temporibus suis oppositas militare rationes, labrum suum, & longe magis amplum, & pro Sacerdotum duntaxat ablutionibus parare voluit, quemadmodum colligi potest 2. *Paralip. cap. 4. versic.* 6. & clarius exprimit Iosephus 8. *antiq. cap.* x.

De spira, & 12. bobus labrum sustinentibus.

Ex quo ære factum.

Ad quẽ vsum.

Ad lauandas autem hostiarum carnes, decem alia labra minoris amplitudinis, & eorum bases ex memorato ære fundi iussit, quæ ab vsu, luteres, ac si Latine diceres *lauacra* nuncupauit. Erant autem singuli cum suis basibus, forma, fusura, sculpturaque consimili, vt patet *ex Reg. cap. 7. versic. 27. vsq; ad* 40. & ex Iosepho *cap. proxime adducto*, vbi dicta labra describuntur. Itaque luteris forma erat ad conchæ similitudinem concaua, & rotunda, continẽs aquæ batos quadraginta, quemadmodum expresse tradunt, tum Scriptura sacra *cap. Reg. citato versic.* 38. tum Iosephus, *vbi supra, in versione Ruffini*. Nam Gelenius in sua perperam pro *batis*, congios, ponit. Ceterum vnusquisque luter quatuor (inquit Scriptura *loco Reg. proxime adducto*,) erat cubitorum, quos Iosephus *cap. citato* refert tum ad luteris altitudinem, tum etiam ad eiusdem latitudinis expãsionem. Verum enimuero hæc Iosephi expositio, seu extensio, recipienda non est: quia si labrum maius, quod mare dicebatur, in communi vsu. & mensura continebat (vt præcedenti numero diximus) aquæ batos bis mille, & vnusquisque luter quadraginta; vtique necessario consequeretur, dictum labrum quinquaginta aquæ luteres capere consueuisse, siquidẽ quadraginta quinquagies multiplicata faciunt bis mille. Atqui nullo modo fieri potest, vt vas semisphæricum decẽ cubitis latum, & quinq; altum, quale erat dictum mare, tantum aquæ valeat continere, quantũ capiunt quinquagita luteres ad formã hic in margine positam facti, qui singuli sint latitudinis cubitorum quatuor, & totidem altitudinis; vt vel ex ipsa figurarum collatione licet conijcere, & certius, vel mathematica quadratorum calculatione, vel etiam similium vasorum experimento cognoscere quisq; poterit. Quare multo probabilior, ac verior est opinio illorũ, qui ponunt, singulos hos luteres habuisse quidem quatuor latitudinis cubitos, sed vnum tantum altitudinis, vt ex paulo post dicẽdis comprobabitur; ita vt prædicta sacræ Scripturę verba, ad latitudinem duntaxat luteris sint referenda. Verum autem hæc quatuor cubitorum latitudo, de suprema dicti luteris parte sit accipienda, vt putãt Hebræi, an de media, vt Abulensis, aliiq; Latinorum nonnulli, dubitari potest, propter illa verba, quæ habentur c. *Reg proxime allegato v.* 13. videlicet: *Os quoq; luteris, intrinsecus erat in capitis summitate: & quod forinsecus apparebat, vnius cubiti erat totũ rotũdum, pariterq; habebat vnum cubitũ, & dimidium.* Ex quibus verbis ipse Abulensis, & alij cũ ipso, suam colligũt opinionem; quod scili. luter in suprema sui parte, hoc est, in ore, esset angustior, in aluo autẽ multo latior. Veruntamẽ illa verba, licet sint aliquãto obscuriora, possunt nihilominus recte intelligi; vel non proprie de ore luteris, 4

De 10. luteris

Iosephi dictum refutatur.

sed

sed de ore spiræ ipsi' luteris in summitate basis positæ, quæ ibi per similitudinem appellatur os luteris, quoniam suprema illa spiræ cauitas, in qua luteris fundus inserebatur, quoddam veluti luteris os repræsentabat, & poterat intus esse latum vno tantum cubito, foris autem vno & semis, vt quoquomodo ostendit typus in margine positus: Vel melius, si vere de ipso

ore luteris prædicta verba accipiantur; illæ profecto vnius tantum, & vnius ac semis cubiti mensuræ, quæ ibi subiunguntur, non de oris latitudine, sed altitudine accipienda sunt, quæ sola vnius tantum erat cubiti, cum spira vero, vnius & semis, vt in typo inferius inter num. 5. & 6. inserendo mensurari poterit. Sane basis ænea, quæ luterem in spira insertum sustinebat, valde erat operosa, ideoq; non vnica fusione, sed pluribus, hoc est per partes coostari fabricarique oportuit. Huius ergo structura talis fuit: Quatuor columellis quadrangulis, per quatuor angulos erectis, tabulæ quædam æreæ in singulis quatuor basis lateribus copulabantur, quæ intercolumnia claudebant: erant autem ipsa intercolumnia non rotunda, id est, non in superiori parte semicirculata, sed quadrata. Singulæ vero tabulæ, tripartitæ, hoc est, tripliciter distinctæ cõspiciebantur. Nam in superiori atque inferiori parte habebant fascias quasdam latitudinis prędictarum columnarum, corollis distinctas, & aliquantisper eminentes, atque ornatas sculpturis leonum, boum, & Cherubim, inter corollas, & plectas prominentibus. Erant autem plectæ, veluti lora quædam ærea, concinne admodum implexa, & subter leones & boues dependentia, quæ figuras illas eleganter admodum inter se colligare videbantur, vt in typo intueri licebit. Atq; hæ sculpturæ erant adeo prominentes, vt non simul fusæ, sed appositæ viderentur, iuncturasque occultarent (moralem horum imaginum expositionem appusite satis explicat S. Gregorius *in cap. Ezechiel. 22.*) mediæ vero tabularum partes, licet insculptos pariter haberent Cherubim, & leones, & palmas stantes, vt dicitur 3 *Reg. cap. 7. versic. 36.* nihilominus magna ea parte erant planæ, vt videre erit in graphide. Porro istæ tabulæ, prædictis columellis quadratis ac similibus figuris exornatis copulatæ, efficiebant velut opus quod vocant interasile, videlicet habens sculpturas in circuitu plani, siue plana sculpturis conclusa. Ex his itaque columellis, & tabulis, vt dictum est, inter se compositis, resultabat basis forma fere omnino quadrata, iuxta textum editionis vulgatæ paulo post adducendum, quem sequimur, relictis in hac parte 70. Interpretibus, qui ponunt vnamquamque basem fuisse longam cubitis quinque, latam quatuor, & altam sex: Et ita pariter legimus apud Iosephum in translatione Ruffini, licet in versione Gelenij ponatur altitudo triũ duntaxat cubitorum. Vulgata vero Bibliorum editio Romæ anno Salutis 1593. excusa, expresse tradit 3. *Reg. cap. 7. versic. 7.* singulas bases habuisse quatuor cubitos longitudinis, & totidem latitudinis, & tres altitudinis; computata nimirum, vt sentit Abulensis, illa rotarum portione, quæ sub basis fundo remanebat, eamque à solo eleuabat. Etenim tota basis machina quatuor rotis sesquicubitalibus pariter æneis, habentibus suos axes, radios, cantos, modiolos, omnia fusilia, sustentabatur, atque in eius summitate, à quatuor angulis surgebant quatuor humeruli fusiles subter luterem, veluti tenentes ipsum, ne vlla in parte posset inflecti. Dixi subter luterem (vt aperte exprimitur 3. *Reg. cap. 7. versic. 30.*) non autem subter spiram luteris, vt sentit Iosephus 8 *antiq. cap. 2.* quem secutus est Villalpandus in sua horum luterum basiumque graphide, cui nos assentiri non possumus, tum quia sacer textus *ibidem vers. 35.* manifeste distinguit spiram luteris ab ipso lutere, & separatim de singulis loquitur: tum etiam quia Iosephus, in rebus antiquioribus describendis, ad libitum, & nimis audacter interdum solet à sacro textu recedere, quemadmodum nos alias quoque ostendemus. Super mensa autem dictæ basis, in eius medio collocata erat quædam rotunditas in spiræ modum sic fabrefacta, vt super eam luter apte posset imponi; qui ab illis quoq; quatuor humerulis, quasi quatuor extensis bracchiis firmiter continebatur. Habebat vero memorata rotunditas, seu spira, cælaturas suas, variasque sculpturas ex semetipsa, hoc est, modice eleuatas, vt expressum est in typo, ad differentiam aliarum in basi existẽtium, quæ vt diximus, adeo eleuatæ erant, vt non simul fusæ, sed appositæ viderentur.

Vt autem horum labrorum vsus magis innotescat, operę pretium videtur hic addere quæ Abulensis *super 3. Reg. cap. 9. quæst. 14.* adnotauit, nimirum, quod Sacerdotes post immolatas, excoriatasque in atrio suo victimas, ferebant eas ad probaticam piscinam, ibique apertis earum visceribus, & effuso fimo, lauabant intestina, & capita, & pedes earum in ea; mox inde in atrium denuo translatas, secabant in frusta, atque iterum aqua memoratorum luterum lota, ponebãt super altare. Sed & aliud hic adducere oportet; videlicet satis rationabile videri, quod tum à prædictis decem labris, tum etiam à mari æneo, per quosdam tubulos, seu canaliculos ab ipsorum fundo occulte deductos, & eleganter externus per leonum boumque ora prodeuntes, ac tali artificio fabrefactos, vt quibusdam veluti clauibus illico reuolutis facile aperiri, occludive possent, aqua quotiescunq; opus esset, educeretur: Vel per appositias quasdam fistulas vitreas, vel potius æreas, ita retortas, vt vna pars in vas aqua plenum immitti, & per alteram ab extra demissius aliquanto (quemadmodum in typo paulo inferius ponendo spectari poterit) descendentẽ, ore prius semel attracto aere, aqua pariter inde flueret. quæ per siphones in externo fistularum capite existentes, pro libito sisti ac demitti posset: alioquin vasa hæc adeo alta erant, vt nõ nisi per scalas, ad ipsa ascendi posset. Nec est verisimile, quod Sacerdotes in magno illo labro, coram omnibus, pedes ponerent, & ea eadem aqua lauarent manus & pedes; sed de illo labro sumerent aquas, & in aliis paruis vasis ad hoc paratis, separatim abluerent manus, & pedes. Vnde non videtur necessarium, cum Eupolemo apud Eusebium *lib. 9. cap. 4 de Præparatione Euangelica* relato, quem sequitur Villalpandus, ponere ad maris basim gradus, coronamque eminentem, quæ contineret aquas de labro defluentes, vt Sacerdotes conscendentes, in ea pedes demersos abstergerent, & manus abluerent: Quandoquidem quæ ibi tradit Eupolemus, non omnia recipienda sunt, præsertim cum quædam sacræ Scripturæ omnino aduersantia afferat, qualia sunt, quod idem labrum, de quo hic agimus, haberet viginti cubitos longitudinis, & totidem latitudinis; & quod Salomon fecerit duas columnas æreas altitudine æquales templo, decem cubitos in circuitu continentes; & lucernas aureas sexaginta septem in vno quoque candelabro; & fornicem maximam ad borealem templi partem ædificauerit, quæ quadraginta octo columnis sustentabatur; & similia, quæ toto, quod aiunt, cœlo à veritate in sacris Scripturis tradita aberrant. Eodem quoque modo, vt de prædicto

De luteris basi.

5 *De vsu dictorum labrorum.*

dicto labro diximus, oportet q; de ipsis etiam luteris educerent aquas, & in aliis vasis ad id specialiter destinatis, abluerent victimarum carnes, in frusta concisas; alioqui, si easdẽ in prædictis luteris abluendas (vt putat Abulensis loco paulo ante citato) immersissent, prætet quã quod id non sine magno incommodo fieri potuisset, ob ipsorum altitudinem, nimis facile aqua illa fœdata esset, ac nimis, frequenter renouanda, & luteres ab voctione carnium ipsis adhærente, expurgandi quotidie fuissent. Nec obstat, quod de eiusmodi eductione aquæ à prædictis labris, neque Scriptura sacra, neq; Iosephus, aut alius grauis Auctor meminerint: quia nusquam etiam (quod nouerim) oppositum docuerunt. Et scimus multa in Scripturis sacris, præsertim minutiora præteriri, ac tunc præcipue, quando ex ipsa rei natura, aut facti conditione, subintelligi facile possunt. Et hæc de Mari æneo, & luteris, eorumque basibus, & spiris, hoc est, de vasis maioribus, ad altaris holocaustorum ministerium paratis, sint dicta. Horum exemplaria hic erunt inserenda.

* * *

De vasis minoribus diuersi generis.

6 Dicamus nunc quoque aliquid de vasis minoribus, aliisque instrumentis, ad varios eiusdem altaris vsus, quæ ex eodem ære, vel etiam ex ferro, item ex argento, & auro, fecit Salomon, præter illa, quæ olim fecerat Moyses: Siquidem illa pariter in templo translata fuerunt, vt patet 3. *Reg. c. 8. vers. 4. & 2. Paralip. cap. 5. versic. 5.* Hæc autem fuerunt multa valde, & diuersi generis; nimirum lebetes, ad suscipiendos cineres; & forcipes, atque fuscinulæ, ad capiendum ignem, lignaque in altari ardentia, prout opus videbatur, dimouenda pariter ac componenda; & scutræ, & hamulæ, & ignium receptacula, quibus ignis sanctus de altari holocaustorum, ad altare thymiamatis, vespere & mane, pro incenso ibidem cremando, deferebatur. De his omnibus vide *Exod. c. 27. versic. 3. & 3. Reg. cap. 7. versic.* 40. & alibi non semel. Creditur item fecisse alterius generis lebetes, siue caldarias, ollasve, aut cacabos, ad coquendas victimarum carnes; fuscinulas quoque tridentes, & creagras, ad easdem carnes inde, cum opus esset, extrahendas, & vncinos, & batilla, quorum meminit Scriptura *Numer. cap. 4. versic. 14. & 1. Reg. cap. 2. versic. 14. & 2. Paralip. cap. 4. vers.* 11. Quanquam autem plura huiusmodi vasa, nempe lebetes, ollæ, & cacabi, essent particularium laicorum, vt nos sub anno mundi 2544. *nu.* 76. probauimus, & propterea non videantur inter vasa templi commemoranda: nihilominus, oportet alia huiusmodi fuisse in templo, ad vsus Sacerdotum, vt, & ipsi possent coquere victimarum carnes, pro peccato oblatarum, quæ ad ipsos Sacerdotes spectabant; quemadmodum notat Abulensis *super 2. Paralip. c. 4. quæst.* 22. vbi fusius disserit de prædictis vasis. Fecit præterea Salomon reponi in templo propriis locis, alia vasa, quæ ipse fieri iusserat, ex auro & argento, nimirum acetabula, & alias phialas, pro victimarum sanguine excipiendo, & ad libandum vinum, & similam oleo cõspersam, de quo vasorum genere, sæpius fit mentio *Numer. cap. 7.* Ex quo etiam loco colligitur, quod acetabula erant maiora phialis; nam illa pendebant siclos centum triginta; istæ vero septuaginta, vt ibidem non semel traditur. His addi possunt alia quoque vasa, videlicet hamulæ à memoratis diuersæ, quibus in phialis ad libamina vinum fundebatur; & crateres, in quibus similam oleo subigebant; & lanceæ ad offerendum in eis similam maceratam; & alia eiusmodi plurima, ad varios multiplicesque vsus destinata; hidrias, vrceos, pelues, & similia; quorum obiter Scriptura sacra meminit multis in locis, præcipue vero *Ierem. cap. vlt. versic. 18. & 19.* & Iosephus 8. *antiq. c. 2. sæpius allegato*, vbi de sacra agit supellectili; quo in loco ipsorum quoque vasorum cuiusque generis numerum, exprimat.

De duabus columnis æneis.

7 In eodem atrio Sacerdotum, seu in portica aut vestibulo templi, hoc est, ante porticum siue vestibulum ipsius templi, vt *nu.* 9. demonstrabitur, erexit Salomon duas columnas æreas, vnam à dextris, quam vocauit Iachin; alteram à sinistris, quam appellauit Booz (quæ voces Latine fortitudinem firmitatemque significare perhibentur) 3. *Reg. cap. 7. versic. 21. & 2. Paralip. cap. 3. vers.* 15. Et has columnas (teste Eupolemus apud Eusebium *lib. 9. de Præparatione c. 4.*) Salomon auro texit soliditate vnius digiti. Sane harum columnarum dimensiones traduntur c. *Reg. citato vers.* 15. his verbis: *Et finxit duas columnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam vnam: & linea duodecim cubitorum ambiebat columnam vtramque.* & 4. *Reg. cap. vlt. vers. 17. Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna vna.* Et loco 2. *Paralip. adducto in vtraque editione* legimus: *Ante fores etiam templi duas columnas, quæ triginta quinque cubitos habebant altitudinis.* Et *Ierm. cap. vlt. versic. 21. Decem & octo cubiti altitudinis erant in columna vna, & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam. Porro grossitudo eius quatuor digitorum, & introrsecus caua erat.* Item apud Iosephum 8. *antiq. cap.* 2. hæc habentur: *Is fecit duas columnas æreas crassitudine quatuor digitorum, altas decem & octo cubitos, quarum circumferentia duodecim cubitos complectebatur.*

De diametro latitudinis columnarum prima opinio.

Ex quibus locis, duæ eliciuntur opiniones, ambæ quidem probabiles, sed admodum inter se diuersæ: quarum altera tenet, singulas hasce columnas (quod attinet ad ipsarum crassitudinem,) fuisse latas cubitis quatuor: quia nimirum putat prædictum funiculum duodecim cubitorum singulas circuisse. Et certum est, quod (vt supra *num.* 3. diximus) diameter triplicatus, septima eius parte adiuncta, circulum ambit.

Altera.

Altera vero putat, prædictum funiculum circuisse ambas columnas, & consequenter ambitum cuiusque, sex tantum fuisse cubitorum, & sic vnamquamque columnam habuisse duos fere duntaxat cubitos latitudinis. Quam opinionem tuetur profiteturque Villalpandus *super Ezechielem.* Pro hac secunda opinione facit, quod sic altitudo columnæ proculdubio magis proportionata, ac regulis architectonicis consona euadit.

Impugnatur secũda opinio.

Verum eidem obstat, quod licet locus 3. Reg. citatus dicat: *Linea duodecim cubitorum ambiebat columnam vtramque.* Et Iosephus *vbi supra: Quarum circumferentia duodecim cubitos complectebatur:* Nihilominus videntur dicta loca potius debere accipi, vt aiunt, disiunctiue, quam copulatiue: Præsertim cum ibidem editio 70. Interpretum, tam Romana quam Regia; & item Chaldaica Paraphrasis, vt videre est in Bibliis Regiis, pro *vtramque*, legunt *eam*, vel *illam*, quæ lectiones optime declarant, etiam præcitata editionis vulgatæ verba, accipienda esse in sensu, vt dixi, disiunctiuo, vt per omnia consentiant cum loco Ieremiæ adducto, qui pariter in vtraque editione vulgata scilicet, & 70. Interpretum, & Paraphrasi Chaldaica habet: *& funiculus duodecim cubitorum circuibat eam.* Eodem quoque modo legimus apud Eupolemum loco proxime allegato, qui propterea non videbatur à Villalpando arguendus, quod non recte dictam duodecim cubitorum circumferẽtiam vnicuique columnę tribuerit: Quandoquidem sacri textus citati id perspicue indicant, & nos quoque cogunt vel inuitos in eãdem ire sententiam. Ad quod sentiendum tria item alia nos mouent: Primo, quia

dictæ columnæ fortitudinem ac firmitatem, quam nominibus eisdem impositis significabant, sic te ipsa quoque magis ostendere poterant. Deinde quia priori opinione posita, non difficile videtur ostendere, quomodo exponi debeat locus 2. Paralip. de quo hic consequenter agemus. Qui locus ab alterius sententiæ sectatoribus, vt paulo post videbimus, non adhuc plene videtur explicatus. Denique quoniam cum secunda opinione conuenire non possunt quæ Scriptura sacra (vt infra *num.* 9. dicemus) de variis harũ columnarum capitellis tradit, nempe quod alia erant quinque, alia quatuor, alia trium cubitorum altitudinis: Siquidem posito quod columnæ scapus duos tantum haberet latitudinis cubitos, vt supponit Villalpandus: nullum sane poterat super eam imponi capitellum proprie sumptum, tantæ altitudinis: quandoquidem capitelli altitudo, parum aut nihil excedere debet scapi columnæ latitudinem. Sed neque, si dicta capitella minus proprie sumamus, videlicet pro trabeationis partibus, poterunt in eadem trabeatione omnes inueniri, quoniam totam trabeationem dictus Auctor, iuxta columnæ proportionem, quinque duntaxat cubitis altam facit. Contra vero, si priorem sequamur sententiam, quam facile singulæ eorundem capitellorum altitudines reperiri possint, ex infra *num.* 9. dicendis quilibet intelligere poterit.

De columnarum altitudine.
Text. 2. Paral. cap. 3. vers. 15 expenditur.

8 Quod vero attinet ad prædictarũ columnarum altitudinem rite definiendam, difficultatem facit adductus 2. Paralip. textus, qui de prædictis columnis aperte ait, quod triginta quinque cubitos habebant altitudinis. Nam non potest intelligi de solo scapo, seu corpore cuiusuis columnæ: quia ex aliis sacræ Scripturæ, & Iosephi locis superius adductis apparet, singulas columnas uctodecim cubitis fuisse altas: Neq; de ambabus iunctim, vt putarunt Vatablus *super eodem textu*, & Ribera *lib. 2. de templo c.* 14. & Villalpandus *vbi supra*. Quandoquidem, non triginta quinq;, sed triginta sex cubitis ambæ simul altæ erant. Vnde non videtur admittendum quod ait Villalpandus, nempe Scripturam loco Paralip. citato, vnicuiq; columnæ cubitos tribuere septemdecim cum dimidio; quia tot, inquit, præcise cuiusuis columnæ scapus erat altus, sublatis nimirum capitello, & plintho, quæ infima pars est basis, & quam putat vnum tantum cubiti quadrantem altitudinis habuisse: non inquam, id videtur debere admitti. Nam non est verisimile, quod Scriptura sacra volens, *loco Paralip. allegato*, prædictarum columnarum altitudinem tradere, non potius, vel solius scapi singularum, vel scapi cum sua pariter basi, & capitello mensuram tradiderit. Cur enim magis plinthum duntaxat, & non totam basim; vel cur nõ partem capitelli, & non totum capitellum excipere voluit? Certe huius rei rationem afferre debuerat dictæ assertionis auctor, ne eius expositio, voluntaria videretur, ac de industria, ad proprium ipsius sensum accommodata. Vana item videtur Vatabli, & Riberæ responsio, quod scilicet, tametsi vtraq; columna decem & octo cubitos haberet altitudinis, nihilominus vtriusque semicubitus vnus in suo capite seu capitello abditus tenebatur, ita vt longitudo, quæ de ambabus columnis videri poterat, iunctim fuerit triginta quinq; tantummodo cubitorum: Vana, inquam, est huiuscemodi responsio, quæ probari non potest. Nusquam enim fit mentio de tali vlla dictarum columnarum portione abdita. Sed nec excogitari quidem potest, qualiter tale quid concinne exstrui potuerit. Nam si intelligunt scapos columnarũ, propter earum altitudinem, de imo aspicientib. apparuisse breuiores, quam re vera essent; id non negamus: verumtamen quod altitudo decem & octo cubitorũ, præcise semicubito breuior appareret: admittere nullo modo possumus: Quinetiã addimus non esse verisimile, quod Scriptura sacra mensuras potius apparentes, quæ ex varia intuentium distantia, situq;, variari solent, quam veras, ac re ipsa tales describere voluerit. Non itẽ prællegatus textus 2. Paralip. accipi potest de singulis columnis, cum sua basi, & capitello simul sumptis, eo modo quo existimarunt Ricardus *in lib. de templo*, & Lyranus, & Abulensis, & Caietanus *super 3. Reg. c. 7. & 2. Paralip. c. 3.* quia sine vlla Scripturæ sacræ, aut veterũ scriptorum auctoritate, supponũt singulas harum columnarum bases, habuisse octo cubitos altitudinis: quod etiam Architectonicæ proportioni omnimodis repugnat. Et si quis replicet: sub basibus iustę proportionis nimirum altitudinis duorum cubitorum, extitisse stylobatas, quas Italice vocamus Piedestalli, à terra altos cubitis sex: Respondemus, bases quidẽ tanquam necessarias (etiam si in sacris codicibus fuerint prætermissæ,) sub columnis positas fuisse omnino esse admittendum: Stylobatas autem, tanquam quid adiectitium, & antiquitus minime vsitatas, & nunquam in Scripturis sacris memoratas, non item. Sed ex iis, quæ nos paulo infra dicemus, facile illius textus 2. Paralip. intelligentia elucescere poterit.

9 Sane ex locis proxime citandis, certum est, super vnaquaque columna, fuisse quædam alia (vt ita dicerem) illius structuræ membra, pariter ænea, inuicem superposita, vt colligi potest *3. Reg. c. 7. versic. 19. & 20.* vbi posteaquam Scriptura egit de quibusdam capitellis, subiũgit: *Et rursum alia capitella in summitate columnarum desuper, &c.* Hæc autem singula, in Scripturis sacris, aliquando specialibus quibusdam nominibus appellantur; videlicet capitella, epistylia, capita columnarum, & coronæ: aliquãdo autem communiori quodã vocabulo capitella, seu (vt habet lectio 70. Interpretum *3 Reg. c. 7.*) additamenta, vel coronamenta vocantur: quorum aliqua dicuntur habuisse altitudinem trium cubitorum, *4. Reg. cap. 25. versic. 17.* aliqua quatuor, *3. Reg. cap. 7. vers. 19.* aliqua quinque, *ibidem vers. 16. & 2. Paralip. cap. 3. vers. 15. & Ierem. cap. vlt. vers. 22.* & apud Iosephum *8. antiq. cap.* 2. Verum quia non facile est, ex ipsis sacræ Scripturæ verbis elicere, qualia cuiusmodiue essent ista capitella, seu additamenta; nec patitur Architecturæ ratio, vt plura capitella proprie sumpta, etiam si sint diuersi generis, super vna eademque columna imponantur; quandoquidẽ non modo nullam structuræ præstarent gratiam; sed etiam eandem valde deformem redderent: neque verisimile est, quod Hiram peritissimus Architectus, & in sacro eloquio admodum commendatus, quicquam indecorum, in tam famoso præsertim tẽplo, facere voluisset; aut quod ipse Salomon, qui in diiudicandis rebus omnibus, erat sapientissimus, tale quid vnquam permittere, vel sustinere potuisset: Idcirco necessarium videtur satis probabiliter coniectari, ac dicere: non omnia prædicta capitellorum, seu additamentorum, siue coronamẽti nomine significata, esse quæ Architecti proprie vocant capitella, sed fuisse partes trabeationis eisdem columnis impositas: quod neminem inficiari arbitror. Si ergo res sic se habet, dicimus, quod posito, vt dictum est, crassitudinem singularum columnarum habuisse quatuor cubitos latitudinis, vt prima ponit opinio, facile erit inuenire, quomodo singulæ columnæ essent altitudinis cubitorum decem & octo, & insuper vnaquæque ascenderet vsque ad altitudinem triginta quinque cubitorum. Etenim illa duntaxat vere nuncupata sunt capitella, quæ dicuntur habuisse quatuor cubitos altitudinis,

De columnarum coronamentis.

& quasi

& quasi opere lilij fabricata, nimirum, ad similitudinem capitellorum, quæ nunc Corinthia nuncupantur. Habent enim plura in circuitu folia, in modum lilij extrinsecus aliquantulum reflexa: & horum altitudo tanta esse debuit, quanta erat columnæ crassitudo, in scapo eius inferiori: Hæc, inquam, vera reor fuisse capitella, immediate columnis imposita, & super hæc locatas fuisse trabeationes, quæ ex epistilio, zophoro, & corona, seu coronice, compingi solent; hoc est, vt Italice dicam. *si compongono del architrave, freggio, & cornisone.* Siquidem de epistiliis Scriptura meminit 2. *Paralip. cap.4 versic. 12. & 13.* de corona vero *Ierem. cap. vlt. versic. 22.* zophoros autem latiori vocabulo, nimirum capitibus columnarum significatos credimus, quæ *loco Paralip. adducto*, super epistilia extitisse dicuntur: Quamuis etiam si Scriptura sacra omnino zophoros præteriisset, non ideo tamen credendum esset, eos in illa structura, quæ satis perfecta erat, defuisse; sicuti proculdubio non defuerunt sub eisdem columnis propriæ bases, quarum tamē, locis allegatis, nulla prorsus fit mentio. Porro epistilia crediderim fuisse illa, quæ Auctor lib. 4. Reg. appellauit capitella altitudinis trium cubitorum. Eiusdem quoq; altitudinis oportet fuisse capita columnarum, siue zophoros, qui iuxta regulas architectonicas, recte, parem cum epistiliis altitudinem habere possunt. Denique supra zophoros, imponebantur coronices, quæ sub nomine capitellorum altitudinis quinque cubitorum 3. *Reg. cap. 7.* & aliis in locis supra citatis, significari videntur. Igitur si coronix alta erat cubitis quinque, tantundem ad minus proiecturæ, ex regulis architectonicis, habere debebat. Quo fit, vt eiusdem coronicis summitas, quatuordecim fere cubitorum in singulis quatuor eius lateribus transuersaliter euaderet. Nam quinque cubiti ab vna zophori extremitate prominentes, & totidem ab altera, & fere quatuor latitudinis eiusdem zophori (tanta enim debuit esse latitudo zophori, quanta & superioris scapi columnæ,) in medio existentes, faciunt cubitos quatuordecim. Et hinc patet verum esse, quod supra *num.* 7. tetigimus, nimirum, ipsas columnas, non intra templi porticum, sed foris ad eius latera fuisse locatas, vt in ipsius templi graphide superius *num.* 8. posita intueri licet. Nam illa porticus, vt sub ann. mundi 3023. *num.* 2. & 3. diximus, decem duntaxat cubitis lata erat, & consequenter dictam columnarum coronicem, quatuordecim cubitos latam, capere non potuisset. Ceterum singulas columnarum bases, duobus cubitis altas fuisse oportuit, quanta scilicet erat dimidia imi scapi columnæ crassitudo. Talis namque est basium proportio ab Architectis communiter constituta. Ex his ergo omnibus inferre possumus, textum illum 2. *Paralip cap. 3. versic.* 15. de quo paulo ante agebamus, qui ait, duas templi columnas triginta quinque cubitos habuisse altitudinis, proculdubio de singulis columnis esse accipiendum: præsertim cum id etiam disertis verbis exprimat textus 70. Interpretum Romæ impressus, *Ierem. cap. vlt.* dicens: *Triginta quinque cubitorum altitudo columnæ vnius, & funiculus duodecim cubitorum circumdabat eam, & crassities eius digitorum quatuor in circuitu.* Potest autem hæc longitudo cū aliis
2 Scripturæ locis supra *nu.* 7. adductis per omnia conci-
18 liari, & præcise inueniri, si vnaquæque columna
4 cum sua pariter basi & capitello, & trabeatione ac-
3 cipiatur. Nam si computes basis cubitos duos, scapi
3 columnę cubitos octodecim, capitelli quatuor, epi-
5 stilij tres, zophori tres, & coronicis quinque: vtique
prædictam efficies summam triginta quinque cubi-
torum. Non igitur recipienda est illa Riberæ *lib. 2. de*
35

templo c. 14. expositio, qui quoniam præcitatus 2. Paralip. textus, post illa verba: *Ante fores etiam templi columnas duas, quæ triginta, & quinque cubitos habebant altitudinis:* protinus subiungit: *Porro capita earum quinque cubitorum:* infert: *Non ergo, erant numerati cubiti capitum in illis triginta quinque.* Quin potius dicendum videtur Scripturam sacram eo loco (vt alias quoque) post notatam totius structuræ altitudinem, seorsum quoque aliquarum eius partium, nempe capitellorum, mēsuram protinus subiungere voluisse. Ceterum, vt quę de hisce columnis hactenus dicta, & de earum retiaculis continuo dicenda sunt, perspicue magis intueri, & de eorundem controuersiis iudicium ferre quiuis possit: visum est hic binos tum columnę, tum retiaculi eius typos ponere, singulos, ad singulas sententias, quæ de ipsis habentur, accommodatos.

* * *

Sequitur dicendum de retiaculis, & malogranatis: Quæ res longe maiorem patitur difficultatem. Sane in prædictis columnarum capitellis seu coronamentis extitisse quędam retiacola, & malogranata traditur 3. *Reg. cap. 7. versic. 17. 18. & 20. & 4. Reg. cap. 25. versic. 17. & Paralip. cap. 3. versic. 16. & cap. 4. versic. 12. & 13. & Ierem. c. vlt. versic. 22. & 23.* & apud Iosephum 8. *antiq. cap. 2.* Sed quænam, & qualia essent dicta retiacula, & quomodo in eis disposita essent malogranata, difficile admodum scire possumus. Nam Iosephus de his adeo breuiter agit, & Scriptura sacra locis citatis tam obscure loquitur, vt quidnam significare velit, percipi vix possit. Quare non mirum est, si etiam sacri Expositores tam varie eadem loca exponunt, vt lectorem magis confundere, quam rem explicare videantur, quemadmodum quilibet, eorum scripta voluendo, poterit experiri. Huc accedit, quod etiam de dictorum retiaculorum, & malogranatorum numero, & eorum ordinibus Scriptura sacra diuersimode loquitur. Etenim quod attinet ad retiacula; textus 70. Interpretum 3. *Reg. cap.* 7. qui in Bibliis Regius sub titulo 1. Reg. refertur (duo enim priores libri ibidē non Reg. sed Samoel inscribuntur:) ponit retiacula septem: in eorūdem vero textu Romano, ibidē nempe 3. *Reg. c. 7.* duorum tantum retiaculorum fit mentio: & eodem modo in textu vulgato Latino eiusdem capitis *vers.* 41. & 42 & similiter 2. *Paralip. c. 4. versic.* 13. At vero *Ierem. c. vlt. vers.* 23. videntur poni cētum retiacola. Quod autem spectat ad malogranata, textus vulgatus 3. *Reg. c. 7. versic.* 20. ducentos ponit ordines malogranatorum in circuitu capitelli secundi. Ex quo loco videtur posse colligi, totidem in altero alterius columnæ capitello extitisse. Editio vero 70. Interpretum *ibidem*, & vulgata 2. *Paralip c. 4. v.* 13. duos tantum facit ordines singulis retiaculis iunctos. Inquit enim: *Malogranata quoque quadringenta, & retiacula duo, ita vt bini ordines malogranatorum singulis retiaculis iungerentur, quæ protegerent epistilia, & capita columnarum.* Idem fere habet Iosephus 8. *antiq. cap.* 2. vbi de retiaculis verba faciens, subiungit. *Dependebantque inde duæ series malorum punicorum.* Porro eadem malogranata, quæ *loco Paralip. citato* dicuntur fuisse quadringenta; Iosephus, *vbi supra*, dicit fuisse ducenta. In capite autem eiusdem libri Paralip. 3. *versic.* 16. legimus fuisse centum. Quod & confirmat Ieremias *c. vlt. versic.* 23. Quamuis ibidem quoque subiungat, fuisse nonaginta sex. Ecce quanta sacrorum textuum diuersitas. Quomodo autem omnes conciliari possint, numero sequenti videbimus. Nunc dicendum prius videtur aliquid de horum retiaculorum materia, forma,

10 *De columnarum retiaculis & malogranatis*

De eorundem forma.

positione, & figura. Et primo quidem (vt plane colligi potest ex his quæ traduntur 3. *Reg. c. 7. versic.* 17. 41. & 42.) certum est, memorata retiacula, fuisse ærea quædam veluti lora eleganter elaborata, desuperque (vt de columnis *num.* 7. dictum est,) inaurata, atque in modum retis & catenarum, miro opere inuicem implexa, ac per septem tanquam versus distincta, quorum superior, funiculo pariter æneo ipsam trabeationis coronam circumdăti ita appensus, & connexus erat, vt eundem funiculum pluribus in locis operiret. Erant vero singula retiacula duobus quoque malorum granatorum versibus siue ordinibus inde dependentibus exornata. Possumus itē satis confidenter asserere, totum illud opus, ex prędictis retiaculis, ac malogranatis compactum, fuisse singulare quoddam ornamenti genus, illis columnis adiectum, vt expresse insinuatur 4. *Reg. cap. vlt. v.* 17. illis verbis: *Et retiaculum, & malogranata super capitellum columnæ, omnia ærea. Similem & columna secunda habebat ornatum.* Et iste ornatus (vt ibidem præmittitur) erat super capitella columnarum positus: non quidem super ea, quæ proprie capitella dicuntur, sed super ea, quæ Scriptura 3. *Reg. cap.* 7. *versic.* 16. capitellorum quinque cubitorum altitudinis, vocabulo significauit. Quo vocabulo, aliqui totam etiam trabeationem, nos coronicem præcipue signari putamus, quemadmodum plane indicare videntur verba illa Ierem. loco citato, quæ sic habent: *Et retiacula, & malogranata super coronam in circuitu, omnia ærea.* Ibi enim per coronam, recte possumos intelligere coronicem, vel eam coronicis partem, quam speciatim Architecti Latine vocant coronam, Italice autem dicimus *Gocciolatoio*.

De ornamento ex retiaculis, & malogranatis compacto duplex sententia.

Prima opinio quæ est Villalpandi.

11 Sed adhuc dubium est, an memoratum ea retiaculo, & malogranatis ornamentum, esset quid simul cum coronice, seu corona fusum, ac veluti ei connatum, ita vt videri posset in ea cælatum; an vero potius tāquam quid eidem coronæ appositum, vel appensum. Primam opinionem amplexus est Villalpandus *super Ezechielem*; qui propterea in sui retiaculi ortographia, sub proiectu coronicis seu coronę, inter mutulos eam sustinentes, & exornantes, octo disposuit retiacula: nimirum bina in singulis quatuor coronæ lateribus, ita vt quodammodo videri possint tanquam sub eadem corona insculpta, aut impressa: in quorum loculis, veluti inclusa conspiciuntur malogranata, quasi inde aliquatenus dependentia, eo fere modo, quo eiusdem Auctoris figura numero præcedenti interposita demonstrat. Quæ res elegantissimam vtique reddit ipsam coronicem, & opus repręsentat aspectu valde gratiosum.

Cur Auctor huic opinioni non adhæreat.

Quo fit, vt in eandem ipse quoq; sententiam libenter ire paratus essem, nisi obstaret, quod difficile admodum videntur, omnia in memorato typo contexta, sacro textui posse adaptari, qui loco Ierem. allegato, huiusmodi retia super, non autem sub corona ponit, & item eadem retiacula fere semper facit duo tantum, & non plura, vt patet locis numero præcedenti adductis. Nam quod in textu 70. Interpretum ibidem notato dicitur, de septem retiaculis in vnoquoque capitello: vulgata editio exponit, de septem versibus in vnoquoque retiaculo replicatis. Et quod *Ierem. cap. vlt.* de centum retiaculis in quibusdam codicibus non bene distinctis tradi videtur; haud ita est: Quandoquidem ibi illud, *centum*, ad malogranata, non autem ad retiacula referri debet, vt sit sensus, quod malogranata centum, retiaculis essent interposita: quemadmodum patet ex editione Sixtiana Romæ postremo excusa, vbi illud, *centum*, à retiaculis Commate distinguitur. Itaque si ex sacro eloquio constat, duo tantum fuisse retiacula, non recte meo iudicio poni debuerunt octo in vnoquoque capitello seu corona, & sexdecim in ambabus coronis, vt in memorata Villalpandi habetur figura. Neque enim allegata Scripturæ loca, quæ duo tantum ponunt retiacula, videntur recte cum Villalpando exponi posse, hoc est, in singulis vnius coronicis lateribus: quia sacer textus non loquitur de vna tantum corona seu columna, sed de ambabus simul, & consequenter intendit tradere numerum cunctorum retiaculorum, non autem eorum duntaxat, quæ erant in vnoquoque vnius columnæ seu coronicis latere: alioqui nusquam expressisset, quot fuerint omnia retiacula, quæ Auctor prioris sententiæ, & figuræ, vt dixi, sine vlla sacri textus, aut alterius scriptoris testimonio, facit in vnaquaque columna, octo, & in ambabus, sexdecim. Præterea malogranatorum ordines Scriptura sacra fere semper facit duos tantum in singulis retiaculis. Quando autem ducentos ea fuisse ait in circuitu capitelli secundi, profecto illud, *capitelli secundi*, non potest significare capitellum alterius columnæ: quia cum ordo ad minus inter duos reperiri possit, vtique oporteret in vnaquaque columna fuisse quadringenta saltem malogranata, & in ambabus iunctim, octingenta: quod nullibi reperimus scriptum, quin etiam aliis Scripturę locis omnino aduersaretur, in quibus non plus quam quadringenta malogranata memorantur. Oportet igitur illud, *in capitello secundo*, non de alterius columnæ, sed de altero eiusdem columnæ capitello esse accipiendum: nimirum non de primo, qui immediate eidem columnæ imponebatur, ac proprie capitellum dicitur, sed de trabeatione, quæ hic improprie capitelli nomine signatur, & priori capitello superposita erat, & in cuius circuitu memorata pendebant malogranata: Et item oportet dicere cunctos dictorum malogranatorum ordines, & fuisse duos tantum, & fuisse ducentos, iuxta varios ordinandi modos. Nam si ex singulis duobus malogranatis, altero scilicet retiaculis interposito, altero autem inferius pendente, vnum ordinem construxerimus; vtique in ambobus retiaculis copulatiue sumptis, reperiri poterunt centum nonaginta duo malogranatorum ordines, quos Scriptura sacra, vt interdum solet, integro numero appellare maluit ducentos. Si vero vnum ordinem ex cunctis malogranatis retiaculo interpositis, & alterum ex infra ipsum dependentibus facere velimus: dubio procul, duo tantum erunt malogranatorum ordines in singulis retiaculis, vt Scriptura locis citatis testatur, & magis exprimit editio 70. Interpretum 3. *Reg. cap.* 7. illis verbis: *Duo ordines malorumgranatorum æneorum reticulati, opus pensile, ordo super ordinem.* Porro isti ordines, qui in nostro typo perbelle reperiuntur expressi, in eo quem Villalpandus edidit, quomodo duo in singulis retiaculis, & ducenti in ambobus, fecerint possint, nullatenus apparet. His adde quod Scriptura sacra, si accuratius legatur, de opere ex retiaculis, & malogranatis compacto, videtur loqui semper tanquam de ornamento quodam, non columnarum capitellis seu coronis veluti insculpto, seu cum eisdem fuso, vt Villalpandi repræsentat figura, sed tanquam illis superaddito, & quodammodo de facili à capitellis separabili. Nam & 2. *Paralip. c.* 3. *versic.* 16. de hisce retiaculis sub nomine catenularum verba faciens, subiungit: *quod superposuit eas capitib. columnarum, & malogranata catenulis interposuit.* & editio 70. Interpretum 3. *Reg. cap.* 7. non semel prędicta retiacula vocat opus pensile, tanquam quid à coronice diuersum, & ipsi appensum. Et 4. *Reg. cap. vlt. versic.* 17. & *Ierem. pariter c. vlt. vers.* 22. vbi recensentur

singula

singula illius structuræ membra, aperte à capitellis seu coronis prorsus distinguuntur retiacula, & malogranata, tanquam quid ab ipsis seiunctum: alioqui satis fuisset eorundem capitellorum seu coronarum mentionem facere, & dicere, quod in eis veluti cælata erant retiacula, & malogranata. Quæ omnia quantum à Vallalpandi typo discordant, tantum nostro magis conuenire videntur. Sed & quod attinet ad malogranatorum numeros, diuersimode in sacris paginis, vt numero præcedenti notatum est, relatos; puto varia eiusdem Scripturæ loca sic posse conciliari: quod scilicet malogranata fuerint centum, in vnoquoque versu seu ordine: ducenta vero in vnaquaque columna: & in ambabus quadringenta. Vel melius, quia *Ierem. cap. vlt. versic.* 23. legimus: *Et fuerūt* (loquitur autem ibi de singulis columnis) *malogranata nonaginta sex dependentia. & omnia malogranata centum, retiaculis circumdabantur.* Quod & prius quoque insinuatum fuerat 2. *Paralip. cap.* 3. *versi.* 16. illis verbis: *Malogranata etiam centum, quæ catenulis interposuit:* liquido colligere possumus, re vera in singulis illis duabus columnis extitisse malogranata duntaxat centum nonaginta sex, quorum illa omnia, quæ (subaudi in superiori versu) retiaculis ex parte circumdabantur, siue interponebantur, erant centum: reliqua autem, videlicet quæ in versu inferiori sub retiaculo pendebant, erant tantummodo nonaginta sex. Vnde patet, omnia malogranata in ambabus columnis existentia, simul computata, non fuisse plura quam trecenta nonaginta duo, quemadmodum ex nostro ipsorum typo facile colligi poterit: Scripturam vero sacram, quando ea facit centum, ducenta, & quadringenta, more suo, vsurpasse numeros perfectos pro imperfectis: alioqui alia eiusdem Scripturæ loca, cum verbis Ieremiæ adductis cohærere nullo modo possent: Et consequenter fit manifestum, falli Vallalpandum, qui in suo exemplari fingit malogranata præcise quadringenta, nimirum in singulis columnis seu columnarum coronis, ducenta, & omnia vniformiter retiaculis inclusa. Denique sacer textus 3. *Reg. cap.* 7. *versic.* 41. ponit etiam expresse duos tantum funiculos (subaudi pariter æreos) in dictis capitellis seu coronis, nempe vnum in vtraque corona, qui in ipso Villalpandi typo non inueniuntur.

12 Propter hæc & eiusmodi alias, & quia in sacris fabricis (quemadmodum etiam ex numero proximo dicendis apparebit) maior habenda est ratio eorum, quæ in sacro eloquio expressa habemus, quam quæ ad Architectorum regulas, operumque elegantiam magis pertinere videntur: nobis sacro textui magis congruere videtur, si iuxta nostrū typum ponamus, quod à memoratis coronis penderent prædicta duo retiacula ænea, singula septies per quatuor eius partes veluti circumducta seu replicata: & quod in eorum extremitatibus appensi essent duo ordines malorum granatorum pariter æneorum, eo numero, & modo, quo nostra loco citato adiecta refert figura, cui ad vnguem videntur conuenire omnia, quæ de eiusmodi retiaculis, & malogranatis tradi in sacris Scripturis, numero præcedenti retulimus, & præcipue ea quæ habemus 2. *Paralip. cap.* 4. *versic.* 13. in hæc verba: *Et retiacula duo; ita vt bini ordines malogranatorum singulis retiaculis iungerentur, quæ protegerent epistilia, & capita columnarum.* Et item ea quæ ibidem *cap.* 3. *vers.* 16. legimus, videlicet: *Malogranata etiam centum, quæ catenulis interposuit.* Siquidem prior typus (vt diximus) omnia malogranata, nempe quadringenta, hoc est, in singulis columnis ducenta, ipsis catenulis interponit, nō autem tantummodo centum in vnaquaque columna, vt posterior typus perspicue demonstrat, in quo eadem malogranata, fere pro medietate catenulis interposita, pro altera vero medietate, sub ipsis catenulis pēdentia conspiciuntur. Oportet igitur quod hæc retiacula malogranatis exornata, & ex quatuor coronicis lateribus, vt dictum est, pendentia, quandam veluti speciem vmbellæ, seu illius integumēti, quod sacris altaribus, nec non Principum sedibus superponi solet, quodammodo repræsentarent. Et cum singula propriæ columnæ Zophorum, epistiliumque, ac capitellum in circuitu protegerent, eorum tamen artificium atque elegantiam non occultarent. Nam præterquam quod satis ampla, & crebra erant ipsa retiaculorum foramina, quoniam valde celsa expansaque erat, vt supra *num.* 9. diximus, ipsa coronicis proiectura, & multum à Zophoro epistilioque ac capitello retiacula distabant; vtique à pauimento suspicientibus impedimento esse non poterant. Videat prudens lector, & Scripturæ loca, in re præsertim adeo obscura, accurate perpendat, & cum typis supra positis diligenter conferat, ac demum ex hisce duabus opinionibus, illam quæ magis placuerit, sibi deligat.

Altera quæ est Auctoris opinio.

13 Ceterum dicet mihi hic fortasse aliquis: Enimuero tuæ, tum de prædictarum columnarum crassitudine & latitudine, tum de forma retiaculorū sententiæ, tria videntur officere: Primo scapi cuiusque ipsarum longitudo, quæ cum neque quinquies propria crassitudine altior esset, non modo ordini quem vocant Corinthium, sed nec vllo ex aliis Architecturæ ordinibus, quorum humilior requirit, vt columnæ celsitudo sexies saltem eius crassitudinem superet, respondisse certum est: Deinde ipsa trabeationis altitudo, quæ Architectonicæ proportionis regulas, longe videtur excessisse: quandoquidem, non modo ad quartam, quintamve totius columnę, cum sua basi, capitelloque altitudinis partem, sed pene vsq; ad medietatem accessisse perspicuum est. Denique illa retiaculorum additio, quæ si fuit ad formam supra secundo loco descriptam, videbatur omitti potuisse, & nihil ferme ad operis elegantiam conferre, cum præsertim postea apud omnes Architectorum probatissimos inusitata fuerit. Sed ad hæc responderi potest, prædictarum columnarum scapos, ordinaria proportione humiliores cōsulto fortassis fuisse factos, vt vel sic firmitatem ac fortitudinem, quam significabant propriis quæ earum nominibus indicabant, re ipsa etiam magis exprimerent. Quanto enim humilior columna, tanto (ceteris paribus) est firmior: & quod ipsarum celsitudini deerat, altiori trabeatione suppletum est: nisi forte etiam, vt scapi quoque altiores viderentur quam essent, striati insuper facti sunt. Constat enim strias, quantum crassitudini adimere videntur, tantum celsitudini, quo ad apparentiam, conferre. Porro prædictas columnas fuisse striatas; tametsi editio vulgata *lib.* 3. *Reg.* non memoret, id tamen haud obscure indicat ibidem textus 70. Interpretum Romanus illis verbis: *Crassitiem columnæ quatuor digitorum cauitatis; & sic columna secunda.* Et idem magis aperte in versione Ruffini tradit Iosephus 8. *antiq. cap.* 3. inquiens: *Fecit Chiram duas columnas æreas cum canalibus cauatione quatuor digitorum.* Et adhuc clarius Auctor Historiæ Scholasticæ *lib.* 3. *Reg. cap.* 12. vbi ait; *Stilum seu stipitem columnæ, non fuisse planum, sed valliculatum, habuisseque in circuitu cauationes quatuor digitorum.* Cur autē trabeatio multo altior facta fuerit, quam regulæ Architectonicæ postea tradiderint; præter caussam superius tactam, videtur etiam ille excessus tolerari potuisse, propter operis celsitudinem. Nam quæ de longe conspiciuntur, minora visui apparere

Quæ sint attendenda in opinione deligenda. Respondetur tacitis obiectionibus.

Cur columnarum scapi humiliores.

Cur trabeatio altior.

solent, & propterea interdum maiora fiunt, vt magis proportionata oculis intuentium videantur. Vel potius ingenue fateri quoque possumus, ipsam Architecturæ artem, quemadmodum ex fabricis à Salomone extructis, magnum lumen, plurimaque adiumenta, atque incrementa accepisse dubium non est: ita deinceps, præsertim quoad eiusmodi proportiones statuendas, vsu atque experientia, sicut & ceteras artes, non mediocriter fuisse perfectiorem redditam. Etenim, vt notum est, artes fiunt per additionem; & nulla earum pariter inuenta atq; perfecta fuisse creditur. Denique non est quod quisquam demiretur, in fabricis per Salomonem ædificatis, Architecturæ regulas mox à Græcis, Latinisque Scriptoribus traditas, non penitus fuisse obseruatas: quando in magnificentissimis quoque Romanorum ædificiis, quorum vestigia etiam nunc apud omnes magna in admiratione habentur, multa ad ipsas præcipue trabeationes pertinentia, ab iisdem regulis diffidentia inuenit, Sebastianus Serlius in suis de Architectura libris sæpius se obseruasse testatum reliquit: Retiacula autem, non tam ad ornatum, quam etiam ad aliquid significandum facta fuisse reor, quemadmodum & in memoratis operibus alia multa: quandoquidem & maris ænei, luterumque bases, aliis modis longe elegantioribus fieri potuissent, & præfatæ columnæ, siue hisce retiaculis, satis pulchræ, decoræque fuissent. & nihilominus Salomon, iuxta exemplar patri suo diuinitus traditum, ea, aliaq; omnia fieri maluit, non ignorans singula mysteriis nequaquam carere cœlestibus. Vnde patet, valde allucinari Iosephum, qui 8. *antiq. cap.* 2. *sub finem*, ausus est asserere, Salomonem, non modo in senectute, quando per mulieres deprauatum est cor eius, & ipsarum idolis templa erexit, à præscripto Mosaicæ legis, cultuque diuino, recessisse; sed etiam multo ante, nimirum quando æreas boum effigies, sub mari, in tẽplo, & aureos leones in Throno suo posuit: neque enim, inquit, illa fas erat facere. Fallitur inquam Iosephus, quia hæc, & eiusmodi sculptilia, non fieri curauerat Salomon. vt eis cultus aliquis adhiberetur, quod lege vetitum fuerat, sed simpliciter ad ornatum, mysticamque ipsorum significationem, quemadmodum dictum est. Et hæc dicta sufficiant de his, quæ fecerat Salomon, inferius que iusserat in atrium Sacerdotum.

14 Transitum faciamus nunc ad ea, quæ idem posuit in illa templi parte, quæ Sancta, seu Domus anterior, dicebatur. Fuerunt autẽ præcipue tria, videlicet, altare thymiamatis, vt sub anno mundi 2544. *num.* 66. 67. & 68. probatum fuit, vbi fusius contra eos, qui putabant ipsum in Sancta Sanctorum extitisse, disputauimus. Positum autem fuit istud altare in media domus latitudine, quæ ad ipsum spectabat oraculum. Deinde decem mensæ, quarum quinque in latere aquilonari, & aliæ quinque in meridionali eiusdem Domus collocatæ sunt. Ac demum decem candelabra aurea, quinque à dextris, & totidem à sinistris, contra dictas mensas. Quanquam tot mensas, & candelabra, non diu valde post obitum Salomonis in templo mansisse, nos sub anno mundi 3064. *num.* 1. probabimus. Quod attinet ad altare thymiamatis, satis de eius forma dictum est sub anno mundi proxime citato *num.* 69. vbi de altari Mosaico agebamus. Nunc enim credendum est, altare hoc, quod Salomon in templo posuit, fuisse alterius formæ, quantum ad essentialia, ab eo, quod olim Moyses posuerat in tabernaculo: quandoquidem idem erat vtriusque vsus: nisi forte, vt multi putant, hoc fuerit aliquanto maius. Etenim, vt ait Abulensis super 3. *Reg. cap.* 6. *quæst.* 16. *Omnia quæ fecerat Moyses in tabernaculo*, (arca duntaxat fœderis excepta, quæ eadem fuit,) *erant minora iis, quæ facta sunt à Salomone in templo: quia*, inquit, *illa facta fuerant, vt per desertũ portarentur. hæc vero, vt vbi semel posita essent, perpetuo permanerent.* Et certe videtur rationi valde consentaneum, vt quemadmodũ tabernaculo longe maius fuit templum: ita quoque, quæ in templo collocanda erant, vel maiora essent, vel saltem plura numero, vt de mensis, & candelabris, inferius suo loco dicemus. Vtrum autem hoc altare ad similitudinem prioris, totum de nouo fecerit Salomon, vt senserũt Abulensis *vbi supra*. & alij: an vero illud, inter antiquum, ipse aliquo modo ampliandum, atq; honorificentius exornandum, curauerit, vt sentit Ribera *lib.* 2. *de templo cap.* 8. difficile admodum ex Scriptura sacra cõuinci potest: Quoniam tametsi 3 *Reg. cap.* 6. *verſ.* 20. dicatur: *Sed & altare vestiuit cedro*: & *versic.* 22. *Sed & totum altare oraculi texit auro*. & 1. *Paralip. cap.* 28. *verſ.* 14 vbi traditur, qualiter Dauid sigillatim præparauerat, assignaueratq; singula auri, argentiq; pondera, ad singula, quæ in templo opus essent, facienda: tandem vbi ad altare incensi deuenitur, *ninorum auri* 18. subditur: *Altari autem in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit. vt ex ipso fieret similitudo quadrigæ Cherubim extendentium alas.* Ex quibus locis videtur posse colligi, dictum altare tantummodo fuisse recon̄inatum, ac decentius exornatum: Attamen 3. *Reg. cap.* 7. *versic.* 48. aperte dicitur, quod *Salomon fecit omnia vasa in Domo Domini, altare aureum. & mensam, &c.* & idem repetitum habemus 2. *Paralip. cap.* 4. *versic.* 19. quibus in locis, eodem modo loquitur de altari, ac de mensis, & candelabris, ceterisque vasis domus Domini, à Salomone de nouo fabricatis. Quicquid sit, siue vetus instaurauerit, siue nouum Salomon extruxerit; constat hoc altare, præter formam illam olim à Deo Moysi traditam, insuper habuisse aliud ornamentum, in modum quadrigæ, super quam stabant duo Cherubim aurei, qui communiter, super illud extẽdebant alas suas, ad similitudinem illorum qui tegebant arcam fœderis Domini, vt satis aperte traditur, 1. *Paralip. cap.* 28. *verſ.* 18. & iste ornatus factus fuit iuxta aliud exemplar, quod ab eodem Deo postea Dauidi fuerat demonstratum, ac per eundem Salomoni filio eius consignatum, vt sub anno mundi 3018. *num.* 3. dictum est, vbi etiam de dicti altaris ornatu superaddito mentionem fecimus. Puto autem hac ornatus additione illud fuisse præstitum, vt altare quod fecerat Moyses, & omnino intactum remanserit, & simul quodammodo maius (quemadmodum ipsa templi amplitudo exigere videbatur) effectũ, & item multo ornatius redditum fuerit, vt in eius effigie, quam hic inserendam curauimus, intueri licet. Quanto autem noster hic typus altaris incensi à Salomone constructi, differt ab eo, quem Villalpandus *super Ezechielis cap.* 51. edidit, in quo nulla quadrigæ similitudo, nulli Cherubim extendentes super ipsum alas, conspiciuntur: tanto apertior fiet, & nostræ graphidis, cum loci Paralip. citati verbis, conuenientia, & illius ab eisdem verbis diuersitas.

De altare incensi.

* * *

Quod vero Scriptura sacra. 3. *Reg. cap.* 6. *versic.* 20. ait, hoc altare vestitum fuisse cedro, & *versic.* 22. contectum auro: plane videtur indicare, prædicta additamenta, nempe, quadrigam, & Cherubim, ex cedro quidem facta, sed laminis aureis omnino fuisse obducta. Aduertendum vero est, quod tametsi nobis non placeat sententia tenentium hoc altare totum de nouo à Salomone fuisse factum:

non

non tamen ea etiam posita, admittendum censemus, quod suspicatur Auctor Historiæ Scholasticæ, *lib. 3. Reg. c. 11.* nimirum altare illud vetus, postea repositum fuisse in Sancta Sanctorum, non quidem ad quotidianos eremandi super eo thymiamata, vsus, sed ad alios quosdam singulares ipsius summi Pontificis, quando semel in anno illuc ingrediebatur. Etenim illa huius Auctoris positio, pluribus argumentis optime confutatur ab Abulensi *super 3. Reg. cap. 6 quæstio. 16.* & item refelli potest ex his, quæ nos sub anno mundi 2544. *num. 66. 67. & 68.* fuse admodum disputauimus, contra asserentes, hoc altare olim ab ipso Moyse, non in Sancta, sed in Sancta Sanctorum fuisse collocatum. Quod si quis quærat, quid factum sit de illo altari thymiamatis antiquo, si aliud nouum in templo positum fuit? Respondere possumus cum eodem Abulense, *ibidem*, illud in superiore templi parte, tanquam in quodam sacrario, deuotionis ergo, fuisse asseruatum, cum aliis rebus sacris, quæ amplius non erant in vsu, de quibus sub anno mundi 3023. *numer.* 4. diximus.

De mensis propositionis in templo positis.

25 Sequitur dicendum de mensis in templo collocatis. Constat enim, quod tametsi Moyses vnam tantum mensam in tabernaculo posuerat: nihilominus, vt patet 2. *Paralip. cap. 4. vers.* 8. Salomon, ad normam exemplaris sibi à Dauide relicti, posuit in templo mensas decem, videlicet quinque ad dexteram, & quinque ad læuam (intellige introitus templi, quemadmodum infra *nu.* 13. de candelabris probabitur. Ex quo patebit, idem de ipsis quoq; mensis accipiendum esse, cum eodem modo de vtrisq; Scriptura loquatur. Quare credimus allucinari Lyranũ, qui putat, positas in templo fuisse vndecim mensas aureas, computata nimirum Mosaica, quam credidit in medio aliarũ fuisse collocatam, habuisseq; ex his, quæ fecerat Salomon, quinque à dextris, & totidem à sinistris. Quod nullo modo recipiendum censemus, cum satis manifeste appareat, illud, *a dextris, & a sinistris*, esse accipiendum, nõ respectu mensæ Mosaicæ, de qua nihil constat, quod vnquam posita fuerit in templo; sed respectu anterioris faciei Dibir, hoc est Sanctuarij, vt mox dicetur. Verum an illæ decem mensæ, omnes essent aureæ, & omnes dicerentur mensæ panum propositionis, maior est difficultas.

An omnes essent aureæ.

Nam Caietanus *super 2. Paral. c. 4.* dicit, Moysen quidem vnam duntaxat mensam fecisse, Salomonem autem decem, pro pane propositionis. Et Lyranus *ibidem* addit, in singulis hisce mẽsis poni consueuisse duodecim panes propositionis, qui faciebant summam panum centũ triginta duorum, computans scilicet duodecim existentibus (vt ipse putabat) in mensa Mosaica. At Abulensis *super loco Paralipom proxime adducto quæst.* 18. *&* 19. *& post quæstionem 24. in expositione textus, & item super cap. 13. quæstio 40. & super 1. Paral. cap. 28. post quæstionem 18 in expositione literæ* dicit: decem quidem fuisse mensas in templo à Salomone positas, sed ex his vnam tantum auream, in qua sola ponebantur panes propositionis: nouem vero reliquas fuisse argenteas, ad alios vsus paratas, nimirum ad reponenda super eas vasa plurima, quæ fecerat Salomon in ministerium domus Domini. Quod etiam scriptum reliquit Iosephus 8. *antiq. c.* 2. Mouetur autem Abulensis quatuor potissimum rationibus. Primum, quia 3. *Reg. c. 7. v.* 48. dicitur Salomon posuisse in templo mẽsam, super quã ponerent panes propositionis. Item, quia 1. *Paralip. cap. 28. v.* 16. legimus, (vt ipse refert,) Dauidem dedisse Salomoni aurum in mensa propositionis, pro diuersitate mensuræ: similiter, & argentum, in alias mensas argenteas. Tertio, quoniam licet 2. *Paralip. cap. 4. vers.* 18. dicatur, Salomon fecisse omnia vasa domus Dei, & altare aureum, & mẽsas, & super eas panes propositionis: tamen ibi, inquit Abulensis, ponitur numerus pluralis pro singulari. Quarto demum, quia panes propositionis, esse debebant tantummodo duodecim, vt præceptum fuerat *Leuit. cap. 24. v.* 5. significantes duodecim tribus Israel: & vnica mensa commode poterat eos capere. Ergo, ait, non oportuit esse plures mensas propositionis.

Nos tamen his non obstantibus dicimus, multo probabilius esse, Salomonem posuisse decem mensas aureas in templo, & super eas panes propositionis, vt expresse traditur 2. *Paralip. c. 4. v.* 19. Nec est dicendum, ibidem poni numerum pluralem pro singulari: quia licet verissimum sit, in sacris Scripturis interdum id fieri, vt 1 *Reg. cap. 28. v. 13. Deos vidi ascendentes.* id est Deum, vt ibidem notat Glossa interlinearis, & alibi non semel: Sicuti contra, quandoque ponitur singularis pro plurali, vt *in Psalm. 77. v. 45. Misit in eos cœnomyiam, & comedit eos, & ranam & disperdidit eos:* & alias non raro: Veruntamen, quemadmodum etiam ipsemet fatetur Abulensis, non debemus sacros textus ita exponere, nisi quando necessitas cogit, & aliunde patet veritas: alioqui daretur occasio corrumpendi eloquia sacra. Sane in casu nostro, Salomonem posuisse plures mensas in templo constat, non solum ex loco 2. Paralip. iam citato, qui apertissimus est: Sed etiam ex 1. Paralip. *cap. 28. versicul.* 16. quem textum, corrupto deceptus codice, pro se Abulensis allegauit: Siquidem ibi tam codices editionis vulgatæ, quam 70. Interpretum postremo Romæ sub Sixto V. & Clemente VIII. editi, & item qui in Bibliis regiis sunt registrati, & alij plurimi, non dicunt: *Aurum quoque dedit in mensa propositionis pro diuersitate mensuræ:* vt habebat deprauatus Abulensis codex: Sed sic: *Aurum quoque dedit in mensas propositionis, pro diuersitate mensarum.* Vnde manifestum est, non vnam tantum, sed plures fuisse mensas propositionis aureas, nimirum decem, vt pariter, & enucleatius exprimitur 2. Paralipom. *c. 4. vers. 8. &* 19. Quare potius dicendum est, 3. Reg. c. 7. vbi dicitur Salomon fecisse mensam, &c. positum fuisse numerum singularem pro plurali, quemadmodum etiam fit, 1. *Reg. c. 3. v.* 3. vbi lucerna ponitur pro lucernis. Neq; curandũ est de Iosephi auctoritate, quotiescunq; sacris codicibus aduersatur. Verum autem duodecim panes propositionis essent omnes super vnica tantum mensa, vt sentit Abulensis, an distributi per singulas mensas, ita vt singuli panes ponerentur super singulas octo mensas, & bini super singulas duas reliquas: vel potius in singulis mensis, duodecim essent panes, quemadmodũ credidit Lyranus: non facile ex sacris libris elici potest. Nam etsi opinio Abulẽsis satis refelli possit ex 2. Paralip. *cap. 4. vers.* 19. vbi dicitur: *Et mensas, & super eas panes propositionis:* nusquam tamen legimus, quod duodecim panes propositionis essent magis in vnaquaque mensa, an distributi per singulas mensas. Quanquam satis probabile videtur, quod sicut Salomon multiplicatis candelabris aureis, multiplicauit pariter lucernas, ponens septẽ in vnoquoq; candelabro, vt ex locis nu. proximo citandis colligitur: ita & multiplicans mensis aureis, multiplicari quoq; iusserit panes propositionis, ac poni duodecim in vnaquaq; mensa: præsertim cũ sicuti amplitudo templi, plures lucernas exigere videbatur: eadem ratione, multiplicatio Sacerdotum, plures panes propositionis, qui in vsum ipsorum cedere solebant. Nec obstat, quod Dominus Moysi mandasset, vt super vnica mensa propositionis, duodecim tantum po-

Quot pa[illegible] ... in mensis.

nerentur panes, & quod ij repræsentarent duodecim tribus Israel: quoniam idem quoque Dominus iusserat, poni super vnico candelabro septem lucernas, quæ vt ait Iosephus 3. *antiq. cap.* 7. septem cœli planetas significabant, mystice autem, vt asserit S. Thom. 1.2. *quæst.* 102. *artic.* 4. *ad* 6. septem Spiritus sancti dona. Vnde ex quo postea voluit Dominus, vt ponerentur in templo decem candelabra, & decem mensæ, quemadmodum septem lucernarũ significatio singulis decẽ candelabris saluari poterat; ita & duodecim panum propositionis mysterium in singulis decem mensis. Ceterum prædictas mensis aureas credimus fuisse factas ad formam eius, quam olim fecerat Moyses in deserto, cuius graphidem, quoniam sub anno mundi 2544 *num.* 72. posuimus, hic iterum ponere supervacaneum duximus.

16 *De 10 candelabris in templo positis.*

De candelabris item constat 3. *Reg. cap.* 7. *vers.* 49. *&* 2. *Paralip. cap.* 4. *versic.* 7. *&* 20. Salomonem, pro vnico candelabro, quod fecerat Moyses in tabernaculo, fecisse in templo decem, ex auro puro, & secundum speciem, qua iussa erant fieri, id est, iuxta exemplar, quod acceptum a Domino Dauid tradiderat Salomoni. Sic enim præceperat Salomon artifici suo Hiram, vt ea faceret. Quamuis etiam communiter credantur, eiusdem fuisse operis, & figuræ, quo fuerat Mosaicum, cuius typum sub anno mundi numeroq; proxime citatis expressimus, videlicet cum suis lilijs, alijsq; ornamentis, *Exod cap.* 25. *v.* 31. descriptis: & super singula candelabra, septem extitisse lucernas, pariter aureas, vt iuxta ritum lucerent ante oraculum semper, hoc est interdiu noctuq;, vt est communior opinio, vel saltem tota nocte, quemadmodum videtur posse colligi ex 2. *Paralip. cap* 13. *versic.* 11. vbi legimus: *Et lucernæ, vt accendantur semper ad vesperam.* Porro candelabra hæc posuit Salomon in eadem anteriori parte templi, in qua posuerat mensas, contra oraculum, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram introitus eiusdem oraculi, vt clarius explicat editio 70. Interpretum, 3. *Reg cap.* 7. dicens: *Eorundem candelabrorum quinque posita fuisse à sinistris, & quinque a dextris, secundum faciem Dabir,* id est, habita ratione ad faciem oraculi, quæ erat media. Qualiter autem in templo sicuata fuerint hæc candelabra, vtrum, an seorsum à mensis, vel cum ipsis mixta, in sacris Scripturis expressum non habemus. Creduntur tamen sic fuisse disposita, vt prope oraculum in parte australi, primum candelabrum, & prima mensa in parte aquilonari locata essent, quemadmodum olim posuerat Moyses in tabernaculo, *Exod. cap.* 26. *v.* 20. *vsque ad* 23. E contrario autem secunda mensa ad austrum, prope primũ candelabrum, & secundum candelabrũ ad aquilonem, prope primam mensam, & sic reliqua deinceps alternatim, ita vt vnicuique candelabro, opposita esset mensa vna, & cuiq; mensæ, candelabrum vnum, vt in templi vestigio quod sub anno mundi 3023. *nu* 8. positum est, videri poterit: Etenim supponendum est, Salomonem in disponendis his, quæ in templo posuit, non discessisse ab ea dispositione, quam in tabernaculo Moyses obseruauerat, nisi vbi sacra Scriptura ipsum aliter fecisse describit.

17 *De candelabris mensisque argenteis alijsq; vtensilibus in templo positis.*

Præter hactenus commemorata, creditur Salomon posuisse in Sancta, etiam alia candelabra argentea, cu lucernis suis pariter argenteis, vt videtur posse colligi ex 1. *Paralip. c.* 28. *v.* 15. Vbi, licet non exprimatur ad quem vsum; probabile tamen est, ea ad maiorem templi illuminationem ibidem fuisse posita. Neque solum alia candelabra argentea, sed & alias mensas similiter argenteas, quarum ibidem *versic.* 16. fit mentio, posuit Salomon in Sancta: Et item vasa, vtensiliaque plurima ex auro & argento, ad varios vsus altaris incensi, & mensarum propositionis, & lucernarum, parata; cuiusmodi erant forcipes, siue Emunctoria, & extinctoria & fuscinulæ quædam paruæ, pro concinnandis lucernis, & hydriæ ad continendum oleum ipsarum; & phialæ, in quibus ponebantur libamina, scilicet vinum, oleum, simila, thus, sal, & si quæ erant eiusmodi alia: item mortariola, vbi thus, & aromata terebantur, pro thymiamate conficiendo; & thymiamateria, in quibus asseruabantur: & thuribula, vbi cremari solebat; de quibus omnibus meminit Scriptura sacra, 2. *Reg. c.* 7. *v.* 49. *&* 50. *&* 2. *Paral. c.* 4 *v.* 21. *&* 22. His addere possumus alia quoq; vasa, quædam maiora, quæ leones, quædam minora, quæ leunculos eadem Scriptura sacra, 1. *Paralip. cap.* 28. *v.* 17. nominat, quod ad leonum similitudinem fabrefacta essent, vt ibidem tradunt Lyranus, & Abulensis *quæst.* 5. Atque hæc omnia, & his similia, super prædictas mensas argenteas reponi consueuisse, affirmant Iosephus 8. *antiq cap.* 2. & alij.

18 *De arca fœderis, & Cherubim in S. Sanctorum positis.*

Reliquum est, vt ad ea, quæ in Sancta Sanctorum collocanda erant, deueniamus. Hæc vero sunt, Arca fœderis Domini, cum suis vectibus: Propitiatorium, cum paruis illis duobus Cherubim, quos ex auro ductili Moyses fieri iusserat, & super ipso Propitiatorio locauerat: de quibus quia satis superque, sub anno mundi 1544. *nu.* 65. dictum est; & ipsius arcæ sic paratæ formam, *num.* 72 graphice delineatam tradidimus. Nunc illud tantum remanet dicendum, quod, tametsi circa hæc à Salomone nihil innouatum fuerit, sed præ nimia veneratione, prorsus intacta, vt olim erant, relicta sint: nihilominus, quoniam parua admodum erant, nec satis amplum templi Sanctuarium, sine vllo additamento decenter, occupare posse videbantur: vt ibidem honorificentius collocari possent, & illa loci amplitudo magnificentius impleri: congruum valde fuit, iuxta exemplar Salomoni à Dauide relictum, superaddere duos alios Cherubim, proceræ magnitudinis, nimirum decem cubitis altos, quos de lignis oliuarum auro tectis, arte statuaria fieri mandauerat Salomon, singulos eiusdẽ operis, & mensuræ, ac deinde in medio Sanctuarij ita collocari, vt stantes versis vultibus ad anteriorem domum, hoc est ad orientem, expanderent alas suas, ab australi pariete Sanctuarij, ad aquilonarem, per totam scilicet ipsius Sanctuarij latitudinem, quæ vt dictum est, viginti cubitorum erat. Etenim quælibet ipsorum ala, quinque cubitos habebat longitudinis; Et sic summitas alæ vnius Cherub, contingebat summitatem alæ alterius, in medio oraculi: reliquæ vero duæ, hinc atq; illinc expansæ attingebant vtrosque memorati oraculi parietes, quemadmodum satis accurate describitur 3. *Reg. cap.* 6. *versic.* 23. *vsq. ad* 14. Inter hos duos Cherubim, nimirum subter ipsorum alas, illammet arcam fœderis Domini, quæ olim, iubente Domino, facta fuerat, nulla prorsus eidem reparatione adhibita, in Sancta Sanctorum Rex portandam postea curauit, vt paulo post *num.* 27 dicemus.

19 *Quod in arca nihil esset nisi tabulæ legis*

Porro in arca nihil aliud erat, nisi duæ tabulæ lapideæ, quas ibi posuerat Moyses, in Horeb, vt conceptis verbis apertissime testatur Scriptura 3. *Reg. c.* 8. *vers* 9. *&* 2. *Paralip. cap.* 5. *vers.* 10. & confirmari potest: quia nusquam legimus, quod deinceps, aut ipse Moyses, aut Aaron, aut quiuis alius, vnquam eam aperire, aut quippiam in ipsa imponere, aut extrahere, ausus sit. Sed neque memoratæ positioni, quæ verissima est, aduersari censendus est, famosus ille Apostoli locus *ad Hebr. cap.* 9. *vers.* 4. vbi ait: *In Sancta Sanctorum extitisse arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua,* inquit, *vrna aurea, habens*

Explicatur locum ad Hebr. c. 9. v. 4.

Manua: & virga Aaron quæ frondœuerat: & tabulæ testamenti. Quia mens Apostoli, non videtur fuisse ibidem recensere, quæ essent in arca, sed quæ in Sancta Sanctorum, quemadmodum paulo ante enumerauerat, quæ in priori tabernaculo, hoc est, in Sancta asseruari cõsueuerant. Vnde illud, *in qua*, non ad arcam, sed ad secundum tabernaculum referri debere, probat Ribera *lib. 2. de templo, cap. 2.* ex textu Græco, in quo (αἷ) tabernaculum vocabulo quodam fœminini generis significatur. Vel si mauis illud referre ad arcã, vt ex textu vulgato referri debere perspicuum est; optime potest, secundum præfatum Auctorem, illud, *in qua*, exponi, ac si dictum esset, *cum qua*, vt sit sensus: In secundo tabernaculo, siue in Sancta Sanctorum, cum arca testamenti fuisse alia quoque ibidem enumerata. Simile quodammodo illud est, quod legimus 1. *Reg. cap. 1. versic. 24. Et adduxit eum* (videlicet Samuelem) *secum, postquam ablactauerat, in vitulis tribus, & tribus modiis farinæ, & amphora vini, id est, simul cũ vitulis tribus, &c.* Quod autem frequẽtissimum sit, & valde vsitatum in Scripturis sacris ponere, *in*, pro, *cum*, nos pluribus aliis exemplis, ex veteri, nouoque Testamento adductis, sub anno mundi 1557. *num.* 14. demonstrauimus. Itaque sciens Apostolus, nihil fuisse in arca nisi tabulas Testamenti, vt citata sacræ Scripturæ loca apertissime testantur, & nõ ignorans, prædictam vrnam, Aaronisq; virgam, non in arca, sed in tabernaculo posteriori, Domino præcipiente, fuisse reposita, vt expresse habemus de vrna, *Exod. c. 16. v. 33. & 34.* & de virga *Num. c. 17. v. 4. 7. & 10.* non curauit ibi exprimere, quid tabulæ essent in arca, neque in qua Sanctuarij parte essent, vrna, & virga: Sed tantummodo (quantum scilicet proposito suo tunc deseruire videbatur,) summatim recensuit ea, quæ in Sanctuario, seu in Sancta Sanctorum asseruari solebant; siue ea essent in Arca, vt tabulæ; siue extra ipsam, vt vrna, & virga; quemadmodum etiam quoquomodo indicare videntur verba illa, quę protinus subiunguntur: *De quibus non est modo dicendum per singula.* Hæc est vera, ac germana, vt arbitror, citati ad Hebr. loci intelligentia. Quod si quis malit, hac expositione relicta, obstinatius defendere, re vera Apostolum asserere voluisse, vrnam quoque auream, & Aaronis virgam, fuisse in arca: dicat necesse est, aliquando quidem nihil aliud in arca extitisse, nisi tabulas legis: nimirum tunc saltem, quando arca in templum illata fuit, vt loca Scripturæ sacræ adducta manifestant: antiquioribus vero temporibus; quando eadem arca, non in templo, sed in tabernaculo manere consueuerat, pręter legis tabulas, etiam memoratam vrnam, virgamq; in arca extitisse, vt ex Apostoli verbis colligi posse videtur: Veruntamen qui sic opinantur, docere non poterunt, quando, & à quo, & quanam auctoritate, mox vrna, virgaque, arcæ indita, ac inde postmodum deprompta fuerint. Ceterum, vt hic quoque tollamus scrupulum, qui ex loco Apostoli allegato oriri posset, videlicet, cur inter ea, quę dicit extitisse in secundo tabernaculo, non connumerauerit Deuteronomium, hoc est, Mosaicam legem, de qua legimus *Deuter. cap. 31. vers. 26.* iussisse Moysen Leuitis, qui portabant arcam fœderis Domini, vt ponerent legis volumen in latere arcæ, id est, ad latus eius (nimirum extra ipsam) Non enim licebat Leuitis aperire arcam; sed nec discoopertam videre, & propterea prius velamentis inuoluebatur à Sacerdotibus, antequam Leuitis portanda traderetur. Ad huc respondent aliqui, Apostolum præterisse legis volumen, quia constabat ipsum, nõ perpetuo in Sancta Sanctorum permansisse; sed inde sublatũ, aliquando in thesauris domus Domini fuisse repositum, vbi regis Iosiæ temporibus, ab Helcia Sacerdote inuentum fuit, & Saphan Scribæ traditum, qui postea eundem Regi detulit, vt videre est 2. Paralip. c. 34. *vers.* 14. Sed quoniam idem nos quoque de vrna, & virga dicere possumus; quod scilicet saltem Salomone regnante, non essent amplius in Sancta Sanctorum, sed in superiori cœnaculo templi, simul cum antiquo tabernaculo, & altari holocaustomatum, & eiusmodi aliis olim à Moyse fabricatis, quorum iam vsus cessauerat, quemadmodum sub anno mundi 3023. *num.* 4. dictum est: Propterea ad propositum quæsitum aliter respondere debemus, videlicet Apostolum non curasse omnia, quæ in Sancta Sanctorum aliquando fuerant, recensere, sed ei sat fuisse, aliqua, præsertim vero præcipua, memorasse, quæ eidem de his cogitanti primo in mentem venerant: ea enim pro tunc sufficere poterant, ad id quod ibidem ostendere, seu indicare intendebat; neq; opus erat agere de singulis, vt ipsemet eodem in loco testatur dicens: *De quibus non est modo dicendum per singula.* Et hæc de his, quæ Salomon, statim post expletam templi fabricam, in Sanctuario, atq; in aliis eiusdem templi partibus, inferri curabat, dixisse sufficiat.

Salomon celebrat templi dedicationem.

Mense autem septimo prędicti anni vndecimi, ex quo regnare cœperat Salomon; tametsi, quę in templum inferebantur, nõ omnia plene aptata, ac prorsus stabilita essent; placuit nihilominus Regi, ritu quantum fieri potuit solennissimo, celebrare dedicationẽ templi, tum quia pauca admodum ac modici momenti, & ad solennitatem illam minime necessaria, restabãt perficienda, quæ postea mense proximo adamussim absoluta sunt: tum etiam, quia in festo tabernaculorum (quod die decimaquinta eiusdem mensis septimi incipiebat, vt præceptum fuerat *Leuit. cap. 23. vers. 34.*) tenebatur omne masculinum apparere in conspectu Domini, quemadmodum expressum est, *Deut. c. 16. v. 16.* Propterea, ne nimis grauarentur populus, si insuper in mense quoq; octauo, ad celebrandam primam templi dedicationem, rursus venire cogeretur: operæpretium duxit Salomon, aliquantulum anticipare ipsam templi dedicationem, vt asserunt Beda *in lib. de templo, cap.* 17. & Petrus Comestor *in historia 3. Reg. cap.* 21. & Abulensis, & alij, *super 3. Reg. cap.* 8. eamque tanto ante festum tabernaculorum inchoare, vt ipsa dedicatione absoluta, possent immediate ipsam quoq; Scenopegiam celebrare, & sic vno eodemque conuentu, vtrique solennitati satisfacere. Itaque Salomon, cum prius intulisset omnia, quæ vouerat Dauid pater suus, argentum, & aurum, & vniuersa vasa in thesauris domus Domini, vt dicitur 3. *Reg. cap. 7. versicul. 51. & 2. Paralipom. c. 5. versicul.* 1. &, vt credibile est, etiam illa, quæ ante Dauidem vouerant Samuel, & Saul, & belli Duces Abner, & Ioab, & Principes familiarum, & tribuni, & Centuriones, aliique, de manubiis in bello partis; & quæ consecrauerant ad instaurationem, & supellectilem templi Domini, quemadmodum obiter traditur 1. *Paralip. cap. 26. versic. 26. vsque ad* 29. Postea, transmissis ad omnem Israel edictis, congregauit Rex omnes maiores natu in Ierusalem, & cunctos Principes tribuum, & capita familiarum; conuenitque vniuersus populus ad regem Salomonem, in die solenni eiusdem mensis septimi, 2. *Paralipom. cap. 5. versicul.* 2. *& 3. Reg. cap. 8. versic.* 1. hoc est, (vt ex infra *numer.* 20. dicendis patebit) die decimi mensis octaui, qui fuit solennis, quia in eo cœpit ipsa dedicationis celebratio. Ac primo quidem, per manus Sacerdotum ac Leuitarum, qui omnes ad hoc sanctificati erant, tulerunt arcam fœderis Domini de Sion, vbi eam posuerat Dauid, & cum

ingenti

ingenti totius populi solennitate, qui eum Rege ante eam gradiebatur, immolantes oues & boues sine æstimatione & numero, portabant illã ad templum: Cantoribus interim, in omnibus Musicorum organis, suauiter psallentibus, ac speciatim, vt credibile est, canentibus Psalmos 23. & 46. quos composuerat Dauid, quando eandem arcam de domo Obededon in domum suam solenniter transtulit, vt sub anno mundi 2990. *num.* 3. retulimus. Vt autem peruenerunt ad eam templi partem, in quam Leuitis ingredi non licebat, intulerunt eam Sacerdotes in Sancta Sanctorum, ponentes illam in loco eidem præparato, in medio Sanctuarij, subter alas Cherubim ibidem expansas. Porro arcæ vectes aliquantulum prominebant foris Sanctuarium, vt dicitur 3. *Reg. cap.* 8. *versic.* 8. & 2. *Paralip. cap.* 5. *vers.* 9. ita tamen, vt à longe videri non possent. Vnde oportet eos fuisse Sanctuario templi tantisper longiores, & consequenter nonnihil excessisse longitudinem viginti cubitorum. Et hinc inferri potest, eos fuisse diuersos ab his, quib. arca portabatur per desertum tempore Moysi, quos necesse est, non nisi decem cubitorum longitudinis habuisse: alioqui non potuissent manere in tabernaculi Sanctuario, cuius singulæ dimensiones nõ excedebant dictum numerum cubitorũ decem. Puto igitur quod quemadmodum Salomon fecerat templum duplo latius ac longius ipso tabernaculo & alia item in templo locanda, nempe Altaria, Mensas, Candelabra, &c. duplo maiora his, quæ olim à Moyse in tabernaculo facta fuerant, præter arcam, quam reuerentię gratia, quod esset omnium sanctissima, non est ausus attingere aut mutare: Voluisse tamen eius vectes fieri prioribus duplo longiores, tum vt totam Sanctuarij longitudinem occupare possent in templo, sicuti olim faciebant in tabernaculo, tum etiam, vt tunc honorificentius arca, videlicet non à paucioribus quam à duodecim Leuitis, vice duodecim tribuum, deferri posset in templum. Mansit autem ibi arca Domini, vsq; ad captiuitatem Babylonicam, donec inde clam sublata, mox per Ieremiam Prophetam, in spelunca montis Nebo, cum alijs rebus sacris, abscondita fuit, vt sub annis mundi 3446. *num.* 4. & 3447. *num.* 8. dicemus.

De arca vectibus.

21 Sane ad hanc celeberrimam solennitatem, conuenerant omnes Sacerdotes, quotquot inuenti sunt in Israel, quoniã diuisio illa ministrantium per vices suas, à Dauide facta, & à nobis sub an. mundi 3020. *num.* 2. *vsque ad* 6. relata, nõ adhuc cœperat in vsum induci, & ad actionem adeo ratam, ac solennem, conueniens erat omnes præsto esse. Egressis autem Sacerdotibus de Sanctuario, Leuitæ, & cuncti Cantores induti byssinis, & stãtes ad orientalem plagam altaris holocausti, concrepabant cymbalis, & psalterijs, & citharis, alijsque organis diuersi generis, musicorum, & cum eis Sacerdotes centum viginti canentes tubis: sicque omnibus pariter, tubis, voce, varijsque organis, concinnentibus, longe sonitus lętitię audiebatur. Statim autem ac laudare cœperunt Dominum, dicentes: *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius:* Vt palam faceret Dominus, non sibi minus acceptum esse templum hoc, ac olim fuerat tabernaculum à Moyse factum, eodem signo id declarauit. Siquidem, quemadmodum erecto tabernaculo, mirandum in modum, operuit illud nubes, vt sub anno mundi 2545. *num.* 1. dictum est: ita fabricato templo, in eius dedicatione, mirabiliter impleuit illud nubes Dei, & gloria Domini, ita vt non possent Sacerdotes stare, & ministrare, propter caliginem. Quod vt vidit Salomon rex, qui tunc erat ante altare, super basi æneam in medio Basilicæ, seu atrij exterioris posita, cuius supra *num.* 2. meminimus, ne quid aduersi populus ex illius caliginosæ nubis apparitione suspicaretur, vt erat omnium sapientissimus, opportune occurrit tacitæ multitudinis cogitationi, asserens illam caliginem esse indubitatum diuinæ præsentiæ signum: Siquidem *Exod. cap.* 19. *versic.* 9. promiserat Dominus Moysi venire ad ipsum in caligine nubis, & *Leuit. cap.* 16. *vers.* 2. pollicitus est apparere in nube super oraculum, & *in Psal.* 96. *vers.* 2. de Domino legimus: *Nubes & caligo in circuitu eius.* Apposite autem Dominus, respectu nostri, dicitur habitare in caligine, quia tanta est claritas eius, vt mortalium obtutus caligare faciat, iuxta illud *Prouerb. capit.* 25. *versic.* 27. *Qui scrutator est maiestatis opprimetur a gloria.* Quod etiam indicauit Philosophus 2. *Metaphys. cap.* 1. Si enim (vt ibidem ait) *quemadmodum vespertilionum oculi ad lumen diei se habent, ita & intellectus animæ nostræ, ad ea quæ manifestissima omnium sunt:* Quomodo se habebit ad altissima, nobisque occultissima Dei arcana, de quibus meminit Apostolus *ad Rom. c.* 11. *v.* 33. *exclamans: O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius?*

Cur gloria Domini templum nube mirabiliter operuerit.

Statim autem ac Salomon certiorem fecit populum de diuina præsentia ibidem in nube illa specialiter existente, versa facie sua ad populum, benedixit omni Ecclesiæ Israel, in cuius conspectu tunc stabat. Et cum eidem populo breuiter exposuisset, quomodo Deus elegisset Dauid patrem suum, vt regnaret in Israel, & ipse voluerat ædificare templum Domino; sed eum idem Dominus prohibuerat, prædixeratq; illi, quod filius eius, qui regnaturus erat post ipsum, templum eidem Domino extrueret; Subiunxit; se propterea (vt voluntatem Domini impleret) fabricam illam, quam videbant, eodem Domino fauente, à fundamentis erexisse, atque absoluisse, vt in eo deinceps perpetuo maneret arca fœderis Domini. 3. *Reg. cap.* 8. *vers.* 14. *vsque ad* 22. & 2. *Paralip. cap.* 6. *v.* 4. *vsq. ad* 12. Postea iterum conuersus ad altare, genibus flexis, ac palmis in cœlum eleuatis, cunctisque audientibus, longam illam ad Dominum habuit orationem, quæ *cap. Reg. citato, v.* 22. *vsque ad* 54. & *c. Paralip. adducto, versicul.* 14. *vsque ad finem capitis* descripta est. In qua oratione, ante omnia, dedit gloriam Deo Israel, palam confessus, non esse alium ei similem, neque in cœlo, neque in terra. Deinde commendans fidelitatem eius in pollicitationibus suis opere complendis; & gratias Deo agens, quod sermonem, quem locutus fuerat Dauidi patri suo, de templi fabrica à Salomone filio eius extruenda, impleuisset; precatus est Dominum, vt alias quoque promissiones eidem Dauid factas, firmare, ratasque habere pariter dignaretur, & illam præsertim de iugi filiorum eius successione in Throno Israel. Denique, quia dixerat se ædificasse domum Domino; ne rudiores in populo putarent, re vera intra illius templi muros Deum contineri: publice declarauit, maiestatem Dei tantam esse, vt neque cœlo, neque terra, nedum templo illo capi valeat, sed ad hoc ædificatum fuisse templum illud, vt in eo preces Domino funderẽtur. Siquidem exaudiens Dominus orationes populorum ibidem orantium, quodammodo in eodẽ templo habitare videbatur. Propterea cœpit Salomon fusius Deum obsecrare, vt semper exaudire dignaretur precationes suas, & omnium, qui pro cunctis eorum necessitatibus properarent ad orandum in loco sancto illo, quem idem Dominus, *Deut. c.* 12. *v.* 11. se electurum prædixerat, vt esset nomen eius in eo, & vt hostias Deo offerrent, & omnia ad diuinum cultum in lege præscripta, ibidem præstarent. Cum autem conclusisset Salomon deprecationem

22 *Salomon rex loquitur ad populum.*

Orat Dominũ genibus flexis, ac palmis in cœlũ eleuatis.

rionem suam, illis pene verbis, quæ pater suus *in Psalm. 131. vers. 8.* scripta reliquerat: *Surge Domine in requiem tuam tu & arca sanctificationis tuæ: Sacerdotes tui induantur iustitiam, & sancti tui exultent: Propter Dauid seruum tuum, nõ auertas faciem Christi tui.* Ecce ignis de cœlo mirabiliter descendit, qui deuorauit holocausta, & victimas. Quo signo intellexit Rex, & omnis populus, exauditam à Deo fuisse orationem Salomonis, & eidem Deo accepta fuisse, quæ primum in templo oblata fuerant sacrificia, & consequenter gratum fore diuinæ Maiestati, vt ibidem etiam deinceps victimas offerre, ac debitũ Deo cultum exhibere satagerent. Porro filij Israel, videntes ignem descendentem, & gloriam Domini super domum, corruentes proni in terram, adorauerunt, & laudauerunt Dominum, exclamantes: *Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius. 2. Paral. c. 7. vers. 1. vsque ad 4.* Posteaquam autem, vt arbitror, cessauit ignis, surgens Salomon, & ad populum conuersus, iterum benedixit ei, deprecans Dominum, vt semper omnibus ipsis præsto esset, & nunquam eos deleret, sed vehementius eorum corda ad se inclinaret, vt ipsi perpetuo, in vniuersis viis eius ambulare possent, & corde perfecto custodire omnia mandata eius, *3. Reg. c. 8. v. 56. vsque ad 62.* Atq; hæc sunt, quæ fecit Salomon in die primo celeberrimæ huius festiuitatis, præsente, & inspectante omni Israele, qui conuenerat, ab introitu Emath, hoc est, à termino aquilonari terræ Chanaan, vsque ad riuum Ægypti, qui eiusdem terræ limes erat australis.

Ignis de cœlo mirabiliter holocausta consumit.

23 Ceterum hæc festiuitas postea perdurauit quatuordecim diebus continuis. vt ibidem expresse traditur *vers. 65.* Septem namq; prioribus diebus, celebrauit Rex dedicationem templi, & altaris, vt colligitur *c. Reg. allegato v. 63. & 2. Paralip. c. 7. ver. 8 & 9.* nimirũ à die octauo illius mensis, ad decimumquintum, vt vulgo dicitur, inclusiue: Et in aliis diebus septem immediate sequentibus, videlicet à die decimoquinto, ad vigesimumprimum inclusiue, fecit solennitatẽ tabernaculorum. In octauo autem huius festi die, qui erat dicti mensis vigesimussecundus, fecit de more collectam, eo quod dedicasset altare, (subintellige etiam, & templum) septẽ diebus, hoc est, in prima dierũ hebdomada; & solennitatem (videlicet tabernaculorum) septem diebus, id est, in secunda hebdomada: Ita enim interpretandus est proxime citatus textus 2. Paralip. In die vero octauo, qui proxime sequebatur post exitũ secundæ hebdomadæ, expleta collecta, dimisit populum, vt dicitur *3. Reg. in calce capitis 8.* hoc est, abeundi potestatem fecit. Vnde quod dicitur *2. Paralip. cap. 7. v. 10. Igitur die vigesimotertio mensis septimi, dimisit populum:* non de discedendi licentia, sed de ipso populi discessu, accipiendum est: ac si dictum esset, cum expleta collecta, hoc est, sub finem diei vigesimisecundi mensis septimi, data esset discedendi facultas, die insequenti, qui erat vigesimustertius, discessit populus ad tabernacula sua. Et hinc patet, quod dies ille solennis septimi mensis, in quo dictum est conuenisse populum in Ierusalem à Salomone conuocatum, quemadmodum traditur *3. Reg. cap. 8. versic. 2. & 2. Paralipom. cap. 5. versic. 3.* non potest, vt quidam crediderunt, intelligi de primo die dicti mensis, in quo fiebat festum tubarum: neque, vt aliqui dicunt, de festo expiationis, quod die eiusdem mensis decima celebrabatur: neque, vt alij, de solennitate tabernaculorum, quæ die decimoquinto præfati mensis incipiebat: Sed potius de primo die festi dedicationis templi, qui, vt supra *nu. 17.* dictum est, pro die octauo mensis septimi, regiis edictis in vniuerso Israele transmissis, intimatus fuerat: Quibus auditis, necesse est quod populus, prout cuiq; commodum videbatur, & pro itineris ratione, tanto ante à propriis discesserit domiciliis, vt statuto inchoandæ solennitatis die, qui erat octauus mensis septimi, in Ierusalem reperiri, & ad dictam celebritatem conuenire posset: ac demum, quod in memoratis solennitatibus celebrandis, quindecim exactis diebus, videlicet die illiusmet mensis vigesimotertio, ad propria discesserit. Discedebant autem benedicentes Regi, & simul admiratione, & gaudio repleti, exultantes, ac colloquentes de maximis beneficiis, quæ fecerat Dominus Dauidi, & Salomoni, & Israeli populo suo, *3. Reg. cap. 8. in fine. & 2. Paralip. cap. 7. versic. 10.*

Quot diebus perdurauerit hæc festiuitas.

Sane numerus hostiarum, quas in hisce festorum solennitatibus, hoc est intra memoratos quindecim dies, Salomon rex populusq; immolauerant, notatur capitibus citatis, videlicet *Reg. vers. 63. & Paralip. vers. 5.* vbi legimus, mactata fuisse boum, ac vitulorum viginti duo millia, & arietum, ouiumq; centum viginti millia: & quia altare æneum, quod fecerat Salomon, nõ poterat sustinere tot victimas, necessarium fuit, vt rex Sacerdotum ministerio sanctificaret partem atrij interioris mediam, hoc est eam, quæ proxima erat, & in circuitu altaris, vt etiam in ipso atrij pauimento cremari possent holocausta, & sacrificia, adipesq; pacificorum, sicuti fieri consueuerat in ipso altari, vt videre est locis citatis, nempe *Reg. versic. 64. & Paralip. vers. 7.*

Hostiarum numerus.

Eo ... anno (nimirum peracta templi dedicatione, in qua, vt dictum est, Sacerdotes & Leuitæ, propter singularem actionis illius solennitatem, iubente Rege, omnes pariter conuenerant) constituit rex Salomon, vt deinceps ipsi Sacerdotes, & Leuitæ ministrarent in templo, singuli in ordine vicis suæ, iuxta ... distributionem à Dauide patre suo factam, de qua sub anno mundi 3020 *num. 2. vsq; ad 6.* fusius actum est. Et exinde ipsi omnia exequi cœperunt, quæ mandauerat Rex, vt traditur *2. Paral. cap. 8. versic. 14. & 15.* Nec obstat, quod iuxta ordinem literæ ibidem videantur hęc, non hoc anno, sed post viginti annos à templi fundatione, cœpisse fieri, quemadmodum ex initio citati capitis colligi posse videtur: Quia, licet alia quæ ibi narrantur, ad memoratum tempus pertineant: veruntamen quæ de ordinatione, & executione ministeriorum Sacerdotalium, ac Leuiticorum, dicta sunt, proculdubio. per recapitulationis figuram in sacris Scripturis valde vsitatam, ibidem interposita fuisse credendũ est. Non enim videtur verisimile, vt etiam notat Abulensis, quod Salomon, qui tam diuini cultus adeo erat studiosus, tredecim, post iam absolutum dedicatumq; templum, annis, distulerit prouidere, vt eiusdẽ templi ministeria, rite ordinateq;, ad memoratæ distributionis normam, quæ tunc maximę necessaria videbatur, exercerentur.

24 *Sacerdotes & Leuitæ incipiunt ministrare in templo per vices suas.*

Eodem quoque anno, nimirum expletis omnibus, quæ ad templum pertinebant; conuertit se Salomon ad ædificia domestica extruenda, & tunc (vt colligi potest ex his, quæ sub anno mundi 3043. *nu. 2.* dicemus,) arbitror nouam inter Hiram Tyri regem, & Salomonem, initam fuisse conuentionem: ac propterea Hiram, præter ligna ad domos fabricandas, misisse etiam Salomoni centum viginti talenta auri, quemadmodum obiter, & per recapitulationis figuram traditur *3. Reg. cap. 9. versic. ul. 14.* & præterea spospõdisse eidem dare quasdam ciuitates, vt puto, dirutas, ac pene desertas, quas postea Salomon instaurauit. & filiis Israel inhabitandas tradidit, vt legimus *2. Paralip. cap. 8. versic. 2.* E conuerso autem Salomonem, præter mensuras frumenti, vini, & olei, quas Tyrio regi quotannis mittebat, promisisse eidẽ

25 *Noua conuentio inter Salomonem & Hiram Tyri regem.*

Salomon ædificat domos tredecim annos.

tradere

tradere viginti oppida, in terra Galilææ. Cœpit igitur Salomon hoc anno ædificare domum suam, quam tredecim annis absoluit, vt dicitur, 3. *Reg.* c. 7. *vers.* 1. In quo quidem temporis interuallo, duas quoque alias domos extruxit: alteram vxori suæ filię Pharaonis, alteram sibi æstiuam, & delitiosam, quam vocauit domum saltus Libani, nô quia ipsa esset in monte Libano, vt infra sub anno mundi 3043. *nu.* 10. palam fiet: sed forte, vel quia tota esset de lignis à monte Libano deportatis, constructa: vel melius, quia esset in colle quodam, ad similitudinem Libani, arboribus consito, vt colligitur 2. *Paralip. cap.* 9. *versic.* 16. vbi legimus, Scuta aurea, quæ fecerat Salomon fuisse posita in armamentario, quod erat consitum nemore: 3. autem Reg. *cap.* 10. *vers.* 17. dictum fuerat, eadem scuta fuisse reposita in domo saltus Libani. Ergo illa domus erat in circuitu consita nemore. Vel etiam hæc dicta est domus saltus Libani, quia inde delitiosius esset prospectus ad ipsum montem Libanum, à cuius altissima summitate niuibus semper cooperta, frigidiores auræ ad æstum suauiter temperandum perpetuo efflare solerent: vel aliqua alia simili de caussa, à Libano domus hæc denominata fuit. Sane harum domorum forma, & ornatus, breuiter describitur, 3. *Reg.* c. 7. *ab initio vsq; ad v.* 13. Sed & de eisdem quoq; domibus fit mentio *in c. eiusdem lib.* 9. *v.* 10. & 2. *Paralip.* c. 8. *v.* 1.

AB ORBE CONDITO *ANNVS* 3033.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS *ANNVS* 11.

Iubilæus nonus. 1 ANno regni Salomonis decimoquarto, incidit annus Iubilæi noni; fuit enim ab introitu Israelis in terram Chanaan, annus quadringentesimus quinquagesimus, vt videre est in tabulis.

AB ORBE CONDITO *ANNVS* 3043.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS *ANNVS* 21.

Secunda Domini apparitio facta Salomoni. 1 ANno vigesimoquarto regni Salomonis iam inchoato; nimirum expletis annis viginti à iactis templi fundamentis; cum absoluisset Rex ædificia domus Domini, & domorum suarum: Apparuit ei Dominus in nocte secundo, dicens, se exaudisse orationem eius, quam in dedicatione templi fuderat, sanctificasseque, ac delegisse sibi templum illud in locum sacrificij, vt esset nomen suum ibi in sempiternum; & insuper pollicitus est adimplere promissioné patri eius Dauidi factam, de perpetuanda stirpe, ac successione eius, in folio regni Israel, in æternum: si tamen ambulauerit in præceptis suis, sicut fecerat Dauid pater eius. E conuerso autem, si Salomon, & filij eius Dominum auersati fuerint, & seruierint Dijs alienis, minitatus est proiicere templum illud à conspectu suo, & auferre Israelem de superficie terræ illius, & tradere eos in prouerbium, & fabulam cunctis populis, vt latius videre est 3. *Reg. cap.* 9. *versic.* 2. *vsque ad* 10. & 2. *Paralip. cap.* 7. *versic.* 12. *vsque ad finem capitis.* Et hic ponderandum est, quod locis citatis dicitur, Dominum secundo apparuisse Salomoni, in nocte, sicut apparuerat ei in Gabaon. Ex hoc enim loquendi modo, inferri potest, apparitionem illam, seu sermonem Domini ad Salomonem, qui describitur 3. *Reg. cap.* 6. *versicul.* 11. aut non fuisse per modum apparitionis, aut fuisse dissimilem valde, à duabus hic memoratis, quæ in nocte contigisse dicuntur, quemadmodum nos sub an. mundi 3027. *num.* 1. diximus.

Eodem circiter tempore (nimirum completis prędictarum domorum fabricis, vt dicitur 3. *Reg. cap.* 9. *versic.* 10. *vsque ad* 15.) dedit Salomon Hiram regi Tyri oppida viginti, in terra Galilææ, videlicet inferioris, in confinio Tyriorum existẽtia. Et hoc etiam, vt quod reliquum erat pretij lignorum, & auri, aliarumque rerum, quas Tyrius rex miserat Salomoni, fabricis extruendis, iuxta inter ipsos, non a principio, vt arbitror, sed postmodum, quemadmodum sub anno mundi 3030. *num.* 22. diximus, conuenta, persoluere. (Forte enim à principio Salomon, nô putauit opus habere auro alieno, nec præter templum adhuc domos sibi extruere cogitauerat, & propterea in prima conuentione, quæ 3. *Reg. cap.* 5. & 2. *Paralip. cap.* 2. describitur, & de qua nos sub anno mundi 3020. *num.* 13. egimus, nulla prorsus oppidorum, aurive, mentio reperitur.) Sed & insuper prædicta oppida, credimus data pariter fuisse, pro alijs ciuitatibus, quas dedit Hiram eidem Salomoni, quemadmodum traditur 2. *Paralip. cap.* 8. *vers* 2. quod forte magis diuulsæ, ac separatæ essent à reliqua Tyriorum ditione, & commodiores regno Israel: sicuti è contrario prædicta viginti oppida, & proximiora, & cômodiora videbantur regno Tyri, quam Israelis. Egressus ergo rex Tyri, vt videret oppida sibi à Salomone tradita, cum ei non placuissent, modeste conquestus est, illis verbis: *Haeccine sunt ciuitates, quas dedisti mihi frater? & appellauit ea terram Chabul:* quæ vox displicentiam significabat. Vtrum autem rex Tyri prædictas ciuitates Salomoni renunciauerit, vt Iosephus 8. *antiq. cap.* 2. sensisse videtur, Scriptura sacra non explicauit: Quamuis ex eo, quod ait, dictis ciuitatibus à rege Tyri fuisse nomen impositum, quodammodo videatur innuere, ipsum eas sibi retinuisse: & probabile est, quod non ausus fuerit eas refutare, ne indignationem Salomonis incurreret, quem sciebat multo se esse ditiorem, ac potentiorem: & confirmatur, quia loco Paralip. proxime citato legimus, Salomonem ædificasse, hoc est, reædificasse, vel potius instaurasse ciuitates, à rege Tyri acceptas, atq; à filijs Israel incoli fecisse. Ex quo inferri potest, quod si Salomon retinuit vrbes ab Hiram acceptas, signum est, ipsum quoque Hiram retinuisse sibi à Salomone traditas. Per idem quoque tempus, transtulit Salomon vxorem suam filiam Pharaonis, de ciuitate Dauid, in domum, quam ei ædificauerat, indignum ducens, quod mulier alienigena, habitaret in domo sanctificata, in qua videlicet aliquandiu manserat arca Domini, 3. *Reg.* c. 9. *vers.* 24. & clarius 2. Paral. c. 8. *vers.* 11. 2

Salomon dat 20. oppida Tyri regi.

An rex Tyri dicta oppida retinuerit.

A memorato regni Salomonis anno vigesimoquarto, vsque ad eius obitum, remanent anni sexdecim: siquidem ipse regnauit in summa annos quadraginta, vt sub anno mundi 3059. *num.* 1. probabitur. Ex quibus annis sexdecim, ad minus decem, aut vndecim, in veri Dei cultu ipsum transegisse putandum est: sex vero vel quinque postremos in idololatria: nisi forte sub finem vitæ, vt quidam opinantur, resipuerit, de qua tamen re, nihil certi affirmare possumus, quemadmodum sub anno mundi proxime allegato dicemus. Quæ autem gesserit Salomon, priusquam à Domino recederet cor eius, breuiter, summatimq; tanguntur 3. *Reg. cap.* 9. & 10. & 2. *Paral.* c. 8. & 9. Et quoniam non possumus singula propriis temporibus assignare, ad pauca quædam capita, eadem reducere conabimur. A primo quidem 3

De rebus à Salomone gestis.

quod

quod ad rem bellicam, ipsiusque Salomonis potentiam attinet, tametsi non multa bella ipse gesserit: quippe qui erat Rex pacificus: non tamen fuit segnis, in prouidendis, ac procurandis, quæ ad regni conseruationem, ac defensionem, si bellum ingrueret, opus essent. Quamobrem sollicitus fuit reficere muros, in circ[illegible]Ierusalem, & plurimas instaurare ciuitates, vi[illegible]er Heser, & Mageddo, & Gazer, quam Pharao Rex Ægypti ceperat, & interfecto Chananæo, succensaque ciuitate, dederat filiæ suæ, vxori Salomonis, in dotem, vt sub anno mundi 3021. *num.* 1. probatum est. Instaurauit item ciuitates, quas dederat ei Hiram Rex Tyri, & habitare fecit in eis filios Israel, quemadmodum num. præcedenti probauimus. Et præterea extruxit Bethoron superiorem, & inferiorem, ciuitates muratas, Baalath, & Palmiram, in deserto: & ciuitates equitum, & quadrigarum suarum. Insuper alias postea vrbes muniuit, quas obtinuit in Emath. Et in summa, non vrbes modo suas, sed & vicos, sine muris existentes, in vniuersa ditione sua, quantum fieri potuit, vallare ac munire curauit. *3. Reg. cap. 9. vers. 15. vsque ad 20. & 2. Paralip. cap. 8. vers. 1. vsque ad 7.* Habuit quoque Salomon viros bellatores militiæ ascriptos, & in omnem belli euentum paratos, & ducentos quinquaginta principes exercitus, qui erudiebant populum, intellige in his, quæ ad militiam pertinerent, *2. Paralip. cap. 8. versic.* 10. & congregauit currus, & equites, ita vt aliquando numerus equorum, esset quadraginta millia, equitum duodecim millia, & quadrigarum, mille, & quadringentæ, *3. Reg. cap. 4. vers. 26. & cap. 10. vers. 26. & 2. Paralip. capit. 1. vers. 14. & capit. 9. vers. 25.* Hæc de bellico apparatu. De expeditionibus autem Salomonis, nihil aliud habemus, nisi quod ipse subiugauit vniuersos, qui remanserant de Chananæorum populis, quos antea non poterant filij Israel exterminare, & fecit eos sibi tributarios, *3. Reg. cap. 9. vers. 20. & 21. & 2. Paralip. cap. 8. vers. 7.* Neque hac in re transgressus est præceptum Domini, quod habetur *Num. cap. 33. vers. 51. & Deuter. cap. 7. vers. 2.* de Chananæorum populis omnino exterminandis: quia, vt bene notat Caietanus *super 3. Reg. cap. 9.* ex quo Israel adeo creuerat in regnum tam excelsum, & potens, non timendum erat, ne paucæ, quæ remanserant Chananæorum reliquiæ, ipsum ad idolorum culturam inducerent: quæ erat ratio illius legis: qua cessante cessabat pariter ipsa legis obligatio. Abiit quoque Salomon in Emath Soba; & obtinuit eam *cap. Paralip. citato versicul. 3.* Ceterum Salomon, non solum vniuerso Israeli dominabatur, verum etiam potestatem exercebat super cunctos reges, à flumine Euphrate, vsque ad terram Philisthinorum, & vsq; ad terminos Ægypti, *3. Reg. c. 4. v. 21. & 2. Paralip. c. 9. v. 26.*

4 Diuitiæ vero Salomoni erant ingentes: quandoquidem afferebantur ei per singulos annos, auri sexcenta sexaginta sex talenta, vt dicitur *3. Reg. cap. 10. vers. 14. & 2. Paralip. cap. 9. vers. 13.* & hæc erat summa ordinaria, & certa annualium prouentuum Salomonis. Nam habebat alios plures redditus extraordinarios, de quibus numero proximo agemus. Porro talentum, apud Hebræos, pendebat minas centum, vt aperte testatur Iosephus *3 antiq. cap. 7.* & agit ibi de pondere candelabri aurei, quod erat in Sanctuario. Vnde apparet ipsum ibidem loqui de talento Sanctuarij, hoc est Sanctuarij pondere æstimato: Siquidem omnia, quæ ad ipsum Sanctuarium pertinebant, pondere, ac mensura Sanctuarij metiri oportebat, vt colligi potest *Exod. c. 38. ver*[illegible] *Numer. capitul. 7.* vbi vasa argentea, aurea[illegible] cipibus in tabernaculo oblata, sigilla[illegible]

Salomon quã fuerit diues.

Talẽtũ pẽdus apud Hebræos.

appensa fuisse, iuxta pondus Sanctuarij, & de omnibus simul idem repetitur *vers. 85. & 86.* Sane Mina vna, apud eosdem Hebræos, constabat duabus libris (intellige communibus) cum dimidia, vt idem Iosephus asserit *14. antiq. cap. 12.* Igitur singula Mina, pendebat Vncias triginta: libra enim communis, vnciarum est duodecim. Et hoc aliter etiam sic probari potest. Nam vt ait Didacus Couaruuias, *in libello cui titulus est: Veterum collatio numismatum, in fine capitis:* Mina Hebræa, pendebat sexaginta siclos, quorum quilibet quatuor efficit drachmas, hoc est semunciam: Ergo Mina, erat pondus triginta vnciarum. Ex dictis consequitur, quod talentum Sanctuarij, pendebat libras ducentas quinquaginta communes, quæ ad rationem vnciarum duodecim pro singula libra, faciunt vnciarum tria millia. Verum quia, quemadmodum siclus Sanctuarij erat duplex in pondere, respectu sicli publici & vulgaris, vt asserit Abulensis *super 2. Reg cap. 14. in calce quæstionis* 17. & pariter Mina Sanctuarij erat duplex, respectu communis, vt testatur Lyranus *super Exod. cap. 38.* & idem creditur de aliis Sanctuarij ponderibus, & mensuris: Iccirco cum eodem Couaruuia dicimus, duplex fuisse talentum apud Hebræos: alterum Sanctuarij, de cuius pondere dictum est: alterum publicum, seu communis æstimationis, quod medietatem duntaxat prioris pendebat. Quare si prædicti redditus annui Salomonis, vt par est, supputentur ad pondus talentorum communium, præsertim cum Scriptura, *locis citatis*, non addat, vt alias solet, pondere Sanctuarij: proculdubio sexcenta sexaginta sex talenta, ad rationem centum, & viginti quinque librarum communium, pro vnoquoque talento, faciunt octoginta tres mille, & ducentas quinquaginta auri libras, quæ singulæ, per vncias duodecim deductæ, constituunt summam vnciarum auri nongenta nonaginta nouem millia. Computando autem octo aureos nummos, pro singula auri vncia, fiunt aurei nummi, septem decies centena, & nongenta nonaginta duo millia. Quoniam vero quælibet auri puri vncia, aliquid plus octo nummorum aureorum communiter æstimari solet: possumus veraciter dicere, annuos Salomonis redditus ordinarios, qui ex certis determinatisque tributis, à singulis ciuitatibus exigebantur, ad octo decies centena aureorum millia ascendisse, quod Italice dicimus *otto millioni d'oro*

5 Extraordinarios autem prouentus Scriptura sacra *locis 3. Reg. & Paralip citatis*, à prædicto numero excipiendus asserit, nec eorum summam adnotare potuit, quoniam non semper erant vnius modi, sed quandoque plus, quandoque minus, prout occasiones, temporaque ferebant. Reducuntur autem isti redditus incerti, ad tria capita, videlicet ad eos, qui ex quibusdam regiis portoriis, rebus venalibus, quæ de loco ad locum deferebantur, & speciatim scuta vendentibus, impositis, exigi solebant, qui vectigalium nomine significantur. Deinde ad munera valde pretiosa, ac frequentia, quæ cuncti Arabiæ Reges, & Satrapæ terrarum, & legati diuersarum Gentium, Salomoni dare solebant, de quibus etiam dicitur *3. Reg. cap. 10. vers. 25. & 2. Paralip. cap. 9. v. 23.* Quod singuli deferebant ei munera, vasa argentea, & aurea, vestes, & arma bellica, aromata quoque, & equos, & mulos, per annos singulos. Tertium denique prouentuum genus, erat magna auri, argenti, aliarumque rerum preciosarum copia, quam certis temporibus, ex variis mundi partibus, regij negociatores adferre consueuerant. Fecerat enim Rex Salomon Classem in Asiongaber, in littore maris rubri existente, quæ singulis triennis, ad insulas, orasque

Mina Hebræa quot libras penderet.

Talentum duplex.

Annui Salomonis redditus ordinarij.

Extraordinarij.

De classe Salomonis.

CC Indici

Indici oceani orientales, australesque, nunc Lusitanis, Hispanisque admodum peruias, nauigaret, atque ab illis regionibus, præsertim vero ab Ophir, Tharsis, & Coa, quarum specialis mentio habetur locis proxime citandis, partim annorum vi, si opus esset, partim negotiationibus, vt hodie solent Hispani, aurum, aliaque multa preciosa, asportaret, *3. Reg. cap. 9. vers. 26. & cap. 10. ver. 11. 22. & 28. item 2. Paralip. cap. 1. versic. 16. & cap. 8. vers. 18. & capit. 9. versicul. 10. & 21.* & apud Iosephum *8 antiq. capitul. 2.* Ex eo autem, quod *3. Reg. in fine capitis 9.* legimus, allata fuisse de Ophir ad Regem Salomonem, auri talenta quadringenta, & vigintiquinque: & *2. Paralip. in calce capitis 8.* quadringenta quinquaginta: videtur indicari, aut bis tantum illas classes exisse, ac rediisse ad Salomonem: aut si alias sæpius exierunt, illas duas auri summas tantummodo fuisse memoratas, quod fuerint ceterarum omnium maiores: vel etiam, vt ex his ceteras discere liceret, nimirum quod dictæ classes, quando redibant, afferre solerent talenta circiter quadringenta.

6 Ceterum postulare videtur hic locus, vt aliquid de prædictis regionibus, nimirum Coa, Ophir, & Tharsis, quatenus probabiliter consequi possumus, in medium proferamus. Et quidem de Coa, vnde Salomonis negociatores, equos deferre solebant, si ad ipsam in memorata classe pergebāt, admodum probabile est, quod fuerit Insula illa, quæ nunc Goa dicitur, de qua, & quomodo patrum nostrorum temporibus, a Lusitanis fuerit capta, scribit Io. Petrus Maffeius *sub finem lib. 4. historiarum Indicarum.* Hæc enim in orientali oceano posita est, modico à terra freto diuisa, fere in medio longi illius Indiæ littoris occidui, quod respicit contra orientales Africæ, Arabiæque oras, & à Diu, vbi Indus in mare influit, ad Calecutum, & vsque ad Cori promontorium, quod Geographorum tabulæ Comorini caput appellant, excurrit. Quare prædicta Classis, de Asiongaber, Arabico sinu emenso, postea per Indicum oceanum deuecta, non multo negotio ad Coam, siue Goam poterat peruenire, & inde vlterius ad regiones auriferas, de quibus paulo post agemus, progredi. Huc accedit, quod in eadem Insula Goa, (vt omittam nominis similitudinem) vsque hodie etiam extat Emporium satis frequentatum, ad quod ex Arabia, & Perside, aliisque locis, magna equorum militarium copia deferri solet, qui ibidem à negotiatoribus empti ad varia loca, quæstus gratia, deportantur, præcipue vero ad alias Indiæ regiones, quæ, vt non semel citatus Maffeius admonet, eiusmodi equos non ferunt.

7 De Ophir autem, varia est scriptorum sententia. Arias Montanus, *in suo Bibliorum regiorum apparatu, in quodam libello, quem inscripsit Phaleg siue de Gentium sedibus, cap. 9* putat, Ophir de quo hic agimus, vniuersaliter comprehendere immensas illas terrarum plagas, quas ipse Peruanam, alii Americam, alii Indias occidentales, & vulgariter, nouum mundum, appellant: quæ primum à Christophoro Columbo Genuensi, anno salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, detegi cœperunt: deinde ab Americo Vespucio Florentino, à quo regiones illæ Americæ nomen sortitæ sunt; demum ab Hispanis quoque, accuratius exploratæ ac subactæ fuerunt. Videtur autem Arias ad sic sentiendum, Iusce adductus coniecturis, nimirum, quod inde magnam auri, atque argenti vim deferri videret, & quod Scriptura sacra commemoret, Classem Salomonis semel duntaxat, singulis triennijs, ire ac redire consueuisse. Id enim remotam valde fuisse terram Ophir, & longam nimis extitisse illam nauigationem, attestari videtur. Veruntamen mihi hæc opinio non videtur probanda: tum quia longa illa mora, potuit alias ob caussas prouenire, vt *num. 9.* dicemus: Tum vero præcipue, quoniam si illæ regiones occidentales, vbi tanta auri copia est, Salomonis, ac Iosaphat temporibus, cognitæ iam, exploratæque fuissent: non esset credibile, q[illegible]eteri Principes, ac negotiatores, auri tantoper[illegible]pidi, eas in tantam deinceps obliuionem deuenire permisissent, vt postea Græcis, Romanisque Imperatoribus, aliisque mundi Principibus, per tot secula, prorsus incognitæ, inauditæque remanserint. Neque est, quod quisquam de omnimoda apud antiquos harum regionum ignoratione, hæsitet, propter ea, quæ in suo Geographo orbis terrarum Theatro, refert Abrahamus Ortellius, in suo tabulæ quintæ commentario, dicens, non defuisse, qui à Platone Americam, sub nomine Atlantis descriptam, opinentur: Et Marineum Siculum, in suo Hispaniæ Chronico, retulisse de quodam nummo antiquo, Augusti Cæsaris effigie insignito, quem tradunt in auri fodinis Americæ inuentū, & ad rei veritatem ostendendam, Summo Pontifici, per D. Ioannē Rufum Archiepiscopū Cōsentinum, fuisse transmissum: Et præterea alios existimasse, Senecam poetico percitum spiritu, noui orbis inuentionem, hisce fatidicis versibus præsagiisse.

> *Venient annis*
> *Secula seris, quibus oceanus*
> *Vincula rerum laxet, & ingens*
> *Pateat tellus, Tiphisque nouos*
> *Detegat orbes,*
> *Nec sit terris vltima Thule.*

Non inquam hæc, aut si quæ alia his similia proferuntur, quoquam animum mouere debent. Nam quod de Platone aiunt, nullo asseritur fundamento, præsertim cum credendum non sit, talem ac tantum virum nescisse Atlantis montem, regionemque, in extremis occidentalibus Africæ partibus esse positam, & propterea oceanum qui illas oras alluit, Atlanticum dici. De nummo autem illo, nihil penitus curandum putamus. Nam si Augusti temporibus ampla illa regna detecta fuissent: profecto rem tam præclaram, tot illorum temporum scriptores silentio nō inuoluissent, & multitudo negotiatorum, auri cupidine illuc confluentium, rem posteris obscuram, minime reliquissent. Sed & ipsum Augustum, de illis gentibus imperio suo subiugandis, agere voluisse, quis dubitet? Quin etiā ad sui gloriam, (quod postea à Carolo V. factum nouimus) verba illa columnis olim ad fretum Gaditanum, ab Hercule apposita, *Non plus vltra*, primus ipse, ablata negatione, in suis titulis, & insignibus vsurpasset. Denique quis non videt in memorato nummo facile imposturam aliquam fieri potuisse, quemadmodum certum est, in carmine illo Sibillino contigisse, quod Iacobus Nauarreus scribit fuisse repertum, in calce promontorii Lunæ, vulgo Rochan de Sintra appellati, ad oceani littus, quadratæ columnæ inscriptum, anno salutis 1505. Emanuele in Lusitania regnante.

> *Voluentur saxa literis & ordine rectis,*
> *Cum videas Occidens Orientis opes.*
> *Ganges, Indus, Tagus, erit mirabile visu,*
> *Merces commutabit suas vterque sibi.*

Quod quidem carmen, non esse antiquum, sed nostro æuo compositum; neque Sibillinum, sed commentitium, constat ex Gasparis Varerii scriptis, in quibus legitur, quod Emanuelis Portugaliæ Regis tempore, cuiusdam Lusitani, cui nomen erat Hermus Catadus, cura, memoratum carmen marmore insculptū fuit, eiusdemq; iussu terra obrutū. Vbi vero marmor illud, ex terra humoribus, vitiū aliquod

contraxiſ

De Coa

De Ophir.

Arias Montani sententia de Ophir refutatur.

contraxisse crediderit, simulata quadam oblectationis occasione, inuitauit amicos in villam suam, loco vbi hoc vaticinium latebat, proximam; & cum omnes accubuissent, Ecce villicus nunciat Domino suo mercenarias eius operas, in lapidem literis insculptum incidisse: Quo audito, accurrunt omnes, legunt, admirantur, exosculantur, & tantum non adorant. Ex quo facto discere licet, quantum ad ludificandos homines, hominis ingenium valeat: Et propterea non facile eiusmodi adinuentionibus fidem esse adhibendam. Certe, si concedimus, Senecam memoratum reliquisse præsagium, ex ipsomet conuinci potest, neq; Salomonis, neq; Iosaphat, neque Platonis, neq; Augusti Cæsaris temporibus, detectas fuisse noui orbis regiones, sed nec si in rerum natura essent, vllam extitisse notitiam: Quandoquidem idem vates, qui sub Nerone vixit, post multa secula, eas fore detegendas prænunciauit.

8 *Auctoris sententia de Ophir.* Itaque, vt ad rem redeamus, magis placet illorum sententia, qui Ophir (vt lectio habet vulgata, vel vt 70. Interpretes *3. Reg. & 2. Paralip.* aliquando Suphir, aliquando, quemadmodum etiam Iosephus *8. antiq. cap. 2.* Sophira legunt) inter orientalis Indiæ regiones, ponunt. Et probabile est, olim in illis regionibus extitisse vnam, nomine Ophir, ab Ophir filio Iectan, cuius fit mentio *Genes. cap. 10. vers. 28.* vel à posteris eius illam incolentibus, ex nomine patris eorum, sic nuncupatam. Siquidem filios Iectan in orientalibus Asiæ partibus habitasse, sub anno mundi 1931. *num. 51.* iam dictum est. Quæ vero fuerit ista regio, non est omnino clarum. Quidam etenim opinantur, fuisse insignem illam Insulam, quæ nunc Somatra, antiquitus vero, vt communiter putant Cosmographi, Taprobana dicebatur: Alii autem, non insulam aliquam, sed illam Indiæ regionē, quam Ptolemæus *Geographiæ lib. 7. in tabula Asiæ 11.* Auream Chersonesum vocat: nunc autem Malacam appellant. quæ in modum longæ cuiusdam peninsulæ, ad austrum in oceano Indico, non procul à prędicta Insula, protenditur. Et hoc videtur magis congruere cum his, quæ loco citato dicit Iosephus, qui Sophiram non Insulam, sed Indiæ regionem vocat, olim quidem Sophiram, nunc autem, inquit, terram auream, nominatam. Et concordat item cum aliis Auctoribus, qui, vt citatus Maffeius *lib. 1.* refert, non absurdis sine coniecturis, existimant auriferas Ophir, Tharsisque regiones, in Scripturis sacris memoratas, fuisse ditissima quædam regna, inter eas Indiæ orientalis prouincias, quæ hodie Pegusian, & Malaca dicuntur, posita.

9 *De Tharsis.* Porro de regione Tharsis, iam sub anno mundi 1931. *num. 21.* dictum est, esse illam, quæ priscis temporibus, à Tharsis filio Iauan, primo nomen accepit, postea vero mutato nomine, Cilicia dicta est: cuius primaria ciuitas, antiquo nomine retento, Tharsus dicebatur, fuitque postmodum patria B. Apostoli Pauli, vt ipsemet testatur *Actorum cap. 21. vers. 39. & cap. 22. vers. 3.* Erat autem Cilicia, Asiæ minoris prouincia, quam ex parte alluebat mare mediterraneum, iuxta Sinum Issicum, quem hodie Laiazum vulgus appellat. Verum hic dicet aliquis: Qui fieri potest, vt Salomon, pro auro, & rebus raris ac peregrinis aduehendis, miserit classem in Ciliciam? quæ (vt ait Abulensis *super 2. Paralipom. cap. 9. quæst. 14.*) cum multo magis esset aquilonaris, quam Iudæa, & consequenter minus calida, non poterat abundare auro, simiis, pauis, ebore, & eiusmodi aliis, quæ tantummodo in locis natura calidioribus, qualia sunt India, Æthiopia, & his similia, abunde, & vili pretio reperiri solent: cur ergo pro hisce rebus comparandis, potius in Ciliciam, quam in Africam, Salomon classem misit? Quomodo autem credibile est, quod classis de Iudæa in Ciliciam (quæ trecentorum circiter milliarium distantia est,) transmissa, non nisi singulis trienniis redire posset? Præterea (quod adhuc magis vrget,) si ad Ciliciam Salomon naues transmittere voluisset, vtique non in Asiungaber, quæ erat in littore Maris rubri, sed in Ioppen, cuius portus in mediterraneo est, classem instruxisset. Non enim de Asiungaber nauigari in Ciliciam potest, sine immenso propemodum totius Africæ, multorumque marium, tunc magna ex parte incognitorum, circuitu: cum è conuerso de Ioppe breui, vt dictum est, maris traiectu, in Ciliciam perueniri posset. Ad hæc quidam respondent, dicentes: ex Iosepho *8. antiq. cap. 2.* colligi posse, Salomonem duas fecisse classes: alteram in Asiungaber, quæ per Sinum Arabicum, ad Indicum oceanum, & ad Ophir nauigaret, & inde aurum, atque argentum, gemmasque, ac ligna pretiosa, deferret: alteram in Ioppen, quæ per mediterraneum, non in Ciliciam solum, sed ad alia quoque loca discurreret, quæ ex Africa quidem simias, pauos, eburque multum, ex Cilicia vero, & Hispania, aliisque prouinciis, aurum, atque argentum, ex plurimarum mercium distractione coactum, asportaret. Et hæc quoque, aiunt, triennio abesse solebat, non tam propter locorum distantiam, quæ certe non tam longum temporis interuallum exigere videbatur: sed propter locorum varietatem: & quia in singulis longam satis moram trahere cogebantur, vt tantam mercium copiam, præsenti pecunia, distrahere possent. Sed huic responsioni, de directo obstare videtur locus *2. Paralipom. cap. 20. vers. 35.* vbi de Iosaphat Rege Iuda dicitur, quod *iniit amicitias cum Ochozia Rege Israel, & particeps fuit, vt faceret naues, quæ irent in Tharsis, feceruntque classem in Asiungaber.* Ergo de Asiungaber, & consequenter per mare rubrum, non autem per mediterraneum, nauigabant in Tharsis: Ergo per Tharsis, non Ciliciam hic accipere oportet, sed aliam olim eiusdem nominis regionem, secus Indicum oceanum existentem. Quare videtur necessario admittendum, Vel Salomonis, ac Iosaphat temporibus, fuisse aliam in auriferis Indiæ prouinciis, regionem, Tharsis nuncupatam, ad quam mittebantur prędictæ classes de Asiungaber; cui regioni postea (quod pluribus aliis euenisse certum est) nomen commutatum fuerit, ideoq; hodie in Chronographorum libris, tabulisq;, non amplius sub nomine Tharsis, reperiatur: quæ opinio (cuius etiam meminit B. Hieronymus *super Iona cap. 1.* & ibidē Glossa Ordinaria, & Hugo Cardinalis, & Carthusianus, & alii multis placuisse videtur: Vel si nulla vnquā fuit inter Indiæ regiones ciuitas, prouinciave, Tharsis vocabulo nuncupata, vt quidam sentiunt; dicendū est, Scripturam sacram (vt eodem B. Hieronymo ibidem teste, putant Hebræi) sæpenumero Tharsis vocabulum, pro mari vsurpare: neque solum proprie pro mari Tharsense, quod Ciliciam, olim Tharsis appellatam, alluebat, sed etiam, vt probat Ribera *super Iona cap. 1.* aliquando pro toto illo mediterranei tractu, qui à Sinu Issico, vsque ad Euxinum mare protenditur: quoniam per illas omnes Asiæ minoris oras, posteri Tharsis filii Iauan, fuerant disseminati. Quandoque item pro toto fere mari mediterraneo, quod quodammodo à Tharsensibus primario possideri videbatur. Siquidem Solinus *in Polybi store cap. 39.* scribit, Tharsum olim matrem vrbium dictam, & Ciliciam vsq, ad Pelusium Ægypti pertinuisse, habuisseq; sub imperio Lydos, Medos, Armeniam, & Pamphiliam, & Cappadociam: Sed postea ab Assyriis subactam, arctioribus terminis fuisse cir-

CC 2 cumscri-

eumscriptam. Interdum etiam generaliter, pro quolibet alio mari amplo, & vasto sumitur nomé Tharsis; Siue quia (vt refert B. Hieronymus *super Isai. cap. 2.* veteres Hebræi putauerunt proprium maris vocabulum, lingua sua esse Tharsis: aliud vero nempe, *Iam*, quod etiam apud ipsos significat mare, potius fuisse Syriacum, quam Hebraicum: Siue quia Tharsis, magis proprie pro mari magno, & alto sumi debeat, *Iam* vero etiam pro stagnis, & lacubus, quemadmodum citatus Ribera pluribus argumentis, & auctoritatibus confirmat. Quicquid sit, siue Tharsis auriferam Indiæ significet regionem, siue ipsum mare, per quod ad Ophir nauigabant: constat Salomonem, huiuscemodi classium transmissione, magnam vim auri atque argenti, ceterarumq; rerum pulcherrimarum, ac preciosissimarum congessisse, quæ ei, ac regiæ suæ, nec non & vniuerso regno eius, splendorem maximum contulerunt.

10 Quam vero esset Salomon, in tantis diuitiis expendendis, splendidus, ac magnificus, plurima quæ iam memorauimus ædificia, eaque valde ampla ac præclara, regio sumptu, ab eo à fundamentis erecta, ac mira celeritate absoluta, declarant: in quorum structura (quod erat aliud excelsi animi eius indicium,) præfectos duntaxat, & præpositos fabricæ, Israelitas esse voluit, indignum iudicans, ex ipsis quenquam in operibus Regis (intellige fabrilibus) deseruire, *3. Reg. cap. 9. vers. 22.* & clarius *2. Paralip. cap. 8. vers. 9.* Sic enim illa loca exponit Abulensis, qui etiam perpendens illa verba, *In operibus Regis:* hoc est, inquit, in fabricis domorum suarum. Nam in templi fabrica, non indignum videbatur, Iudæos laborare: Deo enim non hominibus seruitium illud præstabatur. Verum non in fabricis solum, sed etiam multis aliis in rebus, valde elucebat Salomonis magnificentia, & magnitudo diuitiarum ostendebatur, præsertim vero in regia ipsius, & in domo saltus Libani. Fecerat enim sibi Salomon thronum eburneum, grande, auro rectum, ad quod per sex gradus ascendebatur, cuius forma describitur *3. Reg. cap. 10. vers. 18. & 2. Paralip. cap. 9. vers. 17.* vbi insuper Scriptura sacra testatur, quod non fuit tale opus, seu solium, in vniuersis regnis. Omnia quoque vasa conuiuii Regis, erant aurea, & vniuersa supellex domus saltus Libani, ex auro purissimo, *cap. Reg. citato versic. 21. & Paralip. versic. 20* Sed & de lignis thyinis preciosissimis, fecit Salomon gradus, & fulcra, non solum in domo Domini, verum etiam in domo sua, & Citharas item, & lyras, & psalteria, cantoribus: *locis allegatis versicul. 11. & 12.* Cibus autem curiæ Regis erat, singulis diebus, triginta cori similæ, & sexaginta cori farinæ, & decem boues pingues, & viginti boues pascuales, & centum arietes, excepta venatione ceruorum, & caprearum, atque bubalorum, & auium altilium, *3. Reg. capitul. 4. versicul. 22.* Ex quibus dignosci potest, quam numerosam haberet aleretque familiam. Quod etiam ex *3. Reg. cap. 11. vers. 3.* colligi potest, vbi dicitur: *Fueruntque ei* (id est Salomoni) *vxores quasi Reginæ, septingentæ, & concubinæ trecentæ.* Sane *lectulum Salomonis* (vt legimus *Cantic. c. 3. vers. 7.*) *sexaginta fortes ambiebant, ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi, vniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos.* Et post pauca: *Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum.* Fecerat quoque Salomon ducentas hastas aureas, singulas pondere sexcentorum aureorum, & trecentas peltas pariter aureas, & ducenta scuta similiter aurea, reponenda in domo saltus Libani, in armamẽtario, quod erat consitum nemore, *3. Reg. cap. 10. vers. 16. & 2. Paralip. cap. 9. versic. 15.* Huius armamentarii meminit etiam Isai. *cap. 22. versic 8.* Sane peltas fuisse genus quoddam clypeorum paruorum, censuit Abulensis *super capite Regum citato quæst. 5.* Veruntamen si verum est, quod supra *num. 4.* diximus, minam vnam Hebraicam pendisse sexaginta siclos: oportet peltas fuisse prædictis scutis multo maiores: Siquidem in vnoquoque scuto, inerant auri duntaxat sexcenti siclorum singulis autem peltis, trecentæ auri minæ, vt expresse traditur *loco Reg. citato*, quæ faciunt pondus octodecim millia siclorum. Ceterum vsus horum armorum aureorum, colligitur ex his, quæ leguntur *3. Reg. capitul. 14. versic. 26. vsque ad 29. & 2. Paralipom. capitul. 12. vers. 9. vsque ad 12.* de scutis æreis, quæ fecerat Roboam loco clypeorum aureorum, quos reliquerat Salomon, & postea abstulerat Sesac Rex Ægypti: nimirum, quod quando solemniter ibat Rex in domum Domini, vel alibi, qui præeundi habebant officium, hisce clypeis, & hastis armati præcedebant Regem, & cum redisset Rex in domum suam, deferebant arma illa ad prædictum armamentarium. Cum enim idem esset vsus scutorum æneorum regnante Roboam, qui fuerat aureorum viuente Salomone, videlicet non ad pugnandum cum hostibus, sed præcipue ad honorandum Regem: oportet eandem quoque extitisse consuetudinem illa, post vsum, deferendi ad memoratum armamentarium. Et hinc obiter infertur, istud armamentarium, & consequenter domum saltus Libani, in quo erat, non in monte Libano, quod ab Ierosolymis valde distabat, sed in ipsa vrbe Ierosolyma, fuisse ædificatam, quemadmodum sub anno mundi 3030. *nu. 22.* diximus: Alioqui non potuissent scutarii, cum opus esset, de dicto armamentario sumere, scuta, eademq; ibidem reportare. De reliquo autem Salomonis comitatu, quando in publicum exibat, quam esset cõspicuus & splendidus, coniici potest ex his, quæ scribit Iosephus *8. antiq. cap. 2.* in hæc verba: *His decus addebant equites, flos iuuentutis, procera ceteros longo supereminente statura promissoque capillitio conspicui, & tunicas è Tyrana purpura induti. Ad hæc ramentis auri capillum quotidie spargebant, vt ad solarium radiorum contactum, fulgor è capitibus eorum reflecteretur. His armatis, & pharetris succinctis, regium currum stipabant, quo sublimis inuectus, & amictus veste candida, mane solebat vrbem egredi. Aberat ab Hierosolymis, duorum schœnorum spatio, prædium nomine Ietham, hortis, & inductis fontibus, amœnũ simul ac opulẽtum: in eum locum vectabatur.* Hucusque Iosephus.

De sapientia vero Salomonis, tum practica, tum speculatiua, superfluum videtur indicem texere, 11 *De Sapientia Salomonis.*
cum ipsemet Deus dixerit ei, *2. Paralip. cap. 1. versic. 12. Sapientia, & scientia data sunt tibi.* & *3. Reg. capit. 4. versicul. 29. & sequentibus*, Scriptura sacra testatur, Deum dedisse sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & quod sapientia eius præcedebat sapientiam omnium Orientalium, & Ægyptiorum, & eorum, qui tum ceteris sapientiores habebantur: & in summa, quod erat sapientior cunctis hominibus. Quin etiam *cap præcedenti versic. 12.* asserit: *Deum dedisse ei cor sapiens, & intelligens, in tantum, vt nullus ante ipsum similis ei fuerit, nec post surrecturus sit.* Sane practica Salomonis sapientia, *Practica.* quæ prudentiam complecti videtur, potissimum in iudiciis faciendis ostendebatur. Ad hoc enim specialiter illam à Domino petierat *3. Reg. cap. 3. versic. 9. & 11. & 2. Paralipom. capit. 1. versic. 10 & 11.* Qualia autem fuerint Salomonis iudicia; vel ab vno illo, quod protulit, mulieribus inter se de re, quæ omnino probari non poterat, altercantibus, cetera discere licet. Item in deligendis ministris, ministerisque

optime

optime distribuendis, tum militaribus, tum ad ciuilem gubernationem spectantibus; quorum plurimi *3. Reg. cap. 4.* recensentur. Vnde non mirum est, si ibidem *vers. 25.* subiungitur: *Habitabatque Iuda, & Israel absque timore ullo, vnusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan vsq; Bersabee, cunctis diebus Salomonis.* Id namq; fuit signum maximæ subditorum suorum securitatis, & optimæ gubernationis. Quanta etiam fuerit prudentia Salomonis, in maximis opibus, diuitiisque ingentibus comparandis; illud satis superque declarat, quod legimus, *3. Reg. cap. 10. v. 27. & & 2. Paralip. cap. 1. vers. 15. Præbuitque Rex argentum, & aurum, in Ierusalem, quasi lapides, & cedros quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus, multitudine magna.* Et *c. Reg. citat. v. 21. & 2. Paralip. c. 9. v. 20.* dicitur, quod argentum in diebus Salomonis, pro nihilo reputabatur. Sed & in rebus domesticis ordinandis, optimeq; constituendis, tanta fuit sapientia prudentiaq; Salomonis, vt (quemadmodum legimus *3. Reg. c. 10. v. 4. & 2. Paralip. c. 9. v. 3.*) videns Regina Saba omnem sapientiam Salomonis, & domum quam ædificauerat, & cibos mensæ eius, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium, vestesque eorum, & pincernas, & holocausta quæ offerebat in domo Domini; non haberet vltra spiritum, præ stupore, dixeritque ad Regem: *Verus est sermo, quem audiui in terra mea, de virtutibus & sapientia tua, & non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probaui, quod media pars mihi nunciata non fuerit. Maior est sapientia, & opera tua, quam rumor quem audiui:* & cetera admirationis verba, quæ locis citatis subiunguntur.

Speculatiua. Speculatiua vero Salomonis sapientia, seu intelligentia, maxime enituit, in dissoluendis ænigmatibus, & in eruditis, firmisque responsionibus, quæ ad quæsita eidē in omni scientiarum genere proposita, dare solitus erat. Vnde *cap. Reg. citato ver. 3. & Paralip. vers. 2.* de prædicta Regina Saba, quæ venerat tentare eum in ænigmatibus, dicitur, quod *exposuit ei Salomō omnia, quæ proposuerat, nec quicquam fuit, quod non perspicuum ei fecerit.* Et idem credendum est de aliis, qui ad ipsum interrogandum, audiendamque sapientiam eius, vndique confluebant, vt patet *3. Reg. cap. 4. in fine, & capitibus Reg. & Paralipom. supra citatis vers. 24. & 23.* & propterea in signum admirandæ satisfactionis, quam ex responsis eius accipiebant, offerebant ei munera, vt ibidem adiungitur. Denique libri, quos scripsit, dilucide attestantur, quanta fuerit scientia, intelligentia, ac sapientia Salomonis. Fuerunt autem multo plures, quam qui nunc reperiuntur: Quandoquidem Parabolæ eius fuerunt ter mille, vt hinc intelligas sexcentas illas, quinquaginta nouem, quæ hodie habentur in libro Prouerbiorum, qui incipit: *Parabolæ Salomonis:* esse veluti quoddam ipsarum fragmentum. Carmina vero eiusdem Salomonis, fuerunt quinque millia: Et præter alios eius libros in sacris codicibus registratos, insuper disputauit, hoc est, longas, eruditasque edidit disputationes, de naturis omnium plantarum, & animalium, iumentorum, reptilium, volatilium, & piscium, id est omnium, quæ in terris, & in aquis, atque in aere, degunt, *3. Reg. cap. 4. vers. 32. & 33.*

12 *De gloria Salomonis.* Sane gloria Salomonis, in eo maxime posita esse videbatur, quod propter maximas eius opes, inprimis vero propter eminentem eius sapientiam, in vniuersis per circuitum gentibus, famosissimus erat, ita *vt propterea* (quemadmodum dicitur *3. Reg. cap. 10. vers. 23. & 2. Paralip. cap. 9. ver. 22.*) *magnificatus esset super omnes Reges terræ, & vniuersa terra desideraret vultum Salomonis.* Et præsertim Reges, ac Principes, per se ipsos, aut per ipsorum legatos, vndique ad ipsum confluerent, cupientes videre tantum virum, & audire sapientiam eius, quam cum experimento probarent, esse longe maiorem fama ipsius, stupebant, & glorificabant eum, in cunctis operibus, ac responsis eius, dignumque iudicabant, cui maiora quæ poterant munera adferrent, aurum, argentum, aliaque multa, prout præcedenti numero dictum est. Singulare autem præ ceteris omnibus fuit illud Reginæ Sabæ exemplum, meritoque in proxime allegatis capitibus fusius descriptum; quod forte ipsa esset ceteris principibus, qui ad Salomonem veniebant, ditior, ac potentior, quemadmodum indicant, magnus ille comitatus, multæque opes, quas secum tulit, nec non ingentia munera, quæ dono dedit Salomoni, aurum, aromata, gemmas, &c. Et præcipue, quod ipsa quoque esset valde prudens, & sapiens. Venit enim tentare eum in ænigmatibus, vt dicitur *in initiis capitum proxime citatorum:* Ac denique quia ipsa non de proximioribus, vt forte alii Reges, sed de remotissimis regionibus, venerat, nimirum à finibus terræ, vt dicitur *Matth. capitul. 12. vers. 42.*

Quæ autem fuerit hæc Regina, & vnde nam venerit, non est omnino certum. Extant enim variæ scriptorum opiniones. Iosephus *8. antiq. cap. 2.* putat fuisse illam Ægypti Reginam, quam Herodotus Halicarnasseus, inquit, Nicaulen appellatam, & triginta tribus Regibus, qui post Mineum Memphis conditorem, Pharaones dicti sunt, successisse, tradit. Et probat ibidem Iosephus sententiam suam dicens: *Ego vero in nostræ gentis commentariis reperi, quod post Salomonis socerum Pharaonem, nemo Ægyptiorum Regū amplius hoc nomine sit vocatus; & quod post illum venerit ad Salomonem iam dicta mulier, quæ tum Ægypti simul, ac Æthiopiæ, regnum obtinebat.* Sic Iosephus. Sed hæc eius opinio non placet; quandoquidem falso nititur fundamento. 13 *Quæ fuerit Regina Saba, & vnde nam venerit, prima opinio.*

Nam ex sacra patet Scriptura, alios post socerum Salomonis extitisse in Ægypto Pharaones. Etenim Iosiæ temporibus, qui regnare cœpit in Ierusalem, annis plusquam trecentis triginta, ab obitu Salomonis, vt videri potest in tabulis, regnabat in Ægypto Pharao nomine Nechao, qui ipsum Iosiam in bello interfecit, & Ioachaz Iosiæ filium, regnique successorem, cepit, vinctumque in Ægyptum duxit captiuum, & pro eo Ioakim fratrem eius, Regem in Iudæa constituit, quemadmodum traditur *4. Reg. cap. 23. vers. 29. vsq; ad finem capitis & 2. Paralip. cap. 25. v. 20. vsq; ad 5. sequentis.* Item post hunc Pharaonem Nechao, alium regnasse in Ægypto Pharaonem manifestum est ex Ierem. *cap. 43. v. 9.* & adhuc clarius *cap. 44. ver. 30.* vbi Propheta, post Ierosolymæ templique subuersionem, in Ægyptum ductus, vaticinatur, Dominum traditurum Pharaonem Ephree in manus inimicorum suorum, sicuti tradiderat Sedeciam in manibus Nabuchodonosor. Vnde patet, hunc Pharaonem Ephree fuisse posteriorem Pharaone Nechao, quem iam percusserat Nabuchodonosor apud Euphratem, anno quarto regni Ioakim filii Iosiæ, vt ipsemet Ieremias testatur *cap. 46. ver. 2.* Contra eundem quoq;, vt arbitror, Pharaonem Ephree prophetauit etiam Ezechiel anno vndecimo transmigrationis suæ, vt videre est *Ezechiel. cap. 30. & 31. per totum.* Igitur si præfata Nicaulen, regnauit post omnes Pharaones, quemadmodum ex Herodoto colligit Iosephus, consequens est, fieri non posse, quod ipsa fuerit illa Regina, quæ venit ad Salomonem. Abulensis *super 3. Reg. cap. 10. q. 2. & 2. Paralip. c. 9. q. 2.* Reginam Saba, non Ægypti, sed Æthiopiæ Reginam fuisse credit, putatq; eam appellari Regi- *Altera opinio.*

nam Saba, non quia Sabæis imperaret, sed quia, inquit, metropolis regni eius, Saba dicebatur. Verum id gratis dicit, nec probat primariam Æthiopiæ vrbem, Saba fuisse nuncupatam. Præterea, ex quo Regina hæc tantam auri copiam, aromatumque, ac gemmarum, secum detulisse, ac Salomoni dono dedisse dicitur, probabilius videtur, eam fuisse Sabæã, quam Æthiopissam: Siquidem hisce rebus, præsertim vero aromatibus, & gemmis, abundare magis Arabia perhibetur, quam Æthiopia.

14 *Tertia opinio.* Propterea, tertia opinio fuit: Reginam Saba, de posteris Abrahæ, ex Cethura genitis prodijsse. Constat enim *Genes. cap. 25. vers. 3. & 1. Paralipom. cap. 1. vers. 32.* Iescam Cethuræ filium, genuisse Saba, ex quo postea Sabæi prodiere, quorum Salomonis temporibus, hæc Regina fuisse, dicitur. Hanc opinionem ex antiquis scriptoribus tenuit Origenes *Homil. 11. in Genes.* Ex recentioribus vero Cardinalis Baronius *in Annalium tomo 1. sub anno Christi 1.* Et quidem hæc opinio ceteris probabilior videtur, præsertim si concesserimus, (quod creditu difficile non est,) filios dicti Sabæ, tametsi primo in Arabia, ad orientales Chananææ plagas habitauerint, vt *ex cap. Genes. citato vers. 7.* colligi potest; postea tamen sese ad partes Arabiæ australes, & à Iudæa valde remotas, dilatasse, ac propterea Reginam Saba, *Matthæi capitul. 12. versicul. 42.* appellari Reginam austri, hoc est regionum meridionalium, & dici venisse à finibus terræ, id est, à remotissimis terræ partibus. Veruntamen, etiam dato quod hæc Regina vere fuerit Sabæa, non tamen ex sacris libris videtur indubitanter colligi posse, quod ipsa fuerit de posteris Abrahæ. Nam, vt sub anno mundi 2179. *numer.* 4. diximus, non omnes Sabæorum populi, de Saba Abrahami nepote, originem duxerunt; sed alij de Saba filio Chus, filij Cham; alij de altero Saba filio Regmæ, filij Chus; alij de tertio Saba filio Iectan, filij Heber: Neque scire possumus, qui nam ex quatuor hisce Sabæorum populis, inter se origine distinctis, illam australem Arabiæ partem incoluerint, quæ huic Reginæ Sabæ subiecta fuisse traditur. *Cur Regina Saba venit cum muneribus ad Salomonem.* Vtrum autem etiam verum sit, quod citatus Baronius *vbi supra*, dicit, nimirum eandem Reginam ieciteo venisse cum muneribus ad Salomonem, quod in ipso crediderat impletum fuisse vaticinium Balaam, *Numer. caput. 24. versic. 7.* relatum: *Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel. &c.* non facile auderem asserere, præsertim cum Scriptura sacra, *locis Reg. Paralipomenonque adductis*, nullam prorsus apparitionis stellæ mentionem faciat, sine qua nemo rationabiliter credere poterat, vaticinium in Salomone fuisse impletum. Vt omittam, vix credibile esse, quod Regina austri in finibus terræ habitans, vllam prædicti vaticinij tanta iam vetustate obsoleti, & nihil ad se pertinentis, notitiam habuerit. Nam si quis opponat, Magos post plura mox secula eiusdem vaticinij notitiam habuisse, & si non ab austro, certe ab oriente in Iudæam venisse: Dicimus Magos de longe proximiori, seu minus remoto loco venisse: Siquidem Regina Saba venit de finibus Arabiæ Australibus: Magi vero de Mesopotamia. Erant enim (vt testatur S. Hieronymus *libr. 1. commentariorum in Matthæum*) successores Balaam Arioli, qui à Moabitis conductus fuerat de Aram existente in Mesopotamia Syriæ, vt patet *Numer. cap. 23. vers. 7. & Deuter. cap 23 vers. 4.* & nos sub anno mundi 2583. *num.* 18. diximus. Nec mirum est quod Magi, prædecessoris sui vaticinium, ante annos mille quadringentos sexaginta octo editum, (tot enim anni, à dicto Balaam, ad Christi ortum, in tabulis inueniuntur) & ad posteros successiue veluti per manus traditum, probe tenuerint, qui eius euentum accuratius obseruare profitebantur. Denique Scriptura sacra *3. Reg. cap. 10.* satis aperte caussam huius aduentus explicauit, dicens: *Reginam hãc, audita fama Salomonis in nomine Domini*, id est (vt exponit Caietanus ad literam) cum audisset Salomonem non humano studio, sed Dei dono tantam fuisse sapientiam assecutum; *venisse tentare eum in ænigmatibus. &* *Matth. cap. 12.* dicat, *Venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis.* Ex quibus verbis apparet, eam venisse potius ex quadam curiositate, ac desiderio explorandi, num vera essent, quæ vbique de illius viri sapientia prædicabantur. Est enim hoc proprium ac peculiare perspicacis ingenij, tam viris, quam mulieribus, præsertim vero Principibus, vt cum aliquem aliqua in re vehementer excellere intellexerint, statim se sentiant intensa quadam cupiditate inflammari, illum præsentem videre, interrogare, loquentem audire, ac de his, quæ audierant, periculum facere. Et hac eadem de caussa alios quoque Reges, & Principes, ad Salomonem venisse credendum est: nisi forte etiam non vacet cum Abulense arbitrari, eandem Reginam, longam quoque illam, pietatis ergo, suscepisse peregrinationem, vt scilicet occasione visendi Regem Salomonem, posset etiam in templo, quod ille recens construxerat, adorare Deum Israel. Sed cum proprias huius itineris caussas in sacris Scripturis expressas habeamus, superfluum videtur alias indagare. Si quis vero contenderet hanc Reginam typum quodammodo gessisse Magorum, quemadmodum Salomon Christi, non reluctandum putarem.

Itaque cum Salomon Reginam honorificentissime excepisset, & mox proposita sibi dubia cumulatissime enodasset: Illa, sapientiam Regis, non in responsis tantum, sed & in alijs quoque eius operibus, ingenti stupore demirata; contemplabatur tanti viri ingenium, etiam in fabricis tanta magnificentia dispositis: in elegantissimo, ac splendidissimo regiæ apparatu: in quotidiana ciborum lautissima pariter, ac opulentissima prouisione: præsertim vero videns lectissimos ordines, miro decore & gratia, ministrantium: Denique, quod fuit omnium admirabilius, obseruans ingem holocautomatum, sacrificiorumque oblationem, quam Salomon fieri curabat in domo Domini, & deuotionem, ac decentiam, qua ibidem diuinus cultus exercebatur: non habebat vltra spiritum. Neque id sane immerito: quandoquidem, post multa quoque tempora, nimirum sub Ptolemæo Philadelpho Ægypti Rege, Aristeas eius ad Iudæos legatus, multa in sacris Ierosolymitani templi ministerijs, admiratione digna, se vidisse testatur, & in historia sua, fusius descripta reliquit: ex quibus pauca quædam hic ponere visum est, ne cui mirum videatur, quod Regina Saba hæc contẽplans, tantopere obstupesceret, maxime cum Salomonis temporibus, obseruentem, qui tunc in Rege, populoq;, vigebat diuini cultus affectum, & particularem, erga templum recenter extructum, reuerentiam, præsertim vero ad tanti Regis tantæq; Reginæ cõspectum, probabile admodum sit, longe maiori diligentia, attentione, ac deuotione, cuncta fuisse administrata. *Sacerdotes* (referebat Aristeas) *ministeria peragentes, omnino virium robore præstant, cum summa ornatus, ac silentij reuerentia. Nam omnes sponte intenti sunt laboribus, licet valde molestis, ac sua cuique demandata partis cura sunt, sine intermissione ministerij. Alij enim ligna, alij oleum, alij similam, alij aromata, in ministerio suo curant, alij integras carnes hostiarum comburunt, vtentes in hoc magna virium intentione, & dexteritate. Apprehensa n. vtriq; manibus* 15 *Regina Saba demiratur opera Salomonis.*

vitulo-

vitulorum crura, quæ singula fere talenti pondo habent, per vices vtraq; manu sursum proijciunt, mira industria in altitudinem satis magnam, nec in his excipiendis errant. Similimodo proijciunt etiam ouium crura, nec non & caprarum, quæ mirifice & pondere & pinguedine excellunt. Nam quod iam dictum est, ita peragitur, vt ad id à certis, quibus hoc curæ est, per omnia seligantur, quæ & labe reprehensionis omni vacent, & pinguedine excellant. Ad quietem autem habent locum certum, vbi quiescentes recumbunt, atque inde vsi quiete, alacres & prompti exercitantur, nemine ipsis ministerij officia imperante: tantumque vbique est silentium, vt putes, in loco illo nullum prorsum esse hominem, cum interim, & Sacerdotum ministrantium sint circiter septuaginta. & eorum, qui hostias adducunt, valde magnum numerum. ita omnia cum reuerentia, & vt conuenit magna diuinitate, peraguntur. Hinc vero magnus nos subibat stupor, cum aspexissemus Eleazarum sacra tractantem, & ornatum illum eius, & dignitatem reuerentiam emergentem ex tunica induta, & lapidibus in ea preciosis. Nam aurea tintinabula ad pedes vsque ornatum eius dependent, quæ singula harmonia edunt sonum suum, inter quæ singula sunt punica mala, & floribus varijs & colore miro decorata. Zona autem cinctus erat valde decente, & varia ac pulcherrimis coloribus pertexta. Supra pectus gestabat, quod rationale vocant, in quo implexi, & auro alligati erant duodecim lapides generum diuersorum, qui splendentes specie inenarrabili natiui & proprij coloris, inscripta habebant nomina Principum cuiusque tribus, iuxta priscam, & ab initio institutam ordinationem. Supra caput habebat tegumentum, quod cidarim vocant. & supra hanc inimitabilis artificij mitram ornamentum à Regibus consecratum Hinc supra laminam auream nomen Dei sacris literis scriptum, cum ornatu & decore summa reuerentia per frontem ad supercilia vsque pretenditur. Ipse vero Eleazarus in tractatione sacrorum videbatur his omnibus dignus esse. Qui autem splendor inde exibat, ille metu & turbatione quadam afficiebat spectantes, cum videretur ipsis, quasi extra ornatum, in alium egressum esse Eleazarum, affirmoque, omnem, qui accessisset ex illa contemplatione, transformatum animo, deuenturum fuisse in stuporem, & admirationem ineffabilem, propter illum sanctum habitum, qui in singulis videbatur inesse. Hactenus Aristeas. Eodem modo hæc & eiusmodi attentius obseruans, contemplansque, vt dictum est, Regina Saba obstupescebat, ac mirum in modum commendabat sapientiam Salomonis, qui talia in domo sua, & in domo Domini disponere sciuisset, valuisset que: & propterea ipsum, ac seruos eius, & vniuersum populum ei subiectum, beatos pronunciabat. Postremo amplissimis, regia munificentia, muneribus inuicem datis, atque acceptis, à Salomone dimissa, redijt in patriam suam. Et hæc fere sunt, quæ de rebus a Salomone gestis, antequam senescere inciperet, in sacris libris memorata inuenimus.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3054.

QVINTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 32.

1 ANno regni sui circiter trigesimo quinto, vitæ vero quinquagesimo nono Salomon, cum iam esset senex, nimirum, vt arbitror, non tam propter ætatem, quam propter vitam venereis voluptatibus plus iusto indulgere assuetam (id enim senectutem accelerare solere nemo est, qui ignoret) cumq; tunc vxores suas maxime alienigenas ardentius, quam par esset, adamaret, paulatim ab ipsis seductus, ad idola colenda perductus est, & tandem eo impietatis deuenit, vt non sine magno piorum scandalo idolis vxorum suarum fana publice extruere non sit veritus, *3. Reg. cap. 11. ver. 1. vsq; ad 9.* Illustrissimum profecto humanæ imbecillitatis exemplum, quod vir, qui sapientiam mirabiliter à Deo acceperat, qui præ eximia sua pietate magnificentissimum eidem Deo templum extruxerat, qui eiusdem Dei ope regni opes mirandum in modum auxerat, & perpetua pace ac tranquillitate potitus fuerat, omnium mortalium sapientissimus ac felicissimus; extrema ætate à mulieribus deprauatus, tandem ad cultum idolorum sit pertractus. Ceterum ex memoratis hisce fabricis postremo à Salomone excitatis, colligunt Hebræi (vt refert probatque Abulensis *super cap. Reg. citato. circa initium quæst. 14.*) ipsum Salomonem plures annos, puta sex, vel quinq; in impietate sua superuixisse: alioqui, cum ille non soleret ædificia, nisi valde magnifica erigere, quæ ordinarie non vno aut altero anno absolui solent, non potuisset tot fana idolis ædificare. Igitur

Salomon idolis fana extruit.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3058.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 36.

ANno, vt arbitror, regni vitæque Salomonis penultimo, videns Dominus, quod Salomon, tametsi non semel admonitus, ne sequeretur deos alienos, ipse nihilominus non modo aliquando inobediens extitisset, verum etiam obstinatus in tali præuaricatione perseueraret, iratus valde locutus est ei, siue per somnium, siue, quod credibilius est, per aliquem Prophetam, & forte per Ahiam Silonitem, acriter obiurgans ipsum, quod à se recessisset, & præcepta eius custodire non curasset, prædixitque ei, in pœnam tantę transgressionis, se velle regnum de manu filij eius abscindere, & dare decem tribus Israeliticas seruo eius, & præter tribum Iuda, vnam tantum, nimirum Beniamiticam, filio eius relinquere, *3 Reg. cap. 11. versicul. 9. vsque ad 14.* Et præterea cœpit Dominus ipsi Salomoni, in toto reliquo vitæ suæ tempore suscitare aduersarios, qui animum eius affligerent, & præcipue tres, videlicet Razon Syrum, & Adad Idumæum, & Ieroboam filium Nabath Ephrathæum. De duobus primis, quoniam essent, diximus sub anno mundi 2992. *numer. 1. & 2.* nimirum quod temporibus Dauidis, quando scilicet ipse bellum gerebat aduersus Adadezer Regem Syriæ Soba, Razon fugit ab ipso Adadezer Domino suo, & factus est princeps latronum, qui postmodum per hæc circiter tempora occupauerunt Damascum, in quo Dauid primo, deinde etiam Salomon tenebat præsidium, & constituerunt Razon regem in Damasco, qui deinceps nõ cessabat infestare Israelẽ, cunctis diebus Salomonis id est, donec postea Salomon superstes fuit. Et item diximus, quod quando Dauid subegit Idumæam, Adad de semine Idumæorum regio, tunc puer, fugit in Ægyptum, & mansit ibi cum Pharaone, vsque ad obitum Dauidis & Ioab: Et sub anno mundi 3020. *num. 14.* quod circa initia regni Salomonis rediit idem Adad in Idumæam, putans se posse recuperare regnum patrum suorum: sed cognita Salomonis potentia, tunc siluit, expectans tempus magis opportunum, quod nunquam nactus est, nisi hisce postremis regni Salomonis temporibus, quãdo diuino permotus instinctu ad vindictã de Salomone sumẽdam cœpit cõcitare Idumæos, & eidem Salomoni aperte ad-

Salomon à Deo acriter obiurgatur.

Suscitantur ei tres aduersarij

Razon Syrus.

Adad Idumæus.

tradere viginti oppida, in terra Galileæ. Cœpit igitur Salomon hoc anno ædificare domum suam, quam tredecim annis absoluit, vt dicitur, 3. *Reg. c. 7. vers.* 1. In quo quidem temporis interuallo, duas quoque alias domos extruxit: alteram vxori suæ filię Pharaonis, alteram sibi æstiuam, & delitiosam, quam vocauit domum saltus Libani, nō quia ipsa esset in monte Libano, vt infra sub anno mundi 3043. *nu.* 10. palam fiet: sed forte, vel quia tota esset de lignis à monte Libano deportatis, constructa: vel melius, quia esset in colle quodam, ad similitudinem Libani, arboribus consito, vt colligitur 2. *Paralip. cap. 9. versic.* 16. vbi legimus, Scuta aurea, quæ fecerat Salomon fuisse posita in armamentario, quod erat consitum nemore: 3. autem Reg. *cap.* 10. *vers.* 17. dictum fuerat, eadem scuta fuisse reposita in domo saltus Libani. Ergo illa domus erat in circuitu consita nemore. Vel etiam hæc dicta est domus saltus Libani, quia inde delicıosius esset prospectus ad ipsum montem Libanum, à cuius altissima summitate niuibus semper cooperta, frigidiores auræ ad æstum suauiter temperandum perpetuo efflare solerent: vel aliqua alia simili de caussa, à Libano domus hæc denominata fuit. Sane harum domorum forma, & ornatus, breuiter describitur, 3. *Reg. c. 7 ab initio vsq, ad v.* 13. Sed & de eisdem quoq; domibus fit mentio *in c. eiusdem lib. 9. v. 10. & 2. Paralip. c. 8. v.* 1.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3033.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 11.

1 *Iubileus nonus.* ANno regni Salomonis decimoquarto, incidit annus Iubilei noni: fuit enim ab introitu Israelis in terram Chanaan, annus quadringentesimus quinquagesimus, vt videre est in tabulis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3043.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 21.

1 *Secunda Domini apparitio facta Salomoni.* ANno vigesimoquarto regni Salomonis iam inchoato; nimirum expletis annis viginti à iactis templi fundamentis; cum absoluisset Rex ædificia domus Domini, & domorum suarum: Apparuit ei Dominus in nocte secundo, dicens, se exaudisse orationem eius, quam in dedicatione templi fuderat, sanctificasseque, ac delegisse sibi templum illud in locum sacrificij, vt esset nomen suum ibi in sempiternum; & insuper pollicitus est adimplere promissionē patri eius Dauidi factam, de perpetuanda stirpe, ac successione eius, in solio regni Israel, in æternum: si tamen ambulauerit in pręceptis suis, sicut fecerat Dauid pater eius. E conuerso autem, si Salomon, & filij eius Dominum auersati fuerint, & seruierint Dijs alienis, minitatus est proijcere templum illud à conspectu suo, & auferre Israelem de superficie terræ illius, & tradere eos in prouerbium, & fabulam cunctis populis, vt latius videre est 3. *Reg. cap. 9. versic. 2. vsque ad* 10. *& 2. Paralip. cap. 7. versic. 12. vsque ad finem capitis.* Et hic ponderandum est, quod locis citatis dicitur, Dominum secundo apparuisse Salomoni, in nocte, sicut apparuerat ei in Gabaon. Ex hoc enim loquendi modo, inferri potest, apparitionem illam, seu sermonem Domini ad Salomonem, qui describitur 3. *Reg. cap. 6. versicul.* 11. aut non fuisse per modum apparitionis, aut fuisse dissimilem valde, à duabus hic memoratis, quæ in nocte contigisse dicuntur, quemadmodum nos sub an. mundi 3027. *num.* 2. diximus.

Eodem circiter tempore (nimirum completis prędictarum domorum fabricis, vt dicitur 3. *Reg. cap. 9. versic. 10. vsque ad* 15.) dedit Salomon Hiram regi Tyri oppida viginti, in terra Galilææ, videlicet inferioris, in confinio Tyriorum existēna. Et hoc etiam, vt quod reliquum erat pretij lignorum, & auri, aliarumque rerum, quas Tyrius ex miserat Salomoni, fabricis extruendis, iuxta inter ipsos, non a principio, vt arbitror, sed postmodum, quemadmodum sub anno mundi 3030. *num.* 22. diximus, conuenta, persoluere. (Forte enim à principio Salomon, nō putauit opus habere auro alieno, nec præter templum adhuc domos sibi extruere cogitauerat, & propterea in prima conuentione, quæ 3. *Reg. cap. 5. & 2. Paralip. cap.* 2. describitur, & de qua nos sub anno mundi 3020. *num.* 13. egimus, nulla prorsus oppidorum, auri've, mentio reperitur.) Sed & insuper prædicta oppida, creduntur data pariter fuisse, pro alijs ciuitatibus, quas dedit Hiram eidem Salomoni, quemadmodum traditur 2. *Paralip. cap. 8. vers* 2. quod forte magis diuulsæ, ac separatæ essent à reliqua Tyriorum ditione, & commodiores regno Israel: sicut è contrario prædicta viginti oppida, & proximiora, & cōmodiora videbantur regno Tyri, quam Israelis. Egressus ergo rex Tyri, vt videret oppida sibi à Salomone tradita, cum ei non placuissent, modeste conquestus est, illis verbis: *Haccine sunt ciuitatès, quas dedisti mihi frater? & appellauit ea terram Chabul.* quæ vox displicentiam significabat. Vtrum autem rex Tyri prædictas ciuitates Salomoni renunciauerit, vt Iosephus 8. *antiq. cap.* 2. sensisse videtur, Scriptura sacra non explicauit: Quamuis ex eo, quod ait, dictis ciuitatibus à rege Tyri fuisse nomen impositum, quodammodo videatur innuere, ipsum eas sibi retinuisse: & probabile est, quod non ausus fuerit eas refutare, ne indignationem Salomonis incurreret, quem sciebat multo se esse ditiorem, ac potentiorem: & confirmatur, quia loco Paralip. proxime citato legimus, Salomonem ædificasse, hoc est, reædificasse, vel potius instaurasse ciuitates, à rege Tyri acceptas, atq; à filijs Israel incoli fecisse. Ex quo inferri potest, quod si Salomon retinuit vrbes ab Hiram acceptas, signum est, ipsum quoque Hiram retinuisse sibi à Salomone traditas. Per idem quoque tempus, transtulit Salomon vxorem suam filiam Pharaonis, de ciuitate Dauid, in domum, quam ei ædificauerat, indignum ducens, quod mulier alienigena, habitaret in domo sanctificata, in qua videlicet aliquandiu manserat arca Domini, 3. *Reg. c. 9. vers.* 14. & clarius 2. Paral. *c. 8. vers.* 11.

Salomon dat 20. oppida Tyri regi. 2

An rex Tyri dicta oppida retinuerit.

A memorato regni Salomonis anno vigesimoquarto, vsque ad eius obitum, remanent anni sexdecim: siquidem ipse regnauit in summa annos quadraginta, vt sub anno mundi 3059. *num.* 1. probabitur. Ex quibus annis sexdecim, ad minus decem, aut vndecim, in veri Dei cultu ipsum transegisse putandum est: sex vero vel quinque postremos in idololatria: nisi forte sub finem vitæ, vt quidam opinantur, resipuerit, de qua tamen re, nihil certi affirmare possumus, quemadmodum sub anno mundi proxime allegato dicemus. Quæ autem gesserit Salomon, priusquam à Domino recederet cor eius, breuiter, summatimq; tanguntur 3. *Reg. cap. 9. & 10. & 2. Paral. c. 8. & 9.* Et quoniam non possumus singula propriis temporibus assignare, ad pauca quædam capita, eadem reducere conabimur. Ac primo quidem 3

De rebus à Salomone gestis.

quod

quod ad rem bellicam, ipsiusque Salomonis potentiam attinet, tametsi non multa bella ipse gesserit: quippe qui erat Rex pacificus: non tamen fuit segnis, in prouidendis, ac procurandis, quæ ad regni conseruationem, ac defensionem, si bellum ingrueret, opus essent. Quamobrem sollicitus fuit reficere muros, in circuitu Ierusalem, & plurimas instaurare ciuitates, videlicet Heser, & Mageddo, & Gazer, quam Pharao Rex Ægypti ceperat, & interfecto Chananæo, succensaque ciuitate, dederat filiæ suæ, vxori Salomonis, in dotem, vt sub anno mundi 3021. *num.* 1. probatum est. Instaurauit item ciuitates, quas dederat ei Hiram Rex Tyri, & habitare fecit in eis filios Israel, quemadmodum num. præcedenti probauimus. Et præterea extruxit Bethoron superiorem, & inferiorem, ciuitates muratas, Baalath, & Palmiram, in deserto: & ciuitates equitum, & quadrigarum suarum. Insuper alias postea vrbes muniuit, quas obtinuit in Emath. Et in summa, non vrbes modo suas, sed & vicos, sine muris existentes, in vniuersa ditione sua, quantum fieri potuit, vallare ac munire curauit. *3. Reg. cap. 9. vers. 15. vsque ad 20. & 2. Paralip. cap. 8. vers. 1. vsque ad 7.* Habuit quoque Salomon viros bellatores militiæ ascriptos, & in omnem belli euentum paratos, & ducentos quinquaginta principes exercitus, qui erudiebant populum, intellige in his, quæ ad militiam pertinerent, *2. Paralip. cap. 8. versic.* 10. & congregauit currus, & equites, ita vt aliquando numerus equorum, esset quadraginta millia, equitum duodecim millia, & quadrigarum, mille, & quadringentæ, *3. Reg. cap. 4. vers. 26. & cap. 10. vers. 26. & 2. Paralip. capit. 1. vers. 14. & capit. 9. vers. 25.* Hæc de bellico apparatu. De expeditionibus autem Salomonis, nihil aliud habemus, nisi quod ipse subiugauit vniuersos, qui remanserant de Chananæorum populis, quos antea non poterant filij Israel exterminare, & fecit eos sibi tributarios, *3. Reg. cap. 9. vers. 20. & 21. & 2. Paralip. cap. 8. vers. 7.* Neque hac in re transgressus est præceptum Domini, quod habetur *Num. cap. 33. vers. 51. & Deuter. cap. 7. vers. 2.* de Chananæorum populis omnino exterminandis: quia, vt bene notat Caietanus *super 3. Reg cap. 9.* ex quo Israel adeo creuerat in regnum tam excelsum, & potens, non timendum erat, ne paucæ, quæ remanserant Chananæorum reliquiæ, ipsum ad idolorum culturam inducerent: quæ erat ratio illius legis: qua cessante cessabat pariter ipsa legis obligatio. Abijt quoque Salomon in Emath Soba, & obtinuit eam *cap. Paralip. citato versicul.* 3. Ceterum Salomon, non solum vniuerso Israeli dominabatur, verum etiam potestatem exercebat super cunctos reges, à flumine Euphrate, vsque ad terram Philisthinorum, & vsq; ad terminos Ægypti, *3. Reg. c. 4. v. 21. & 2. Paralip. c. 9. v. 26.*

4 *Salomon quã fuerit diues.*

Diuitiæ vero Salomoni erant ingentes: quandoquidem afferebantur ei per singulos annos, auri sexcenta sexaginta sex talenta, vt dicitur *3. Reg. cap. 10. vers. 14. & 2. Paralip. cap. 9. vers. 13.* & hæc erat summa ordinaria, & certa annualium prouentuum Salomonis. Nam habebat alios plures redditus extraordinarios, de quibus numero proximo agemus.

Talenti põdus apud Hebræos.

Porro talentum, apud Hebræos, pendebat minas centum, vt aperte testatur Iosephus *3 antiq. cap. 7.* & agit ibi de pondere candelabri aurei, quod erat in Sanctuario. Vnde apparet ipsum ibidem loqui de talento Sanctuarii, hoc est Sanctuarii pondere æstimato: Siquidem omnia, quæ ad ipsum Sanctuarium pertinebant, pondere, ac mensura Sanctuarii metiri oportebat, vt colligi potest *Exod. c. 38. vers. 24. & Numer. capitul. 7.* vbi vasa argentea, aureaque, à Principibus in tabernaculo oblata, sigillatim dicuntur appensa fuisse, iuxta pondus Sanctuarii, & de omnibus simul idem repetitur *vers. 85. & 86.*

Mina Hebræa quot libras penderet.

Sane Mina vna, apud eosdem Hebræos, constabat duabus libris (intellige communibus) cum dimidia, vt idem Iosephus asserit 14 *antiq. cap. 12.* Igitur singula Mina, pendebat vncias triginta: libra enim communis, vnciarum est duodecim. Et hoc aliter etiam sic probari potest. Nam vt ait Didacus Couaruuias, *in libello cui titulus est: Veterum collatio numismatum, in fine capitis:* Mina Hebræa, pendebat sexaginta siclos, quorum quilibet quatuor efficit drachmas, hoc est semunciam: Ergo Mina, erat pondus triginta vnciarum. Ex dictis consequitur, quod talentum Sanctuarii, pendebat libras ducentas quinquaginta communes, quæ ad rationem vnciarum duodecim pro singula libra, faciunt vnciarum tria millia. Verum quia, quemadmodum siclus Sanctuarii erat duplex in pondere, respectu sicli publici & vulgaris, vt asserit Abulensis *super 2. Reg cap. 14. in calce quæstionis* 17. & pariter Mina Sanctuarii erat duplex, respectu communis, vt testatur Lyranus *super Exod. cap. 38.* & idem creditur de alijs Sanctuarij ponderibus, & mensuris: Idcirco cum eodem Couaruuia dicimus, duplex fuisse talentum apud Hebræos: alterum Sanctuarii, de cuius pondere dictum est: alterum publicum, seu communis æstimationis, quod medietatem duntaxat prioris pendebat.

Talentum duplex.

Quare si prædicti redditus annui Salomonis, vt par est, supputentur ad pondus talentorum communium, præsertim cum Scriptura, *locis citatis*, non addat, vt alias solet, pondere Sanctuarii: proculdubio sexcenta sexaginta sex talenta, ad rationem centum, & viginti quinque librarum communium, pro vnoquoque talento, faciunt octoginta tres mille, & ducentas quinquaginta auri libras, quæ singulæ, per vncias duodecim deductæ, constituunt summam vnciarum auri nongenta nonaginta nouem millia. Computando autem octo aureos nummos, pro singula auri vncia, fiunt aurei nummi, septem decies centena, & nongenta nonaginta duo millia. Quoniam vero quælibet auri puri vncia, aliquid plus octo nummorum aureorum communiter æstimari solet: possumus veraciter dicere, annuos Salomonis redditus ordinarios, qui ex certis determinatisque tributis, à singulis ciuitatibus exigebantur, ad octo decies centena aureorum millia ascendisse, quod Italice dicimus *otto millioni d'oro*

Annui Salomonis redditus ordinarij.

Extraordinarios autem prouentus Scriptura sacra *locis: eg. & Paralip citatis*, à prædicto numero excipiendos asserit, nec eorum summam adnotare potuit, quoniam non semper erant vnius modi, sed quandoque plus, quandoque minus, prout occasiones, temporaque ferebant. 5

Extraordinarii.

Reducuntur autem isti redditus incerti, ad tria capita, videlicet ad eos, qui ex quibusdam regiis portoriis, rebus venalibus, quæ de loco ad locum deferebantur, & speciatim scuta vendentibus, impositis, exigi solebant, qui vectigalium nomine significantur. Deinde ad munera valde pretiosa, ac frequentia, quæ cuncti Arabiæ Reges, & Satrapæ terrarum, & legati diuersarum Gentium, Salomoni dare solebant, de quibus etiam dicitur *3. Reg. cap. 10. vers. 25. & 2. Paralip. cap. 9. v. 23.* Quod singuli deferebant ei munera, vasa argentea, & aurea, vestes, & arma bellica, aromata quoque, & equos, & mulos, per annos singulos. Tertium denique prouentuum genus, erat magna auri, argenti, aliarumque rerum preciosarum copia, quam certis temporibus, ex varijs mundi partibus, regij negociatores adferre consueuerant. Fecerat enim Rex Salomon Classem in Asiongaber, in littore maris rubri existente, quæ singulis triennijs, ad insulas, orasque

De classe Salomonis

CC Indic

Indici oceani orientales, australesque, nunc Lusitanis, Hispanisque admodum peruias, nauigaret, atque ab illis regionibus, præsertim vero ab Ophir, Tharsis, & Coa, quarum specialis mentio habetur locis proxime citandis, partim armatorum vi, si opus esset, partim negotiationibus, vt hodie solent Hispani, aurum, aliaque multa pretiosa, asportaret, 3. *Reg. cap. 9. vers. 26. & cap. 10. ver. 11. 22. & 28. item 2. Paralip. cap. 1. versic. 16. & cap. 8. vers. 18. & capit. 9. versicul. 10. & 21.* & apud Iosephum *8. antiq. capitul. 2.* Ex eo autem, quod 3. *Reg. in fine capitis 9.* legimus, allata fuisse de Ophir ad Regem Salomonem, auri talenta quadringenta, & vigintiquinque: & 2. *Paralip. in calce capitis 8.* quadringenta quinquaginta: videtur indicari, aut bis tantum illas classes exisse, ac redisse ad Salomonem: aut si alias sæpius exierunt, illas duas auri summas tantummodo fuisse memoratas, quod fuerint ceterarum omnium maiores: vel etiam, vt ex his ceteras discere liceret, nimirum quod dictæ classes, quando redibant, afferre solerent talenta circiter quadringenta.

De Coa 6 Ceterum postulare videtur hic locus, vt aliquid de prædictis regionibus, nimirum Coa, Ophir, & Tharsis, quatenus probabiliter consequi possumus, in medium proferamus. Et quidem de Coa, vnde Salomonis negociatores, equos deferre solebant, si ad ipsam in memorata classe pergebant, admodum probabile est, quod fuerit Insula illa, quæ nunc Goa dicitur, de qua, & quomodo patrum nostrorum temporibus, a Lusitanis fuerit capta, scribit Io. Petrus Maffeius *sub finem lib. 4. historiarum Indicarum.* Hęc enim in orientali oceano posita est, modico à terra freto diuisa, fere in medio longi illius Indiæ littoris occidui, quod respicit contra orientales Africæ, Arabiæque oras, & à Diu, vbi Indus in mare influit, ad Calecutum, & vsque ad Cori promontorium, quod Geographorum tabulæ Comorini caput appellant, excurrit. Quare prædicta Classis, de Asiongaber, Arabico sinu emensu, postea per Indicum oceanum deuecta, non multo negotio ad Coam, siue Goam poterat peruenire, & inde vlterius ad regiones auriferas, de quibus paulo post agemus, progredi. Huc accedit, quod in eadem Insula Goa, (vt omittam nominis similitudinem) vsque hodie etiam extat Emporium tam frequentatum, ad quod ex Arabia, & Perside, aliisque locis, magna equorum militarium copia deferri solet, qui tandem à negotiatoribus empti ad varia loca, quæstus gratia, deportantur, præcipue vero ad alias Indiæ regiones, quæ, vt non semel citatus Maffeius admonet, eiusmodi equos non ferunt.

De Ophir. 7 De Ophir autem, varia est scriptorum sententia. Arias Montanus, *in suo Bibliorum regiorum apparatu, in quodam libello, quem inscripsit Phaleg siue de Gentium sedibus, cap. 9.* putat, Ophir de quo hic agimus, vniuersaliter comprehendere immensas illas terrarum plagas, quas ipse Peruinam, alii Americam, alii Indias occidentales, & vulgariter, nouum mundum, appellant: quæ primum à Christophoro Columbo Genuensi, anno salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, detegi cœperunt: deinde ab Americo Vespucio Florentino, à quo regiones illæ Americæ nomen sortitæ sunt, demum ab Hispanis quoque, accuratius exploratæ ac subactæ fuerunt. Videtur autem Arias ad sic sentiendum, hisce adductus coniecturis, nimirum, quod inde magnam auri, atque argenti vim deferri videret, & quod Scriptura sacra commemoret, Classem Salomonis semel duntaxat, singulis triennijs, ire ac redire consueuisse. Id enim remotam valde fuisse terram Ophir, & longam nimis extitisse illam nauigationem, attestari videtur. Veruntamen mihi hæc opinio non videtur probanda: tum quia longa illa mora, potuit alias ob caussas prouenire, vt *num. 9.* dicemus: Tum vero præcipue, quoniam si illæ regiones occidentales, vbi tanta auri copia est, Salomonis, ac Iosaphat temporibus, cognitæ iam, exploratæque fuissent: non esset credibile, q[illegible]ceteri Principes, ac negotiatores, auri tantope[illegible]pidi, eas in tantam deinceps obliuionem deuenire permisissent, vt postea Græcis, Romanisque Imperatoribus, aliisque mundi Principibus, per tot secula, prorsus incognitæ, inauditæque remanserint. Neque est, quod quisquam de omnimoda apud antiquos harum regionum ignoratione, hæsitet, propter ea, quæ in suo Geographo orbis terrarum Theatro, refert Abrahamus Ortellius, in suo tabulæ quintæ commentario, dicens, non defuisse, qui à Platone Americam, sub nomine Atlantis descriptam, opinentur: Et Marineum Siculum, in suo Hispaniæ Chronico, retulisse de quodam nummo antiquo, Augusti Cæsaris effigie insignito, quem tradunt in auri fodinis Americæ inuentū, & ad rei veritatem ostendendam, Summo Pontifici, per D. Ioannē Rufum Archiepiscopū Cōsentinum, fuisse transmissum: Et prętérea alios existimasse, Senecam poetico percitum spiritu, nouum orbis inuentionem, hisce fatidicis versibus præsagisse.

Venient annis
Secula seris, quibus oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Tiphysque nouos
Detegat orbes,
Nec sit terris vltima Thule.

Non inquam hæc, aut si quæ alia his similia proferuntur, cuiusquam animum mouere debent. Nam quod de Platone aiunt, nullo asseritur fundamento, præsertim cum credendum non sit, talem ac tantum virum nescisse Atlantis montem, regionemque, in extremis occidentalibus Africæ partibus esse positam, & propterea oceanum qui illas oras alluit, Atlanticum dici. De nummo autem illo, nihil penitus curandum putamus. Nam si Augusti temporibus ampla illa regna detecta fuissent: profecto rem tam præclaram, tot illorum temporum scriptores silentio nō inuoluissent, & multitudo negotiatorum, auri cupidine illuc confluentium, rem posteris obscuram, minime reliquisset. Sed & ipsum Augustum, de illis gentibus imperio suo subiugandis, agere voluisse, quis dubitet? Quin etiā ad sui gloriam, (quod postea à Carolo V. factum nouimus) verba illa columnis olim ad fretum Gaditanum, ab Hercule apposita, *Non plus vltra*, primus ipse, ablata negatiue, in suis titulis, & insignibus vsurpasset. Denique quis non videt in memorato nummo facile imposturam aliquam fieri potuisse, quemadmodum certum est, in carmine illo Sibillino contigisse, quod Iacobus Nauarcus scribit fuisse repertum, in calce promontorii Lunæ, vulgo Rochan de Sinna appellati, ad oceani littus, quadratæ columnæ insculptum, anno salutis 1505. Emanuele in Lusitania regnante.

Voluentur saxa literis & ordine rectis,
Cum videas Occidens Orientis opes.
Ganges, Indus, Tagus, erit mirabile visu.
Merces commutabit suas vterque sibi.

Quod quidem carmen, non esse antiquum, sed nostro æuo compositum; neque Sibillinum, sed commentitium, constat ex Gasparis Varerii scriptis, in quibus legitur, quod Emanuelis Portugaliæ Regis tempore, cuiusdam Lusitani, cui nomen erat Hermus Caradus, cura, memoratum carmen in marmore insculptū fuit, eiusdemq; iussu terra obrutū. Vbi vero marmor illud, ex terræ humoribus, vitiū aliquod

Arias Montani sententia de Ophir refutatur.

contraxisset

contraxisse credidit, simulata quadam oblectationis occasione, inuitauit amicos in villam suam, loco vbi hoc vaticinium latebat, proximam; & cum omnes accubuissent, Ecce villicus nunciat Domino suo mercenarias eius operas, in lapidem literis insculptum incidisse: Quo audito, accurrunt omnes, legunt, admirantur, exosculantur, & tantum non adorant. Ex quo facto discere licet, quantum ad ludificandos homines, hominis ingenium valeat: Et propterea non facile eiusmodi adinuentionibus fidem esse adhibendam. Certe, si concedimus, Senecam memoratum reliquisse præsagium, ex ipsomet conuinci potest, neq; Salomonis, neq; Iosaphat, neque Platonis, neq; Augusti Cæsaris temporibus, detectas fuisse noui orbis regiones, sed nec si in rerum natura essent, vllam extitisse notitiam: Quandoquidem idem vates, qui sub Nerone vixit, post multa sæcula, eas fore detegendas prænuntiauit.

8 *Auctoris sententia de Ophir.* Itaque, vt ad rem redeamus, magis placet illorum sententia, qui Ophir (vt lectio habet vulgata, vel vt 70. Interpretes 3. *Reg.* & 2. *Paralip.* aliquando Suphir, aliquando, quemadmodum etiam Iosephus 8. *antiq. cap.* 2. Sophira legunt) inter orientalis Indiæ regiones, ponunt. Et probabile est, olim in illis regionibus extitisse vnam, nomine Ophir, ab Ophir filio Iectan, cuius fit mentio *Genes. cap.* 10. *vers.* 28. vel à posteris eius illam incolentibus, ex nomine patris eorum, sic nuncupatam. Siquidem filios Iectan in orientalibus Asiæ partibus habitasse, sub anno mundi 1931. *num.* 51. iam dictum est. Quæ vero fuerit ista regio, non est omnino clarum. Quidam enim opinantur, fuisse insignem illam Insulam, quæ nunc Somatra, antiquitus vero, vt communiter putant Cosmographi, Taprobana dicebatur: Alij autem, non insulam aliquam, sed illam Indiæ regioně, quam Ptolemæus *Geographiæ lib.* 7. *in tabula Asiæ* 11. Auream Chersonesum vocat: nunc autem Malacam appellant: quæ in modum longæ cuiusdam peninsulæ, ad austrum in oceano Indico, non procul à prędicta Insula, protenditur. Et hoc videtur magis congruere cum his, quæ loco citato dicit Iosephus, qui Sophiram non Insulam, sed Indiæ regionem vocat, olim quidem Sophiram, nunc autem, inquit, terram auream, nominatam. Et concordat item cum alijs Auctoribus, qui, vt citatus Maffeius *lib.* 1. refert, non absurdis sane coniecturis, existimant auriferas Ophir, Tharsisque regiones, in Scripturis sacris memoratas, fuisse ditissima quædam regna, inter eas Indiæ orientalis prouincias, quæ hodie Pegusian, & Malaca dicuntur, posita.

9 *De Tharsis.* Porro de regione Tharsis, iam sub anno mundi 1931. *num.* 21. dictum est, esse illam, quæ priscis temporibus, à Tharsis filio Iauan, primo nomen accepit, postea vero mutato nomine, Cilicia dicta est: cuius primaria ciuitas, antiquo nomine retento, Tharsus dicebatur, fuitque postmodum patria B. Apostoli Pauli, vt ipsemet testatur *Actorum cap.* 21. *vers.* 39. & *cap.* 22. *vers.* 3. Erat autem Cilicia, Asiæ minoris prouincia, quam ex parte alluebat mare mediterraneum, iuxta Sinum Issicum, quem hodie Laiazum vulgus appellat. Verum hic dicet aliquis: Qui fieri potest, vt Salomon, pro auro, & rebus raris ac peregrinis aduehendis, miserit classem in Ciliciam? quæ (vt ait Abulensis *super* 2. *Paralipom. cap.* 9. *quæst.* 14.) cum multo magis esset aquilonaris, quam Iudæa, & consequenter minus calida, non poterat abundare auro, simijs, pauis, ebore, & eiusmodi alijs, quæ tantummodo in locis natura calidioribus, qualia sunt India, Æthiopia, & his similia, abunde, & viliori pretio reperiri solent: cur ergo pro hisce rebus comparandis, potius in Ciliciam, quam in Africam, Salomon classem misit? Quomodo autem credibile est, quod classis de Iudæa in Ciliciam (quæ trecentorum circiter milliarium distantia est,) transmissa, non nisi singulis triennijs redire posset? Præterea (quod adhuc magis vrget,) si ad Ciliciam Salomon naues transmittere voluisset, vtique non in Asiongaber, quæ erat in littore Maris rubri, sed in Ioppen, cuius portus in mediterraneo est, classem instruxisset. Non enim de Asiongaber nauigari in Ciliciam potest, sine immenso propemodum totius Africæ, multarumque marium, tunc magna ex parte incognitorum, circuitu: cum è conuerso de Ioppe breui, vt dictum est, maris traiectu, in Ciliciam perueniri posset. Ad hæc quidam respondent, dicentes: ex Iosepho 8. *antiq. cap.* 2. colligi posse, Salomonem duas fecisse classes: alteram in Asiongaber, quæ per Sinum Arabicum, ad Indicum oceanum, & ad Ophir nauigaret, & inde aurum, atque argentum, gemmasque, ac ligna pretiosa, deferret: alteram in Ioppen, quæ per mediterraneum, non in Ciliciam solum, sed ad alia quoque loca discurreret, quæ ex Africa quidem simias, pauos, eburque multum, ex Cilicia vero, & Hispania, alijsque prouincijs, aurum, atque argentum, ex plurimarum mercium distractione coactum, asportaret. Et hæc quoque, aiunt, triennio abesse solebat, non tam propter locorum distantiam, quæ certe non tam longum temporis interuallum exigere videbatur: sed propter locorum varietatem: & quia in singulis longam satis moram trahere cogebantur, vt tantam mercium copiam, præsenti pecunia, distrahere possent. Sed huic responsioni, de directo obstare videtur locus 2. *Paralipom. cap.* 20. *vers.* 35. vbi de Iosaphat Rege Iuda dicitur, quod *iniit amicitias cum Ochozia Rege Israel, & particeps fuit, vt facerent naues, quæ irent in Tharsis, feceruntque classem in Asiongaber.* Ergo de Asiongaber, & consequenter per mare rubrum, non autem per mediterraneum, nauigabant in Tharsis: Ergo per Tharsis, non Ciliciam hic accipere oportet, sed aliam olim eiusdem nominis regionem, secus Indicum oceanum existentem. Quare videtur necessario admittendum, Vel Salomonis, ac Iosaphat temporibus, fuisse aliam in auriferis Indiæ prouincijs, regionem, Tharsis nuncupatam, ad quam mittebantur prędictæ classes de Asiongaber; cui regioni postea (quod pluribus alijs euenisse certum est) nomen commutatum fuerit, ideoq; hodie in Chronographorum libris, tabulisq;, non amplius sub nomine Tharsis, reperiatur: quæ opinio (cuius etiam meminit B. Hieronymus *super Iona cap.* 1. & ibidě Glossa Ordinaria, & Hugo Cardinalis, & Carthusianus, & alij multis placuisse videtur: Vel si nulla vnquā fuit inter Indiæ regiones ciuitas, prouinciave, Tharsis vocabulo nuncupata, vt quidam sentiunt; dicendū est, Scripturam sacram (vt eodem B. Hieronymo ibidem teste, putant Hebræi) sæpenumero Tharsis vocabulum, pro mari vsurpare: neque solum proprie pro mari Tharsense, quod Ciliciam, olim Tharsis appellatam, alluebat, sed etiam, vt probat Ribera *super Iona cap.* 1. aliquando pro toto illo mediterranei tractu, qui à Sinu Issico, vsque ad Euxinum mare protenditur: quoniam per illas omnes Asiæ minoris oras, posteri Tharsis filij Iauan, fuerant disseminati. Quandoque item pro toto fere mari mediterraneo, quod quodammodo à Tharsensibus primario possideri videbatur. Siquidem Solinus *in Polyhistore cap.* 39. scribit, Tharsum olim matrem vrbium dictam, & Ciliciam vsq; ad Pelusium Ægypti pertinuisse, habuisseq; sub imperio Lydos, Medos, Armeniam, & Pamphiliam, & Cappadociam: Sed postea ab Assyrijs subactam, arctioribus terminis fuisse cir-

cumscriptam. Interdum etiam generaliter, pro quolibet alio mari amplo, & vasto sumitur nomē Tharsis; Siue quia (vt refert B. Hieronymus *super Isai. cap.* 2. veteres Hebræi putauerint proprium maris vocabulum, lingua sua esse Tharsis: aliud vero nempe, *Iam*, quod etiam apud ipsos significat mare, potius fuisse Syriacum, quam Hebraicum: Siue quia Tharsis, magis proprie pro mari magno, & alio sumi debeat, *Iam* vero etiam pro stagnis, & lacubus, quemadmodum citatus Ribera pluribus argumentis, & auctoritatibus confirmat. Quicquid sit, siue Tharsis auriferam Indiæ significet regionem, siue ipsum mare, per quod ad Ophir nauigabant: constat Salomonem, huiuscemodi classium transmissione, magnam vim auri atque argenti, ceterarumq; rerum pulcherrimarum, ac preciosissimarum congessisse, quæ ei, ac regiæ suæ, nec non & vniuerso regno eius, splendorem maximum contulerint.

10 *Salomon quā fuerit splendidus, & magnificus.* Quam vero esset Salomon, in tantis diuitiis expendendis, splendidus, ac magnificus, plurima quæ iam memorauimus ædificia, eaque valde ampla ac præclara, regio sumptu, ab eo à fundamentis erecta, ac mira celeritate absoluta, declarant: in quorum structura (quod erat aliud excelsi animi eius indicium,) præfectos duntaxat, & præpositos fabricæ, Israelitas esse voluit, indignum iudicans, ex ipsis quenquam in operibus Regis (intellige fabrilibus) deseruire, *3. Reg. cap. 9. vers. 22.* & clarius *2. Paralip. cap. 8. vers. 9.* Sic enim illa loca exponit Abulensis, qui etiam perpendens illa verba, *In operibus Regis*: hoc est, inquit, in fabricis domorum suarum. Nam in templi fabrica, non indignum videbatur, Iudæos laborare: Deo enim non hominibus seruitium illud præstabatur. Verum non in fabricis solum, sed etiam multis aliis in rebus, valde elucebat Salomonis magnificentia, & magnitudo diuitiarum ostendebatur, præsertim vero in regia ipsius, & in domo saltus Libani. Fecerat enim sibi Salomon thronum eburneum, grande, auro tectum, ad quod per sex gradus ascendebatur, cuius forma describitur *3. Reg. cap. 10. vers. 18. & 2. Paralip. cap. 9. vers. 17.* vbi insuper Scriptura sacra testatur, quod non fuit tale opus, seu solium, in vniuersis regnis. Omnia quoque vasa conuiuii Regis, erant aurea, & vniuersa supellex domus saltus Libani, ex auro purissimo, *cap. Reg. citato versic. 21. & Paralip. versic. 20* Sed & de lignis thynis preciosissimis, fecit Salomon gradus, & fulcra, non solum in domo Domini, verum etiam in domo sua, & Citharas item, & lyras, & psalteria, cantoribus: *locis allegatis versicul. 11. & 12.* Cibus autem curiæ Regis erat, singulis diebus, triginta cori similæ, & sexaginta cori farinæ, & decem boues pingues, & viginti boues pascuales, & centum arietes, excepta venatione ceruorum, & caprearum, atque bubalorum, & auium altilium, *3. Reg capitul. 4. versicul. 22.* Ex quibus dignosci potest, quam numerosam haberet aleretque familiam. Quod etiam ex *3. Reg. cap. 11. vers. 3.* colligi potest, vbi dicitur: *Fueruntque ei* (id est Salomoni) *vxores quasi Reginæ, septingentæ, & concubinæ trecentæ.* Sane *lectulum Salomonis* (vt legimus *Cantic. c. 3. vers. 7.*) *sexaginta fortes ambiebant, ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi, vniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos.* Et post pauca: *Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum.* Fecerat quoque Salomon ducentas hastas aureas, singulas pondere sexcentorum aureorum, & trecentas peltas pariter aureas, & ducenta scuta similiter aurea, reponenda in domo saltus Libani, in armamentario, quod erat consitum nemore, *3. Reg. cap. 10. vers. 16. & 2. Paralip. cap. 9. versic. 15.* Huius armamentarii meminit etiam Isai. *cap. 22. versic 8.* Sane peltas fuisse genus quoddam clypeorum paruorum, censuit Abulensis *super capite Regum citato quæst. 5.* Veruntamen si verum est, quod supra *num. 4.* diximus, minam vnam Hebraicam pendisse sexaginta siclos: oportet peltas fuisse prædictis scutis multo maiores: Siquidem in vnoquoque scuto, inerant auri duntaxat sexcenti sicli: in singulis autem peltis, trecentæ auri minæ, vt expresse traditur *loco Reg. citato*, quæ faciunt pondus octodecim millia siclorum. Ceterum vsus horum armorum aureorum, colligitur ex his, quæ leguntur *3. Reg. capitul. 14. versic. 26. vsque ad 29. & 2. Paralipom. capitul. 12. vers. 9. vsque ad 12.* de scutis æreis, quæ fecerat Roboam loco clypeorum aureorum, quos reliquerat Salomon, & postea abstulerat Sesac Rex Ægypti: nimirum, quod quando solemniter ibat Rex in domum Domini, vel alibi, qui præeundi habebant officium, hisce clypeis, & hastis armati præcedebant Regem, & cum rediisset Rex in domum suam, deferebant arma illa ad prædictum armamentarium. Cum enim idem esset vsus scutorum æneorum regnante Roboam, qui fuerat aureorum viuente Salomone, videlicet non ad pugnandum cum hostibus, sed præcipue ad honorandum Regem: oportet eandem quoque extitisse consuetudinem illa, post vsum, deferendi ad memoratum armamentarium. Et hinc obiter infertur, istud armamentarium, & consequenter domum saltus Libani, in quo erat, non in monte Libano, quod ab Ierosolymis valde distabat, sed in ipsa vrbe Ierosolyma, fuisse ædificatam, quemadmodum sub anno mundi 3030. *nu. 22.* diximus: Alioqui non potuissent scutarii, cum opus esset, de dicto armamentario sumere, scuta, eademq; ibidem reportare. De reliquo autem Salomonis comitatu, quando in publicum exibat, quam esset cōspicuus & splendidus, coniici potest ex his, quæ scribit Iosephus *8. antiq. cap. 2.* in hæc verba: *His decus addebant equites, flos iuuentutis, procera ceteros longe supereminentis statura promissoque capillitio conspicui, & tunicas è serana purpura induti. Ad hæc ramentis auri capillum quotidie spargebant, vt ad solarium radiorum contactum, fulgur è capitibus eorum reflecteretur. Hi armati, & pharetris succincti, regium currum stipabant, quo sublimis inuectus, & amictus veste candida, mane solebat vrbem egredi. Aberat ab Hierosolymis, duorum schænorum spatio, prædium nomine Hethan, hortis, & inductis fontibus, amœnū simul ac opulētum: in eum locum vectabatur.* Hucusque Iosephus.

De sapientia vero Salomonis, tum practica, tum specularitua, superfluum videtur indicem texere, 11 *De Sapientia Salomonis.* cum ipsemet Deus dixerit ei, *2. Paralip. cap. 1. versic. 12. Sapientia, & scientia data sunt tibi.* & *3. Reg. capit. 4. versicul. 29. & sequentibus*, Scriptura sacra testetur, Deum dedisse sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & quod sapientia eius præcedebat sapientiam omnium Orientalium, & Ægyptiorum, & eorum, qui tum ceteris sapientiores habebantur: & in summa, quod erat sapientior cunctis hominibus. Quin etiam *cap præcedenti versic. 12.* asserit: *Deum dedisse ei cor sapiens, & intelligens, in tantum, vt nullus ante ipsum similis ei fuerit, nec post surrecturus sit.* Sane practica Salomonis sapientia, *Practica.* quæ prudentiam complecti videtur, potissimum in iudiciis faciendis ostendebatur. Ad hoc enim specialiter illam à Domino petierat *3. Reg. cap. 3. versic. 9. & 11. & 2. Paralipom. capit. 1. versic. 10 & 11.* Qualia autem fuerint Salomonis iudicia; vel ab vno illo, quod protulit, mulieribus inter se de re, quæ omnino probari non poterat, altercantibus, cetera discere licet. Item in deligendis ministris, ministeriisque

optime

optime distribuendis, tum militaribus, tum ad ciuilem gubernationem spectantibus; quorum plurimi *3.Reg.cap.4.* recensentur. Vnde non mirum est, si ibidem *vers.25.* subiungitur: *Habitabatque Iuda, & Israel absque timore vllo, vnusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan vsque Bersabee, cunctis diebus Salomonis.* Id namq; fuit signum maximæ subditorum suorum securitatis, & optimæ gubernationis. Quanta etiam fuerit prudentia Salomonis, in maximis opibus, diuitisque ingentibus comparandis, illud satis superque declarat, quod legimus, *3.Reg.cap.10.v.27.& & 2.Paralip.cap.1. vers.15. Prabuitque Rex argentum, & aurum, in Ierusalem, quasi lapides, & cedros quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus, multitudine magna.* Et *c.Reg.citat.v.21.& 2. Paralip. c.9.v.20.* dicitur, quod argentum in diebus Salomonis, pro nihilo reputabatur. Sed & in rebus domesticis ordinandis, optimeq; constituendis, tanta fuit sapientia prudentiaq; Salomonis, vt (quemadmodũ legimus *3. Reg.c.10.v.4.& 2.Paralip.c.9.v.3*) videns Regina Saba omnem sapientiam Salomonis, & domum quam ædificauerat, & cibos mensæ eius, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium, vestesque eorum, & pincernas, & holocausta quæ offerebat in domo Domini; non haberet vltra spiritum, præ stupore, dixeritque ad Regem: *Verus est sermo, quem audiui in terra mea, de virtutibus & sapientia tua, & non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probaui, quod media pars mihi nunciata non fuerit. Maior est sapientia, & opera tua, quam rumor quem audiui:* & cetera admirationis verba, quæ locis citatis subiunguntur. Speculatiua vero Salomonis sapientia, seu intelligentia, maxime enituit, in dissoluendis ænigmatibus, & in eruditis, firmisque responsionibus, quæ ad quæsita eidẽ in omni scientiarum genere proposita, dare solitus erat. Vnde *cap. Reg.citato ver.3.& Paralip.vers.2.* de prædicta Regina Saba, quæ venerat tentare eum in ænigmatibus, dicitur, quod *exposuit ei Salomõ omnia, quæ proposuerat, nec quicquam fuit, quod non perspicuum ei fecerit.* Et idem credendum est de aliis, qui ad ipsum interrogandum, audiendamque sapientiam eius, vndique confluebant, vt patet *3. Reg. cap. 4. in fine, & capitibus Reg. & Paralipom. supra citatis vers.24. & 23.* & propterea in signum admirandæ satisfactionis, quam ex responsis eius accipiebant, offerebant ei munera, vt ibidem adiungitur. Denique libri, quos scripsit, dilucide attestantur, quanta fuerit scientia, intelligentia, ac sapientia Salomonis. Fuerunt autem multo plures, quam qui nunc reperiuntur: Quandoquidem Parabolæ eius fuerunt ter mille, vt hinc intelligas sexcentas illas, quinquaginta nouem, quæ hodie habentur in libro Prouerbiorum, qui incipit: *Parabolæ Salomonis:* esse velut quoddam ipsarum fragmentum. Carmina vero eiusdem Salomonis, fuerunt quinque millia: Et præter alios eius libros in sacris codicibus registratos, insuper disputauit, hoc est, longas, eruditasque edidit disputationes, de naturis omnium plantarum, & animalium, iumentorum, reptilium, volatilium, & piscium, id est omnium, quæ in terris, & in aquis, atque in aere, degunt, *3.Reg.cap.4.vers. 32.& 33.*

Speculatiua.

12 Sane gloria Salomonis, in eo maxime posita esse videbatur, quod propter maximas eius opes, inprimis vero propter eminentem eius sapientiam, in vniuersis per circuitum gentibus, famosissimus erat, ita *vt propterea* (quemadmodum dicitur *3.Reg. cap. 10.vers.23 & 2.Paralip.cap.9.ver.22.*) *magnificatus esset super omnes Reges terræ; & vniuersa terra desideraret vultum Salomonis.* Et præsertim Reges, ac Principes, per se ipsos, aut per ipsorum legatos, vndique ad ipsum confluerent, cupientes videre tantum virum, & audire sapientiam eius, quam cum experimento probarent, esse longe maiorem fama ipsius, stupebant, & glorificabant eum, in cunctis operibus, ac responsis eius, dignumque iudicabant, cui maiora quæ poterant munera adferrent, aurum, argentum, aliaque multa, prout præcedenti numero dictum est. Singulare autem præ ceteris omnibus fuit illud Reginæ Sabæ exemplum, meritoque in proxime allegatis capitibus fusius descriptum; quod forte ipsa esset ceteris principibus, qui ad Salomonem veniebant, ditior, ac potentior, quemadmodum indicant, magnus ille comitatus, multæque opes, quas secum tulit, nec non ingentia munera, quæ dono dedit Salomoni, aurum, aromata, gemmas, &c. Et præcipue, quod ipsa quoque esset valde prudens, & sapiens. Venit enim tentare eum in ænigmatibus, vt dicitur *in initiis capitum proxime citatorum:* Ac denique quia ipsa non de proximioribus, vt forte alii Reges, sed de remotissimis regionibus, venerat, nimirum à finibus terræ, vt dicitur *Matth.capitul.12. vers.42.*

De gloria Salomonis.

Quæ autem fuerit hæc Regina, & vnde nam venerit, non est omnino certum. Extant enim variæ scriptorum opiniones. Iosephus *8.antiq.cap.2.* putat fuisse illam Ægypti Reginam, quam Herodotus Halicarnassens, inquit, Nicaulen appellatam, & triginta tribus Regibus, qui post Mineum Memphis conditorem, Pharaones dicti sunt, successisse, tradit. Et probat ibidem Iosephus sententiam suam dicens: *Ego vero in nostra gentis commentariis reperi, quod post Salomonis socerum Pharaonem, nemo Ægyptiorum Regũ amplius hoc nomine sit vocatus; & quod post illum venerit ad Salomonem iam dicta mulier, quæ tum Ægypti simul, ac Æthiopiæ, regnum obtinebat.* Sic Iosephus. Sed hæc eius opinio non placet; quandoquidem falso nititur fundamento. Nam ex sacra patet Scriptura, alios post socerum Salomonis extitisse in Ægypto Pharaones. Etenim Iosiæ temporibus, qui regnare cœpit in Ierusalem, annis plusquam trecentis triginta, ab obitu Salomonis, vt videri potest in tabulis, regnabat in Ægypto Pharao nomine Nechao, qui ipsum Iosiam in bello interfecit, & Ioachaz Iosiæ filium, regnique successorem, cepit, vinctumque in Ægyptum duxit captiuum, & pro eo Ioakim fratrem eius, Regem in Iudæa constituit, quemadmodum traditur *4. Reg.cap.23. vers. 29. vsq. ad finem capitis & 2.Paralip.cap.25.v.20. vsq. ad 5. sequentes.* Item post hunc Pharaonem Nechao, alium regnasse in Ægypto Pharaonem manifestum est ex Ierem.*cap.43.v.9.* & adhuc clarius *cap.44.ver. 30.* vbi Propheta, post Ierosolymæ templique subuersionem, in Ægyptum ductus, vaticinatur, Dominum traditurum Pharaonem Ephree in manus inimicorum suorum, sicuti tradiderat Sedeciam in manibus Nabuchodonosor. Vnde patet, hunc Pharaonem Ephree fuisse posteriorem Pharaone Nechao, quem iam percusserat Nabuchodonosor apud Euphratem, anno quarto regni Ioakim filii Iosiæ, vt ipsemet Ieremias testatur *cap.46.ver.2.* Contra eundem quoq;, vt arbitror, Pharaonem Ephree prophetauit etiam Ezechiel anno vndecimo transmigrationis suæ, vt videre est *Ezechiel.cap.30.& 31. per totum.* Igitur si præfata Nicaulen, regnauit post omnes Pharaones, quemadmodum ex Herodoto colligit Iosephus, consequens est, fieri non posse, quod ipsa fuerit illa Regina, quæ venit ad Salomonem. Abulensis *super 3.Reg.cap.10.q 2. & 2. Paralip. c.9.q.2.* Reginam Saba, non Ægypti, sed Æthiopiæ Reginam fuisse credit, putatq; eam appellari Regi- 13

Qua fuerit Regina Saba, & vnde nam venerit, prima opinio.

Altera opinio.

nam Saba, non quia Sabæis imperaret, sed quia, inquit, metropolis regni eius, Saba dicebatur. Verum id gratis dicit, nec probat primariam Æthiopiæ vrbem, Saba fuisse nuncupatam. Præterea, ex quo Regina hæc tantam auri copiam, aromatumque, ac gemmarum, secum detulisse, ac Salomoni dono dedisse dicitur, probabilius videtur, eam fuisse Sabæã, quam Æthiopissam: Siquidem hisce rebus, præsertim vero aromatibus, & gemmis, abundare magis Arabia perhibetur, quam Æthiopia.

14 *Tertia opinio.* Propterea, tertia opinio fuit: Reginam Saba, de posteris Abrahæ, ex Cethura genitis prodijsse. Constat enim *Genes. cap. 25. vers. 3. & 1. Paralipom. cap. 1. vers. 32.* Iescam Cethuræ filium, genuisse Saba, ex quo postea Sabæi prodiere, quorum Salomonis temporibus, hæc Regina fuisse, dicitur. Hanc opinionem ex antiquis scriptoribus tenuit Origenes *Homil. 11. in Genes.* Ex recentioribus vero Cardinalis Baronius *in Annalium tomo 1. sub anno Christi 1.* Et quidem hæc opinio ceteris probabilior videtur, præsertim si concesserimus, (quod creditu difficile non est,) filios dicti Sabæ, tametsi primo in Arabia, ad orientales Chananææ plagas habitauerint, vt *ex cap. Genes. citato vers. 7.* colligi potest; postea tamen sese ad partes Arabiæ australes, & à Iudæa valde remotas, dilatasse, ac propterea Reginam Saba, *à Matthæo capitul. 12. versicul. 42.* appellari Reginam austri, hoc est regionum meridionalium, & dici venisse à finibus terræ, id est, à remotissimis terræ partibus. Veruntamen, etiam dato quod hæc Regina vere fuerit Sabæa, non tamen ex sacris libris videtur indubitanter colligi posse, quod ipsa fuerit de posteris Abrahæ. Nam, vt sub anno mundi 2179. *numer. 4.* diximus, non omnes Sabæorum populi, de Saba Abrahami nepote, originem duxerunt; sed alij de Saba filio Chus, filij Cham; alij de altero Saba filio Regmæ, filij Chus; alij de tertio Saba filio Iectan, filij Heber: Neque scire possumus, qui nam ex quatuor hisce Sabæorum populis, inter se origine distinctis, illam australem Arabiæ partem incoluerint, quæ huic Reginæ Sabæ subiecta fuisse traditur. *Cur Regina Saba venit cum muneribus ad Salomonem.* Vtrum autem etiam verum sit, quod citatus Baronius *vbi supra*, dicit, nimirum eandem Reginam icirco venisse cum muneribus ad Salomonem; quod in ipso crediderat impletum fuisse vaticinium Balaam, *Numer. capit. 24. versic. 7.* relatum: *Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel. &c.* non facile auderem asserere, præsertim cum Scriptura sacra, *locis Reg. Paralipomenonque adductis*, nullam prorsus apparitionis stellæ mentionem faciat, sine qua nemo rationabiliter credere poterat, vaticinium in Salomone fuisse impletum. Vt omittam, vix credibile esse, quod Regina austri in finibus terræ habitans, vllam prædicti vaticinij tanta iam vetustate obsoleti, & nihil ad se pertinentis, notitiam habuerit. Nam si quis opponat, Magos post plura mox secula eiusdem vaticinij notitiam habuisse, & si non ab austro, certe ab oriente in Iudæam venisse: Dicimus Magos de longe proximiori, seu minus remoto loco venisse: Siquidem Regina Saba venit de finibus Arabiæ Australibus: Magi vero de Mesopotamia. Erant enim (vt testatur S. Hieronymus *libr. 1. commentariorum in Matthæum*) successores Balaam Arioli, qui à Moabitis conductus fuerat de Aram existente in Mesopotamia Syriæ, vt patet *Numer. cap. 23. vers. 7. & Deuter. cap. 23. vers. 4.* & nos sub anno mundi 2583. *num.* 18. diximus. Nec mirum est quod Magi, prædecessoris sui vaticinium, ante annos mille quadringentos sexaginta octo editum, (tot enim anni, à dicto Balaam, ad Christi ortum, in tabulis inueniuntur,) & ad posteros successiue velu-ti per manus traditum, probe tenuerint, qui eius euentum accuratius obseruare profitebantur. Denique Scriptura sacra *3. Reg. cap. 10.* satis aperte caussam huius aduentus explicauit, dicens: *Reginam hãc, audita fama Salomonis in nomine Domini*, id est (vt exponit Caietanus ad literam) cum audisset Salomonem non humano studio, sed Dei dono tantam fuisse sapientiam assecutum; *venisse tentare eum in ænigmatibus.* & *Matth. cap. 12.* dicat, *Venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis.* Ex quibus verbis apparet, eam venisse potius ex quadam curiositate, ac desiderio explorandi, num vera essent, quæ vbique de illius viri sapientia prædicabantur. Est enim hoc proprium ac peculiare perspicacis ingenij, tam viris, quam mulieribus, præsertim vero Principibus, vt cum aliquem aliqua in re vehementer excellere intellexerint, statim se sentiant intensa quadam cupiditate inflammari, illum præsentem videre, interrogare, loquentem audire, ac de his, quæ audierant, periculum facere. Et hac eadem de caussa alios quoque Reges, & Principes, ad Salomonem venisse credendum est: nisi forte etiam non vacet cum Abulense arbitrari, eandem Reginam, longam quoque illam, pietatis ergo, suscepisse peregrinationem, vt scilicet occasione visendi Regem Salomonem, posset etiam in templo, quod ille recens construxerat, adorare Deum Israel. Sed cum proprias huius itineris caussas in sacris Scripturis expressas habeamus, superfluum videtur alias indagare. Si quis vero contenderet hanc Reginam typum quodammodo gessisse Magorum, quemadmodum Salomon Christi, non reluctandum putarem.

Itaque cum Salomon Reginam honorificentissime excepisset, & mox proposita sibi dubia cumulatissime enodasset: Illa, sapientiam Regis, non in responsis tantum, sed & in alijs quoque eius operibus, ingenti stupore demirata; contemplabatur tanti viri ingenium, etiam in fabricis tanta magnificentia dispositis: in elegantissimo, ac splendidissimo regiæ apparatu: in quotidiana ciborum lautissima pariter, ac opulentissima prouisione: præsertim vero videns lectissimos ordines, miro decore & gratia, ministrantium: Denique, quod fuit omnium admirabilius, obseruans ingentem holocaustomatum, sacrificiorumque oblationem, quam Salomon fieri curabat in domo Domini, & deuotionem, ac decentiam, qua ibidem diuinus cultus exercebatur: non habebat vltra spiritum. Neque id sane immerito: quandoquidem, post multa quoque tempora, nimirum sub Ptolemæo Philadelpho Ægypti Rege, Aristeas eius ad Iudæos legatus, multa in sacris Ierosolymitani templi ministerijs, admiratione digna, se vidisse testatur, & in historia sua, fusius descripta reliquit: ex quibus pauca quædam hic ponere visum est, ut cui mirum videatur, quod Regina Saba hæc contemplans, tantopere obstupesceret, maxime cum Salomonis temporibus, ob feruentem, qui tunc in Rege, populoq;, vigebat diuini cultus affectum, & particularem, erga templum recenter extructum, reuerentiam, præsertim vero ad tanti Regis tantæq; Reginæ cõspectum, probabile admodum sit, longe maiori diligentia, attentione, ac deuotione, cuncta fuisse administrata. *Sacerdotes* (referebat Aristeas) *ministeria peragentes, omnino virium robore præstant, cum summa ornatus, ac silentij reuerentia. Nam omnes sponte inseruiunt laboribus, licet valde molestis, ac sua cuique demandata partis cura sunt, sine intermissione ministerij. Alij enim ligna, alij oleum, alij similam, alij aromata, in ministerio suo curant, alij integras carnes bestiarum comburunt, vtentes in hoc magna virium intentione, & dexteritate. Apprehensa n. vtrisq; manibus*

15 *Regina Saba demiratur opera Salomonis.*

vincula-

vitulorum crura, quæ singula fere talenti pondo habent, per vices vtraq; manu sursum proyciunt, mira industria in altitudinem satis magnam, nec in his excipiendis errant. Simili modo proyciunt etiam ouium crura, nec non & caprarum, quæ mirifice & pondere & pinguedine excellunt. Nam quod iam dictum est, ita peragitur, vt ad id à certis, quibus hoc curæ est, per omnia seligantur, quæ & labe reprehensionis omni vacent, & pinguedine excellant. Ad quietem autem habent locum certum, vbi quiescentes recumbunt, atque inde vsi quiete, alacres & prompti excitantur, non sine ipsis ministerij officia imperante. tantumque vbique est silentium, vt putes, in loco illo nullum prorsus esse hominem, cum interim, & Sacerdotum ministrantium sint circiter septuaginta, & eorum, qui hostias adducant, valde magnum numerum. ita omnia cum reuerentia, & vt conuenit magna diuinitati, peraguntur. Hinc vero magnum nos subibat stupor, cum aspexissemus Eleazarum sacra tractantem & ornatum illum eius, & dignitatis reuerentiam emergentem ex tunica induta, & lapidibus in ea preciosis. Nam aurea tintinabula ad pedes vsque ornatus eius dependent, quæ singula harmoniæ edunt sonum suum, inter quæ singula sunt punica mala, & floribus varijs & colore miro decorata. Zona autem cinctus erat valde decente, & varijs ac pulcherrimis coloribus pertexta. Supra pectus gestabat, quod rationale vocant, in quo implexi, & auro alligati erant duodecim lapides generum diuersorum, qui splendentes specie inenarrabili natiui & proprij coloris, inscripta habebant nomina Principum cuiusque tribus iuxta priscam, & ab initio institutam ordinationem. Supra caput habebat tegumentum, quod cidarim vocant. & supra haec inimitabilis artificij mitram ornamentorum à Regibus consecratum. Hinc supra laminam auream nomen Dei sacris literis scriptum, cum ornatu & decore summæ reuerentiæ per frontem ad supercilia vsque protenditur. Ipse vero Eleazarus in tractatione sacrorum videbatur his omnibus dignus esse. Qui autem splendor inde exibat, ille metu & turbatione quadam afficiebat spectantes, cum videretur nobis, quasi extra ornatum, in alium egressus esse Eleazarus. affirmoque, omnem, qui accesserit ex illa contemplatione transformatum animo, deuenturum fuisse in stuporem, & admirationem ineffabilem, propter illum sanctum habitum, quem in singulis videbatis inesse. Hactenus Aristeas. Eodem modo hæc & eiusmodi attentius obseruans, contemplansque, vt dictum est, Regina Saba obstupescebat, ac mirum in modum commendabat sapientiam Salomonis, qui talia in domo sua, & in domo Domini disponere sciuisset, valuissetque: & propterea ipsum, ac seruos eius, & vniuersum populum ei subiectum, beatos pronunciabat. Postremo amplissimis, regia munificentia, muneribus inuicem datis, atque acceptis, à Salomone dimissa, redit in patriam suam. Et hæc fere sunt, quæ de rebus à Salomone gestis, antequam senescere inciperet, in sacris libris memorata inuenimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3054.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 32.

Salomon idolis fana extruit.

1 ANno regni sui circiter trigesimo quinto, vitæ vero quinquagesimo nono Salomon, cum iam esset senex, nimirum, vt arbitror, non tam propter ætatem, quam propter vitam venereis voluptatibus plus iusto indulgere assuetam (id enim senectutem accelerare solere nemo est, qui ignoret) cumq; nunc vxores suas maxime alienigenas ardentius, quam par esset, adamaret, paulatim ab ipsis seductus, ad idola colenda perductus est, & tandem eo impietatis deuenit, vt non sine magno piorum scandalo idolis vxorum suarum fana publice extruere non sit veritus, *3. Reg. cap. 11. ver. 1. vsq; ad 9.* Illustrissimum profecto humanæ imbecillitatis exemplum, quod vir, qui sapientiam mirabiliter à Deo acceperat, qui præ eximia sua pietate magnificentissimum eidem Deo templum extruxerat, qui eiusdem Dei ope regni opes mirandum in modum auxerat, & perpetua pace ac trãquillitate potitus fuerat, omnium mortalium sapientissimus ac felicissimus; extrema ætate à mulieribus deprauatus, tandem ad cultum idolorum sit pertractus. Ceterum ex memoratis hisce fabricis postremo à Salomone excitatis, colligunt Hebræi (vt refert probatque Abulensis *super cap. Reg. citato, circa initium quæst. 14.*) ipsum Salomonem plures annos, puta sex, vel quinq; in impietate sua superuixisse: alioqui, cum ille non soleret ædificia, nisi valde magnifica erigere, quæ ordinarie non vno aut altero anno absolui solent, non potuisset tot fana idolis ædificare. Igitur

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3058.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 36.

ANno, vt arbitror, regni vitæque Salomonis penultimo, videns Dominus, quod Salomon, tametsi non semel admonitus, ne sequeretur deos alienos, ipse nihilominus non modo aliquando inobediens extitisset, verum etiam obstinatius in tali præuaricatione perseueraret, iratus valde locutus est ei, siue per somnium, siue, quod credibilius est, per aliquem Prophetam, & forte per Ahiam Silonitem, acriter obiurgans ipsum, quod à se recessisset, & præcepta eius custodire non curasset, prædixitque ei, in pœnam tantę transgressionis, se velle regnum de manu filii eius abscindere, & dare decem tribus Israeliticas seruo eius, & præter tribum Iuda, vnam tantum, nimirum Beniamiticam, filio eius relinquere, *3 Reg. cap. 11. versicul. 9. vsque ad 14.* Et præterea cœpit Dominus ipsi Salomoni, in toto reliquo vitæ suæ tempore suscitare aduersarios, qui animum eius affligerent, & præcipue tres, videlicet Razon Syrum, & Adad Idumæum, & Ieroboam filium Nabath Ephrathæum. De duobus primis, quinam essent, diximus sub anno mundi 2992. *numer. . . & 2.* nimirum quod temporibus Dauidis, quando scilicet ipse bellum gerebat aduersus Adadezer Regem Syriæ Soba, Razon fugit ab ipso Adadezer Domino suo, & factus est princeps latronum, qui postmodum per hæc circiter tempora occupauerunt Damascum, in quo Dauid primo, deinde etiam Salomon tenebat præsidium, & constituerunt Razon regem in Damasco, qui deinceps nõ cessabat infestare Israelẽ, cunctis diebus Salomonis id est, donec postea Salomon superstes fuit. Et item diximus, quod quando Dauid subegit Idumæum, Adad de semine Idumæorum regio, tunc puer, fugit in Ægyptum, & mansit ibi cum Pharaone, vsque ad obitum Dauidis & Ioab: Et sub anno mundi 3020. *num. . 14.* quod circa initia regni Salomonis redut idem Adad in Idumæam, putans se posse recuperare regnum patrum suorum: sed cognita Salomonis potentia, tunc siluit, expectans tempus magis opportunum, quod nunquam nactus est, nisi hisce postremis regni Salomonis temporibus, quãdo diuino permotus instinctu ad vindictã de Salomone sumẽdam cœpit cõcitare Idumæos, & eidem Salomoni aperte ad-

1 Salomon à Deo acriter obiurgatur.

Suscitantur ei tres aduersarij.

Razon Syrus.

Adad Idumæus.

uersari. Sed de his duobus mirum non est, quod contra Salomonem insurrexerint, quippe, qui iam dudũ hostes erant Regum Israel, ex quo videlicet eos fugauerat Dauid, quando bellabat aduersus Syros & Idumæos, vt dictum est. Magis mirandum videtur de tertio, nempe de Ieroboam, qui erat de tribu Ephraim, & consequenter naturalis subditus Regis Salomonis, & ab eo valde fuerat exaltatus, vt numero sequenti videbitur.

2 *Ieroboam de tribu Ephraim.* Sane caussa rebellionis ipsius Ieroboam satis subobscure insinuatur, *3. Reg. cap. 11. versu. 27.* illis verbis: *Quia Salomon ædificauit Mello, & coæquauit voraginem ciuitatis Dauid patris sui.* Quæ verba quid velint indicare, ex infra dicendis planum fiet. Subditur etiam ibidem, quod Ieroboam erat vir fortis & potens, & quod Salomon videns eum adolescentem bonæ indolis, & industrium, constituerat illum Præfectum, super tributa vniuersæ domus Ioseph, & quod cum istum Ieroboam aliquando inuenisset Ahias Silonites Propheta in agro, scidit palium suum in partes duodecim, dixitq; ipsi Ieroboam: *Tolle tibi decem scissuras: Hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus:* & post pauca: *Te autem assumam, & regnabis super omnia, quæ desiderat anima tua, erisque Rex super Israel.* Et deinde quibusdam interpositis subiungitur: *Voluit ergo Salomon interficere Ieroboam, qui surrexit, & aufugit in Ægyptum ad Sesac Regem Ægypti, & fuit in Ægypto, vsque ad mortem Salomonis.* Oportet ergo istum Sesac fuisse alterum Pharaonem diuersum ab illo, qui dederat filiam suam vxorem Salomoni: alioqui Ieroboam non se illi credere ausus esset. Ex dictis colligere possumus, ipsum Ieroboam prius fuisse adolescentem bonæ expectationis: deinde ex quo factus fuit Præfectus super domũ Ioseph, euasisse in virum fortem & potentem: fortem inquam viribus, & animi constantia: & potentem, vel quia in dicta Præfectura admodum ditatus esset, vel quia forte etiam fuerit potens in sermone, ac propterea magnæ existimationis in populo. Et deniq; (Deo sic disponente ac permittente, ad vindictam transgressionum Salomonis) eundem Ieroboam immemorem beneficiorum sibi à Rege collatorum, cœpisse eidem aduersari, non quidem, vt creditur, armorum vi: quid enim pene priuatus vir aduersus Regem adeo potentem moliri potuisset? Sed lingua, prius clam, & callide admodum regis infamiæ detrahendo, magnasque in populo querimonias de Rege (prout sese illi offerebant occasiones) excitando aut fouendo: puta quod nimis grauaret subditos, tot tantisq; tributis & exactionibus, vt suo luxui atq; inexplebilibus cupiditatibus satisfaceret, præsertim vero in tantis, tamque magnificis fabricis superflue extruendis. *Quomodo aduersari cœperit Salomoni.* Valde autem opportunam nactam se esse occasionem existimauit, disseminandi eiusmodi murmurationes, & commouendi populum, quando Salomon iussit coæquari voraginem, quæ erat valde profunda, inter Sion ciuitatem Dauid, & ipsam Ierusalem, & multo magis, quando postea quam maxima illa vorago ingentibus impensis impleta est, & redacta in plateam valde grandem, (Extendebatur namq; à porta piscium occidentem versus, vsq; ad portam aquarum spectantem ad orientem) voluit eam insuper sumptuosissimis circumquaq; ædificiis exornari. Porro autem, dictam voraginem (quam postea Iosephus *libro 6. de Bello capi. 6* vocat tyropœon) ex quo immensis pene aggeribus repleta fuit, deinceps Mello (quæ vox Hebraice idem sonat ac Latine repletio) fuisse nuncupatam. Vnde Chaldaica Paraphrasis pro eo, quod editio vulgata habet, *& ædificauit Mello,* ipsa legit, *& ædificauit aggerem.* Occasione, inquam, accepta, ex tot tantisque sumptibus, quos faciebat Salomon, quærebat Ieroboam auertere animos Israelitarum à Rege, sensimq; seditiones aduersus ipsum excitare. Cum vero tandem vsque adeo populares susurrationes increuissent, vt iam amplius regem latere non possent, credibile est, ipsum Salomonem non mediocres perpessum esse molestias, maxime cum sedare obloquẽtium multitudinem non valeret, & auctorem tantæ commotionis ignoraret. Contra vero Ieroboam, quo magis videret populum tumultuare, eo audaciorem fieri. Quid plura? Tanta animi elatione tandem correptus est, vt ad regnum quoq; aspirare cœperit, atque fuscis artibus ad ipsum aliquando peruenire se posse, non desperaret. Quod plane indicant verba illa Ahiæ Prophetæ superius relata: *Et regnabis super omnia, quæ desiderat anima tua.* Postea vero quam Prophetæ oraculo, de regno adipiscendo certior factus est; quis dubitet, ipsum apertius fidentiusq; non fuisse veritum, partes populi suscipere defendendas, atque aduersus Salomonem, quantum posset, iuuandas? Indeque factum esse, vt & ipse quotidie in oculis populi acceptior fieret, & Rex, his auditis (quod non nisi per hæc circiter tempora accidisse reor) tentauerit illum occidere, ideoq; tandem compulsus sit, vt iram regis declinaret, in Ægyptum fugere, ac ibidem vsque ad obitum Salomonis morari. Illo autem mortuo, redisse in Ierusalem, & denuo induxisse populum, vt interpellaret Regem Roboam, pro tributorum diminutione: alioqui, &c. vt infra suo loco dicetur. Patet itaque, quod Aduersarii Salomonis, tametsi donec ipse vixit, regnum ei auferre non quiuerint, diuina sic disponente prouidentia, in gratiam Dauidis patris sui iusti: attamen dubium non est, quin eidem valde admodum molesti fuerint, ipseq; ab eis in postremis vitæ suæ annis mala plurima, foris seditiones, intus timores, periculaque non leuia pertulerit, quæ facile mortem ei accelerare potuerint: ita exigente pessima eius à Domino auersione, post tot præsertim ab eo accepta beneficia. Quare, quod de Salomone & Israele dictum est *3. Reg. c. 4. v. 24. Et habebat pacem ex omni parte in circuitu, habitabatque Iuda & Israel, absq; timore vllo, vnusquisq; sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan vsq; Bersabee, cunctis diebus Salomonis:* proculdubio illud, *cunctis diebus*, non absolute accipiendum est, sed respectiue, tanquam si dictum esset: cunctis diebus, quibus ipse Salomon vixit, in cultu veri Dei permanens.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3059.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 37.

SVb finem anni quadragesimi, ex quo regnare cœperat, mortuus est Salomon, Hebræorum Rex omnium, qui fuerunt sapientissimus, atque opulentissimus, relicto Roboam filio, labantis regni herede, sepultusque est in ciuitate Dauid patris sui, *3. Reg. cap. 11. in fine. & 2. Paralipom. in calce capitis 9.* Illud vero mirabile fuit in hoc rege, quod quantumuis à Domino valde dilectus fuerit, ac multis, eminentissimisque donis cumulatus, & quod maius est, tam multa sanctissime scripserit, quæ vsque hodie in sacrorum librorum canone merito registrata habentur: Ita tamen vitæ suæ finem conclusit, vt omnino incertam, ac valde dubiam salutis suæ opinionem reliquerit. Etenim, tametsi hactenus à pluribus grauissimisque Auctoribus ex professo acriter disputatum sit, num

1 Salomonis obitus.

Incerta salus.

re ve-

reuera tandem Salomon resipuerit, nec ne: adhuc tamen sub iudice lis est, propter valida, quæ hinc inde adferri solent argumenta, de quibus hic agere superfluum videtur, præsertim cum huius generis scriptores, quamuis alii magis in vnam, alii magis in alteram partem propendeant, omnes tamen, qui maioris sunt auctoritatis, fateantur hoc esse problema indifferens, hactenusque indecisum, & propterea neutram eius partem, sine temeritatis vitio pro erronea haberi, damnarive posse.

Laudatio ac vituperatio.

Huius regis laudes breuiter perstringuntur Ecclesiastici *capit. 47. versicul. 14. vsque ad 21.* Sed ibidem protinus subiungitur eiusdem sugillatio, illis verbis: *Dedisti maculam in gloria tua*, & quæ ibidem sequuntur.

Quot annis regnauerit ac vixerit.

Ceterum Salomonem regnasse annis quadraginta, aperte testatur Scriptura *cap. Reg. citato. versicul. 42. & item cap. Paralipom. adducto versic. 30* Quod autem vixerit annis sexaginta quatuor, ipsa annorum series, quam sacræ Scripturæ locis comprobatam, ab anno mundi 2987. in quo cœperat Dauid regnare in Ierusalem, hucusque digessimus, manifeste ostendit, quæ etiam in tabulis compendiosius videri potest. Idem quoque confirmari poterit ex his, quæ sub anno mundi 3004. *num 2.* de hisce annis disputauimus. Inde enim colligere licebit, natiuitatem Salomonis non posse poni ante, neque post decimum septimum regni Dauidis annum, à cuius initio vsq; ad obitum Salomonis perspicue intersunt anni sexaginta quatuor, nimirum viginti quatuor, qui reliqui erant regni Dauidis, & quadraginta regni eiusdem Salomonis. Vnde patet, falsas omnino esse atq; erroneas duas, quæ de annis vitę Salomonis circumferuntur, opiniones, quarum altera fuit Rabbi Salomonis, qui, vt refert Abulensis *super 3. Reg capit. 11. quæst. 14* putat, regem Salomonem vixisse annis duntaxat quinquaginta & vnum, vel duos, genuisseq; Roboamum anno vitæ suæ decimo, vel vndecimo: quæ positio à nobis confutata fuit sub anno mundi 3018. *numer. 1* Cui opinioni similis fuisse videtur illa, quam ex Eupolemo refert Eusebius *libr. 9. de Præparatione Euangelica. capit. 4. versus finem*, vbi ait, Salomonem annos tredecim natum, cœpisse templum Dei ædificare. Quod ex supradictis pariter ruere necesse est. Altera opinio prædictæ valde contraria, fuit Iosephi *8. Antiq. capit. 2. in calce*, quem sequitur Auctor Historiæ Scholasticæ, *4. Reg. capit. 27. in fine.* Isti tenent, Salomonem regnasse octoginta annis, vixisse vero nonaginta quatuor. Sed hos pluribus refellit Abulensis, *vt supra* & merito: quandoquidem ipsorum opinio Scripturæ sacræ prorsus aduersatur, quæ *3 Regum capit. 11. versic. 42. & 2. Paralipom. capit 9. versic. 30* testatur, Salomonem regnasse annis tantummodo quadraginta. Quod autem ibidem subdit citatus Historiæ Auctor, nimirum Scripturam sacram eos tantũ annos exprimere, quibus regnauit, antequam præuaricari cœperit, gratis dicitur. Nam licet *3. Reg. 3 versicul. 14* promittat Dominus longos facere dies vitæ Salomonis, non tamen id absolute pronunciat, sed cum hac conditione: *Si autem* inquit, *ambulaueris in vijs meis, & custodieris præcepta mea, sicut pater tuus*: quod Salomon nequaquam præstitit. Itaque cessante conditione, debuit quoque cessare promissio, & consequenter conuenientissimum fuit, quod non diutius, sed minus viueret, quam pater eius.

Eius gesta qui scripserint.

Reliqua vero Salomonis gesta scripserunt Nathan Propheta, Ahias Silonites, & Addo Videns, vt habetur *2. Paral. c. 9. ver. 29.* Veruntamen horum scripta temporum iniuria perierunt.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3060.

QVINTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 38.

ANno proximo inchoante, Roboam successit in 1
regnum pro Salomone patre suo, *3. Reg. capit. 11. in fine. & 2. Paralipom. in calce capitis 9* Quadraginta & vnius anni erat Roboam, cum regnare cœpisset, & decem ac septem annis regnauit in Ierusalem, *3. Reg. capit. 14. versicul. 21. & 2. Paralipom. cap. 12 ver. 13* Quæ autem circa initia anni primi regni eius contigerint, hæc sunt: Israelitæ, qui contra regem Salomonem concitati fuerant à Ieroboam filio Nabath, quemadmodum sub anno mundi 3058. *numer. 2.* dictum est, statim audita morte Salomonis, miserunt in Ægyptum, vbi profugus manebat Ieroboam, & reduxerunt eum in terram Israel. Cum autem statuta die venisset Roboam in Sichem, vbi conuenerat omnis Israel, vt de more solemniter vngeretur, constituerentque, & acceptarent eum in regem: Ecce principes memoratæ seditionis, duce Ieroboam, venientes ad Roboam, nomine totius populi postulant, vt ante omnia minuat iugum, hoc est tributa, quæ imposuerat eis Salomon pater eius. Quibus rex, sumpto ad deliberandum trium dierum interuallo, post triduum (irato Deo, vt Ahiæ vaticinium impleretur) relicto saniori seniorum consilio, de iuniorum sententia cum durius respondisset, concitatus est populus, & illico deficientes decem tribus adeo pertinaciter à progenie Dauidis recesserunt, vt non modo placari vnquam potuerint, verum etiam Aduram regium Quæstorem à Roboam missum, qui de aliqua tributorum moderatione cum eis ageret, ne audire quidem sustinentes eum œstro veluti furore perciti, lapidibus obrutum, interemerint. Quamobrem festinus rex rediit in Ierusalem, quem primo quidẽ secutus est sola tribus Iuda, nõ multo vero post etiam tribus Beniamin:

Regnat Roboam in Iuda.

Reliquæ vero decem in Sichem constituerunt sibi regem Ieroboam filium Nabath, quemadmodum multo antea prophetauerat Ahias Silonites.

Ieroboam regnat in Israel.

Quod vt audiuit Roboam, congregauit centum octoginta millia bellatorum de Iuda & Beniamin, vt sibi reduceret sub ditione sua reliquas tribus. Veruntamen admoniti rex, exercitusque, mandante Domino, per Semeiam Prophetam, dimisso exercitu, reuersi sunt omnes ad domos suas, vt latius describitur *3 Reg. capit. 12. vers. 1. vsq; ad 25. & 2. Paralip. cap. 10 per totum, & cap. 11 vsque ad ver. 5.*

Atq; ita diuino consilio diuisum est regnum He- 2
bræorum in duo regna: Et alterum Iudæ, Israelis alterum dictum est. Duæ duntaxat tribus, Iudæ scilicet & Beniamin, Roboam Salomonis filio adhæserunt, & paruerunt stirpi Dauidicæ, quæ deinceps regnauit in Ierusalem, vsque ad Babylonicam captiuitatem. Ceteræ tribus à Ieroboam primo Israelitarum rege, ad Deorum simulachra traductæ, diuersarum postea stirpium reges habuisse creduntur. Siquidem Baasa, qui fuit tertius rex Israelis, deleuitq; totam domum Ieroboam, erat de tribu Issachar, vt dicitur *3 Reg. c. 15. ver. 27* Nihilominus primaria huius regni sedes semper mansit in ditione filiorum Ioseph, videlicet primo in Sichem tribus Ephraim, deinde in Thersa tribus Manasse, postremo in Samaria, quæ posita erat in finibus tribus Ephraim, prope tribum Manasse. Perdurauit v. hoc regnum vsq; ad annum sextum Ezechiæ regis Iuda, qui fuit nonus Osee vltimi regis Israel. Tunc enim translato Israele in Assyrios, de-

Regni Hebræorum diuisio.

siit

uere, quemadmodum eius, vt alio suo loco dicetur. Itaque reges Israelis omnes impii, Idololatræq; fuerunt: Iudæ vero reges non item. Et hæc duo regna continenter fere inter se bella gesserunt, vt suis locis explicabitur. Obseruandum quoque est in hac regni Hebræorum partitione, quod de finitimis populis, qui prius fuerant subditi, & tributarii Dauidis, & Salomonis, Idumæi & Moabitæ, aliquandiu Hebræis postea subditi remanserunt: illi quidem Regibus Iuda, vsque ad tempora Ioram filii Iosaphat Regis Iuda. Etenim in diebus illis rebellauit Edom, ne esset subditus Iudæ, & constituit sibi Regem, vt legimus *2. Paralipom. capit. 21. versicul. 8.* Illi vero, videlicet Moabitæ, Regibus Israel, vsque ad Ochoziam filium Achab. Eo enim tempore, nimirum non multo postquam mortuus est Achab, præuaricatus est Moab in Israel, fracto fœdere, quod habebat cum Regibus Israel, vt breuiter tangitur *in princip. libr. 4. Reg.* & clarius explicatur *in eiusdem libr. capit. 3 versicul. 4. & 5* vbi postea subiungitur, qualiter Ioram filius Ochoziæ, nepósque Achabi, ad vlciscendam memoratam defectionem, assumptis sibi in auxilium Rege Iuda, & Rege Edom, depopulauit regionem Moabitarum, Regem tamen eius, nec ciuitatem, in quam se receperat, expugnare nõ potuit. De Philisthæis vero legimus *2. Paralipom. capit. 17. versicul. 11.* quod erant vectigales Iosaphat regis Iuda: Et *capit. 26. versicul. 6 & 7* quod adiuuit Oziam Dominus cõtra Philisthæos, qui præualuit, & ædificauit oppida in terra ipsorum. Vtrum autem aliis quoque regibus Iudæ paruerint, & quousque, incompertum habemus. At vero ciuitates, quas possederant Dauid, & Salomon in Syria, puta Damascus, & aliæ in terra Emath Syriæ Soba, iam occupatæ fuerant postremis regni Salomonis temporibus à Razon illo, de quo sub anno mundi 3058. *n. 1.* diximus, quod de principe latronum postea in Damasco rex factus fuerat.

Idumæi seruierunt Iudæis, Moabitæ vero Israelitis.

3 Credimus autem (quemadmodũ sub anno mundi 2545. *numer. 6.* tactum fuit,) per hæc quoque tempora, nimirum posteaquam ceteræ tribus, præter Iudæ & Beniamin, recesserunt à domo Dauidis, quod Simeonitæ, qui olim acceperant hereditatem in medio, siue intra funiculum tribus Iudæ (vt diserte asseritur *Iosu. capit. 19. versicul. 2. & 9* & nos sub anno mundi 2591. *numer. 4.* comprobauimus) habitabantq; ad austrum Iudæ, segregati à reliquis tribubus regni Israel: cum nollent subesse Roboam, & aliis Iudæ regibus, ab eisdem paulatim coactos esse de propriis exire sedibus, & sese disseminare ac dispergere inter nouem alias tribus, quæ regi Ieroboam & eius successoribus parebant, vt adimpleretur vaticinium Iacob patris eorum, quod habetur *Genes. capit. 49 versicul. 7.* in hæc verba: *Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel.* Ad quod credendum hæc me mouent: Primo, quia non videtur credibile, quod rex Roboam, aliue Iudæorum reges pati potuerint eosdem Simeonitas, qui à se defecerant, & suo recusabant parere imperio, diu admodum permanere, & habitare in medio populi sui, impune: Et certum est, ipsos Simeonitas, & numero, & viribus fuisse Iudæis multo impares, nec illis resistere, imo neque ab aliis defendi tribubus potuisse, tanquam procul à se positis: ac propterea, vt dixi, nihil aliud cogitare possumus, nisi eos rebus suis consulere studentes, sensim inde, vsque ab hoc tempore recedere, & inter ceteras Israelitici regni tribus, prout cuique commodum videbatur, sese recipere atque immiscere cœpisse: sicque factum esse, vt tandem, Deo volente, inter ipsas omnino fuerint disseminati ac dispersi, eo prorsus modo, quo sanctus ipsorum pater longe ante prædixerat. Deinde quia nusquam legimus, tribum Simeonis ante dictam regni diuisionem alibi, quam in sorte patribus eorum obuenta habitasse. Post diuisum vero Hebræorum regnum scimus, quod Iudith, quæ erat de tribu Simeon (vt nos sub anno mundi 3572. *num. 8* ostendemus) nihilominus ipsa, & vir eius, quem oportet fuisse eiusdem tribus, habitabant in Bethulia, quæ communiter ab omnibus ponitur in tribu Zabulon. Et quod de iis certum est, de aliis quoque coniectari, & credere satis probabiliter possumus. Denique cum nemo sit, qui de dicta tribu Simeõ dubitet, quin aliquãdo dispersa ac disseminata fuerit per reliquas tribus Israel, & nullus scriptorum, quem ipse viderim, afferat, vel afferre posse videatur aliud tempus, aliamve occasionem, in qua tale quid opportunius factum sit, aut fieri potuerit: certe in rebus dubiis semper, quod probabilius est, deligere ac recipere debemus, saltem donec certius aliquid occurrat. Nemo autem in dubium vocet, quæ à nobis hactenus dicta sunt, propter ea, quæ de Simeonitis habemus *1. Paralip. cap. 4. ver. 24. vsque ad finem capitis*, vbi post enumeratas vrbes sortis ipsorum describitur, quod Ezechiæ temporib. pars dictæ tribus, inuenta terra pro pascuis gregũ suorum admodum vbere, & spatiosa, profecta est in Gader, & habitauit ibi: & alia pars abiit in montem Seir, vbi percussis quibusdam Amalecitarum reliquiis ibidem existentibus mansit: Non, inquam, hæc obstant, quia non faciunt ad rem. Nos enim quærebamus, quomodo Simeonitæ dispersi sint in Israel, non autem quomodo quidam ipsorum extra Israelis fines exierint. Clarum est enim, quod mons Seir nõ computabatur in terra Israel, neque terra Gader: Siquidem in ipsa habitauerant quidam de stirpe Cham, vt in cap. *Paralipom. proxime citato, versicul. 40* expressum est, pro quibus non videntur accipiendi Chananæi, sed alii populi, non de Chanaan, sed de alio filio Cham progeniti. Et dato, quod memoratæ regiones contentæ essent in terra filiis Israel promissa & data, non tamen videretur repugnare prædictis, quod aliqui Simeonitæ ditiores hoc tempore noluerint relinquere hereditatem patrum suorum, & quod eorum posteri temporibus Ezechiæ regis ob caussam superius allatam, quæsierint sibi alias terras pecoribus suis alendis commodiores.

Simeonitæ relicta terra eorum disseminãtur inter alias tribus Israeliticas.

Ieroboam ergo rex Israel (vt ad ipsum redeamus) 4
circa initia regni sui ædificauit, hoc est, amplauit, muniuitque vrbem Sichem, postea etiam Phanuel, & (quod monstrosum fuit in viro præsertim Israelita, & qui de priuato statu ad regnum à Domino elatus fuerat) fere statim ac regnare cœpit, omnium virorum ingratissimus, non solum ipse dereliquit Dominum, verum etiam vniuersum Israelem, ad idola colenda perduxit, & quodammodo compulit, vt propterea non immerito Scriptura sacra in huius facinoris execrationem non semel, per antonomasiam, de isto Ieroboam repetat illa verba: *Qui peccare fecit Israel.* Etenim veritus, ne, si deinceps populus, vt antea ascenderet, secundum legem ter in anno, ad templum Domini in Ierusalem, & alias quoque ad sacrificia offerenda, siue etiam ad alia festa legalia ibidem celebranda, paulatim reuerteretur ad Roboam, ipsumque Ieroboam desereret: pessimum excogitauit consilium, quasi aliter, & sine religionis iniuria indemnitati suæ consulere non posset. Fecit duos vitulos aureos, proposuitque populo colendos, alterum in Dan, & in Bethel alterum, vbi etiam extruxit altare, & finxit de corde suo, instituitque solemnitatem, decima quinta die mensis octaui celebrandam, ascenditque ipse in Bethel, vt immolaret victimas solemnes, adoleretque incensum vitulis aureis, & fecit ibi solemnitatem filiis Israel, similem ei, quæ celebrabatur in templo Domini, prohibuitq; populo ascendere

Ieroboam rex Israelem ad idola colenda perducit.

dere in Ierusalem. Insuper quoque fecit fana in excelsis, non in Bethel solum, sed & in ciuitatibus Samariæ, & Sacerdotes excelsorum de extremis populi constituit, qui non erant de filiis Leui: Sacerdotes vero Domini, & Leuitas abiecit, & alia multa mala operatus est in Israel. Ecce in quantam deueniunt impietatem, qui vt sibi rebusque suis omnino, & quomodolibet consulant, nullam prorsus eius, quod iustum æquumque sit, rationem habere volunt. Sic qui hodie Politici vocantur, & propria commoda, præsentesque vtilitates sibi tanquam vltimum finem constituunt, Caussam, quam vocant status, in capite omnium ponunt: Pro ipsa tuenda, promouenda, conseruanda, amplianda, nihil non faciendum putant. Si iniuria proximo irroganda, si iustitiæ honestatisque leges subuertendæ, si religio ipsa pessundanda, si denique omnia iura diuina & humana violanda, nihil intentatum, nihil per fas nefasque relinquendum censent, cuncta ruant, omnia pereant, nihil ad ipsos, modo id, quod è re sua esse sibi persuadent, obtineant, ac si nullus sit, qui talia curet, castigareve possit Deus. Qua re non mirum est, si iusto Dei iudicio tales mente corrupti homines non modo ad quæque impia facile perpetranda paulatim allicescunt, sed, quod peius est, plerunque etiam ad extremum illud insipientiæ barathrum, quod atheismum appellant, miserrime, ac pene insensibiliter delabuntur: dignam profecto tantam sceleris mercedem in hac vita accipientes, & æternam damnationem in alia.

Politici arguuntur.

5 Contigit autem eo tempore, quo Ieroboam Rex stabat penes altare, quod extruxerat, thus faciens, vt vir Dei missus à Domino de Iuda in Bethel, contra altare exclamaret, nomine ipsius Domini prædicens: Nasciturum de domo Dauid virum, Iosiam nomine, *qui*, inquit, *super illud sacerdotes excelsorum immolaturus, & ossa hominum impiorum cremare non verebitur.* Atque in signum huius prædictionis, quæ post multa tempora impleri debebat, addidit: continuo scissum iri altare illud, & de eo cinerem coram omnibus astantibus esse spargendum. Quod audiens rex Ieroboam, extensa in illum manu sua, iussit comprehendi virum Dei. Sed manus illa statim exaruit, & protinus altare mirabiliter scissum est, & cinis super astantes effusus præcise, prout Propheta prædixerat. Qui mox ad regis preces Dominum deprecatus, sacrilegi illius manum aridam sanitati protinus restituendam curauit. Quamobrem ab eodem rege inuitatos, vt iret ac comederet cum eo, renuit omnino, & per aliam viam redire cœpit in Iuda. Interea alter Propheta senex, qui tum habitabat in Bethel, vt audiuit à filiis suis, quod factum fuerat, statim, strato asino, sequutus est virum Dei, quem cum non procul sub arbore therebinthum admonuisset, falso asserens sibi Angelum esse locutum, nimis credulum reduxit in domum suam. Cum autem eum cibo potuque recreasset: Ecce insiluit in sene spiritus Domini, & vaticinans prænunciauit viro Dei interitum, eo quod contra præceptum Domini, de via diuertens, comedisset ac bibisset. Itaque cum vir Dei rursus ad suos properaret, repente à leone strangulatus interiit, cuius cadauer non multo post ab eodem Propheta sene, qui eum officioso, vt putabat, mendacio fefellerat, inuentum coram leone, & asino nil læso, in Sichem delatum fuit, ibique sepultum. Memorata vero Dei prædictio contra altare à Ieroboam rege fabricatum in Bethel, denuo à Propheta illo sene confirmata fuit. Quæ omnia fusius explicata atque descripta inuenies, *3. Reg. cap. 12. versic. 25. vsque ad finem capitis, & capit. 13 per totum.* Vbi etiam illud additur, quod propter hæc signa, quæ viderat, Ieroboam rex nihilo melior factus est, quin potius in impietate sua perseuerans, ac proficiens, ita vt etiam sacerdotia Simoniace vilioribus personis diuenderet: tandem totius domus suæ euersionem promeruit.

Prædicitur nasciturus Iosias qui idola destruet in Israel.

Inobedientia punitio.

E contrario autem Roboam rex Iuda in primo regni sui triennio, sequutus est Dominum ipse, & populus eius, *2. Paralipom. capit. 11. versicul. 17.* Intra quod tempus illud potissimum curæ fuit regi, vt regnum suum firmaret, roboraretque. Et hac in re valde adiutus à Domino fuit, qui multorum Israelitarum corda tetigit, vt redirent ad templum, quemadmodum paulo post dicemus. Itaque rex Roboam ædificauit, hoc est, instaurauit, muniuitque ciuitates regni sui plurimas, quæ nominatim recensentur *capit. Paralipom. citato versicul. 5. vsque ad 11.* Cinxit enim, & clausit eas muris, & posuit in eis Principes, qui custodirent illas, ciborumque horrea, frumenti, vini & olei. Quin etiam in singulis vrbibus fecit armamentarium, scutorum & hastarum, firmauitque eas omni cura ac diligentia. Interim quoque ad ipsum venerunt Sacerdotes & Leuitæ, quos abiecerat Ieroboam de cunctis sedibus suis, relinquentes vrbes, & suburbana earum, in toto Israele olim eis tradita. Sed & alii ex laicis plurimi, de cunctis tribubus Israel, qui in corde suo decreuerant quærere Dominum, & subtrahere se ab idololatrarum consortio, venerunt in Ierusalem, ad immolandum victimas suas coram Domino. Sicque roboratum est regnum Iuda sub Roboam rege, qui etiam duxit vxores decem & octo, quarum aliquæ propriis narrantur nominibus loco inferius citando: & concubinas sexaginta, genuitque filias sexaginta, filios viginti octo: quibus omnibus prætulit Abiam, quem genuerat ex Maacha filia Absalom, tum quia hanc præ ceteris eius vxoribus diligebat, tum etiam quia ipse Abias sapientior ac potentior erat inter omnes fratres suos, & propterea ipsum regem, suique successorem facere cogitabat, *2. Paralipom. capit. 11. vers. 18 vsque ad finem capitis.* Porro hoc, quod dictum est de vxoribus & filiis ipsius Roboam, non est accipiendum, intra memoratum triennii tempus duntaxat contigisse, neque solum ex quo iam regnare cœperat, sed in toto vitæ suæ curriculo: Siquidem non est verisimile, quod vsque ad quadragesimum primum ætatis suæ annum, nec vxoribus esse voluerit: id enim repugnat moribus illorum temporum consuetudini. Et præterea oportet Abiam longe ante initia regni patris sui esse natum: alioqui non videretur potuisse relinquere post se filium, iam per ætatem ad regni gubernacula idoneum. Etenim Abiæ pater regnauit annis duntaxat decem & septem, ipse vero tribus tantum. Quare sequeretur, ipsum non excessisse vigesimum vitæ annum, & consequenter Asam filium eius fuisse puerulum sex aut septem annorum, quando regnare cœpit, tutorumque, seu curatorum opera per aliquot annos eguisse. Quæ quidem ab his, quæ de ipso legimus *3. Reg. cap. 15. vers. 9. & sequentib. & 2. Paral. c. 14.* valde aliena videntur, quemadmodum sub anno mundi 3079. *num. 2.* ostendemus.

Iuda regnum sub Roboam rege roboratur 6

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3061.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 40.

Anno regni Roboam regis Iuda circiter tertio credimus, natum esse Ioiadam, qui postea regnantibus Ioram, Ochozia, Athalia, & Ioas, regib. Iuda pontificatum tenuit. Et denique annos natus centum triginta, decessit anno trigesimo quinto regni eiusdem 1

... ads.

regis Ioas, vt nos sub anno mundi 3191. *num.1.* ostendemus. Totidem autem annos supputari à tertio Roboam ad trigesimum quintum dicti Ioas, facile dignosci potent in tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3063.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 41.

1 *Roboam cum populo suo recedit à Domino.*

ANno regni sui quarto circiter ineūte (vt ex prędictis consequitur, & colligitur *2. Paralip. cap. 12. versic. 1.*) Roboam, vt vidit, regnum suum iam satis bene firmatum ac roboratum, tot ac tantis beneficiis à Deo acceptis, ingratus, dereliquit legem Domini ipse & Iudas cum eo, feceruntque rex pariter & populus malum coram Domino, super omnia, quæ fecerant patres eorum. Ædificauerunt enim & ipsi aras, & statuas, & lucos super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam: Et non defuerunt inter eos effœminati, perpetraueruntque omnes abominationes gentium, quas contriuerat Dominus coram filiis Israel, *3. Reg. cap. 14. versic. 22. vsque ad 25. & 2. Paral. c. 12. v. 1.* Quamobrem iratus Dominus percussit eos, vt consequenter dicemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3064.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 42.

1 *Sesac Ægypti rex Iudæam aggreditur, & spoliat.*

ANno igitur quinto regni Roboam regis Iuda, ascendit Sesac rex Ægypti in Iudęam, cum mille ducentis curribus, & exercitu numerosissimo, etiā ex Libiis, Troglodytis, & Æthiopibus congregato, cepitque vrbes munitissimas in terra Iuda, ac peruenit vsque ad Ierusalem, vbi Roboam & Principes eius hostem fugientes sese receperant. Ad quos veniens Semeias Propheta edixit, denunciauitque, ideo in tanta diuinæ opis indigentia à Domino fuisse derelictos, quod eundem Dominum, & mandatorum eius obseruantiam ipsi prius deseruissent. Quoniam autem rex & principes eius valde Ægyptiorum timore perterriti & consternati, propriamque agnoscentes culpam, humiliter admodum eidem Prophetæ responderunt, dicentes: *Iustus est Dominus*: Idcirco protinus hæc ipsi Semeiæ manifestauit Dominus, inquiens: *Quia humiliati sunt, non disperdam eos, dabo eis pauxillum auxilij*[illegible] *eis tantisper auxiliabor eis.* Atque ita non multo post, facta à Iudæis deditione, & rebus inter Sesac & Roboam compositis, ille recessit à Ierusalem, sublatis tamen domus Domini, & domus regiæ thesauris, ac potissimum scutis, hastis ac clypeis aureis, quæ fecerat Salomon: pro quibus postea fecit Roboam ærea, quæ eodem pariter modo, ac prius aurea, ferebant ante regem, qui præeundi habebant officium, & eo munere functi, reportabant ea ad armamentarium in domo saltus erectum. Quanquam non propter dictam tantum regis ac principum submissionem, coram Deo & Propheta eius ostensam, mitigata est hac vice indignatio Domini, ne Iudæos omnino deleret: sed etiam, *quia* (vt facet ipse textus *2. Paralipom. capit. 12. versicul. 12.* exprimit) *in Iuda inuenta sunt opera bona.* Verum enimuero, neque post eiusmodi castigationem præparare voluit cor suum Roboam rex, vt quæreret Dominum, sed & deinceps male agere non desiit. Quamobrem non permisit eum Dominus, vt secure & quiete viueret, sed continuis postea, donec vixit, grauibusque belli molestiis ipsum affligi ac perturbari voluit. Perpetuo namque inter ipsum, & Ieroboam regem Israel bellum fuit, *3. Reg. capit. 14. versicul. 25. vsque ad 29. & 2. Paralipom. cap. 12. versicul 2. vsque ad 15.* Oportet autem dictum Sesac inter alios thesauros domus Domini abstulisse etiam, vt arbitror, mensas propositionis aureas, & candelabra pariter aurea, quæ fecerat Salomon in templo, vnamq; ex his duntaxat mensam, & vnum candelabrum ibidem reliquisse in gratiam Iudæorum, eosque deinceps existimasse illa sufficere in templo, sicut olim in tabernaculo ad diuina illic peragenda. Adducor autem ad sic sentiendum, quia nusquam in Scripturis sacris reperimus, quod posthac in teṁplo extiterint decem candelabra, & totidem mensæ, sed tantummodo vna mensa, & vnicum candelabrum. Nam *3. Reg. capit. 13. versicul 11.* legimus, quod Abias rex Iuda, qui hinc Roboā patri in regno successerat, quando pugnare parabat cum Israelitis, præsagiebat eis, & regi ipsorum mala, eo quod dereliquissent Dominum, & cultum ipsis à Deo præscriptum: Contra vero sibi Iudæisque bene sperandum prædicabat: *quia* (dicebat) *proponuntur apud nos panes in mensa mundissima, estque apud nos candelabrum aureum, & lucernæ eius, vt accendantur, &c.* Ecce quomodo vnius tantum candelabri, & pariter vnius mensæ propositionis fit mentio. Item quando Ezechias rex Iuda iussit mundari templum ab Achaz patre suo profanatum: scimus, quod ingressi Sacerdotes ad Ezechiam regem dixerunt ei, *Sanctificauimus omnem domum Domini, & altare holocausti, vasaque eius, nec non & mensam propositionis cum omnibus vasis suis. 2. Paralipom. cap. 29. ver 18.* Denique etiam *1. Machab. cap. 1. v. 23.* vbi describitur templi spoliatio ab Antiocho Epiphane facta, vna tantum mensa propositionis, & vnicum similiter candelabrum memoratur.

Ceterum, quod attinet ad memoratum Sesac regem Ægypti, qui posterioribus Salomonis temporibus regnasse dicitur, & Roboam in Ierusalem regnā te, Iudæam inuasisse, regemq; cunctis spoliasse thesauris, Iosephus *l. 8. ant. c. 4.* indicat fuisse illum, cuius meminit Herodotus *lib. 2. vltra medium.* Quamuis eum non Sesacum, sed Sesostrim nominet, ac propterea putet Iosephus, Herodotū in nomine tantum errasse. Atqui certum est, regum, sicut & vrbium, aliarumque rerum nomina non eadem prorsus recenseri apud omnes, sed pro idiomatum diuersitate, non nihil interdum fuisse ab Auctoribus variata. Subobscure igitur meminit Herodotus prædicti regis Sesac, & memoratæ eius in Iudæam expeditionis: quia & regem alio nomine, vt dictum est, & Iudæos, Syrorum Palæstinorumq; vocabulo significasse videtur. Nam quod Iudæos dicere voluerit ab Ægyptio rege fuisse subactos, satis perspicue (vt etiam idem notat Iosephus) apparet ex signis columnarum, seu titulorum muliebribus genitalibus inscriptorū, quæ idem rex (vt solebat apud alias nationes à se in deditionem acceptas) etiam in Palæstina, hoc est, in Iudæa erexerat, & ibidem relicta, ipsemet Herodotus à se postmodum visa testatur. Forte autem dictas columnas posuerat Sesac prope illam Ierosolymæ portam, cuius postea turres, muliebres dictæ sunt: non enim alia suppetit ratio, cur sic fuerint nuncupatæ. Harum meminit Iosephus *libr. 6. de bello, capit. 2. & 5* Eiusdem regis Sesac, sub nomine Sesostris, meminit quoque Plinius *libr. 6. capit. 29. in principio.* vbi de eodem subiungit, quod ipse primus omnium, nauigabilem alueum, de mari rubro in Nilum sexaginta duorum 2 *De dicto Sesac ex Herodoto.*

milli-

millium passuum interuallo, quod inter flumen & rubrum mare interest, perdocere cogitauit. Hoc si verum est, oportet ipsum siue grauissimis belli negotiis distractum, siue aliqua alia de caussa, mutato consilio, nunquam postea operi manus admoueri iussisse. Nam primus, qui talem fossam re ipsa excauandam curauit, fuit alter Pharao nomine Necus, siue Nechao, vt nos sub anno mundi 3425. *num. 2.* ex Herodoto ostendemus. Fuit autem dictus Nechao, qui postremis Iosiæ regis annis in Ægypto regnabat, dicto Sesaco valde posterior. Nam à fine regni Roboam ad initium regni Iosiæ certum est, fluxisse annos fere trecentos viginti, vt dinumerari potest in tabulis.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3073.

QVINTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 51.

Obitus Laosthenis regis Assyriorum.

1 ANno regni Roboam regis Iuda decimo quarto iam prope expleto, cessit è vita Laosthenes rex Assyriorum, exacto regni sui anno quadragesimo quinto, vt scribit Eusebius *in Chronicis.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3074.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 52.

Pinciades regnat in Assyria.

1 ANno subsequente circiter inchoante, regnauit in Assyria Pinciades, qui fuit rex Assyriorum trigesimus secundus, vt *ibidem.* notat Eusebius.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3076.

QVINTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 54.

Roboam rex Iuda moritur.

Eius regni vitæq; anni.

Qui eius gesta scripserint.

1 SVb finem anni decimi septimi regni Ieroboam regis Israel, qui pariter erat decimus septimus regni Roboam regis Iuda, necesse est, ipsum Roboam obiisse. Tunc enim complebatur numerus annorum, quibus regnasse traditur *3 Reg. cap. 14. v. 21. & 2. Paral. cap. 12. versi. 13.* Vnde deducitur, ipsum vixisse annos duntaxat quinquaginta & octo: quandoquidem quadraginta & vnius anni erat, quando regnare cœpit, vt locis proxime citatis expressum est. Huius regis acta scripserunt Semeias Propheta, & Addo Videns, vt dicitur *cap. Paralip. citato ver. 15.* Quorum libri non amplius reperiuntur. Eiusdem Roboam meminit liber Ecclesiastici *cap. 47. versi. 27. & sequentib.* sed parum honorifice, vt ibidem videre licet.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3077.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 55.

Abia regnat in Iuda.

1 CIrca initia anni subsequentis, qui erat regni Ieroboam decimus octauus, regnauit in Ierusalem pro Roboam patre suo Abiam, siue Abia rex Iuda, *3. Reg. capit. 15. versicul. 1. & 2. & 2. Paralip. capit. 13. versicul. 1.* Nomen matris eius loco Reg. citato dicitur Maacha filia Abessalom, sed loco Paralip. proxime adducto appellatur Michaia filia Vriel, de Gabaa. Quare oportet eandem Abiæ matrem vel fuisse binominem, vel (vt putat Abulensis *super 2. Paralip. cap. 13. quæst. 5.*) eandem esse vocem Maacha & Michaia, licet varie pronunciatam, vt Caleb, & Calubi Phalthi, & Phaltiel, & aliæ huiusmodi ibidem adductæ. Item necesse est, ipsum quoque auum maternum ipsius Abiæ fuisse trinominem: Siquidem *2 Paralip. c. 11. v. 20. & 21* etiam vocatur Absalom, qui tamen non potest esse idem cum filio Dauidis: natu ipse non erat nec potuit dici de Gabaa: sed vel de Bethleem, quę erat patria Dauidis patris sui, vel de Hebron, vbi natus erat, vel de Ierusalem, vbi habitabat, quemadmodum optime tradit idem Abulensis *vbi supra quæst. 6.* Porro Abia ambulauit in omnibus peccatis patris sui, nec erat cor eius perfectum cum Domino, nihilominus in gratiam Dauidis, qui fecerat rectum in oculis Domini, non disperdidit eum Dominus, *capit. Reg. all. gato, versic. 3. vsque ad 6.* quemadmodum postea, nec plures alios de posteris eiusdem Dauidis, tametsi præuaricatores extiterint. Ceterum inter Abiam regem Iuda, & Ieroboam regem Israel semper bellum fuit, vt patet *cap. Reg. citato, versic. 6. & 7.*

Abia feliciter pugnat cum Ieroboam.

Eodem anno, quemadmodum numero sequenti probabitur, cum quadam die parati essent exercitus Iuda & Israel, vt inirent certamen, stetit Abia cum quadringentis millibus virorum in monte Semeron, qui erat in Ephraim, & locutus est exercitui Ieroboam, qui erat duplo maior suo, dicens: Debuisse eos recolere, quod Deus dederat regnum Israel Dauidi, & filiis eius in sempiternum, & quomodo surrexerat Ieroboam seruus Salomonis, ac rebellauerat contra Dominum suum, & cum filiis Belial præualuerat quidem contra Roboam, eo quod esset corde pauidus: Veruntamen ne putent, se deinceps posse resistere regno Domini, neque confidant in multitudine: quin potius diuinam metuant vltionem, eo quod Ieroboam fecerit vitulos aureos, & abiecerit à se Dominum, & Sacerdotes eius, atque ad ritus gentium declinauerit. Nos autem (subiungebat Abia) merito confidere debemus, quia colimus Dominum, & ministros eius habemus legitimos, nimirum de stirpe Aaronis, qui offerunt quotidie sacrificia, adolent thymiama, exponunt panes propositionis in mensa, accendunt lucernas in candelabro, & cetera præstant, quæ iussa sunt à Domino. Quamobrem nolite (dicebat) pugnare contra Dominum Deum Patrum vestrorum. Sed hæc & eiusmodi. Abia loquente, cum exercitus eius aduertisset, Ieroboam interim moliri insidias, & sensim circundare ipsum, & iam instare ei bellum ex aduerso, & post tergum: clamauit ad Dominũ, statimque Sacerdotes tubis clangere, & omnes viri Iuda vociferare cœperunt: & perterruit Dominus Ieroboam, cum agminibus suis, quę in fugam conuersa, corruerunt coram Iuda, & contriti ac vulnerati sunt de Israel quingenta millia virorum fortium: cepitque Abia aliquot de ciuitatibus Israel, nec vltra valuit ei resistere Ieroboam. Etenim in hoc prælio humiliatum valde fuit regnum Israel, & roboratum regnum Iuda. Atq; ab hoc tempore & deinceps cœpit Dominus per quoidam veluti gradus vehementer punire Ieroboam, propter peccata, quæ fecerat grauissima. Et primo quidem exercitus eius contritione, & vrbium amissione, vt dictum est: mox filii, ac deinde etiam propria morte: & postremo vniuersæ domus eius subuersione, atque extermino, vt infra suis locis dicemus.

Ieroboam paulatim à Domino punitur tandem exterminatur.

Abia post victoriam vota Domino non reddidit.

De Abia vxoribus & liberis.

3 Abia autem tam grandi parta victoria lætus, de hostium spoliis iuxta morem patrum suorum multa vouit consecrauitque Domino, videlicet argentum, & aurum, & vasa, vt colligitur *3. Reg. capit. 15. versicul. 15* quæ tamen ipse non reddidit, sed ea postmodum Asa filius eius intulit in domum Domini, vt ibidem dicitur, & nos sub anno mundi 3094. *numer. 4.* dicemus. Insuper Abia, roborato prædicta victoria imperio suo, quatuordecim duxit vxores, procreauitq; filios viginti duos, ac filias sexdecim, *2. Paralipomen. c. 13. ver. 21.* intellige, præter Asa, quem necesse est, ex Maacha vxore ipsius Abiæ natum esse, multis annis antequam regnare cœpisset Abia: alioqui oporteret ipsum Asa fuisse infantulum duorum vel trium annorum, quando obiit pater eius Abia, qui tribus tantum annis regnauit, vt dicitur *3. Reg. cap. 15. versi. 2. & 2. Paralip. cap. 13. ver. 2* & consequenter non posset verum esse, quod *cap. Reg. citata, ver. 8.* asseritur, nimirum mortuo Abia, statim cœpisse regnare Asa filium eius. Ex hoc item, quod dictum est, Abiam post deuictum Israelem duxisse quatuordecim vxores, & genuisse triginta octo liberos, confirmari potest, quod præcedenti numero dicebamus, videlicet memoratum prælium inter Abiam & Ieroboam contigisse anno regni Abiæ primo, circa medietatem eius, vt arbitror. Nam supposito, quod prædictæ vxores Abiæ, consueto more, vnicum fœtum singulo partu ederent, (id enim æquum est credere, cum Scriptura nihil extraordinarium in hoc accidisse indicet:) certum est, nô posse virum vnum ex quatuordecim fœminis minori quam triginta mensium spatio gignere triginta octo liberos: Siquidem necesse est, quod plures illarum ter concipiant pariantque. Igitur si Abia, qui triennio tantum regnauit, vt dictum est, post partam de Ieroboam victoriam prædictas duxit vxores, genuitq; tot filios; oportet quod prædictam victoriam anno regni sui primo consecutus fuerit, & in prima dicti anni medietate. Ceterum Abiæ res gestas olim diligentissime scripserat Addo Propheta, vt in fine capitis Paralip. citati traditur.

Addo Propheta Abiæ res gestas scripsit

Ieroboam consulit Ahiam super filio suo infirmo.

4 Per hæc circiter tempora, id est, circa postremos regni Ieroboam annos (vt paulo post probabitur) ægrotauit filius Ieroboam nomine Abia, de cuius salute nimium anxius pater voluisset quidem sciscitari Ahiam, quem experimento didicerat prophetam esse veracem, quippe qui se regnaturum iam ante prædixerat: sed veritus ne eum obiurgaret, quod à Domino recessisset, misit ad illum secreto vxorem suam, commutato habitu, ne posset agnosci, quod esset vxor Regis. Quæ cum de more acceptis munusculis, tanquam priuata mulier venisset in Silo ad domum Ahiæ, ille à Domino admonitus, agnouit eam, & coarguit, quod aliam se esse simularet: deinde prædixit ei non solum mortem filii tunc ægrotantis, sed & insuper ruinam, & interitum totius domus Ieroboam viri sui, propterea quod de humili statu ad regni apicem à Domino euectus, ad idola confestim ingratissimus declinasset, atque ad eadem colenda populum induxisset. Tali igitur accepto à Propheta responso, rediens mulier in Thersa, vbi iam de Sichem Ieroboam regni sui sedem transtulerat, statim ac limen domus ingredi cœpit, expirauit filius eius, prout Propheta prædixerat. Quæ omnia fusius describuntur *3. Reg. capit. 14. versic. 1. vsque ad 18.* Diximus hæc accidisse circa postremos Ieroboam annos, quia, vt bene colligit Abulensis, oportet plurimos sane annos transisse ab eo tempore, quo idem Ahias circa finem regni Salomonis prædixerat ipsi Ieroboam, quod esset regnaturus super Israel, ad ea, quæ modo acta esse memorauimus. Nam certum est, quod tunc ipse Ahias adeo erat valens, vt (quemadmodum legimus *3. Reg. capit. 11. versic. 29*) pedes iter facere per agros sine vllo impedimento posset, nunc autem in *eiusdem libr. c. 14. ver. 4.* dicitur adeo fuisse longæuus, vt præ senectute iam caligarent oculi eius.

Abias prophetat interitum domus Ieroboam.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3079.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 57.

1 Anno regni Ieroboam regis Israel vigesimo, iam ad finem appropinquante, oportet decessisse Abiam regem Iuda: Siquidem tribus tantum annis ipsum regnasse, iam sub anno mundi 3077. *numer. 3.* probatum est. Quin etiam oportet ipsum non expleuisse tertium regni annum: quandoquidem *3. Regum. 15. versic. 1* legimus, Abiam regnare cœpisse anno regni Ieroboam decimo octauo, & ibidem *ver. 9* quod Asa filius Abiæ post mortem patris successit eidem, anno regni eiusdem Ieroboam vigesimo. Igitur

Abias rex Iuda moritur.

2 Eodem anno regnauit Asa in Ierusalem, vt *ex loco Reg. citato, & 2 Paralipomen. capit. 14. versicul. 1* patet: intellige sub finem anni: quo fit, vt annus regni Asa primus pene totus coincidat cum vigesimo primo regni Ieroboam, vt dispositum est in tabulis, & optime etiam notauit Ricardus de sancto Victore *in tractatu suo, de concordia temporum Regum corregnantium super Iuda, & super Israel*. Huius regis mater dicitur fuisse Maacha filia Abessalom, *3. Reg. capit. 15. versicul. 10.* Sed vtique tenendum est cum Abulense *super dict. Reg. capit. 15. & Paralip.* istam Maacha, & patrem eius Abessalom omnino esse diuersos ab iis eiusdem nominis, qui *versi. 2. citati Reg. capi. 2.* dicuntur mater, & auus maternus Abiæ patris dicti Asa: alioqui oporteret Abiam ex propria matre filium genuisse, quod neutiquam credendum est. Sed sicut constat, plures extitisse Maacha (vt videre est in Bibliorum concordantia) ita potuerût plures esse Abessalom. Et quemadmodum alias reperimus duos Ozias filios duorum Amasiæ, & duos Eliachim filios duorum Helciæ, vt sub anno mundi 3322. *numer. 5.* dicemus: Ita non inconuenit, extitisse duas Maacha filias duorum patrum nomine Abessalom. Porro Asa fecit rectum in conspectu Domini, sicut Dauid pater eius, id est, proauus eius (solent enim in Scripturis sacris omnes maiores more Hebraico, patrum nomine, & posteri filiorum vocabulo nuncupari) fuitque cor Asæ perfectum cum Domino omni tempore vitæ suæ, *3. Reg. cap. 15. versicul. 11. & 14.* & in diebus suis quieuit terra, nimirum à præliis, per annos decem, *2 Paralipomen. cap. 14. ver. 1. & 6.* nempe ab initio regni sui numerandos, vt ex consequentibus manifestum fiet. Quæ autem gesserit Asa, intra hos primos decem regni sui annos breuiter perstringuntur, *2 Paralip. cap. 14 ver. 2. vsque ad 9.* Et ex his aliqua tanguntur *3. Reg. cap. 15. ver. 12. vsque ad 16* Sunt autem hæc, videlicet: Purgauit sordes idolorum, quæ fecerant Patres eius, & abstulit effœminatos de terra sua. Excelsa quoque abstulit, sed non omnia, vt colligere possumus, conciliantes quædam loca Scripturæ, quæ inter se videntur contraria, nimirum *2. Paral. proxime allegato*, vbi dicuntur excelsa fuisse subuersa, & *capite Reg. citato ver. 14. & 2 Paralip. cap. 15. ver. 17.* quibus in locis legimus, excelsa non fuisse ablata, sed relicta in Israel, & vbique agitur de Asæ temporibus. Insuper præcepit Asa rex omni Iudæ, vt quærerent Dominum Deum patrû suorum, legesq; eius, ac mandata omnia obseruarent. Et præterea videns, quod nullum ei bellû ingrueret, ædificauit

Asa regnat in Ierusalem.

Res gesta in primis 10 regni sui annis

ficauit

ficatur sine vllo impedimento, vallauitque muris, ac muniuit turribus & portis, ac seris ciuitates in Iuda. Ex quibus omnibus satis aperte confirmatur, quod sub annis mundi 3060. *numer. 6.* & 3077. *num 3* diximus, videlicet ipsum Asa non fuisse puerulum, sed iam in virili ętate cõstitutum, quando regnare cœpit: alioqui non videretur potuisse in primis regni sui annis, quæ dicta sunt, facere.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3081.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 59.

1 *Ieroboam F. Nadab moritur.* ANno regni Asæ regis Iuda secundo, qui concurrit cum vigesimo secundo regni Ieroboam regis Israel, vt videre est in tabulis, necesse est, mortuum esse ipsum Ieroboam: siquidem viginti duobus duntaxat annis regnasse dicitur, *3. Reg. c. 14. v. 20.*

2 *Nadab filius eius regnat super Israel.* Eodem item anno regni Asæ regis Iuda secundo, regnauit Nadab filius Ieroboam, pro patre suo super Israel duobus annis, vt expresse habemus *3. Reg. cap. 15. versic. 25.* (subintellige imperfectis) ita vt annus postremus dicti Ieroboam fuerit etiam ex parte primus ipsius Nadab, vt ex consequentibus quoque apparebit. Quare si Ieroboam obiit circa initia, vel circa medietatem anni secundi Asę, oportet ipsum Ieroboam vel solum attigisse annum regni vigesimum secundum, vel regnasse annis viginti duobus incompletis: Et similiter filium suum Nadab post mortem patris regnasse duobus annis fractis. Si autem Ieroboam mortuus est sub finem anni secundi Asæ, necessarium est fateri, Nadab primum annum pro maiori parte regnasse cum patre, adhuc superstite, secundum vero post mortem patris, & hunc non expleuisse, vt etiam ex sub anno mundi 3117. *num. 1.* dicendis palam fiet. Porro Nadab fecit malum in conspectu Domini, & ambulauit in viis patris sui pessimis, qui peccare fecit Israel, *3. Reg. cap. 15. ver. 26.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3082.

QVINTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 60.

1 *Baasa, occiso Nadab, regnat super Israel.* ANno regni Asæ regis Iuda tertio, Baasa de tribu Issachar, molitis insidiis contra Nadab regem Israel obsidentem Gebethon vrbem Philistinorum, interfecit eum, & regnauit pro eo super omnem Israel, in Thersa, annis viginti quatuor, *3. Reg. cap. 15. vers. 27. & 28. & 33.* Quod autem anni duo dicti Nadab, & item anni viginti quatuor regni Baasa, fuerint incompleti, sub anno mundi 3117. *numer. 1.* perspicuum fiet. *Domus Ieroboami extinguitur.* Sane Baasa regno potitus Israelitico, percussit vniuersam domum Ieroboam, nec vnum quidem ex ea reliquit superstitem, iuxta verbum Domini per Ahiam Silonitem vxori eiusdem Ieroboam prænunciatum, de quo sub anno mundi 3077. *numer. 4.* diximus. Veruntamen etiam ipse Baasa fecit malum coram Domino, & secutus est vias dicti Ieroboam, qui peccare fecit Israel, vt dicitur *capit. Reg. prææallegato, versicul. 29. & 34.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3083.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 61.

IN anno regni Asæ regis Iuda quarto, incidit annus Iubilei decimi, qui fuit annus ab introitu Israelitarum in terram Chanaan quingentesimus, vt videri potest in tabulis. 1 *Iubileus 10.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3086.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 64.

ANno regni sui circiter septimo, Asa genuit Iosaphat, qui postea successit eim regno, vt liquido colligi potest ea computatione annorum vitæ eius, *3. Reg cap. vltim. versicul. 42.* vbi dicitur, quod triginta quinq; annorum erat Iosaphat, cum regnare cœpisset: totidem autem anni inueniuntur ab hoc tempore ad initium regni eius, vt patet in tabulis. Mater ipsius Iosaphat fuit Azuba filia Salai, *3. Reg. capit. vltim. versicul. 42.* 1 *Iosaphat nascitur.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3090.

QVINTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 68.

ANno regni sui vndecimo Asa rex Iuda, cœpit bellum gerere cum Baasa rege Israel, quod sic probatur. Nam sub anno mundi 3079. *numer. 2.* ea sacra Scriptura probauimus, ipsum Asa decem primos regni sui annos in pace transegisse. Igitur necesse est fateri, ab hoc anno regni sui vndecimo cœpisse Asam bellare. Cum quo autem bellauerit anno regni sui vndecimo, duodecimo, & decimo tertio, licet Scriptura sacra non explicet: id tamen haud obscure colligi posse videtur ex eo, quod *3. Reg. capit. 15. versic. 16.* dicitur, fuisse bellum inter Asam & Baasam cunctis diebus eorum. Quod proculdubio non absolute accipiendum est, sed post primos decem regni Asæ annos: alioqui sibi ipsi Scriptura contradiceret. Deinde quia *2. Paralipom. cap. 15. versic. 8.* legimus, quod Asa cum de prælio contra Æthiopes gesto redisset, abstulit idola de vrbibus suis, etiam ab illis, quas cœperat montis Ephraim. Ex quo loco videtur necessario colligi, quod Asa priusquam bellasset aduersus Æthiopes, iam bellum gesserat contra regem Israel, abstuleratque ei quasdam ciuitates existentes in montibus Ephraim, illas nimirum, quarum etiam obiter fit mentio *2. Paralip. cap. 15. ver. 2.* At vero bellum contra Æthiopes fuisse gestum anno regni Asæ decimo quarto, ex his, quæ sub anno mundi 3094. *numer. 2.* dicemus, palam fiet. Igitur 1 *Incipit bellum inter Asa & Baasa.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3093.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 71.

Asa feliciter pugnat contra Æthiopes.

1 ANno regni Asæ decimo quarto, ad finem vergente (vt ex his, quæ sub anno mundi proximo *numer. 2.* dicemus, patebit) egressus est Zara Æthiopum Dux aduersus Iudam cum numerosissimo exercitu, videlicet cum decies centum millibus pugnatorum, & trecentis curribus. Contra quem Asa rex congregauit trecenta millia bellatorum de Iuda, & ducenta octoginta millia de Beniamin. Et vt audiuit Æthiopes venisse vsque Maressa, quæ erat ciuitas tribus Iudæ, vt patet *Iosu. capit. 15. versicul. 44.* perrexit obuiam eis, atque instructis agminibus in valle Sephata prædictæ ciuitati proxima, inuocatoque fiducialiter Domino, cum hoste conflixit. Exterruit autem Dominus Æthiopes, quos in fugam versos persecutus est Asa, cum suis vsque Gerara, & contriuit eos, percussisque ac subuersis cunctis per circuitum Geraræ ciuitatibus, fecit prædam magnam, tulitque spolia multa, & propemodum infinitam pecorum, camelorumq; multitudinem, *2 Paralip. cap. 14. vers. 8. vsque ad finem capitis.*

De duplici Æthiopia.

2 Sane de istis Æthiopibus, qui venerunt pugnare contra Iudæos, merito quæri potest, quinam fuerint, & vnde venerint. Constat enim ex Strabone *libr. 1. sua Geographiæ*, & Plinio *libr. 5. capit. 7.* olim duplicem fuisse Æthiopiam: Alteram in Africa, quam occidentalem appellabant, cuius incolæ Abissini hodie dicuntur, & Presbytero Ioanni ipsorum Domino parent. Alteram in Asia, quam vocabant Orientalem. Quamuis de hac dubium sit inter Doctores, in quanam Asiæ plaga esset posita: quibusdam opinantibus, ipsam fuisse in Indiæ regionibus, vbi etiam nunc certum est habitare Æthiopes, præsertim in ea prouincia, quam hodie vocant Malabar, posita in extremis Indiæ oris australibus, quæ Indico oceano alluuntur: & item in insula dictæ prouinciæ proxima, nomine Zeilam, vt refert Abrahamus Ortelius *in suo orbis Theatro, tabula 4.* Aliis contra asserentibus, Æthiopiam orientalem in Arabiæ partibus Mesopotamiæ proximis extitisse. Quorum opinio magis consona esse videtur sacræ Scripturæ, quæ pluribus in locis satis euidenter intimat, Æthiopes à Iudæa nō admodum fuisse remotos. Nam *in Psal. 86.* Dauid connumerat Æthiopes inter nationes Iudææ vicinas, dicens: *Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.* Certum est autem ibi per alienigenas, quos eodem loco textus 70. Interpretum vocat Allophylos, significari Palæstinos. Atqui Tyrios & Palæstinos fuisse Hebræis finitimos, nemo est qui dubitet. Ergo & Æthiopes ibidem recensitos. Præterea *2 Paralipomen. capit. 21. versicul. 16.* aperte traditur, Arabes temporibus Ioram regis Iudæ, Æthiopibus fuisse confines. Quo in loco per Arabes non omnes Arabiæ incolas, sed eos specialiter accipiendos aiunt, quos Chronographi, Arabes Scenitas, id est, sub pellibus habitantes vocant, qui forte erant illi Æthiopes, qui inter Madianitas, vel prope ipsos habitabant, de quibus dicitur in Cantico Habacuc: *Vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian.* Quod autem Madianitæ essent mixti, vel saltem vicini Æthiopibus, etiam confirmari potest, quia Sephora vxor Moysi, quæ proculdubio erat Madianitis, vt patet *Exod. capit. 2. versicul. 16. & 21.* nihilominus *Num. capit. 12. versicul. 1.* appellatur Æthiopissa, siue quia quodammodo esset talis, nimirum ex patre Madianita, matre vero Æthiopissa: vel potius (vt sub anno mundi 2545. *numer. 57.* diximus) quoniam ibi à Maria sorore Moysi per contumeliam sic fuerit appellata, eo quod esset de gente Æthiopibus contigua, seu de terra Æthiopum referta. Etenim Madianitas ab Æthiopibus genere fuisse diuersos, constat ex his, quæ partim sub anno mundi 1931. *numer. 24.* partim sub anno 2179. *numer. 4.* diximus, nimirum Aethiopes à Chus filio Cham, Madianitas vero à Madian filio Abrahæ ex Cethura, & consequenter à Sem fratre dicti Cham originem duxisse. Verum vtcunque sit de Aethiopia orientali, nemo est, qui non facile admittere debeat, olim Aethiopes, sicut & ceteras nationes, siue propter bella, sæpe de propriis sedibus pulsos, siue aliis de caussis, sparsim ad varias terræ regiones transmeasse: quandoquidem certum est, vt memoratus loco citato testatur Ortelius, hodie non solum in prædictis Indiæ regionibus, & in ea Africæ plaga, quæ ad orientem spectat, & Arabico sinu alluitur, Aethiopes inhabitare, sed in alia quoque eiusdem Africæ plaga, priori opposita, & satis ampla, quæ propterea Nigritarum regio appellatur, & ad occidentem ac meridiem oceano terminatur: Quin etiam eodem teste, constat nonnullos item in quodam Americæ loco, Quareca ab incolis appellato, reperiri: vt non mirandum sit, si Asæ aliorumque regum Iuda temporibus, etiam in proximis Iudææ regionibus Aethiopes plurimi habitauerint.

3 Itaque vt ad propositum quæsitum respondeamus, dicimus, non admodum verisimile videri, quod Asa regnante in Iudæa, de valde longinquis regionibus, tam grandis exercitus, nempe decies centena millia Aethiopum venerint, vt ei bellum inferrent. Non enim tunc adeo famosum, opulentumque, & potens erat Iudææ regnum, vt à remotissimis terrarum partibus trahere posset exercitum pene innumerabilem, ad illud debellandum. Quare mens refugit credere, Zaram hunc cum tam copioso exercitu, de prædictis Indiæ prouinciis venisse, præsertim cum id videatur fieri non potuisse sine admodum diuturna nauigatione, aut plurimarum terrarum, in suo transitu deuastatione, quemadmodum de Holopherne legimus *Iudith capit. 2.* antequam peruenisset ad obsidendam Bethuliam. Et licet non sit incredibile, dictum Zaram de Abissinorum terra exisse, non tamen videtur probabile: quandoquidem necessarium fuisset, ipsum vel ingenti classe Arabicum sinum traiecisse, vel longissimis ac difficilimis itineribus, per Aegypti regiones, non sine magna illarum nationum commotione, mox per loca deserta & arida exercitum traduxisse: quarum rerum ne minima quidem in sacro textu fit mentio. Quamobrem multo probabilius relinquitur, prædictos Aethiopes siue aliquo modo à Iudæis lacessitos, siue vltro aliqua occasione arrepta, de proximis, seu non valde remotis à Iudæa regionibus, cum equis & curribus, veluti ex improuiso esse egressos (quemadmodum etiam ex modo loquendi Scriptura videtur insinuare) atque Iudæorum regnum inuasisse: Veruntamen, Deo benefauente, non solum à Iudæis repulsos, sed etiam fugatos, contritosque fuisse, vt supradictum est. Et hoc circa huius anni finem accidisse credimus.

Vnde venerit Zara Dux Aethiopum contra Asa.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3094.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 72.

Azariæ Prophetæ vaticinia, & sancta cohortationes.

1 ANno autem proximo circiter inchoante, qui erat regni sui decimus quintus, Asa rex, & exercitus eius, cum post tam grandem partam victoriam redirent lætiio Ierusalem, obuiam habuerunt Azariam Prophetam, qui diuino actus spiritu regem populumque admonuit, ne putent, se propter bellicam ipsorum fortitudinem, de Æthiopibus tam mirabilem retulisse victoriam, sed certo scirent, se eam diuino fauore consecutos, propter seruatam pietatem ac veri Dei cultum, obedientiamque eidem Deo præstitam: In qua si deinceps perseuerauerint ac profecerint, diuinum opportunis temporibus præsidium, & cuncta prospera: Sin autem, aduersa omnia in posterum ab eis expectanda. Deinde vaticinans idem Propheta prædixit quasdam post multa tempora transgressiones: & ob eam caussam bella admodum molesta, grauesque calamitates ac terrores, eidem à Domino immittendos, ita vt multo tempore sine Deo, sine Sacerdote, sine Doctore, ac lege essent permansuri: *Veruntamen*, inquit, *cum in angustijs suis reuersi fuerint ad Dominum, & quæsierint eum, inuenient illum.* Denique ad præsentes conuersus hortabatur eos, vt in bono, quod cœperant, progrederentur, largam à Domino mercedem expectantes.

Asa cultum Dei magis auget.

Qua cohortatione tantum profecit, vt rex vehementius ad augendum Dei cultum inflammatus, intra duos primos huius anni menses, iterum idola, hoc est, idolorum reliquias auferendas curauerit de omni terra Iudæ, & de Beniamin, & ab omnibus vrbibus, quas (vt refertur *2. Paralipomen. capit. 17. versicul. 2.*) ceperant in monte Ephraim ipse & Abia pater eius, vt traditur *in eiusdem lib. capit. 13. versicul. 19.* Quibus actis Asa rex continuo dedicauit altare holocautomatum, quod erat ante porticum domus Domini, *2. Paralipomen. capit. 15. versicul. 1. vsque ad 9.* Ex quo insinuatur, illud prius ab eodem rege fuisse instauratum, quod aliqua reparatione indigeret.

Altaris à se instaurati dedicationem celebrat.

Porro in mense eiusdem anni tertio, vt expresse traditur *2. Paralip. capit. 15. vers. 9.* (fortassis in festo Pentecostes, quod in die dicti mensis sexta, & quandoque septima, quando scilicet in secunda die Azymorum incidebat sabbatum, vt sub anno mundi 2544. *in ver. 39* probauimus, celebrari solebat) congregauit Asa rex in Ierusalé vniuersum populum de Iuda & Beniamin, & item aduenas tribuum Ephraim, & Manasse, & Simeon, qui ad ipsum confugerant, videntes, quod Dominus esset cum eo, immolaueruntque (subaudi in dedicatione altaris nuper instaurati) boues septingentos, & arietes septem millia de præda, quam fecerant, vtique in memorato contra Æthiopes prælio. Ex quo fit clarum, quod illud bellum paulo ante, nimirum sub finem præcedentis anni, qui erat regni Asæ decimus quartus, confectum fuerat, non autem anno decimo, vt perperam scripsit Iosephus *8. Antiq. capit. 6.* Et consequenter inferri potest, Azariam Prophetam circa initia huius anni decimi quinti, venisse in occursum Regi Asæ, vt supra dictum est.

Infert in templum, quæ ipse & pater suus Domino consecrauerant.

Eodem item tempore, nimirum quando in dedicatione altaris obtulit tot sacrificia Domino Asa rex, præter ea, quæ ipse quoque de Æthiopum manubijs consecrasse creditur Domino, intulit etiam in domum Domini ea, quæ consecrauerat Abia pater eius de spolijs Israelitarum, vt sub anno mundi 3077. *numer. 3.* diximus. Insuper in eodem populi conuentu rex Asa, & omnes, qui ad illam solemnitatem venerant, iureiurando firmauerunt fœdus coram Domino, promittentes quærere illum in toto corde suo, statuentesq; mortis pœnam sine vlla personarum exceptione his, qui non sequerentur Dominum.

Ipse & populus firmant fœdus cum Domino.

Amouet matrem à cultu Priapi.

In cuius statuti executionem, vt ceteris timorem incuteret, rex propria auctoritate amouit Maacha matrem suam, à sacris Priapi, atque in pœnam huius sceleris deposuit eam de imperio, & lucum, quem illa consecrauerat, speciumque subuertit, necnon & simulacrum turpissimum confregit, comminuitque combussit, iuxta torrentem Cedron, ac cineres in eodem proiectos dispersit, *2. Paralip. cap. 15. ver. 9. vsq; ad finem capitis.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3095.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 73.

Oritur denuo bellum inter Asa & Baasa.

ANno regni Asæ decimo sexto, vt paulo post probabitur, iterum excitatum est bellum inter ipsum 1
Asa regem Iuda, & Baasa regem Israel, quod postea perdurauit (vt innuitur *3. Reg. cap. 15. ver. 16.*) vsque ad obitum ipsius Baasa. Occasio autem renouandi inter præfatos reges belli fuit, quoniam dictus Baasa ascendens in Iuda occupauit Rama, cœpitque eam circumdare muris, vt poneret in ea validum præsidium, quo caueret, ne quis, ipso inicio, exire de regno Iuda, aut intrare posset in illud. Ex quo videtur posse colligi, prædictam Rama, quæ *Iosu. capit. 18. versic. 25.* ponitur in tribu Beniamin, & consequenter ad regnum Asæ pertinebat, fuisse in confinio regni Baasæ, & in quodam loco, per quem communis erat via & transitus de regno Iudæ ad regnum Israel, & è conuerso. Propterea, vt dictum transitum (quod sibi ad inuadendum, quandocunque vellet, regnum Iuda valde opportunum videbatur) in sui potestatem redigeret, munire aggressus est Rama, vt describitur *loco mag. prox. memorato & 2. Paralip. c. 16. ver. 1.*

Exponitur locus 2. Paral. c. 16. v. 1.

Vbi licet hoc dicatur contigisse anno trigesimo sexto regni Asæ: nihilominus certum est, hunc numerum nullatenus posse accipi ab eo tempore, quo cœpit regnare Asa. Nam *3. Reg. cap. 16. versicul. 6.* manifeste constat, Baasam mortuum esse, & successiue pro eo regnasse filium eius nomine Ela, anno regni Asæ vigesimo sexto. Quod etiam annotarunt Abulensis & Caietanus *super loco Paralip. adducto*, vbi Abulensis *quæstion. 3.* licet optime quidem impugnet expositionem Lyrani, qui vt hunc nodum dissoluat, supponit primo Asam vicisse Æthiopes anno regni sui decimo vel vndecimo, & ab illa insigni victoria voluisse deinceps numerari annos regni sui: deinde id, quod legimus, *3. Reg. cap. 15. ver. 28. & 33.* videlicet: *Anno tertio Asæ regnauit Baasa:* exponit de anno tertio Asæ à deuictis Æthiopibus, qui erat decimus tertius, vel decimus quartus, ab initio regni eius: & sic putat Baasam, licet regnauerit tantummodo annis viginti quatuor, potuisse peruenire vsque ad annum regni Asæ trigesimum sextum vel septimum: Licet, inquam, Abulensis *quæstion. citata* merito optimeque refellat memoratam Lyrani solutionem, ipse tamen fatetur tandem, se nescire, quomodo ista difficultas tolli possit.

Refelluntur expositiones Caietani, Lucidi & Cani.

Caietanus autem, cui consentiunt Ioannes Lucidus *libr. 2. de Emendatione temporum capit. 9.* & Melchior Canus *libr. 11. locorum Theologicorum in responsione ad argumentationem 12. dicunt*, *præallegatum 2. Paralipom. capit. 16. versicul. 1.* textum esse corruptum, & pro, tri-

gesimo sexto, debere legi, *vigesimo sexto*, quemadmodum etiam, inquiunt, in calce capitis præcedentis, locu eius, quod ibi dicitur, *non fuisse bellum vsque ad trigesimum quintum annum regni Asa*: legendum esse, *vsque ad annum vigesimum quintum*. Sed hæc solutio videtur valde periculosa. Nam si semel admiserimus mendum aliquod alicubi in sacra Scriptura irrepere potuisse, de multis quoque aliis eiusdem Scripturæ locis dubitari poterit, vt bene S. docet Augustinus *Epistol. 9. ad Hieronymum* & refertur in decreto *distinction. 9. can. 7. Si ad sacras scripturas*. Deinde falluntur meo iudicio Caietanus, Lucidus & Canus, existimantes Baasam regem Israel ascendisse in Rama anno Asæ regis Iudæ vigesimo sexto: quia certum est, Baasa mortuum esse anno regni Asa vigesimo sexto, & eodem anno successisse ei in regno Ela filium eius, vt expresse traditur *3. Reg. capit. 16 versicul. 6. & 8.* & oportet supponere obitum Baasa, circa priores illius anni menses contigisse: alioqui non posset ibidem dici de Ela filio eius, quod regnauerit duobus annis: cum ipse Ela occisus fuerit anno vigesimo septimo regni Asa, vt *capit. proxime citato, versicul. 15.* legimus. Si igitur Baasa decessit intra primos menses anni vigesimi sexti Asa: certe admodum probabile est, quod Baasa non illo anno, sed multo ante ascendit in Iuda, aduersus Asa, & ædificauerit, id est, muniuerit Rama: præsertim cum ab eius ædificatione amoueri nunquam potuerit, donec rex Iuda muneribus induxit Benadab regem Syriæ, vt coacto exercitu inferret bellum regi Israel: ad quæ peragenda non modico tempore videtur opus fuisse. Præterea *3. Reg. capit. 15 versicul. 16* dicitur, inter Asa & Baasa extitisse bellum cunctis diebus eorum. Quæ verba proculdubio indicant, bellum hoc fuisse satis longum. Atqui ex opinione Caietani, Lucidi & Cani sequeretur, idem bellum fuisse breuissimum, ac pene eodem tempore cœptum & expletum, per mortem ipsius Baasa. Denique si cum prædictis Auctoribus ponamus, venisse Baasa in Rama, anno regni Asa vigesimo sexto, nullatenus poterit saluari, & cum vulgaro conciliari textus 70. Interpretum, qui *2. Paralipom. cap. 16 in principio* ait, hoc euenisse anno trigesimo octauo regni Asa, quemadmodum nos numero sequenti ostendemus.

3 *Auctoris expositio.* Melius itaque puto dicendum (vt saluemus sacri textus literam) re vera illud bellum ortum esse anno regni Asa trigesimo sexto, vt *2 Paralipomen. in initio capitis 16.* habent omnia, quæ vidimus, vulgatæ editionis exemplaria, & præsertim emendatiora, & quæ maioris sunt auctoritatis, & item Græci Hebraicique codices, quemadmodum Canus loco citato testatur: anno, inquam, trigesimo sexto regni Asa, hoc est, regni, cui tunc præerat Asa, quod est, ac si dictum esset, præfatum bellum inchoasse anno trigesimo sexto regni Iuda. Constat autem regnum Iuda distinctum à regno Israel, cœpisse anno primo Roboam: tunc enim deficientibus ab eo decem tribubus, discretum fuit regnum Iuda à regno Israel, & illud quodammodo fuit exordium regni Iuda, cui post Roboam & Abiam præfuit Asa. Sane ex hac expositione
17
3
16
36
consequitur, quod iste annus trigesimus sextus concidit cum anno decimo sexto, ex quo regnare cœperat Asa, vt videre est in tabulis, & euidenter patet, quia decem & septem anni Roboam, & tres Abia, & sexdecim Asa, faciunt triginta sex. Igitur præfata Scripturæ verba, licet prima fronte aliud significare videantur: tamen si recte intelligantur, proculdubio hunc sensum indicare volunt, quod anno decimo sexto, ex quo Asa rex constitutus fuerat, ascendit Baasa in terram Iuda, & occupauit, munireque cœpit Rama. Quod si obiicias, Scripturam sacram hactenus supputasse annos cuiusque regis, tum Iudæ, tum Israelis, ab accepto regno, non autem ab exordio regni Iudæ, vel Israel, & propterea non esse verisimile, quod nunc voluerit computare annum trigesimum sextum regni Asa, ab initio regni Roboam: Dicimus, non esse hoc nouum in sacris libris, quandoquidem, tametsi ordinarie annos regum ab eo tempore, quo quisque regnare cœperat, dinumerare consueuerint, solent nihilominus etiam quandoque obiter, & præter cœptum ordinem eos computare ab aliqua insigni actione, quæ ante vel post inchoatum regnum præcesserit. Ponam hic aliquot huius rei exempla, vt res planior fiat. In 2. Reg. libro, tempora rerum ibidem descriptarum, notantur per annos regni Dauidis: Et tamen *capit. 15. versicul. 7.* defectio Absalom à patre suo Dauide dicitur contigisse post quadraginta annos, non vtique ab anno ibi proxime ante notato, neque à primo regni Dauidis numerandos: sed à prima vnctione eius facta per Samuelem multis annis, antequam regnare inciperet, quemadmodum late sub anno mundi 3004. *numer. 2.* probauimus. Item *4. Reg. capit. 8 versicul. 16.* dicitur Ioram regnasse super Iuda anno quinto Iosaphat patris sui, qui tamen annus non erat quintus ab initio regni eius, à quo reliqui supputari solent, sed à speciali eius præseruatione de mortis periculo, cum dimicaret contra Syros, vt sub annis mundi 3138. *numer. 3.* & 3143. *numer. 2.* dicemus. Legimus etiam *Ierem. capit. 28 versicul. 1.* annum quartum regni Sedeciæ appellari principium regni eius, nimirum quia, cum tunc iterum à Nabuchodonosor confirmatus fuisset in regno, volebat inde numerari annos regni sui, vt nos sub anno mundi 3439. *numer. 4.* declarabimus. Exod. quoque *capit. 12. versicul. 40* ponitur summa quadringentorum triginta annorum, quæ prima facie videtur esse computanda, ab introitu Israelis in Ægyptum, & tamen re vera supputari debet à diuinis promissionibus Abrahæ factis, vt nos sub anno mundi 2329. *numer. 15* ex ipsis etiam Apostoli verbis probauimus. Præterea etiam *Daniel. capit. 2. versic. 1.* legimus quod Nabuchodonosor vidit quoddam somnium, anno regni eius secundo, & tamen ille annus non est accipiendus fuisse secundus, ab initio regni sui, sed à depopulata Ægypto Moabitisq; deuastatis, quo tempore sibi Monarchæ nomen vindicauit, atq; deinceps ab eo regni sui annos dinumerari voluit, quemadmodum sub anno mundi 3452. *nu. 1* ostendemus. His addere possumus, quod in textu 70. Interpretum *Danielis capit. 13. versicul. 1.* traditur, nimirum Nabuchodonosor anno decimo octauo fecisse sibi imaginem auream, eamque ab omnibus adorari iussisse, quem annum non ab initio regni Monarchiæve eius numerari posse, sed ab anno, quo ipse postremam Ierosolymæ oppugnationem aggressus fuerat, supputari debere, nos sub anno mundi 3462. *numer. 6.* ostendemus. Hæc autem quandoq; in sacro eloquio extraordinarie fieri, nemo miretur, absurdumve, aut sine mysterio esse putet: quandoquidem etiam in hoc vniuerso conspicimus, multa non sine speciali nutu ac voluntate diuina fieri præter consuetum cursum ordinemque naturæ.

Ceterum editio 70. Interpretum Romæ anno salutis 1588. impressa, *in princip. capitis 16. 2. Paralipom.* pro, *anno trigesimo sexto*, habet, *& in octauo, & trigesimo anno regni Asa, ascendit rex Israel, &c.* Qui annus trigesimus octauus nullo modo potest corrigi ad mentem Caietani, Lucidi & Cani, & accipi pro anno vigesimo octauo regni Asa, quia tunc iam mortuus erat Baasa rex Israel: Sed bene posset accipi, iuxta nostram expositionem paulo ante adductam pro anno decimo octauo ipsius Asa, si verum esset, quod iste ascensus dicti Baasa in Rama contigisset in anno 4 *Exponitur textus 70. Interpretum.*

decimo

decimooctauo regni Asa, vt ex 70. Interpretum lectione videtur posse colligi; non autem in decimo sexto, vt ex vulgata deductum est. Sed nos libentius hic sequimur textum editionis vulgatæ, qui est maioris auctoritatis: nisi forte vterque conciliari possit, referendo annum decimumsextum, ad initium ædificationis seu munitionis Ramæ: decimum vero octauum, ad finem, quando scilicet Baasa, ac Syrorum exercitu opprimente regnum suum, coactus est intermittere ædificationem seu munitionem Ramæ, & redire ad regni sui defensionem.

Exponitur textus 2. Paral. c. 15. vers. vlt.

5 Eodem quoque modo, quo exposuimus, textum *2. Paralip. cap. 16. vers. 1.* oportet exponere id, quod in calce præcedentis capitis legimus, videlicet: Bellum vero non fuit (subintellige inter Asa, & Baasa) vsque ad trigesimum quintum annum regni Asa: id est regni Iuda, cui tunc præerat Asa. Qui annus trigesimus quintus, secundum prædicta, concidit cum anno decimoquinto, ex quo cœperat regnare Asa. Nisi enim ita exposuerimus; quomodo poterit verum esse quod dicitur *3. Reg. cap. 15 vers. 16.* nimirum fuisse bellum inter Asa, & Baasa cunctis diebus eorum? Nam si locus Paralipomenon proxime citatus ad literam accipiatur, ita vt re vera bellum non fuerit inter Asa, & Baasa, nisi anno trigesimoquinto regni ipsius Asa: profecto sequeretur, nullum omnino vnquam potuisse bellum esse inter Asa, & Baasa: Siquidem, vt dictum est, Baasa decessit anno regni Asa vigesimo sexto. Quomodo ergo verum est, quod diximus, ipsum Baasa ascendisse in Iuda, & occupasse Rama? Si autem præfatus locus Paralipomenon corrigatur ad mentem Caietani, Lucidi, & Cani, ita vt pro *vsque ad trigesimum quintum*, legamus, *vsque ad vigesimum quintum*, oportet ipsum Baasa, anno duntaxat regni sui postremo, bellum gessisse cum Asa. Quare frustra, & inepte dictum esset loco Reg. adducto, fuisse bellum inter Asa, & Baasa cunctis diebus vitæ eorum. Posita autem nostra superius adducta memorati loci Paral. expositione, facile erit cuncta plana facere, & allegata Scripturæ sacræ loca, dictaque conciliare, si dicamus, quod licet ante bellum gestum ab Asa cum Æthiopibus, fuerint aliqua bella inter ipsum Asa, & Baasa, vt sub anno mundi 3090. *num.* 1. probatum est: tamen post deuictos ab Asa Æthiopes, nullum fuit bellum inter Asa & Baasa, vsque ad decimumquintum regni Asæ expletum. Etenim anno decimosexto, ascendit Baasa contra Asam in Rama, vt dictum est. Deinceps vero bellum perpetuo fuit inter prædictos Reges, donec alter eorum, nempe Baasa, mortuus est, anno regni Asæ vigesimosexto, vt sæpius dictum est.

Asa à Benadab adiutus abigit à Rama Baasam.

6 Igitur, vt ad caput redeat narratio nostra, Asa rex Iuda, anno regni sui decimosexto circiter ineunte, vt primum audiuit, quod Baasa Rex Israel ascendisset in Rama, & quod in perniciem regni Iuda muniret eam, misit argentum, & aurum quod ex thesauris suis, & templi congerere potuit, Regi Syriæ, nomine Benadab, rogans eum, vt iniret secum amicitias, & rupto fœdere, quod habebat cum Rege Israel, cogeret illum discedere à Rama. Qui petitis acquiescens, coacto, missoque exercitu in terram Israel, percussit vniuersas vrbes munitas terræ Nephthalim, ac tandem compulit Baasam desistere ab opere, quod moliebatur, & discedere à Rama, vt regno suo periclitanti suppetias ferret. Quo abeunte, confestim Asa, assumpto vniuerso Iuda, tulit inde lapides, & ligna, & ex ipsis ædificauit, seu instaurauit, aut muniuit Gabaa Beniamin, & Maspha, *3. Reg cap. 15. vers. 17. vsque ad 23. & 2. Paralip. cap 16. vers. 1. vsq. ad 7.* Atque eodem tēpore Asa Rex, ab Hanani Propheta cū

Conicit Hanani Prophetam in vincula.

fuisset grauiter correptus & obiurgatus, quod maiorem fiduciam habuisset in Rege Syriæ, quam in Domino, qui tradiderat in manu eius Æthiopes longe plures ac fortiores Syris, indignatus valde, iussit Prophetā conici in vinculis, & aliquot de populo interfecit, quod fortassis Prophetæ sententiam sequentes, de Rege murmurassent. *ca. Paralip. citato v. 7. vsq. ad 11.*

Post hæc videns Dominus, quod Baasa Rex Israel perseneraret ambulans in viis Ieroboam, qui peccare fecerat Israel, abducens ipsum à cultu Domini, & inducens ad colendos vitulos aureos, misit Iehu filium Hanani Prophetæ, præcedenti numero memorati, ad ipsum Baasam, qui exprobraret illi ingratitudinem, quam ostenderat erga Dominum, impie ab eo recedens, à quo tantopere fuerat exaltatus. Et propterea prænunciaret regi, & vniuersæ domui eius interitum, ac miserabile exterminium, *3. Reg. cap. 16. vers. 1. vsq. ad 5.* Id quando acciderit, nos sub anno mundi 3106. *num.* 1. dicemus. Quo autem regni Baasæ anno hæc facta fuerit obiurgatio, Scriptura sacra incertum reliquit. 7

Iehu filius Hanani Propheta pronunciat Baasa interitum domus eius.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3103.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 81.

ANNO regni Asæ Regis Iuda vigesimo quarto, necesse est mortuum esse Piriciadem regem Assyriorum: Siquidem iste est annus regni eius trigesimus, vt videre est in tabulis. Tot autem annos ipsum regnasse, scribit Eusebius *in Chronicis*.

Piriciades Assyriorum rex moritur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3104.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 82.

ANNO immediate sequenti, regnauit in Assyria Ophrateus, qui fuit Assyriorum Rex trigesimus tertius, vt idem tradit Eusebius. 1

Ophrateus regnat in Assyria.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3105.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 83.

ANNO vigesimo sexto regni Asæ Regis Iuda, Baasa Rex Israel, cum regnasset annos viginti-quatuor, vt dicitur *3. Reg. cap. 15. v. 33.* (subintellige incompletos, quemadmodum sub anno mundi 3095. *num* 1 diximus, & adhuc sub annis mūdi 3110. *num.* 1. & 3117. *num.* 1. comprobabimus) mortuus est, & in eius locum successit, regnauitque eodem anno pro maiori, vt reor, parte Ela filius eius, quemadmodum traditur *lib. Reg. citato cap. 16. vers. 6. & 8.* Porro Ela filius Baasæ, regnauit in Thersa, super Israel duobus annis, vt loco Reg. proxime citato expressum est. Et ibidem quoque subintelligere debemus, Scripturam loqui de annis incompletis, vt ex his, quæ sub annis mundi proxime allegatis dicemus, manifestum fiet. Ceterum ille Ela, sicut & pater eius, fecit malum in conspectu Domini, & peccare fecit Israel, vt dicitur *3. Reg. cap. 16. vers. 13.* & propterea diuinam promeruit vindictam, de qua sub anno mundi proximo *num.* 1. agemus. 1

Baasa moritur.

Ela regnat in Israel.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3106.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 84.

Zambri occiso Ela regnat super Israel.

1 ANNO regni Asa Regis Iuda vigesimo septimo, vt loco Reg. proxime citando notatur, hoc est, non longe post inchoatum annum, quemadmodum sub anno mundi 3110. *vers.* 1. ostendemus: Zambri, qui erat seruus dicti Ela Regis Israel, & Dux mediæ partis equitum eius, rebellauit contra Dominū suum regem, & occidit eum in Thersa temulentum, ac bibentem in domo Præfecti Thersæ, & tyrannice regnauit pro ipso septem diebus: non quia septem duntaxat diebus superuixerit, sed quoniam his elapsis, creatus fuit alius Rex, vt numero sequenti dicemus. Confestim autem Zambri percussit omnes propinquos, & amicos Elæ, & deleuit omnem domum Baasæ patris eius, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat per os Iehu Prophetæ, à nobis sub anno mundi 3095. *num.* 7. relatum, & magnam exercuit tyrannidem. Quæ omnia *cap.* ·*Reg. citato v.* 9. *vsque ad* 16. describuntur, & *vers.* 20. breuiter repetuntur.

Delet omnem domum Baasa.

Amri electus in regē adegit Zambri, vt se incendio traderet.

2 Post prædictos septem dies ab interitu Elæ; Israelitarum exercitus, qui tum obsidebat Gebbethon vrbem Philisthinorum; cum audisset quod Zambri rebellasset, occidissetque Regem Ela, & propinquos eius; constituit sibi Regem Amri, qui tunc erat Princeps militiæ Israelis, & morabatur in castris. Itaque Amri statim ac factus est Rex, mouit exercitum ab vrbe Gebbethon, & cum eo profectus est contra Zambri existentem in Thersa, quæ erat vrbs Israelitarum regia, & obsedit eam. Videns autem Zambri, quod expugnanda esset ciuitas, desperans se posse de manu Amri euadere, se ipsum cum palatio in quo manebat, incendio tradens, in peccatis suis mortuus est. Et tunc diuisus est populus Israeliticus in duas partes, media pars sequebatur Thebni filium Gineth, volebatque eum constituere Regem: & alia pars adhærebat prædicto Amri, præualuitque tandem, post quatuor circiter annos, populus qui erat cum Amri, & mortuus est Thebni. 3. *Reg. cap.* 16. *ver.* 16. *vsque ad* 23. Itaque

Media pars populi parebat Thebni. & altera Amri

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3110.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 88.

Mortuo Thebni regnat Amri solus.

Quot annis regnauerit.

1 ANNO trigesimo primo regni Asæ Regis Iuda, mortuo Thebni, regnauit Amri solus super Israel, *cap Reg. allegato vers.* 23. vbi subiungitur, ipsum Amri regnasse duodecim annis, nimirum sex in Thersa, & reliquos in Samaria. Sed hic aduertere oportet, hos duodecim annos, non numerandos ab hoc Asæ anno trigesimo primo, sed ab eo tempore, quo ipse Amri in Castris Gebbethon obsidentibus, creatus fuerat Rex, & exercitum duxerat contra Zambri: Siquidem sub anno mundi 3117. *num.* 1. probabimus, ipsum Amri decessisse sub finem anni trigesimi octaui Asæ Regis Iuda. Ergo oportet primum Amri annum, fere totum concurrisse cum vigesimo septimo Asæ, vt dispositum est in tabulis. Et hinc duo inferri possunt: Primo, verum esse quod sub anno mundi 3106. *num.* 1. supposuimus, videlicet Ela filium Baasæ, necisum fuisse non longe post initia anni vigesimi septimi Asæ, & consequenter, non regnasse duobus annis integris, sed tantummodo secundum regni sui annum attigisse. Deinde, memoratum Scripturæ dictum, quod scilicet Amri regnauerit annis duodecim, necessario esse accipiendum cum hac declaratione, computatis nimirum quatuor illis circiter annis, in quibus post mortem Zambri, disceptatum est de regno, inter Amri & Thebni.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3111.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 89.

1 ANNO proximo, qui erat regni Asæ trigesimus secundus, & vitæ Iosaphat filii eius vigesimus sextus, vt patet in tabulis, circa anni initia, credimus ipsum Iosaphat genuisse Ioram, qui postea annos natus triginta duos, regnauit super Iuda, anno vitæ patris sui quinquagesimo octauo, regni vero vigesimo tertio, vt sub anno mundi 3143. *num.* 2. dicemus, & supputari potest in tabulis.

Iosaphat genuit Ioram.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3112.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 90.

1 ANNO regni Asæ trigesimo tertio, vt ex his quæ sub anno mundi 3110. *num.* 1. diximus, inferri potest, Amri Rex Israel, posteaquam regnauit sex annis in Thersa; empto quodam monte, duobus argenti talentis, à viro cui nomen erat Somer, ædificauit in eo ciuitatem, quam ex nomine venditoris appellauit Samariam, & in eam transtulit sedem regni Israel. Vnde patet, hanc vrbem non tantummodo ab ipso Amri instauratam, auctamve fuisse, vt videtur sensisse Abulensis *super* 3. *Reg. cap.* 13. *quæst.* 40. sed à dicto Amri primo conditam, atque à fundamentis erectam, vt idem quoque auctor, *super eiusdem libri cap.* 16. *quæst.* 15. clarius sese explicauit. Neq; obstat, quod *ex* 3. *Reg. cap.* 13. *vers.* 32. & 4. *Reg. c.* 23. *v.* 18. & 19 videatur posse colligi, Samariam multo antea extitisse, nimirum etiam quando in Israel regnabat Ieroboam filius Nabat, qui multis annis præcessit ipsum Amri: quia locis citatis, de antiqua vrbe Samaria, longe ab hac diuersa, & de eius regione fit mentio, quemadmodum nos sub anno mundi 1931. *num.* 40. explicauimus. Ceterum Amri Rex Israel, fecit malum coram Domino, super omnes prædecessores suos, ambulauitque in peccatis Ieroboam filii Nabat, vt Scriptura testatur 3. *Reg. cap.* 16. *v.* 25. Et iccirco non valde diu durauit progenies eius, sed Deo iubente, deleta penitus est, vt sub anno mundi 3150. *num.* 6. & 3151. *num.* 1. & 2. dicemus.

Samaria ædificatur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3117.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 95.

1 ANNO trigesimooctauo regni Asæ Regis Iuda, mortuus est Amri Rex Israel, sepultusque est in Samaria. Et regnauit Achab filius eius pro eo, in Samaria, viginti duobus annis, 3. *Reg. cap.* 16. *vers.* 28. & 29. Intellige hęc contigisse non multo post inchoatum annum, ita vt iste annus fere totus fuerit primus regni Achab, quemadmodum digestum est in tabulis. Quãobrem si hic recolere voluerimus, quod supra sub anno mundi 3081. *num.* 2. dictum est de Nadab filio Ieroboam, qui regnare cœperat anno regni

Amri moritur & regnat filius eius Achab.

Anni regum quomodo supputandi.

Asæ

Asæ secundo, inueniemus, omne tempus, quo regnarunt prædictus Nadab, & Baasa, & Ela, & Amri, super Israel, includi, ab anno secundo Asæ regis Iuda, ad trigesimum octauum eiusdem tantummodo inchoatum: intra quod tempus, fluxerunt anni triginta quinq;, vel ad summum triginta sex. Vnde necessario consequitur, annos regni, quos Scriptura sacra singulis memoratis Regibus Israel tribuit, debere accipi, vel computato aliquo tẽpore, quo quisq;, vel quidam eorum regnare cœperunt cum patribus suis: vel melius, annos illis tributos, fuisse fractos, & in-
2 completos; Alioqui, cum dictum sit, Nadab regnas-
24 se annos duos, & Baasa vigintiquatuor, & Ela duos,
2 & Amri duodecim, fieret horum summa non trigin-
12 taseptem, sed quadraginta annorum. Et hoc est valde notandum, quandoquidem hinc manifeste de-
40 tegitur error quorundam Chronographorum, qui numerarunt annos Regum Israel, præcise prout ad literam reperiunt scriptos nulla discussione, aut collatione cum annis Regum Iudæ, præmissa.

Error Chronographorum.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3118.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 96.

1 ANNO regni sui trigesimo nono, Asa rex Iuda ægrotauit dolore pedum vehementissimo, vt dicitur 2. *Paralip. cap.* 16. *vers.* 12. & tangitur etiam 3. *Reg. cap.* 15. *ver.* 23. illis verbis: *Verumtamen in tempore senectutis suæ doluit pedes.* Et forte hæc ægritudo fuit illa, quam hodie vocant Podagram. Sane iusto Dei iudicio, creditur inflicta fuisse Regi talis pœna, quod iuste ab Hanani Propheta reprehensus, eundem iniuste in compedibus coniecisset, vt sub anno mundi 3095. *num.* 6. diximus. Et quoniam memoratos dolores Rex, non, vt debebat, in peccati sui punitionem, accepit, sed eos naturaliter accidisse ratus, non curauit conuertere se ad Dominum, & supernaturalem, primariamq; afflictionis suæ caussam agnoscere, ac conuenienti pœnitentia delere, quin potius in arte Medicorum plus iusto confisus est: Idcirco nequaquam, donec superuixit, ab hac infirmitate conualescere vnquam potuit.

Asa pedum dolore vehementissimo corripitur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3120.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 98

1 ANNO regni sui quadragesimo primo circiter desinente, Asa rex Iuda mortuus est, & in sepulchro, quod ipse sibi foderat in ciuitate Dauid, sepultus nimia ambitione, & pompa super lectum positus fuit plenum aromatibus, & vnguentis pigmentariorum arte confectis, vt colligitur 2. *Paralip. cap.* 16. *ver.* 14. Ceterum de Asa quæri merito potest, cur 3. *Reg. cap.* 15. *vers.* 14. dicatur, *Cor eius perfectum fuisse cum Domino cunctis diebus suis.* Cum tamen constet eandem Scripturam faciam quadrupliciter eum reprehendisse: nimirum, quod maiorem fiduciam habuerit in rege Syriæ, quam in Domino: quod Hanani Prophetam, sine iusta caussa intrudi iusserit in carcerem: quod neque posteaquam percussus est infirmitate à Domino, ad ipsum, pro sanitate recuperanda, confugerit, sed magis arte Medicorum sanari se posse sperauerit. Solutio in promptu est: Asam re vera non semel peccasse, ideoque iure in Scripturis sacris reprehendi meruisse. Veruntamen, quod attinet ad veri Dei cultum, habuisse cor rectum, & perfectum cum Domino, omnibus diebus vitæ suæ: quandoquidem non modo ad idololatriam ipse nunquam declinauit, sed & alios, ac propriam quoque matrem, ab ea reuocare non neglexit, & omni studio ac diligentia, cunctas idolorum sordes de regno suo, quantum potuit, tergere, auferreq; nunquã destitit. Quare prædicta verba: *Fecit bonum, vel rectum coram Domino*, & cuiusmodi alia, quæ de nonnullis quoque aliis Regibus Iuda, puta de Dauide, Iosaphat, Ozia, Ezechia, Iosia, & aliis, dicta reperiũtur: non indicare volunt ipsos omnino sine culpa extitisse, sed à vera religione nunquam deuiasse. Nam in ceteris constat Dauidem quoq; aliis sanctiorem, aliquando etiam grauiter admodum peccasse.

Asa moritur.

Quædam Scriptura loca conciliantur.

Germanus quorundam scriptura verborum sensus.

2 Sub finem eiusdem anni, qui erat regni Achab Regis Israel quartus, vt videre est in tabulis, regnare cœpit Iosaphat filius Asa super Iuda. 3. *Reg. cap. vlt. ver.* 41. & 2. *Paralip. cap* 17. *v.* 1. Dixi sub finem anni, quia annus primus Iosaphat, licet initium sumpserit in anno quarto regni Achab, vt probatum est; oportet tamen quod pro maiori parte concurrat cum quinto ipsius Achab: alioquin annus decimus septimus regni Iosaphat, non posset esse primus regni Ochoziæ filij Achab, neque Ioram frater dicti Ochoziæ, potuisset regnare super Israel anno decimo octauo regni Iosaphat regis Iuda, vt nos sub annis mundi 3137. *num.* 2. & 3138. *num.* 7 dicemus, & supputari potest in tabulis. Erat autem Iosaphat triginta quinq; annorum, quando regnare cœpit, & vigintiquinq; annis regnauit in Ierusalem, vt habetur *cap. Reg. citato ver.* 42. & 2. *Paralip. c.* 20. *v.* 31. Itaq; Iosaphat, in principio regni sui, instituit bene que ordinauit militiam suam, ac præsidia disposuit in cunctis vrbibus muratis terræ suæ, præcipue vero in his, quas Asa pater eius tulerat Regi Israel, in tribu Ephraim. Ambulauit quoq; in viis patris sui Dauid, & in præceptis Domini. Sed & reliquias effœminatorum, qui remanserant in diebus Asa, ipse abstulit de regno suo. Et licet excelsa tam cito auferre non sit ausus, ea tamen postea auferre non metuit, vt paulo post dicemus. Quamuis neque id omnino perficere potuerit. Per quod conciliari possunt tria Scripturæ loca, quæ videntur inter se pugnare, nimirum cap. Reg. proxime citando *vers.* 44. vbi de ipso Iosaphat dicitur. *Verumtamen excelsa non abstulit*: & cap. Paralip. pariter adducendo *ver.* 6. vbi legimus: *Quod cum sumpsisset cor eius audaciam, etiam excelsa, & lucos abstulit.* & denique c. 20. *ver.* 33. iterum dicitur: *Quod excelsa non abstulit* id est, nõ omnino auferre valuit. Quoniam vero fecit, quæ recta erant in conspectu Domini, propterea fuit cum eo Dominus, & confirmauit regnum in manu eius. Allata sunt autem ipsi Iosaphat tot tantaque munera ab omni Iuda, vt breui valde diues euaserit, & eo vsque opibus, & potentia inualuerit, vt iam amplius non cederet Regi Israel, nec timeret superari ab eo. Quin potius ipse Rex Israel, libenter cum ipso pacem haberet. Cum vero procedente tempore, experimento didicisset Iosaphat, quod quanto intensius Dominum coleret, ac sequeretur vias eius, tanto magis cuncta ei prospera succederent, animosior factus, excelsa quoque, & lucos abstulit, id est auferre aggressus est.

3. *Reg. c. vlt. ver.* 43. *vsq; ad* 46. & 2. *Paralip. cap.* 17. *vers.* 2. *vsque ad* 7.

Iosaphat regnat in Iuda.

Gesta eius circa initia regni.

Auctus opibus & potentia.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3123.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 101.

Ophrateus obitus.

1 ANNO regni Iosaphat Regis Iuda tertio, qui erat septimus regni Achab Regis Israel, vt patet in tabulis; decessit Ophrateus rex Assyriorum, cum regnasset annis viginti, vt scribit Eusebius *in Chronicis*.

Iosaphat curat erudiri populos in lege Domini.

2 Eodem anno regni sui tertio, Iosaphat misit quosdam de Principibus suis, & aliquot Sacerdotes, & Leuitas cum eis, habentes librum legis, hoc est Deuteronomium Moysi, vt circuirent cunctas vrbes Iuda, & erudirêt populum, docerentq; eum obseruare, quæ mandauerat Dominus. Et exinde idem Iosaphat adhuc magis proficiebat, tum in cultu Domini prouehendo, tum etiam in regno suo roborando, atque augendo. Siquidem ædificabat domos instar turrium, & vrbes muratas in Iuda, multaque alia opera, ad easdem vrbes muniendas, fieri curabat. Virorum quoque bellatorum, ac robustissimorum, præter illos, qui in præsidiis morabantur, multitudinem maximam ad manus habebat, sub quinque

Vires eiusdem regis.

300000 principibus distributam; nimirum vndecies centena
280000 millia, & sexaginta millia hominum. Nam sub primo
200000 Duce, cui nomen erat Ednas, erant trecenta millia:
200000 sub Iohanan secundo Duce, ducenta octoginta mil-
180000 lia: sub Amasia filio Zechri, qui erat tertius Dux, du-
1160000 centa millia: & totidem cum quarto, nomine Eliada: & denique centum octoginta millia cum Iozabad, qui erat prædictorum Ducum postremus. Sed super hæc omnia, adiuuabat Regem Iosaphat Dominus valde, immittens pauorem suum in omnibus regnis per circuitũ Iudæ existentibus, ita vt nõ auderêt bellare contra ipsum Iosaphat, quin potius ei munera adferre, ac omnibus modis eum sibi beneuolum, amicumq; reddere, studerent. Philisthæi vero, insuper eidem argenti vectigal pendebant: Et Arabes item, ad ipsum adducebant pecora multa, nempe arietum septem millia septingenta, & hircorum totidem. Atq; hoc pacto Iosaphat, vt diximus, indies magis, ac magis crescebat, & magnificabatur, factusq; est valde diues & inclytus. Et ipse fuit primus, qui ex Iudæ regibus, amicitiam cum Achab rege Israel, affinitatemq; iungere non dubitauerit. Accepit enim Athaliam filiam dicti Achab, filio suo Ioram in vxorẽ, quæ postea, iusto Dei iudicio, (vt sub anno mundi 3151 *num.* 3. dicemus) pene totam Iosaphati stirpem extinxit. Et ipse Iosaphat cũ quadam die, pro Achab, dictæ affinitatis gratia, pugnaret, contra Syros, vix mortis periculum euasit, quemadmodum infra sub anno mundi 3138. *num.* 1. explicabitur. Vnde magna sane vitæ stirpisque periclitatione, docuit perniciosam valde probis esse improborũ societatem. Quod autem de coniugio proxime memorato dictum est, per hæc circiter tempora contigisse oportet. Siquidem Ochozias dicti Ioram & Athaliæ filius, natus est anno regni Iosaphat octauo, vt infra sub anno mundi 3128. *num.* 1. probabimus, & erat natu minimus, quemadmodum expresse traditur 2. *Paralip. c.* 22. *v.* 1. Vbi etiam additur, quod omnes natu maiores, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum. Quæ vero de Iosaphat pietate, in Dei cultu totis viribus promouendo, superius dicta sunt, literaliter descripta habentur 2. *Paralip. c.* 17. *v.* 7. *vsq; ad finem capitis, & cap.* 18. *ver.* 1.

Affinitatem contrahit cum Achab.

Achab ducit impiam Iezabel vxorem,

3 E conuerso autem, Achab rex Israel, ambulabat in peccatis Ieroboam. Et insuper duxit vxorem, impiam illam Iezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorũ, quæ non modo seruiebat idolis, ac maritum ad eadem colenda prouocabat, vt aperte dicitur 3. *Reg. c.* 21. *vers.* 25. Verum etiam eo tandem deuenit iniquitatis, vt Prophetas Domini acriter admodum persequi non vereretur, compelleretque eos abdere se in specubus, & antris, ibique in extrema pene egestate vtcunque vitam trahere, & quotquot reperire poterat, interficeret, quemadmodum *ex* 3. *Reg. cap.* 18. *ver.* 4. *&* 13. manifeste colligere possumus. Colebat autem Achab idolum Baal, cui etiam templum ædificauit in Samaria, & in eo aram, plantauitque ei lucum. Et addidit Achab mala patrare multo maiora omnium, quæ prædecessores eius fecerant, 3. *Reg. cap.* 16. *ver.* 30. *vsq; ad* 34. Quamobrem, cum multis variisque modis eum Dominus corripi, & ad veri Dei cultum perduci curasset, per Eliam, Michæam, aliosque Prophetas, & non semel à magnis eundem periculis liberasset, & insuper victorias aliquot de hostibus mirabiliter tribuisset: Deniq; videns, quod hæc omnia nihil proficerent, ipsum tandem non modo violenta morte percussit, sed & omnem eius progeniem penitus extingui imperauit, vt suis locis explicabimus.

qua persequebatur Prophetas Domini.

Achab multa mala perpetrauit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3124.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 102.

ANNO proximo, qui erat regni Iosaphat quartus, regnauit in Assyria Ophratanes Rex Assyriorum trigesimus quartus, vt est apud Eusebium *in Chronicis*. 1

Ophratanes regnat in Assyria.

Per hæc circiter tempora, nimirum in diebus Achab Regis Israel, quidam vir nomine Hiel, de Bethel, ausus est reædificare vrbem Iericho, induxitque super domum suam, maledictionem illam olim aduersus eiusdem vrbis instauratorem, à Iosue fulminatam, *Iosu. cap.* 6. *vers.* 26. Etenim, vt primum vrbis fundamenta iacere cœpit, decessit Abiram primogenitus eius, & quando posuit portas, mortuus est Segub postremus ex filiis suis, vt 3. *Reg.* describitur *in calce capitis* 16. 2

Hiel ob reædificatam Iericho incurrit maledictionẽ olim à Iosue fulminatam.

Fuit etiam in diebus prædicti Achab, Elias Thesbites, de terra Galaad, Propheta zelantissimus in Israel. Hic non ferens videre cultum Domini pene derelictum, Regemque ac Populum in cultu Baal persequentes, oratione orauit, vt non plueret super terram, quemadmodum etiam refertur *in Epistola Catholica B. Iacobi cap.* 5. *vers.* 17. Et vt cognouit Dominum precibus suis annuisse, diuino actus spiritu, intrepidus adiit Regem Achab, eique libere prænunciauit, non casuram de cœlo pluuiam, roremve, nisi ad verbum ipsius Prophetæ. Quo facto, recessit, iubente Domino, absconditque se prope torrentem Carith. Erat autem iste torrens ad orientem, contra Iordanem, vt dicitur *cap. Reg. citando*, id est, vt arbitror, vltra Iordanẽ, in loco quodam valde solitario & abdito, satisq; à Samaria remoto, ita vt non posset Elias ibi manens, ab apparitoribus Regis Achab reperiri. Præuidebat enim Dominus, quod Achab videns siccitatem, ac sterilitatem ab Elia prænunciatam, mitteret in omnem gentẽ, & regnum, qui requirerent eum, vt re ipsa factũ fuisse refertur, 3. *Reg. c.* 18. *v.* 10. Propterea misit eum Dominus in locũ inuium, atq; inhabitatum, vt non posset inueniri; & quia locus, vt dixi, erat desertus & sterilis, mittebat ei mirabiliter Dominus mane & vespere, coruorum ministerio, panem & carnes, quibus vesci posset, & de torrentis aqua bibens sustentari. Post dies autem 3

Elias prædicit Achab siccitatem & se abscondit.

Ministerio coruorum pascitur.

plui-

plurimos, ex quo pluere desierat, quando scilicet iam Achab cessauerat quærere Eliam, vtpote desperans se posse eum amplius reperire, exiccato torrente, ne præ siti Propheta deficeret, misit eum Dominus in Sareptam Sidoniorum, vbi à quadam muliere paupercula, nihil aliud pro sui ac vnici filii sustentatione habente, nisi pugillum farinæ in hydria, & parum olei in lecytho, vtcunque sustentatus est multo tempore, farina interim, oleoque mirabiliter ad Prophetæ vocem nunquam deficiente, donec cessauit fames. Contigit etiam, Elia ibidem commorante, vt moreretur dictæ mulieris filius, quem ipse ter super defuncti cadauer proiectus, oransque, suscitauit, & reddidit matri suæ. Quæ omnia fusius descripta habentur, 3. *Reg. cap. 17. per totum.*

Mittitur in Sareptam Sidoniorum, & ibi à muliere mirabiliter pascitur.

Suscitat filiū dictæ mulieris.

4 Anno autem tertio, subintellige per aliquot mēses iam exacto, hoc est sub finem trium annorum, & sex mensium à cœpta siccitate, (Tanto enim tempore illam perdurasse constat ex loco Iacobi citato, & *Luc. cap. 4. ver. 25.*) misit Dominus Eliam ad Achab, qui tum fame perurgente, miserat Abdiam suæ domus dispensatorem, ad quærendam in vallibus, & prope fontes aquarum, herbam, vt posset saluare equos & mulos ab interitu. Erat autem iste Abdias vir timens Deum, ac valde pius. Quando enim Iezabel interficiebat Prophetas Domini, ipse abscondit ex eis centum in speluncis, & pauit eos. Hunc ergo cum in itinere obuium habuisset Elias, dixit ei, vt nunciaret Regi de aduentu suo. At ille modeste recusans, contestabatur, veritus ne si forte tale quid nunciasset, spiritus Domini alio transferret Eliam, vt non incideret in manus Achab, & Rex se illusum putans, præ indignatione, nunciantem interficeret. Sed tandem certior factus Abdias, quod Propheta proculdubio aditurus esset Regem, indicauit ei adesse Eliam. Quo audito, Rex veniens in occursum Prophetæ, cœpit obiurgare eum, quod cōturbaret Israelem. At ille, magna spiritus libertate, increpauit Regem, quod ipse potius caussa esset publicæ illius calamitatis, eo quod relicto Domino, coleret Baal, egitque cum Rege, vt congregaret in montem Carmelū vniuersum populū, & quadringentos quinquaginta Prophetas Baal, & pariter alios quadringētus Prophetas lucorum, qui comedebant de mensa Iezabel: Velle enim populum ipsum iudicem facere, super controuersia inter se, & Prophetas Baal, vertente. Itaque de mandato Regis, cum omnes ad dictum montem conuenissent, proposuit Elias populo, dari sibi duos boues: alterum à se, alterum à Prophetis Baal in frusta concidendos, & in singulis altaribus super strue lignorum, absque igne, in holocaustum componendos: vt hoc signo dignoscerent illum vere esse Deum, qui à seruis suis exoratus, ignē e cœlo demitteret, holocaustumque consumeret. Itaque cum Eliæ propositio vniuerso populo valde placuisset, & cunctis inspectantibus, nunquam potuisset Baal audire voces Prophetarum suorum clamantium de mane vsque ad meridiem, & sese cultris ac lanceolis faucientium, vt eum magis ad misericordiam prouocarent: E conuerso autem Dominus, ad vocem serui sui Eliæ, cunctis videntibus, igne de cœlo mirabiliter delapso, non modo holocaustum, & ligna quantumuis aqua iam tertio large admodum conspersa deuorasset, sed & ipsos quoque altaris lapides, & puluerem, & aquam quæ in [illegible] ductu remanserat, penitus consumpsisset: cadens vniuersus populus in faciem suam, exclamauit dicens: *Quia Dominus est ipse Deus.* Elias autem videns populi conuersionem ad Dominum Deum patrum suorum, iussit apprehendi Prophetas Baal, qui ipsum deceperant, & occidit eos in torrente Cison. Et hoc

Abdias vir pius.

Quomodo Elias conuicerit regem, & populum à cultu idolorum.

est quod insinuat S. Ambrosius *lib. 2. in capit. 2. Lucæ*, vbi ait: *Nunquid Sanctus Achab? nunquid Sancti Pseudoprophetæ, quos ad Eliæ preces vltor cœlestis iniuriæ ignis absumpsit?* non quod ignis è cœlo delapsus vere pseudoprophetas absumpserit, sed quod fuerit in caussa, vt ipsi pseudoprophetæ postmodum Elia procurante, & populo consentiente, necati fuerint. Porro Elias ascendens in montem Carmelum, orauit, impetrauitque à Domino pluuiam, & cessauit fames. 3. *Reg. capitul. 18. per totum*, vbi hæc copiosius tradita inuenies. Sic Elias diuinus vates, pro Dei cultu restituendo, regi Achab idololatræ fortiter obstitit, imbres per annos tres, & eo amplius, ab eius ditione prohibuit: cum voluit, reddidit: ignem ad sacrificiū, è cœlo detraxit: Sacerdotes impietatis interfecit: & populū diabolica fraude deceptum, ad Deum reuocauit, & ab errore liberū fecit.

S. Ambrosii locus exponitur.

Non multo post, Iezabel audita occisione Prophetarum Baal, & lucorum, quos ipsa admodum diligebat, tanta exarsit iracundia aduersus Eliam, vt statim iureiurando se obstrinxerit, ipsum quantocius è medio tollere. Quod audiens Elias, & perterritus valde, huc atq; illuc diffugiens, tandem peruenit in Bersabee Iuda, & ibi dimisso puero, cum ambulasset solus per desertum itinere vnius diei, oppido lassus, sedit subter vnam iuniperum, ibique tædio vitæ affectus, precabatur Dominum, vt tolleret à se animam suam: deinde proiiciens se, cum obdormisset sub vmbra iuniperi, semel, iterumque ab Angelo excitatus, ac cibo, potuque recreatus, ambulauit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, vsq; ad montem Dei Horeb. Nō recta quidem, vt arbitror, via, (sic enim proculdubio, multo citius illuc peruenire potuisset, vt ex his quæ nos sub anno mundi 2545. *num.* 52. diximus colligi potest,) sed per deuios, ac tortuosos gradiens calles, quocunq; eum ferebat voluntas, prout solent, qui insequentes fugiunt, ne ab his deprehendantur. Deniq; cum ad prædictum montem peruenisset, ibidemq; in spelunca latitans permaneret: audiuit Angelum ex persona Domini loquentem sibi, ac sciscitantem, quid nam ibi ageret. Quo respondente: quia, quod zelatus esset pro Domino, quærebatur ad mortem: Statim iussus est egredi, & ibidem edoctus fuit de diuina visione, quam eidem ostensurus erat Dominus. Itaq; Elias primo quidem, ob Dei reuerentiam, operuit vultum suum pallio: deinde egressus, & stans in ostio speluncæ super montem existentis, vidit visionem illam grande m[illegible] signa quædam sensibilia maiestatis Domini transeuntis: Primo speciem quandam spiritus vehementis, seu venti cuiusdam validi, qui videbatur subuertere mōtes, petrasq; conterere, ante Dominum. Deinde aliam speciem commotionis magnæ seu terræmotus. Tertio veluti ignem quendam maximum aduenientem, ac potentem absumere omnia. Atq; in tribus hisce signis, Scriptura sacra testatur, non extitisse Dominum, sed in quarto, qui dicitur fuisse sibilus auræ tenuis. Deniq; iterum interrogatus à Domino Elias: Quid illic ageret; & priori responsione ab ipso replicata, iussus fuit reuerti per viam deserti in Damascum, & vngere Hazaelē in Regem Syriæ, & Iehu filium Iosaphat filii Namsi in Regem Israel, & Eliseū in Prophetā pro se: subiunxitq; Dominus, quod, *qui fugerit Hazael, occidet eum Iehu: & qui euaserit de manu Iehu, interficiet eum Eliseus*: ac si diceret: se horum ministerio, vindictā sumpturum de Iezabel, & de Achab, & de aliis idololatris, ac Prophetarū suorum persecutoribus. Quib. verbis pariter ac visione erudiebat Dominus Prophetam suum, omnesq; huius historiæ lectores, quod tametsi possit Deus, terribilibus

5 *Iezabel Eliam persequitur.*

Elias perterritus fugit.

Cibo potuque ab Angelo refocillatus 40. diebus tendit ad montem Dei Horeb.

Videt in monte visionem grandem per quatuor signa sibi inuicem succedentia.

Visionis explicatio.

ribilibus ac repentinis castigationibus, statim conterrere iniquos, iustorumque persequutores: attamen iustis de caussis, veluti lento quodam gradu, diuina procedere solet ira: Et licet punitio tardet, non tamen à transgressoribus, si non resipiscant, subterfugi vllo modo potest.

6 Talibus ergo Elias à Domino confortatus, inde discessit, vt Domini iussionem impleret. Factum est autem, vt cum reperisset Eliseum in duodecim iugis boum arantem, mitteret super eum pallium suum: qui statim intelligens, quid illo signo indicare vellet Elias, de licentia ipsius, perrexit osculari patrem, ac matrem suam, confestimque rediens, mactauit par boum, coctisque in aratro carnibus, ac his qui aderant distributis, secutus est Eliam, ac ministrabat ei. *3.Reg.cap.19.per totum.* Et tunc creditur vnxisse Eliseum in Prophetam. Quod autem etiam vnxerit Hazaelem, & Iehu in reges, satis indicatur *Ecclesiastici c.48.vers.8.* Sed quando id egerit, Scriptura sacra nõ exprimit, vt solet alias multa, satis sufficere rata, retulisse præceptum Domini. Par namque est credere, virum iustum ac sancto zelo plenum, mandata Domini non modo implere voluisse, sed etiam quamtocius, ac eo prorsus modo, & ordine, quo ei fuerant iniuncta. Quamobrem consentaneum rationi est, supponere, quod ipse primo de Horeb profectus sit per viam deserti in Damascum, vt præceperat Dominus, ibique vnxerit Hazaelem: mox venerit in Israel, ad vngendum Iehu: & denique cum inuenisset Eliseum, egerit quæ superius dicta sunt. Nec obstat, quod *ex 4.Reg.cap.8.v.13.& cap.9.v.3 & 6.* videantur Hazael, & Iehu, ab Eliseo, seu de mandato eius vncti, post raptum Eliæ: quia ibi non exprimitur, quod Eliseus vnxerit Hazaelem, sed solum, quod ei Dominus ostenderat ipsum Hazaelem regnaturum in Syria. Et licet aperte Iehu dicatur fuisse vnctus ab vno de filiis Prophetarum, de mandato Elisei: non ideo tamẽ inferri potest, eundem Iehu nequaquam ab Elia prius fuisse vnctum: quandoquidem constat etiam Dauidem, & Salomonem, & forte item Saulem, non semel fuisse vnctos. Ceterum hæc omnia, quæ hactenus de Rege Achab, & de vxore eius Iezabel, item de Elia, & Eliseo dicta sunt, quamuis sub quonam regni eius anno singula contigerint, assignare non potuimus, Scriptura sacra id nusquam indicante: nihilominus probabile est, eadem ante annum dicti Achab decimumseptimum expletum, accidisse, vt ex reliquorum regni ipsius Achab annorum distributione, sub anno mundi 3134. & deinceps notanda, inferri poterit.

Electio vnctioque Elisei in Prophetam.

Quomodo Elias mandata Domini impleuerit.

Quonam regni Achab anno hæc acta fuerint.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3128.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 106.

1 ANNO regni Iosaphat Regis Iuda octauo, qui coincidit cum anno duodecimo regni Achab Regis Israel, vt videre est in tabulis, oportet natum esse Ochoziam, qui & Ioachaz, filium Ioram ex Athalia filia Achab, vt patet *4.Reg.c.11.vers.1.* & nepotem dicti Iosaphat, vt colligitur, *4.Reg.cap.8.ver.26.* vbi dicitur, quod viginti duorum annorum erat Ochozias, cum regnare cœpisset, & item ex his, quæ nos sub anno mundi 3149.*num.1.vsque ad 5.* disputabimus, manifestum fiet. Totidem autem anni inueniuntur, ab hoc, vsque ad primum regni ipsius Ochoziæ, vt patet in eisdem tabulis.

Ioram genuit Ochoziam.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3133.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 111.

ANNO regni Iosaphat Regis Iuda decimotertio, 1
qui cõcurrit cum decimoseptimo regni Achab Regis Israel, vt ostendunt tabulæ; incidit annus Iubilei vndecimi, nimirum quingentesimus, ab introitu filiorum Israel in terram promissionis, vt eisdem liquet in tabulis.

Iubileus 11.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3134.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 112.

ANNO regni Achab Regis Israel circiter deci- 1
mooctauo, vt paulo post probabimus, Benadab Syriæ Rex, adductis secum triginta duobus Regibus in auxilium, obsidebat Samariam, eamque adeo opprimebat, vt iam Rex Achab non abnueret dare ei omne aurum, & argentum quod habebat, & præterea vxores quoq; ac liberos, si discederet ab eo. Verum vt audiuit, quod Rex Syriæ, his non contentus, volebat insuper mittere qui scrutarentur domum ipsius, de consilio populi, Achab noluit acquiescere. Quamobrem iratus Benadab, iurauit perdere ciuitatem, iamque imperauit exercitibus suis, vt ad eam vndiq; accedentes, pararent se ad illam expugnandam, quando ecce vnus de Prophetis Domini veniens ad Achab, promisit nomine ipsius Domini tradere hostes in manu regis, vt vel ex hoc intelligeret, quia ipse est verus Deus, & iam desineret colere falsos deos. His auditis Achab, pronus interrogauit Prophetam: per quos? Cui Propheta: *Per pedissequos*, inquit, *Principum prouinciarum*. Itaque confestim, præcipiente Rege, recensitis hisce seruulis ducentis triginta duobus, & item septem millibus virorũ de populo, egressus est Achab cum eis, præmisitq; pueros, qui cum singuli percussissent Syros contra se missos, fugassentq; Benadab temulentum, insecutus est eum Achab cum reliquo exercitu, ac percussit Syriam plaga magna. Præmonuit autem memoratus Propheta Regem de prælio cum victoria redeuntem, quod Syri putantes ideo se in montibus ab Israele victos fuisse, quia ipse deos montium coleret; cogitauerant redire anno proximo, sperantes posse illum in campestribus superare. Quamobrem hortatus est ipsum Achab, vt interim curaret instaurare exercitum suum, & instruere currus ad dimicandum contra Syros in campestribus, promittens eidem etiam in planitie victoriam. *3.Reg.cap.20.vers.1.vsque ad 26.* Quod vero hæc acta sint anno superius notato, inde satis euidenter colligi potest, quod, vt consequenter ostendemus, anno proximo post hanc victoriam, cum eisdem Syris prospere dimicatum fuit in campestribus: deinde transierunt tres anni pacis inter Israelem, & Syriam: quibus expletis, iterum profectus est Achab Rex Israel, cum Iosaphat Rege Iuda, ad præliandum contra Syros in Ramoth Galaad, vbi & mortuus est. Ergo, si Achab regnauit viginti duobus annis, vt sub anno mundi 3117.*num.1.* probatum est, necessario consequitur, quod prænarratam de Syris victoriam reportauerit anno circiter regni sui decimooctauo, vt diximus, & in tabulis digestum reperitur.

Achab ab vno de Prophetis Domini admonitus vicit prima vice Syros.

Prænunciauit eidem Achabo alteram victoriam de Syris.

Horum temporum ratio.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3135.

QVINTÆ MVNDI AETATIS
ANNVS 113.

Altera Achabi de Syris victoria.

1 EXacto præcedentis victoriæ anno, nimirum currente anno regni Achab decimonono; recensuit Benadab Syros, venitque in Aphec cum exercitu magno, vt pugnaret contra Israel in vallibus. Cui ex aduerso castra posuit Achab: ad quem vir Dei veniens, prænuntiauit, quod Dominus, ad confusionem Syrorum existimantium ipsum esse Deum montium, non autem vallium, daturus erat Israeli victoriam etiam in vallibus. Itaque commisso prælio, percusserunt filii Israel de Syris centum millia peditum in die vna: reliqui vero Syri qui remanserant in ciuitate, à muro ipsius oppressi interierunt. Benadab autem Rex, cum fugisset in ciuitatem, timeretque ibidem comprehendi, & occidi, de suorum consilio, misit legatos saccis accinctos, & funiculos in capitibus habentes, vt deprecarentur pro vita ipsius coram Rege Israel, qui iniqua miseratione commotus, humanioribus verbis respondens, iussit eum venire ad se, & leuauit eum in currum suo, pepigitque cum eo fœdus, ea duntaxat conditione, vt redderet ciuitates, quas tulerat pater eius ab Israel. Quæ res, quia valde displicuerat Domino; Ecce insiluit spiritus Domini super vno de filiis Prophetarum, qui cum cuidam de mandato Domini dixisset, vt se percuteret, illeq; noluisset; prædixit eum à leone fore percutiendum: quod & factum fuit. Deinde dixit alteri, qui statim ei vulnus inflixit. At Propheta proprio sanguine puluereque conspersa facie, obuiam factus Regi, assumptaque parabola, proposito suo accommodata, cœpit loqui ei: mox abstersa facie, ita vt posset agnosci, grauiter increpauit Regem, dicens: Hæc dicit Dominus, quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus, pro populo eius. Rex vero furibundus abiit, audire contemnens. 3. *Reg. cap. 20. à 26. usque ad finem capitis.*

Prædicitur Achabi interitus quod ita le Benadabo pepercisset.

2 Igitur perdurauit prædicta pax inter Israel & Syriam, annis tribus, vt aperte traditur *3. Reg. cap. 22. vers.* 1. Intra quod tempus, concupiuit Achab vineam Naboth Iezraelitæ, quam quia ille dare recusauerat, contristabatur Rex, nec volebat cibum sumere. Quod aduertens vxor eius Iezabel, cum, licentia coniugali, exprobrasset Regi nimiam lenitatem, atque pusillanimitatem, promisit se daturam ei vineam Naboth: nec cunctata est. Nam confestim scripsit literas annulo Regis signatas, optimatibus vrbis Iezrael, præcipiens, vt submissis falsis testibus, qui accusarent Naboth, quod benedixisset Deum, & Regem, eundem lapidarent. Quod vt factum est, accedens Iezabel ad virum suum, dixit ei: *Surge, & posside vineam Naboth, qui mortuus est.* Vbi obiter notandum est, Scripturam sacram, interdum vsurpare vocabulum benedicere, pro maledicere, quemadmodum hic, & *Iob cap. 1. vers. 5.* apparet, & nos alias ostendimus. Accidit autem, vt cum audisset Achab mortuum esse Naboth, descenderetque vt possideret vineam eius: Ecce Elias Propheta missus à Domino in occursum eius, acriter valde increpauit Regem, de multa nece Naboth, prædixitque ipsi Achab, & vxori eius Iezabel, miserabilem interitum, & quod carnes eorum comedendæ essent à canibus, & quod exterminanda esset domus Achab, sicut exterminata fuerat domus Ieroboam filii Nabat, & domus Baasa. Veruntamen, quia

Quomodo Achab possederit vineam Naboth, & hac de caussa punitus fuerit.

ad Prophetæ vocem humiliatus est Achab, prædixit per eundem Eliam Dominus, se non extincturum domum Achab in diebus ipsius, sed filii eius, subaudi Ioram, quem postea occidit Iehu, & vniuersam domum Achab, iuxta eiusdem Eliæ prophetiam, penitus deleuit, vt sub anno mundi 3151. *num.* 1. & 2. dicemus. Quæ vero nos his paucis perstrinximus, vide copiosius tradita *3. Reg. cap. 21. per totum.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3137.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 115.

ANno regni Iosaphat Regis Iuda decimo septimo, qui fuit vigesimus primus regni Achab Regis Israel, & tertius pacis inter Syriam & Israel, vt apparet in tabulis; necesse est, quod ipse Iosaphat fecerit secum regnare Ioram filium suum. Nam (vt sub anno mundi proximo, *num.* 2. dicemus) Ioram filius Achab, dicitur regnasse anno decimo octauo regni Iosaphat, & anno secundo Ioram filii ipsius Iosaphat. Ergo Iosaphat anno regni sui decimo septimo, fecerat secum regnare Ioram filium suum. Huius rei occasio creditur fuisse, quia tunc Iosaphat cogitabat exire de finibus regni sui, & descendere in Samariam, vt *num.* 3. dicemus, nimirum inuitatus, vt probabile est, ab Achab Rege Israel, qui erat sibi affinitate coniunctus, quemadmodum sub anno mundi 3123. *num.* 2. diximus, & volebat ducere eum secum contra Syros: Propterea Iosaphat, vt in regno suo pacata omnia relinqueret, & ad tollendas dissensiones, quæ interim forte oriri possent inter filios suos de regni administratione, declarauit vnum ex ipsis, nempe Ioram, Regem, & præter Regis titulum, etiam regni gubernacula eidem reliquisse creditur, donec ipse rediret. 1

Iosaphat facit secum regnare Ioram filium suum.

Cur id fecerit.

Eodem anno regni Iosaphat decimo septimo, cœpit regnare Ochozias filius Achab super Israel, in Samaria, vt expresse dicitur, *3. Reg. cap. vltimo vers.* 52. intellige simul cum patre, qui cum deliberasset ire ad bellum contra Syros, in Ramoth Galaad, constituit Ochoziam filium suum Regem, vt pro eo gubernaret regnum Israel in Samaria. Et quia, vt sub anno mundi proximo, *num.* 1. dicemus, circa initia anni sequentis, occisus fuit Achab in bello, & sub finem illius anni, ipse quoque Ochozias interiit: Ideo illi duo anni, quibus idem Ochozias loco Regis eiusdem regnasse dicitur, accipi debent incompleti, & partim viuente, partim interempto iam patre. Tribuuntur autem ambo ipsi Ochoziæ, quia fere toto illo tempore, ipse regnum administrauit, primo absente, mox defuncto patre: Et nihilominus hi duo anni, non augent Chronologiam, quia includuntur in annis viginti duobus regni patris sui, quorum postremus fuit tantummodo inchoatus, vt sub anno insequenti *num.* 1. ostendemus. Quare vide quam procul à veritate aberrauerint Auctor Historiæ Scholasticæ, & alii, qui eundem Ochoziam crediderunt regnasse annis vndecim, videlicet duos sine socio, & nouem simul cum fratre suo Ioram: quod ex sacris Scripturis nulla ratione colligi posse videtur. 2

Regnat Ochozias cum patre Achab.

Sub finem eiusdem anni decimi septimi, vt paulo post confirmabitur; Iosaphat descendit in Samariam ad Achab Regem Israel, à quo honorifice admodum susceptus fuit. Nam ad eius aduentum mactauit Achab arietes, & boues plurimos ipsi & populo, qui venerat cum eo. Deinde persuasit ei, vt secum 3

Iosaphat venit ad Achab in Samariam.

eum pergeret in Ramoth Galaad contra Syros. Verum antequam irent, monente Iosaphat prius consulendum esse Dominum, congregauit Achab de Prophetis suis quadringentos viros, qui omnes interrogati, cuncta prænuntiarunt Regi prospera. Quin etiam vnus ex eis, Sedecias nomine, filius Chanaana, factis sibi cornibus ferreis: His (confidenter asserebat Regi Achab) *ventilabis Syriam, donec conteras eam.* Cum autem instante Rege Iosaphat, requisitus aduenisset Michæas Propheta Domini, ac interrogatus, ipse quoque primo prospera nunciasset, mox vero adiuratus à Rege, vt libere ac sincere ei sermonem Domini indicaret, vaticinatus esset aduersa: indignatus valde est Achab, cui Michæas denuo prophetauit malum, asserens subiungens: diuinam se vidisse visionem, ex qua intellexit, quod Dominus per spiritum mendacem in ore omnium Prophetarum dicti Achab, ipsum decipere decreuerat, vt ascenderet, & caderet in Ramoth Galaad. Hac de caussa, bonus Dei seruus Michæas, ab impiis multa mala pertulit. Nam & confestim à memorato pseudopropheta Sedecia grauiter in maxilla percussus fuit, & subinde ab iniquo Rege Achab, iussus est in carcerem includi, & pane tribulationis, atque aqua angustiæ sustentari, donec ipse de bello rediret in pace. Et nihilominus Propheta Domini, intrepidus in testificanda veritate persistit. Nam, vt omnes ex euentu probarent, quod ipse missus fuisset à Domino, cunctis audientibus respondit Regi: *Si reuersus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. 3. Reg. c. 22. ver. 2. vsque ad 29. & 2. Paralip. cap. 18. ver. 2 vsque ad 28.* Sane quod hæc acta sint anno superius notato, etiam manifestius colligi potest ex textu 70. Interpretum, qui loco Paralip. adducto, de Iosaphat verba faciens, ait: *Descendit in fine annorum ad Achab in Samariam, &c.* id est sub finem vitæ non ipsius Iosaphat, quem constat multis post obitum Achab annis superuixisse, sed ipsius Achab, qui non multo post in prælio contra Syros vulneratus interiit, vt locis citatis consequenter describitur, & nos sub anno mundi proximo *num. 1.* dicemus, Igitur

Michæa Propheta vaticinia, & ob ea fagellatur.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3138.

QVINTÆ MVNDI AETATIS

ANNVS 116.

1 ANNO proximo circiter inchoante, qui erat regni Iosaphat decimus octauus, & regni Achab vigesimus secundus, vt patet in Tabulis; profecti simul sunt duo isti Reges, cum exercitibus suis, in Ramoth Galaad. Et quoniam Rex Syriæ, equitatus sui Ducibus, ac præcipue triginta duorum curruum Principibus, præceperat, ne contra quenquam, nisi contra Regem Israel pugnare studerent: hoc audito Achab, callide, vt arbitror, hortatus est Iosaphat, vt regio vestitu procederet ad prælium: Ipse vero clam mutauit habitum suum, ne ab hostibus agnosci posset, quod ipse esset Rex Israel. Inito igitur certamine, videntes Syriæ Principes, Iosaphat regio cultu indutum, ceteris omissis, aggressi sunt eum, putantes ipsum esse Regem Israel. At ipse, vt vidit se in arcto positum, exclamans ad Dominum, ab eo statim adiutus est. Siquidem agnitus à Syris, quod ipse non erat Rex Israel, quem ipsi quærebant, Deo inspirante, cessauerunt eum persequi, atque ita de grauissimo vitæ periculo liberatus est. Contra autem impius Achab, quantumuis astutus, & incognitus, sagitta quadam à milite Syro in incertum iacta, inter ceruicem & scapulas, siue inter pulmonem & stomachum percussus, interiit eadem die ad vesperam. Quo tempore, præco receptui cecinit, & Rex delatus fuit in Samariam; linxeruntque canes sanguinem eius, de curru defluentem, iuxta verbum Domini eidem antea ab Elia prænunciatum, *3. Reg. cap. vlt. ver. 29. vsque ad 52. & 2. Paralip. cap. 18. ver. 28 vsque ad finem capitis.* Itaque Achab, vt dicebamus, vigesimum secundum regni sui annum, non solum non impleuit, sed tantummodo attigit. Sane præter cetera eius gesta hactenus narrata, additur etiam *loco Reg. citato ver. 39* quod ipse domum eburneam ædificauit, vrbesque non paucas extruxit. Sed quonam regni sui anno hæc egerit, non indicatur. Igitur

Iosaphat. & Achab ducunt exercitus contra Syros.

Iosaphat de mortis periculo diuinitus liberatur. Achab sagitta confixus interiit.

Eodem anno, per duos circiter menses, vel tres inchoato, nimirum mortuo Achab, regnare cœpit, vt dictum est, Ochozias filius eius solus super Israel: cuius opera fuerunt impiissima. Fecit enim ipse quoque malum in conspectu Domini, & adorauit Baal, ambulans in viis antecessorum suorum, *3. Reg. cap. 22. ver. 3. & 54. & 2. Paral. cap. 20. ver. 35.* 2

Regnat Ochozias solus in Israel, & impie agit.

Iosaphat autem, de dicto prælio, in quo peremptus fuerat Achab, cum salute rediens in terram suam, obuium habuit Iehu filium Hanani Prophetam, à quo redargutus fuit, quod impio Achab præbuisset auxilium, subindeque admonitus, quod hac quidem de caussa iram Domini commeruerat. Sed quia bona opera inuenta essent in ipso, nimirum abominatio, & destructio idolorum, propterea diuinam consecutus fuerat misericordiam, ac de maximo vitæ periculo liberatus. Itaque rex humiliter accepta Prophetæ correptione, in recognitionem tanti beneficii à Deo accepti, primo quidem voluit regni sui annos ab hoc deinceps esse numerandos, tanquam hoc signo palam protestari gestiens, tunc sibi vitam à Domino, regnumque pariter fuisse restituta, vt *ex 4. Reg. cap. 8. ver. 16* nos sub anno mundi 5143. *num. 2.* demonstrabimus. Mox diuini cultus augendi zelo admodum accensus, exiens ipse de Ierusalem, visitauit populum suum, à Bersabee vsque ad montem Ephraim, (isti enim erant dictionis suæ termini, primus australis, alter aquilonaris,) reuocauitque eum ad cultum Domini, & constituit in cunctis vrbibus suis Iudices, præcipiens eis, vt timorem Domini præ oculis habentes, abstinerent à muneribus, & à personarum acceptione, & vt cuncta diligenter, atque peragerent. Hæc, & einsmodi monita salutis pius Rex dabat seruis suis. Sed & in Ierusalem constituit Zabadiam filium Ismael, tanquam primarium Iudicem, ac veluti Regis vices gerentem, & Sacerdotes ac Leuitas, eorumque Pontificem Amariam, & Principes familiarum, vt caussas Domini iudicarent, & quæstiones de lege ac ceremoniis deciderent, ostenderentque populis, quæ facienda essent, ne peccantes, iram Domini super se ipsos inducerent, *2. Paralip. cap. 19. per totum.* 3

Iosaphat de bello rediens à Iehu Propheta corripitur.

Diuinum cultum augere curat.

Eodem anno, videlicet non multo post mortem Achab, fregit Mesa Rex Moabitarum fœdus quod habebat cum Rege Israel, nec voluit ei amplius soluere tributa, que solebat, centum millia agnorum, & totidem arietum; vt breuiter tangitur *4. Reg. capit. 1. versiculo 1.* & clarius *cap. 3. versic. 4. & 5.* Insuper iidem Moabitæ, conductis in auxilium Ammonitis & Idumæis, mouerunt bellum contra Iosaphat Regem Iuda nihil tale suspicantem: Qui, vt audiuit, illos cum ingenti multitudine iam ingressos esse regnum suum, & consistere in Asasunthamar, quæ est Engaddi, timore per- 4

Rex Moab deficit à Rege Israel.

Moabitæ cum Ammonitis, & Idumæis bellū inferunt regi Iosaphat.

territus,

territus, congregauit vniuersum Iuda, prædicatoque ieiunio, ante omnia contulit se ad deprecandum Dominum: Cumque stans in medio populi, ante atrium domus Domini nouum (nimirum ab ipsomet aut à patre eius, non de nouo ædificatum, aliusque additum, sed potius, vt reor, instauratum ac renouatum,) deuote admodum orasset: factus est spiritus Domini super quendam Leuitam de filiis Asaph, nomine Iahaziel, qui cunctis audientibus, Regi populoque prospera vaticinatus est, & sine pugna victoriam, Domino pro ipsis contra hostes dimicante. Ad cuius vocem omnes prostrati, adorauerunt Dominum, Leuitis Caath & Chore filiis, interim Deum Israel voce magna laudantibus. Postera autem die, summo mane, egressus Rex cum exercitu suo, hortabatur omnes, vt Deo, ac Prophetis eius crederent, & cuncta (dicebat) euenient prospera. Constituit etiam Cantores, qui præirent exercitum, laudantes Deum, & dicentes: *Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia eius.* Quæ cum canere cœpissent; Ecce immisit Dominus pessimam inter hostes seditionem, & pugnam intestinam, consurgentibus primo Ammonitis, ac Moabitis aduersus Idumæos, quibus interemptis, sese quoque mutuo Ammonitæ, Moabitæque pariter peremerunt. Ad quorum cadauera, cum peruenisset Iosaphat, vniuersusque populus eius, tres dies continuos, in detrahendis hostium spoliis valde opimis, insumpserunt. Quarto autem die, coogregati in valle, quæ deinceps ab hoc felici euentu, Vallis benedictionis dicta est; Inde postea reuersi sunt in Ierusalem, cum gaudio magno, ingredientes domum Domini cum psalteriis, & citharis, & tubis, vt debitas Deo gratiarum actiones exoluerent. Et exinde pacem habuit Iosaphat in circuitu regni sui: Siquidem irruerat pauor Domini super nationes finitimas, audientes, quod Dominus ipse pro populo suo pugnasset, *2. Paralip. cap. 20. ver. 1. vsque ad 31.*

Seditione inter eos exorta sese ipsos pariter interimunt.

Iudæi eorum spoliis ditantur.

5 Post hæc, vt traditur *loco Paralip. proxime adducendo*, iniit Iosaphat amicitias cum Ochozia Rege Israel, feceruntque vnanimiter classem in Asiongaber, quæ iret in Tharsis, & in Ophir, ad asportandum inde aurum. Displicuit autem hoc Domino, & propterea misit Eliezer Prophetam, ad Regem Iosaphat, qui prænuntiauit ei confractam iri classem, eo quod cum iniquo Rege fœdus percutere non fuisset veritus. Atque ita non multo post, exorta tempestate, naues contritæ, submersæque sunt. Quamobrem, volente eas Ochozia rursus reficere, recusauit Iosaphat, *3. Reg. cap. vlt. ver. 49. vsque ad 52. & 2. Paralip. cap. 20. ver. 35.* Et quoniam, quid nomine Tharsis, Ophirque accipiendum sit, iam sub anno mundi 3043. *num. 7. vsque ad 10.* pluribus declaratum est: restat hic tantummodo aduertere lapsum Iosephi, qui *lib. 9. antiq. cap. 1.* perperam scribit, prædictas naues à Iosaphat, & Ochozia fuisse paratas, vt ad Ponti, Thraciæque emporia proficiscerentur: cum tamen ex locis sacræ Scripturæ citatis, aperte constet, eas factas, confractasque fuisse in Asiongaber, quæ cum esset in littore maris rubri, vt manifeste traditur *3. Reg. cap. 9. ver. 26* quis non videt, quam stultum fuisset, nauigia in mari rubro fabricare, quæ ad Thraciæ emporia in maris mediterranei oris existentia, nauigarent? præsertim, cum tunc temporis, ignota omnino esset via nauigandi de mari rubro ad mediterraneum, & licet postea à Pharaone Nechao primum (vt nos sub anno mundi 3425. *num. 2.* ostendemus) deinde iterum postremo à Lusitanis, totius Asiæ circuitione, reperta fuerit: est tamen adeo longa, difficilis, & periculosa, vt nemo sanæ mentis, volens de Iudæa nauigare in Thraciam, nauem in mari rubro conscenderet.

Iosaphat init fœdus cum Ochozia.

Iosephi error detegitur.

Eodem anno ad finem vergere incipiente, cecidit Ochozias Rex Israel per cancellos cœnaculi sui, in Samaria existentis, cumque ex ictu grauiter ægrotaret, misit nuncios in Acharon vrbem Philisthinorum, vt consulerent idolum Belzabub, quod ibidem colebatur, num de illa ægritudine conualescere posset. Quibus de Samaria egressis, Ecce Elias, Angeli monitu occurrens, eos increpauit, quod, perinde ac si non esset Deus in Israel, ad consulendos deos alienos proficiscerentur, subiunxitque propterea Ochoziam Regem de lectulo, in quo iacebat, non surrecturum, sed in sua infirmitate moriturum. Quæ cum ab eisdem Nunciis relata fuissent Regi, ille furibundus confestim misit quinquagenarium Principem cum eius militibus, qui ad se omnimodis perducerent Eliam: quos cum ad Prophetæ vocem, ignis mirabiliter de cœlo cadens, illico vorasset: misit alterum cum eius comitatu: quibus tametsi idem prorsus accidisset; addidit tamen insanus Rex mittere tertium, qui sibi suisque interitum veritus, flexis genibus coram Propheta, humiliter eum precatus est, vt misertus animæ suæ, & eorum qui cum ipso erant, dignaretur descendere, & venire ad Regem. Quibus auditis Elias, ab Angelo monitus, descendit, venitque cum illo ad Ochoziam, cui denuo intrepide mortem prænunciauit, quæ non multo post subsequuta est, vt latius describitur *4. Reg. cap. 1. per totum.* 6

Ochozia ægrotante Elias prædicit interitum.

Sub finem igitur eiusdem anni (qui, vt dictum est, erat secundus regni ipsius Ochoziæ regis Israel, & decimus octauus regni Iosaphat regis Iuda, vt dicitur *4. Reg. cap. 3. ver. 1.* & concurrit etiam cum anno secundo regni Ioram filii Iosaphat pariter cum patre regnantis super Iudam, vt patet in tabulis, & manifeste traditur *4. Reg. cap. 1. ver. 17.*) mortuo Ochozia sine liberis, regnauit pro eo frater eius Ioram filius Achab super Israel in Samaria duodecim annis, vt exprimitur *4. Reg. cap. 3. ver. 1.* Quare oportet primum annum regni Ioram Regis Israel, fere totum concurrisse cum anno decimo nono regni Iosaphat, vt in tabulis digestum videri poterit. Ex dictis igitur duo inferri possunt: Primo, verum esse, quod supra sub anno mundi 3137. *num. 2.* diximus, annos duos regni Ochoziæ Regis Israel, sacram non augere Chronologiam, vtpote qui includi debent in annis regni patris sui Achab: Siquidem ipse Ochozias, vt probatum est, regnare cœperat anno regni Iosaphat decimo septimo, qui concurrebat cum anno regni Achab vigesimo primo, & sub finem anni decimi octaui regni Iosaphat, qui erat vigesimus secundus, vltimusque regni, ac vitæ Achab, mortuo Ochozia, regnauit frater eius Ioram. Et hoc notandum valde est, quoniam ex eiusmodi animaduersionis defectu, multi scriptores confusi fuerunt, & Chronographi passim in hisce Regum Israel annis supputandis decipiuntur. Alterum quod ex prædictis inferri potest, est, falli Ricardum de Sancto Victore, *in suo de concordantia temporum libello*, vbi ait: Ioram filium Achab, regnasse annum vnum cum Ochozia fratre suo, & vndecim ab obitu fratris. Id enim sacræ videtur repugnare Scripturæ, quæ *4. Reg. cap. 1. ver. 17. & cap. 3. ver. 1.* aperte loquitur de tempore, quo regnare cœpit Ioram post obitum Ochoziæ fratris eius, & tamen asserit, ipsum Ioram regnasse duodecim annis, & nusquam alias dicit ipsum regnasse vndecim annis. Sane Ricardo imposuit, quod alter Ochozias, filius scilicet Ioram Regis Iuda, interdum legatur regnasse anno vndecimo, interdum vero duodecimo regni Ioram Re- 7

Moritur Ochozias, & regnat frater eius Ioram in Israel.

Anni Ochoziæ sacram non augent Chronologiam.

Aduertere quid debeant Chronographi.

Ricardi dictum redarguitur.

gis Israel. Inde enim elicit Ricardus, annum vltimum regni Ioram Regis Israel, dici, esseque vndecimum respectu temporis, quo regnauit solus; duodecimum vero ex quo regnare cœperat cum Ochozia fratre suo. Sed ratio cur Ochozias rex Iuda, quandoque dicitur regnasse anno vndecimo, quandoque autem duodecimo regni Ioram Regis Israel, est illa, quam assignat Caietanus *super 4. Reg. c. 8.* nimirum, quia dictus Ochozias bis regnare cœpit super Iuda, nempe primo cum patre grauissima tunc ægritudine laborante: & hoc contigit anno vndecimo regni Ioram Regis Israel: altera vice, quando successit patri defuncto, & hoc fuit anno regni duodecimo prædicti Ioram Regis Israel, vt nos sub anno mundi 3150. *num. 5.* clarius explicabimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3139.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 117.

1 ANno regni Ioram Regis Israel primo, videlicet non multo post obitum Ochoziæ, vt infra *num. 4.* probabitur; sublatus fuit Elias igneo curru: per turbinem in cœlum, Eliseo discipulo relicto. Huius raptus historia, quia dilucide accurateque describitur *4. Reg. cap. 2. ver. 1. vsque ad 13.* libenter lectorem ad illum locum remittimus. Porro præcipua Eliæ gesta, laudesque, breui elogio comprehensæ habentur Ecclesiastici *cap. 48. ver. 1. vsque ad 13.* inter quæ illud valde insigne est, quod primus omnium, ipse mortuum ad vitam reuocasse legatur. Ponam hic verba Ecclesiastici, vt quædam in eis obscuriora clarius explicemus. *Et surrexit* (inquit) *Elias Propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat. Qui induxit in illos famem, & irritantes illum inuidia sua pauci facti sunt: non enim poterant sustinere præcepta Domini*: hoc est, qui idololatras fame, aliisque à Deo vltionibus minuendos, atque ad paucitatem redigendos curabat, eo quod, quia illi non poterant sustinere præcepta Domini, quæ ipse cum magno spiritus ardore eis proponebat, inuidiæ stimulis, maloque acti zelo, irritabant prouocabantque ipsum, ad flagella eis à Domino imprecanda. Sequitur: *Verbo Domini continuit cœlum, & deiecit de cœlo ignem ter.* Videlicet bis super Quinquagenarios Principes, & semel super holocaustum. *Sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter gloriari tibi?* id est sicut tu? *Qui sustulisti mortuum ab inferis de sorte mortis in verbo Domini Dei. Qui deiecisti reges ad perniciem*, nimirum Achab, & vxorem eius Iezabel, & filios eorum Ochoziam & Ioram, & omnem eorum stirpem. Item Ioram filium Iosaphat, quibus omnibus prædixit perniciem & interitum irreuocabilem, atque ineuitabilem. Vnde & subiungitur: *& confregisti facile potentiam ipsorum, & gloriosos de lecto suo*: quia scilicet prædicti Reges potentia, & gloria sua, non potuerunt eludere prædictiones Eliæ contra eos absque vlla difficultate enuntiatas, quibus quodammodo deiecit eos, quosdam quidem gladio inimicorum, quosdam vero, videlicet Ochoziam Regem Israel, & Ioram Regem Iuda, de lecto, ægritudine qua laborabant consumptos. *Qui audis in Sina iudicium, & in Horeb iudicia defensionis*: hoc est diuinæ vltionis contra idololatras illis verbis prolata. *Et erit quicumque fugerit gladium Hazael, occidet eum Iehu; & quicumque fugerit gladium Iehu, interficiet eum Eliseus.* Constat autem, quod quemadmodum Scriptura sacra vsurpat verbum, *defendere*, pro *vlcisci*, vt patet Iudith *cap. 8. in fine, & ad Rom. cap. 12. ver. 19.* ita nunc nomen, *defensionis*, pro, *vltione. Qui vngis Reges ad pœnitentiam*: hoc est Hazael, & Iehu, ad pœnam transgressoribus seu idololatris infligendam: *& Prophetas facis successores post te.* Eliseum intelligi volens (numero plurali, pro singulari, vt alias non semel, vsurpato. *Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. Qui scriptus es in iudiciis temporum, lenire iracundiam Domini: conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Iacob*: ac si dicere voluisset: Qui iuxta quod scriptum reliquit Malachias *in calce prophetiæ suæ*, venturus es temporibus iudiciorum Dei, vt lenias temperesque iracundiam eius, præparando vias eius, & conuertendo disponendoque homines ad Sanctorum Patrum vestigia, toto corde sectanda. Quod quidem iam semel factum est per Sanctum Io. Baptistam in spiritu Eliæ, quando scilicet venit Dominus iudicare, punireque in semetipso peccata mundi: Et iterum creditur per ipsam Eliæ personam esse præstandum, ante secundum Domini aduentum, finaleque iudicium, vt sequenti numero ostendemus. Denique concludit sermonem suum Ecclesiasticus de Elia dicens: *Beati sunt qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt: nam nos vita viuimus tantum, post mortem autem non erit tale nomen nostrum*: significans eos fore beatos, qui non solum ipsum vidisse, sed ex charitate, monitis suis obtemperasse, gaudebunt.

Quod autem iste Elias adhuc viuat, communis 2
est sententia SS. Patrum, præsertim inferius citandorum. Neque obstat, quod in curru igneo sublatus dicatur: quia quemadmodum Ionas diuina virtute in ventre ceti triduo sospes, & tres pueri in camino ignis ardentis, illæsi aliquandiu conseruari potuerunt: Ita Elias in dicto curru igneo. Quod item 3
idem Elias (vt ex locis Ecclesiastici, & Malachiæ paulo ante adductis colligi potest) venturus sit ante extremum vniuersalis iudicii diem, prædicare fidem Christi: tametsi aliqui dubitasse videantur, videlicet B. Hieronymus, Rupertus, Burgensis, Vatablus, & alii, *super Malachia cap. 4. ver. 5.* exponentes de Sancto Io. Baptista, illa Prophetæ verba: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, &c.* Hos tamen satis neruose redarguit Ribera in dicti loci expositione, probatque communiorem Græcorum, Latinorumque Patrum, tum veterum, tum recentiorum sententiam esse, quod sicuti S. Io. Baptista in spiritu Eliæ primum Domini aduentum præcessit: ita ipsemet Elias in propria persona, præcedet secundum. Sic sensisse videntur Origenes *tomo 7. in Ioannem*, S. Chrysostomus *homil. 58. in Matthæum*, S. Gregorius Nissenus *sub finem libelli, de aduentu Domini in carne contra Iudæos*. B. Theodoretus *super citatum Malachiæ caput*, S. Iustinus Martyr *in Dialogo cum Tryphone*, S. Ambrosius *super illud 1. ad Corin. cap. 4. ver. 9. Puto enim quod Deus, &c. Et super illud Apocalyp. cap. 11. ver. 3. Et prophetabunt &c.* S. Augustinus *lib. 20. de Ciuit. cap. 29.* B. Gregorius *lib. 14. Moralium cap. 11. & lib. 35. cap. 15. & homil. 29. in Euangelia*, vbi ait, quod Elias in cœlum aereum subleuatus est, vt in secretam quandam terræ regionem repente duceretur, vbi in magna iam carnis ac spiritus quiete viueret, quousque ad finem mundi redeat, & mortis debitum soluat. Item S. Isidorus *in lib. de ortu, & morte Sanctorum, cap. 35.* Beda *in cap. 17. Matthæi, & cap. Marci 9.* Euthimius, Anselmus, & B. Thom. *super cap. Matthæi citato.* Petrus Galatinus *libro duodecimo, capit. primo.* Samuel Marrochianus *in Epistola de aduentu*

Elias igneo curru in cœlum tollitur.

Eius gesta laudesque ex lib. Ecclesiastici.

Quod adhuc viuat.

Quod non multo ante finale iudicium venturus sit ad pœnitentiam prædicandam.

Messiæ cap. 19 & Iulianus Toletanus *lib. 1. contra Iudæos* & alii, quos præfatus Ribera, loco præallegato adducit.

Quod Spiritus Eliæ requieuerit super Eliseum.

3 Ceterum Eliseus, qui raptui Eliæ præsens fuit, accepto eiusdem Eliæ pallio, quod ei ceciderat, percussit cum eo bis aquas Iordanis, quæ mirabiliter diuisæ sunt, præbueruntque ei transitum. Quod de longe videntes filii Prophetarum, qui habitabant in Iericho, intellexerunt spiritum Eliæ requieuisse super Eliseum, & occurrentes adorauerunt eum, recusantemque coegerunt, vt mitteret quinquaginta viros robustos ad quærendum Eliam, putantes quod spiritus Domini transtulisset eum in vnum ex montibus, aut vallibus inde non valde remotis: qui post triduum cum non inuenissent illum, reuersi sunt ad Eliseum in Iericho. Vbi quoniam aquæ illius vrbis erant pessimæ, rogatus Propheta à viris Iericho, iussit sibi in vase nouo afferri sal, quo fonti aquarum immisso illæ sanatæ sunt. Contigit autem cum ascenderet Eliseus de Iericho in Bethel, vt irrisus à quibusdam pueris replicantibus ei per ludibrium: Ascende calue: ascende calue: maledixerit eis: ad cuius vocem, egressi de saltu, duo vrsi, lacerauerunt ex eis quadraginta duos. Ipse vero abiit de Bethel in montem Carmeli, & inde reuersus est in Samariam, *4. Reg. cap. 2. ver. 13. vsque ad finem capitis* Probabile vero admodum est, quod à quibusdam asseritur, memoratos scilicet pueros fuisse filios Prophetarum excelsorum Bethel, aut certe eorum, qui colebant vitulos aureos, quorum alterum posuerat Ierobo-am Rex Israel in Bethel. Huiusmodi enim idololatræ, Prophetas Domini odio prosequentes, eosdem persequi solebant. Quare non mirum est, si etiam paruuli, mores parentum imitati, Sanctum Prophetam ausi sunt subsannare. Iuste igitur percussit eos Eliseus. Siquidem iuxta verbum Domini, quod factum fuerat ad Eliam in monte Horeb, inter illos tres, qui vngendi erant, vt de idololatris vltionem sumerent, etiam ipse Eliseus fuerat computatus, vt sub anno mundi 3124. *num. 5* dictum est.

Quædam eius miracula.

Qui essent pueri, quibus maledixit Eliseus.

Ioram rex Israel cum rege Iuda & rege Idumæorum bellum infert Moabitis. Eliseus prospera prænunciat prædictis regibus.

4 Eodem anno primo regni sui, vt ex paulo post dicendis patebit, Ioram Rex Israel, non distulit inferre bellum Moabitis, qui à fratre suo Ochozia defecerant, nec ab eo, propter repentinum infirmitatis suæ casum, subiugari potuerant. Itaque recensito vniuerso Israele, & insuper in auxilium conuocatis Iosaphat Rege Iuda, & Rege Idumæorum; profecti sunt tres Reges, cum exercitibus suis, per viam deserti Idumææ, septem diebus: Cumque aquæ penuria vehementer laborare cœpissent, requiriuit Iosaphat, num ibi esset aliquis Propheta Domini: responsumque est ei, adesse Eliseum filium Saphat, qui alias fundebat aquam super manus Eliæ. Ex quo patet, quod *num.* 1 *asseruimus*, nimirum hoc eodem anno inter obitum Ochoziæ, & bellum istud contra Moabitas, contigisse raptum Eliæ. Consultus ergo Eliseus à Ioram Rege Israel, durius eidem respondit: veruntamen in gratiam Regis Iuda, qui etiam præsens aderat, prophetauit, eos sine pluuia & vento, copiosam breui aquam habituros, & insuper de Moabitis victoriam consecuturos: quod & factum est. Etenim sequenti die, descendentibus aquis per viam Idumææ, contra Moabitas, terramque replentibus; ipsi, & iumenta eorum, recreati sunt. Postridie vero, orto iam sole, Moabitis qui ex aduerso aquarum hostibus obuiam ascendebant, visæ sunt aquæ velut sanguis, rubræ. Quamobrem opinati hostes inter se confligisse, ac mutuo esse cæsos, raptim ad spolia de ipsis detrahenda cucurrerunt: sed incauti ab Israelitis aggressi, atque in fugam versi sunt, eorumque subinde ciuitates vastatæ, illa excepta, in qua erat Rex: quæ ipsa quoque cum acriter oppugnaretur, nec iam posset aliter Rex Moab rebus suis prospicere, arrepto primogenito suo, super vrbis murum immolauit eum Diis suis, in holocaustum. Quod videntes, pariterque horrentes Israelitæ, indignati valde, statim recesserunt ab eo, *4. Reg. cap. 3. ver. 6. vsque ad finem capitis.*

5 Circa primos eosdem anni menses, vt numero sequenti ostendemus, venit ad Eliseum quædam mulier vidua, & pauperrima, & insuper ære alieno longe supra vires obstricta, quæ fuerat vxor vnius Prophetæ, humiliter exponens ei afflictionem suam, nimirum, quod creditor volebat tollere duos filios eius in seruos sibi. Cui vir Dei, vt cognouit, quod illa nihil aliud haberet in domo sua, nisi parum olei, quo vngi posset, mira Dei virtute multiplicauit oleum illud, præcepitque ei, vt eo vendito, solueret debita, & de reliquo viueret ipsa cum filiis suis. *4. Reg. cap. 4. ver. 1. vsque ad 8.* Et quoniam tunc temporis, Elisei fama nondum vulgata valde erat, vt numero sequenti constabit, probabile est, virum prædictæ mulieris, fuisse vnum ex illis Prophetis, qui, vt *num. 1.* dictum est, nouerant Eliæ spiritum requieuisse super Eliseum, illamque à marito paulo ante defuncto edoctam, confestim ac nouit ipsum Eliseum de castris Israelinicis rediisse, ad illum non tanquam ad diuitem recurrisse, sed tanquam ad Eliæ alumnum, quem sperabat expeditum inopiæ suæ prouisurum, & ideo non fuit segnis continuo exequi, quodcunque sibi à Propheta imperatum fuit, vt ex historia loco Reg. citato relata apparet.

Multiplicat mirabiliter oleum viduæ pauperis.

6 Per idem quoque tempus, transiens Eliseus per Sunam ciuitatem tribus Issachar, vt patet *Iosu. cap. 19. ver. 18.* non semel hospitio susceptus fuit à muliere quadam diuite, & ab eadem actiones eius sedulo obseruante, agnitus est, quod vir Dei sanctus esset. Quamobrem illa, de consensu viri sui, parauit ei cœnaculum paruum, & in eo quæ necessaria erant, vt ibidem ad libitum suum Propheta diuertere, commodeque hospitari posset. Cui Eliseus, in huius gratuitæ hospitalitatis recognitionem, humanissime obtulit fauorem suum, si opus esset, apud Regem, vel militiæ principem. Verum postea quam intellexit, illam nihil eiusmodi opus habere, sed cum esset sterilis, admodum exoptare de viro suo successionem, sexumque virilem: impetrauit ei à Domino filium, quemadmodum accurate describitur, *4. Reg. cap. 4. ver. 8. vsque ad 18.* Ex qua descriptione, duo inferri possunt, valde apposita ad iam digestam horum temporum notationem comprobandam. Primo ex illis Elisei verbis: *Vis vt loquar Regi, vel Principi militiæ &c.* apparet memoratam filii impetrationem, post prænarratum Moabiticum bellum contigisse: quandoquidem certum est, Eliseum non modo non fuisse acceptum, sed nec forte notum Regi, aut Principibus eius, nisi posteaquam prophetauit eis de Moabitica gente victoriam. Secundo deduci potest, non solum Eliæ raptum, sed & prædictum bellum aduersus Moabitas gestum, & item duo memorata Elisei miracula, nimirum olei multiplicationem, & Sunamitidi sublatam sterilitatem, proculdubio intra priores menses anni primi regni Ioram regis Israel contigisse, eo prorsus, quo in sacro textu, & à nobis narrata sunt, ordine: tum quia ex illis verbis, quæ viro suo dixit Sunamitis: *Animaduerto quod vir Dei sanctus sit iste.* Satis manifeste insinuatur, quod necdum tunc publice innotuerat, Eliseum esse Prophetam: alioqui ex fama publica, siue ex miraculis de ipso vulgatis, non autem ex sedula actuum eius obseruatione, illa cognouisset Elisei sanctitatem: tum quia necesse est ponere, præfatum Sunamitidis filium, na-

A Sunamitide hospitio suscipitur, eique obtinet eadem sterili à Domino filium.

Horum temporum ratio.

tum esse anno primo circiter desinente, vel secundo circiter inchoante, regni Ioram Regis Israel: alioqui non potuissent sub eodem Rege, qui duodecim dumtaxat annis regnauit, fieri, quæ sequuntur, nempe filij Sunamitidis suscitatio, & post eam fames septem annorum, ac deinde post famem recoperatio bonorum dictæ Sunamitidis, à prædicto Rege impetrata, & mox alia, quæ suo loco dicentur. Nam oportet, quod filius Sonamitidis, tertium saltem iam expleuisset annum, quando capitis dolore correptus, interijt. Siquidem egressus erat ad messores, & iam loqui didicerat. Dicebat enim: *Caput meum doleo, caput meum doleo.* Quæ certe non videntur posse conuenire puerulo minoris ætatis. Quare cogimur dicere, ipsum, & mortuum, & ad vitam fuisse reuocatum, inchoante circiter anno quinto, regni dicti Ioram, & non prius nec postea. Clarum est enim, quod post suscitatum puerum, Eliseus prænuntiauit famem septem annis duraturam, quæ illico subsecuta est. Quibus expletis, hoc est circa initia anni duodecimi regni eiusdem Regis, reuersa est mulier à peregrinatione sua, & iussit rex eidem reddi bona sua. Post hæc vero, accidisse lusionem Naaman Syri, sub anno mundi 3150. *num. 4.* probabitur: Et denique sub finem eiusdem anni duodecimi, interfectum fuisse Ioram Regem Israel, certissimum est. Ecce quomodo, quæ recensuimus, necessario complectuntur totum fere tempus regni ipsius Ioram, ita vt, quæ in primo huius regis anno acta fuisse diximus, ad posteriora tempora transferri nullo modo possint.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3140.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 118.

Sunamitis peperit filium Elisei orationibus impetratum

1 ANno igitur regni Ioram Regis Israel secundo, circiter ineunte, vt ex paulo ante dictis manifestum est; peperit Sunamitis filium, eidem Elisei precibus a Domino impetratum, de cuius partu fit mentio *4. Reg cap. 4. ver. 17.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3143.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 121.

Moritur filius Sunamitidis.

1 ANno regni Ioram Regis Israel quinto inchoante, nimirum primo, vel secundo anni sacri mense, nempe in diebus messis; memoratus Sunamitidis filius, cum creuisset, tresq; esset iam annos natus, & quadam die iuisset ad patrem suum, in campo cum messoribus existentem; cœpit apud eum conqueri, quod caput doleret: quamobrem deferri eum fecit pater domum ad matrem suam, vbi eadem die mortuus est. Confestim autem Mater, vt vidit puerum mortuum, posito cadauere eius super lectum Elisei, iussit sibi sterni asinum, ac festina cucurrit ad eum, in montem Carmeli tunc commorantem, prostrataq; ad pedes Prophetæ, lamentabatur de obitu filij. Itaque miseratione commotus vir Dei, misit illico Gezi seruum suum, vt poneret baculum suum super faciem pueri: veruntamen muliere interim non acquiescente, venit ipse cum ea ad puerum. Quibus, cum rediens Gezi occurrisset, nunciassetq; non surrexisse puerum, ingressus est Propheta cœnaculum, in quo iacebat mortuus, & clauso ostio, orauit, incuruauitque se super cadauere, semel atque iterum, ponens oculos suos, & os, & manus, super oculos, & os, ac manus pueri. Et prima quidem vice tantummodo calefacta est caro defuncti: Secunda autem, oscitauit puer septies, aperuitque oculos, & reuixit, restitutusq; est matri suæ. Eliseus autem reuersus est in Galgala, *4. Reg. cap. 4. vers. 18. sq. ad 38.* Veruntamen antequam exiret de Sona Eliseus, prædixit famem continuo subsequuturam, ac septem annis continuis in terra Israel duraturam. Quamobrem Sunamitis, suasu Prophetæ, perrexit in terram Philisthinorum, ibiq; mansit, donec cessauit fames, vt traditur *4. Reg. cap. 8. vers. 1. & 2.*

Ab Eliseo suscitatur.

Et fames 7. annorum prædicitur.

Eodem anno quinto regni Ioram Regis Israel, 2
qui concurrit cum vigesimo tertio regni Iosaphat Regis Iuda, vt testatur Ricardus de Sancto Victore *in suo tractatu de concordia Regum Israel & Iuda corregnantium*, & nostris apparet in tabulis; Et idem annus dicitur fuisse quintus regni eiusdem Iosaphat, vt expressum habemus loco Reg. proxime citando: quintus, inquam, non ab initio regni, sed ab anno regni eius decimo octauo; quando protegente ipsum Deo, in pugna contra Syros manifestum euasit mortis periculum, vt nos sub anno mundi 3138. *num. 3.* exposuimus: Hoc inquam anno, regnauit Ioram filius Iosaphat super Iuda, quemadmodum traditur *4. Reg. cap. 8. vers. 16.* vbi aduertere oportet, necessario supponendum esse, quod iste Ioram, bis adhuc viuente patre Iosaphat, declaratus fuerit Rex, cœperitque conregnare patri: Siquidem sub anno mundi proxime adducto *num. 7.* diximus, Ioram filium Achab, cœpisse regnare super Israel, anno decimo octauo regni Iosaphat Regis Iuda, qui pariter erat annus secundus regni Ioram filii ipsius Iosaphat. Ergo necesse est, quod iste Ioram filius Iosaphat regnare cœperit cum patre, anno regni patris sui decimoseptimo, quemadmodum nos sub anno mundi [illegible] iam diximus. Hic autem sacer textus iterum dicit, Ioram filium Iosaphat, regnasse anno quinto regni Ioram filii Achab, & pariter anno ipsius Iosaphat quinto, nimirum, vt diximus, à præseruatione eius ab euidenti mortis periculo, qui re vera erat regni Iosaphat annus vigesimus tertius, vt paulo ante declaratum est. Igitur pro certo supponere debemus, ipsum Iosaphat, prima quidem vice tradidisse filio suo Ioram Regis titulum, regnique administrationem, idque tantum, donec ipse de Samaria rediret in Ierosalem. Nunc autem, cum iam senex esset, & forte etiam, præ corporis debilitate, iam non posset solus omnia regni negotia sustinere, probabiliterque crederet, se non valde diu superstitem fore, testamentum suum condidisse, & ceteris quidem filiis suis largitum esse munera, & pensitationes, nec non & aliquot ciuitates in Iuda: Regnum autem tradidisse ipsi Ioram, eo quod esset primogenitus, quemadmodum distincte narratur, *2. Paral. cap. 21. vers. 1. & 3.* Vbi etiam nomina ipsa fratrum dicti Ioram recensentur: Voluisseque insuper, vt ex tunc Ioram possessionem regni acciperet, ac secum actualiter regnaret. Regnarunt itaque post hæc simul pater & filius tribus annis, vt asserit Richardus, *vbi supra*, id est vsque ad annum regni Iosaphat vigesimum quintum expletum, qui fuit postremus regni pariter, ac vitæ suæ.

Quod Ioram filius Iosaphat bis cum patre regnare cœperit.

Quod autem legimus *4. Reg. cap. 8. ver. 17. & 2. Paralip. cap. 21. ver. 5. & 20.* videlicet: *Triginta duorum annorum erat Ioram cum regnare cœpisset, & octo annis* (subintellige incompletis, vt nos sub anno mundi 3150. *num. 5.* probabimus) *regnauit in Ierusalem*: procul dubio ad hoc tempus referri debet, non autem ad illud, quando per occasionem regnare cœperat, do- 3

De annis regni Ioram filii Iosaphat.

nec

nec rediret pater: neque ad illud, quando regnare cœpit post mortem patris. Nam ab hoc anno quinto regni Ioram Regis Israel, vsque ad duodecimum eiusdem, in quo mortuus est Ioram Rex Iuda, computatione quam vocant, inclusiua, subducuntur anni octo: quibus dictus Rex Iuda, regnasse dicitur, vt in tabulis digestum inuenies. Et hinc proditur lapsus Eusebii, Genebrardi, Lucidi, & aliorum, qui in suis annorum Regum Iuda supputationibus ponunt, prædictum Ioram regnasse octo annos, ab obitu patris sui Iosaphat, cum tamen re vera, quinque duntaxat annis patri superuixerit, vt etiam apparet in tabulis.

Chronographorum lapsus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3145.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 123.

Iosaphat moritur.

1 SVb finem anni regni Ioram Regis Israel septimi, qui iuxta proxime prædicta, erat tertius regni Ioram Regis Iuda; necesse est mortuum esse Iosaphat Regem Iuda. Hoc enim tempore impletur numerus viginti quinque annorum, quibus ipsum regnasse, iam sub anno mundi 3120, *num.* 2. probatum est.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3146

QVINTÆ MVNDI AETATIS
ANNVS 124.

Ioram filius Iosaphat regnat solus super Iudam.

1 ANno octauo inchoante regni Ioram filii Achab Regis Israel, regnauit Ioram filius Iosaphat solus super Iuda, qui vt primum sese in regno confirmatum vidit, occidit omnes fratres suos, & quosdam de Principibus regni sui, quod forte fratrum suorum amici essent admodum intrinseci. Hos fratres dicti Ioram, Auctor Breuiarii temporum, falso Philonis nomine, à Io. Annio inscriptus, tradit non vere fuisse filios Iosaphat, sed de progenie Nathan prodiisse: quod aperte refragatur Scripturæ sacræ, *2. Paralip. cap. 21. ver. 2.* vbi de prædicto rege Ioram, hæc ad verbum subiunguntur: *Qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Azariam & Michael, & Saphatiam; omnes hi filii Iosaphat regis Iuda. Deditque eis pater suus multa munera, argenti, & auri, & pensitationes, cum ciuitatibus muni[ti]ssimis in Iuda; regnum autem tradidit Ioram, eo quod esset primogenitus. Surrexit ergo Ioram super regnum patris sui, cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, &c.* Quid clarius aduersus istum pseudo Philonem dici potuit? aut ad prodendam dicti Io. Annii imposturam, accommodatius? Sed & hoc obiter sit dictum. Ioram autem, non his contentus, fecit malum in conspectu Domini, ambulans in viis Regum Israel, fortasse seductus ab vxore sua Athalia, quæ filia fuerat Regis Achab, vt dicitur *2. Paralip. cap. 21. ver. 6.* filia, inquam, imitatione, non natura, vt notat B. Hieronymus *in quæstionibus Hebraicis super libr. Paralip. 2. Nam Athalia, inquit, vxor Ioram imitatrix fuit operum Achab fratris sui: ipsa vero fuit filia Amri* vt legimus *2. Paralip. cap. 22. ver. 2.* Quanquam tutius videatur dicendum, ipsam Athaliam, re vera fuisse filiam Achab, vt locus Paralip. primo citatus expresse tradit. Dici vero etiam filiam Amri, quia erat neptis eius. Sic Iehu qui *4. Reg. cap. 9. ver. 2.* dicitur filius Iosaphat filii Namsi: *2. Paralip. cap. 22. ver. 7.* vocatur filius Namsi: more Hebræorum, qui maiores, patres; minores autem filios nuncupare solebant, vt à nobis sæpissime notatum est: Præsertim cum non vsquequaque certum sit apud omnes, præallegatas quæstiones vere esse B. Hieronymi. Insuper Ioram Rex Iuda, derelicto cultu Domini, fabricauit excelsa in vrbibus Iuda, & præuaricari fecit subditos suos. Quæ omnia post obitum patris acta esse certum puto. Non enim viuente patre rege admodum pio talia patrare Ioram ausus esset. Propter hæc igitur peccata, flagellauit eum Dominus multis calamitatibus, quas, quia ipse in malis nihilominus perseuerabat, gradatim quoq; Dominus manum suam aggrauando, multiplicabat. Prius namque afflictus fuit Ioram regni diminutione: deinde eiusdem ab hostibus inuasione, ac deprædatione: mox pessimo, diuturnoque corporis languore: demum morte miserabili, ac post ipsam quoq; crudeli stirpis suæ occisione: Ita vt de filiis, ac nepotibus suis, vix vnus, Ioas nomine, adhuc infantulus, occultari potuerit, vt locis propriis dicemus. Factum est autem, diuina miseratione, ne tota domus dicti Ioram extingueretur, sicut domus Ierobnam, & Baasa, & Achab Regum Israel, propter pactum, quod habuerat Dominus cum Dauide, vt poneret de filiis suis super sedem suam omni tempore. Igitur, permittente Domino, in punitionem præuaricationum præfati Ioram Regis Iuda, rebellauerunt ab eo Idumæi, constitueruntq; sibi Regem, qui non esset amplius subditus Regi Iuda, vt à temporibus Dauidis hactenus fuerant, sed absolute regnaret super eos, quemadmodum re ipsa factum est. Nam etsi eosdem Idumæos postea Ioram cum exercitu suo percusserit, non tamen sub ditione sua illos ipse denuo reducere vnquam valuit *2. Paralip. cap. 21. ver. 4. vsque ad 10.* Eosdem vero Idumæos, post multos annos, multo amplius humiliauit Amasias, vt sub anno mundi 3208. *num. 1.* dicemus.

Flagella quibus à Domino Ioram plexus.

Idumæorum defectio.

Post Idumæorum defectionem, secuta est alia, nimirum vrbis Lobnæ defectio. Hæc aliquando etiam vocatur Lebna, siue Labana: non enim vbique eadem est prioris syllabæ litera vocalis, vt notat Masius *cap. 1 Iosu. cap. 10.* Erat autem ista ciuitas in tribu Iuda, vt patet *Iosu. cap. 15. ver. 42.* Et credendum est, quod fuerit satis potens: tum quia temporibus Iosue, habebat proprium Regem, quemadmodum legimus *... cap. 10. ver. 20.* tum vero maxime, quia alioqui non ausa esset rebellare à Rege Ioram, & à reliquo regno Iudæ. Et quoniam neque hisce aduersis eruditus, emendatusve est Ioram Rex: Volens eum Dominus adhuc grauius affligere, ne vllam posset impœnitentiæ suæ prætendere excusationem: palam præmonuit eum per literas eidem allatas, nomine Eliæ Prophetæ, quas oportet, vel non ab Elia Thesbite, qui proculdubio (vt sub anno mundi 3139. *num. 1.* dictum est) iam multis annis antea, videlicet primo anno regni Ioram Regis Israel translatus fuerat: sed ab alio eiusdem nominis Propheta fuisse acceptas, vt sentit Caietanus *super 2. Paralipom. cap. 21.* Vel potius, vt arbitror, ab ipso Elia Thesbite, tanquam à magnæ auctoritatis viro, de cuius sanctitate, & in futuris prænunciandis veritate, nullus remanebat ambigendi locus, ab incognita regione fuisse transmissas; aut ante eius raptum, Eliseo, siue alicui alio relictas, simul cum mandato, vt postea tali tempore, Regi Ioram præsentari nuntio deberent. Sane in hisce literis, exprobrabat Propheta Regi peccata sua, nimirum quod à patribus suis Asa, & Iosaphat, degenerasset, & impiorum Regum Israel exempla secutus, à Domino recessisset, & præuaricari fecisset Iudam, ac insuper fratres suos meliores se, gladio interfecisse.

2 De vrbe Lobnæ, & eius defectione.

De literis Eliæ ad Ioram perlatis.

Deinde prædicebat ei diuinam vltionem, nempe grauès admodum calamitates, eidem in regno, in propriis filiis, & vxoribus, nec non in omni substantia domus suæ, sine dubio superuenturas: & denique ipsimet languorem vteri pessimum, donec sensim egrederentur vitalia eius. Quæ omnia venerunt super Ioram Regem Iuda. Nam perseuerante ipso in iniquitatibus suis, non multo post, suscitauit contra eum Dominus, spiritum Philisthinorum, & Arabum, qui de repente simul ascendentes in terram Iuda, vastauerunt eam, diripueruntque omnem substantiam domus regiæ, & vxores, filiosque eius interfecerunt, præter Ioachaz, qui & Ochozias, natu minimum, vt aperte traditur, *2. Paralip. cap. 21. ver. 10. vsque ad 18 & c. 22. ver. 1.*

3 Per hæc circiter tempora, nimirum intra septem memoratæ famis annos, Eliseus aliquot edidit miracula, quæ eo ordine facta creduntur, quo recensentur *4. Reg. cap. 4. ver. 38. vsque ad initium capitis 8.* præter ea quæ *cap. 5.* de Naaman Syro interposita sunt. Stat enim regula vniuersalis, cuius alias meminimus: Nunquam recedendum esse ab ordine narrationis sacræ, nisi quando ex aliis eiusdem Scripturæ locis manifeste elicitur, eam ab eiusmodi ordine, per figuram quam vocant, anticipationis, seu recapitulationis, in aliquo recessisse: sicuti in descriptione mundationis Naaman Syri accidisse, sub anno mundi 3150. *num. 4.* ostendemus. Primo igitur Eliseus, immissa in ollam farina, dulce reddidit, & albile, edulium quoddam amarissimum, & lethale, quod ex quibusdam herbis agrestibus, cum coloquintide, filii Prophetarum inconsiderate coxerant, sociisque apposuerant tempore famis. Item de viginti panibus hordeaceis, & modico tritico, diuina virtute multiplicatis, saturauit centum viros, & aliquid etiam superfuit. *4. Reg. cap. 4. ver 38. vsque ad finem capitis.* Tertio, supernatare fecit ferrum securis, quod casu ceciderat in Iordane. Quarto, bellum gerente Benadab Rege Syriæ cum Ioram Rege Israel; Eliseus, diuino spiritu, præuidebat insidias, & omnia stratagemata, quæ excogitabat, clamque moliebatur Rex Syriæ, & prænunciabat ea Regi Israel: qui anteuertens, omnia hostium consilia eludebat. Quod audiens Benadab, misit milites in Dothan, siue vt aliqui codices habent, in Dothain, vt caperent Eliseum: quos ille, percussit eos cæcitate, & duxit in Samariam: vbi iterum orans, aperuit oculos eorum, vt viderent, se diuina virtute, in hostium potestate esse redactos: Veruntamen, non permisit eos ab Israelitis vllo modo lædi; quin potius, eosdem Syros cibo potuque humaniter recreatos, remisit ad Dominum suum in pace. Quæ res cum inter Syriæ latrunculos diuulgata esset, deinceps, ob Elisei reuerentiam, desierunt adeo frequenter excurrere in terram Israel, vt prius consueuerant: quidam, nimirum ab Eliseo excæcari pertimescentes: quidam vero, quia illis benefecerat. *4. Reg. capitulo 6. versic. 1. vsque ad 24.* Ceterum in his, quæ de Eliseo regis Syriæ insidias præuidente, easdemq; regi Israel prænunciante dicta sunt; intueri licet sensibile quoddam exemplum spiritualis muneris Angelorum, præsertim illorum, qui singulis nobis diuinitus ad tutelam sunt destinati. Ipsi namque non cessant per internas inspirationes detegere vel nobis ipsis, vel his, qui nostri curam gerunt, multiplices dæmonum insidias, versutias, technas, fallacias, laqueos, aliasq; nocendi artes, ac præmonere, qua ratione obsistere, illasque deuitare possimus, vt vel ex hoc perspicuum sit, quam male nobiscum ageretur, si talibus auxiliis destitui contingeret.

De miraculis ab Eliseo patratis.

De Angelorum custodum muneribus.

5 Quintum signum fuit, quando post prædicta, iterum exorto bello inter Syriam & Israel, obsedit Benadab tamdiu Samariam, donec ob prædictam famem, quæ ex obsidionis diuturnitate valde creuerat, venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum, quinque argenteis. Tunc enim audiens quadam die Rex Israel duas mulieres inuicem altercantes; quod altera coxisset filium suum, altera vero iuxta conuenta, suum coquere recusasset: indignatus Rex valde, iurauit velle interficere Eliseum, tanquam vehementer suspectum, quod prospera prænunciando, Regem, populumque deciperet. Qua de re admonitus à Domino Eliseus, vaticinatus est, maximam frugum abundantiam sequenti die in Samaria futuram: quæ iuxta Prophetæ verbum proculdubio subsequuta est: Siquidem sequenti nocte perterriti à Domino Syri, relictis omnibus, media circiter nocte omnes fugerunt, animas duntaxat suas saluare contenti. Id cum à quatuor leprosis, præ fame, eadem nocte ad castra transgressis, detectum fuisset, & renunciatum in aula Regis Israel, & per exploratores confestim à Rege missos, rem ita esse, compertum esset; egressus de Samaria populus ad castra Syrorum diripienda, tantam similæ hordeique copiam reperit, vt quemadmodum Propheta prædixerat, vnus similæ modius, vel duo hordei, passim vno statere distraherentur: & vnus de Regis Principibus, qui Prophetæ vaticinio non crediderat, à redeuntium multitudine in porta ciuitatis oppressus, interierit, præcise vt et ab Eliseo, in pœnam incredulitatis, prænunciatum fuerat. Quæ omnia latius describuntur, *4. Reg. cap. 6. ver. 24. vsque ad finem capitis, & cap. 7. per totum.*

Regi obsesso, & annona penuria laboranti prædicit abundantiam postridie secuturam.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3148.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 126.

1 ANno decimo Ioram filii Achab Regis Israel, (subintellige per aliquot menses iam inchoato,) Ioram filius Iosaphat Rex Iuda, biennio antequam moreretur, pessimo quodam alui morbo corripitur, à quo postea sanari nunquam potuit; *2. Paral. c. 21. ver. 18.* iuxta Prophetiam Eliæ, eidem per literas transmissam, vt sub anno mundi 3146. *num. 2.* dictum est. Dixi Ioram ægrotare cœpisse post aliquot duntaxat menses, ab initio huius anni, quia integro biennio ægrotauit, vt dicitur *cap. Paralip. citato ver. 19* & non expleto anno regni sui octauo, sed per aliquot menses tantummodo incepto, obiit anno regni Ioram Regis Israel duodecimo, vt sub anno mundi 3150. *num. 5.* dicemus.

Ioram filius Iosaphat alui languore corripitur.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3149.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 127.

1 ANno Ioram filii Achab Regis Israel vndecimo circiter desinente, Ochozias filius Ioram Regis Iuda minimus (reliqui enim fratres eius interfecti fuerant ab Arabum latronibus, vt sub anno mundi 3146. *num. 2* dictum fuit) constitutus est Rex in Ierusalem, *4. Reg. cap. 9. ver. 29. & 2. Paralip. cap. 22. ver. 1.* subintellige adhuc viuente patre eius Ioram, sed præ infirmitate eius insanabili quotidie magis

Ochozias regnat in Iuda.

ingra-

ingrauescente, iam inualido ad regni administrationem reddito. Nam quod dicitur *4. Reg. cap. 8. ver. 25.* eundem Ochoziam regnasse anno duodecimo Ioram Regis Israel: exponi debet, post obitum patris, vt sub anno mūdi 3138. *nu. 7.* diximus, & sub anno 3150. *nu. 5.* repetendum erit. Ceterum hic obiter notandū est, quod illa verba, quæ legimus loco Reg. citato, videlicet: *Anno vndecimo Ioram filii Achab Regis Israel, regnauit Ochozias super Iuda*: interposita sunt ibi, per modum recapitulationis, vt melius in editionis vulgatæ, & 70. Interpretum codicibus, Romæ postremo excusis, deprehendi potest, vbi punctis ita distincta sunt, vt neq; cum præcedentibus, neq; cum sequentibus, annecti posse videantur: præsertim cum accuratius caput illud perlegenti, clarum sit, reliqua omnia quę ibidem narrantur, ad duodecimum, non autem ad vndecimum annum ipsius Ioram Regis Israel pertinere: Et iam sub anno mundi 3138. *num. 7* probatum sit, decipi Richardum de Sancto Victore, in eo quod credidit, eundem met annum, fuisse vndecimum, & duodecimum regni Ioram Regis Israel, respectu duplicis temporis ex quo regnare cœperat, videlicet prius cum fratre, & postea sine fratre. Itaque, vt ad rem redeamus, oportet istum Ochoziam fuisse binominem, vel forte etiam trinominē. Nam qui locis Reg. & Paralip. citatis appellatur Ochozias; *2. Paralipom. cap. 21. ver. 17* nuncupatur Ioachaz, & *1. Paralip. cap. 3. ver. 11.* in quibusdam codicibus, non tamen correctioribus, vocatur Ozias, quēadmodum etiam sub anno mundi 3157. *num. 2.* clarius explicabimus. Viginti duorum annorū erat iste Ochozias, cum regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem, vt expresse traditur, *4. Reg. cap. 8. ver. 26.* intellige partim adhuc superstite patre, partim post obitum patris, vt bene notat Richardus *in tractatu alias sæpius allegato*. Quamuis toto illo anno, plenam semper habuerit regni administrationem: siquidem pater eius adeo erat infirmitate grauatus, vt nihil ad regimen pertinens audire, nedum exercere posset.

Locus 4. Reg. exponitur.

2 Sed hic magna occurrit dubitatio: Quoniam *2. Paralip. cap. 22. ver. 2.* legimus, eundem Ochoziam, non viginti duorum, vt habet locus Reg. proxime citatus; sed quadraginta duorum fuisse annorum, quando regnare cœpit: Quæ dubitatio, quemadmodum notat B. Hieronymus *in quæst. Hebr. in lib. 2. super Paralip.* quæstionem parit valde perplexam, imo, vt ait Caietanus *super c. 22. Paralip.* insolubilem. Nam ponere Ochoziam fuisse quadraginta duorum annorum, quando regnare cœpit, nō modo repugnat loco Reg. citato, sed aliis quoq; Scripturæ locis. Si enim verum est, quod aperte traditur *4. Reg. cap. 8. ver. 17. & 2. Paralip. 21. ver. 5. & 20.* nempe, quod Ioram pater Ochozię, 32. annorum esset, quando regnare cœpit, & octo annis regnauerit: Ergo in summa vixit annis duntaxat quadraginta. Igitur si Ochozias filius eius, qui ei proxime successit, fuisset quadraginta duorum annorum, quando regnare cœpit; oporteret ipsum biennio ante natiuitatem patris sui esse natum: quod, vt ait B. Hieronymus, nisi soluatur, quam sit ridiculum, etiam simplex lector aduertit. Conatur itaq; Sanctus Doctor ibidem (si tamen ipse illius libri auctor est) hanc soluere difficultatem, dicens: quod ille Ioram, qui quadraginta annis vixisse describitur, & regnasse octo, vixit quidem annos quadraginta, sed ex his regnauit viginti octo. Nimirū octo, antequā fratres occideret, cum adhuc innocenter viueret; aliis vero viginti, postquam præuaricari cœpit: qui viginti, à numero eius auferuntur, quia in languore, & tribulatione deduxit eos, & inde tribuuntur filio eius Ochoziæ, qui non amplius quam viginti duos annos habens, regnasse perhibetur. [illegible] de numerorum summa remanentes, errorem indagini temporum facerent. Sic fere Auctor prædictarum quæstionum. Veruntamen hæc responsio nullatenus sustineri posse videtur, quandoquidem sacræ Scripturæ multipliciter refragatur, quæ tribus in locis proxime citatis, semper iisdem verbis, replicat ipsum Ioram octo annis regnasse, & nusquam vel leuiter indicat, quod regnauerit annis viginti octo. Sed si hoc esset, vtique oporteret ipsum fuisse duodecim annorum, quando regnare cœpit: Supponit enim memorata responsio, eundem Ioram in summa non plus quadraginta annis vixisse. At Scriptura sacra, locis prænotatis, testatur ipsum fuisse triginta duos annos natum, quando regnare cœpit: Ergo non potuit regnare annis viginti octo. Præterea eadem Scriptura sacra, dicit quidem (*2. Paralip. cap. 21. vers. 19*) hunc Ioram biennio ægrotasse: nusquam autem tradit, quod viginti annos in languore, & tribulatione traduxerit, neq; quod vnquam innocenter regnauerit, saltem post obitū patris; quin potius oppositum sæpius replicat, videlicet, quod ambulauit in viis Regum Israel, sicut domus Achab, & fecit malum in conspectu Domini, & fabricauit excelsa, & præuaricari fecit Iudam, & occidit fratres suos meliores se, *4. Reg. cap. 8. vers. 18. & 2. Paralip. cap. 21. vers. 6. 11. 13. & 20.* Quæ omnia, non post annos octo à regni eius initio, sed paulo post obitum patris, accidisse credendum est, vt sub anno mundi 3146. *num. 1.* diximus. His adde, quod si Scriptura sacra viginti annos de regno Ioram subtractos, Ochoziæ filio eius tribuere voluisset, ne Chronologiæ deficeret: procul dubio eos non vitæ, sed regno ipsius Ochoziæ adiicidisset, dixissetque, ipsum viginti, & vno annis regnasse. Atqui vnum tantum regni annum Ochoziæ tribuens, quantumvis eius vitam producat, nihil Chronologię regum Iuda addit, minuitve: Ergo superuacanea fuisset ista annorum translatio de vno Rege ad alium. Denique si bene quis obseruet, quæ in libris Reg. & Paralipomenon traduntur de annis regni, obitusque Ioram Regis Israel, & Ioram Regis Iuda, & Ochoziæ filii eius: sine dubio inueniet, quod ille annus, qui fuit duodecimus, idemque vltimus regni Ioram Regis Israel, fuit etiam octauus vltimusque regni Ioram Regis Iuda, & pariter primus simul ac nouissimus regni Ochoziæ filii eius, vt etiam in tabulis apparet, & notarunt quoque ante nos Caietanus, *vbi supra*, & Richardus *in tractatu de Concordia &c. alias allegato*, vbi hæc subiungit: *Ex his itaque manifestum est, vt credo, quam falsa sit quorundam opinio, ne dicam assertio, qui mota falsa quæstione, solutionis gratia dicunt, filium Iosaphat* (subintellige Ioram) *viginti annis regnasse. Non enim viginti annis pater regnare potuit, si filius eius* (idest Ochozias) *qui regnauit pro eo, octauo patris sui anno, vel modico post, ab Iehu occisus fuit.* Hucvsque Richardus.

Dubitatio de ætate Ochoziæ quando regnare cœpit.

Simili quoque argumento ad memoratam positionem improbandam, vtitur Caietanus *super 2 Paralipomenon cap. 22* vbi post excitatam difficultatem ait: *Solutio quæstionis est, quod littera* (id est facet textus capitis citati *ver. 2.*) *errore scriptoris corrupta est. Legendum enim est: Viginti duorum annorum erat Ochozias, vt scribitur 4. lib. Reg.* (vide lic et *cap. 8. ver. 26.*) *ita quod, vbi debuit scribere, Viginti duorum, scripsit. Quadraginta duorum. Committitur autē error ex eo, quod in lib. Reg. anni vtriusq; regni, scilicet Ioram patris, & Ochoziæ filii, comprehenduntur sub annis quibus regnauit in Israel alter Ioram filius Achab, quem ex 4. Reg. cap. 3.* (nimirum *ver. 1*) *duodecim duntaxat annis regnasse perspicuum est. Ex hac itaque collatione annorum regni in Iuda*- 3

Caietani solutio.

tau

tam Ioram patris, quam Ochoziæ filii, ad annos Ioram filii Achab, clare patet, vltimos octo annos vitæ Ioram Regis Iuda, supputari pro octo annis regni eiusdem. Quod ideo annotandum duximus, ne quis fallatur ex illa adinuentione, sine Scripturæ testimonio, quod Ioram Rex Iuda, regnauerit bene primis octo annis, & male aliis viginti annis, qui propterea subtracti sunt à regno eius. Clare enim Scriptura, vltimos vitæ annos ipsius Ioram Regis Iuda octo, & vnum Ochoziæ, comprehendit sub annis regni Ioram Regis Israel, vt patet legenti initium, & finem vtriusq;. Concludo igitur, quod corrupta est Hebraica litera Paralipomenon. In cuius signum, ram b c, quam in libro Reg. dicitur, quod Ochozias regnauit vno anno. Accedit ad hæc, quod iste Ochozias, in litera, narratur minor natu reliquis fratribus. Non est autem verisimile, quod vir quadraginta annorum, fuerit vltimus filius patris non senis, habentis multos filios & multas vxores. Hæc Caietanus. Cui aliud argumentum addere possumus, desumptum à computatione annorum, ab obitu Salomonis, quando diuisum est regnum Israel à Regno Iudæ, vsque ad initium regni Iehu, quando Ioram Rex Israel, & Ochozias Rex Iuda, ab eo occisi sunt. Nam posito, quod Ioram Rex Iuda regnauerit tantummodo octo annos ab anno quinto regni Ioram Regis Israel, vt sub anno mundi 3143. *num. 2. & 3.* probauimus, inchoatos: si seorsum supputaueris annos Regum Iuda, & seorsum annos Regum Israel, intra prædictum tempus fluxos, inuenies vtranque summam conuenire, vt experiri quisque potest in tabulis. Igitur, si poneremus Ioram Regem Iudæ regnasse annis viginti octo, siue omnes sine Ochozia filio, siue viginti cum Ochozia filio, & octo sine illo; certe summa annorum Regum Iudæ, excederet summam annorum Regum Israel, in illis viginti annis; regno Ioram, aut Ochoziæ, male additis. Quod si dixeris, Ioram regnasse illos viginti annos cum Iosaphat patre suo, & propterea nihil accrescere annis Regum Iudæ: Respondeo: Si sic est: ergo non potest dici, quod Auctor libri Paralipomenon voluerit eos tribuere ipsi Ochoziæ, ne errorem indagini temporum faceret. Præterea si, vt aiunt, Ioram post annos octo prius innocenter in regno exactos, postea per alios viginti male regnauit: profecto, qui voluerit ponere posteriores viginti annos cum patre fuisse traductos, cogetur idem sentire de octo prioribus, & consequenter dicere, Ioram totos viginti octo annos cum patre regnasse, quod fieri nullo modo potuit, quia constat, ipsum Iosaphat non excessisse annum regni vigesimum quintum, & absurdum esset opinari, Ioram tribus annis ante patrem regnare cœpisse. Vt omittam etiam non esse credibile, quod tot filius viuente patre suo rege admodum religioso, & pio, ausus esset tanta mala perpetrare, aut quod talis pater, talia permittere, ac tolerare vnquam potuisset. Patet igitur, propositam quæstionem nullatenus posse dissolui, nisi cum Caietano concedamus, sacrum illum textum *2. Paralip. cap. 22. versi. 2* esse corruptum. Quod nullo modo esset faciendum, si omnium editionum codices ibidem vniformiter dicerent, Ochoziam quadraginta duorum fuisse annorum, quando regnare cœpit, Verumtamen, quia codices 70. Interpretum, anno salutis 1588. Romæ editi, qui satis magnæ sunt auctoritatis, loco citato habent, Ochoziam tunc fuisse viginti annorum. Et ibidem in annotationibus ad capitis calcem adiectis dicitur, quod aliqui textus, loco viginti habent *viginti duorum annorum*. quod præcise conuenit cum textu *4 Reg cap. 8. ver. 26.* vbi idem prorsus asseritur. Ideo nos, saluo semper iudicio meliori, satis rationabiliter credimus, in hac parte præferendum esse textum 70. Interpretum textui vulgato, & potius sentiendum esse cum Caietano, quam cum B. Hieronym. seu cum Auctore quæstionum Hebraicarum *in lib. Paralip.* Qui tamen forte aliorum sui temporis, non propriam retulisse sententiam dici potest.

Solutionem Caietani comprobat sequiturq; Auctor.

4 *Obiectio.* Verum nobis hic statim aliquis opponet, nullum mendũ quantumuis minimũ, in sacro eloquio esse admittendum, vt sub anno mundi 3095. *num.* [illegible] ex S. Augustino adnotauimus: alioqui non magis de veritate vnius, quam aliorum omnium Scripturę locorum, hæsitare possemus. *Responsio.* Ad hoc vt respondeam, fateor, Scripturam sacram esse omnino irreprehensibilem, nihilominus negari non posse, quin aliquando, vel inuidia diaboli, vel impiorum imperitorumve ac instabilium hominum malitia, aut temeritate, (quemadmodum ipsemet primus Christi Vicarius *in 2. sua Epistola cap. 3. ver. 16* testatur:) vel etiam antiquariorum incuria, aut alio aliquo casu, in quibusdam sacris codicibus error aliquis irrepere potuerit: Diuina tamen dispensatione, nullum vnquam irrepsisse credimus, qui ex aliis ipsiusmet sacræ Scripturæ locis, codicibusve, deprehendi, corrigiq; non potuerint, aut possit. Quare sicuti summæ temeritatis, ne dicam impietatis esset, si quis præsumeret sacra eloqui, etiam correctionis prætextu, quouis modo, vel tantisper immutare, aliquidve eis addere, aut minuere: (præsertim id prohibente Domino *Deute. cap. 4. ver. 2. & Prouer. c. 3 ver. 6. & Apoca. cap. vlt. ver. 18 & 19.*) aut aliquem Bibliorum sacrorũ codicem, aliquo in loco, qui nullum habeat eiusdem Scripturæ textum sibi contradicentem, emendaret: Sic, vbi aliqua contradictio manifesta appareat, nihil officit dignitati, aut veritati eiusdem sacræ Scripturæ, si eo casu, quis dixerit, illam contradictionis partem, quæ rationi simul, & altero textui sacro aduersatur, ex aliqua codicis antiqua corruptione fuisse deriuatam, vt in proposito nostro ostensum est: In quo illud amplius habemus, quod textus ille *2 Paralip.* non sic se habet in omnibus editionibus, sed, quemadmodum probauimus, pro nonnullorũ editionum, codicumve diuersitate, varius inuenitur: quod certe satis euidens, alicuius adulterationis, indicium est. Videant hi, ad quos spectat sacra volumina recognoscere, & perquam emendata edere. Nos hic, non textum sacrum corrigere vllo modo audemus: Sed ob rationes superius adductas, relictis in hac parte codicibus, qui loco Paralip. citato habent, Ochoziam fuisse quadraginta duorum annorum, quando regnare cœpit, libentius sequimur eos, qui ibidem pro *quadraginta duorum*, legunt *viginti duorum.* Sic enim nulla remanet quæstio. Redeamus nunc ad historiam.

5 *Assignantur causæ impietatis Ochoziæ.* Porro Ochozias Rex Iuda, & ipse fecit malum in conspectu Domini, ingressusq; est per vias domus Achab. *4. Reg. cap. 8 ver 27. & 2 Paralip. cap. 22. ver. 3. vsq; ad 6.* cuius præuaricationis triplex ibidem caussa assignatur, nimirum, quia mater eius Athalia, filia Amri, impulit eum, vt impie ageret. Deinde, quoniam Ochozias, post mortem patris sui, consiliarios habuit de domo Achab. Deniq; quia ipse etiam fuit gener domus Achab, id est vxorem duxit de domo, seu familia Achab. Propterea non mirum est, si secutus fuit idola, & abominationes domus Achab. Ex quo exemplo etiã discere licet, quam periculosum, perniciosumque sit, Regibus præcipue, ac Principibus, affinitate iungi cum infidelibus, aut Hæreticis, aliisve viris impiis, vel eiusmodi perditos viros, in suis adhibere consiliis.

Anno

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3150.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 118

Ioas nascitur.

1 ANno regni Ioram filii Achab Regis Israel 12. & postremo, qui pariter erat primus, & vltimus Ochoziæ Regis Iuda, vt dictum est, & patet in tabulis, ipse Ochozias, circa anni initia, ex vxore sua Sebia de Bersabee, vt colligitur *2. Paral. c. 24. ver. 1* genuit Ioam, qui postea fuit Rex in Iuda. Quod enim hoc anno natus sit Ioas, inde necessario infertur, quod 7. annorum erat, quando vnctus est in Regem, anno 7. regni Iehu Regis Israel circiter incipiente, vt sub anno mundi 3157. *num. 1.* probabitur.

Post famem 7. annorum redit Sunamitis in terram Iuda.

2 Circa initia item eiusdem anni 12. Ioram Regis Israel, expletis 7. annis penuriæ ab Eliseo prædictæ, redit de terra Philisthinorum in Israel, mulier illa Sunamitis cum filio suo, quem ei à Domino Eliseus impetrauerat, & à morte postmodum suscitauerat. Contigit autẽ opportune, vt tunc interpellaret Regem pro domo sua, & agris suis, quando Gezi seruus Elisei narrabat Regi mirabilia, quæ fecerat Eliseus, & speciatim, quod mortuum precibus suis ad vitam reuocauerat. Videns ergo Gezi mulierem & filium, *Hæc est*, inquit, *Domine mi Rex, mulier, & hic est filius eius, quem suscitauit Eliseus.* Certior itaq; factus Rex ab eadem muliere de tam ingenti miraculo, confestim iussit eidem reddi omnia, quæ sua erant, & insuper agrorum suorum redditus, à die qua recesserat de terra Israel. *4. Reg. cap 8 ver. 1. vsque ad 7.*

Quod historia Naaman non proprio loco narrata sit.

3 Non multo post prædicta, creditur, contigisse historia mundationis Naaman Syri à lepra, quæ quia satis accurate describitur, *4. Reg. cap. 5. per totum*, superfluum videtur eandem hic aliis verbis referre. Illud tamen non est prætereundum, illam per anticipationis figurã, loco Reg. citato esse narratam: quod inde sacri colligunt Expositores, quoniã, cum clarũ sit, lepram ipsius Naaman, adhæsisse Gezi seruo Elisei, propter munera ab eo accepta, iuxta Prophetæ verbũ, quemadmodũ *in calce citati capitis* aperte traditur: non est verisimile, inquiunt, quod Rex tam diu, cominusq; loquutus esset cum Giezi, si tunc iam fuisset leprosus. Adde quod *4. Reg. c. 8 v. 4.* legimus, quod Rex Israel loquebatur cum Giezi puero (id est seruo) viri Dei. Quibus verbis videtur insinuari, quod tunc quoq; esset seruus Elisei: alioqui dictũ esset, *qui fuerat seruus Elisei.* vel, *qui fundebat aquam super manus Elisei* quemadmodũ de eodem Eliseo, respectu Eliæ, dicitur *4. Reg. cap. 3. ver. 11.* Atqui constat ipsum Giezi, ex quo lepram contraxerat, non amplius fuisse seruum Elisei. Rationabile igitur admodum est credere, contenta in eadẽ historia, per hæc circiter tempora accidisse, nimirum post memoratũ Regis colloquium cum Giezi, & ante obitum Benadab Regis Syriæ, à quo credimus missum fuisse Naaman ad Regem Israel, vt curaret eum à lepra sua.

Hazael regnat in Syria iuxta vaticinium Elisei.

4 Post hæc, venit Eliseus in Damascum, quod vt audiuit Benadab Syriæ Rex, qui tum ægrotabat, sperans se ab eo sanatum iri, sicut sanatus fuerat Naaman: misit in occursum eius vnũ de primariis Principibus suis, vocabulo Hazael, cum munerib. magnis, videlicet cum 40. Camelis oneratis, vt per ipsum cõsuleret Dominum super infirmitate sua. Cui Eliseus prædixit, Regem Benadab moriturum, & quod ipse Hazael in regno Syriæ erat successurus, ac multa mala Israelitis illaturus. Atq; ita prorsus factum est. Etenim altera die Hazael, præ nimia regnandi cupidine, tanquam moræ impatiens, non sustinuit naturalem Regis mortem expectare, sed simulans ardorẽ eius febrilem refrigerare, expandit stragulum aqua infusum super faciem eius, sicq; dolose ei mortem accelerauit, & ipse postea euectus ad regnum, pro illo regnauit in Syria, *4 Reg. c. 8. ver. 7 vsq. ad 16.* Et iste postmodum afflixit Israelem cunctis diebus Ioachaz Regis Israel, vt breuiter tangitur, *4. Reg. c. 13. ver. 22* & nos infra suis locis dicemus.

5 Eodem anno regni Ioram Regis Israel 12. Ioram Rex Iuda, currente tunc anno regni sui 8. iam per aliquot menses, puta 3. vel 4. inchoato, post biennium in infirmitate sua pessima exactum, in qua paulatim viscera egerere cogebatur; tandem longa consumptus tabe, miserrime interiit, & sine solitis Regũ exequiis, ac extra maiorum suorum tumulum sepultus est. Et tunc regnauit pro eo Ochozias, qui & Ioachaz filius eius. *4 Reg. c. 8. ver. 24. & 25. & 2. Paral. c. 22. ver. 19 & 20.* Intellige Ochoziam hoc anno regnare cœpisse sine patre: Siquidẽ sub finẽ anni præcedentis regnare cœperat adhuc viuente patre, vt sub anno mun. 3149. *n. 1* dictum est. Porro iste annus, qui simul fuit primus, & vltimus regni Ochoziæ, concurrit fere totus, cum patris sui octauo, quẽ ille tantummodo inceperat, compleuit autẽ filius, & cum 12. regni Ioram Regis Israel. Quare anni 8. regni Ioram Regis Iuda, non fuerunt completi, sed fracti, quemadmodum sub anno mun. 3143. *n. 3.* dictum est. Et iste vnicus Ochoziæ annus, sacrã non auget Chronologiã, vt Richardus quoq; innuit *in suo tractat. de concordia temp.* Ideoq; nos in tabulis nostris, eundem Ochoziæ annum, consulto prætereundum duximus. Decipiuntur ergo Euseb. & alii Chronographi, qui inter 8. annum regni Iorã Regis Iuda octauũ, & Athaliæ vxoris eius primũ, numerant annum regni Ochoziæ vnum.

Ioram rex Iuda moritur.

Regnat Ochozias solus in Iuda.

Mendum Eusebii, & Chronographorum.

6 Sub finem eiusdem anni, Ioram filius Achab Rex Israel, mouit bellum aduersus Hazael Regem Syriæ, & congregato omni Israele, adductoq; secum socio Ochozia Rege Iuda, profectus est in Ramoth Galaad, & obsedit eam. Cumq; in prælio vulneratus esset à Syris, relicto ibi exercitu, ipse reuersus est, vt curaretur in Iezrael. Interim autẽ Eliseus, Iehu filium Iosaphat filii Namsi regem (Dei admonitu) creandum curauit, mittens ad Principes exercitus Israel obsidẽtes Ramoth, vnum de filiis Prophetarũ, cum lenticula olei, vt vngeret ipsum Iehu in Regem super Israel, præciperetq; ei, vt percuteret domum Achab. Quæ cum filius Prophetæ ad vnguẽ, prout iniunxerat Eliseus, præstitisset, ac deinde Iehu retulisset aliis Principibus quæ fecerat, dixeratq; ei Propheta, illico omnes vnanimes, elegerunt eum in Regem, *4. Reg. c. 8. ver. 28. vsq. ad 16. capitis sequentis, 2. Paral. c. 22 ver. 5 & 6.* Porro Iehu regnauit 28. annis super Israel, in Samaria, vt traditur *4. Reg. in calce capitis 10.*

Iehu regnat in Israel.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3151.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 129.

1 ANno regni sui primo Iehu, statim ac se vidit electum Regem, coniuratione facta contra Ioram filium Achab, profectus est in Iezrael, vt executioni mandaret, quæ præceperat ei Propheta. Venerat autem tum forte Ochozias Rex Iuda in Iezrael, ad inuisendũ Ioram Regem Israel ibi ægrotantem. Cum igitur speculatore indicante intellexissent duo reges de aduentu Iehu, occurrissentq; pariter in curribus suis obuiam ei in agro Naboth Iezraelitæ: Ille, primum quidem, nempe Ioram, sagitta in corde percussum interemit, iussitq; corpus eius in eodem agro proiici, pro sanguine dicti Naboth ibidem iniuste sparso, vt adimpleretur vaticinium Eliæ Prophetæ, quod habetur *3. Reg. cap. 21. vers. 19.* Alterum vero, videlicet Ochoziam fugientem, persequi mãdauit.

Iehu occidit Ioram filium Achab.

Et Iezabel vxorem Achab

dauit, & occidi, eo quod & ipse, ex parte matris, esset de stirpe Achab. Vt autẽ venit Iehu in Iezrael, viditq; Iezabel olim Achabi vxorẽ, de fenestra prospiciente, confestim iussit eam inde præcipitẽ dari, cuius postea carnes, à canibus voratæ sunt, vt præfatus Elias *[illegible] c. [illegible] adducto ver. 2.* prædixerat. Sic impia Iezabel, quæ canina rabie in Prophetã sæuierat, merito à canibus comesta est. Porro qui missi fuerant ad persequendum Ochoziam, percusserunt eum in ascensum Gauer, qui est iuxta Ieblaã. At ille percussus fugit in Mageddo, inde in Samariã, vbi latitans, comprehensus, iterũ adductus est in Mageddo ad Iehu, ibidemq; occisus. Erant autẽ Iebiaa, & Mageddo, ciuitates in tribu Manasse, vt patet *[illegible] 17. [illegible]* Et quoniã Ochozias erat filius, hoc est nepos Iosaphat Regis iusti, permisit Iehu deferri cadauer eius in Ierusalem, à seruis suis, super currũ suo, & sepeliri cum patribus suis, *4. Reg. c. 9 ver. 16 [illegible] c. 2 P. [illegible] 22 ver. 6 & sq. [illegible]*

Et Ochoziam repotem Iosaphat.

Iuste ergo Ochozias, quemadmodũ non affinitate solum, sed etiã impietate consanguinius fuerat domui Achab: ita quoq; punitionis etiam à Domino inflictæ particeps esse debuit.

Et 70 filios Achab.

2 Posthæc, recolens Iehu, quòd in Samaria nutriebantur 70. filii Achab, apud optimates vrbis; missis sibi minacibus literis, egit cum eis, vt omnes interficerentur, & capita eorũ ad se in Iezrael transmitterentur. Quod cum factũ esset, præcepit ea exponi in porta vrbis Iezrael, sumptaq; inde occasione & [illegible] dicit coram populo Iezrael, pulchre insinuans: quod si contra domũ Achab ipse coniurauerat, id Domino inspirante, ac volente, fecerat, qui non se solum, sed ipsos quoq; Samaritas pariter impulerat, vt occiderent filios Achab, quorũ capita habebant ante oculos posita: Itaq; debere eos pro certo habere, omnia hæc, diuina dispensatione contigisse, vt adimpleretur, quæ iã antea Dominus, per os serui sui Eliæ Prophetæ, contra eandem domũ Achab vaticinatus fuerat. Et his actis, persecutus est Iehu peremtere in Iezrael reliquos de domo Achab, & insuper optimates, & notos, & Sacerdotes (vtiq; idolorum,) & quoscunq; eidẽ domui adhærentes inuenire potuit. Deinde profectus est in Samariã, atq; in itinere, cum in quodam loco, vbi conuenire pastores consueuerant, casu inuenisset 42. fratres, vel potius filios fratrum Ochoziæ Regis Iuda, vt clarius exponitur *2. Par. c. 22. ver. 8* (etenim fratres dicti Ochoziæ, omnes interfecti fuerant ab Arabibus, & Philisthæis, quemadmodum sub anno mundi 3146. *[illegible]* dictum est,) iussit omnes viuos comprehendi, & in cisterna ibide existente, iugulari. Et inde aliquantulũ progressus, inuenit Iehu Ionadab filiũ Rechab. Erat autẽ Ionadab, vir singularis cuiusdam sanctitatis, & magnæ existimationis in populo Israel: quippe qui, vt [illegible] Deo vacare posset, nõ bibebat vinũ, nec habitabat in domo sed in Tabernaculis, nec agrũ possidebat, nec sementẽ serebat, nec vineã plantabat, colebatve: Quæ etiã filiis ac successoribus suis præceperat, vt talem vitam perpetuo agerẽt. Qui optime deinceps mandata patris obseruarunt, vt testatũ postea reliquit Ieremias *[illegible] 35. ver. 6. & sq. [illegible]* Hunc ergo Ionadab, cum vidisset Iehu, & salutasset, ac bene erga se affectũ cognouisset, leuauit eum in currum suo, dicens: *[illegible] & vide Zelum meum pro Domino.* Volebat n. Rex, quæ continuo facturus erat, etiã tam sancti viri testimonio, auctoritateq; magis ac magis cõprobari, & quodammodo (vt ita dixerim) authenticari, vt vel sic, eadem non humanis duntaxat cõsilus, sed diuina fieri dispensatione, ab omnibus crederentur. Cum ergo Rex, & Ionadab, venissent in Samariã, percussit Iehu reliquos, quotquot remanserant de domo Achab, ita vt ne vnus quidẽ viuere permissus fuerit, iuxta verbum Domini, quod ab Elia fuerat prænuntiatum. Volens deinde Rex, etiã Sacerdotes Baal perdere, quadã die vniuersos in ipso Baal templo callide congregatos vt solemne quoddã eidẽ sacrificiũ facerent, cunctos ibidẽ, ipsismet Iehu, Ionadabq; inspectantibus, iussit occidi, & statuam eiusdem Baal comminui, & comburi, ædemq; eius demoliri, atq; in ipsius locum latrinas constitui. Sic tandem, & Achabi stirps funditus deleta est, & Samaria paulisper expurgata. Accepit autẽ post hæc Iehu, pro mercede perditionis domus Achab, & cultus Baal de Israele propulsi, hanc à Domino promissionẽ, (vtiq; per aliquẽ Prophetam) nimirum quòd filii eius sessuri erant super thronũ Israel, vsq; ad quartam generationẽ. Quod & factũ est: tametsi de cetero, ipse quoq; Iehu fuerit valde impius, ac impia prædecessorũ suorum exempla secutus, coluerit vitulos aureos, ambulaueritq; in viis Ieroboã, qui eos fecerat. Quamobrem, permisit eum Dominus valde affligi, ac molestari ab Hazaele Syriæ Rege, quemadmodũ sub an. mun. 3157. *[illegible]* dicemus. Quæ omnia latius describuntur, *4. Reg. c. 10 ve. [illegible] vsq. in 32.*

Iehu extinguit omnino domu Achab.

De Ionadab filio Rechab

Occidit Sacerdotes Baal, & cultum eius tollit, pro quo remunerationem à Domino accepit.

Eodem anno circiter inchoante, Athalia mater Ochoziæ regis Iudæ, videns mortuũ esse filium suũ, occupato regno Iudæ, interfecit omne stirpem regiã quæ remanserat, intellige masculina, domus Ioram viri, & Ochoziæ filii sui, & si quæ erat alia priorũ Regum, ad quam spectare posset regnum Iudæ, præter Ioas filiũ Ochoziæ, infantulum lactante, quem Iosaheth (quæ & Iosaba dicebatur,) soror Ochoziæ, & vxor Ioiadæ Pontificis, clam sublatum, abscondit cũ nutrice sua, occultumq; tenuit in domo Dei sex annis: totidem n. regnauit Athalia super Iudã, *4. Reg. c. 11. [illegible] vsq. ad 4 & 2. Paral. c. 22 ver. 10. [illegible] eiusdem capitis.* Dixi, annis sex, iuxta textus emendatiores: corrupte namq; , vt credimus, in quibusdã codicibus *[illegible] Reg. c. [illegible]* legimus, Athaliam regnasse annis 7. Vel si non corrupte; certe annus 7. accipiendus est tantummodo inchoatus. Vnde arbitror allucinari Eusebium in Chronicis, & alios Chronographos, qui inter obitũ Ochoziæ, & initiũ regni Ioas filii eius, ponunt annos 7. integros regni Athaliæ: quod stare non potest, quia necessario sequeretur, ipsum Ioas regnare cœpisse super Iudam anno 8. Iehu Regis Israel: cuius oppositum, paulo post demonstrabimus. 3

Athalia occupat regnum Iuda.

Chronographorũ lapsus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3157.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 135.

ANno Iehu Regis Israel 7. nimirum circiter inchoante; regnauit Ioas filius Ochoxiæ super Iudam opera & industria Ioiadæ Pontificis, qui clam percusso fœdere cum centurionibus, & militibus in domo Domini, vnxit ipsum Ioam septennem (annum n. vitæ 8. paulo ante erat ingressus,) in Regem; populo pariter collætante, manibusq; plaudente, & acclamante: *Viuat rex.* Athaliam autem illico ibi accurrentem ac reclamantem, milites, iubente Ioiade, impulerunt extra templũ, & occiderunt. Pepigit deinde Ioiada Pontifex fœdus inter Dominum, & Regẽ simul ac populũ, & item inter ipsum Regem, ac Populũ, qui confestim accurrens, ingressus est templũ Baal, destruxitq; eum, & altaria, simulacraq; eius cõfregit, atq; Sacerdotem illius, nomine Mathan, ante aras occidit. Deinde relictis qui custodirent domum Domini, cẽturiones, & legiones Cerethi ac Phelethi, cum reliquo populo, deduxerunt cum lętitia Regẽ, de domo Domini, in Palatiũ Regum, & collocauerunt eum in solio patrum suorũ, vt accuratius describitur *4. Reg. c. 11. ver. 4. vsq. ad fin. cap. & 2. Paral. c. 23. per totum.* Diximus Ioas regnare cœpisse anno 7. regni 1

Ioas regnat in Iuda.

Athalia ad iussum Ioiadæ occisa.

Ioiada Pontifex percutit fœdus cum Domino.

Iehu circiter incipiente. Et sic fateri necesse est: alioqui, non possent vera esse, quæ 4. *Reg. c. 13. v. 1.* dicuntur de Ioachaz filio Iehu, nimirum quod mortuo patre, regnauit anno vigesimotertio regni Ioas filij Ochoziæ regis Iuda. Cum enim, vt sub anno mund. 3150. *num.* 6. dictum est, Iehu regnauerit annos viginti octo; si anno septimo cõpleto, seu, quod idem est, anno octauo incipiente eiusdem Iehu, regnare cœpisset Ioas; proculdubio annus vigesimusprimus regni Ioas, fuisset vltimus regni Iehu, & consequenter, inter ipsum Iehu, & Ioachaz filium eius, oporteret ponere interregnum saltem vnius anni: de quo tamen, neque Scriptura sacra, neque vllus ex Chronographis, vllam vnquam mentionem fecerunt. Igitur ne, vt communiter dicitur, multiplicemus entia sine necessitate, præstat dicere, Ioas constitutum fuisse regem, circa initia anni septimi regni Iehu, ita vt primus annus regni Ioas, concurrat cum septimo Iehu, & vigesimussecundus Ioas, cum postremo dicti Iehu, & vigesimustertius Ioas, cum primo regni Ioachaz, quemadmodũ in tabulis digestum intueri licet. Septem annorum, nempe completorum, erat Ioas, cum regnare cœpisset, & quadraginta annis regnauit in Ierusalem, fecitque rectum coram Domino, cunctis diebus quibus vixit Ioiada Pontifex, 2. *Paralip. cap. 24. versic. 1. & 2. & 4. Reg. cap. 12. versic. 1. vsque ad 4.* vbi tamen illud additur, quod nihilominus Ioas excelsa non abstulit.

De anno quo regnare cœpit Ioas.

2 Aduertendum autem hoc loco est, quod Io. Lucidus *in suo Chronicon lib. 2. qui est Hebræorum temporum, cap. 9.* & Io. Driedo *lib. 3. de Ecclesiasticis Scripturis & Dogmatibus, tract. 3. cap. 5. qui de supputationibus annorum, & hebdomadarum inscribitur, conclusio. 7.* duo notant: Primo stirpem Salomonis defecisse in Ochozia filio Ioram, regis Iuda, cuius progeniem interfecit Athalia: & ipsum Ioas, qui post Athaliam prædicto Ochoziæ successit, fuisse primum regem ex prosapia Nathan fratris memorati Salomonis. Secundo, hæc haberi ex Philone. Sed, vt arbitror, vtrumq; falsum est. Nam in propriis, legitimisq; dicti Philonis libris, nihil tale reperitur, sed in illo temporum Breuiario, quod Io. Annius, & eius Asseclæ, inter quos etiam fuere Lucidus, & Driedo, perperam ipsi Philoni adscriptum referunt. Quin etiam addimus, quod etiam si Philo, aut quiuis alius ex antiquis scriptoribus, id diceret, non esset in hoc recipiendus, quoniam in genealogia Saluatoris, quam deducit S. Lucas *in suo Euangelio, c. 3.* per lineam ipsius Nathan, non reperitur Ioas. Et præterea, quia habemus Scripturam sacram non semel oppositum asserentem. Nam si Ioas non fuisset de stirpe Salomonis, sed Nathan, vtique non fuisset filius Ochoziæ, de quo nemo dubitat, quin fuerit de prosapia Salomonis. Atqui Scriptura sacra multis in locis appellat Ioam filium Ochoziæ, nimirum 4. *Reg. cap. 11. vers. 2. & c. 13. vers. 1. & 2. Paralip. cap. 22. vers. 11.* & item in catalogo progenitorum ex Dauide per lineam Salomonis, qui habetur, 1. *Paralip. cap. 3. versic. 11.* vbi aperte legimus, quod Ochozias genuit Ioam, & Ioas genuit Amasiam, &c. Quamobrem dubitare de Ioa, num fuerit verus, ac naturalis filius Ochoziæ, esset totam illã Dauidis, ac Salomonis genealogiam, in dubium vocare. Non enim maior ratio videretur dubitandi de vno ex illis posteris, quam de quouis alio. Nec quenquam moueat, quod alicubi pro *Ochozia*, legatur, *Ozia*, vel *Azaria*, quia id prouenit ex corruptione codicis. Etenim constat codices emendatiores, locis citatis, habere Ochoziam, vel Ioachaz: vtroque enim nomine vocabatur. Nisi forte etiam dici possit, eundem Ochoziam, non modo Ioachaz, vel vt aliqui legunt, Ioachim, sed Oziam quoque siue Azariam interdum fuisse nuncupatum, sicuti certum est, sanctũ Petrum, qui & Cephas, aliquando etiam Simonem & Bariona, appellari consueuisse: vt propterea idem Io. Driedo *lib. 3. superius citato tract. 2. cap. 1.* asserere non dubitauerit, prædictum Ochoziam fuisse trinominem, quod nos quoque sub anno mundi 3149. *num.* 1. tetigimus. Denique si Ioas fuisset de stirpe Nathan, non omnino vere dici posset fuisse de naturali stirpe Dauidis: Siquidem ipse Nathan, tametsi vere fuerit frater Salomonis vterinus, creditur tamen fuisse filius Dauidis adoptiuus, non autem naturalis, quemadmodum sub anno mundi 2987. *num.* 5. probauimus. Quare si Ioas non vere fuit de naturali semine Dauidis; ergo nec eius posteri, nimirum Amasias, Ozias, & reliqui: imo neque ipse Christus: quod asserere, absurdum esset intolerabile. Valeat igitur memorata sectatorum Annij opinio, tanquam erronea, & Scripturæ sacræ prorsus contraria. Quin potius, ex eiusmodi opinione tam aperte sacris assertionibus contradicente, ad confirmationem eorum, quæ in horum Annalium procemio *num.* 8. diximus, liceat arguere, prædictum Breuiarium, & fere totã Annianam Chronologiam, esse fictam, & nullatenus recipiendam, vtpote quæ, etiam sacris libris aduersantia contineat. Sed ad institutum nostrum redeamus.

Contra Annij Assectas.

3 Per hæc circiter tempora, cum Iehu rex Israel non ambularet in lege Domini, nec recessisset à peccatis Ieroboam, qui fecerat, adorauerat q; ipse vitulos aureos, & in eis peccare fecerat Israel: cœpit Dominus tædere Israelis, permisitque eum percuti ab Hazaele rege Syriæ in omnibus finibus eius, à Iordane contra orientalem plagam, nimirum in omni terra Galaad, & Gad, & Ruben, & Manasse, ab vrbe Aroer, quæ erat super torrentem Arnon, & Galaad, & Basan, 4. *Reg. cap. 10 vers. 29 & 31. vsque ad 34.* In Iudæa autem per idem fere tempus Ioiada Pontifex accepit vxores duas regi Ioas, ex quibus postea genuit filios & filias, 2. *Paralip. c. 24. v. 3.*

Propter peccata Iehu percutitur Israel ab Hazaele.

Ioas ducit vxores, & gignit filios.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3166.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 144.

1 ANno centesimo quadragesimoquarto à templi Salomonis fundatione, qui concurrit cum anno regni Ioas regis Iuda decimo (vt patet in tabulis) mense octauo, condi cœptam fuisse à Didone, Pygmalionis Tyriorum regis sorore profuga, Carthaginem illam in Africa, quæ postea fuit vrbs in toto orbe terrarum celeberrima, & Romanis multo tempore admodum infesta, tradit Iosephus *lib. 1. aduersus Apionem aliquanto ante libri medietatem*, sumpto ex Phœnicum historiis testimonio. Et idem insuper confirmat, ex successiua regum dinumeratione, qui fuerunt in Tyro, ab Hiram Salomonis contemporaneo, vsque ad memoratum Pygmalionem: Subductis quoque ex Menandro annis, quibus singuli regnarunt: Et notato item anno regni ipsius Hiram, nimirum duodecimo, in quo iacta sunt præfati templi fundamenta: à quibus, ad condendæ Carthaginis initia, numerat annos centum, quadraginta tres, & menses octo. Vnde patet ipsam Carthaginem non fuisse conditam eodem fere tempore, quo Roma, post inceptas scilicet Olympiades, vt perperam scripserat memoratus Apion: neque anno demum septuagesimo post Romam conditam, vt alij putauerunt. Quin etiam oportet falli eos, qui ponunt fun-

Carthago conditur.

damenta Carthaginis ante fundamenta Romæ annis sexaginta quinque, aut ad summum septuaginta duobus inter quos est Trogus Pompeius, & ex ipso Iustinus *lib.* 18. quos sequuntur alij, præsertim Orosius *lib. 4. c. 6.* & Genebrard⁹ *lib. 1. sua Chronologiæ*, vbi agit de Profanis sub regis Ioas actis, & ibidem addit, ipsam Carthaginem conditam fuisse anno regni eiusdem Ioas trigesimo. Appianus vero, qui *initio lib. de Bellis Punicis* ait, anno à Carthagine condita septingentesimo Romanos abstulisse Carthaginensibus Siciliam, videtur sensisse, ipsam Carthaginem non septuaginta duobus, sed centum octoginta octo annis ante Romam fuisse conditam. Siquidem (vt nos sub anno mundi 3812. *num.* 1. diximus) Sicilia Carthaginensibus adempta fuit anno vrbis quingentesimo duodecimo, quibus si addantur centum octoginta octo, fient anni septingẽti a fundata Carthagine. Eusebius autem *in Chronicis* nihil certi adfert, sed tantummodo varias aliorum refert opiniones, nimirum quosdam ponere fundamẽta Carthaginis circa annum regni Mitrei regis Assyriorum decimum quintum: alios anno Laostenis circiter decimotertio: alios autem anno Ocrazapes circiter trigesimo. Et alias dicit ipsam fuisse conditam antequam à Scipione capta esset, & incensa annis, secundum aliquos sexcentis sexaginta octo, secundum alios vero septingentis quadraginta octo. Vnde ex his (quemadmodum computari potest in tabulis) deduci posset, quosdam ponere conditionem Carthaginis ante vrbem conditam annis quadringentis sexaginta quatuor: aliquos ducentis quinquaginta nouem: nonnullos centum quadraginta vnum: quosdam nonaginta septem: & demum alios sexaginta vnum. Quo quid incertius dici potest? Nos vero reiectis aliis opinionibus sine vlla probatione adductis, secuti sumus Phœnicum historias superius relatas. tanquam in hac re magis fide dignas, & continua Regum Tyri successione comprobantes Carthaginem præcessisse Olympiadum initia per annos centum & duodecim, & consequenter fuisse annis centum triginta quatuor ante Romam, vt in nostris tabulis supputari facile potest. Ex quibus omnibus apparet, fabulosa esse, quæ Virgilius *libro 2. & 4. Ænead.* licentia nimium poetica finxit de Æneæ ac Didonis congressu, quod scilicet ille, euersa Troia, Italiam petens, tempestate in Africam deuectus, reperit Didonem Carthaginis fundamenta iacientem. Quæ illius amore capta, eum præter spem ab eo postea desertam se videret, ipsa sibi mortem consciuit. Hæc autem falsa esse, non solum illud ostendit, quod ex iis, quæ nos hic, & sub anno mundi 2872. *num.* 2. diximus, manifeste infertur, ab interitu Troiæ, ad Carthaginis fundamenta, intercessisse annos saltem ducentos octoginta sex, vt videre est in tabulis: sed etiam idem demonstrat elegans illud apud Ausonium Epigramma 117. in Didus imaginem ex Græco prænotatum, quo illa se ab impudicitiæ nota purgat, inquiens:

Falsa esse quæ de Didone & Ænea scribit Virgilius.

Illa ego sum Dido, vultu quam conspicis hospes,
Assimulata modis, pulchraque mirificis.
Talis eram, sed non Maro quã mihi finxit, erat mens,
Vita nec incestis læta cupidinibus.
Namque nec Æneas vidit me Troius vnquam,
Nec Libyam aduenit classibus Iliacis.
Sed furias fugiens, atque arma procacis Iarbæ.
Seruaui, fateor, morte pudicitiam:
Pectore transfixo, castos quod pertulit enses,
Non furor aut læso crudus amore dolor.
Sic cecidisse iuuat: vixi sine vulnere famæ
Vlta virum, positis mœnibus, oppetij.
Inuida cur in me stimulasti musa Maronem,
Fingeret vt nostra damna pudicitiæ?
Vos magis historicis lectores credite de me,
Quam qui furta Deum concubitusque canunt,
Falsidici Vates temerant qui carmine verum:
Humanisque Deos assimilant vitiis.

Igitur vera Didonis historia illa est, quæ ex probatis Historicis collecta, & memorato Ausonij Epigrammate cõfirmata, communiter in hunc modum referri solet: Quod scilicet ipsa fuit soror prædicti Pygmalionis regis Tyri, qui cum anno regni sui septimo, hoc est, post Troiam captam 285. Sichæum Didonis maritum, & Herculis Sacerdotem, thesauris eius inhians, ante arã obtruncasset, illa in somnis admonita, cũ multis Pygmalioni infensis, thesauris clam sublatis, nauim cõscendit, & in eam Africæ regionem, quę Zengitana dicta est, delata, tantum soli emit sibi, quantũ taurino corio circumdare posset, quo in loco, cũ in tenuissimas corium partes dissecuisset, eoq; locũ satis amplum complexa esset, Vrbem condidit, quam Carthaginem appellauit, arcemque in medio vrbis, quam a corio bubulo Byrsam vocauit. Deinde cum Iarbas Getuliæ rex, nuptias eius ambiret, recusantemque vi, atque armis cogeret, sibi ipsi manus intulit, præferens honesta morte occumbere, quam prioris lecti iura, violentis hisce nuptiis polluere. Didonis, huc Elissæ, & Carthaginis conditæ historiam tradunt Iustinus, *vbi supra*, & alij.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3172.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 130.

ANno regni sui decimosexto circiter ineunte, Ioas rex Iuda, ex vna de vxoribus suis nomine Ioaden, vt dicitur 2. *Paral. c. 25. v.* 1. genuit Amasiam, qui postea patri defuncto successit in regno annos natus viginti quinque, vt dicitur *loco Paral. citato.* Tot autem annos ab hoc ad primum regni Amasiæ inueniri, patet in tabulis. 1

Amasia ortus.

Per hæc quoque tempora, nimirum posteaquam Ioas rex Iuda genuit filios, vt colligitur 2. *Paral. cap. 24. v. 3. & 4.* aduertens rex, suggerente forsitan Ioiada Pontifice, quod templum Domini ab Athalia regina impiissima, & peius à viro eius Ioram, & filio eius Ochozia, pene destructum fuerat: non quia illud demolire ausi essent, sed quia, quod temporum iniuria sensim labefactari, & consumi cœperat, fulcire ac reparare non curauerant: Quin potius pecuniam, & alia alias Domino oblata, ad templum Baal exornandum contulerant, atque ita templum Domini (quantum ad ipsos spectabat,) in destructionem deuenire permiserant: Videns inquam rex, quod templum Domini instauratione indigeret, placuit ei, vt huic operi manus admouerentur, & pro impensis applicauit fabricæ omnem pecuniam, quæ sponte ibidem offerri consueuerat. & item eam, quæ à prætereuntibus, hoc est, excedentibus vigesimum ætatis annum (tunc enim transire dicebãtur ad nomen) dari debebat pro pretio animæ, iuxta legem latam *Exod. c. 30. vers. 13. vsque ad* 17. vbi præcipitur, quod quilibet transiens ad numerum viginti annorum, soluere teneatur dimidium siclum. Hoc enim erat pretium singulis, tam diuitibus, quam pauperibus indifferenter à lege taxatum, & ad vsus tabernaculi olim ab eadem lege applicatum, vt loco citato patet. Itaque, quoniam quotannis aliqui ad prædictam 2

Ioas mandat instaurari templum.

ætatem

ætatem peruenientes, recensendi erant, & insuper alij plurimi: quia propter idololatriam quæ sub Athalia, ac viro, filioque suo viguerat, tam diu talis exactio intermissa fuerat: Propterea Rex, congregatis Sacerdotibus & Leuitis, præcepit eis, vt deinceps singulis annis, cum festinatione exirent, discurrerentq; per singulas ciuitates, ad dictam pecuniam colligendam, & vt ex ea refici, instaurariq; curarent templum Domini, quemadmodum satis concise traditur 4 *Reg. c.* 12. *v.* 4. & 5. & 2. *Paral. c.* 24. *v.* 4. 5. & 7.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3173.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 151.

1 *Ophratanes rex Assyriorũ moritur.* SVb finem anni decimi septimi regni Ioas regis Iuda, oportet incidisse obitum Ophratanes regis Assyriorum, quem Eusebius *in Chronicis* testatur regnasse annis quinquaginta. Hos autem hoc tempore terminatos esse apparet in tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3174.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 152.

1 *Ocrazapes regnat in Assyria.* ANno proximo regnauit in Assyria Ocrazapes rex Assyriorum trigesimusquintus, vt ait Eusebius *in Chronicis.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3178.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 156.

1 *Iehu moritur.* SVb finem anni vigesimi secundi regni Ioas regis Iuda, necesse est mortuum esse Iehu regem Israel: quandoquidem hoc circiter tempore, impletus est numerus annorum vigintiocto, quibus ipsum regnasse, ex 4. *Reg. cap.* 10. *versic.* 36. probanimus. Vnde necesse est allucinari Iosephum, qui 9. *Antiquit. capit.* 8. ait, eundem Iehu septem duntaxat annos regnasse.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3179.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 157.

1 *Ioachaz regnat in Israel* ANno regni Ioas regis Iuda vigesimo tertio (non autem vigesimoprimo, vt perperam scribit Iosephus 9. *antiq. cap.* 9.) regnauit Ioachaz filius Iehu super Israel in Samaria decem & septem annis, 4. *Regum cap.* 13. *v.* 1. Intellige ipsum Ioachaz regnare cœpisse hoc anno circiter inchoante, quia pater eius in fine præcedentis, vt diximus, mortuus est, & regnasse decem & septem annis incompletis, vt infra sub anno mundi 3195. *nu.* 2. probabitur. Quare oportet primum annum regni Ioachaz, fere totum concurrisse cum vigesimotertio dicti Ioas, & decimumseptimum cum primo filij sui Ioas, vt videre est in tabulis.

2 Eodẽ anno, Ioas rex Iuda, cum cognouisset, quod Leuitæ negligentius, quam par erat, se gesserant in exequendo, quod eis fuerat demandatum, nempe in colligenda, per singulas vrbes, pecunia pro domo Domini resarcienda: *Quomodo collecta sit pecunia, templũq; instauratum.* Vocauit Ioiadam Pontificem, & cum eo questus est, quod non coegisset illos imperata facere: qui vt arbitror, respondit Regi, nimis onerosum esse Leuitis, per omnes regni vrbes quotannis, multo labore, discurrere: quin etiam id fabricæ ipsi non expedire; quandoquidem sit magna illarum exactionum pars, in tot Leuitarũ itineribus, atque expensis, frustra insumeretur. Quamobrem, aliquam aliam colligendæ pecuniæ rationem omnino esse ineundam. Itaque re diligentius examinata, tandem consentiente, ac iubente Rege, sancitum est, vt ad instar Gazophilatij, fieret arca lignea in domo Domini ponenda, quæ desuper foramen haberet, vnde immitti pecunia posset, & vt exiret Regis edictum, in omni Iuda & Ierusalem, obligans singulos prætereuntes, hoc est, peruenientes ad vigesimum ætatis annum, deferre ad dictam arcam dimidij sicli nummum lege statutum, pro pretio animæ. Quæ omnia libenter, & cum vniuersali omnium lætitia, executioni statim mandari cœperunt. Et arca quidem primo posita est in atrio Sacerdotum, iuxta altare, ad dexteram ingredientium, loco nimirum omnibus conspicuo, & per manus Sacerdotum, qui custodiebant ostium prædicti atrij, acceptæ à populo pecuniæ, cunctis videntibus, ad arcam deferebantur, vt dicitur *loco Reg. inferius citando.* Deinde vero, ad maiorem populi commoditatem, videtur eadem arca extra, propeq; ostium dicti atrij fuisse locata; vt per se populus in eam, pecuniam immittere posset, quemadmodum *in loco Paral. mox adducendo*, colligi potest. Certis autẽ temporibus, quando nimirum multæ iam erant pecuniæ in arca, ferebant eam Leuitæ ad Regem, vbi per Scribam Regis, & Pontificem, seu alium ab ipso delegatum, educebantur, numerabantur, ac fabricæ præpositis tradebantur, varijs artificibus, prout opus erat, distribuendæ. Ipsam vero arcam, ad eundem locum reportandam curabãt. Atq; hoc pacto, collecta est pecunia valde multa, quæ licet à fabricæ præpositis in fide tractata fuerit, nihilominus, ipsis, pariterq; artificibus industrie admodum agẽtibus, breui domus Domini bene suffulta, munita instaurataque fuit, atque in pristinum statum restituta. Et insuper ex pecunia quæ superfuit, facta sunt vasa templi aurea, & argentea, ad vsum ministeriorum eius, fortassis pro his, quæ abstulerat Athalia, vt ornaret fanũ Baal. Et hæc sunt quæ, quoniam obscurius traduntur, 4. *Reg. c.* 12. *v.* 6. *vsque ad* 17. & 2. *Paral. c.* 24. *v.* 5. *vsque ad* 15. ideo à nobis hic clarius explicari debuerunt.

Interea Ioachaz rex Israel faciebat mala coram 3
Ioachaz propter peccata sua ab Hazaele affligitur. Domino, sequebaturq; peccata Ieroboam, qui peccare fecerat Israel in vitulis aureis. Quamobrem iratus Dominus, afflixit ipsum Ioachaz vehemẽter, tradens Israelem in manu Hazaelis regis Syriæ, & Benadab filij eius, cunctis diebus dicti Ioachaz, vt breuiter tangitur 4. *Reg. c.* 13. *v.* 2. & 3. & nos copiosius sub anno mundi 3193. *nu.* 2. memorabimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3183.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 161.

ANno regni Ioas regis Iuda vigesimoseptimo, incidit annus Iubilei duodecimus, vt colligi potest ex æra, quæ deducitur ab introitu filiorum Israel in 1 *Annus Iubilei* 12.

FF 2 terram

terram promissionis. Cum hoc etenim anno, concurrit annus eiusdem æræ sexcentesimus; vt videre est in tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3189.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 167.

Hazael veniens contra Ierusalē, regis Ioas munerib. placatus abscedit.

1 ANno, vt probabiliter conijcere possumus, regni Ioas regis Iuda circiter trigesimotertio, quando Hazael rex Syriæ magnam iam regni Ioachaz regis Israel partem occupauerat: idem Hazael ascendens in Iuda, pugnabat contra Geth vrbem Philisthinorum, quæ ad sortem Iudæ pertinuerat, & cum cœpisset eam, direxit exercitum suum, vt ascenderet in Ierusalem. Quod audiens Ioas rex Iuda, videns se ei armis resistere non posse, magnam vim auri, atque argenti de thesauris templi, & Regis ablatam, misit Hazaeli, qui tam amplis placatus muneribus discessit. 4. *Reg. cap. 12. versic. 17. & 18.* Sane hic non me latet, Iosephum 9. *antiquit. cap. 8.* & Abulensem *super cap. Reg. citato, post quæst. 15. in expositione textus, & quæst. 17.* putasse, memoratum ascensum Syrorum in Ierusalem loco Reg. adducto descriptum, eundem esse cum eo, qui 2. *Paralip. cap. 24. versic. 23. vsq. ad 26.* describitur, & sub finem Regni, vtræque Ioas regis Iudæ creditur contigisse.

Author dissidet à Iosepho, & Abulense.

Sed si accuratius vtraque descriptio inter se conferatur, profecto videtur in pluribus à se inuicem dissidere, vt paulo post constabit: & propterea probabilius esse, duos extitisse Syrorum aduentus in terram Iuda contra regem Ioas: alterum viuente, & præsente ipso Hazaele: alterum vero post obitum eius: de quo secundo bello nos sub anno mundi 3196. *num.* 1. agemus. Primum autem Hazaelis ascensum in Ierusalem, credimus aliquot annis post instauratum templum, nempe per hæc circiter tempora accidisse, vt etiam innuit licet textus, qui *cap. Reg. allegato*, post descriptam templi restaurationem, subintulit: *Tunc ascendit Hazael, &c.* Quæ verba, vt ibidem exponit Caietanus, *post ... sunt ad ... alterius belli quod postea à Syris ... latum ... Ioas prope finem regni sui, de quo agitur 2. Paral.* Sic Caietanus. Abulensis autē eadem verba exponens, ait: illud, *Tunc*, non stricte esse ... dum, sed tanquam si dictum esset, *aliquanto tempore post. Nam quia*, inquit, *inter præcedentia, & ista, hoc est, inter reparationem templi, & istum ascensum, non acciderunt aliqua relatu digna, ideo dicitur: Tunc ascendit Hazael rex Syriæ, &c. quasi nullum tempus medium interfluxisset.* Quæ expositio, si supponamus (quemadmodum ipse supponit Abulensis) hoc bellum esse illud, quod describitur 2. *Paralip.* sustineri nullo modo potest: siquidem constat, inter memoratam templi reparationem, & postremum illud bellum, plura relatu digna accidisse, quæ *in eodem cap. Paral. versic. 15. vsque ad 23.* referuntur, nimirum mors Ioiadæ Pontificis: declinatio regis ac populi ad idololatriam: missio Prophetarum, qui incassum, conuersionem eiusdem populi, Regisque procurabant: & demum impia interfectio Zachariæ filij Ioiadæ Pontificis. Posito autem, vt nos credimus, ascensum prædictum Hazaelis in Ierusalem, hoc circiter anno contigisse, esseque diuersum ab eo bello, quod memoratur 2. *Paralipom.* Vtique prænarrata Abulensis expositio, optime sacro textui adaptari poterit, & pariter cum adducta Caietani expositione conformari.

De duplici Syrorum ascensu in Ierusalem regnante Ioas.

Quod autem ascensus Syrorum in Ierusalem, 4. *Regum* descriptus, non sit idem, sed diuersus ab eo, qui traditur 2. *Paralip.* ex his colligi potest. Etenim, de primo dicitur, quod ipse Hazael ascendit, & consequenter oportet totum cum Rege robur exercitus Syrorum extitisse. Item nulla tunc pugna, neq. Iudæorum mors, neque vlla Regis ipsorum læsio interuenisse, aut de Iudæis præda facta fuisse describitur, sed ipsum Hazaelem, ingentibus à Ioas acceptis muneribus, cum exercitu suo abijsse. In secundo autem Syrorum aduentu, nulla prorsus Hazaelis fit mentio, quippe qui tunc iam decessisse creditur. Insuper & à paruo Syrorum numero, cuncti Principes, & infinita prope Iudæorum multitudo cæsa perhibetur, & vniuersa de Iudæis facta præda, à Syris in Damascum transmissa dicitur ad Regem, qui tum, non Hazael, sed filius eius Benadab fuisse putatur. Et denique subiungitur, eosdem Syros in ipsum Ioas regem Iudæ, ignominiosa exercuisse iudicia, eundemque in magnis languoribus reliquisse. Quæ omnia, prædictis valde aduersari videntur, & satis euidenter arguere, multo probabilius esse, vt diximus, non vnum tantum, sed duos Syrorum aduentus facere, eosdemque diuersis admodum temporibus, multisque interpositis annis, subsequutos, vt ex sub anno mundi 3196. dicendis comprobari poterit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3191.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 169

ANno regni Ioas regis Iuda circiter trigesimoquinto, post absolutam templi pene collabentis reparationem; post eiusdem templi vasa aurea atque argentea instaurata; ac denique post veri Dei cultum in Iudæa, qui circa initia regni prædicti Regis iam pene extinctus videbatur, Ioiadæ Pontificis opera, restitutum; ipse Ioiada, cum esset valde senex, centum scilicet triginta annorum, mortuus est, & sepultus in ciuitate Dauid, cum Regibus, eo quod de ipsis, & de vniuerso Iuda valde fuisset benemeritus, 2. *Paralip. c. 24. v. 15. & 16.* 1

Ioiada Pontificis obitus & ...

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3192.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 170.

NOn multo post, nimirum, vt arbitror, anno circiter proximo ineunte, Ioas rex Iuda, obsequijs 2
principum regni sui delinitus, acquieuit eis, & permisit, vt derelicto templo Domini Dei patrum suorum, seruire cœperint lucis, & sculptilibus, prouocantes contra se, & contra populum, iram Domini, qui pro sua immensa bonitate, antequam ad punitionem deueniret, cœpit mittere eis Prophetas, vt protestarentur eis diuinam vltionem imminentem; hæc aut similia verba dicentes: *Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, & parauit illum, & in eo parauit vasa mortis sagittas suas ardentibus effecit.* At illi audire nolebant, 2. *Paralipom. cap. 24. versic. 17. vsque ad* 20. Probabile vero est, Dominum sustinuisse eos per aliquot annos, puta tres aut quatuor, expectans, si ad crebras Prophetarum voces, aliquando resipiscere vellent: sed è contrario accidit, vt sub anno mundi 3195. *num.* 3. dicemus.

Ioas rex permittit Iudæos seruire idolis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3193.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 171.

Ioas filius Ioachaz regnat in Israel cum patre.

1 ANno segni Ioas regis Iuda trigesimoseptimo, cœpit tegnare Ioas filius Ioachaz regis Israel in Samatia, 4. *Reg. cap.* 13. *versic.* 10. Vbi norandum est, quod hic non possumus intelligere, Ioas regem Israel, anno prænotato tegnate cœpisse post mortem patris sui Ioachax: quia si Ioachaz regnauit decem & septem annis, & primus annus regni eius concurtit cum vigesimotertio regni Ioas regis Inda, vt sub anno muodi 3579. *nu.* 1. probatum est: ergo vltimus annus regni Ioachaz cuncurrit cum anno trigesimo oono tegni præfati Ioas, non autem cum trigesimo septimo. Igitur dicendum est, quod anno trigesimo septimo tegoi Ioas regis Iuda, regnare cœpit alter Ioas super Israel cum patre suo Ioachaz, qui tunc, ob caussam numero sequenti dicendam, regnare secum fecit Ioas filium suum: Et sic iste Ioas regnauit cum patte annis fete tribus, vt videre est in tabulis, & sentiunt Caietanus, & Richardus, & Auctor Historiæ Scholasticæ, ab Abulense relatus, & alij: quorum opinionem non recte confutare nititur ipse Abulensis, *super* 4. *Regum capit.* 13. *quæstione* 6. Non enim officit eius obiectio, quod nimirum loco Regum citato, prius facta fuerit mentio obitus dicti Ioachaz: quia responderi debet, id factum esse per figuram anticipationis, in sacro eloquio frequenter vsitatam. Sed neque vllo modo placet illa huius difficultatis solutio, quam ibidem ipse adfert Abulensis, qui nesciens aliter nodum extricare; tandem in calce quæstionis, compulsus est dicere: textum lacnm ibi esse corruptum, & pro *trigesimo septimo*, debere corrigi, vt dicat, *trigesimo nono*: quod hic nullatenus admittendum putamus: tum quia in omnib. omnium editionum codicibus constanter legimus, *trigesimoseptimo*, non autem, *trigesimo nono*: tum etiam, quoniam bene, ac sine vllo inconuenienti, possumus, & debemus cum præcitatis Auctoribus, quemadmodum dictum est, vulgatam saluare lectionem.

Ioachaz ab Hazaele afflictus conuertitur ad Dominum.

2 Per idem tempus Hazael Syriæ rex, præualuerat nimis contra Israelem, non solum tegnante Iehu, cui abstulerat omnem terram trans Iordanem, vt sub anno mundi 3157. *num.* 3. diximus, sed etiam omnibus diebus regni Ioachaz filij eius: quo tempore ciuitates eius munitas cepesat, & succenderat: Iuuenes earum gladio interfecerat: paruulos ad petras allisetat: & prægnantes diuiserat: ac multa alia mala perpetrauerat in Israel, quæ iam antea deplorans Eliseus, prædixerat coram ipso Hazaele, priusquam ad regnum euectus esset, vt legimus, 4. *Regum cap.* 8. *versic.* 12. Cum igitur Hazael paulatim eo vsque Israelem contriuisset, vt tandem istis temporibus, ipsi Ioachaz remansissent tantummodo quinquaginta equites, & decem currus, ac decem millia pedites: tot tantisque calamitatibus eruditus Ioachaz, conuersus est ad Dominum, deprecans eum, vt se de manu Hazaelis liberatet. Deus autem, qui (vt hæc narrans, bene Iosephus ait) non solum perpetuam innocentiam, verum etiam resipiscentiam fauore complectitur, & cum perdere possit, si velit, castigate mauult: exaudiuit eum, & dedit saluatorem Israeli, vt dicitur 4. *Regum capit.* 13. *versicul.* 4. & 5. Verum quis nam fuerit iste saluator Scriptura sacra oon exprimit. Vnde quidam pusarunt fuisse Ioam filium dicti Ioachaz: alij Ieroboam eiusdem Ioachax nepotem (isti enim plurimas postea de hostibus victorias tetulerunt:) alij Eliseum Prophetam, qui suis apud Deum precibus, illas impetrauit. Et hoc nobis magis arridet, nisi forte præstet dicere, fuisse hos omnes, & Scripturam factam hic, numerum singularem pro plurali, vt alias non semel, hoc est, saluatorem pro saluatores vsurpasse. Etenim re vera, per istos magna salus facta est in Israel, vt suis locis, infra videbimus: præcipue vero per ipsum Eliseum, qui in tanta temporum difficultate, (vt de tam sancto viro existimare credibile est,) ex vna parte considerans peccata illius populi grauissima, & iam admodom inueterata, quæ proculdubio exitiale eiusdem populi exterminium merebantur: ex alia veto clades, oppressionesque multiplices, & maximas, quæ eundem populũ prope ad interitum iam perduxerant: tantorum Israelitici regni malorum commiseratione commotus, attenta maxime Regis ad Dominum recenti conuersione, creditur pro ipso pariter, ac vniuerso populo, vehementius orasse, obtinuisseque à Domino, vt in diebus dicti regis Ioachaz, qui tum forte senex erat, & bellis gerendis minus aptus, afflictio, oppressioque vlterius non procederet; Et vt etiam dignaretur suscitare de posteris eius, qui liberaret Israelem de manu Syrorum. Quod deinde per Ioam filium dicti Ioachaz, Deo fauente, magna ex parte factum est, & omnino præstitum fuisset, si ipse Ioas, quãdo ad iussum Elisei percussit iaculo terram ter, eãdẽ plures percussisset, quemadmodum eidem protestatus est Propheta 4. *Reg. c.* 13. *v.* 18. & 19. Sed quod Ioas perficere non valuit, postea compleuit Ieroboam filius eius, vt infra suo loco dicetur. Et nihilominus post hęc omnia, non recessit Israel à cultu idolorum, quem introduxerat alter Ieroboam primus post Salomonem Israelitarum rex, sed permansit etiam deinceps in Samaria lucus, in quo colebantur idola. Et hæc, quæ per anticipationẽ *c. Reg. citato, v.* 2. *vsq. ad* 8. breuiter insinuantur, nos hic clarioris doctrinę gratia fusius explicare operæpretium duximus. Itaque, vt ad rem redeamus, probabile est, Eliseum Prophetam, vt primum de regis Ioachaz conuersione, ac de diuina miseratione eidem præstita, certior factus est, sciens ipsum in magna tribulatione positum, Deo inspirante venisse, vt consolaretur eum, ac memoratis prędictionibus leuasse dolorem eius; Et forte item prænunciando ei, obitum Hazaelis oppressoris eius, in proximo esse. Quibus consolationibus confirmatus rex Ioachaz, voluit, vt Ioas filius suus, quem inter saluatores Israelis à Domino electum intellexerat, ex tunc secum regnare inciperet, eidemque præcepisse creditur, vt deinceps ipsum Eliseum, non solum vt Prophetam Domini honoraret sempes, sed etiam, vt patrem haberet, cunctaque de ipsius consilio perageret. Vt propterea non mirum sit, si postea idem Ioas rex, quando audiuit, quod Eliseus ægrotaret, non dedignatus est venire ad ipsum inuisendum, & flere super eius infirmitate, ac compellare eum patrem suum, & currum pariter, aurigamque Israelis, vt legimus, 4. *Reg. c.* 13. *v.* 14.

Regnat Ioas cum patre Ioachaz super Israel.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3194.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 172.

Hazael Syriæ rex moritur.

3 ANno, vt arbitror, proximo, qui erat regni Ioas regis Iuda trigesimus octauus, & penultimus regni Ioachaz regis Israel, vt patet in tabulis, puto

decessisse Hazaelem regem Syriæ, vt dicitur 4. *Reg. cap. 13. vers. 25.* Quod autem Hazael decesserit ante dictum Ioachaz, colligi potest ex eo, quod ibidem *vers. 3.* dicitur: à Domino traditum esse Israelem in manu Hazael, & Benadab filij eius cunctis diebus; non prædictorum regum Syriæ, vt bene notat Abulensis: quia regnante Benadab, Ioas rex Israel recuperauit ciuitates, quas amiserat pater suus Ioachaz. Ergo illud, *omnibus diebus*, referri debet ad dies regni Ioachaz. Si igitur regnante Ioachaz, traditus fuit Israel, nō solum in manu Hazaelis, sed etiam in manu filij ac successoris eius Benadab; Ergo oportet Hazaelem prius mortuum esse, quam Ioachaz. Nec obstant illa verba, quæ habentur *in eodem Reg. cap. versicul. 22.* videlicet: *Hazael rex Syriæ afflixit Israel cunctis diebus Ioachaz*: quia non absolute sunt accipienda, sed vsque ad conuersionem dicti Ioachaz. Sequitur enim: *Et misertus est Dominus eorum, &c.* Constat autem hanc miserationem factam esse adhuc viuente Ioachaz, quando scilicet conuersus est ad Dominū, vt traditur *in eod. c. v. 4.* Quoniam vero hæc conuersio, & miseratio, contigit in annis vitæ Ioachaz postremis, propterea, memorata Hazaelis afflictio dicitur perdurasse cunctis diebus Ioachaz. Porro ipse Ioachaz, & filius eius Ioas, audita morte Hazaelis, respirare cœperunt, sperantes breui se recuperaturos ciuitates suas, quemadmodum postea re ipsa factum est, vt suo loco dicemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3195.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 173.

Ioachaz rex Israel moritur.

1 ANno regni Ioas regis Iuda trigesimonono, per aliquot duntaxat menses inchoato, vt numero proximo probabitur; necesse est mortuum esse Ioachaz regem Israel, quemadmodum ex his, quæ sub anno mundi 3193. *num.* 1. diximus, manifestum est. Quare falluntur Abulensis *initio quæstionis 6. super 4 Regum cap. 13.* & Richardus *in suo tractatu de concordia annorum Regum Iuda & Israel*, putantes, vltimum regni Ioachaz annum, debuisse pariter esse vltimum, seu quadragesimum regni Ioas regis Iuda: quia, inquiunt, si Ioachaz cœpit regnare anno vigesimotertio regni Ioas, & regnauit annis decem & septem: vtique decem & septem, additi viginti tribus, complent annos quadraginta. Sed non aduertunt isti, quod Ioachaz non cœpit regnare in fine anni vigesimitertij dicti Ioas, sed circa initia, vt nos sub anno mundi 3179. *num.* 1. demonstrauimus: & consequenter annus vltimus regni Ioachaz, cōcurrit cum trigesimonono dicti Ioas, non autem cum quadragesimo. Igitur

Ioas regnat sine patre super Israel.

2 Eodem anno, per paucos menses iam inchoato, non autem prope expleto; oportet Ioas filium Ioachaz, secundo regnare cœpisse super Israel, nimirum nunc sine patre, qui prius cum eo regnauerat: alioqui ipse Ioas rex Israel, qui nō peruenit nisi ad finem decimiquarti anni regni Amasiæ regis Iudæ, vt sub anno mundi proximo *num.* 2. probabitur, non posset dici regnasse sexdecim annis, quemadmodū traditur 4. *Reg. c. 13. v. 10.* sed quindecim tantum, videlicet vnū superstite adhuc Ioas rege Iuda, & quatuordecim regnante in Ierusalem Amasia filio eius. Igitur necesse est fateri, dictum Ioachaz nō expleuisse, sed per paucos duntaxat menses inchoasse decimum septimum regni sui annum, dicique regnasse decem & septem annis, nimirum tractis, non autē integris, eo quod iste idem annus regni Ioachaz decimusseptimus, pro maiori parte fuerit etiam primus regni Ioas filij eius, primus inquam post obitum patris, vt digestum est in tabulis. Quare oportet decipi Chronographos, qui in recensendis annis regum Israel, passim omnes vnus post alterum, ipsi Ioachaz annos decem & septem integros tribuere solent, & Ioas filio suo sexdecim. qui simul faciunt trigintatres, cum re vera anni, quos ambo regnarunt, simul computati, fuerint tantummodo trigintaduo. Ceterum iste Ioas rex Israel, *cap. Reg. eiusd. versic.* 11. dicitur. & ipse malum fecisse in conspectu Domini, hoc est, fuisse idololatra, vt ibidem Scriptura sacra declarat, subiungēs, ipsum ambulasse in viis prædecessorum suorum, & in peccatis Ieroboam filij Nabath, qui peccare fecerat Israelem. Quæ res magis auget ingratitudinem ipsius Ioas, qui cum tantopere adiutus fuerit à Domino contra Syros, vt suis locis postea dicemus, ardentius eum colere debuisset, ne dum ab eo tam impie recedere. Quod autem sexdecim anni quibus regnauit iste Ioas super Israel, nō ab eo tempore, quo regnare cœperat viuēte patre, sed ab obitu patris numerandi sint, ex his, quæ sub anno proximo *num.* 3. dicentur, magis patebit.

Chronographorū lapsus.

Per eadē circiter tempora, perseuerante Ioas rege Iuda, cum principibus, & populo suo, in cultu idolorum, ac quotidie magis declinante, & se elongante à Domino Deo suo, non obstantibus crebris Prophetarum increpationibus, nec nō repetitis diuinæ vindictæ appropinquantis, cōminationibus, publicisq; protestationibus: cum quadam die Zacharias filius Ioiadę Pontificis, qui patri iam defuncto in Sacerdotium successerat, diuino actus spiritu, stetisset in cōspectu populi, eumq; paterne, sancteq;, pro officij sui munere, reprehendisset, illis verbis: *Hæc dicit Dominus: Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, & dereliquistis Dominum, vt derelinqueret vos?* Iussu [illegible] ingratissimi Regis, qui propriam vitam, [illegible] ab ipso Ioiada, post Deum, accepta referre debuerat, lapidibus obrutus est, in ipsomet atrio Domini, vt traditur 2. *Paral. c. 24. v. 20. vsq. ad* 23. Ex quo autem Ioas Zachariam occidit, cessarunt, in polluto templo Dei responsa, & oracula, ex Dabir secretiore parte templi, in qua erat propitiatorium, & ex Ephod ornamento Pontificio, vt scribit *lib. 1. sua Chronologia* Genebrardus ex S. Epiphanio. Cui tamē opinioni aduersari videtur Iosephus, qui *3. antiq. c. 9.* ait, fulgorem illum gemmarum in Ephod existentium, ex quo Dei responsa, oraculave peti solebant, desiisse ducentis annis, antequam commentaria sua ipse scripsisset. Atqui ab hoc anno ad Iosephi tempora, non ducenti, duntaxat, sed plusquam nongenti computantur anni. 3

Zacharias Pontifex in templo occiditur.

Quādo cessasse dicantur diuina in templo responsa.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3196.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 174.

ANno regni Ioas regis Iuda quadragesimo, qui fuit regni eius, vitæque postremus, euoluto nimirum anno vno ab interitu Zachariæ, vt pressius notatur 2. *Paralipom. cap. 24. versicul.* 23. Syrorum exercitus, excursione facta venit in Iudam & Ierusalem. Quibus obuiam exiens Ioas rex, cum infinita fere pugnatorum multitudine, licet Syri pauci admodum essent in comparatione Iudæorum: nihilominus, quia ipsi Iudæi dereliquerant Dominum Deum suum, tradidit eos Dominus in manu Syrorum, qui interfecerunt cunctos Principes 1

Ioas à Syris captus male tractatur.

populi,

populi, & pene totum dicti Ioas exercitum; quin etiam in ipſummet Ioas Regem captum, ignominioſa exercuere iudicia, nimirum, vt creditur, indigne eum tractantes, ac ſubſannantes, & inſuper diuerſis torquentes ſupplicijs, vt cogerent ipſum augere ſupra modum ſuæ redemptionis pretium. Denique Syri tranſmiſſa ingenti præda quam fecerant, in Damaſcum ad Regem, qui tum alius eſſe non poterat niſi Benadab filius Hazaelis, anno præcedenti, vt dictum eſt, iam defuncti; videntes quod ipſi tot non erant, qui poſſent Ieruſalem oppugnare, & capere, receſſerunt ab ea, dimittentes Ioas Regem in languoribus magnis, vtique propter plagas, quas, (vt exponit Abulenſis) eidem intulerant. Rex igitur Ioas, grauiſſimis non ſolum animi, ſed etiam corporis cruciatibus, doloribuſque afflictus aliquandiu permanſit, donec tandem ſub finem eiuſdem anni, duo ex ſeruis ſuis, quorum alter erat de genere Ammonitarum, alter Moabitarum, coniuratione facta in vltionem ſanguinis Zachariæ filij Ioiadæ, quem Rex lapidari iuſſerat, miſto Dei iudicio, occiderunt eum in lectulo ſuo, qui poſtea ſepultus eſt cum patribus ſuis, in ciuitate Dauid, ſed non in ſepulchris Regum 4. *Reg. cap. 12. verſic. 20. & 21.* & 2. *Paralip. cap. 24 verſic. 25. vſque ad finem capitis.* Et

A ſeruis ſuis trucidatur.

2 Eodem anno, qui erat ſecundus regni Ioas Regis Iſrael, vt dicitur 4. *Reg. cap. 14. verſ. 1.* regnauit Amaſias filius Ioas Regis, in Ieruſalem. *Viginti quinque annorũ erat Amaſias, cum regnare cœpiſſet, & viginti nouem annis regnauit in Ieruſalem. ibidem verſic. 2. &* 2. *Paralip. cap. 25. verſic. 1.* Intellige hic, Amaſiam regnare cœpiſſe, ſub finem, vt dictum eſt, huius anni, ita vt primus annus regni Amaſiæ, tametſi cœperit currente adhuc anno ſecundo regni Ioas Regis Iſrael: attamen fere totus concurrat cum tertio eiuſdem Ioas, vt poſuimus in tabulis: alioqui non poſſet verum eſſe, quod dicitur *cap. Reg. proxime citato verſ. 17. & 2. Paralip. cap. 25. verſic. 25.* videlicet, Amaſiam vixiſſe annis quindecim, poſtquam mortuus eſt Ioas Rex Iſrael: quia cum ipſe Amaſias regnauerit viginti nouem annis, vt iam probatum eſt; ſi vixit quindecim annis poſt obitum dicti Ioas: ergo regnauit quatuordecim tantum annos, viuente ipſo Ioas, & conſequenter oportet iſtum Ioas, regnaſſe duobus fere annis, ante initium regni Amaſiæ: quandoquidem ſub anno præcedenti *nu.* 2. iam probatum eſt, iſtum Ioas regnaſſe ſexdecim annis.

Regnat pro eo Amaſias filius eius

3 Quoniam autem id quod diximus, Amaſiam regnare cœpiſſe in Iuda anno regni ſecundo Ioas Regis Iſrael, poteſt dupliciter accipi: ſiquidem ex ſupradictis cõſtat, duo extitiſſe initia regni huius Ioas, alterum cum patre ſuo Ioachaz, alterum ab obitu patris: merito hic quæri poteſt, de quonam ſecundo anno Scriptura ſacra intelligat, num de ſecundo, ex quo corregnare cœperat patri, an de ſecundo, ex quo regnare cœpit mortuo patre. Verum ad priorem intelligentiam conſequeretur, etiam ipſum Amaſiam bis regnare cœpiſſe, nempe prius cum patre, & poſtea defuncto patre. Clarum eſt enim, vt etiam apparet in tabulis, quod annus regni Ioas Regis Iſrael ſecundus, primo modo ſumptus, concurrit cum anno trigeſimo octauo regni Ioas Regis Iuda, quo anno oporteret Amaſiam corregnare cœpiſſe patri ſuo Ioas, & poſt tres fere annos, illo mortuo, iterum regnare cœpiſſe ſine patre. Atqui ex nullo ſacro textu apparet, Amaſiam bis regnare inchoaſſe, quin potius, tum *ex 4. Reg. cap. 12. in fine*, tum *ex 2. Paralip. c. 24. in fine*, ſatis euidenter oppoſitum colligi poteſt. Vtrobique enim, poſt deſcriptam Ioas Regis Iudæ internecionem, ſtatim ſubiungitur, regnaſſe Amaſiam filium eius pro eo: neque vllus ex ſacris Expoſitoribus; aliiſve probatis Auctoribus, aut vlla ratio cogit nos aliter ſentire. Propterea, vt ad quæſitum reſpondeamus; dicimus citatum Scripturæ ſacræ locum, in quo aſſeritur, Amaſiam regnare cœpiſſe anno ſecundo regni Ioas Regis Iſrael, proculdubio exponendum eſſe, de anno ſecundo, ex quo ipſe Ioas regnare cœperat poſt mortẽ patris ſui Ioachaz, qui annus ſecundus, concurrit cum anno quadrageſimo regni Ioas Regis Iuda, vt patet in tabulis: ſub cuius anni finem interfectus fuit Ioas Rex Iuda, & illico ſucceſſit ei in regno filius eius Amaſias, vt ſupra dictum eſt. Et hinc neceſſario infertur, verum eſſe, quod nos ſub anno mundi 3195. *num.* 2. aſſeruimus, videlicet eoſdem ſexdecim annos regni Ioas Regis Iſrael, ſine vlla dubitatione, numerandos eſſe ab obitu patris ſui Ioachaz, non autem à tempore, quo cum eo regnare inchoauerat: Siquidem hoc poſito, ſequeretur ipſum Ioas obiiſſe anno regni Amaſiæ circiter vndecimo, & conſequenter ipſum Amaſiam vixiſſe poſt mortem dicti Ioas annis fere decem & octo: quod manifeſte aduerſatur Scripturæ ſacræ aſſerenti, Amaſiam quindecim duntaxat annis eidem Ioas ſuperuixiſſe, quemadmodum numero præcedenti probauimus.

Anni regni Amaſiæ vnde auſpicandi.

Sed huic poſitioni forte quis obiiciet, quod multi codices Hebraici, ac Latini, 4. *Reg. cap. 14. verſic. 17.* expreſſe habent, Amaſiam vixiſſe annos viginti quinque, poſtquam mortuus eſt Ioas Rex Iſrael, non autem quindecim. Ad hoc reſponderi debet, (quod etiam ibi notauit Caietanus) dictos codices loco citato, proculdubio eſſe corruptos, & debere corrigi, vt pro *viginti quinque*, dicant, *quindecim*. Et hoc confirmatur, quia ſic ibidem legimus in codicibus emendatioribus, ac magis probatis, cuiuſmodi ſunt codices editionis vulgatæ anno ſalutis 1593. & 70. Interpretum anno 1588. Romæ excuſi, qui maioris ſunt auctoritatis: & item in codicibus Græcis, & Chaldaicæ Paraphraſis, vt videre eſt in Biblijs Regijs, quorum lectio pariter concordat cum ea, quæ habetur, 2. *Paralip. c. 25. verſ. 25.* vbi in omnibus codicibus Hebraicis, Græcis, & Latinis, vniformiter legimus, Amaſiam vixiſſe poſtquam mortuus eſt Ioas Rex Iſrael, quindecim annis, non autem viginti quinq;. Quod valde notandum eſt, quia hinc patet decipi Richardum *in ſuo tractatu de concordia annorum Regum Iuda & Iſrael*, qui corruptis codicibus facilius quam par erat fide adhibita, dicit: *Inde dari intelligi, Amaſiam poſt vigeſimum nonum regni ſui annum, quem Scriptura ſacra vltimum facit, alios quoque decem annos ſuperuixiſſe, interimque, ſiue propter infirmitatem, ſiue alia de cauſſa ſibi vacaſſe, & filio coronato commiſiſſe negotia regni.* Quæ doctrina nullo pacto eſt admittenda, vtpote, quæ ex manifeſte falſo principio deducta ſit. Quemadmodum etiam, eadem de cauſſa, penitus reiicienda eſt expoſitio Lyrani *ſuper loco Reg. citato*, & nonnullorum, dicentium, Amaſiam vixiſſe quidem poſt viginti quinque annis, ſed decem quibus, inquiunt, exulauit in Lachis, non computari in annis regni eius: quod falſum eſſe, nos infra etiam ſub anno mundi 3225. *num.* 2. demonſtrabimus.

4 *Obiectio.*

Reſponſio.

Refellitur Richardus.

Et Lyranus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3197.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 171.

Sub finem anni primi, vt credimus, regni Amaſiæ Regis Iuda, quẽ annum diximus concurrere pro 5

Alia Amasia anno regni sui primo.

maiori parte, cum tertio regni Ioas Regis Israel; ipse Amasias, vt primum se in regno firmiter roboratum aduertit, ingulari iussit eos, qui occiderant Patrem suum Ioas. Filios vero ipsorum interficere noluit, propter legem, quæ habetur *Deuter. cap. 24. versic.* 16. prohibentem occidi patres pro filiis, & è conuerso. Profitebatur namque Amasias in prioribus regni sui annis, diuinarum legum obseruantiam. Propterea dicitur fecisse bonum in conspectu Domini, non tamen in corde perfecto: Imo nec semper, vt sub annis 3208. *num.* 3. & 3209. *num.* 1. apparebit, sed per aliquot duntaxat regni sui annos, quemadmodum feceras Ioas pater eius. Porro quæ diximus egisse Amasiam, traduntur 4. *Reg. cap.* 14. *versic.* 3. *vsque ad* 7. *&* 2. *Paralip. cap.* 25. *versic.* 2. *vsque ad* 5.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3198.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 176.

Eliseus morti proximus prophetat ipsi Ioas de Syris victorias.

1 ANno regni Ioas Regis Israel, vt arbitror, circiter quarto, quietas secundus regni Amasiæ Regis Iudæ; audiens Ioas Rex, quod Eliseus Propheta ægrotaret, descendit ad eum, & vt cognouit, quod infirmitas illa esset ad mortem, flere cœpit coram eo Rex, simulque peramanter compellare virum hisce verbis: *Pater mi, Pater mi, currus Israel, & Auriga eius*: ac si diceret: Cur nos pater deseris, aut cur nos desolatos te'inquis? Sine te, quem merito tanquam patrem colimus, & à quo, post Deum, omnis pendet spes, & fortitudo nostra, quid opis, quid salutis reliquum erit nobis? Quid regi, quid populo hoc tam grandi præsidio destitutis fiet? quomodo poterimus potentiæ Syrorum resistere? His atq; eiusmodi querimoniis, vir Dei permotus, ac mœsti Regis angustias miseratus, iussit afferri arcum, & sagittas, & cum superposuisset manus suas manibus Regis, dixit ad Regem, vt aperta orientali fenestra, inde sagittam arcu iaceret: quod cum ille fecisset: *Sagitta Salutis Domini*, ait Eliseus, *& sagitta salutis contra Syriam.* Et continuo prophetauit, dicens: *Percuties Syriam in Aphec, donec consumes eam.* Deinde Eliseo iterum dicente Regi, vt percuteret iaculo terram; ille cum ter percussisset, substitit. Cui excandescens Propheta, ait: *Quia ter tantum percussisti terram, tribus duntaxat vicibus percuties Syriam: Si quinquies, aut septies, terram percussisses: Syriam quoque vsque ad consumptionem percutere valuisses.* 4. *Reg. cap.* 13. *vers.* 14. *vsque ad* 21.

Elisei obitus.

2 Post hæc mortuus est Eliseus, vt ibidem subiungitur, & (vt refert S. Epiphanius in vita ipsius) honorifice sepultus est Sebastopoli Samariæ. Eximij huius Prophetæ, breue quidem, sed valde præclarum habemus elogium *Ecclesiastici cap.* 48. *vers.* 13. *vsque ad* 16. in hæc verba: *Elias quidem in turbine tectus est, & in Eliseo cõpletus*, id est duplicatus, *est spiritus eius: In diebus suis non pertimuit Principem*, videlicet Ioram Regem Israel neque alium, *& potentia nemo vicit illum, nec superauit illum verbũ aliquod*, siue blandum, siue comminatorium, neque vlla res eum à recto dimouere vnquam potuit, *& mortuum prophetauit corpus eius*, hoc est, & inaudita illa mortui suscitatio ex contactu cadaueris eius, ipsum verum Dei Prophetam fuisse declarauit. *In vita sua fecit monstra*, id est prodigia, *& in morte mirabilia operatus est.* Hactenus Auctor Ecclesiastici. Sed & S. Isidorus *in vita Elisei*, multa, ac stupenda quæ edidit miracula breuiter perstringit dicens: *Hic gemino Eliæ glorificatus spiritu, plus omnis, atque magnus virtutum signis emicuit. Iordanem transitu suo diuisum refrenans, vndas retro conuertit. Aquas Iericho steriles, demerso vasculo, ad fœcunditatem perduxit. Pueros insultantes sibi, verbo tradens bestiis, repente vorauit. Sanguineas aquas in necem hostium decurrere fecit. Inter hæc sterilem, conceptione fœcundauit, eiusque filium mortuum suscitauit. Ciborum temperat amaritudinem. Denique ex paucis panibus plebem refecit, reliquias collegit. Et Naaman lepra, lauacro Iordanis, purgauit. Lepra quoque maledictum aspersit discipulum. Ferrum securis in Iordane mersum, ligno in aquas misso supernatare fecit. Hostes Syriæ cæcitate percussit. Mortem incredulo* (hoc est, vni de Regis Israel principibus) *prædicauit. Fragore quadrigarum fugauit hostem. Obsidionem dispersit. Famem depellit. Postremo post mortem, exanimo cadaueri vitam dedit.* Hæc Isidorus.

Eliusdem miracula ex S. Isidoro.

De annis vitæ ipsius.

De annis vero vitæ Elisei, nihil omnino certũ ex sacris libris, neque ex Iosepho, habere possumus, nisi quod oportet ipsum tempore mortis suæ fuisse valde senem. Nihilominus, ex sequenti computo, satis probabiliter coniicere licet, ipsum ad ætatis annos circiter centum duos, peruenire potuisse. Nam circa annum regni Achab Regis Israel decimum, ipse Eliseus, quando ab Elia vocatus, vnctusque est in Prophetam, poterat esse annorum circiter triginta: Siquidem in duodecim iugis boum, eo tempore, iam arare consueuerat. Et credibile etiam est, quod & ipse sicuti postea Ezechiel, in ætate perfecta constitutus, hoc est anno vitæ suæ circiter trigesimo, spiritum Prophetiæ acceperit. Sane à decimo regni Achab anno, ad quartum regni Ioas Regis Israel, inueniuntur anni septuaginta duo, vt facile in nostris tabulis supputari potest: quibus si addãtur anni triginta quos tum natus fuisse creditur, resultabit prædicta summa annorum centum duorum. 3

Quando Elisei cadauer mortuum suscitauerit.

Eodem anno quo mortuus est Eliseus, vt aperte traditur 4. *Reg. cap.* 13. *versic.* 20. sub finem, vt creditur, illius anni, & prope introitum sequẽtis, (vt cum textu vulgato conciliemus textum 70. Interpretum dicentem: *hoc accidisse sequenti anno:* & textum Paraphrasis Chaldaicæ dicẽtis: *in introitu anni*, supple, sequentis) contigit, vt quidam viri pergentes ad mortuum quendam sepeliendum, viderent quosdam latrunculos Moabitas contra se venientes: à quibus, vt citius aufugere possent, de repente proiecerunt mortuum suum in sepulchro Elisei, quod tum eis propius esse acciderat. Vt autem cadauer illud ossa tetigit Elisei, statim mirabiliter reuixit, atq; erexit se super pedes suos. *c. Reg. citato versic.* 21. Quo tam insigni miraculo, & nunquam antea audito, placuit diuinæ bonitati, simul & singularem Prophetæ sui sanctitatem declarare, & prophetias eius, præsertim de Syrorum percussione, ita in cordibus Regis, ac populi Israelitici, confirmare, vt omni pusillanimitate, quam ex continuis præcedẽtibus cladibus iam contraxerant, penitus deposita, deinceps alacriter sese aduersus Syros erigere valerent. Et fortassis ex huius potissimũ miraculi nouitate, factum est, vt sepulchrum eius, (quo vt testatur Iosephus 9. *antiq. cap.* 9. valde magnifico, Eliseus honoratus est, quale decuit hominem nomini diuino acceptissimum,) multis postea temporibus, magno in honore, ac veneratione habitum fuerit, quemadmodum scriptum reliquit S. Isidorus *vbi supra.* Ceterum de illo, qui ex contactu ossium Elisei resurrexit, Eusebius Emisenus *de Pascha homil.* 2. sic habet: *Sed, vt dicunt Hebræi, statim mortuus est, quia impius erat, & indignus qui iaceret cum viro Dei. Alij dicunt, illum post resurrectionem diutius vixisse, & Sellum fuisse vocatum.* Sic Emisenus. Verumtamen primam Hebræorum opinionem, multis argumentis optime 4

Ratio asserti miraculi.

Qui resurrexit, diu ne an parum vixerit.

reprobat

reprobat Abulensis *super cap. Reg. allegata quæst.* 20. Quare multo rationabilior est positio illorum, qui prædictum resuscitatum diu postea vixisse putarunt: tametsi, vnde nam Emisenus hauserit, quod ille Sellum vocaretur, incompertum sit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3199.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 177.

Ieroboam regnat cum patre Ioas.

1 ANno regni sui quinto, circiter incipiente, Ioas filius Ioachaz Rex Israel, necesse est quod secum regnare fecerit Ieroboam filium, vt notat Caietanus *super 4. Reg. c.* 15. & ex his quæ sub anno mundi 3125. *num.* 8. diceinus, comprobari poterit: & hoc tunc factum credimus, quando Ioas Rex parabat primam profectionem suam contra Syros, de qua numero sequenti agemus. Quo fit, vt iste Ioas, quatuor duntaxat annos regnauerit solus, & postea duodecim cum filio. Igitur

Ioas Rex primam de Syris victoriam refert.

2 Eodem, vt arbitror, anno, Ioas Rex Israel Elisei Prophetæ vaticiniis animatus, iis præsertim, quæ coram se præcedenti anno sanctus ille vir, morti proxim⁹, pronuntiauerat, ac nouissime stupendissimo illo miraculo, quod post ipsius Prophetæ obitum contigerat, confirmauerat: allectus item Rex totius populi promptitudine, ac vniuersali omnium expectatione, instruxit exercitum, & relicto filio Rege iam declarato in Samaria, qui regnum interim gubernaret, ipse copias duxit in Aphec, & inito cum Syris certamine, percussit hostium turmas, grandemque de ipsis victoriam reportauit, & forte etiam tunc aliquas ex vrbibus, quas pater suus amiserat, recuperauit. Vtrum autem ipse primos bellum istud Syris intulerit, an à Benadab suum Syrorum Rege, sibi illatum propulsare tentauerit, incertū habeo. Quicquid sit, dubitare non debemus, prouidentia Dei suauiter omnia disponētis factum esse, vt Benadab, circa regni sui initia, aliis districtus negotiis, non venerit contra Israelem, iam à patre suo Hazaele bellis acerrime contritum, ac eneruatum, vt interim ille populus aliquantisper quiescere, ac vires resumere posset, quibus non modo Syris postea resistere, sed eosdem quoque superare valeret, iuxta diuinam dispositionem, per os Elisei, 4. *Reg. cap.* 13. *versic.* 17. prænuntiatam, atque hoc anno, vt dictum est, impleri cœptam.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3200.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 178.

Iterum feliciter pugnat cum Syris.

1 ANno proximo, qui erat regni sui sextus, credimus Ioas Regem Israel, secundo cōflixisse cum Syris, fortassis multo maiori quā antea conatu, contra ipsum instructis, & alteram de ipsis victoriam, iuxta memorati Prophetæ vaticinium, retulisse, priori, vt reor, longe gloriosiorem, aliasque item nonnullas eodem tempore terras recuperasse.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3201.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 179.

Tertio vicit Syros.

1 ANno insequenti, nimirum septimo regni eiusdem Ioas Regis Israel, probabile est Syros, omnes vires suas contulisse, vt Israelem duabus iam victoriis roboratum, atque audaciorem factum, reprimerent, humiliarentque: sed contra accidit. Nam Deo Israelitis fauente, ipsi potius Syri tertio victi, & adhuc grauius ab illis contriti, inferiores esse, & maiores Israelitarum vires non solum agnoscere sed & non mediocriter pertimescere cœperunt, amissis nimirum omnibus fere vrbibus, quas prius Israeli abstulerant, 4. *Reg. cap.* 13. *in fine.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3208.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 186.

ANno regni Amasiæ Regis Iuda (vt ex numero proximo dicendis probabiliter coniici potest) circiter duodecimo, qui erat regni Ioas Regis Israel decimus quartus, Ipse Amasias congregauit exercitum suum de vniuerso Iuda, & Beniamin, trecenta millia virorum, vt iret contra Idumæos, qui olim ab proauo suo Ioram filio Iosaphat Rege Iuda, rebellauerant, vt sub anno mundi 3146. *num.* 1. dictum est. Et insuper maiorem vincendi fiduciam ponens in multitudine, ac robore exercitus, quam in Domino, conduxit quoque de Israel centum millia (Iosephus perperam habet viginti millia) bellatorum fortium, centum talentis argenti. Sed hac de re à viro Dei redargutus, dimisit Israelitas, qui propterea indignati valde, post Amasię cum Iudæorum exercitu discessum, diffusi sunt per ciuitates Iuda, vbi passim interfecerunt ad tria millia hominum, ablataque ingenti præda, reuersi sunt in regionem suam. Interea Amasias deductis in Idumæam copiis, percussit de Idumæis decem millia, & totidem viuos cepit in valle Salinarum, vbi olim Dauid, parta grandi victoria, fecerat sibi nomen, quemadmodum sub anno mundi 2992. *num.* 2. diximus. Et præterea apprehendit Amasias petram, quam aliqui putant fuisse famosam illam Idumææ vrbem, quæ nunc quoque Petra dici perhibetur, ex cuius nomine pars quędam Arabiæ, Petrea denominata est. Quidam autem putant, quod fuerit excelsa quædam & lata petra, in illis montibus posita, ad quam magna Idumæorum pars de prælio fugata, confugerat, & ibidē tanquam in valde eminenti, tutoque loco, sese receperat. Denique alij opinantur, fuisse illam Petram, cuius fit mentio *in cap. Paralip. proxime notando*, vbi dicitur, quod Iudæi victores duxerunt decē mille Idumæos in memorato cōflictu captos, ad quandam Petram, ac de eiusdem Petræ præruptu, præcipitantes interemerunt. Et hoc probabilius videtur, tum quia sic etiam sensit Iosephus 9. *antiq. c.* 10. tum vero maxime, quoniam hoc pacto, alter Scripturæ locus, per alterum exponitur; & item quia codices sacri correctiores, *loco Reg. citando*, scriptum habent, Petræ nomen, non cum prima litera maiuscula, vt factum esset, si nomen inclytæ vrbis significaret, sed cum parua; hoc signo indicantes, ibi Petram, in sua tantum vulgati, seu communi significatione esse accipiendam. Porro prænarrata historia describitur, 4. *Reg. c.* 14. *vers.* 7. & 2. *Paralip. cap.* 25. *versic.* 5. *vsq. ad* 14.

Amasias bellum infert Idumæis. 1

Percutit eos ingenti plaga.

De anno memoratæ victoriæ. 2

Diximus Amasiam hoc circiter anno inuasisse Idumæam, tum quia rationabile admodum est credere, ipsum non prius tam grauem expeditionem moliri ausum fuisse, ob nimiam pecuniæ hominumque penuriam, in qua eū reliquerat pater suus Ioas, quando à Syris contritus, infinitā prope hominum multitudinem, omnesque populi sui Principes amiserat, &

pro

pro se redimendo cunctos regiæ cameræ, ac domus Domini thesauros exhauserat. Quamobrem credibile est, Amasiam, tametsi fortassis multo antea in animo habuerit bellum Idumæis inferre, quod alias à regno Iudæ defecissent: tamen hactenus illud differre coactum fuisse, donec scilicet instauratis thesauris, & aucto populo, commode posset illud suscipere, & conficere: tum etiam, quoniam non multis post hanc victoriam annis, creditur Amasias contra se prouocasse Ioas Regem Israel, & ab eo fuisse in bello captum; & Amasiæ captiuitas contigit anno regni eius decimo quarto, vt sub anno mundi 3210. *num* 1. ex Iosepho ostendemus.

Amasias perta de Idumæis victoria, deos eorum veneratur. Prophetam se corripientem verberare iubet.

3 Ceterum Amasias, post cædem Idumæorum, tulit secum deos illorum, & oblitus Domini Dei sui, cuius ope & fauore, tam grandem consecutus fuerat victoriam, ingratissimus adorabat eos. Quin etiam à quodam Propheta, vice Domini correptus, audire contempsit, & quod grauius fuit, salubriter corripientem, superbe nimis à se repulit, minitatus ei necem, nisi cum amplius de hac re monere desisteret. Quamobrem ille abiens, prædixit iccirco Amasiam, Deo sic permittente, proculdubio occisum iri. Quod postea re ipsa euenisse, suo loco dicetur. Sed prius alias quoque eidem Amasiæ, iratus Dominus, præmisit calamitates. Et primo quidem, iusto Dei iudicio permissus est à vehementi quodam, nimiique inordinato elationis, ac temeritatis spiritu occupari & inflari, pessimisque quibusdam consiliis decipi, ac tandem à Rege Israel capi, admodumque affligi, vt paulo post dicemus. 2. *Paralip. cap.* 25. *vers.* 14. *vsque ad* 17.

Castigatur à Domino.

Quisnam fuerit memoratus Propheta.

4 Quis autem fuerit ille Propheta, quem misit Dominus ad arguendum Amasiam, incertũ est tametsi non videretur omnino improbabile arbitrari, fuisse Amos, illum inquam Amos, qui in duodecim Prophetis minoribus tertius ponitur; si verum esset, quod ipse prophetare cœpisset in diebus Amasiæ Regis Iudæ, quemadmodum ex S. Isidoro colligi potest, qui in vita ipsius Amos, ait: quod cum Amasias Rex frequenter plagis afflixit, nouissime vero Ozias filius eius, vecte per tempora transfixo, necauit. Sed quod S. Isidorus de Amasia Rege tradit, S. Epiphanius *in vita dicti Amos*, tribuit cuidam Amasiæ Sacerdoti idolorum in Bethel, qui eidem Prophetæ acriter aduersabatur, vt colligitur *Amos cap.* 7. *versic.* 10. *& sequentibus*. Quamobrem Auctor Martyrologij Romani, sub titulo Pridie Kalen. Aprilis, secutus sanctum Epiphanium, dicit: Amos Prophetam, ab Amasia Sacerdote multa passum, tandem ab Ozia filio eius fuisse necatum. Et hoc probabilius videtur, præsertim cũ constet, Prophetiam ipsius Amos, non regnante Amasia, sed Ozia esse scriptam, vt patet ex ipsomet eiusdem Prophetiæ initio, & nos infra sub annis mundi 3238. *num.* 4. *&* 5. & 3248. *num.* 1. comprobabimus. Et præterea non est verisimile, quod ipse Ozias Rex, qui nunquam legitur ad idola declinasse, adeo crudeliter necauerit Prophetam Domini.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3209.

QVINTÆ MVNDI AETATIS
ANNVS 187.

Amasias idololatria in superbiam erigitur.

1 ANno proximo, Amasias Rex Iudę, in cultu deorum, quos tulerat de Idumæa, obstinatius perseuerans, & ob victoriam præcedẽti anno habitam, sed multo magis, ob impietatem suam, insolentior factus; diuina permissione, vt scilicet meritas impietatis suæ pœnas exolueret, incidit in consilium pessimum, persuadens sibi, se posse vniuersum Israelem Imperio suo subiugare: tametsi sciret, aut scire debuisset, diuisionem regni Israel à regno Iuda, olim, Deo sic volente, fuisse factam, quemadmodum prędixerat Ahias Silonites Ieroboamo filio Nabat, & postea protestatus fuerat Semeias vir Dei Roboamo filio Salomonis, quando præparabat pugnare contra Israelem, vt reduceret eum sub ditione sua, sicuti sub annis mundi 3058. *num.* 2 & 3060 *num.* 1. dictum est. His non obstantibus, cogitabat infelix Amasias, vt dixi, bellum inferre Regi Israel, si non ei obtemperare promitteret. Quare sub finem, vt arbitror, huius anni, misit nuncios ad Ioas Regem Israel, qui deuitatus temerarias, ne dicam insanas hominis cogitationes, proposita parabola de inepta humilis cardui competẽtia cum cedro excelsa montis Libani, remisit nuncios, admonens Amasiam, ne se extolli nimium sineret ob victoriam de Idumæis reportatam, sed magis ea contentus, consideraret regni sui paruitatem, & Israelis magnitudinem, atque potẽtiam, præsertim post Syros toties deuictos, ac humiliatos, tãtopere auctam, & propterea sano huic consilio acquiesceret, ac desineret prouocare contra se malum. Vt autem intellexit Ioas Rex Israel, quod Amasias Rex Iuda, monita sua audire noluisset, sed nihilominus in bellandi sententia persisteret, non fuit segnis præparare se ad bellum, quin potius hostem præuenire curauit, 4. *Reg. cap.* 14. *vers.* 8. *vsque ad* 11. *&* 2. *Paralip. cap.* 25. *versic.* 17. *vsque ad* 21.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3210.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 188.

ANno itaque sequenti ineunte, quia erat regni Amasiæ decimus quartus, vt testatur Iosephus 1
9. antiq. cap. 10. in fine, Ascendit Ioas Rex Israel cum exercitu suo contra Amasiam Regem Iuda existentem cum suis copiis in Bethsames Iudæ, cuius fit mentio *Iosu. cap.* 15. *versic.* 10. ad differentiam alterius Bethsames, quæ erat in tribu Issachar, vt patet *Iosu. cap.* 19. *versic.* 22. Igitur in Bethsames Iudæ, non longe à finibus vtriusq; regni, commissum est prælium, & corruit Iudas coram Israele, & Amasias Rex victus, captusque est à Ioas Rege Israel: qui ingressus cum eo in Ierusalem, destruxit murum eius, à porta quæ dicebatur Ephraim, vsque ad portam Anguli, longitudine quadringentorum cubitorum. Et ablato omni auro, atque argento, quod repertum est in thesauris domus regiæ, & in domo Domini, & apud Obededon, qui tum forte custos erat thesaurorum eius, relicto ibi Amasia, ipse cum obsidibus reuersus est in Samariam, 4. *Reg. cap.* 14. *versic.* 11. *vsque ad* 15. *&* 2. *Paralip. c.* 25. *versic.* 21. *vsque ad* 25.

Ioas Rex Israel feliciter pugnat contra Amasiam.

Captum Amasiam spoliat thesauris.

Circa initia quoque eiusdem anni regni Amasiæ 2
decimi quarti, necesse est natum esse Oziam siue Azariam (vtroq; enim nomine nuncupari solebat) filium ipsius Amasiæ, ex vxore eius Iecheba de Ierusalem, vt colligitur 2. *Paralip. c.* 26. *versic.* 3. Siquidem ipse Ozias successit patri in regno Iudæ, annos natus sexdecim, vt sub anno mundi 3225. *num.* 3. *vsque ad* 8. fusius probabimus. Sane à decimo quarto regni Amasiæ anno, ad vigesimum nonum, qui fuit eiusdem Amasiæ postremus, computatione, quam vocant, vtrinque inclusiua, inueniuntur præcise anni sexdecim.

Oziæ ortus.

Sub

Ioas Rex Israel moritur.

3 Sub finem vero eiusdem anni regni Amasiæ regis Iudæ decimi quarti, mortuus est Ioas Rex Israel: quod ex triplici capite fit manifestum. Nam tunc completi sunt sexdecim anni, quibus ipse regnasse dicitur, vt videri potest in tabulis, supputando nimirum illos ab obitu patris sui Ioachaz, quemadmodum supputari eos debere ostendimus sub anno mundi 3196. *n.* 3. Deinde, quia posito Ioas hoc tẽpore decessisse; ad amussim impletur ac veridica redditur Scripturæ, quæ 4. *Reg. cap.* 14. *vers.* 17. *&* 2. *Paralip. cap.* 25. *versic.* 25. asserit, Amasiam vixisse quindecim annis, postquam mortuus est Ioas Rex Israel. Etenim ab exitu anni decimi quarti regni Amasiæ, ad finem vigesimi noni, præcise numerantur anni quindecim. Denique memorata positio confirmatur, quoniam certum est, anno proximo regnare cœpisse Ieroboam filium, ac successorem præfati Ioas, vt ex ipsamet sacra Scriptura consequenter probabimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3211.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 189.

Ieroboam filius Ioas regnat post patrem in Israel.

1 ANno decimo quinto regni Amasiæ filij Ioas Regis Iuda, regnauit Ieroboam (huius nominis secundus) filius Ioas Regis Israel, in Samaria, solus, quadraginta & vno annis, vt expresse traditur, 4. *Reg. cap.* 14. *versic.* 23. Quare non recipiendus est Iosephus, qui 9. *antiq. cap.* 11. *prope medium capitis* dicit, eundem Ieroboam exactis feliciter in Principatu suo annis quadraginta, mortuum esse. Hic fuit omnium Regum Israel bellicosissimus, ac fortissimus, atque humana felicitate super omnes prædictos Reges valde conspicuus: quippe qui plus ceteris regnauit. Ceterorum enim nemo ad trigesimum regni annum peruenit. Ipse vero etiam quadragesimum excessit. Et præterea restituit Israeli, nõ solum omnes vrbes, quas eidem abstulerat Hazael Rex Syriæ, his duntaxat exceptis, quas pater suus Ioas recuperauerat, sed illas quoque, quæ sub finem regni Salomonis, ab ipso defecerant, nimirum in Syria Damasci, & in Syria Emath, quas ipse Ieroboam denuo subiugauit Israeli, ita vt in ea parte, termini Israeliticæ ditionis, pene essent iidem, qui olim fuerãt Dauidis, ac Salomonis temporibus 4. *Reg. cap.* 14. *versic.* 25. & clarius *vers.* 28. Porro res gestæ dicti Ieroboam, tametsi multæ ac præclaræ fuerint, quia tamen breuissimo in Scripturis sacris compendio, perstringuntur, propterea per propria digeri tempora minime possunt. Quare de ipsis breuiter hoc loco meminisse sat sit: Si tamen illud addiderimus, Deum Opt. Max. non ideo tantam in re bellica felicitatem Ieroboamo præstitisse, quod vir bonus esset; quin potius, Scriptura sacra *cap. Reg. citato vers.* 24. attestante, fuit vir malus, & idololatra, sicut omnes prædecessores eius, & præcipue sicut alter Ieroboam filius Nabat, qui primus fecerat vitulos aureos, vt diuerteret Israelitas à cultu Domini, & ab ascensu ad templum Ierosolymitanum: Sed ideo per ipsum Ieroboam fecit Dominus salutem magnam in Israel, quoniam (quemadmodum *ex* 4. *Reg. cap.* 13. *versic.* 22. sub anno mundi 3193. *num.* 2. dictum est) sub finem regni Ioachaz auiti Ieroboam, patre ipso Ioachaz, misertus fuerat Dominus Israelis, vidẽs afflictionem eius amaram valde, quam ab Hazaele Syriorum Rege patiebatur cunctis diebus ipsius Ioachaz, ita vt iam pene omnes cõsumpti essent, & pauci qui remanserant, veluti in carcere sine vllo refugio clausi viderentur. Et ideo, ad sublevandum populum suum, promiserat Dominus dare ei saluatorem, propter pactum (vt ibidem dicitur) quod habebat cũ Abraham, Isaac, & Iacob. Et hæc sunt quæ breuiter tanguntur, 4. *Reg. cap.* 14. *versi.* 24. *vsque ad finem capitis.* Vbi etiam adiungitur, quod prædictas de Syris victorias retulit memoratus Ieroboam, iuxta sermonem Domini Dei Israel, quem locutus est per seruum suum Ionam filium Amathi Prophetam, qui erat de Geth, quæ est in Opher. Per quod datur intelligi, istam Geth non esse vrbem illam insignem Philistinorum, de qua ortus est Goliath Getheus Gigas; sed aliam obscuriorem, seu viculum quendam existentem sub ditione vrbis Opher, quæ olim connumerabatur inter vrbes regias terræ Chanaan à Iosue captas, vt patet *Iosu. c.* 12. *vers.* 17. De ista Geth S. Hieronymus *in proœmio super Ionam Prophetam*, sic ait: *Porro Geth in secundo Sephorim milliario, quæ hodie appellatur Diocæsarea euntibus Tyberiadem, haud grandis est viculus, vbi & sepulchrum eius ostenditur. Quanquam alij iuxta Diospolim, id est, Liddam, eum & natum, & conditum velint: non intelligentes hoc quod additur, Opher, ad distinctionem aliarum Geth vrbium pertinere, quæ iuxta Eleutheropolim, siue Diospolim hodie quoque monstrantur.* Hæc S. Hieronymus.

De duplici Geth.

Ceterum ex loco Reg citato, quinq; admodum notatu digna inferri possunt: Primum est, hunc Ionam procul dubio esse illum, qui inter duodecim Prophetas minores, quinto loco, in sacris libris ponitur. Siquidem ipsemet in principio suæ prophetiæ, filium Amathi se nominat. Alterum est, dictum Ionam prophetasse temporib. Ieroboam filij Ioas Regis Israel: quod ex prophetia eius colligi non poterat, vbi nulla temporis fit mentio. Tertium est, eundem Ionam, nõ ea solum quæ in eius prophetia habentur, prophetasse; sed alia quoque prædixisse, nimirum saltem victorias Ieroboami Regis Israel de Syris postea reuectas, de quibus nihil prorsus in dicta eius prophetia agitur. Quartum, Prophetiam eius ad hæc circiter tempora pertinere; quod etiam ex Iosepho 9. *antiq. c.* 11. apparet, & nos sub anno mundi 3215 *num.* 2. comprobabimus. Denique, non esse recipiendam illam Hebræorum traditionem, quam refert B. Hieronymus *vbi supra*, his verbis: *Tradunt autem Hebræi, hũc* (& loquitur ibi de Iona) *esse filium viduæ Sareptanæ, quem Elias Propheta mortuum suscitauit, matre postea dicente ad eum: Nunc cognoui quia vir Dei es tu, & verbum Dei in ore tuo est veritas. Et ob hanc caussam, etiam ipsum puerum sic vocatum. Amathi enim in nostra lingua veritatem sonat: Et ex eo quod verum Elias locutus est, ille qui suscitatus est, filius esse dicitur veritatis.* Hucusque S. Hieronymus. Sed si Ionas fuit de Geth, vt dictum est, & ipse se Hebræum fuisse testatur *c.* 1. *versic.* 9. *suæ Prophetiæ*; non videtur potuisse filius esse mulieris Sareptanæ, quæ non in terra Hebræorum, sed in Sarepta Sidoniorum habitabat. Et præterea oporteret ipsum Ionam fuisse centum circiter annorum, vel amplius, quando missus fuit prophetare, & prædicare Niniuitis pœnitentiam, vt ex tabulis dignosci poterit. Et non est verisimile, quod Scriptura sacra, quæ alias de Prophetis verba faciens, solet interdum nomina patrum ipsorum propria ad literam indicare, nunc tantummodo metaphorice loqui voluerit, dicens: Ionam esse filium Amathi, hoc est veritatis, & non potius proprie intellexerit Amathi, quatenus proprium viri nomen erat. Ex his aliisq; rationibus, quas adfert Abulensis *super* 3. *Reg. c.* 17. *quæst.* 32. *&* 4. *Reg. c.* 9. *q.* 3. *& cap.* 14. *quæst.* 22. satis patere potest, memoratam Hebræorum traditionem esse reiiciendam.

De Iona Propheta. 2

AB OR

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3214.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 192.

Ocrazapes Rex Assyriorum moritur.

1 ANno regni Amasiæ Regis Iuda decimo octauo circiter desinente, oportet decessisse Ocrazapem Regem Assyriorum. Hoc enim tempore, vt videre est in tabulis, desinunt anni quadraginta & vnus, quos ipsum regnasse scriptum reliquit Eusebius *in Chronicis*.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3215.

QVINTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 193

Regnat in Assyria Sardanapalus. Quod non fuerit vltimus Assyriorum Rex.

1 ANno proximo, nimirum regni Amasiæ Regis Iuda decimo nono, & Ieroboam Regis Israel, ab obitu patris sui, quinto circiter inchoante; regnauit in Niniue Tonosconcoleros, qui Græce dicitur Sardanapalus, Rex Assyriorum trigesimus sextus, quem memorato Ocrazapi successisse, tradit Eusebius *in Chronicis*. Hunc idem Eusebius *ibidem*, & alij ipsum sequentes, putant fuisse vltimum Regem Assyriorum, quia sub ipso credunt à Medis, & Babylonijs captam vastatamque fuisse Niniuem, & Assyriorum Imperium translatum tunc fuisse ad Medos. Verumtamen licet verum sit, Niniuem anno vigesimo circiter desinente regni ipsius Sardanapali captam fuisse ac subuersam, vt sub anno mundi 3234. *num.* 1. & 2. dicemus: non tamen admittere debemus, tunc finem habuisse Assyriorum Imperium: quia ex ipsamet sacra Scriptura perspicue constat, deinceps alios quoque plures extitisse Reges Assyriorum, & quosdam fortasse præcedentibus potentiores, vt sub anno mundi 2016. *num.* 5. diximus, & infra etiam, sub anno mundi paulo ante citato, latius ostendemus, euidentiusque, confirmabimus.

Quod pœnitentiam egerit in prædicatione Ionæ.

2 Probabile item valde est, eundem Sardanapalum fuisse illum Niniue Regem, qui cum Principibus suis, & vniuerso populo, pœnitentiam egit in prædicatione Ionæ, quemadmodum *in eius Prophetia cap.* 3. legimus. Nam tempora ipsius Sardanapali, prorsus conueniunt cum tempore prædicationis Ionæ: quandoquidem regnante Sardanapalo in Niniue, regnabat Ieroboam filius Ioas in Israel, vt patet apud Eusebium *in Chronicis*, & nos iam sub anno mundi 3211. *num.* 2 ex sacra Scriptura probauimus, quod regnãte dicto Ieroboam, prophetabat Ionas. Et præterea communior sententia Doctorum est, Ionam iisdem prophetasse temporibus, quibus prophetarunt Osea & Amos, quos ipso regnante Ieroboam, prophetasse, ex initiis Prophetiarum ipsorum, manifestum est. Neque prædictis obstat, quod Ethnici Scriptores prodiderint, Niniuem sub dicto Sardanapalo fuisse vastatam: Scriptura vero sacra dicat, eandem prædicante Iona pœnituisse, ac ieiuniis, aliisque veræ pœnitentiæ actibus, à Deo obtinuisse ab ipsa interitus comminatione præseruari:

Obiectio.

Quia vtrumque verum esse potest, si diligentius attendamus, quæ hac de re scribit Diodorus Siculus *lib.* 3 *de Antiquorum gestis sub finem cap.* 1. Non enim dicit, Arbacem Medum, & Belosum Babylonium, quando à Sardanapalo eorum Domino deficientes, eidem bellum intulerunt, statim aduersus ipsum præualuisse, vrbemque regiam expugnasse: Sed contra, ipsos prius multoties à Rege victos, profligatosque fuisse, ita vt se quicquam amplius contra ipsum molitu iam posse desperarent.

Responsio.

Verumtamen postremo tandem ad dicti Belosi instantiam, qui ex astrorum obseruatione, quam mirifice profitebatur, militibus certam de Sardanapalo Rege victoriam pollicebatur, præuidereque se prædicabat, breui destructum iri Assyriorum Imperium: reassumptis denuo viribus, rursus cum Sardanapalo conflixisse, ac exercitu eius trucidato, ipsum Regem biennio in Niniue obsessum, vt demum se ipsum cum regia incendio traderet, compulisse, ac non multo post, vastata Niniue, Arbacem, qui forte Beloso potentior erat, Imperium ad Medus transtulisse. Ex quibus liquido apparet, aliquot annos inter vnanimem illam Arbacis, ac Belosi conspirationem aduersus Sardanapalum, & ipsius Niniue excidium intercessisse: Et consequenter, non esse inconueniens coniectari, Dominum iam ex tunc, quando prædicti Duces à Rege suo rebellarunt, disposuisse, voluisseque Niniuem subuertere, propter peccata Niniuitarum, & inauditas Sardanapali abominationes, satis superq; postea à præcitato, & aliis Ethnicis Auctoribus euulgatas, nisi resipiscerent. Et iccirco ex vna parte, memoratos Duces ad insurgendum contra proprium Regem, bellumque ei inferendum excitasse: ex alia vero, eodem tempore, misisse Ionam Prophetam, qui prædicaret Niniuitis, Regique ipsorum, pœnitentiam. Videns autem quod resipuissent, distulisse vindictam, ac tunc quidem concessisse plurimas Regi de perduellibus victorias: Deinde vero, cum non multos post annos ad pristina peccata Rex, populusque rediissent, demum tradidisse eos, vrbemq; hostibus in direptionem, atq; in exterminium, quemadmodum sub anno mundi 3234. *num.* 1. *vsque ad* 5. plenius explicabimus.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3225.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 203.

ANno regni Amasiæ Regis Iudæ vigesimo nono, vt numero proximo probabitur, facta est in Ierusalem coniuratio magna contra ipsum Regem Amasiam, eo quod recessisset à Domino, & in idolorum cultu perseuerans, esset in caussa, quod Deus multas populo, ac regno Iudæ, permitteret euenire calamitates. Quod cum cognouisset Rex, nec aliter nunc, tueri se posse speraret, propter conspirantium multitudinem, ac potentiam; declinare statuit ab eis, ideoque fugit in Lachis, 4. *Reg. cap.* 24. *versic.* 19. & 2. *Paralip. cap.* 25. *vers.* 27. Erat autem Lachis vrbs tribus Iudæ, vt patet Iosu. *cap.* 15. *versic.* 39. vbi putauit Amasias securus posse viuere; siue quia illa vrbs esset valde tuta, & bene munita; siue quia habitatores, essent erga ipsum magis bene affecti. Quanquam autem Scriptura sacra simpliciter dicat, ipsum fugisse: credendum tamen est, Regem honoris sui caussa, quantum potuit, fugam occultare studuisse, honestamque aliquam discedendi ab Ierusalem, & morandi in Lachis, occasionem arripuisse. Et quoniam sciebat, cõtra se esse odium Iudæorum, & memoratam coniurationem, non autem contra domum suam, sicuti fuerat Israelitarum, temporibus Roboam filij Salomonis, quando dicebant: *Quæ nobis pars in Dauid? vel quæ hereditas in filio Isai, &c.* Propterea credimus, Amasiam reliquisse in Ierusalem 1

Amasias ob suorum contra se conspirationem fugit in Lachis.

lem Oziam filium suum, bonæ spei adolescentulum, quem nouerat in oculis populi valde esse acceptum, & ne occasionem daret coniuratis cogitandi de eligendo sibi Rege alterius stirpis. Quod facile fecissent, nisi vidissent in Ierusalem legitimum regni successorem, eximiæ pietatis signa præ se ferentem, & cunctis gratum. Igitur Iudæi, vt viderunt Oziam relictum in Ierusalem, quod sperarent ipsum longe melius posse regnum administrare, quam pater eius fecerat, & quod crederent, ipsos interim facilius posse adolescentulum suadere, atque inducere ad ea, quæ communi bono magis conducerent, peragenda: tametsi eum publice in Regem eligere non sunt ausi, donec supervixit pater eius Amasias: tamen statim, audita nece eius, id fecerunt. Quin etiam intra modicum illud tempus, in quo mansit Amasias in Lachis, Ierosolymitæ quodammodo tanquam pro Rege habebant Oziam, vt videtur innui 4. *Reg. cap. 14. vers. 22. & 2. Paralip. cap. 26. vers. 2.* vbi dicitur. *Quod Ozias ædificauit Ælath, & restituit eum Iudæ, postquam dormiuit Rex cum patribus suis.* Ex quibus verbis perspicue infertur, ipsum habuisse aliquam regni administrationem, etiam antequam interfectus fuisset pater eius Amasias: alioqui inepte viderentur addita illa verba: *Postquam dormiuit Rex cum patribus suis.*

Diximus Amasiam, vt declinaret coniurationem contra se factam, fugisse in Lachis, anno regni

Non esse verum quod Amasias decennio exulauerit in Lachis.

2 sui postremo: quoniam credimus opinionem illorum, qui putant eandem coniurationem, & fugam accidisse decennio ante eius interfectionem, esse omnino falsam & erroneam, vtpote ex quibusdam deprauatis codicibus deductam, qui 4. *Reg. cap. 14. vers. 17.* habent, Amasiam vixisse annos viginti quinque, post obitum Ioas Regis Israel, quem sub anno mundi 3210. *num.* 3. probauimus, decessisse anno regni Amasiæ decimo quarto circiter desinente. Vnde sequeretur Amasiam regnasse annis triginta nouem, videlicet quatuordecim ante obitum dicti Ioas, & viginti quinque post. Et quia aperte Scriptura sacra 4. *Reg. cap. 14. vers. 2. & 2. Paralip. cap. 25. vers. 1.* dicit, Amasiam regnasse tantum annos viginti nouem; dicunt Scripturam sacram non computasse annos decem, quibus exulauit in Lachis. Sed contra nos dicimus, illud nullatenus esse admittendum, quia hoc esset totam destruere sacram Chronologiam. Posset enim idem dici, aut suspicari, de aliis Regibus, nimirum aliquos regni eorum annos ignotis quibusdam de caussis in sacris libris fuisse prætermissos. Præterea sub anno mundi 3196. *nu.* 4. iam probauimus, prædictos codices omnino esse corrigendos, vt pro *viginti quinque*, dicant *quindecim*, quemadmodum habent alii emendatiores, & maioris in Sancta Ecclesia auctoritatis. Denique ex his, quæ dicuntur 4. *Reg. cap. 14. vers. 19.* nimirum, quod quando Amasias fugit in Lachis, coniurati miserunt post eum, qui occiderent eum ibi: proculdubio datur intelligi, eos non decennio post, sed statim, vel non multo post discessum Regis, misisse, occiderunt eum, vt notauit etiam Abulensis qui *super c. Reg. proxime citato q. 15.* Igitur reiicienda est prædicta positio, de decẽ annis exilii Amasiæ Regis in Lachis. Quis enim credat Regem, per tam longum tempus, non potuisse præualere aduersus coniuratos sibi subditos, aut clam datis mandatis, vt illi prius occiderentur, aut etiam palam, si opus fuisset, exercitu contra eos comparato? quare proculdubio tenendum est, prædictam coniurationem, & fugam, hoc eodem anno accidisse, & sub finem eiusdem anni, eundem Amasiam interfectum fuisse. Idenim etiam indicat sacer textus, qui tum 4. *Reg. adducto*, tum 2. *Paralip. cap. 25 vers. 27.* coniunctim tria hæc narrat: nempe coniurationem factam: & Regis fugam; atque ipsius internecionem, tanquam successiue, singula nullo longi temporis interstitio subsecuta. Ceterum hoc tempore interfectum fuisse Amasiam Regem Iuda in Lachis, per quosdam de Ierusalem illucà coniuratis transmissos, & deinde reportatum fuisse cadauer eius in Ierusalem, ac sepultum cum patribus suis in ciuitate Dauid, vt dicitur *locis Reg. & Paralip. proxime allegatis*, inde fit manifestum, quia, vt videri potest in tabulis, sub finem huius anni, complentur viginti nouem anni, quibus ipse Amasias regnasse dicitur, 4. *Reg. cap. 14. vers. 2. & 2. Paralip. cap. 25. v. 1.* & apud Iosephum 9. *Antiq. cap.* [illegible] *in fine.* Et pariter expleti sunt anni quindecim, quibus vixisse dicitur post mortem Ioas Regis Israel, paulo ante satis superque probatum est.

Vtrum autem continuo post occisionem Amasiæ 3
Regis, constitutus fuerit Rex ab vniuerso populo Ozias, qui & Azarias filius eius, sexdecim tum annos natus, quemadmodum legimus 4. *Reg. cap. 14. vers. 21. & 2. Paralip. cap. 26. v. 1.* valde controuersum est. Et ratio difficultatis est, quia ex vna parte Iosephus *lib. 9. Antiq. cap. 11.* & Eusebius *in Chronicis*, ponunt initium regni Oziæ statim post interitum patris sui Amasiæ; licet in assignando anno regni Ieroboam Regis Israel, in quo regnare cœpit Ozias in Iuda, non conueniant, propter diuersam supputandi rationem ab eis initam. Iosephus enim quia credidit Ieroboam regnare cœpisse sub finem anni decimi quinti regni Amasiæ, ponit initium regni Oziæ in anno decimo quarto regni Ieroboam, videlicet sub finem anni, qui iuxta eius computum, erat vltimus regni Amasiæ. Eusebius vero, quia male posuerat primum annum regni Ieroboam concurrisse cum anno decimo octauo regni Amasiæ, ideo coactus fuit ponere Oziæ primum, concurrere cum decimo tertio ipsius Ieroboam: Licet, inquam, in hoc Iosephus, & multo magis Eusebius, decepti sint, quia vt sæpius iam dictum est, Scriptura sacra manifeste testatur, Amasiam Regem Iuda, vixisse annos quindecim post mortem Ioas Regis Israel: Ex quo sequitur, eundem Amasiam necessario regnasse annis quindecim in Iuda, regnante Ieroboam prædicti Ioas filio in Israel. Et consequenter eosdem Auctores debuisse ponere initium regni Oziæ, contigisse sub finem eiusdem anni decimi quinti regni Ieroboam, quẽadmodum nos fecimus: Attamen, vt dixi, ambo in hoc satis conuenienter concurrere videntur, quod Ozias continuo post obitum Amasiæ patris sui regnare cœperit. Et idem videtur satis aperte insinuare Scriptura sacra, quæ 4. *Reg. cap. 14. vers. 21. & Paralip. capit. 26. vers.* statim, & immediate post descriptam interfectionem, sepulturamque Amasiæ, subiungit creationem Oziæ in Regem, tanquam tunc protinus à populo factam. Ex alia vero parte, eadem Scriptura sacra 4. *Reg. cap. 15. vers. 1.* expresse dicit, eundem Oziam regnare cœpisse anno vigesimo septimo regni Ieroboam. Quo posito, necessarium est, alterum de duobus sequi, videlicet, vel Amasiam regnasse annis quadraginta & vno: quod locis Scripturæ sacræ & Iosephi, sub finem præcedentis numeri citatis, manifeste aduersatur: Vel ponenda esse duo interregna, alterum duodecim fere annorum in regno Iudæ, inter mortem Amasiæ, & initium regni Oziæ filii eius, & postea alterum viginti quatuor circiter annorum in Regno Israel, inter obitum Ieroboam, & principium regni Zachariæ filii eius. Probatur vtraque illatio. Nam si Ieroboam regnare cœpit anno decimo quinto regni Amasiæ, vt expresse traditur 4. *Reg. cap. 14. vers. 23.* & apud Iosephum 9. *Antiq. in*

principio capitis 11. Ergo ad minus Amasias regnauerat annos quatuordecim, antequam regnare cœpisset Ieroboam. His iunge alios viginti septem annos (diximus enim Oziam cœpisse regnare anno vigesimo septimo regni Ieroboam,) & fient omnes regni Amasiæ anni quadraginta & vnus. Atqui Amasias regnauit annis duntaxat viginti nouem, vt sæpius probatum est. Ergo à fine regni Amasiæ, ad initiũ regni Oziæ, interfuerũt anni pene duodecim sine Rege, in regno Iudæ. Deinde quod attinet ad regnum Israel: Si Ieroboam iam regnauerat annos fere viginti septem in Samaria, quando cœpit regnare Ozias in Ierusalem: Ergo desinente anno decimoquarto regni Oziæ, mortuus est Ieroboam: siquidem ipse regnauit annis quadraginta & vno, vt dicitur 4. *Reg. cap. 14. vers. 23.* Ergo ab obitu ipsius Ieroboam, hoc est à fine anni decimi quarti regni Oziæ Regis Iuda, ad annum trigesimum octauum regni eiusdem Oziæ, in quo cœpit regnare Zacharias filius dicti Ieroboam super Israel, quemadmodum constat *ex 4. Reg. cap. 15. ver.* 8. remanserunt viginti quatuor circiter anni sine Rege, in regno Israel. Et sic ab initio regni Amasiæ Regis Iudæ, ad initium regni Zachariæ Regis Israel, oporteret fluxisse annos septuaginta nouem. Quæ quo clarius perspici possint, subiectam hic delineare tabellam visum est, in qua, ni fallor, eadem quæ diximus distinctè magis & perspicue ante oculos ponuntur.

ANNI

	Regni Amasiæ in Iuda.	*Regni Ieroboã in Israel.*	*Regni Oziæ in Iuda.*	*Regni Zachariæ in Israel.*	*A 1. regni Amasiæ ad 1. Zachar.*
Regnat Amasias in Iuda.	1				1
Post annos 14.	14				14
Regnat Ieroboam in Israel.	15	1			15
Post annos 14.	14	14			14
Moritur Amasias.	29	15			29
Post Interregnum annorum 12.		12			12
Regnat Ozias in Iuda sub finem anni; Quare		27			41
Annus proximus		1			1
Concurrit fere totus cum primo Oziæ.		28	1		42
Post annos 13.		13	13		13
Moritur Ieroboam.		41	14		55
Post Interregnum annorum 24.			24		24
Regnat Zacharias in Israel.			38	1	79

Verumtamen nonnulli, quibus durum videtur
4 ponere hæc interregna, quorum Scriptura sacra nullam prorsus mentionem facit, conati sunt adinuenire modos, quibus ipsa possent euadere, & simul conciliare prædictos Scripturæ sacræ locos. Vnde Caietanus *super 4. Reg. cap. 14. & 15.* duo facit initia regni Oziæ Regis Iuda. Primum duodecim circiter annis ante obitum patris, quando (vt ipse putat) Amasias pater eius fugit in Lachis. Et tunc dicit Oziam fuisse sexdecim annorum, atque ab hoc eodem tempore, quo cœpit regnare viuente patre, numerandos esse annos quinquaginta duos, quibus ipse Ozias regnasse dicitur. Alterum eiusdem regni Oziæ initium fuit (ait) statim post necem patris: Et tunc oportet, quod Ozias esset iam annos viginti octo natus. Similiter duo ponit initia regni Ieroboam Regis Israel: alterum cum patre, alterum defuncto patre. Credidit enim ipsum Ieroboam regnasse cum patre suo Ioas annis duodecim, & annum illum vigesimum septimum regni Ieroboam, in quo dicitur regnare cœpisse Ozias post mortem patris sui, debere recenseri, non à secundo regni Ieroboam initio, sed à primo, quando scilicet regnare cœperat cum patre. Atque hoc pacto, nullum ponit Interregnum, inter Amasiam & Oziam in regno Iudæ: Imo neque in regno Israel, inter obitum Ieroboam, & initium regni Zachariæ filii eius. Nam ponendo Oziam regnasse duodecim annis cum Amasia patre suo, & numerando annos regni eius à primo eius regnandi initio; vtique sequitur, Ieroboam obiisse anno regni Oziæ trigesimo octauo, quo etiam tempore regnare cœpit Zacharias filius eius, vt expresse traditur, 4. *Reg. cap. 15. ver. 8.* Et sic nulla interuenit vacatio regni in Israel, neque in Iuda: Et consequenter ab initio regni Amasiæ in Iuda, ad initium regni Zachariæ in Israel inueniuntur tantummodo anni quinquaginta quinq;, vt in subsequenti Tabella, quam ad Caietani mentem accommodauimus, videri potest.

Caietani opinio.

ANNI.

	Regni Ioas in Israel.	Regni Amasiæ in Iuda.	Vita Oziæ.	Regni Ieroboam cum patre.	Regni Ieroboam sine patre.	Regni Oziæ cum patre.	Regni Oziæ sine patre.	A 1. Amasiæ ad 1. Zachariæ.
Regnat Amasias sub finem anni, Quare	2							
Annus subsequens	1							
Concurrit fere totus cum primo Amasiæ.	3	1						1
Post annos 2.	2	2						2
Nascitur Ozias. Et regnat Ieroboam cum patre.	5	3	1	1				3
Post annos 11.	11	11	11	11				11
Moritur Ioas Rex Israel.	16	14	12	12				14
Anno insequenti		1	1	1				1
Regnat Ieroboam solus in Israel		15	13	13	1			15
Post annos 3.		3	3	3	3			3
Regnat Ozias cum patre in Iuda.		18	16	16	4	1		18
Post annos 11.		11	11	11	11	11		11
Moritur Amasias sub finem anni, & regnat Ozias solus in Iuda. Quare		29	27	17	15	12		29
Annus insequens			1	1	1	1		1
Concurrit fere totus cum primo Oziæ ab obitu patris.			28	28	16	13	1	30
Post annos 25.			25	25	25	25	25	25
Moritur Ieroboam. Et regnat Zacharias in Israel.			53	53	41	38	26	55

5 *Refellitur.* Sed hæc Caietani opinio, tametsi subtilis & ingeniosa sit, admitti non potest; tum quia falsum supponit, nempe Amasiam exulasse annis decem, vel duodecim in Lachis: quod nos supra *num.* 2. impugnauimus: tum etiam, quia Scriptura sacra nusquam dicit, Oziam fuisse Regem, nisi quando post necem patris, à populo factus est Rex. Nec obstat, quod 4. *Reg. cap.* 14. *ver.* 22. & 2. *Paralip. cap.* 26. *ver.* 2. Ozias dicatur ædificasse Elath, siue Ailath, & restituisse eam Iudæ, postquam dormiuit Rex cum patribus suis; quæ postrema verba, *postquam, &c.* nequaquam (inquit Caietanus) Scriptura addidisset, nisi Ozias fuisset Rex etiam viuente patre. Non inquam hoc obstat, quia fieri potest, vt Ozias, tametsi non fuerit Rex viuente patre, nihilominus, tanquam filius Regis, cui debebatur successio in regno, aliqua ad regni augmentum gesserit, ad quorum differentiam dicatur ædificasse Ælath post obitum patris. Videtur etiam nimis alienum à sacra Scriptura, ponere Oziam fuisse sexdecim annorum, duodecim annis ante obitum patris, cum ipsa aperte dicat, eundem fuisse sexdecim annorum, quando post necem patris, à populo electus fuit in Regem. Denique, quod magis vrget, posita Caietani opinione, necesse est sacram confundere Chronologiam, & bis numerare duodecim primos regni Oziæ annos, semel nimirum in annis regni Amasiæ patris sui, & iterum in annis regni ipsius Oziæ: alioqui non poterit inueniri summa annorum octoginta & vnius, quam ponit Scriptura sacra, ab initio regni Amasiæ ad finem regni Oziæ.
29. Tribuit enim regno Amasiæ annos viginti nouem;
52. & regno Oziæ quinquaginta duos. Caietanus vero,
81. ab initio regni Amasiæ, ad annum trigesimum octauum regni Oziæ, in quo regnauit Zacharias in Israel, numerat tantummodo annos quinquaginta quinque, vt in proxime superposita tabella apparet. Vnde restant anni duntaxat quatuordecim de regno ipsius Oziæ, vt manifeste etiam colligi potest *ex* 4. *Reg. capitul.* 25. *vers.* 8. *vsque ad* 33. computando etiam annos Regum, qui interim regnarunt in Israel. Quod ideo dixi, ne quis forte suspicetur, Oziam regnasse quinquaginta duobus annis ab obitu patris, & insuper etiam duodecim cum patre. Id enim sacræ Scripturæ congruere nullo modo potest. Itaque prædicti quatuordecim anni, si iungantur prædictis quinquaginta quinque, efficient summam annorum sexaginta nouem, non autem vnius, & octoginta. Ecce quomodo iuxta Caietani computum, deficiunt de summa in sacro eloquio notata, anni duodecim, quos, vt dictum est, bis numerare oportet, si velimus dictam summam conficere.

6. *Abulensis opinio.* Abulensis *super* 4. *Reg. cap.* 15. *quæst.* 1. *sed latius quæst.* 2. vt prædicta excluderet Interregna, aliam excogitauit viam à memorata valde diuersam: Siquidem duo dicit: Primo Oziam fuisse puerulum duorum scilicet, inquit, sed vult dicere quatuor circiter annorum, quando occisus fuit pater eius, quod proculdubio contigit sub finem anni decimi quinti, ex quo regnare cœperat Ieroboam in Israel. Et ideo vult Abulensis, ipsum Oziam, mansisse sub tutoribus per annos duodecim, intra quod tempus, licet haberetur pro legitimo Rege, non tamen, ob defectum ætatis, habere poterat regni administrationem: At vero quando impleuit decimum sextum ætatis annum: quod accidit desinente circiter anno regni Ieroboam vigesimo septimo: tunc denuo dicitur regnare cœpisse, quia tunc primum regni gubernacula suscepit. Secundo putat Abulensis, annos quinquaginta duos, quibus regnasse dicitur Ozias, non esse numerandos ab anno vitæ eius decimo sexto, sed ab eo tempore, quo existens puerulus, vt dictum est, immediate defuncto successit patri. Deinde, *super eodem Reg. capite quæst.* 14. dicit, idem euenisse Zachariæ filio Ieroboam; oimi-

rum, quod quia erat paruulus, quando obiit pater eius, successit quidem statim patri, quo ad legitimū Regis titulum, sed non quoad regni administrationem, nisi post annos fere duodecim, videlicet anno trigesimo octauo regni Oziæ. Atq; hoc pacto credidit Abulensis, se euasisse necessitatem ponendi prædicta Interregna, quoniam nullo tempore putat defuisse legitimorum Regum continuationem, licet per ætatem, non continuo regni res administrare potuerint, vt ex sequenti tabella facilius capi poterit.

ANNI

	Regni Amasiæ in Iuda.	Regni Ieroboam in Israel.	Vita Oziæ	Regni Oziæ 1.	Regni Oziæ 2.	Regni Zachariæ 1.	Regni Zachariæ 2.	A 1. Amasiæ ad 1. Zachariæ.
Regnat Amasias in Iuda.	1							1
Post annos 14.	14							14
Regnat Ieroboam in Israel.	15	1						15
Post annos 11.	11	11						11
Nascitur Ozias.	26	12	1					26
Post annos 3.	3	3	3					3
Moritur Amasias sub finem an.	29	15	4					29
Anno proximo.		1	1					1
Regnat Ozias prima vice.		16	5	1				30
Post annos 11.		11	11	11				11
Regnat Ozias 2. sub fin. an. quo fit, vt.		27	16	12				41
Annus insequens.		1	1	1				1
Concurrat fere totus cum primo Oziæ.		28	17	13	1			42
Post annos 13.		13	13	13	13			13
Moritur Ieroboam in fin. an.		41	30	26	14			55
Anno proximo.			1	1	1			1
Regnat Zacharias primo.			31	27	15	1		56
Post annos 11.			11	11	11	11		11
Regnat Zacharias secundo.			42	38	12	12	1	67

7 Hæc Abulensis opinio, quam sequitur etiam Ribera, *super cap. 1. Amos*, in hoc magis probanda videtur, quod per viam quodammodo mediam, inter prædictas procedit: Siquidem prima, quæ admittit duo illa interregna, addit quintæ huic mundi ætati annos viginti quatuor, & ponit ab initio regni Amasiæ, ad initium regni Zachariæ, annos septuaginta nouem, vt in prima tabella cernitur. Altera autem illos omnino remouet, & numerat à primo Amasiæ ad primum Zachariæ annos duntaxat quinquaginta quinque, vt in secunda tabella apparet. Hæc vero medio quodam modo se habet, ponens in dicto temporis internallo solum annos sexaginta septem, quemadmodum tertia ostendit tabella. Verum enimuero, duo priora Abulensis dicta, sacræ Scripturæ nimis manifeste aduersari videntur: nusquam enim reperitur dixisse, Oziam fuisse duorum aut quatuor annorum, quando immediate successit patri. Quin potius, post descriptam Amasiæ internecionem, quater & eodem fere modo repetit, eundem Oziam sexdecim fuisse annorum quando regnare cœpit, vtique post necem patris, vt plane patebit legenti, quæ dicuntur 4. *Reg. cap. 14. ver. 21. & cap. 15. ver. 2. & 2. Paralip. cap. 26. ver. 1. & 3.* Quibus in locis perspicue insinuatur, Oziam non nisi semel regnare cœpisse, & tunc fuisse sexdecim annos natum, & hoc accidisse statim post interitum patris, vt ipsi quoque sacri textus continuatio demonstrat 4. *Reg. cap. 14. ver. 19. vsque ad 22.* vbi successiue describuntur, Amasiæ occisio, & sepultura, & constitutio Oziæ tunc sexdecim annos nati, in Regem ab vniuerso populo vnanimiter facta. Et hæc eadem omnia, eodem ordine, & iisdem pene verbis repetita inuenies 2. *Paralip. sub finem capitis 25. & consequenter in principio capitis 26.* vt nullus iam de hac re videatur remanere ambigendi locus. Præterea, si fuisset Ozias puerulus tempore obitus patris, non esset, ad quid de ipso Scriptura diceret, quod ædificauit Ælath post mortem patris, cum ante nihil præclari, aut Rege dignum, præ ipsa ætatis teneritudine, agere potuisset.

Refelluntur duo dicta Abulensis.

Ex citatis item Scripturæ locis, euidenter refutatur aliud Abulensis dictum. Nam cum illa non semel hæc eadem verba pronunciet: *Sexdecim annorum erat Ozias cum regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem.* Quis non videt, quinquaginta duos hos annos, vtique à memorato decimo sexto ætatis suæ anno, non autem à secundo aut quarto, debere numerari? Sed si Scriptura sacra regni Oziæ tempora, ab eius pueritia metiri vellet, cur non eodem modo fecisset in recensendis regni Zachariæ temporibus, quem Abulensis putat duodecim annis sub tutorum cura mansisse? Et tamen 4. *Reg. cap. 15. vers. 8.* non dicitur Zacharias regnasse duodecim annis, sed tantummodo menses sex, notato nimirum duntaxat tempore, ex quo ipse regni gubernacula susceperat. Patet igitur memoratas Abulensis positiones sacræ Scripturæ non esse consentaneas.

Sed hic iam, arbitror, expectat prudens Lector, quid ad propositam difficultatem respondere debeat. Equidem puto in hac re à memorata via media non esse discedendum, tanquam minus periculosa sacræ Chronologiæ plus iusto augendæ, aut minuendæ: Veruntamen longe aliter, quam Abulensis ad eam inueniendam, ac stabiliendam esse procedendum, ne quicquam supponamus quod, Scripturæ 8

Auctoris sententia.

sacræ vllatenus aduersari videntur. Erit igitur facilis, & clara, ni fallor, difficultatis enodatio, si dixerimus: Oziam semel tantum regnare cœpisse in Iuda, idq; statim post necem patris, quando ipse Ozias sexdecim erat annorum, vt numero præcedenti satis superque probatum est: Ieroboam autem duplex habuisse regnandi super Israel initium, (vt sentit Caietanus, & colligi potest ex collatione eorum quæ dicuntur 4. *Reg. cap. 14. versic. 17.* cum his, quæ traduntur ibidem *cap. 15. versic. 1.*) nempe alterum viuente patre, cum quo regnauit annis duodecim; alterum vero defuncto patre, postquem regnauit annis quadraginta & vno; quibus elapsis, ab obitu dicti Ieroboam, ad initium regni Zachariæ filij sui, fluxerunt anni duodecim sine Rege in Israel. Et sic annus vigesimus septimus, ex quo Ieroboam regnare cœperat cum patre, concurrit cum decimoquinto, ex quo mortuus est pater eius, vt videre est in tabulis. Vnde facile erit dictum Iosephi, & Eusebij, ponentium Oziæ regnum inchoasse statim post mortem patris sui Amasiæ, (quam supra *num.* 3. probauimus contigisse sub finē anni decimi quinti regni Ieroboam,) conciliare cum textu sacro 4. *Reg. cap. 15. vers.* 1. asserente, eundem Oziam regnare cœpisse anno vigesimo septimo regni ipsius Ieroboam. Nam citati Auctores proculdubio numerarunt annos regni Ieruboam, ab obitu patris sui Ioas: Scriptura vero sacra loco proxime citato, intelligēda est eosdem numerasse ab eo tempore, quo Ieruboam cœperat regnare cum patre, vt ibidem exponit Caietanus. Et sic omnia fiunt plana & consona: Et ab initio regni Amasiæ Regis Iudæ, ad initium regni Zachariæ, qui *e. Reg. proxime citato vers. 8.* dicitur regnasse anno regni Oziæ trigesimooctauo, inueniuntur anni sexaginta septem, (nimirum viginti nouem Amasiæ, & triginta octo Oziæ,) quæ est summa media inter duas extremas, in præcedentibus tabellis contentas. Hæc autem nos hic alia particulari tabella exprimere nō curauimus, quia in tabulis in calce huius ætatis mūdi ponendis, eadem omnia dilucide perspici poterunt. Quod si quis percunctetur: Cur, ex quo magis placet vnicum ponere interregnum, non potius illud ponimus inter Amasiam & Oziam? Respondemus triplici potissimū de caussa id fieri: Primo propter rationes contra opinionem Abulensis & Riberæ supra *num.* 7. allegatas, quibus euidenter ostendimus, Oziam annos sexdecim natum, proxime, defuncto successisse patri, & ab eodem tempore, per annos quinquaginta duos, regnasse. Secundo, quia Abulensis non aliter subterfugere potest interregnum ab obitu Ieroboam ad initium regni Zachariæ, nisi tribuendo ipsi Zachariæ annos regni duodecim; quod manifeste aduersatur Scripturæ, quæ *loco Reg. citato* conceptis verbis tradit: Ipsum sex duntaxat mensibus regnasse. Tertio demum, quia aliter non posset cōciliari dictum Iosephi, & Eusebij, cum sacra Scriptura. Neque item retineri posset sententia Hebræorum, & nostra, de tempore terræmotus, qui factus est in diebus Oziæ Regis, quod scilicet contigerit anno eius vigesimo quinto, vt nos sub annis mundi 3248. *num.* 1. & 3250. *num.* 1. etiam ex Isaiæ Prophetia comprobabimus. Et insuper annorum sabbaticorum æra, quam ab introitu Israelitarum in terram Chanaan nostris in tabulis deduximus, tota subuerteretur. Posito autem hoc interregno inter Ieroboam, & filium eius Zachariam, cessant omnes memoratæ difficultates: Et prædicta æra optime cum omnibus annis sabbaticis in sacra Scriptura & à Iosepho notatis, competere comperietur, quemadmodum ex sub annis mundi 3892. *nu.* 4. & 3920. *n.* 1. & 4018. *n.* 3. dicēdis, liquido colligi poterit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3226.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 204.

1 CVm anno igitur insequente, qui erat regni Ieroboam Regis Israel, ab obitu patris sui decimus sextus, & (qui coincidit cum anno eiusdem Ieroboami vigesimo octauo, ex quo cœperat regnare cum patre, vt patet in tabulis,) concurrit fere totus annus primus regni Oziæ Regis Iuda. Diximus enim, quod ipse Ozias regnare cœpit sub finem anni præcedentis, qui erat decimus quintus regni Ieroboam ab obitu patris, & vigesimus septimus, ex quo regnare cœperat cum patre, vt in tabulis pariter notatum inuenies. Porro Ozias vsque ad annum regni sui (vt sub anno mundi 3265. *num.* 1. dicemus,) circiter quadragesimum, fecit tectum in conspectu Domini: Et licet excelsa non abstulerit, nihilominus per Zachariam videntem, qui vt ait Glossa interlinearis, creditur fuisse filius alterius Zachariæ filij Ioiadæ Pontificis, exquisiuit Dominum, à quo directus fuit in omnibus, & prosperatus est. Ac primo quidem muniit etiam Ierusalem turribus, præsertim à porta Anguli ad portam vallis, forte vbi murum destruxerat Ioas Rex Israel, vt sub anno mundi 3210. *num.* 1. dictum est, fecitque diuersi generis machinas, quæ sagittas, & saxa grandia iacerent, quas collocauit in turribus, ac murorum angulis. Deinde militiam suam ordinauit, fuitque exercitus eius trecentorum septem millium quingentorum, qui sub capitibus familiarum duobus millibus, & sexcentis, distributi erant: Omnes tamen parebant duobus primariis principibus, quorū alter Iehiel, alter Maasia vocabatur. Parauit insuper Rex exercitui suo omnia armorū genera, clypeos, hastas, galeas, loricas, arcus, fundas, & his similia. Ipse ædificauit Ælath, siue Ailath, quæ & Aila, seu Ailam dicitur, eratq; in finibus Idumæorū prope Asiungaber in ora maris rubri, vt colligitur *Deuter. cap. 2. versic. 8. & clarius 2. Paralip. cap. 8. versic. 17.* ac restituit eam Iudæ. Puto enim, quod prius à Syris occupata fuisset, & destructa, quemadmodum *ex 4. Reg. c. 16. versic. 6.* nos sub anno mundi 3295. *num.* 1. probabimus. Sæpius item pugnauit Ozias feliciter contra Philisthæos, & destruxit murum vrbis Geth, & Iabniæ, & Azoti, ædificauitque oppida in ditione Azoti, & Philistinorum. Adiutus quoque fuit à Deo contra Arabes habitantes in Gurbaal, & contra Ammonitas, qui postea eidem munera seu tributa pendere coacti sunt. Atque hoc pacto, propter crebras victorias de hostibus reportatas, diuulgatum est nomen eius vsque ad introitum Ægypti. De cetero, quando ei bella non imminebant, Ozias agriculturæ deditus erat, habuitq; vinitores plurimos, ac vineas in montibus, ac præcipue in Carmelo. Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas multas, ad commoditatem potandarum, tuendarumq; pecudum, quarum numerosissimus habebat greges. Itaq; fuit Ozias Rex, tum in pace, tum in bello Reipub. admodum vtilis. Et hæc sunt, quæ de Regis Oziæ rebus gestis Scriptura sacra 4. *Reg. c. 14. vers. 22. & cap. 15. vers. 3. & 4. & 2. Paralip. cap. 26. vers. 22. vsque ad 16.* breuiter, ac veluti raptim, sine vlla temporum notatione, tradidit, ita vt per proprios dicti Regis annos distribui nullo modo queant. Eadem fere de hoc Rege, & eodem pene modo percurrit Iosephus *9. Antiq. cap. 11.* Quæ quia ad prædictorum declarationem facere videntur, hoc loco referre non gra-

Annus regni Oziæ primus cum quo anno regni Ieroboam concurrat.

Oziæ gesta.

uabor. *Hic*, inquit, *natura bonus, ac iustus, & magnanimus, prouidendisque rebus solers, & industrius. Is suscepta expeditione in Palæstinos, prælio victor urbes eorũ recepit. Gittam, & Iamniam, & earũ mœnia diruit. Alia deinde expeditione duxit in Arabas Ægypto vicinos, & condita vrbe ad mare rubrum præsidium in ea posuit. Post hæc Ammanitis subactis, tributoq; genti præposito, & omnibus locis vsque ad Ægypti terminos in potestatem suam redactis, in posterum ad curam vrbis se contulit. Quicquid enim mœnium vel vetustate labefactum erat, vel superiorum regum incuria, totum instaurauit, atque eam etiam partem, quam Israelitarum Rex Amasia patre huius capto diruerat, quando victor vrbem ingressus est. His addidit non paucas turres, centenum quinquagenum cubitorum altitudinis, & arces aliquot in locis minus frequentatis ad tutelam disposuit. Aquæductus quoque non paucos extruxit. Habuit etiam iumentorum, aliarumque pecudum infinitam pene multitudinem, quod regio esset apta pascuis. Cumque esset admodum agriculturæ studiosus, terram variis arborum, cæterarumque plantarum generibus excoluit. Habuit præterea selectorum militum trecenta septuaginta millia, quibus præerant centuriones, ac tribuni, viri generosi, & inuicto robore præditi ad duo millia numero, edocuitque exercitum phalangis ordinem struere in aciem, & arma singulis distribuit, gladios, clypeos, & thoraces æreos, arcus etiam, & fundas. Præterea machinas fecit multas ad expugnanda oppida, quibus vel saxa, vel tela emitteret, harpagones quoque, & alia instrumenta his similia.* Sic Iosephus.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3227.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 205.

2 *Historia Ionæ Prophetæ hoc tempore gesta.*

ANno regni Oziæ Regis Iudę secundo, qui vt videre est in tabulis, concurrit cum anno regni Sardanapali Regis Assyriorum decimo tertio, vel circiter, credimus facta esse omnia, quæ in Prophetia Ionæ describuntur. Nam cum per idem tempus defecissent ab eodem Rege, qui regiam tenebat in Niniue, duo illi primarij eius Duces, nimirum Arbaces Medus, & Belosus Babylonius, concitataque Media, ac Babylonia contra Dominum suum Sardanapalum, cœpissent eidem graue bellum inferre, Deo sic permittente, eo quod cogitasset per illos tũc subuertere Niniuem, propter illius populi ac Regis peccata grauissima: complacuit diuinæ miserationi mittere Ionam Prophetam de Israele in Niniuẽ, qui prænunciaret ciuitati interitum, post quadraginta dies secuturum, vt saltem timore perterriti Niniuitæ, agerent pœnitentiam, & prænunciatam declinarent ruinam. At vero Ionas, accepto Domini mandato, veritus ne ille (cuius miserationes bene nouerat esse super omnia opera eius,) sententiam mutaret, & ipse postea Propheta mendax fuisse videretur, fugiens à facie Domini, conscendit nauim, vt iret in Tharsis, hoc est, vt cum negotiatoribus per mare huc illucque discurrens, atque ad maritimas ciuitates, modo hanc, modo illam diuertens, interim Domini obedientiam subterfugeret. Sed diuino consilio factum est, vt quadam die, maxima insurgente in mari tempestate, cum essent omnes in summo periculo, datis sortibus, cognita sit Ionæ inobedientia, quæ erat caussa illius tempestatis, ad quam auferendam, ipsomet consulente ac consentiente, missus est Ionas in mare, & a quodam grandi ceto, quem Dominus ad hoc præparauerat, illico integer deglutitus. Qui cum ab eodem ceto, post triduum, mirabiliter viuus, atque illæsus, in littore euomitus fuisset, iterum mandante Domino, perrexit in Niniuem, cœpitque prædicare in ea, illis verbis: *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.* Niniuitis ergo Ionæ verbis fidem adhibentibus, ac pœnitentiam agentibus, dilata est à Domino (quemadmodum sub anno mundi 3215. *num.* 2. diximus,) eorundem subuersio. Quamobrem indignatus Ionas querimonias suas effundebat coram Domino, putans iustas se habere irascendi caussas, eo quod non euenisset ciuitati excidium, quod ipse, Domino iubente, prædixerat. Et quoniam, tametsi benigne admodum à Domino correptus, illis verbis: *Putas ne bene irasceris?* tamen ille culpam non agnouit, sed exiens extra ciuitatem, ac sub vmbraculo quodam sedens, expectabat videre, quid eidem ciuitati accideret. Propterea, vt naturali quadã similitudine suauiter Dominus erudiret seruum suũ seeit, vt protinus oriretur hedera valde frõdosa, quæ Prophetam ab æstu protegeret, eidemque vi- rore suo refrigerium præberet: quæ res magnam ei lætitiam attulit. Altera vero die, vt eadem hedera, à verme in radice erosa, siccaretur: deinde conuersus ad Ionam valde æstuantem, ac præ indignatione, mortem exoptantem, dixit: *Si tu doles de interitu hederæ, quam non plantasti, nec in ea colenda laborasti, nonne multo æquius fuit, vt ego & dolerem quod tot homines perirent quos creaui, & propterea tantæ parcerem multitudini?* Hæc sunt in summa, quæ in Ionæ Prophetia fusius traduntur. Sed hic pro certo supponendum est, eosdem Niniuitas, non multo post memoratã ab eodem Propheta ipsorum pœnitentiæ opera, & relapsos quadraginta dies, eisdem pro termino assignatos, denuo ad pristina rediisse peccata: Quinetiam (vt ait B. Hieronymus *in Prologo super Nahum*,) accepta misericordia, grauioribus se criminibus implicuisse: Et ideo postea, iusto Dei iudicio, ab hostibus tandem fuisse subuersos, vt consequenter dicemus.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3232.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 210.

ANno regni Oziæ Regis Iudæ septimo qui erat regni Sardanapali Regis Assyriorum in Niniue decimus octauus; Arbaces Medus, & Belosus Babylonius, deuicto ac profligato Sardanapali exercitu, ipsum Regem, qui cum parte exercitus sui in Niniuem sese receperat, ibidem sub eiusdem anni finem, obsidere cœperunt, ac biennio deinceps perdurauit obsessio, vt ex his, quæ sub anno mundi 3215. *num.* 2. ex Diodoro Siculo retulimus, manifestum est. 1 *Sardanapalus ab Arbace, & Beloso obsidetur in Niniue.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3233.

QVINTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 211.

ANno regni Oziæ Regis Iudæ octauo, incidisse annum Iubilei decimi tertij, colligitur ex tabulis, in quibus apparet prædictum Oziæ annum, concurrere cum anno sexcentesimo introitus filiorum Israel in terram Chanaan. 1 *Annus Iubilei 13.*

AB OR

AB ORBE CONDITO *ANNVS* 3234.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS *ANNVS* 212.

Sardanapalus seipsum incendio perimit.

Eusebii lapsus ad Chronologiam pertinens.

1 SVb finem regni eiusdem Oziæ noni, necesse est Sardanapalum Assyriorum regem vltro concrematum, ne hostibus præda fieret, incendio periisse, quemadmodum ex Diodoro, sub anno mundi 3215. *num.* 2. dictum est. Hoc enim tempore, desinunt viginti anni, quibus ipsum Sardanapalum regnasse refatur Eusebius *in Chronicis*. Nec refert, quod ibidem Eusebius ponat, obitum Sardanapali contigisse sub finem anni regni Oziæ sexti: quia id factum est per errorem, partim quidem Auctoris, vt mox declarabitur, partim vero codicis seu impressoris, qui cum apposite ad mentem Auctoris, fecisset concurrere annum regni Ocrazapes regis Assyriorum trigesimumoctauum, cum anno regni Amasiæ regis Iudæ vndecimo, proculdubio successiue debebat etiam facere, vt postea annus quadragesimusprimus, pariterq; vltimus dicti Ocrazapes, concurreret cum decimoquarto Amasiæ, & cõsequenter primus Sardanapali, cum decimoquinto eiusdem Amasiæ, & vigesim⁹, vltimusq; ipsius Sardanapali, cũ quinto regni Oziæ. Ita enim continuationis ordo requirebat. Sed per errorẽ, vt dixi, impressoris relicto in serie annorũ dicti Ocrazapes vno inter lineas vacuo, accidit, vt postrem⁹ Ocrazapes annus, concurrerit cũ decimoquinto Amasiæ, & primus Sardanapali cũ decimosexto Amasiæ, & deniq; postremus Sardanapali cum sexto regni Oziæ. Igitur inter Eusebij computum, & nostrum intersunt anni quatuor, qui numerantur à quinto regni Oziæ ad nonum. Vnde ergo, dicet aliquis, prouenit hæc differentia? Inde sine dubio, quia Eusebius, ex vna parte, in annis Ducatus Tholæ recensendis, omisit annum vnum, vt nos sub an. mundi 2848. *n.* 2. adnotauimus: Ex alia vero parte, ab anno quinto regni Ioram regis Iuda, vsque ad primum regni Ioas regis Iuda, perperam addidit annos quinque, quemadmodum nos sub anno mundi 3143. *n.* 3. & 3150. *n.* 5. & 3155. *n.* 3. probauimus. Quo fit vt à memorato Tholæ Ducatu, ad annum primum Ioas regis Iuda, ipse Eusebius, non recte, sacram auxerit Chronologiam annis quatuor, & propterea coactus sit, ponere obitum Sardanapali, sub anno regni Oziæ quinto, quem tamen proculdubio posuisset sub fine anni noni, sicuti nos fecimus, si in sua temporum ratione ineunda, accuratius, vt par erat, sacros textus perpendere studuisset.

Assyriorũ imperium an hoc tempore defecerit.

Plurimorum opinio.

Antonii Sabellici audacia retunditur.

2 Eodem pariter tempore, finem habuisse Assyriorum Imperium, euersamque fuisse Niniuem à memoratis Ducibus, nimirum ab Arbace Medo, & Beloso Babylonio, qui (vt sub anno mundi 3215. *num.* 2. diximus) à rege suo Sardanapalo deficientes, eidem iam aliquot ante annos bellum intulerant, tradunt inprimis Diodorus *lib.* 3. *de Antiquorum gestis sub finem primi capitis*, Iustinus *histor. libro* 1. Eusebius *in Chronicis*, Paulus Orosius *libro* 1. *cap.* 19. *& lib.* 2. *cap.* 2. Beatus Hieronymus *in principio Commentariorum super Amos*, Beda *in libello de sex ætatibus mundi, & libro de temporibus, cap.* 20. & alij multi. Horum, ac præcipue Eusebij sententiam, sequi profitetur Antonius Sabellicus *Æneade* 2. *lib.* 3. *paulo post mediũ*, vbi post nonnulla de Senacherib, & Ezechia regibus relata, quædam subiungit, quæ profecto non eam ostendunt reuerentiam, quam sacris libris præstare debuerat. Inquit enim: *Non posse non mirari, quid sit, quod ad hunc locum Bibliaci libri, Assyriorum tantas regum opes fuisse dicant, cum iam inde a Sardanapali interitu, reges in Assyria esse desierint*: & continuo addit: *Suspicari libet; aut Medorum regum eos Præfectos fuisse, quos hi Assyria reges idcirco arbitrati sunt, quia ex ea terra, veluti Syriæ propinqua, minæ illæ bellorum Iudææ finibus intendebantur: aut certe locorum vicinitatem secuti, Medicæ terræ reges, Assyrios arbitrati sunt, quando vtranque terram Medi imperio obtinerent.* Hæc Sabellicus. Quem multo sane magis mirari nos possumus, quod tã audacter, ne dicam temere, ausus fuerit præterre Eusebij dictum ipsimet sacræ Scripturæ, & sacros Bibliorum Auctores inscitiæ arguere, quos certum est diuino afflatos spiritu, nullatenus falli potuisse, aut ignorasse, num qui tunc Iudæam infestabant, vere essent Assyriorum reges, an non. Sane quos Scriptura sacra vbique semper, & absolute vocat Assyriorum reges, quis non videt, quam præter rationem fuerit suspicari, quod essent reges Medorum, aut eorundem præfecti? præsertim cum præfati Auctoris coniectura ibidem subiuncta: *Quod* scilicet *Israelitarum tribus Assyrio bello captæ, in Medos, non autem in Assyrios translatæ sint*, falso nitatur fundamento: Quandoquidem certum est, partem ipsarum, etiam in Assyrios, imo in Babylonem quoque fuisse abductam, vt ex 4. *Reg. cap.* 17. *versic.* 23. *&* 24. manifeste colligitur. Quod quomodo ab Assyriis regibus fieri potuerit, ex infra *num.* 4. dicendis apparebit. Videtur ergo iste Auctor loco citato, reges qui tum in Media, Assyria & Babylonia (quemadmodum nos infra *num.* 3. *&* 4. ostendemus) regnabant, inter se confundere, &, quod intolerabile est, contra duos sacræ Scripturæ textus expressos, asserit Baladam (quem 4. *Reg. cap.* 20. *vers.* 12. constat regnasse in Babylone) successisse Senacheribo, qui regnabat in Niniue. *Nam*, inquit, *filius parricidio polluto regnare non contigit.* Qua in re aperte demonstrat, se aut non vidisse, aut fidem non adhibuisse his, quæ habentur 4. *Reg. in calce capitis* 19. *& Isa. cap.* 37 *in fine*, de Senacherib, cui in Niniue occiso successit filius eius Asarhaddon. Quod & clarius ex Beroso explicat Iosephus 10. *antiq. cap.* 2. dicens: eundem Senacherib à duobus filiis suis maioribus fuisse interfectum, & illis propterea à populo electis, successisse patri alium eius filium minorem, nomine Assarachoddas. Caute igitur Sabellicus, in his, quę ad sacram pertinent historiam, legendus est. Sed vt ad id vnde digressi sumus redeamus. Valde diuersam à præcitatis Auctoribus opinionem sequitur Genebrardus *lib.* 1 *suæ Chronologiæ*, vbi agit de rebus sub Ezechia gestis; & item *in fine libri*, vbi agit de tempore captiuitatis Babylonicæ. Putat enim Sardanapalum, eundẽ fuisse cum Asarhaddon, qui post Senacherib, Ezechiæ temporibus, regnauit super Assyrios in Niniue, vt legimus 4. *Reg. cap.* 19. *in fine*, dicitque falli eos, qui credunt, Assyriorum Imperium, Ozia regnante in Iudæa, defecisse; cum constet, illud vsque ad Ezechiæ tempora perdurasse. *Tunc enim*, inquit, *Merodac Nabuchodonosoris auus, cum Arbace Medo, percusso Asarhaddon, seu Sardanapalo, omnem Assyriorum potentiam ad Chaldæos transtulit.* Et pro se citat Iosephum, qui 10. *antiq. cap.* 3 ait: Imperium Assyriorum, Ezechiæ temporibus, à Medis fuisse dissolutum. *Addo ego* (subiungit Genebrardus) *& à Babyloniis.* Verum enimuero, quod attinet ad subuersionem Niniue, nihil prohibet vtranque opinionem esse veram, quandoquidem eandẽ vrbem non semel fuisse euersam, ac reædificatam, ex his, quæ sub annis mundi 3321. *num.* 4. *&* 5. & 3371. *num.* 3. & 4. dicemus, manifestum fiet.

Genebrardi opinio.

Auctoris opinio.

3 At vero quod spectat ad Assyriorum Monarchiam (quidquid alij dixerint) nullam ten⁹ admittendam putamus, eam sub rege Asarhaddon, Ezechiæ

temporibus, omnino fuisse extinctam, vt sub anno mundi 3335. *num.* 1. probabimus. Sed neque nunc, Ozia apud Iudæos regnante. Etenim ex sacris libris (vt paulo post demonstrabimus) apertissime cōstat, idem Assyriorum Imperium, nō multo post memoratam cladem à Medis Babyloniisque acceptam, nescio quo modo compositis rebus, iterum reflorere cœpisse. Vnde quid aliud cogitare possumus? nisi quod forte, ad dirimendas inter Arbacem, & Belosum discordias post victoriam (vt sæpe accidit) exortas, ita inter ipsos tandē conuentum sit, vt Arbaces in Media regnaret, Belosus vero in Babylonia: & Phul, qui tum valde potens in Assyria fuisse, & fortassis etiam Belosi partes contra Arbacem potentiorem, ac omnia affectantem, sustinuisse, atque adiuuisse creditur, Assyriæ regnum, à reliquo Imperio diuisum, teneret. Neque enim tale quid opinari improbabile est: Quandoquidem simile quoquomodo est illud, quod scimus in Romano contigisse Imperio, quando nimirum post Cæsaris necem, triumuiratum inierunt Octauianus, Antonius & Lepidus, atque inter se Asiam, Africam, Europamque dispertierunt. Et nihilominus, nemo vnquam dixit, scripsitve, Romanum tunc cessasse Imperium, licet inter tres prædictos tunc distributum fuerit, quia non multo post, ad vnum redijt Dominum. Quod autem post extinctum Sardanapalum, tale quid in Assyriorum Imperio acciderit, ex paulo post dicendis admodum videtur probabile. Nisi forte, vt arbitror, multo probabilius sit, & historiis Ethnicorum magis consentaneum, dicere, quod extincto Sardanapalo, totum eius regnum, tunc quidem statim ad Arbacem deuenerit, qui vt erat natione Medus, præfecto Babyloniæ Beloso, Assyriæ autem Phul, regni sedem in Media constituit. Vnde postea occasionem sumpserunt Auctores scribendi, quod ipse Assyriorum Imperium, ad Medos transtulerit. Sed non multo post, iusto Dei iudicio, oportet tum Belosum, tum etiam ipsum Phul, ab Arbace, sicut ipse prius à Sardanapalo recesserat, defecisse, & post paucos annos, ambo sibi diademata imposuisse; alterum in Babylonia, & in Assyria alterum. Nam (vtcunque res se habuerit) certum est, breui diuisum fuisse Imperium illud in tria regna, vt vel ex eo probari potest, quod deinceps constat extitisse distinctos reges in Media, Babylonia & Assyria. Siquidem Arbacis successores in regno Medorum, describit Eusebius *in Chronicis*. De his autem, qui post Belosum regnarūt apud Babylonios, nos sub annis mundi 3238. *num.* 2. & 3306. *num.* 4. agemus.

4 Posterorum autem Phul regis Assyriorum, cuius fit mentio 4. *Reg. cap.* 15. *versic.* 19. multi Reges commemorantur *in eodem lib.* 4. *Reg.* quos sibi inuicem in ipso Assyriorum regno successisse, nō dubitamus. Etenim regnantibus eodem Ozia in Iuda, & Manahem in Israel, legimus *cap. Reg. citato*, quod veniebat Phul rex Assyriorum in terram (supple Israel,) & dabat Manahem ipsi Phul mille talenta argenti, vt esset ei in auxilium, & firmaret regnum eius. Et paulo post *in eodem cap. versicul.* 27. & 29. scriptum est, quod in diebus Phacee filij Romeliæ, qui regnare cœperat in Israel anno vltimo Oziæ regis Iuda, venit Theglath Phalasar rex Assur, & transtulit quasdam tribus de Israel in captiuitatem: Et *cap.* 16. *versicul.* 7. dicitur, quod Ahaz rex Iuda, petiit auxilium ab eodem Theglath Phalasar: Et *cap.* 17. *versic.* 3. 6. & 24. describitur, quomodo Salmanasar rex Assyriorum, ascendit contra Oseē regem Israel, & anno dicti Oseē nono, qui concurrit cum sexto regni Ezechiæ regis Iuda, vt patet in tabulis transtulit reliquum Israelem in Assyrios, posuitque eos in ciuitatibus Medorum, & item adduxit de prouincia Babylonis colonias, quas collocauit in vrbibus Samariæ, pro filiis Israel. Ex quibus locis euidenter infertur, quod tunc temporis reges Assyriorum plurima bella feliciter gesserant cum regibus Medorum, & item cum regibus Babyloniorum, iamque multas de illis prouinciis ciuitates recuperauerant: quod nos etiam sub anno mundi 3314. *num.* 1. aliis apertissimis sacræ Scripturæ testimoniis comprobabimus. Insuper etiam *cap.* 18. *versic.* 13. & *cap.* 19. *versicul.* 35. *vsque ad finem capitis* habemus, quod anno regni Ezechiæ regis Iuda decimoquarto, ascendit Sennacherib rex Assyriorum in Iudæam, vbi tandem amisso exercitu, reuersus est in Niniuem, & cum non multo post à duobos filiis suis occisus fuisset, successit ei in regno alius ex filiis suis, nomine Asarhaddon. Ecce quot reges in Assyria successerunt prædicto Phul, & quomodo paulatim iterum in Niniue instaurarunt Imperium Assyriorum. Neq; vero ad eludenda hæc argumenta, quæ sunt euidentissima, cōfugiendum est ad eos, qui mendacem Annij Chronologiam secuti, dicere ausi sunt, prædictos Reges fuisse Chaldæos, aut (vt perperam credidit Sabellicus vbi supra,) fuisse Medos Assyriis dominantes, nō autem re vera Assyrios: quia hæc gratis asseruntur: Imo & falsa sunt, si sacræ Scripturæ magis, vt par est, quam Annio eiusque Asseclis, atque Sabellico credimus. Etenim in sacris libris semper, & expresse appellantur reges Assyriorum, nunquam autem Babyloniorum, aut Medorum. Et de Senacherib specialiter dicitur 4. *Regum cap.* 19. *versic.* 36 & *Isaiæ cap.* 37. *versic.* 37. quod habitabat in Niniue; & de eodem Senacherib Iosephus 10. *antiq. in fine capitis* 1. ait, quod Berosus Senacherib regis meminit, & quod apud Assyrios regnauerit, totamque Asiam atque Ægyptum bello infestauerit. Et præterea (quod adhuc magis vrget) certum est, quod vno eodemque tempore, nimirum regnante Ezechia in Iuda, regnabant Senacherib rex Assyriorum in Niniue, & Berodac, siue Merodac, vel potius (quemadmodum nos sub an. mundi 3324. *num.* 3. ostendemus) pater eius Baladan rex Babyloniorum, in Babylone, cuius fit mentio 4. *Regum cap.* 20. *versicul.* 12. & *Isa. cap.* 39. *versic.* 1. & in Media (teste Eusebio *in Chronicis*) regnabat Medidus, Medorum rex 3. Ergo si præfati Auctores perperam opinati sunt, Senacherib fuisse Chaldæum, aut Medum, profecto idem quoque iudicium debebit esse de reliquis.

5 Vt igitur ad rem redeamus, ex dictis patet certissimum esse, quod prædictus Sardanapalus, qui Oziæ temporibus regnasse dicitur in Niniue, non fuit vltimus Assyriorum rex, neq; in fine vitæ eius, Monarchia Assyriorum omnino extincta est, vt sacræ Scripturæ loca, quæ numero præcedenti retulimus, manifeste demonstrant. Quanquam negari non possit, quin per mortem memorati Sardanapali, Imperium illud in summum deuenerit periculum, ac prope ad interitum accesserit, vt iam dictū est. Ceterum, quia post defunctū Sardanapalum, non continuo particularis rex in Niniue constitutus fuit: Si quis quærat, quot nam post annos Phul regnare cœperit in Niniue? Dicimus, id præcise quidem sciri non posse: Veruntamen ex annorum dinumeratione singulorum Regum, qui post Sardanapalum fuerunt in Niniue, satis probabiliter conijci posse, gratia illa inter victores exorta dissidia, non plus tribus annis, perdurare potuisse, & propterea quarto circiter anno à nece Sardanapali inchoante, regnasse Phul in Niniue super Assyrios, quemadmodum in tabulis inueniri licet. Et ratio est, quia cum ex his, quæ habentur, 4. *Reg. cap.* 18. *versic.* 13. *vsque ad finem capitis* 19.

Quod Sardanapalus non fuerit vltimus Assyriorum rex.

Quando Phul regnare cœperit in Niniue.

& To-

& Tobiæ cap. 1. verſ. 21. vſque ad finem capitis, & Iſai. cap. 36. & 37. per totum, liquido colligi poſſit, Senacherib occiſum fuiſſe anno circiter decimo ſeptimo regni Ezechiæ Regis Iuda: Si verum eſt (vt ſuis locis probabitur,) ipſum Senacherib, ſeptem fere annis regnaſſe, & Salmanaſar patrem eius, decem, & ante hunc Theglath Phalaſar, viginti tribus, & Phul quadraginta octo: Vnque à prædicto Ezechiæ anno decimo ſeptimo, ſurſum progredientes, inueniemus, initium regni eiuſdem Phul, incidiſſe in anno regni Oziæ Regis Iudæ, decimo tertio circiter incipiente. Tribus igitur duntaxat annis ab obitu Sardanapali, idem Phul, cum Arbace, de Aſſyriorum regno diſceptauerat. Iraque

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3238.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 216.

1 *Phul regnat in Aſſyria.* ANno regni Oziæ Regis Iuda decimo tertio circiter ineunte, oportet (vt probatum eſt) regnare cœpiſſe memoratum Phul ſuper Aſſyrios in Niniue, quem, & ſucceſſores eius, ſub anno mundi 3234. *num.* 4. commemoratos, credimus iuxta ibidem probata, vere fuiſſe Aſſyrios, non Chaldæos. Quamobrem explodenda eſt opinio ſectatorum Annii, qui putant hunc Phul, eundem fuiſſe cum Beloco, ſeu Beloſo illo Babylonio, qui ſimul cum Arbace Medo, Niniuem expugnaſſe perhibetur, eundemque appellant Phul Belocum, aſſerentes ipſum regnare cœpiſſe, anno regni Amaſiæ Regis Iudæ poſtremo. Quæ omnia proculdubio commentitia, & falſa ſunt. Nam neque antiqui probatique ſcriptores, Belocum etiam Phul nuncupatum fuiſſe aſſerunt, neq; Scriptura ſacra vſpiam Phul cum Beloco coniunxit. Quin potius ponens, vt diximus, Phul fuiſſe Aſſyrium, conſequenter negat fuiſſe Babylonium. Denique ſi iſte Phul Belocus regnauit anno Amaſiæ vltimo: Ergo ante expugnationem Niniue: quod aduerſatur omnibus fere Ethnicis Scriptoribus, qui ſupponunt ipſum Belocum aut fuiſſe Satrapam, aut tantummodo militum Ducem: accepiſſe autem Babyloniorum Satrapiam ab Arbace, poſt ſubactos Niniuitas. Fuit ergo iſte Phul, primus Aſſyriorum Rex poſt Sardanapalum, & ingeſimus ſeptimus poſt Belum, & regnauit annis quadraginta octo, vt tradunt Genebrardus, & alii Chronographi. Licet autem non fuerit adeo potens, vt prædeceſſores eius, quia iam Aſſyriorum Imperium ab obitu Sardanapali (vt diximus) amiſerat Mediam, ab Arbace occupatam, & Babyloniam à Beloſo: nihilominus videtur idem Phul paulatim poſtea auxiſſe Imperium ſuum, idque in parte præſertim occidentali, quæ reſpiciebat terram Iſrael, admodum dilataſſe: & propterea commode potuit venire in auxilium Manahem Regis Iſrael, vt dictum eſt.

2 *Beloſus regnat in Babylonia.* Eodem anno, quo Phul regnauit ſuper Aſſyrios, vel non multo poſt, credimus, regnare etiam cœpiſſe Beloſum ſuper Babylonios. Probabile enim eſt, eos concordes ab Arbace defeciſſe, vt ſeſe mutuo pariter ab eo, qui multo potentior erat, defendere poſſent. Quot autem annis regnauerit iſte Beloſus, incertum eſt. Et ideo ſcire non poſſumus, num inter ipſum, & Baladan, qui poſtea regnare cœpit in Babylone anno regni Oſee regis Iſrael primo, quemadmodum nos ſub anno mundi 3306. *num.* 4. oſtendemus, interceſſerit vllus alius Rex, vnus, vel plures, nec ne. Si enim nullus interfuiſſet; oporteret, vel ipſum Beloſum regnaſſe annos ſexaginta octo, vel aliquot annorum interregnum inter Beloſum & Baladan, interceſſiſſe. De ipſo autem Baladan, quiſnam fuerit, & de ſucceſſoribus eius, ſub an. mundi 3306. *num.* 1. aliquid dicendum erit.

Per hæc circiter tempora, Videns Dominus, quod Iſraelitæ, ab initio potiſſimum regni Ieroboam filii Nabat, vſque modo centum ſcilicet & octoginta fere annorum curriculo, perenni quadam continuatione, in idolorum cultu multiſque abominandis actionibus perſeuerarent, ac in dies peccata peccatis addentes, diuina Dei patientia abuterentur: Volens eos, vt par erat, pro culparum acceſſione, ſeuerius punire: cœpit prius miſericors pater, frequentiores præmittere Prophetas, modo ad decem tribus, quæ magis à via Dei aberrabant, modo ad duas tantum, modo ad omnes ſimul, qui non ſolum eas paterne corrigerent, increparent, hortarenturque redire ad Deum patrum ſuorum, quemadmodum hactenus per alios factum fuerat; ſed etiam, qui quodammodo iuridice, & vt dicitur, peremptorie, imminentem ipſis, ni reſipiſcerent, interitum denunciarent, prædicerentque, primo quidem decem tribus ab Aſſyriis in perpetuam abducendas eſſe captiuitatem: mox etiam reliquas duas in Babylonem captiuas annis ſeptuaginta manſuras; ac denique Iudaicam infidelitatem reprobandam, genteſque ad Dei Eccleſiam eſſe vocandas. Et nihilominus, vt ne forte, qui inter eos non ſatis firmi iudicii eſſent, inde ſcandali occaſionem nanciſcerentur, quod populus Dei tantum, & is ab incircumciſis gentilibus, qui non minus ipſo, idololatræ erant ac peccatores, opprimendus eſſet: ipſi vero Gentiles impune peccare viderentur: aut ne putarent Deum illos vel nolle, vel non poſſe punire: Voluit Dominus, vt iidem Prophetæ, etiam contra Aſſyrios, Babylonios, Ægyptios, alioſq; Ethnicorum populos Iſraelitarum oppreſſores, prophetarent, prænunciarentque ipſorum quoq; interitus. Sed & ne boni piiq; Hebræi, de propria ſalute, ac de promiſſionibus Abrahæ factis deſperarent, quin potius ad pietatem magis accenderentur: dedit Dominus eiſdem Prophetis tantam ſui ſancti Spiritus copiam, & affluentiam, vt inter prænunciandum, quæ diximus mala, multo etiam clarius quam eius prædeceſſores, propheta rent de aduentu Chriſti: de conuerſione gentium: de Sanctæ Eccleſiæ ſplendore: de iuſtorum felicitate, & malorum reprobatione: aliiſque eiuſmodi, quemadmodum in ipſorum prophetiis inuenire licet. 3 *Cur Dominus frequentius mittere Prophetas cœperit.* Etenim Prophetæ, qui ab hoc circiter tempore, & deinceps mitti cœperunt, hi ſunt, quos communiter quatuor maiores, & duodecim minores, ea de cauſſa nuncupamus, quam tradit Sanctus Auguſtinus *lib. 18. de Ciuit. cap. 29.* videlicet, minores illos dicimus, quorum ſermones breues ſunt, in eorum comparatione, qui maiores ideo dicuntur, quod prolixiora volumina conſcripſerint. *De 4. Prophetis maioribus, & 12. minoribus, & cur ſic dicti.* Horum autem omnium ſcripta, Dei beneficio ac prouidentia, adhuc in ſacrorum librorum Canone regiſtrata manent, manebuntque vſque ad conſummationem ſeculi: tum in teſtimonium aduerſus perfidos Iudæos, quorum ſcelera, tanto ſtudio, diuina illa bonitas, per ſeruos ſuos, arguebat, & vt aliquando conuerterentur, cœleſtes eis vltiones intentabat: tum ad ſolamen confirmationemq; fidelium Chriſtianorum, vt intelligant, quanto ante, ſacra ipſorum myſteria, & ſpiritualis Dei colendi ratio (antiquatis carnalibus antiquæ legis ritibus) à Chriſto inſtituta, per eoſdem Prophetas præuiſa ac vaticinata fuerint.

Porro qui, diuino conſilio, ab hoc circiter tempore, ad Babylonicam vſq; captiuitatem, Hebraico

populo

Quibus temporibus singuli prophetauerint.

populo, Prophetiæ missi sunt, (nam de iis qui post ipsam surrexerunt, infra suis locis dicendum erit,) fuerunt, Oseas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, & Isaias, qui omnes Oziæ regis Iudæ temporibus prophetare cœperunt. Deinde Michæas, regnante Ioathan dicti Oziæ filio. Postea sub Ezechia pariter Iudæorum rege, Nahum: Et sub Manasse, Habacuc: Et sub Iosia, Sophonias, & Ieremias. Deniq; sub Sedecia, Ezechiel, qui licet sexennio ante eiusdem Sedeciæ captiuitatem, quæ per antonomasiam Babylonica captiuitas dicitur, prophetare cœperit, prophetare tamen exorsus est in Babylone, hisce nimirum Iudæis, qui cum Iechonia, iam quinquennio, ibidem translati fuerant, vt patet ex initio prophetiæ eius. Sane ex hisce Prophetis, Oseas, Amos, Isaias, Michæas, & interdum etiam Ezechiel, (licet, vt arbitror, non ex professo, sed data occasione conferendi peccata Iudæorum cum sceleribus Israelitarum,) de vtroque regno, nempe Israelitico, & Iudaico; nunc commixtim, nunc separatim, sua texunt oracula: In quorum numero, videtur etiam poni posse Nahum, cuius de Niniue excidio prophetia (vt *in eius Prologo* ait B. Hieronymus) edita fuit ad consolationem vtriusque populi; videlicet tam decem tribuum, quæ iam à Salmanassaro abductæ, Assyriis seruiebant, quam reliquarum duarum, quæ sub Ezechia earum rege, ab iisdem Assyriis, Duce Senacherib eorundem rege, obsidebantur. Ionas autem, qui Ieroboam in Israele regnanti plures de hostibus victorias (quemadmodum sub anno mundi 3211. *num.* 1. probatum est) prænunciauit, & contra Niniuem metropolim Assyriorum, à quibus postea Israeliticus populus in captiuitatem ductus est, prophetauit, ad ipsas tantum decem tribus missus fuisse videtur. At vero Ioel, Abdias, Habacuc, Sophonias, Ieremias, & vt puto, Ezechiel, ad duas duntaxat tribus, hoc est ad regnum Iudæ suas potissimum direxisse prophetias visi sunt. Nec obstat, quod *Ezechielis cap. 2. ver. 3.* legimus de Domino eidem Ezechieli dicente: *Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel*: Quia B. Hieronymus *in principio Malachiæ*, *Sciendum est*, inquit, *quod abducto in captiuitatem Israel, id est decem tribubus, indifferenter pristino nomine, & duæ tribus, Iuda, & Beniamin, appellentur Israel.* Ex iisdem quoque Prophetis, Osee, Michææ, & Habacuc vaticinia, ad Hebræos tantummodo pertinuisse, & nihil de alienigenis nationibus tetigisse videntur: sicuti è conuerso Ionam & Nahum, nihil de Hebraico populo, sed solum de Niniuitarum interitu egisse constat. Quando autem memorati Prophetæ, specialiter suas edere singuli cœperint Prophetias, & quænam de Christo, ac de gratiæ temporibus, vaticinati fuerint, & quarum nationum clades prænunciauerint, nunc quidem de ipsorum nonnullis, alias vero de cæteris, vbi de singulis agere opus fuerit, dicenda erunt.

Ad quos spectatim missi.

Quando prophetare cœperint

5 Igitur hisce temporibus, Ozia scilicet in Iuda, & Ieroboam filio Ioas in Israele regnantibus, vaticinari cœpisse quinque illos Prophetas, qui inter duodecim minores primi recensentur, nempe Osee, Ioelem, Amos, Abdiam, & Ionam, insuper & post obitum Ieroboami, adhuc tamen regnante Ozia, Isaiam, qui primus inter quatuor Prophetas maiores ponitur, scriptores fere omnes admittunt. Et quidem de Osee, Amos & Isaia, ex ipsorum prophetiarum initiis manifestum est, quod scilicet Oziæ temporibus vaticinari cœperunt. Quamuis illud inter eos intersit, quod ex iis Prophetis, primum omnium Oseas missus creditur, quemadmodum ex illis quoque primis Prophetiæ suæ verbis: *Principium loquendi Domino in Osee:* colligunt S. Hieronymus, & Basilius *in cap. primo Isaiæ*, & alii item super ipsum Osee, & alibi. Proxime vero post Osee, credimus missum fuisse Amos. Hi namque duo videntur prophetasse in prioribus regni Oziæ annis, quando scilicet adhuc regnabat in Israele Ieroboam. Ad quorum duorum tempora, referri quoque debet Ionas, quem regi Ieroboamo plures de hostibus victorias prænunciasse numero præcedenti iam diximus. Isaias autem creditur vaticinia sua inchoasse in posterioribus eiusdem Oziæ annis, videlicet post defunctum Ieroboam: quandoquidem nulla ipsius mentio fit in ipso Isaiæ exordio; sicuti expressa reperitur in ipsis Osee & Amos initiis. De reliquis vero duobus, nimirum Ioele & Abdia, quorum neque ipsi (vt interdum alii Prophetæ, neque alibi Scriptura sacra, neque Iosephus (quod ipse obseruauerim) de ipsorum vaticinationis tempore, quicquam meminere, nihil probabilius adferri posse videtur, quam quod, vt dixi, communiter sensisse videntur Auctores; nempe eos iisdem circiter temporibus prophetasse quibus Osee, iuxta regulam B. Hieronymi *in calce Præfationis in duodecim Prophetas* traditam, & iam satis receptam quæ habet: *Prophetas quorum tempus non præfertur in titulo, sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi, qui ante eos habent titulos, prophetauerunt.* Quod & eiusdem S. Doctoris auctoritate confirmari potest, qui *in principio commentariorum suorum in Osee*, ponit Ioelem & Abdiam, Osee supputare extitisse. Et præterea de Ioele speciatim idem sentiunt ipse B. Hieronymus in primis Osee, Ioelis, & Isaiæ capitibus, & B. Theodoretus *in Prologo duodecim Prophetarum*, & Clemens Alexandrinus *in primo Stromate, paulo post medium*, & Beatus Augustinus *lib. 18. de Ciuit. cap. 27.* Quamuis duo postremi, videantur ponere Ioelem prophetasse temporibus Ioathan, id est aliquanto post eos, qui Ozia regnante vaticinari cœperant. Vnde non video, qua ductus ratione Genebrardus *libro primo suæ Chronologiæ*, Ioelis prophetiam sub Manasse potius collocare voluerit. De Abdia autem aliqua potest esse dubitatio, quia B. Theodoretus eum non Osee tantum & Iona, sed etiam ipso Nahum posteriorem esse voluit. Contra autem Hebræi, ac nonnulli ex Latinis, opinati sunt hunc Abdiam fuisse eundem cum illo, qui (quemadmodum 3. *Reg. cap. 18. ver. 4. & 13.* legimus) erat dispensator domus regis Achab, &, cum impia Iezabel ad necem quæreret Prophetas Domini, ipse abscondit eos, & clam pauit in speluncis. Sanctus vero Epiphanius *in vita Abdiæ*, putat eum fuisse tertium illum quinquagenarium principem, quem Ochozias rex Israel misit ad accersendum Eliam, vt late describitur 4. *Reg. cap. 1. ver. 13.* Alii autem crediderunt, Abdiam Prophetam fuisse virum pauperculæ illius viduæ, quæ cum debitione pecuniarum viro suo, cum viueret, creditarum, valde torqueretur, auxilii gratia ad Eliseum accurrit, cui ille, oleo mirabiliter multiplicato, large subueniendum curauit, vt fusius traditur, 4. *Reg. cap. 4. ver. 1. vsque ad 8.* Et consequenter omnes isti faciunt Abdiam, Osee multo antiquiorem. Verumtamen sanior opinio inter has media est, quod fuerit synchronos, & æqualis, seu contemporaneus Osee, vt sentiunt S. Cyrillus *in principio commentariorum suorum in Abdiam*, & Abulensis *super 4. Reg. cap. 15. quæst. 31.* Quin etiam ipse B. Hieronymus *super Osee cap. 1.* Et comprobari potest ex regula eiusdem S. Doctoris paulo superius adducta: Siquidem Amos, qui proxime præcedit Abdiam, habet in titulo tempora Oziæ regis Iudæ, & Ieroboam regis Israel. Nec refert, quod idem Sanctus *super cap. 1. Abdiæ, & in Epitaphio Sanctæ Paulæ ad Eustochium*, eundem facere videatur Abdiam Prophetam, cum dispensatore domus regis Achab: quia ibi non pro-

De Abdia Propheta

priam

priam, sed Hebræorum sententiam, vt alias solet, simpliciter retulisse, ne sibi contrarius videatur, censeri debet. Fallitur ergo Eusebius, qui in Chronicis ait, Sub Iosaphat rege Iuda prophetasse Abdiam: quia ille Abdias, vel potius Obdias, cum aliis, qui 2. *Paral. cap. 17. ver. 7.* recensentur, ibidem non dicuntur Prophetæ, sed principes regis Iosaphat, ab eo missi, vt docerent in ciuitatibus Iuda.

De Amos Propheta.

6 Quoniam autem numero præcedenti diximus, Amos quoque per hæc tempora prophetare cœpisse; si quæratur, idem ne fuerit iste Amos, cum illo qui pater fuit Isaiæ Prophetæ, vt dicitur in principio prophetiæ eius: Dicimus, non eandem esse omnium opinionem. Nam S. Epiphanius *in vita Amos Prophetæ*, & Clemens Alexandrinus *in 1. Stromatum*, tenent, hunc fuisse patrem Isaiæ. S. vero Augustinus *lib. 18. de Ciuit. cap. 27.* in oppositam magis inclinat sententiam. B. autem Hieronymus *in Prologo commentariorum suorum in Amos, & in principio Isaiæ*, & Sanctus Basilius *in capitulo primo Isaiæ*, & Sanctus Isidorus *in vita Amos*, absolute tenent, fuisse diuersos. Quod & probat idem S. Isidorus. Quia, inquit, *Amos Isaiæ pater, erat vir nobilis, habitabatque in Ierusalem: alter vero Amos, fuit vir rusticus, & pauper, nempe* (vt ipsemet *cap. prophetiæ suæ 7. ver.* 14. testatur) *armentarius vellicans Sycomoros*: & ex oppido Thecuæ,

De oppido Thecua.

vt patet eiusdem prophetiæ initio, quod oppidum olim reædificauerat Roboam rex filius Salomonis, quemadmodum dicitur 2. *Paralip. c. 11. ver. 6* & distabat à Bethleem Iudæ pass. millibus sex, vt tradit B. Hieronymus *in Prologo commentariorum in Amos*, & ab Ierusalem, duodecim, vt idem testatur *in principio capitis 6. Ieremiæ*. Ex quibus obiter inferri potest, decipi S. Epiphanium loco proxime citato, vbi ponit hanc Thecuam in terra Zabulon, quæ procul dubio multo longius aberat à Ierusalem. Et certum est, regem Roboam nullum habuisse oppidum in tribu Zabulon, vtpote qui super duas tantum, Iudæ scilicet, & Beniamin tribus regnauerit. Addunt S. Hieronymus & Basilius, Amos Isaiæ patrem, ab hoc Amos Propheta, nomine etiam ipso differre iuxta Hebraicam scriptionem, pronunciationem, ac significationem. Nam licet Latine iisdem prorsus vterque scribatur literis, & eadem proferri pronunciatione consueuerit: Hebraice tamen, notis nonnihil diuersis scribi debere asserunt, & alterum altero, maiori aspiratione pronunciari, & præterea alterum (ait B. Hieronymus) interpretari robustum & fortem, alterum vero auulsum.

Quæ in singulis ipsorum prophetiis continentur.

Osee vaticinium.

7 Ceterum vt aliquid etiam, iuxta superius *num.* 4. pollicita, de his quæ in commemoratorum vatum prophetiis continentur, hoc loco attingamus, sciendum est, Osee *cap.* 1. prædixisse vocationem gentium ad Christi fidem, quemadmodum pluribus docet B. Augustinus *lib. 18. de Ciu. c. 28.* vbi addit: hoc etiam intellexisse Apostolos, nimirum *ad Rom. cap. 9. vers. 25. & 26. & 1. Petr. cap. 2. vers.* 10. vbi singuli Apostolorum Principes ipsius Osee verba in eiusdem vocationis testimonium adducunt. Prænunciauit etiam (eodem ibidem B. Augustino teste) iste Propheta *cap. eius 6. & præsertim ver. 3.* Christi, tertio ab obitu eius die, resurrectionem, quæ fuit caussa nostræ tum resurrectionis, tum etiam iustificationis, vt docet Apostolus *ad Rom. c. 4. in fine, & 1. ad Cor. cap. 15. ver. 12. & deincept.* Videtur etiam Osee, *cap. vlt.* licet subobscure, hortari Hebræos ad Christi, cum venerit, fidem suscipiendam, vt scribidem docent expositores. Porro Ioel *cap. 2. ver. 28. vsque ad finem capitis*,

Ioelis.

manifeste vaticinatus est largam illam Sancti Spiritus effusionem, quæ postea decimo post Domini Ascensionem die, qui erat primus Pentecostes, celitus facta fuit, quemadmodum eius verba citans, contestatur princeps Apostolorum S. Petrus *Actorum cap. 2. vers.* 17. Denique idem Propheta, *cap. vltimo*, multa prædicit de postremo iudicii die, & sub figura Tyriorum ac Sidoniorum, qui vendiderant Iudæos Græcis, de æterna, tum eorum qui persecuti sunt sanctos, damnatione, tum eorundem sanctorum beatitudine. Amos vero, præter ea quæ Hebraico populo superuentura mala prænunciat, prophetat etiam contra Syrios, Philisthæos, Tyrios, Idumæos, Ammonitas, & Moabitas, vt videre est *cap. eius 1 & 2.* Sed & *sub finem capitis 4.* nonnihil de Christi futura Prædicatione Euangelica insinuat, monetque Hebræos, vt parati ad eam inueniri satagant. Et *cap. vlt.* prædicit extremum Ierosolymæ interitum, subaudi, à Romanis faciendum. Deinde *à ver. 11. vsque ad finem*, haud obscure disserit de vocatione gentium, & figurate sub quibusdam metaphoris de bonorum spiritualium affluentia & copia, quibus tunc sancta Dei fruetur Eclesia. At vero Abdias, vnico capite, vaticinatur aduersus Idumæos, eo quod admisissent hostes Iudæorum, quorum deinde prædicat, transacta captiuitate Babylonica, prosperitatem. Sane Ionas, tametsi nullum verbum de pertinentibus ad tempora legis Euangelicæ, facere videatur: factis tamen suis, in eius Prophetia descriptis, dilucide admodum Christi obitum, & resurrectionem præfigurauit, ipsomet Domino *Matthæi cap. 12. ver.* 40. attestante illis verbis: *Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Et hæc pauca de istis Prophetis hic memorasse sufficiat. Nam de Isaiæ vaticiniis, infra sub anno mundi 3253. *num.* 2. & aliorum item Prophetarum, locis propriis, quantum opus fuerit, agemus. Nunc ad historiæ seriem calamum connectamus.

Amos. *Abdias.* *Ionas.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3248.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 226.

1 SVb finem anni vigesimi tertii regni Oziæ Regis Iuda, qui erat trigesimus octauus regni Ieroboam Regis Israel ab obitu patris sui, vt videre est in tabulis, nimirum sexaginta quinque annis ante captam Samariam, ductosque ab Assyriis Israelitas in perpetuam captiuitatem: prædixit Amos Propheta eandem captiuitatem, vt totam eius prophetiam, & præsertim ab initio capitis 5. & deinceps, legentibus patet. Et hoc aperte colligitur *ex Esai. cap. 7. ver. 8.* vbi sub nomine Ephraim, prænunciat interitum populi Israelitici, & Samariæ, quæ erat metropolis, & caput regni eius, futurum post sexaginta quinque annos, quos impossibile est inuenire, à tempore quo hæc vaticinatus est Isaias, nempe à diebus Achaz Regis Iuda, *vt in principio dicti capitis* exprimitur. Nam ab exordio regni Achaz, ad captam Samariam, fluxerunt non plus quam vnus, & viginti circiter anni, vt in tabulis supputare licet. Igitur prædicti sexaginta quinque anni (quemadmodum etiam optime adnotauit Hector Pintus *super loco Isaiæ citato*,) numerandi sunt à propheta Amos, quam plus quam quadraginta post annos confirmauit Isaias, *vbi supra*, addens numerum annorũ, à prophetia ipsius Amos, ad prædictam Israeliticam captiuitatem à Deo præfinitum. Nec quicquam moueat, quod ibidem Isaias dicat: *Et adhuc sexaginta quinq; anni &c.* qui modus loquẽdi videtur prima fronte significare illos annos, ab eo

Israelitica captiuitas post an. 65. futura prædicitur.

tem-

tempore quo hæc dicebat esse numerandos: quia sensus illorum verborum est, ac si dicere voluisset: Non erit nunc quod cogitant Syri, & Israelitæ aduersus Iudam, vt scilicet destruant eum: quin potius ipsi Israelitæ prius destruendi sunt, quia adhuc inconcussa manet diuina præordinatio destruendi Israeliticum populum, post sexaginta quinque annos, ex quo eius interitum prænunciauit Amos: qui anni adhuc non sunt impleti. Porro hæc expositio sic confirmari potest. Nam Amos initio suæ prophetiæ, testatur se vidisse, quæ in ea scripsit, in diebus Oziæ Regis Iuda, & in diebus Ieroboam Regis Israel, & biennio ante terræmotum, illum vtique valde famosum, qui (vt dicitur *Zachariæ cap. 14. versic. 5.*) contigit in diebus Oziæ Regis Iuda, id est anno regni eius vigesimo quinto, quemadmodum sub anno mundi 3250. *num.* 1. dicemus. Oportet igitur ipsum Amos prophetasse anno vigesimo tertio dicti Oziæ, & trigesimo octauo præfati Ieroboam. Nam ab hoc anno, ad captam Samariam atque Israeliticam captiuitatem, (computatione, vt aiunt, exclusiua) medij præcise inueniuntur anni sexaginta quinque, vt in tabulis deprehendi perspicue potest.

2 *Refellitur opinio Riberæ de initio prophetiarum Oseæ, & Amos.*

Ex dictis duo consequuntur: Primo, decipi Riberam, qui *super cap. 1. Oseæ, num. 16.* tenuit, quod Oseæ, & Amos prophetare cœperint, intra quatuordecim primos regni Oziæ annos, & ad hoc tenendum compulsus fuit, quia credidit, Ieroboam Regem Israel mortuum esse anno decimo quarto, vel decimo quinto regni ipsius Oziæ. Sed nos sub anno mundi 3251. *num.* 1. ostendemus, memoratum Ieroboam, re vera decessisse anno regni eiusdem Oziæ vigesimo sexto. Secundo consequitur, allucinari Iosephum, qui *lib. 9. Antiq. cap. 11. circa medium*, affirmat, hunc terræmotum contigisse quando Ozias Rex ausus contra fas, vsurpare sibi officium Sacerdotale, illico mirabiliter in fronte lepra percussus est.

Refutatur opinio Iosephi de tempore terræmotus.

Quod certe verum esse non potest: quia quando prodigium illud in Oziæ Regis persona accidit, iam multos ante annos obierat Ieroboam, vt ex sub anno mundi 3250. *num.* 1. & 3268. *num.* 1. dicendis, apparebit. Quare, si verum est, quod loco citato scribit Iosephus, & forte ex illius sententia refert B. Hieronymus *super cap. 1. Amos, & super Zachariæ c. 14.* nimirum tunc accidisse terræmotum, quando Ozias Rex officiũ Sacerdotale sibi vsurpare præsumpsit. profecto non potuit esse ille terræmotus admodum famosus, de quo loquitur Amos, asseritq; contigisse adhuc viuente ac regnante Ieroboam in Israel sed alter.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3250.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 228.

Quod terræmotus de quo agunt Amos, & Zacharias hoc anno acciderit.

SVb finem igitur anni regni Oziæ Regis Iudæ vigesimi quinti, qui erat penultimus regni Ieroboam Regis Israel; biennio postquam prophetare cœperat Amos, vt ex prædictis infertur; factus est terræmotus ille, cuius meminere Amos *cap. 1. vers. 1.* & Zacharias *cap. 14. ver. 5.* Conueniunt enim inter omnes, terræmotum illum, de quo loquitur ibidem Zacharias, eundem esse, de quo agit Amos, *vbi supra.* Quod autem hoc anno contigerit ille terræmotus, probari potest, tum ex Hebræorum traditione, de qua fidem facit Glossa Ordinaria *super 2. Paralip. cap. 26* tum ex memorati Amos prophetia. Si enim ex ipsa deducitur, Amos prophetare cœpisse anno regni Oziæ vigesimo tertio, vt iam declaratum est, & ipse Amos asserit se prophetare cœpisse ante duos annos terræmotus: vtique sequitur, eundem terræmotum accidisse anno regni eiusdem Oziæ vigesimo quinto. Falluntur igitur qui putant, ipsum euenisse anno regni Oziæ vigesimo secundo Sed quid dicemus ad rationem Riberæ, qui probat eundem esse factum anno decimo quarto, dicens: *Oziam regnare cœpit anno vigesimo septimo regni Ieroboam, vt expresse dicitur 4. Reg. c. 15. v. 1. restabant igitur tantummodo anni circiter quatuordecim de regno ipsius Ieroboam. Siquidem ipse regnauit vno & quadraginta annis. itaq; si Amos prophetauit regnante Ieroboam, & biennio ante terræmotum; oportet eundem terræmotum accidisse saltem anno regni Oziæ decimo quarto, vel ante, non autem post.* Solutio huius argumenti pendet ex his, quæ nos sub anno mundi 3225. *num.* 8. diximus, nimirum prædictum Ieroboam, his regnare cœpisse primo cum patre, mox sine ipso; & annum illum regni sui vigesimum septimum, in quo dicitur regnasse Ozias, numerandũ esse ab eo tempore quo cœperat regnare cũ patre. Idem enim annus, concurrit cum decimo quinto, ex quo ipse Ieroboam regnare cœpit post mortem patris, vt patet in tabulis, & nos sub anno mundi proxime citato latius declarauimus. Et quoniam, vt ibidem expositum est, anni quadraginta & vnus regni Ieroboam, numerandi sunt ab obitu patris sui: ideo fit consequens, ipsum Ieroboam, non solum peruenisse ad annum regni Oziæ vigesimum quintum, sed etiam vsque ad finem vigesimi sexti, vt in tabulis cernitur; Quare, posito terræmotum accidisse anno regni Oziæ vigesimo quinto, nullum sequitur inconueniens neque vlla Scripturarum dissonantia. Sane in hoc terræmotu magnum accidisse prodigium tradit Iosephus 9. *Antiq. cap.* 11. vbi quodnam illud fuerit, breuiter refert his verbis: *Eodem terræmotu, in loco qui dicitur Eroge, dimidium montis ad occidentem vergentis ruptum, per quatuor stadia volutum, obiecto demũ Orientalis montis, constitit, obstructa via publica, & oppressis ruina hortis regiis.* Hæc ille.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3251.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 229.

SVb finem anni regni Oziæ Regis Iudæ vigesimi sexti necesse est obijsse Ieroboam filium Ioas Regem Israel. Hoc enim tẽpore complentur anni quadraginta & vnus, quibus ipsum regnasse traditur 4. *Reg. cap. 14. ver. 23.* Quandoquidem ipse Ieroboam, post mortem patris sui, regnauit in Israel quindecim annis regnante Amasia in Iuda, vt ex his quæ sub anno mundi 3210. *num.* 3. diximus, euidenter consequitur. Ergo superuixit Ieroboam ipsi Amasiæ viginti sex annis, Ozia interim regnante in Iuda. Non igitur verum est, quod ait Ribera *super cap. 1. num. 16.* videlicet Regnum Oziæ concurrisse quatuordecim, aut quindecim duntaxat annis, cum Ieroboam. Ceterum defuncto Ieroboamo, non statim successisse ei in regno filium eius Zachariam, ex his quæ sub anno mundi 3225. *num. ver.* 8. dicta sunt, & sub anno mundi 3263. *num.* 1. dicentur, manifestum fiet. 1

De Ieroboami obitu.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3253.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 231.

ANno regni sui vigesimo octauo circiter ineũte. Ozias rex Iuda, de Ierusa filia Sadoc (vt dicitu- 1

Ozias genuit Ioathan.

Paralip. cap. 2. ver. 1. genuit Ioathan, qui postea successit ei in regno annos natus viginti quinq; , quemadmodum sub anno mundi 3278. *numer.* 1. probabitur. Totidem autem hinc annos de Oziæ regno reliquos esse patet in tabulis.

2 Per hæc circiter tempora, nimirum in diebus Oziæ regis Iuda, postquam mortuus est Ieroboam rex Israel, prophetare cœpit Isaias, qui primus inter quatuor Prophetas maiores ponitur. Id enim colligitur ex initio prophetiæ eius, vbi cum nullam fecerit mentionem dicti Ieroboam, sicuti faciunt Osee, & Amos, videtur tacite insinuare voluisse, quod post obitum memorati Ieroboam, ipse prophetare cœperit, quemadmodum etiam sub anno mundi 3238. *num.* 3. declarauimus. Creditur autem Isaias, regnante Ozia, prophetasse (vt notat Hector Pintus *in principio capitis Isaiæ 7.*) quæ in primis quinque capitibus prophetiæ eius continentur, nimirum multa de Iudæorum ac Synagogæ excidio, & de Gentium vocatione ad Christi fide, Sanctæque Ecclesiæ exortu, ac mirabili incremento. Quæ vero in cap. 6. traduntur, ex eius initio certum est, contigisse anno primo regni Ioatham, qui patri successit Oziæ. Et quæ habentur in cap. 7. ac forte etiam 8. in diebus regni Achaz. Cetera vero vsq; ad finem prophetiæ, téporibus Ezechiæ acta esse creduntur, vt infra suis locis adnotabimus. In vniuersum autem iste Sanctus Vates, quod attinet ad externas nationes, prophetat contra Assyrios *cap.* 10. & contra Babylonios, Philisthæos, Moabitas, Damascenos, Ægyptios, Æthiopes, & Idumæos, *cap. 13. vsq; ad* 22. Item aduersus Tyrios, & vniuersaliter contra omnes alias terræ nationes, *cap. 23. & 24.* Quod vero spectat ad populum Dei, præter plura Hebraici populi peccata, quæ sparsim arguit, & monita salutis, quæ eidem tradit, atque imminentia ei mala quæ prædicit; multa item per singula fere capita, de Christo venturo, & ad eius Ecclesiam pertinentibus tangit; præsertim *cap. 7. vers.* 14. & 15. vbi aperte tradit, Christum de Virgine cõcipiendum ac nasciturum. Quod &, ad maiorem huius Prophetiæ certitudinem, tanquam si iam res esset peracta, confirmat *cap. 9. vers. 6. 7. & 8. & in toto fere cap.* 11. vbi de his, quæ facturus erat Messias, late disserit, nimirum de eius prædicatione & fructu, hoc est de Israelitarum, & Gentium conuersione, ac pro his *capite sequenti*, gratias agit Deo. Eadem quoque, & alia his similia alias frequenter, modo subobscure, modo aperte indicat, vt accurate legentibus manifestum fiet, præsertim vero *cap.* 53. in quo tota fere historia Passionis Christi traditur: Et *cap. 35. 54. 55. & 60.* vbi apertissime agitur de miraculis à Christo faciendis, & de vocatione ac conuersione populorum ad Christianismum. Quare non immerito S. Hieronymus *in Præfatione sua super eiusdem Isaiæ Prophetia* ait, quod non tam Propheta dicendus est, quam Euangelista. *Ita enim*, inquit, *vniuersa Christi, Ecclesiæque mysteria ad liquidum prosecutus est, vt nõ putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere.* Et B. Augustinus *lib. 18. de Ciuit. cap. 29. Isaias*, ait, *inter illa quæ iniqua arguit, & iusta præcipit, & peccatori populo, mala futura prædixit: etiam de Christo & Ecclesia, hoc est de Rege, & ea quam condidit ciuitate, multo plura, quam ceteri, prophetauit; ita vt à quibusdam* (alludens fortasse ad S. Hieronymi dictum) *Euangelista potius, quam Propheta diceretur.* Et hæc ibidem comprobat, referens multa ex capite Prophetiæ eius 53. quæ de Christo sunt: & quædam de Ecclesia, ex capite 54. *Quæ omnia*, subdit, *ita sunt aperta, vt etiam inimici intelligere cogantur.*

Isaias quando prophetare cœperit.

Quæ & sub quibus regibus prophetauerit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3263.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 241.

ANNO regni Oziæ Regis Iudæ trigesimooctauo, nimirum sub finem anni, regnauit Zacharias filius Ieroboam super Israel in Samaria sex mẽsibus, non tam eiusdem, quam sequentis anni, vt bene notauit etiam Richardus de Sancto Victore *in libello alias sæpe citato*; Et fecit malum coram Domino, 4. *Reg. c. 15. ver. 8.* Vnde infertur, verum esse, quod sub anno 3225. *num* 8. supposuimus, videlicet intercessisse annos circiter duodecim, ab obitu Ieroboam Regis Israel, ad initium regni Zachariæ filii eius. Intra quod tempus, necesse est fuisse interregnum in Israel, siue ob Principum discordias, siue (vt opinatur Abulensis *super cap. Reg. citato quæst.* 14.) quia Zacharias, quando obiit pater eius, erat puerulus, mansitque sub Principum tutela, vsque ad prædictum annum regni Oziæ trigesimum octauum propeexpletum. Nec refert, quod Scriptura sacra nullam dicti interregni expressam fecerit mentionem. Sufficit enim, quod ex antecedentibus, & consequentibus, satis perspicue illud indicauerit. 1

Zacharias regnat in Israel.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3264.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 242.

ANNO regni Oziæ Regis Iuda trigesimo nono, 1
Sellum filius Iabes, coniuratione contra Zachariam Regem facta, interfecit eum palam, & regnauit pro eo, iuxta sermonem Domini, qui olim factus fuerat Iehu filio Iosaphat filii Namsi, quod scilicet filii eius sessuri erant super thronum Israel, vsque ad quartam generationem, vt legitur 4. *Reg. cap* 10. *vers.* 30. Nam post dictum Iehu regnauit filius eius Ioachaz, cui successit Ioas, deinde Ieroboã. & denique quarto & vltimo loco, præfatus Zacharias. Porro Sellum post occisum Zachariam vno duntaxat mense in Samaria regnauit, 4. *Reg. cap.* 15. *ver.* 10. *vsque ad* 14.

Zacharia occiso, regnat Sellum in Samaria.

Eodem anno (vt expresse traditur 4. *Reg. cap. 15. v.* 2
17.) Manahem filius Gadi de Thersa, qui (vt ait Iosephus *9. antiq. cap. 11. vltra medium capitis*) erat Dux exercitus Zachariæ, & tunc temporis apud vrbem Thapsam morabatur; audita impia Domini sui nece, ascendit cum exercitu in Samariam contra Sellum Zachariæ interfectorem, eundemque prælio victum interfecit, ac sibi Israelis regnum propria auctoritate vsurpauit. Rediens deinde ad Thapsam cum noluissent eum Thapsenses recipere, ipse vastata prius tota eorum regione, vrbem quoque ipsam inuadens expugnauit, & tanta in eos crudelitate bacchatus est, vt non viros modo omnes gladio interfecerit, sed etiam prægnantes ipsas scindere non erubuerit. Cum autem satis probabiliter pertimesceret, ne siue ob nimiam crudelitatem in Thapsenses exercitam, siue ob indebitam Israelitici regni vsurpationem, commotio aliqua oriretur in populo, & magna contra ipsum rebellio protinus insurgeret; pepigit fœdus cum Phul Assyriorum Rege, vt esset ei in auxilium, ac veniens firmaret regnum eius, & hac de caussa ipse dabat ei mille talenta argenti, quæ exigebat ab Israele, indictis quinquaginta siclis argenti per singula cunctorum potentium ac diuitum capita. Atque hac arte, & Assyriorum auxilio,

Manahem Sello interfecto regnat in Israel.

Pepigit fœdus cum Phul Assyriorum reg.

regnauit Manahem super Israel in Samaria decem annis, fecitq; malum coram Domino, id est fuit idololatra, sicut fuerat Ieroboam filius Nabat. *4. Reg. c. 15 v. 14. vsq; ad 21.*

3 Sane quod diximus, Manahem regnare cœpisse anno regni Oziæ trigesimo nono, exponi debet, sub finem anni. Oportet enim ipsum esse mortuum in fine anni regni eiusdem Oziæ quadragesimi noni, vt sub anno mundi 3274. *num.* 2. probabitur. Igitur ex his necessario infertur, primum annum regni Manahem, concurrisse fere totum, cum anno regni Oziæ quadragesimo: & postremum dicti Manahem, cum quadragesimo nono regni Oziæ & primum Phaceiæ filii Manahem, cum quinquagesimo eiusdem Oziæ, quemadmodum in tabulis digestum videri potest.

Notum temporum ratio comprobatur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3268.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 246.

1 ANNO regni sui circiter quadragesimo tertio incipiente, (vt ex infra dicendis admodum probabiliter colligi potest,) Ozias Rex Iuda, ob multa fortiter gesta, in superbiam elatus, Sacerdotale officium, quod in sola tribu Leuitica, immo in sola Aaronis prosapia (vt sub anno mundi 2545. *nu.* 16. probauimus,) Dominus constituerat, vsurpare præsumpsit. Ingressus namque in templum Domini, incensum super altare thymiamatis, obsistente sibi Azaria Sacerdote, adolere attentauit. Quamobrem illico percussit eum Dominus lepra in fronte, qua conspecta, derepente à Sacerdotibus inde eiectus, leprosus postea permansit vsque in diem mortis suæ, habitans in domo separata, & interim Ioatham filius eius regebat domũ Regis, & iudicabat populum, *4. Reg. cap. 15. ver. 5.* & fusius *2. Paralip. c. 26. v. 16. vsq; ad 22. & Iosephus 9. antiq. cap. 11.* Merito igitur, qui Sacerdotale munus inuaserat, à regni gubernaculis remotus fuit. Sane ex locis proxime citatis, euidenter colligi potest, portentum istud non multis valde annis ante ipsius Oziæ obitum contigisse, sed eo tempore, quo Ioatham filius eius, iam per ætatem cœperat esse habilis (patris præsertim, licet infirmi, & principum consiliis adiutus,) ad domum regiam gubernandam, populumque iudicandum, ac cetera regni negotia expedienda. Hæc enim omnia anno regni patris sui circiter quadragesimo tertio, quando ipse Ioatham sextum decimum ætatis annum, vt videre est in tabulis, iam erat ingressus, satis commode videtur præstare potuisse. Vnde patet, omnino decipi eos, qui putant Oziam lepra fuisse percussum, paulo ante obitum Ieroboam Regis Israel, quando scilicet factus est terræmotus ille famosus, de quo sub annis mundi 3248. *numer.* 2. & 3250. *numer.* 1. egimus: quia tunc Ioatham nõdum natus erat, nedum aptus regere populum regiamque moderari. Eadem item fere de caussa manifestum est, nullatenus admitti posse opinionem Auctoris Chronologiæ maioris Hebræorum, qui *cap.* 19. satis inconsiderate protulit, Oziam postremis viginti quinq; regni vitæque suæ annis mansisse leprosum: quia pariter sequeretur, Oziam fuisse percussum lepra, paulo ante natiuitatem filii sui Ioatham, qui iam expleuerat vigesimum quintum ætatis annum, quando defuncto successit patri, vt infra sub anno mundi 3278. *num.* 1. dicemus.

* * *

Ozias Sacerdotale officiũ vsurpãs, lepra mirabiliter percutitur.

Quod prædictum hoc circiter anno acciderint.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3270.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 248.

ANNO regni Oziæ Regis Iuda quadragesimo quinto circiter incipiente, natum esse Tobiam seniorem, inferri potest ex his, quæ sub anno mundi 3325. *num.* 4. dicemus, nimirum quod quinquaginta sex annorum erat, quando cæcus repente factus est: totidem enim annos ab hoc tempore ad illud reperiri, perspicue patet in tabulis. De isto Tobia legimus in libro ex eius nomine inscripto, quod vsque à pueritia sua & deinceps, fuit semper valde bonus ac timens Deum. Nam cum esset iunior, nihil puerile gessit in operibus suis, & cum omnes fere contribules sui pergerent ad adorandum vitulos aureos, quos fecerat Ieroboam Rex Israel huius nominis primus, ipse idololatrarum cõsortia deuitans, ibat statutis temporibus in Ierusalem, ibique adorabat Dominum, & omnia primitiua sua, decimasque fideliter offerebat, ac tertio quoque anno, proselytis, & aduenis, omnem decimationem ministrabat, ceteraque legalia diligenter admodum obseruabat. *Tob. cap. 1. v. 4. vsque ad 9.* 1

Tobia Senioris ortus.

...ius pietas.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3274.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 252.

ANNO regni Oziæ Regis Iuda quadragesimo nono circiter inchoante, oportet quod Ioathã dicti Oziæ filius genuerit Achaz, qui postea successit ei in regnum annos natus viginti, vt sub anno mundi 3293. *nu.* 3. probabimus. Tot autem annos ab hoc ad illud computari, manifestum est in tabulis. 1

Ioatham genuit Achaz.

Eodem anno desinente, necesse est obiisse Manahem Regem Israel, vt dicitur *4. Reg. cap. 15. versic. 22.* Quod dupliciter probari potest: Primo quia hoc tempore expletus est numerus annorum decem, quibus ipsum regnasse iam sub anno mundi 3264. *num.* 2. probatum est. Deinde, quoniam sequenti anno inchoante, cœpit regnare filius eius, vt consequenter dicemus. 2

Manahem moritur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3275.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 253.

ANNO regni Oziæ Regis Iuda quinquagesimo circiter ineunte, regnauit Phaceia filius Manahem super Israel in Samaria biennio, fuitque etiam ipse idololatra, quemadmodum antecessores eius. *4. Reg. cap. 15. v. 23. & 24.* 1

Phaceia filius Manahem regnat in Israel.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2376.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 254.

SVB finem anni regni Oziæ Regis Iuda quinquagesimi primi, Phacee filius Romeliæ Dux exercitus Regis Israel, coniuratione facta, percussit Phaceiam Regẽ Israel, in conuiuio, vt ait Iosephus *9. antiq. cap. 11. prope finem capitis*, & interfecit eum in 1

Phaceia interficitur.

turre

tutæ domus regiæ, iuxta Argob in Samaria, vbi forte de conuiuio surgens confugerat, & cum eo pariter occidit quinquaginta viros de filiis Galaaditarum, qui custodiebant Regem, & à coniuratis defendere conabantur. 4. *Reg. c. 15. v. 25.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3277.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 255.

Phacee filius Romeliæ regnat in Israel.

1 ANNO regni Oziæ Regis Iuda quinquagesimo secundo circiter inchoante, memoratus Phacee filius Romeliæ obtinuit regnum Israel, & regnauit pro Phaceia filio Manahem in Samaria viginti annis, fuitque ipse quoque impius valde coram Domino, 4. *Reg. cap. 15. vers 27. & 28.*

Ozias moritur.

2 Sub finem eiusdem anni, necesse est decessisse Oziam Regem Iuda; tunc enim impletus est numerus quinquaginta duorum annorum, quibus ipsum regnasse, sæpius dictum est. Sepultus est autem in agro regalium sepulchrorum, eo quod esset leprosus. Acta vero ipsius Oziæ, scripsit Isaias filius Amos Propheta, vt traditur 2. *Paralipom. cap. 26. vers. 22. & 23.* Vnde patet ipsum Isaiam scripsisse alia, quæ nunc non reperiuntur, præter ea quæ habentur in prophetia eius.

Isaiæ scripta non omnia reperiri.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3278.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 256.

Ioathan regnat in Iuda.

1 ANNO proximo inchoante, qui erat secundus regni Phacee filii Romeliæ Regis Israel, cœpit regnare Ioatham filius Oziæ Regis Iuda, in Ierusalem. Viginti quinque annos vitæ expleuerat Ioatham cum regnare cœpisset, & sexdecim annis regnauit super Iuda, (intellige incompletis, vt ex sub anno mundi 3293. *num.* 2. dicendis patebit.)

Isaias videt visionem grandem.

2 Eodem anno quo mortuus est Ozias Rex Iuda, & successit ei Ioatham filius eius, id est circa initia regni eiusdem Ioatham, vt exponit Hector Pintus *in principio capitis 7. Isaiæ.* vidit idem Isaias Propheta Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum, & cetera, quæ ipsemet describit *in sua Prophetia cap. 6. per totum.* Quod autem attinet ad Ioatham Regem, quoniam fuit veri Dei cultor, & sperauit in eo, propterea direxit Dominus vias eius, & prosperauit eum in omnibus operibus suis. Ipse extruxit vnam de quatuor portis templi, fecitque eam sublimissimam atque excelsam. Hanc quidam putant esse illam, quam Ieremias *cap 26. v. 10. & c. 36. ver. 10.* appellat portam nouam, vt scribit Dionysius Carthusianus *super eisdem Ierem. locis.* Et item idem Rex in muro qui dicebatur Ophel, multa construxit. Vrbes quoque ædificauit in montibus Iuda, & in saltibus castella, & turres. Pugnauit item feliciter contra Ammonitas, redegitque eos sub tributo: siquidem per aliquot annos dabant ei centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem hordei. Et hæc sunt, quæ de actis Ioatham Regis Iuda breuiter tanguntur 4. *Reg. c. 15. v. 32. vsq; ad 37. & 2. Paralip. cap. 27. per totum.*

Ioathan gesta.

Dementia Olympiadum.

3 Eodem anno regni Ioatham Regis Iuda primo, credimus inchoatas esse in Græcia, quas vocant Olympiades, vt ex infra, *præsertim num. 6.* dicendis manifestum fiet: Non quod re vera tunc primum celebrari cœperint ludi Olympici: Constat enim ipsos longe ante hæc tempora primum ab Hercule, vt aiunt, in Elea regione fuisse introductos, ac deinde aliquoties, quibusdam de caussis intermissos, atque item à pluribus deinceps fuisse renouatos, quemadmodum veterum Scriptorum auctoritatibus, fuse admodum probat Onuphrius Panuinius *in suis super lib. 1. Fastorum commentariis:* Sed quia tunc demum, ab Eleorum Rege, cui nomen erat Iphitus, adeo firmiter sollemniterq; restituti, & deinde ab ipso posterisque continuati fuerunt, vt propterea postmodũ scriptores ad id temporis ipsorum exordium referre non dubitauerint, eundemq; Iphitum, non modo eorundem instauratorem, sed tanquam primarium institutorem communiter celebrare. Sane quid de hoc Olympiadum initio cum sacris Annalibus cõponendo, alii senserint, non valde curandum puto. Nam si Doctorum opiniones, quoto scilicet Hebræorum Regum anno, ista Olympiadum institutio, seu verius restitutio, facta fuerit, attendere velimus, vix aliquos inter se omnino consentientes inueniemus: Quandoquidem aliqui Oziæ temporibus, alii regnante Ioatham, alii in diebus Achaz, eas cœpisse contendunt, & qui de Rege non discrepant, de eiusdem regni anno dissentiunt. Verum enimuero, non mirũ est, diuersos Auctores, vtpote tempora diuersimode calculantes, diuersa sentire: Illud magis mirãdum videtur, vnũ eundemq; Auctorem, Eusebium dico, in hac re adeo varium extitisse, vt in Chronico testatũ reliquerit, ex Iulio Africano, primam Olympiadem temporibus Ioatham incidisse: & *lib. 10. de Præparatione Euangelica, circa postrema capitis initia* scripserit, Olympiades ab anno Oziæ quinquagesimo sumpsisse principiũ: Et deniq; sub finem eiusdem capitis dixerit, easdem inchoasse temporibus Achaz: Quod etsi forte non ex propria, sed aliorum sententia protulisse putandum est, non tamen defuerunt ex recentioribus haud infimæ notæ Auctoribus, inter quos Pererius *lib. 11. in Danielem quæst. 2.* qui postremam hanc secuti opinionem, eundem pro se adducunt Eusebium: quamuis ipse in Chronico, vt sese cum Africani sententia conformaret, primum quidem primæ Olympiadis annum, in anno regni Oziæ quinquagesimo, quartum vero, in primo regni Ioathan, collocare studuerit, & nihilominus in sua subductione lapsus est, vt *num. 5.* ostendemus.

Quo Hebræorum tempore id factum fuerit.

Sed vt penitius rem scrutantes, tandem huius inter Auctores diuersitatis caussas aperiamus; scire oportet, scriptores, quotquot Olympiadum initia ad Regum Hebræorum tempora reducere conati sunt, omnes vno ore in hoc principio conuenisse, quod scilicet primus regni Cyri Regis Persarum annus, in anno primo Olympiadis quinquagesimæ quintæ inciderit, vt nos sub anno mundi 3494. *num. 1.* ostendemus. Excipio hic Annianæ Chronologiæ sectatores, qui perperam, & contra communem veterum probatissimorumq; scriptorum sententiam, primum eiusdem Cyri annum, in primo Olympiadis sexagesimæ sextæ anno connectere non erubuerunt. Cum igitur cõmuniter magis probati Auctores pro certo habuerint, ipsas Olympiades, à memorato Iphito celebrari cœpisse ducentis sexdecim annis ante primũ dicti Cyri annum: hanc ducentorum sexdecim annorum summam, ab eodem primo Cyri anno, sursum per tempora in sacris libris notata, deducentes, vnusquisq;, primum primæ Olympiadis annum, in eo Hebræorum Regum anno statuit, in quo prædictam summam terminasse deprehendit. Hæc nimirum optima semper fuit methodus, ad indagãdum, in quonam regni Hebræorum anno, apud Græcos cœperint Olympiades. 4

Cur Auctores inter se varii fuerint.

Sed quænam, obsecro, dicet aliquis, fuit tot tam- 5

Diuersa supputandi ratio ex tribus difficultatibus orta.

que diuersarum opinionum occasio? Nulla certe, vt
arbitror, alia, nisi diuersa supputandi ratio. Nam vt
omittam, quod aliqui annos fractos pro integris e-
numerant, & contra, quæ res paucorum profecto
annorum differentiam parere potest: Tres potissi-
mum difficultates in horum temporum serie ex sa-
cris Annalibus colligenda, reperiuntur, ex quibus to-
ta pene eiusmodi opinionum varietas emanauit.
Prima difficultas est, de annis regni Amon filii Eze-
chiæ Regis Iuda, quos aliqui plures, aliqui pauciò-
res faciũt, vt paulo post dicemus. Secunda, à quonam
tẽpore numerandi sint septuaginta Babylonicæ ca-
ptiuitatis anni. Tertia, num ille primus regni Cyri
annus, què diximus incidisse in anno primo Olym-
piadis quinquagesimæ quintæ, fuerit ille, in quo so-
luta fuit dicta captiuitas, nec ne. Cum enim in hisce

Pererii supputatio.

difficultatibus dissoluendis, de quibus nos accura-
tius infra suis locis agemus, non eadẽ fuerit scriptorũ
sententia, necessario etiã inter ipsos, de initio Olym-
piadum, opiniones fuisse diuersas oportuit. Quod vt
aliquot exemplis planum fiat, supponamus primo,
aliquos credidisse, quod Amon duob. tantum annis
super Iudam regnauerit, & quod Babylonicæ captu-
uitatis septuaginta anni, ab vndecimo regni Sedeciæ
Regis Iuda anno, numerari debeant, & item quod
annus regni Cyri primus, fuerit etiam primus solu-
tæ captiuitatis: Isti profecto ex sacris libris, ita suam
instituent supputationem: Annum Cyri primum,
70 immediate præcesserunt captiuitatis anni septua-
11 ginta: dein Sedeciæ anni vndecim: & Ioakim pa-
11 ter alii vndecim: & Iosiæ triginta vnus: Amonis duo:
31 Manasses quinquaginta quinque: Ezechiæ viginti
2 nouem: His si de annis regni Achaz addantur anni
55 septem, habebimus summam ducentorum sexde-
29 cim annorum. Ergo (inferre poterunt) annus pri-
7 mus primæ Olympiadis, fuit annus octauus regni
Achaz. Ab ipso enim ad primum Monarchiæ Cyri,
216 inueniuntur anni ducenti sexdecim, vt ait Pererius,

Eusebii supputatio.

vbi supra. Eusebius vero in Chronicis, licet etiam
ipse putet Cyrum, anno regni sui primo, soluisse
captiuitatem; quia tamen ibidem supponit, septua-
ginta eiusdem captiuitatis annos, à regni Iosiæ anno
decimo tertio esse numerandos, & item Amonem
non duobus tantum, sed duodecim annos regnasse
super Iudam: credidit se posse initium Olympia-
dum, ad initium quinquagesimi regni Oziæ anni, re-
ducere. Veruntamen in sua supputatione defecit. Et-
3 enim reliqui regni Oziæ anni tres, & Ioatham sexde-
16 cim, & Achaz sexdecim, & Ezechiæ vigintinouem,
16 & Manasses quinquagintaquinque, & Amonis duo-
29 decim, & Iosiæ tredecim, & captiuitatis septuaginta,
55 conficiunt summam annorum ducentorum qua-
12 tuordecim. Vnde ad explendas quinquaginta qua-
13 tuor Olympiades plenas, id est ducentos sexdecim
70 annos deficiunt anni duo. Igitur iuxta Eusebii com-
putum, remoto errore calculi, initium Olympia-
214 dum, non ad quinquagesimum, sed ad quadragesi-

Alia supputatio.

mum octauum regni Oziæ annum referri debet.
Qui autem senserunt, (inter quos forte credi potest
fuisse Iulius Africanus,) septuaginta annos Babylo-
nicæ captiuitatis desiisse quidem in anno primo Cy-
70 ri, vt tenuerunt Eusebius & alii: sed inchoasse anno
3 regni Ioakim tertio desinente, & præterea Amo-
31 nem annis duntaxat duobus regnasse; Proculdubio
2 ex his suppositionibus deducent, Olympiades, anno
55 regni Ioatham septimo esse inchoatas. Nam si nu-
29 meremus captiuitatis annos septuaginta: & Ioakim
16 tres: & Iosiæ triginta vnum: & Amonis duos: & Ma-
10 nasses quinquaginta quinque: & Ezechiæ viginti no-
uem: & Achaz sexdecim: & Ioatham decem: resulta-
216 bit prædicta summa ducentorum sexdecim anno-

rum, & ita annus septimus regni Ioatham, erit pri-
mus primæ Olympiadis. Quare ex his paucis exem-
plis, discere licet, quam facile sit, ex varia prædicta-
rum difficultatum terminatione, varias quoque at-
que multiplices, de Olympiadum initio deducere
positiones.

Nos igitur cum pro certo habeamus, Amonem 6
duos tantum regni annos transegisse, vt ex his quæ

Auctoris sententia.

sub anno mundi 3393. *num.* 2. dicemus, euidenter pa-
tebit: Et item septuaginta captiuitatis annos à Iere-
mia prænunciatos, credamus ab anno Sedeciæ vn-
decimo esse numerandos, quemadmodum pluribus
argumentis sub anno mundi 3447. *num.* 2. demon-
strabimus: Et præterea teneamus, Cyrum non anno
regni sui primo, sed vigesimo quarto, qui fuit Mo-
narchiæ suæ primus, soluisse Iudæorum captiuita-
tem, vt sub anno mundi 3494. *num.* 2. 3. *&* 4. cum ex
sacris, tum ex Ethnicis probatisque scriptoribus cõ-
probabimus: Consequenter ponere debemus, pri-
mum primæ Olympiadis annum, cum anno regni
Ioatham primo, concurrisse, quemadmodum ex cõ-
putatione in nostris tabulis digesta cognoscere qui-
uis poterit. Pro qua sententia confirmanda, illud et-
iam adduci potest, quod sic in re antiquissima, ab
antiquissimo probatissimoque scriptore, Iulio scili-
cet Africano, qui Olympiades temporibus Ioatham
Regis Iuda cœpisse, Eusebio teste, affirmauit, non
discedimus, neque à B. Hieronymo, qui *super capit* 1.
Isaiæ ait: Ezechiam regem Iuda, regnare cœpisse an-
no regni Romuli duodecimo. Quamuis melius di-
xisset, nono vel decimo. Nam si anno regni Achaz
septimo, Roma condi cœpta est, vt nos sub anno
mundi 3300. *num.* 1 probabimus: Vtique necessario
consequitur, initium regni Ezechiæ, incidisse in an-
no vrbis conditæ nono vel decimo, vt videre est in
tabulis. Constat enim omnes Auctores, Romuli an-
nos, ab vrbe condita dinumerare consueuisse. Et præ-
terea, cum hac eadem nostra sententia concurrit cõ-
munis veterum scriptorum opinio, qui vt sub anno
mundi 2849. *nu.* 2. diximus, asserunt Troiam à Græ-
cis fuisse captam regnante in Assyria Tautane Rege
Assyriorum 26. porro atque à Troia capta ad initium
Olympiadum (quemadmodum sub anno mundi
2872. *num.* 2. diximus) alii quidem annos quadrin-
gentos nouem: alii quadringentos sex: alii quadrin-
gentos quinque: alii vero quadringentos. Vnde o-
portet ipsam fuisse captam vel anno regni prædicti
Tautanes trigesimo, vel vigesimo quarto, vel vigesi-
mo tertio, vel vigesimo primo: quarum opinionum
mediam, tanquam tutiorem nobis deligendam du-
ximus, nimirum ipsam Troiam anno dicti Theuta-
nes vigesimo quarto fuisse incensam, à quo anno ad
hunc primum regni Ioatham, anni quadringenti sex
inueniuntur, vt patet in tabulis. Neque vero nos in
hoc à B. Cyrillo Alexandrino, qui *lib.* 1. *contra Iulia-
num*, eos facit quadringentos quinque discrepare cen-
sendi sumus, quia parum refert arbitrari, quod fue-
runt quadringenti quinque integri, aut quadringenti
sex inchoati. Si autem in annis regni Achaz, vt qui-
dam volunt, inchoatæ essent Olympiades, vtique fate-
ri oporteret, Troianum incendium non Tautane,
sed Tanteo in Assyria regnante incidisse. Et annum
regni Romuli, seu vrbis conditæ nonum aut duode-
cimum, non cum primis, sed cum postremis regni
Ezechiæ annis concurrere necesse esset.

Vt autem hic aliquid quantum instituto nostro 7
deseruire possit, de Olympiadũ notitia breuiter dis-

De aliqua Olympiadum notitia.

seramus, supponendum est: Primo vnamquamque
Olympiam, vniuscuiusdam anni magni, qui quatuor
annorum solarium intercapedinem complectceba-
tur, quodãmodo vicem gessisse, quemadmodũ fuse

admo-

admodum pluribus veterum scriptorum auctoritatibus probat Panuinius *vbi supra*. Et hæc est communissima receptissimaque omnium sententia, ita vt hac in re amplius non sit immorandum. Etymologia vero, & origo Olympiadum hæc fuisse traditur. Fuit olim apud Græcos in occidentali tractu Peloponnesi, regio nomine Elea, habens ab occasu Zacinthum, Ionii maris Insulam, vt videre est apud Abrahamum Ortelium *in tabula* 112. *Græcia vetus inscripta*. Porro in dicta regione, prope Alpheum Fluuium, vrbs erat Olympia nuncupata, à qua non procul aberat fanum quoddam celeberrimum, Ioui dicatum, quod à proximæ vrbis nomine, Iouis Olympii fanum dicebatur, in cuius conspectu institutio antiquitus fuerant (vt supra *num*. 3. dictum est) ab Hercule, & post multa tempora, ab Iphito renouati, ludi quidam gymnici, & diuersi generis certamina, quæ, quod ibi in honorem Iouis Olympii, maximo totius Græciæ concursu, quarto quoque anno exacto, seu quinto iam incepto, celebrarentur, Olympia noncupari cœperunt. Et exinde inualuit consuetudo, singula illa quatuor annorum interualla, non solum Olympiadum nomine appellare, sed etiam per easdem Olympiades, tempora metiri. Cum enim, qui in eiusmodi ludis, ac certaminibus victores euasissent, valde in populis commendari, atque in honore apud omnes haberi cœpissent, cœperunt quoque scriptores, tum de singularibus ludorum certaminumque adinuentionibus, quæ in tali, vel tali Olympiade primum inuectæ essent, tum de his qui in singulis Olympiadis, ludorumve generibus, victoriam reportarant, in suis commentariis mentionem facere: Cuius rei exempla, collegit plurima Panuinius *loco supra citato*: Deinceps vero paulatim, ceteras quoque res gestas memoratu dignas, per annos Olympiadum digerere, ac notare introductum fuit, hoc pacto: Anno 1. vel 2. vel 3. vel 4. Olympiadis primæ vel secundæ, aut decimæ, aut centesimæ, &c. actum est hoc, vel illud. Et ex tunc, boni scriptores, quæque ad sua tempora referre consueuerunt. Nam antea (vt optime à Iulio Africano *lib. suorum Annalium* 3. scriptum fuisse refertur,) vsque ad Olympiades, nihil exploratum, quo quid tempore actum sit, in Historia Græcorū inueniri, certum est; sed omnia confusis corrupta temporibus. Post Olympiades vero, quoniā quadriennio omnia diligentissime notabantur, nullā prorsus temporū confusionē extitisse.

Etymologia origoque Olympiadum.

8 Sane quod prædicti agones gymnastici fierent in æstate, (hoc enim scitu maxime necessarium est:) constat auctoritate Pindari scriptoris antiquissimi, & Titi Liuii *Decadis tertiæ lib*. 7. & Censorini *lib. De die natali cap*. 14. *quod est de annis Romanis*, & Senecæ *in Hercule furente*, & aliorum, quos citat Panuinius *loco superius adducto*. Vnde etiam consequitur, annos Olympiadum, ab æstiuo tempore, id est à Solstitio circiter æstiuali, siue à nouilunio ei proximo, non autem ab autumnali æquinoctio, vt quidam existimarunt, initium sumere consueuisse. Et quidem, quod idem esset anni Olympici exordium, & anni ciuilis seu communis, supponitur ab omnibus, tanquam valde admodum verisimile, vel potius indubitabile: quoniam ipsæ Olympiades, per annos ciuiles computari solebant. Verum caussā dissensionis inter Auctores, de anni tempore, quod esset principium anni Olympici, fuit, quia plurimi arbitrati sunt, annum ciuilem seu vulgarem, apud Græcos inchoari consueuisse ab Autumno, & consequenter ipsas quoque Olympiades, & singulos ipsarum annos. Huius opinionis fuerunt Alphonsus, *in tabulis*, & Rogerius Bacco *in Epistola ad Clementem Quintū*, & Io. Lucidus *in libello de vero die Passionis Christi c*. 7. vbi memoratas Pindari, Liuii, Censorini, & aliorum auctoritates asserentium, Ludicra Olympica fieri in æstate, non bene interpretatur, esse intelligendas de fine æstatis, qui cum Autumno continuatur. At Onuphrius, *vbi supra*, probat auctoritatibus Bedæ *in lib. de rerum natura cap*. 10. & 35. & Theodori Gazæ *in lib. De mensibus*, Græcos incipere solitos fuisse annum suum ab æstiuo solstitio. Solutio autem huius difficultatis, à Simplicio est desumenda, qui *in commentariis lib*. 5. *Physicorum Aristotelis*: *Nos*, inquit, *Athenienses, anni principium in solstitio æstiuo facimus: hi vero qui eam partem, quæ nunc Asia dicitur incolunt, in autumnali æquinoctio, &c.* Patet igitur ex hoc præstantissimi Philosophi testimonio, in casu nostro esse distinguendum de Græcis Europæis, & Asiaticis. Extitisse enim antiquitus Græcos Europæos, & Asiaticos, perspicue licet intueri in præclara veteris Græciæ tabula, quam posuit in suo mundi Theatro Abrahamus Ortelius, & est in numero Tabularum 112. Itaque, Auctores qui aiunt Græcos inchoasse annum suum ab Autumno, intelligendi sunt loqui de Græcis, qui partes Asiæ, quam vocant Minorem, mediterraneo proximas, inhabitabant. Qui vero asserunt, eosdem Græcos ab æstiuo solstitio annum exordiri, proculdubio accipi debent de his, qui Græciæ prouincias in Europa existentes incolebant, inter quas etiam illam, quam olim tenebant Athenienses, & illam item in qua vrbs Olympia, & fanum Iouis Olympii erant, computari certissimum est. Cum igitur apud Græcos Europæos, prædicti ludi, seu agones Olympici, quinque diebus continuis, hoc est ab vndecima die primi mensis, vsque ad decimam sextam, quarto quoque anno celebrarentur: vtique consequitur, sine vlla prorsus hæsitatione tenendum esse, quod anni Olympici, & singulę Olympiades, non ab autumnali æquinoctio, sed à solstitio æstiuo, incipere consueuerant. Et hæc de Olympiadum notitia hic attigisse sufficiat. Qui enim plura desiderant, ad commemoratos Auctores, pro libito suo recurrere poterunt.

Quod anni Olympici in æstate inciperent.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3283.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 261.

ANNO regni Ioatham Regis Iuda sexto, incidit annus Iubilei decimi quarti: concurrit enim dicti Regis annus sextus, vt patet in tabulis, cū anno introitus filiorum Israel in terram Chanaan, septingesimo, qui præcise quatuordecim continet Iubileos. 1

Iubilæus 14.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3285.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 263.

ANNO regni Ioatham Regis Iuda octauo circiter inchoante, qui concurrit cum duodecimo vitæ filii sui Achaz, vt cernitur in tabulis; oportet natum esse Ezechiam, qui postea patri suo Achaz successit in regnum. Etenim viginti quinque annorum erat Ezechias, quando regnare cœpit, vt sub anno mundi 3308. *num*. 2. probabitur: totidem autem ab hoc anno, ad primum regni ipsius Ezechiæ reperiri, constat in tabulis. Est autem admodum admirabile (vt notat etiam Caietanus *super 4. Reg. cap* 18.) quod puer vndecim annorum generare potuerit. 1

Achaz genuit Ezechiam.

cum illa ætas communiter ad generandum apta nō sit. Veruntamen, idem quoque in Salomone, sicut in Achaz, contigisse affirmat B. Hieronymus *in Epistola 132. quæ est ad Vitalem.* vbi ad huius rei comprobationem, adducit exemplum cuiusdam mulieris, quæ suo tempore, de puero decem annorum concepisse dicebatur, & pluribus item rationibus id fieri potuisse confirmat. Sed, quod attinet ad Salomonem, iam sub anno mundi 3018. *num.* 1. probauimus, non esse verum, quod ipse anno vitæ suæ vndecimo filium genuerit. De ipso autem Achaz, id negare nullo modo possumus. Nam etsi Abulensis *super 4. Reg. cap. 18. quæst. 3. & 4.* nimis subtiliter componendo annos fractos cum integris, nitatur ex sacro textu elicere, ipsum Achaz quatuordecim fere annorum fuisse, quando genuit Ezechiam: nihilominus, meo iudicio, fallitur, nec intentum assequitur: quandoquidem, præterquam quod expositio eius nimis videtur extorta, supponit etiam ipsum Achaz vixisse annos triginta octo: quod manifeste refragatur Scripturæ sacræ, ex qua euidenter colligitur, ipsum Achaz nec trigesimum sextum vitæ annum expleuisse: Siquidem viginti annorum erat, quando regnare cœpit, & sexdecim annis incompletis regnauit, vt nos sub anno mundi 3293. *num.* 2. probabimus. Ceterum nomen matris ipsius Ezechię fuit Abi siue Abia filia Zachariæ, vt dicitur 4 *Reg. c. 18. v. 2. & 2. Paralip. cap. 29. v. 1.*

2 Eodem anno regni Ioatham Regis Iuda prope explendo, credimus decessisse Phul Regem Assyriorum, cum regnasset (vt scribunt Genebrardus *in sua Chronologia*, & alii) annis quadraginta octo: hi enim hoc tempore impleti sunt, vt videre est in tabulis. Quare

Phul rex Assyriorum moritur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3286.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 264.

1 ANNO proximo, qui erat regni Ioatham Regis Iudæ nonus, regnare cœpit Theglath Phalasar Rex Assyriorum 38. Fallitur ergo Genebrardus in sua annorum supputatione, asserens ipsum Theglath Phalasar anno regni Ioatham septimo imperium adiisse.

Theglath Phalasar regnat in Assyria.

2 In diebus Ioatham Regis Iudæ cœpit prophetare Michæas, (vnus de duodecim Prophetis minoribus, & in ordine ipsorum iuxta editionem vulgatam sextus) vt ipsemet in initio suæ Prophetiæ testatur, vbi addit, se etiam prophetasse in diebus Achaz, & Ezechiæ. Ex quo patet, ipsum multis annis in hoc vaticinandi munere perseuerasse, & consequenter alia plura, præter pauca illa, quæ in eiusdem Prophetia habentur, prophetasse. Quo vero dicti Regis anno prophetare cœperit, quia definire non possumus, proprius vero accedere satagentes, hic, nimirum circa medietatem regni eius, huius Prophetæ mentionem facere maluimus. Oportet autem prædictum Michæam, longe diuersum esse ab eo, cuius fit mentio 3. *Reg. cap. vlt.* qui prophetauit interitum Regi Achab, prædicens, quod Dominus decipere illum decreuerat per spiritum mendacem in ore omnium Prophetarum. Quamobrem ab eodem Rege iussus est includi in carcerem, & interim pane adinodum ac vili cibo sustentari, vt ibidem describitur. Et ratio diuersitatis euidens est. Nam alioqui oporteret Michæam, qui, vt diximus, etiam Ezechiæ temporibus prophetauit, supra ducentos vixisse annos, & plus centum ac septuaginta annis prophetandi munus exercuisse. Etenim, à postremo anno regni Achab, quando ille Michæas filius Iemla iam vir erat, & prophetabat, vsque ad secundum regni Ezechiæ annum, inueniuntur anni centum septuaginta duo, vt dinumerari potest in tabulis. Porro Michæas, de quo hic agimus, in sua Prophetia, quæ in sacris libris registrata est, prophetat contra Samariam, & vniuersum regnum Israeliticum, cuius illa erat Metropolis, quod scilicet breui ab Assyriis erat destruendum: Et item aduersus Regnum Iudæ, prædicens duas tribus, Iudæ videlicet & Beniamin, ab iisdem Assyriis primo grauiter affligendas: quod postea contigit regnante Achaz, contra quem misit Dominus Theglath Phalasar, vt sub anno mundi 3305. *num.* 2. dicemus: & Ezechiæ temporibus, quando venit Senacherib in Iudæam, vt sub anno mundi 3322. *num.* 1. patebit. Mox vaticinatur easdem tribus à Chaldæis in captiuitatem abducendas, & denique ab ea liberandas. Quædam præterea sparsim vaticinatur de Christo venturo, nempe *cap. 2. ver. 12. & 13.* vbi præmonstrat Christi Sanctorumque in cœlum ascensionem, & *cap. 4.* multa de Gentium ac Iudæorum conuersione, & *capit. 5. ver. 2.* prædicit Christum nasciturum in Bethleem Iudæ, quemadmodum ipsimet Iudæi ab Herode interrogati testificantur, *Matthæi c. 2. ver. 5.* Et multa alia subobscure insinuat ad tempus prædicationis Euangelicæ pertinentia, vt accuratius sensum eius scrutantibus innotescere poterit.

Michæas prophetare incipit.

Quod sit diuersus ab eo qui prophetabat tempore Achab.

Eius vaticinia.

Sub eodem quoque Rege Ioatham, prophetasse Nahum scribit Iosephus *9. Antiq. prope finem capitis 11.* Quanquam tutior videtur opinio dicentium, Prophetiam ipsius Nahum, potius ad Ezechiæ Regis tempora pertinere, vt sub anno mundi 3321. *num.* 3. & 4. dicemus. 3

Nahum quando prophetauerit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3293.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 271.

ANNO regni Phacee filii Romeliæ Regis Israel decimo septimo, qui erat regni Ioatham Regis Iuda postremus; cœpit Dominus mittere Razin Regem Syriæ, & prædictum Phacee Regem Israel contra Iudam (vt dicitur 4. *Reg. cap. 15. vers. 37.* & ibidem putat Abulensis, exponens verba illa: *In diebus illis*: id est postremis, regni Ioatham de quo ibi agitur:) deinceps vero temporibus filii sui Achaz, iidem reges magis infestarunt Iudæos, vt ex sequentibus patebit. Quanquam probabile est, prædictos duos Reges, etsi adhuc viuente Ioatham, qui fuit vir bonus ac timens Deum, aliquas forte in Iudam excursiones facere cœperint, nullum tamen eidem notabile damnum intulisse, sed fuisse quædam malorum veluti præludia futurorum. 1

Duo reges, Syria scilicet, & Israel incipiūt vexare Iudā.

Eodem anno, qui erat regni eius decimus sextus, mense circiter, vt arbitror, nono, dormiuit Ioatham Rex Iuda cum patribus suis, & sepultus est cum eis in ciuitate Dauid, 4. *Reg. c. 15 in fine. & 2. Paralip. in calce capitis 27.* Vnde patet, ipsum Ioatham non omnino expleuisse sextum decimū regni sui annum. Et hoc necessarium est pro certo ponere: alioqui nō potuisset filius eius Achaz, aliquid attingere de anno regni sui sexto decimo: & consequenter nullo modo veridicum esse posset dictum sacræ Scripturæ paulo post citandæ, asserentis, ipsum Achaz regnasse annis sexdecim: Siquidem ab anno regni Phacee secundo, in quo dictum est regnare cœpisse Ioatham, vsque ad annum tertium regni Osee Regis 2

Ioatham rex Iuda moritur.

De annis regni eius, & filii sui Achaz.

Israel,

Israel, in quo (vt sub anno mundi 3308. *numer. 1.* dicemus) regnare cœpit Ezechias filius Achaz regis Iuda, computatione, vt aiunt, vtrinque inclusiua, inueniuntur anni tantummodo triginta & vnus, vt dinumerari potest in tabulis. Quare constat, Scripturæ sacræ assertiones tam de Ioatham, quam de Achaz: quod scilicet vterque regnauerit sexdecim annis, necessario debere subintelligi, incompletis. Quanquam crediderim, vt dictum est, ipsi Ioathan tres vel quatuor duntaxat mẽses defuisse, quo minus annum regni sextum decimum expleret: Achaz vero suum decimum sextum regni annum, per tres tantum aut quatuor circiter menses inchoasse.

Achaz regnare incipit.

3 Eodem anno regni Phacee regis Israel decimo septimo prope desinente, nimirum statim defuncto Ioatham, regnauit Achaz filius eius pro eo super Iuda, *4. Reg. cap. 16. vers. 1. & 2. Paralipo. cap. 28. versic. 1.* quibus in locis protinus subiungitur: *Viginti annorum erat Achaz, cum regnare cœpisset* (id est, vigesimum vitæ annum iam expleuerat, ita vt primus regni esset ætatis vigesimus primus) *& sexdecim annis regnauit in Ierusalem:* subintellige tractis, vt numero præcedenti probatum est. Oportet igitur primum regni Achaz annum aliquid tantum participasse de anno regni Phacee decimo septimo: pro maiori autem parte cum decimo octauo concurrisse, quemadmodum positum est in tabulis.

Eius impietates.

Porro Achaz fuit rex valde impius, & idololatra: Siquidem derelicto Domino Deo patrum suorum, secutus est vias regum Israel, fecitque statuas, & coluit eas in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso, & insuper lustrauit filios suos in igne, & consecrauit eos idolis, vt olim solebant gentes Chananæorum, quas deleuerat Dominus de terra illa, *4. Reg. cap. 16. vers. 3. & 4. & 2. Paralipom. cap. 28. versic. 2. vsque ad 5.* Iosephus *9. antiq. cap. 12.* quod dictum est de filiorum lustratione, sic exponit: *proprium filium idolis autem mactauit more Chananæorum.*

Punitiones.

Propterea idem Achaz, Domino permittente in punitionem scelerum suorum, & populi, qui eum sequebatur, cœpit statim maximis bellorum inuasionibus molestari, & opprimi, primo à Razin rege Syriæ, deinde à prædicto Phacee rege Israel, mox ab ambobus simul iunctis, (ij enim duo partim seorsum, alter ab altero, partim simul conuenientes, Iudam sæpius vehementer afflixerunt) & denique à rege Assyriorum, vt infra suis locis dicetur. Igitur

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3294.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 272.

Pugnat infeliciter cum rege Syriæ.

1 ANno regni Phacee regis Israel decimo octauo, qui, vt diximus, pro maiori parte concurrebat cum primo regni Achaz regis Iuda, tradidit Dominus exercitum ipsius Achaz in manu regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque ex eo prædam transtulit in Damascum.

Percutitur plaga magna à rege Israel.

Deinde venit Phacee rex Israel contra eundem Achaz regem Iuda, & inito prælio, percussit de viris Iuda in vno die centum viginti millia. Atque eodem tempore vir quidam potens de tribu Ephraim, nomine Zechri, occidit viros primarios de domo regis, nempe Maasiam filium ipsius Achaz, & Ezricam Ducem domus eius, & Elcanam principem secundum à rege, cœperuntque filij Israel de Iuda ducenta millia mulierum, puellorum, ac puellarum, infinitamque diuersi generis prædam, quam tulerunt in Samariam. Accidit autem, vt exercitui in Samariam redeunti, occurreret Propheta Domini nomine Oded, qui increpare cœpit Israelitas, quod non solum fratres suos Iudæos crudeliter occidissent, sed insuper etiam plurimos de Iuda, & de Ierusalem, sibi in seruos, & ancillas subiicere non erubescerent, consuluitque eis, & hortatus est, vt saltem captiuos dimitterent liberos: alioqui certo scirent, magnum ipsis Domini furorem imminere.

Israelitæ Iudæos captiuos dimittunt liberos.

Quæ audientes quidam de Principibus Ephraim, cœperunt ipsi pariter de eadem re redarguere exercitum, qui acquiescens eis, dimisit omnia dispositioni eorum. At illi captiuos omni charitatis officio suscipientes, cibo potuque refectos, nec non nudos fessosque vestibus de præda, vnguentisque recreatos, ac insuper corpore imbecilles, iumentis impositos non solum beneuolentissime dimiserunt, sed etiam ad fratres suos vsque Iericho deduxerunt, *2. Paralip. cap. 28. vers. 5. vsque ad 16.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3295.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 273.

Iterum prædicti duo reges veniunt contra Achaz.

ANno regni Achaz regis Iudæ secundo, vt arbitror, circiter inchoante, Razim rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel inito fœdere, conduxerunt pariter, ascendere contra Achaz ea intentione, vt eo sublato, constituerent alium, videlicet filium Thabeel regem in Ierusalem, qui eis subditus esset. 1

Quibus auditis Iudæi trepidare cœperunt. Achaz vero, qui ab eisdem regibus anno præcedenti contritus valde fuerat, non est ausus exire obuiam eis, sed studuit munire se quantum potuit in Ierusalem.

Isaias vaticinatur ad fauorem regis Achaz.

Interea misit ad eum Dominus Isaiam Prophetam, qui monuit eum nomine Domini, ne timeret ab aduentu duorum regum, irritos promittens fore conatus eorum. Et vt indubitatam prophetię suæ fidem faceret, subiunxit præcipiens, vt peteret, quæcunque mallet signa fieri, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra. Quanquam autem rex incredulus sub prætextu inentitæ pietatis respondit: *Non petam, & non tentabo Dominum:* nimirum ne eidem soli credere, & ab ipso solo beneficium illud recognoscere cogeretur: Nihilominus pro immensa sua clementia Deus, vt adhuc magis erga ingratos bonitatem suam ostenderet, posteaquam aliquantulum conquestus est, quod non Prophetis modo, sed & ipsi quoq; Deo nimia incredulitate molesti essent: protinus per os eiusdem Prophetæ prædixit, se non solum ab hostibus ciuitatem illam tunc liberaturum, sed etiam (quod omnium mentia simul excedit & vota) velle humano generi mittere Saluatorẽ, de Virgine Maria congruo præfinitoq; tempore nasciturum:

Prænunciat natiuitatem Domini de Virgine.

Vt vel hoc ineffabili signo, vniuersus mundus agnosceret, verissimum esse illud, quod postea protulit Apostolus *ad Roman. capit. 5. versic. 20. Vbi abundauit delictum, superabundauit gratia.* Hæc breuiter collecta sunt ex Isaiæ cap. 7. qui, vt ex initio dicti capitis constat, sub isto rege prophetauit ea, quæ in toto ipso cap. 7. & 8. continentur, nimirum omnia fere ad fauorem ipsius Achaz. Sed his non obstantibus, impius rex, vt primum audiuit aduentare hostes, hominum magis quam Dei auxilio confisus, confestim collecto auro atq; argento, quod inueniri potuit in domo Domini & regis, misit ad Theglath Phalasar regem Assyriorum, obsecrans, vt veniret eis auxilium contra præfatos duos reges: qui petitis libẽter annuit, nec cunctatus est promissa præstare, vt numero sequenti dicemus. Interim autem o-

Achaz auxilium petit à rege Assyriorum Rex Syriæ recuperat Ailam.

rati duo reges exercitus suos applicuerunt ad Ierusalem, cumque obsedissent in ea ipsum Achaz, non valuerunt superare eum, *4. Reg. cap 16. vers. 5. vsque ad 10.* Vbi etiam illud adiicitur, quod in tempore illo Rasin rex Syriæ recuperauit Ailam, quæ erat in finibus Idumæorum, eiectisque inde Iudæis, introduxit in eam Idumæos, qui deinceps habitauerunt ibi. Ex quo loco colligi potest, verum esse, quod sub anno mundi 3226. *numer. 1.* diximus, nimirum eandem vrbem olim à Syris captam, vastatamq; fuisse, deinde ab Ozia rege Iudæ reædificatam, restitutamque Iudæis, denique à Rasin denuo captam, & Syrorum ditioni adiectam.

2 *Theglath Phalasar inuadit regnum Israel.*

Eodem anno regni Achaz regis Iudæ secundo, nimirum quando ipse obsidebatur in Ierusalem à duobus regibus, Syriæ scilicet & Israel, Theglath Phalasar rex Assyriorum, anno regni sui decimo (vt scribit Genebrardus *libr. sua Chronologia 1.* & nostris etiam patet in tabulis) à rege Iuda, quemadmodum num. præcedenti dictum est, exoratus, venit cum ingenti exercitu in terram Israel, & vt cogeret prædictos duos reges recedere ab Ierusalem, & soluere obsidionem: cœpit primo inuadere terras regni Israel, cepitque multas vrbes eius in Galilæa, & in Galaad, & vniuersam terram Nephthali, & captiuos transtulit in Assyrios, vt per anticipationis figuram traditur, *4. Reg. cap. 15. ver. 19.* Et fortassis idem fecisset reliquo Israeli, nisi Phacee rex his auditis recessisset ab Ierusalem, venissetque cum exercitu suo ad tuendum regnum suum. Sane prædictum aduentum regis Assyriorum prophetauerat Isaias *cap. 8. versic 7* Puto autem primam hanc Israelitarum translationem in Assyrios, cuius meminit etiam Isaias *cap. 9. ver. 1.* sub finem huius anni contigisse. Caussam huius transmigrationis tangit Scriptura *1. Paralip. cap. 5. ver. 25. & 26.* dicens: *Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post deos populorum terræ, quos abstulit Deus coram eis. Et suscitauit Deus Israel spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritum Theglath Phalasar regis Assur, & transtulit Ruben, & Gad, & dimidiam tribum Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & Fluuium Gozan vsque ad diem hanc*: Et supra *versic. 6* dixerat, quod tunc princeps in tribu Ruben erat Beera, quem captiuum duxit Theglath Phalasar rex Assyriorum. Ex quibus patet, ipsum Theglath Phalasar non solum partem tribus Zabulon, & totam tribum Nephthalim, quæ erat cis Iordanem, sed etiam tribus Ruben, & Gad, & dimidiam Manasse, quę habitabant trans Iordanem, transtulisse in Assyrios ob caussam superius tactam, quæ fusius explicatur *4. Reg. cap. 17. v. 7. vsque ad 24.*

Transfert partem Israelis in Assyrios.

Caussa dictæ captiuitatis.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3296.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 274.

1 *Transfert Damascenos Cyrenem.*

ANno regni Achaz regis Iuda tertio, vt arbitror, circiter inchoante, Theglath Phalasar rex Assyriorum post deprædatum Israelis regnum, vt proxime dictum est, ad fauorem pariter regis Iudæ perrexit etiam contra Damascum, & expugnata ciuitate, vastauit eam, & transtulit habitatores eius in vrbem, quæ vocabatur Cyrene, non illam admodum celebrem, quæ erat in Africa, circa partes Lybiæ, cuius fit mentio *Actorum cap. 2. ver. 10* & à qua regio seu prouincia Cyrenaica nomen accepit: quia illis temporibus Assyriorum Imperium nondum ad Africæ regiones pertingere poterat: Sed in aliam eiusdem nominis vrbem, in Asia tum existentem, ac ditioni regis Assyriorum subiectam. Creditur autem ista Cyrene in superiori Media extitisse, quia Iosephus *9 antiqu. cap. 13.* ait, quod iste rex Assyriorum Damascenos in superiorem Mediam populariter traduxit, & pro illis quasdam Assyriorum gentes in agrum Damascenum posuit. Vnde sunt, qui putant, hanc Cyrenem esse illam Mediæ vrbem, quam Ptolomæus *Geographiæ lib. 6. cap 2.* vocat Curnam seu Culistam. Quicquid sit, constat, quod hæc Syrorum translatio in Cyrenem, illa est, quam multis antea annis, nimirum Ozia Ierosolymis regnante, prophetauerat Amos *cap 1. ver. 5. prophetiæ suæ.* Insuper idem Theglath Phalasar, Rasin Syriæ regem, qui audita regni sui inuasione, Iudæa protinus relicta, cum exercitu in Syriam redierat, bello superatum, captumque interfecit, *4. Reg. capit. 16. versic. 9.*

De duplici Cyrene.

Rasin Syriæ regem interficit.

2 *Achaz inuisit regem Assyriorum in Damasco.*

Per idem tempus Achaz rex Iuda videns se regis Assyriorum opera ac potentia ab inimicis suis, Rasin scilicet rege Syriæ, & Phacee Israelis rege, liberatum: magis erga homines gratus, quam erga Deum, cui tanquam primario suæ liberationis Auctori, tantum beneficium inprimis acceptum referre debuisset, in Damascum se contulit, ad ipsum Theglath Phalasar regem Assyriorum, vt eidem deferret munera, gratiasque ageret, quod se ab hostium oppressione liberum fecisset, & vt pariter ei præsens, insignes proxime partas victorias, auctumque imperium gratularetur. Cum autem ibidem vidisset Achaz altare Gentilium more fabricatum, id est, non ex ære, neque ex lapidibus impolitis, sed fabre quadratis ac sectis, variisque item cœlaturis exornatum, statim tam elegantis, perfecti, atq; elaborati operis delectatus, eius exemplar misit ad Vriam Sacerdotem, mandans ei vt protinus, hoc est, antequam ipse Ierosolymam rediret, aliud in templo altare, exemplari transmisso per omnia simile, extrueret. Quod & factum fuit *4. Reg. cap. 16. versicul. 10. & 11.*

Iubet fabricari in templo altare gentium exemplari simile.

3 *Phacee rex Israel occiditur.*

Sub finem eiusdem anni regni Achaz regis Iudæ tertii, qui erat regni Phacee filii Romeliæ regis Israel vigesimus, idemque postremus: Osee filius Ela coniurauit contra prædictum Phacee, tetenditque ei insidias, & interfecit eum, *4. Reg. cap. 15. ver. 30.* Quod vero id sub anni huius finem acciderit, inde necessario infertur, quod tunc præcise (vt patet in tabulis) desinunt viginti anni, quibus ipsum regnasse, nos sub anno mundi 3277. *num. 1.* diximus. Et hoc idem ex his, quæ sub anno mundi proximo *num. 1.* dicturi sumus, confirmari potest.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3297.

QVINTAE MVN[illegible] AETATIS

ANNVS 275.

1 *Osee filius Ela regnat in Israel.*

ANno proximo, qui erat, vt ex hactenus dictis consequitur, regni Achaz quartus, & pariter, vt loco Regum proxime adducendo expresse traditur, vigesimus Ioatham filii Oziæ, regnauit Osee filius Ela super Israel pro Phacee ab eodem interfecto, *4. Reg. capit. 15. versicul 30.* Vbi aduertendum est, quod cum prædictus Phacee regnare cœperit circa initia anni postremi regni Oziæ, & Ioatham circa initia anni secundi regni ipsius Phacee, qui, vt dictum est, desinente anno regni sui vigesimo interfectus fuit: Si Ioatham tam diu vixisset, vtique oporteret annum vigesimum regni Ioatham, coincidisse cum anno vigesimo primo Phacee, id est, cum anno, qui immediare

Explicatur locus 4 Reg. cap. 15. ver. 30.

di... sequebantur post necem ipsius Phacee, in cuius anni exordio diximus regnasse pro eo Osee interfectorem eius. Non igitur ex præcitato Reg. loco inferri necessario debet, vt quidam putant, Ioatham regnasse annis viginti, cum Scriptura sacra locis paulo infra citandis, aperte dicat, ipsum annis duntaxat sexdecim in regno exegisse. Neque vero pro inueniendis viginti annis regni Ioatham, possumus hic recurrere ad distinctionem illam de annis, quibus regnauerit cum patre, & à morte patris, quia non facit ad rem, vt optime ostendit Abulensis *super 4. Reg. 6a pit. 15 quæst. n. 31.* Neque item placet opinio Richardi, dicens: Ioatham regnasse ad minus viginti annis ab obitu patris sui Oziæ, minimum sexdecim sine corregnante, & quatuor cum Achaz filio suo: quia huic positioni valde videtur aduersari Scriptura sacra, quæ *4. Reg. capit. 15. versicul. 33. & 2. Paralipomen. capit 27. versicul. 1. & 8.* de Ioatham verba faciens, ter repetit hæc eadem verba: *Viginti quinque annorum erat, cum regnare cœpisset, & sexdecim annis regnauit in Ierusalem:* & in calce vtriusque capitis, vbi describit obitum dicti Ioatham, protinus subiungit: *Et regnauit Achaz filius eius pro eo.* Quibus verbis satis aperte indicat, Ioatham non regnasse cum filio, sed decessisse, antequam filius regnare cœperit. Itaque multo melius dicendum puto, textum *4. Reg. capit. 15. versicul. 30.* superius adductum, vbi expresse dicitur, quod Osee regnauit anno vigesimo Ioatham filii Oziæ, procul dubio accipi debere in sensu à nobis iam insinuato, nimirum ita, vt non velit inferre, quod tunc adhuc viueret, regnaretque Ioatham, sed hoc solum, quod initium regni Osee inciderit inchoato anno vigesimo, ex quo cœperat regnare Ioathã, siue ex quo decesserat pater eius Ozias: quod in idem incidit, ac si dictum esset, ipsum Osee regnare cœpisse anno regni Achaz, vt diximus, quarto. Et hanc eandem expositionem videtur confirmare Genebrardus, qui *libro Chronologiæ primo, De dignitate (ait) scripturæ nominatæ imperium Achaz, patris sui iam defuncti prosecute nomen valuit.*

2 *Impius Achaz fabricat in templo nouum altare ad Gentilium similitudinem.* Eodem anno regni sui quarto circiter inchoante, Achaz reuersus de Damasco in Ierusalem, immolauit victimas super altare, quod ad similitudinem Gentium fieri iusserat, & præcepit Sacerdoti, vt deinceps vteretur semper eodem altari nouo, offerretq; super eo ingens holocaustum, matutinũ scilicet & vespertinum, & sacrificia regis, ac reliqua omnia victimarum populi: Altare vero æneum olim à Salomone constructum, quod de loco proprio auferri fecerat, & ad prædicti altaris noui latus aquilonare reponi, relinqueret paratum ad ipsius regis voluntatem, hoc est, haberet illud pro derelicto. Et præterea idem Achaz rex, vt diuini cultus ordinem à lege patribusque sancitum penitus subuerteret, iussit auferri litteres de basibus *Eius Sacrilegia.* sculptis, & labrum item, quod mare æneum dicebatur, de bobus, qui eum sustinebant deponi, omniaq; sic separata atque disiuncta reponi in aliquo atrii angulo super pauimentum, ita vt non amplius templi ministeriis vsui esse possent. Musach quoque sabbathi, quod ædificauerat in templo, & ingressum regis exterius paratum, conuertit in templum Domini. Erat autem Musach (vt ait Rabbi Salomoo ab Abulense relatus) quidam locus decenter opertus, & eleganter exornatus, in atrio laicorum positus, sub quo manere consueuerat rex in sabbatis, quando solemniora fiebant sacrificia: ad quem locum reuerentiæ gratia transire solebat per quandam viam pariter opertam, quæ à palatio regis secus extrinsecum templi latus, seorsum ducebat intra prædictum templi atrium. Porro Achaz posthabita, vel etiam contempta reuerentia sacro loco debita, tam ipsum Musach, quã viam ad eum ducentem, transtulit de loco suo, posuitque Musach in atrio Sacerdotum, quod lege laicis erat interdictum, voluitque, vt via eundi ad Musach esset aperta, & per media templi atria, recta ad ipsum pertransiret, *4. Reg. capit. 16. vsq. ad 19.* Et hæc omnia fecit impius Achaz (inquit ibidem Scriptura) propter regem Assyriorum, id est, vt in sacro cultu, & in loci ambitione sese conformaret ritibus, quos ab idololatris in Damasco obseruari viderat coram rege Assyriorum. Videant principes Christiani, ne in Ecclesiis loca Sacerdotibus sacra facientibus destinata, superbe nimis propriaq; auctoritate vsurpare se posse præsumant, ne prædictorum regum audaciam impietatemque æmulari videantur, & diuinam inducant super se indignationem. Magis autem obsecro, studeant pulsinum illud Theodosii Imperatoris exemplum imitari, qui cum Mediolani semel in Ecclesia inter clericos, improuise fortitan se collocasset, à sancto Ambrosio Episcopo, pro officii sui munere admonitus, ad loca laicorum protinus se recepit, minime offensus, neque vel leuiter commotus. Quin potius sancti Pastoris zelo ac libertate Christiana tantopere delectatus est, vt postea Constantinopoli vltro oblatam ab Ecclesiæ illius Antistite sedem in choro humiliter recusauerit, dicẽs, talem sibi locum non deberi, ac non minus argute quam opportune subiungens: neminem se nouisse, præter Ambrosium, qui Episcopum pro dignitate ageret.

Post hæc, vt arbitror, Idumæi excursione facta in Iudæam, percusserunt multos, & abstulerunt prædam magnam. Philistæi quoq; diffusi sunt per vrbes campestres ad meridiem Iuda, & illis captis, habitauerunt in eis, humiliauitque Iudam Dominus propter impietates regis Achaz, *2. Paralip. cap. 28. v. 17. vsq. ad 20.* *In Iudæam Idumæi ac Philistæi deprædantur.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3300.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 278.

ANno regni Achaz regis Iuda septimo, qui concurrit cum anno tertio Olympiadis sextæ, vt paret in tabulis, oportet Romam ædificari à Romulo cœptam esse, si (relictis ceteris Antiquorum de hac re opinionibus, nimirum inter seuarus, de quibus hoc loco disputare non intendimus) sequi volumus M. Terentii Varronis supputationem, quam vtpote veriorem, magis etiam ab aliis, tum veteribus, tum recentioribus scriptoribus receptam probatamq; esse, multis argumẽtis, auctoritatibusq; probat Onuphrius Panuinius *lib. 1. Commentariorum suorum in Fastos, capit. De anno & die vrbis conditæ.* Etenim Varronis sententia est, Romulum cœpisse Romam condere die vigesimo primo Aprilis, anni Olympiadis sextæ tertii, id est, duobus circiter mẽsibus ante exitum anni Olympici, quem sub anno 3278. *num. 8.* diximus, terminare consueuisse in Solstitio æstiuo, nimirum prope Kalendas Iulii. Quo fit, vt annus primus vrbis conditæ fere totus concurrat cum sequenti, nempe cum quarto prædictæ Olympiadis, & cum octauo regni Achaz, vt in tabulis digestum inueniri poterit. Ab hac opinione parũ absunt Solinus, & Dionysius Halicarnasseus, quorum primus *cap. 2.* ponit Romam fuisse conditam incipiente Olympiade septima: Alter vero *fere in principio lib. 2.* ait, Romam conditam in Olympiade septima (subaudi in eius exordio, vt ipsemet clarius sese exponit *lib. 1. versus finem*, dicens: Romulum regnare cœpisse anno 1. Olympiadis septimæ. Constat a. Auctores communiter ab vno cer- 1 *De anno, mense, & die vrbis conditæ.*

demque initio & annos vrbis, & regni ipsius Romuli deducere solitos esse. Quoniam vero (quemadmodum ex Beato Augustino *lib. 2. de Doctrina Christiana capit. 28.* in huius operis Præfatione adnotauimus) multos errare coegit ignorantia Consulatus: Ne idem nobis quoque contingeret, & vt hos etiam annos (quantum ad rem nostram attinet) facilius iuenti, & cum annis sacris rite componere possemus: operæ pretium duximus, non solum hic aliquam de vrbis origine mentionem facere, verum etiam æram ab vrbe condita Varronianam deinceps in tabulis deducere. Hæc enim admodum conferre poterit ad notitiam annorum Consularium, qui ex eadem æra commodius reperiri poterunt. Incipiunt namque ab anno Regifugii, qui ex Varrone incidit in finem anni eiusdem æræ ducentesimo quadragesimo quarto, vt probat Onuphrius Panuinius *lib. 1 Commentar. eorum fuorum in Fastis, capit. de primis Cos.* Quare annus primus Consulum concurrit cum anno vrbis ducentesimo quadragesimo quinto. Et deinceps in eo tantum inuicem differre videntur, quod anni vrbis, vt dictum est, à die vigesimo primo Aprilis: Consulares autem primo quidem à vigesimo tertio Februarii initium sumpsisse perhibentur, postea vero non semper ab vno eodemque anni tempore, præsertim vsq; ad annum vrbis sexcentesimum. Exinde autem ordinarie à Kalen. Ianuarii exordiri consueuisse dicuntur. Ab hisce circiter temporibus suas exordiri solent historias, qui vniuersaliter de Romanorum gestis scribere professi sunt: tametsi aliqui ipsorum veluti præludia quædam præmittere consueuerint, in quibus summatim de his agunt nationibus, quibus in vnum conuenientibus Romanum genus concreuit ante vrbem conditam, vt sunt Vmbri, Aborigines, qui postea (vt ait Dionysius Halicarnasseus *lib. 1.*) appellatione desumpta ab ipsorum rege Latino, Latini vocati sunt, & Euandri Comites ex vrbe Palantio ad Italiam delati, & Æneæ socii Troiani, & si qui sunt eiusmodi alii. Sic Dionysius proxime allegatus in suis antiquitatum Romanarum libris. Sic T. Liuius in libris de Historia ab vrbe condita, & eodem modo alii.

Æra ab vrbe condita.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3305.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 283.

1 ANno regni Achaz regis Iuda duodecimo ad finem, vt paulo post probabitur, appropinquante, regnauit Osee filius Ela in Samaria, super Israel nouem annis, fecitque malum coram Domino, sed non sicut alii reges Israel, qui eum præcesserant, *4. Reg. capit. 17. versic. 1 & 2.* Verum hic necessario debemus intelligere, Osee nunc secundo regnare cœpisse, & magis plene atque absolute, quam prius fecerat. Nam nouem annis antea, hoc est, quando occidit Phacee filium Romeliæ regem, licet ex tunc regnare cœpisset, vt dicitur *4. Reg. capit. 15. versicul. 30.* Credendum tamen est, ipsum non potuisse tunc plene subiicere sibi regnum, obsistentibus forte cognatis & amicis, seu fautoribus ipsius Phacee ab ipso interfecti, vt sentiunt Lyranus & Abulensis, & alii: vel forte etiam aliqua ratione impeditus à Theglath Phalassar Assyriorum rege, à cuius postea filio factus est tributarius, vt sub anno mundi 3309. *numer. 1.* dicemus. Oportet etiam hoc loco supponere, prædictum Osee regnare cœpisse sub finem huius anni, vt dictum est, ita vt primus iste annus regni eiusdem Osee concurrat fere totus cum decimo tertio regni ipsius Achaz, & consequenter tertius cum decimo quinto, vt in tabulis dispositum est: alioqui Achaz, qui regnare cœperat sub finem anni decimi septimi Phacee, vt sub anno mundi 3293. *num. 3.* diximus, non potuisset attingere aliquid de anno regni sui decimo sexto. Nam Ezechias filius eius regnare cœpit anno tertio prædicti Osee, vt sub anno mundi 3308. *num. 1. probabimus.* Neque dicere possumus, Ezechiam regnare cœpisse anno circiter vno ante obitum patris, ipso forsitan Achaz tunc ægrotante, quia de hac re nihil constat, quin potius oppositum colligi potest *ex 2. Paralip. cap. 29. versic. 3.* vbi dicitur, quod Ezechias anno & mense primo regni sui aperuit valuas domus Domini: quod proculdubio facere non ausus esset, si tunc etiam superstes fuisset pater eius, qui vt numero proximo dicemus, eas clauserat.

Regnat secundo Osee super Israel.

Per eadem circiter, vt probabile est, tempora, perseuerante Achaz rege Iuda in suis idololatriæ abominationibus, adduxit contra eum Dominus Theglath Phalassar regem Assyriorum, qui Iudam afflixit, ac nullo resistente vastauit. Et quamuis Achaz spoliata domo Domini, & domo Regum ac Principum dedisset dicto regi Assyriorum munera, quæ poterat maiora nihil tamen ei profuit. Sed & post hasce clades Achaz non modo ab idolorum cultura non cessauit, verum etiam in ipsum maioribus angustiarum suarum tempore, magis contemptum Domini auxit. Etenim tunc ipse immolauit victimas Diis Regum Syriæ, à quibus putabat sibi malum illud infligi, atque hoc pacto placare eos hostias ratus, magis contra se omnipotentis Dei iram vindictamque prouocabat. Itaque eo tandem impietatis ac dementiæ deuenit Achaz, vt direptis atq; confractis omnibus vasis domus Domini, clauserit ianuas templi eius, & fecerit sibi altaria in cunctis angulis Ierusalem, ac in omnibus vrbibus Iuda, addens iugiter nouas veteribus præuaricationes, quibus ad iracundiam prouocabat quotidie Dominum, *2. Paral. 28. à 20. v. q; ad finem.* 2

Achaz, à rege Assyriorum grauiter afflictus peior euadit.

Etiam Sacrilegia.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3306.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 284.

ANno regni Achaz regis Iuda decimo tertio, qui concurrit fere totus cum primo Osee regis Israel, & cum primo Olympiadis octauæ, & cum anno vrbis conditæ sexto, vt videre est in tabulis, necesse est incidisse annum primum regni illius Nabonassar, à cuius regni exordio, tanquam à radice, Ptolemæus Geographorum Astronomorumque facile princeps, qui Adriano imperante floruit, *lib. 3. sue Almagesti capit. 8.* testatur, priscas se habuisse astronomicas obseruationes ad sua vsque tempora conseruatas. Nam in eodem capit. subdit, à primo anno regni eiusdem Nabonassar, ad Alexandri magni obitum colligi annos quadringentos viginti quatuor, qui faciunt Olympiades centum sex. Cum igitur in confesso sit apud omnes (quemadmodum nos sub anno mundi 3730. *numer. 1.* probabimus) Alexandrum Magnum decessisse inchoante circiter anno primo Olympiadis centesimæ decimæ quartæ, qui fuit annus quadringentesimus trigesimus ab vrbe condita, vt patet in tabulis, si de memorato Olympiadum numero excipiamus centum sex Olympiades completas, ab initio regni Nabonassar ad Alexandri Magni obitum decursas, necessarium erit fateri, superesse duntaxat Olympia- 1

Annus primus regni Nabonassar.

lympiades septem plenas ante initium regni Nabonassar, ac proinde annum regni eius primum concurrisse, vt dictum est, cum anno primo Olympiadis octauæ, qui pariter erat annus vrbis conditæ sextus, quemadmodum liquet in tabulis. Hinc infertur allucinari Genebrardum, qui *lib. 1 sua Chronologia*, vbi agit de his, quæ Oziæ temporibus acta sunt, dicit, *quod prima Olympias antecedit dictum Nabonassar annis sexdecim* (cum dicere debuisset viginti octo) *& Nabonassar vrbis fundamenta annis octo* (cum re vera præcesserint tantummodo quinque.) Et hæc volui hoc loco obiter adnotasse, ne quis facile fidem adhibens his, & eiusmodi dictis, quæ apud quosdam tanquam axiomata habentur, decipiatur: Cum sæpenumero penitus vniuersam pene temporum seriem perturbare, vel etiam confundere soleant. Ex falsis namque principiis infinitas propemodum erroneatum consequentiarum deductiones subsequi necesse est. Aduertere tamen hic oportet, quod licet annus primus regni Nabonassar, concurrat pro maiori parte cum hoc, de quo nunc agimus, anno, quemadmodum pariter adnotatum est in tabulis: credimus tamen, ipsum Nabonassar regnare cœpisse anno præcedenti ad finem iam vergere incipiẽte, & propterea annum regni Nabuchodonosor, qui in nostris tabulis concurrit cum cẽtesimo vigesimo quarto æræ dicti Nabonassar, posse etiam aliqua saltem ex parte simul concurrere cum centesimo vigesimo tertio: Et consequenter eodem modo annum quintum dicti Nabuchodonosor, qui in tabulis coincidit cum centesimo vigesimo octauo eiusdem æræ, posse similiter aliquatenus etiam concurrere cum centesimo vigesimo septimo, vt sub annis mundi 3429. *num. 2* & 3433. *num. 2.* dicemus.

Genebrardi dictum refutatur.

Quomodo etiã aliqua ex parte primus annus Nabonassar concurrere possit cum præcedenti.

2 Sciendum item est, quod Ptolemæus *lib. 4 Almagesti cap. 8. & 9.* colligit à primo anno regni Nabonassar, ad initium anni secundi alterius regis, quem ipse vocat Mardokempadum, annos circiter viginti septem, Et *capit. eiusdem lib. 9.* ab exordio anni secundi eiusdem Mardokempadi, ad vigesimum Darii Hystaspis, qui Cambysi successit, annos fere ducentos decem & nouem: Et *lib. 5. capit. 14.* dicit annum regni Cambysis septimum fuisse ducentesimum vigesimum quintum à primo regni Nabonassar: Et *l. 4. capit. 9.* à primo ipsius Nabonassar ad vigesimum eius Darii, qui Cambysi successit, colligit annos ducentos quadraginta sex, & ad trigesimum primum eiusdem Darii, annos ducentos quinquaginta septem: Et *libr. 10. capit. 4.* idem Auctor ait, annum decimum tertium regni Philadelphi fuisse quadringẽtesimum septuagesimum sextum, ab initio regni Nabonassar: Et *lib. 3. capit. 8.* à primo anno regni Nabonassar, ad mortem Alexandri Magni (vt numero præcedenti dictum est) annos quadringentos viginti quatuor: à morte vero Alexandri ad regnum Augusti Cæsaris, annos ducentos nonaginta quatuor: à primo autem Augusti ad decimum septimum (non Domitiani, vt corrupte quædã habent exemplaria: ipse enim quindecim duntaxat annis imperauit, sed Adriani) colligit annos centum sexaginta vnum: Et ad summum, ab exordio regni Nabonassar ad annum decimum septimum Imperii ipsius Adriani, annos octingentos septuaginta nouem. Cum ergo de hac temporum ratione, quam secuti sunt Ptolemæus & alii Astronomi, nullatenus dubitandum videatur, quoniam sim ea mendum esset, vtique rueret vniuersa, quæ ex astronomicis obseruationibus doctrina inde deducitur, & insuper, cum hæc eadem annorum supputatio valde apposita sit ad sacrorum temporum rationem à nobis initam, vel maxime comprobandam: Propterea operæ pretium duximus, hoc loco non solum commemorare adnotareque exordium regni ipsius Nabonassar: verum etiam de hoc rege aliquid agere, & quisnam ipse fuerit aliquanto diligentius exquirere, atque ab eo Æram in nostris tabulis deriuare, in qua prædicta omnia cum nostris Annalibus conuenire perspiciantur: vt omnes intelligant, Chronologiam sacram ab ea, quæ ex naturali Astrorum motu desumpta est, nequaquam discrepare, & consequenter esse certissimam atque indubitatam: quandoquidem verum vero aduersari non potest. Omittemus autem de industria computare subtiliores quasdam dierum & horarum differentias, & modicas quoque quorundam annorum varietates, eiusmodique alia minutiora tempora, tanquam proposito nostro minime necessaria. Non enim hic punctuales & mathematicas, sed communes ac morales quærimus annorum supputationes, quemadmodum etiam in huius operis Præfatione *num. 6.* professi sumus.

Annorum supputatio ex Ptolemæi Almagesto.

Aera ab exordio regni Nabonassar.

Itaque ante omnia disquirere oportet, quisnam fuerit memoratus Nabonassar: varia namque admodum de ipso est scriptorum sententia. Nam recentiores Chronologi, vt testatur Genebrardus *libr. 1 sua Chronologia*, vbi agit de rebus Ezechia regnante gestis, putant fuisse illum regem Assyriorum, qui in sacris libris Salmanasar nuncupatur, quique Israelitas transtulit in Assyrios. Quod profecto verum esse nõ potest: quia certum est, vt sub anno mundi 3309. *numer. 1.* dicemus, istum Salmanasar regnare cœpisse sexdecim circiter annis, post initium regni Achaz, anno nimirum primo regni Ezechiæ, & consequenter anno Olympiadis octauæ quarto, & vrbis conditæ nono, vt constat etiam ex tabulis. Multo minus Senacherib, qui Salmanasaro immediate successit, potuit (vt alii existimarunt) esse Nabonassar. Neq; item ille rex, qui ipsum Salmanasar præcesserat, nempe Theglath Phalasar (vt forte posset aliquis suspicari) quoniam ipse iam ex multis annis ante Achaz regnare cœperat, nimirum anno regni Ioatham nono, quẽadmodum sub anno mundi 3286. *num. 1.* dictum est, & per consequens aliquot annis ante vrbem conditam. Oportet igitur memoratum Ptolemæi Nabonassar longe diuersum fuisse à Salmanasaro, Senacheribo, & Theglath Phalasaro. Sed neque potuit esse vllus ex regibus Assyriorum, si verum est, quod Iosephus Scaliger *libr. 5. De emendatione temporum in capite, cui titulus est: De primo Thoth Nabonassari* aliquot probare nititur argumentis, videlicet Nabonassar, de quo nunc agimus, non Niniue, sed Babylonis fuisse Regem. *Enim in Nabo*, inquit, *prima pars est nominis Babyloniis idiomatis. Salma vero Assyrii.* Et astronomicæ veterum rationes, non ex Assyria, sed ex Chaldæa, & proinde ab eius metropoli, quæ olim erat Babylon, peti solebant. Vnde etiam credibile est, Ptolemæum suam temporum Epochen, seu calculi principium, non ab Assyrio, sed à Chaldæo rege desumpsisse. Quod etiam ex ipsomet Ptolemæo comprobare possumus, qui *lib. 4. Almagesti capit. 6. non longe ab initio* ait, primã trium antiquissimarum eclipsium apud Babylonios obseruatarum incidisse in anno primo regni Mardokempadi, quem supra *num. 2* diximus successisse ipsi Nabonassar. Nec obstat, quod *4. Reg. cap. 17. ver. 24* dicatur, Salmanasar deduxisse colonias de Babylone in Samariam, quia non propterea sequitur, ipsum fuisse Regem Babylonis: sed quod iam ex tunc reges Assyriorum recuperauerãt partem prouinciæ Babylonis, quemadmodum nos sub anno mundi 3234. *nu. 4.* diximus. Non etiam probare possumus sententiam Genebrardi, *vbi supra* existimantis, Nabonassar fuisse illum regẽ, quem Scriptura sacra vocat Phul, quia Phul rex fuit Assyriorum, nõ autem Babylonis, & ipse regnare cœpit anno regni Oziæ decimo tertio, vt sub anno mundi 3238. *num.* . di-

3 *Quisnam fuerit Nabonassar. Quod non fuerit rex Assyriorum.*

Sed Babylonis.

Obiectio. Responsio.

Opinio Genebrardi reycitur.

Aliæ opiniones refutantur

ctum est, & propterea multo ante initia Olympiadum. Neque item fieri potest, vt Nabonassar, cuius meminit Ptolomæus, sit ille Nabolasar, quem Iosephus *lib. 1. contra Appionem circa medium*, dicit fuisse patrem illius Nabuchodonosor, qui postea Templum Ierosolymitanum incendit, & Iudæos in Babyloniam duxit captiuos, & quem idem Iosephus *10 antiqu. capit. 11* alio nomine appellat Nabuchodonosor patrem, ad differentiam prædicti Nabuchodonosoris eius filii: quia memoratus Nabuchodonosor pater, seu Nabolasar, qui etiam à Scaligero, & aliis appellatur Nabopollasar, regnauit viginti vno annis ante præfatum Nabuchodonosor Templi euersorem, vt ex eodem Iosepho sub anno mundi 3408. *numer. 1.* probabimus, & consequenter anno tertio Olympiadis trigesimæ tertiæ, vt in tabulis perspici potest. At Nabonassarum Ptolomæi oportet, vt *nu. 1.* probatum est, regnare cœpisse anno primo Olympiadis octauæ. Ex his etiam, quæ hactenus dicta sunt, manifestum fit, adhuc magis deceptos esse Alphonsum in suis tabulis, & eius asseclas, qui Nabonassar eundem faciunt cum illo Nabuchodonosor, qui trãstulit Iudæos in Babylonem. Quem tamen errorem non ab ipso Alphonso, sed ab Arabibus propagatum esse, docet Scaliger, vbi supra.

4 *Auctoris sententia eadem, qua Iosephi Scaligeri.*

Quid igitur? quemnam dicemus fuisse Nabonassar illum, à cuius regni exordio astronomicas Ptolemæus speculatur obseruationes? Mihi profecto, vt libere dicam, quod sentio, omnium probabilior videtur opinio Scaligeri, qui putat Nabonassar, de quo Ptolemæus, fuisse illum Babyloniorum regem, quem Scriptura sacra nomine proprio appellat Baladan, (Nabonassar quippe, ait Scaliger, nomen erat regium, sicut olim apud Ægyptios Pharao, & postea apud Romanos Cæsar) quemque *4. Reg. capit. 20. versic. 12. & Isai. capit. 39. versic. 1.* dicit fuisse patrem Merodach, qui & Berodac regis Babylonis: Non enim cum eodem Scaligero *libr. 5. De emendatione temporum, capit. de initio Merodach, siue Mardekempadi*, suspicari debemus, Scripturam *locis proxime citatis* loqui more Hebræorum, qui antecessores patrum: successores vero filiorum nomine nuncupare solent: quia eadem Scriptura vtrobique eodem modo expresse & assertiue dicit, Merodach fuisse filium Baladam, neque ex vllo alio eiusdem Scripturæ loco, aut antiquo probatoque scriptore constat, ipsum Merodach fuisse nepotem, aut pronepotem prædicti Baladan. Quare si vere (vt credimus) Baladã fuit pater dicti Merodach, idem vtique erit, qui in Scripturis sacris vocatur Baladan, cum eo, quem Ptolemæus vocat Nabonassar, & qui ab eodem Ptolemæo appellatur Mardokempadus siue Merodackenpad, idem erit cũ eo, quem Scriptura sacra, prima tantum nominis parte vocat Merodach, vt sentiunt citati Auctores, nimirum Scaliger & Genebrardus, & alii. Hoc idem sic confirmari potest. Nam si numeremus annos singulorum regum Babylonis, qui fuerunt ante illum Nabuchodonosor, qui regnare cœpit anno quarto regni Ioakim, vt dicitur *Ierem. capit. 25. versic. 1.* qui annus concurrit cum anno quarto Olympiadis trigesimæ octauæ, vt patet in tabulis: Certe videtur nullum alium regem Babylonis inchoare potuisse regnum suum anno primo Olympiadis octauæ, nisi ipsum Baladam: Quandoquidem si, quemadmodum suis locis probabitur, ante memoratum Nabuchodonosor immediate regnauit eius pater Nabolasar viginti & vno annis, & ante hunc BenMerodach viginti quatuor, cui præcessit Merodach filius Baladan per annos quinquaginta duos. Igitur si pater eius Baladan regnauerat annis viginti sex, proculdubio primus annus ipsius Baladan incidit in anno primo regni Osee regis Israel, & pariter in anno primo Olympiadis octauæ, vt in tabulis manifeste apparet, & consequenter ipse Baladan, & non alius fuit ille rex, quem alio nomine Ptolemæus, Nabonassar nũcupauit. Hunc enim regnasse annis viginti sex, satis aperte idem indicat Ptolemæus *libr. 4. Almagesti capit. 8* vbi colligit annos viginti septem ab exordio regni Nabonassar ad initium anni secundi regni Mardokenpadi. Ergo ipse Nabonassar regnauerat annis viginti sex. Nam vigesimus septimus fuit primus Mardokenpadi successoris eius, vt affirmat Scaliger, *vbi supra*. Neminem vero offendat, quod idẽ rex aliter nominetur in sacro eloquio, & aliter apud Ethnicos scriptores, id enim pluribus de caussis prouenisse potuit, puta vel quia binominis fuerit, vel, vt diximus, quoniam quandoque nomine proprio, quandoque regio sit appellatus: vel etiam ob varia gentium idiomata, aut aliis de caussis. Nam & quem Moyses *in Genes.* vocat Nemrod, alii Belum appellant: & quem Scriptura sacra nominat Baldassar, Iosephus nuncupat Nabonidem. Eiusmodi alia hic referre exempla superuacaneum puto. Vtrum autem memoratus Baladan, qui & Nabonassar, immediate successerit Beloco, siue Beloso alii, qui post deuictum Sardanapalum Assyriorum regem, primus regnasse creditur in Babylone, an vero alius, vel alii extiterint reges Babylonis inter Belosum & Baladam medii, adhuc incompertum habeo, quoniam non certo constat, quot annis regnauerit Belocus, quemadmodum etiam sub anno mundi 3238. *num. 4.* dictum est.

Cur quidam reges aliter in sacro eloquio, aliter ab Ethnicis scriptoribus nominati.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3308.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 286.

ANno tertio regni Osee filii Ela regis Israel, credimus decessisse Achaz regem Iuda: Siquidem hoc anno regnare pro eo cœpisse Ezechiam filium eius, expresse habemus *4. Reg. capit. 18. versi. 1.* & idem indicatum fuerat *in calce capit. 16.* Nec obstat, quod Achaz dicatur regnasse annos sexdecim: iste autem sit annus regni eius decimus quintus, vt conspicitur in tabulis: quia primus annus regni Achaz, licet pro maiori parte concurrat cum anno regni Phacee decimo octauo: attamen participat etiam aliquid de decimo septimo, qui erat vltimus regni Ioatham patris sui, quemadmodum in eisdem tabulis adnotatum inuenies. Ioatham enim & Achaz, quamuis vterque dicatur regnasse annis sexdecim, nihilominus neuter ipsorum suos expleuit, sed postremus Ioatham fuit etiam pro aliqua parte primus regni Achaz. Quo fit, vt amborum regni tempus non excesserit summam vnius & triginta annorum, vt sub anno mundi 3293. *numer. 2.* probatum est. Vnde, quod diximus, Ezechiam regnare cœpisse anno regni Osee tertio, debet intelligi circa finem anni, ita vt primus annus regni Ezechiæ fere totus concurrat cum quarto regni Osee, vt posuimus in tabulis. Nam ex locis ipsiusmet Scripturæ sub annis mundi 3312. *numer. 1* & 3314. *num. 1.* citandis, manifestum est, quartum regni Ezechiæ annum non fuisse sextum, sed septimum regni Osee, & sextum Ezechiæ non fuisse octauum, sed nonum eiusdem Osee. 1

Achaz rex moritur.

Viginti quinque annorum erat Ezechias, cum regnare cœpisset, *4. Reg. capit. 18 versicul. 2. & 2. Paralip. cap. 29. versicul. 1.* hoc est, tunc inchoauerat annum vitæ vigesimum quintum, quando factus est rex, ita vt 2

Regnat Ezechias in Iuda.

annus

annus ætatis suæ vigesimus quintus idem fuerit regni primus: alioqui oporteret ipsum fuisse conceptum anno vitæ patris sui Achaz circiter decimo, quod aduersaretur his, quæ nos sub anno mundi 3285. *num. 1.* diximus. Regnauit vero Ezechias viginti nouem annis in Ierusalem, fecitq; quod placitum erat in conspectu Domini, sicut fecerat Dauid pater eius, *4. Reg. 18. a v. 1. ad 7.* Siquidem ipse anno & mense regni sui primo aperuit valuas domus Domini, quas (vt sub anno mundi 3305. *num. 2.* diximus) Achaz pater pater suus clauserat, & instaurauit eas idem Ezechias, congregatisque Sacerdotibus ac Leuitis in platea orientali, eosdem graui admodum oratione hortatus est, vt mundarent domum Domini, declarans voluntatis suæ esse, vt solenniter inirent fœdus cum Domino Deo Israel. Itaque ad imperium regis, qui tunc aderant Sacerdotes & Leuitæ, surgentes congregauerunt fratres suos, & sanctificati sunt, vt expiarent domum Domini, quam polluerat rex Achaz. Et primo die mensis primi mundare cœperunt, vt dicitur *2. Paral. 29. v. 17.* id est, inchoāte primo mense, non quidem regni ipsius Ezechię, sed anni sacri, qui non multo postquam Ezechias regnare cœperat, subsecutus est. Non enim videntur vno eodemq; die tam multa fieri potuisse: Videlicet ipsa regis conclamatio, & solita ipsius à cunctis Principibus adoratio: Item prima Sacerdotum ac Leuitarum congregatio coram rege, eiusq; ad eos habita oratio: mox altera fratrum ipsorum adunatio, & eorundem omnium sanctificatio: & demq; mundationis templi inchoatio, cui omnia prius commemorata præcessisse necessarium est. Prima inquam die mensis primi, hoc est, vt primum occurrit anni sacri introitus, in ipsomet eius exordio, ingressi Sacerdotes templum interius, vbi erant sancta & Sancta Sanctorum, cœperunt mundare omnia, expiaueruntque templum interius diebus octo, & totidem aliis immediate subsequentibus sanctificauerunt porticus, & atria templi exterioris: Et die decima sexta eiusdem mensis absoluta est purificatio totius templi, & omnium in ipso cōtentorum, restitueruntque altare Domini, quod fecerat Salomon, in locum suum, inde sublato eo, quod fieri iusserat Achaz ad similitudinem altaris idololatrarum, quod viderat in Damasco. Immunditiam vero omnem à Sacerdotibus in vestibulo domus Domini redactam, asportauerunt Leuitæ foras ad torrētem Cedron. Quæ cum nunciata essent Ezechiæ regi, ipse diluculo consurgens cum omnibus ciuitatis Principibus, ascendit in domum Domini, iussitq; offerri sacrificia pro peccato, pro regno, pro sanctuario, & pro Iuda, coram vniuersa multitudine. Deinde constitutis Cantoribus cū organis suis, iuxta dispositionem olim factam à Dauide de consilio Gad videntis, & Nathan Prophetæ, præcepit offerri holocausta, nimirum regia, Cantoribus interim iugiter diuersimode personantibus, ac laudes Deo canentibus, omniq; turba adorante, donec impleretur holocaustum. Quo expleto, vniuersa quoq; multitudo, hortante rege, obtulit etiam ipsa hostias & laudes, & holocausta Domino mente deuota. Quoniam autem Sacerdotes sanctificati, pauci erant, quia ex multo tempore, hoc est, ex quo Achaz rex destruxerat cultum Domini, nemo fuerat consecratus, nec pauci illi, qui tunc aderant, sufficere poterant ad detrahendas hostiarum pelles, præ ipsarum multitudine, necesse fuit, eos adiuuari à Leuitis, donec alii Sacerdotes consecrari possent. Et hæc sunt, quæ statim ab initio regni sui agere cœpit Ezechias, qui lætatus est valde, & omnis populus cum eo, quādo viderunt cultum Domini, ac ministeria domus eius pariter restituta, *2. Paral. c. 29 per totum.*

Regni eius vigintinouem anni.

Pia eiusdem gesta.

Expiatio templi.

Offeruntur sacrificia Domino.

Sacerdotes adiuuantur à Leuitis in officio suo.

3 Eodē anno, quo mortuus est Achaz rex Iuda, & successit ei Ezechias, prophetauit Isaias contra Philistæos ea, quæ habentur *in eius Prophetia capit. 14. versic. 28. vsque ad finem capitis.* prædixitque excidium, quod eis postea intulit Senacherib, vt quidam putant: vel melius Ezechias, quemadmodum legimus *4. Reg. capit. 18. versic. 8.* & sentit Hector Pintus *super capit. eiusdem Isaiæ cit.* vbi etiam dicit, quod reliqua deinceps in Prophetia ipsius Isaiæ, vsq; ad finem eius contenta, sub eodem Ezechia prænunciata sunt.

Isaias prophetat contra Philistiæos.

Eodem item anno circiter desinente, oportet defunctum esse Theglath Phalasar regem Assyriorum: Etenim hoc tempore, vt videri potest in tabulis, cōpleti sunt viginti tres anni, quibus ipsum regnasse scripserunt Genebrardus, & alii. 4

Theglath Phalasar moritur.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3309.

QVINTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 287.

Anno proximo circiter inchoante, qui, vt dictum est, concussit pene totus cum primo regni Ezechiæ regis Iuda, regnare cœpit in Assyria Salmanasar, qui fuit Rex Assyriorum ab obitu Sardanapali tertius, à Belo autem primo Assyriorum rege trigesimus nonus. Sed hic, antequam vlterius procedamus, aduertere necessarium est, Eusebium *in Chronicis*, & alios scriptores eundem facere hunc Salmanasar cum Senacherib. Et hoc idem in cuiusdam commentario se legisse testatur S. Hieronymus *super Isaia cap. 36.* vbi statim hæc subiungit: *Quod omnino falsum est. Sacra enim narrat historia. Primum Phul regem Assyriorum sub Manahem rege Israel vastasse decem tribus. Secundum Theglath Phalasar sub Phacee filio Romeliæ rege Israel vertisse Samariam. Tertium Salmanasar, sub Osee rege Israel totam cepisse Samariam. Quartum fuisse Sargon, qui expugnauit Azotum. Quintum Asarhaddan, qui translato Israel, Samaritanos in terram Iudæam custodes misit. Sextum Senacherib, qui sub Ezechia rege Iudæ, capta Lachis, & ceteris Iudææ vrbibus obsedit Ierusalem. Alij autem vnum atque eundem multis putant nominibus appellari.* Hucusque S. Hieronymus. Cuius hæc posteriora verba (vt ipsa plane indicant) non ex propria, prout et Glossa Ordinaria, & alii *super Isaia capit. 20.* imponunt: sed ex aliorum sententia S. Doctor protulit, nimirum ex Hebræorum traditione, quemadmodum eadem Glossa *super Isai. capit 36.* testatur. Quæ traditio, quod scilicet vnus tantum fuerit rex pluribus hisce nominibus appellatus, licet ab ipsa Glossa, atque à nonnullis aliis probari videatur: *quia,* inquiunt, *non est verisimile, decem annorum interuallo tot reges in Assyria sibi inuicem successisse:* nihilominus constat, eam esse falsam, non solum quia (vt ait Hugo Cardinalis *super Isa. capit. 20.*) aduersari videtur historiis: verum etiam quia eius sectatores falso nituntur fundamento, supponentes necessarium esse concedere, quod intra decennium tot reges sibi inuicem successerint. Nam Phul venisse dicitur in Israel anno regni Oziæ trigesimo nono, vt sub anno mundi 3264. *numer. 2. ex 4. Reg. capit. 15. versicul. 19* probatum est. Asarhaddon autem decessisse anno regni Ezechiæ vigesimo septimo, ex infra sub anno mundi 3335. *numer. 1.* dicendis apparebit, inter quæ tempora plus septuaginta annos excurrisse, dignosci potest in tabulis. Vnde magis è conuerso dici posse videtur, non esse verisimile, vnum eundemque regem per hæc tēpora plus septuaginta annis in Assyria regnasse. Præterea certum est ex *Tobiæ capit. 1. versicul. 18.* Se- 1

Salmanasar regnat in Assyria.

De quorundam regum Assyriorum distinctione.

nacherib fuisse filium dicti Salmanasar. Et ex his, quæ 4. *Reg. in calce capitis 19. & Isai. capit. 37. paribus verbis* dicuntur, quod Asarhaddon fuit filius dicti Senacherib: Ergo non fuit vnus atque idem rex pluribus nominibus nuncupatus, sed plures singuli propriis vocabulis appellati, vt etiam sentiunt Genebrardus, aliique Chronographi fere omnes, qui tamen excipiunt Sargon & Senacherib, quos recte non inter se diuersos faciunt, sed pro vno eodemque rege binomine reputant. Quod si verum est, vt credimus, vtique oportet, sex illos reges à B. Hieronymo, & ab aliis recensitos, re vera fuisse tantum quinque, & illorum postremum non esse Senacherib, (vt ipsi putant) sed Asarhaddon, qui, vt probatum est, patri Senacherib successit. Porro Salmanasar, de quo hic agere cœperamus, ascendit contra Osee regem Israel, compulitque ipsum sibi seruire, ac tributa pendere, 4. *Reg. capit. 17. versicul. 3.* Oportet autem hunc primum ascensum dicti Salmanasar in terram Israel, contigisse anno regni eius primo, aut secundo: quia certũ est, quod postea idem Salmanasar, audiens dictum regem Israel fœdus iniisse cum Sua rege Ægypti, vt illius auxilio fretus posset à se deficere, ascendit denuo in Israel, & obsidere cœpit Samariam, inchoante circiter anno regni Ezechiæ regis Iudæ quarto, quemadmodum sub anno mundi 3312. *numer. 1.* dicemus.

De primo ascensu Salmanasar in terram Israel.

2 Per hæc circiter tempora, nimirum circa annum ætatis Tobiæ quadragesimum, qui concurrit cum primo regni Ezechiæ, vt patet in tabulis, probabiliter credimus, ipsum Tobiam duxisse vxorem Annam de tribu sua, ex qua non multo post genuit filium, quem de suo proprio nomine appellauit Tobiam, (vnde nos ad vtriusque distinctionem, primum appellabimus Tobiam seniorem, alterum vero iuniorem) & ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato, vt dicitur *Tob. capit. 1. versicul. 9. & 10.* Nec refert, quod ibi dicatur: *Cum autem factus esset vir, &c.* Ex quibus verbis videtur inferri, quod duxerit vxorem anno circiter vitæ suæ trigesimo (eo enim tempore communiter quilibet vir esse dicique consueuit) Non, inquam, hoc obstat, tum quia si hoc esset, proculdubio ex his, quæ sub anno mundi 3314. *num. 2.* dicemus, sequeretur, ipsum Tobiam non nisi decennio post ductam vxorem genuisse Tobiam filium, quem tamen Scriptura sacra ex modo loquendi innuere videtur, paulo post, puta primo aut altero coniugii anno fuisse genitum. Copulatiue enim, inquit: *Cum factus esset vir, duxit vxorem, & genuit filium.* Ac si diceret, vtrumque accidisse, quando factus est vir: tum quia lectio sacra ibidem nõ vtitur hisce terminis, pueritiæ scilicet & virilitatis, & eiusmodi aliis, adeo stricte, sicuti à quibusdam distingui ac definiri solent: sed latiori quodam modo, vt patet in eodem capite, vbi post narrata quædam Tobiæ opera, quæ viro, vel saltem adolescenti potius, quã puerulo conuenire videntur, protinus subiungit: *Hæc & his similia, secundum legem Dei puerulus obseruabat*: id est, antequã omnino ad virilem peruenisset ætatem. Et post pauca ait, quod filium suum ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato. Vbi infantiæ nomen pro pueritia vsurpari videtur, sicuti paulo ante, pueritia pro adolescentia. Quare illa verba: *Cum autem factus esset vir*: non ita accipienda sunt, tanquam si præcise virilitatis initium indicare voluerint, sed ac si solum significent, ipsum intra virilitatis latitudinem duxisse vxorem, & paulo post, puta anno sequenti, genuisse filium, &c.

Tobias ducit vxorem.

Ætatis nomina quandoq; alterum pro altero vsurpari.

* * *

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3310.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 288.

1 ANno regni Ezechiæ regis Iuda circiter secundo, probabile est, natum esse Tobiam iuniorem, vt tum ex his, quæ sub præcedenti anno mundi *num. 2.* dicta sunt: tum sub anno mundi 3314. *num. 2.* de eius ætate, quando in captiuitatem ductus fuit, dicemus, inferri potest.

Tobiæ iunioris ortus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3312.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 290.

1 ANno regni Ezechiæ regis Iudæ quarto, qui erat Osee regis Israel septimus, vt exprimitur 4. *Reg. capit. 18. versic. 9.* Salmanasar Rex Assyriorum cum deprehendisset, quod Osee Rex Israel misisset literas ad Sua regem Ægypti, vt cum eo fœdus iniret, & eius auxilio fretus, posset a se deficere, & soluta ei tributa denegare, venit contra eum secundo, & peruagata omni terra eius, obsedit ipsum in Samaria tribus annis, 4. *Reg. capit. 17. versic. 4. & 5. & capit. 18. versicul. 9.* Oportet autem subintelligere, hæc circa huius anni initia accidisse: alioqui non posset reperiri numerus prædictorum trium annorum obsidionis, à quarto Ezechiæ anno ad sextum, siue (quod in idem incidit) à septimo Osee ad nonum. Nam certum est, quod

Salmanasar obsidet Osee regem in Samaria.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3314.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 292.

1 ANno regni Ezechiæ sexto, qui concurrebat cum anno regni Osee nono, vt aperte traditur 4. *Reg. cap. 17. versic. 6. & cap. 18. versic. 10.* post tres annos obsidionis, nimirum prope iam expletos, & consequenter sub finem huius anni, expugnata captaque est Samaria à Salmanasar Rege Assyriorum, qui vinctum Osee Regem Israel misit in carcerem, quemadmodum per anticipationis figuram dicitur, 4. *Reg capit. 17 versicul. 4.* transtulitque reliquos Israelitas in Assyrios, imposuitque finem regno Israelitico, post annos ducentos quinquaginta quatuor, ex quo distingui cœperat à regno Iudæ, & item post sexaginta quinque annos, per Amos Prophetam prænunciatos, de quibus sub anno mundi 3248. *num. 1.* dictum est, nimirum currente anno ab eadem Prophetia sexagesimo sexto, & anno regni Israel ducentesimo quinquagesimo quinto, vt expressum est in tabulis. Vnde oportet allucinatos esse Iosephum & Eusebium, quorum iste *in Chronico* ait, regnatum esse in Samaria annis ducentis quinquaginta: ille vero *9. antiq. capit. vltim.* dicit, eundem regni Israelitici interitum contigisse post annos ducentos quadraginta, & menses septem, ac dies septem, ex quo defecerat à Roboamo Dauidis nepote, ad Ieroboam. Nisi for-

Capta Samaria transfert Israelem in Assyrios.

Finis regni Israelitici, & quamdiu floruerit.

te in vtriusque codicibus annorum numen (quod facile fieri potest) corrupti fuerint.

Salmanasar ducit de Babylonia colonias in Samariam.

2 Cum igitur Salmanasar transtulisset Israelitas, primo in Niniuem, vt colligitur *Tob. capit. 1. versicul. 11.* maiorem postea ipsorum partem distribuit per ciuitates Medorum, quæ erant in Hala, & in Habor fluuiis Gozan, adduxitque colonias de Babylone, hoc est, de prouincia Babylonis, & de Cutha, & de Anath, & de Emath, & de Sepharuaim, *4. Reg. cap. 17. ver. 24. & c. 18 ver. 11.* Quæ loca reges Assyriorum iam occupauerant, vt obiter dicitur *4. Reg. cap. 19. ver. 13. & Isai. cap. 36. ver. 19.* & nos sub anno mundi 3234. *num. 4.* & 3306. *num. 3.* diximus. Porro dictas colonias collocauit Salmanasar rex in ciuitatibus Samariæ, pro filiis Israel, quos inde abstulerat. Et hi sunt, qui postea à Iudæis dicebantur Samaritani. De quibus fit mentio in Euangelio Ioan. *c. 4. v. 9.* illis verbis: *Non enim coutuntur Iudæi Samaritanis*: & nos infra sub anno mundi proximo *num. 2.* agemus.

Tobias cum vxore & filio ducitur in Assyrios.

3 In hac postrema Israelitarum captiuitate translatus quoque fuit Tobias in ciuitatem Niniuem cum vxore sua, & paruulo filio eiusdem cum patre nominis: tametsi 70. Interpretes patrem vocent Tobiel, & filium Tobit. Erat autem Tobias de tribu, & ciuitate Nephthalim, in Galilæa superiori posita, supra Naasson, post viam, quæ ducebat ad occidentem, ad læuam habens ciuitatem Sepher, *Tob. cap. 1. vers. 1. & 2.* Vnde oportet, quod quando Theglath Phalasar, vt sub anno mundi 3295. *nu. 2.* diximus, transtulit tribum Nephthalim, ipse Tobias vel iam inde aufugisset, vel casu aliquo, aut potius Dei prouidentia contigerit, eum tunc cum domo sua extra patriam commorari: alioqui tunc primum cum aliis translatus fuisset. Igitur ab hoc anno incipit historia ipsius Tobiæ in libr. eius descripta. Poterat autem Tobias esse quadraginta quinque circiter annorum, quando ductus fuit in Assyrios. Nam quãdo cœcus factus est, erat quinquaginta sex annos natus, vt patet *Tob. capit. vltim. v. 1.* Accidit vero ei cœcitas non multo post mortem Sennacherib, anno scilicet regni Ezechiæ circiter decimo septimo, vt sub anno mundi 3325. *num. 4.* videbimus. Subductis ergo prædictis quadraginta quinque Tobiæ annis, cum aliis vndecim, qui ab hoc anno regni Ezechiæ sexto, ad decimum septimum eiusdem inueniuntur, conficitur prædicta summa annorum quinquaginta sex, vt patet in tabulis. Filius vero ipsius Tobiæ poterat tempore captiuitatis huius esse annorum circiter quinque: agebatur namque adhuc annus eiusdem captiuitatis circiter primus, quando Tobias mutuauit Gabelo egenti pecuniam, vt colligi potest *Tob. cap. 1. vers. 17. & 18.* Vbi subiungitur, quod post multum deinde temporis, hoc est, post annos septem, mortuus est Salmanasar rex, & regnauit pro eo Senacherib. Sane quando Tobias dedit pecuniam Gabelo, filius Tobiæ adhuc erat infantulus, vt aperte traditur *Tob. capit. 4. versic. 21.* hoc est, puerulus, seu, vt ibidem exponit Lyranus, nondum plenum vsum habebat rationis, quod communiter in his, qui quintum circiter annum agunt, quotidie videmus. Vnde hæc Lyrani expositio valde rationabilis, & propria videtur, & ad nostram hanc positionem confirmandam accommodata.

De annis Tobiæ senioris.

Et iunioris.

Caussa captiuitatis Israelitarum.

4 Sed vt ad memoratam Israelis captiuitatem redeamus, caussam ipsius breuiter tangit Scriptura *4. Reg. capit. 18. versicul. 12.* & latius eandem prosequitur *cap. 17. versicul. 7. vsque ad 24.* Quoniam, inquit, ex quo decem tribus recesserant à domo Dauidis, seductæ à Ieroboam primo ipsarum rege, ad idololatriam declinare cœperunt: Et deinceps non modo in idolorum cultu perseuerauerunt (tametsi non cessaret interim Dominus per os omnium Prophetarum frequenter eos arguere, increpare, atque admonere, vt aliquando tandem ad ipsum, & ad mandatorum eius obseruantiam redire non amplius recusarent, ne diuina in eos sæuiret ira) sed insuper indurantes ceruices suas, ac Domini Dei sui subiectionem, debitamque obedientiã contemnentes, tradiderunt se Gentilium ritibus, & adorauerunt vitulos aureos, quos fecerat Ieroboam, & vniuersam militiam cœli, hoc est, astra eius, seruieruntque Baal, consecrantes filios ac filias suas per ignem idolis: Nec non diuinationibus atque auguriis operam dantes, valde admodum prouocauerunt contra se iusta Dei iudicia. Qui denique non amplius tantas sustinere volens populi sui abominationes, afflixit eos grauiter, tradiditque in manus inimicorum suorum, & abduci permisit de terra, quam ipsis & patribus suis dederat, atq; ad terras alienigenarum Gentium captiuos transferri voluit. Ceterum nemini mirum videatur, quod inter tot malos Tobias quoque valde bonus translatus sit. Etenim quemadmodum in bonorum cœtibus peruersos quosdam semper diabolus intromittere satagit, ad infirmiores subuertendos: ita benignissimus Deus ad exemplum, correctionem, vel etiam interdum confusionem malorum hominum, quosdam bonos ac sanctos viros inter illos reperiri, ac permanere disponit, quos etiam in medio malorum protegere, adiuuare, ac dirigere nõ desinit, vt in hoc Tobiæ exemplo videmus: quem etsi Dominus multa mala pati permisit, eadem tamen ad patientiam eius, & virtutem magis declarandam, sibi aliisque profuerunt, & sic eximia virtus inter malos enituit, *vt* (quemadmodum de Sancto Iob Beatus Gregorius *libr. 1. Moral. capit. 1.* ait) *hoc etiam eius laudibus proficeret, quod bonum inter malos fuerit. Neque enim valde laudabile est, bonum esse cum bonis; sed bonum esse cum malis. Sicut enim grauioris culpa est, inter bonos bonum non esse; ita immensi est præconij, bonum etiam inter malos extitisse.* Sic Beatus Gregorius.

Cur Tobias bonus inter tot malos translatus.

5 Verum hic forte aliquis quæret, num memorata Israelitarum captiuitas perpetua fuerit, an vero aliquando postmodum soluta: sicut certum est, dimissam fuisse Babylonicam duarum tribuum captiuitatem, Iudæ scilicet & Beniamin. Ad hoc dicimus, rem esse valde perplexam atque obscuram, propter Sanctorum Patrum, probatissimorumque scriptorum sententias inter se diuersas, & quod magis refert, propter ipsius sacræ Scripturæ loca, quæ pro vtraque parte plurima, eademque satis clara, adduci posse videntur. Nihilominus, vt omnia plana & consona fiant: ad quæsitum quatuor propositionibus respondere posse putamus. Et prima quidem erit: Decem tribuum captiuitatem in Assyrios abductam, nunquam hactenus, quod sciatur, vniuersaliter fuisse relaxatam, iuxta Osee prophetiam, quæ habetur *capit. eius 1. versicul. 6. & 7.* his verbis: *Quia non addam vltra misereri domus Israel, sed obliuione obliuiscar eorum: Et domus Iuda miserebor, & saluabo eos in Domino Deo suo, &c.* Quod etiam confirmari potest *ex 4. Reg. capit. 17. versicul. 23.* vbi dicitur: *Translatus est Israel de terra sua in Assyrios vsque in diem hanc*: id est, vsque in perpetuum, iuxta Origenis expositionem *homilia 7. in Iosue*, quam ibidem aliquot aliis eiusdem Scripturæ confirmat exemplis. Huc accedit, quod de solutione captiuitatis Babylonicæ plura reperiuntur aperta, præsertim apud Ieremiam, & Baruch, & Danielem, vaticinia, quæ postea cumulatissime impleta fuisse legimus in libris Esdræ. At solutio captiuitatis decem tribuum, neque omnino clare prænunciata est (quod enim vniuersaliter prædici videtur *Ierem. capit. 29. versic. 14.* non ad decem, sed ad duas tribus pertinet, vt ex illius capitis initio constat) neque quod vnquam facta fue-

An Israelis captiuitas perpetua fuerit.

Prima propositio.

cta fuerit, vspiam legimus: Quin potius è contrario videtur Dominus protestari per Oseam, *loco citato*, se eas in perpetuam obliuionem traditurum, atque re ipsa id præstasse, colligi potest ex Iosepho, qui *lib. 11. antiqu. capit. 5.* sic scriptum reliquit: *Duæ tantum tribus per Asiam & Europam, sub Romanis degunt imperio: Decem autem tribus nunc quoque vltra Euphraten sunt infinita hominum millia, quæ vix est numeris comprehendere.* Et beatus Hieronymus *in Ezechiel. capit. 23. non longe a principio*: *Vsque hodie*, ait, *decem tribus captiuæ tenentur in montibus, & in vrbibus Medorum, ad quas translatæ sunt.* Et in *Oseæ capit. 1.* de eisdem dicit: *Vsque hodie Persarum Regibus seruiunt, & nunquam est eorum soluta captiuitas.* Idem fere asserit *super Ezechiel. capit. 37. & in Zachar. capit. 2.* Porro Iosephum & B. Hieronymum postea secuti sunt Lyranus, & Rupertus, & ceteri fere omnes sacræ Scripturæ expositores. Quare de hac re nulla remanet apud Doctores dubitatio. Verum autem prædicta Israelitarum captiuitas aliquando omnino liberanda sit, & ad terram Israel reducenda (quod frustra in aduentu sui Messiæ Hebræi futurum sperant expectantque) incompertum est. Nam licet communiter credatur, Israelitarum reliquias in consummatione seculi fidem Christianam suscepturas, ac tandem salutem consecuturas: de vniuersali tamen ipsorum reuersione ad terram Israel, nihil certi affirmare possumus.

6 *Altera propositio.* Altera propositio est: Non omnes, qui ex decem tribubus erant Israelitas, in Assyrios fuisse translatos. Etenim probabile admodum est, plurimos eorum, ipsiusmet captiuitatis tempore, in terra Israel ab ipso rege Assyriorum fuisse relictos, præcipue pauperiores, de quibus ipsum non curasse credendum est, sicuti postea fecit Nabuchodonosor, quando traduxit duas tribus in Babylonem, vt suo loco dicemus. Et item non modo credibile, sed certissimum est, plurimos eodem pariter captiuitatis tempore ab Assyriis clam aufugisse, atque in montibus ac speluncis sese abdidisse, ac post Assyriorum discessum, ad proprias vrbes cum his, qui relicti fuerant, remeasse, ad quos postea Ezechias Rex Iuda misit cursores, qui inuitarent eos ad celebrandum Phase in Ierusalem, vt sub anno mundi proximo *numer. 5.* diximus. Iosephus quoque *10. antiq. capit. 5. non procul a fine capitis* scribit, Iosiam visitasse & alios Israelitas, qui captiuitatem & seruitutem Assyriorum euitauerant. Denique, *2. Paralip. cap. 30. ver. 6.* legimus, quod cursores Ezechiæ regis prædicabant dicentes: *Filij Israel reuertimini ad Dominum, &c. & reuertetur ad reliquias, quæ effugerunt manum Regis Assyriorum.* Porro horum alios probabile est, ad tutiora loca, nimirum ad vrbes Regum Iuda sese recepisse, ibique deinceps cum fratribus suis, tam ipsos, quam ipsorum posteros perpetuo habitasse. Mirum namque valde esset, in tanta præsertim, non vnius duntaxat vrbis, sed totius regni Israelitici captiuorum multitudine, si non plurimi variis modis è manibus hostium euasissent. Sed & ante hanc decem tribuum captiuitatem scimus, plurimos voluntarie de regno Israelitico, ad Iudaicum transiisse, ibidemque postea inhabitasse, atq; hoc pacto auxisse ac roborasse regnū Iudæ, præsertim temporibus Roboam regis Iuda, vt aperte colligitur tum *2. Paralip. capit. 11. versic. 16. & 17.* tum ex Iosepho *antiq. lib. 8. capit. 3. prope finem*. Et item regnante Asa Rege Iuda, vt patet *2. Paralipom. cap. 15. versic. 9.* Sane qui ex aliis tribubus, siue ante, siue post Israeliticam captiuitatem, sese duabus tribubus, Iudæ videlicet & Beniamin, quouis modo adiunxerunt, tametsi certum sit, eos vel eorum posteros, postea cum illis captiuos in Babylonem fuisse abductos: attamen eosdem quoque pariter cum ceteris, soluta illa captiuitate, rediisse, colligit Beda (quemadmodum habemus in Gloss. Ordinaria *super 1. Esdræ capit. 2. in fine*) ex illis verbis: *Habitauerunt q; Sacerdotes, &c. & vniuersus Israel in vrbibus suis.* Itaq; constat, vt dixi, non omnes decem tribuum Israelitas in terrā Assyriorum fuisse abductos, sed ex ipsis non paucos cum duabus tribubus, ante & post Babylonicam captiuitatem, simul in Ierusalem, & in aliis vrbibus terræ Iudæ, & Israel cohabitasse, vt etiam ex infra *numer. 10.* dicendis comprobari poterit.

Tertia propositio sit: Plurimos, vel saltem aliquos de posteritate illorum, qui à Theglath Phalasar primo, & deinde à Salmanasar in Assyrios translati fuerant, postmodum Cyri Regis Persarum temporibus rediisse in Ierusalem, vt sentiunt S. Cyrillus *in Prologo Zachariæ, & super Oseæ capit. 1. & in Malach. capit. 2.* & B. Theodoretus, ac Theophilactus *in Oseæ capit. 3. prope finem*. quorum opinio non modo falsa, vt putat asseritque Ribera *super Oseæ capit. 1.* sed nobis multo probabilior videtur, quam eius opposita. Etenim rationabile admodum est credere, aliquos ex aliis tribubus, nimirum magis Deum timentes, qui per Medorum Persarumque, ac Babyloniorum vrbes dispersi erant, quando promulgatū fuit gratiosum illud Cyri edictum in fauorem Hebræorum, putantes se quoque in tam vniuersali liberatione comprehendi, statim sine alia speciali facultate impetrata, properasse in Babylonem, & cum his, qui erant ibi, ad sedes patrias cum gaudio remeasse: alios vero nō multo post priorum exemplo excitatos, obtenta ab eodem rege licentia, pariter in terram natiuitatis patrum suorum venisse. Quamuis non sit etiam improbabile, nonnullos quoque prædictorum Israelitarum, post Cyri tempora, videlicet Artaxerxe Longimano regnante, de ipsius etiam Regis, qui erga Hebræos satis bene affectus erat, licentia, vel cum Esdra, vel cum Neemia, de alienigenarum regionibus, tandem in patriam rediisse. Nam pro ea non mediocri beneuolentia, quam prædicti duo reges erga Hebraicum populum ostendebant, credere possumus ac debemus, eos non negasse facultatem iis, qui redire in Iudæam cuperent, etiamsi non essent de illis, quos transtulerat Nabuchodonosor: quoniam illa Hebræorum distinctio vix cognita, & nullius momenti erat apud reges Persarum, qui cum ita dominarentur vniuersæ terræ Iudæ, ac Israel, sicuti regionibus Medorum, in quibus Israelitæ tunc habitabant, parum aut nihil eis referre poterat, quod aliqui ipsorum in vna magis Imperii sui parte manerent, quam in altera, præsertim cum tanta tunc esset prædictorum Regum potentia, vt nihil minus pertimescere possent, quam ne Israelitæ ab eis rebellare auderent, si quidam illorum ad proprias sedes reuerti permitterentur. 7 *Tertia propositio.*

Hanc tertiam propositionem satis confirmare possunt aliquot Prophetiæ, locaq; Scripturæ sacræ, quæ videntur prænunciasse, Israelitas quoq; aliquando à sua captiuitate redituros. Quæ loca, vt cum præcitatis oppositum significantibus conciliari possint, cogimur non de vniuersali omnium, sed de particulari nōnullorum Israelitarum reditu exponere. Eiusmodi est, quod legimus *Ezechiel cap. 37. versic. 16. vsque ad 23.* vbi sub figura duorum lignorum, quæ simul copulare Propheta iussus est, manifeste indicatur Dominus reditum Israelitarum ad mōtes Israel, & vnionem eorum cum Iudæis, vt ibidem late explicari videtur. Et *Ierem. capit. 50. versic. 4.* vbi sic legitur: *In diebus illis* (id est, cum capta fuerit Babylon) *venient filij Israel, ipsi & filij Iuda simul, &c.* Et post pauca: *Venient, & apponentur ad Dominum fœdere sempiterno, quod nulla obliuione delebitur.* Et in eodem *cap. vers. 19. & 20.* vbi dicitur: *Et reducam Israel ad habitaculum suum, & pascetur* 8 *Scripturæ loca de Israelitarum reditione quomodo conciliamda.*

Carmelū

Carmelum & Basan, & in monte Ephraim, & Galaad saturabitur anima eius. In diebus illis, ait Dominus, quaeretur iniquitas Israel, & non erit, & peccatum Iudæ, & non inuenietur: quoniam propitius ero eis, &c. Sed multo clarius idem Propheta nostram hanc positionem confirmare videtur *cap. 3 vers. 11. vsq. ad 16.* vbi primo inducit Dominum dicentem sibi, *quod auersatrix Israel iustificauit animam suam in comparatione praeuaricatricis Iudæ, quæ non est reuersa ad eum in toto corde, sed in mendacio.* Deinde præcipientem sibi, vt clamet contra aquilonem dicens: *Reuertere auersatrix Israel, ait Dominus, & non auferam faciem meam à vobis, & non irascar in perpetuum.* Et denique post pauca ait: *Quia ego vir vester assumam vos, vnum de ciuitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion, & dabo vobis Pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.* In quibus verbis apertissime promittitur reductio Israelitarum non vniuersalis, sed aliquorum particularium in Sion. Non enim eludi potest hoc vaticinium, dicendo, Dominum ibidem loqui ex suppositione, videlicet si conuersi fuerint: quoniam certissimum est, quod si omnes conuersi fuissent, omnes de captiuitate liberasset: Sed assertiue loquitur Dominus prænuncians, aliquos ex illis conuersum iri, & promittens se assumpturum eos, & reducturum in Sion. Præterea Osee, licet *capit. 9. præcipue à versicul. 14. vsque ad finem capitis, & capit. 11. versicul. 5. vsque ad 9.* videatur prophetasse, perpetuam decem tribuum futuram captiuitatem: nihilominus ex his, quæ ibidem subiunguntur, nempe *capit. 11 à versicul. 8. vsque ad finem capitis*, videtur Propheta vaticinari, Dominum pœnituisse iræ suæ, & promisisse denuo reducere Israelem de terra Assyriorum: *Et volabunt*, inquit, *quasi columba de terra Assyriorum, & collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.* Et in calce *capitis primi*, ait: *Et congregabuntur filij Iuda, & filij Israel pariter, & ponent sibimet caput vnum.* Deinde *in princip. capitis secundi*, filiam vxoris suæ, quæ typum Israelis gerebat, quamq; præcedēti cap. . . vocauerat, absq; misericordia, mox iubet vocari misericordiā consecutam: Quē locum postea fusius apertiusque ex eadem Prophetia explicauit Apostolus *ad Roman. capit. 9. versicul. 25.* dicens: *Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam.* Quamuis autem prædicta Scripturæ loca bene possint debeantque primario intelligi de Israelitarum Iudæorumque conuersione ad fidem Christi, & de ipsorum cum Gentibus vnione in vna Ecclesia, & sub vno capite Christo, quod nunc iam ex parte videmus impletum in Prædicatione Euangelica, & adhuc plenius implendum expectamus sub mundi finem, quando reliquiæ Israel saluæ fient, vt est communis Patrum opinio: Nihilominus non inconuenit etiam, eadem Scripturæ loca ad literam accipere de quorundam Israelitarum reditu in patriam, ac de eorundem vnione cum Iudæis, quæ, vt numero præcedenti diximus, ante & post Babylonicam captiuitatem facta est, & vsque ad Christi tempora, & deinceps etiam postea perseuerauit, quemadmodum in sequenti propositione demonstrabimus. Extat etiam ad prædictorum confirmationem Tobiæ senioris prophetia, quæ habetur *in capit. libri eius vltim. versicul. 6.* vbi ait: *Prope est interitus Niniue: non enim excidit verbum Domini: Et fratres nostri, qui dispersi sunt à terra Israel, reuertentur ad eam:* subintellige non omnes absolute, sed omnes timentes Deum, vt pressius ibidem *versicul. 7.* declaratur. Licet enim hæc prophetia videatur etiam ipsa posse intelligi de reditu duarum tribuum, & solutione Babylonicæ captiuitatis, quia ibidem more Prophetarum (de quibus S. Io. Chrysostomus *super Psalm. 43.* ait, quod omnia tempora percurrunt præsentia, præterita, futura) subdidit mentionem, seu prædictionem combustionis templi, tanquam iam factæ, quæ tamen multo post ipsius Tobię obitum contigit: Veruntamen, quia statim post prænunciatum Niniue interitum, quia nihil ad Iudæos pertinebat, subiungit: *Et fratres nostri, qui dispersi sunt à terra Israel, reuertentur ad eam:* proculdubio datur intelligi, in eadem prophetia comprehendi debere, non Iudæos tantum, sed plures etiam de Israelitis, qui inter Assyrios morabantur: illos enim magis proprie fratres suos Tobias poterat appellare. Nisi forte hæc prophetia specialiter respiciebat ipsius Tobiæ posteros, quos admodum credibile est, ob merita ipsius & filij eius fuisse postea aliquando ab illa captiuitate liberatos, & ab idololatrarū regionibus ad patriam suam, in qua verus Deus colebatur, reductos, præsertim cum *in calce libri ipsius Tobiæ* traditur, quod *omnis cognatio, & generatio eius in bona vita, & sancta conuersatione permansit, ita vt accepti essent tam Deo, quam hominibus, & cunctis habitantibus terram.* Denique Zacharias *capit. 10. versicul. 6. vsque ad finem capitis* manifeste de conuersione & salute decem tribuum, & de reductione earum, ab Assyriis in terram Galaad vaticinatur. Quæ omnia Scripturæ loca, & si quæ sunt eiusmodi alia, vt cum aliis, quæ oppositum indicare videntur, conciliari possint, exponenda sunt (vt diximus) non de vniuersali, & communi Israelitarum reductione, qualis facta est Iudæorum, sed de pluribus illorum, quorum specialiter Deus corda tetigit, & vel simul cum Iudæis, vel priuatim reduxit in terram Israel.

Restat nunc respondere ad argumenta, quæ contra hanc positionem desumit Ribera *ex 1. Esdræ capit. 2. versicul. 1* vbi hæc habentur: *Hi sunt prouinciæ filij, qui ascenderunt de captiuitate, quam transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonem, & reuersi sunt in Ierusalem & Iudæam, vnusquisque in ciuitatem suam.* Et ex Iosepho, qui *libr. 11 antiq. capit. 5* quemadmodum supra *numer. 4.* dictum est, dicit, duas tantum tribus rediisse, ac sub Romano degere Imperio: decem vero trans Euphraten mansisse. Et . . . . . *capit. 1. & 4.* scribit, eos, qui redierunt de Babylonia, fuisse ex duabus tribubus, & ex Leuitica, quæ in duabus semper intelligitur. Et ex B. Hieronymo, qui præter ea, quæ superius *numer. 4* retulimus, super illa verba, quæ habentur Malachiæ *capit. 2 versicul. 11. Et abominatio facta est in Israel, & in Ierusalem;* ait: *Nequaquam in decem tribubus, quæ ab Assyriis tenebantur, sed in his, qui ad Cyri regis Imperiū, sub Zorobabele, & Esdra. & Neemia de Babylone sunt reuersi.* Ad hæc & eiusmodi alia breuiter dicimus: nō mirum esse, quod Scriptura sacra, & citati Auctores nullam fecerint mentionem eorum, qui de Assyriorum captiuitate redierunt: quia quidam illorum non semel ac simul omnes publice, sed sparsim, interpolatis vicibus, ac priuatim venerunt: Et qui publice cum duabus tribubus reuersi sunt, quod pauci admodum essent respectu illorum, quibus cum se immiscuerāt, ad easdem duas tribus pertinuisse videntur. Vnde cum denominatio semper à maiori parte fieri soleat, propterea dicuntur duæ tribus Iudæorum in patriam rediisse, & decem Israelitarum trans Euphraten remansisse: tametsi è conuerso aliqui ex duabus tribubus remanserint, & aliqui ex decem venerint. 9 *Responsio ad argumenta contrarium probantia.*

Quarta demum propositio, eademque certissima 10 est: Christi Apostolorumque temporibus plurimos *Quarta propositio.* in Iudæa, & in omni terra Israel de tribubus Israelitas extitisse. Nam Anna Prophetissa filia Phanuel erat de tribu Aser, vt patet *Luc. capit. 2 versicul. 36* & Apostoli dicuntur fuisse de variis tribubus, iuxta illud,

quod dicitur *in Psalm. 67. Principes Iuda Duces eorum, Principes Zabulon, & Principes Nephthalim.* Et Dominũ prædicasse in finibus Zabulon, & Nephthalim, patet *Matth. cap. 4. vers. 13.* Et denique scimus, Catholicam B. Iacobi Apostoli Epistolam duodecim tribubus in dispersione existentibus fuisse scriptam, vt ex eius initio perspicuum est: nimirum non illis tribubus, (vt aliqui perperam opinantur) quæ vsque hodie dicuntur esse vltra Euphraten, scripta fuit memorata S. Iacobi Epistola: illæ enim decem tantum esse perhibentur: sed duodecim tribubus, inquit citatus Scripturæ locus, id est iis, qui de singulis duodecim tribubus propter susceptam Christi fidem (quemadmodum exponit Venerabilis Beda) à contribulibus suis eiecti fuerant de Ierusalem, & dispersi per regiones Iudææ & Samariæ, in prima illa fidelium persecutione, cuius fit mentio *Actorum capit. 8. versicul. 1.* Igitur euidentissime constat, quod hisce temporibus plurimi Israelitæ, etiam ex singulis decem tribubus, quæ olim abductæ fuerant in Assyrios, inueniebantur in Ierusalem, & in tota terra Israel, quos procul-dubio partim ab his, qui ante Assyriacam captiuitatem vltro sese duabus tribubus allociauerant, partim ab his, qui ab Assyriis relicti fuerant, aut ab ipsis clam aufugerant, partim quoque ab aliis paucis, quos de Israelitica captiuitate quomodolibet rediisse, *numer. 6. ac 7.* diximus, propagatos fuisse, dubitare nemo debet, qui successiue inter Iudæos nō mediocriter multiplicati, sub posterioribus Iudæorum regibus, quemadmodum olim sub Dauide ac Salomone vniformiter cum Iudæis viuentes, nihil ab ipsis in diuino cultu moribusq; discrepabāt. Et in istis credimus impletas esse memoratas Ezechielis, Osee & Tobiæ prophetias, de quorundam Israelitarum reductione in terram Israel, eorundemque copulatione cum Iudæis, sub vno eodemque communi regimine.

11 *An. 10. tribus Israelitica ad noui orbis partes commigrauerint.*

Ceterum quoniam dictum est, Israelitas decem illarum tribuum, quas Reges Assyriorum duxerant captiuas, nunquam postea, paucis duntaxat exceptis, rediisse in Iudæam, sed circa montes Caspios consedisse, ibidemque postea perpetuo remansisse, vt est communis sententia: non videtur hic silentio prætereunda, sed cōmemoranda pariter ac explodenda alia quorundam opinio existimantium, eos ad noui orbis terras primo incolendas esse profectos, dedisseque primam Indis occidentalibus, hoc est, vtriusq; Americæ incolis originem. Ad quam rem confirmandam, aiunt, quod iccirco noui orbis incolæ sunt natura timidi, & superstitionibus dediti, & ingenio acuti, & mendaces, quia à prædictis Israelitis sunt propagati: vnde & in eiusmodi omnibus illis assimilantur, quemadmodum etiam, inquiūt, in vestitu. Nam vel nudis pedibus ambulant, vel calceis vtuntur plātam tantummodo pedis operientibus, & duplici duntaxat vestiuntur indumento, nimirum tunica & sindone: Et hæc, aiunt, esse qualia erant illa, quæ à Samsone promissa fuerūt, problema suum dissoluentibus, *Iudic. capit. 14. versicul. 12. & 13.* Et adhuc etiam amplius opinionem suam comprobare nituntur auctoritate Esdræ, qui *lib. 4. cap. 13. versicul. 40* (tametsi liber ille inter Apocryphos computatur) sic ait: *Hæ sunt decem tribus, quæ captiuæ factæ sunt de terra sua, in diebus Osee Regis, quem captiuum duxit Salmanasar rex Assyriorum, & transtulit eos trans flumen, & translatæ sunt in terram aliam. Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc, vt derelinquerent multitudinem Gentium, & proficiscerentur in vlteriorem regionem, vbi nunquam habitauit genus humanum, vel ibi obseruare legitima sua, quæ non fuerant seruantes in regione sua. Per introitum autem angustos fluminis Euphraten introierunt. Fecit enim eis tunc altissimus signa, & statuit venas fluminis vsq; quo transirent: per eam enim regionem erat via multa itineris anni vnius & dimidij. Nam regio illa vocatur Arsareth. Tunc inhabitauerunt ibi vsq; in nouissimo tempore. Et nunc iterum cum cœperint venire, iterum altissimus statuet venas fluminis, vt possint transire, &c.* Hæc ibi Esdras, seu liber Esdræ ascriptus. Ex cuius verbis, præsertim ex eo, quod ait, decem tribus Israeliticas dereliquisse multitudinem Gentium, & profectas esse itinere anni vnius cū dimidio in regione Arsareth, vbi nunquam habitauerat humanum genus: Colligunt isti, eosdem Israelitas abiisse in regionem noui orbis, antequam ad eam vllus hominum adhuc penetrasset, ibidemque permansisse, & consequenter ab ipsis postea propagatos esse, qui nunc eas incolunt regiones. Sed profecto hæc argumenta non modo non cogunt nos in ipsorum ire sententiam, quin potius contrariam persuadent. Nam posito (licet id probare debuissent) quod per regionem Arsareth Auctor citati libri prouincias noui orbis intelligere voluerit, certe ab Assyria ad Americam, vt ex Geographorum tabulis patet, duplex potuit esse via; altera, quæ ad orientem tenderet; altera ad occidentem: ambæ quidem longissimæ, sed prima tamen multo breuior. Si ergo per viam orientalem nonnihil ad aquilonem flectentes, tanquam breuiorem & commodiorem perrexerunt, vtique sine vlla maris transmissione (si, vt Arias Montanus putat, Asia nullo mediante freto cum America copulatur:) Si autem (quemadmodum alii Geographi ponunt, & nos sub anno mundi 1931. *num. 44.* diximus) inter Asiam & Americam fretum extat Anianum, certe breui eiusdem transitu ad ipsas noui orbis regiones peruenire potuissent. Sed si per hanc viam orientalem profecti sunt, proculdubio non opus fuit eos trāsire Euphraten, quem in Assyria existentes habebant ad occidentem, neq; verum esset, quod altissimus ad eorum transitum mirabiliter venas fluminis siccasset. Si autem per viam occiduam Euphrate iterum transmisso, vt aperte citatus Auctor indicat, incedere maluerunt, necessarium fuisset, eos vel vniuersa Syriæ, Arabiæ, Africæque latitudine, longis itineribus peragrata, ad Atlanticum vsque oceanum, & inde eo magnis nauigiis, ac longa admodum nauigatione transmisso, tandem ad Americam peruenisse: Vel ab Assyria ad occiduos Syriæ fines terrestri itinere, mox nauibus tota mediterranei longitudine vsq; ad freti Gaditani exitum emensa, inde per vastissima, & tunc omnino incognita oceani maria ad noui orbis oras postremo appulisse. Quod si re ipsa factum fuisset, profecto tam longam tanti populi nauigationem, vtpote magnum quid, & nouum, & nunquam antea auditum, nullatenus citati libri Auctor silentio inuoluisset, sed id quoque inter signa ad illius populi fauorem ab altissimo facta retulisset. Cum igitur è conuerso prædictus Auctor in memorati itineris narratione nullius prorsus nautici traiectus, parui aut magni meminerit, manifestum est, quod nequaquā ex ipso colligere possumus, præfatas decem Israelitarum tribus ad noui orbis plagas vnquam transmigrasse. Præterea si eo consilio ad Americam tunc temporis omnino inhabitatam, profecti essent, ne à quoquam legitima sua obseruare impedirentur: vnq; oporteret aliqua saltem in illis regionibus, Hebraicæ legis obseruantiæ vestigia reperiri. At contra constat omnes illarum regionum incolas, ante receptam Euangelii prædicationem, fuisse idololatras, nec quenquam ipsorum nouisse, nedum obseruasse circumcisionem, aliave Hebræorum legitima. Vnde liquet, populos illos non à prædictis Israelitis, sed ab aliis idololatris genus suum duxisse. Quod autem timidi sint, & acuti ingenii, non magis indicat eorum originem à memoratis Israelitis, quam ab aliis eiusdē na-

turæ

turæ populis esse dedoctam. Sed neque omnibus nouioribus populis commune est, esse timidiores, & acuti ingenij, cum alioqui plures quoque ibidem reperiantur, & animo audatiores, & ingenio obtusiores, quemadmodum Iosephus Acosta, qui diu admodum in Americæ prouincijs versatus est, attestatur *lib.1 suarum historiarum naturalium, & moraliũ Indicarum cap.23.* Quod vero illæ gentes mendaces sint, & admodum superstitiosæ, proprium esse videtur, & commune, omnibus idololatris. Vestitus item ille satis simplex & modicus, redolet magis illorum rusticitatem, ac imperitiam, & climatis caliditatem, propter quam pluribus non indigent indumentis, sicuti fit in alijs calidioribus prouincijs; quam quod arguat eos ab Israelitis ortum habuisse. Nam dicere, quod vestimenta Indorum similia sint tunicis & sindonibus, quorum meminit Samson loco Iudicum allegato; neque probari potest, neq; si sic esset, inferri posset intentum: quandoquidem, si diligentius perpendatur ille locus, palam fiet, Samsonem nõ ab Israelitis illas tunicas ac sindones abstulisse, sed à Philisthæis ab eo apud Ascalonẽ occisis, vt ibidẽ *v.* 19. perspicue traditur. Itaq; vt rem paucis absoluã, nõ minus inepta est ista opinio, de profectione decem tribuum Israel in Americam ad eam primo incolendam, quam ea, quæ putat, primos eiusdem Americæ incolas, ad eam deuenisse gradientes per insulam Athlantidem (nescio à quo somniatam) ab occiduis Africæ oris, vt aiunt, olim ad ipsius Americæ fines pertingentem, de qua insula habentur multa apud Platonem in Timeo fabulose narrata: fabulose dixi, quia certissimum est, talem insulam nunc non extare, & à Geographis antiquis, nunquam eiusmodi terminis fuisse descriptam. Sed non est præsentis negotij, in hac re diutius immorari, neq; hic disquirere, quomodo homines ad Americæ plagas primo incolendas penetrare potuerint, cum de hoc satis sub anno mundi 1931. *nu.45 vsq; ad 48* dictum sit.

De insula Atlantica à quibusdam conficta.

12 Per hæc circiter tempora, videlicet, sub finem anni Ezechiæ Regis Iuda sexti, prophetauit Isaias quædam ad natiuitatem Domini pertinentia, quæ traduntur *in capite Prophetiæ eius 9.* vt non obscure colligi potest ex initio eiusdẽ capitis: Vbi memorantur duæ, quæ præcesserant, Assyriorum de Israelitis victoriæ: Altera, quando Theglath Phalasar depredauerat tribus Zabulon & Nephthalim, de quibus dicitur: *Primo tempore alleuiata est terra Zabulon, & terra Nephthali:* Altera, quando Salmanasar vniuersum Israelem transtulerat in Assyrios. Quod quidem paulo ante memoratam prophetiam accidisse, plane indicant illa Prophetæ verba, quæ citatis subsequuntur: *Et nouissimo aggrauata est via maris trans Iordanem Galileæ Gentium:* Siquidem ibi (vt sacri exponunt Doctores) non solum indicatur Israelitica captiuitas à Salmanasar in Assyrios abducta, sed etiam significatur, eandem paulo antea contigisse, quemadmodum aperte ostendit vocabulum illud, *nouissimo*, quod est ac si dictum esset, *nuperrime*. Ab hoc vero tempore, vsque ad annum regni eiusdem Ezechiæ decimum quartum, prosecutus est Isaias prophetare, quæ leguntur à prædicto eius cap.9. vsq; ad 20.

Isaias vaticinatur de natiuitate Christi.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3315.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 293.

1 ANNO regni Ezechiæ Regis Iuda septimo, qui erat Israeliticæ captiuitatis primus, Tobias (vt in tabulis etiam expressum videbitur,) in eadem captiuitate, cum vxore, & filio, & reliquis de tribu sua, in Niniuem perductus, in vera pietate perseuerans, veri Dei cultum legemque, etiam in medio idololatrarum positus, omnimode obseruabat. Nam cum ceteri Israelitæ ederent de cibis Gentilium; ipse à cunctis escis lege vetitis abstinebat: Et quia in sancto Dei timore iugiter perseuerans viam veritatis non deserebat, dedit illi Dominus gratiam in conspectu Salmanasar Regis, qui præter pecunias non modicas eidem gratis erogatas, fecit quoque ei facultatem vbique pergendi ac faciendi, quæcunque vellet: qua libertate, ipse non ad propriam, sed ad fratrum suorum, hoc est Israelitarum, vtilitatem vtebatur. Etenim frequenter huc atque illuc ad concaptiuos suos discurrebat, quibus non solum monita salutis peramanter dabat, verum etiam quidquid habere poterat, quotidie eis impertiebatur, atque ita pro viribus adiuuabat omnes. Cum autem quadam die (vt vel ab vno hoc exemplo cetera discere liceat,) in Rages ciuitate Medorum deuenisset, ibique inter alios de tribu, & genere suo, inuenisset quendam, nomine Gabelum, valde notabili pecuniæ summa egentem, pro ære, vt arbitror, alieno dissoluendo; ne de quo quereret aliave grauissima incurreret damna, puta, aut perpetuo careret, aut ne ipse, & liberi sui in seruos, & ancillas à creditoribus redigerẽtur: hæc intelligens pius Tobias, & viri miseratione commotus, accommodauit ei, sub chirographo, decem talenta argenti, de pecunijs sibi à Rege dono datis, quę penes se ad pias eiusmodi caussas tulerat. *Tob.cap.1.v.2.3. & 11. vsque ad* 18.

Tobias in captiuitate positus Dei legem obseruabat.

A Salmanasar beneficia accipit.

Opera charitatis exercet.

Pecuniam Gabelo gratis accommodat.

At vero per idem tempus, illæ gentes, quas (vt sub anno præcedenti *num.2.* diximus) pro filiis Israel inde transfans, posuerat Rex Assyriorum in vrbibus Samariæ, in cultu idolorum suorum perseuerantes, faciebant sibi singulæ deos suos, quos prius colere consueuerant in regionibus suis. Quamobrem immisit Dominus leones, qui per terram Israel discurrentes, interficiebant eas. Quod cum audiret Rex Assyriorum, præcepit illuc adduci vnum de Sacerdotibus Domini, qui doceret eos legitima Dei terræ: Quem illæ gentes non omnino auscultarunt: quandoquidem tametsi timerent Dominum propter plagam leonum eis immissam, nihilominus etiam non cessabant colere idola sua. Atque in hac mixtura cultus Domini, & idolorum deinceps perseuerauerunt ipsi, & posteri eorum vsque ad tempora Christi, & Apostolorum, quando recepit Samaria verbum Dei, vt patet legenti *Actorum cap.8. ver.5. vsque ad* 18. Quæ omnia describuntur 4.*Reg.cap.17. ver.25. vsque ad finem capitis.* Sane vt testatur Iosephus *in calce lib.9 antiq.* prædictos populos Iudæi olim appellabant Cuthæos, quod maxima ipsorum pars de Cotha Persidis regione, & à flumine Cuthn ibidem existente, traducti essent. Græci vero, quando dominari cœperunt Hebræis, illos postea vocarunt Samaritas, siue Samaritanos, quo nomine etiam vtuntur Euangelistæ. Et quemadmodum cor istorum non erat rectum cum Domino; ita etiam neq; cum Iudæis sincere ambulabant. Nam (vt ait Iosephus *vbi supra, &* repetit 11.*antiq.c.8.prope finem,*) erant semper pro præsenti temporum conditione mutabiles, & eo ingenio, vt in rebus Iudæorum aduersis, negarent se esse eorum cognatos; veritatem tunc dicentes. Quoties autem res Iudæis feliciter succedere perspiciebant, confestim in ipsorum societatem irruentes, eosdem ad se attinere affirmabant, à Iosepho eiusq; filijs Manasse ac Ephraimo seriem generis sui deducere iactantes. B. Chrysostomus quoque *homil.30. in Ioan.* dicit: quod quamuis re vera illi

2 *De Cuthæis siue Samaritanis.*

Cur Deum, & pariter idola colerent.

essent gentiles; tamen aliquando in Iudaicam sese nobilitatem inserere nitebantur, & Iudæos vocare cognatos; quoniam Israelitarum terram tenebant, & aliqua de eorum lege receperant. Huius rei exemplum videre licet 1. *Esdræ cap.* 4. vbi legimus, quod quando Iudæi de licentia Cyri Regis Persarum cœperunt ædificare templum in Ierusalem, ipsi quoque Samaritani volebant se simul intromittere, & cum eis ædificare. Iudæis vero id recusantibus, impedire conati sunt ædificium: Siquidem corruptis Regis Ministris, eorundem auxilio, & fauore, fregerunt consilia Iudæorum, dilataque est ædificatio vsque ad tempora Darii Regis, vt infra suo loco dicetur. Ex quibus omnibus colligi potest caussa, cur Iudæi non coutebantur Samaritanis, vt dicitur *Ioan. cap.* 4. *ver.* 9. Et cur Mulier illa Samaritana *ibidem ver.* 12. responderit Christo: *Nunquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum istum, & ipse ex eo bibit & filii eius, & pecora eius?* Et item cur Dominus dixerit Apostolis: *In viam Gentiũ ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorũ ne intraueritis*; sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Israel: *Matth. c.* 10. *v.* 5.

Quando Ezechias inuitauerit Israelitas ad celebrandum Pascha in Ierusalem.

3 Per hæc quoque tempora, nimirum (vt notat Caietanus *super* 2. *Paralip. cap.* 30.) post sextum regni Ezechiæ annum, & abductos in terram Assyriorum Israelitas: misit Ezechias Rex Iuda cursores siue nuntios cum Epistolis Regis ad Iudam, & ad Ephraim, & Manasse, & ad omnem Israel, id est ad reliquias Israelitarum, quæ remanserant in terra ipsorum, inuitauitque eas, vt venirent ad domum Domini in Ierusalem, & ad celebritatem Paschæ, quam solemniter restituere cogitabat. Et certe Caietani opinio est valde rationabilis. Nam si tunc Israel habuisset, vt prius, proprium Regem; non est credibile, quod Rex Iuda, sine illius consensu, ausus fuisset conuocare Israelitas in Ierusalem, nec est verisimile, quod ipse Rex Israel tale quid vnquam concedere, permittereve voluisset, veritus nimirum, ne hac occasione deficeret à se populus, & ad Iudæ partes transitum faceret: quandoquidem non ignorasset, hac de caussa olim Ieroboam primum Israelis Regem, fecisse vitulos aureos, vt auerteret populum ab ascensu ad templum Domini, prohibuisseque, ne irent adorare in Ierusalem: Et idipsum postea ab omnibus successoribus suis, accurate admodum fuisse obseruatum. Sed quid in re apertissima immoramur? cum *cap. Paralip. citato ver.* 6. & 7. manifeste tradatur, quod nuntii, qui ab Ezechia Rege missi fuerant, dicebant ad Israelitas: *Reuertimini ad Dominum, &c. & reuertetur ad reliquias quæ effugerunt manum Regis Assyriorum.* Ergo iam præcesserat captiuitas. Quod etiam clarius ibidem subiungitur illis verbis: *Nolite*, dicebant, *fieri sicut patres vestri, & fratres qui recesserunt à Domino; qui tradidit eos in interitum, vt ipsi cernitis.* Et adhuc manifestius infra *ver.* 9. vbi dicitur: *Si vos reuersi fueritis ad Dominum, fratres vestri & filii habebunt misericordiam coram Dominis suis qui illos duxerunt captiuos, & reuertentur in terram hanc.* Ex his itaq; patet, decipi Abulẽsem, qui *super* 4. *Reg. cap* 18. *quæst.* 16. putat omnia, quæ narrantur 2. *Paralip. c.* 30. & 31. acta fuisse anno primo regni Ezechiæ: & Riberam item, qui *super cap.* 1. *Osee num.* 101. dicit, prædictos cursores, missos fuisse ad Israel in initio regni Ezechiæ, & Israelitas ab eo inuitatos, postea ingruente Assyriorum bello, transisse ad duas tribus, id est ad regnum Iuda.

4 Cum ergo nuntii Regis Iuda, per Israeliticas quoque regiones excurrerent, de ciuitate in ciuitatem, hortantes vbique vniuersos, vt tandem post tot tantasque castigationes à Deo acceptas, non amplius renuerent differrentve conuerti ad Dominum Deum patrum suorum; sed tandem deliberarent venire in Ierusalem ad celebrandum Phase cum fratribus suis Iudæis: Alii quidem irridebant eos; alii vero, præsertim quidam de tribu Aser, & Manasse, & Zabulon, cursorum consilio & hortationibus acquiescentes, venerunt in Ierusalem; vbi pariter omnes quoque viri Iuda vnanimes conuenerunt. Et quoniam in mense anni sacri primo, quando Paschæ sollemnitas ordinarie celebrari debebat, nondum populi congregari potuerant, nec tot Sacerdotes sanctificati, quot pro tam grandi ac numeroso Paschate celebrando necessarii videbantur: inito consilio, decreuerunt, Rege etiam annuente, celebritatem differre in mensem secundum, prout olim iusserat Dominus per manum Moysi, *Numer. cap.* 9. *ver* 10. & 11. in eiusmodi casibus esse faciendum. Igitur in mense secundo, congregati pariter populi multi, ante omnia destruxerunt altaria idolorum, quæ fecerat impius Achaz in vniuersis angulis Ierusalem, quando clauserat templi ianuas, vt dicitur 2. *Paralip. cap.* 28. *vers.* 24 & proiecerunt ea in torrentem Cedron. Deinde quartadecima die eiusdem mensis secundi, ad vesperam, immolauerunt Phase, & consequenter fecerunt solemnitatem azymorum septem diebus, offerentes holocausta in domo Domini, & immolantes victimas pacificas, & comedentes, ac laudantes Dominũ per singulos dies cum ingẽti lætitia; cum interim Leuitæ Sacerdotesq; organis officio suo congruentibus, dulciter admodum personarent.

Idolorum subuersio in Ierusalem.

Pascha, & azymorum celebritas.

Ceterum in hac Paschali solemnitate, quatuor singularia contigisse memorantur. Nam primo, quia multi ad eam immundi conuenerant; quando ventum est ad immolationem agnorum Paschalium, quæ non in templo, sed per domos & familias, ritu *Exod. cap.* 12. *vers.* 1. *vsque ad* 20 descripto, fieri debebat; cum capita familiarum, ad quæ pertinebat immolare agnos, sanctificata non essent; pro ipsis suppleuerunt Leuitæ, iugulantes familiis agnos, & ponentes de sanguine ipsorum in superliminaribus domorum, & cetera, quæ fieri præcepta erant, sedulo exequentes. Secundo inter alios immundos, qui ibidem conuenerant, magna pars populi tribus Ephraim, & Manasse, & Issachar, & Zabulon, contra legis præceptum comederunt agnos Paschales, antequam sanctificarentur, pro quibus orauit Ezechias Rex Dominum, qui exaudiuit eum, & placatus non imputauit eis, quod minus sanctificati comedissent Phase. Tertio in oblatione etiam victimarum, quæ fiebat in templo; quoniam vt dictum est, multi erant immundi, vt & ipsi possent victimas offerre Sacerdotibus immolandas, in ipso oblationis actu, Leuitarum ministerio vsi sunt, qui suppleuerunt officium, quod ab offerentibus mundis fieri debuisset. Quarto demum præter septem primos dies azymorum, placuit quoq; vniuersæ multitudini, vt celebrarent etiam alios dies septem, quod & fecerunt, offerentes Domino sacrificia plurima cum ingenti gaudio. Et in hac secunda celebritate, ipse Rex præbuit populo tauros mille, & ouium septem millia, & similiter Principes præbuerunt eidem populo tauros totidem, & oues decem millia; fuitque ista solemnitas in Ierusalem tam grandis, qualis à diebus Salomonis in ea vrbe facta non fuerat. Denique peracta festiuitate, sacerdotes & Leuitæ, benedicentes populo, dimiserunt illum. Quæ omnia, licet aliquanto obscurius, describuntur 2. *Paralipomenon capit.* 30. *per totum*.

5 *Quatuor singularia in hoc paschate acta.*

Expleta Paschali solemnitate, omnes Israelitæ, qui inuenti sunt in vrbibus Iudæ, vnanimiter egressi, fregerunt cuncta idolorum simulacra, & succiderunt lucos, demolitiq; sunt excelsa, & altaria eo- 6

Destruuntur idola etiam in vrbibus

rum, non

Ephraim, & Manasse.

rum, non solum in omni Iuda, & Beniamin, sed & in vrbibus Ephraim, & Manasse: atque his peractis reuersi sunt ad possessiones ac ciuitates suas, *2. Paralip. cap. 31. ver. 1.* Et hinc confirmatur, quod iam ex tunc defecerat regnum Israel, vt supra *num. 3.* dictum est: alioqui Rex hæc & eiusmodi in vrbibus suis proculdubio fieri prohibuisset.

Ezechias quomodo studeret augere cultum Domini.

7 Ezechias autem Rex in Ierusalem quotidie proficiebat, atque in promouendo, indiesq; magis augendo cultu Domini, totis viribus incumbebat. Et vt hoc facilius meliusque consequi posset; curabat imprimis instaurare Sacerdotum ac Leuitarum officia, nec non eorundem distributiones, vicesque ad normam olim à Dauide institutam, restituere. Cum ergo prius suscepisset in se onus prouidendi ex propriis redditibus victimas pro holocausto, quod mane ac vespere iugiter fieri debebat, & item pro holocaustis sabbatorum, & Kalendarum, ac reliquarum anni solemnitatum: præcepit deinde populo Ierosolymitano, vt daret partes Sacerdotibus, ac Leuitis in lege staturas, quibus commode sustentari, & absq; alia sollicitudine, his quæ ad legem Domini ac ministeria templi pertinebant, vacare possent: quod alacriter, & magna animorum promptitudine, protinus executioni mandari cœpit. Etenim cernens populus eximiam Regis sui pietatem, quippe qui non præcipiendo duntaxat, sed primum opere, exemploque suo cunctos ad diuinum cultum instaurandum ac prouehendum animabat, prouocabatque; plurimas abundanterq; offerebat primitias ac decimas, frumenti, vini, olei, mellis, & omnium quæ gignebat humus. Eiusdem quoque populi Ierosolymitani exemplo excitati ceteri Iudæi, ac Israelitæ, qui in aliis vrbibus habitabant; ipsi similiter decimas boum, ouiumque, & aliarum rerum quæ vouerant, alacriter obtulerunt, cuncta deferentes in Ierusalem coram Domino Deo suo. Cum autem vidissent, qui curam habebant colligendi ac distribuendi memoratas oblationes, eas large admodum excrescere, & supra præsentem necessitaté nimium superabundare; cœperunt, mense tertio, distincto quosdam frugum aliarumque rerum aceruos: & ita quos postea mense septimo, quando eiusmodi collectio in illis regionibus cessare consueuit, compleuerunt. Hos cum quadam die Rex conspexisset, iussit pro his condendis fabricari horrea, & cellaria in domo Domini, quibus præfecit Chonenjam Leuitam, & alios nonnullos, qui eidem deseruirent, & curarent omnia fideliter condi ac conseruari. Sed & alter Leuites, cui nomen erat Chore, Ianitor Portæ Orientalis, præpositus erat his quæ sponte offerebantur Domino, habebatq; sub se alios plures, qui dispositi erant per vrbes Sacerdotum ac Leuitarum, per quos illis, qui expleta ministerii sui vice, ad propria redierant, tam pro ipsis, quam pro vxoribus & liberis vtriusque sexus alendis, partes de his quæ oblata fuerant, fideliter præbebantur. Neq; vero prædicti Leuitæ tantum, verum etiam alii quoq; viri filiorum Aaron, hoc est Sacerdotes, erant dispositi per agros, & suburbana vrbium Sacerdotalium ac Leuiticarum, qui partes distribuerent vniuerso sexui masculino Sacerdotali. Etenim ista rerum Domino oblatarum distributio, quæ hic indistincte traditur, intelligenda est iussa fieri secundum leges olim à Domino per Moysen traditas. Siquidem ex his quædam distribuenda erant communiter tum Sacerdotibus tum Leuitis, & pro vxoribus ipsorum ac filiis vtriusq; sexus, vt decimæ: quædam solis Sacerdotibus, vt partes sacrificiorum, quibus masculi tantum & mundi, vesci poterant, & primitiæ, quæ communes erant etiam vxoribus, & filiabus eorundem Sacerdotum, de quibus alias. Et hæc sunt, quæ Ezechias Rex fieri curabat, vt regnum suum in vero ac legitimo Dei cultu conseruaret, quemadmodum describitur *2. Paralip. c. 31. per totum.*

Cur serpentem æneum confregerit.

8 Quoniam autem filii Israel, vsque ad hæc tempora, adolere solebant incensum serpenti æneo, quem olim, iubente Deo, fecerat Moyses in deserto, vt in eo aspicientes Israelitæ, à serpentum morsibus sanarentur, sicuti legimus *Numer. cap. 21. ver. 8.* Videns pius Rex, quod prædictus serpens, qui in memoriam tanti beneficii hactenus fuerat asseruatus, iam non amplius, ad recolendam Dei beneficentiam deseruire videbatur: quin potius, inuidia diaboli, populo in occasionem scandali, & idololatriæ deuenerat: confregit eum, voluitque deinceps nominari Hebraice *Noesthan*, quod aiunt Latine significare, putrum æs, seu massam æneam, vt vel hoc ipso nomine, cunctis innotesceret, nullum esse ei amplius cultum adhibendum, *4 Reg. cap. 18. versic. 4.* Et hinc patet, quod ille serpens æneus, qui vsque hodie Mediolani in templo S. Ambrosii palam visitur, & quem (vt refert Sigonius, *Historiarum de regno Italiæ lib. 7.*) Arnulphus eiusdem vrbis Archiepiscopus, anno salutis circiter 971. ab Ottone Germanorum Imperatore, Constantinopolim ad Ioannem ibi tum imperantem missus, ex thesauro eiusdem Ioannis dono acceptum, ad Ecclesiam suam detulit, non est ille met serpens, (vt falso quidam existimarunt, & adhuc à nonnullis imperitis creditur,) qui olim à Moyse in deserto factus fuerat, sed alter postmodum, nescio à quo, aut quando, ad illius similitudinem, & (quemadmodum eidem Arnulpho Græci, citato Auctore attestante, asserebant,) ex eodem, quo ille Mosaicus, ære conflatus.

Aliquot ex parabolis Salomonis inuentæ, & cæteris additæ.

9 Per eadem, vt arbitror, tempora, nonnulli docti, pariterque religiosi admodum viri: siue iussu Ezechiæ regis, qui quemadmodum religionem iam pene collapsam, sedulo restituere curauerat; ita studium quoque sacrarum Scripturarum promouere ac prouehere intendebat: siue ipsi, motu proprio, eo quod diligerent Ezechiam propter singularem eius sanctitatem, & existimarent gratum se ei facturos, si aliquid ad Dei cultum pertinens, eidem offerrent: multas de Parabolis Salomonis, quæ tunc temporis dispersæ, ac iam pene deperditæ erant, diligentissime conquisitas, atque in vnum collectas, regiq; oblatas, de ipsius mandato, vt creditur, addiderunt libro Prouerbiorum eiusdem Salomonis. Incipit autem hæc additio, in eiusdem libri c. 25. & extenditur vsque ad finem libri, vt ex inscriptione, seu initio dicti capitis, manifestum est.

Ezechias coluit bonas artes, præsertim Mathematicam.

10 Fertur quoque Ezechias rex, coluisse bonas artes, & fuisse Mathematicarum scientiarum, quæ tunc maxime apud Chaldæos vigebant, valde studiosum, ac restituisse annum; positis legibus de intercalando tertio quoque anno, mense Nisan. Quamuis hodie Iudæi mensem Adar intercalare malint. Sed id fere in idem recidit. Quouis enim ipsorum duplicato; ita vt ille tertius annus, tredecim lunationes contineat proculdubio annus lunaris, ad solarem, in fine decennouenalis cuiusque Cycli, reducitur, quemadmodum nos sub anno mundi 2544. *num. 9.* declarauimus. Non tamen credendum est, Ezechiam fuisse primum, qui apud Hebræos annum lunarem, solari æquare tentauerit. Nisi enim id aliquo modo prius fieri consueuisset, profecto non semper Nisan potuisset vere dici, esseque mensis nouarum frugum, neq; semper in die eiusdem mensis decimosexto, aut decimoseptimo potuissent Hebræi offerre manipulum spicarum in lege sancitum, vt sub anno mundi, numeroq; proxime citatis, probatum

est: Sed oportet quod Ezechias regulas quasdam, prioribus, & vsque ad sua tempora visitatis, exactiores, & commodiores adinuenerit, easque in vsum induci curarit. Ex his nonnulli suspicantur, apposite Dominum exhibuisse ipsi Ezechiæ ægrotanti, consequendæ salutis signum, *Isaia cap. 38. ver. 7.* in re mathematica, nimirum retrocessionis vmbræ solaris, tanquam ingenio, & inclinationi suæ valde accommodatum, vt refert Genebrardus *lib. sua Chronologia 1.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3318.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 296.

Salmanasar moritur.

ANNO regni Ezechiæ Regis Iuda decimo fere expleto, oportet decessisse Salmanasar Regem Assyriorum. Hoc enim circiter tempore desinunt anni decem, quibus ipsum regnasse tradunt Genebrar. *vbi supra*, & alii.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3319.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 297.

Senacherib regnat in Assyria.

1 ANNO proximo circiter ineunte regnauit in Assyria Senacherib, fuitque Rex Assyriorum à Belo quadragesimus. Huius Regis fit mentio *4. Reg. c. 18. vers. 13. vsque ad finem capitis 19. & 2. Paralip. cap. 32. vers. 1. vsque ad 23. & Isaia cap. 36. & 37. & Tob. cap. 1. ver. 18.* vbi expresse dicitur, quod erat filius dicti Salmanasar. Vnde manifeste apparet allucinari Eusebium, qui *in Chronicis*, vbi agit de fine regni Israel, qui contigit postremo regni Osee anno, eundem facit Senacherib cum Salmanasar: Ait enim, quod Senacherib, qui & Salmanasar, vicit duxitque Israelitas in captiuitatem. Fallitur etiam ibidem idem Auctor in eo, quod ait, prædictum Senacherib, siue Salmanasar, fuisse Regem Chaldæorum; cum tamen certissimum sit, Scripturam sacram vbique appellare eum Regem Assyriorum, & præterea constet ex *4. Reg. cap. 20. vers. 12. & Isai. cap 39. vers. 1.* quod eodem tempore, quo regnabant Ezechias in Iuda, & Senacherib in Assyria, regnabat quoque Merodac Baldan in Babylone, quæ & Chaldæa dicebatur. Ceterum iste Senacherib, creditur idem esse, qui apud Isaiam *cap. 20. vers. 1.* nuncupatur Sargon. Quod si verum est, oportet ipsum fuisse binominem.

Ezechias quādo cœperit munire Ierosolymam.

2 Per hæc circiter tempora, probabile est, quod Ezechias Rex Iuda, cogitans excutere à se iugum Assyriorum; cœperit prius munire Ierusalem, vt breuiter tangitur *Ecclesiastici cap. 48. vers. 19.* & latius explicatur *2. Paralip. cap 32. vers. 3.* his verbis: *Ædificauit quoque, agens industrie, omnem murum qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desuper; & forinsecus alterum murum, instaurauitque Mello, & ciuitatem Dauid, & fecit vniuersi generis armaturam, & clypeos, &c.* Vbi tametsi hæc videantur facta post aduentum Senacherib in Iudæam: nihilominus multo probabilius est, quod facta fuerint ante. Non enim verisimile est, quod Ezechias, quando statuit deficere à Rege Assyriorum, differre voluerit munitionem ciuitatis, donec videret illum aduersum se cum exercitu venientem; sed prudenter, longe prius anteuerterit prouidere rebus suis, cœperitq; paulatim reficere muros, & turres, quæ non modico tempore absolui poterant: deinde aduenientibus Assyriis, cuncta quæ inchoauerat accelerari, ac perfici, & reliquas præparationes bellicas in promptu haberi, quantocius curauerit. Probabile item est opinari, quod eodem pariter tempore, quo munire curabat Ierosolymam, idem Ezechias Rex, vt indeficientem aquarum copiam in vrbem induceret, ne obsidionis tempore populus aquæ penuria laboraret; fecerit aquæductum, magnis laboribus, ac impensis, excauata ferro rupe, quemadmodum dicitur loco Ecclesiastici citato, atque ita per subterraneos canales deduxerit aquas in medium ciuitatis iugiter fluentes, extructa ibidem publica, ad populi commodum, piscina: quod etiam traditur *4. Reg. cap. 20. vers. 10. & 2. Paralip. cap. 32. vers. 30.* Cuius piscinæ historiam, ex citatis Scripturæ locis contexuit Brocardus *in sua terra sancta descriptione, parte 1. cap. 7. §. 43.* in hæc verba: *Intrantibus in Ecclesiam Sanctæ Annæ ostenditur piscina interior, quam Rex Ezechias hoc modo fecit. Obturauit superiorem fontem aquarum Gyon, conuertitque aquas eius subtus ad occidentem vrbis Dauid, per vallem paulo ante dictam,* (nimirum Iosaphat) *incidens petram ferro, & inducens aquas per ciuitatis medium in piscinam istam, vt in obsidione haberet populus aquas ad bibendum, & eas non possent Assyrii prohibere. Fontem vero aquarum Gyon, qui non longe distat ab agro fullonis, duxit in piscinam superiorem, quæ est super Natatoria Siloe, quam Achaz inceperat, sed non perfecerat. De hac piscina, & de hoc fonte eiusque situ, dictum est illud Isaiæ cap. 7. vers. 3. Egredere ad extremum aquæductus piscinæ superioris in via agri fullonis. Est enim piscina hæc, & dicitur superior respectu Natatoriæ Siloe, quæ ex hac piscina, & ex fonte Siloe aquam recipit tanquam inferior.* Hæc Brocardus, qui ibidem prosequitur agere de aliis piscinis in Ierusalem existentibus, quæ nunc ad rem nostram non faciunt.

Aquæductum fabricat.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3321.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 299.

ANNO regni sui decimotertio, vt *num. 2.* probabimus, Ezechias rebellauit à Rege Assyriorum, & non seruiuit ei, quemadmodum traditur *4. Reg. cap 18. ver. 7.* Dicitur autem rebellasse, nō improprie, vt putat Lyranus, quia videlicet noluerit recipere eum: sed vere & proprie, vt arbitror, rebellauit, quoniam ex proposito se exemit à subiectione Regum Assyriorum, nec voluit amplius seruire eis, nec solita illis pendere tributa. Nam, vt bene notat Abulensis, à diebus Achaz, qui petierat auxilium à Theglath Phalasar Rege Assyriorum, vt legimus *4. Reg. cap. 16. v. 7.* & postmodum, Dei prouidentia, ab eodem afflictus valde fuit; tametsi ei resistere non ausus esset, quin potius frustra muneribus ipsum placare curasset, quemadmodum dicitur *2. Paralip. cap. 28. ver. 20. & 21.* Ab eo, inquam, tempore, videtur Iudæ Regnum aliquatenus semper remansisse subiectum Regibus Assyriorum, eisq; aliqua quotannis soluisse tributa. Quod etiam colligi potest ex his, quę habentur *4. Reg cap. 18. v. 14.* vbi legimus, Ezechiam misisse nuntios ad Senacherib Regem Assyriorum oppugnantem Lachis, ac dixisse: *Peccaui, recede à me, & omne quod imposueris mihi, feram.* Quid enim est, *Peccaui?* nisi aperte fateri, se non debuisse ab eo rebellare? aut ei negare tributa, quæ prius tum ipse, tum pater eius, eidem pendere consueuerant? Idem quoque elici potest ex his, quæ *in eodem Regum* 1

Rebellat à rege Assyriorum.

cap. ver.

ap. versic. 20 habentur, & reperta inueniuntur *Isai. cap.* 36. *vers.* 5. de Rabsace, qui missus à præfato Rege Assyriorum, acerbe admodum increpabat Ezechiã, quod à Senacherib recessisset, ac rebellare ausus esset.

2 *Quod hoc anno id egerit.*

Quod autem hæc Ezechiæ Regis Iuda à Rege Assyriorum defectio, hoc circiter anno acciderit, inde satis comprobatur, quod anno insequenti, (vt nos ibidem probabimus,) statim idem Senacherib, ingenti coacto exercitu, contra Ezechiam venerit. Non enim credibile est ipsum, attenta maxime tam grandi eius potentia, sustinere diutius voluisse aut differre talem vlcisci defectionem. Neque vero videtur Ezechias ante hæc circiter tempora rebellare potuisse à Rege Assyriorum; tum quia regnum Iuda prius valde attenuatum ac debilitatum fuerat, propter maximas plurimasque calamitates, quas regnãte Achaz, perpessus fuerat; tum quia ex supradictis constat, Ezechiam, ante & post Israeliticam captiuitatem, in restaurando Dei cultu fuisse occupatum; & denique, quia si multo ante hæc tempora, hæc defectio contigisset, vtique non à Senacherib, sed à Salmanasar, qui tunc regnabat, ei statim bellum illatum fuisset. Quare non possum Abulensi subscribere, qui *super 4. Reg. capitul.* 18. *quæst.* 25. dicit, credendum quidem esse, quod ex dicto tempore, Achaz soluerit tributa Regibus Assyriorum; Sed tamen Ezechiam cum regnare cœpit, noluisse ea soluere, & ideo, inquit, ascendit contra eum Senacherib. Verum si hoc esset, sequeretur ipsum Salmanasar, qui pene eodem tempore regnare cœpit super Assyrios, quo Ezechias super Iuda, hanc defectionis iniuriam, toto regni sui tempore, nimirum decennio, aut dissimulasse, aut vindicare non valuisse. Neutrum autem credibile est. Non enim fortius erat Iudæ regnum, regno Israel, quod tamen idem Salmanasar, simili de caussa, aggressum cepit, & extinxit. Ecquis dubitare queat, quin tum præsertim, quando proximus terræ Iudæ cum exercitu numerosissimo moenebatur, & parta de Israelitis tam grandi victoria audacior factus fuerat; quin, inquã, tunc (si aliquam ab Ezechia offensionem accepisset,) tam commoda ei occasione oblata, facillime potuisset Iudæam quoque inuadere, & habitatores eius in Assyriam deportare? Dicamus igitur Ezechiã, non à Salmanasar, sed à Senacherib, & consequenter hoc circiter anno, defecisse.

3 *Tempus prophetiæ Nahum.*

Per idem tempus, videlicet quando Ierosolymis vulgari cœpit, quod Senacherib Rex Assyriorum, audita Ezechiæ Regis Iuda defectione, parabat exercitum, & profectionem suam contra Iudæos; credimus prophetare cœpisse Nahum, qui in numero duodecim Prophetarum minorum septimus numeratur. Idque colligimus ex his, quæ B. Hieronymus *in eiusdem Prophetæ prologo* dicit in hæc verba: *Iam enim decem tribus ab Assyriis ductæ fuerant in captiuitatem, sub Ezechia Rege Iuda; sub quo etiam nunc in consolationem populi transmigrati, aduersus Niniuem visio cernitur. nec erat parua consolatio, tam his qui iam Assyriis seruiebant, quam reliquis qui sub Ezechia de tribu Iuda & Beniamin: ab eisdem hostibus obsidebantur, vt audirent, Assyrios quoque a Chaldæis esse capiendos.* Hæc B. Hieronymus, qui licet ibi videatur referre prophetiam Nahum ad illud tempus, in quo Senacherib oppugnabat ciuitates Iudææ: rationabilius tamen videtur eiusdem prophetiæ initium ponere sub anno, qui ipsius Senacherib aduentum in Iudæam proxime præcesserat; tum quia communior opinio est, Nahum prophetasse post Israeliticam captiuitatem, & antequam venisset Senacherib contra Iudæam, vt late probat Ribera *in præludio* 2. *suorum commentariorum in duodecim Prophetas minores*; tum quia quæ *in* 1. *capite prophetiæ Nahum, a vers.* 1. *vsque ad* 7. habentur; tametsi (vt citatus Auctor ibidem exponit) ad subuersionem quoque Niniue pertinere possint; magis tamen proprie ad prænunciandum tremendum aduentus Senacherib furorem, qui in proximo expectabatur, spectare videntur; cuius etiam Senacherib interfectio, tanquam non multos post annos subsequutura, ibidem licet subobscure, prædici creditur. Quare, quod ait B. Hieronymus, Nahum prophetasse contra Assyrios, etiam ad consolationem Iudæorum, qui ab eisdem hostibus obsidebantur; ita accipiendum puto, ac si dictum esset: qui ab eisdem hostibus paulo post obsidendi erant, iuxta dictum illud satis vulgatum: *De proximo accingendus, quodammodo habetur pro accincto.* vel, qui præ hostium timore, & expectatione, iam quoquomodo obsideri videbantur.

4 *Contra ponentes dictam prophetiam sub aliis regibus.*

Decipiuntur ergo Iosephus, qui *lib.* 9. *Antiq. cap.* 11. ponit Prophetiam dicti Nahum contigisse Ioatham in Iuda regnante, & Auctores vtriusque Chronologiæ, maioris scilicet & minoris Hebræorum, & Genebrardus eosdem secutus; quorum primus *cap.* 20. alter vero *Decuria* 5. tertius autem *lib.* 1. aiunt, Nahum tempestate Manasse Regis Iuda prophetasse: Et Clemens Alexandrinus, qui *in* 1. *Stromatum* affirmat, eundem Nahum prophetasse post Ezechielem. Quod si esset, profecto non potuisset prænuntiare aduentum Senacherib in Iudæam, neque eius occisionem, quæ constat Ezechiæ temporibus accidisse, & consequenter multo ante Manasse & Ezechielis tempora præcesserant. Sane quod aliqui dicunt, & præcipue Dionysius Carthusianus *super Nahum cap.* 1. Niniuitas, cum ad prædicationem Ionæ pœnituissent, post aliquantulum temporis ad vomitum rediisse, & idcirco Spiritum sanctum per Nahum prædixisse eosdem perituros: non puto posse accipi de prima illa Niniuitarum recidiuatione, quæ post actam, prædicante Iona, pœnitentiam, subsecuta est, vt fusius probat Ribera *super Nahum cap* 2. *num.* 5. *vsque ad* 16. Sed de alia longe posteriori præuaricatione. Nam propter illum priorem Niniuitarum relapsum, iam permiserat Dominus eos ab Arbace Medo, & Beloso Babylonio subuerti, quemadmodum nos sub annis mundi 3215. *num.* 2. & 3234. *num.* 2. diximus. Cum autem post dictam subuersionem, iterum refloruisset Niniuitarum Imperium, vt sub anno mun. proxime citato *num.* 3 & 4. demonstrauimus, pluresque subinde Reges potentissimos habuisset, denuo ad grauissima peccata Niniuitæ redeuntes, à Merodac Rege Chaldæorum iterum capi, ac subiugari meruerunt, vt infra sub anno mundi 3335. *num.* 1. dicemus.

Dictum Carthusiani quomodo sit intelligendum.

5 *Quando impleta sit prophetia Nahum de interitu Niniue.*

Vtrum autem subuersa tunc fuerit Niniue, quãdo capta fuit à Merodac, & an hæc sit illa vrbis subuersio quam prædixit Nahum in prophetia sua, dubitari potest: quoniam ex vna parte constat Tobiam (quemadmodum in libro ex eius nomine inscripto apparet) cum tota familia sua habitasse in Niniuem, vsque ad obitum suum, quem quadragesimo circiter regni Merodac anno accidisse sub anno mundi 3371. *num.* 2. dicemus, & *Tob. c. vlt. ver.* 4. aperte dicitur, quod postea quam lumen recepit (hoc autẽ contigisse regni anno Asaraddon circiter quarto infra sub anno mundi 3329. *num.* 1. & 3. apparebit,) ipse Tobias reliquum vitę transegit in gaudio, & demum morti appropinquans, prædixit prope esse interitum Niniue. Ergo signum est, quod quando à Merodac (anno scilicet regni eius quarto, vt nos sub anno mundi 3335. *num.* 1. dicemus) capta fuit, nequaquam

subuer-

subuersa est. Ex alia vero parte, videtur tanta illius regni reuolutio, in qua omnis Assyriorum potentia ad Chaldæos translata esse perhibetur, non sine magna aliqua Metropolis eius clade fieri potuisse. Quamobrem probabilius videtur, ipsam quidem Niniuem tunc à Merodac non omnino fuisse subuersam, sed tamen valde admodum labefactatam, atque humiliatam: Tobiæ vero domum tunc temporis aliquo modo ab incendiis ac rapinis, diuina prouidentia fuisse præseruatam. Porro quanquam istam quoque prædictæ ciuitatis calamitatem atque humiliationem reor comprehensam fuisse, saltem implicite, in illo onere ipsius Niniue, hoc est in illa graui admodumque minaci prophetia, quam contra Niniuem edidit Nahum: Propriam tamen ac primariam illius vrbis subuersionem, à prædicto Propheta, longe priusquam euenerit, prænunciatam, crediderim esse illam nimirum, quam postea Tobias quoque moriens, non solum suo vaticinio confirmauit, sed etiam in proximo futuram prædixit. Illa namque eius verba, quæ habentur *Tob. cap. vlt. vers. 6. Prope est interitus Niniue; non enim excidit verbum Domini*: Certe de nullo Domini verbo, verius accipi posse videntur, quam de illo, quod factum fuerat per Nahum. Nam quod ibi 70. Interpretes exponunt de Iona, non videtur satis tutum; quia prænuntiatio interitus Niniue facta per Ionam, fuit ad certum tempus determinata, videlicet post quadraginta dies, & insuper conditionata, nimirum nisi intra prædictos dies, ad prædicationem Prophetæ, qui ad ipsam mittebatur, conuersa esset. Secuta namque conuersione, statim euersionis sententia reuocata est. At vero Nahum neque vllum in sua prophetia præcisum tempus præfinit, neque vllam talem apponit conditionem; sed absolute supponit, Niniuem in peccatis suis omnino aliquando fore subuertendam. Tobias autem addidit: *In proximo*. Quare de vna eademque subuersione ambo prophetasse videntur. Quæ autem ea fuerit, nos infra sub anno mundi 3371. *num.* 5. dicemus. Quanquam quod attinet ad prophetiam Nahum nemini dubium esse debeat, quin non prædictam modo, sed & reliquas item mox secuturas eiusdem vrbis subuersiones vniuersaliter complecti voluerit, & præcipue illam, (quæ forte fuit ceterarum maxima,) quam anno eidem vrbi postea illatam fuisse à Nabuchodonosor Rege Babylonis, post deuastatam Alexandriam, quemadmodum aperte idē Propheta insinuat, prænunciatque *capite sua Prophetia 3. v. 8. & deinceps*, & nos sub anno mundi 3452. *num.* 2. dicemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3322.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 300.

Senacherib ascendit in Iudam.

1 ANNO regni Ezechiæ Regis Iuda decimo quarto, ascendit Senacherib, qui & Sargon, Rex Assyriorum in Iudam; & obsedit ciuitates munitas, *4. Reg. c. 18. vers. 13. & Isai. cap. 36. vers. 1.* & misit Tharthan, vnum de Principibus suis, cum parte exercitus, in Azotum, qui cepit eam, *Isai. c. 20. v. 1.* Quæ audiens Ezechias Rex, & intelligens, hæc esse velut præludia malorum, ac tandem omnem belli impetum, contra Ierusalem fore conuertendum, festinauit parare se ad resistendum. Et primo quidem de Principum suorum consilio, obturauit capita fontium, & cunctos riuos aquarum, qui erant extra vrbem, ne venientes Assyrii aquas ad ipsorum

Ezechias parat se ab eo defendere.

vsus inuenirent. Deinde curauit accelerari, continuarique ædificia, quæ cœperat, murorum, ac turrium, pro vrbis munitione, & ad instaurationem Mello in ciuitate Dauid, & parari omnium generum armamēta. Deniq; instructo exercitu, conuocatisq; omnibus in platea portæ ciuitatis, habuit ad eos concionem, qua cunctos ad bellandum animauit, eo præsertim vsus argumento, quod hostes propriis duntaxat viribus confiderent: *nos autem*, inquit, *in Domino, qui nobiscum est auxiliator noster, & pugnabit pro nobis*, *2 Paralip. capit. 32. v. 1 vsq; ad 9.*

Magna vi auri atque argenti frustra eum placare nititur.

2 Vt autem audiuit Ezechias, quod Senacherib cepisset aliquas ciuitates munitas, & obsideret Lachis, & cuncta ei prospere admodum succederent: Tanta hostium progressione perterritus, misit ad Senacherib legationem, obsecrans, vt discederet à ditione sua, simulque offerens se paratum illi deinceps soluere, quicquid sibi imposuisset. Qui indixit Ezechiæ trecenta argenti talenta, & auri triginta. Igitur corrasto omni argento quod reperit posuit in thesauris domus Domini, & domus Regiæ, ablatisque laminis aureis, quas ipse affixerat valuis templi, dedit Ezechias omnia Regi Assyriorum, *4. Reg. cap 18. vers. 14. vsque ad* 17. Porro Senacherib, his acceptis, non modo non recessit de terra Iuda, sed de vrbe Lachis, quam obsidebat, missis ad Ezechiam, & ad populum Ierosolymitanum nuntiis, videlicet Tharthan, Rabsaris, & Rabsacem, cum manu valida, ac minacibus literis blasphemiæ plenis, nitebatur perterrefacere Ezechiam Regem, vt vltro traderet se ei, & ciuitatem, & omnia: atque his artibus procurabat auertere populum à suo proprio Rege, & à fiducia, quam Rex populusque habebant in Deo patrum suorum, vt late describitur *cap. Reg. citato vers. 17. vsque ad finem capitis, & cap. Paralipom. proxime adducto versicul. 9 vsque ad 20. & Isai. cap. 36. per totum.* Quæ cum perlata essent ad Ezechiam Regem, scissis præ dolore vestibus, & opertus sacco, misit confestim nuntios saccis pariter opertos, ad Isaiam Prophetam, qui nuntiarent ei omnia, quæ fecerat petebatque Rex Assyriorum, vt super hoc consuleret Dominum, oraretque pro populo. Ipse vero Rex, sacco vt erat obuolutus, ingressus domum Domini, enixe orabat Deum aduersus blasphemias Regis Assyriorum, ac non multo post confortatus fausto Isaiæ vaticinio, creditur remisisse nuntios Senacherib vacuos, nimirum cum expressa protestatione, quod nullo modo volebat tradere ei ciuitatem, neque recedere à spe, quam habebat in Domino Deo suo, quem sciebat esse omnipotentem, & valde misericordem erga seruos suos. Reuersi ergo nuntii ad Senacherib, qui tum recesserat de Lachis, inuenerunt eum expugnantem Lobnam. Factum est autem Dei prouidentia, vt quemadmodum prædixerat Isaias, eodem met tempore, quo Senacherib prædictorum nuntiorum relationem auscultabat; de repente à quodam audiret, egressum esse Tharacam Regem Æthiopiæ, vt pugnaret contra ipsum. Creditur autem iste Rex Æthiopum venisse in auxilium Regis Ægypti, contra quem etiam tunc Senacherib bellum gerebat, vt scribit Iosephus 10. *Antiq. cap. 1. sub finem.* Itaque his auditis Senacherib, qui alioqui Ezechiæ admodum iratus, voluisset confestim totis viribus ascendere ad expugnandam Ierusalem, coactus est, cum exercitu bene instructo, quantocius obuiam ire prædicto Regi Æthiopiæ. Veruntamen, ne quid interim pro obtinenda etiam Ierosolyma, intentatum relinqueret, denuo misit alios nuntios, ac literas prioribus peiores ad Ezechiam, si forte his permotus, traderet se ciuitatemque ei. At ille acceptis literis de manu

Diuino fretus auxilio literas negat se traditurum ciuitatem.

Cogitur Senacherib ire cum exercitu in Ægyptū.

nuncio-

nunciorum & lectis, ascendit in domum Domini, & illis coram Domino expansis, deuote admodum orauit pro sua populiq; de vi ac potentia tam impij Tyranni liberatione: Et exaudita est oratio eius. Et enim eodemmet tempore prophetauit Isaias contra Senacherib, misitq; diuinam nuntiari Ezechiæ visionem, quam viderat, nimirum quod Dominus audita ipsius Ezechiæ deprecatione, disposuerat protegere ciuitatem, & regis Assyrij superbiam frangere, & non sinere ipsum ingredi Ierosolymam, sed nec obsidere eam, aut vel vnam sagittā contra ipsam iacere: Quin etiam eundem cogere, per viam qua venerat, reuerti; tertio scilicet anno ex quo ascenderat in Iudæam, vt numero insequenti ex eadem Isaię prophetia probabimus. Quæ omnia fusius describuntur 4. *Regum cap. 19. versic. 1. vsque ad 35. & Isa. cap. 37. versic. 1. vsque ad 36.* Itaque Ezechias eodem Isaiæ vaticinio animatus, etiam hac vice constanter nuntios remisit ad Senacherib inanes, qui relicta parte exercitus sui in Iudæa, iam profectus fuerat in Ægyptum, vt suos, qui tum oppugnabant Pelusium, ab aduentu Æthiopum defenderet, quemadmodum dictum est, & clarius tradit Iosephus *lib. 10. antiquit. in calce capitis 1.* Quare qui Ierosolymis erant Iudæi, tametsi non omnino tunc ab hostibus liberati, nihilominus sublato maiori periculo, valde admodum subleuati sunt.

Isaias prophetat contra Senacherib.

3 Et hoc est, quod prædixerat Ezechiæ Regi Isaias, illis verbis, quæ habentur 4 *Reg. cap. 19. versic. 19. & Isa. c. 37. v. 30. Tibi autem Ezechia hoc erit signum: Comede hoc anno quæ reperreris; in secūdo autem anno, quæ sponte nascuntur; porro in tertio anno seminate & metite, &c.* Quæ verba, quia aliquanto obscuriora sunt, neque ab omnibus in vno eodemq; sensu accepta videntur, & tamen recta eorum intelligentia ad historiæ veritatē plurimum refert: Propterea necessarium erit ea hic exponere. Sed prius sciendum est, quod Iosephus Scaliger *lib. 5. de emendatione temporum in capite cui titulus est, De initio Ezechiæ pij regis:* ex recitatis Scripturæ verbis colligit, primum & secundum regni Ezechiæ annum, & item decimumquartum, & decimumquintum ex parte fuisse sabbaticos. Nam cum septimus quisque annus, qui ex vi Mosaicæ legis erat sabbatizandus, non ab initio anni sacri, cuius exordium erat in vere; sed ab initio anni vulgaris, qui incipiebat in autumno, exordiri soleret, vt tradit idem Scaliger *libro citato, in capite de anno sabbatico.* & nos sub anno mundi 2584 *num. 4.* probauimus; putat Scaliger in autumno anni primi regni Ezechiæ cœpisse annum remissionis, terminasse vero in autumno anni secundi eiusdem Regis; & similiter inchoasse iterum annum sabbaticum in autumno anni decimiquarti, ac desiisse in autumno decimiquinti: Et hoc probat, quia, inquit, quando Ezechias anno regni sui decimoquarto pertimescebat obsessam iri Ierosolymam à Senacherib Rege Assyriorum; dixit Ezechiæ Isaias Propheta: *Comede hoc anno quæ reperreris* (subaudi de veteribus terræ fructibus remansis) *in secundo autem anno, quæ sponte nascuntur* (quia, inquit, annus erat sabbaticus,) *porro in tertio anno* (nimirum exacto sabbatico) *seminate & metite, &c.* Ex qua expositione, si vera esset, necessario conficeretur, primum pariter & secundum regni Ezechiæ annū aliquid de anno sabbatico participasse, vt dictum est; siquidem remissionis annus septimo quoque anno recidebat: Verum enim vero arbitror Scaligerū in prædictorum expositione verborum allucinari: Quandoquidem ex ipsomet sacræ textu euidentissime constat, Isaiam proposuisse ibidem Ezechiæ, quæ dicta sunt de vescendis fructibus primo veteribus, mox sponte natis, & denique seren-

Isaiæ verba explicantur.

Scaligeri expositio.

Refutatur.

dis, in signum quo confirmaret certo adimplendum iri vaticinium à se prolatum de reditu Senacherib, per viam qua venerat, in terram suam, & simul ad insinuandum tempus dictæ reuersionis, quemadmodum optime docent illius loci expositores. Etenim solebant Prophetæ ad confirmandas prædictiones suas, quædam alia particularia illis quodammodo annexa prænunciare, vt per hæc, priora comprobarent. Possem plurima eiusmodi exempla proferre, sed nunc sufficiat illud admodum illustre, quod habetur 1. *Reg. cap. 10. vers. 1. vsq. ad 7.* Vbi cum Samuel prædixisset Sauli, quod regnaturus esset super Israel; pro demonstratione suæ veritatis signo, prosequitur prædicere signa, quæ eidem euentura erant in via, per quam rediturus erat ad patrem suum: Et denique *versic. 7.* subiungit: *Quando ergo euenerint signa hæc omnia tibi, fac quæcunque inuenerit manus tua, quia Dominus tecum est*: Quasi diceret; Cum videris hæc signa, prout dixi, euenisse, scias pariter certissimum esse, quod prius prædixi tibi, nimirum breui te fore Regem populi Israelitici, & consequenter habiturum à Domino potestatem, quæcunque tibi bene visa fuerint, faciendi. Sed quodnam, obsecro, signum fuisset reuersionis Senacherib in patriam suam, si Isaias prænunciasset Ezechiæ, quod in proximo erat initium anni sabbatici, & quod propterea deberet tunc comedere, quę reliqua erant de fructibus iam collectis; & in sequenti anno, quæ sponte, hoc est sine cultura nascerentur; in tertio autem anno, seminare & metere? &c. Numquid Ezechias legis Mosaicæ obseruantissimus, si in anno regni sui primo incidisset annus sabbaticus, ignorare potuisset, eundem quoque sabbaticum in decimoquarto incepturum, atque in eo à rusticanis operibus omnino cessandum, & tantummodo sponte nata fore comedenda: exacto autem ipso remissionis anno, posse seminari ac meti? Certe non videntur hæc, quæ notissima fuissent Ezechiæ, danda eidem pro signo discessus Senacherib: nihil enim ad id facere videbantur. Huc accedit quod (quicquid dicat Scaliger) si recte supputentur anni ab introitu Israelitarum in terram Chanaan, vnde incipit æra annorum sabbaticorum, quemadmodum nos sub anno mundi 2583. *num. 2.* probauimus, atque deducantur vsq; ad annos regni Ezechiæ, proculdubio comperiemus, non in primo, neque in decimoquarto, sed in tertio, & decimo, & decimoseptimo regni Ezechiæ annis, annum sabbaticum incidere debuisse, vt manifeste in tabulis licet intueri. Denique si verum est, quemadmodum sub anno mundi numeroque proxime citatis probauimus, Ex multis annis ante Babylonicā captiuitatem, non fuisse in vsu apud Hebręos annorum sabbaticorū obseruantiam: profecto neq; Ezechiæ temporibus illam celebratam esse credendum est: alioqui etiam Iosias, qui postea nō fuit ipso Ezechia Mosaicæ legis minus zelator, eandem quoque suis temporibus retinere curasset, & Scriptura sacra inter res pias ab ipso gestas, aliquam etiam de celebratione anni remissionis mentionem, alicubi facere non neglexisset. Quare verus ac germanus memoratorum Isaiæ verborum sensus ille est, quem communiter explicant plures sacri illius loci expositores, nimirum: Hoc erit tibi signū ô Ezechia, quod Senacherib non sit obsessurus Ierusalem, sed rebus infectis, cogēdus sit redire cum turpitudine Niniuen ciuitatem suam, vt prædictum est. Comedetis hoc anno tu & populus tuus fruges veteres, hoc est, tum quas ante Assyriorum aduentum iam collegeratis, tum quæ post agrorum vastationem ab ipsis factam, remanserunt: in sequenti vero anno, quia Assyrij in Iudæa à Senacherib relinquendi crebris incursioni-

Auctoris expositio.

bus non permittent Iudæos vacare agriculturæ, vescemini his, quæ sponte nascentur. At in tertio ab hinc anno, quoniam appropinquante autumno, & non prius reuerteretur Senacherib in terram suam, libere tunc ac sine vllo hostium metu, poteritis pro libito deinceps serere, plantare, metere, & comedere fructus laborum vestrorum.

Isaias nudus incedens prænunciat ignominiosam Ægyptiorum atque Æthiopum captiuitatem.

4 Eodem anno regni Ezechiæ decimoquarto; eo scilicet tempore quo capta est Azotus à Tharthan, vno ex primariis Senacherib regis Ducibus; Isaias Propheta (vt ipsemet *in capite 20. suo* ait) detractis sibi calceis & sacco, quo erat indutus, ad iussum Domini incessit nudus, per tres, vt creditur, dies, in signum & portentum Ægyptiis atque Æthiopibus, quod scilicet post tres annos, vel (vt alij exponunt) tribus annis, à rege Assyriorum, infestandi erant valde, & in deditionem, discalceiati, ac nudis natibus, magna cum ipsorum ignominia abducendi erant captiui, *ijs à cap. citato per totum.* Vbi duo occurrunt adnotanda: Primum est, iccirco Dominum voluisse eiusmodi ignominiosam Ægyptiorum Æthiopumque afflictionem, quam ab Assyriis passuri erant, signo vsque adeo opprobrioso in Iudæa tunc præcipue prænunciari, ac diuulgari, quando ipsi quoque Iudæi ab Assyriis valde opprimebantur, vt propterea tandem Iudæi stabiles permanerent in ea fiducia, quam habere tenebantur in Domino Deo suo, quamque prædicaverat eis ipsorum rex Ezechias, & vt nō confiderent se posse ab Ægypti Æthiopiæque regibus aduersus Assyrios adiuuari. Alterum est, quod de tempore huius Ægyptiorum Æthiopumq; calamitatis, & item de rege Assyriorum, qui eis postea eam intulerit, nihilominus certi asserere possumus. Nam licet ex supradictis constet Senacherib hoc eodem anno profectum esse contra Tharacam regem Æthiopiæ; & pariter contra regem Ægypti diutina Pelusij obsidione bellasse, vt scribit Iosephus 10. *antiquit. cap.* 1. Attamen quia (quemadmodum ibidem subditur) quando post multa, frustrari conatus suos vidit, reb. infectis rediit in Niniuem, vbi, vt idem Auctor c. 2. ex Beroso refert paulo post interfect' fuit; propterea nō videtur prænunciata Ægyptiorum Æthiopumq; calamitas, ab ipso Senacherib infligi potuisse, nisi forte alicui magis arrideat coniectari, eundem Senacherib, præ nimia indignatione, quod Pelusium expugnare non valuisset, in suo reditu, Ægyptios atque Æthiopes, quotquot in eo bello à suis capi contigerat, memorata affectos ignominia, abduxisse: quod certe non videtur improbabile, præsertim cum iam numero præcedenti dictum sit, ipsum Senacherib non nisi tertio ab hoc anno in patriam reuersurum, & probabilius videatur Prophetam, flagellum illis gentibus breui, quam longo post tempore superuenturum prædixisse. Quanquam si memorata clades (vt quidam putant & ex citato Isaiæ cap. *versic.* 3. vbi trium annorum meminit, elicere nituntur) post tres annos accidisset; proculdubio oporteret eam ab Asarhaddon filio ac successore Senacherib Ægyptiis atque Æthiopibus fuisse illatam. Sed neque hoc certum est: quoniam nondum satis exploratum habemus, num Isaias ibi magis indicare voluerit malum illud post tres annos venturum, an potius tribus duntaxat annis duraturum: Et præterea probare non possumus, quod Asarhaddon Ægyptios Æthiopesque vnquam bello oppresserit. Quo fit, vt non absurdum quoq; fuerit opinari, hanc Isaiæ prophetiam, ad valde posteriora tempora (vt sæpe solent in suis prædictionibus Prophetæ,) respexisse, puta ad multas grauesq; admodum vastationes, quas postea Ægyptiis atque Æthiopibus aliisque finitimis nationibus inflixit Nabuchodonosor, vt nos sub anno mundi 3451. *num* 4. & 5. adnotabimus. Nec refert, quod Nabuchodonosor fuerit rex Babylonis, quia tunc etiam dominabatur Assyriis, & regnum eius ad Monarchiam pertinebat Assyriorum, quemadmodum nos sub anno mundi 2016. *num.* 5. diximus, & sub anno 3315 *num.* 1. iterum dicendum erit. Quod si præfata Isaiæ prophetia in hoc postremo sensu accipienda est: profecto coniectari possumus, id quod in ea, trium annorū, memoratur, indicare, eandem post tres ab excidio Ierosolymitano annos, fore implendam, quemadmodum sub anno mundi proxime citato dicemus, significare illud, *In tribus annis,* quod habetur apud eundem Isaiam *cap.* 16. *versic.* 14. Et hæc in re perobscura, probabiliter disseruisse sufficiat.

Quæ alia hoc anno Isaias prophetauerit.

5 Eodem regni Ezechiæ anno, creditur Isaias prophetasse cetera omnia, quæ à citato prophetiæ suæ cap. 20. vsque ad 39. continentur: Inter quæ exstat *capit.* 22. *versicul.* 15. *vsque ad finem capitis*, vaticinium, quod idem Propheta, iubente Domino, protulit contra impium Sobnam præpositum templi. Hic, vt nonnulli tradunt, & refert Hector Pintus *super citato Isaiæ capit.* cum esset Sacerdos & Pontifex, persuaserat Iudæis ne crederent Prophetarum prædictionibus, & ipse aduersus Ezechiam regem cum Senacherib conspirauerat, & insolentius præ superbia, nimium sibi arrogans, putabat à nemine se suo posse officio priuari. Ad hunc ergo missus à Domino Isaias, dure admodum increpauit eum, prædicens ei, quod de illo tam sublimi ministerio deponendus erat, & quasi gallus gallinaceus, inde asportandus, cum ignominia moriturus in terra aliena, & quod in eius locum sufficiendus erat Eliacim filius Helciæ, & alia huiusmodi, quæ deferebantur loco Isaiæ citato.

De Sobna præposito templi, & Isaiæ vaticinio contra eum prolato.

Vbi aduertere oportet, quod memorati Sobna & Eliacim, valde diuersi erant ab illis, quorum fit mentio 4. *Reg. cap.* 18. *versicul.* 18. & 37. & *cap.* 19. *versic.* 1. quia illi de quibus loquitur Isaias, erant, ambo Sacerdotes: ij vero qui locis Reg. allegatis memorantur, erant Laici, & ministri Regij. Sobna enim, vt ibidem dicitur, erat Scriba Regis, & Eliacim, dicitur fuisse præpositus domus, nimirum regiæ; vel Procurator, vt ait Iosephus 10. *antiquit. capit.* 1. & late probat Abulensis *super* 4. *Regum cap* 18. *quæstione* 33. Nec refert, quod vterque Eliacim, dicatur filius Helciæ: quia non inconuenit, quod eodem tempore fuerint duo Eliacim, filij duorum patrum eiusdem nominis, sicuti sub anno mundi 3208. *num.* 4. diximus extitisse quendam Oziam, Prophetæ Amos interfectorem, ac filium Amasiæ, qui ambo, pater scilicet, & filius erant Sacerdotes Idolorum in Bethel, & consequenter longe diuersi ab Ozia filio Amasiæ Regis Iudæ. Quis autem fuerit memoratus Eliacim filius Helciæ, de quo vaticinatus est Isaias, nos sub anno mundi 3451. *num.* 2. indicabimus.

De duplici Sobna, & Eliacim & Helcia.

6 Sub finem eiusdem anni regni sui decimiquarti, vt paulo post probabitur; ægrotauit Ezechias vsq; ad mortem. Et cum audisset ab Isaia Propheta, quod in illa infirmitate moriturus esset, conuersus ad parietem, orauit fletu magno ad Dominum: qui exaudiuit eum, & per eundem Prophetam, prædixit, promisitque dare ei perfectam, tertia post die, sanitatem, & insuper addere vitæ eius annos quindecim, ac liberare ipsum ciuitatemque suam de manu regis Assyriorum. Pro cuius promissionis confirmatione, petenti Ezechiæ signum, data est optio, num vellet, vt cresceret vmbra an retrocederet, quo respondente, vt retrocederet decem gradibus, confestim orauit Isaias Dominum, & ecce mirabiliter retro redit sol in cœlo, *Ecclesiast. cap.* 48. *versic.* 26. & pariter

Ezechias mortali ægritudine corripitur.

Mira dici productio.

vmbræ

vmbræ in horologio solari, quod fieri iusserat Achaz pater Ezechiæ, decem gradibus, seu lineis retrocessit: atque ita præter naturæ ordinem productus fuit dies ille horis decem, amplius quam essent ceteri illius temporis. Simile quid accidisse etiam temporibus Iosue, diximus sub anno mundi 2584. *num.* 19. Et item de vno ex posteris Selæ filij Iudæ, quod stare fecerit Solem, nos sub anno mundi 2300. *numer.* 1. adnotauimus. Itaq; Ezechias, vt Propheta iniunxerat, apposita loco affecto massa caricarum, tertia die sanus è lecto surgens, ascēdit in templum, vbi pro gratiarum actione cecinit canticū illud Domino, quod incipit: *Ego dixi, in dimidio dierum meorum, &c.* Acciderat enim ei hæc infirmitas circa medietatē dierum suorum, non ætatis, sed regni. Et hæc omnia fusius describuntur 4. *Reg. cap.* 20. *versic.* 1. *vsque ad* 12. *& Isa. cap.* 38. *per totum.* Ex his ergo patet allucinari Iosephum, qui *lib.* 10. *antiquit. in principio capitis* 3. asserit, hanc Ezechiæ infirmitatem accidisse, paulo post percussum ab Angelo Senacheribi exercitum. Sed si Ezechiæ ægrotanti promisit Dominus liberare ipsum, & cum eo Ierosolymam de manu regis Assyriorum, vt aperte traditur 4. *Reg. cap.* 20. *versic.* 6. profecto consequens est, quod tunc nondū percussus esset exercitus eius. Præterea hæc percussio (ex supra *num.* 3. dictis, & item sub anno mundi 3324. dicendis) necessario ponenda est sub anno regni Ezechię decimosexto. Ergo si iam sexdecim prope annis regnasset Ezechias, quando promisit Dominus adiicere ei annos quindecim, vtiq; oporteret ipsum vno & triginta annis regnasse, & tamen Scriptura sacra asserit eundē, annos duntaxat viginti nouē in regno exegisse. Igitur non anno regni sui decimosexto, sed decimoquarto circiter desinēte, ægrotauit Ezechias: quindecim namq; vitæ anni mox additi, prædictam præcise viginti nouem regni eius annorum summam efficiunt. Quoniam autem Senacherib, licet tunc iam profectus esset in Ægyptum, vt dictum est, partem tamen exercitus sui in Iudæa reliquerat, & redire ad obsidendam Ierusalem ipse decreuerat: recte propterea promisit Dominus liberare Ezechiam, & ciuitatem de manu regis Assyriorum. Quod & re ipsa postmodum præstitit, vt sub anno mundi 3324. *num.* 1. *&* 2. dicemus. Porro quæ nos contra proxime adductam Iosephi positionem diximus, militant pariter contra aliorum quoq; Hebræorum sententiam, quam refert S. Hieronymus *super Isa. c.* 39. vbi, *Tradunt*, inquit, *Hebræi, ideo ægrotasse Ezechiam, quoniam post inauditam victoriam Iudæorum, & Assyrij regis interitum, non cecinerit laudes Domino, quas cecinit Moyses Pharaone submerso, & Debbora interfecto Sisara, & Anna genito Samuele. Vnde commonitum esse fragilitatis suæ, rursumque post corporis sanitatem, & signi magnitudinem, offerre aliam occasionem superbiæ, quam, vt prudens & Dei cultor, vitare debuerat, nec monstrare alienigenis diuitias suas, quas Deo tribuente possederat.* Hactenus ille de Hebræorum traditione, quam tanquam S. Doctoris auctoritate firmatam (tametsi eam ipse nec probasse, nec refutasse, sed simpliciter retulisse videatur) secuti sunt nonnulli ex modernis scriptoribus, alioquin valde probati, nempe Didacus Stella in opere, quod Hispano sermone edidit, de contemptu vanitatum mundi *parte* 3. *cap.* 53. & Caspar Sanchez *concione* 3. *feria* 6. *post Dominicam* 1. *Quadragesima*, *non procul a fine.* Qui si sacram lectionem accuratius ponderassent, proculdubio intellexissent, dici nullo modo posse, quod Ezechias ideo grauissima illa infirmitate punitus fuerit, quia Canticum Deo nō cecinerat pro mirabili illa Assyriorum percussione: quoniam iste Assyriorum interitus, vt probatum est, biennio circiter post dictum Ezechiæ languorem accidit.

Ezechias sanitati restitutus canit Deo canticum pro gratiarū actione.

Iosephi positio refellitur.

Quædam Hebræorum traditio refutatur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3324.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 302.

1 ANno regni Ezechiæ decimosexto; rediens ab Ægyptiaco bello Senacherib valde iratus quod illud ei non ex sententia successisset, & intelligens Ezechiam nullatenus sibi velle Ierosolymam tradere, iunctis copiis secum de Ægypto adductis, cum his quas in Iudæa reliquerat, protinus Ierusalem obsidere parabat. Sed in ipso obsidionis initio, priusquam potuisset vel vnicam sagittam contra vrbem iacere, Ecce Angelus Domini, qui vt vindictam sumeret de blasphemiis, quas impius Rex cōtra Deum Israel proferre ausus fuerat, & vt pariter impleretur Prophetia Isaiæ sub anno mundi 3322 *num.* 3. relata, de rege Assyriorum humiliando, & Iudæis tertio anno ab ipsius infestatione omnino liberandis, interfecit in vna nocte centum octogintaquinque millia in castris Assyriorum, cum Principe exercitus ipsius Senacherib, qui mane diluculo consurgens, visa tam ingenti atque inopinata suorum strage, quantocius, relictis omnibus, ipse cum paucis qui remanserāt illæsi, cōfusione atq; ignominia plenus, properauit ad suos, mansitq; in Niniue, 4. *Reg. c.* 19. *v.* 35. *&* 2. *Paral. c.* 32 *v.* 21. *& Isa. c.* 37. *v.* 36. *& Tob. c.* 1. *v* 21. *& Ecclesiast. cap.* 48. *v.* 24. De isto Senacherib rege Assyriorum, quod bellum intulerit Ægyptiis, tradit etiam Herodotus *lib.* 2. *valde post medium*, & item Berosus antiquissimus Chaldæorum scriptor, qui (vt testantur Iosephus 10. *antiq. c.* 10. *&* 11. & B. Hieronymus *super Isa.* 37.) insuper addit, eundem regem, in suo reditu de expeditione Ægyptiaca, iuxta Ierosolymam amisisse de exercitu suo centum octogintaquinque millia viros, pestilentia, nocte vna diuinitus interemptos. Vnde satis perspicue licet inferre (quod alias quoque non semel adnotauimus) Berosum Annianum, apud quem nulla prorsus Senacheribi mentio reperitur, à vero Beroso valde esse diuersum. Quod autem ex vero Beroso Iosephus & B. Hieronymus vbi supra referunt, Senacheribi exercitum, peste diuinitus immissa, fuisse deletum; quamuis nō videatur repugnare Scripturæ sacræ, dicenti, eundem ab Angelo fuisse percussum: Quandoquidem scimus Angelum Domini temporibus Dauidis euagina to gladio apparuisse super Ierusalem, ac percussisse pestilentia populum, quemadmodum sub anno mundi 3017. *num.* 1. dictum est: Attamen probabilius videtur hoc exterminium non peste, sed aliqua alia ratione ab Angelo fuisse perpetratum: alioqui non potuissent Rex populusq; Iudæorum spoliis atq; opibus Assyriorum ibidem relictis, vtpote tali contagio infectis, valde ditari: quod tamen factum fuisse, ex sequēti numero dicendis manifestum fiet. Ceterum hic dissimulare nequeo, non recte Antonium Sabellicum *Æneade* 2. *lib.* 3. *paulo post medium*, mirabilem hanc Assyriis à Deo inflictam cladem, quam ingenue, & simpliciter ad mentem sacri textus, de cuius veritate dubitare non licet, referre debuerat, nescio ad quid, tali hæsitatione, ac verborum circuitu retulisse, vt de re tam aperte in sacro eloquio contestata, quasi suspensum quodammodo lectoris animum relinquere voluisse, videri possit.

Senacheribi exercitus ab Angelo percutitur.

Berosum Annianum à vero Beroso esse diuersum.

Arguitur Sabellicus.

2 In tempore illo, id est, vt mox ostendemus, non multo post Senacheribi de Iudæa discessum, Bero-

Ad quid Berodac rex Baby.

lonie miserit Ezechia legationem.

dach Baladan filius Baladan rex Babylonis, occasione accepta, quod audisset Ezechiam regem Iuda grauiter admodum ægrotasse, sed eximio Dei beneficio conualuisse, misit ad eum legatos cum literis ac muneribus, specie quidem, vt congratulationis officio fungerentur, re vera autem, quemadmodum creditur, vt interrogarent eum de portento quod acciderat, quemadmodum expresse traditur 2. *Paral. cap. 32. versic.* 31. hoc est, de mirabili illa vnius diei productione, quæ ipso Ezechia ægrotante, facta fuerat. Cum enim Chaldæi, qui præ ceteris nationibus Astronomicis obseruationibus operam dabant, assignare non possent caussam, cur illa dies præter rerum ordinem fere in duplum protensa fuisset, audissentq; id cœlitus in gratiam regis Iudæorum factum esse, induxerunt, vt probabile est, filium Regis, vt mitteret, qui caussam rei sciscitarentur, & quoniam Chaldæi adorabant Solē tanquam astrorū omnium Principem, credibile item est, eosdem quoq; misisse munera Regi Iudæorum, vt & ipsi honorarent eum, quem Deus ipsorum eo miraculo tantopere magnificauerat. Itaque Ezechias suscepta tanti Regis, atque honorifica legatione, plus iusto lætatus, & elatus animo est, nec satis ei visum est legatos omni, quo par erat honore excipere, ac petitionibus ipsorum plene satisfacere, sed insuper multa ambitione, complacuit sibi ostendere eis omnia, quæ habebat in domo sua, & in thesauris suis; nimirum magnam vim auri atque argenti multitudinemque admirandi operis vasorum: aromatum quoque, ac varij generis vnguentorum, pigmentorumque, & aliarum rerum preciosissimarum ingentem copiam, 4. *Reg. cap. 20 vers. 12. vsque ad* 14. Quæ profecto omnia necesse est, paulo ante, videlicet ex quo percussus ab Angelo fuerat Assyriorum exercitus, de eorum demum manubiis, ab ipso Ezechia fuisse congesta: quandoquidem ex supra dictis constat, quod ante dictum exterminium, ipse Ezechias erat valde attenuatus & pauper. Nam quicquid auri atq; argenti cogere potuerat, dederat regi Assyriorum, vt à terra sua discederet. Et quia ad explendam summam talentorum sibi ab Assyrio impositam, non sufficerant, quæ in thesauris suis inuenerat; coactus fuerat, confractis templi valuis, auferre inde laminas aureas, quas illis antea affixerat. Quare necessario fateri cogimur, memoratam legationem, post percussos ab Angelo Assyrios fuisse transmissam: alioqui non potuisset Ezechias tot tantasq; diuitias ostentare suas.

Respondetur tacitæ obiectioni.

3 Sed hic aduertere oportet, quod prædictus Merodach (si fuit filius Nabonassaris, quemadmodum nos sub anno mundi 3306. *num.* 4. ostendimus, probantes eundem fuisse Nabonassar & Baladan) non regnare cœpisse, nisi septennio post hunc annum regni Ezechiæ decimumquartum: siquidem, vt patet in tabulis, postremus regni Nabonassaris annus concurrit cum regni Ezechiæ vigesimotertio; & primus regni Merodach cum eiusdem Ezechiæ vigesimoquarto. Quare necessarium est, alterum de duobus dicere: Vel hanc Merodach legationem, non hoc, sed vigesimoquarto regni Ezechiæ anno fuisse missam: Vel, quia non videtur credibile, tanto tempore fuisse dilatam, oportet fateri, istum Merodach, 4. *Reg. c.* 20. *v.* 12. appellari regem Babylonis, non quia tunc iam decessisset pater eius Baladan, sed quoniam à patre tunc regnante, iam designatus esset eius in regno successor, & iam aliqua regni negotia, cōsentiente patre, administrare cœpisset. Neque enim nouum est in Scripturis sacris, filium Regis dici Regem, etiam adhuc viuente ac regnante patre: Quandoquidem *Danielis cap.* 1. *versicul.* 1. Nabuchodonosor appellatur rex Babylonis, & tamen nondum vere erat Rex: regnabat enim tunc adhuc pater eius Nabolasar, qui tunc miserat filium suum Nabuchodonosor, ad bellicam quādam expeditionem in Syria conficiendam, quemadmodum nos sub anno mundi 3428. *nu.* 2. ex Beroso per Iosephum allegato, probabimus. Credimus autem, quod potius Merodach, & non pater eius Baladan, prædictos miserit ad Ezechiam legatos, quoniam communiter iuuenes sunt magis curiosi, & facilius admirari ac persuaderi solent, quam senes.

4 Displicuit autem valde in oculis Domini vana illa Ezechiæ opum suarum externa ostentatio, & multo magis interna cordis eiusdem Regis elatio, & habitatorum item Iudæ, & Ierusalem, quos, vt colligi potest 2. *Paral. cap.* 32. *vers.* 25. *&* 26. oportet pariter nonnihil intumuisse, quando viderunt legatos regis Babylonis, de tam longinquis regionibus venisse, admirātes regis Iudæorū celsitudinem, apud Deum quem ipsi colebant, tanti putatam, vt ad eius requisitionem, Sol, hoc est, ipsemet Babyloniorum Deus, contra proprium ac sibi naturalem cursum, retrocedere nō recusasset, tanquam si dicto Regi obedientiam præstare non fuisset dedignatus. Quamobrem iratus Dominus contra Ezechiam, & contra Iudam & Ierusalem, eo quod non dedissent gloriam Deo, sed potius tantorum beneficiorum occasione, inflati essent, volens ipsorum superbiam retundere, & ingratitudinē vindicare, misit Prophetā suum Isaiam, qui de hac re corriperet Regem, prædiceretque ei, futurum, vt rex Babylonis transferret omnia bona, ab ipso Ezechia, & à prædecessoribus suis congregata, in Babylonem, & filios ab eodem Ezechia generandus, seu nepotes illorum, seruire faceret in palatio suo. Vnde obiter colligi potest, Danielem, Ananiam, Misaelem & Azariam, qui *Danielis cap.* 1. dicuntur electi de semine regio, & qui de mādato Nabuchodonosor eruditi sunt, vt possent stare in palatio regis Babylonis fuisse posteros ipsius Ezechiæ, & de prosapia eius genitos, vt etiam infra sub an. mundi 3426. *num.* 3. dicemus. Veruntamen quia ad præfata Isaiæ verba humiliatus est rex Ezechias, & cum eo etiam habitatores Ierusalem, misertus eorum Dominus, intentatam distulit vindictam, vsque ad tempora filiorum Iosiæ, vt infra sub anno mundi 3428. *num.* 4. dicemus. Et hæc, quæ hic diximus, collecta sunt ex 4. *Reg. cap.* 20. *versic.* 12. *vsque ad* 20. *&* 2. *Paralipom. cap* 32. *versic.* 24. *vsque ad* 27. *& Isa. cap.* 39. *per totum*.

Ezechia superbia.

Punitio.

Humiliatio & punitionis dilatio.

5 Quod autem reliqua omnia, quæ à 39. Isa. capite vsque ad finem prophetiæ suæ habentur, idem Propheta deinceps, Ezechia viuente, vaticinatus fuerit, inde colligi potest, quod in principio prophetię suæ, vbi recenset Reges, sub quibus prophetauerat, nullum alium Regem ponit Ezechia posteriorem, sub quo ea prænunciasse suspicari possit.

Quando Isaias reliqua prophetauerit.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3325.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 303.

1 ANno regni Ezechiæ circiter decimoseptimo, oportet occisum fuisse Senacherib. Iste enim est annus regni eius septimus, vt patet in tabulis, & pariter vltimus, vt numero sequenti probabitur. Fuit autem mors eius miserrima valde: quandoquidem à propriis filiis interfectus est, in actu idololatriæ, quæ inter peccata computatur omnium grauissima; nimirum cum adoraret in templo Nesroch

Senacheribi interfectio quando & à quibus.

Deum

Deum suum, vt breuiter describitur *4. Reg. cap. 19. in fine, & 2. Paralip. cap. 32. vers. 21. & Tob. cap. 1. v. 14. & Isa. cap. 37. in calce capitis.* Et his consentiunt quæ ex Beroso scribit Iosephus *lib. 10. Antiq. cap. 2.* dicens, quod *Senacherib, cum peruenisset in Niniuem, paulo post, per insidias seniorum e filiis suis, Adramelechi & Selennari, vitam amisit, occisus in ipso templo Arasci, quem præcipuo cultu dignabatur.* Hucusque Berosus à Iosepho relatus. Vbi illud *paulo post*, oportet exponere, ac si dictum esset, post tres aut quatuor menses. Nam certum est, quod ipse Senacherib, postea quam amisso in Iudæa exercitu, venit in Niniuem, iratus aduersus Israelitas, multos ipsorum occidebat, & vbi audiuit, quod Tobias, qui tunc ibidem morabatur, occisorum corpora sepeliret, iussit ipsum quoque interfici, & omnia bona eius confiscari. At ille protinus, Dei fauore, & amicorum auxilio latitans cum filio, & vxore sua, quod sibi instabat periculum, feliciter euasit. Post dies vero quadraginta quinque, ex quo Tobias latitare cœperat, interfectus fuit impius Rex à filiis suis, vt dictum est, reditq; Tobias in domum suam, & tota ei substantia sua restituta fuit, *Tob. c. 1. v. 21. vsque ad finem capitis.*

2 Regnauit autem Senacherib annos fere septem, vt scribit Metasthenes Annianus, in hac parte receptus à Genebrardo *lib. sua Chronologia 1.* & ab aliis. Quanquam Io. Lucidus *lib. 4. de emendatione temporum, cap. 2.* Videns Annij Chronologiam, quam ipse sequitur, perperam ponere primum regni Senacheribi annum, concurrere cum anno regni Ezechiæ sexto, aduertensque inde sequi, eundem Senacherib necatū fuisse anno regni Ezechiæ duodecimo; quod aperte aduersatur Scripturæ sacræ *4. Reg. cap. 18. v. 13.* dicenti, ipsum Senacherib venisse anno regni Ezechiæ decimoquarto cum exercitu contra Iudæos: ad tollendum apertissimum hoc Annianæ Chronologiæ mendum, coactus fuit corrigere, vel potius corrumpere textum sui Metasthenis, dicens, vitio scriptorum commutatos fuisse numeros annorum Senacheribi, & Asarhaddon; & pro eo, quod textus dicti Auctoris, inquit, mendose habet, *Senacheribum regnasse septem annos, Asarhaddon vero decem*; corrigi debere, vt è conuerso dicat, *Senacherib decem annis regnum tenuisse, Asarhaddon autem septem*: alioqui, subiungit, non potuisset Senacherib peruenire ad decimumquartum regni Ezechiæ annum. Sic Lucidus, vt Chronologiam suam à manifestissimo errore vindicaret. Sed iuxta nostram temporum supputationem, quemadmodum in nostris tabulis apparet, nulla opus est, aut habenda ratio debet huius vanæ correctionis, quin potius reiicienda est tanquam commentitia & falsa, & quæ magis probatis Auctoribus aduersatur.

De annis regni sui.

3 Eodem anno ad finem vergente, regnauit in Niniue Asarhaddon, vt dicitur locis Reg. & Isa. & Iosephi *num. 1.* citatis. Quare primus regni eius annus, pro maiori parte, concurrit cum sequenti, vt in tabulis adnotatum inuenies. Erat autem Asarhaddon filius Senacheribi minor, vt ibidem exprimit ex Beroso Iosephus. Et hic fuit rex Assyriorum quadragesimus primus & vltimus, eo nimirum modo, quo sub anno mundi 3355. *num. 1.* declarabitur.

Regnat in Niniue Asarhaddon.

4 Per idem quoque tempus, videlicet non multo post necem Senacheribi (quemadmodum colligi potest ex his, quæ habemus *Tob. cap. 1. versicul. 24. & cap. 2. versic. 10.*) contigit, vt sanctus Tobias, qui ad officia pietatis, præsertim vero mortuos sepeliendi, de more suo, exercenda redierat, quadam die defatigatus à sepultura, cum iactasset se iuxta parietem ibique præ lassitudine, protinus obdormire cœpisset; inopinato quodam casu, ex calido hirundinum stercore, quod cecidit super oculos eius, repente cæcus factus sit. Quam ob rem ipse contra Deum non est contristatus, sed in sancto eius timore immobilis perseuerans, agebat Deo gratias omnibus diebus vitæ suæ. Insuper & cognatos ei insultantes, vitamque eius irridentes, sapienter admodum increpabat, redarguebatque, eo fere modo, quo legimus fecisse sanctum Iob. Quare, Scriptura ipsa attestante, manifestum est, eiusmodi tribulationem diuinitus Tobiæ fuisse permissam, ad virtutem eius manifestandam, & vt posteris ipse nō secus ac olim sanctus Iob, miræ patientiæ suæ exempla relinqueret, *Tob. cap. 2. vers. 10. vsque ad finem cap.* Sane Tobias quinquaginta sex annorum erat, quando lumen oculorum amisit, atque in ea cæcitate perseuerauit annis quatuor integris, nimirum vsque ad annum vitæ suæ sexagesimum, vt dicitur *Tob. cap. vlt. v. 3.* Vbi aduertendum est, nos hic & vbicunq; de Tobiæ, tum senioris, tum iunioris, annis agemus, loqui semper secundum textum editionis latinæ vulgatum, & Romæ postremo recognitum, quem maioris esse auctoritatis atque aliis omnibus merito præferendum censemus: non ignorantes in 70. Interpretibus longe plures vtriusque Tobiæ annos reperiri.

Tobias visum amittit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3126.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 304.

ANno regni sui decimooctauo circiter inchoante, Ezechias ex vxore sua Haphsiba, vt colligitur *4 Reg. cap. 21. versicul. 1.* genuit Manassen, qui postea successit ei in regno, annos natus duodecim, quos hinc ad initium regni eius computare licet in tabulis. De cetero, quid aliud gesserit Ezechias in toto reliquo vitæ, regniq; sui tempore, Scriptura sacra non retulit, nisi quod ipse deinceps fuit diues & inclytus valde, & thesauros sibi plurimos congregauit, argenti & auri, ac lapidis pretiosi: aromatum item, armorumque vniuersi generis, & vasorum magni pretij: habuitque ouium greges, & armentorum, pene innumerabiles, atque horrea, ac cellaria frumenti, vini & olei, exuberantia, & præsepia iumentorum plurima, & insuper vrbes ædificauit, atque, vt vno verbo dicam, prospere egit cuncta quæ voluit, *2. Paralip. c. 32. vers. 27. vsque ad 30.* 1

Ezechias genuit Manassem.

Quam fuerit diues, & inclytus.

Per hæc circiter tempora, nimirum nō longe post initia regni sui, quemadmodum paulo infra probabiliter ostēdemus, Asarhaddon rex Assyriorum, misit de Assyria alias Gentes in terram Israel, vt habitarēt simul cum illis, quas olim illuc transmiserat auus eius Salmanasar rex, quando inde abduxerat decem tribus Israel, in Assyriam captiuas. Huius coloniæ denuo in terram Israel traductæ, obiter fit mentio *1. Esdræ cap. 4. versic. 2.* illis verbis: *Ædificemus vobiscum, quia ita vt vos, quærimus Deum vestrum. Ecce nos immolauimus victimas, a diebus Asarhaddon regis Assur, qui adduxit nos huc.* Super quæ verba, inter Expositores nonnihil interest temporis, & occasionis. Quidam enim dicunt hoc contigisse, quando ob idololatriam illarum Gentium immisit Dominus leones, qui deuorarent eas, & propterea iussit rex Assyriorum ibidem transmitti vnum de Sacerdotibus Israeliticis, qui doceret eas legitima Dei terræ, & cessaret ab eis plaga Leonum, vt nos sub anno mundi 3315. *num. 2. ex 4. Reg. cap. 17* diximus: quam plagam putant accidisse regnante ipso Asarhaddon, & ab eodem transmissas tunc fuisse cum illo Sacerdote 2

Asarhaddon nouas transmittit in Samariam coloniam.

Esdræ verba explicantur.

ſeu (vt putat Ioſephus *9. antiquit. cap. 14.*) cum aliquot Sacerdotibus, alias quoque Gentes, quæ Samariæ vrbes incolerent. Alij vero præfatum Eſdræ textũ exponentes, dicunt, non eſſe veriſimile, quod tamdiu, toto ſcilicet reliquo tempore regni Salmanaſar, & Senacherib, vſque ad tempora regni Aſarhaddon, manſerunt illæ nationes idololatræ in terra Iſrael ſine memorata vltione diuina, quam Ioſephus, *vbi ſupra*, putat fuiſſe peſtilentiam. Sed magis ſacræ Scripturæ credendum eſt, aſſerenti, fuiſſe plagam leonum. Putant ergo iſti, diuinã hanc illis Gentibus caſtigationem eueniſſe regnante Salmanaſar, videlicet non multo poſtquam illæ gentes venerant habitare in terram Iſrael: Et nihilominus etiam ipſi concedunt, quod poſtea Aſarhaddon alia de cauſſa nouas quoque colonias de Aſſyria in Samariam traducendas curauerit, vt ex loco Eſdræ adducto manifeſtum eſt, & negari non poteſt. Quin etiam ex Hiſtoria Scholaſtica addunt, Salmanaſar paucos adduxiſſe Gentiles in vrbes Samariæ: Aſarhaddon autem poſtea multo plures, totamq; regionem illam alienigenis populis repleuiſſe. Quod ſi quis percunctetur, quænam ex prædictis duab. opinionibus verior ſit: Dicimus, id non facile demonſtrari poſſe, quoniam neq; Scriptura ſacra, neque Ioſephus, aut alius ſcriptor antiquus & grauis, quẽ viderim, exprimunt tempus memoratæ calamitatis; neque quis ex prædictis Aſſyriorum regibus miſerit ibi ſacerdotem aut ſacerdotes, qui illas Gentes, veri ſummique Dei cultum edocerent. Veruntamen ſecunda opinio nobis multo rationabilior videtur: Quamuis, vtcunq; res fuerit, nihil referat: quandoquidem, vt dictum eſt, quauis opinione poſita, neceſſarium eſt admittere, quod Aſarhaddon rex Aſſyriorum miſerit de Aſſyria gentes, quæ Samariæ vrbes inhabitarent. Probabile vero eſt, id circa initia regni ſui feciſſe, & hanc huius miſſionis cauſſam fuiſſe, quod Aſarhaddon non multo poſt ac regnare cœpit, veritus ſit, ne propter ingentem illam cladem à patre ſuo recens in Iudæa habitam, & item ne ob paucitatem Aſſyriorum in vrbib. Samariæ tunc commorantium, Iudæis forte in mentem veniret, regiones illas adeo ipſis proximas, & alias ad ſe pertinentes, inuadere atque occupare, quas poſtea idem Aſarhaddon, ob bella ſibi à fratribus ſuis imminentia, recuperare non poſſet: propterea vt bene firmaret dominium, quod habebat in terra Iſrael, nouas illic Aſſyriorum colonias traduci curauerit, quæ in omnem belli euentum, Regi Iudæorum reſiſtere valerent.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3329.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 307.

1 ANno regni Ezechiæ Regis Iuda, vt videre eſt in tabulis, vigeſimoprimo, qui erat regni Aſarhaddon Regis Aſſyriorum quartus, vt patet in tabulis; Tobias ſexagenarius, à cæcitate ſua curatus fuit, quemadmodum traditur in libro nominis eius, *cap. 11. verſic. 3.* Et omnia item tunc acta ſunt, quæ in eod. lib. *cap. 3. vſque ad 14.* latius deſcribuntur, & nos hic compendio recenſebimus. Contigit ergo triginta octo dieb. ante eius illuminationem, quemadmodum ex infra *num. 3.* dicendis patebit, vt Tobias in Niniue, vbi tum habitabat, tandem aliquando diuturnæ cæcitatis tædio affectus, & crebris cognatorum ſuorum, præcipue vero vxoris, exprobrationibus nimium moleſtatus, putaret expedire ſibi magis mori, quam viuere, & proinde ſedulo oraret Dominum, vt ſi ei placeret, præciperet in pace recipi ſpiritum eius. Accidit quoque eodemmet die, vt Sara filia Raguelis conſobrini Tobiæ, quæ cum patre ſuo habitabat non valde procul à Rages ciuitate Medorum (vt colligitur ex textu 70. Interpretum, *Tob. cap. 6.*) ab vna de ancillis ſuis improperata, tanquam interfectrix ſeptem maritorum (quos tamen non ipſa, ſed Aſmodæus nequam immunditiæ ſpiritus, occiderat) grauiter id ferens, deuote admodum rogaret Dominum, vt aut ipſam de tali improperio liberaret, vel certe de hac vita eam educeret. Eodem igitur tempore factum eſt, vt vtriuſque preces pariter exauditæ fuerint in conſpectu Domini, qui ad vtroſq; ab anguſtiis quibus premebantur, liberandos, miſit Angelum Raphaelem, per quem ambo tandem voti compotes facti ſunt, & iuxta exultatione repleti. Res autem hoc modo acta eſt. Putabat Tobias ſenior, finita oratione ſua, placere Deo, vt breui moreretur, propterea confeſtim accerſito Tobia filio ſuo (qui tunc, quemadmodum ex dictis ſub anno mundi 3314. *num. 2.* conſequitur, & apparet in tabulis, poterat eſſe annorum circiter viginti,) præmiſſiſque eidem paternis aliquot documentis, quæ habentur *Tob. cap. 4. verſic. 1. vſque ad 21.* dedit ei chirographum, quo poſſet recipere pecuniam, quam multis ab hinc annis, cuidam Gabelo habitanti in Rages ciuitate Medorum, gratis accommodauerat, præcepitque vt inquireret ſibi aliquem virum fidelem ac viæ gnarum, qui deduceret eum in Rages. Exiens itaq; Tobias filius, vt miſſionem patris impleret, Ecce, diuina prouidentiã, protinus oſtendit Angelum Raphaelem, ſub ſpecie egregij cuiuſdã iuuenis, ad iter faciendũ parati, quem cum percunctatus eſſet de via ducente in Mediam, inuenit eum viæ, tum Gabeli, omniumque apprime inſtructiſſimum. Introductus ergo Angelus ad ſenem promiſit ſe ducturum ac reducturum filium eius ſanum & incolumem. Quare paratis, quæ in itinere portanda erant, Tobias filius, cum Angelo, qui ſe Azariam vocari faciebat, perrexit annuente patre, matre autem flente & conſulante eam ſene. Itaq; cum feciſſent primam manſionem occidente ſole iuxta fluuium Tygrim, voluiſſetque Tobias iunior ad flumen lauare pedes, vidit immanem quendam piſcem ad ſe deuorãdum properantem. Perterritus ergo Tobias exclamauit, ſed poſtea Angelo iubente, apprehendit branchiam eius, traxitque piſcem in terram, quem palpitantem exenterauit, & repoſito ſibi ſeorſum corde, iecore, & felle, quod ea vſui fore prædixiſſet Angelus, carnem piſcis, quã tunc opus erat pro ipſorum cœna, aſſauit: reliquam vero partẽ ſallierunt, vt eis pro viatico ſufficere poſſet. Percunctatus autẽ Tobias Angelum, dum ſimul proficiſcerentur, cognouit ab eo, quod cor ſiue iecur piſcis, poſitum ſuper accenſos carbones, fumum produceret ad extricãdum omne genus dæmoniorum validiſſimum; & fel eiuſdem, iunctum, mirifice valeret ad oculorum albugines curandas.

Tobias iunior cum Angelo proficiſcitur in Rages ciuitatẽ Medorum.

2 Poſt dies circiter octo, vt numero ſequenti probabitur, peruenerunt ad quoddam oppidum, in quo habitabat Raguel Tobiæ ſenioris conſobrinus. Indicauit ergo Angelus Tobiæ iuniori, oportere eos hoſpitari apud ipſum Raguelẽ, quia habebat filiam vnicam nomine Saram, quæ ipſi Tobiæ iuniori iure propinquitatis debebatur cũ omni ſubſtantia eius. Propterea ſuaſit ei, vt peteret eam dari in vxorẽ ſibi. Renuente autem Tobia, quod audiſſet illam ſucceſſiue traditam fuiſſe ſeptem viris, & ſingulos à dæmonio occiſos: replicauit Angelus, ne timeret, edocuitque quinam ſint, quibus præualere valeat dæmonium,

Filiam Raguelis propinqui iure petit. ducitq; vxorem.

Hiſtoria illuminationis Tobiæ.

& quo-

& quomodo ipse tutus esse posset ab eo. Itaque benigne suscepti à Raguele, & agnita propinquitate, osculati sunt se mutuo cum lachrymis, præ gaudio; & antequã discumberent, petiit Tobias dari sibi Saram in coniugem. Raguel vero nutabat, nec responsum dare audebat, veritus ne eidem contingeret, sicut & ceteris. Sed tandem Angeli rationibus, & cohortatione animatus, spospondit, & facta, de more, coniugij conscriptione, apprehensaque filiæ dextera, & patter Tobiæ, tradidit eã illi, diuinam vtrisque precatus benedictionem. Quibus expletis, epulati sunt simul omnes benedicentes Deum. Post cœnam, ductus Tobias ad cubiculum virginis, memor omnium quæ dixerat ei Angelus, posuit partem iecoris, quod de pisce sustulerat, super accensos carbones, hortatusque est sponsam suam, vt pariter orarent prima, secunda, ac tertia nocte, vt sic deinde possent cum sancto Dei timore, & absque dæmonis impedimento liberis gignendis operam dare. Quæ cum facere cœpissent, Angelus apprehenso dæmone Asmodæo, religauit eum, ne vlteriens eis nocere valeret. Raguel autem prima nuptiarum nocte, iussit clam effodi foueam, in quam, si forte interficeretur à dæmonio Tobias, antequam illucesceret, sepeliret eum. Sed vbi intellexit, quod ambo incolumes pariter obdormirent, lætus illico fossam impleri præcepit, & parari conuiuium, adiurauitque mane generum suum, vt duabus saltem hebdomadis apud se maneret: qui tam honestæ petitioni, reluctari quidem non valuit; verumtamen, ne diutius postea cogeretur protrahere reditum suum, si et deinde eundum esset in Rages ad Gabelum, & sic parentes suos de se valde sollicitos nimium contristaret: rogauit Azariam, nesciens quod esset Angelus Domini: qui accepto chirographo, assumptisque quatuor seruis, ac duobus camelis de domo Raguelis, perrexit ipse in Rages, recepitque à Gabelo pecuniam, & ipsum quoque Gabelum adduxit ad iuniotis Tobiæ nuptias. Vbi lætatus est valde, ac multa bona sponsis precabatur, cunctis qui aderant respondentibus: Amen. Itaque cum timore Domini nuptiarum conuiuia exercebant. Contra vero, dum hęc apud Raguelẽ agerentur, Tobiæ parentes, aduersi aliquid suspicantes, quod die statuto filius non reduisset, simul flere cœperunt: quanquam senior magis confideret, & vxorem interdum consulari niteretur.

3 Transacta autem secunda nuptiarum hebdomada, Tobias obtenta, licet ægre, à socero suo redeundi licentia, profectus est cum sponsa sua, ferens secum mediam totius substantiæ Raguelis partem, cum cautione scripta succedendi eidem in reliquis, iure hereditario, post obitum eius. Vndecim igitur diebus commode ambulantes, confecta itineris medietate, peruenerunt in Charan, *Tob. cap. 11. vers. 1.* Vbi Azaria consulente, reliquit Tobias vxorem, totamque cum ea familiam, vt lento quo cœperant gradu, prosequerentur iter suum: ipse vero cum Azaria aliquanto velocius præcedentes, alteram itineris medietatem quatuor diebus confecerunt. Septem enim diebus ante sponsam peruenerunt in Niniuem, vt *cap. citato vers. 18.* exprimitur. Ex quo colligi potest, inter Niniuem, & oppidum Raguelis, iter octo dierum extitisse. Interea mater Tobiæ, sollicite admodum præstolabatur aduentum filij sui, quotidie sedens in supercilio montis, secus viam prospiciens speculabatur; quando ecce tandem de longe vidit, agnouitque venientem filium; & festina nunciauit ieni, qui statim porrecta manu puero, qui eum deducere solebat, & cum eo mater, perrexerunt obuiam filio, quem præ gaudio cum lachrymis suscipientes, osculati sunt. Cum autem domum intrantes, ante omnia adorassent Deum, eique gratias egissent, liniuit filius oculos cæci patris, felle piscis, sicut præceperat ei Angelus, & post dimidiam fere horam, egredi cœpit albugo, qua apprehensa, & extracta, protinus visum recepit, & gaudentes ipse, & Anna vxor eius, & omnes qui nouerant eos, dabant gloriam Deo. Igitur triginta octo dierum circiter spatio, à profectione sua, rediit Tobias iunior, patremque cæcitate curauit. Octo namque diebus de Niniue venerat ad Raguelem, apud quem per quindecim moratus est dies, & inde rediens, vndecim diebus dimidium viæ cum familia sua confecit, reliquum autem cum Angelo quatuor diebus.

Redit cum sponsa ad suos.

4 Post septem vero alios dies, adueniens Sara vxor ipsius Tobiæ iunioris, cum vniuersa familia sua, & pecoribus, & camelis, & pecunia multa, cum à Raguele habita, tum à Gabelo recuperata, denuo lætificauit parentes viri sui: quibus Tobias filius narrabat omnia beneficia, quæ fecerat ei Deus, per Azariam comitem viæ suæ, venientesque consobrini sui, congratulabantur de vniuersis, quæ prospere euenerant domui Tobiæ, & septem dies integros duxerunt in gaudio exultantes. Quibus transactis, cœperunt inter se consulere, pater scilicet & filius, quidnam pro mercede dare deberent viro, qui duxerat ac reduxerat filium tot tantisque beneficiis cumulatum, decreueruntque seorsum illum rogare, si forte dignaretur accipere sibi medietatem omnium quæ attulerant. Quod cum fecissent, ille indicauit eis se esse Angelum Dei, qui obtulerat Domino orationes, & alia pietatis opera, quæ fecerat Tobias senior, & nunc se missum à Deo, vt curaret eum à cæcitate sua, & Saram pariter à dæmonis potestate liberaret, hortatusque est eos, vt benedicerent Domino, & prædicarent vniuersa beneficia eius, & vt in bonis operibus iugiter exercendis, perpetuo perseuerarent. Et his dictis, cœlestia repetens, statim Angelus ab eorum aspectibus disparuit. Ipsi vero tribus horis in facies suas prostrati, benedicebant Domino, & mox exurgentes, narrabant vniuersa mirabilia, quæ fecerat eis. Et tunc cecinit Tobias senior canticum illud Domino, quod legitur *in toto cap. 13. libri eius.* Sane ex his quæ Raphael Angelus Tobiæ patri, & filio corporalia beneficia præstitit, intelligere licet spiritualia, quæ nos iugiter Angelorum ministerio accipimus: nimirum, quod ipsi opera nostra bona precesque, & vota Deo offerunt, & ab eo quæ nobis profutura sunt, impetrata reportant. Ipsi ignaros docent, cæcos illuminant, actus dirigunt, corda & corpora regunt, & gubernant; denique mala arcent, ac nos bonis spiritualibus, atque interdum etiam temporalibus ditant, vt propterea cunctis innotescere facile possit, quantum ipsis debeamus, eosdemque venerari teneamur. De cetero Tobias senior, ab hoc sexagesimo ætatis suæ anno, superuixit adhuc annos quadraginta duos in gaudio. Nam compleuit annum vitæ centesimum secundum, vt dicitur *Tob. cap. 14. versic. 1. vsque ad 5.* Quoniam autem *cap. 12. versic. 20.* vbi in editione vulgata legimus; *Et narrate vniuersa mirabilia eius,* textus 70. Interpretum habet, *& scribite omnia quæ consummata sunt, in libro:* recte hinc Doctores colligunt, ipsos deinceps, patrem scilicet & filium, vt Angeli missionem implerent, librum titulo Tobiam, qui postea inter sacros receptus computatusq; fuit, conscripsisse, ac propterea nullum alium dicti libri Auctorem esse requirendum.

Sara Tobiæ vxor quando ad domum viri sui peruenerit.

Angelus sese manifestat Tobiæ patri ac filio.

Quis Auctor libri Tobiæ.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3331.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 309.

Baladan qui & Nabonassar Rex Babylonis moritur.

1 ANno regni Ezechiæ vigesimo tertio, oportet vita functum esse Baladan Regem Babylonis; quem nos sub anno mundi 3306. *num.* 4. probauimus esse illum Nabonassar, cuius sępe meminit Ptolemæus in libris Almagesti. Hoc namq; anno complentur anni viginti sex quibus ipsum regnasse ex eodem Ptolomæo sub anno mundi citato, ostensum est.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3332.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 310

Regnat in Babylone Berodach filius Baladan.

1 ANno regni Ezechiæ vigesimo quarto, regnare cœpisse in Babylone Merodach, siue Berodach Baladan, qui fuit filius prædicti Baladan, vt aperte dicitur 4. *Reg. c. 20. vers. 12 & Isa. c. 39. vers. 1.* & colligitur ex his, quæ sub anno mundi 3306. *num* 4. diximus. Hunc Regem Iosephus 10. *antiq. c. 3.* vocat Baladas: Genebrardus vero *lib. 1 sua Chronologia*, vbi agit de rebus regnante Ezechia gestis, & *lib.* 2. vbi de Monarchia Chaldæorum; quatuor de hoc Rege, sparsim dicit, videlicet ipsum eundem esse cum illo Rege, quem Ptolemæus *lib. 4. Almagesti c. 6. & 8.* appellat Mardokem padum, quod nos quoq; sub anno mundi 3306. *nu.* 4. ex Scaligero asseruimus. Item eundē Merodach fuisse Auum Regis Nabuchodonosor: & bene dicit, si de primo Nabuchodonosor, qui etiam Nabolasar dictus est, intelligit: si autem (vt videtur) de secundo, qui postea magni nomen adeptus est, non eius Auus, sed proauus fuit Merodach. Iste enim genuit Ben Merodac, qui genuit primum Nabuchodonosor seu Nabolasar, qui fuit pater alterius Nabuchdonosor, nimirum illius, qui postea transtulit Iudæos in Babylonem, & magni Monarchæ nomē obtinuit. Fuisse autem duos Nabuchodonosor, & priorem alio nomine appellatum esse Nabolasar, manifeste colligitur ex collatione verborum Berosi, quæ refert Iosephus 10. *antiq. c. 11. non procul a fine capitis*, cum his quæ ab eodem Auctore relata sunt *lib. 1. contra Apionem prope libri medium.* Tertio ait Genebrardus, prefatum Merodach anno regni sui duodecimo, abstulisse regnum Asarhaddon Regi Assyriorum, quem Sardanapalum esse censet, & omnem Assyriorum potentiam transtulisse ad Chaldæos. Quod verum quidem esse, non tamen id anno regni eius duodecimo accidisse credimus, sed quarto, in quo incidit mors ipsius Asarhaddon, vt sub anno mundi 3335. *num* 1. dicemus, & notatum est in tabulis. Forte autem Genebrardus credidit regnum Merodach inchoasse in anno, quo misit legationem Regi Ezechiæ, quod nos sub anno mundi 3324. *num.* 3. tetigimus. Deniq. putat Genebrardus, memoratum Merodach fuisse illum Regem Babylonis, qui Manassen Regem Iuda à ducibus captum, restituit in regnum suum, & hoc nos quoque sub anno mundi 3352. *num.* 1. comp. obabimus.

Quisnam fuerit iste Merodach & quæ egerit.

2 Cęterum Cardinalis Bellarminus *lib. 1. de verbo Dei c. 12.* credit, prædictum Merodach, fuisse illum Regem Niniue, qui *in lib. Iudith* appellatur Nabuchodonosor. *Nam, inquit, sub finem regni Ezechiæ Regis Iuda & patris ipsius Manasse, in Niniue post Senacherib, regnauit Asarhaddon, 4. Reg. c. 19. post Asarhaddon regnauit Merodach Baldan, cuius fit mentio 4 Reg. cap. 20. & Ierem. cap 50. nec non Isa. cap 39 qui quidem, Rex Babylonis erat, sed transtulit ad se etiam regnum Assyriorum; & propterea nulla deinceps in scripturis mentio fit Regum Assyriorum, sed solum Babylonis* Sic Bellarminus. Quem quidem sequimur in eo, quod dicit, Merodach subiugasse sibi regnum Assyriorum; sed nō credimus, quod Asarhaddon regnare cœperit sub finem regni Ezechiæ: quādoquidem sub anno mundi 3325 *num.* 3. ostēdimus ipsum Asarhaddon regnare cœpisse anno regni Ezechiæ decimo septimo, & sub anno mundi 3335. *num* 1. eundem Asarhaddon obiisse anno regni eiusdem Ezechiæ vigesimo septimo: & hæc clarius videri poterunt in tabulis. Quod autem præfatus Merodach, non fuerit ille Nabuchodonosor, de quo agitur in libro Iudith, nos sub annis mundi 3355. *num. 1. vsque ad 5.* & 3572. *num. 3. vsque ad 7.* disputabimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3333.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 311.

1 ANno regni Ezechiæ vigesimo quinto, oportet incidisse annum Iubilei decimi quinti: concurrit enim cum anno septingentesimo quinquagesimo æræ ab introitu Israelitarum in terram promissionis deductæ, vt patet in Tabulis.

Annus Iubilei 15.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3335.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 313.

1 ANno regni Ezechiæ vigesimo septimo, quemadmodum ex dictis sub anno mundi 3325. *nu.* 2. & 3. consequitur, oportet mortuum esse Asarhaddon Regem Assyriorum, cum regnasset annos decem, vt scribunt Genebrardus, & alij. Verum autem in bello ceciderit, aut quomodo, incompertum habemus. Quamuis constet, ipsum deuictum fuisse à Merodach Baladan Rege Babylonis, qui hoc tempore dicitur trāstulisse omnem Assyriorum potentiam ad Chaldæos, vt non semel scriptum reliquit Genebrardus *lib. sua Chronologiæ* 1. vbi agit de rebus sub Ezechia & sub Manasse gestis, & *item sub fi. eiu. libri*, vbi de sexta mundi ætate agere incipit. Idem confirmat Cardinalis Bellarminus *libr. 1. de verbo Dei c. 12.* & alij. Quamobrem Genebrardus *vbi supra*, facit Asarhaddon vltimum Regem Assyriorum, & eundem cum Sardanapalo. Aiteoim, quod Asarhaddon [illegible] significat, quod Latine, & Græce, Sardanapalus. Se[illegible] hoc est, oportet fateri duos extitisse Sardanapalos Assyriorum Reges; alterum temporibus Amasiæ & Oziæ Regum Iuda, de quo iam sub annis mundi 3215. *num.* 1. & 3234. *num. 1. vsque ad 5. exclusiue*, dictum est: alterum Ezechia regnante, de quo nunc agimus. Et hunc Asarhaddon siue Sardanapalum, credimus quidē fuisse vltimum Regem Assyriorum, qui regnabant in Niniue; sed non absolute vltimum Regem Monarchiæ, seu Imperij Assyriorum: quoniam constat, hoc Imperium habuisse aliquandu quidem regni sedem in Niniue,

Asarhaddon moritur.

Assyriorum potentia deuenit ad Chaldæos.

Duos fuisse Sardanapalos.

Quomodo Asarhaddon dici possit vltimus Rex Assyriorum.

aliquan-

aliquando autem in Babylone, quemadmodum sub anno mundi 2016. *num.* 5. diximus: & quandoque regem vnum in Niniue, alterum in Babylone, Imo vero & tertium in Media, quemadmodum accidit post primi Sardanapali obitum. Quod enim tunc aliquantisper tripartitum manserit inter Reges Niniue, & Babyloniæ, ac Mediæ, iam nos sub anno mundi 3234. *num.* 3. & 4. probauimus. Sic postea etiam contigit regno Græcorum, quod mortuo Alexandro, diuisum fuit inter Reges Asiæ, Ægypti, & Græciæ, vt suo loco dicetur, & illi fere semper inter se de summa rerum decertarunt, atque ita interim quandoque vnus, quandoque alter præualebat ceteris, sicuti diximus accidisse etiam hoc tempore regno Assyriorum, quando Merodach præualuit Asarhaddoni. Et propterea idem Merodach, qui prius, nimirum Ezechiæ temporibus, in Scripturis sacris, dicebatur Rex Babylonis, mox temporibus Manasse, dici quoque interdum cœpit Rex Assyriorum, tametsi adhuc regni sedem teneret in Babylone. Ex quo intelligimus, cur 2. *Paralip. cap.* 33. *versic.* 11. dicatur, quod Principes Regis Assyriorum cœperunt Manassen, & vinctum catenis duxerunt in Babylonem, nempe ad ipsum Merodach, qui residebat in Babylone, quamuis post deuictum Asarhaddon, titulum quoque Regis Assyriorum sibi vindicasset. Sic quoque Cyrus Rex Persarum post subactos Babylonios appellatur Rex Babylonis, 1. *Esdr. c.* 5. *versic.* 13.

2 Ceterum de hoc Assyriorum interitu, meminit Ieremias *cap.* 50. *suæ prophetiæ versic.* 18. vbi prædicit Dominum visitaturum Regem Babylonis & terram eius, sicut visitauerat Regem Assur. Eiusdem excidij mentionem quoque facit Iosephus *lib.* 10. *antiq. cap.* 3. dicens: Quod circa hæc tempora, videlicet Ezechia super Iuda regnante, Imperium Assyriorum, per Medos, dissolui contigit. Sed fallitur in eo, quod dicit, *per Medos*: debuisset enim dicere, *per Babylonios*, si bene nouisset distinguere, huius Imperij dissolutionem, quæ olim sub primo Sardanapalo, ab Arbace Medorum Rege facta fuerat, ab ea quæ nunc per Merodach Babyloniorum Regem perpetrata est. Vtrum autem hoc eodem tempore, Merodach Niniuem subuerterit; nihil aliud addere possumus his, quæ hac de re sub anno mundi 3321. *num.* 5. disseruimus.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3337.

QVINTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 315.

Ezechias Rex moritur

1 ANno regni sui vigesimo nono, ætatis vero quinquagesimo tertio circiter expletis, iuxta ea quæ sub anno mundi 3308. *num.* 2. explicauimus; necesse est Ezechiam Regem Iuda, ex humanis excessisse. Quo mortuo, vniuersus Iuda, eius exequias honorifice celebrauit, & sepelierunt eum super sepulchra filiorum Dauid; hoc est, vt exponit Caietanus, in loco præstantiori seu sublimiori, quam essent cetera sepulchra Regum, qui fuerant de posteritate Dauidis. Porro Ezechiæ res gestas saltem aliquas *capit.* 36. *vsque ad* 40. conscripsit Isaias Propheta in suis visionibus, & Auctor 2. *Paralip. in calce capitis* 32. Habemus etiam egregium huius Regis elogium *Ecclesiastici cap.* 48. *versic.* 19. *vsque ad trigesimum*, in quo præcipua eius gesta breuiter commemorantur. Cuius verba, sunt hæc: *Ezechias muniuit ciuitatem suam, & induxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupem, & ædificauit ad aquam puteum. In diebus ipsius ascendit Senacherib, & misit Rabsacen, & sustulit manum suam contra illos, & extulit manum suam in Sion, & superbus factus est potentia sua. Tunc mota sunt corda, & manus ipsorum: & doluerunt quasi parturientes mulieres. Et inuocauerunt Dominum misericordem, & expandentes manus suas, extulerunt ad cælum & Sanctus Dominus Deus audiuit cito vocem ipsorum. Non est commemoratus peccatorum illorum, neque dedit illos inimicis suis, sed purgauit eos in manu Isaiæ Sancti Prophetæ. Deiecit castra Assyriorum, & contriuit illos Angelus Domini. Nam fecit Ezechias, quod placuit Deo, & fortiter iuit in via Dauid patris sui, quam mandauit illi Isaias Propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei.* Hactenus verba Ecclesiastici.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3338.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 316.

ANno qui subsequebatur circiter ineunte, regnauit Manasses filius Ezechiæ super Iudam. 1
Duodecimum ætatis expleuerat annum Manasses, cum regnare cœpisset, & quinquaginta quinq; annis regnauit in Ierusalem. Et quidem in prioribus regni sui annis, iste Rex, multa, eadéq; valde impia, facinora perpetrauit, in conspectu Domini & totius populi, quæ ad tria præcipue genera reduci posse videntur. Primum genus est, quod ipse fuit Idololatra super omnes, qui ante ipsum extiterant Reges Iudæorum. Omnia namque pene gentium Idola coluit, ædificauitque eis excelsa, quæ dissipauerat Ezechias pater eius: & fecit lucos opacos, sicuti olim fecerat impius Achab in Samaria, 3. *Reg. cap.* 16. *versic.* 33. In quibus lucis, more Gentilium, post sacrificia Priapo immolata, in lupanaribus sub quibusdam specubus, seu domunculis, tentoriisve ibidem existentibus, sese recipientes, omnia inter se immunditiarum genera committebant, & propterea in eisdem locis, non solum impudicæ mulieres, sed effœminati quoque, hoc est, Ephebi, ad nefanda vltro perpetienda expositi, manere consueuerant, vt ex collatione eorum, quæ in varijs sacræ Scripturæ locis reperiuntur, colligi potest, nimirum, 3. *Reg. cap.* 14. *versic.* 23. & 24. *Et cap.* 15. *versic.* 12. & 13. & *cap. vlt. vers.* 47. & 4. *Reg. c.* 23. *vers.* 6. & 7. Vnum vero ex his lucis (quod intolerabile videri poterat) plantari voluit impius Manasses, in vno ex Atriis domus Domini, cum suo pariter simulacro, & effœminatorum ædiculis, tentoriorum more, ex tela per mulieres contexta, fabricatis, vt nos sub anno mundi 3406. *num.* 1. ex loco Reg. proxime adducto comprobabimus. Erexit quoque Manasses aras Baalim, & adorauit vniuersam militiam cœli, id est, omnia astra, quæ in cœlo sunt; Inprimis vero Solem, tanquam ceterorum Principem, cui equos, & currus consecrare solebant, vt patet 4. *Reg. cap.* 23. *versic.* 11. & lunam, quam appellabant reginam cœli, cui mulieres quando coquebant panes, quasdã honoris caussa, faciebant placentas, offerebantque libamina, vt colligitur *Ierem. cap.* 44. *versic.* 17. *vsque ad* 20. & ceteros Planetas: & duodecim signa Zodiaci, arietem cancrum, leonem, &c. quemadmodum traditur 4. *Reg. cap.* 23. *vers.* 5. & forte etiam alias ceterarum stellarum figuras, quas vocant arcturum, oriona hyades, & huiusmodi, quæ in militia cœli certum est comprehendi. Quibus omnibus extruxit Manasses altaria in domo Domini, hoc est, in duob. atriis tépli,

Manasses regnat in Iudam.

Primum genus impietatum eius

vide-

videlicet in atrio Sacerdotum, & in eo, qui dicebatur laicorum, nec erubuit ponere in templo Domini idolum. Et prӕterea proprium filium traduxit per ignem, id est, vt sub anno mundi 3293. *num.* 3. ex Iosepho exposuimus, obtulit proprium filium holocautoma ritu Chananӕorum, vel, vt alij interpretantur, consecrauit (contra prӕceptum Domini, quod habetur *Leuitici cap.* 18. *versic.* 21.) seu consecrandum tradidit filium suum idolo Moloch: quod quomodo fieri soleret, nos sub anno mundi 3406. *num.* 2. explicabimus.

Alterum genus impietatum Manasse.

2 Alterum genus impietatum Regis Manasse erat, quod ad consilia in rebus dubiis capienda, & de futuris euentibus, nolebat consulere Dominum per Sacerdotes seu Prophetas, quemadmodum facere consueuerant Dauid, Iosaphat, Ezechias, aliiq; Reges Deum colentes; sed declinabat ad vanas quasdam, superstitiosasque somniorum obseruationes: Item ad Augures, Ariolos, Aruspices, & Pythones, quos non solum de regno suo, non eiiciebat, vt prӕceperat Dominus *Deuter. cap.* 18. *versic.* 10. *vsque ad* 33. sed magis eos augere, ac multiplicare studebat. Erant autem proprie loquendo, Augures, qui ex auium garritu diuinare profitebantur: Arioli autem, & Aruspices, qui ex his, quӕ circa aras, & victimarum interiora conspici contingerent, ominabantur: Pythones vero, qui habebant spiritum familiarem, quem Pythonicum appellabant, indicantem eis, quid dubia sciscitantibus, respondere deberent. Huius exemplum traditur *Act. cap.* 16. *vers.* 16. Inseruiebat prӕterea Manasses maleficis artibus, habens secum Magos, & Incantatores, per quos faciebat abominationes pessimas, super omnia quӕ olim fecerant Amorrhӕi: atque prauis hisce exemplis seducebat peruertebatque populum Iudaicum, ac prӕcipue Ierosolymitanum, & peccare fecit eos in immunditiis Gentium, quas inde Dominus deleuerat.

Tertium genus impietatum eius.

Quartum genus prauaricationum eiusdem regis.

3 Tertium huius regis prauitatum genus fuit, quod iustitiӕ (cuius, ex officio, primarius custos esse debuerat) penitus oblitus, innoxios quosque inhumaniter occidebat, ita vt insontium sanguine, pene totam repleuerit ciuitatem. *Etenim* vt ait Iosephus 10. *Antiq. cap.* 3. *in omnes quotquot erant in Hebrӕis iustos, grassabatur cӕdibus, ne à Prophetis quidem cruentas manus abstinens: nam & ex eorum numero, per singulos dies, aliquem afficiebat supplicio, vt Ierosolyma inundaretur sanguine.* Sic Iosephus. Caussa autem, cur etiam Prophetas interimeret, erat; quia ipsum, & cum eo populum pariter arguebant, de tot tantisque sceleribus, quӕ quotidie, ipso rege inprimis auctore, committi videbant, & pro his, multa, eademque grauissima, eisdem à Deo imminentia mala prӕnunciatores, comminabantur. Et hӕc quӕ hactenus de Manasse diximus, ex 4. *Reg. cap.* 21. *vers.* 1. *vsque ad* 17. *&* 2. *Paralip. cap.* 33. *vers.* 1. *vsque ad* 11. excerpta sunt.

Quomodo crudeliter necauerit Isaiam.

4 Inter alios autem Prophetas, communis, tum Hebrӕorum, tum Catholicorum opinio est, quod Isaiam quoque, (tametsi socer eius esset, vt tradunt Hebrӕi, & refert S. Hieronymus *lib.* 5. *super Isaia cap.* 20.) Manasses, serra lignea, in duas partes secari, atque hoc crudelissimo supplicio necari iusserit, vt tradunt S. Epiphanius *in vita Isaie*, & S. Isidorus *in lib. de vita & morte Sanctorum, cap.* 39. & Eusebius *in Chronicis*, & Historia Scholastica 4. *Reg. c.* 32. & alij. Quin etiam B. Hieronymus *super Isa. cap.* 57. asserit, hanc esse certissimam Hebrӕorum traditionem. Quam tamen Abulensis *super* 4. *Reg. cap.* 21. *quӕst.* 18. improbare nititur, eo potissimum argumento, quod in prophetiӕ suӕ initio Isaias, non dicat se prophetasse sub Manasse, sed tantummodo sub prӕcedentibus regibus, videlicet Ozia, Ioatham, Achaz, & Ezechia. Ex quo elicit, ipsum non peruenisse ad tempora Manasse, sed Ezechiӕ temporibus obiisse. Verumtamen Abulensis argumentum non videtur satis firmum, prӕsertim ad refellendam opinionem adeo antiquam, atq; a talibus Auctorib. traditam, & communiter receptam, quӕ etiam in Martyrologio Romano registrata, sub pridie nonas Iulij, quotannis publice in Ecclesiis legitur: Quandoquidem Ieremias quoque in principio suӕ prophetiӕ dicit, se prophetasse à decimo tertio Iosiӕ anno, vsq; ad consummationem vndecimi anni Sedeciӕ in mense quinto: Et tamē constat, (vt ex sub anno mundi 3447. *num.* 8. dicendis patebit.) quod non tunc mortuus est, sed postea fleuit, scripsitque super Ierusalem desolatam lamentationes, ac deinde post occisum in mense septimo ab Ismaele Godoliam, cum vniuersus populus Iudaicus, qui remāserat in Iudӕa, fugisset in Ægyptum, illuc quoque cum eo perductus est Ieremias, vbi multa aduersus Iudӕos vaticinatus est, quemadmodum legimus *Ierem. c.* 41. *vsque ad* 45.

Isaia laudatio ex lib. Ecclesiastici.

5 Ceterum *Ecclesiastici cap.* 48. *versic.* 25. *vsque ad finem capitis* habemus Isaiӕ elogium, breue quidem, sed admodum illustre in hӕc verba: *Isaias Propheta magnus & fidelis in cōspectu Dei. In dieb. eius retro rediit Sol, & addidit regi* (nimirum Ezechiӕ) *vitam. Spiritu magno vidit vltima* (videlicet de aduentu Messiӕ: de vocatione Gentium; de Ecclesiӕ splendore; de nouissimo iudicii magni die; necnon de iustorum felicitate, ac damnatione impiorum) *& consolatus est lugentes in Sion*, (vt patet prӕsertim *Isa. cap.* 40.) *Vsque in sempiternum ostendit futura, & abscondita antequam euenirent.* Quӕ quam clare ostenderit, testatur B. Hieronymus *ad Paulam, & Eustochium in Prӕfatione in Isaiam* his verbis: *Deinde etiam hoc aduertendum est, quod non tam Propheta dicendus sit, quam Euangelista. Ita enim vniuersa Christi, Ecclesiӕque mysteria ad liquidum prosecutus est, vt non putes eum de futuro vaticinari, sed de prӕteritis historiam texere.* Sic S. Hieronymus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3351.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 329.

Habacuc prophetat.

1 ANno regni Manasse regis Iuda circiter decimo quarto, credimus Habacuc, qui inter duodecim Prophetas minores, octauo loco ponitur, prophetasse ea, quӕ habentur in Prophetia eius, vt colligi potest ex Auctore Chronologiӕ maioris Hebrӕorum, qui *c.* 20. ait, prӕdictum Habacuc prophetasse temporib. Regis Manasse. Et addit, quod ideo in initio prophetiӕ suӕ subticuit regis nomen tunc regnantis, quia erat improbus valde. Quibus verbis videtur indicare, quod Habacuc prophetauerit, antequam Manasses Rex captiuus duceretur in Babylonem, conuersusque esset ad Dominum. Et satis probabile videtur, quod paulo ante captiuitatem dicti regis, Habacuc ediderit Prophetiam suam: alioqui si peruenisset ad aures regis, facile eum aliis Prophetis hunc quoq; Manasses interfici curasset. Huic opinioni valde attident verba illa ipsius Habacuc *cap.* 1. *vers.* 4. *Lacerata est lex, & non peruenit vsque ad finem iudicium: quia impius* (subaudi Manasses) *prӕualet aduersus iustum*; hoc est iustos, (vsurpatur enim hic singulare pro plurali) *Propterea egreditur iudicium*

cium peruersum, &c. Nec ab eadẽ opinione alienus fuisse videtur S. Epiphanius, qui *in lib. de vita & interitu Prophetarum* ait, ipsum Habacuc ante duarum tribuum captiuitatẽ prophetasse. Quod & alij quoque confirmant, & quod magis vrget, ipsemet sacer eiusdem Prophetiæ textus *cap. 1. versic. 6. & seqq.* id ipsum apertissime demonstrat, dicens: *Ecce ego suscitabo Chaldæos, &c.* Vbi, vt tradunt sacri illius loci Expositores, prænuntiat validissima regis Nabuchodonosor Chaldæorumque potentiam ac ferocitatem aduersus plures nationes, & præsertim aduersus Iudæos suscitandam, vt cum ceteris Gentibus captiui ducantur. Quare manifestum fit, ipsum Habacuc non solum prophetasse ante duarum tribuum captiuitatem, sed etiam antequam regnare cœperit dictus Nabuchodonosor: alioqui non futura prænuntiasse, sed potius præterita narrasse, aut præsentia demonstrasse, videretur, & consequenter non Propheta, sed historicus magis dicendus esset. Cogimur itaque cum Ribera *Præludio 2. in Prophetas minores*, discedere ab opinione illorum, qui putarũt ipsum Habacuc prophetasse post abductos Iudæos in Babylonicam captiuitatem: Inter quos videntur fuisse S. Hieronym. *in Prologo super Habacuc*, & ibidem Theophilactus, & B. Theodoretus *in Prologo super duodecim Prophetas*, & Clemens Alexandrinus *in 1. Stromate*, & alij nonnulli.

Vtrum idem fuerit cum eo qui detulit prandium Danieli in Babylonem.

2 Vtrum autem iste Habacuc fuerit illemet, qui postea, iubente Domino, detulit prandium Danieli posito in lacu leonum, incertum est. Nam SS. Hieronymus, & Epiphanius putarunt esse eundem: alij vero diuersum: Quibus magis assentiri cogimur: Quandoquidem à prioribus regni Manasse annis, quando oportuit Habacuc Prophetam, perfectæ iam fuisse ætatis, quoniam iam prophetiæ spiritum acceperat, vsque ad missionem Danielis in lacum leonum, videntur fluxisse anni fere centum & quinquaginta, vt supputari potest in tabulis. Vnde oporteret ipsum Habacuc fuisse annorum pene centum octoginta, quando prandium Danieli detulit: quod non videtur verisimile, præsertim cum Scriptura sacra *Daniel. cap. 14 versic. 32.* dicat, quod tunc Habacuc coxerat pulmentum, & intriuerat panes in alueolo, & ibat in campum, vt ferret messoribus. Quæ procul dubio tam prouectæ ætatis viro conuenire nullo modo posse videntur. Ceterum Propheta Habacuc, præter ea quæ, vt dictum est, vaticinatur aduersus Iudæos, aliosque populos multos à Nabuchodonosor debellandos, atque in captiuitatem ducendos, prophetat etiam aduersus ipsos Babylonios, & item vniuersaliter contra vbique gentium persecutores iustorum, & denique in cantico, multa de Christo venturo prædicit, vt accurate legentibus totam prophetiam eius, innotescere poterit.

Quænam prophetauerit Habacuc.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3352.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 310.

Manasses à Deo castigatus emendatur.

1 ANno circiter regni sui decimo quinto, vt ex numero sequenti dicendis, probabiliter credi potest, videns Dominus, quod Manasses Rex, maiora in dies facinora perpetraret, nec quicquam Prophetarum monitiones, increpationesq; proficerent: quippe qui non solum eos audire contemneret, sed insuper tanquam multa febre phreneticus in illos, tanquam in Medicos ipsum curare volentes, quotidie amplius insaniret, sæuiretque ad grauiora procedẽs: superinduxit ei Principes Regis Assyriorum, qui Manassen dolo, vt ait Iosephus 10. *antiq. c. 4* interceptum, mox catenis ac compedib. vinctum duxerunt in Babylonem, vbi tam graui infortunio eruditus, & in se reuersus, & conuersus ad Dominum, anteriorum scelerum suorum eum valde pœnituit, oransque meruit à Deo misericorditer exaudiri, & item à Rege, qui eum tenebat captiuum, libere dimitti, ac remissus in regnum suum restitui. 2. *Paralip. c. 33. vers. 10. vsque ad 14. & loco Iosephi allegato.*

Quod tradicto regni sui anno captus fuerit.

Diximus Manassen anno regni sui circiter decimo quinto, qui erat vitæ eius vigesimus septimus, fuisse captum. Quia tametsi præcisus captiuitatis eius annus, neque ex sacro textu, neque ex Iosepho haberi possit: fuisse nihilominus illum quem diximus, satis probabiliter colligi potest ex Cardinali Bellarmino, qui *lib. 1. de verbo Dei cap. 12.* duo dicit: Nempe Holophernem venisse in Iudæam anno regni Manasse decimo sexto: Deinde subiungit quem Manassen paulo ante, puta anno præcedenti, Rex Assyriorum duxerat captiuum in Babylonem. Ex quibus quidem duobus dictis, licet primum nos sub anno mundi proximo, improbare intendamus; alterum tamen admitti posse videtur, præsertim cum illud, idem Auctor Iosephi testimonio aliquatenus confirmare videatur, qui 10. *antiq. cap. 4. in fine*, de Amone filio Manasse verba faciens, ait: ipsum innefaria patris sui opera fuisse imitatum: Per quod indicatur, Manassen, non nisi in ætate admodum iuuenili, peruersa illa opera, quæ nos sub anno mundi 3338. *num. 1. vsque ad 5.* recensuimus, perpetrasse. Quod alio quoque argumento comprobari potest. Nam ex quo Manasses non castigatione deterior, aut ad modicum duntaxat tempus emendatior factus est, vt communiter solent, qui iam in malis inueterati sunt: sed contra, adeo profecit, vt non modo ad pristinas vnquam redierit impietates, verum etiam deinceps easdem bonis operibus semper diluere curauerit: vtique non est verisimile, ipsum longiores moras, sed iuueniles tantummodo annos, vt Iosephus testatur, in memoratis sceleribus exegisse. Quare nos elicitam ex citatis Bellarmini verbis opinionem, longe probabiliorem putamus ea, quam tenet Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum, qui *cap. 24.* sine vlla probatione asserit, ipsum Manassen regem, anno regni sui vigesimo secundo, abductum fuisse captiuum in Babylonem, & deinceps triginta tribus annis egisse pœnitentiam. At vero sententia Rabbi Kimbi, qui *in c. Ezechiel 4.* impię ipsius Manasse vitę, totos quadraginta annos; resipiscentiæ autem ipsius, quindecim tantum tribuit; quemadmodum refert Genebrardus *libro suæ Chronologiæ 1.* vbi de his quæ sub Manasse acta sunt agit, procul dubio ex rationibus supra adductis, conuincitur esse falsissima.

Quisnam fuerit Rex Assyriorum qui Manassen tenuit captiuum liberumque dimisit.

3 Itaque si verum est, Manassen anno, vt diximus, regni sui circiter decimoquinto, vel, vt tradit Chronologia Hebræorum, vigesimo secundo, captiuum ad regem Babylonis fuisse perductum: Vtique non potuit iste Rex Babylonis, alius fuisse, nisi Merodach Baladan. Hisce namque temporibus, vt videre est in tabulis, ipse regnabat in Babylone, & iam deuicto Asarhaddon Rege Assyriorum, regnum quoq; eius suo adiunxerat Imperio, vt sub anno mundi 3315. *num. 1.* dictum est. Diuina ergo prouidentia factum credimus, vt Manasses inciderit in manus prędicti Merodach, qui amicus fuerat patris sui Ezechiæ, quemadmodum sub anno mundi 3324. *num. 2.* dictum est, vt vel sic facilius veniam cõsequi, & denuo in suum regnum restitui posset. Quando autem restitutus

fuerit,

fuerit, incompertum habemus: Et nihilominus existimamus, id non multo post contigisse, quemadmodum Iosephus, *vbi supra*, satis aperte indicat, & ex sacro item textu colligit Caietanus *super 2. Paralip. capit.* 33. vbi accuratius ibidem narrata, perpendens, ait: *Tempus autem carceris, insinuatur breuissimum, ex eo, quod nullus legitur electus Rex interim in Ierusalem.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3353.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 331.

De historia Iudith, quod non per hæc tempora acciderit.

1 ANno regni Manasse Regis Iuda decimo sexto, putat Cardinalis Bellarminus, acta esse quæ referuntur in Historia libri Iudith, idq; pluribus probare nititur argumentis *lib. 1. de verbo Dei cap.* 12. vbi primo optime refellit opinionem illorum, qui dicunt illum Nabuchodonosor, qui regnabat in Niniue, fuisse Cambysem: Deinde aliorum, qui arbitrati sunt, eandem Historiam contigisse sub Iosia, aut Sedecia Regibus Iudæorum: Postremo concludit, ipsam cœpisse, vt dictum est, anno decimo sexto regni Manasse: Et memoratum Nabuchodonosor, qui misit Holophernem in Iudæam, fuisse Merodach Baladan Regem Babylonis, qui superato Asarhaddon Senacheribi filio, subiugauit sibi regnum Assyriorum, & deinceps regnauit in Niniue, atque anno regni sui duodecimo, percusso Arphaxad, rege Medorum, obtinuit quoque regnum eius: anno autem proximo, misit Holophernem cum ingenti exercitu aduersus regna occidentis, vt dicitur *Iudith. c. 2. versic.* 5 eo quod legatos suos repulissent, quemadmodum refertur *c. 1. eiusdem libri.* Sed ego, tametsi tanto viro plurimum sane tribuendum censeam, ipsumque valde admodum, vt par est, reuerear, tum propter eminentem eius in sancta Ecclesia dignitatem, tum vero maxime ob singularem virtutem, excellentemque doctrinam: Et non ignorem, Nicolaum Serarium *in cap. 1. Iudith, quæstiuncula* 2. plures variasque referre opiniones de præfato Nabuchodonosor, quis nam fuerit, & de tempore, quo gesta sit historia ipsius Iudith, & tandem ceteris omnibus præferre opinionem Cardinalis Bellarmini à nobis paulo ante relatam: Nihilominus, vt libere dicam, quod sentio, non possum in hac parte eiusdem sententiæ subscribere. Nam si annus decimus tertius dicti Nabuchodonosor, concurrit cum anno regni Manasse decimo sexto; vtique oporteret primum annum regni eiusdem Nabuchodonosor, concurrisse cum quarto regni Manasse. Ergo non est idem iste Nabuchodonosor, cum Merodach Baladan, quem sub anno mundi 3332. *num.* 1. probauimus, regnare cœpisse anno regni Ezechiæ vigesimo quarto. Item si Manasses, quemadmodum ex Bellarmini dictis consequitur, & ipsemet cõcedit, non alterius Regis Assyriorum captiuus fuit, nisi illius Nabuchodonosor, quem putat etiam regnasse super Babylonios: Quomodo verisimile est, Iudæos ausos esse remittere vacuos, & sine honore à se abiicere nuncios tanti Regis, eo præsertim tempore, quo ille captiuum tenebat Regem ipsorum? Et quomodo ausi sunt, vt dicitur *Iudith cap. 5. vers.* 4. præ omnibus alijs nationibus contemnere Holophernem cum tam valido exercitu, post tot tantasque partas de multis populis victorias, contra ipsos tunc sine Rege existentes, tanto impetu venientem? Vel si tunc (quod magis placere videtur Bellarmino.) iam de captiuitate dimissus, redierat Manasses in Ierusalem; nonne credibile est, ipsum talibus mulctis, seu conditionibus, suo regno fuisse restitutũ, vt iam non opus esset regi Assyriorum mittere ad eũ legatos, qui cũ eo agerẽt, ne patere regis Assyriorum imperio reluctaret? Aut si misisset, quis dubitet Manassen eos maximo cum honore excipere voluisse, nec tam magno Regi, à quo paulo ante, vitam, regnumque consecutus esset, palam contradicere, vel eum denuo contra se prouocare ausum esse: præsertim audita tam grandi eius victoria, quam nuper de potentissimo Rege Medorum reportauerat? Sed esto, quod Manasses nihil horum veritus, audacter nimis, dictos repulisset legatos, & se suosque contra Assyriorum vires, præparare voluisset: Quomodo Holophernes primarius militiæ Regis Assyriorum Princeps, gentem Iudæorum ignorare potuisset, & quærere, quisnam esset ille populus, quæ, quales, & quantæ essent ciuitates eorum, quæ virtus, & multitudo, & quis Rex militiæ illorum, vt legimus *Iudith cap. 5. versic.* 3. Si contra eundem populum Duces eiusdem Regis Assyriorum paulo ante bellauerant, & vastata regione Iudæorum (vt refert Iosephus *10. antiq. cap.* 4.) Manassen Regem duxerant, retinuerantque captiuum: Qui fieri potest, vt Holophernes ignorauerit Manassen Regem Iudæorum, à Domino suo recens de captiuitate fuisse dimissum? Verum illud mirabile videtur, si tunc Manasses, aut alius Rex Iudæorum erat in Ierusalem, quando venit Holophernes in Iudæam; cur Achior Holopherni sciscitanti: Quis esset Rex populi Iudaici, nihil de hac re responderit, nec dixerit esse Manassen, qui captus, vel qui nuper dimissus fuerat à Domino suo Rege Assyriorum; sed tantummodo de origine, religione, & virtute populi tam multa disseruerit? & cur in toto libro Iudith, nulla prorsus regis in Iudæa tum regnantis mentio facta sit? Quin potius vbicunque de bellico aduersus Holophernis potentiam apparatu agitur, cuncta semper ad nutum, iussumque summi Sacerdotis, acta fuisse perhibentur. Quid obsecro, hoc indicat, nisi historiam Iudith, & Holophernis contigisse, non quando à regibus, sed quando à summis Sacerdotibus, res Iudæorum administrabantur, nimirum post reditum populi de captiuitate Babylonica?

2 His adde, hanc fuisse plurimorum, grauissimorumque scriptorum veterum, ac recentiorum, sententiam, quod scilicet hæc historia acciderit eo tempore, quo Cyri successores regnabant in Perside. Ita sentiunt sanctus Augustinus *lib. 18. de Ciuit. cap.* 26. Eusebius *in Chronicis*, Beda *in libello de sex ætatibus mundi.* Seuerus Sulpitius *lib. 2 sacræ historiæ*, Petrus Comestor *in historia Scholastica libri Iudith cap* 1. Lyranus *in cap. vlt. Tobiæ, & 1. Iudith* & ibidem Carthusianus, & Hugo Cardinalis. Item Io. Driedo *de Ecclesiasticis scripturis, & Dogmatibus lib. 1. cap. 2. part. 2. & lib. 3. cap. 5 part.* 3. Gerardus Mercator *in sua Chronologia*, Georgius Cedrenus *in compendio historiarum fol* 114. & alij plures. Quanquam nõ omnes inter se conueniant de particulari Persarum Rege, sub quo dicta Iudith historia contigerit. Sed & hoc idem videtur satis aperte colligi posse ex ipsomet sacro textu. Nam *Iudith cap. 5. versic.* 23. in editione vulgata hæc ad verbum habentur: *Nuper autem reuersi ad Dominum Deum suum, ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt montana hæc omnia, & iterum possident Ierusalem, vbi sunt sancta eorum.* Hactenus sacer textus. Ex quo manifeste apparet, quando hæc dicebat Achior, Iudæi non multo antea reuersi erant de captiuitate Babylonica. Dicere enim: *Et iterum possident Ierusalem*; apertissi-

Quod eadem historia post reditum de captiuitate sit gesta.

me sup-

me supponit, quod ab ea prius pulsi fuerint. Quis autem nesciat Iudæos nunquam actualem Ierosolymæ possessionem amisisse, nisi quando captiui ducti sunt in Babylonem? Nam licet regnante Manasse, depopulata sit regio Iudæorum à Ducibus Regis Assyriorum, vt ex Iosepho constat *loco paulo superius citato*: Quod & temporibus Ezechiæ, & Achaz, aliasq; etiam ab aliis ipsorum hostibus, contigisse certum est: Non tamen capta est Ierusalem, & si aliquando capta fuit, vt sub Amasia, à Ioas Rege Israel, quemadmodum sub anno mundi 3210. *num.* 1. diximus: non tamen inde Iudæi eiecti pulsive sunt. Neque vero est, quod hic quis cum Melchiore Cano *locorum Theologicorum lib.* 11. *c.* 6. suspicetur, præfatum Achior, non de captiuitate Babylonica, sed de aliqua alia in sacris Scripturis minime registrata, esse locutum; quia hoc esset velle potius diuinare quam docere. Quamuis enim certum sit (vt etiam notat Caietanus *super lib. Iudic. in calce capitis* 18.) non omnia esse scripta, & fieri possit, vt particularis aliqua quorundam Israelitarum captiuitas, non admodum celebris, silentio sit præterita; quemadmodum idem Caietanus exemplo captiuitatis filiorum Dan ibidem memoratæ, probat, quam, inquit, necesse est, ante Dauidis tempora contigisse, nimirum sub aliquo ex præcedentibus regibus, aut Iudicibus, & consequenter priusquam Ierusalem facta esset Iudæorum metropolis: Non tamen rationabile videtur, tale quid suspicari, de insigni aliqua totius populi Iudaici captiuitate, quæ post ampliatam Ierosolymam, sedemque regni constitutam, & templum toto orbe celeberrimum in ea extructum, ante eiusdem templi interitum facta fuerit: quod scilicet tanta, ac tanti populi clades (si contigisset) à nemine alicubi in sacris libris relata esset, ad ea præsertim tempora pertinens, quorum in Iudæa res gestæ, diligentius quam aliorum, non modo in Regum, sed etiam in Paralip. libris describi videntur. Cum igitur multo probabilius sit, Iudæos nunquam ciuitate, temploque spoliatos fuisse, nisi Babylonicæ captiuitatis tempore: proculdubio, in controuersiis dirimendis, non debemus à re adeo obscura, & minus probabili, imo vero quæ omnino probari non potest, argumentum sumere. Præterea, capite Iudith proxime adducto, in textu 70. Interpretum expresse adiungitur, quod in illa Iudæorum dispersione, de qua ibi agitur, templum quoque ipsorum solo æquatum fuerat. Quid igitur hisce testimoniis clarius desiderari potest? Neque vero admitti vllatenus debet Bellarmini effugium, qui aduertens se hoc testimonio nimis aperto valde arctari, velut effracto moro, euadere tentauit, dicens, illa 70. Interpretum verba, videri supposititia, quia B. Hieronymus in sua translatione, non meminit de templi euersione. Sed si essent supposititia, vtique expuncta fuissent, in accurata admodum illa eiusdem textus 70. Interpretum recognitione, quæ Romæ facta, nec non Pontificia auctoritate approbata, editaque fuit anno salutis 1588. Quod si prædicta verba, ideo supposititia cẽsenda essent, quia in editione vulgata non habentur: profecto idem quoque dici deberet, de aliis pluribus, quæ in eadem 70. Interpretum editione extant, & in vulgata minime reperiuntur: Cuiusmodi sunt illa *Exod. cap.* 12. *Habitatio autem filiorum Israel, qua habitauerunt in Ægypto, & in terra Chanaan, anni quadringenti triginta.* Scimus namque particulam illam, *Et in terra Chanaan*, in editione vulgata non haberi, & nihilominus constat, illam non modo non esse supposititiam, quin potius maxime conferre ad sacri illius textus declarationem, & ad eundem, cum his quæ *in eiusdem Exod. cap.* 6. *versic.* 16. *vsque ad* 21. dicuntur conciliandum; quemadmodum ex dictis sub anno mundi 2339. *num.* 10. *vsque ad* 22. colligi potest. Et præterea sub anno mundi 1694. *num.* 2. *&* 3. demonstrauimus, nullo modo expungendam esse generationem Cainan, quæ ponitur à 70. Interpretibus *Genes. cap.* 11. tametsi in vulgata editione non habeatur. Plura eiusmodi alia possent exempla proferri, quæ breuitatis caussa prætermittimus: cum præsertim omnibus notum sit, non tam modicæ auctoritatis fuisse apud veteres, aut apud nos habendam esse 70. Interpretum editionem, vt ea quæ plus ceteris ipsa continet, tam facile censeri debeant supposititia, & præcipue illa, quæ nullo alio sacræ Scripturæ textui aduersari cõspiciuntur, & à tot clarissimis Auctoribus recepta probataque sunt.

Non etiã conuenientiæ illæ à Bellarmino adductæ, conuincunt historiam Iudith referendam esse 3 *Respondetur ad ea quæ pro opposita sententia adduci possunt.*
ad tempora Manasse Regis Iuda; puta quod tunc summus sacerdos in Ierusalem esset Eliachim, vt ipse probat ex Chronologia B. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani: Et item, quod his ce temporibus, inueniri possit ille decursus longissimæ pacis in Israel, qui *in calce lib. Iudith*, perdurasse dicitur, toto tempore vitæ ipsius Iudith, & post obitum eius, multis annis. Etenim, quod pertinet ad primã conuenientiam; tametsi non sit vsquequaque clarum, quod regnante in Ierusalem Manasse, esset ibi summus Pontifex ille Eliachim, cuius meminit Isaias *cap.* 22. *versic.* 20. Quia ille Eliachim, vt ibidem asserit Isaias, fuit filius Helciæ; Atqui constat *ex* 4. *Reg. cap.* 22. *vers.* 4. *&* 8. Helciam fuisse summum Sacerdotem temporibus Iosiæ Regis: Non igitur videtur filius eius Pontifex fieri potuisse temporibus Manasse, videlicet ante põtificatum patris sui: Nihilominus, quia potuit contingere, vt ille Eliachim, qui ab Isaia loco allegato prædicitur successiuus Sobnæ Pontifici, fuerit alter Eliachim filius alterius Helciæ, & pater illius Helciæ, qui postea põtificatum gessit regnante Iosia: Icirco dicimus, quod etiam si admitteremus extitisse, quando regnabat Manasses, Pontificem nomine Eliachim, non tamen sequeretur, hunc fuisse illummet Eliachim, de quo agitur in libro Iudith: Quandoquidem argumenta superius allata id concedi posse non patiuntur, & præterea constat, etiam post reditum populi de Babylonica captiuitate, quando videlicet nullus erat proprius Rex in Iudæa, neq; in Israel, sed res Iudæorum, qui tunc parebant Imperio Regum Persarum, per summos Pontifices administrabantur, extitisse, Xerxis temporibus, in Ierusalem, alium Eliachim summum Pontificem, vt nos sub anno mundi 3572. *num.* 3. ex Iosepho ostendemus, & ex ipsa quoque sacra Scriptura comprobabimus.

Quod vero attinet ad alteram conuenientiam, 4 *Ad aliud responsio.*
nimirum ad memoratum tempus longissimæ pacis in Israel, respondemus, illud multo melius, & euidentius reperiri posse post captiuitatem Babylonicam, quam ante ipsam: Siquidem sub regibus Persarum, qui regnabant ab India vsq; ad Æthiopiam, fere semper fuit pax in Israel, ita vt in supputandis annis vitæ Iudith in pace transactis, non sit necessarium ponere, vt ponit Bellarminus, ipsam fuisse quadragenariam, aut, vt alij, plusquam quinquagenariam, (vt paulo post probabimus) quando propter eximiam eius pulchritudinem, vocabatur puella, & ardenter admodum ab Holopherne concupita fuit. Nam etsi negandũ non est, aliquibus nonnunquam contigisse mulieribus, vt in prouectiori etiam ætate pulcherrimæ essent, & iuuenculæ viderentur; non tamen probari potest id ipsi euenisse Iudith. Verum

hic ostēdere oportet, cur dixerim, Cardinalem Bellarminum supponere ipsam Iudith fuisse quadragenariam, alias vero plusquā quinquagenariam. Nam
39 cum certum sit, ab hoc anno regni Manasse decimo
2 sexto, vsque ad initia regni Ioachaz filij Iosiæ, quem
31 Rex Ægypti duxit captiuum, fluxisse annos septuaginta duos, continuæ pacis, in terra Israel; nimirum
72 triginta nouem, qui residui erant de regno Manasse, & duo regni Amon, & triginta vnum regni Iosiæ: Si illi centum quinque anni, quorum fit mentio *Iudith cap. vlt. vers.* 28. computandi sunt ab ortu ad obitum ipsius Iudith, (vt ex textu 70. Interpretum colligit Bellarminus,) & ex annis totius vitæ Iudith centum quinque, detrahantur anni quadraginta ætatis eius, quando placuit Holopherni: profecto remanent sexaginta quinque anni pacis, à nece Holophernis, vsque ad mortem Iudith; quibus addit Bellarminus alios septem, vt conficiat prædictam summam annorum septuaginta duorum pacis; & illud etiam verum sit, quod in calce citati libri adiungitur, illis verbis: *Et post mortem eius annis multis.* Si autem prædicti centum quinque anni, vt alij putant, & facere editionis vulgatę textus, magis insinuare videtur, computari debent, non à die natiuitatis Iudith, sed à tempore, quo ipsa nupserat, & ducta fuerat in domum viri sui; cum necesse sit ipsam tunc fuisse quindecim circiter annorum; oportet eam quidem mansisse in domo viri sui annis centum quinque, vt dicitur *loco Iudith allegato*, sed vixisse in summa annos circiter centum viginti, & consequenter, quod detractis prædictis septuaginta duobus annis postea in pace decursis, ipsa esset annorum saltem quinquaginta trium, quando stetit corā Holopherne. Itaque vt ad rem redeamus, multo conuenientius tutiusque videtur, tollere necessitatem supponendi rem mirabilem, videlicet, quod mulier quadraginta, vel etiam quinquaginta trium annorum, tantæ fuerit pulchritudinis ac decoris, vt puella existimari potuerit, & tam magnum Principem statim in sui concupiscentiam allicere. Hoc autem fiet, ponendo historiam Iudith cōtigisse post Babylonicam captiuitatem. Et hæc pro nūc dicta sufficiant ad ostendendum, quod ad hæc tempora pertinere non possit dictæ Iudith historia. Nam ad alia Bellarmini argumenta opportunius sub anno mūdi numero præcedenti adducto, respondebimus, vbi eādem historiam loco suo proprio collocabimus.

5 Per hæc tempora Manasses Rex Iuda, summa Dei miseratione, & Merodach regis Babylonis benignitate, de sua captiuitate liberatus, & in pristinam libertatem, regnumque suum, restitutus; vt primum reddit in Ierusalem, experimentoq; proprio didicit, quod vbi abundauerat delictū, diuina superabundauerat & gratia; in recognitionem tanti beneficij, protinus cœpit auferre Deos alienos, & simulacra de domo Domini, & aras idolorum quas fecerat in monte domus Domini, & in Ierusalem, proiecitque omnia extra vrbem. Deinde instaurauit altare Domini; & cum immolari fecisset pro se super illud victimas, & hostias pacificas ad laudem Dei, & pro gratiarum actione Domino; post exemplum pietatis salubrium; addidit præcepta subditis suis, vt & ipsi deinceps seruirent Domino Deo Israel: Non tamen prohibere potuit, quo minus immolaret populus in excelsis Domino: Et in summa (vt ait Iosephus 10. *antiq. c.* 4.) dedit operam Manasse, si posset abolere priorum peccatorum etiam memoriam, mutatis moribus totusque conuersus ad studia religionis. Fuit præterea in alijs quoq; Reipublicæ admodum vtilis. Nam & murum ædificauit in conualle Gion, quæ erat ad occidentem, incipiens ab exitu ciuitatis

Manasses de captiuitate reuersus, ad studia religionis se conuertit.

Dauid; seu ab introitu portę, quę dicebatur Piscium, seu (vt alij) fontis per Ierosolymæ circuitum, vsque ad turrim, siue Arcem, quæ vocabatur Ophel: Et quoniam murus iste erat in valle, exaltauit eum valde, vt melius protegere posset ciuitatem. Constituit insuper Principes exercitus, in cunctis vrbibus Iuda, ne subito eas ab hostibus præoccupari contingeret, 2. *Paralip. cap.* 33. *vers.* 14. *vsque ad* 20. Illud vero illustrius fuit, quod ex quo Deum verum colere cœpit, ita in bonis operibus ingiter toto reliquo vitæ suæ tempore perseuerauit, vt propterea deinceps, Iosepho *vbi supra*, teste, prædicatus fuerit beatissimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3370.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 348

Anno primo Olympiadis vigesimæ quartæ Athenis cessarunt reges, quorum loco constitui 1
cœperunt nouem annui principes ex nobilioribus, qui Athenensibus præessent, vt tradit Eusebius *in Chronicis*, & nos sub anno mundi 2498. *num.* 1. tetigimus.

Cessant Atheniensium Reges.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3371.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 349.

Anno regni sui trigesimo quarto circiter inchoante, Manasses ex vxore sua Messalemeth filia 1
Harus de Ieteba, vt dicitur 4. *Reg. cap.* 21. *versic.* 19. genuit Amon, qui postea ei in regnum successit annos natus viginti duos: totidem autem superesse de regno Manasse, ex tabulis constare poterit.

Manasses genuit Amonem.

Sub finem eiusdem anni, qui (quemadmodum ex his quæ sub annis mundi 3270. *num.* 1. & 3325. 2
num. 4. & 3329. *num.* 1. dicta sunt, inferri potest) concidit cū anno ab illuminato Tobia seniore, quadragesimo secundo, vt supputari potest in tabulis; idem Tobias prope iam expletis vitæ suæ annis centum duobus, mortique appropinquare se sentiens, vocauit ad se Tobiam filium suum, cui prædixit, in proximo subuersionem Niniuem, iuxta verbum Domini; subintellige, quod ante plures annos prænuntiauerat Nahum Propheta, vt nos sub anno mundi 3321. *num.* 5. probauimus: Vbi etiam ostendimus, inter multos Niniue interitus à prædicto Propheta prænonciatos, istum quoq; inprimis cōminari, quem Tobias moriens, in proximo esse denuntiauit. Itaque iste sanctus vir, prænontiata, vt diximus, filio suo ciuitatis in qua habitabat, euersione, eundem quoque præmonuit, vt cum ea humanis excederet mater sua, ipse ab ea vrbe discedere non differret, vtique tali præcepto, indicans, tunc proculdubio imminere vrbis excidium quod prædixerat. Denique bonus senex, pie admodum hortatus familiam suam, vt in sancto Dei seruitio perseuerare, proficereque satageret, mortuus est, & sepultus in Niniue, *Tob. cap. vlt. vers.* 2. *vsque ad* 14.

Tobias morti proximus prænunciat Niniue interitum.

Eiusdem obitus.

Quis autem fuerit iste interitus Niniue, & à 3
quo, & quando eidem fuerit illatus, non facile est determinare. Plures namque legimus apud scriptores potentissimæ huius vrbis subuersiones. Et primo quidem maximam hanc & antiquissimā ciuitatem, amplissi-

Niniue pluries euersa.

A Medis.

amplissimæ quondam Monarchiæ caput, regnante Semiramide, à Medis captā diruramq; fuisse, tradit Diodotus Siculus *lib. 3. de Antiquorum gestis*, vbi ait, quod *post Ninam à Medis dirutam, Semiramis magni mulier animi, cupiens virum rerum gloria excellere, vrbem in Babylonia condidit.* Sic Diodorus. Deinde iterum Niniuem sub Sardanapalo euersam ab Arbace Medorum Duce, qui cum Beloso Babylonio rum Satrapa, à Domino suo Sardanapalo defecerat, tradunt imprimis diffuse idem Diodorus *libro citato*, nec non & alij multi, quos sub anno mundi 3234 *num.* 2. citauimus, Vbi etiam eandem cladem, sub finem anni noni regni Oziæ Regis Iuda, accidisse diximus. Captam denuo esse Niniuem à Merodach Rege Babylonis, anno regni Asarhaddon postremo, & regnante in Ierusalem Ezechia, sententia est Iosephi 10. *antiq. cap.* 3. & Genebrardi *lib. 1. suæ Chronologiæ*, vbi agit de his quæ sub dicto Ezechia sunt gesta, & aliorum, vt sub anno mundi 3335. *num.* 1. dictum est. Quarto item euersam fuisse Niniuem à Ben Merodach, numero sequenti ostendemus. Et denique iterum ab illo Nabuchodonosor, qui regnare cœpit in Babylone, anno regni Ioakim Regis Iuda quarto, scriptum reliquit idem Genebrardus *lib. 2. suæ Chronologiæ*, vbi agit de Monarchia Chaldæorum, & Ribera *in duodecim Prophetas, Præludio* 2. vbi disserit de Habacuc. Sed differunt inter se isti Auctores, quod Genebrardus secutus Chronologiam maiorem Hebræorum *cap.* 24. credit hanc Niniue subuersionem factam esse à præfato Nabuchodonosor anno regni sui primo: Ribera autem *super cap.* 2. *Nahum num.* 16. *& deinceps*, multis argumentis probare nititur, illam non anno primo regni, sed Monarchiæ ipsius Nabuchodonosor, qui concurrit cum anno regni eius 23. contigisse.

Ab Arbace & Beloso.

A Merodach.

A Ben Merodach.

A Nabuchodonosor.

4 Sane illum Niniue interitum, quem Tobias senior morti proximus, breui futurum prænunciauit, necesse est, post eius obitum, & consequenter post hunc trigesimum quartum regni Manasse annum, euenisse. Vnde patet, non esse eundem cum eo, quem multo ante prædicauerat Ionas. Nam hunc Niniuitæ ad pœnitentiam conuersi, deuitauerant, vt in ipsius Ionæ prophetia describitur. Neque esse illum, quem nō multos post anno- nimirum regno Sardanapali desinente, passi sunt à Medis & Babylonijs, anno regni Oziæ Regis Iudæ nono prope expleto, vt sub anno mundi 3234. *num.* 1. diximus: quia manifestum est, illa tempora longe admodum præcessisse Tobiæ senioris obitum, vt liquido etiam apparet in tabulis. Non etiam Niniue interitus à Tobia prænunciatus, potuit esse ille, quē diximus contigisse anno regni Ezechiæ Regis Iuda vigesimo septimo, quando Imperium Assyriorum transiuit ad Babylonio, vt sub anno mundi 3335. *num.* 1. dictum est. Nam ex subannis mundi 3325. *num.* 4 & 3329. *num.* 1. *&* 4. notatis, constat Tobiam seniorem, non multo post necem Senacheribi, plagam cæcitatis incurrisse, & quod tunc erat annorum quinquaginta sex; sexagenarius vero, quando visum recuperauit, & exinde superuixit annis quadraginta duobus in gaudio, ac sic expletis vitæ annis centum duobus, mortuus, & honorifice sepultus est in Niniue, vt explicite traditur *Tob. cap. vlt. versic. 1. vsque ad 5.* Igitur interitus Niniue ab ipso paulo antequam moreretur prædictus, non potuit contigisse nisi ad minus post quadraginta sex annos ab obitu Senacheribi. Non ergo anno regni Ezechiæ vigesimo septimo, in fine regni Asarhaddon, quem decem duntaxat annos regnasse probatum est. Quin etiam dato, quod iste Asarhaddon, vt quibusdam placet, fuisset idem cum eo qui Sardanapalus dicitur; neque sic potuisset peruenire ad tempora obitus Tobiæ, tum propter illius valde celebratam incontinentiam, quæ diuturnitati vitæ omnino aduersatur, tum quia Eusebius *in Chronicis* & alij, viginti duntaxat regni annos eidem Sardanapalo tribuunt. Non item exterminium Niniue, de quo hic agimus, videtur posse accipi fuisse illud, quod dicitur factum à Nabochodonosor Rege Babylonis anno regni eius primo: & multo minus, si non primo, sed vigesimo tertio regni eius anno accidisset, vt præcedenti numero dictum est: Quoniam Tobias senior, mortis suæ tempore, protestatus est, excidium illud, quod ipse prænunciabat, in proximo esse, & insuper satis euidenter indicauit futurum post mortem quidem vxoris suæ, sed adhuc filio suo superstite. Ideoque præcepit ei, vt posteaquam sepelisset matrem suam, cōfestim discederet ab illa vrbe cum vniuersa familia sua. Ad quid obsecro iste discessus: nisi ne & ipse inuolueretur in ruina eius? Illa autem expugnatio ac vastatio Niniue, quæ à Nabuchodonosor facta, perhibetur, non potuit accidisse, nisi longe post obitum Tobiæ iunioris. Nam ab eius obitu ad annum primum regni Nabuchodonosor computantur anni non minus viginti: ad annum vero regni eius vigesimum tertium, anni saltem quadraginta tres, vt quiuis experiri potest in tabulis.

Quisnam fuerit quem Tobias prophetauit.

5 Cum igitur necessarium sit, interitum Niniue, à Tobia seniore prophetatum, accidisse post annum regni Manasse trigesimum quartum, in quo Tobias senior mortuus est; & ante annum regni Iosiæ decimum quartum, in quo Tobiam iuniorem decessisse, dicemus sub anno mundi 3408 *nu.* 1. & consequenter probabile admodum sit, idem Niniue excidium circa postremos annos regni Manasse fuisse perpetratum (non enim verisimile est, quod Tobias senior proxime futurum prędixit, postea vsque ad postrema filij sui tempora esse dilatum:) fateri vtique oportet, ipsum valde à memoratis subuersionibus fuisse diuersum. Neque item factum ab illo Nabuchodonosor, (quisquis ille fuerit,) qui misit Holophernem contra Iudæos, vt describitur *in libro Iudith.* Nam ibidem quoque dicitur, quod ipse regnabat in Niniue, nec probabile est, quod tam grandem proprij regni metropolim destruere voluerit. Et præterea iam satis sub anno mundi 3353. *num.* 1. *vsque ad* 4. probauimus, historiam Iudith, nequaquam ad tempora, quæ Babylonicam Iudæorum captiuitatem præcesserant, posse pertinere: quod etiam infra sub anno mundi 2572. *num.* 3. *vsque ad* 7. comprobabimus. Itaque Auctorem interitus Niniue à Tobia seniore prænuntiati, nullum alium probabilius ponere nos posse videmur, nisi Ben Merodach, de quo sub anno mundi 3384. *num.* 1. agemus. Ipse enim regnasse dicitur in Babylone ab anno regni Manasse Regis Iuda quadragesimo septimo, vsque ad decimum tertium regni Iosiæ, vt videre est in tabulis. Nemo autem demiretur hanc vrbem à Ben Merodach fuisse destructam, quæ à patre suo Merodach Baladan pariter capta, & aliquatenus deuastata fuerat: Quandoquidem non modo ab istis, sed ab alijs quoque regibus, antea & post, alias expugnatam, euersamque fuisse, numero præcedenti ostendimus. Vnde fit manifestum, eandem vrbem, etiam posteaquam in potestatem Chaldæorum deuenit, sæpius destructam reædificatamque fuisse. Credibile enim est ipsam, quæ per tot secula, prius ditissima ac potentissima fuerat, & tanquam amplissimæ Monarchiæ, ac velut totius orbis caput, alijs nationibus, ipsisque præcipue Chaldæis, imperare consueuerat, ægre admodum deinceps ferre potuisse Chaldæorum imperium, ac proinde

Auctoris ad quæsitum responsio.

sæpios contra Babylonios Reges erectam, sæpius quoque ab ipsis humiliatam, deuastatamq; fuisse.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3377.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 355.

Regni Athenensium finis.

1 ANno sexto desinente, vel potius septimo incipiente, ex quo desierant Athenensium reges, defecit quoque regnum ipsorum, vt videre est apud Eusebium *in Chronicis*.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3383.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 361

Annus Iubilei 16.

1 ANno regni Manasse Regis Iuda quadragesimo sexto, incidere debuisse annum Iubilei decimi sexti, aperte colligitur ex æra, quæ deducitur in tabulis ab introitu filiorum Israel in terram Chanaan, vbi cernitur, prædictum annum regni Manasse quadragesimum sextum, concurrere cum anno eiusdem æræ octingentesimo, qui præcise continet sexdecim quinquagenarius Iubileos.

Merodach moritur.

2 Sub finem eiusdem anni, oportere è vita excessisse Merodach Baladan Regem Babylonis, quem Ptolemæus *lib. 4. Almagesti cap. 8. & 9.* vocat Mardokem padum: siquidem hoc anno complentur anni quinquaginta duo, quibus ipsum regnasse tradunt Genebrardus *in sua Chronologia*, & alij.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3384.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 362.

Regnat in Babylonia Ben Merodach.

1 ANno proximo circiter ineunte, regnasse dicitur in Babylone Ben Merodach, de quo licet nulla fiat mentio in sacris paginis, fit tamen apud probatos Auctores. Hunc Genebrardus *lib. 1. sua Chronologia*, vbi agit de rebus, Iosia super Iuda regnante, gestis, vocat Merodach secundum, ad differentiam primi, qui dicebatur Merodach Baladan, & porat eundem fuisse cum illo Nabuchodonosor primo, quem Berosus *lib. 3. rerum Chaldaicarum*, à Iosepho *lib. 10 antiq. cap. 11. & lib. 1. contra Appionem* relatus, alio nomine vocat Nabolassar, de quo sub anno mundi 3400. *num.* 1. agemos. At alij, multo melius, diuisum ab eo, & proximum eius prædecessorem ipsum faciunt. Sunt etiam qui hunc Ben Merodach asserant fuisse illum Assyriorum Regem, cuius Principes duxerant Manassen Regem Iuda captiuum in Babylonem, & qui eundem de captiuitate dimisit. Sed hæc opinio sustineri non potest, etiam supposita opinione Rabbi Kimbi, de huius captiuitatis tempore, quam tamen sub anno mundi 3352. *num.* 2. refutauimus. Ibi enim probauimus, ipsum Manassen circa priores regni sui annos captum dimissumque fuisse, & consequenter multis annis antequam decessisset Merodach Baladan, cœpisserque regnare Ben Merodach.

Quot annis regnauerit

2 De annis vero regni ipsius Ben Merodach, variæ sunt scriptorum sententiæ; aliis asserentibus ipsum regnasse per annos quadraginta quinque: aliis, viginti & vnum. Nos dicimus ipsum annos viginti quatuor in regno exegisse: quandoquidem sub anno mundi 3429. *num.* 1. ostendemus, Nabuchodonosor regnare cœpisse anno quarto Olympiadis trigesimæ octauæ, id est, anno centesimo vigesimo quarto æræ Nabonassaris. Constat autem ex his, quæ diximus sub anno mundi 3306. *num.* 1. & 4. dictam æram cœpisse anno primo Olympiadis octauæ, siue quod fere in idem recidit, sub finem anni quarti Olympiadis septimæ. Porro, vt ibidem diximus, Nabonassar regnauit annis viginti sex, & post ipsum Merodach Baladan annis quinquaginta duobus, vt
sub anno mundi 3383. *num.* 2. probauimus. Quod 26
vero ille Nabolassar, qui proxime præcessit Nabu- 52
chodunosor, regnauerit viginti & vno annis, sub 21
anno mundi 3408 *num.* 3. probabitur. Igitur opor- 24
tet Ben Merodach, qui inter Merodach Baladan, & Nabolasar, medius fuit, regnasse annos viginti quatuor: 123
totidem enim remanent ad explendam summam annorum centum viginti trium, qui fluxerunt ab initio prædictæ Olympiadis octauæ, vsq; ad initium anni quarti Olympiadis trigesimæ octauæ, circa quod regnare cœpit Nabuchodonosor, quemadmodum colligere licet ex tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3387.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 365.

Amon genuit Iosiam.

1 ANno regni Manasse Regis Iuda quinquagesimo circiter inchoante, Amon filius eius, annos natus, vt constat ex Tabulis, decem & septem, ex Idida vxore sua, filia Hadaia de Besecath, vt patet 4. *Reg. cap. 22. versic.* 1. genuit Iosiam, qui postea, cum octo esset annorũ, successit Patri & Auo, in regnum, vt infra suo loco dicetur. Huius Iosiæ natiuitas, & nomen, & pia quædam, eademque præclara eius gesta, longe ante, nimirum trecentis & triginta circiter annis priusq̃ nasceretur, à quodã Propheta Domini prænunciata fuere, anno scilicet primo regni Ieroboam filij Nabat Regis Israel, quemadmodum ex his, quæ sub anno mundi 3060. *n.* 4. diximus, manifeste apparet, & in tabulis supputari potest.

Iosiæ ortus, & virtus longe ante prænunciata.

Sara Tobiæ matris obitus.

2 Per hæc circiter tempora, mortuam esse Saram Tobiæ iunioris matrem, & à filio suo sepultam in Niniue iuxta virum suum, prout ipsemet morti proximus præceperat: Et continuo eundem Tobiam iuniorem recessisse de Niniue cum tota familia sua, ac deinceps habitasse non procul à Rages ciuitate Medorum cum Raguele socero suo, vt legimus, *Tob cap. vlt. versic.* 14. ac non multo post, subuersam fuisse Niniuem à Ben Merodach Rege Babylonis, colligi potest ex his, quæ sub anno mundi 3371. *nu.* 1. & 4. dicta sunt, nimirum ex causa ibidem iacta.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3392.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 370.

Manasses moritur.

1 ANno regni sui quinquagesimo quinto circiter expleto, ætatis vero sexagesimo septimo, Manasses Rex Iuda mortuus est, & sepultus in horto domus suæ, qui dicebatur Oza. Huius opera, tam mala, quæ ante eius conuersionem, quam bona, quæ post egit, & eius oratio, q̃ habuit in actu suæ conuersionis

ante

ante Dominum, scripta sunt in sermonibus Hozai, *4. Reg. cap. 21. versic. 18. & 2. Paralip. cap. 33. versic. 19.* Quis autem fuerit dictus Hozai, & an Propheta, incompertum habemus: quandoquidem scripta eius temporum iniuria perierunt. De memorata vero oratione ab ipso Manasse habita; Verum sit illa quæ passim in Bibliis circumfertur: neque affirmare ausim, neque negare: quoniam tametsi in Bibliis Romæ anno salutis 1593. excusis, ponitur in calce, & extra seriem Scripturarum, quas Sancta Synodus Tridentina suscepit, & pro Canonicis suscipiendas decreuit, proindeque illa cum tertio & quarto libro Esdræ ibidem adiectis, inter canonicas Scripturas minime computetur: Nihilominus certum quoque est, vt ibidem in titulo refertur, prædictam orationem memoratosque libros, à nonnullis Sanctis Patribus interdum citari, & in aliquibus Bibliis Latinis, tam manuscriptis, quam impressis, locis propriis notata reperiri.

De eius oratione.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3393.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 371.

1 ANno insequenti circiter incipiente, regnauit pro Manasse filius eius Amon super Iuda. Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare cœpisset, & duobus annis regnauit in Ierusalem, fecitque malum sicut fecerat Manasses pater eius, (subintellige in prioribus regni sui annis) derelinquens Dominum Deum Patrum suorum, & seruiens cunctis immunditiis & idolis, quæ fecerat pater eius: neque aliquando ad pœnitentiam rediit sicut ille, sed in malitia perseuerans, multo maiora deliquit. *4. Reg. cap. 21. versic. 18. vsque ad 23. & 2. Paralip. cap. 33. vers. 20. vsque ad 24.*

Regnat Amon in Iudaa fuitque impius.

2 Notandum vero hic est, quod aliqui textus Hebraici habent, Amonem regnasse annis vndecim, vt testantur Eusebius *in Chronicis*, & Beda *in libro de sex ætatibus mundi*, qui tamen Beda non computat regni Amonis annos vndecim, sed duos tãtum. Iidem quoque Auctores asserunt, quod 70. Interpretes Amonis regno duodecim annos tribuunt, & eosdem secutus est præfatus Eusebius. Vnde Io. Driedo *lib. 3. de regulis & Dogmatibus, tract. 3. cap. 5. conclus. 7.* iuxta Philonis Hebræi, & 70. Interpretum sententiam, arbitratur Ammonem regnasse quidem duos tantum annos ab obitu patris; decem vero, inquit, patre in Babylonia captiuo manente. Sed hæc opinio sustineri non potest; quia nullibi reperitur, quod Manasse captiuitas perdurauerit annos decem: Quin potius nos sub anno mundi 3352. *num. 2. & 3.* probauimus, eundẽ Manassen breuissimo tempore mansisse captiuum, & præterea eius captiuitatem, non in postremis, sed circa priores regni sui annos, accidisse; quo tempore nondum natus erat, nedum ad regnandum aptus Amon esse poterat; & deniq; quia non solum *4. Reg. cap. 21.* sed etiam *2. Paralip. cap. 33.* editio 70. Interpretum, quæ habetur in Bibliis Regiis, & pariter illa, quæ Romæ anno salutis 1588. accurate recognita prodiit, & item alij textus Hebraici, Græci & Latini, qui nunc passim circumferuntur, necnon ipsa quoque Chaldaica Paraphrasis, vt in eisdem Bibliis Regiis videri potest; ponunt Amonem non vndecim, aut duodecim, sed duos duntaxat annos regnasse.

De annis regni eius.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3394.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 372.

SVb finem anni secundi, ex quo regnare cœperat, Amon, anno ætatis suæ vigesimo quarto circiter expleto, ob nimias impietates quas perpetrabat, Domino permittente, interfectus fuit in domo sua, à seruis suis, qui contra ipsum coniurauerant, sepultusque est in sepulchro suo, quod erat in horto Oza, *4. Reg. cap. 21. versic. 23. vsque ad finem capitis, & 2. Paralip. cap. 33. vers. 24.* 1

Amon interficitur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3395.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 373.

ANno immediate sequenti circiter inchoante, reliqua populi multitudo, cæsis his qui Amon percusserant, constituit Regem Iosiam filium eius pro eo. *4. Reg. cap. 21. vers. 24. & 2. Paralip. c. 33. in fine.* Octo annorum erat Iosias cum regnare cœpisset (subintellige, qui iam tunc expleuerat octauum vitæ annum, ita vt primus regni, fuerit ætatis nonus, quemadmodum in tabulis dispositum inuenies,) & vnum supra triginta annos regnauit in Ierusalem; quos tamen non omnino expleuisse, apparebit ex sub anno mundi 3425. *num. 3.* dicendis. Sane Iosias fecit quod rectum erat in conspectu Domini, ambulans per omnes vias Dauid patris sui, *4. Reg. c. 22. versic. 1. & 2. Paralip. cap. 34. versic. 1.* 1

Iosias regnat in Iuda.

Verum hic aduertere oportet, in Eusebij Chronicis dici, Iosiam regnasse triginta duobus annis, quod & haberi in 70. Interpretibus asserit Beda *in libro de sex ætatibus mundi.* Sed re vera, in his, qui nostris temporibus circumferuntur 70. Interpretum codicibus, præsertim vero correctioribus, cuiusmodi sunt qui in Bibliis Regiis registrati habentur, & adhuc magis, qui Romæ anno salutis 1588. in lucem prodiere, nequaquam id reperitur: Quin potius in omnibus his, duobus in locis, nimirum *4. Reg. c. 22. & 2. Paralip. cap. 34. in princip.* legimus, Iosiam regnasse annis triginta & vno. Subdit Beda vbi supra, Eusebium adiecisse de suo annum vnum, inter Iosiæ regnum & Ioakim, propter menses bis ternos, quibus regnarunt Ioachaz post Iosiam, & Iechonias post Ioakim; & non determinat, num Eusebius benefecerit necne. *Sed quid,* inquit, *veritas habeat, pandit Ieremias, qui se à decimo tertio anno Iosia, vsque ad annum quartum Ioakim, per annos viginti tres prophetasse asserit; & Nabuchodonosor quarto anno Ioakim regnare cœpisse; decimo nono autem regni eius anno, Ierosolymam fuisse destructam.* Hæc Beda. Ex cuius verbis, nisi exactius res explicetur, adhuc remanere potest dubitatio, num adiiciendus sit annus vnus regno Iosiæ, sicuti fecit Eusebius, an non. Nam si Ieremiæ prophetia cœpisset ab anno Iosię decimo tertio exacto; vtique remanerent tantummodo anni viginti duo, vsque ad quartum Ioakim inclusiue, & consequenter bene fuisset additus ab Eusebio annus vnus, ad implendam summam annorum viginti trium, ab ipso Ieremia notatam. At quoniam hæc summa proculdubio accipienda est, ab anno Iosiæ decimo tertio, vsq; ad quartum Ioakim, vtrisque terminis supputatis, vt manifeste apparet *Ierem.* 2

De annis regni eius.

cap. 1. *versic.* 2. vbi diserte dicitur, factum fuisse verbum Domini ad ipsum, non exacto anno, sed in ipso anno decimo tertio Iosiæ: & *cap.* 25. *versic.* 1. & 3. vbi pariter videmus, ipsum quoque quartum Ioakim annum, in eadem summa includi: Propterea concludendum est, Eusebium nullo modo debuisse addere annum illum trigesimum secundum regno Iosiæ: Siquidem tres illi menses regni Ioachaz, & alij tres regni Iechoniæ, in annis Iosiæ & Ioakim computandi sunt, vt ex infra dicendis, videlicet sub anno mundi 3425. *num.* 3. & 3428. *num.* 2. & 3. & 3429. *num.* 5. planius fiet.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3401.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 379.

Iosias genuit Eliacim qui & Ioakim.

1 ANno regni sui septimo circiter inchoante, qui erat vitæ eius decimus quintus, Iosias ex Zebida filia Phadaia de Ruma, vt traditur 4. *Reg. cap.* 23. *vers.* 36. genuit Eliacim, quem postea Rex Ægypti, mutato nomine, vocauit Ioakim, vt legimus 4. *Reg. cap.* 23. *versic.* 34. & 2. *Paralip. cap.* 36. *versic.* 4. Quod autem hoc tempore natus sit Ioakim, inde liquido colligi potest, quod viginti quinque annorum erat, quando regnare cœpit, mense post Iosiæ obitum quarto, vt infra suo loco probabitur: Quibus si addantur sex anni, quos iam in regno exegerat pater eius quando iste natus est, efficientur anni triginta & vnus, quos ab initio regni Iosiæ ad initium regni Ioakim fluxisse certum est, & infra sub anno mundi 3425. *num* 3. probabitur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3402.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 380.

Declarat se esse veri Dei cultorem.

1 ANno regni sui octauo, Iosias Rex Iuda, cum adhuc esset puer, hoc est, pueritiæ fines vix egressus; cœpit quærere Deum patris sui Dauid, atque aperte declarare, se veri Dei cultorem, ac contemptorem idolorum, 2. *Paralip. cap.* 34. *versic.* 3.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3405.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 381.

Genuit alium filium nomine Ioachaz.

1 ANno regni sui nono circiter inchoante, oportet Iosiam ex Amital filia Ieremiæ de Lobna, vt dicitur 4. *Reg. cap.* 23. *vers.* 31. genuisse alium filium, cui nomen imposuit Ioachaz: iste enim annos natus viginti tres, successit patri in regnum, mense circiter nono, anni trigesimi primi regni eius, vt sub anno mundi 3415. *num.* 2. dicemus, & videre est in tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3406.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 384.

Iosephi lapsus.

ANno duodecimo, ea quo Iosias regnare cœperat, vt conceptis verbis, traditur 2. *Paralip. c.* 34. *versic.* 3. Vnde proditur error Iosephi, qui 10. *antiq. fere in principio capitis* 5. prædictum annum facit duodecimum, non regni, sed ætatis Iosiæ; Ipse Iosias cœpit subuertere, & auferre, atque ad nihilum redigere omnia ad cultum idolorum pertinentia, quæ reperire potuit, primo in Ierusalem, deinde in omni Iuda, demum in vniuerso Israele, vt breuiter tangitur *loco Paralipom citato, vsque ad num.* 8. & aliquanto latius 4. *Reg. cap.* 23. *versic.* 5. *vsque ad* 21.

Iosias cœpit auferre cultum idolorum.

A templo.

Porro in Ierusalem (vt à nobiliori vrbis parte, hoc est, à templo exordiamur,) præcepit Helciæ Pontifici, & sacerdotibus, & ianitoribus, vt proiicerent de templo Domini omnia vasa, quæ facta fuerant in ministerium sacrificiorum Baal, & eorum quæ fiebant in luco, & militiæ cœli; combustisque omnibus in conualle Cedron, iussit asportari puluerem ipsorum in Bethel, *capite Reg. citato versic.* 4. Erat autem Bethel, locus immundus & contaminatus, ob vitulum aureum, quem ibi olim posuerat Ieroboam filius Nabat, & in eo peccare fecerat Israel, & omnes reges successores suos. De templo item auferri iussit lucum, & simulacra, & effœminatorum ædiculas, de quibus sub anno mundi 3338. *num.* 1. diximus. Hæc & si quæ erant eiusmodi alia, in conualle Cedron asportata, cuncta combussit, atque in cinerem redacta, proiecit super sepulcra vulgi, vt dicitur *cap. Reg. adducto versic.* 6. id est, vt placet Caietano, super sepulcra vulgarium hominum immundorum, qui sese idolis consecrauerant, seu (quod idem est, & sic *cap. Paralip. proxime allegato versic.* 4. exponitur,) super tumulos eorum, qui illis immolare consueuerant. Abstulit etiam equos, & quadrigas combussit, quas reges Iuda, nimirum idololatræ, puta Ioram, Ochozias, Athalia, Ioas, Achaz, Manasses, & Amon, & si qui fuerant eiusmodi alij, dedicauerant Soli, in introitu templi Domini, 4. *Reg. cap.* 23. *versic.* 11. Altaria quoque quæ fecerat Manasses in duobus atriis templi Domini, destruxit, eorumque cinerem dispergi fecit in torrentem Cedron, *c. Reg. citato versic.* 11. & 12. Nam licet eadem altaria ab ipso Manasse, post eius conuersionem & pœnitentiam, ablata fuissent, & extra vrbem proiecta, vt aperte dicitur 2. *Paralip. cap.* 34. *versic.* 15 oportet tamen necessario supponere, quod illa met altaria postmodum ab impio Amone, ea iisdem lapidibus iterum in vrbem reportatis, in eodem templi loco reædificata ac reposita fuerint, ac propterea deinceps primi eorum Auctoris nomen retinuerint. In aliis item vrbis partibus, aras, quotquot inuenit, demolitus est, nimirum quæ erant super tecta cœnaculi Achaz, *ibidem versic.* 12. & quæ ad portas ciuitatis extructæ fuerant, quas vocabant: *Aras portarum.* Et præcipue illas (quæ speciatim memorantur, quod forte aliis essent insigniores,) nimirum existentes in ostio domus vnius de Principibus ciuitatis nomine Iosue, quæ domus ad læuam vnius portæ vrbis posita erat, *ibidem versic.* 8. Nemo autem miretur, tot tantisque in locis, Iosiæ temporibus, extitisse idolorum altaria in Ierusalem: Quandoquidem plures Reges eius, vt dictum est, fuerant idololatræ, & multa huiusmodi ad cultum idolorum pertinentia, ibidem erexerant: & specialiter de Achaz legimus 2. *Paralip. cap.* 28. *versic.* 24. quod fecerat sibi altaria in vniuersis angulis Ierusalem. Et licet multi boni Reges, puta Asa, Iosaphat, & Ezechias, multa ad idololatriam pertinentia destruxissent; non tamen omnia abstulerãt. Quin etiam postea Manasses multo plura extruxerat, quæ quamuis ad pœnitentiam conuersus, mox demoliri curauerit: attamen ab impio Amone denuo reædificata multiplicataq; fuisse credendum est.

Ab aliis vrbis partibus.

Mundi

2 Mundata ciuitate, suburbana quoque eius mundare aggressus Iosias rex, contaminanit Topheth, 4. *Reg. c. 23. vers.* 10. Erat autem Topheth insignis quidam lucus, in valle filij Ennom, in quo luco, contra expressum Domini præceptum, quod habetur *Leuit. cap. 18. versic. 21. & cap. 20. vers. 2. vsq. ad 6.* per ignem consecrati solebant pueri, idolo Moloch, cuius alibi in Scripturis sacris fit mentio, tanquam super omnia idola execrabilis, & abominandi. Porro prædicta vallis, quæ alio nomine dicebatur Gehennom, siue Behennom, id est vallis Ennom, (vt colligitur *Ios. c. 15. v. 8. & c. 18. v. 16.* & ex S. Hieronymo *super Ierem. c. 7.*) sita erat in suburbiis Ierusalem, videlicet in extrema ac propinquiori parte vallis Raphidim, sub monte offensionis. Hæc Siloe fontibus irrigabatur, & nemoribus consita, amœnissimum ingredientib. præbebat aspectum. Itaq; ibi (vt perditorum hominum mos est diuinis semper abuti beneficiis,) colebatur abominandum idolum Moloch, cuius ara septem conclania habuisse dicitur: quorum primum aperiebatur offerentibus similam: alterum, turtures: tertium, ouem: quartum, arietem: quintum, vitulum: sextum, bouem: septimum, filium. Porro idoli huius imago, statua quædam erat ænea intus caua, figuram regis in throno sedentis referēs, nisi quod caput habebat vituli, & brachia protēdebat ad suscipiendos, atq; in sinu cōtinedos pueros, qui sibi offerebantur. Erat autem ritus immolandi huic idolo puerulos, talis. Ignem in simulacri concauitate supponentes accendebant, & vbi æs vrendi vim iam bene contraxisset, tum impiissimi parentes, incredibili crudelitate, proprios filios aut filias, carissima pignora, detestandis hisce idoli complexibus concremanda tradebant, & holocaustum fœdissimi odoris, dæmonio Moloch, diabolica superstitione, offerebāt; sperantes propterea magnas ab eo consequi prosperitates. At vero sacerdotes Moloch, quamdiu sacrificium perdurabat, (specie quidem, vt sic gratius idolo esset holocaustum: re vera autem, ne inter horrenda illa innocentium tormenta, miserabilis puerorum clamor exaudiri, ac parentum viscera commouere posset,) rauco quodam tubarum clangore, ac tympanorum strepitu, iugiter personabant. Vnde locus ille dictus est Hebraice Topheth, quæ vox, tametsi seductionem, & dilatationem, tympanum quoque significasse perhibetur. Sane ab immanissimis hisce cruciatibus, quos in dicta valle Gehennom, paruuli patiebātur, Saluator noster Infernum in Euangelio, appellare voluit Gehennam, vt teste S. Hieronymo *vbi supra*, & alibi non semel, tradūt Hebræi. De prædicto idolo, atq; insano eiusdē cultu, scripsere Rabbi Salomon, & alij Hebræorum Rabbini, quemadmodum refert Lyranus *super 4. Reg. c. 16.* & Abulensis *super eiusdem lib. c. 23.* De eodem quoq; agit Isidorus Clarius *oratione 33. in Matthæum*: Et nouissime Christianus Adrichomius Delphus, *in suo terræ sanctæ Theatro*, vbi agit de vrbe Ierosolyma, *numer.* 186. Verum hic, ex his, quæ dicta sunt, contemplari licet, quæ & qualia sæuissimus humani generis hostis, sacrificia ad se colendum, vel potius ad diuinam bonitatem grauius offendendam, ab antiquissimis vsque temporibus instituerit. Nam de his, quæ eodem diabolo auctore, paucis etiam ab hinc annis in Americæ regionibus apud barbaras quasdam Nationes omni humanitatis ac pietatis sensu penitus exuto, fieri consueuerant: Si quis videat, quæ scribit Iosephus Acosta *lib. 5. Historiarū naturalium, & moralium Indicarum, à capite præsertim* 18. *ad* 23. profecto, non poterit inauditas diabolicę crudelitatis adinuentiones, non vehementer admodū demirari, vel potius perhorrescere: Immortalesq; gratiarum actiones incessanter Deo reddere, qui nos per vnigeniti sui passionem, de tam fera immaniq; tyrannide, singulari sua miseratione liberauit. Igitur, vt ad rē redeamus, Iosias idolo Moloch, quod etiam paulo infra Melchon appellatur, & omnibus, quæ ad cultū eius pertinebant, omnino deletis, polluit etiam & cōtaminauit excelsa, quæ ad dexteram partem montis Offensionis, olim ædificauerat Salomon, in gratiā vxorū suarum, Astaroth idolo Sidoniorum, & Chamos idolo Moabitarum, & Melchon idolo filiorum Ammon, contriuitq; statuas, & succidit lucos, repleuitq; loca illorum ossibus mortuorum, ne deinceps quis hæsitare posset, quin essent immundissima.

De Gehennom.

De cultu Moloch.

Sed neq; solum in Ierusalem atque in suburbanis 3
eius, vt dictum est, idololatriam abolere conatus est Iosias rex, verum etiam per cunctas ciuitates Iudæ in circuitu Ierusalem, deleuit Aruspices, quos introduxerant præfati reges Iuda, vt sacrificarent in excelsis; & eos item, qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim zodiaci signis, cęterisque Astrorum figuris, siue (vt in sacro textu dicitur) omni militiæ cœli, 4. *Reg. cap. 23. versic.* 5. Et præterea contaminauit excelsa, vbi sacrificabant Sacerdotes, à Gabaa Beniamin, vsque Bersabee, *ibidem vers.* 8. hoc est, ab aquilonari, ad australem regni sui terminum. Et cōgregatis cunctis Sacerdotib. Domini, qui extra templum Ierosolymitanum immolabant Domino in excelsis, interdixit eis ascensum ad altare Domini in Ierusalem, & nihilominus, vt & ipsi possent viuere, cōcessit eis facultatem vescendi azymis, *ibidem vers.* 9. & his, quæ in domo Domini, pro alendis Sacerdotibus, offerebantur: similes illos faciens his, qui nascebantur de semine Aaron cum aliqua corporali macula, puta qui cœci, claudi, gibbi erāt, &c. quibus *Leuit. cap. 21. versic. 16. vsque ad finem capitis* interdicebantur quidem ministeria in domo Domini, veruntamē participatione iurium Sacerdotalium non erant priuati. Sed & Pythones, & Ariolos, & idolorum figuras, & immunditias, & abominationes, quæ fuerant in terra Iuda & Ierusalem, abstulit Iosias, quemadmodum etiam *cap. Reg. citato, vers.* 24. quodammodo obiter refertur.

Altaria item Iudæ vrbes rex ab idololatria purgat.

Tantus vero fuit zelus ardorque Iosiæ, in idolo- 4
latria penitus exterminanda, vt nō ei sufficeret, illam de regno suo propellere, nisi etiam eandem de reliquiis Israelis, id est de Israelitarum reliquiis, quæ post captiuitatem in Assyrios abductam remanserant, disperdere ac delere quātum posset conaretur. Sciebat enim, eam esse diabolicę huius contagionis conditionem, vt si non à finitimis quoque regionibus procul admodum abigatur, populos, propter mutua commertia, ab infectionis periculo liberos non relinquat. Propterea Iosias, ac si illud mente reuolueret, quod postea quidam Poeta cecinit, dicens: *Tunc tua res agitur paries cū proximus ardet*: operæpretium duxit, per vrbes Manasse, & Ephraim, & Simeon, vsque ad Nephthalim, ipsemet discurrere, cunctaque idolorum altaria, lucos, sculptilia, delubra, subuertere, dissipare, conterere; quod & re ipsa præstitit. Præcipue vero in Bethel destruxit excelsum illud famosum, cum suo pariter luco, atque altari, quod olim fecerat impius Ieroboam, primus Israelis Rex, quando peccare fecit Israel, diuertens eum ab ascensu ad templum Domini, & inducens illum colere vitulos aureos. Huius altaris destructionem, iam annis prope trecentis quinquaginta, antequam hæc agerentur, prædixerat vnus de Prophetis Domini, quemadmodum sub anno mundi 3060. *num.* 4. & 3387. *num.* 1. dictum est. Cum igitur vidisset Iosias Rex quædam sepulchra ibidem in monte existentia, & inter alia vnum, ex cuius titulo cognouit esse

Idem facit in reliquis Israelis.

illius Prophetæ, qui hæc olim prænunciauerat, iussit illud intactum relinqui. Cetera vero, quæ fuerant Sacerdotum altaris Bethel, præcepit aperiri, & ossa eorum super altare comburi, ad vnguem prout olim præfatus Propheta prædixerat. Inde profectus Rex ad alias Samariæ ciuitates, omnia excelsorum fana, quę in eis fecerant reges Israel, irritantes Dominum, abstulit, occisis cunctis Sacerdotibus, quos reperit in eis, & combussit similiter ossa eorum super altaria, quemadmodum fecerat in Bethel. Quibus sex annorum interuallo peractis, nempe à duodecimo regni sui anno, vsq; ad finem fere decimiseptimi, sanctus Rex rediit in Ierusalem, 4. *Reg. cap. 23. versic. 4. vsque ad 21. & 2. Paralipom. cap. 34. versicul. 3. vsque ad* 8. Interea

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3407.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 385.

1 ANno regni Iosię decimotertio, prophetare cœpit Ieremias, vt patet tum ex initio prophetiæ eius, tum ex *cap. eiusdem* 25. *vers.* 3. Prophetauit autem contra Iudam & Beniamin tantummodo, quoniam reliquæ decē tribus in Assyrios iam abductę fuerant captiuę. Et propterea tota fere prophetia Ieremiæ, videtur inprimis tendere ad prænunciandam duabus tribubus Babylonicam captiuitatem: Quamuis interdū etiam contra alias Gentes, tum Iudæis finitimas, puta aduersus Idumæos, Palæstinos (quos 70. Interpretes vocant Allophylos) Moabitas, Ammonitas, Ægyptios, Tyrios, Sidonios, Damascenos, & si qui erant eiusmodi alios: tum etiam cōtra valde remotas, hoc est Assyrios & Babylonios, vaticinetur, & aliquādo item, more aliorum Prophetarum, vt sub anno mundi 3238. *num.* 3. diximus, de futura Christi passione: de Gentium vocatione ad fidem, & de aliis ad legem Euāgelicam pertinentibus multa prænunciet, vt librum eius accurate perlegentibus, innotescere poterit: in cuius fine etiam ciuitatis suæ Ierusalē ruinas, quadruplici planxit alphabeto, vt Beatus Hieronymus scribit *in Prologo*. Sane Iosephus 10. *antiq. cap.* 6. addit, Ieremiam epicedium quoque scripsisse Iosiæ, lugubri carmine, *quod*, inquit, *nunc quoque extat, & insuper non solum instantem vrbi captiuitatem Babylonicam, sed etiam nostri temporis clades, ab ipso prædictas, literis mandauit.* Sic Iosephus.

Incipit prophetare Ieremias.

2 Per idem tempus creditur prophetare cœpisse etiam Sophonias, qui inter duodecim Prophetas minores nonus annumeratur. Quod enim Iosia regnante prophetauerit, ex initio prophetiæ eius manifestum est. Quod autem ante decimumoctauum regni Iosiæ annum, in quo iam expurgata ab idolis terra, ipse Rex populusq; (vt sub anno mundi 3412. *num.* 4. dicemus) inierunt fœdus cum Domino, prophetare cœperit Sophonias, colligi potest *ex cap. eius tertio, vers.* 4. vbi specialiter inuehitur contra Sacerdotes, quod idololatriis templum polluebant. Id enim post prædictum fœdus nō videtur potuisse contingere, vel saltem à rege tam sancto tolerari. Porro prophetia Sophoniæ, ipsa quoque principaliter ad duas tantum tribus dirigitur, quibus captiuitatem valde amaram imminere prænunciat, & tamen ipse quoque, licet quodammodo obiter, quarundam etiam nationum, puta Palæstinorum, Moabitarum, Ammonitarum, Æthiopum, Assyriorum seu Niniuitarum, quæ semper Iudæis infensæ fuerant, excidium vaticinetur, & vt ceteri solēt Prophetæ, aliqua item de mox futura Ecclesiæ felicitate ac Iudæorum, tum Christi temporibus, tum etiam in fine mundi, conuersione commemoret.

Sophonias vaticinari incipit.

3 Per hæc eadem tempora vaticinabatur in Ierusalem etiam Holda prophetissa. Neque solum mulier ista prophetabat, sed in tanta erat sanctitatis opinione, vt ad ipsam consulendam, miserit rex Helciam summum Pontificem, & proprium Scribam, aliosq; optimates ciuitatis, vt patet 4. *Reg. cap.* 22. *versic.* 14. *vsque ad finem capitis.*

De Holda prophetissa.

4 Sub finem eiusdem anni regni Iosiæ regis Iudæ decimitertij, mortuum esse Ben Merodach regem Babylonis, cum regnasset annis vigintiquattuor, inferri potest ex his, quæ sub anno mundi 3384. *numer.* 1. & 2. dicta sunt.

Ben Merodach moritur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3408.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 386.

1 ANno proximo circiter ineunte, qui erat regni Iosiæ decimusquartus, regnauit in Babylonia Nabolassar ille, cuius meminit Iosephus *lib.* 1. *contra Apionem circa medium, & lib.* 10. *antiquit. non longe à fine capitis* 11. ex Beroso: Quibus in locis aliquando eum appellat Nabolassar, aliquando Nabuchodonosor seniorem, videlicet patrem alterius Nabuchodonosor maioris, qui postmodum, Ierosolyma subuersa, temploque Salomonis incenso, Iudæos duxit captiuos in Babylonem. Aduertendum vero hic est, hos duos Reges Chaldæorum, patrem scilicet & filium, eodem nomine vocatos Nabuchodonoso: non esse illos, quos ponit Petrus Comestor *in sua Historia Scholastica, Danielis capit.* 5. Et propterea Pererius *super capit.* 5. *Danielis* dicens, tam sacram quam profanam historiam vnum duntaxat Nabuchodonosor regem Chaldęorum agnoscere, & commemorare, non censendus est, contradicere positioni nostræ paulo ante ex Iosepho ac Beroso probatæ: Quoniam ibi Pererius non absolute loquitur, sed ad hominem. Nam redarguens opinionem præfati Comestoris, qui putabat, quod ille Nabuchodonosor magnus, qui Iudæos in Babylonicam duxit captiuitatem, habuerit filium eiusdem nominis; & quod eiusdem filij, fuerint præclara illa gesta, quæ antiquissimi scriptores, Berosus, Megasthenes, Diocles, & alij celebrarunt: dicit non esse verum, quod prædictus Nabuchodonosor Magnus genuerit alium Nabuchodonosor: quandoquidem, quæ olim à præfatis Auctoribus de Nabuchodonosor scripta sunt, soli Nabuchodonosor Magno competunt, non autem alicui alij. Vnde, quātum ad hoc, verissimum est, quod sacra & profana historia, vnius tantum Nabuchodonosor, non autem duorum mentionem facit. Sed vt redeamus ad nostrum Nabolassar, Iosephus Scaliger *lib.* 5. *de emendatione temporum in capite, cuius titulus est: Initium Nabopollassaris regis Chaldæorum:* putat esse illum quem Ptolemæus *lib.* 5. *Almagesti, cap.* 14. appellat Nabopollassar. Sed fallitur Scaliger: quandoquidem Nabopollassar Ptolemæi, est ille rex Chaldæorum, quem Scriptura sacra vocat Nabuchodonosor, cuius annus regni quintus, concurrit ex parte cum anno centesimo vigesimoseptimo æræ, quæ ducitur ab initio regni Nabonassar, vt ibidem testatur Ptolemæus, & concordat cum nostris tabulis, & nos bocidem sub anno mundi 3429. *num.* 2. euidentissime demonstrabimus.

Regnat Nabolassar qui & Nabuchodonosor senior in Babylonem.

De duob. Nabuchodonosor.

Nabolassar quomodo differat à Nabopollassar.

3 Ceterum Nabolassar, de quo nunc agimus, quot annis regnauerit, dubitari potest; quoniam Iosephus 10 *Antiq. cap. 11. prope finem* dicit, ipsum regnasse annos viginti & vnum: at contra Apionem, annos vndetriginta: & vtrobique citat verba Berosi. Quare ad vtrumque dictum conciliandum, cogimur dicere ipsum Nabolassar regnasse octo annis cum patre, & viginti vno sine patre.

Quot annis regnauerit.

4 Eodem anno regni Iosiæ decimoquarto, obiisse Tobiam iuniorem, inferri potest ex collatione eorũ, quæ in calce libri eius legimus; nimirum quod ipse vidit posterorum suorum quartam generationem, & compleuit in timore Dei annos vitę suę nonaginta nouem, cum his, quæ nos sub anno mundi 3314. *num.* 2. diximus, de eius ætate, quando translatus est in Assyrios. Ex his enim facile erit in tabulis dignoscere, annum vitæ eius postremum, hoc circiter anno fuisse completum.

Obitus Tobiæ iunioris.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3411.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 389.

1 ANno regni Iosiæ regis Iuda decimoseptimo circiter inchoante, natũ esse Ezechielem, qui postea egregius Propheta fuit, & inter quatuor maiores tertio loco numeratur, inde colligi potest, quod anno quinto transmigrationis Ioachin Iechoniæ, ipse Ezechiel agebat annum ætatis suæ trigesimum, vt apparet ex initio prophetiæ eius, & asserunt B. Hieronymus *in Prologo super Ezechielem*, & B. Gregorius *super capit. 1. eiusdem prophetiæ*, & nos sub anno mundi 3440. *num.* 2. aduersus Hieronymi Pradi positionem probabimus. Totidem autem annos inuenies ab hoc regni Iosiæ anno decimoseptimo, ad quintum transmigrationis Iechonię, in tabulis aperte videri potest. Nec obstant Paraphrasis Chaldaica, quam sequitur Hector Pintus; quæ expresse supputat hos triginta annos, ab inuẽto libro legis per Helciam Pontificem, anno regni Iosiæ decimoctauo, vt legimus 4. *Reg. cap. 22. versicul. 8. & 2. Paralipom. cap.* 34. *vers.* 15. & Glossa Ordinaria ex B. Hieronymi commentariis desumpta, quæ *super Ezechielis cap. 1.* dicit, illum trigesimum annum, cuius ibi fit mentio, non esse numerandum à natiuitate Ezechielis, sed à prædicti legis libri inuentione: Non, inquam, hæc obstant; Quoniam (quicquid sacro textui præfata Paraphrasis de suo addiderit,) procul dubio multo probabilius est, Prophetam ibi notare voluisse ætatis suæ annum, in quo spiritum prophetiæ accepit, quam annum ab inuentione dicti libri, qui nihil ad rem faciebat. Et prætetea, si exactius quis computet ab anno regni Iosię decimooctauo, ad quintum memoratæ transmigrationis, inueniet, etiam vtrisque terminis supputatis, annos duntaxat vigintinouem, vt patet in tabulis. Et dato quod aliquo modo possent inueniri triginta, saltem inchoati: Cum neq; ex sacra Scriptura, aut alio probato Auctore habeamus, Ezechielem natum esse ante vel post inuentionem dicti libri; nihil prohibet vtramque opinionem posse simul esse veram, nempe annum quintũ dictę transmigrationis fuisse trigesimum vitæ Ezechielis, & pariter etiam aliquo modo, ab illius libri inuentione. Quod si ita est; necesse erit exponere dictam Glossam, prout eam exponunt Lyranus, Hugo Cardinalis, & Dionysius; adiecta nimirũ hac particula, *tantummodo*, vt sit sensus Glossæ, & Beati Hieronymi, illos triginta annos, non esse numerandos tantummodo ab ortu Ezechielis, sed etiam ab inuento legis libro, aliquatenus posse dinumerari: Alioqui oporteret fateri B. Hieronymum, (quod absit de tanto Doctore suspicari,) inter se pugnantia super eadem prophetia scripsisse.

Ortus Ezechielis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3412.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 390.

ANno regni sui decimooctauo, Iosias mundata ab Idolorum sordibus terra, cœpit instaurare cultum Domini. Congregatis namq; Sacerdotibus & Leuitis, hortatus est eos, vt bono animo resumerent officium suum ministrandi in domo Domini, quod propter nonnullorum Regum impietatem, qui templum multis idolorum cultibus profanauerãt, sæpius intermittere, ac deserere coacti fuerant: Præcepitq; eis, vt reportarent Arcã fœderis Domini in sanctuarium templi, & non amplius alibi illã transferrent. Ex quo infert Caietanus, cetera quidem, quæ manere solebãt in anteriori parte templi, nimirum candelabra, mensas, altare incensi, & si quę erant eiusmodi alia, ab idololatris Regibus non semel fuisse profanata: Arcam vero, quę erat omnium sanctissima, neminem illorum profanare ausum esse; quod quantumuis impij, memores tamen essent, terribilium vltionum, quas olim exercuerat Dominus contra Philisthæos, Bethsamitas & Ozam, qui erga illam minus reuerẽter se gesserant: Et propterea quandocunq; in animum inducebant templum polluere, libenter permisisse illam educi de templo, & alicubi asseruari. Quando autem de templo educta fuerit, & quoties, & vbi interim manserit, scire nõ possumus; nusquam enim id scriptum reperimus. Licet tamen, cum præfato Auctore, satis probabiliter coniectari, eandem non semel, neque modico tempore extra templum mansisse, neque vno duntaxat in loco, sed huc atque illuc, per manus Sacerdotũ ac Leuitarum, prout eis opportunius videbatur, fuisse translatam. Quanquam neque item absurdum videri possit arbitrari, præter Arcam, etiam altare incensi, & candelabrum, & mensam, insciis Regibus idololatris, aliquando à bonis & sancto zelo plenis Sacerdotibus, fuisse occultata, ne ab illis pollucrentur, & postea, piorum regum temporibus, fuisse propriis locis restituta; tametsi Scriptura sacra hoc subticuerit, supponens, quod de Arca fieri solebat, id multo magis de aliis rebus minus sacris fieri potuisse. Nam si hæc semper ab idololatris regibus polluta fuissent, vt supponere videtur Caietanus, vtique oporteret, eadem postea à religiosis regibus, nempe ab Ezechia, Manasse post eius cõuersionem, & à Iosia, de nouo fuisse fabricatas; quod tamen nullibi factum legimus. 1

Iosias instaurat cultum Domini.

Arca fœderis cur aliquoties ex sanctuario educta.

Mandauit quoq; Iosias rex Sacerdotibus atq; Leuitis, vt deinceps ministeria in domo Domini, per turmas familiasq; suas, iuxta diuisiones ac distributiones olim à Dauide factas, exercerẽt: Et præterea, vt sanctificarent se, præpararentq; fratres suos, ad ea peragenda, quæ in solennitate Paschali, quam paulo post celebrare intendebat, omnino ad formam in lege præscriptam, opus essent. Ex quo intelligimus, hæc circa anni sacri initia acta esse. Itaque pro hac festiuitate ritu solennissimo celebranda, ipse Rex, de propriis gregibus, dedit pecorum triginta millia, boum vero tria millia, vt hostias pro populo in eadem celebritate offerrent. Ad cuius 2

Mandat rex Sacerdotibus & Leuitis, vt munia sua per vices exerceant.

Pascha solenniter admodũ celebratur.

exem-

exemplum, Duces ac Primates regis, etiam ipsi sponte, quod vouerant, obtulerunt, tam populo, quam Sacerdotibus & Leuitis. Principes quoque Sacerdotum, dederunt reliquis Sacerdotibus pecora diuersi generis duo millia sexcenta. Et similiter Principes Leuitarum, ceteris Leuitis dederunt pecora quinque millia, & boues quingentos: Celebratumque est Phase solennissimum die quartodecimo mensis primi huius anni, & successiue solennitas azymorum septem diebus, cum tali ac tanto populorum concursu ac deuotione, cum tot tantisque hostiarum oblationibus, & sedula Sacerdotũ ac Leuitarum in cunctis officiis suis administratione, vt a diebus Samuelis, ad hæc vsque tempora, nunquam tale factum sit Phase in Israel, *2. Paral. c. 35. v. 1. vsque ad 10. & 4. Reg. cap. 23. vers. 21. vsque ad 24.*

Et consequenter solennitas azymorum.

3 Eodem anno regni Iosiæ decimooctauo, mense (vt signanter loco Reg. citato addit textus 70. Interpretum) octauo, (ex quo perspicue infertur hęc, quę sequuntur, facta fuisse post septem menses à memorato Phase:) delegit Rex viros, qui curam susciperẽt instaurandi domum Domini, venientesque ad Helciam Principem Sacerdotum, acciperent ab eo pecuniam, quæ data fuerat in templo, in præcedenti præsertim, vt arbitror, solennitate Paschali, quemadmodum tunc moris erat: Et item quam Leuitæ, pro officij sui munere, de omni regno Iudæ, ac de vniuersis reliquiis Israel, ad hunc specialiter collegerãt. Itaque prædicti à Rege delecti, acceptam ab Helcia pecuniam, tradiderunt operariorum Præfectis, qui eandem distribuerent artificibus, puta Cæmentariis, Lapicidis, Tignariis, & huiusmodi aliis, tum pro operum suorum mercede, tum etiam, vt omnia, quę templo reficiendo opus essent, comparare, conducereque possent. Qui fideliter cuncta præstiterunt, *4. Reg. c. 22. versic. 3. vsque ad 8. & 2. Paral. c. 34. vers. 8. vsque ad 14.*

Eliguntur viri qui curent instaurari domũ Domini.

4 Contigit autem, vt Helcias summus Sacerdos, in depromenda de domo Domini pecunia, ibidem repererit librum legis, qui dicitur Deuteronomium Moysi, quem cũ dedisset Saphan Scribæ, illeque eum detulisset, legisseque coram rege: audiens rex horrenda illa, quæ ibidem *cap. 28.* legem non obseruantibus maledicta intentantur, certoque superuentura prænunciantur, scidit vestimenta sua, probe intelligens, quod illa, propter innumerabiles præcedentium regum, populique transgressiones, iusto Dei iudicio iam imminerent. Propterea confestim misit Helciam Pontificem, & quosdam de seruis suis, vt per aliquem Videntem consulerẽt Dominum; Qui (quoniam tunc Ieremiæ, Sophoniæque sanctitas, nondum satis cognita perspectaque erat) venientes ad Holdam Prophetissam, quæ tunc magni nominis erat in Ierusalem, eiusmodi ab ea responsum acceperunt: *Iuste Dominum Iudæis esse vehementer indignatum, & sine vlla dubitatione missurum mala super Iudam & Ierusalem, quæ in libro legis audierãt. Veruntamen non in diebus Iosiæ, propter ipsius humiliationem ac pænitentiam.* Hæc cum perlata essent ad regem, ille cõgregatis de regno suo cunctis senioribus, ascendit in templum cum Sacerdotib. & Leuitis, vniuersoque populo Ierosolymitano, & ibidem lecto, cunctis audientibus, volumine legis, percussit fœdus coram Domino, adiurauitque qui aderant vniuersos, vt facerent omnia, quę scripta sunt in libro legis Domini, in toto corde suo; & acquieuit populus pacto, vt late describitur *4. Reg. c. 22. v. 8. vsque ad finem capitis, & cap. sequentis, v. 1. vsque ad 4. & 2. Paralip. c. 34. vers. 14. vsque ad finem.* Hæc & eiusmodi faciebat sanctus rex Iosias; qui licet totis viribus reuersus sit ad Dominũ, legisque diuinæ obseruantiam, ita vt post ipsum non surrexerit similis illi in Israel: nihilominus tantæ erant prędecessorum eius impietates, & præcipue Manasse antequam conuerteretur, adeoque irritauerant Dominum, populumque corruperant, vt propterea non sit auersus furor Domini à Iuda & Ierusalem: Sed iuxta Holdæ, aliorumque Prophetarum vaticinia, indubitanter decreuerit transferre Iudæos, sicut trãstulerat Israelitas de terra sua, & ipsam quoque Ierusalem, templumque subuertere, vt protestantur, quæ scripta sunt *4. Reg. cap. 23. versicul. 25. vsque ad 28.*

Inuento libro legis rex veritus maledicta transgredientibus intentata, consulit Dominum.

Holda Prophetissa vaticinatur.

Iosias cum populo percutit fœdus coram Domino.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3415.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 393.

1 ANno regni sui vigesimo primo, Iosias ex vxore sua Amital filia Ieremiæ de Lobna, vt habetur *4. Reg. c. 24. v. 18.* genuit Mathaniam, quem postea Nabuchodonosor appellauit Sedeciam, quãdo constituit eũ regem pro Iechonia nepote eius. Erat quippe tunc, vnum & viginti annos natus Sedecias, vt infra suo loco probabitur: quos ab hoc anno supputandos esse, manifeste dignosci potest in tabulis. Fuerunt igitur Ioachaz, & Sedecias fratres, non solum eodem patre geniti, sed etiam vterini, vt ex his, quæ sub anno mundi 3403. *num. 1.* diximus, manifeste apparet.

Genuit Mathaniam, qui postea dictus est Sedecias.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3418.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 396.

1 ANno regni Iosiæ vigesimoquarto, Eliacim, qui & Ioakim, filius Iosiæ, ex Nohesta filia Elnathan de Ierusalem, vt dicitur *4. Reg. cap. 24. versicul. 8.* genuit Ioachin, qui etiam in sacris Scripturis dicitur Iechonias. Quamobrem nos quoque deinceps ad æquiuocationem deuitandam, eundem, Iechoniam, vel Ioachin, Iechoniam nominabimus. Decem & octo annos ætatis habebat Iechonias, quando translato patre suo à Nabochodonosor in Babylonem, ipse ab eodem rege Babylonis, constitutus est rex in Ierusalem, vt inferius suo loco dicemus. Totidem vero annos ab hoc tempore ad illud interuenisse, patet in tabulis.

Ioakim genuit Iechoniam.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3425.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 403.

1 ANno regni sui trigesimoprimo, vitæ vero trigesimonono, mente, vt infra *num. 3.* probabitur, circiter nono; audiens Iosias, quod Pharao Nechao rex Ægypti, transiret cum valido exercitu per terram Israel, pergeretque contra regem Assyriorum, (id est, vt ex paulo infra dicendis inferri potest, contra Nabolassar regem Babylonis, qui tunc etiam dominabatur regno Assyriorum à maioribus suis iam subacto, quemadmodum sub anno mundi 3335. *num. 1.* dictum est) vt pugnaret cum eo in Charcamis iuxta Euphraten: Ipse Iosias exercitu comparato, processit

Iosias venit cũ exercitu obuiã Pharaoni Nechao.

obuiam

obuiam ei in campo vrbis Mageddo, quæ posita erat in tribu Manasse citra Iordanem, vt patet *Iof. cap. 17. verf. 11.* Quem licet Pharao, missis legatis, conatus sit a se diuertere, dicens: Non venisse, vt ei bellum inferret, sed vt iret ad Euphraten: noluit tamen Iosias acquiescere; quin potius præparauit inire cum Pharaone certamen, atque in primo conflictu, à sagittariis vulneratus, iussit se transponi in alterum currum & duci in Ierusalem. Veruntamen in via, vt arbitror mortuus est, & postea sepultus in mausoleo patrum suorum: luxitque eum valde vniuersus Iuda, & præsertim Ieremias Propheta, cuius lamentationes metrice editas, canebant cantores, & cantatrices, multo tempore, quemadmodum traditur 2. *Paralip. cap. 35 versic. 20. vsque ad finem capitis, & 4. Reg. c. 23 versu 29. & 30.* Huius luctus tanquam de extremo quodam & valde memorabili planctu, meminit Zacharias Propheta *cap. 12. verf. 11.* vbi eidem quodammodo comparat luctum illum grandem, qui fiet in extremi iudicij die, his verbis: *In die illa magnus erit planctus in Ierusalem, sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon.* Ex quo loco Abulensis *super 4. Reg. c. 23. q. 42.* videtur elicere, quod quando Iosias profectus est ad pugnandum cõtra Pharaonem in campo Mageddon, venit ibi quoque Adadremmon rex Syriæ, qui regnabat in Charcamis, vt ambo simul dimicarent aduersus Pharaonem. Putat enim Abulensis, quod Iosias bellum hoc susceperit in fauorem dicti Adadremmon, & quod quando mortuus est Iosias, fleuerit eum inconsolabiliter ipse Adadremmon; & propterea dixerit Zacharias, *sicut planctus Adadremmon.* Sed hęc expositio & historia, non videtur satis firma, neq; consona literæ sacri textus, qui non dicit Pharaonem venisse contra regem Syriæ, sed cõtra regem Assyriorum, vt supra expositum est. Scimus autem Syriam, ab Assyria valde fuisse diuersam, neque hic vllam sacer textus regis Syriæ facit mentionem: Quinimo ex quo Theglath Phalasar rex Assyriorum occiso Rasin rege Syriæ, vt sub an. mundi 3296. *n. 1.* dictum est, subiecerat illam prouinciam Imperio Assyriorum, non videtur Syria proprium habuisse regem. Huc accedit, quod vocabulum illud Adadremmon, si B. Hieronymo *super loco Zachariæ citato*, credimus, nomen est non regis Syriæ, sed vrbis iuxta Iezrael positæ, quæ, inquit, hoc olim vocabulo nuncupata est, & hodie vocatur Maximianopolis, in campo Mageddon, in quo Iosias rex iustus, à Pharaone cognomento Nechao vulneratus est, super quo lamentationes scripsit Ieremias. Huius Pharaonis Nechao, siue Neci, meminit Herodotus *lib. 2. versus finem*, vbi etiã speciatim ac breuiter tangit prædictum bellum, quod contra Syros tunc, vt dictũ est, Assyriis subditos, gessit, his verbis: *Et classibus quidem Necus, dum opus fuit est vsus. Terrestri autem acie congressus cum Syris in Magdolo*, (hoc est, vt Scriptura sacra, *vbi supra*, ait, in Mageddo) *victoria potitus est, & post prælium, Cadytis magna Syriæ vrbe.* Sic Herodotus.

In prælio vulneratus obiit. De eius luctu.

Zachariæ verba exponuntur.

De Pharaone Nechao.

2 Verum ex quo hic de prædicto Nechaone, siue Neco agere cœpimus, non ingratum quoque lectori fore existimauimus, de eodem rege duo valde memorabilia, ex eodem Herodoto referre. Et primum quidem loco citato, paulo ante narrauerat, videlicet, quod idem Necus fossam à Nilo ad mare rubrum ferentem, primus aggressus est, longitudinis quatuor dierum nauigationis, & latitudinis, vt per eam duæ possent agi triremes: Veruntamen in medio eius operæ destitit; veritus, ne quemadmodum oraculo didicerat, id opus Barbaro, hoc est, alieni regi alienigenæ præmuniret. Quam fossam postea (vt ibidem citatus Auctor prosequitur) secundo loco depressit

De fossa à Nilo ad mare rubrum à Nechaone cœpta.

Darius Perses, ille nimirum, qui Hystaspis filius fuit. Nam alij huius nominis Persarum reges, procul dubio fuerunt historia Herodoti, quæ ad finem regni Xerxis non peruenit, posteriores. De hac quoque fossa, meminit Plinius *lib. 6. in ipso fere capitis 29. initio*, vbi addit, quod *post dictum Darium, Ptolemæus sequens* (nescio si velit dicere, secundus, qui & Philadelphus dictus est,) *eandem fossam duxit, latitudine pedum centum, altitudine triginta, in longitudinem triginta septem millia, & quingentorum passuum, vsque ad fontes amaros. Vltra deterruit inundationis metus excelsiore tribus cubitis rubro mari comperto, quam terra Ægypti. Aliqui non eam afferunt caussam, sed ne immisso mari, corrumperetur aqua Nili, quæ sola potus præbet.* Sic Plinius. Videtur autem Cleopatra, post deuictum in Actiaca pugna ab Augusto Antonium, tentasse denuo dictam fossam perficere, vt per eam, à mediterraneo mari, classem suam in sinum Arabicum traduceret, & inde ad orientales plagas, nauigare, ac sic Augusti Romanorumque manus effugere posset, vt scriptum reliquit Plutarchus *in Antonio, non valde procul a fine*, his verbis: *Delatus igitur* (subaudi Antonius) *in Alexandriam ex Lybia offendit Cleopatram opus magnum & inopinatum aggressam. Inter rubrum enim, & Ægyptium mare, qua maxime vtrinque premitur, arctiorque est tellus; trecentorum ferme stadiorum latitudo est, videturque Asiæ Lybiæque esse terminus. Per hunc locum Cleopatra transferre classem instituit in Arabicum sinum, & cum auro, argento, & magna suorum manu, in ignotas sedes commigrare, fugiens bellum ac seruitutem. Sed enim primas naues per terram delatas, Arabes qui circa Petram incolunt, igne corrupissent, & Antonius etiam tunc in legionibus, quas in Actio reliquerat, spem haberet, & incolumes esse putaret; destitit Cleopatra ab incepto, & portus ac littora custodire contendit.* Sic Plutarchus.

3 Sed, vt ad præfatum Pharaonem Nechao redeamus: Alterum quod dicebamus præclarum eius facinus ac memoratu dignum, narrat Herodotus *lib. 4. non valde procul ab initio*, dicens, ipsum quoq; fuisse, eorum omnium, quos idem Auctor nouerit, primum in demonstrando Africam circumfluam mari esse, excepto duntaxat vbi Asiæ conterminaest, (nimirum in Ægypti isthmo, qui à mari rubro, ad mediterraneum protenditur.) *Nam is, inquit, postquã destitit à deprimenda fossa de Nilo ad Arabicum sinum; misit nauibus quosdã Phœnices, præcipiens, vt transuecti columnas Herculis, penetrarent ad septentrionale vsque mare* (hoc est, ingrederentur mediterraneum) *atque ita ad Ægyptum remearent. Phœnices igitur e rubro mari soluentes, abierunt in mare Australe: qui postquam autumnus aduenerat, applicitis ad terram nauibus, sementem faciebant, vt assidue Africam legerent ac messem expectarent*, (nimirum interim tanquam Africani ibidem hyemantes) *deinde messo frumento, nauigabant. Ita biennio consumpto, ad Herculeas columnas anno tertio declinantes, in Ægyptum remearunt: referentes, quæ apud me* (ait dictus Auctor) *fidem non habent; forte apud aliquem alium: Prætereuntes Africam se habuisse Solem ad dexteram. Atque hunc in modum, Africa primum est cognita.* Hucusque Herodoti verba. Ex quibus duo inferri possunt: Alterum est, decipi eos, qui crediderunt australes Africæ terminos, non nisi temporibus patrum aut auorum nostrorum, à Lusitanis fuisse detectos: Alterum, quod si Herodotus nouisset, quemadmodum nunc in Geographorum tabulis cernuntur, eosdem australes Africæ terminos, multo ad Antarcticum, vltra Capricorni Tropicum extendi; profecto non renuisset credere, quod qui secus illos, cõtra occidentẽ, nauigabãt, necessario semper,

De prima nauigatione de mare rubro ad columnas Herculis, & inde ad Ægyptum.

Herodotus prodes se Geographorum

&c in

& in quocunq; anni tempore, Solem non ad læuam, vt antequam illuc peruenirent, sed ad dexteram habuissent. Similem per Africæ totius ambitum, nauigationem, Xerxis temporibus fuisse attentatam, sed non absolutam, Idem allegato loco scribit auctor Herodotus, narrans *de quodam Sastaspe sororis Darij filio, quem mater, vt à crucis supplicio, cui quod honestam quandam virginem vitiasset, a rege fuerat adiudicatus, liberaret, ad hoc in Ægyptum, ipso annuente Xerxe, misit, vbi sumpta naui, & socijs, nauigauit per mediterraneum ad columnas Herculis: quib. transmissis, in meridiem cursum tendebat. Verum tandem, cum nauigationis longitudine, tum terræ solitudine deterritus, retro rediit, non impleto labore, quem ei mater iniunxerat. Quamobrem iratus Xerxes, eum, quod certamē sibi propositum non absoluisset, in crucem sustulit.* Hæc ex Herodoto:

Altera eiusmodi nauigatio non absoluta.

Qui etiam *lib. 2. superius citato*, de prædicto Nechao, siue Neco agēs, dicit: quod ei successit filios nomine Psammis, qui fuit pater Apries, (hoc est eius, quem Ieremias *c. 44. v. 30.* vocat Ephree, de quo nos sub an. 3448. *num. 2.* agemus.) Sed si hæc vera sint; oportet errorem aliquem, siue Auctoris vitio, siue Antiquarij, in numero annorū regni ipsius Apries irrepsisse. Nam idem Herodotus ait, ipsum regnasse per annos vigintiquinque, & patrem eius sex, qui faciunt annos vnum & triginta. Atqui à fine regni Iosiæ, quem dictus Nechao siue Necus interfecit, vsque ad annum vigesimumtertium regni Nabuchodonosor, in quo, vel forte etiam aliquanto ante occisus fuisse creditur Apries, quemadmodū nos sub anno proxime citato dicemus, non anni triginta & vnus, sed tantummodo viginti sex inueniuntur, vt dinumerari potest in tabulis. Quin etiam *ex Ierem. c. 46. vers. 2.* constat, dictū Pharaonem Nechao peruenisse vsq; ad annum regni Ioakim quartum, qui fuit primus regni Nabuchodonosor, vt idem testatur Ieremias *in principio capitis* 25. Oportet ergo (supposito quod vno aut altero post anno decesserit Nechao) ab eius morte, ad obitū dicti Apries, intercessisse annos circiter viginti duos, vel potius viginti vnum. Ex quibus, si Psammis pater ipsius Apries regnauit sex annis, restāt tantummodo quindecim regni eiusdem Apries. Quare arbitror Herodoti codices esse corrigendos, vt pro annis, *viginti quinque*, dicant, *quindecim*. Sed de his satis. Redeundum est enim ad id vnde aliquantulum digressi sumus.

De Nechaonis successoribus.

Herodoti codices corrigendi.

4 Eodē tempore, nimirum sub finem prædicti mensis noni eiusdem anni, vt numero sequenti probabitur; Tulit Populus Ioachaz filium Iosiæ, constituitq; eum Regem pro Iosia patre suo in Ierusalem. Viginti trium annorū erat Ioachaz cum regnare cœpisset, & tribus mensib. regnauit in Ierusalem, fecitq; malum in conspectu Domini, iuxta omnia, quæ fecerāt prædecessores eius idololatræ, 4. *Reg. c. 23. v. 30. vsq; ad 33. & 2. Paral. c. 36. v. 1. & 2.* Notandum vero est, quod istum Ioachaz, liber 3. Esdræ (qui tamen inter sacros libros, quos sancta Tridentina Synodus pro canonicis suscipiendos decreuit, non annumeratur) *c. 1. v. 24.* vocat Iechoniam, additque ipsum fuisse triginta trium annorum, quando institutus est Rex. Quod nequaquam verum esse potest, tum quia hoc pugnat cum locis Reg. & Paral. proxime citatis, vbi expresse dicitur, quod tunc erat viginti trium annorum, tum etiam, quia sequeretur ipsum natum esse anno sexto vel septimo vitæ patris sui, quod est impossibile: diximus enim Iosiam anno ætatis suæ trigesimo nono fuisse interfectum. Eundem Ioachaz *c. 22. v. 11.* vocat Sellum, quo nomine videtur etiam appellari 1. *Paral. cap. 3. v. 15.* vbi nominatim recensentur quatuor filij Iosiæ, hoc ordine: primogenitus Iohanan, secundus Ioakim, tertius Sedecias; quartus Sellum: quorū primus creditur ante patrem decessisse; reliqui vero sibi inuicem in regno successerūt: quamuis Sellum, qui postremo loco nominatur, primus post patrem regnauerit. Sed nescio quo modo, in ordine natiuitatis, Sellum ponatur post Sedeciam, cum constet Sedeciam, Sello fuisse iuniorem. Nam vigesimum primum annum ætatis agebat Sedecias, quando regnare cœpit, vndecimo post Sellū anno, vt suo loco dicetur: nisi diximus cum Rabbi Salomone, quem refert Abulensis *super 1. Paral. c. 3. q. 9. in fine*, nimirum, qui *in lib. Reg.* dicitur Sedecias, *in 1. Paral.* transposito nomine dici Sellum: Et è conuerso, qui *loco Ierem. citato* vocatur Sellum, 1. *Paral.* appellari Sedeciam. Quicquid sit, constat ex dictis, memoratum Ioachaz variis interdum nominibus in sacro eloquio nuncupari consueuisse, sicut & ceteri eius fratres, quemadmodum proprijs locis indicabimus.

Regnat Ioachaz in Iuda.

Mendum lib. 3. Esdræ.

De filiis Iosiæ.

Diximus Ioachaz regnare cœpisse sub finē mensis noni, anni postremi Iosiæ patris sui, regnasseque tribus mensibus, hoc est vsque ad complementum anni trigesimi primi, ex quo regnare cœperit pater eius Iosias. Et hoc ponere necessarium videtur, alioquin si Iosias expleuisset annū regni sui trigesimum primum, & illi tres menses quibus regnauit Ioachaz filius eius, in annum insequentem referendi essent; proculdubio sequeretur, Ioakim Iosiæ filium, qui post prædictum Ioachaz fratrem suum, dicitur regnasse vndecim annis, nō potuisse attingere annum regni vndecimum. Quod sic probatur: Nam certissimum est, quod ab anno decimotertio regni Iosiæ, ad quartum prædicti Ioakim, in quo, vt infra patebit, incidit annus primus regni Nabuchodonosor regis Babylonis, simul computatis vtrisq; terminis, & pariter inclusis tribus mensib. regni Ioachaz, numerantur anni viginti tres, *Ierem. c. 25. v. 3.* nimirum fere decem & nouem, qui reliqui erant de regno Iosiæ & Ioachaz, & quatuor regni Ioakim: Et item ex infra sub anno mundi 3429. *num.* 5. dicendis, constabit ipsum Ioakim captū fuisse sub finē anni septimi regni eiusdem Nabuchodonosor, & post Ioakim regnasse Iechoniā filium eius trib. mensibus, quib. elapsis, nimirū anno dicti Nabuchodonosor octauo incipiente, etiā ipse Iechonias factus est captiuus à præfato rege Babylonis. Igitur oportet ipsum Ioakim, à quarto regni sui anno inclusiue, septem duntaxat annis regnasse, qui tribus præcedentibus iuncti faciunt summam annorum regni eius decem: Ergo nihil attigit de vndecimo. Verum hic dicet aliquis, annus primus regni Nabuchodonosor, non incepit inchoante anno regni Ioakim quarto, sed inchoante mense eiusdem anni quinto, vt sub anno mundi citato *num.* 4. dicturi sumus: Ergo oportet annum regni Nabuchodonosor septimū, terminasse in finem mensis quarti anni vndecimi Ioakim, & sic regnum ipsius Ioakim participasse de anno vndecimo mēses quatuor. Respondeo, nec sic sequi illationem: quia de toto hoc decem annorum, & quatuor mensium tempore, quod fluxit ab obitu Iosiæ ad captiuitatem Iechoniæ, oportet detrahere tres mēses, quib. regnauit Ioachaz ante Ioakim, & totidem regni Iechoniæ post ipsum Ioakim. Quibus detractis, proculdubio cōsequeretur, ipsum Ioakim, nō potuisse explere decimū regni sui annum, nedum vndecimū inchoare. Quomodo ergo verum esse potest, quod Scriptura sacra nō semel aperte testatur, præfatum Ioakim regnasse annis vndecim, hoc est, aliquid saltē de vndecimo? non aliter, vt arbitror, nisi cōputando memoratos tres regni Ioachaz menses, in postremo regni Iosiæ patris sui anno, vt numero præcedenti dictum est.

5 *De anno regni Iosiæ Ioachaz & Ioakim.*

Obiectio.

Responsio.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3426.

QVINTÆ MVNDI AETATIS
ANNVS 404.

Nechao Ioachaz vinctum ducit in Ægyptum.

1 ANNO proximo circiter inchoante, Pharao rediens de memorato bello, cum adhuc esset in Syria Emath, in vrbe quadam, quæ tunc dicebatur Rebla, siue Reblatha, vel, vt ait Iosephus 10. *Antiq. lib. 6.* Samatha; audissetque Iudæos constituisse sibi Regem Ioachaz: indignatus, quod se inconsulto, qui post occisum Iosiam supremum dominium in Iudæos sibi assumebat, ausi essent id facere: siue ad instantiam Eliachim, qui fortassis ferre non valens prælatum sibi fuisse fratrem natu minorem, recursum habuerat ad ipsum Pharaonem; siue alia aliqua de caussa; accersito ad se Ioachaz Rege Iuda, vinxit eum ibi, ac non multo post, duxit secum in Ierusalem, vbi deposito ipso Ioachaz, constituit pro eo Eliachim fratrem suum, natu maiorem, Regem in Ierusalem, mutatoque ei nomine, voluit vt deinceps diceretur Ioakim. Hoc autem factum esse circa anni sacri initia, ex infra, præsertim vero sub anno mundi 3429. *num.* 5. dicendis inferri potest. Ceterum Pharao in pœnam electionis prius factæ, imposuit populo mulctam centum talentorum argenti, & vnius, auri; quam ipse Ioakim indicens vnicuique iuxta proprias vires, exegit, soluitque Pharaoni: Qui inde profectus, tulit Ioachaz captiuum in Ægyptum, vbi & mortuus est, iuxta Ieremiæ vaticinium, quod habetur *in Prophetia eius cap. 22. ver. 11. & 12.* Vnde inferri potest; ea quæ in dicto capite dicuntur, ante hoc tempus, nimirum circa initia regni Ioachaz à Ieremia fuisse prænunciata. Vigintiquinque annorum erat Ioakim cum regnare cœpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalem (subintellige incomplens; vel potius tantummodo inchoatis, vt sub præcedenti anno mundi *num.* 5. probatum est, & ex dicendis sub anno mundi 3429 *n.* 5. clarius apparebit,) fecitque malum coram Domino, *4 Reg. ca. 23. vers. 33. vsq. ad fin. capitis. & 2. Paralipom. cap. 36. vers. 3. vsque ad 6.*

Ioakim regnat in Iuda.

Ieremias prophetans templi ruinam morti adiudicari periclitatur.

2 Eodem anno, videlicet in principio regni Ioakim filii Iosiæ Regis Iuda; Ieremias de mandato Domini prædicabat in atrio templi, prædicebatque publice eiusdem templi exterminium ac Ierosolymæ desolationem, sicuti acciderat Silo, vbi olim manebant tabernaculum, & arca Domini. Quod vt audierunt Sacerdotes, & alii Prophetæ, indiscreto quodam accensi zelo, concitarunt populum aduersus Ieremiam, & comprehenderunt, accusantesque eum coram Principibus, qui sedebant in introitu portæ nouæ domus Domini, acriter instabant, vt statim morti adiudicaretur. Veruntamen ipsi, auditis partibus, & præsertim ipso Ieremia pro se dicente, & Ahican filio Saphan, Ieremiæ caussam patrocinante, & senioribus populi, Micheæ exemplum adducentibus, quod tametsi idipsum, Ezechiæ regis temporibus prophetasset, vt videre est *Michæ. cap. 3. in fine*, non tamen à rege condemnatus fuerat: censuerunt, non propterea Ieremiam esse reum mortis. E contrario autem accidit alteri Prophetæ, cui nomen erat Vrias. Hic enim cum per idem tempus, ipse quoque prophetasset contra templum Domini & Ierusalem, audissetque se idcirco à Rege Ioakim quæri ad mortem, timore perterritus, fugit in Ægyptum, sed inde eductus, atque ad Regem perductus, ab eodem interfici, & ignobiliter sepeliri iussus est. *Ierem. cap. 26. per totum.*

Vrias eadem de causa interficitur.

Eodem anno regni Ioakim primo, natum esse Danielem, qui postea fuit Propheta celeberrimus, & inter quatuor maiores numeratur, satis probabiliter colligi potest ex his, quæ nos de eius ætate, quando captiuus in Babylonem ductus est, dicemus sub anno mundi 3428. *num.* 5. Sane Danielem fuisse de tribu Iuda, inferre possumus *ex Daniel. cap. 1. ver. 3. & 6.* vbi dicitur, quod Daniel & eius socii, erant de filiis Israel, & de semine regio: tunc enim semen regium erat in tribu Iuda. Idem confirmari potest *ex 4. Reg. cap. 20. ver. 18. & Isaia cap. 39. ver. 7.* quibus in locis refertur quædam eiusdem Isaiæ protestatio, ad Ezechiam Regem in hæc verba: *Sed & de filiis tuis, qui exibunt ex te, quos genueris, tollent, & erunt Eunuchi in palatio Regis Babylonis.* Quod de Daniele & sociis accipi posse, sub anno mundi 3324. *num.* 4. diximus. Quamuis non desint, qui ipsum Danielem de tribu Leui fuisse existiment, ex quadam particula, quam apud 70. Interpretes in titulo capitis vltimi, vbi describitur historia Belis à Daniele destructi, olim extitisse scribit Beatus Hieronymus *in Præfatione commentariorum suorum in Danielem*, quæ sic habet: *Homo quidam erat sacerdos nomine Daniel, filius Abda; conuiua regis Babylonis, &c.* Ex qua etiam, vt arbitror, particula, Isidorus *in libr. De vita, & obitu Sanctorum*, & Carthusianus, & alii, inferre non dubitarunt, Danielem fuisse de genere Sacerdotum & regum, id est duxisse genus paternum de tribu Leui, maternum vero de tribu Iuda. Alii autem, inter quos est Cardinalis Bellarminus *libr. 1. De verbo Dei cap. 9.* putant, non esse improbabile opinari, duos fuisse Danieles: Et primum quidem egisse quæ de ipso scribuntur in Prophetia eius, à *cap. 1. vsque ad* 12. Alterum vero, quæ in duobus postremis capitibus continentur. Hoc si verum esset, facile possemus conciliare hanc controuersiam, dicentes: primum fuisse de tribu Iuda; alterum autem de tribu Leui. Sed quoniam hæ positiones, non admodum firmo niti videntur fundamento: quandoquidem particula illa, cuius meminit S. Hieronymus, hodie in probatis 70. Interpretum codicibus non habetur: Et constat, vt alias quoque notauimus, veteres 70. Interpretum codices, multis in locis fuisse corruptos: Propterea tutius videtur, tenendum, vnum tantummodo fuisse Danielem, de quo agitur in Prophetia eius, eundemque (vt ex Scriptura sacra deduci testatur etiam B. Hieronymus *vbi supra*, fuisse de tribu Iuda, hoc est, vt nos putamus, de stirpe Ezechiæ Regis Iuda exortum. 2

Daniel natus.

Quod fuerit de tribu Iuda.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3427.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 405.

ANno regni Ioakim Regis Iuda secundo inchoante, necesse est ipsum Ioakim regnare secum fecisse Iechoniam, qui & Ioachin, filium suum: non enim alioqui videretur posse verum esse, quod dicitur *2. Paralip. cap. 36. vers. 9.* nempe istum Ioachin, octo fuisse annorum, quando regnare cœpit: neque hoc idem conciliari cum eo, quod de eodem legimus *4. Reg. cap. 24. ver. 8.* videlicet: *Decem & octo annorum erat Ioachin, cum regnare cœpisset:* nisi dicentes, ipsum Ioachin Iechoniam (quemadmodum multis aliis Regibus contigisse certum est,) bis regnare cœpisse, nimirum semel cum patre suo Ioakim nunc; anno scilicet regni paterni, secundo, quando ipse Iechonias expleuerat annum ætatis 1

Ioakim facit secum regnare Iechoniam filium.

octauum: & iterum post captum à Babylonijs patrem, cum iam expleuisset idem Iechonias annos vitæ decem & octo, vt etiam infra sub anno mundi 3435 *num.* 1. dicemus. Scio hic posse aliquem merito nobis obijcere, Quod locis Reg. & Paralip. citatis, hæc vtrobique subiunguntur, *& tribus mensibus regnauit in Ierusalem, & fecit malum in conspectu Domini*: Quæ tamen verba non videntur posse referri, nisi ad tempus, in quo ipse Iechonias defuncto, aut captiuo successit patri, & iam non octo tantum, sed decem & octo erat annorum. Quod certe verissimum est: alioqui enim non videretur de octo annorum puerulo vere dici potuisse, quod fecerit malum in conspectu Domini. Ad hoc dicimus: ita prorsus esse, vt dictum est, & Scripturam sacram id supponere, tanquam adeo ex se clarum, vt aliter omnino interpretari non possit: Veruntamen per illam annorum diuersitatem locis citatis expressam, illud solum licet obiter, & subobscure, aliqualiter indicare voluisse, (quod nusquam alias fecerat,) eundem Iechoniam bis regnare cœpisse, quemadmodum supra exposuimus. Solet enim ipsa Scriptura interdum, de vna eademque re, non vno tantum loco, neque semper eodem modo loqui; sed quandoque aliquid diuersum alicubi obiter interponere, quod cum alias dictis, cohærere posse non videatur, vt per hoc nos prouocet, ad aliquid aliud indagandum, præter id quod aperte traditum comperimus. Sic de filiis Dauidis 2. *Reg. in fine capitis* 8. ait, ipsius fuisse Sacerdotes: & 1. *Paral. in calce capitis* 18. dicit, eosdem fuisse primos ad manum regis: vt ex hac diuersitate disceremus, aliquos ipsorum, nempe quos naturaliter genuerat, fuisse principes apud regem primarios: quos vero de Vria ex Bethsabee natos, ipse Dauid sibi adoptauerat in filios, vere fuisse Sacerdotes, quemadmodum sub anno mundi 2993. *num.* 1. declaratum est. Sic etiam 4. *Reg. capit.* 8. *vers.* 25. legimus, Ochoziam regem Iuda regnasse anno regni Ioram regis Israel, duodecimo: & *cap.* 9. *vers.* 29 idem Ochozias obiter traditur regnasse anno regni dicti Ioram vndecimo: vt scilicet intelligeremus, ipsum Ochoziam prius regnasse cum patre, postea sine ipso, sicut ibidem exponit Caietanus. Sed & de initio regni Ioram regis Iuda, patris dicti Ochoziæ, adeo diuersimode Scriptura sacra loquitur, vt necessarium sit dicere, ipsum ter regnare cœpisse, nimirum bis cum patre suo Iosaphat, & tertio post eius obitum, quemadmodum nos late sub anno mundi 3143. *nu.* 2. ostendimus. Ex quibus exemplis perspicuum fieri potest, eodem quoque modo, & eadem de caussa, Scripturam sacram de ipso Iechonia, quando regnare cœpit, interdum dixisse quod erat octo, interdum autem decem & octo annorum, vt vel hinc innotesceret, ipsum duplex habuisse regnandi exordium; alterum regnante adhuc, alterum pulso iam de regno eius patre, vt supra dictum est. Et hæc ad propositam dubitationem responsio, longe videtur tutior ea, quam adferunt Caietanus *super* 2. *Paralipom. capit.* 36. & Melchior Canus *libr. De locis Theologicis* 11. *cap.* 5. *ad* 12. dicentes, textum 2. *Paralip. proxime citatum*, vbi ait Iechoniam octo fuisse annorum, esse corruptum. Iam enim nos sub anno mundi 3095. *numer.* 2. ex Sancto Augustino docuimus, valde periculosum esse, tale quid in sacro textu admittere, præsertim vbi omnes codices conueniunt. Sed quæret hic fortasse aliquis, Cur tam cito Ioakim fecerit secum regnare filium suum Iechoniam adhoc puerulum? Dicimus id quidem in sacris libris expressum non haberi: Veruntamen, licet certi nihil affirmare possimus, credendum esse id, ipsum proculdubio non sine aliqua satis rationabili caussa, ne dicam necessaria, fecisse. Forte enim probabiliter metuebat expectabatque in Iudæam venturum Nabuchodonosor regem Babylonis, de quo sub anno proximo agemus, & propterea, vt vel sic melius consuleret regno suo, & magis pacatam ordinatamque relinqueret ciuitatem, si ipsi opus foret exire, & Babyloniorum exercitui occurrere: declarasse Iechoniam filium regem, ac legitimum regni successorem, constituisseque ei curatores, & qui res ciuitatis ac regni, se absente, rite administrare possent.

Obiectio.

Responsio.

Cur Ioakim fecerit secum regnare Iechoniam puerulum.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3428.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 406

ANno regni Ioakim regis Iuda tertio, venit Nabuchodonosor rex Babylonis ad Ierusalem, & obsedit eam. Et tradidit Dominus in manu eius Ioakim regem Iuda, & partem vasorum domus Domini, & asportauit ea in terram Sennaar, & vasa intulit in domum thesauri Dei sui. *Daniel cap.* 1. *ver.* 1 *&* 2. 1

Nabuchodonosor spoliat templum Domini in Ierusalem.

Sed hic magna suboritur difficultas. Nam si Nabuchodonosor regnare cœpit anno quarto regni Ioakim, vt sub anno mundi proximo euidentissime probabitur: Quomodo potuit venire contra ipsum, anno regni eiusdem Ioakim tertio, si tunc nondum regnare cœperat ipse Nabuchodonosor? Prætere a Iosephus 10. *Antiq. cap.* 7. ponit primam expeditionem bellicam dicti Nabuchodonosor, contigisse eodem met anno, quo ipse regnare cœperat, nimirum anno regni Ioakim regis Iuda quarto, quando scilicet idem Nabuchodonosor conflixit cum Pharaone feliciter iuxta Euphraten in Charcamis: cuius pugnæ pariter ac victoriæ, meminit etiam Ieremias *suæ Prophetiæ cap.* 46. *ver* 2. *Et tunc*, ait, Iosephus, *subegit Nabuchodonosor totam Syriam, vsque Pelusium, Iudæa excepta.* Primum vero eiusdem regis Babylonis aduentum in Iudæam, idem Auctor ponit in anno regni ipsius Nabuchodonosor quarto, qui erat, inquit, regni Ioakim octauus. Non igitur videtur potuisse Nabuchodonosor anno Ioakim tertio, obsidere capereque Ierosolymam. Beda *in lib. De sex ætatibus mundi*, vt huic difficultati occurrat, ait, primum illum regni Nabuchodonosor annum, qui dicitur incidisse in anno regni Ioakim quarto; fuisse primum, ex quo Nabuchodonosor regnare cœperat super Assyrios, Ægyptios, ac Moabitas. Quod idē videtur esse, ac si dixisset, fuisse primum, non regni, sed Monarchiæ eius. Attamen puto in hoc Bedam falli, quoniam constat primum annum Monarchiæ Nabuchodonosor, concurrisse cum anno regni sui vigesimo quarto, quemadmodum sub eodem anno, *num.* 1. probabitur, & consequenter manifestum est, tempora Monarchiæ Nabuchodonosor, fuisse longe posteriora temporibus regni Ioakim. Lyranus & Carthusianus *super Dan. cap.* 1. & Io. Driedo *lib.* 3. *De scripturis Ecclesiasticis, tract.* 2. *cap.* 1. *non longe à principio*, & alii, Vt propositum dissoluant nodum, alia procedunt via, dicuntque, quod iste annus tertius Ioakim, non est numerandus ab exordio regni eius, sed ab anno regni ipsius octauo, in quo, inquiunt, ipse Ioakim cœpit pendere tributa Regi Babylonis. Et sic annus, qui apud Danielem dicitur tertius regni Ioakim, concurrit cum vndecimo eiusdem regis Ioakim, nimirum in tempore, quo, cum rebellasset, à rege Babylonis, ab eodē inua-

Obiectio.

Bedæ responsio refellitur.

Lyrani, & aliorum responsio.

inuasus, captus, occisusque fuit. Et in hanc sententiam inclinare videntur etiam Iosephus *vbi supra*, & Historia Scholastica, & Abulensis *super 4. Reg. cap. 24. quæst. 2. & 5.* Sed vt bene notat Peretius *super Daniel. cap. 1.* vtrumque nimis durum, ac violentum videtur, quem Daniel simpliciter, & expresse dicit annum tertium regni Ioakim, eundem interpretari, fuisse vndecimum, id est non simpliciter tertium ab initio regni, sed à prima solutione tributi. Quare cum prædicto Auctore, arbitror memoratæ opinionis sectatores allucinari. Non tamen subscribere possum sententiæ ipsius Peretii *loco adducto, & in Præfatione eiusdem libri*, quæ est etiam Riberæ *super cap. 2. Nahum*, & aliorum, existimantium, primum regni Nabuchodonosor annum, concurrisse fere totum, vel saltem magna quidem ex parte cum tertio; sed etiam ex aliqua parte cum quarto regni Ioakim anno: Et idcirco vere dici, quod Nabuchodonosor venit contra Iudæos anno tertio regni Ioakim, quia venit circa initia regni sui, quæ inciderant in prædicto anno tertio: Non, inquam, admittere possumus tale responsum, quoniam sub anno mundi proximo *num. 3.* satis euidenter probabimus, annum primum regni Nabuchodonosor, non modo non incepisse anno tertio regni Ioakim, ac terminasse in quarto, sed potius inchoasse anno quarto, & desiisse in quinto eiusdem Ioakim.

Reprobatur.

3 Quid igitur ad quæsitum respondere poterimus? Dico breuiter, solutionem propositæ difficultatis, petendam esse ab his, quæ ex Beroso refert Iosephus *circa medium lib. 1. contra Apion.* & repetit clarius *10. Antiq. c. 11. prope fin. cap.* ex eodem Beroso: Quibus locis, in summa, tradit: quod Nabolasar, qui & Nabuchodonosor pater huius Nabuchodonosor, de quo nunc agimus, à quo Iudæi postea ducti sunt captiui in Babylone,) cum iam præ senectute, non posset amplius militiæ labores sustinere; misit Nabuchodonosor filium cum exercitu, aduersus quendam Satrapam rebellem, quem Ægypto, & Cœlesyriæ seu Cauæsyriæ, Phœniciæque, id est quibusdam harum prouinciarum ciuitatibus ac locis, iam ab eo (vt sub anno insequenti *num. 6.* declarabitur,) occupatis, præfecerat: Itaque Nabuchodonosor filius, deuicto perduelle, redactaque regione sub regis Imperio, cum audisset patrem suum interim vita functum, compositis ibidem rebus, demandataque amicis cura captiuorum, Iudæorum, Syrorum Phœnicum, & Ægyptiorum, in Babyloniam traducendorum, ipse Babylonem properauit, & susceptæ regni paterni administratione, quæ interea eidem à Chaldæorum Primario asseruata fuerat, captiuos, qui non multo post adducti sunt, per opportuna Babyloniæ loca in colonias distribuit, ac de manubiis in bello partis, Beli templum exornauit. Ex quibus Berosi dictis manifestissime apparet, ipsum Nabuchodonosor iuniorem, anno circiter vno antequam successisset patri in regno Babylonis, intulisse bellum etiam Iudæis, ac finitimis nationibus, & eodem met anno, aliquot Iudæos cum aliis gentibus duxisse captiuos in Babyloniam, nec non de præda, ac spoliis in memorato bello acquisitis, fanum Beli Dei sui, magnificentissime exornasse. Quæ omnia, quis non videt, quam apposite respondeant his, quæ Daniel breuiter tangit *in exordio Prophetiæ suæ?* Itaque ex dictis conicere licet, ipsum Nabuchodonosor, post deuictum Ioakim, accepisse nuntium de obitu patris, ac proinde vt expeditius properare posset in Babylonem, confestim composuisse res cum Iudæis, ac restituisse quidem ipsum Ioakim in regnum suum, sed abstulisse ab eo magnam vim pecuniarum, & partem vasorum domus Dei, & plures captiuos, ac præcipue quosdam pueros de semine regio, tanquam obsides, illos nimirum, quorum fit mentio *Danielis capit. 1. vers. 3. & deinceps.* de quibus nos numero proximo agemus. Et hæc quodammodo dici potest prima Iudæorum captiuitas in Babylonem abducta. Quamquam, quia pauci admodum, vt arbitror, fuere quos tunc Nabuchodonosor transtulit de Iudæa, respectu eorum, qui in aliis postea captiuitatibus ab eodem abducti sunt; propterea existimo hanc inter alias Iudæorum captiuitates, quæ in postremo Ieremiæ capite recensentur, nequaquam fuisse connumeratam.

Auctoris responsio.

4 Porro in hac captiuitate, quam diximus factam fuisse anno tertio regni Ioakim, vt impleretur prophetia Isaiæ, cuius nos sub anno mundi 3324. *numero 4.* meminimus; Inter alios captiuos; translati quoque fuerunt in Babyloniam quatuor pueri de stirpe Iudæorum regia, nimirum Ezechiæ Regis Iudæ posteros, quemadmodum obiter sub anno mundi numeroque proxime citatis, & item sub anno mundi 3426. *num. 3.* adnotauimus. Horum nomina erant, Daniel, Ananias, Misael, & Azarias, vt patet *ex Daniel. cap. allegato vers. 6.* Et illos hoc tempore fuisse abductos in Babylonem, sentiunt Eusebius, ac B. Hieronymus *in Chronico.* Quod autem idem B. Hieronymus *super cap. 1. Ezechielis* scripserit, Danielem cum Iechonia, & Ezechiele, captum, translatumque esse in Babylonem; fortassis non tam memoriæ lapsu (quemadmodum etiam ponit Peretius *super Daniel. cap. 1.*) accidit, quam quod iste sanctus, illud peculiare videtur habuisse, vt sæpius aliorum opiniones ita retulerit, ac si ipsiusmet propriæ essent, cum tamen ex aliis eiusdem scriptis, quid ipse re vera senserit, dignosci possit. Non ergo probandam putamus Auctoris Historiæ Scholasticæ, nec non Lyrani, Carthusianique sententiam, existimantium, Danielem cum sociis ductum fuisse in Babylonem anno regni Ioakim vndecimo: & multo minus opinionem illorum, qui putant prædictos pueros cum Sedecia postremo Iudæ rege, fuisse translatos, anno regni eius vndecimo; tametsi id quoque videatur insinuasse Iosephus *10. Antiq. cap. 11. circa medium capitis.*

Daniel. & socii eius pueri, duncuntur captiui in Babylonem.

5 Ceterum Danielem fuisse puerulum, non maiorem annis decem, quando translatus fuit in Babylonem, colligit Peretius *non procul à fine præfationis commentariorum suorum in Danielem*, ex SS. Epiphanio & Isidoro, putatque decimum vitæ Danielis annum, cum primo regni Nabuchodonosor, & cum tertio regni Ioakim anno concurrisse: Quorum neutrum nos admittendum putamus. Non secundum, propter ea quæ supra *num. 2.* tetigimus, & sub anno proximo *num. 3.* latius explicabimus, de concursu anni primi regni Nabuchodonosor, cum quarto & quinto regni Ioakim. Non primum, tum quia licet B. Isidorus dicat, Danielem tunc fuisse puerum: Sanctus tamen Epiphanius, rem magis explicans, eundem pusionem, & infantem vocat: quæ nomina conuenire magis videntur puerulo trium circiter, quam decem annorum: tum etiam, quia si poneremus Danielem fuisse decem annorum, quando captus fuit, anno Ioakim tertio circiter desinente: Cum idem Daniel, vt sub anno mundi 3438. *num. 1.* probabimus duodecim annos expleuisset ætatis, quando Susannam de falso crimine liberauit; proculdubio oporteret ponere eiusdem Susannæ historiam sub anno regni Ioakim quinto, & consequenter multo ante captiuitatem ipsius Ioakim, & Iechoniæ eius filii. Quod nobis vi-

Cuius ætatis tunc esset.

deretur valde absurdum: quoniam non est verisimile, quod ante dictas captiuitates, Iudæis tunc in Babylonia existentibus, opus esset constituere duos iudices pro caussis inter ipsos, qui tum pauci admodum erant, exorientibus diiudicandis. Et item, quia sequeretur fieri non posse, vt prædicti Iudices, qui condemnauerunt Susannam, iidem fuerint cum duobus illis pseudoprophetis, Achab scilicet filio Coliæ, & Sedecia filio Maasiæ, contra quos prophetauit Ieremias *cap. 29. ver. 21. & sequentibus*, post ipsius Iechoniæ transmigrationem, vt ex textu eiusdem capitis manifestum est: Quandoquidem oporteret ipsos dicti vatis tempore, iam ex multis annis à populo fuisse lapidatos. Et tamen quod iidem fuerint, extat antiquissima Hebræorum traditio, à grauissimis Auctoribus confirmata, de qua sub annis mundi 3436. *num* 8. & 9. & 3438. *num.* 4. & 5. agemus; Vbi etiam ex collatione eorum, quæ de prædictis pseudoprophetis vaticinatus est Ieremias, cum his quæ de memoratis Iudicibus in Susannæ historia apud Danielem habentur, eiusdem traditionis veritatem aperte ostendemus.

6 *Rechabitæ veniunt in Ierusalem, & deinceps habitant ibi.*

Eodem anno regni Ioakim tertio, cum ascendisset Nabuchodonosor in terram Iuda, vel de proximo expectaretur, nimirum, paulo antequam obsideret Ierusalem; qui tunc superstites erant de posteritate Rechabitarum, de qua sub anno mundi 3151. *num.* 2. dictum est; cum hactenus iuxta paterna ipsorum instituta, habitassent in tabernaculis extra vrbes, nunc timentes ab exercitu Babyloniorum, & Syrorum, ingressi sunt Ierusalem, & deinceps manserunt in ea, obseruantes nihilominus ibidem reliqua omnia, quæ præceperat eis Ionadab filius Rechab, ipsorum pater, vt ipsimet fatentur apud Ierem. *cap.* 35. *ver.* 11.

7 *Ieremias Rechabitarum exemplo vtitur ad increpandos Iudæos.*

Non longe ab his temporibus, vt arbitror, nimirum regnante prædicto Ioakim in Ierusalem, misit Dominus Ieremiam Prophetam ad domum, hoc est, familiam Rechabitarum habitantium in Ierusalem; Qui cum venisset ad eos, duxit secum omnes, atque introduxit in domum Domini, ad Gazophylacium filiorum Hanan, posuitque coram eis Scyphos, & calices plenos vino, cœpitque inuitare, vt biberent. At illi constanter recusantes, dixerunt: nequaquam se bibituros vinum; quandoquidem decreuerant non discedere ab obedientia Ionadab filii Rechab patris eorum, qui olim præceperat eis, vt omnino abstinerent à vino, sed & ne plantarent vineas, ædificarentve sibi domum, &c. Qua occasione accepta Ieremias, diuino actus spiritu, & collatione facta obedientiæ Rechabitarum, cum inobedientia Iudæorum, cœpit acriter increpare eos, quod noluerint accipere disciplinam Domini. Et Rechabitis firmiter ac perpetuo obseruantibus præcepta patris eorum, qui homo erat, ipsi è contrario noluerint audire Dominum Deum suum, sæpius eos per Prophetas suos monentem, ne sequerentur Deos alienos, sed magis conuerterentur à via sua pessima, & bona facerent studia eorum. Propterea prophetauit mala quæ ventura erant super Iuda, & Ierusalem; & è conuerso, bona domui Rechabitarum, vt videre est *in citato Ieremiæ cap. 35. per totum.*

8 *Nabolassar rex Babylonis moritur.*

Sub finem eiusdem anni tertii regni Ioakim regis Iuda, necesse est mortuum esse Nabolassarem Regem Babylonis: hoc enim circiter tempore, vt patet in tabulis, completi sunt anni vnus & viginti, quibus ipsum regnasse, iam sub anno mundi 3408. *num.* 1. probatum est. Idemque ex his, quæ consequenter dicemus, magis comprobabitur. Nec obstat, quod Nabuchodonosor filius eius non nisi inchoante circiter mense quinto anni subsequentis, regnare cœperit, vt sub anno mundi proximo probabitur: quia id accidit, quoniam ipse Nabuchodonosor absens erat cum exercitu, bellum gerens in Iudæa, quando obiit pater eius, & propterea non potuit, nisi post tres vel quatuor menses, redire, ac suscipere in Babylonia regni administrationem, quam interim, de more, tenuit vnus de Principibus Chaldæorum, vt supra *num.* 3. ex Beroso per Iosephum allegato, dictum est.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3429.

QVINTÆ MVNDI AETATIS
ANNVS 4?7.

1 *Regnat Nabuchodonosor in Babylone*

ANNO regni Ioakim Regis Iuda quarto, regnare cœpit Nabuchodonosor in Babylonia, vt testatur Ieremias *capit. 25. vers.* 1. vbi agens de anno quarto prædicti Regis Ioakim, subiungit: *Ipse est annus primus Nabuchodonosor Regis Babylonis*: primus, inquam, post mortem patris, quemadmodum sub præcedenti anno mundi *num.* 3. ex Beroso retulimus, & item ex Iosepho 10. *Antiq. cap.* 7. apparet. Verumtamen hic tria sunt necessario supponenda, quæ nihilominus consequenter ex Ptolemæo, Iosepho, & sacra Scriptura comprobabimus.

2 *Nabuchodonosor idem est cum Nabopolassaro Ptolemæi.*

Primum sit, quod iste Nabuchodonosor est ille rex, quem Ptolemæus *lib. 5. Almagesti cap.* 14. vocat Nabopollassar, cuius annus regni quintus, vt ibidem dicitur, fuit (subintellige ex parte) centesimus vigesimus septimus ab initio regni Nabonassar. Ex quo Ptolemæi loco necessario infertur, quod primus dicti Nabopollassar regni annus, fuit centesimus vigesimus tertius, ab eodem Nabonassar: hæc enim apte conueniunt ipsi Nabuchodonosor, vt perspici potest in nostris tabulis. Sed quoniam hoc omnino exploratum habere, multum refert, ad rectam temporum rationem ineundam: confutanda necessario hic est opinio Scaligeri, qui *libro quinto de emendatione temporum*, vbi disserit de initio Nabopollassaris Regis Chaldæorum, dicit, ipsum esse illum, qui à Beroso apud Iosephum *lib. 1. contra Appionem*, vocatur Nabolassar; quique fuit pater ipsius Nabuchodonosor. Sed necesse est Scaligerum in hac parte omnino allucinari: quia Berosus ibidem dicit, ipsum Nabolassar regnasse annos vndetriginta: quamuis idem Auctor relatus 10. *Antiq. cap.* 11. dicat, vnum supra viginti, quemadmodum nos sub anno mundi 3408. *num.* 3. adnotauimus; vbi etiam vtrumque locum conciliauimus. Itaque supponamus, quod ibidem diximus, & Scaligeri sententiæ minus refractari posse videtur, præfatum Nabolassarem, vnum & viginti annos tantum regnasse: profecto, si primus regni huius Nabolassar annus, fuisset centesimus vigesimus tertius à Nabonassaro, sequeretur penitus destructum iri totam Ptolemæi Epochen, ab ipso Nabonassaro deductam, & consequenter omnem doctrinam astronomicam, quam ex cœlorum motibus per annos prædictæ Epochen obseruatis, idem Auctor confirmat & stabilit: Quandoquidem ipse Ptolemæus, quemadmodum iam sub anno mundi 3306. *num.* 2. probatimus, dicit, septimum Cambysis annum, fuisse ducentesimum vigesimum quintum æræ Nabonassaris: Et annum vigesimum ipsius Darii, qui Cambysi successit, fuisse ducentesimum quadragesimum sextum eiusdem æræ: Et trigesimum primum dicti Darii, fuisse ducentesimum quinquagesimum septimum ab eodem Nabonassaro: Et quia annus decimus

tertius

tertius Philadelphi, erat quadringentesimus septuagesimus sextus Nabonassaris. Hæc, inquam omnia, Scaligeri opinione polita, vera reperiri nullo modo poterunt. Nam si Nabolassar Nabuchodonosoris pater, regnare cœpisset anno æræ Nabonassaris centesimo vigesimo tertio; vtique oporteret initium regni Nabuchodonosoris eius filii, incidisse in anno eiusdem æræ centesimo quadragesimo tertio, dictum est enim patrem eius regnasse annos viginti vnum) & consequenter, quod anno ipsius Nabonassaris centesimo sexagesimo primo, dictus Nabuchodonosor inchoante anno regni sui decimo nono abduxisset Iudæos in Babylonem: Et quod ipsa Iudæorum captiuitas post septuaginta annos, id est anno ducentesimo trigesimo primo æræ Nabonassaris soluta fuisset. Quomodo ergo posset annus ducentesimus vigesimus quintus dicti Nabonassaris, concurrere cum anno septimo Cambysis, quem certum est multis post dictæ captiuitatis solutionem annis, regnare cœpisse? Quod si ex Scaligeri positione, tam grandis oritur in primo annorum concursu, dissonantia, eandem certe in ceteris quoque subsequi necessarium erit, & sic totam, vt diximus, æram Ptolemæi à Nabonassaro deductam, perturbari & omnino confundi. Igitur nullo pacto fieri potest, vt ille Nabopollassar, quem Ptolemæus testatur regnare cœpisse anno æræ Nabonassaris centesimo vigesimo tertio, fuerit Nabolassar pater Nabuchodonosoris; sed magis necesse est, quod fuerit ipsemet Nabuchodonosor: Sic enim omnia consona, & Ptolemæi dictis consentientia reddentur; vt in nostris tabulis experiri quisque poterit. Nec quenquam moueat, quod in eisdem tabulis, inueniatur annus primus regni Nabuchodonosor concurrere, non cum centesimo vigesimo tertio æræ Nabonassaris, sed cum centesimo vigesimo quarto: Et item annus quintus dicti Nabuchodonosor concurrat, non cum centesimo vigesimo octauo prædictæ æræ. quia singuli anni Nabuchodonosor, concurrunt ex parte cum duobus prædictæ æræ annis, ob caussam mundi 3306. *numer.* 1. assignatam: & certum est, quod quotiescunque propter diuersa regnorum principia, vnius regni annus, concurrit ex parte, cum duobus alterius regni annis; tunc, quia id in tabulis exprimi non potest, sufficit, vt dictus annus concurrat saltem cum vno ex illis duobus alterius regni. quemadmodum etiam in huius operis Præfatione *numer.* 5. adnotauimus. Ex supradictis item consequitur allucinari Eosebium, qui *in Chronicis* posuit initium regni Nabuchodonosor, in anno tertio Olympiadis quadragesimæ secundæ, cum debuisset illum ponere in anno quarto Olympiadis trigesimæ octauæ: in hoc enim anno incidit annus à Nabonassaro centesimus vigesimus tertius, siue quartus, vt dictum est.

3 Alterum, hic supponendum, erit, annum primum regni Nabuchodonosor, tum de quarto, tum etiam de quinto regni Ioakim anno participasse: cuius assertionis veritas sic ostenditur. Nam Iosephus 10. *Antiq. cap.* 7. aperte ponit initium regni Nabuchodonosor in anno regni Ioakim quarto, & quartum regni Nabuchodonosor in anno regni Ioakim octauo: Ergo necesse est fateri, primum annum ipsius Nabuchodonosor concurrisse partim cum quarto & partim cum quinto Ioakim: alioquin si concurrisset vel totus cum quarto, vel ex parte cum tertio, & ex alia cum quarto; proculdubio quartus Nabuchodonosoris annus, nullo modo potuisset concurrere cum octauo Ioakim; sed vel totus cum septimo, vel cum sexto, & septimo. Praeterea *Ierem. cap. vlt. vers.* 28. legimus; ipsum Nabuchodonosor transtulisse anno regni sui septimo Iudæos ter mille ac viginti tres. Hæc autem captiuitas, de nulla alia videtur posse accipi, nisi de illa quæ facta est, quando captus est ipse Ioakim, anno regni sui vndecimo; præsertim cum 4. *Reg. cap.* 24. *vers.* 12. scriptum sit, eundem Nabuchodonosor, anno regni sui octauo, suscepisse Ioachim Iechoniam prædicti Ioakim filium, vltro se, suaque omnia eidem tradentem; quod post tres circiter menses à capto Ioakimo contigisse, *ex citato Reg. cap. ver.* 8. certum est, & consequenter currente pariter vndecimo regni Ioakim anno. Ex quibus satis euidenter apparet, harum duarum captiuitatum, primam accidisse sub finem anni septimi regni Nabuchodonosor; alteram vero circa initia anni eiusdem octaui. Igitur si annus vndecimus regni Ioakim concurrit partim cum septimo, & partim etiam cum octauo, regni Nabuchodonosor; necessario oportet quintum dicti Ioakim concurrisse cum primo & secundo regni Nabuchodonosor, & consequenter primum regni eiusdem Nabuchodonosor inchoasse currente anno quarto regni Ioakim, non autem tertio, vt in tabella inferius *num.* 5. ponenda intueri licebit.

Annus 1. regni Nabuchodonosor concurrit cum 4. & 5 regni Ioakim.

Tertia denique propositio à nobis supponenda, quæ, cum propius ad punctum accedit, est, quod annus primus regni Nabuchodonosor, cœpit inchoante circiter mense quinto anni quarti Ioakim; qui mensis quintus, tum forte coincidebat cum mense quinto anno sacri tunc currentis. Quæ propositio ita probari potest. Legimus *Ierem. cap.* 52. *ver.* 29. memoratum Nabuchodonosor, anno regni sui decimo octauo, transtulisse de Ierusalem animas octingentas triginta duas: neque videtur hic Propheta potuisse loqui de alia translatione, quam de ea, quæ facta fuit in fine anni vndecimi Sedeciæ Regis Iuda, quam videlicet ipsemet Ieremias describit *in eodem cap. ver.* 5. *vsque ad* 28. *& cap.* 39. *ver.* 1. *vsque ad* 10. & refertur quoq; 4. *Reg. cap.* 25. *ver.* 1. *vsque ad* 22. Ex quibus locis simul collatis, constat eandem captiuitatem, non solum contigisse anno vndecimo regni Sedeciæ, verum etiam in mense quarto: tunc enim aperta est ciuitas, & Sedecias cum quibusdam aliis fugiens, captus est, & populus in Babyloniam transmissus. In mense autem quinto, qui proxime sequebatur, Nabuzardan, iubente Rege Babylonis, post eductos omnium Iudæos desolatum ciuitatem, templumque combussit. Cum igitur Ieremias *cap.* 52. *ver* 29. *supra citatum*, dicat, hanc captiuitatem, factam esse anno regni Nabuchodonosor decimo octauo, & *ver.* 6. *eiusdem capitis* dixerit, eandem accidisse in mense quarto, & *ver.* 12. subdat: In mense autem quinto (ipse est annus nonus decimus Nabuchodonosor,) incensum fuisse templum, & subuersam vrbem: quod & repetitum legimus etiam 4. *Reg. cap vlt. ver.* 8. Proculdubio clare infertur, (vt etiam bene notat Caietanus *super loco Reg. citato*) annum regni Nabuchodonosor decimum octauum, sub finem dicti mensis quarti terminasse, & annum decimum nonum circa exordia mensis quinti immediate subsequentis, incepisse. Quare quod ait Iosephus 10. *Antiq. cap.* 11. *non longe ab initio capitis*, & idem repetit *lib.* 1. *contra Apionem circa medium libri* ex Beroso, & item ex Alexandro Polyhistore refert Eusebius de Præparatione Euangelica *lib.* 9. *cap.* 4. nempe templum Ierosolymitanum incensum vastatumque fuisse, anno regni Nabuchodonosor decimo octauo; proculdubio de fine eiusdem anni intelligendum est: alioqui dictum istud, Scripturæ sacræ penitus aduersaretur. Itaque, vt ad caput re-

4 *Nabuchodonosor regnare cœpit inchoante mense quinto anni 4 Ioakim.*

deat disputatio nostra, Si annus regni Nabuchodonosor decimus nonus cœpit inchoante mense anni sacri quinto: vtique necessario consequitur, quod pariter annus regni eius primus, ab initio eiusdem mensis cœperit. Et hæc sit tertiæ huius propositionis probatio: si tamen illud addiderimus, memoratos quartum & quintum menses, non dici, fuisseque tales respectu vndecimi anni Sedeciæ. Nam si hoc esset, sequeretur dictum Sedeciam non expleuisse annum regni sui vndecimum, contra id quod expresse colligitur *Ierem. cap. 1. versic. 3.* vbi dicitur: *Vsque ad consummationem vndecimi anni Sedeciæ filii Iosiæ Regis Iuda, vsque ad transmigrationem Ierusalem in mense quinto.* Ex quo loco manifeste apparet, quod annus regni Sedeciæ vndecimus; tunc complebatur, quando fieri cœpit transmigratio Iudæorum in Babylonem: Ergo, vt diximus, isti menses, quartus, & quintus, non possunt referri, nisi ad annum sacrum tunc currentem, quemadmodum etiam citatus sentit Caietanus.

Corollaria ex supradictis deducuntur.

5 Ex his, aliquot deduci possunt corollaria. Et primum erit; Ioakim ab exordio anni sacri regnare cœpisse, quemadmodum sub anno mundi 3426. *num.* 1. adnotauimus. Nam si anni regni eius quarti mensis quintus, erat etiam quintus anni sacri; vtique oportet primum quoque eius mensem fuisse primum anni sacri, & consequenter ceteros omnes ordinatim coincidisse, cum singulis mensibus anni sacri. Alterum corollarium sit: Quod ab initio anni quarti, regni Ioakim, ad finem anni vndecimi Sedeciæ, non possunt inueniri, nisi decem & octo anni, & menses quatuor: ab exordio autem regni Nabuchodonosor, ad finem regni eiusdem Sedeciæ, fluxerunt præcise anni decem & octo (dictum est enim, quod ipse Nabuchodonosor regnare cœpit circa initia mensis quinti, anni quarti Ioakim,) qui anni decem & octo, qualiter dispertiendi sint inter tempora dicti Ioakim, & Iechoniæ eius filii, & Sedeciæ eius fratris, ex tabella quæ in calce huius numeri ponetur, clarius dignosci poterit. Aliud corollarium est, Confirmatio assertionis, cuius non semel antea; præsertim vero sub anno mundi 3425. *num.* 3. meminimus; nimirum Ioakim, non modo non expleuisse, sed vnius tantum mensis spatio inchoasse annum regni sui vndecimum. Si enim, vt diximus, ab initio anni quarti regni Ioakim, ad finem regni Sedeciæ, computantur solum anni decem & octo; & menses quatuor: Ergo ab initio regni Ioakim, ad finem regni Sedeciæ, defluxerunt vnus & viginti anni, & quatuor menses: ex quibus si Sedecias regnauit annos vndecim completos; certe remanent anni duntaxat decem, & menses quatuor: excipe ab his menses tres, quibus regnauit Iechonias, & inuenies Ioakim regnasse tantummodo annos decem, & mensem vnum de anno eius vndecimo. Dicitur tamen regnasse annis vndecim; nimirum fractis, seu tantummodo inchoatos; Vel eomodo, quo etiam Mathusala dicitur vixisse annos nongentos sexaginta nouem, quamuis de nongentesimo sexagesimo nono, vnum tantum vitæ mensem, aut paulo plus exegerit; quemadmodum nos sub anno mundi 1656. *numer.* 1. ostendimus. Vel quoniam Ioakim, quodammodo dici potest peruenisse ad quintum vndecimi anni mensem, computatis nimirum tribus regni Iechoniæ filii sui mensibus; qui aliquatenus patri quoque attribui posse videntur; quoniam tametsi Ioakim, sub finem mensis primi, anni eius vndecimi, captus fuerit: attamen (vt sub anno mundi 3435. *num.* 5. dicemus,) fieri potest, vt non fuerit occisus, nisi paulo antequam Iechonias filius eius sese tradidit Regi Nabuchodonosor, inchoante nimirum mense quinto prædicti anni eius vndecimi. Et quoniam eodem tempore, vt sub anno mundi 3435. *num.* 5. comprobabitur, Idem Nabuchodonosor, transtulit Iechoniam in Babylonem, & pro ipso substituit Sedeciam Regem in Ierusalem: Ideo etiam sequitur, quod primus annus regni Sedeciæ, cœpit ab ipso mense anni sacri quinto, non multo postquam iam inceperat annus regni Nabuchodonosor octauus: Et sic fere totus primus Sedeciæ annus, concurrit cum octauo regni Nabuchodonosor, & cum primo transmigrationis Iechoniæ; & consequenter, annus vndecimus postremusque dicti Sedeciæ concurrit cum decimo octauo regni Nabuchodonosor, attingitque aliquid de initio decimi noni. Quæ omnia ex subsequenti laterculo facilius innotescere poterunt.

Regni Nabuchodonosor annus	incepit Regni Ioakim anno	definit eiusdem Ioakim anno	inchoante eiusdem anni, & pariter anni sacri mense
1.	4.	5.	5.
2.	5.	6.	5.
3.	6.	7.	5.
4.	7.	8.	5.
5.	8.	9.	5.
6.	9.	10.	5.
7.	10.	11.	5.

Ioakim captus est anno regni sui vndecimo, mense eiusdem anni primo circiter desinente: in cuius regno successit filius eius Iechonias tribus mensibus, nimirum secundo, tertio, & quarto eiusdem anni vndecimi: post quem regnauit Sedecias. Igitur

Regni Sedeciæ annus	cœpit regni Nabuchodonosoris anno peraliquot dies iam inchoato	definit eiusdem Nabuchodonosoris anno pertotidem dies tam incepto	currente anni sacri mense
1.	8.	9.	5.
2.	9.	10.	5.
3.	10.	11.	5.
4.	11.	12.	5.
5.	12.	13.	5.
6.	13.	14.	5.
7.	14.	15.	5.
8.	15.	16.	5.
9.	16.	17.	5.
10.	17.	18.	5.
11.	18.	19.	5.

Quare annus decimus nonus regni Nabuchodonosor, concurrit pro maiori parte cum anno primo transmigrationis Ierusalem, seu desolationis templi, quæ facta est in consumatione anni vndecimi Sedeciæ, in mense anni sacri quinto, vt habetur *Ierem. cap. 1. ver. 3.*

Ieremias prophetat contra Pharaonem Nechao.

6 Eodem anno Ioakim Regis Iuda quarto, paulo antequam Nabuchodonosor rex Babylonis, anno primo regni sui, venisset cum exercitu iuxta Euphraten in Charcamis, contra Pharaonem Nechao regem Ægypti, qui tunc dominabatur Syriæ; Ieremias prophetauit aduersus exercitum prædicti Pharaonis, quæ habentur *Ierem. cap. 46. vers. 1. vsque ad 13.* Atque ita non multo post, collatis signis, percussus est Pharaonis exercitus, vt *cap. Ierem. citato vers. 2.* dicitur, & scribit etiam Iosephus 10. *Antiq. cap. 7.* vbi addit, quod tunc Babylonius, superato Euphrate, totam Syriam Pelusium vsque subegit, Iudæa excepta. Quod etiam obiter traditur 4. *Reg. cap. 24. vers. 7.* his verbis: *Et vltra non addidit Rex Ægypti, vt egrederetur de terra sua. Tulerat enim Rex Babylonis, à riuo Ægypti, vsque ad fluuium Euphraten omnia, quæ fuerant Regis Ægypti.* Illud autem, *Iudæa excepta*, à Iosepho additum puto, quod fortasse ideo rex Babylonis tunc Iudææ pepercerit; quia (vt dictum est) anno præcedenti, ipse Nabuchodonosor fœdus percusserat cum Ioakim Rege Iudæorum. Et hoc facit ad confirmanda omnia, quæ sub eodem anno præcedenti *numer. 1. 2. & 3.* diximus, nimirum illud bellum, & illam pacem inter Nabuchodonosor, & regem Ioakim, ibidem descripta, vere accidisse anno regni ipsius Ioakim tertio: alioqui non esset verisimile, quod Nabuchodonosor anno præsenti in subigenda Syria vsque ad Pelusium, intactam reliquisset Iudæam, inter has regiones mediam. Ex eo autem, quod hic dictum est, Babylonium subegisse sibi hoc anno totam Syriam; fit clarum, eandem, aut non totam prius fuisse sub Imperio partis, & propterea, id quod sub anno præcedenti *num. 3.* ex Beroso retulimus, de Satrapa illo, quem Nabolassar pater huius Nabuchodonosor, Ægypto Syriæque præfecerat, debere intelligi de aliquibus Ægypti Syriæque locis, non autem de omnibus: vel saltem tota fere Syria fuerat Nabolassar Regis Babylonis; oportet quod eadem postea occupata fuerit à Pharaone, quando anno regni Iosiæ Regis Iuda postremo, profectus est ad Euphraten in Charcamis, vt sub anno mundi 3425 *num. 1.* dictum est.

Idem Pharao à Nabuchodonosor percutitur.

Ieremias prophetat Iudæorum captiuitatem 70. annis duraturã.

7 Eodem anno regni Ioakim quarto, qui pro maiori parte concurrebat cum primo regni Nabuchodonosor, & cum anno vigesimo tertio, ex quo Ieremias prophetare cœperat, vt ipsemet testatur *cap. 25. ver. 1. & 3.* & patet in tabulis; Idem Ieremias prædixit ea omnia, quæ in citato Prophetiæ eius capite habentur: Inprimis vero aduentum Nabuchodonosor regis Babylonis contra Iudæos, & finitima regna ibidem enumerata, & eorundem Iudæorum captiuitatem, ac Ierosolymæ desolationem, annis septuaginta duraturam, & his transactis, interitum regni Chaldæorum: Ob quam prophetiam vt arbitror, ab impio Rege Ioakim, sanctus vir, recludi in carcerem, siue in quodam particulari loco detineri iussus est, ita tamen, vt non esset prohibitum Barucho seruo suo, ad ipsum accedere, eidemque inseruire, vt ex his quæ infra *num. 13.* dicentur, palam fiet.

In carcerem mittitur.

Differentia inter 70. captiuitatis annos à Ieremia, & à Zacharia memoratos.

8 Verum quod attinet ad prædictos septuaginta captiuitatis annos à Ieremia prænunciatos, si quis percunctetur, An sint illimet, quorum meminit Zacharias *propheta sua cap. 1. ver. 12.* Breuiter respondeo: nequaquam; sed ab illis fuisse diuersos; Siquidem illi, quos memorat Zacharias, desierunt in anno secundo Darii regis Persarum, vt patet ex initio capitis Zachariæ citati. At septuaginta anni de quibus loquitur Ieremias, longe ante expleti sunt, nimirum anno primo Monarchiæ Cyri, quem admodum ex multis Scripturæ sacræ locis manifestum est, & præsertim 2. *Paralip. cap. vlt. ver. 21. vsque ad finem capitis, & 1. Esdræ cap. 1. ver. 1. & Ierem. cap. 25. ver. 12.* vbi aperte prænuntiat, quod in fine horum septuaginta annorum, Deus visitabit iniquitates Chaldæorum, destruetque eorum Imperium. Quod postea à Cyro Persa, & Dario Medo, exterminatum fuisse, certum est. Item Daniel. *cap. 9 vers. 1. & 2.* vbi testatur Propheta, quod in anno primo Darii Medi, qui imperauit super regno Chaldæorum, intellexit compleri annos septuaginta olim à Ieremia prophetatos. Manifestum est autem, hunc annum primum Darii Medi, quo regnare cœpit super regno Chaldæorum, eundem esse cum anno primo Monarchiæ Cyri, vt sub anno mundi 3516. *num. 13.* declarabitur. Itaque, si postremus vtriusque septuagenarii anni terminus, non in eodem incidit tempore, necessario fit consequens, etiam initia ipsorum fuisse diuersa. Videamus igitur nunc, si placet de septuaginta annis hic à Ieremia prophetatis, Vnde nam inchoari debeant. Nam de illis, quorum fit mentio apud Zachariam, postea sub an. mundi 3462. *n. 3.* agemus.

9 Sane de horum annorum supputatione, constat varias reperiri Doctorum opiniones, & præcipue quatuor. Etenim aliqui putant, illos initium sumpsisse ab anno decimo tertio regni Iosiæ Regis Iuda, in quo idem Ieremias prophetare cœperat. Quidam ab hoc anno quarto regni Ioakim, qui fuit primus regni Nabuchodonosor, & in quo credunt incidisse primum eius aduentum in Iudæam. Aliqui ab anno regni eiusdem Ioakim vndecimo, siue (quod eodem anno contigit) ab eo tempore, quo filius eius Iechonias ductus est cum Regina Matre, & vxoribus, & Eunuchis, & Principibus, & magna populi multitudine, captiuus in Babylonem, vt describitur *4. Reg. cap. 24. ver. 12. & 2. Paralip. cap. vlt. ver. 10. & Ierem. cap. 29. ver. 2. & 3.* Alii denique à fine anni vndecimi Sedeciæ, quando scilicet incensum est templum, & vastata fuit ciuitas. Harum sententiarum varietatem, illud maxime fouet nutritque, quod tam ex Ecclesiasticis, quam Ethnicis scriptoribus, nullo modo videatur haberi posse verus, atque indubitatus annorum numerus, qui ab obitu regis Nabuchodonosor, siue ab exordio regni Euilmerodach, ad postremum Baltassaris annum, id est ad finem Babylonici Imperii initiumve Monarchiæ Cyri Regis Persarum, defluxerunt; idque ob ipsorum varias admodum de hac re sententias, vt numero proximo indicabimus. Neque item ex sacris libris id sciri possit, nisi prius certo constiterit, vnde septuaginta captiuitatis anni à Ieremia prænunciati, inchoari, vbive terminari debeant. Propterea scriptorum singuli, sine vllo scrupulo, dictos annos à morte Nabuchodonosor, ad primum Monarchiæ Cyri, plures paucioresve faciunt, prout propriæ ipsorum opinioni, de exordiendis septuaginta huius captiuitatis annis, magis quadrare perspexerint. Atque hoc pacto, qui primam sequuntur sententiam, coguntur ponere ab obitu Nabuchodonosor, ad finem Imperii Babylonici, annos duntaxat sex. Qui vero secundam, annos viginti sex. Qui autem tertiam, annos triginta tres. Et denique qui quartam, annos quadraginta quatuor, quos inter alios Chaldæorum Reges, pro libito suo dispertiunt.

De computatione annorũ 70 captiuitatis varia sententia.

10 Vt igitur in re tam ancipiti & varia, quid sentiendum putemus, in medium proferamus: Dicemus, nequaquam posse nos in eorum ire sententiam, qui primam ex enumeratis sequuntur opinionem: quoniam sacræ omnino videtur aduersari Scripturæ, quæ *Ierem. cap. 25. ver. 11.* protestatur, quod durantibus

Quod non sint exordiendi ab anno regni Iosiæ 13.

Quod non ab anno regni Ioakim 4.

busillis septuaginta annis, Iudæi, ac finitimæ Gentes iugiter seruituræ erant Regi Babylonis. Atqui constat Iudæos ab anno regni Iosiæ decimo tertio, vsque ad finem vitæ eius, per annos decem & octo, non modo Babylonis, sed nec vllis aliis externis Regibus fuisse subiectos, & Nabuchodonosor regem Babylonis, non nisi anno regni Ioakim tertio, cœpisse molestare Iudæos. Non item possumus secundam probare opinionem, tametsi videmus, quæ fusius pro ea differit Ribera *super cap. 1. Zachariæ.* Erratio est, quia primus aduentus Nabuchodonosor in Iudæam contigit, non anno regni Ioakim quarto, vt ipse opinatur, sed tertio, vt aperte restatur Daniel *in exordio Prophetiæ suæ*, hoc est anno vno ante obitum patris sui Nabolassar, vt nos sub præcedenti anno mundi, *num. 3.* declarauimus. Constat autem hoc Ieremiæ vaticinium, esse factum anno insequenti, nimirum quarto regni eiusdem Ioakim, qui erat primus regni Nabuchodonosor. Et si huius prophetiæ verba bene perpendantur, proculdubio planum fiet, illos septuaginta annos, non à primo aduentu Nabuchodonosor iam præterito, sed ab alio mox futuro, esse numerandos. Inquit enim Ieremias: *Ecce ego mittam, & assumam vniuersas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum, & adducam eos super terram istam, & super habitatores eius, & super omnes nationes, quæ in circuitu illius sunt.* Et post pauca subiungit. *Et seruient omnes Gentes istæ Regi Babylonis septuaginta annis.* Ecce quomodo Propheta semper loquitur de tempore futuro, non post vnum (vt arbitror) aut alterum annum, sed post plures. Solet enim misericors Dominus, calamitates præsertim tam magnas, multis antea annis prædicere, & comminari, vt multos ad pœnitentiam inducat, atque expectet. Præterea si hos septuaginta annos, ab anno regni Ioakim quarto exordiri voluerimus, necessarium erit cum Ribera, nullum regem Babyloniorum ponere inter Euilmerodach, & Baltassarem, & admittere, ipsum Baltassarem tribus tantum annis regnasse: Siquidem (vt ipse ait) communior opinio est, ipsum Nabuchodonosor, annis circiter quadraginta quatuor regnasse, & immediate post ipsum, Euilmerodach annis viginti tribus: remanent igitur tres duntaxat regni Baltassar, ad explendam summam annorum septuaginta. Atqui veteres scriptores, tribuere solent plures regni annos Baltassaro, quemadmodum nos suo loco dicemus: Et Berosus Chaldæus, Chaldaicarumque rerum scriptor antiquissimus, cui ratio dictat in hac parte magis esse credendum, inter Euilmerodach, & Baltassar, duos alios recenset Reges, videlicet Niglisar, & Labosordach, vt refert Iosephus *libr. 1. contra Apionem circa medium*: Quanquam constat, Iosephi textus (quod spectat ad numeros annorum regni dictorum Regum Babylonis) esse vitiatos, vt colligi potest ex collatione loci contra Apionem citati, cum his quæ idem Auctor, de eisdem Regibus, tepetit 10. *Antiq. cap. 12. circa capitis initia.* Porro, quod attinet ad prædictos duos Reges inter Euilmerodach & Baltassar, à Beroso interpositos; non est credendum, quod eos ipse de suo capite finxerit; præsertim cum eadem fere scriptum reliquerint alii antiquissimi scriptores, nempe Alexander Polyhistor, Megasthenes, & Alphæus, relati ab Eusebio *libr. 9. de Præparatione Euangelica cap. 4.* Quos deinde secuti sunt alii posteriores, videlicet ipse Iosephus *locis citatis*, Eusebius *vbi supra*; Beatus Hieronymus *super cap. 5. Danielis*, Beda *in libro de sex ætatibus mundi*,

44
23
3
70
Inter Euilmerodach, & Baltassar extitisse alios duos reges.

Auctor Historiæ Scholasticæ, *Daniel. capite quinto*, & alii.

11 Neque horum Auctorum sententiæ aduersari censendus est locus Ieremiæ *capit. 27. ver. 7.* vbi pollicetur Dominus, *se daturum regnum regis Nabuchodonosor, filio suo, & filio filii sui.* Ex quo loco videtur posse inferri, quod Nabuchodonosor, duos tantum in regno Babylonis successores habuerit; nempe filium suum Euilmerodach, & Baltassarem nepotem: Non, inquam, hoc prædictis obstare intelligemus, si animum attendamus his, quæ scribit Pererius *lib. 5. commentariorum suorum in Danielem*, vbi de prædictis Regibus disputans, tandem concludit, quod Baltassar postremus Rex Chaldæorum, verè fuit nepos ipsius Nabuchodonosor: Sed quia paruulus erat, quando pater eius Euilmerodach, à Niglisaro sororis suæ marito, (vt præfati tradunt Auctores) occisus fuit: Idcirco, vt Ieremiæ prophetia adimpleretur, Dei beneficio, à cæde clam sublatus, & tuto loco asseruatus est, donec postea Niglisar obiit, & filius eius Labosordach, interfectus fuit: tunc enim ipse Baltassar, paterno potitus regno, deinceps vsque ad supremum Babylonici interitum, regnauit.

Locus Ieremiæ explicatur.

12 Non etiam tertiam admittere possumus opinionem; illorum scilicet, qui septuaginta annos Babylonicæ captiuitatis à Ieremia prænunciatæ, ab anno regni Ioakim vndecimo, itque, quod idem est, à captiuitate Iechoniæ filii eius, supputare incipiunt: Quia, tametsi prima fronte, videatur id liquido colligi posse ex ipsiusmet Ieremiæ *cap. 29.* in quo (vt patet *ex initio eiusdem capitis vsque ad ver. 4.*) Epistola ipsius Ieremiæ ad populum, qui cum Iechonia ductus fuerat captiuus in Babylonem, transmissa continetur: Ibi enim *à versiculo 4. vsque ad 11.* Ieremias hortatur eos, ne credant falsis Prophetis, prædicentibus, solutionem captiuitatis breui esse faciendam: Quin potius admonet transmigratos, vt ibi, hoc est in Babylonia pacificè permaneant, ædificent domos, ducant vxores, procreent filios: quoniam non nisi posteaquam impleri cœperint septuaginta captiuitatis anni, liberandi essent: *Hæc enim*, inquit, *ait Dominus, cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos, & suscitabo super vos verbum meum bonum, vt reducam vos ad locum istum, &c.* Ex quibus verbis, vt dixi, videtur manifeste indicari, illos septuaginta captiuitatis annos, de quibus ibidem agitur, ab ipsa transmigratione Iechoniæ numerandos esse: Veruntamen si ea quæ in citato capite dicuntur, diligentius cum his, quæ idem Propheta *cap. 25.* dixerat, conferantur proculdubio comperiemus, rem aliter se habere, quemadmodum nos sub anno mundi 3447. *num. 2. & 3.* satis euidenter ostendemus, vbi pariter probabimus, hos septuaginta Babylonicæ captiuitatis annos, non aliunde, quam ab exacto vndecimo regni Sedeciæ anno, esse inchoandos, Quæ quarta ex supra numeratis erat opinio. Nec obstat, quod Sanctus Matthæus *cap. 1. vers. 11. & 12.* Babylonicæ transmigrationis nomine, intelligat illam, quæ cum Rege Iechonia facta est: quia cum ibi Euangelistæ intentio esset, Saluatoris genealogiam texere, quæ non per Sedeciam, sed per Iechoniam deducenda erat; certe oportuit ipsum, Iechoniæ non autem Sedeciæ transmigrationis mentionem facere, & propterea nihil adiecit de septuaginta annis à Ieremia prophetatis, per hoc insinuans, se ibi non de illa loquutum, sed de alia, quæ octoginta annis, & amplius, perdurauit, quemadmodum nos sub anno mundi proxime allegato *num. 3.* dicemus.

Quod prædicti 70 anni non sint numerandi ab 11. Ioakim.

Auctorum sententia.

Eodem

Ieremias dictat Baruch scribenda omnia mala quæ Iudæis ventura erant.

13 Eodem anno regni Ioakim quarto, iussit Dominus Ieremiam describere omnia mala, quæ idem Dominus diuersis temporibus, à diebus Iosiæ vsque nunc, indicauerat ei esse ventura super Ierusalem & Iudam, vt possint legi, & notificari coram populo, si forte prouocare eum valeant ad pœnitentiam, & emendationem. Itaque statim Ieremias accersito ad se Baruch, nimirum in loco, vbi (quemadmodum supra *num.* 7. dictum est) clausus detinebatur, dictauit eidem Baruch scribenti atramento (vt signanter *ver.* 18. *capitis paulo post citandi* dicitur) in volumine pagellis distincto, (quemadmodum ibidem *ver.* 23. colligitur) omnia, quæ locutus fuerat ei Dominus contra Ierusalem, & Iudam. Ex quo loco obiter colligi potest, quam vetus fuerit vsus scribendi per calamum, & atramentum apud Iudæos.

Vsus scribendi calamo, & atramento quam vetus.

Deinde præcepit Ieremias Barucho, vt postea quam sibi inde egredi non permittebant, ipse iret, legeretque librum in domo Domini, non solum coram populo Ierosolymitano, sed etiam vniuerso Iuda venienti de ciuitatibus suis ad diem ieiunii solemnem, *Ierem. cap.* 36. *vers.* 1. *vsque ad* 8. De dicto ieiunio vide, quæ sub anno mundi 2545. *num.* 42. diximus.

De causa ieiunii hoc anno prædicati.

Nunc illud tantum hic addendum videtur, ex vna parte probabile quidem videri, quod hoc ieiunium prædicatum fuerit ob caussam à Lyrano, Hugone Cardinali, & aliis, adductam, nimirum quia audierant, Babylonios præparate se, vt venirent aduersus Iudam & Ierusalem: ex alia vero non. Nam quis credat, Ioakim Regem valde impium & incredulum, qui nolebat Prophetas de hac re loqui, & propterea Vriam, vt sub anno mundi 3426. *n.* 2. diximus, occiderat, & ipsum Ieremiam, quemadmodum dictum est, clauserat in carcerem, & postmodum, vt anno proximo dicemus, eius prophetiam in volumine scriptam, igne combussit; Quis, inquam, credere valeat, talem Regem, tali de caussa permisisse prædicari ieiunium, & conuocari in Ierusalem vniuersum Iudam? Neque enim fas est credere, tale conuentum, inscio Rege, qui tum præsens erat, fieri potuisse. Quare oportet aliquam aliam huius indicendi ieiunii caussam extitisse, & illam quidem vel omnibus tunc notam, ac propterea in sacro textu non indicatam, vel à solo Ieremia prophetico spiritu præuisam, ac Barucho prænunciatam. Ceterum ipse Baruch, accepta à Domino suo iussione legendi librum in die ieiunii coram vniuerso populo, præ spiritus pusillanimitate cœpit conqueri, & timere sibi, præsertim à Rege, mala. Veruntamen, vt primum per os Prophetæ diuinum audiuit responsum, quod habetur *Ierem cap.* 45. *in fine*, animatus, omnia sibi imperata, mox intrepide exequi curauit, vt consequenter dicemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3430.
QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 408.

Vaticinia Ieremiæ scripta à Barucho leguntur in domo Domini.

1 ANno regni Ioakim Regis Iuda quinto, mense nono, prædicauerunt ieiunium, de quo paulo ante dictum est, in domo Domini, cunctis qui ibidem confluxerant de ciuitatibus Iuda, & Ierusalem; legitque Baruch ex volumine, quod scripserat, sermones Ieremiæ in introitu portæ nouæ domus Domini. Quod cum nunciatum fuisset Principibus, qui sedebant in domo Regis, miserunt ad Baruch, qui statim ad eos venit cum libro, quem cum iterum illis petentibus legisset coram eis, obstupescebant omnes, & cum interrogassent, audissentque Baruch referentem, qualiter, & quomodo cuncta, dictante Ieremia, ipse descripsisset; suadentes ei, vt cum Ieremia pariter abscondi curaret, decreuerunt, reposito volumine in quodam Gazophylatio domus Regiæ, renunciare omnia Regi. Quod vt factum est, iussit Rex afferri sibi librum, & denuo coram se ac Principibus suis legi. Cum autem lectæ essent tres vel quatuor pagellæ, non sustinens impius Rex talia vlterius audire, neque quibusdam ex Principibus ibidem reclamantibus acquiescens, scidit illico, combussitque librum in aula prunis plena ante eum tunc existente, quia hyems erat.

Eadem à rege comburuntur.

Neque his contentus, præcepit comprehendi Ieremiam Prophetam, & Baruch eius scribam. Sed Dominus abscondit eos. Sane cum ex hoc, quod hic dicitur, Ioakim mandasse comprehendi Ieremiam; cum ex eo, quod paulo ante dictum est, de Principibus, qui suadebant Baruch, vt ipse & Ieremias sese absconderent, perspicue datur intelligi, quod ipse Ieremias, quem sub præcedenti anno mundi, *num.* 7. diximus, à Ioakim in carcerem fuisse coniectum, iam inde (nescio quomodo & quando) dimissus fuerat. Dominus autem rursum præcepit Ieremiæ, vt in alio volumine conscribi faceret omnia, quæ in priori continebantur, & vt prophetaret contra Regem Ioakim, prædiceretque ei, quod quia combusserat librum, propterea cadauer eius proiiciendum foret insepultum, ad æstum per diem, & ad gelu per noctem. Itaque Ieremias, prout iusserat Dominus, tulit volumen aliud, in quo, ipsomet dictante, scripsit Baruch vniuersa, quæ descripta fuerant in priori libro, & alia insuper multo plura. *Ierem. cap.* 26. *ver.* 9. *vsque ad finem capitis.*

Denuo conscribuntur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3432.
QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 410.

Quomodo annus regni Nabuchodonosor 4. concurrat cum 8. Ioakim.

1 ANno regni Nabuchodonosor regis Babylonis quarto, qui erat octauus regni Ioakim Regis Iuda, vt ait Iosephus loco paulo post citando; id est sub finem anni quarti Regis Nabuchodonosor, & circa initia octaui Regis Ioakim; facta sunt ea, quæ paulo post narrabimus. Licet enim octauus Ioakim, pro maiori parte concurrat cum quinto Nabuchodonosor, vt patet in tabulis: nihilominus, quemadmodum ex dictis sub anno mundi 3429. *num.* 4. inferri potest, postremi quatuor menses anni quarti Nabuchodonosor, concurrebant cum primis quatuor mensibus anni octaui Ioakim: Intra quos quatuor menses, oportet accidisse id quod scribit Iosephus 10. *Antiq cap.* 7. nimirum Babylonios voluisse bellum inferre Iudæis, dira eisdem comminantes, ni (quemadmodum reliqui Syriæ populi) Regi Nabuchodonosor tributa penderent. Quamobrem Ioakim timore suadente, factus est Babyloniorum tributarius, vt scribit Iosephus *vbi supra*, & breuiter etiam tangitur 4. *Reg. capit.* 24. *ver.* 1. his verbis: *In diebus eius* (subaudi Ioakim) *ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & factus est ei Ioakim seruus* (hoc est tributarius) *tribus annis.* Oportet autem primam imperati huius tributi solutionem fuisse factam circa initia eiusdem anni octaui Ioakim, vel pro anno præterito, id est pro septimo, & secundam pro octauo, & tertiam pro nono: Vel si prima solutio facta est pro anno octauo; necesse est eam, aliasque sequentes fuisse

Ioakim fit Babyloniorum tributarius.

antici-

anticiparas, ita vt tertia pro decimo anno, facta fuerit circa initia eiusdem decimi anni: alioquin prima solutio non fuisset facienda, nisi inchoante circiter anno nono pro octauo tunc expleto, atque ita solutio tertia, incidisset circa initia anni vndecimi: Et consequenter Ioakimi rebellio, hoc est à solutione cessatio, non potuisset accidere nisi inchoante circiter anno duodecimo. Quod omnino aduersaretur his, quæ ex sacra Scriptura, & Iosepho, infra sub anno mundi 3435. *num. 2. & 4.* dicturi sumus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3433.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 411.

Annus Iubilei 17.

1 ANno regni Ioakim octauo, & regni Nabuchodonosor quinto, vt patet in tabulis; incidit annus Iubilei decimi septimi, qui concurrebat cum anno quadringentesimo quinquagesimo, ab introitu filiorum Israel in terram Chanaan.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3435.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 413.

Nabuchodonosor obsidet Tyrum.

1 ANno regni sui septimo, cœpit Nabuchodonosor obsidere Tyrum, existente tum Rege eius Thobalo, quemadmodum narrat Iosephus *lib. 1. contra Appionem circa eiusdem libri medietatem*: Quæ obsidio, intra tum obsessorum, tum obsidentium obstinatione, per annos tredecim protracta est, vt idem Iosephus ex Philostrato refert *10. Antiq. in calce capitis 11.* Idem innuere Ezechielem *à cap. 26. ad 30.* asserit Pererius *lib. 1. in Danielem*. Sed huic sententiæ videtur obstare ratio temporum. Nam illa Ezechielis vaticinia, facta sunt anno decimo, & vndecimo captiuitatis Iechoniæ, vt constat ex initio capitis 26. & 29. eiusdem Ezechielis, quem à prædicta captiuitate computare annos prophetiæ suæ, ex initio eius manifestum est. Porro annus decimus, & vndecimus prædictæ captiuitatis, concidunt cum anno decimo septimo, & decimo octauo regni ipsius Nabuchodonosor, vt patet in tabulis. Ergo non potuit Ezechiel locis citatis, prænunciare illum aduentum Nabuchodonosor contra Tyrum, qui iam decennio ante præcesserat. Nisi forte dixerimus, memoratas Ezechielis vaticinationes, non ad dictæ obsidionis initium, quod iam prius acciderat, sed ad finem, exitumque illius, qui postea secutus est, anno scilicet regni eiusdem Nabuchodonosor decimo nono aut vigesimo, esse referendas. Nec obstat quod *cap. Ezechielis 26. ver. 7.* dicatur: *Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor Regem Babylonis, ab aquilone, Regem Regum, cum equis & curribus &c.* quia hoc, & si quid aliud simile à Propheta dictum reperiatur, recte videtur exponi posse de nouo exercitu, qui cum ipsomet Rege Nabuchodonosor, denuo superuenturus erat, ad augendam vrgendamque adhuc magis obsidionem, ex multis antea annis inchoatam.

Ioakim deficit à Rege Babylonis.

2 Eodem anno regni Nabuchodonosor septimo circiter inchoante, qui concurrebat cum anno regni Ioakim decimo, per quatuor menses iam inchoato, videlicet post tributa iam tertio Babylonis persoluta; ipse Ioakim Rex Iuda (vt ait Iosephus *10. Antiq. cap. 7.*) ad vanas inductus spes, rumoribus expeditionis Ægyptiorum contra Babylonios, rebellauit aduersus ipsum Nabuchodonosor, vt dicitur *4. Reg. cap. 24 ver. 1* siue, vt exponit Iosephus *vbi supra*, negauit velle deinceps ei solita pendere tributa. Quamobrem, permittente Domino, afflictus primo fuit cum populo suo à latrunculis Chaldæorum, Syrorum, Moabitarum, & Ammonitarum, quos immisit Dominus in Iudam, vt disperderent eum. Sic enim legimus *loco Reg. proxime citato ver. 2.* Deinde etiam ab ipsomet Nabuchodonosor, à quo tandem captus Ioakim, & occisus fuit, vt *num. 4. & 6.* dicemus.

Ieremias dat monita salutis regi, & seruis suis.

Eodem, vt arbitror anno, misit Dominus Ieremiam Prophetam in domum Ioakim Regis Iuda, 3
vbi primo leniter hortatus est Regem, & seruos eius, vt facerent iudicium, & iustitiam, oppressosque de manu opprimentium liberarent, atque alia eiusmodi virtutis opera exercerent; eis certissime astruens, verbis Domini, securitatem, regnique, si ita fecerint, conseruationem; sin autem è conuerso, indubitatum exterminium. Deinde diuino accensus zelo, cœpit magna spiritus libertate, vaticinari contra Iudam, ac speciatim aduersus domum Regiam; & primo contra Sellum, qui & Ioachaz, fratrem dicti Regis Ioakim. Vnde obiter inferri potest, quod idem Sellum siue Ioachaz adhuc in Ægypto erat superstes. Quando autem postea obierit, incertum est. Prophetauit item Ieremias contra ipsummet Ioakim, ac denique aduersus Iechoniam eius filium, ea omnia quæ habentur *in toto Ierem. cap. 22.*

Prophetat contra regem, & fratrem ac filium eius.

Ioakim cum tribus Iudæorum millibus ducitur captiuus in Babylonem.

Eodem anno regni sui septimo, ad finem iam, vt 4
numero proximo probabitur, appropinquante; Nabuchodonosor, cum audisset Ioakim à se rebellasse, nec solita ei tributa soluere voluisse, iratus ascendit contra eum, & primu quidem cepit Ierosolymam, nullo resistente, vt ait Iosephus *10. Antiq. cap. 8.* & regem Ioakim catenis vinctum, duxit in Babylonem, ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo Dei sui, vt expresse traditur *2. Paralip. cap. vlt. ver. 6. & 7.* Deinde vt ait Iosephus, *vbi supra*, occiso iuuentutis flore, constituit pro Ioakim, filium eius Iechoniam Regem in Ierusalem, & tria millia eorum, qui erant in aliqua dignitate, abduxit captiuos in Babylonem. Octo annorum erat Iechonias cum regnare cœpisset, *2 Paralip. cap. vlt. vers. 9.* intellige quando regnare cœperat cum patre, vt sub anno mundi 3427. *num. 1.* dictum est. Nam quando cœpit regnare post captum à Babyloniis patrem, decem & octo erat annos natus, vt aperte dicitur *4. Reg. cap. penult. vers. 8.* & nos sub anno mundi proxime citato diximus: Et confirmari potest ex his, quæ *cap. Reg. adducto ver. 9. & 15.* subduntur, nimirum quod fecit malum coram Domino, & item, quod iam habebat vxores: quæ octo annorum puero conuenire nequaquam possunt. Regnauit vero Iechonias in Ierusalem tribus mensibus, & decem diebus, vt legimus *locis Paralip. & Iosephi allegatis*.

Iechonias regnat in Ierusalem.

Quando facta fuerit prædicta captiuitas.

Ceterum quatuor hic, pro pleniori historiæ hu- 5
ius illustratione, adnotanda sunt. Primo hunc Nabuchodonosor ascensum contra Ioakim Regem Iuda, contigisse sub finem anni decimi regni Ioakim, & postea sub finem primi mensis anni vndecimi eiusdem Ioakim, captam esse Ierusalem, & Regem, & cetera, quæ numero præcedenti diximus, à Nabuchodonosor fuisse peracta: Et ratio est, quia oportet hæc fuisse gesta, durante adhuc septimo regni Nabuchodonosor anno, vt inferri potest ex Ierem. *cap. vlt. ver. 28.* vbi dicitur, quod Nabuchodonosor, anno regni sui septimo, transtulit Iudæos tria millia & viginti tres. Quæ translatio, non nisi de ea, quæ

facta

facta sunt, quando captus est Ioakim, accipi posse videtur. Nam necesse est prædicta contigisse tribus tantum mensibus, & decem diebus ante transmigrationem Iechoniæ, quam ex his, quæ infra *num.* 8. dicemus, & supra sub anno mundi 3429. *num.* 5. diximus, constat factam fuisse anno regni Nabuchodonosor octauo circiter inchoante, id est circa initium mensis quinti anni vndecimi regni Ioakim. Patet enim ex superius annotatis, annum septimum regni Nabuchodonosor desiisse in fine mensis quarti anni vndecimi regni Ioakim.

Ioakim an de Babylone reductus.

6 Alterum hoc loco aduertendum est, quod licet 2. *Paralipom. cap. vltim. ver.* 6. in editione vulgata, dicatur, Ioakim vinctum catenis ductum fuisse in Babylonem; tamen quia quædam alia lectio habet: *Vinxit enim, vt duceret in Babylonem*: siue: *Ligauit eum ad ducendum ire in Babylonem*: vt refert Caietanus. Ex hac versione colligit idem Caietanus, & ante ipsum Lyranus, regem Ioakim, vinctum fuisse à Nabuchodonosor, vt duceretur in Babylonem; sed postea, mutato consilio, ab eodem iussum fuisse occidi, & proiici corpus eius inhumatum, secus muros Ierusalem, quemadmodum scribit Iosephus 10. *Antiq. cap.* 8. & ante prophetauerat Ieremias *cap.* 22. *vers.* 19. dicens: *Sepultura asini sepelietur, putrefactus, & proiectus extra portas Ierusalem.* & *cap.* 36. *vers.* 30. de eodem Ioakim ait: *Et cadauer eius proiicietur ad æstum per diem, & ad gelu per noctem.* Abulensis autem, *super* 4 *Reg. cap.* 24. *quæstion.* 6. cui consentiunt etiam Melchior Canus *libr.* 11. *Theologicorum locorum cap.* 5 & alii, putant multo melius esse, (vt saluemus literam vulgatæ editionis, cui concordant etiam codices 70. Interpretum, & Auctor 3. libri Esdræ *cap.* 1. *vers.* 40. & 41.) fateri, ipsum Ioakim, vere & re ipsa ductum fuisse in Babylonem: Veruntamen statim illico inde reductum in Iudæam, & ibi postea occisum. Quanquam non satis exploratum sit, Vtrum

Quando fuerit occisus.

occisus fuerit, antequam Nabuchodonosor dedisset regnum Iudæ Iechoniæ filio eius, vt videtur placuisse Iosepho, qui 10. *Antiq. cap* 9. de Nabuchodonosor ait, quod *cum statim pœnituisset tradidisse regnum Iechoniæ, veritus ne memor occisi patris, Iudæos ad defectionem impelleret, misit seruos suos in Ierusalem, &c.* Ecce quomodo supponit iam occisum fuisse Ioakim: An vero, vt probabilius videtur, postquam circumdata est vrbs munitionibus, & ipsemet Nabuchodonosor venit ad ciuitatem cum seruis suis, vt oppugnaret eam, quemadmodum dicitur 4. *Reg. cap.* 24 *vers.* 10. & 11. tunc occiderit Ioakim, proiicique ideo iusserit cadauer eius insepultum, iuxta mœnia ciuitatis, vt videretur à Iudæis, & sic magis perterrefaceret eos, & tali spectaculo, facilius Iechoniam ad sui, vrbisque deditionem, induceret. Sed quicquid sit de tempore necis Ioakim; profecto in eius cadauere inuenta fuisse stigmata quædam, veluti insignia idolorum, quæ coluerat, scriptum reliquerunt Auctor Historiæ Scholasticæ, & Lyranus ab Hebræis mutuatum, quod videntur ex illis Scripturæ verbis collegisse, quæ habentur 2. *Paralip. cap. vlt. ver.* 8. nimirum: *Et quæ inuenta sunt in eo.*

De Iudæorum captiuitatibus.

7 Tertium notandum, est, quod hæc captiuitas Ioakim, & eorum qui cum eo abducti sunt, reuera fuit secunda Hebræorum transmigratio in Babylonem. Nam prima fuit illa, quam tertio Ioakim anno contigisse, iam sub anno mundi 3428. *num.* 3. & 4. dictum est. Quanquam illa, ob caussam ibi adductam, prætermissa, & hæc primo loco posita fuerit in breui illa Babylonicarum captiuitatum repetitione, quæ ad calcem Prophetiæ Ieremiæ adiecta est, his verbis: *Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor. In anno septimo, Iudæos tria millia, & viginti tres. In anno octauo decimo Nabuchodonosor, de Ierusalem animas octingentas triginta duas. In anno vigesimo tertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan Magister militiæ animas Iudæorum septingentas quadraginta quinque. Omnes ergo animæ quatuor millia sexcenta.* Ex quo loco, aperte deducitur, Primo: Caput illud Ieremiæ vltimum, à Barucho eius scriba, & successore, ibi, vt creditur, fuisse adiectum. Non enim Ieremias superstes fuit vsque ad annum regni Nabuchodonosor vigesimum tertium, & multo minus peruenit vsque ad trigesimum septimum transmigrationis Iechoniæ, de quo ibidem successiue fit mentio. Deinde etiam infertur, quod omnes Iudæorum Babylonicæ captiuitates, in memorato epilogo summatim reducuntur ad tres. Et in prima eorum, quæ dicitur contigisse anno regni Nabuchodonosor septimo, & alia esse non potest, nisi quæ facta est in fine regni Ioakim; necesse est comprehendi aliam quoque captiuitatem, nimirum filii eius Iechoniæ, de qua sub anno mundi proximo agemus: alioqui ipsa Iechoniæ captiuitas, quæ tamen inter alias fuit valde memorabilis, ibi omnino prætermissa esset; quod nullatenus videtur esse admittendum. Caussa autem dictæ harum duarum captiuitatum copulationis, vt arbitror, fuit, quoniam ambæ fuerunt adeo proximæ, & quodammodo inter se continuatæ, vt pro vna eademque reputari, recte potuerint, & dici factæ anno regni Nabuchodonosor septimo, quia sub finem illius, prima fieri cœpit, & altera successiue inchoante anno regni eiusdem Nabuchodonosor octauo (vt sub anno mundi 3429. *numer.* 3. probauimus) subsecuta est. Nec obstat prædictis summa captiuorum quatuor millium sexcentorum, ex tribus illis transmigrationibus in prædicto catalogo subducta, quæ admodum diuersa est ab ea, quam habemus 4. *Reg. cap.* 24. *vers.* 14. vbi in sola Iechoniæ transmigratione, translati dicuntur decem millia Iudæi: quia Auctor historiæ libri Reg. qui creditur fuisse Ieremias, intendebat ibi tradere numerum omnium cuiuslibet generis captiuorum, cum Iechonia translatorum: Auctor vero prædictæ repetitionis, nobiliores duntaxat recensere voluisse credendus est, licet eos populi vocabulo nominauerit, fortassis quod sine honore, cum reliquo populo, commixtim abducti fuerint.

Capvt vltimum Ieremiæ, à Barucho fuisse adiectum.

8 Quarto denique notandum est, quod Caietanus *super* 2. *Paralipom. cap. vltim.* ex illis verbis, quæ ibidem *vers.* 10. habentur, *Cum anni circulus volueretur*, seu, vt ipse dicit ex Hebraico haberi, *In reuersione anni*, Vel vt habet editio 70. Interpretum, *vertente anno*, (omnia enim hæc in eundem incidunt sensum,) putat indicari, reuolutum fuisse annum integrum, à tempore quo venerat Nabuchodonosor contra Ioakim, ad illud in quo pro ipso Ioakim substituit filium eius Iechoniam Regem in Ierusalem: Et propterea infert, ipsum Iechoniam, non statim regnare cœpisse post necem patris sui Ioakim, sed inter eos extitisse interregnum multorum mensium, propter cladem, inquit, quam fecerat Nabuchodonosor in Ierusalem, post captum Ioakim. Sed hæc Caietani expositio nullo modo videtur esse recipienda. Nam cum sub anno mundi 3429. *num.* 5. iam satis superque, tum ex sacris libris, tum ex Iosepho probatum sit, primum regni Nabuchodonosor annum, pro maiori parte concurrisse cum quarto regni Ioakim; Et ipsum Ioakim captum

Refellitur Caietani expositio verborum 2. Paralip. ca. vlt. ver. 10.

Nullum extitisse interregnum inter Ioakim & Iechoniam.

fuisse

fuisse anno regni sui vndecimo recenter inchoato, id est sub finem anni septimi regni Nabuchodonosor; Et ipsum Nabuchodonosor anno regni sui decimo octauo desinente, capto Sedecia expugnasse vastasseque Ierosolymam, & templum: Si inter necem Ioakim, & initium regni Iechoniæ filii eius, multi menses sine Iudæo Rege decurrissent, proculdubio necesse esset, Sedeciam qui Iechoniæ successit, non prius regnare cœpisse, quam vel desinente octauo, vel incipiente nono regni Nabuchodonosor anno; & consequenter ipsum Sedeciam, annos tantum decem, regnare potuisse: totidem enim remanent vsque ad initia anni decimi noni eiusdem Nabuchudonosor. Et nihilominus, quemadmodum sub proxime citato mundi anno dictum est, ex Ierem. *cap. 1. vers. 3.* constat, ipsum Sedeciam expleuisse annum regni sui vndecimum. Præterea non possent anni regni Sedeciæ ordinatim concurrere cum annis transmigrationis Iechoniæ; nimirum primus cum primo, & reliqui deinceps similiter: Et tamen nos sub anno mundi proximo *num.* 3. oppositum ostendemus. Igitur prædicta verba, *Cum anni circulus volueretur*, non sunt accipienda tanquam de reuolutione anni iam peracta, sed dum adhuc esset in fieri, vt verba ipsa satis euidenter indicant. Est enim ac si dictum esset: Currente eodem anno Ioakim vndecimo, misit Nabuchodonosor &c. Et iste idem sensus colligi potest ex *4. Reg. cap. 24. ver. 5. vsque ad* 12. vbi eadem historia repetitur, & continuato ordine describuntur Ioakimi interitus, & substitutio Iechoniæ filii eius in regno, & obsessio Ierosolymæ, & vltronea egressio, ac sui ipsius, vrbisque deditio, facta per Iechoniam ipsi Nabuchodonosor. Ex quibus euidentissime patet, inter Ioakim, & Iechoniam, nullum extitisse Interregnum. Itaque

Auctor exponit prædicta Paralip. verba.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3436.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 414.

1 ANno regni Nabuchodonosor octauo inchoante; cum anni (subintellige vndecimi regni Ioakim) circulus volueretur, vt dicitur 2. *Paralip. cap. vltim. versic.* 10. id est, iuxta sub anno mundi 3429. *num.* 5. exposita, in mense prædicti anni vndecimi Ioakim quinto, à cuius mensis initio incipiebat annus regni Nabuchodonosor octauus, Iechonias, veritus ne Nabuchodonosor faceret ei sicut fecerat patri suo, ad vocem Ieremiæ Prophetæ (vt notat Auctor Historiæ Scholasticæ *libr. 4. Reg. cap.* 39.) egressus est de Ierusalem ipse, & mater, & serui, & Principes, & Eunuchi eius, & vrbem, agros, aras, focos, seseque dederant regi Babylonis, qui suscepit eos anno regni sui octauo, nimirum tunc incipiente, & transtulit omnes in Babylonem, quemadmodum prophetauerat Ieremias *cap. 22. ver. 25. vsque ad* 28. & cum eis pariter transtulit de Ierusalem decem millia diuersi generis, nempe militum septem millia, artifices mille, & reliquos bis mille, quos partim de populo, partim de Iudicibus terræ Iudæ, & partim item, (vt colligitur *Ierem. cap. 29. vers.* 1.) de Sacerdotibus & Prophetis, extitisse credendum est, & ablatis inde thesauris domus regiæ, ac vasis preciosissimis templi, constituit pro Iechonia Mathaniam patruum eius, filium Iosiæ, Regem in Ierusalem, quem deinceps, mutato nomine, vocari voluit Sedeciam, *4. Reg. cap. 24. ver. 12. vsque ad* 18. *& 2. Paralip. cap. vlt. ver. 10. & Ierem. cap. 37. ver. 1.*

Iechonias cum multis Iudæorum millibus ducitur in Babylonem.

Regnat Sedecias in Ierusalem.

Aduertendum vero hic est, circa numerum captiuorum præcedenti numero expressum, quod vbi Scriptura sacra dicit, prædictos captiuos fuisse decem millia; Iosephus 10. *Antiq. cap.* 9. scribit fuisse decem millia octingentos, & triginta duos. Quamobrem Melchior Canus *lib. locorum Theologicorum* 11. *cap.* 5. pro ipsorum conciliatione dicit, Iosephum voluisse supplere ex Ieremia, quod deerat *4. Reg. cap. 24. vers.* 14. ideoque ad decem millia, quæ ibidem exprimuntur, addidisse octingentos triginta duos, qui notantur *Ierem. cap. vlt. vers.* 29. Tanquam si Scriptura sacra neutrobique expressisset integrum captiuorum numerum, sed maiorem ipsius partem loco Reg. citato, minorem autem in Ieremiæ Prophetia adnotasset. Subtilis certe & ingeniosa expositio, sed nullatenus admittenda, quia constat Scripturam locis citatis, non de vna eademque captiuitate loqui, sed in vno quidem de transmigratione Iechoniæ, quæ facta est inchoante anno regni Nabuchodonosor octauo; in alio autem de captiuitate Sedeciæ, quæ contigit anno regni eiusdem Nabuchodonosor decimo octauo. Quare melius est fateri, Iosephum revera in numero captiuorum transmigrationis Iechoniæ describendo, à sacra Scriptura discessisse, vt in aliis quoque rebus maioris momenti solet. Et propterea nō est valde pro eius conciliatione laborandum, sed in huiusmodi casibus libere possumus, ac debemus, ab eo discedere, atq; irrefragabili sacrarum Scripturarum veritati adhærere.

2 De numero captiuorum à Iosepho Cano recensitur.

Vt autem ad id, vnde digressi sumus, redeamus: 3
Ex his, quæ *num.* 1. diximus, perspicue inferri potest, quod annus regni Nabuchodonosor octauus fere totus, & item qui dicitur vndecimus regni Ioakim, pro maiori parte concurrunt cum primo transmigrationis Iechoniæ, & pariter cum primo regni Sedeciæ. Quod autem anni prædictæ transmigrationis, præcise coincidenant cum annis regni Sedeciæ, etiam ex quorundam Scripturæ locorum collatione fit clarum. Nam *4. Reg. capit. vlt. versic. 1. & Ierem. capit. 39 versic.* 1. legimus, Regem Nabuchodonosor obsedisse Ierosolymam, anno regni Sedeciæ nono, mense decimo, die decima mensis; & Ezechiel, qui, vt patet ex initio Prophetiæ suæ, solet annos dinumerare ab initio transmigrationis suæ, quæ eadem fuit cum transmigratione Iechoniæ, quemadmodum numero proximo diximus, *in cap. 24. vers.* 1. expresse dicit, memoratam Ierosolymæ obsidionem, contigisse anno nono die decima mensis decimi. Ergo euidens est, quod anni prædictæ transmigrationis, præcise coincidebant cum annis regni Sedeciæ. Igitur, vt *num.* 1. dicebamus, Nabuchodonosor, statim ac transmisit Iechoniam in Babylonem, constituit pro eo Sedeciam Regem in Ierusalem. Vigesimum primum ætatis annum expleuerat Sedecias, quando regnare cœpit, & annis vndecim integris, vt iam non semel probatum est; regnauit in Ierusalem, fecitq; malum coram Domino, sicut fecerat Ioakim, *4. Reg. cap. 24. ver. 18. & 19. & 2. Paralip. cap. vlt. ver. 11. & 12. & Ierem. cap. vlt. ver. 1. & 2.*

De annis transmigrationis Iechoniæ.

De annis vitæ regnique Sedeciæ.

Ceterum, in memorata Iechoniæ transmigratione, translatum quoque fuisse Ezechielem, qui postmodum in Chaldæa spiritum prophetiæ accepit, & inter quattuor Prophetas maiores etiam nunc tertio loco connumeratur, manifestum est ex Prophetia eius, in qua ipse recenset annos rerum, quæ in Babylone gesserat, ab hac eadem transmigratione, vt numero præcedenti ostensum est, & item euidentissime potest inferri ex initio capitis eius 40. vbi expresse testatur Propheta, annum transmigrationis 4

Ezechiel cum Iechonia translatus in Babylonem.

suæ

suæ vigesimum quintum, coincidere cum anno decimo quarto, ex quo vastata est ciuitas. Ergo Ezechielis transmigratio, vndecim præcise annis præcessit Ierosolymæ desolationem, quæ, vt sæpe dictū est, facta fuit in consumatione vndecimi anni Sedeciæ. Ergo Ezechielis transmigratio, non potuit alia esse, nisi hæc, quæ inchoante præsertim anno regni Sedeciæ primo, facta est. Oportet autem Ezechielem fuisse viginti quinque annorum, quando translatus fuit, si verum est, quod nos sub anno mundi 3411. *num.* 1. ex initio prophetiæ eiusdem Ezechielis probauimus, nempe ipsum anno quinto suæ transmigrationis, fuisse virum triginta annorum.

5 *Quod Mardochæus non fuerit cum Iechonia translatus.*

In eadem transmigratione dicti Iechoniæ, abductum quoque simul fuisse Mardochæum, qui fuit pater adoptiuus filiæ fratris sui, quæ vocabatur Edissa, & alio nomine Esther, colligi potest *ex cap. 2. libri Esther ver. 5. vsque ad* 8. & clarius *ex capit. 11. vers. 4.* Nec refert, quod memoratum caput vndecimum cum fere toto præcedenti, & quinque sequentibus, in textu Hebraico (vt ibidem notat B. Hieronymus) non reperiatur: tum quia illa quoque in numero Scripturarum Canonicarum esse computanda, vti docet probatque Cardinalis Bellarminus *lib. 1. De verbo Dei cap. 7.* tum etiam, quia idem ferme de Mardochæo asseritur *cap. eiusdem lib. 2. versic. 5. & 6.* vt dictum est. Veruntamen, quoniam ex ista positione sequeretur, Mardochæum (etiam posito, quod esset infantulus, quando facta est ista transmigratio,) fuisse ducentorum viginti quinque circiter annorum, anno Assueri mariti Esther duodecimo, vt supputari potest in tabulis: Nos autem nullo modo adduci possumus, vt Philonis Anniani fabulis, asserentibus Mardochæum annis decem & octo vitam Isaaci superasse, fidem habeamus, & multo minus, vt credamus, eundem tantæ ætatis fuisse, quando erat secundus à rege, & consequenter oportebat eum grauiora ipsius regis negotia, loco Aman, gerere; præsertim cum neque in toto libro Esther, neque alibi Scriptura sacra quicquam innuat de tanta eius longæuitate; & iam tot annorum centuriæ transissent, ex quo Dauid *in Psalm. 89.* declarauerat, ordinariam hominum vitam, ad annos septuaginta, vel in validioribus, ad octoginta extendi consueuisse. Nam etsi certum sit, post Dauidis tempora, nonnullos interdum, ad ducentos, & amplius annos peruenisse; id tamen perquam raro accidisse nemo nescit, & (quod magis vrget,) constat eos in tali ætate, negotiis gerendis non fuisse idoneos. Denique quia de Mardochæo insuper creditur, quod etiam post dictum Assueri annum duodecimum, adhuc plurimum superuixerit, & quod quando rex ad bella procederet, ipse domi pro rege, totum pene regnum administraret. Quæ omnia in virum tali senio confectum quadrare nullatenus posse videntur. Propterea credimus eundem Mardochæum, longe post Iechoniæ transmigrationem esse natum. Quomodo autem præadducta libri Esther loca exponi debeant, nos infra sub annis mundi 3456. *numer. secundo*, & 3650. *numer. quinto*, latius explicabimus. Vnde inferri poterit, illud non esse argumentum satis firmum, quod quidam desumunt ab ætate Mardochæi, ad ponendam historiam Esther magis sub vno ex prioribus, quam ex posterioribus Persarum regibus.

6 *Ieremias prophetat contra Aelamitas.*

Eodem tempore, nimirum in principio regni Sedeciæ regis Iuda, prophetauit Ieremias aduersus Ælamitas ea, quæ habentur *in Prophetia eius capitul. 49. ver. 34. vsque ad finem capitis*, vt ibidem expressum inuenies. Qui autem fuerint Ælamitæ, & vnde originem, cognomentumque acceperint, iam sub annis mundi 1931. *numer.* 49. & 2118. *numer.* 2. dictum est.

7 *De visione ficuum bonarū, & pessimarū ostensa Ieremiæ, & eius interpretatione.*

Per eadem quoque tempora, videlicet non multo postquam transmigrarunt Iudæi cum Iechonia rege Iuda in Babylonem, (vt colligitur *ex initio capitis 24. Ieremiæ*,) ostendit Dominus eidem Prophetæ duos calathos ficuum plenos, tanquam ante templum Domini positos, quorum alter continebat ficus optimas, alter vero pessimas, ita vt comedi non possent. Qua visione, indicabat Dominus conditionem ac differentiam populi Iudaici, qui cum Iechonia secesserat in Babylonem, ab eo qui cum Sedecia remanserat in Ierusalem. Siquidem, vt ibidem tradunt B. Hieronymus, Glossa ordinaria, & ipsemet Dominus per Ieremiam *ibidem vers. 5. & 8.* Calathus bonarum ficuum, significabat Iechoniam, & Principes eius, qui Ieremiæ consilia Deique imperium secuti, tradiderant se regi Babylonis, propter quod postea meruit Iechonias ab Euilmerodach rege Babylonis exaltari, ac tandem successio eius læta reduci in terram Israel. Pessimarum autem ficuum calathus, signabat Sedeciam & principes eius, qui indurantes ceruices suas aduersus ea, quæ mandante Domino loquebatur seruus Dei Ieremias, & spernentes saluiferas Prophetæ cohortationes, recusarunt vltro facere, quod tandem vel inuiti subire compulsi sunt; nimirum tradi in manus Chaldæorum, & nullam inuenire coram eis misericordiam. Nam & ipse Sedecias, posteaquam vidit coram se occidi filios suos, excæcatus fuit, & ductus in Babylonem, vbi & miserrime mortuus est, & concaptiui eius diuersimode vexati; interierunt, quemadmodum prophetauerat Ieremias *cap. 34. versic.* 20. Optima ergo fuit deliberatio, vltroneaque deditio Iechoniæ, & eorum qui cum eo erant, facta regi Babylonis, ob quam *capite citato vers. 5. vsque ad* 8. prospera eis Propheta prænuntiat. E conuerso autem, pessima fuit obstinatio atque inobedientia Sedeciæ, & principum eius, quibus *ibidem vers. 8. vsque ad finem capitis* vaticinatur aduersa, quæ postea eis subsecuta sunt.

8 *Ieremias misit Epistolam ad transmigratos in Babylonem.*

Eodem anno regni Sedeciæ regis Iudæ primo, aut secundo, vt numero sequenti probabimus; nimirum post Iudæos cum Iechonia in Babylonem transmigratos; Ieremias Propheta, cum audisset iam surrexisse in Babylone quosdam Pseudoprophetas, qui decipiebant Populum, dicentes, breui solutum iri captiuitatem, & omnes in Iudæam reuersuros, nacta occasione cuiusdam legationis, quam Sedecias Rex mittebat ad Nabuchodonosor in Babylonem, per duos ciuitatis optimates; quorum alter dicebatur Elasa filius Saphan, alter Gamarias filius Helciæ; misit per eosdem nuncios librum, seu Epistolam de Ierusalem, ad reliquias seniorum transmigrationis, & ad Sacerdotes, & ad Prophetas, & ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonosor rex in Babylonem. Cuius Epistolæ exemplum, siue argumentum continetur in Ierem. *capit. 29.* vbi ex ore Domini, promittit quidem certam transmigrationis liberationem, sed non nisi post exactos septuaginta captiuitatis annos; quos tamen, vnde nam exordiendi sint, non commemorat, supponens id iam alias, *nimirum capit. 25. versic.* 11. satis insinuasse, vbi adiunxit, interim terram Iuda in solitudine mansuram. Ex quo perspicue sequebatur, eosdem annos ab vrbis desolatione iam sæpius per ipsum prænuntiata, fore numerandos: Hic autem, prædictum tantummodo annorum numerum, tanquam à Deo irreuocabiliter statutum, certo ab omnibus credi debere denuntiat. Propterea hortatur eos, vt bono animo sint, & diuinæ acquiescentes voluntati,

Eiusdem Epistolæ argumentum.

vacent domibus sibi ædificandis, vxoribus ducendis, aliisque eiusmodi familiaribus exercitiis, & quieti permaneant, donec prædictum tempus adueniret: nec interea sinant se seduci à Pseudoprophetis oppositum eis suadere conantibus, qui falsa loquuntur. Quandoquidem re vera, non modo captiui cito in Iudæam, & Ierusalem reducendi non erãt, sed neq; eis breui redire vllatenus expediret, propter multas, gladii, famis, ac pestilentiæ calamitates, quas idem Propheta ibidem prædicit venturas esse super Sedeciam, & eos qui cum ipso remanserant in Ierusalem. Deniq; inuehitur contra prædictos Pseudoprophetas, diuinam eis vltionem prænuntians, eo quod decipiant populum, & signanter vaticinans aduersus Achab filium Culiæ, & Sedeciam filium Maasiæ, eosdem, propter scelera eorum, à Nabuchodonosor igne cremandos fore prædicit.

Scripturam sacram non semper ordinem temporum seruare.

9 Diximus hæc accidisse anno Sedeciæ Regis Iuda primo; quoniam tametsi quæ in præcedenti Ierem. capite habentur, constet contigisse anno eiusdem Sedeciæ quarto: attamen non sequitur, quod ea, quę sequenti capite describuntur, ad eundem annum, vel ad vnum de posterioribus, necessario referri debeant; quia certum est, vt alias probauimus, in Scripturis sacris, prout nunc digestæ sunt, non semper seruatum esse ordinem temporum: quod præsertim in ipsa Ieremiæ Prophetia manifestum est, quemadmodum pluribus exemplis demonstrari potest. Nam *in cap.* 21. continentur quædam gesta temporibus Sedeciæ Regis Iuda: & *cap.* 25. quædam quæ regnante Ioakim, qui Sedeciam in eodem Iudæ regno præcesserat, acciderant: & *cap.* 26. aliqua narrantur facta in principio regni eiusdem Ioakim. Item *cap.* 27. *vsque ad* 35. recensentur multa, quæ in diebus Sedeciæ Regis acta fuerant: Deinde *in cap.* 35. & 36. reditur ad quædam sub Ioakim gesta: Et deinceps *vsque ad capitul.* 45. rursus aliqua referuntur, ad tempora Sedeciæ pertinentia. In ipso autem *capit.* 45. & 46. denuo commemorantur, quæ sub Rege Ioakim idem Propheta dixerat, vaticinatusve fuerat: Ac denique *in capit. vlt.* narrat, quæ posterioribus Sedeciæ temporibus acta sunt. Ecce quanta in vno eodemque Propheta, ordinis temporum variatio, & commixtio. Huius rei caussam nos sub anno mundi 3610. *num.* 18. aperiemus. Quare licet quæ sub aliquo ex citatis capitibus, sine vlla temporis notatione habentur, regulariter credendum sit post relata in superiori capite, accidisse: non tamen necesse est semper ita supponere. Etenim vera quidem est regula, *Non esse discedendum ab ordine literæ*: Sed cum hac limitatione, Nisi alibi constet de opposito, & nisi aliqua rationabilis caussa cogat nos aliter facere. Quod in casu nostro accidit, in quo necessarium videtur dicere, Ieremiam misisse in Babylonem memoratam Epistolam, non anno Sedeciæ quarto, vt ordo literæ quodammodo indicare videtur, sed primo, aut secundo: aboqui, ex sub anno mundi 3438. *numer.* 1. dicendis, consequeretur, harum literarum transmissionem, factam esse post Susannæ historiam, quod omnino aduersaretur antiquissimæ Hebræorum traditioni ab Origene, B. Hieronymo, aliisque pluribus Ecclesiæ Doctoribus receptæ, quæ asserit, memoratos Pseudoprophetas, Achab scilicet, & Sedeciam, quibus Ieremias in præfata Epistola prænuntiat interitum, fuisse duos illos pessimos Iudices, qui castissimam Susannam falso adulterii crimine accusarunt condemnaruntque. Quam traditionem nos quoque sub anno mundi proxime allegato *numer.* 3. aliquot ex sacra Scriptura petitis rationibus, comprobabimus. Propterea puto allucinari eos, qui in dicto Ierem. *cap.* 29. contenta, sub ordinare conantur cum his, quæ in præcedenti capite relata fuerant: cum ratio ipsa suadeat, ibidem, quemadmodum & aliis in locis, temporum ordinem fuisse commutatum, nec quicquam aliud obstet, ita sentire.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3437.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 415.

ANNO regni Sedeciæ vt arbitror, secundo, quidam Pseudopropheta Semeias nomine, Neehelamites, qui cum reliquis captiuis manebat in Babylone, vt audiuit, quod Ieremias memoratam miserat ad transmigratos Epistolam, in qua hortabatur eos ædificare domos, & serere hortos, in Babylone; eo quod longe admodum tempore duratura esset eorum captiuitas, scripsit & ipse, per eosdem fortasse nuncios, quando redierunt in Ierusalem, alias literas, illis omnino contrarias, ad omnem populum Ierosolymitanum, & ad Sacerdotes, & præcipue ad Sophoniam filium Maasiæ, qui tunc erat vnus de Principibus Sacerdotum, nimirum secundus à Saraia, vt patet 4. *Reg. c. vlt. v.* 18. & *Ierem. cap. vlt. vers.* 24. dicens, quod ideo Dominus posuerat eum Dicem in domo Domini, vt præesset arreptitiis, & Prophetis, obseruaretque eos: Et si quando male fungerentur officio suo; mitteret eos in neruum, & in carcerem. Quamobrem, non poterat non conqueri, quod nequaquam increpasset, sed tamdiu castigare distulisset Ieremiam, qui ausus fuerat mittere literas in Babylonem, falsa continentes; nimirum non esse breui soluendam captiuitatem; contra id quod ipsemet Semeias ibidem prophetauerat. Itaque cum legisset Sophonias Semeiæ literas in auribus Ieremiæ Prophetæ; factum est verbum Domini ad ipsum Ieremiam, præcipiens ei, vt prophetiam mitteret ad omnem transmigrationem in hæc verba: *Quia Semeias non missus a Domino, prophetare præsumpsit, & confidere vos fecit in verbis mendacii: Ecce ego, ait Dominus, visitabo super Semeiam Nehelamitem, vt non videat bonum, quod facturus sum populo meo, & super semen eius, vt non sit vir honoratus, qui deinceps sedere audeat in medio populi. Ierem. cap.* 29. *vers.* 24. *vsque ad finem capitis.*

1 *Semeias Pseudopropheta per literas contradicit Ieremiæ.*

Ieremias prophetat contra Semeiam.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3438.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 416.

ANNO regni Sedeciæ tertio, qui erat regni Nabuchodonosor decimus, & vitæ Danielis decimus tertius, vt videre est in tabulis; oportet contigisse ea omnia, quæ accurate admodum describuntur *in toto Danielis cap.* 13. de Susanna muliere speciosissima pariterque castissima, contra omne ius fasque, adulterii accusata, à duobus senibus, qui tunc Iudices erant populi Iudaici in Babylone commorantis; quod illa fœdis eorum concupiscentiis assentiri libere renuisset, & insuper ad ipsorum instantiam condemnata, sed tandem, Dei miseratione, per ministerium pueri Danielis liberata. Etenim ipsum Danielem tunc duodecim fuisse annorum, hoc est, duodecimum ætatis annum expleuisse, & consequenter decimum tertium iam fuisse ingressum, scripserunt inprimis Sanctus Ignatius Martyr, *in Epistola ad Magnesianos*, & post ipsum Sulpitius, *in principio l.* 2.

1 *Susannæ historia.*

historiæ sacræ, ac deinde alij plures. Et hoc est valde rationabile. Nam si tunc Daniel profectioris fuisset ætatis, facile potuissent pessimi illi Iudices, eũ quoq; calumniari, & persuadere populo, ne crederent Danieli, eo quod ipse esset ille Susannæ amasius, quem ipsi deprehenderant, sed comprehendere nequiuerant: atq; ita omne iudicium eius eludere.

Quod non duo sed vnus idem qui Daniel egerit omnia quæ in eius prophetia traduntur.

2 Hæc, inquam, omnia, hoc anno acta esse, fateri necessarium est; si tamen iste Daniel, qui adhuc puer, Susannam de falso crimine liberauit, & postea vir factus, Bel destruxit, & draconem interfecit (vt describitur *Daniel. cap. vlt.*) idem est cum eo, de quo agitur in reliquis Prophetiæ Danielis capitibus. Non enim defuerunt scriptores, cum veteres, tum recentiores, qui putauerunt fuisse diuersos: Illud quoque in argumentum suæ opinionis assumentes, quod huiusmodi, Susannæ, Belisque, ac draconis narrationes, ad calcem libri fuerint adiectæ, tanquam ad præcedentia nihil attinentes, cum tamen prima earum, nempe historia Susannæ, iuxta ordinem temporum, circa eiusdem libri initia poni debuisset. Sed quoniam nos sub anno mundi 3426. *num. 3.* probauimus, tutiorem verioremq; esse illorum sententiam, qui omnia, quæ in Danielis Prophetia describuntur, ab vno eodemque Daniele acta fuisse censuerunt: Idcirco, ex his quæ sub anno mundi 3428. *num. 5* de Danielis ætate, quando in captiuitatem ductus fuit, dicta sunt, necessario infertur, memoratam Susannæ historiam, hoc circiter anno accidisse. Nec refert quod ad calcem libri editionis vulgatæ sit posita; quia constat scripta Prophetarum, non semper iuxta ordinem temporum digesta reperiri, quemadmodum sub præcedenti anno mundi *num. 9.* de Ieremia fusius probatum est, vt patet etiam de ipsomet Daniele, qui capit. 5. narrat ea quæ gesta sunt in postremo regni Baltassar anno; in cap. autem 7. & 8. quæ in anno primo, & tertio eiusdem Regis acta fuerant: tum etiam quia in Latinis codicibus, eædem Susannæ, Belis, & draconis historiæ, ad calcem libri reiectæ creduntur, quoniam in codicibus Hebraicis, vnde Latine translati sunt, non reperiuntur, sed à Græcis exemplaribus mutuatæ fuerunt, apud quæ tamẽ Susannæ historia, recte in capite libri posita est, quoniam re vera, illa fuit prima Danielis actio memorabilis, ex qua primo eximia eius virtus, & in deprehendenda iniquorum Iudicum fraude, prudentia ac sapientia dignosci ac diuulgari cœpit, & ipse deinceps in magna existimatione haberi; vt propterea mirum non sit, si ipse inter ceteros præcipuus, ab Asphenez Eunuchorum Regis præposito, postea delectus fuit, qui cum aliis pueris de semine Israelis regio, iubente ipso Nabuchodonosor, literis atque idiomate Chaldæorum imbueretur, & vt in omni eorum disciplina triennio eruditus, stare posset in palatio Regis, quemadmodum sub anno mundi 3442. *num. 2.* dicemus. Itaque

De duobus Iudæorum Iudicibus in Babylone constitutis.

3 Eodem anno, vt ex prædictis consequitur, constituti fuerant (quemadmodum dicitur *Danielis cap. 13.*) Iudices populi Iudaici, qui tum in Babylone morabantur, illi duo nequissimi senes, qui exarserunt in concupiscentia honestissimæ Susannæ, de quibus numero proximo agemus. Nemini vero mirum videatur, quod Iudæi in captiuitate Babylonica positi, proprios Iudices Iudæos habuisse dicantur. Quandoquidem, si (quemadmodum de suis temporibus testatur Origenes,) etiam Romani, permittebant Iudæos, quos tanquam captiuos in diuersis ipsorum prouinciis habitare fecerant, vti propriis legibus, & nunc quoque videmus idem eis à multis Christianorum Principibus concedi: Quin etiam, si constat hodie Turcas omnium gentium natura crudeliores, permittere tum Iudæis, tum Christianis in sua ditione degentibus, non solum propriæ religionis ritus, inter ipsos tantum exercere, verum etiam particulares habere magistratus: Vtique credendum est, pari modo olim Regem Babylonis fecisse facultatem Iudæis, constituendi sibi proprios Iudices, legum suarum peritos, qui cognoscere possent, ac decidere ipsorum caussas, etiam criminales, cum aliqua tamen limitatione, nimirum vt antequam quẽquam morti adiudicarent, caussam prius coram Rege seu regio delegato, referre tenerentur. Quod etiam in casu, de quo hic agimus, factum fuisse, ex *num. 5.* dicendis colligi poterit.

Sane prædictos Iudices, qui nequiter insontem Susannam traducere non erubuerunt, Origenes, & 4
B. Hieronymus, & plures alii Expositores, ex antiqua Hebræorum traditione, putant fuisse duos illos Pseudoprophetas, Achab scilicet filium Culiæ, & Sedeciam filium Maasiæ, quorum meminit Ieremias *cap. 29. vers. 21.* dicens: *Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Culia, & ad Sedeciam filium Maasia, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter. Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis, & percutiet eos in oculis vestris, & assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Iuda, quæ est in Babylone, dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam, & sicut Achab quos frixit Rex Babylonis in igne, pro eo quod fecerint stultitiam in Israel, & mœchati sunt in vxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandaui eis: Ego sum Iudex, & testis, dicit Dominus.* Hactenus Ieremias. Cuius verba, valde admodum confirmare videntur prædictam Hebræorum traditionem: Siquidem apparet ipsos fuisse Adulteros (quod eis quoque exprobrauit Daniel *c. 13. vers. 57.*) & fecisse stultitiam, illam nimirum quam attentare præsumpserant, cum castissima Susanna, & mendaciter contra eam esse locutos: quæ omnia adamussim conueniunt cum his, quæ de duobus illis nequissimis senibus in Susannæ historia describuntur. Insuper ex citata Ieremiæ prophetia, datur intelligi, duos illos Pseudoprophetas, fuisse valde superbos, & hypocritas: Simulabant enim se habere spiritum propheticum, mendaciter prædicantes, à Rege Babylonis in proximo solutum iri captiuitatem, vt sic in honore haberentur apud populum. Ob quam superbiam, & ipsorum malitiam, non mirum est, si iuxta doctrinam Apostoli *ad Roma. cap. 1. ver. 24. & 26.* tradidit illos Deus in immunditiam, & in passiones ignominiæ, & in stultitiam ante dictam: Propter quam postea, vt impleretur memoratum Ieremiæ vaticinium, extremo supplicio necari sunt.

Quinam fuerint.

Nec obstat, quod de qualitate supplicii, seu mortis genere, & item de Iudice seu condemnatore, nõ nihil dissidere videatur, inter Ieremiam & Danielẽ: 5
quandoquidem Ieremias aperte prædicit, Achab & Sedeciam, à Nabuchodonosor igne cremandos esse: Daniel autem asserere videtur, duos illos senes à populo Iudaico fuisse lapidatos. Dicit enim *cap. 13. ver. 61. & 62. Feceruntque eis sicut male egerant aduersus proximum, vt facerent secundum legem Moysi, & interfecerunt eos.* Ex quo loquendi modo, videtur satis aperte insinuari, ipsos (quia falso accusauerant Susannam adulterii, ob quod crimen, illa debuisset lapidari, vt refertur *in Euangelio Ioan. cap. 8. vers. 4. & 5.*) fuisse lapidibus obrutos, iuxta legem Mosaicam, quæ *Deuteron. cap. 19. versic. 18.* falsos testes ad pœnam talionis condemnat. Hæc, inquam, non obstant, quia facile erit vtriusque Prophetæ dicta conciliare, si dixerimus: In historia Susannæ per Danielem descripta, non exprimi, quod lapidauerit eos

Obiectio.

Responsio.

populus, sed quod fecerunt eis, sicut male egerant aduersus proximum, hoc est, quod ad ipsum populum spectabat, censuit eos esse dignos morte, quemadmodum ipsi perperam censuerant Susannam esse interficiendam. Quod autem sequitur, *Et interfecerunt eos*: accipiendum est in eo sensu, quo *Lucæ cap. 24. vers. 20. & Actorum cap. 2. vers. 36 & alibi sæpius*, dicuntur Iudæi crucifixisse Christum, nimirum, quia ipsum Pilato crucifigendum tradiderant. Ita Daniel dicit, *Et interfecerunt eos*, id est interficiendos, seu iuxta Mosaicam legem, lapidandos, tradiderunt eos (vt iam prædixerat Ieremias,) Regi Babylonis, siue, quod idem est, Iudici Babylonio, quem Rex eisdem Iudæis, in ipsorum caussis criminalibus, delegauerat; qui considerata delicti enormitate, adiudicauit eos igni. Quanquam non inconuenit simul arbitrari, eundem Regem, seu Iudicem, permisisse populo Iudæorum, vt priusquam illi duo nequam comburerentur, eosdem patrio more lapidaret: atque ita vtrumque verum sit; & quod lapidibus oppresserit eos populus, vt innuit Daniel; & quod postea eorum corpora, iubente Nabuchodonosor seu Iudice ab ipso delegato, igne concremata fuerint, vt iam prænunciauerat Ieremias. Simile quid inuenimus scriptum *Iosue cap. 7. vers. 15.* vbi eidem Iosue præceperat Dominus, vt quemcunque deprehendisset tulisse de anathemate, combureret eum igne: Et nihilominus sub finem eiusdem capitis legimus, deprehensum fuisse Acham filium Charmi, de quo ibidem paulo post dicitur: *Lapidauitque eum omnis Israel & cuncta, quæ illius erant, igne consumpta sunt.* Ibi enim tametsi non exprimatur, quod ipse Acham combustus fuerit; Expositores tamen, & præcipue Abulensis, probant ipsum Acham, & lapidatum, & igne crematum fuisse, eo potissimum argumento, quod nullatenus ambigendum est, de obedientia dicti Iosue, quin iussionem Domini ad vnguem impleri curauerit.

4 Per hæc tempora, nimirum antequam iret Sedecias anno regni sui quarto in Babylonem, necesse est (quemadmodum ex sub anno mundi proximo *num. 1.* dicendis manifestum fiet) Ieremiam prophetasse contra Babylonem omnia illa, quæ habentur in toto capite Prophetiæ eius 50. & 51. *ab initio capitis vsque ad ver. 59.* vbi eandem Babylonem certissime à Medis destruendam esse prænuntiat.

Ieremias prophetat contra Babylonem.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3439.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 417.

1 ANNO regni sui quarto circiter, vt arbitror, inchoante; Sedecias Rex Iuda (vt colligitur *Ierem. cap 51. ver. 59.*) profectus est in Babylonem, vt ferret Regi Nabuchodonosor, qui constituerat eum Regem in Ierusalem, xenia aut munera, & ageret cum eo de negotiis regni, quemadmodum sacri putant Expositores, duxitque secum Saraiam Principem prophetiæ, id est, qui præerat omnibus Prophetis, eo quod ipse esset summus Pontifex, & Sacerdos primus, vt expresse traditur *4. Reg. cap. vlt. ver. 18. & Ierem. cap. vlt. v. 24.* Audiens autem Ieremias Propheta, quod iret cum Rege Saraias in Babylonem, dedit ei librum, in quo idem Propheta descripserat omnia mala, quæ ventura erant super Babylonem, propter idola eius; illa, inquam, vt arbitror, mala, quæ narrantur in toto Ierem. cap. 50. & 51. præcepitque (subaudi tanquam Propheta missus à Domino: non enim ipse, vt persona priuata, ausus fuisset præcipere suo superiori, & summo Pontifici) ipsi Saraiæ, vt cum venisset in Babylonem, legeret omnia verba dicti libri, & his lectis, statim alligato eidem saxo, proiiceret eum in medium fluuii Euphratis, dicens: *Sic submergetur Babylon &c. Ierem. cap. 51. vers. 59. vsque ad finem capitis.* Ex quibus euidenter apparet, contenta in citatis Ierem. capitibus 50. & 51. scripta fuisse ante annum regni Sedeciæ quartum, aut in ipsomet eiusdem anni initio, antequam iret Saraias cum Rege in Babylonem, vt sub anno præcedenti *num. 6.* dictum est.

Ieremias mandat prophetiam suam legi in Babylone, & in Euphraten mergi in signum interitus Babylonis

2 Eodem anno regni Sedeciæ quarto (vt ex paulo post dicendis probabiliter colligi potest,) cum Phassur filius Emer Sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, audisset quadam die Ieremiam multa mala prophetantem, quæ ventura erant super Ierusalem, & super vrbes eius; zelo actus indiscreto, percussit ipsum, & misit in carcerem, in domo Domini in porta Beniamin superiori existentem. Veruntamen in crastinum, die illucescente, eduxit eum ac dimisit. Qui conuersus ad Phassur, iterum prophetauit contra eandem ciuitatem, & omnem Iudam, & contra eundem Phassur, & omnes amicos eius; affirmans, quod perituri essent gladio inimicorum suorum, ipsomet inspectante Phassur; & quod omnis Iuda, cum vniuersa ciuitatis substantia, & Regum thesauris, diripienda erant, & transferenda in Babylonem, vbi & ipse Phassur, cum omni domo sua, captiuus erat moriturus. Et quoniam fortasse Phassur, hæc audiens, subsannabat Ieremiā; cœpit Ieremias multum conqueri coram Domino, quod sermo eius factus esset in opprobrium, & in derisum tota die, & denique sancto excandescens zelo, maledixit diei natiuitatis suæ, quod incidisset in eiusmodi tempora, vsque adeo diuinis eloquiis aduersantia. *Ierem. cap. 20. per totum.* Dixi hæc prænotato tempore contigisse: Quoniam ex Scriptura sacra non constat, quis fuerit iste Phassur, neque sciri potest, quando constitutus fuerit princeps domus Domini: quandoquidem neque *in 1. Paralipomen. capitul. 6 versicul. 4. vsque ad 15. & versicul. 50 vsque ad 54.* vbi ponitur Aaronis prosapia vsque ad Iosedec; neque in Glossa Ordinaria *super lib. 2. Machab. capite tertio*, vbi recensentur Pontifices, à Sadoc, qui fuit primus templi Salomonis Pontifex, vsque ad Oniam, qui mortuus est sub Antiocho Epiphane; neque in toto veteris legis Pontificum catalogo, qui habetur in Chronologia B. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani *capitul. 16.* reperitur iste Phassur: Et propterea nihil aliud probabilius cogitare possumus, nisi quod idem Phassur, nunquam vere fuerit summus Pontifex, sed Saraias, quando profectus est cum Rege in Babylonem, tunc constituerit eum super domum Domini, vt ipso absente, vices suas gereret, & intra illud tempus, ipsum Phassur posuisse Ieremiam in neruum. Non enim credibile est, quod præsente Rege ausus fuisset id facere.

Ieremias prophetat contra Ierusalem, & contra Phassur.

In carcerem primo conijcitur.

Conqueritur quod sermones Domini subsannarentur.

Quis fuerit prædictus Phassur.

3 Eodem anno regni sui quarto (vt num. sequenti probabitur) cum reuersus esset Sedecias Rex Iuda, de Babylone in Ierusalem, venerunt ad eum nuncii regum finitimarum regionum in circuitu Ierusalem existentium, nempe Idumæorum, Moabitarum, Ammonitarum, Tyriorum, & Sidoniorum, specie quidem, vt salutarent in suo reditu Sedeciam, re vera autem, vt eundem sollicitarent ad defectionem vna cum ipsis à rege Babylonis, quemadmodum sequentia aperte indicare videntur. Etenim Ieremias Propheta, hæc præsentiens, statim, vt iusserat ei Dominus, fecit sibi vincula, & catenas ligneas, & vnam quidem posuit in collo suo, ceteras vero postea

Ieremias conatur auertere Sedeciam, & finitimos reges ne deficiant à rege Babylonis.

per prædictos nuncios, misit cunctis præfatarum regionum regibus, in signum, quod procul dubio catenis vincti, & captiui ducendi essent in Babylonem, si recessissent à rege Babylonis. Etenim subiungebat: *Scitote, quod Deus, qui fecit terram, & homines habitantes in ea, & qui regionum dominia dare solet quibus ei magis placet, dedit omnia regna hæc Regi Nabuchodonosor, vsque ad tertiam eius generationem; ita vt Gens, & regnum, quod non seruierit ei, certissime gladio, & fame, & peste consumendum sit: contra autem, qui vltro se eidem subiecerint, libere valeant ac pacifice habitare in terris suis.* Quamobrem monebat eos, ne auscultarent Pseudoprophetas suos, aut diuinos, somniatores, & Augures, & Maleficos mendaciter vaticinantes, & suadentes eis recedere à seruitute regis Babylonis, vt sic facerent eos eiici de terra sua. Et eodem modo locutus est Ieremias ad Sedeciam Regem Iuda, & ad Sacerdotes, & ad populum Iudaicum: Quibus insuper prædixit, quod non modo vasa domus Domini, quæ abstulerat Nabuchodonosor in captiuitate Iechoniæ, non reuersura erant breui de Babylone, quemadmodum eis falso prædicabant Pseudoprophetæ: Quin potius è conuerso certissime scirent, vasa quæ relicta fuerant in domo Regis, & in domo Domini, & specialiter columnas quoque ac mare æneum, & bases, & alia quę fecerat Salomon, transferenda esse in Babylonem. *Ieremiæ cap. 27 per totum.*

4 Quod autem hæc acta sint anno regni Sedeciæ quarto, nemo vocet in dubium, propter id, quod in editione vulgata legimus *in initio citati Ierem. capitis*, videlicet: *In principio regni Ioakim filii Iosiæ Regis Iuda, factum est verbum istud, &c.* Quia hæc verba (quæ tamen in 70. Interpretum codicibus non habentur) referenda sunt, (quemadmodum ibidem exponunt Glossa Ordinaria, & Lyranus, & Dionysius, & alii) ad finem capitis præcedentis; ita vt caput 27. incipiat ab illis verbis: *Hæc dicit Dominus ad me. Fac tibi vincula, & catenas &c.* Et hæc expositio, manifeste comprobari potest ex his, quæ ibidem subsequuntur, videlicet: *Et mittes eas ad regem Edom. & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nunciorum, qui venerunt Ierusalem ad Sedeciam Regem Iuda.* Ecce; ergo tum regnabat Sedecias in Ierusalem, & Iuda. Quod etiam confirmatur *ex eodem cap. vers. 12.* vbi idem Propheta subiungit: *Et ad Sedeciam regem Iuda locutus sum secundum omnia verba hæc, &c.* Ex *vers. 20.* perspicue mentionem facit Iechoniæ iam transmigrati. Ergo non possunt, quæ præcedenti numero retulimus, vllo modo ad tempora, nedum ad initia regni Ioakim pertinere. His adde, quod quæ in sequenti capite, nimirum eiusdem Prophetiæ 28. narrantur; procul dubio immediate cum supradictis continuanda sunt, quemadmodum numero sequenti apparebit. Ea tamen ea dicuntur facta: *In anno illo in principio regni Sedeciæ, in anno quarto, in mense quinto:* (Sic enim in exordio proxime citati capitis legimus) id est, in illo met anno, in quo superius narrata, acta fuerant. Vocatur autem ibi annus Sedeciæ quartus, etiam principium regni eius, ipso Sedecia, vt creditur, ita dicente ac prædicante, eo quod tunc denuo à Rege Babylonis confirmatus fuisset Rex super Iuda, tanquam volens inde deinceps recensere annos regni sui, ac si tunc primum regnare cœpisset. Verum enimuero, si quis, non obstantibus rationibus huiusque adductis, (quæ tamen satis firmæ videntur,) mallet omnino saluare literam vulgatæ editionis, quæ allegatum Ierem. c. 27. exorditur ab illis verbis: *In principio regni Ioakim, &c.* Posset dicere, memoratam quidem

Exponitur locus Ieremiæ c. 27 ver. 1.

Cur annus 4 vocetur principium regni Sedeciæ.

Domini iussionem, indicatam fuisse ipsi Ieremiæ, vsque ab initio regni Ioakim; quamuis non nisi multo post, opportuno tempore, executioni mandata fuerit, nimirum anno quarto regni Sedeciæ, quando scilicet prædictorum Regū nuncii ad ipsum confluxerunt. Nisi forte alicui magis arrideat opinio Rabbi Salomonis, & Hebræorum, existimantium, Ieremiam circa initia regni Ioakim fecisse sibi catenas, easdemque in collo gestasse, vsque ad quartum regni Sedeciæ annum, spatio scilicet quatuordecim circiter annorum. Quod tamen ad credendum nimis durum ac difficile videtur.

Quomodo litera editionis vulgatæ saluari possit.

5 Eodem anno quarto regni Sedeciæ Regis Iuda, mense quinto, vt dicitur *Ierem. cap. 28. ver. 1.* Hananias filius Azur Propheta de Gabaon, cum esset in domo Domini, coram Sacerdotibus, & omni populo, inspectante, atque audiente Ieremia, falso prædixit Dominum contriuisse iugum regis Babylonis, & populum qui erat cum Iechonia captiuus, biennio post reuersurum in Ierusalem cum vasis templi, quæ ablata fuerant. Qua de re redargutus à Ieremia, non cessit; sed detracta violenter de collo Ieremiæ catena, eademq; confracta, confirmauit denuo vaticinium suum dicens: *Hæc dicit Dominus, sic confringam iugum Nabuchodonosor regis Babylonis, post duos annos dierum, de collo omnium gentium.* Vnde obiter colligi potest, hæc & *numer. 3. & 4.* à nobis relata, eodem anno contigisse. Veruntamen, non multo post Ieremias, iubente Domino, adiit prædictum Hananiam, dicens, quod pro catenis ligneis, quas ipse contriuerat, facturus erat Dominus catenas ferreas, & positurus iugum ferreum super colla finitimarum gentium, vt seruiant regi Babylonis; Et addidit prænuntians eidem Hananiæ, quod eodem met anno moriturus esset, eo quod confidere fecisset populum in mendacio, *Ierem. capitul. 28. per totum.*

Hananias Pseudopropheta vaticinatur falsa

Redarguitur à Ieremia, qui prædicit, eum eodem anno moriturum.

6 Porro prędictus mensis quintus, non videtur posse dici talis, respectu anni sacri tunc currentis; quia ex dictis sub anno mundi 3429. *num. 5. &* 3436. *num. 1.* constat, Sedeciam regnare cœpisse aliquot diebus post iam inchoatum mensem anni Hebræorum sacri, quintum. Igitur oporteret, ea quæ præcedenti numero retulimus, contigisse inchoante circiter anno eiusdem Sedeciæ quarto; Quod conciliari non posset cum his quæ supra *numer. 3. & 5.* diximus; nimirum Sedeciam, anno regni sui quarto, iuisse in Babylonem, & post reditum suum in Ierusalem, excepisse legationes vicinorum regum, quibus tunc Ieremias misit catenas, & vnam gestabat in collo suo, quam postea eidem abstulit confregitque Hananias Pseudopropheta. Quæ omnia certum est acta esse anno regni Sedeciæ quarto, nec potuisse intra mensem vnum peragi. Quare necessario sequitur dicendum; Vel prædictum mensem quintum fuisse quintum anni quarti Sedeciæ, & consequenter nonum anni sacri, & ipsum Sedeciam intra primos quatuor menses anni quarti; simul & profectum esse in Babylonem, & negotiis suis ibidem cum rege cito bene que expeditis, festinato rediisse in Ierusalem: Vel certe (quod magis placet,) prędictum Pseudoprophetæ vaticinium, & illam ipsius cum Ieremia disceptationem, contigisse in prioribus quinti mensis anni sacri diebus, qui concurrebant cum postremis anni quarti Sedeciæ diebus: Siquidem anni regni Sedeciæ, non prorsus concidebant cum annis regni Nabuchodonosor, sed aliquanto tardius exordiebantur. Nam anni Nabuchodonosor incipiebant inchoante circiter mense anni sacri quinto: anni vero Sedeciæ, eodem mense iam per aliquot dies, puta decem aut quindecim, inchoato, vt sub citato mundi anno

Prædictus mensis quintus fuit quintus anni sacri, an regni quarti Sedeciæ.

di anno 3429. *num.* 5. ostensum est. Et inde etiam euidenter apparet, quod Nabuchodonosor, anno regni sui octauo inchoante, suscepit Iechoniam se ei suaque omnia vltro tradentem, & deinde post paucos dies, substituit pro Iechonia Sedeciam regem in Ierusalē, quemadmodū sub anno mundi 3436. exposuimus. Itaq; si q̄ dicuntur acta currente anno regni Sedeciæ quarto, in mense quinto de mense anni sacri quinto (iuxta paulo ante exposita) accipiantur; procul dubio potuit ipse Sedecias diutius morari in Babylone, & cōmodius ire ac redire, spatio scilicet anni fere integri. Veruntamē, q̄ subiungitur de morte prędicti Hananiæ in mense eiusdem anni septimo; iste mensis septimus fuit quidem eiusdem anni sacri, non autem eiusdem anni Sedeciæ quarti; sed secundus aut tertius anni quinti regni eiusdem Sedeciæ, vt nos sub anno proximo dicemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3440.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 428

Hananias moritur iuxta Ieremiæ vaticinium

1 ANNO regni Sedeciæ Regis Iuda quinto, in mēse anni sacri tunc currentis septimo, qui concurrebat cum mense, ab initio anni quinti eiusdem regis, secundo, vel tertio; Hananias Pseudopropheta mortuus est, quemadmodum eidem prænuntiauerat Ieremias Propheta *in calce capitis 28. Prophetiæ eius*, & nos sub anno præcedenti *numero quinto*, diximus.

Ezechiel spiritu prophetiæ donatur.

2 Eodem anno regni Sedeciæ quinto, qui (vt constat ex his quæ sub anno mundi 3436. *num.* 3. dicta sunt, & videre est in tabulis,) coincidit cum anno quinto transmigrationis Iechoniæ, quem Ezechiel appellat Ioachin; & item qui annus (quemadmodum ex sub anno mundi 3411. *num.* 1. dictis, & ex paulo post dicendis inferri potest) erat trigesimus vitæ ipsius Ezechielis, die quinta mensis quarti, idem Ezechiel accepit à Domino spiritum prophetiæ, cum esset in terra Chaldæorum, viditque secus flumen visionem grandem quatuor animalium, & rotarum, quæ describitur *in cap. Prophetiæ eius* 1. *&* 2 quam exponit ad literam Ricardus de Sancto Victore, *in 2. parte suorum opusculorum*. Post quam visionem missus est à Domino prophetare, & prædicare filiis Israel, qui tunc erant in transmigratione positi, audiuitq; ab eodē Domino, & fecit ea omnia, quæ ibidem ipse narrat vsque ad capitulum 8.

Quod id contigerit anno vitæ eius 30.

3 Diximus Ezechielem anno ætatis suæ trigesimo prædictam habuisse visionem, non ignorantes, Hieronymum Pradum *initio explanationum suarum in Ezechielem*, post reiectam hanc, aliasque huius loci expositiones, conari ostendere, annum illum, cuius ibidem Propheta meminit, fuisse trigesimum, non ab ortu Prophetæ, sed ab anno primo regni Nabopollassar, seu Nabuchodonosor senioris, patris magni illius, qui abduxit Ioachin captiuum. *Ab hoc enim anno*, inquit, *publica auctoritate, noua æra instituta est atq; ab Astrologis Chaldæorum perpetuo obseruata, vt est videre in constructione magna Ptolemæi, qui eorum calculos imitatus, regnorum Cambysis Persæ, Darii Hystaspis, atque Adriani Imperatoris Romani annos numerat à Nabopollassaris imperio: Qua computatione, nulla potest reperiri vel certior, vel antiquior, vtpote qua perpetuo cælorum motu quotidie stabiliatur, & confirmetur.* Sic ille. Et quidem quod attinet ad æram illam à Chaldæorum Astrologis obseruatam, & apud Ptolemæum in libris Almagesti sæpius citatam, nemini dubium est, quin sit aliarū omnium certissima. Verum illa dubio procul à Nabonassar deduci solet, vt patet in eisdem Ptolemæi libris, & nos late sub anno mundi 3306. *num.* 1. *& sequentibus* ostendimus: non autem (vt putat Pradus) à Nabopollassar, qui fuit Nabonassaro longe posterior, quemadmodum perspicue tradit idem Ptolemæus *lib. 5. Almagesti cap.* 14. dicens: annum quintum Nabopollassar fuisse centesimum vigesimum septimum à Nabonassaro. Quod autem etiam ab ipso Nabopollassar noua æra postmodum auctoritate publica fuerit instituta, nusquam reperimus, neque Pradus id probat. Sed, esto, existimauerit Pradus, Nabonassarum etiam Nabopollassari nomine fuisse appellatum, aut alterum pro altero sumpserit, (sufficit enim ex eius verbis liquido colligi, quod ipse loquitur de æra quam sequitur Ptolemæus, quæ vtique à Nabonassaro, non à Nabopollassaro deriuatur,) certe nullo modo dici potest, trigesimum illum annum, à quo Ezechiel prophetiam suam exorsus est, & quem ibidem testatur incidisse in anno quinto transmigrationis regis Ioachin, fuisse trigesimum æræ nunc memoratæ: Quandoquidem Ptolemæus loco proxime adducto diserte tradit, annum regni Cambysis septimum, fuisse ducentesimum vigesimum quintum à primo regni Nabonassar: quod (posita sententia Pradi) nullo modo verum esse potest. Nam constat annum quintum, transmigrationis regis Ioachin, sex circiter annis præcessisse Babylonicam Iudæorum captiuitatem, quam certum est, per annos tantum septuaginta perdurasse, & solutam fuisse anno primo Monarchiæ Cyri, cui proxime successit Cambyses. Igitur prædictis triginta annis 30
adde sex ante captiuitatem fluxos, & 70. captiuitatis, 6
& 7. Monarchiæ Cyri, & totidem Cambysis, 70
& efficies summam annorum duntaxat 120. ab 7
initio æræ Nabonassar ad annum regni Cyri septimum. 7
Quod si etiam volueris annos Cyri facere triginta, 120
& aliquanto plures quam sex ponere annos à quinto transmigrationis, ad primum Babylonicæ captiuitatis decursos; nec sic tamen poteris vllo modo ad summam ducentorum viginti quinque annorum à Ptolomæo notatam peruenire. Itaque quis non videt, opinionem Pradi nullatenus posse subsistere? Id vero etiam clarius prudens lector intelliget, si eam cum his, quæ nos sub anno mundi 3306. fusius disseruimus, conferre placuerit. Si ergo non potest ille annus trigesimus referri ad regnum Chaldæorum, in quo Propheta, quando hæc scribebat, morabatur, neque ad Rempublicam Iudæorum, vt ipse coret asserit Pradus, (sufficit enim quod ibidem æra transmigrationis Ioachin ad Iudæos pertinens, fuerit commemorata,) neque ad tempus Deuteronomii inuenti, vt idem Pradus credidit, neque ad Iubileum proxime ante actum, quemadmodum etiam nostris apparet in tabulis: Quid obsecro probabilius opinari possumus, quam quod ait Sanctus Gregorius *homilia 2. in Ezechielem*, videlicet, annum illum fuisse trigesimum ætatis Prophetæ? qui vt indicaret, se non sicut Ieremias (quemadmodum cap. eius 1. traditur,) ab vtero matris fuisse sanctificatum, & in Prophetam electum; sed cum esset iam in ætate perfecta, spiritum prophetiæ accepisse; propterea operæ pretium duxit scribere, id ei annō vitæ suæ trigesimo euenisse. Quomodo autem concilianda sint verba S. Hieronymi, hoc idem quandoque affirmantis, quandoque vero negantis, iam nos sub anno mundi 3411. *num.* 1. diximus.

* * *

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3441.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 419

Prophetas, quæ cap. 8. vsque ad 10. continentur.

ANno regni Sedeciæ sexto, qui pariter erat sextus transmigrationis Iechoniæ, die quinta mensis sexti, Ezechiel Propheta in Babylone, cum esset coram senioribus Iudæ sedentibus in domo sua, vidit secundam visionem, in qua ostendit ei Dominus abominationes idololatriæ plurimas domus Israel, quæ fiebant in Ierusalem, & in templo, ac describuntur ab eodem Ezechiele *in capit. eius 8.* Et eodem anno, ac deinceps vidit alias visiones, prophetauitque cetera omnia, quæ ab eodem *cap. 8. vsque ad 20.* in eadem Prophetia describuntur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3442.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 420.

Arguit Iudæos, & prophetat contra Ierusalem, & regem eius.

1 ANno regni Sedeciæ, & pariter transmigrationis Iechoniæ septimo, decima die mensis quinti, cum venissent quidam de senioribus Israel ad Ezechielem, vt per ipsum, tanquam Sacerdotem & Prophetam, interrogarent Dominum, videns vir Dei, quod illi non sincera intentione, nec debita cum humilitate venissent, prætermissa responsione ad ipsorum quæsita, cœpit arguere & increpare eos, propter multas ipsorum, & patrum suorũ in vano idolorum cultu, abominationes, & exprobrare eis beneficia, quæ à Deo acceperant, & nihilominus his nõ obstantibus, eum blasphemare ac spernere non erubuerant. Vide hæc, & eiusmodi plura, quæ fuse admodum prosequitur idem Ezechiel *capit. 20. per totum.* Qui mox capitulo sequenti prophetat contra Ierusalem, & contra regem eius, nimirum Sedeciam, prænuncians mala, quæ illaturus erat eis Nabuchodonosor rex Babylonis, & in aliis quoque duobus proximis capitibus, sequitur prophetare contra Iudam & Ierusalem.

Daniel, & socij Chaldæorum literis ac disciplinis imbuuntur.

2 Eodem anno, qui erat vitæ Danielis decimus septimus, vt patet in tabulis, credimus, ipsum Danielem cum aliis tribus adolescentulis, videlicet Anania, Misaele, & Azaria, fuisse delectos e cunctis pueris de semine Israelis regio, qui tum erant in Babylone, quemadmodum mandauerat Nabuchodonosor rex, vt tribus annis, hoc est, vsq; ad vigesimum ætatis annum (illud enim est tempus disciplinis imbuendis aptissimum) Chaldæorum literis, & in omni scientia ac disciplina eruditi, possent postea stare in Palatio regis, parati inseruire ei, & ad omnia ab eis requisita, prudenter respondere. Qui statim, Daniele inprimis proponente, decreuerunt abstinere à vino & cibo regio eisdem à rege constituto, ac interim vesci leguminibus, & aqua. Quod vt eis facere permitteretur, ab Eunuchorum Præposito, præmissa decem dierum experientia, cum vultus eorum ceteris adolescentibus meliores, ac corpulentiores apparuissent, facile impetrarunt. Itaque intra memoratum triennium dedit eis Deus gratiam proficiendi super omnes alios commilitones suos, in scientiis, & in omni libro, ac disciplina. Danieli autem insuper contulit omnium visionum ac somniorum interpretandi intelligentiam, vt latius describitur *Dan. c. 1. ver. 3 vsque ad 18.*

Abstinent à vino, & cibo regio.

Plurimum proficiunt.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3443.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 421.

Sedeciæ, & Iudæorum præuaricationes.

1 ANno regni Sedeciæ octauo arbitror facta esse, quæ referuntur 2. *Paralipom. capit. vltim. versic. 13. vsque ad 17.* nimirum de ipso Sedecia, qui cum hactenus fecisset malum coram Domino, iuxta omnia, quę fecerat Ioakim, vt dicitur 4. *Reg. capit. 24. versicul. 19. & Ierem. cap. vltim. versic. 2.* hoc est, fuisset idololatra, tandem, quemadmodum accidere solet his, qui diu perseuerant in peccatis, indurauit ceruicem suam, & cor, vt non reuerteretur ad Dominum Deum Israel: Et similiter vniuersi Principes Sacerdotum, & populus, non modo præuaricati sunt inique, iuxta vniuersas gentium abominationes, & polluebant domum Domini: sed & impie subsannabãt nuncios, quos mittebat eis Deus, & paruipendebant sermones eius, illudebantque Prophetis. Quamobrem iusto Dei iudicio permissi sunt cum Rege suo recedere à fœdere, quod habebant cum Nabuchodonosor, vt sub anno proximo *numer. 1.* dicemus. Quæ fuit caussa interitus ciuitatis, ac totius regni Iuda.

Caussa interitus Ierosolymæ & regni.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3444.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 422.

Sedecias desicit à Babyloniis ad Aegyptios.

1 ANno regni sui nono circiter inchoante, Sedecias rex Iuda, cum per octo annos socius Babyloniorum fuisset, vt scribit Iosephus 10. *antiq. cap. 10.* transiuit ad partes Ægyptiorum, violato fœdere, quod pepigerat cum rege Babylonis, qui adiurauerat eum per Deum, ne ab ipso desiceret, vt idem Iosephus ibidem tradit, & exprimitur etiam 2. *Paralipomen. capit. vltim. versicul. 13.* Nec erubuit faciem Ieremiæ Prophetæ (quemadmodum ibidem *versic. præcedenti* dicitur) qui ex ore Domini sæpissime contestatus fuerat, & coram ipso rege, & audiente omni populo, ne recederent a Rege Babylonis, & eidem seruire ne recusarent: alioqui certo scirent, captum ab eo iri ciuitatem & regnum, ac omnia in exterminium abitura. Igitur

Nabuchodonosor obsidere, atq; oppugnare cœpit Ierosolymam.

2 Eodem regni Sedeciæ anno nono Nabuchodonosor, cum audisset a se defecisse Sedeciam, quem ipse constituerat Regem in Ierusalem, iratusq; valde iam duxisset in Iudæam exercitum, vastata regione, occupatisque arcibus, vt ait Iosephus, *vbi supra,* ad Ierosolymam oppugnandam accessit, mense decimo decima die mensis, vt dicitur 4. *Reg. capit. vltim. versic. 1. & 2. & Ierem. capit. 39. versic. 1. & capit. vltim. versicul. 4. & 5.* Et colligi etiam potest *Ezechiel. capit. 24. versic. 1. & 2.* & ædificauit in circuitu eius munitiones, ac obsedit eam, quæ mansit clausa atq; vallata, vsque ad vndecimum regni Sedeciæ annum, subaudi expletum, vt locis citatis traditur. Ex quibus inferre licet, quamdiu perdurauerit ista obsidio. Quanquam circa hoc aduertendum est, Iosephum meo iudicio dupliciter falli: primò quia putat prædictum diem decimum decimi mensis, anni noni Sedeciæ, debere intelligi de tempore, quo Chaldæi profligatis (vt sub anno mundi proximo *numer. 1.* dicemus) Ægyptiis redierunt ad obsidendam Ierosolymam: Cum tamen Scriptura sacra locis paulo ante citatis

Quamdiu perdurauerit obsidio.

Iosephi duplex lapsus.

aperte dicat, eadem die venisse Nabuchodonosor cum exercitu suo ad Ierusalem, & circumdedisse eam, atq; ædificasse in circuitu eius munitiones: Quod de primo eius aduentu, non autem de reditu accipiendum videtur: alioqui non diceretur, quod tunc ipse ædificasset, sed quod reædificasset munitiones interim ab Hebræis destructas, vel si ipsi eas non diruissent, non opus fuisset addere, quod ille tunc extruxerit munitiones. Neque obstant, quæ ibidem subiunguntur: nimirum ciuitatem mansisse clausam atque vallatam, vsque ad annum Sedeciæ vndecimum: Quia tempus illud solutæ obsidionis propter aduentum Ægyptiorum adeo exiguum fuit, & nullius momenti, vt merito preteritus, & pro nihilo habitus fuerit, præsertim cum credibile sit, regem Babylonis non omnino tunc soluisse obsidionem, sed tantummodo cessasse ab oppugnatione, & obuiam pergens Ægyptiis, reliquisse nihilominus, qui prohibere possent, ne obsessi exeuntes cum à tergo insequi possent. Alterum est, quod Iosephus videns Scripturam sacram assignasse prædictæ obsidionis terminos à die decimo decimi mensis, anni Sedeciæ noni, vsq; ad diem decimum quarti mensis, anni Sedeciæ vndecimi, colligit, eandem obsidionem perdurasse méses duntaxat decem & octo. Quod vtiq; verum esset, si Scriptura sacra loqueretur ibi de mensibus, in relatione ad singulos regni Sedeciæ annos. Sed aliter, vt arbitror, res se habet. Nam prædicti menses proculdubio referendi sunt ad annum sacrum tunc currentem, quemadmodum ex numero proximo dicendis comprobabitur, & item ex dictis sub anno mundi 3429. *numer. 4. & 5* colligi potest: alioqui sequeretur, ipsum Sedeciam nõ regnasse vsq; ad consumationem anni vndecimi, quod tamen diserte asserit Ierem. *cap. 1. v. 3.* sed tantummodo vsque ad initium quinti mensis, anni eiusdem regis vndecimi. Igitur cœpit obsidio in anno quidem regni Sedeciæ nono, sed decimo mense illius anni sacri, qui pro maiori parte concurrebat cum dicto anno regni Sedeciæ nono, cuius quidem mensis decimus erat sextus, ab exordio dicti anni regni Sedeciæ noni: siquidem, vt sub anno mundi proxime citato probatum est, anni regni Sedeciæ incipiebant à mense anni sacri quinto, & propterea semper mensis sextus anni Sedeciæ concurrebat cum decimo anni sacri. Cum itaque constet, Sedeciam regnasse annos vndecim integros: necessario infertur, prædictam Ierosolymæ obsidionem durasse per menses non decem & octo tantum, sed vnum & triginta, nimirum duobus annis, decimo scilicet & vndecimo, & insuper mensibus septem anni ipsius Sedeciæ noni. Intra quod tempus non oportet arbitrari, Nabuchodonosor semper in Iudæa mansisse (non enim è re tanti imperii esse videbatur, regem à sua metropoli tam longe diuque abesse,) sed postea quam Iudææ ciuitates cepit, & Ierosolymam obsidione vallauit, exercitu Ducibusq; suis ibi relictis, ipsum quandoq; ad Tyrum, quam eodem pariter tempore cum alio exercitu obsidebat, excurrisse, vt suis præsens animum adderet, quandoq; etiã in Babyloniam, quæ erat totius regni sui sedes, properasse, ad res ibidẽ moderandas, grauioraque ibidem negotia expedienda.

Quid interim egerit Nabuchodonosor rex.

Quando autem intellexit, Ierusalem Tyrumque breui fore capiendas, redisse in Syriam, moratumq; esse non valde procul ab vtroque exercitu suo (vt sub anno mundi proximo *num. 6.* dicemus) in Reblatha, donec tandem Ierusalem Tyrusq; capta sunt. Quare mirari nemo debebit, si interim nos eundem Nabuchodonosor modo in Syria, modo in Babylone extitisse supponemus.

3 Ceterum, quæ intra prædictum tempus acta fuerint, consequenter dicemus, si tamen prius illud hoc loco adnotauerimus, ob hanc potissimum caussam, videlicet quia in mense decimo obsessa fuit à Chaldæis Ierusalem, iuxta Cyrillum à Ribera super loco Zachariæ paulo post citando allegatum, & item quia (vt ibidem addunt B. Hieronymus & Rupertus) triennio post, in mense pariter decimo, nunciata fuit Ezechieli in Babylone, & per Ezechielem transmigratis ibidem existentibus, templi Ierosolymæq; vastatio ac subuersio, vt patet *Ezechiel. capit. 33. versic. 21.* Ob hæc, inquam, valde memorabilia, quæ in mense decimo acciderãt, institutum postea fuisse apud Hebræos illud solemne ieiunium, quod apud ipsos in eodem anni sacri mense decimo, vsque in hodiernũ diẽ quotannis obseruari solet, vt videre est in eorundem Hebræorum Kalendario, quod Latine reddidit Genebrardus, & cum suis in Psalmos commentariis excudi curauit. De quo etiam decimi mensis ieiunio meminit Zacharias *cap. 8. v. 19.* Et hinc confirmari potest, quod præcedenti numero diximus, Scripturam sacram locis citatis, & alibi fere semper loqui de mensibus in ordine ad annum sacrum. Etenim ipsam ieiuniorum annualium, quemadmodum & festiuitatum distributionem, iuxta menses anni sacri dispositam esse, certissimum est.

Cur, institutū sit ieiunium mensis decimi.

4 Eodemmet die, quo Babylonii Ierosolymam obsidere cœperunt, factum est verbum Domini ad Ezechielem in Chaldæa commorantem, præcipiens ei, vt notaret diem illum in libro, quoniam in eo præcise confirmatus erat rex Babylonis contra Ierusalem, *Ezechiel. cap. 24. versic. 1. & 2.* vbi deinceps in toto illo capite sub figura ollæ electionibus carnium partibus ac ossibus repletæ, ignique admotæ, & item sub typo obitus propriæ vxoris, pro qua iussus est Propheta nullum luctum facere, prænunciauit ei Dominus, domum Israel in exterminium fore tradendam, & sanctuarium, superbiam imperii eius, polluendum, & filias filiosque eorum trucidandos, nullo attinentium luctu, præ nimio omnium stupore. Et per idem quoque, vt arbitror, tempus prophetauit Ezechiel iubente Domino Ammonitis, & Moabitis, Idumæis & Palæstinis exitium, eo quod filios Israel afflixerint, & de eorum calamitatibus exultauerint, vt videre est *in toto Ezechiel. cap. 25.*

Deus prædicit Ezechieli Ierosolymæ interitum.

Ezechiel prophetat contra populos Iudæis finitimos.

5 Circa initia, vt arbitror, dictæ obsidionis, Sedecias rex Iuda misit Phassur filium Melchiæ (ad differentiam illius Phassur filii Emer, qui Ieremiam in carcerem intruderat, vt sub anno mundi 3439. *num. 2* dictum est) & Sophoniam filium Maasiæ Sacerdotem, ad Ieremiam Prophetã, vt interrogaret pro eo Dominum de memoratæ obsidionis euentu siue exitu. Quibus Propheta respondit: Ierosolymam fore vastandam peste, gladio & fame, & Sedeciam regem cum reliquis, qui euaserint pestem, gladium & famem in ciuitate, tradendos esse in manibus Nabuchodonosor regis Babylonis, qui ducet eos in captiuitatem, & neque precibus flectetur, neq; parcet, nec miserebitur eis, sed & ciuitatem exuret igne. Vnam vero duntaxat restare obsessis viam salutis, nimirum si egredientes de ciuitate vltro ad Chaldæos transfugiant. Denique hortatur domum regis Iuda, vt faciat iudicium, id est, vt recte integreq; iudicet, ne indignatio Domini eam penitus extinguat. *Ierem. cap. 21. per totum.*

Ieremias interrogatus, prænunciat Iudæorum calamitates.

6 Non multo post, vt reor, ipsemet Ieremias missus est à Domino ad Sedeciam regem, vt prædiceret ei, quod iam decreuerat Dominus tradere ciuitatem in manus regis Babylonis, vt succenderet eam igne: & ipse pariter Sedecias rex à Chaldæis capiendus erat, & in Babylonem deportandus, & vinctus ante conspectum regis Nabuchodonosor sistendus, ita vt iratum eius vultum propriis oculis intueri, aspectaque eius

Ieremias secundo [illegible] in carcerem.

verba

verba audire cogendus sit. *Ierem. capit. 34. versic. 1. vsque ad 7.* Quæ cum Ieremias nuociasset regi, ille non sustinens talia audire vaticinia, iussit eum claudi in atrio carceris, qui erat in domo regis, vt aperte colligitur *Ierem. capit. 32. versicul. 2. vsque ad 6.* vbi clare traditur, quod Sedecias anno regni sui decimo iam clauserat (nimirum anno præcedenti) Ieremiam in dicto carcere, quoniam ei memoratas prænunciauerat calamitates, quæ ibidem pene de verbo ad verbum denuo referuntur. Et hæc fuit secunda Ieremiæ in carcerem coniectio, regnante Sedecia, Si tamen verum est, quod nos sub anno mundi 3439. *numer.* 2. diximus, primam illam, quæ facta est, iubente Phassur Præposito domus Domini, anno regni Sedeciæ quarto accidisse.

7 *Prophetat contra populos Iudæa proximos.*

Per hæc quoq; circiter tempora, videlicet antequam percuteret Pharao Gazam, vt sub anno proximo *nu.* 1. dicemus, Ieremias prophetauit vastationem Philistinorum, Tyri, Sidonis, Gazæ, & Ascalonis, vt videre est *in toto Propheta cum cap.* 47.

8 *Sedecias educit Ieremiam de carcere.*

Eodem, vt arbitror, anno, post prædicta videns Sedecias Rex, quod Chaldæi admodum præualuissent contra Iudæos, iamque expugnassent reliquas regni sui ciuitates, præter Lachis & Azecha, & Ierusalem, quas acriter admodum oppugnare non cessabant: Cum quadam die esset in arcto positus, & secum ipse recoleret saluberrima, quæ Ieremias ei dederat consilia, quando suadere conabatur, ne discederet à Nabuchodonosor, sed in eius amicitia, & fœdere permanere ac perseuerare curaret: Cumque præterea eiusdem Prophetæ prædictiones, ac vaticinia indies magis ac magis adimpleri cerneret, in se reuersus, ante omnia (vt puto, & numero sequenti dicemus) iussit educi Ieremiam de carcere, in quo cum ipse recludi iusserat, & liberum dimitti. Deinde ipso Ieremia, quemadmodum probabile est, suadente, vt placaret Dominum, percussit coram eo, cum omni populo suo, fœdus illud, quod describitur *Ierem. capit. 34. versicul. 7. vsque ad* 15. Vt scilicet dimitteret vnusquisque, quos sibi de Hebræis fratribus suis in seruos & ancillas subiecerat, liberos, iuxta legem Moysi, quæ habetur *Exod. capit. 21. ver. 2. & Deuteron. capit. 15. versic.* 12. Quod illico executioni mandatum fuit, vt *capit. Ierem. citato versic.* 10. legimus. Ex quo Ierem. loco, præsertim *ver.* 14. aperte colligi potest, quod ille annus regni Sedeciæ nonus saltem ex parte esset sabbaticus; Siquidem hæc seruorum dimissio facienda erat in septimo anno, vt locis Exod. & Deuteron. citatis apparet, & ibidem idem Propheta docet. Et præterea confirmari potest, hunc annum fuisse sabbaticum, quia (vt videre est in tabulis) præcise concurrit cum anno æræ ab introitu Israelitarum in terram promissionis; octingentesimo sexagesimo primo, qui numerus, si per septem diuidatur, nihil relinquit. Etenim centum viginti tres, septies ducti, prædictam faciunt summam.

Percutit fœdus cum Domino.

Quod iste annus fuerit sabbaticus.

9 *Babylonius Pharaonem prælio victum tota Syria expellit.*

Sub finem, vt arbitror, eiusdem anni Sedeciæ noni, Pharao rex Ægypti audito, in quibus angustiis esset socius eius Sedecias, assumpto valido exercitu, Iudæam petiit, volens Ierosolymorum obsidionem soluere. At Babylonius, intermissa obsidione, obuiam illi profectus, prælio victum, tota Syria expulit, vt scribit Iosephus 10 *antiq. capit.* 10. & breuiter quoque tangit Ieremias *capit. 37. versic.* 4. Et tunc Sedecias rex (nimirum quando audiuit, quod Pharao veniret in auxilium eius) misit Iuchal filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maasiæ Sacerdotem ad Ieremiam, qui de carcere, iussu regis, vt numero præcedenti dictum est, eductus, libere ambulabat, rogans eum, vt oraret pro populo Dominum, eundemque consuleret, num duratura esset illa obsidionis solutio, necne. Quibus Propheta respōdit, vt nunciaret regi, quod proculdubio Chaldæi redituri erant ad obsidendam Ierusalem, & eam tandem igni exurendam tradituri, vt *in citato Ierem. capit. vsque ad versicul.* 10. describitur.

10 *Iudæi frangūt fœdus cum Domino initum.*

Eodem tempore videntes Iudæi solutam ab obsidione Ierosolymam, diuinis ingratissimi beneficiis, fregerunt fœdus, quod paulo ante obsessi percusserant solemniter coram Domino, retraxeruntque seruos & ancillas suas, quas dimiserant liberas, & denuo eosdem subiugauerunt sibi in famulos & famulas. Quamobrem factus est sermo Domini ad Ieremiam, qui confestim prophetauit multa mala aduersus eos, summum quod propterea Dominus iuste iratus, tradet eos in gladium, pestem ac famem, & reducet Chaldæos, qui recesserant, vt denuo pugnent contra Ierusalem, *& expugnabunt,* inquit, *eam, & incendent igni: Et Sedeciam Regem ac principes eius capient, & eos, qui præuaricati sunt fœdus, quod de more inter diuisiones vituli transeuntes firmauerant, interficient, & cadauera eorum relinquent in escam volatilibus cæli ac bestiis terræ, & ciuitates Iuda redigent in solitudinem.* Quæ omnia fusius explicantur *Ierem. ca. 34. versic. 11. vsque ad finem capitis.*

11 *Ieremias 3. in carcerem conijcitur.*

Per idem tempus non multo post prædicta, venit in mentem Ieremiæ egredi de Ierusalem, & proficisci in patriam suam nomine Anatboth, positam in terra Beniamin. Itaque cum peruenisset ad portam ciuitatis, Iolias ponæ custos suspicatus ipsum transire ad Chaldæos, apprehendit eum, ac duxit ad Principes, qui indignati, cæsum miserunt in carcerem, stetitque ibi Ieremias diebus multis. *Ierem. capit. 37. versicul. 10. vsque ad* 16.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3445.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 423.

1 *Chaldæi iterū obsident oppugnantq; Ierosolymam.* *Pharao spoliat Gazam.*

Circa initia anni, vt arbitror, decimi regni Sedeciæ, Chaldæi iuxta Ieremiæ vaticinium reuersi sunt ad obsidendam Ierusalē, profligato prius (quemadmodum ex Iosepho sub anno præcedenti *numer.* 9. diximus,) exercitu Pharaonis, qui in Ægyptum rediens dicitur spoliasse Gazam vrbem Philistinorum Ægypto continem. Et hanc esse illius vrbis percussionem, quam prædicit Ieremias *capit.* 47. cuius nos sub præcedenti anno mundi *numer.* 7. meminimus, refert ex Rabbi Salomone Lyranus *super cap. Ierem. citato.*

2 *Ieremias eductus de carcere manet in vestibulo eius.*

Post plures dies videns Sedecias Rex, quod quæ prædixerat Ieremias de reditu Chaldæorum ad obsidendam Ierusalem, ad amussim impleta erant, & è conuerso res ipsa indicabat, mendaces fuisse cunctos Pseudoprophetas, qui eidem Regi populoque oppositum prædicebant, iussit clam adduci Ieremiam ad se in domum suam, & de exitu belli interrogatum, ab eo audiuit, se tradendum in manus regis Babylonis. Deinde à Propheta rogatus Rex, ne remitteret eum in domum Ionathan Præpositi carceris, ne ibidem moreretur, acquieuit petitioni eius Sedecias, & forte eum libenter omnino liberum dimisisset, sed ne Principibus male de Ieremia sentientibus, aduersari videretur, tenuit eum in vestibulo carceris, assignata ei in dies torta panis, excepto pulmento. *Ierem. c. 37. v. 16. vsque ad finem capitis.*

3 [illegible]

Porro Ieremias, manens in vestibulo car… quem quilibet de populo accedere poterat, …

ria vrbi mala prædicare non cessabat: Quin etiam in verbo Domini asseuerabat, eos, qui manere voluissent in ciuitate, gladio, fame ac peste perituros; qui autem ad Chaldæos exire sospites victuros. Quæ cum audissent quidam de Principibus, retulerunt regi exaggerantes, quod iste homo suis prædictionibus dissolueret corda bellantium contra Chaldæos pro ciuitate tuenda, & propterea omnino deberet occidi.

Mittitur in lacum.

Quare obtenta Regis licentia submiserunt Ieremiam funibus in lacum, aqua quidem carentem, sed cœno obductum, vbi proculdubio mortuus esset, nisi non multo post quidam de seruis Regis nomine Abdemelec, & natione Æthiops, misertus Prophetæ, & à Rege impetrata facultate, cum inde funibus extraxisset, & deinceps in vestibulo carceris aluisset, *Ierem. c. 38. v. 1. vsq. ad 14.*

Inde eductus manet in vestibulo carceris.

4 Post hæc, cum plurimi ex Iudæis, & fortasse nobilioribus, transissent ad Chaldæos, verereturq; rex Sedecias, ne traderent ipsum hostibus, & illuderent: accersitum ad se Ieremiam in domo Domini, interrogauit de rerum euentu: qui accepto Regis iusiurando, ne ipsum interficeret, si, quæ placita ei essent, non respõderet, indicauit ei sermonem Domini, suadensq; : *Ne timeas* (inquiebat) *egredi ad Chaldæos, quia proculdubio sic bene erit tibi, & vniuersæ ciuitati: Et si aliter feceris, certissime scias, te non euasurum manus Chaldæorum, & vrbem nullatenus ab ipsorum incendio posse preseruari.* Quibus auditis, rex præcipiens, ne vllo modo Principibus ad se venientibus aperiret, quid cum rege locutus esset, remisit Prophetam in vestibulum carceris, vbi deinceps mansit, vsq. ad diem, quo capta est Ierusalem, *Ierem. c. 38. v. 14. vsque ad finem capitis.*

Plurimi ex Iudæis transeunt ad Chaldæos.

5 Interea oportet diuina prouidentia venisse ad aures Regis Nabuchodonosor (per illos forte Iudæos, qui, vt numero præcedenti dictum est, ad ipsum trãsfugerant) quod in Ierusalem reperiebatur quidam sanctus vir, nomine Ieremias, qui diuino afflatus spiritu præuidebat, prænunciabatque omnia mala, quæ ventura erant super Ierusalem, & regem eius, & speciatim asserebat, quod Deus omnino decreuerat tradere ciuitatem, regemque Sedeciam in manus Nabuchodonosor regis Babylonis; Et quia hortabatur omnes transire ad partes Chaldæorum, atque illis seruire regi Babylonis, propterea ab ipso rege Sedecia tenebatur in carcere inclusus. Et quod his auditis, illico se senserit Nabuchodonosor bene affectum erga Prophetam: Quæ fuit caussa, quod postea, quando capta est vrbs, præceperit Nabuzardan Magistro militiæ suæ, vt Ieremiam de carcere educeret, eiq; nihil mali faceret, sed liberum dimitteret, vt obiter dicitur *Ierem. cap. 39. ver. 11. & 12.* Et ita factum fuisse, nos sub anno mundi 3447. *num. 1. dicemus.*

Nabuchodonosor de Ieremiæ vaticinijs admonetur.

6 Eodem anno regni Sedeciæ decimo, qui erat quoque decimus transmigrationis Iechoniæ (vt nõ semel probauimus) die vndecima mensis decimi, qui quidẽ mẽsis, si erat, vt arbitror, decimus anni sacri tunc currentis, oportet fuisse sextum anni Sedeciæ decimi: Ezechiel prophetauit contra Pharaonem Ægypti Regem, quæ habentur *in prophetia eius cap. 29. versic. 1. vsq. ad 17* & illud inprimis, quod eius Regnum desolandum erat, & post quadraginta annos denuo restituẽdum, non quidem in eam gloriam & amplitudinem, quæ prius fuerat: sed in regnum humile, quemadmodum latius ibidem dicitur.

Ezechiel prophetat contra Pharaonem Ægypti regem.

7 Eodem anno, nimirum triennio, postquam Daniel & socii eius traditi fuerant, iubente Rege Nabuchodonosor, sub manu Asphenez Præpositi Eunuchorum, in Chaldæorum literis, alijsq; disciplinis apprime erudiendi, introducti sunt in conspectu regis, qui tum forte in Babylonia reperiebatur: Et coram eo interrogati, inuenti sunt non solum ceteris condiscipulis longe plus profecisse, sed & decuplum euasisse sapientiores, super omnes Ariolos & Magos, qui erant in vniuerso regno Babylonis. *Daniel. cap. 1. versic. 8 vsque ad finem capitis.*

Daniel, & socij eius coram Nabuchodonosor introducti inuenti sunt ceteris sapientiores.

Eodem item anno regni Sedeciæ decimo, qui erat decimus octauus regni Nabuchodonosor, vt exprimitur *Ierem. cap. 32. versicul. 1.* id est, sub finem anni decimi Sedeciæ, cuius aliquot postremi dies concurrebant cum prioribus anni decimi octaui regni Nabuchodonosor, vt ex laterculo, qui sub anno mundi 3429. *numer. 5.* positus est, fit manifestum (alioqui annus regni Sedeciæ decimus fere totus concurrit cum decimo septimo regni Nabuchodonosor, quemadmodum ibidem, & in tabulis patet) Ieremias clausus in atrio carceris, in regia existentis, iubente Domino, emit à patruele suo agrum, in Anathoth patria sua iacentem, solutaq; eidem pecunia, in oculis omnium, qui venire solebant ad atrium carceris, iussit reponi librum, id est, Scripturam, siue vt nunc vulgo dicitur, instrumentum emptionis authenticum, in vase fictili, vt ad multos annos illæsum conseruari posset: Et hoc in signum (sicuti olim Prophetæ solebant) & ad maiorem veritatis attestationem Prophetiæ, quam tunc protinus subiunxit, dicens: *Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc possidebuntur domus & agri, & vineæ in terra ista.* Deinde cum aliquantulum orasset ad Dominum, referens beneficia, quæ fecerat Dominus Israeli, & inobedientiam atque ingratitudinem eius, propter quam merito tunc ab hostibus oppugnabatur, & in proximo capienda erat ciuitas: Et cum propterea miraretur obstupesceretque, quod iussisset eum Dominus emere agrum; denuo factus est sermo Domini ad ipsum, qui latius fusius prophetando, quæ prius breuiter dixerat, clarius explicauit, dicens: Ciuitatem illam propter innumeras idolorum abominationes, tum à Iudæis, tum etiam ab Israelitis longo admodum tempore perpetratas, proculdubio cum rege & populo suo tradendam esse in manus regis Babylonis: Veruntamen Iudęos, qui ducti fuerint in Babylonem, inde aliquando reuocandos esse, ac reducendos in Ierusalem, & Dominum cum eis percussurum fœdus nouum, vt sibi deinceps seruiant ex toto corde: *Et tunc* inquit, *agri pecunia ementur, & possidebuntur in omni terra ista.* Quæ omnia fusius explicantur *in toto Ierem. cap. 32.* 8

Ieremias emit agrum à patruele suo.

Prophetat populi captiuitatem, & reditũ in Iudæam.

Diximus, Ieremiam egisse, quæ præcedenti numero retulimus, cum esset clausus in atrio carceris, in domo regis politi: Quia licet, quando circa obsidionis initia clauserat eum rex in dicto carcere (quemadmodum *necessario Ierem. cap. 1 versic. 2. & 3.* obiter traditur) liberum deinde dimiserat, & postea denuo cõsenserat, vt à Principibus truderetur in alium carcerem in domo Ionathæ existentem, ac nõ multo post, vt in lacum cœnosum demitteretur: nihilominus ex supra *num. 3. & 4.* dictis constat, eundem inde eductum, ad se adduci iussisse, atq; ad preces eius concessisse, vt non amplius in Ionathæ carcerem recluderetur: sed deinceps aleretur in vestibulo carceris, quod erat in regia, vbi, quæ numero præcedenti dicta sunt, & item quæ consequenter dicentur, ipsum egisse certum est. 9

Quomodo non semel ductus in carcerem, & eductus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3446.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 424.

Circa initia, vt arbitror, anni regni Sedeciæ vndecimi, qui pro maiori parte concurrebat cum 1

Prophetat de Messiæ temporibus.

anno decimo octauo regni Nabuchodonosor, vt patet in tabulis, Ieremias adhuc tentus, vt paulo ante dictum est, in carcere, excitatus atque inuitatus à Domino, vt oraret & clamaret ad ipsum, audiuit ab eo multa, eademque præclara beneficia, quę facturus erat Dominus populo suo, quem nunc propter malitiam eius, ab hostibus suis percuti sinebat: nimirum decreuisse curare & sanare Iudæos: & instaurare cultum Domini in Ierusalem, & dare pacem ac securitatem habitantibus in cunctis ciuitatibus Iuda: & denique populum suum ab omnibus iniquitatibus suis emundatum, ædificare atq; exaltare in cunctis gentibus terræ, suscitans & adimplens promissionem suam sanctam, de mittendo Messia ex semine Dauid, qui faciet iustitiam, & iudicium in terra, & regnabit in æternum. Hæc & huiusmodi alia, quæ fusius traduntur *in toto Ierem. cap.* 33 licet ex parte referri possint ad tempora solutæ captiuitatis: melius tamen & verius spiritualiter accepta, ad Messiæ legisque Euangelicæ tempora referenda sunt, quemadmodum ibidem sacri docent expositores.

2 Eodem anno vndecimo (subaudi transmigrationis Iechoniæ) vt notat Ezechiel *in initio capitis prophetiæ suæ 26.* qui annus, vt sæpe dictum est, concurrit cum anno regni Sedeciæ vndecimo: prima mensis hoc est, prima die mensis (forte vt ait Carthusianus primi huius anni, idem Ezechiel prophetauit contra Tyrum ea, quæ in dicto eius capite, & in duobus sequentibus continentur, videlicet inclytam Tyri vrbem fore euertendam, eo quod super calamitates Ierosolymæ exultauerit, nec quicquam ei profuturas ingentes, variasque diuitias ac negotiationes, quæ à multis regionibus ad eam deferebantur; Et Regem Tyri pariter ob eius superbiam, aliasque iniquitates fore humiliandum. Quin etiam Sidonem Tyro proximam, propterea quod fuerit offendiculum amaritudinis domui Israel, peste ac gladio esse perdendam: Cōtra vero filios Israel, vastatis ipsorum hostibus, nimirum regno Babylonis à Persis euerso, ad terram suam fore reducendos, vt latius describitur locis citatis.

Ezechiel prophetat contra Tyrum & Sidonem.

3 Eodem anno, nimirum dictę transmigrationis Iechoniæ, & consequenter etiam regni Sedeciæ vndecimo, die septimo mensis primi, qui quidem mensis, si fuit primus, vt arbitror, anni sacri, erat octauus ab initio anni vndecimi ipsius Sedeciæ, Ezechiel prophetauit contra Pharaonem regem Ægypti, quæ habentur *Ezechiel. cap. 30. versicul. 20. vsque ad finem capitis* Et mense anni sacri tertio, qui erat regni Sedeciæ decimus, idem Propheta assimilans sublimitatem regis ac regni Ægyptiorum, regibus ac regno Assyriorum, quod ipse Dominus Babylonus iam subiugauerat, prænunciat eodem quoque modo deiiciendum Ægypti regnum, & iisdem Babylonus subiiciendum, *Ezechiel. capit. 31 per totum* Puto autem prædictum Pharaonem fuisse illum, cuius proprium nomen erat Ephree (nam Pharao regale nomen est dignitatis) contra quem postea etiam vaticinatus est Ieremias *c. 43 & 44* quemadmodum nos sub anno mundi 3043. *num.* 13. incidenter diximus, & loco item suo, nimirum sub anno mundi 3447. *num.* 12. dicemus.

Item contra Pharaonem Ægypti regem

4 Eodem anno regni Sedeciæ vndecimo, ad finem iam appropinquare incipiente, credendum est, quosdam de Principibus Sacerdotum & Leuitarum valde pios, & diuini cultus, sacrarumque rerum zelatores, cum præuidissent breui ciuitatem à Chaldæis esse capiendam, timentes, ne, si cum ipsa ciuitate templum quoque ipsum (vt iam non semel prophetatum fuerat) incendio daretur, sacra etiam in eo existentia simul interirent, ipso fortisan Ieremia suadente atque instante, clam sustulisse de templo Arcam fœderis Domini, & altare incensi, super quo erat Ignis sacer, & alia ibidem existentia translatu facilia, occultasseque omnia tunc in aliquo vrbis loco subterraneo, & ab hostium rapinis incendiisque bene tutos, ne sancta illa in manus incircumcisorum deuenirent. Etenim tale quid supponere necessarium videtur: alioqui non potuissent hęc postea ab ipso Ieremia, qui vsque ad captam vrbem clausus in vestibulo carceris mansit, inde auferri, & in montem Nebo (vt sub anno mundi proximo *numer.* 8. dicemus) transferri, atque ibidem abscondi. Nemini autem hoc nouum videri debet: Quoniam ex his, quæ sub anno mundi 3412. *num.* 1. diximus, constat, eandem Arcam alias quoque non semel, ob huiusmodi pericula, de templo fuisse eductam, & alibi clam ad tempus asseruatam. Quod vero nunc cum arca fœderis, & altari thymiamatis, candelabrum quoque aureum cum suis lucernis, & mensa propositionis simul ablata de templo, & abscondita fuerint: vel illud plane indicat, quod nulla horum omnium fit mētio *4. Reg. capit. vltim.* neque *2. Paralipom. cap. vltim* neque *Ierem. cap. vltim.* quibus in locis spolia de templo à Chaldæis ablata, sigillatim recensentur. Nam candelabra illa, quæ Ieremias *capit. citato versicul* 19. commemorat, proculdubio non de candelabro hoc, de quo nunc agimus, sed de quibusdam aliis paruis, ad alios vsus paratis, sunt accipienda.

Sacra de templo alibi occultanda transferuntur.

Per idem tempus, nimirum non multo antequam caperetur Ierusalem, factum est verbum Domini ad Ieremiam Prophetam in vestibulo carceris commorantem, vt loqueretur ad Abdemelech Æthiopem, qui extraxerat eum de lacu, quemadmodum sub anno præcedenti *nu.* 3. dictum est, prædiceretq; ei, quod tametsi proculdubio ventura erant super ciuitatem omnia mala, quæ hactenus ipse prophetauerat, nihilominus decreuerat Dominus liberare ipsum Abdemelech de gladio, & non tradere eum in manibus hostium propter misericordiam, quam cum ipso Propheta fecerat, & quia fiduciam suam reposuisset in Domino, *Ierem. c. 39 v. 15. vsque ad finem capitis.* 5

Ieremias prophetat ad fauorem Abdemelech, qui eduxerat eum de lacu.

Interea Chaldæorum Duces, qui nominatim recensentur *Ierem. capit. eodem versicul.* 3. & apud Iosephum 10. *Antiq. cap.* 11. Illi nimirum, quos cum exercitu reliquerat Rex Nabuchodonosor in circuitu Ierusalem, non cessabant acriter oppugnationem ciuitatis instare. Contra vero Iudæi, quamuis, vt Ieremias sæpius prædixerat, multi ex ipsis quotidie in continuis, quæ iniebant, certaminibus, gladio interirent, & fame item, qua indies magis magisque premebantur, ac pestilentia simul, quæ vt plurimum famem comitari solet, nihilominus obduratis animis, quantum poterant, resistere conabantur, vt scribit Iosephus, *vbi supra.* At vero Nabuchodonosor, quia eodem tempore habebat alterum exercitum, obsidentem atque oppugnantem Tyrum, vt nos sub anno mundi 3435. *num.* 1. adnotauimus, propterea ipse tum receperat se in Rehlatha Syriæ Emath vrbe (quemadmodum etiam ex num. proximo dicendis constare poterit) vt inde commodius vtrique exercitui, quæ opus essent, prouidere posset. 6

Chaldæi acriter oppugnantibus Iudæi fortiter resistere conantur.

In mense autem anni sacri tunc currentis quarto, qui erat vltimus anni regni Sedeciæ vndecimi, die nona mensis, præualuit in vrbe fames, ita vt Iudæi præ virium debilitate non possent amplius Chaldæis valide eos admodum oppugnantibus repugnare, & murum pariter diruentibus resistere. Quare eodem tempore aperta est ciuitas, & ingressi sunt hostes & omnes Principes Regis Babylonis sederunt in porta media. Quos cum vidisset Sedecia rex, & omnes viri bellatores, qui remanserant cum eo, fugerunt egredientes nocte per occultam quandam vrbis portam, 7

Expugnata Ierosolyma ingrediuntur Chaldæi. & Sedecias cum suis fugit.

iuxta

inter duos muros positam, ad hortum Regis per viam, quæ ducebat ad campestria solitudinis. Quod cũ cognouisset exercitus Chaldæorum, qui adhuc manebat in circuitu Ierusalem (nondum enim maior eius pars ingressa erat ciuitatem) persecutus est fugientem Regem, comprehenditq; eum in planitie Iericho, dispersis his, qui erant cum eo, & Sedeciam cũ filiis suis, & quotquot de nobilioribus ac principibus eius comprehendere potuerant, adduxerunt ad regem Babylonis commorantem (vt præcedenti numero diximus) in Reblatha, qui locutus est ad Sedeciam iudicia, id est, vt explicat Iosephus *loco ante citato*, acriter increpauit illum, quod impius & fidefragus, ingratissimusq; fuerit erga se, qui regnum à Iechonia translatum, eidem in fide tradiderat: ipse vero, accepta potestate, contra proprium benefactorem abusus esset. Quamobrem iusto Dei iudicio ipsum in manus suas deuenisse, vt tantum scelus inultum esse non sineret. Itaque statim iussit iugulari in conspectu eius filios suos: & principes Iuda ibidem pariter interfici, ac deinde ipsimet Sedeciæ oculos erui, eundemq; compedibus vinctum postea duci in Babylonem, & in carcere custodiri vsq; ad diem mortis suæ, *4. Reg. capit. vltim. versicul. 3. vsque ad 8. & Ierem. cap. 39. versic. 2. vsque ad 8. & cap. vlt. versic. 6. vsque ad 12.* Atque hoc pacto ad vnguem impleta sunt omnia, quæ de ipso Sedecia prophetauerant Ieremias in Iudæa, & Ezechiel in Babylonia, quorum primus *capit. 34. vers. 3.* prædixerat, Sedeciam captiuum fore sistendum coram Rege Babylonis, eiusq; vultum contra se iratum intuiturum, ac deinde in Babylonem esse abducendum: Alter vero *cap. 12. ver. 13.* quod Babylonẽ non esset visurus, & in ea tamen moriturus. Ex dictis ergo oportet falli Caietanum, qui *super cap. Reg. citato* putat, ipsosmet obsessos diruisse ciuitatis murum, fugamque inde arripuisse. Atqui *in capit. Ierem. 39. superius adducto* diserte traditur, quod aperta ciuitate, ingressi sunt Principes Chaldæorum. Sedecias autem, vt vidit eos in ciuitate iam ingressos, ipse cum his, qui secum erant, egressus est nocte, non per muri fracturam, sed per quandam portam in quodam duplici muro absconditam, vt dictum est. Quod autem *loco Ierem. proxime citato, versicul. 2.* dicatur, ciuitatem apertam fuisse die quinta mensis quarti, vel corrigendum est, vt dicat die nona, sicuti legimus *Ierem. capit. vltim. versic. 6. & 4. Reg. capit. vltim. versic. 3.* vbi eadem historia describitur: vel potius coniectandum est, illam muri fracturam seu apertionem, cœpisse fieri die quinta, & non nisi die nona fuisse expletam, ita vt per eam eademmet die possent introire Chaldæi. Et hic fuit finis Regum, regnique Iudæ, quod ab obitu Salomonis, id est, à separatione regni Israel à regno Iuda perdurauerat annis trecentis octoginta septem, vt in tabulis computatum est.

Sedecias cum filiis captus ducitur ad Nabuchodonosor in Reblatha.

Sedeciæ oculi eruuntur, & filij eius iugulantur.

Igitur hactenus apud Hebræos regnarunt super toto Israele.

1. Saul	annis	20.
2. Dauid		40.
3. Salomon		40.

Post diuisionem regni regnauerunt.

In Iuda.

1. Roboam	an. 17.
2. Abias	3.
3. Asa	41.
4. Iosaphat	25.
5. 6. Ioram, & Ochozias	5.
7. Athalia	6.
8. Ioas	40.
9. Amasias	29
10. Ozias	52.
11. Ionathan	
12. Achaz	31.
13. Ezechias	29.
14. Manasses	55.
15. Amon	2.
16. Iosias	
17. Ioachaz	31.
18. Ioachin	
19. Iechonias	
20. Sedecias	21.
In summa an. 387.	

In Israel.

1. Ieroboam	an. 22.
2. Nadab	
3. Basa	
4. Ela	
5. Ambri	an. 35.
6. 7. Achab, & Ochozias	22.
8. Ioram	12.
9. Iehu	28.
10. Ioachaz	
11. Ioas	an. 32.
12. Ieroboam 2.	an. 41.
Interregnum	an. 12.
13. 14. Zacharias, & Sellum	1.
16. Manahem	10.
16. Phaceia F. Manahem	2.
17. Phacee F. Romeliæ	20.
18. Osee	18.
In summa an. 255.	

Desiit hoc regnum sub finem anni regni Ezechiæ sexti.

8 Ceterum in reliquis dicti mensis diebus Chaldęos in Ierusalem cædibus ac rapinis bacchasse, vt in huiusmodi occasionibus milites solent, plusquam credibile est: Veruntamen nullum alicuius momenti ædificium diruere, aut incendere ausos esse, donec veniret responsum à Rege, ad quem illico misisse, & placitum eius expectasse, dubitare nemo potest. Quid vero postea actum sit, in sequenti ætate mundi dicemus. Si tamen prius illud hoc loco addiderimus: hanc Sedeciæ captiuitatem, quæ facta est in fine anni decimi octaui regni Nabuchodonosor: quanquam *Ierem. capit. vltim. versicul. 28. vsque ad 31.* vbi compendiosius referuntur Babylonicæ Iudæorum captiuitates, ponatur in ordine secunda: re vera tamen, si diligentius subtiliusve easdem distinguere voluerimus, potius quartam fuisse comperiemus: Siquidem, vt suis locis dictum est, prima facta fuit anno tertio Ioakim. Secunda anno vndecimo eiusdem Ioakim paulo ante inchoato, quando scilicet ipse captus fuit, nimirum sub finem anni septimi regni Nabuchodonosor, vt testatur Ieremias *cap. proxime citato versic. 28.* Tertia contigit post tres menses, vel paulo plus à secunda decursos, videlicet inchoato iam anno regni Nabuchodooosor octauo, quando ipse suscepit Iechoniam vltro se, suaq; omnia ei tradentem, & transmisit eum magna cum exulum multitudine in Babylonem. Quarta fuit illa, in qua captus fuit Sedecias in calce anni regni eius vndecimi, vt paulo ante dictum est.

De Iudæorum captiuitatibus

9 Quoniam autem ad finem huius quintæ mundi ætatis, Deo fauente, peruenimus: Illud tantummodo huc subiungendum remanet: ex prædictis aperte colligi,

Cur Auctores in hoc mun-

di ætatis annorum summa sint varia

ligi, eam in summa complecti annos quadringentos viginti quatuor. In qua annorum summa, non mirum est, quod alii Auctores non conueniant: Quandoquidem ipsi fere omnes communiter & passim numerant annos Regum, prout prima fronte in sacris libris scriptum inueniunt; non distinguentes annos fractos ab integris, neque item illos, quibus quisq; Rex solus, ab illis, quibus etiam cum patre regnauit. Nos vero vtraque hæc, ex diligenti collatione annorum Regum Iuda, cum annis Regum Israel, aut aliis alibi eodem tempore regnantibus, aliquanto accuratius distinguere curauimus: quo factum est, vt nostra annorum summa, necessario nonnihil ab aliis Chronographis variata sit. Huc accedit difficultas illa, quæ inter Scriptores reperitur de annis quinquaginta duobus regni Oziæ Regis Iuda; vtrum debeant supputari ab obitu Amasiæ patris sui; an vero ab initio anni decimi octaui ipsius Amasiæ; quo tempore, quidam opinati sunt, ipsum Oziam regnare cœpisse cum patre. Sed de hoc satis sub toto mundi anno 3225. disputatum est: Vbi etiam aliam discussimus difficultatem, videlicet, num inter obitum Amasiæ Regis Iuda, & initium regni Zachariæ Regis Israel, ponenda sint duo interregna, an vnum tantum, an vero nullum, aliis diuersimode opinantibus. Extat etiam alia controuersia, quæ summam annorum huius quintæ mundi ætatis variare potest. Illa nimirum, quæ de annis regni Amon Regis Iuda circumfertur: cui quidam tribuunt regni annos vndecim, alii vero duodecim, nos vero duos tantum, quemadmodum sub anno mundi 3393. *num.* 2. satis euidenter probauimus. Præterea non desunt ex Chronographis neotericis, & qui de Epochis, siue de Æris scripsere, qui putant Nabonassarum illum, à cuius regni exordio ad obitum Alexandri Magni, Ptolemæus *lib.* 3. *Almagesti cap.* 8. numerat annos quadringentos viginti quatuor, esse illum, quem Scriptura sacra vocat Salmanasar, qui tribus Israeliticas in Assyrios duxit captiuas, quam opinionem à veritate procul aberrare demonstrauimus sub anno mundi 3306. *num.* 3. Sed ista quæstio, quemadmodum & illa quoque de initio Olympiadum, sub quonam Iudæorum Rege, annove regni eius, ponendum sit, (qua de re sub anno mundi 3278. *à num.* 3. *vsque ad* 7. fusius disputauimus,) non tam variare possunt supputationem annorum huius quintæ mundi ætatis, quam etiam sequentis.

OO TABV-

TABVLÆ

Computationis & concursus annorum Regum Iuda & Israel ætatumq; Quintæ mundi ætatis.

ANNI

	Ab orbe condito.	A diluuio.	Monarchia Assyriorũ	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	A Troia interitu	Regni Eupales in Assyria.	Vita Salomonis	Vita Roboam	Regni Salomonis.
Salomon templi fundamenta iecit an.	3023	1367	1008	440	152	33	28	5	4
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Fit sermo Domini ad Salomonem an.	3027	1371	1012	444	156	37	32	9	8
Eupales rex Assyriorum moritur sub finem an.	3028	1372	1013	445	157	38	33	10	9
Laosthenes regnat in Assyria incho. an.	3029	1373	1014	446	158		34	11	10
Templi ædificium absolutum an.	3030	1374	1015	447	159		35	12	11
Post annos 3.	3	3	3	3	3		3	3	3
Annus Iubilei noni.	3033	1377	1018	450	162		38	15	14
Post annos 10.	10	10	10	10	10		10	10	10
Compleuit Salomon domos suas an.	3043	1387	1028	460	172		48	25	24
Post annos 11.	11	11	11	11	11		11	11	11
Declinat ad cultum Idolorum an.	3054	1398	1039	471	183		59	36	35
Post annos 4.	4	4	4	4	4		4	4	4
Obiurgat Dominus Salomonem, eiq; suscitat aduersarios.	3058	1402	1043	475	187		63	40	39
Moritur Salomon in fine an.	3059	1403	1044	476	188		64	41	40
Regnant Roboam in Iuda, & Ieroboam in Israel an.	3060	1404	1045	477	189			42	
Post annos 2.	2	2	2	2	2			2	
Ioiada creditur natus an.	3062	1406	1047	479	191			44	
Roboam rex cum populo Iudaico colit idola an.	3063	1407	1048	480	192			45	
Spoliatur thesauris a Sesac Ægypti rege an.	3064	1408	1049	481	193			46	
Post annos 9.	9	9	9	9	9			9	
Laosthenes rex Assyriorum moritur sub finem an.	3073	1417	1058	490	202			55	
Pirithiades regnat in Assyria incho. an.	3074	1418	1059	491	203			56	
Post annos 2.	2	2	2	2	2			2	
Roboam rex Iuda moritur sub finem an.	3076	1420	1061	493	205			58	
Abia regnat super Iuda incho. an.	3077	1421	1062	494	206				
Post annos 2.	2	2	2	2	2				
Abia moritur, & regnat Asa sub finem an.	3079	1423	1064	496	208				
Concurrit fere totus cum primo regni Asæ.	3080	1424	1065	497	209				
Moritur Ieroboam, & regnat Nadab in Israel an.	3081	1425	1066	498	210				
Occiso Nadab, regnat Baasa in Israel an.	3082	1426	1067	499	211				
Annus Iubilei decimus.	3083	1427	1068	500	212				
Post annos 3.	3	3	3	3	3				
Asa genuit Iosaphat incho. an.	3086	1430	1071	503	215				
Post annos 4.	4	4	4	4	4				
Bellum gerere cœpit cum Baasa an.	3090	1434	1075	507	219				
Post annos 3.	3	3	3	3	3				
Feliciter pugnat contra Æthiopes an.	3093	1437	1078	510	222				
Obuium habet Azariam Prophetam an.	3094	1438	1079	511	223				
Iterum bellum gerit cum Baasa an.	3095	1439	1880	512	224				
Post annos 8.	8	8	8	8	8				

A fundato Salomonis Templo.	*Regni Laosthenes in Assyria.*	*Regni Roboam in Iuda.*	*Regni Ieroboam in Israel.*	*Regni Iuda.*	*Regni Israel*	*Vita Ioiada.*	*Regni Pirici ada in Assyria.*	*Regni Abia in Iuda.*	*Regni Asa in Iuda.*	*Regni Nadab in Israel*	*Regni Baasa in Israel.*	*Vita Iosaphat.*	*Sabbatici.*	*Iubileorũ.*
1														
4														
5														
6														
7	1													
8	2													
3	3													
21	5													9
10	10													
21	15													
11	11													
32	26													
4	4													
36	30													
37	31													
38	32	1	1	1	1								68	
2	2	2	2	2	2									
40	34	3	3	3	3	1								
41	35	4	4	4	4	2								
42	36	5	5	5	5	3								
9	9	9	9	9	9	9								
51	45	14	14	14	14	12							70	
52		15	15	15	15	13	1							
2		2	2	2	2	2	2							
54		17	17	17	17	15	3							
55			18	18	18	16	4	1						
2			2	2	2	2	2	2						
57			20	20	20	18	6	3						
58			21	21	21	19	7		1				71	
59			22	22	22	20	8		2	1				
60				23	23	21	9		3	2	1			
61				24	24	22	10		4		2			10
3				3	3	3	3		3		3			
64				27	27	25	13		7		5	1		
4				4	4	4	4		4		4	4		
68				31	31	29	17		11		9	5		
3				3	3	3	3		3		3	3		
71				34	34	32	20		14		12	8		
72				35	35	33	21		15		13	9	73	
73				36	36	34	22		16		14	10		
8				8	8	8	8		8		8	8		

ANNI

	Ab orbe condito.	A diluuio.	Monarchia Assyriorũ.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	A Troiæ interitu.	A fundato Salomonis Templo.	Regni Iuda.	Regni Israel.
Pirieades rex Assyriorum moritur sub finem an.	3103	1447	1088	520	232	81	44	44
Ophrateus regnat in Assyria incho. an.	3104	1448	1089	521	233	82	45	45
Baasa rex Israel moritur, & succedit ei Ela.	3105	1449	1090	522	234	83	46	46
Ela & Zambri necatis, regnant Amri & Thebni in Israel.	3106	1450	1091	523	235	84	47	47
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Thebni mortuo, regnat Amri solus in Israel.	3110	1454	1095	527	239	88	51	51
Iosaphat genuit Ioram incho. an.	3111	1455	1096	528	240	89	52	52
Amri rex Israel ædificat Samariam an.	3112	1456	1097	529	241	90	53	53
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Amri moritur, & regnat Achab in Israel an.	3117	1461	1102	534	246	95	58	58
Asa corripitur dolore pedum vehementissimo an.	3118	1462	1103	535	247	96	59	59
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Moritur Asa, & regnat Iosaphat in Iuda sub fin. an.	3120	1464	1105	537	249	98	61	61
Coincidit fere totus cum an. primo Iosaphat.	3121	1465	1106	538	250	99	62	62
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Ophrateus rex Assyriorum moritur sub finem an.	3123	1467	1108	540	252	101	64	64
Regnat in Assyria Ophratanes an.	3124	1468	1109	541	253	102	65	65
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Ioram filius Iosaphat genuit Ochoziam incho. an.	3128	1472	1113	545	257	106	69	69
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	[illegible]	5
Annus Iubilei vndecimi.	3133	1477	1118	550	262	111	74	74
Achab rex Israel vicit primo Syros an.	3134	1478	1119	551	263	112	75	75
Vicit secundo Syros an.	3135	1479	1120	552	264	113	76	76
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Regnat Iorã cũ patre Iosaph. & Ochoz. cum patre Achab.	3137	1481	1122	554	266	115	78	78
Mortuus Achab & Ochozia regnat Ioram in Israel sub fi. an.	3138	1482	1123	555	267	116	79	79
Concurrit fere totus cum 1. Ioram. raptus Eliæ.	3139	1483	1124	556	268	117	80	80
Nascitur filius Sunamitis, Elisei precibus impetratus.	1140	1484	1125	557	269	118	81	81
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Regnat 2. Iorã cum patre Iosaphat, & incipit fames in Israel.	3143	1487	1128	560	272	121	84	84
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Iosaphat rex Iuda moritur in fine an.	3145	1489	1130	562	274	123	86	86
Ioram filius Iosaphat regnat solus in Iuda.	3146	1490	1131	563	275	124	87	87
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Idem Ioram rex infirmatur sub fin. an.	3148	1492	1133	565	277	126	89	89
Ochozias regnat cum patre super Iuda sub fin. an.	3149	1493	1134	566	278	127	90	90
Iste annus fuit vnicus regni Ochoziæ, & vltimus vtriusque Ioram, & 1. vitæ Ioas; sub cuius finem regnare cœpit Iehu.	3150	1494	1135	567	279	128	91	91
Concurrit fere totus cum 1. Iehu, & 1. Athaliæ in Iuda.	3151	1495	1136	568	280	129	92	92
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6
Athalia interfecta regnat Ioas in Iuda incho. an.	3157	1501	1142	574	286	135	98	98
Post annos 9.	9	9	9	9	9	9	9	9
Carthago condita fuit an.	3166	1510	1151	583	295	144	107	107
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6

Vita Ioiadæ.	Regni Percindes in Assyria.	Regni Asæ in Iuda.	Regni Baasam in Israel.	Vita Iosaphat.	Regni Ophratæi in Assyria.	Regni Ela super Israel.	Regni Amri in Israel.	Regni Thebni in Israel.	Vita Ioram filii Iosaphat.	Regni Achab super Israel	Regni Iosaphat in Iuda.	Regni Ophratanes in Assyria.	Vita Ochoziæ nepotis Iosaphat	Regni Ioram cum patre Iosaphat 1.	Regni Ochoziæ cum patre Achab.	Regni Ioram filii Achab super Israel	Fames ab Elisæo prædicta.	Regni Ioram cũ patre Iosaphat 2.	Regni Ioram F. Iosaphat sine patre in Iuda	Vita Ioas.	Regni Iehu in Israel.	Regni Athaliæ in Iuda.	Sabbatic.	Iubilæorũ.
42	30	24	22	18																				
43		25	23	19	1																			
44		26	24	20	2	1																		
45		27		21	3	2	1	1																
4		4		4	4		4	4																
49		31		25	7		5	5																
50		32		26	8		6		1															
51		33		27	9		7		2															
5		5		5	5		5		5															
56		38		32	14		12		7	1														
57		39		33	15				8	2														
2		2		2	2				2	2														
59		41		35	17				10	4														
60				36	18				11	5	1													
2				2	2				2	2	2													
62				38	20				13	7	3													
63				39					14	8	4	1												
4				4					4	4	4	4												
67				43					18	12	8	5	1											
5				5					5	5	5	5	5											
72				48					23	17	13	10	6											11
73				49					24	18	14	11	7											
74				50					25	19	15	12	8											
2				2					2	2	2	2	2											
76				52					27	21	17	14	10	1	1									
77				53					28	22	18	15	11	2	2									
78				54					29		19	16	12	3		1								
79				55					30		20	17	13	4		2								
3				3					3		3	3	3	3		3								
82				58					33		23	20	16	7		5	1	1					80	
2				2					2		2	2	2	2		2	2	2						
84				60					35		25	22	18	9		7	3	3						
85									36			23	19	10		8	4	4	1					
2									2			2	2	2		2	2	2	2					
87									38			25	21	12		10	6	6	3					
88									39			26	22	13		11	7	7	4					
89									40			27	23	14		12		8	5	1				81
90												28								2	1	1		
6												6								6	6	6		
96												34								8	7	7	1	82
9												9								9	9		9	
105												43								17	16		10	
6												6								6	6		6	

	ANNI							
	Ab orbe condito.	A diluuio.	Monarchia Assyriorū.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	A Troiæ interitu.	A fundato Salomonis Templo.	Regni Iuda.	Regni Israel.
Ioas rex Iuda genuit Amasiam an.	3172	1516	1157	589	301	150	113	113
Ophratanes Rex Assyriorum moritur in fin. an.	3173	1517	1158	590	302	151	114	114
Ocrazapes regnat in Assyria incho. an.	3174	1318	1159	591	303	152	115	113
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Iehu rex Israel moritur in fin. an.	3178	1522	1163	595	307	156	119	119
Ioachaz filius Iehu regnat super Israel incho. an.	3179	1523	1164	596	308	157	120	120
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Annus Iubilei duodecimi.	3183	1527	1168	600	312	161	124	124
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6
Rex Iuda Regem Syriæ muneribus placat.	3189	1533	1174	606	318	167	130	130
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Ioiada summus Pontifex moritur an.	3191	1535	1176	608	320	169	132	132
Ioas rex Iuda declinat ad idola an.	3192	1536	1177	609	321	170	133	133
Ioas cum patre suo Ioachaz regnat in Israel an.	3193	1537	1178	610	322	171	134	134
Hazael Syriæ rex moritur an.	3194	1538	1179	611	323	172	135	135
Mortuo Ioachaz, regnat Ioas solus in Israel.	3195	1539	1180	612	324	173	136	136
Occiso Ioas, regnat F. eius Amasias in Iuda sub fin. an.	3196	1540	1181	613	325	174	137	137
Concurrit fere totus cum an. primo regni Amasiæ.	3197	1541	1181	614	326	175	138	138
Elisei prophetæ obitus incidit in an.	3198	1542	1183	615	327	176	139	139
Ioas rex Israel facit secum regnare Ieroboam F. an.	3199	1543	1184	616	328	177	140	140
Idem Ioas vicit secundo Syros an.	3200	1544	1185	617	329	178	141	141
Vicit tertio Syros an.	3201	1545	1186	618	330	179	142	142
Post annos 7.	7	7	7	7	7	7	7	7
Amasias rex Iuda percutit Idumæos an.	3208	1551	1193	625	337	186	149	149
Temere prouocat contra se Ioam regem Israel.	3209	1553	1194	626	338	187	130	150
Genuit Oziā. vincitur à rege Israel, qui moritur sub fi. an.	3210	1554	1195	617	339	188	151	151
Ieroboam regnat solus in Israel incho. an.	3211	1555	1196	618	340	189	132	152
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Ocrazapes rex Assyriorum moritur sub fin. an.	3214	1358	1199	631	343	192	155	155
Sardanapalus regnat super Assyrios incho. an.	3215	1559	1200	632	344	193	156	156
Post annos 10.	10	10	10	10	10	10	10	10
Amasias interficitur, & regnat F. eius Ozias sub fin. an.	3125	1569	1210	642	354	203	166	166
Concurrit fere totus cum primo regni Oziæ in Iuda.	3226	15[illegible]	1211	643	355	204	167	167
Ionas Propheta mittitur prædicare in Niniuem an.	3227	1571	1212	644	356	105	168	168
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Sardanapalus obsideri cœpit in Niniue an.	3232	1576	1217	649	361	210	173	173
Annus Iubilei decimi tertii.	3233	1577	1218	650	362	211	174	174
Sardanapalus se ipsum incendio perimit an.	3234	1578	1219	651	363	212	175	175
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Regnant Phul in Assyria; & Belosus in Babylone an.	3238	1581	1223	655	367	216	179	179
Post annos 10.	10	10	10	10	10	10	10	10
Amos prophetat Israeliticam captiuitatem an.	3248	1529	1233	665	377	326	189	189
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Fit terræmotus magnus in Iudæa an.	3250	1594	1235	667	379	328	191	191
Ieroboam rex Israel moritur sub finem an.	3251	1395	1236	668	329	380	192	192
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2

Vita Ioiadæ.	Regni Ophratanes in Assyria.	Vita Ioas.	Regni Iehu in Israel.	Regni Ioas super Iuda.	Vita Amasiæ.	Regni Ocrazapes in Assyria.	Regni Ioachaz super Israel.	Regni Ioas cũ patre Ioachaz in Israel.	Regni Ioas sine patre in Israel.	Regni Amasiæ in Iuda.	Regni Ierobo am cũ patre Ioas in Israel.	Vita Oziæ.	Regni Ierobo am sine patre in Israel.	Regni Sardanapali in Assyria.	Regni Oziæ in Iuda.	Regni Phul super Assyrios.	Regni Belosi in Babylone.	A prophetia Amos Israelitica captivitatem.	Sabbatici.	Iubilæi.
111	49	23	22	16	1															
112	50	24	23	17	2															
113		25	24	18	3	1														
4		4	4	4	4	4														
117		29	28	22	7	5													85	
118		30		23	8	6	1													
4		4		4	4	4	4													
122		34		27	12	10	5													12
6		6		6	6	6	6													
128		40		33	18	16	11													
2		2		2	2	2	2													
130		42		35	20	18	13													
		43		36	21	19	14												87	
		44		37	22	20	15	1												
		45		38	23	21	16	2												
		46		39	24	22	17	3	1											
		47		40	25	23		4	2											
					26	24		5	3	1										
					27	25		6	4	2										
					28	26		7	5	3	1								88	
					29	27		8	6	4	2									
					30	28		9	7	5	3									
					7	7		7	7	7	7									
					37	35		16	14	12	10									
					38	36		17	15	13	11									
					39	37		18	16	14	12	2								
					40	38				15	13	2	1							
					3	3				3	3	3	3							
					43	41				18	16	5	4							
					44					19	17	6	5	1						
					10					10	10	10	10	10						
					54					19	27	16	15	11						
											28	17	16	12	1					
											29	18	17	13	2				92	
											5	5	5	5	5					
											34	23	22	18	7					
											35	24	23	19	8					13
											36	25	24	20	9				93	
											4	4	4		4					
											40	29	28		13	1	1			
											10	10	10		10	10	10			
											50	39	38		23	11	11	1	95	
											2	2	2		2	2	2	2		
											52	41	40		25	13	13	3		
											53	42	41		26	14	14	4		
															2	2	2	2		

ANNI

	Ab orbe condito.	A diluuio.	Monarchiæ Assyriorũ.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	A Troiæ interitu.	A fundato Salomonis Templo.	Regni Iuda.	Regni Israel.
Ozias rex Iuda genuit Ioathan inch. an.	3253	1597	1238	670	382	231	194	194
Post annos 10.	10	10	10	10	10	10	10	10
Zacharias regnat in Israel desinente an.	3263	1607	1248	680	392	241	204	204
Manahem regnat in Israel sub fin. an.	3264	1608	1249	681	393	242	205	205
Concurrit fere totus cum primo an. regni Manahem.	3265	1609	1250	682	394	243	206	206
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Ozias rex sacerdotii munus vsurpare tentat an.	3268	1612	1253	685	397	246	209	209
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Natus creditur Tobias senior incho. an.	3270	1614	1255	687	399	248	211	211
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Achaz nascitur incho. & Manahem moritur in fin. an.	3274	1618	1259	691	403	252	215	215
Facea F. Manahem regnat in Israel incho. an.	3275	1619	1260	692	404	253	216	216
Moritur in fine anni.	3276	1620	1261	693	405	254	217	217
Regnat Facee incho. & moritur Ozias in fin. an.	3277	1621	1261	694	406	255	218	218
Ioathan regnat in Iuda: & in Græcia incipiunt Olymp.	3278	1622	1263	695	1	256	219	219
Post annos 5.	5	5	5	5		5	5	5
Annus Iubilei decimi quarti.	3283	1627	1268	700		261	224	224
Post annos 2.	2	2	2	2		2	2	2
Ezechias nascitur incho. & Phul moritur desinente an.	3285	1629	1270	702		263	226	226
Theglathphalasar regnat in Assyria incho. an.	3286	1630	1271	703		264	227	227
Post annos 7.	7	7	7	7		7	7	7
Moritur Ioathan, & regnat F. eius Achaz sub fin. an.	3293	1637	1278	710		271	234	234
Concurrit pro maiori parte cum an. primo regni Achaz.	3294	1638	1279	711		272	235	235
Reges Syriæ & Israel condicunt contra Achaz an.	3295	1639	1280	712		273	236	236
Rex Assyriorum occidit regem Syriæ an.	3296	1640	1281	713		274	237	237
Facee occiso, regnat Osee primo in Israel incho. an.	3297	1641	1282	714		275	238	238
Post annos 3.	3	3	3	3		3	3	3
Roma condi cœpit sub fin. an. Olympici.	3300	1644	1285	717		278	241	241
Concurrit fere totus cum an. primo vrbis conditæ.	3301	1645	1286	718		279	242	242
Post annos 4.	4	4	4	4		4	4	4
Regnant Osee ... in Israel, & Nabonassar in Babyl. in fi. an.	3305	1949	1290	722		283	246	246
Concurrit fere totus cum an. primo Osee, & Nabonassar.	3306	1650	1291	723		284	247	247
Post annos 2.	2	2	2	2		2	2	2
Mortuis Theglathphalasar, & Achaz, regnant Salmanasar in Assyria & Ezechias in Iuda sub fin. an.	3308	1652	1293	725		286	249	249
Coincidit fere totus cum 1. Salmanasar & Ezechiæ.	3309	1653	1294	726		287	250	250
Tobias iunior, natus creditur incho. circiter an.	3310	1654	1295	727		288	251	251
Post annos 2.	2	2	2	2		2	2	2
Salmanasar obsidet Samariam incho. an.	3312	1656	1297	729		290	253	253
Post annos 2.	2	2	2	2		2	2	2
Capit Samariam, & imponit finem regno Israel sub fin. an.	3314	1658	1299	731		292	255	255
Ducit Tobiam captiuum cum vxore & filio.	3315	1659	1300	732		293	256	
Post annos 3.	3	3	3	3		3	3	

Vita Oseæ	Regni Oziæ in Iuda	Regni Phul in Assyria	Regni Belosi in Babylone	A prophetia Amos Israelitica captiuitatis	Vita Ioachim	Regni Zachariæ in Israel	Regni Manahem in Israel	Vita Tobiæ senioris	Vita Achaz	Regni Phaceiæ filii Manahem regis Israel	Regni Phaceæ F. Romeliæ in Israel	Regni Ioatham in Iuda	Ab initio olympiadum	Vita Ezechiæ	Regni Theglathphalasar in Assyria	Regni Achaz in Iuda	Regni Oseæ in Israel	Vrbis conditæ	Regni Oseæ in Israel 2.	Ab initio regni Nabonassar	Regni Salmanasar in Assyria	Regni Ezechiæ in Iuda	Vita Tobiæ iunioris	Sabbatici	Iubilæi	Olympiadis	Anni
44	28	16	16	16	10																						
10	10	10	10	10	10																						
94	38	26	26	16	12	1																					
95	39	27	27	17	12		1																				
96	40	28	28	18	13		2																				
3	3	3	3	3	3		3																				
59	43	31	31	21	16		5																				
2	2	2	2	2	2		2																				
61	45	33	33	23	18		6	1																			
4	4	4	4	4	4		4	4																			
65	49	37	37	27	22		10	5	1																		
66	50	38	38	28	23			6	2	1																	
67	51	39	39	29	24			7	3	2														99			
68	52	40	40	30	25			8	4		1																
		41	41	31	26			9	5		2	1	1													1	1
		5	5	5	5			5	5		5	5	5														
		46	46	36	31			14	10		7	6	6											100	14	2	2
		2	2	2	2			2	2		2	2	2														
		48	48	38	33			16	12		9	8	8	1												2	4
			49	39	34			17	13		10	9	9	2	1											3	1
			7	7	7			7	7		7	7	7	7	7												
			56	46	41			24	20		17	16	16	9	8											4	4
			57	47				25	21		18		17	10	9	1										5	1
			58	48				26	22		19		18	11	10	2										5	2
			59	49				27	23		20		19	12	11	3										5	3
			60	50				28	24				20	13	12	4	1							102		5	4
			3	3				3	3				3	3	3	3	3										
			63	53				31	27				23	16	15	7	4									6	3
			64	54				32	28				24	17	16	8	5	1								6	4
			4	4				4	4				4	4	4	4	4	4									
			68	58				36	32				28	21	20	12	9	5								7	4
				59				37	33				29	22	21	13	10	6	1	1						8	1
				2				2	2				2	2	2	2	2	2	2	2							
				61				39	35				31	24	23	15	12	8	3	3						8	3
				62				40					32	25			13	9	4	4	1	1				8	4
				63				41					33	26			14	10	5	5	2	2	1			9	1
				2				2					2	2			2	2	2	2	2	2	2			9	
				65				43					35	28			16	12	7	7	4	4	3			9	3
				2				2					2	2			2	2	2	2	2	2	2				
				67				45					37	30			18	14	9	9	6	6	5			10	1
								46					38	31				15		10	7	7	7			10	2
								3					3	3				3		3	3	3	3				

	ANNI								
	Ab orbe condito.	A diluuio.	Monarchia Assyriorum.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	A fundato Salomonis templo.	Regni Iuda.	Vitæ Tobiæ Senioris.	Ab initio Olympiadum.	Vitæ [illegible]
Salmanasar rex Assyriorum moritur in fin. an.	3318	1662	1303	735	296	259	49	41	34
Senacherib regnat in Assyria incho. an.	3319	1663	1304	736	297	260	50	42	35
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Ezechias deficit à rege Babylonis an.	3321	1665	1306	738	299	262	52	44	37
Senacherib inuadit Iudæam an.	3322	1666	1307	739	300	263	53	45	38
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Eius exercitus ab Angelo percutitur an.	3324	1668	1309	741	302	265	55	47	40
Ipso occiso, regnat Asarhaddon. Et Tobias fit cæcus.	3325	1669	1310	742	303	266	56	48	41
Concurrit cum 1. regni Asarhaddon. Et Manasses nascitur.	3326	1670	1311	743	304	267	57	49	42
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Tobias senior sexagenarius lumen recipit.	3329	1673	1314	746	307	270	60	52	45
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Nabonassar, qui & Baladan, moritur in fin. an.	3331	1675	1316	748	309	272	62	54	47
Merodac, qui & Mardokempadus regnat in Babylone an.	3332	1676	1317	749	310	273	63	55	48
Annus Iubilei decimi quinti.	3333	1677	1318	750	311	274	64	56	49
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Asarhaddon rex Assyriorum moritur an.	3335	1679	1320	752	313	276	66	58	51
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Ezechias rex Iuda moritur in fin. an.	3337	1681	1322	754	315	278	68	60	53
Manasses regnat in Iuda incho. an.	3338	1682	1323	755	316	279	69	61	[illegible]
Post annos 13.	13	13	13	13	13	13	13	13	[illegible]
Habacuc prophetat in Iudæa an.	3351	1695	1336	768	329	292	82	74	[illegible]
Manasses ducitur captiuus in Babylonem an.	3352	1696	1337	796	330	293	83	75	[illegible]
Historia Iudith falso creditur accidisse an.	3353	1697	1338	770	331	294	84	76	[illegible]
Post annos 17.	17	17	17	17	17	17	17	17	[illegible]
Desierunt Athenis [illegible] an.	3370	1714	1355	787	348	311	101	93	[illegible]
Manasses genuit Amon incho. & Tobias moritur in fin. an.	3371	1715	1356	788	349	312	102	94	[illegible]
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6		6	[illegible]
Finis regni Atheniensium incidit in an.	3377	1721	1362	794	355	318		100	[illegible]
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6		6	[illegible]
Annus Iubilei 16. sub cuius fin. moritur Merodac.	3383	1727	1368	800	361	324		106	[illegible]
Ben Merodac regnat in Babylone incho. an.	3384	1728	1369	801	362	325		107	[illegible]
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3		3	[illegible]
Amon genuit Iosiam incho. circiter an.	3387	1731	1372	804	365	328		110	[illegible]
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5		5	[illegible]
Manasses rex Iuda moritur sub fin. an.	3392	1736	1377	809	370	333		115	[illegible]
Amon regnat in Iuda incho. circiter an.	3393	1737	1378	810	371	334		116	[illegible]
Interficitur in fin. an.	3394	1738	1379	811	372	335		117	[illegible]
Iosias regnat in Iuda incho. an.	3395	1739	1380	812	373	336		118	[illegible]
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6		6	[illegible]
Idem Iosias genuit Ioakim an.	3401	1745	1386	818	379	342		124	[illegible]
Declarat se veri Dei cultorem an.	3402	1746	1387	819	380	343		125	[illegible]
Genuit alterum filium nomine Ioachaz an.	3403	1747	1388	820	381	344		126	[illegible]
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3		3	
Mundat Iudæam ab Idolis an.	3406	1750	1391	823	384	347		129	[illegible]

Vrbis conditæ.	Ab initio regni Nabonassar.	Regni Salmanasar in Assyria.	Regni Ezechiæ in Iuda.	Vita Tobiæ iunioris.	Regni Senacherib in Assyria.	Regni Asarhaddon in Assyria.	Vitæ Manasse.	Regni Merodac in Babylone.	Regni Manasse in Iuda.	Vitæ Amō.	Regni Benmerodac in Babylone.	Vitæ Iosiæ.	Regni Ammon in Iuda.	Regni Iosiæ in Iuda.	Vitæ Ioakim.	Vitæ Ioachaz.	Sabbatic.	Iubileorū.	Olympiadis	Annus.
18	13	10	10	9													105		11	1
19	14		11	10	1														11	2
2	2		2	2	2															
21	16		13	12	3														11	4
22	17		14	13	4														12	1
2	2		2	2	2															
24	19		16	15	6														12	3
25	20		17	16	7												106		12	4
26	21		18	17		1	1												13	1
3	3		3	3		3	3													
29	24		21	20		4	4												13	4
2	2		2	2		2	2													
31	26		23	22		6	6												14	2
32	27		24	23		7	7	1									107		14	3
33	28		25	24		8	8	2										15	14	4
2	2		2	2		2	2	2												
35	30		27	26		10	10	4											15	2
2	2		2	2			2	2												
37	32		29	28			12	6											15	4
38	33			29			13	7	1										16	2
13	13			13			13	13	13											
51	46			42			26	20	14										19	2
52	47			43			27	21	15										19	3
53	48			44			28	22	16								110		19	4
17	17			17			17	17	17											
70	65			61			45	39	33										24	1
71	66			61			46	40	34	1									24	2
6	6			6			6	6	6	6										
77	72			68			52	46	40	7									25	4
6	6			6			6	6	6	6										
83	78			74			58	52	46	13								16	27	2
84	79			75			59		47	14	1								27	3
3	3			3			3		3	3	3									
87	82			78			61		50	17	4	1							28	2
5	5			5			5		5	5	5	5								
92	87			83			67		55	22	9	6							29	3
93	88			84						23	10	7	1						29	4
94	89			85						24	11	8	2						30	1
95	90			86							11	9		2			116		30	2
6	6			6							6	6		6						
101	96			92							18	15		7	2				31	4
102	97			93							19	16		8	2		117		32	1
103	98			94							20	17		9	3	1			32	2
3	3			3							3	3		3	3	3				
106	101			97							23	20		12	6	4			33	2

	ANNI							
	Ab orbe condito.	A diluuio.	Monarchia Assyriorū.	Ab introitu Israel in terram Chanaan	A fundato Salomonis Templo.	Regni Iuda.	Ab initio Olympiadum	Vrbis condita.
Ieremias prophetat. & BenMerodac moritur in h. an.	3407	1751	1392	824	385	348	130	107
Nabolassar regnat in Babylone incho. & Tobias iunior moritur in fin. an.	3408	1752	1393	825	386	349	131	108
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Ezechiel nascitur incho. circiter an.	3411	1755	1396	828	389	352	134	111
Iosias instaurat Templum; & celebrat Phase an.	3412	1756	1397	829	390	353	135	112
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Idem Iosias genuit Sedeciam an.	3415	1759	1400	831	393	356	138	115
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Ioakim genuit Ioachin, qui & Iechonias an.	3418	1762	1403	835	396	359	141	118
Post annos 7.	7	7	7	7	7	7	7	7
Iosia mortuo, regnat Ioachaz F. eius 3. mensibus.	3425	1769	1410	842	403	366	148	125
Ioakim regnat in Iuda; & Daniel nascitur an.	3426	1770	1411	843	404	367	149	126
Iechonias regnat cum patre Ioakim an.	3427	1771	1412	844	405	368	150	127
Daniel. captiuitas. Nabolassar moritur an.	3428	1772	1413	845	406	369	151	118
Nabuchodonosor regnat in Babylone an.	3429	1773	1414	846	407	370	152	119
Ioakim rex comburit librum Ieremiæ an.	3430	1774	1415	847	408	371	153	130
Post annos 2.	2	2	2	2	1	2	2	2
Soluit tributa regi Babylonis an.	3432	1776	1417	849	410	373	155	132
Annus Iubilei decimi septimi	3433	1777	1418	850	411	374	156	133
Post annos 1.	2	2	2	2	1	2	2	2
Nabuchodonosor obsidet Tyrum. Inuadit Ierosolymam; & capit Ioakim rebellem an.	3435	1779	1420	852	413	376	158	135
Iechonias ducit' in Babylonē, & regnat Sedecias in Iuda. an.	3436	1780	1421	853	414	377	159	136
Ieremias prophetat contra Semeiam, anno	3437	1781	1422	854	415	378	160	137
Contigit Historia Susannæ in Babylone.	3438	1782	1423	855	416	379	161	138
Sedecias rex proficiscitur in Babylonem an.	3439	1783	1424	856	417	380	161	139
Hananias moritur; & Ezechiel prophetare cœpit an.	3440	1784	1425	857	418	381	163	140
Ezechiel vidit 2. visionem in Babylone an.	3441	1785	1426	858	419	382	164	141
Increpat interrogantes ab ipso sermonem Domini an.	3442	1786	1427	859	420	383	165	142
Sedecias rex obdurat cor suum contra Dominum an.	3443	1787	1428	860	421	384	166	143
Impie rebellat à rege Babylonis an.	3444	1788	1429	861	422	385	167	144
Chaldæi redeunt ad obsidendam Ierosolymam an.	3445	1789	1439	862	423	386	168	145
Ieremias prophetat bona Messiæ temporibus ventura & in fine anni capta est Ierusalem & incensa an.	3446	1790	1431	863	424	387	169	146

Aera à Nabonassaro.	Vita Tobiæ iunioris.	Regni Euilmerodac in Babylone.	Vita Iosiæ.	Regni Iosiæ.	Vita Ioakim.	Vita Ioachaz.	Prophetiæ Ieremiæ.	Regni Nabolassar in Babylone.	Vita Ezechielis	Vita Sedeciæ.	Vita Iechoniæ.	Vita Ioakim in Iuda.	Vita Danielis	Regni Iechoniæ cũ patre.	Regni Nabuchodonosor in Babylone.	Regni Sedeciæ in Iuda.	Captiuitatis Iechoniæ.	Prophetiæ Ezechielis.	Sabbatici.	Iubileorũ.	Olympiadis	Annus
102	98	24	21	13	7	5	1														33	2
103	99		22	14	8	6	2	1													33	3
3			3	3	3	3	3	3														
106			25	17	11	9	5	4	1												34	2
107			26	18	12	10	6	5	2												34	3
3			3	3	3	3	3	3	3													
110			29	21	15	13	9	8	5	1											35	2
3			3	3	3	3	3	3	3	3												
113			32	24	18	16	12	11	8	4	1										36	1
7			7	7	7	7	7	7	7	7	7											
120			39	31	25	23	19	18	15	11	8										37	4
121					26	24	20	19	16	12	9	1	1								38	1
122					27		21	20	17	13	10	2	2	1							38	2
123					28		22	21	18	14	11	3	3	2							38	3
124					29		23		19	15	12	4	4	3	1						38	4
125					30		24		20	16	13	5	5	4	2				121		39	1
2					2		2		2	2	2	2	2	2	2							
127					32		26		22	18	15	7	7	6	4						39	3
128					33		27		23	19	16	8	8	7	5					17	39	4
2					2		2		2	2	2	2	2	2	2							
130					35		29		25	21	18	10	10	9	7						40	2
131					36		30		26	22	19	11	11	10	8	1	1				40	3
132							31		27	23	20		12		9	2	2		122		40	4
133							32		28	24	21		13		10	3	3				41	1
134							33		29	25	22		14		11	4	4				41	2
135							34		30	26	23		15		12	5	5	1			41	3
136							35		31	27	24		16		13	6	6	2			41	4
137							36		32	28	25		17		14	7	7	3			42	1
138							37		33	29	26		18		15	8	8	4			42	2
139							38		34	30	27		19		16	9	9	5	123		42	3
140							39		35	31	28		20		17	10	10	6			42	4
141							40		36	32	29		21		18	11	11	7			43	1

ANNALES SACRI SEXTÆ MVNDI ÆTATIS.

AVCTORE

AVGVSTINO TORNIELLO NOVARIENSI.

Congregationis S. PAVLI Clerico Regulari.

P*Eruenimus tandem, Deo duce atque adiutore, ad Sextæ Mundi Ætatis historiam enarrandam, quam, cum eodem comite ac fauente, perduxerimus à templi Salomonis desolatione, ad illam illius templi dissolutionem, de qua mysticus Salomon* in Euangelio Ioan. cap. 2. versic. 19. *dicebat* : Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud : *tritum illud Poetæ dictum vsurpare licebit* : Claudite iam riuos pueri, sat prata biberunt.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3447.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 1.

1 *Ierosolymæ desolatio.* ANNO regni Nabuchodonosor decimo nono inchoante, mense (subintellige anni Hebræorum sacri tum currentis) quinto, septima die mensis, vt exprimitur 4. *Reg. cap. vlt. vers.* 8. siue decima die, vt dicitur *Ierem. cap. vlt. ver.* 12. Nabuzardan Magister militiæ Regis Babylonis (subaudi missus à Nabuchodonosor de Reblatha) venit in Ierusalem, hoc est, septima die venire cœpit, & decima peruenit; vel si septima die peruenit, in decima, vt iussionem, Regis impleret, desolauit eam. Siquidem ipse incendio tradidit domum Domini, & domum Regis, & reliqua fere omnia vrbis ædificia, præsertim insigniora, ac totum fere murum, qui erat in circuitu Ierusalem, diruit atq; disiecit. Et Ieremiam quidem (iuxta ea quæ sub anno mundi 3445. *num.* 5. diximus) de vestibulo carceris educi, liberumque dimitti iussit, vt habitare posset cum Godolia, quem quibusdam pauperibus ac plebeis præfecit; quos, æquata solo ciuitate, reliquit in terra Iuda, vt eam colerent, præstarentque tributa, per ipsum Godoliam quotannis soluenda, Regi Babylonis. Reliquam autem populi partem, quæ remanserat in ciuitate, & eos item qui obsidione adhuc durante, transfugerant ad Chaldæos, & insuper omnia vasa ac vtensilia ærea, argentea, & aurea, quæ speciatim reperta fuerant in domo Domini, & omne æs quod congeri potuit, cõfractis nimirum etiam columnis, luteris, basibus, & mari æneis, quæ olim fecerat Salomon; omnia inquam abstulit Nabuzardan, & transferri fecit in Reblatha, ad Nabuchodonosor Regem ibi tum commorantem. Qui nobiliores quosdam de captiuis, nimirum Saraiam Sacerdotem primum, & Sophoniam Sacerdotem secundum, & tres Ianitores domus Domini, & Eunuchum Regis, qui erat præfectus militum, & quinq; viros, ex his qui stare consueuerant coram Rege, & Sopher principem exercitus, qui probare solebat Tyrones, & alios sexaginta viros, occidit in Reblatha: reliquos autem cum supradicta præda, & cum Iosedec filio Saraiæ summi Sacerdotis, vt dicitur 1. *Paralipom. cap.* 6. *ver.* 14. *&* 15. transmisit in Babylonem. Quæ omnia collecta sunt ex 4. *Reg. cap. vlt. ver.* 8. *vsq; ad* 23. *& Ierem. c.* 39. *ver.* 8. *vsq; ad* 15. & *cap. vlt. ver.* 12. *vsque ad* 28. Et hæc quodammodo dici potest fuisse quinta Iudæorum captiuitas in Babylonem traducta: quandoquide distingui quoquomodo potest à præcedenti; tum quia hæc facta fuit in mense quinto, illa autem in quarto; & prior in anno decimo octauo regni Nabuchodonosor desinente, posterior vero in decimo nono inchoante; tum etiam quia in illa translatas fuisse tantummodo animas octingentas triginta duas, affirmat Ierem. *cap. vlt.* In hac autem non exprimitur captiuorum numerus, qui præsumitur fuisse valde maior, quoniam tunc relicta est in solitudinem vniuersa ciuitas. Veruntamen, quia hæ duæ captiuitates, adeo proxime inuicemq; coniunctæ fuerunt, recte etiam possunt ambę simul pro vna duntaxat captiuitate computari, quemadmodum creditur fecisse Ieremias loco citato, vbi nõ has duas tantum, vt diximus, sed etiam eodem modo alias duas, nempe illam, in qua captus fuerat Ioakim, & illam in qua translatus est Iechonias, pro vnica pariter captiuitate computauit. *Quinta Iudæorum captiuitas.*

Ceterum memoratam Sedeciæ captiuitatem, & Ierosolymæ Iudæęq; desolationem, quam diximus cœpiam esse in mense huius anni sacri quarto, & absolutam in quinto; fuisse famosam illam septuaginta annorum captiuitatem, multis antea annis, nimirum anno 4. regni Ioakim, à Ierem. *cap* 25. *ver* 1. *&* 12. prænunciatam, & alias in sacris libris celebratam, 2 *Babylonica 70. annorum captiuitas.*

præ-

præsertim *in calce libr. 2. Paralip. & in principio 1. Esdræ, & Daniel. cap. 9. vers. 2.* certissimum puto. Nam etsi quæ idem Ieremias *cap. 29. vers.* 10. de eadem septuaginta annorum captiuitate dicit, (vt Rabbi Salomon à Lyrano *super 1. Esdr. cap. 1.* relatus, & Caietanus *super 2. Paralip. cap. vlt.* & Scaliger *libr. 6. De emendatione temporum in cap. de Regibus Babylonus, & solutione captiuitatis, non procul ab initio*, existimarunt) videantur esse referenda ad transmigrationem Iechoniæ, ad quem ibidem Propheta scribit: Nihilominus, si res bene perpendatur, quæ ibi tangit Ieremias de septuaginta annis in Babylone implendis, proculdubio referri debent ad illos septuaginta solitudinis desolationisve annos, de quibus egerat *capit. 25.* vt bene notat Pererius *libr. 10. in Danielem*: Et in summa sensus verborum Ieremiæ ibi est, ac si dixisset iis qui cum Iechonia abducti fuerant in Babylonem: Nolite credere Pseudoprophetis asserentibus breui vos in patriam fore reducendos, quia decipiunt vos; sed magis diuinæ acquiescite voluntati, quæ proculdubio est, vt maneatis ibi, donec impleantur in Babylone illi septuaginta anni, quos ego alias, ex multis iam annis prophetaui, vt usque decurrendos ab eo tempore, quo desolata fuerit Ierusalem, & in solitudinem redacta: Id enim apertissime colligitur ex citato *Ierem. cap. 25.* vbi *à versic. 9. ad 13.* Propheta manifeste prænunciat, Iudææ desolationem à Nabuchodonosor esse faciendam, & subiungit: *Quod vniuersa terra illa, & finitima eius regiones, erunt in solitudinem, & in stuporem, & seruient omnes gentes istæ Regi Babylonis, per annos septuaginta: Et quod his expletis, visitabit Dominus super Regem Babylonis, & super gentem illam, iniquitatem eorum, ac ponet terram Chaldæorum in solitudines sempiternas.* Quod idem prorsus est, ac si dixisset, statim, vt impleti essent septuaginta desolationis Iudææ anni, destructum iri Babyloniorum Imperium. Verum quis nesciat Ierosolymam, totamque Iudæam, non tempore transmigrationis Iechoniæ, (postea enim regnauit ibi Sedecias annis vndecim) sed in captiuitate Sedeciæ, post quem nemo alius regnauit, fuisse desolatam? Ergo luce meridiana clarius est, septuaginta Babylonicæ captiuitatis annos à Ieremia prænunciatos, & à prædictis aliis Auctoribus sacris memoratos, proculdubio fluxisse à capto Sedecia, totaque Ierosolymorum regione desolata, vsque ad solutionem captiuitatis, factam à Cyro Persarum Rege, in ipsomet eius primo anno, quo simul cum Dario Medo, Babyloniorum destruxit Imperium, & ad Medos Persasque transtulit; iuxta id quod etiam paulo ante monstratum fuerat Baltassaro, vltimo Chaldæorum Regi in admirabili illa scriptura, quam eidem interpretatus est Daniel dicens: *Diuisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis:* vt describitur *Daniel. cap. 5. vers.* 8.

De initio & fine Babylonicæ captiuitatis.

3 Ex dictis consequitur, reiiciendam omnino esse opinionem illorum, qui distinguentes septuaginta annos captiuitatis, ab annis septuaginta desolationis; putant primos fluxisse à transmigratione Iechoniæ ad annum regni Cyri primum super Babylonios; alios vero à capto Sedecia, Ierosolymorumque desolatione, vsque ad annum secundum Darii Hystaspis, qui post Cambysem Cyri filium, regnauit in Perside: Et de istis quidem meminisse Zachariam *cap. 1. vers. 12.* de prioribus autem prophetasse Ieremiam locis præcedenti numero citatis. Quæ quidem opinio nullatenus subsistere posse videtur; quandoquidem iam ex ipsiusmet Ieremię verbis demonstratum est, Iudææ desolationem, quæ non nisi postremo regni Sedeciæ tempore facta fuit, duraturam tantummodo vsque ad Imperii Chaldæorum subuersionem, & ita prorsus euenisse, vt Ieremias prænunciauerat, manifeste traditur *in postremo cap. lib. 2. Paralip. & in exordio lib. 1. Esdræ*, quibus in locis aperte dicitur, tunc à Cyro solutam fuisse Iudæorum captiuitatem, iuxta Ieremiæ vaticinium. Ergo septuaginta anni desolationis non potuerunt peruenire ad annum secundum Darii Hystaspis: Neque Iechoniæ captiuitas (si ipsa quoque, quemadmodum memorata supponit opinio, septuaginta duntaxat annis perdurasset,) peruenire potuisset ad annum Cyri Monarchiæ primum. Etenim ipsa Iechoniæ transmigratio, præcessit Ierosolymorum desolationem, annis vndecim. Quare à Iechoniæ transmigratio, ad solutam à Cyro captiuitatem, necesse est fluxisse, non septuaginta tantum annos, sed octoginta & vnum. Igitur patet famosam illam Babylonicam septuaginta annorum captiuitatem à Ieremia prophetatam, & in sacro eloquio sæpius memoratam, non aliunde, quam à fine regni Sedeciæ, ad initium Monarchiæ Cyri, fore dimetiendam. Vnde autem cœperit, & vbi desierit illa, cuius meminit Zacharias, nos sub anno mundi 3462. *num. 3.* declarabimus.

Sane in prædicta Templi Ierosolymitani conflagratione, ac totius vrbis Iudaicæque regionis desolatione, merito posset aliquis suspicari, deperditam omnino fuisse sacram Scripturam, attenta maxime illa veterum Patrum opinione, nempe Clementis Alexandrini, & SS. Theodoreti, Irenæi, & Basilii, quorum non solum loca, sed etiam sententias ad verbum profert Leo de Castro *cap. 43. præfationis suæ in Isaiam.* Quibus alii addunt Tertullianum *in libr. De habitu muliebri*, Eusebium *in Chronico*, & B. Hieronymum *in libro contra Heluidium*, qui crediderant omnes veteris testamenti libros, in memorato Ierosolymæ incendio, à Chaldæis fuisse concrematos; Sed postea Esdræ temporibus, diuino memoriæ beneficio, vel potius miraculo, ab eodem Esdra fuisse restitutos, ac denuo, prout prius erant, conscriptos. Verum quicquid sit de hac veterum Patrum opinione, quam Pererius *in præfatione commentariorum suorum in Genes.* præmissa, vt par erat, decenti, ob reuerentiam tantorum virorum, excusatione, & item Cardinalis Bellarminus *lib. 2. De verbo Dei cap. 1.* & ante illos Genebrardus *libro sua Chronologia 2.* vbi agit de sexta mundi ætate, & de Monarchia Regis Nabuchodonosor, multis ac sane validis oppugnant argumentis: Dicimus, quod etiam si tunc Chaldæi cunctos sacros codices, quotquot tum essent in Ierusalem, ignibus tradidissent (de qua re tamen nihil omnino in tota Scriptura sacra innuitur) non ideo tamen necessario dicendum esset, Ecclesiam Dei, à prædicto conflagrationis tempore, vsque ad Esdram sacris libris omnino expoliatam remansisse. Quandoquidem non est credibile, quod in tanta Iudæorum atque Israelitarum multitudine, quæ ante dictam templi vrbisque exustionem, in præcedentibus captiuitatibus abducta, iam per varias mundi partes exulabat, nemo secum vlla sacrorum voluminum exemplaria tulerit; præsertim cum ex Danielis, Ezechielis, & Tobiæ libris, constet, nonnullos Iudæorum atque Israelitarum in captiuitate positos, legitima sua obseruare non omisisse; quod certe non videtur sine sacrorum librorum lectione, diu fieri potuisse. Et certum est, ex ipsis aliquos in studiis sacris apprime versatos, ac non mediocriter eruditos extitisse, vt patet de Daniele, & sociis eius, qui tamen in puerili ætate translati fuerant, & non nisi frequenti sacrorum librorum vsu, legis doctrinam assequi potuisse videntur. De Esdra quoque Sacerdote legimus *1. Esdr. cap. 7. vers. 11.* quod erat in lege Dei doctissimus. Oportet igitur ipsum,

Libri sacri an in Ierosolymorum incendio omnes conflagrati. 4

ab

sub ineunte ætate habuisse penes se libros sacros, sine quibus, secluso miraculo, tantam sibi comparare doctrinam minime potuisset: præsertim cum necesse sit, ipsum vel adhuc puerulum in captiuitatem fuisse abductum, vel potius post eam natum, vt magis credimus, & ex his, quæ sub anno mundi 3610. *num.* 22. dicenda sunt, colligi poterit. Etenim ipse de Perside in Iudæam remissus est anno regni Artaxerxis Longimani septimo, hoc est, post annos ab initio Babylonicæ captiuitatis, circiter centum quinquaginta, vt supputari potest in tabulis. Ergo fateri oportet, non omnes veteris testamenti libros cum templo esse cõcrematos, sed ex his plures in Babyloniam, aliasque prouincias, cum ipsismet captiuis fuisse asportatos. Nam & satis receptum est, quod scribit Iosephus 11. *Antiq. capit.* 1. nimirum Danielem, vt creditur, ostendisse Cyro regi Persarum Isaiæ librum, seu prophetiam, quæ de ipsomet Cyro facta fuerat, quemadmodum nos sub anno mundi 3517. *numer.* 1. dicemus. Ergo certum est, quod Daniel Babylonicæ captiuitatis tempore libros sacros apud se habebat. Sed & valde item probabile est, plures alios, præsertim Sacerdotes & Prophetas, puta Ezechielem, Aggæum, Zachariam, Malachiam, Iesum filium Iosedec, & huiusmodi alios in captiuitate sua libros sacros ad manus habuisse, atq; ex sanctarum Scripturarum consolatione, captiuitatis afflictiones, & incommoda leuare studuisse, nec non etiam in se alijsq; spem liberationis excitare atque fouere.

5 Sed si nulli extra Ierusalem ante eius excidium, asportati fuissent sacri codices: profecto Ieremias Propheta rerum diuinarum zelantissimus, qui tanto antea templi ciuitatisque ruinam præuiderat, si tantisper de sacrorum voluminum exustione atque interitu dubitasset, tam graui malo quantocius occurrere non omisisset: siue exemplaria eorum alicubi occultando, siue clam eadem transmittendo ad aliquem eorum, qui translati fuerant à Salmanasaro in Assyrios, vel à Pharaone Nechao in Ægyptum cum Ioachaz filio Iosiæ, aut à Nabuchodonosor in Babyloniã cum Ioakim filio Iosiæ, aut cum Iechonia filio Ioakim. Si enim idem Ieremias adeo diligens & accuratus fuit in eruendis, seu ab incendio præseruandis, ac tuto loco reponendis, tabernaculo, arca, altari, igne sacro, ac ceteris eiusmodi rebus, ad exteriorem illum typicumque Dei cultum pertinentibus, quemadmodum nos sub anno præcedenti *numer.* 4. diximus, & infra etiam *numer.* 8. dicemus: Quis dubitet, quin longe diligentior atque solicitior fuisset, in abscondendis ac reseruandis sacris voluminibus, quæ spiritu sancto edoctus, plene intelligebat vtiliora fore, ac magis necessaria ad salutem animarum, verumque ac spiritualem Dei cultum, in cordibus hominũ, perpetuis futuris temporibus inserendum ac prouehendum, quam prædictæ res essent, quas proculdubio aliquando deficere antiquarique oportebat. Certe si hoc vllo miraculo commode potuerunt libri sacri Ieremiæ temporibus ab incendio præseruari, non video, ad quid ponenda sint miracula absque necessitate. Itaque, quod aiunt de sacrorum librorum restitutione, per Esdram facta, probabilius videtur non tam miraculo, aut diuino memoriæ beneficio, vt citati Auctores existimarunt, fuisse peractum, quam alio quodam modo: Siquidem ex paulo ante dictis oportet ipsum Esdram, non in Iudæa aut Ierusalem, sed in captiuitate sua diuinas didicisse literas, & consequenter ibidem sacros habuisse codices; quos credibile non est, eum aliquando penitus perdidisse, ita vt solo memoriæ beneficio illos denuo reparare ei opus fuerit. Duo autem occurrunt modi reparationis sacrorum librorum ab Esdra factæ, satis probabiles: Alter est, quem nos edocuit sanctus Athanasius *in Synopsi* his verbis: *Narratur & hoc de Esdra: Cum libri sacri per incuriam populi, & diuturnam captiuitatem perirent, ipsum, cum esset vir industrius, & lector perdiligens, verique ac recti studiosissimus, eos omnes libros apud se custodiuisse, & postea eos in commune protulisse, atque ita ab interitu quodammodo vindicatos conseruasse.* Hæc Athanasius. Alter modus est similis ei, de quo legimus 2. *Machab. capit.* 2. *versicul.* 13. vbi traditur, quod Neemias, & similiter post plures annos Iudas Machabæus, conquirentes & congregantes de regionibus, in quibus dispersi fuerant, sacros libros, sacram instruxerunt bibliothecam. Sed illud amplius ab Esdra præstitum creditur, quod non solum plures tum pene deperditos conquisierit, verum etiam fere omnes à multis iam pluribus in locis corruptos ac labefactatos, vt ipse erat in lege doctissimus, diuino actus spiritu, correxerit, emendatosque & in eum, qui vsq; nunc habetur, ordinem redactos, postea ediderit. Qua de re nos plenius sub anno mũdi 3610. *num.* 15. *vsque ad* 22. agemus. Nunc ad historiæ continuationem redeamus.

Libri sacri quomodo ab interitu præseruati.

Factum est autem, cum discessisset Nabuzardan de Ierusalem, venissetque in Rama, vt inter captiuorum multitudinem, quam secum ducebat in Babylonem, inuentus quoque fuerit Ieremias Propheta vinctus catenis: siue quia, quod mandauerat Nabuzardan, quando tulit eum de vestibulo carceris, nimirum vt liber dimitteretur, officialium incuria, aut inobedientia, executioni mandatum non fuisset: siue, quod magis reor, quia quantumuis dimissus, nihilominus præ nimia militum libertate, vt fit, ab ipsis postea inuentus, iterum captus, & in vincula coniectus, atque cum ceteris captiuis abductus esset. Itaq; vt primum hoc peruenit ad aures ipsius Nabuzardan, confestim tollẽs eum de medio captiuorum, & cum eo humaniter admodum alloquutus, liberum cum cibariis & munusculis ad Godoliam remisit, *Ierem. capit.* 40. *versicul.* 1. *vsque ad* 6. Quo in loco tametsi nulla fiat mentio Baruch eius Scribæ, ex his tamen, quæ dicuntur *Ierem. capit.* 43. *versicul.* 3. *&* 6. constat, ipsum quoque Baruch relictum fuisse in Iudæa, ibidemq; aliquantisper mansisse cum Ieremia: deinde simul ambos cum ceteris Iudæorum reliquiis profectos esse in Ægyptum, vt infra *numer.* 10. dicetur. Sed & admodum probabile est, nonnullos quoq; alios viros Deum timentes, & Prophetæ deuotos, vel etiã cognatos, id est, de genere Sacerdotali in gratiam Ieremiæ, & ad preces eius, cum ipso pariter à Nabuzardan fuisse dimissos, quorum postea auxilio & opera credimus eundem Prophetam transtulisse Tabernaculum & Arcam cum ceteris rebus sacris in monte Nebo, quemadmodum infra *num.* 8. dicemus. 6

Ieremias captiuus liber dimittitur.

Baruch in Iudæa liber relictus.

Ceterum Ieremias miseratus eorum, qui ducebantur captiui in Babylonem, cum eos nõ posset amplius coram, quæ ad salutem ipsorum pertinerẽt, docere, non destitit confirmare eos, quantum potuit, per Epistolam illam, nimirum cuius exemplar nobis reliquit Baruch in cap. prophetiæ suæ postremo registratum, vt ex initio dicti capitis patet: In qua Epistola hortatur eos, ne legem Dei à cordibus suis vnquã amouerent, & ne ad idola Babyloniorum declinarent, timerentve ea, quoniam nihil aliud essent, nisi muta quædam, & insensibilia simulacra, quæ nec sibi, nec aliis prodesse obesseve possunt, vt pluribus ibidem Propheta demonstrat. Huius etiam Epistolæ meminisse videtur Auctor *libr.* 2. *Machab. capit.* 2. *versicul.* 2. Verum quia in memorata Epistola *versicul.* 2. protestatur Propheta captiuis, quod in Babylone mansuri erant annis plurimis, & longis temporibus, vsq; ad generationes septem: Quæri potest, 7

Ieremias per Epistolam hortatur captiuos ne ad idola declinent.

Quomodo Iudæi manserint captiui vsque ad septem generationes.

quomodo id consonet cum eo, quod idem Ieremias non semel prædixerat, Babylonicam captiuitatem annis tantum septuaginta duraturam: Et ratio dubitandi est, quoniam licet generationis nomen varie admodum à Scriptoribus vsurpari soleat, vt multorum testimoniis demonstrat Pererius *super Daniel. capit.* 9. Constat tamen, magis proprie accipi debere, vel pro communiori hominis ætate, quæ plerunque septuaginta vel octuaginta annis, quemadmodum *in Psalm.* 89 *versicul.* 10. legimus, concluditur, vel iuxta S. Augustinum *super Psalm.* 104. pro eo ætatis tempore, quo quis communiter ad generandum aptus efficitur, quod vt minimum anno vitæ decimo quarto, seu decimo quinto, ordinarie autem circa vigesimum contingit. Patet autem septem generationes vtrolibet modo sumptas, longe plusquam septuaginta annos complecti. Ad hoc quæsitum allegatus Auctor in Danielem, post redargutas Carthusiani responsiones, respondet ipse tripliciter. Primo, illud, *septem*, sumendum esse indefinite, ac si dictum esset, *vsque ad multas generationes*, sicuti sumitur *Leuitic. capit.* 23. *versicul.* 28. *Corripiam vos septem plagis*, id est, multis: Et *Prouerb. capit.* 24. *versicul.* 16. *Septies cum cadet iustus*: hoc est, multoties. Quæ responsio, tametsi possit admitti, videtur tamen nimis generalem & indeterminatam facere propheticam hanc prædictionem. Altera eiusdem responsio est, Prophetam in citata Epistola non loqui de captiuitate Sedeciæ, quæ non excessit annos septuaginta, sed de transmigratione Iechoniæ, quæ diuturnior fuit. Nam ibidem, inquit, refert Baruch, illam Ieremiæ Epistolam scriptam fuisse ad Iechoniam, & ad Iudæos, qui cum eo abducti fuerant. Sed pace tanti viri dixerim, nullibi apparet, Epistolam Ieremiæ à Barucho relatam, Iechoniæ fuisse directam, vt patere poterit legenti totum Baruchi cap. 6. in quo eadem Epistola refertur: Quin potius ex eiusdem capitis initio, nimirum ex illis verbis: *Exemplar Epistolæ, quam misit Ieremias ad abducendos captiuos in Babyloniam &c.* Et paulo post: *Propter peccata, quæ peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captiui, &c.* manifeste apparet, eam esse datam iis, qui tum abducebantur, vel abducendi erant: sicuti è conuerso illam, quæ describitur *Ierem. capit.* 29. ex eiusdem capitis initio constat, fuisse transmissam iis, qui iam ex multis annis transmigrauerant. Oportet igitur Pererium æquiuocasse, accepisseque Epistolam, quæ habetur *Ierem. capit.* 29. pro ea, quæ refertur Baruchi cap. 6. Illa enim vere directa fuerat Iechoniæ, & concaptiuis eius: hæc vero tradita fuit iis, quos traducebat Nabuzardan in Babylonem, vt dictum est. Præterea Iechoniæ captiuitas non fuit longior captiuitate Sedeciæ, nisi annis vndecim. Atqui hæc additio non tanta est, vt possit septem conficere generationes. Tertia denique responsio erat, septem illas generationes esse quidem referendas ad captiuitatem in fine regni Sedeciæ factam, verum non respicere ad terminum primæ solutionis eius per Cyrum factæ, sed ad alium, nempe ad septimum illius Artaxerxis annum, qui remisit cum Esdra magnam Iudæorum multitudinem in Iudæam. Et hanc responsionem tanquam ceteris meliorem, recipiendam putamus, quoniam sicuti (quemadmodum etiam adnotauit B. Theodoretus *in capit. Daniel.* 9.) constat, Iudæos pluribus vicibus, ac veluti per partes, in captiuitatem fuisse abductos: ita etiam plures in patriam esse remissos, videlicet semel à Cyro, & bis à memorato Artaxerxe, qui plures cum Esdra, deinde alios multos cum Neemia in Iudæam remisit, vt suis locis dicetur. Quamuis enim nos à captiuitate Sedeciæ ad septimum prædicti Artaxerxis annum, non annos centum septuaginta, vt Pererius existimat, sed tantummodo centum quinquaginta intercessisse putemus, vt videre est in tabulis: hæc tamen summa inter prædictas septem generationes recte commodeque dispertiri posse videtur, sumpto nimirum generationis vocabulo, pro viginti circiter annorum ætate, circa quam communiter omnes ad gignendam prolem idonei esse solent.

8 Puto à Ieremiam statim ac liber à Chaldæis dimissus fuit, antequam iret ad Godoliam in Maspha: Dei motu rediisse in Ierusalem cum paucis viris, qui secum dimissi fuerant, vt ipsorum auxilio inde tolleret tabernaculum, & Arcam Dei. Verum vt vidit templum illud, quod fuerat in admiratione cunctis gentibus, exustum & dirutum, vrbemque totam desertam atque desolatam, grandia de imo pectore traxisse suspiria, & magnos præ nimia cordis mœstitudine eiulatus continere non valens, sedisse ibi aliquantulum, atque largiter fleuisse, ac deplorasse ciuitatis ruinam, canens super eam lugubre illud carmen, quod in libello Threnorum seu lamentationum legitur, quemadmodum ibidem ex initio eius apparet: Et postea deuote admodum orasse ad Dominum in ea oratione, quæ in calce eiusdem libelli descripta est: Demum perexisse ad locum, in quo (vt sub præcedenti anno mundi *num.* 7.4. dictum est) priusquam caperetur ciuitas, tabernaculum & Arcam, aliaque eiusmodi è templo sublata, ne postmodum à Chaldæis contaminarentur, absconderat, tulisseque inde omnia, eademque in montem Nebo asportasse, atque ibidem in secretissima quadam spelunca abdidisse, ipso speluncæ ostio quam diligentissime obstructo. Erat autem Nebo mons ille trans Iordanem in terra Moab positus, de quo quondam Moyses, paulo antequam moreretur, iubente Domino, contemplatus est vniuersam terram promissionis, vt sub anno mundi 2583. *num.* 31. dictum est. Sane Ieremias, cum aduertisset, quosdam affectasse notare locũ, in quo prædicta reconderat, reprehẽdit eos, & protinus hac occasione arrepta prophetauit, ignotũ fore locũ illum, donec reduceret Dominus de captiuitate Iudæos, & denuo templum reædificari concederet. *Tunc enim*, inquit, *& non prius manifestabuntur, quæ nunc occultauimus, & cum primum in templum reportata ac reposita fuerint, apparebit cunctis videntibus gloria Domini super sacrificia in nube & igne, sicuti Moysi ac Salomonis temporibus.* Quæ omnia breuiter referuntur 2. *Mach. capit.* 2. *versicul.* 4. *vsque ad* 13. Et hæc Ieremiæ prophetia ad vnguem impleta fuit in diebus Neemiæ, vt infra suo loco dicemus.

Ieremias deplorat ruinam Ierosolymæ ac templi.

Abscondit Tabernaculum, & in eo contenta, in monte Nebo.

9 His peractis Propheta venit ad Godoliam habitantem in Masphath. Videtur autem prima fronte hanc Masphath siue Maspha non esse illam huius nominis vrbem, quæ erat in regno Iudæ, non procul à Gabaa Beniamin & Rama, de qua legimus 3. *Reg. cap.* 15. *versicul.* 22. quod Asa Rex Iuda, deturbato Baasa Rege Israel ab ædificatione vrbis Rama, ex eadẽ materiis ædificauit Gabaa & Maspha: sed aliam existẽtem in terra Maspha ad radices montis Hermon, vt dicitur *Iosu. capit.* 11. *versicul.* 3 quia hæc erat in finibus terræ Chanaan, & quasi in via euntibus de Israel in Babyloniam; & ideo videtur credi posse, quod Godolias ibi manere elegisset, vt commodius posset respondere Chaldæorum literis ac præceptis, quæ ad Iudæos mittebantur, quemadmodum ipsemet testatur *apud Ierem. c.* 40. *ver.* 10. Veruntamen oppositum euidenter colligitur *ex Ierem cap.* 41. *versic.* 5. *vsque ad* 10. vt numero sequenti explicabimus. Porro Iudæi omnes, qui de manu Chaldæorum aufugerant, & dispersi erant per regiones Iudeæ, & Moabitarum, & Ammonitarum, & Idumæorum, vt audierunt, quod Godo-

Godolias præfectus Iudææ à rege Babylonis vbi habitaret.

lias con-

ltas constitutus esset à Rege Babylonis Dux populi ab eodem in Iudæa relicti, vndique confluxerunt ad eum: Quibus ille iurauit, bene cum eis actum iri, si seruire Regi Babylonis non recusarent, manentes singuli in vrbibus suis, sub regimine ipsius Godoliæ. Itaque his atque huiusmodi verbis animati, manserunt vnusquisque in ciuitate sua, & collegerunt fructus eiusdem anni vberrimos, vinum scilicet & messem multam nimis. Erat autem inter Iudæos, qui venerant ad Godoliam, vnus nomine Ismael, qui cum esset de semine Iudæorum regio, indigne ferebat, Godoliam cunctis Iudæis fuisse prælatum. Hunc ergo Baalis Rex Ammonitarum cum esset hostis Chaldæorum, clam misit ad perdendum Godoliam. Quod vt innotuit ceteris Iudæorum primatibus, reuelarunt insidias ipsi Godoliæ, volebatque Ioanan filius Caree præuenire, & secreto interficere Ismaelem: Sed prohibitus est à Godolia, qui bene monentes audire recusans, mox incredulitatis suæ pœnas exsoluit, *4. Reg. cap. 25. ver. 22. vsque ad 25. & latius Ierem. cap. 40. ver. 6. vsque ad finem capitis.*

10 *Godolias occiditur, & quando.* Eodem anno, mense, vt arbitror, anni sacri septimo, qui erat anni regni Nabuchodonosor decimi noni, & Babylonicę captiuitatis primi, mensis tertius, venit Ismael dolose cum decem viris in Maspha ad Godoliam, nihil mali ab eo suspicantem, qui cum eũ benigne excepisset, ac simul cœnasset, inopinato surgens cum suis Ismael improuidum necauit Godoliam, & quotquot tam de Iudæis, quam de Babyloniis reperti sunt cum eo. Accidit autem altera die, priusquam vulgatum esset facinus, vt religionis ergo venirent octoaginta viri de Sichem, & Silo, & Samaria, squalentes, rasi barba, & scissis vestibus, portantes thus & munera, vt offerrent ea in domo Domini, hoc est, in Ierusalem. *Ismael interficit venientes offerre in Ierusalem.* Iis de Maspha occurrit Ismael, & ipse plorans, seu plorare simulans, & cum inuitasset venientes, vt aliquantisper diuerterent ad salutandum Godoliam, perduxit eos in Maspha, atque in medio ciuitatis omnes interfecit, decem duntaxat exceptis, quod pro animabus suis thesauros in agro absconditos eidem ostendere spospondissent: occisorum vero cadauera proiecit in lacum seu fossam, quam ibidem olim fecerat Asa Rex Iuda, quando bellum gerebat aduersus Baasa Regẽ Israel. *Ier. c. 41. versicul. 1. vsque ad* 10. Ex quibus aperte patet, quod hæc Maspha, in qua habitabat Godolias, proculdubio erat illa, quam olim reædificauerat Rex Asa: Et nullatenus potuit esse illa, quæ ad radices montis Hermon iacebat, vt præcedenti numero dicebamus: siquidẽ illa non erat posita inter Samariam & Ierusalem, sed in finibus terræ Chanaan, ad quem locum Asa bellum gerens cum Baasa, nunquam peruenire potuit, nedum in eo fossas agere. Ceterum Ismael non contentus tot tantasque cædes egisse in Maspha: *Ismael captiuum ducit populum reperlum in Maspha.* captiuum quoque duxit reliquum populum, qui in eadem vrbe remanserat, & filias regis Sedeciæ, quas Nabuzardan Godoliæ commendauerat: Cumque pergeret Ismael cum omni præda, quam fecerat ad terram Ammonitarum; Ecce Ioanan filius Caree, & reliqui Duces bellatorum cum eo, vt audierunt, quæ fecerat Ismael, conuocato reliquo populo, confestim insequuti sunt eum, quem cum prope Gabaon inuenissent, ille relictis omnibus, cum octo duntaxat viris festinus aufugit: *Ioanam fugato Ismaele ducit populum in Ægyptum.* Ioanam vero cum populo, qui secum venerat, cunctos reduxit captiuos, veneruntque simul omnes in Chanaan prope Bethlehem, animo transeundi ad Ægyptios propter metum Chaldæorum: Verebantur enim, ne cum audirent, occisum fuisse à Iudæis Godoliam, grauiter in ipsos animaduerterent. Cum autem super hac re prius consuluissent Dominum per Ieremiam Prophetam, illeque per eundem respondisset, nihil eos mali à Chaldæis passuros, si in Iudæa permansissent: quin potius certo scirent, si in Ægyptum transfugissent, se fame, gladio ac pestilentia perituros: his nihilominus minime obstantibus, contra expressum Domini pręceptum, maluerunt vnanimiter ire in Ægyptum, ducentes secum omnem populum, quem reliquerat Nabuzardan in Iudęa: Sed & Baruchum quoque ac Ieremiam cum ipsis proficisci coegerunt. Vt autem Ieremias peruenit in Thaphnis, prophetauit, venturum regẽ Babylonis ad terram Ægypti, & positurum thronum suum in porta domus Pharaonis, & percussurum terram Ægypti, ac idola eius vastaturum. *Ieremias in Ægypto prophetat contra Pharaonem.* Quę omnia fusius describuntur *Ierem. capit. 41. vsque ad 44.* Puto autem, hunc aduentum regis Nabuchodonosor in Ægyptum esse illum, de quo infra nos sub anno mundi 3451. *numer.* 4. agemus, dicemusque inde abductos fuisse Iudæos, qui ibidem aufugerant. Sed & contra easdem Iudaici populi reliquias prophetauerat etiam Isaias *in toto propheticorum cap. 30. & circa initia capitis sequentis.* De cetero, ob memoratam Godoliæ cędem, fugamq; populi ad Ægyptios indictum postea fuisse Iudęis annuale illud septimi mensis ieiunium, cuius meminit Zacharias Propheta *cap. 8. ver.* 19. communior Doctorum opinio est, & ex ipsomet eorundem Hebręorum Kalendario, quod eandem dicti ieiunii caussam sub die tertia eiusdem mensis adducit, comprobatur. *Caussa ieiunij septimi mensis apud Hebræos.*

Eodem anno, qui erat transmigrationis Iechonię duodecimus, vt patet in tabulis, die quinta mẽsis decimi, anno anni sacri tunc currentis, venit ad Ezechielem in Babylonia vnus de terra Iuda, qui nunciauit ei, quæ die præcedenti eidem Prophetę reuelauerat Dominus, tunc iam vastatam esse Ierosolymam à Chaldæis, & quod Iudęi, qui relicti fuerant, vt in ruinis incensæ vrbis habitarent, cum pœnitentiam potius agere debuissent super his, propter quæ illa eis calamitas tam grauis euenerat, è contrario semetipsos vana spe decipiebant, dicentes: Quod si Abraham ipsorum pater, cum vnus tantum esset, terram promissionis sibi posterisque suis à Deo datam, possidere habitatoribusque replere valuit; multo magis ipsi, qui plures erant, idipsum denuo præstare poterant. 11 *Nunciatur Ezecheli euersio Ierusalem.* Contra quos prophetauit Ezechiel, subiungens, quod Abraham, tametsi solus, quia fuit fidelis, possedit terram illam: At vero ipsos quantumuis plures existerent, quoniam infideles & increduli, & inobedientes erant Domino, comedentes in sanguine, & idola colentes, nec non homicidia, adulteria, aliaq; eiusmodi scelera perpetrantes, propterea non solum non possessuros terram patribus suis repromissam, sed potius gladio, & pestilentia, & à bestiis fore consumendos, terramq; illam in solitudinẽ esse redigendam. *Prophetat Ezechiel contra reliquias populi Iudaici.* Ex quibus apparet, post necẽ Godoliæ non omnes Iudęos Ierosolymis à Nabuzardan relictos aufugisse in Ægyptum, sed aliquos ipsorum mansisse in Ierusalem, quemadmodum ex infra sub anno mundi 3451. *num. 1. & 3.* dicendis clarius apparebit. *Et contra captiuos in Babylonia.* Prophetauit deinde idem Ezechiel aduersus Iudęos in Babylonia commorantes, eo quod audirent verba eius, & nihil eorum, quæ facienda esse intelligebant, executioni mandarent. *Ezech. cap. 33. ver. 21. vsque ad finem capitis.*

Eodem anno, die prima mensis duodecimi, idem Propheta vaticinatus est contra Pharaonem, prædicens, quod tametsi esset adeo fortis & potens, vt merito Leoni Draconique posset comparari: nihilominus tam grauiter à Rege Babylonis erat conterendus, vt multi Reges videntes ruinam eius, in stuporem essent adducendi. *Ezechiel. capit. 32. versicul. 1. vsque ad 17.* 12 *Et contra Pharaonem.*

Et contra alias nationes.

13 Eodem quoq; anno die prædicti mensis decima quinta, prophetauit ipse Ezechiel aduersus plures alias nationes, videlicet Assyrios, Ælamitas, Mosochos, Tubalæos, Idumæos, & Principes terræ aquilonaris, quod scilicet cum Ægyptiis ipsi quoque vastandi essent, *Ezechiel. cap. 32. versicul. 17. vsque ad finem capitis*, & ibidem addit, quod ex ipsorum pariter interitu Pharao aliquod miseriarum suarum leuamen erat percepturus, iuxta id, quod vulgo dici solet: *Solatium est miseris, socios habere pœnarum.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3448.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 2.

Ieremias prophetat contra idola Ægypti.

1 ANno proximo probabile est, acta esse in Aegypto, quæ de Ieremia scribit S. Epiphanius *in vita eius*, nimirum quod ipse prophetauit, exhibuitq; Sacerdotibus Aegypti signum, dicens: Oportere cuncta eorum simulacra concidere, simulq; manu facta omnia (subaudi idola, eorumque templa & aras) in præceps dari: idque tunc futurum, quando in Aegyptum veniret cum suo infante virgo enixa Deo similis. Quod postea re vera impletum fuisse, nos sub anno mundi 4051. *num.* 20. ostendemus.

Arguit Iudæos in Aegypto reginæ cœli sacrificantes.

2 Puto etiam per idem tempus graues illas accidisse contentiones, quæ *in toto Ierem. capit.* 44. describuntur, inter ipsum videlicet Ieremiam, & Iudæos in Aegypto existentes, ipso nimirum Propheta non cessante eos arguere, acriterque admodum increpare de idololatriis eorundem abominationibus: Illis vero è contrario non cessantibus eidem resistere & contradicere, palamque profiteri, velle se per omnem modum reginæ cœli sacrificia offerre, quemadmodum ibidem videri potest. Quid autem reginæ cœli nomine intelligerent, iam sub anno mundi 3338. *numer.* 1. dictum est, quod Lunam tali appellatione signabant. Quanquam non desunt, qui magis planetam Veneris, seu, vt vulgo dicitur, stellam dianam indicari contendant, quod ea ceteris splendidior pulchriorque sideribus appareat, tum mane, quando Lucifer, vt stella matutina, tum vespere, quando hesperus dici solet. Sed quod prius diximus, multo probabilius videtur, vt scilicet, quemadmodum recte Sol rex, sic Luna regina, & astra militia cœli dici consueuerint. Denique videns S. Propheta Ieremias, se suis monitionibus nihil proficere, & Iudæos obfirmatiores esse in malum; contestatus est eis, quod propterea perituri essent gladio & fame. In cuius rei signum adiicit: Quod cum viderent Pharaonem Ephree, qui tum regnabat in Aegypto, tradi in manus inimicorum eius, & in manu quærentium animam illius, scirent vtiq; breui quoq; implendum fore vaticinium, quod contra ipsos protulerat.

Ieremias prophetat contra Iudæos in Aegypto existentes, & contra Pharaonem Ephree.

Quid sit regina cœli.

Quomodo impletum sit hoc Ieremiæ vaticinium.

3 Sane hoc Ieremiæ vaticinium, quod suum omnino sortitum sit effectum, ambigere nemo debet. Sed quomodo postea impletum fuerit, dubitari potest. Quia si iste rex, quem Scriptura sacra vocat Ephree, idem fuit, qui apud Herodotum appellatur Apries, quemadmodum sentit Genebrardus *libr. 2. suæ Chronologiæ*, vbi agit de Nabuchodonosor; certe de dicto Apries idem Herodotus *libr. 2. non valde procul à fine* scribit, quod cum aduersus Cyrenæos pugnans cladem accepisset, Aegyptii, qui ab ea euaserant, existimantes, se à rege vitro in apertam perniciem dimissos, ab eo ingenue desciuerunt. Ad quos sedandos ac reducendos misit Apries Amasim, qui ab illis declaratus rex mouit contra Apriem exercitum, eumque prælio victum, viuum in potestatem redegit, & cum aliquantulum apud se honeste habuisset, tandem incusantibus Ægyptiis, quod suum ipsorumq; inimicissimum aleret, eum illis tradidit, à quibus illico strangulatus est. Sic ex Herodoti historia videtur Ieremiæ vaticinium fuisse impletum. Aliter vero ex Iosepho & B. Hieronymo. Quorum alter 10. *Antiq. capit* 11. alter *super Threnorum capit.* 4. scribit, quod Nabuchodonosor anno regni sui vigesimo tertio, nimirum post præfatam prophetiam circiter tertio, subacta Cœlesyria aliisque prouinciis, hostiliter ingressus est Ægyptum, occisoque, qui tunc regnabat, rege, & alio rege constituto, repertos ibi Iudæos rursum captiuos Babylonem abduxit. Vnde dubium relinquitur, num Pharao Ephree ab Amaso per Aegyptios fuerit interfectus, an à Nabuchodonosor. Et quidem si ab Amaso, vt tradit Herodotus, vtique oportet, iuxta relatam Iosephi, ac B. Hieronymi historiam, ipsum postea Amasum à Nabuchodonosor fuisse occisum. Atqui id non videtur congruere cum historia Herodoti, qui ibidem deinceps multa de Amaso prosequitur, tanquam qui multo postea tempore regnauerit. Neque cum Genebrardo, qui *libr.* 1. *suæ Chronologiæ* tradit, à Nabuchodonosor non Amasum fuisse interfectum, sed regi interfecto suffectum. Quid igitur? certe necessario dicendum est, vel alteram ex adductis historiis esse falsam, vel si volumus vtramq; saluare, coniectandum videtur, vere Amasum illum, qui regnum Apries, seu Ephree occupauerat, ipsumq; Aegyptiis strangulandum tradiderat, postea à Nabuchodonosor fuisse interemptum, & filium eius eiusdem nominis, ab eodem Nabuchodonosor pro patre subrogatum ea lege, vt eidem deinceps fideliter deseruiret. Et tunc Iudæos ab ipso Nabuchodonosor partim fuisse interfectos, & partim in captiuitatem abductos: sicque intercessisse aliquod tempus, putà annum vnum aut alterum, inter obitum Pharaonis Ephree, & Iudæorum calamitatem à Ieremia prophetatam, ita vt (quemadmodũ diserte Propheta prænunciauerat) dicti regis infortunium bene potuerit esse signum indubitatum mox secuturæ Iudæorum infelicitatis. Hæc si vera sunt, oportet ea, quæ Herodotus de vno tantum Amaso scribit, partim patri, & partim filio esse attribuenda.

Sed vt ad Ieremiam redeamus, credibile est, ipsum 4
cum sancto accensus zelo in memoratis populi increpationibus constantissime perseueraret, non multo post (vt infra *numer.* 6. probabiliter ostendemus) ibidem, hoc est, in Taphnis à populo suo (quemadmodum Sanctus scribit Epiphanius) lapidibus obrutum occubuisse. Qui dum vixit, legem Dei prædicare nunquam destitit coram regibus, & principibus, & Sacerdotibus, & omni populo, & posteaquã pro eadem Dei lege vincula, carceres, aliaque multa perpessus est mala, tandem etiam mori non recusauit. Propterea de ipso dicitur *Ecclesiastici cap. 49. versic. 9.* quod *male tractauerint illum, qui à ventre matris consecratus est Propheta, euertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renouare.*

Ieremias à populo suo interimitur.

Verum enimuero sanctus iste vir & Sacerdos non 5
solum prophetiæ dono, sed etiam singulari quadam vitæ sanctitate claruit. Fuit enim (vt paulo ante dicebamus, & ipsemet initio suæ prophetiæ testatum reliquit) eximio Dei priuilegio, quod admodum paucis concessum legimus, in ipso matris vtero sanctificatus, & (vt ait B. Hieronymus *in Præfatione libri ipsius Ieremiæ*) virginitate sua Euangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicauit, & vaticinari exorsus est puer. Insuper Ecclesiam quoque Dei plurimis, iisdemque sanctissimis scriptis illustrauit, quorum alia

Ieremiæ laudes.

in sacro Bibliorum volumine, vsque hodie registrata habemus, alia in eisdem sacris libris memorata. Primi generis sunt, liber prophetiæ eius, quinquaginta duobus capitibus distinctus, & liber Threnorum seu lamentationum, quas, vt *numer.* 8. dictum est, planxit super desertam desolatamque Ierosolymam, quatuor alphabetis comprehensus. Epistolæ item duæ ad captiuos in Babyloniam transmissæ, quarum altera in prophetiæ eius capit. 29. inserta est, altera ad calcem libri Baruch apposita. Qui liber etiam à plerisque eiusdem Ieremię fuisse creditur: quandoquidem veteres Patres passim illum citant sub nomine Ieremiæ, vt docet Cardinalis Bellarminus *libr. 1. de verbo Dei, capit.* 8. *Quæ*, inquit, *caussa est, cur Concilia antiqua & Patres non posuerint Baruch nominatim in Canone: quia nimirum hunc librum partem esse iudicabant vaticiniorum Ieremiæ.* Potuit autem liber ille communiter Barucho adscribi potius, quam Ieremiæ: quoniam eum fortassis ipse Baruch non, vt alias solebat, ipso Ieremia dictante, sed post Ieremiæ obitum, prout se ab illo audiuisse recolebat, conscripserit. Constans quoque plurimorum magni nominis Auctorum sententia est, libros Regum, duos nimirum posteriores, (nam de duobus prioribus, iuxta Hebræorum traditionem à Rabano Mauro *libr. 2. De Clericorum Institutione capit.* 54. relatam, primam partem scripsit Samuel, sequentem vero Dauid) ab ipso Ieremia fuisse compilatos, partim ex his, quæ ipse viderat, partim etiam ab his, qui Annales, aut Diaria, seu verba dierum Regum Iuda & Israel conscripserant, ad quos sæpe lectorem remittit illis verbis toties repetitis: *Reliqua autem, quæ fecit, &c. nonne hæc scripta sunt in libro Dierum.* Qui quidem Annalium scriptores interdum ipsi quoque multa supponunt ab aliis prius scripta, quemadmodum colligi potest ex 2. *Paralipomen. capit. 9. versicul.* 29. vbi dicitur: *Reliqua autem operum Salomonis priorum & nouissimorum scripta sunt in verbis Nathan Prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis: In visione quoque Addo Videntis contra Ieroboam filium Nabat:* Quorum libri hodie neque apud Hebræos, neque apud Græcos aut Latinos reperiuntur. Quod si quis prædictis obiciat, Iechoniæ subleuationem de carcere, factam ab Euilmerodach, proculdubio multis post Ieremiæ obitum annis contigisse, nimirum anno transmigrationis eiusdem Iechoniæ trigesimo septimo; & tamen descriptam esse sub finem libri quarti Regum per modum historiæ: Ergo non potest dici Ieremias illius libri Auctor extitisse: Responderi potest, id vel prophetico spiritu præuisum, & ad maiorem euentus confirmationem, tanquam quid præteritum, historice fuisse descriptum: Sic enim interdum solent Prophetæ, *qui*, (vt ait B. Chrysostomus *super Psalm.* 43.) *omnia tempora percurrunt præterita, præsentia & futura*: Vel melius, vt communiter creditur, particulam illam postea à Barucho fuisse additam: Vel potius ab Esdra, qui, vt sub anno mundi 3610. *numer.* 19. dicemus, aliquot eiusmodi additiones libris sacris fecisse putatur. Et sic eadem de caussa videtur esse dicendum de his, quæ in postremo Ierem. capit. habentur, *à ver. 30. vsque ad finem capitis.* Quibus non obstantibus, nemo est, qui dubitet, librum illum à Ieremia fuisse conscriptum.

Ieremiæ libri.

6 Secundi generis libri Ieremiæ sunt lamentationes, quas fecit in funere Regis Iosiæ, quarum fit mentio 2. *Paralipomen. capit. 35. versicul.* 24. his verbis: *Mortuusque est Iosias, & sepultus in mausoleo patrum suorum, & vniuersus Iuda & Ierusalem luxerunt eum, Ieremias maxime, cuius omnes Cantores atq; Cantatrices, vsque in præsentem diem lamentationes super Iosiam replicant, & quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum est in lamentationibus.* Harum quoque lamentationum meminit Iosephus *libr. 10. antiq. capit.* 6. vbi eas temporibus suis adhuc extitisse testatur. Quamuis autem non desint, qui per has lamentationes putent debere intelligi postremam illam Threnorum partem, quæ sub quarto vltimoque alphabeto connectitur, propter illa verba, quæ ibidem *versicul.* 20. habentur: *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus, in vmbra tua viuemus in Gentibus*: Quæ verba putant accipienda de rege Iosia ac morte eius: Conuenientius tamen videntur debere accipi de rege Sedecia, qui re vera captus fuit cum populo Ierosolymitano, cuius calamitatem & interitum deplorat Propheta in toto suo Threnorum libro, vt dictum est. Ediderat etiam Ieremias volumen aliud, Baruchi notarii sui manu descriptum, quod continebat omnia mala, quæ ventura erant templo, ciuitati, ac toti regno Iudæorum: Verum cum illud impius Rex Ioakim propriis manibus combussisset, alterum protinus iubente Domino, idem Propheta multo copiosius eidem Barucho dictauit. Amborum meminit ipse Ieremias *capit. prophetiæ suæ* 36. Sed & alium scripsit librum Ieremias, in quo continebatur omne malum, quod venturum erat super Babylonem, quem per Saraiam prophetiæ principem, misit Babyloniam, præcipiens ei, vt eum legeret in Babylone, ac postmodum, alligato saxo, demergeret in Euphraten, in præsagium irreparabilis exterminii eiusdem Babyloniæ. Huius libri fit mentio *Ierem. capit. 51. versicul. 59. vsque ad finem capitis*, &, vt arbitror, quæ ibidem, & in toto sequenti capite continentur, eiusdem libri fragmenta sunt: Sicuti etiam plurima prædicti alterius libri, qui calamitates Iudæis imminentes complectebatur, sparsim in prophetia Ieremiæ inserta reperiri, dubium non est. Denique aliud volumen ab eodem Propheta editum creditur, cui titulus erat, Descriptiones Ieremiæ, quarum breuiter meminit Auctor 2. *libr. Machab. capit. 2. versicul. 1. vsque ad* 13. Ex quo loco colligere possumus, quod in ipsis agebatur de his, quæ post euersam Ierosolymam acta fuerant, & specialiter de legibus, quas transmigrantibus ipse præscripserat: De igne, qui de altari acceptus occulte absconditus fuit in puteo alto & sicco, vt obiter dicitur *in capit. libr. citati 1. versicul.* 19. De tabernaculo, arca, & altari thymiamatis, in spelunca montis Nebo occultatis: De reprehensione facta iis, qui curiose volebant notare locum, in quo prædicta fuerant abscondita: Ac postremo, De prædictione eorum, quæ circa hæc fienda erant post solutam Iudæorum captiuitatem. Ceterum liber ille Ieremiæ adscriptus, quem B. Hieronymus *super Matthæi capit.* 27. à quodam Nazaræ sectæ Hebræo, sibi oblatum fuisse asserit, merito, vt idem sanctus ibidem sentit, inter apocryphos computatur. Et consequenter oportet deceptum esse Originem in eo, quod putauit inde desumptum fuisse ab Euangelista illud: *Appenderunt mercedem meam triginta argenteis.*

7 His itaque multisq; aliis pro gloria Dei exantlatis, Ieremias vir Deo plenus, sanctissimam vitam, sanctissimo gloriosoque fine conclusit, qui cum à suis mala pro bonis recepisset in vita sua, post mortem quoque immemor iniuriæ, ac memor clementiæ, fratrum amator ac populi Israel perpetuo esse non destitit. Hic est enim, qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Ierusalem, quiq; post multa tempora Iudæ Machabæo gladium aureum, munus à Deo detulit, in quo deuinceret aduersarios populi sui, vt dicitur 2. *Machab. capit. 15. versicul. 14. vsque ad* 17. Sed hic si quis quærat de tempore obitus Ieremiæ, dicamus, certi omnino nihil adferri posse, nisi quod oportet ipsum fuisse interemptum intra qua-

De tempore obitus Ieremiæ.

driennium à desolatione Ierusalem: Siquidem (vt sub anno mundi 3451. *numer.* 1. probabitur) constat, Baruchum, qui fuerat eius scriba, circa initia anni à prædicta desolatione quinti, suam scripsisse in Babylone prophetiam. Neque credendum est, ipsum de Ægypto in Babylonem esse profectum, nisi post mortem Ieremiæ, vt sentiunt Lyranus *super cap.* 1. *Baruch.* & alij, adducentes caussam, cur ipse Baruch, mortuo Ieremia, de Ægypto venerit in Babyloniam, nimirum ad consolationem captiuorum ibidem existentium, & quia nouerat, Ieremiam prophetasse contra Iudæos in Ægypto permanentes, vt supra *numer.* 10. dictum est. Propterea, vt primum audiuit circumferri rumores de Nabuchodonosor expeditionem parante aduersus Ægyptum, creditur properasse in Babylonem ad transmigratos ibidem existentes: tum vt se de imminenti periculo liberaret, tum etiam vt aliqua etiam ipsis transmigratis spiritualia impertiri posset adiumenta, quemadmodum ex sub anno mundi 3435. *numer.* 1. dicendis patebit. Licet autem præcise sciri non possit, quonam dicti quadriennii anno interfectus fuerit Ieremias; satis tamen probabiliter videtur posse teneri, quod id contigerit anno decimo tertio transmigrationis Iechoniæ, hoc est, decem circiter mensibus, ex quo cum reliquiis populi Iudaici in Ægyptum descenderat. Non enim credibile est, aut zelantissimum Prophetam, diutius ferre populum pertinaciter idola colentem, aut idololatram impiumq; populum, acerrimas sancti viri obiurgationes longius sustinere potuisse.

8 *De eius sepultura.* Porro *Ieremias* (vt S. Epiphanius in vita ipsius scribit) *iacet eo loco sepultus, quo dudum Pharao habitauerat. Quamobrem Aegyptij postea magna cum religione colebant, vbi pluribus se officiis ab illo adiuuari cognouerunt. Aspides enim, & vndarum belua, quas Nephod appellitant Aegyptij (Latine crocodilos dicimus) eos interimentes, postulatione Ieremiæ beneficio, ex illis finibus sunt profligati, nec tam assiduum furor, quam ex flumine, ratione pari, bestiarum insidia: Quique vel hodie adhuc fideles comperiuntur, eodem in loco supplicare consueuerunt: Et sumpto puluere, morsibus assiduum medentur: fera quoque aquarum hinc aufugerunt.* Hæc S. Epiphanius. Ex quibus patet, reiiciendam esse prorsus illam plurimorum veterum scriptorum opinionem, ac præcipue

Refellitur opinio de Ieremia quod adhuc viuat. Victorini Martyris, qui in *commentariis super capit.* 11. *Apocalyp.* ait, Ieremiam Prophetam nondum esse mortuum, sed adhuc in terrestri paradiso viuere, & inde in fine mundi venturum prædicare pœnitentiam, & ab AntiChristo occidi, vt sit vnus de illis duobus testibus, quorum fit mentio *in allegato Apocalyp. capite.* Parum namque firma sunt huius opinionis fundamenta. Nam quod aiunt, nunquam in sacris libris expressam reperiri mortem Ieremiæ: Quis nesciat, neque de Isaiæ, Danielis, Ezechielis, aliorumve plurium illustrium virorum ac Prophetarum obitu, quicquam in sacra haberi Scriptura, & tamen non inde consequens fieri, eosdem nec dum esse defunctos? Ad illud vero, quod addunt, necessarium esse, veridicum reperiri sermonem Domini, qui *Ierem. capit.* 1. *versicul.* 5. & 10. promisit facere Ieremiam Prophetam in Gentibus: respondet S. Hilarius *can.* 20. *in Matthæum*, dicens, non esse intelligendum Ieremiæ vaticinium, quasi Deus promiserit mittere illum (vt ita dixerim) personaliter ad prophetandum in gentibus: sed quod de gentium factis prophetare deberet. Prædixit enim Chaldæorum victorias contra Israel, & eorum excidium. Quamuis possimus etiam dicere, quod quemadmodum de Christo dictum fuit, *Isaiæ.* 49. *v.* 6. *Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ*: non quia Christus per se ipsum iturus esset ad prædicandum gentibus, sed per Apostolos suos: Ita & Ieremias extitit, estq; nunc quoq; Propheta in gentibus, non per præsentiam, sed per ipsius scripta, quæ nobis reliquit. Et nihilominus certum est, ipsum etiam ad literã fuisse Prophetam in gentibus, quando in Ægypto existens, prophetauit aduersus Pharaonem Ephree, & contra idola Ægypti, vt nos supra *num.* 10. & 14. retulimus.

Eodem anno regni Nabuchodonosor decimo nono, videlicet post tredecim obsidionis annos, vt sub anno mundi 3435. *num.* 1. dictum est, oportet ab eodem rege captam, & euersam fuisse Tyrum vrbem olim in Phœnicia opulentissimam, habitatoribus eius partim occisis, partim fugatis, & ex parte item in Chaldæam traductis, prout diserte prophetauerat Isaias *in toto eius cap.* 23. præsertim vero *ver.* 12. & 13. vbi paulo post subdit: Tyrum ab hoc tẽpore in obliuione mansuram septuaginta annis, id est, vsque ad finem Imperii Babylonici. Et hoc est, quod de Iudæa quoque atque aliis Gentibus regnisque in circuitu eius existentibus, postea etiam prophetauit Ieremias *cap.* 25 *versicul.* 9. & 11. nimirum quod omnes illæ regiones euertendæ erant à Nabuchodonosor rege Babylonis, & seruituræ eidem regi per annos septuaginta: non quia tot annis superuicturus esset Nabuchodonosor, sed vt clarius sese explicat idem Propheta *in capit.* 27. *versicul.* 7. vbi eandem fere prophetiam repetens, ait: quod prædictæ gentes, inter quas expresse etiam nominatur Tyrus, seruituræ erant Regi Nabuchodonosor, & filio eius, & filio filii eius, donec, inquit, veniret tempus terræ eius, id est, tempus visitationis & subuersionis Imperii Chaldæorum. Quod tempus *in citato Ierem. capit.* 25. *versicul.* 12. prædicitur futurum statim post elapsos memoratos septuaginta desolationis, seruitutisve annos. Sed & eundem Tyri interitum post Isaiam & Ieremiam fusius prænunciauit Ezechiel *capit.* 26. *vsque ad* 30. quemadmodum sub proxime allegato mundi anno dictum est. Quod autem Isaias loco citato prædicit, Tyrum elapsis hisce septuaginta annis, in statum pristinum fore restituendam, quomodo postea ad literam impletum fuerit, Græcorum ac Phœnicum historias prodidisse, ex B. Hieronym. asserit Hector Pintus *super Isai. cap. adducto.* 9 *Tyrus capta atque euersa.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3450.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 4.

ANno regni Nabuchodonosor vigesimo secundo, oportet Baruch Prophetam, relicta Ægypto, profectum esse in Babylonem, quemadmodum ex his, quę sub anno mundi 3448. *num.* 4. diximus, & sub anno mundi proximo *nu.* 3. & 4. dicemus, colligi potest. 1 *Baruch pergit in Babylonem.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3451.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 5.

ANno à tempore, quo ceperunt, incẽderuntq; Chaldæi Ierosolymam, quinto, die septima mensis, subintellige primi, Baruch Propheta scripsit legitque coram Iechonia, & reliquis Iudæis in Babylone captiuis secus flumen Sodi conuocatis, & 1 *Baruchi prophetia coram Iudæis in Babylone legitur.*

congre-

congregatis, prophetiam suam, cum magna omniũ commotione. Quomodo autem Iechonias, qui non nisi anno suæ transmigrationis trigesimo septimo dicitur eductus fuisse de domo carceris, potuerit in hoc conuentu reperiri, dicemus infra sub anno mundi 3472. *num.* 1. Porro Iudæi in dicto cœtu audientes Baruchi prophetiam, plorare cœperunt, & ieiunare, & orare in conspectu Domini, vere cognoscentes, atque his, & eiusmodi pœnitentiæ operibus protestantes, quod propter peccata eorum, iuste eos Deus tot tantisque calamitatibus afflixerat, & terra patribus ipsorum repromissa spoliauerat. Denique vt misericordiam coram Domino facilius inuenire possent, facta vltro inter ipsos collecta pecuniarum satis copiosa, redemerunt à Chaldæis partem vasorum argenteorum, quæ fecerat Sedecias Rex, loco aureorum, quæ prius abstulerat Nabuchodonosor cum Iechonia Rege, & postea die decima mensis Siuan, qui erat anni sacri tertius, remiserunt prædicta vasa in Ierusalem, ad Ioakim filium Helciæ Sacerdotem, & ad alios qui cum eo ibidem remanserant, simul cum vasis mittentes tum prædictum Baruchi librum, hoc est exemplar eius, vt eum legerent recitarentque in templo Domini, in die solemni, & opportuno cunctis audientibus; tum etiam reliquam partem collectæ pecuniæ, ad emendas hostias, & thus, aliaque ibidem offerenda pro salute Nabuchodonosor Regis, & Balthassar filii eius, quemadmodum latius describitur *Baruch, cap. 1. v. 1. vsque ad 15.*

Quis sit Balthassar à Baruch memoratus.

2 Sane hunc Balthassar, cuius meminit Baruch, oportet fuisse diuersum ab eo, qui fuit vltimus Rex Chaldæorum, de quo infra suo loco agemus: quia Baruch loco citato haud dubie videtur facere istum Balthassar, primum filiorum Regis Nabuchodonosor, & proximum eius in regno successorem. At vero qui primus, & immediate eidem successit, fuit Euilmerodach, vt nos sub anno mundi 3472. *num* 1. probabimus: Et qui postremo regnauit in Chaldæa Balthassar nomine, non fuit filius, sed nepos dicti Nabuchodonosor, vt colligitur *Ierem. cap. 27. vers. 7.* vbi Propheta prænunciat, in Babylonia, post Nabuchodonosor, regnaturum filium eius, & subinde filium filii eius, vt sub anno mundi 3429. *num.* 11. dictũ est. Ergo iste diuersus fuit ab illo. Quis autem fuerit ille Balthassar, de quo agit Baruch, incertum est: tametsi cum Pererio *lib. 5. in Danie.* satis probabiliter credi posse videatur, vel eundem fuisse cum dicto Euilmerodach, ita vt fuerit binominis; vel forte melius, fuisse fratrem ipsius Euilmerodach natu maiorem, cui si vixisset post patrem, regni successio debebatur: sed quia obiit ante patrem, propterea patri successit dictus Euilmerodach. De illo quoq; Ioakim filio Helciæ, quem allegatus Baruch indicat tum fuisse Sacerdotem in Ierusalem, cum reliquis populi ibidem relicti, quis natu fuerit, non satis constat; quoniam 1. *Paralip. cap. 6. versic. 13. vsque ad 16.* Helcias dicitur genuisse Azariam, & Azarias Saraiam, qui cum Iosedech filio suo à Chaldæis ductus est captiuus, vt *ibidem*, & *4. Reg cap vltimo, ver. 18.* dicitur. Oportet igitur istum quoque Ioakim, vel fuisse binominem, & eundem cum præfato Azaria; vel ipsius fratrem, patruumque Saraiæ, qui forte quando abducebatur populus in Babylonem, præ senectute, relictus sit cum Godolia, & eadem de caussa, post necem Godoliæ, non potuerit ire cum illis in Ægyptum, sed cum aliis paucis remanserit in Ierusalem. Videtur autem iste Ioackim esse ille, de quo (vt nos sub anno mundi 3322. *numer.* 5. diximus) multo ante prophetauerat Isaias *cap 22 vers. 20. vsq. ad finem capitis* sub nomine Eliacim. Nam & nomen patris consentit: ibi enim ille Eliacim dicitur filius Helciæ; & paulo post fit mentio quorundam vasorum, forte illorum, quæ nos præcedenti numero ad ipsum transmissa diximus: Et constat hæc duo nomina nempe Ioakim, & Eliacim apud Hebræos interdum alterum pro altero vsurpari, vt patet de Eliacim filio Iosiæ, quem Pharao appellauit Ioakim, *4. Reg. cap. 23. vers. 35.* Et certum est, quod qui *Iudith cap. 4. versic. 5.* vocatur Eliachim; idem *cap. eiusdem lib. 15. vers. 9.* appellatur Ioachim.

Quis fuerit Ioakim filius Helciæ.

3 Ceterum ex his quæ supra *num.* 1. retulimus, duo sunt inferenda. Alterum est, quod Ierusalem etsi destructa esset hisce temporibus, non tamen adhuc omnino deserta, & in solitudinem penitus redacta erat; siue quia multi ex his, qui post Godoliæ interitũ, in Ægyptum transfugerant, ad Ieremiæ prædicationem conuersi, ac reuersi essent in Ierusalem; siue item, quia alii de aliis vrbibus Iudæ, & Israel, vel etiã ex montibus, ad quos antea quomodolibet confugientes Chaldæorum furorem euaserant, & ad Godoliam redire neglexerant, ibidem postea paulatim confluxerint: præsertim audientes ibi esse Sacerdotem Domini. Alterum est, necessario supponendum esse, quod quæ loco citato narrat Baruch, acta fuerint, antequam, anno regni Nabuchodonosor vigesimo tertio, qui pariter, vt patet in tabulis, concurrit cum excidii Ierosolymitani quinto, Nabuzardan transtulisset reliquias populi Iudaici de Ierusalem, reliquissetque eam omnino desertam atq; inhabitatã, quemadmodũ numero sequenti dicemus. Quãobrem, ad hæc tempora recte subordinanda, supponere oportet, prædictum annum quintum, de quo loquitur Baruch, non præcise fuisse quintum ab vrbis templique desolatione, sed ab exordio illius anni sacri, in cuius mense quarto, capta, & in quinto incensa fuerat Ierusalem; cuius anni quinti, priores quatuor menses, intra quos Baruch fecit omnia quę supra *num.* 1. relata fuerint, concurrebant cum quatuor postremis mensibus anni vigesimi secundi regni Nabuchodonosor, & anni decimi quinti transmigrationis Iechoniæ; reliqui vero octo menses cõcurrebant cum prioribus octo mensibus anni eiusdem Nabuchodonosor vigesimi tertii, & dictæ transmigrationis decimi sexti. Iam enim sæpius dictum est, annos regni Nabuchodonosor, & dictæ transmigrationis, initium sumpsisse ab exordio circiter quinti mensis anni Hebræorum sacri.

Ierusalem non statim post captiuitatem omnino deserta.

Ratio horum temporum quomodo ordinanda.

4 Eodem anno post excidium Ierosolymitanum quinto, qui erat regni Nabuchodonosor vigesimus tertius, vt asserit etiam Iosephus *lib. 10. Antiq. cap. 11. circa medium.* & decimus sextus transmigrationis Iechoniæ, vt patet in tabulis; Nabuzardan Princeps militiæ Regis Babylonis, transtulit animas Iudæorum septingentas quadraginta quinque, vt traditur *Ierem. cap. vlt. vers* 30. Et hoc crediderim contigisse in reditu ipsius Nabuchodonosor de Ægypto. Scribunt enim Iosephus, *vbi supra*, & B. Hieronymus *super Threnorum cap.* 4. quod Nabuchodonosor anno regni sui vigesimo tertio, subacta Cœlesyria, & Ammonitis, Moabitisque perdomitis, hostiliter ingressus est Ægyptum, occisoque qui tunc ibi erat Rege, (subaudi Pharaone Ephree) & alio (nimirum nomine Amasis) substituto, Iudæos ibidem repertos, qui cum Ioanan filio Careæ (vt sub anno mundi 3447. *num.* 10. dictum est) in Ægyptum transfugerant, partim interfecit, partim captiuos duxit in Babylonem, iuxta Ieremiæ vaticinium *capitul. eius 43 versicul.* 11. prolatum. Et tunc credibile est, quod de Ægypto in Babyloniam rediens, miserit etiam memoratum Nabuzardan in Ierusalem, vt reliquias quoque populi Iudaici, quas ibidem in ruinis incensæ vrbis

Ierusalem quando in solitudinem redacta.

inhabitantes reperiret, in Babylonem abduceret, ipsamque Ierosolymam protsus desertam atque in solitudinem omnino redactam relinqueret, quemadmodum non semel Ieremias *locis alias citatis*, & item Ezechiel *c.33.v.27.vsq. ad* 30. diserte prænuntiauerant. Et hæc (iuxta ea quæ sub annis mundi 3428. *num.3.* & 3447. *num.1.* dicta sunt) dici potest quarta, vel sexta Iudæorum captiuitas, in Babylonem traducta, sub finem anni, vt probatum est, regni Nabuchodonosor vigesimi tertij.

Nationum Iudaæ finitimarum subuersionis vaticinia.

5 Porto de prædictarum nationum, nempe Moabitarum, Ammonitarum, Ægyptiorum, aliarumque terræ Chanaan finitimarum, subuersione, iam præcesserant plurima Prophetarum vaticinia; siquidem aduersus eas prophetauerat Ieremias *cap.25. verſ.19 vsque ad 25.& c.44.& 46.vsque ad* 50. & Ezechiel *cap.21.25.& 29.vsque ad 33.& item in* 35. Atque etiam ante hos Isaias *cap.15.16.& 18.vsque ad* 21. Insuper Amos *capit.1.& 2.* & Abdias *cap.1.* & Sophonias *cap.2.* Specialiter vero memorata Moabitarum subuersio à Rege Babylonis patrata, creditur fuisse illa, quam signanter prædixit Isaias *in calce capitis* 16. illis verbis: *In tribus annis quasi anni mercenarii, auferetur gloria Moab, &c.* Illos namque tres annos debere accipi medios inter annum desolationis Ierusalem, & annum excidii Moabitarum, probat Leo de Castro *super adducto Isaiæ loco*, auctoritate Beati Hieronymi, putatque hunc regni Moab interitum, esse illum met, quem prædixit etiam Ieremias *in capitulo prophetiæ eius* 48. Eiusdem quoque opinionis videntur fuisse Hugo Cardinalis, & Hector Pintus *super eodem Isaiæ loco*. Quod si ita est, falluntur, qui arbitrantur, Moabitarum euersionem ab Isaia prænunciatam, fuisse factam à Senacherib Assyriorum Rege. Quanquam de hac re nihil certi affirmari posse videatur: quandoquidem fieri possit, vt Moabitæ non semel subuersi fuerint, nimirum prius à Rege Assyriorum, postea iterum à Rege Babylonis; & quod priorem ipsorum interitum prædixerint Isaias & Amos; posteriorem vero Ieremias. Credimus item memoratam Ægypti ruinam, & vrbium eius à Nabuchodonosor hoc eodem anno factam, illam esse, quam prædixerat Ieremias *in calce capitis* 44. Vbi etiam diserte prænunciat, quod Dominus daturus erat Pharaonem Ephree in manus inimicorum suorum, sicuti fecerat de Sedecia; & hoc dat pro signo Iudæis, qui in Ægyptum transfugerant, subiungens, quod & ipsi ibidem disperdendi erant ab eodem Rege Babylonis. Ergo oportet, quod ipsi Iudæi prædictum viderint signum, hoc est quod antequam ipsi de Ægypto abducti essent, viderint memoratum Pharaonem à Babylonis captum, & forte etiam occisum, & subsequenter ipsi quoque mala, quæ eis prophetauerat Ieremias, experti sint. Fuit autem prædictus Ephree Pharaonum postremus. Nam Amasis, qui eidem suffectus creditur, nusquam Pharao vocatus legitur, fortassis quod non absolutus rex fuerit, sed quodammodo vice Regis, res Ægyptiorum administraret, essetque Nabuchodonosoris seruus, vt asserit Genebrardus *lib. Chronologiæ suæ* 2. vbi agit de ipso Nabuchodonosor.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3452.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 6.

1 ANno regni sui vigesimo quarto circiter ineunte, Nabuchodonosor Rex Babylonis, post tot tantasque victorias, de tot tantisque nationibus reportatas, valde iam admodum aucto ac dilatato regni sui imperio; creditur Monarchæ nomen obtinuisse, voluisseque, vt deinceps Regni seu Monarchiæ suæ anni, ab hoc tempore dinumerari inciperent, ita vt iste annus, qui erat ab exordio regni sui vigesimus quartus, idem quoque esset diceretur que Monarchiæ eius, primus. Quod quidem ab aliis item Regibus aliquando, graui aliqua de caussa, factum fuisse, patet exemplis, tum Iosaphat, & Sedeciæ Regum Iuda sub anno mundi 3095. *num.3.* adductis; tum aliis adducendis, nimirum Cyri, vt ex sub anno mundi 3494. *num.4.* dicendis patebit: Et item Herodis, cuius annos numerat Iosephus non solum à regno eidem à Romanis tradito, sed etiam iterum ab Ierosolyma per ipsum expugnata: Et denique de Augusto Cæsare certum est, quod imperii sui annos multi demum ab Actiaca pugna, deuictoque Antonio, ac subacta Ægypto, tanquam si tunc primum imperare cœpisset, supputare solent.

Nabuchodonosor Monarchia quando dici cœperit.

2 Eodem anno nimirum post Alexandriam totamque Ægyptum subiugatam (vt aperte colligitur *Nahum cap 3.verſ.8. vsque ad* 11. & late probat Ribera *super eiusdem Prophetæ cap.2.num.16.vsque ad* 28 & nos sub anno mundi 3321. *num.5.* indicauimus) Nabuchodonosor cepit subuertitque Niniuem. Quod etiam videtur prænuntiasse indicareque voluisse Ieremias *capit.25.versic.26.* illis verbis: *Cunctis quoque Regibus aquilonis de prope, & de longe.* Nam, vt ait Ribera, *vbi supra*, per Reges aquilonis de prope, significantur Reges Assyriorum, qui erant vicini Medis, & de quibus dicitur *Iudith capitulo vltimo versic.* 5. *Venit Assur ex montibus ab aquilone, &c.* Falluntur ergo Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum *capitulo* 24. & qui eum sequuntur, dicentes ipsum Nabuchodonosor anno regni sui primo, cepisse Niniuem. Nondum enim tunc Ægyptios subiugauerat, sed nec eos nisi anno regni sui vigesimo tertio subiugare potuit, vt sub præcedenti anno mundi *numero* 4. & 5. tactum est. Credere vero etiam debemus, eundem Nabuchodonosor, non nunc primum cepisse Niniuem: iam enim multos ante annos illa à Merodach prædecessore suo capta, & Babyloniorum imperio adiuncta, subactaque fuerat, vt sub anno mundi 3335. *num.1.* & 2. diximus. Sed quod hoc tempore idem Nabuchodonosor iratus contra Niniuem, eam euertere voluerit, quod ei forte aliqua in re grani, parere recusauerit; vel ab eo aliquatenus deficere, aut tale quid attentare præsumpserit, iuxta ea quæ à nobis de eadem vrbe, sub anno mundi 3371. *num.5.* dicta sunt.

Nabuchodonosor quando ceperit euertitque Niniuem.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3453.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 7.

ANno regni Nabuchodonosor vigesimo quinto qui erat Monarchiæ eius, seu à subacti Ægypto secundus, ipse Nabuchodonosor vidit somnium statuæ illius magnæ ac terribilis, quæ describitur *Daniel. cap.2.* cuius caput erat aureum, pectus & brachia de argento, venter & ilia ærea, tibiæ autem ferreæ, & pedum quædam pars ferrea, quædam vero fictilis: Cumque perterritus simulque euigilans, illud recolere non valeret, nimia accensus cupiditate sciendi, quid nam esset, quod in somnis viderat, & quidnam significaret atque portenderet; confestim conuocari iussit omnes sapientes regni sui, nimirum 1

Nabuchodonosor vidit somnium statuæ grandis.

Ariolos,

Ariolos, Magos, Maleficos, & si qui erant eiusmodi alii, petiitque ab eis, vt indicarent sibi somnium quod viderat, & interpretationem eius: alioqui certo scirent se perituros. Qui cum id se facere non posse faterentur, ira excandescens Rex, edictum protulit, vt cuncti interimerentur. Egressus itaque, iubente Rege, Arioch Princeps militiæ eius, interficiebat eos. Cum autem ad necem quoque conquirerentur Daniel, & socii eius, (nam & ipsos pariter tanquam sapientes in decreto Regis comprehendi volebant), sciscitatur Daniel caussam tam crudelis edicti, & protinus, illa cognita, inducias, prædicti Principis fauore, à Rege obtinuit, ad indicandum ei somnium, & interpretationem eius, atque interim cum sociis sedulo orans, meruit à Deo tandem consequi illius mysterii reuelationem. Mox gratiis Auctori omnium bonorum pro tanto munere actis, adiuit Daniel Principem Arioch; à quo sine mora introductus coram Rege, eidem omnia quæ scire cupiebat, indicauit. Quibus auditis, Rex præ nimio rei stupore, statim corruens in faciem suam, adorauit Danielem, hostiasque, & incensum præcepit, vt sacrificarent ei (quæ tamen ipsum respuisse, quemadmodum postea fecisse SS. Paulum, & Barnabam *Actorum cap. 14. vers. 13. vsque ad 18.* legimus, certissime credendum est,) mox Deum Iudæorum, vere super omnes deos esse, publice proclamans Nabuchodonosor Rex, ipsum Danielem multis magnisque decoratum muneribus, in sublime extulit, & Principem constituit super omnes prouincias Babylonis, ac Præfectum Magistratuum, super cunctos sapientes Babylonis, & vt in foribus Regis regiter esse posset. Insuper, ad eius petitionem, socios quoque suos, Sidrach, Misach, & Abdenago, super opera Babylonis Præfectos esse mandauit. Quæ omnia latius in cap. Danielis proxime adducto narrantur.

2 Vbi, quod initio capitis dicitur, hæc facta fuisse anno regni Nabuchodonosor secundo; proculdubio aduertendum est, nomen regni pro Monarchiæ vsurpari, vt ex iis, quæ *in eiusdem libri cap. 1.* dicuntur, liquido colligit B. Hieronymus. Nam Daniel cum prædictis sociis suis in Babylonem adductus fuerat anno regni Ioakim Regis Iuda tertio desinente, vel quarto inchoante. Porro annus quartus regni Ioakim erat primus regni Nabuchodonosor, vt patet *Ierem. cap. 25. vers. 1.* Cum autem Daniel, & sodales eius in Babylone adhuc essent pueri, ibidem, de mandato Regis Nabuchodonosor eruditi sunt tribus annis, antequam introducerentur in conspectu eius, vt dicitur *Daniel. cap. 1. versic. 5. vsque ad 18.* Ergo non poterat esse annus regni Nabuchodonosor secundus, quando Daniel iam factus vir, indicauit eidem Regi somnium, & significationem eius, & ipsius sodales viri pariter iam effecti, super opera Prouinciæ Babylonis constituti sunt. Sed oportet, quod esset annus secundus, non regni, sed Monarchiæ dicti Nabuchodonosor; seu, quod idem est, depopulata Ægypto, vt supra expositum est, & aperte tradit Iosephus *10. Antiq. cap. 11. vltra medium*, vbi memoratam somnii narrat historiam.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3454.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 1.

Darius Medus nascitur. 1 ANNO proximo, qui erat regni Nabuchodonosor vigesimus sextus, & à templi vrbisque desolatione, seu Babylonicæ Iudæorum captiuitatis, vt in tabulis apparet, octauus, oportet natum esse Media Darium illum, qui postea fuit Rex Medorum, & simul cum Cyro Rege Persarum, occupauit extinxitque regnum Babyloniorum, anno prædictæ captiuitatis septuagesimo, vt suo loco dicetur. Tunc enim ipse Darius erat annos natus sexaginta duos, vt diserte Scriptura sacra testatur *Danielis cap. 5. in fine.* Totidem autem ab hoc anno ad septuagesimum eiusdem captiuitatis fluxisse, computari potest in tabulis. Vnde patet decipi Genebrardum, qui *lib. suæ Chronologiæ 2.* vbi agit de Monarchia Chaldæorum, & de Nabuchodonosor, secutus Auctorem Chronologiæ maioris Hebræorum *cap. 28.* asserit: quo die Nabuchodonosor templum inuasit Ierosolymitanum, eo die natum esse Darium Medum hostem eius, à quo postea, in pœnam tanti sceleris, euersum est regnum, & Monarchia Babylonis. Quæ positio stare non potest. Nam si prædictus Darius natus esset, quo die exustum est templum, proculdubio, non sexaginta duorum tantum, sed septuaginta fuisset annorum, quando occupauit, subuertitque Babylonicum imperium. Neque potest dicta opinio sustineri, dicendo, Præfatos Auctores, forte secutos esse sententiam quorundam, qui putarunt, Regnum Chaldæorum anno septuagesimo, non quidem à templi desolatione, sed à transmigratione Iechoniæ fuisse extinctum: Quia nec sic, à templo exusto, ad destructum Babylonis imperium, inueniri possent anni sexaginta duo, sed tantummodo quinquaginta nouem: Siquidem constat Iechoniæ transmigrationem, annis vndecim ante exustionem templi contigisse.

Sane quis fuerit iste Darius, & cuius fuerit filius, plures variæque apud scriptores reperiuntur opiniones: quarum septem enumerat Pererius *in principio lib. 7. commentariorum suorum in Danielem.* Ex quibus septimam (quam ipse auctoritatibus Iosephi *10. Antiq. cap. 12.* B. Hieronymi *super Daniel. cap. 5. & 9.* & Lyrani *sup. Daniel. cap. 6. & 9.* confirmat, & tanquam probabiliorem, atque ad profanam historiam cum sacra conciliandam, magis accommodatam, ceteris præfert) recte nos quoque sequi possumus. 2 Quis fuerit iste Darius Medus. Habet autem ista opinio, Darium fuisse illum, quem Græci Cyaxarem appellant, putantque fuisse Astyagis Medorum atque Persarum regis filium, siue naturalem, si vera scribit Xenophon *de Pædia Cyri lib. 8.* siue adoptiuum, si verior est opinio Herodoti *lib. 1.* & aliorum, quos idem Pererius citat, qui tradunt, Astyagem non habuisse filium, sed vnam tantum filiam nomine Mandanen, ex qua postea natus est Cyrus Persa. Hæc si vera sunt, oportet ponere duos fuisse Cyaxares; alterum Astyagis patrem, alterum ipsius filium; quod non est inconueniens; quandoquidem constat etiam Cyri, tam patrem, quam filium, Cambysem fuisse appellatum. Quod autem idem Darius dicatur (*Daniel. capit 9. versic. 1.*) filius Assueri, nihil prædictis officit: Quandoquidem constat Assueri vocabulum, quod per excellentiam, magnum Principem significabat, non fuisse nomen proprium viri, sed commune multis regibus Medorum atque Persarum, qui quod re vera magni ac supremi essent Principes, interdum Assueri cognomento nuncupari solebant. Et ita recte potuit, *loco citato Danielis*, Astyages, Assueri nomine significari.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3456.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 10.

Astyages regnat in Media.

1 ANNO Olympiadis quadragesimæ quintæ tertio, regnare cœpit in Media Astyages, vt scribit Eusebius *in Chronicis*. Quod ideo hic adnotandum duximus, quia ad historiam Darii regis Medorum, & Cyri regis Persarum (quorum Scriptura sacra non semel mentionem facit,) probe intelligendam, haud mediocriter conferre poterit. Hunc Astyagem (cuius meminit Daniel *in fine capitis 13.*) Eusebius, *vbi supra*, facit postremum regem Medorum: sed melius alii, penultimum dicunt: cuius diuersitatis rationem, nos sub anno mundi 3493. *numer.* 1. assignabimus. De hoc rege scribunt Herodotus *lib.* 1. & ex Trogo Pompeio, Iustinus historicus *libr.* 1. & post hos Auctor Historiæ Scholasticæ *Danielis cap.* 16. & alii, quod vnicam habuit filiam nomine Mandanen: Quæ cum visa esset à patre in somnis emittere tantum vrinæ, vt omnem ipsius vrbem oppleret, atque vniuersam Asiam inundaret; consuluit rex Ariolos; qui eo somnio significari dixerunt, filium ex filia nasciturum, qui sibi imperium arriperet, ac totius Asiæ se Dominum faceret. Quo responso perterritus Astyages, filiam non claro alicui Medorum viro, ne paterna quoque nobilitas, nepotis animum extolleret, sed cuidam mediocri, de genere Persarum, cui nomen erat Cambyses, in matrimonium dedit. Cumque eodem quo filiam collocauerat anno, per somnium vidisset rex, ex illius vtero exire vitem, quæ suis palmitibus omnem Asiam obtendere videbatur, & ab Interpretibus, tali visione, prioris significationem confirmari intellexisset; aucto timore, grauidam ad se filiam accersit, vt sub eius conspectu fœtus necaretur. Natus ergo filius, Harpago regis consiliario occidendus traditur.

Cyri ortus.

At ille veritus, ne si regnum ad infantis matrem aliquando deueniret, illa de se vltionem sumeret, cuidam regii pecoris pastori infantem exponendum committit. Quod audiens eiusdem pastoris vxor, cui tum forte natus erat filius mortuus; ardens desiderio videndi filium regium, adeo molesta fuit viro, vt ad quærendum illum in syluam reuersus, cum adhuc viuentem comperisset, & sugentem vbera canis, quæ illum à feris ac volucribus defenderat, eundem protinus vxori detulerit: Cui tantopere placuit paruulus, vt eum pro filio enutrire, ac eius loco propriũ iam defunctum exponere decreuerit. Cum autem creuisset puer, qui inter Pastores, Cyri nomen acceperat, & casu ab auo cognitus, tandẽ Magorum suasu, in Persidem fuisset relegatus, ipsi postea Astyagi, Harpago auctore atq; adiutore, bellum intulit, & in prælio captum, regno spoliauit, Hyrcanisq; honoris caussa præposuit, vt latius videre est apud citatos Auctores, præsertim Herodotum & Iustinum.

Assuerus pater Darii Medi non fuit maritus Esther.

2 Porro hunc Astyagem, vel Cyaxarem eius patrem, (quem primum Asiæ populos in prouincias distinxisse tradit Herodotus *lib.* 1.) quorum alter forte fuit ille Assuerus pater Darii Medi, cuius fit mentio *Daniel. cap. 9. in principio*; Gerardus Mercator *in sua Chronologia*. & Melchior Canus *lib.* 12. *locorum Theologicorum cap. 5. ad 9.* putant fuisse maritum Esther, eo potissimum fulti argumento, quod alioqui non facile saluari posse videatur id, quod dicitur *Esther cap. 2. vers. 6. & cap. 11. versic. 4.* nempe Mardochæũ fuisse ex iis, qui translati fuerant de Ierusalem cum rege Iechonia. Sed huic positioni multa obstant. Nam neque de Astyage, neque de Cyaxare eius patre, vere dici posse videtur, quod de Assuero marito Esther legimus *in principio libri eius Esther*, videlicet, quod regnauerit ab India vsque ad Æthiopiam super centum viginti septem prouincias; quia dictorum regum temporibus, adhuc admodum florebat Chaldæorum imperium, quod proculdubio magnam dictarum prouinciarum partem possidebat. Deinde præfatus Assuerus erat de semine Medorum, vt aperte testatur Daniel, *vbi supra*. At maritus Esther, non obscure, & de sanguine Persarum, & regem Persarum se esse fatetur, *Esther cap. vlt. vers.* 10. *&* 14. & passim se Artaxerxem appellat, quod Persarum, non Medorum regum nomen fuisse perhibetur. His adde, quod maritus Esther, disertis verbis *c. vlt. v.* 16. regnum suum altissimi Hebræorum Dei beneficio, & patribus suis, & sibi traditum recognoscit. At de Assuero patre Darii, neque de aliis Medorum regibus, qui fuerunt ante Imperii Babylonici excidium, nusquam scriptum reperitur, quod vnquã Deum Hebræorum coluerint, vt testatur Cardinalis Bellarminus *lib. 1. De Verbo Dei cap.* 7. Denique maritus Esther, in Susis regiam habuisse dicitur, *Esther cap. 1. v.* 2. Ex quo inferri potest, ipsum non fuisse vnum ex his regibus, qui præcesserant Cyrum, quandoquidem ipse Cyrus, aut aliquis de posteris eius, creditur fuisse primus, qui post subactos Babylonios, regiam Persarum in Susin, siue in Susis posuerit, quę caput erat Prouinciæ Susianæ. Et hoc, quia non multum aberat à Media; & quodammodo posita erat in finibus Assyriæ, Babyloniæ, Persidis, & Mediæ, vt in quinta Asiæ tabula apud Strabonem *lib.* 15. cerni potest, proindeque ad regendas tutandasque omnes hasce prouincias, eidem regibus Persarum subditas, multo commodior videbatur, quam Persepolis olim ipsorum regia: In qua tamen, quoniam erat totius Persidis Metropolis, & ab aliis nationibus remotior, ac tutior, thesauros regios asseruari curabant, vt idem Strabo *ibidem* tradit. Quod vero attinet ad Mardochæi vitam; non debuit Melchior Canus vereri, violentam esse illam prædictorum libri Esther locorum intelligentiam, quam ipse subinde ibidem affert, dicens: eam non esse accipiendam, quasi ipse Mardochæus personaliter inter captiuos ductus sit in Babylonem; sed quasi ab illis postea prodierit. Nam licet Auctor Historiæ Scholasticæ, de hac re dubius fuisse videatur, quippe qui *in historia lib. 4. Reg. cap.* 39. dixerit, quod cum Iechonia transmigrarunt quoque Mardochæus, & Ezechiel; In historia autem libri Esther *cap.* 1. dicat, quod Mardochæus de transmigratione Iechoniæ descenderat: Tamen etiam ante Canum, Rabbi Paulus, à Carthusiano *super ca. 1. Esther* relatus, & item Caietanus *super eiusdem lib. cap.* 2. & post Canum Pererius *lib.* 10. *in Danielem*, vbi duo loca libri Esther expendit, & *lib.* 13. vbi agit de Artaxerxe Memnone, & Cardinalis Bellarminus *loco supra citato*, tenent, Mardochæum non fuisse inter eos, qui cum Iechonia transmigrarunt, sed postea de illorum progenie esse natum. Quanquam hic aduertere oportet, quod ex his, qui hanc sequuntur opinionem, aliqui, nempe Rabbi Paulus, & Caietanus, & Pererius, conantur id colligere ex ipsismet Scripturæ verbis *Esther capitul. 2. versicul. 5. & 6* dicentes, illud, *Qui translatus fuerat*, esse referendum, non ad ipsum Mardochæum, sed ad Cis proauum eius, ibidem paulo ante nominatum. Quibus aduersatur Carthusianus loco citato disputans contra prædictum Rabbi Paulum, & contendit, illud, *Qui translatus fuerat*, referri debere ad ipsum Mardochæum, quemadmodum, & illud quod ibi proxime sequitur, *Qui fuit nutritius filiæ fratris sui Edissæ*. Et hoc proculdu-

bio li-

bio literæ sacri textus magis consonat. Vnde multo melius ipse Canus, & Bellarminus, idem aliter colligunt, dicentes: Ipsum Mardochæum, non in persona propria, sed maiorum suorum, fuisse translatum, vt nos latius sub anno mundi *3650. numer. 5.* explicabimus

Herodoti historia vnde exordium sumat.

3 Ab hisce circiter temporibus, suam exorditur Herodotus Historiam, quam nouem libris comprehendit, & singulos singulis Musis dicat, earumque nominibus inscribit, eamque perducit vsque ad reditum de Græcia Xerxis in Asiam. Huius namque regis temporibus ipsum viguisse Herodotum, testatur Diodorus Siculus *lib 3. in capitis 19. initio.* Quanquam autem idem Herodotus, obiter ac sparsim, de aliis quoque rebus multo vetustioribus agat, & de quibusdam Ægypti regibus, qui longe ante hæc tempora præcesserant, vt sunt Apries, Necus, Psammitis, & huiusmodi: Videtur tamen vniuersalem totius historiæ seriem, & continuationem auspicari à Crœso, qui per idem tempus regnabat in Lydia, quo Astyages in Media. Erat autem Crœsus Lydorum rex, filius Halyatte, & frater Arienæ, quæ nupta est Astyagi auo materno Cyri, qui postea fuit rex Persarum. Vnde præfatus Auctor, de ipso quoque agit Astyage Crœsi affine, & de ortu Cyri ex Astyagis filia nomine Mandana; & quomodo infantulus mirabiliter ab interitu fuerit præseruatus, ac postea vir factus, auum Astyagem regno spoliauerit, & Persarum rex factus, Crœsum pro cognato eius Astyage contra se bellantem vicerit, eoque capto Lydorum regnum extinxerit, ac deinde Darium regem Medorum, in subiugando sibi Babylonico imperio, iuuerit, atque illo mortuo, ipse tandem Medorum Persarumque Monarcha effectus postremo aduersus Massagetas pugnans, interfectus sit. Prosequitur deinde Herodotus agere de Cyri filio Cambyse, qui capta Ægypto, regni sui fines, in Africam vsque produxit. Item de Dario Hystaspis filio, quibus nam modis post Cambysem ad regnum peruenerit, & Babylonios à se deficientes denuo subegerit, & Græcis bellum intulerit. Denique de Xerxe Darii filio, quomodo primum vario euentu, mox infeliciter admodum in Græcia bellauerit. Hunc Auctorem, *Cicero lib. 1. de legibus*, Historiæ patrem appellat, quod è primis Græcorum Historicis fuerit. Veruntamen Strabo *lib. vltim.* eundem, quod fabulosam scripserit historiam, sugillat. Cuius dictum sic accipiendum puto, non quia, quæ ab eo de prædictis regibus scripta esse diximus, tanquam fabulosa censeri debeant; sed quia inter historicas eius narrationes, quædam interdum fabulas redolentia, intexere solitus sit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3460.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 14.

Ezechiel vidit longam templi readificandi visionem

1 ANNO transmigrationis Iechoniæ vigesimo quinto, qui erat decimusquartus, ex quo percussa, & subuersa fuerat Ierusalem, (quemadmodum tradit Ezechiel *cap. 40. vers. 1.*) in exordio anni, decima die mensis; Idem Propheta vidit ac scripsit longam illam visionem, in qua ostensa sunt ei, mox futura ciuitatis instauratio; templi reædificandi forma, & partium eius dispositio, cum præfinitis singularum mensuris; & qualiter restituenda erant in eo omnia ad Dei cultum pertinentia: Et terra denuo duodecim tribubus dispertienda. Quam visionem, idem Propheta fusius prosequitur à citato suæ prophetiæ cap. vsque ad libri finem. Vide si placet eiusdem visionis explanationem apud Richardum de Sancto Victore *in opusculorum suorum par. 2.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3461.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 15.

ANNO proximo (quemadmodum ex paulo post dicendis apparebit) fit admodum credibile, Iechoniam genuisse Salathielem, prout, suppresso tempore, scribit S. Matthæus *Euangelii cap. 1. vers. 12.* dicens: *Et post transmigrationem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel.* Nam etsi ibi, neque vsquam alibi in sacro eloquio, neque apud vllos probatos Auctores expressum sit, quando dictus Iechonias, aliive eius successores ibidem relati, vsque ad Ioseph virum Mariæ de qua natus est Christus, genuerint: Quia tamen necesse est, quod quatuordecim illæ generationes, inter Iechoniam qui primo loco recensetur, & Christum in quem (vt ibidem ait S. Hieronymus) decima quarta generatio reputanda est, factæ fuerint interuallo sexcentorum triginta quatuor annorum, quos ab ortu dicti Iechoniæ, ad ortum Saluatoris fluxisse patet in tabulis: Propterea, ad indagandum, quoto ætatis suæ anno, quilibet ex his, quos S. Euangelista loco citato enumerat, successorem ibidem subiunctum genuerit, nulla alia commodior via superesse videtur, quam si tria hæc, satis quidem probabiliter, supposuerimus. Primo quod Iechonias, anno vitæ suæ quadragesimo quarto, genuerit Salathielem; Et Salathiel, cum esset annorum quadraginta trium, genuerit Zorobabelem (vel è contrario, quod in idem recidit.) Siquidem oportet hunc fuisse iuuenem, puta triginta circiter annorum, quando Darius Hystaspis regnare cœpit in Perside, vt nos infra sub annis mundi 3532. *numer.* 4. & 3631. *num* 1 probabimus. Deinde quod Sanctus Ioseph, quando accepit Beatissimam Virginem Mariam in coniugem, esset annorum circiter triginta & octo, nimirum neque valde iuuenis, neque prouectæ nimium ætatis; ob caussas satis rationabiles, quas adducit Cardinalis Toletus *in cap 1. Lucæ annotatione 59.* & nos sub anno mundi 4050. *num.* 4. referemus. Denique quod reliqui decem, qui inter Salathielem & S. Ioseph nominantur, singuli anno vitæ circiter quinquagesimo primo vel secundo, filium in dicta genealogia memoratum genuerint. Sic enim tota illa sexcentorum triginta quatuor annorum summa absumitur, vt quilibet apud se computare potest. Et hanc nos viam in hoc opere, & in tabulis sequendam duximus, donec aliud certius demonstretur: Non quod ea omnino certa atque indubitata sit, sed quod veritati propius accedere, & nihil aliud probabilius, aut rationi historiæve sacræ, ac temporum dispositioni, magis consentaneum, adferri posse videatur; & quia inde nullum sequitur inconueniens. Illud vero certissimum est, quod si forte quis aliquot, in aliqua ex dictis generationibus, annos detrahendos, addendosve esse comperiet; totidem omnino in alia vel aliis, addendi detrahendive erunt, vt prædicta annorum summa, à Iechonia ad Christum, retineatur.

1 *Iechonias genuit Salathiel, & quando eius successores genuerint.*

* * *

AB ORBE CONDITO ANNUS 3462.

SEXTÆ MUNDI ÆTATIS ANNUS 16.

1 *Ezechiel prophetat contra Ægyptum.*

ANNO transmigrationis Iechoniæ vigesimo septimo, vt dicitur *Ezechiel. cap. 29. vers.* 17. prima die mensis primi, ipse Ezechiel prophetauit, Dominum daturum Nabuchodonosor Regi Babylonis Ægyptum, hoc est Ægypti opes, pro mercede laboris, quem subierat aduersus Tyrum, aperte contestans, eundem Regem in longa ac laboriosa illa Tyri oppugnatione, diuinæ voluntati deseruisse. Sequenti vero capite *à vers. 1. vsque ad* 20. plangit Propheta vastationem Ægypti, & vrbium eius à Nabuchodonosor Rege Babylonis proxime faciendam. Quoniam autem hæc prophetia, non potest accipi de illa Ægypti expugnatione, quam ab eodem Nabuchodonosor anno regni sui vigesimo tertio factam fuisse, iam sub anno mundi 3451. *num.* 4. *&* 5. probauimus; quia allegatus memoratæ prophetiæ annus concurrit cum anno regni eiusdem Nabuchodonosor trigesimo quarto, vt patet in tabulis; propterea necesse est, vt de alia posteriore Ægypti inuasione ac direptione, hoc anno, prophetauerit Ezechiel, nimirum illa, de qua nos numero proximo agemus. Igitur

2 *Nabuchodonosor deprædatur Ægyptum.*

Eodem anno qui, vt patet in tabulis, erat regni Nabuchodonosor trigesimus quartus, paulo post memoratum Ezechielis vaticinium (quemadmodum idem Propheta *c. 30. v. 3.* indicare videtur,) puta secundo, vt arbitror, aut tertio eiusdem anni mense, Nabuchodonosor bellum suscepit, & ante anni huius exitum, confecit, aduersus Ægyptios; siue offensus ab Amaso, quem ipsemet anno regni sui vigesimo tertio, interempto Ephree vltimo Pharaone, Ægypto præfecerat; siue ab ipsis quoque, vt arbitror, Ægyptiis à se deficere molientibus: Et inde ingentes prædas, spoliaque opima valde, sibi inprimis, nec non & exercitui suo abstulit, Domino ita disponente, vt Ezechielis prophetia adimpleretur, cuius sub præcedenti numero mentionem fecimus. Nemini autem mirum videatur, quod Nabuchodonosor non semel inuaserit spoliaueritque Ægyptum: Quandoquidem certum est, eundem Regem plures quoq; Iudæam inuasisse, ac deprædasse, donec tandem ipsam in solitudinem redegit.

3 *De vltima Iudæorum Babylonica captiuitate.*

Ceterum in hac postrema Ægypti expoliatione, puto ipsum Nabuchodonosor nonnullas item Iudæorum reliquias, quæ de manu eius in bello prius contra Pharaonem Ephree gesto, euaserant, ibidem modo repertas, inde in Babyloniam transtulisse: Et hanc fuisse vltimam Iudæorum captiuitatem ab eodem Rege factam, ab eaque supputandos esse illos septuaginta iræ Dei annos, quos Zacharias *capite suæ Prophetiæ 1. versicul.* 12. terminasse testatur anno regni Darii secundo; illius inquam Darii, quem Iosephus 11. *Antiq. cap.* 3. Hystaspis filium fuisse declarat. Adducor autem ad hoc asserendum hisce rationibus. Nam à nullo alio ex proxime præcedentibus, aut subsequentibus annis, vsque ad memoratum terminum, haberi potest iste septuaginta annorum numerus, qui ab hac captiuitate subductus, in dicto anno (vt in tabulis cernimus) præcise desiuit. Deinde nihil aliud hisce temporibus contra Iudæos à Chaldæis actum legimus, à quo rationabiliter hos septuaginta Iudaici exilii annos exordiri possimus. His adde, quod tametsi non desint magni nominis scriptores, qui locum Zachariæ adductum exponentes, interrogatiue pronunciandum putent, vt sit sensus Angeli ibidem loquentis: *Vsquequo, Domine non misereberis Ierusalem, & vrbium eius quibus iratus es? Forsitan nondum aduenit septuagesimus annus?* quasi subiungere voluerit? ille enim iam dudum expletus est. Attamen hæc expositio mihi probari nequaquam potest, tum quia id in nullo ex correctioribus vulgatæ editionis codicibus, interrogatiue scriptum reperitur, sed enunciatiue; Et etiam si alicubi (vt apud 70. Interpretes) interrogatiue haberetur, non tamen necesse esset accipere prædicta verba in sensu proxime exposito, sed potius in protinus exponendo, videlicet: Quousque non misereberis Ierusalem? nonne iste iam septuagesimus annus est? ac si diceret, Vtique iam promissum miserendi tempus aduenit. Tum quia paulo post idem Propheta, *nimirum capitul. 7. versicul. 5.* acta sub anno prædicti Darii quarto commemorans, eorundem quoque septuaginta annorum tanquam proxime præteritorum meminit dicens: *Cum ieiunaretis, & plangeretis in quinto, & septimo, per hos septuaginta annos, numquid ieiunium ieiunastis mihi: &c.* Ad quæ verba aduertentes nonnulli eorum, qui prius memoratam sequebantur expositionem, coacti sunt fateri, alios esse hos septuaginta annos, quorum meminit Zacharias, ab illis, quos prophetauerat Ieremias. Sed vnde nam recte conuenienterque inchoari deberent, vel se nescire fassi sunt, vt Peretius *lib. 10. in Danielem non procul à fine commentarii illorum verborum: Ego Daniel intellexi in libris &c.* vel difficultatibus redundantia pronunciarunt, vt Scaliger, qui *lib. 6. de emendatione temporum in calce capitis, De hebdomadibus Danielis,* credidit, illos septuaginta annos, esse exordiendos ab anno regni Darii Hystaspis trigesimo quarto, & terminandos in anno Darii Nothi quarto; quam opinionem, bene impugnat Peretius *libr. 11. in Danielem quæstion. 3.* Igitur multo magis rationi consentaneum videtur, prædictos annos per Zachariam memoratos, à posterioribus huius anni mensibus dinumerare, in quibus, vt dictum est, credimus factam fuisse postremam à Chaldæis Iudæorum captiuitatem, & consequenter annum, qui proxime sequitur, pro maiori parte fuisse primum dictæ captiuitatis, vt in tabulis etiam adnotatum inuenies.

Exponitur locus Zachariæ cap. 1. ver. 12.

Sub finem eiusdem anni, quem diximus fuisse trigesimum quartum regni Nabuchodonosor, nimirum paulo post reditum eius de Ægypto in Babyloniam; satis probabiliter, ob rationes numero proximo adducendas, credere possumus, facta fuisse ea quæ narrantur *in toto Danielis cap. 3.* nempe de Nabuchodonosor, qui ob res in Ægypto feliciter gestas, in superbiam elatus, fecit sibi statuam auream, proceræ admodum magnitudinis, quam cum ingenti populorum concursu, & solemnitate iussit erigi, & ab omnibus adorari; statuta irreuocabili pœna id facere recusantibus, vt scilicet illico mitterentur in fornacem ignis ardentis ad hoc studiose ibidem accensam: in quam cum iniecti fuissent tres viri Iudæi, scilicet Sidrach, Misach, & Abdenago, quod diuinum honorem muto exhibere simulacro libere renuissent, miro Dei beneficio, prorsus illæsi, in medio flammarum glorificabant, & benedicebant Deum, vno ore in fornace canentes canticum, quod ibidem subiungitur, & alias passim titulo trium puerorum prænotari solet. At vero hæc, de Solio suo non valde procul posito; contemplans Nabuchodonosor Rex; & insuper ad maiorem sui confusionem, cœlesti prouidentia, permissus videre Angelum Dei cum prædictis pariter in igne ambulantem; nimio stupore correptus, confestim surgens, atque ad ostium fornacis festinus accedens, blandis eos verbis

4 *Nabuchodonosor statuam auream sibi erigit.*

Tres pueri de fornace educuntur illæsi.

euocauit.

euocauit. Ad quos (cum exissent Sidrach, Misach & Abdenago) congregati cum Rege cuncti Principes, & optimates eius, vt viderunt nihil in eis, pręter vincula, exustum, & non modo vestimenta, sed ne capillum quidem capitis eorum ab igne læsum, non potuit se amplius continere Rex, qoin statim in Dei eorum laudes coram omnibus prorumperet, mox eosdem commendans, quod credidissent Deo suo, & pro eodem corpora sua tradere non dubitassent: tulit legem sub pœna capitis, & amissionis omnium bonorum, contra blasphemare audentes Deum Iudæorum: prædictos vero tres viros, ad maiores gradus, & potestates in Babylonia promouit: Et deniq; prædicari iussit in vniuerso regno suo mirabilia, quæ coram se fecerat Deus, quemadmodum *cap. Danielis citato* fusius describitur.

Quando erecta fit prædicta statua.

5 Sane prædicta contigisse post somnium statuæ, quod vidit Nabuchodonosor anno Monarchiæ eius secundo (quemadmodum sub anno mundi 3453. *nu.* 1. narratum est) euidenter infertur ex illa Chaldæorum accusatione, contra Sidrach, Misach, & Abdenago allata, in qua ad demonstrandum ipsorum ingratitudinem, memoratur beneficium eis à Rege impensum, quod scilicet ij essent, quos Rex constituerat super opera Prouinciæ Babylonis, vt videre est *Daniel. cap. 3. versic.* 12. quod proculdubio fecerat Nabochodonosor ad petitionem Danielis, post prędictum somnium eidem relatum atque interpretatum, vt traditur *in calce cap. 2.* Quod autem hoc eodem anno prope desinente, erexerit sibi Nabuchodonosor prædictam statuam auream, eandemq; iusserit adorari; videtur sic posse colligi. Nā paulo post erectionem dictæ statuæ (vt sub anno mundi proximo. *n.* 1. ex Iosepho probabimus,) ipse Nabuchodonosor vidit somnium arboris magnæ, à quo somnio, ad obitum dicti Regis, nouem duntaxat anni fluxisse creduntur: Siquidem *ex cap. Danielis 4. v. 26. vsq; ad finē capitis* apparet, ipsum Nabuchodonosor, post annum vnum integrum à prædicta arboris visione, diuino permissu, in amētiam incidisse, ac septennio cum feris habitasse: quo elapso, eundem non diu, nimirum vno tantum circiter anno, superuixisse, infra sub anno mundi 3470 *num.* 2. ostendemus.

Textus 70. Interpretum Daniel c. 13. v. 1. exponitur.

6 Sed hic dicet aliquis: Qui fieri potest, vt hoc tempore, hoc est sub finem anni regni Nabuchodonosor trigesimi quarti, facta erectaque fuerit prædicta statua, si textus 70. Interpretum *Danielis cap. 13. in principio* expresse sic habet: *Anno decimooctauo, Nabuchodonosor fecit imaginem auream, &c.* Et ita quoque legunt Beatus Chrysostomus *tom. 1. homil. de tribus pueris*, & Beatus Theodoretus *oratione 3. in Danielem*. Ad hoc dicimus: hunc annum decimum octauū, proculdubio non posse putari ab initio Monarchiæ ipsius Nabuchodonosor; quia sic concurreret cum quadragesimoprimo regni eius, & consequenter cum antepenultimo vitæ ipsius; quo tempore creditur Nabuchodonosor, præ eius amentia, habitasse cum feris; vel si forte tunc mentem recuperasset, non esset verisimile, quod post tantam gratiam à Deo acceptam, in tantam incidisset ingratitudinem, vt relicto Deo cœli, à quo (quemadmodum dicitur *Daniel. cap. 4. versic. 31. vsque ad finem capitis*) sensum pariter, & regnum denuo se recepisse profitebatur, propriam sui imaginē auream, à cunctis adorari iuberet. Nō etiam memoratus annus decimus octauus numerari posse videtur ab eo tempore, quo primum ipse Nabuchodonosor regnare cœperat, quoniam vtiq; necessarium esset, hanc aureæ statuæ erectionem præcessisse visionem somnij alterius statuæ à Daniele interpretati: cui rei obstat ratio paulo ante adducta, & Iosephi, Theodoretique sententia, qui tenent, prędictā statuam fuisse erectam post prędicti somnij interpretationem, vt testatur Pererius *super Dan. c. 3.* Huc accedit, quod ex sub anno mundi 3446. *num.* 6. dictis constat, ipsum Nabuchodonosor, anno regni sui decimooctauo, non in Babylone residere consueuisse, sed in Reblatha Syriæ vrbe, ob caussam ibidem allatam. Sed esto, quod in aliqua illius anni parte, sese in Babylonem recepisset; non tamen inde inferri potest, quod in illo anno erexerit ibi statuam illam auream; quia proculdubio sequeretur, id fuisse factum ante Ierosolymitani templi combustionem, quæ (vt sub anno mundi 3447. *nu.* 1. diximus) accidit inchoante anno regni Nabuchodonosor decimonono. Atqui hoc manifeste aduersaretur his, quæ dicuntur in oratione Azariæ *apud eundem Danielem cap. 3 vers.* 38. videlicet, eo tempore nullum extitisse apud Hebræos Principem, neque Ducem, neque Prophetam, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblationem, neque incensum, neque locum primitiarum coram Domino; id est in loco vbi fuerat templum Domini. Et *in eodem cap. vers.* 28 insinuatur, quod tunc iam desolata esset Ierusalem. Quare nullo modo videtur posse dici, prædictam statuam fuisse erectam in anno regni Nabuchodonosor, neq; Monarchiæ eius decimooctauo. Quid igitur dicemus ad citatum textum 70. Interpretum? Certe nihil aliud responderi posse videtur, nisi vel textum illum (vt aperte asserit Pererius *in Daniel. cap. 3.*) esse mendosum: Vel (quia sic dicere animus tenuit) hos decem & octo annos, nō ab initio regni neque Monarchiæ dicti Nabuchodonosor esse metiendos, sed ab anno regni Sedeciæ nono, quādo scilicet Nabuchodonosor anno regni sui decimosexto cœpit oppugnare Ierosolymā, nimirum circa illius anni medietatem, vt sub anno mundi 3444. *num.* 2. dictum est, tanquam si Scriptura sacra *Daniel. cap. 13. vers.* 1. notare voluerit annum, in quo Nabuchodonosor, ex quo aggressus fuerat Ierosolymis oppugnare Iudæos, viderit grande illud miraculum ab ipsorum Deo perpetratum, cœperitq; venerari eum, & ob eius reuerentiam quosdam ex Iudæis amplius exaltare. Et pro hac expositione facit, quod citatus 70. Interpretum locus non dicit: *Anno regni aut Monarchiæ dicti Nabuchodonosor*, sed simpliciter, & indeterminate: *Anno decimooctauo, Nabuchodonosor fecit imaginem auream, &c.* per hoc indicans, illum annum nō necessario esse referendum ad annos regni seu Monarchiæ ipsius Nabuchodonosor, sed ad aliud tempus, nimirum ad illud, quod nos paulo ante indicauimus. Quod autem Scriptura sacra interdū extraordinarie obiterq; metiri annos consueuerit ab aliqua re graui, quæ alias præcessent, tam nos sub anno mundi 3095. *nu.* 3. aliis quoq; nonnullis eiusmodi exemplis confirmauimus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3463.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 17.

ANno proximo, qui erat regni Nabochodonosor annus trigesimusquintus, circa initia anni, 1
hoc est, vt testatur Iosephus 10. *antiq. c.* 11. *non procul à fine capitis*) haud multo post mirabilem illā trium puerorum liberationem de camino ignis ardentis; videns Dominus, quod Nabuchodonosor ingenio esset admodū instabili ac superbo; quandoquidem tametsi, quando videbat aliquid mirandū à Deo Iudæorum fieri, confestim illum cōmendabat bonora-

Nabuchodonosor vidit in somnis arborem magnam.

batq; , nihilominus velociter veritatis obliuiscebatur, & non diu in veri Dei cognitione ac veneratione perseuerabat: Volens misericors Deus incõstantiam illius salubriter ad tempus plectere, ac superbiam retũdere, præmonuit eum in somnis visione cuiusdam arboris magnæ, quæ videbatur pertingere vsque ad cœlum, & ramos late admodum expandere super omnẽ terram, atq; in eis, receptũ dare volucribus, sub ipsa autem ceteris animantibus terræ, & ex fructibus eius copiosissimis abunde omnib. alimenta suppeditare: Quã arboẽ audiuit iussam esse succidi, & multa alia aduersus eam prænũciari, quæ accurate describit Daniel *prophetia sua, c. 4.* vbi etiam eandem visionem eidem Regi ad amussim explanat, prædicẽs ei aperte omnia, & singula mala, quæ ventura erãt super eum, deditq; ei cõsilium bonum, videlicet, vt peccata sua eleemosynis, aliisq; miserationis operibus redimere curaret, quemadmodũ loco citato legimus. Sed instabilis Rex, monita quidem salutis non est auersatus; veruntamen, vt arbitror, eadem opere implere, aut neglexit, aut cito diuinarum comminationum oblitus, denuo mentem suam superbiæ fluctibus intumescere atque agitari permisit. Nam

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3464.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 18.

1 POst mẽses duodecim, (vt dicitur *Dan. c. 4. v. 26.*) nimirum anno regni sui trigesimosexto circiter ineunte, Nabuchodonosor rex, cum quadam die, in aula Babylonis deambulans, secũ cogitaret magnitudinem potentię suæ, statimq; intus superbia vehementer inflatus, foris quoque prorumpens dixisset: *Nonne hæc est Babylon, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* vix ista verba protulerat, quando mirabiliter audiuit de cœlo vocem dicentẽ sibi: *Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, regnum tuum transibit à te, & ab hominib. eiicient te, & cũ bestiis, & feris erit habitatio tua; fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias, quod dominetur excelsus in regno hominum, & cuicunq; voluerit dat illud.* Quibus expletis, illico impleri sermo cœpit est. Nã eadem hora Nabuchodonosor in insaniam, & furorem versus, confestim ab hominum consortio eiectus, per agros, & saltus herbam comedens, cum bestiis ac feris habitare cœpit, vt traditur *Dan. c. 4. v. 26. vsq; ad 31.*

Nabuchodonosor in insaniens habitat cum bestiis.

Cur eiectus, & non potius in aliquo loco inclusus.

Quæret forte aliquis, cur tantus Rex foras eiectus fuerit, & non potius in aliquo inclusus cubiculo, ne quenquam lædere posset? Audiat B. Theodoretum *in oratione 4. in Danielem non procul à fine*, dicentem: *Expulsus primum est propter ipsum morbum. Furore enim, & rabie correptus, infinita mala perpetrasset, si modo ei facultas data fuisset.* Deinde etiã propter odium, *quod in illum omnes habentes, cum valebat occultare conabantur; cum vero in calamitatem incidisset, omnes ei insultabant, ob crudelitatem ipsum abominati.* Sic Theodoretus. Puto autem, & id diuino factum esse consilio, vt non serui modo, sed & amici quoque ac propinqui Regis, vicem eius minime dolerent; quin potius omnes pariter ipsum abominarentur, atq; à se propellerent; sicq; sermo Domini ad eum factus per omnia adimpleretur. Exponens vero proxime citatus Auctor quod sequitur, videlicet, *& fœnum, vt bos comedit: Proprium,* inquit, *desipientium est, nõ solum dicere ac facere ea, quæ ratione, & ordine careant, sed omnia etiã in quæcunq; inciderint, comedere. Quod cerni etiam nunc potest in his, qui à dæmonibus vexantur: talia enim, & faciunt, & patiuntur. Neq; solum, vt bos, comedit fœnum, verum sub dio etiam defatigatus, nudoq; corpore, cum gelu & æstu cõsistens, necessario alium colorem accepit. non detonsus quoq; vsitato more, neq; resectis vnguiũ excrementis, necessario valde longos habuit, & capillos, & vngues. His autem omnibus significabat, neglectũ ipsum, & nulla cura alicui fuisse. Diuina enim prouidentia destitutus, ne propinquorũ quidem cura potitus est, cũ præsertim ipsi adessent, vxor, liberi & cognati; sed instar feræ, inculta loca peragrabat, bestiarum cibum ventri indulgens. Nam quia homo cum esset, & in honore maximo non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Et quem sibi sub iectis ferina mente, & animo fuerat; merito etiam ferina, & agresti vita iustissime damnatus fuit.* Hucusq; Theodoretus.

Ex cuius dictis inferre licet, quod quando dicitur 2
Nabuchodonosor fuisse cõmutatus in bestiam, non est accipienda talis commutatio, tanquam fabulosa; quales fuerunt, quæ apud Ouidium *in lib. Metamorphoseos* habentur: Siquidem Scriptura sacra non fabulose, sed verissime loquitur. Neq; potest dici fuisse vera, ita vt re ipsa per diuinã potentiam fuerit transmutatus in belluam, sicuti re ipsa mutata fuit vxor Loth in statuam salis. Non item fuit hæc transmutatio naturalis, quemadmodum fit in quibusdam vermiculis, qui naturaliter in muscas, & in papiliones transformari solẽt: Sed fuit imaginaria, nimirum ex quadam læsione temperamenti ac organorum cerebri proueniens, ita vt ipse Nabuchodonosor actuali intellectus rationisve lumine destitutus, & in sua imaginatiua seu phantasia (quæ inter sensitiuas potentias primaria est) valde deprauatus ac delusus, se ipsum vere belluam esse firmiter opinaretur crederetq;. Sic enim etiã indicasse videtur B. Thomas *lib. de regim. principum cap. vlt.* Contigit autẽ huic Regi hæc cerebri læsio, non ex caussis naturalibus, quemadmodũ multis euenire solet, sed vt arbitror, ea pessima quadam affectione, in pœnam superbię suæ, eidem à Deo immissam, siue immediate per diuinam eius potentiam, siue ministerio dæmonum, qui sunt diuinæ vindictæ, & castigationum etiam temporalium executores, vt patet de Saule, quẽ spiritus malus à Domino missus exagitabat; Et de Iob, cuius omnia dederat Dominus in potestatem Satanæ, præscripta ei duntaxat lege, vt scilicet animam, hoc est, vitam eius omnino seruaret. Porro pessima hæc prędicti Regis affectio, caussabat efficiebatque in eo omnes illos irrationales effectus, qui de ipso legũtur. Nã sicuti videmus, quod qui ex melancholicis quibusdam passionibus vitreos se esse putant, à quolibet se tangi studiosissime cauent, semper pertimescentes, ne facile se frangi contingat: Et qui se mortuos esse opinantur, à viuentium actibus, quantum fieri potest, abstinẽt, vel abstinere se credunt, & propterea nec mouere se volũt, nec manducare, nec loqui, aut si quid horum faciunt, id se facere nõ aduertũt. Quare si contingat eos aliqua de re argui, aiunt, si non essem mortuus responderem, faceremq; hoc vel illud. Et in summa singuli videntur agere, atque in omnibus se gerere secundum naturam illius rei in quam se transformatos esse arbitrantur. Ita & Nabuchodonosor, quia ex forti, vt diximus, imaginationis læsione se belluam esse existimabat, belluarum actus, quantum poterat exercebat. Proinde sub dio nudus, intonsus, & incultus perpetuo morabatur, fœno siue herbis campestribus vescebatur, & pronus pedibus ac manibus pariter reptans, incedebat, atq; ab omni hominum consortio segregatus, cum iumentis ferisque erat habitatio eius, diuina tantum

Quomodo cõmutatus in bestiam.

prouidentia, ab eisdem feris nil læsus. Vnde factum est, vt processu temporis, sui corporis temperamentum prius valde delicatum, eo vsque (citra tamen omnimodam propriæ naturæ corruptionem) immutatum sit, vt iumentorũ bellnarumve temperamento proximum esse videretur, & exterior eius figura, in positione, colore, actibusq; suis, iam amplius non humana, sed ferina appareret. In hoc tam miserabili statu, Deo permittente, permansit Nabuchodonosor septem temporum intercapedine, hoc est, non septem mensibus, vt quidam putarunt; neq; tribus duntaxat annis cum dimidio, vt alij: sed septem annis integris, quemadmodũ est communior opinio, saniorumque sacrorum Expositorum, & Iosephi 10. *antiq. cap. 11. non procul a [fine]* sententia. Regno interim eius administrante, vel Euilmerodach eius filio, vel alio inter Chaldæos Primario, vt eiusmodi casibus apud ipsos fieri consueuisse testatur Berosus à Iosepho relatus *lib. 10. antiqu. cap. 11. prope finem, & lib. 1. contra Apionem circa medium*. Probabile vero est, (seclusa Dei prouidentia, quæ omnium euentuum prima caussa est,) Chaldæos tam diu pacifice sui Regis curationem à Deo expectasse, fretos vaticinio Danielis, quem cum veracem in mutibi eius prænunciatione experti essent: veridicum quoque ac fidelem in eiusdem mali duratione, ac post præfinitum tempus liberatione pariter prænunciata, futurum credere potuerunt.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3470.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 24.

1 ANno regni Nabuchodonosor quadragesimosecundo circiter desinente, qui erat regni sui vitæque pariter penultimus, vt patet in tabulis, vel quadragesimotertio inchoante, nimirũ expletis septem illis amentiæ suæ annis; Ipse Nabuchodonosor nulla ope humana, sed sola Dei benignitate ac clementia, pristinæ restitutus est sanitati, statimque integris sensibus & sana mente, erectaque corporis figura, stans, recognouit se esse hominem, iuste quidẽ prius à Deo humiliatum, nunc vero eiusdem Dei miseratione subleuatum. Itaque protinus oculis ac mente in cœlum eleuatis, altissimo benedixit, deditq; gloriam Deo, quem corde credidit, & ore confessus est, esse omnipotentem, & super omnia, ita vt cuncta ei comparata, pro nihilo reputanda sint. Nec multo post, etiam ad pristinum regni statum honoremque vno omnium ore sublimatus est. Siquidem, vt primum optimates eius, & Magistratus certiores facti sunt, quod Nabuchodonosor tandem resipuisset, & à sua animi ægritudine iam plene curatus esset, certatim ad ipsum conuenientes, & fausta acclamantes, eundem honorifice, vt prius pro legitimo ipsorum Rege receperunt. Qui deinceps regnum illud magnificentius, quam antea administrare cœpit, iugiter laudans, & glorificans Deum cœli: *Quia*, inquit, *omnia opera eius vera, & viæ eius iudicia, & gradientes in superbia humiliare potest. Daniel. cap. 4. v. 31. vsque ad finem capitis.*

Nabuchodonosor sanitati, & regno restitutus.

2 Hic si quis forte percunctetur: Cur Nabuchodonosor, posteaquã opera, & consilio Danielis, & propria demum experientia didicit, Deum Iudæorum vere esse supremum, omnium quæ sunt aut esse possunt, Dominum, ac proinde eundem ex corde colere cœpit; cur inquam de soluenda, ad diuini nominis gloriam, & in prædicti Danielis gratiam, Iudæorum captiuitate, nihil prorsus egerit? Vel cur saltem Iechoniam alias regem Iuda, quem præter ius, & fracta fide (vt scribit Iosephus 10. *antiquit. cap. 9. & 12.*) captiuum abduxerat, & iam per tot annos grauiter oppressum tenebat, non subleuauerit? Aut cur ipse Daniel, qui adeo Regi acceptus erat, vt eum Rex collegam appellare non dubitauerit, *Daniel. capit. 4. versicul. 5.* & eundem cum filio suo regni cohæredem facere cogitauerit, quemadmodum scribere non dubitarunt Dorothæus *in Synopsi*, & sanctus Epiphanius *in vita ipsius Danielis*; cur inquam nihil prædictorum à Rege vnquam postulauerit obtinueritve? Responderi potest: Diuina prouidentia factum esse, vt nihil horũ Regi in mentem venerit, & vt pariter ipse Daniel nihil tale ab ipso Rege postulare ausus fuerit: Quoniam Iechonias adhuc aliquantulo tempore peccatorum suorum pœnas exoluere debebat: Et Iudaicum populum nonnisi post septuaginta captiuitatis annos in patriam reuersurum, iam Deus omnino decreuerat, iuxta Ieremiæ vaticinium, quod Danieli quoque innotuisse *ex libri eius cap. 9. versic. 2.* satis constat: Vel etiam dicere possumus, ipsum Nabuchodonosor, in recognitionem tanti beneficij à Deo accepti, prædicta quidem facere decreuisse, sed aliis grauissimis regni negotiis in illo præsertim suo nouo regnandi initio, valde distentum, distulisse, ac demum proxima præuentus morte, eadem præstare non valuisse: Mandasse tamen Euilmerodach filio ac successuri suo, vt faceret. Qui postea anno regni sui primo, Iechoniam quidem subleuauit, vt suo loco dicetur, Captiuitatem vero relaxare, Deo sic disponente, neglexit. Quod autem Nabuchodonosor, post recuperatam mentem regnumq;, non diu, hoc est, non plus vno circiter anno superuixerit, satis probabiliter coniectatur Pererius *lib. 5. in Danielem fere in ipso libri exordio*, idq; colligit, tum ex ipsa annorum regni eius distributione, tum quia, inquit, si diutius vixisset, multa sine dubio fecisset insignia, & ad Dei gloriam illustrandam, quam tam disertis, & magnificis verbis prædicauerat, & ad promouendam Iudæorum vtilitatem, quæ Daniel, vt alia eius Regis facta, in suo libro prodidisset.

Cur non soluerit captiuitatem aut Iechoniam subleuauerit?

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3471.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 25.

SVb finem anni transmigrationis Iechoniæ trigesimisexti, vel circa initia sequentis, oportet decessisse Nabuchodonosor regem Babylonis: tum 1
quia (vt sub anno mundi proximo, *num. 1.* probabitur,) annus insequens dicitur primus regni Euilmerodach, qui ei immediate successit, vt pluribus probat Pererius *super Daniel cap. 5.* vbi disserit de successoribus regis Nabuchodonosor, refellitque opinionem Auctoris Historiæ Scholasticæ, qui ponit Euilmerodach, tertiũ post magnum Nabuchodonosor loco regnasse: tum etiam, quoniam hoc tempore expletus est numerus annorum quadraginta trium, quibus eundem Nabuchodonosor regnasse probat B. Hieronymus *super Daniel. c. 5.* auctoritate Berosi, & Iosephi, vt patet *lib. 10. antiq. c. 11. non procul à fine capitis, & circa medietatem lib. 1. contra Apionem*, & idem confirmat Eusebius *lib. 9. de Præparatione Euangelica, cap. 4.* ex Alexandro Polyhistore. Vnde infertur, eundem Eusebium decipi in Chronicis, vbi ponit obitũ regis Nabuchodonosor, & principium regni Euilmerodach contigisse in anno à desolata

Nabuchodonosor moritur.

Ierosolyma decimonono. Ex quo sequeretur ipsum non excessisse annum regni trigesimumseptimum: Siquidem iam sub anno mundi 2429. *num.* 5. & alias quoque demonstratum est, Ierosolymam anno regni Nabuchodonosor decimonono inchoante, à Nabuzardan Principe militiæ eius, fuisse incensam, & euersam. Allucinantur item, qui tribuunt ipsi Nabuchodonosor annos regni quadraginta quinque. Nam ab anno regni Ioakim quarto, qui fuit primus regni Nabuchodonosor, vt expresse tradit Ierem. *cap.* 25. *versic.* 1. vsque ad annum transmigrationis, Iechoniæ trigesimumseptimum, qui fuit prior regni Euilmerodach (vt patet 4. *Reg. c. vlt. v.* 27. *& Ierem. c. vlt. v.* 31.) non omnes, & quadraginta anni inueniuntur, quemadmodum apparet in tabulis. Posset tamen admitti opinio illorum, qui eidem Nabuchodonosor tribuunt regni annos quadraginta quatuor, si postremum non expleuisse, sed tantummodo attigisse, concedant.

Quod Nabuchodonosor in statu salutis abierit.

2 Ceterum hunc Nabuchodonosor post eius obitum, in locú concessisse salutis, inde possumus conijcere, quod ex quo Scriptura sacra, pœnitentiæ ipsius, veræque in Deum conuersionis mentionem fecit *in cap. Danielis* 4. ibi, vt notat Lyranus, eiusdem terminat historiam, neq; postmodum in eo libro aut alibi, de eius relapsu quicquam meminit indicatve. Vnde satis euidenter datur intelligi, ipsum deinceps in toto reliquo vitæ suæ tempore agnouisse ac laudasse Dei virtutem ac prouidentiam. Nam & Iosephus 10. *antiquit. cap.* 12. inducit Danielem coram Balthassar Rege id ipsum asserentem. Et in eandem quoque currunt sententiam Carthusianus, aliique Danielis expositores, & nouissime Pererius, qui idem confirmat pluribus Sanctorum Patrum auctoritatibus, Hieronymi, Augustini, Dorothei, Epiphanij, Theodoreti, & aliorum, & occurrit obiectioni, quæ ex verbis Isaiæ *cap.* 14. *versic.* 11. *vsque ad* 16. desumi posse videtur. Quæ omnia breuitatis caussa libenter prætereo, quod ea hic latius explicare non necessarium videatur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3472.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 26.

Regnat Euilmerodach in Babylone, & subleuat Iechoniam.

1 ANno transmigrationis Iechoniæ trigesimoseptimo, regnauit Euilmerodach in Babylone pro Nabuchodonosor patre suo, vt dictum est, iam defuncto, & anno regni sui primo subleuauit caput Iechoniæ regis Iuda, eductumque de carcere, ac regio indutum cultu, benigne allocutus est, posuitq; thronum eius super thronos Regum, qui erant post se in Babylone, & constituta eidem conuenienti annona, quæ postea iugiter data est ei donec superuixit, fecit eum suæ mensæ continuam, 4. *Reg. cap. vlt. versicul.* 27. *vsque ad finem capitis, & Ierem. cap. vlt. versicul.* 31. *vsque ad finem.* Erat autem Iechonias, quemadmodum videre est in tabulis, annorū quinquagintaquinque, quando memoratam obtinuit gratiam, nimirum, vt arbitror, circa initia regni ipsius Euilmerodach. Nam quod locis proxime citatis dicitur: *In mense duodecimo, vigesima septima die mensis:* non ad annum regni sui primum, sed ad annum Hebræorum sacrum, qui tum currebat, referendum puto. Quod vero dictum est, Iechoniam de carcere eductum: non ita accipiendum crediderim, ac si prius semper in carcere mansisset inclusus. Nam ex *Baruch cap.* 1. *versic.* 3. *& 4.* videtur etiam ipse Iechonias, anno transmigrationis suæ quinto, cum ceteris Iudæis in Babylone concaptiuis, conuenisse ad flumen Sodi, vbi, cunctis audientibus, lectus fuit liber prophetiæ ipsius Baruch, vt ibidē referunt. Quare alterum de duobus videtur esse dicēdum: Vel quod tunc de licentia Præpositi carceris, ad memoratum captiuorum cœtum conuenerit, quod vtique non omnino videtur verisimile: Vel (quod magis placet) dici nunc Iechoniam eductum de domo carceris, id est liberatum de custodia militum, quorum curæ fuerat creditus, quemadmodum de B. Paulo legimus *Actorum cap. vlt. vers.* 16. in hæc verba: *Cum venissemus Romam permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite.* Id enim carceri quodammodo comparari posse videtur.

Iechonias genuit Salathiel. Locus Ierem. c. 22. in fi. explicatur.

2 Sane prædictus Iechonias in Babylone genuit Salathiel, Salathiel autem genuit Zorobabel. *Matth. c.* 1. *v.* 12. Quare quod idem Iechonias *Ierem. c.* 22. *in fine*, appellatur sterilis; vel metaphorice accipiendum videtur, id est, sine fructu bonorum operum: (De ipso enim legitur 4. *Reg. cap.* 24. *versic.* 9. quod fecit malum coram Domino iuxta omnia, quæ fecerat pater eius.) Vel melius, in eo sensu quo ibidem videtur explicari, cum subiungitur: *Nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium David:* id est, quia nullum genuit regem. Quando autem Iechonias genuerit Salathielem, ante, an postquam de custodia liberatus fuit, incompertum habemus. Probabilius tamen videtur, quod genuerit eum non multo post sui liberationem, & item quod Salathiel genuerit Zorobabelem non plusquam quindecim circiter annis antequam soluta esset Babylonica Iudæorum captiuitas: Siquidem ipse Zorobabel anno regni Darij Hystaspis primo, erat adhuc iuuenis, vt aperte colligitur 3. *Esdræ cap.* 3 *vers.* 4. *& cap.* 4. *ver.* 13. Illud vero certissimum est, eundem Iechoniam, & matrem suam defunctos esse in Babylone, quemadmodum expresse prophetauerat Ieremias *cap.* 22. *v.* 26. Quod de ipsis, & item de Salathiele filio eius confirmari potest; quoniam inter illos, qui post solutam captiuitatē reuersi sunt in Iudæam, nusquam ipsorum fit mentio; sed tantummodo Zorobabelis: Et insuper, quod attinet ad Iechoniam; quia (vt dicitur *in fine libri* 4. *Reg. & Prophetiæ Ierem.*) cibaria, quæ assignauerat Euilmerodach Iechoniæ in Babylone, data sunt ei omnibus diebus vitæ suæ. Ergo ibidem mortuus est. Sed & hinc etiam inferri posse videtur, ipsum Iechoniam ante memoratum Euilmerodach obijsse. Non enim constat eius successores, adeo Iudæis fuisse beneuolos, vt probabile sit eos, mortuo Euilmerodach, hanc Iechoniæ humanitatem præstare voluisse.

Quod Euilmerodach fuerit filius Nabuchodonosor.

3 Vt autem nemo hæsitet de eo, quod supra *num.* 1. & alias diximus, nimirū Euilmerodach fuisse ipsius Nabuchodonosor filium; operæpretium duximus, pro huius rei cōfirmatione, hic aliquot grauissimorum atq; antiquissimorum scriptorum, qui id aperte testantur, testimonia proferre; & primo Berosi *Chaldaicæ Historiæ lib.* 3. cuius verba refert Iosephus *lib.* 1. *contra Apionem circa medium*, qui hoc idem asserit 10. *antiq. c.* 12. *in principio.* Item Alexandri Polyhistoris, & Alphæi ex Megastene, quos refert Eusebius *lib.* 9. *de Præparatione Euangelica*, *cap.* 4. Et hos sequuntur Beatus Hieronymus, & B. Theodoretus *super Daniel. cap.* 5. & Seuerus Sulpitius, *Historiæ sacræ lib.* 2. *non longe ab initio*, & Beda *in libello de sex ætatibus mundi sub anno eius* 3389. & al.j. Quare reijcienda omnino est opinio Auctoris Historiæ Scholasticæ, *Danielis cap.* 5. qui contra vniformem tot priscorum Auctorum attestationem, ausus est sine vllo fundamento asserere, eundem Euilmero-

dach

dach, non fuisse filium, sed fratrem dicti Nabuchodonosor natu minorem.

4 *De regibus ab obitu Nabuchodonosor, ad solutam captiuitatem in Babylone.*

Ceterum ab hoc anno transmigrationis Iechoniæ trigesimoseptimo inclusiue sumpto, hoc est ab obitu regis Nabuchodonosor, ad finem septuaginta annorum Babylonicæ captiuitatis, quæ anno Monarchiæ Cyri primo soluta fuit; necesse est fluxisse annos quadragintaquinque. Totidem enim remanent ad explendam prædictam septuaginta annorum summam, & nos sub annis mundi 3429. *num.* 9. *vsque ad* 13. & 3447. *numer.* 2. & 3. pluribus argumentis, & sacræ Scripturæ testimoniis demonstrauimus, septuaginta Babylonicæ captiuitatis annos à Ieremia prænunciatos, à templi desolatione initium sumpsisse, atque in memorato anno Monarchiæ Cyri primo terminasse. Quomodo autem isti quadraginta quinque anni dispertiendi sint inter Reges Babylonis, qui post Nabuchodonosor successiue vsque ad finem illius Imperij regnarunt, valde perplexum est: præsertim cum neque de numero istorum Regum vna eademque sit omnium Doctorum sententia. Quidam enim duos tantum ponunt, videlicet Euilmerodach & Balthassar. Alij quatuor commemorant; siquidem inter hos duos, constituunt alios duos, nempe Niglisar, & Labosardach; & hoc nobis magis placet, quoniam hæc fuit vetustissimorum Scriptorum sententia, quos supra *num.* 3. ex Iosepho & Eusebio retulimus, scilicet Berosi, Alexandri Polyhistoris, Megastenis & Alphæi, quibus merito in hac parte maior quam quibusdam recentioribus habenda est fides.

5 *Quot annis prædicti reges singuli regnauerint.*

Verum de numero annorum, quibus duo priores, nimirum Euilmerodach, & Niglisar regnauerint (de aliis enim duobus, hoc est, Labosardach & Balthassar, conuenit) magna quoque inter Auctores varietas reperitur. Nam de Euilmerodach, Berosus à Iosepho, & Alexander Polyhistor, ab Eusebio *locis supra citatis* relati, dicũt ipsum duos tantum regnasse annos; Seuerus autem Sulpitius loco superius adducto, duodecim annos regnasse asserit; Iosephus vero & Beda, *vbi supra*, eidem tribuunt regni annos decem & octo: Reliqui, præsertim recentiores, viginti tres. Similiter, & Niglisaro, Berosus quatuor duntaxat, Iosephus autem & Beda quadraginta annos regni assignant. Quare cum impossibile videatur hos inter se conciliare Auctores, facileque fieri possit, vt inde hæc exorta sit varietas, quod vetustissimi ipsorum codices, aliquando in eiusmodi numeris, antiquariorum incuria, deprauati fuerint: ne frustra tempus in re tam ancipiti conteramus, Beroso potissimum adhærentes, cum ipse dicat Niglisar regnasse annos quatuor, & Labosardach fere vnum, & Balthassar, quem ipse vocat Nabonedum, decem & septem, recte possumus cum omnibus fere recentioribus Scriptoribus, reliquos viginti tres, saltem inchoatos, ipsi Euilmerodach assignare, cui, quod Berosus duos tantum tribuerit, non Auctoris, sed librariorum vitio credimus accidisse, qui pro viginti duos, subaudi integros, corrupte, duos, scripserunt. Ad quod credendum me mouet: Primo, quod talis error, facile admodum accidere potuisse videtur. Deinde quia Balthassar non in fine anni septuagesimi Babylonicæ captiuitatis interfectus fuit, sed circa illius initia. Eo enim anno pro maiori parte regnauit in Babylone Darius Medus, vt suo loco dicemus. Quamobrem oportet viginti tres regni Euilmerodach annos, fuisse tantummodo inchoatos; Berosum autem integros duntaxat recensuisse, nimirum, vt diximus, viginti duos.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3476.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 30.

ANno ruinæ ciuitatis (subaudi Ierusalem) trigesimo, Esdram cum esset in Babylone, in magnam incidisse animi perturbationem, ex intensa quadam, quæ ei irrepsit prosperitatis malorum hominum, & bonorum afflictionis consideratione, legimus *in libro sui nominis* 4. *cap.* 3. *v.* 1. vbi hoc argumẽtum idem Auctor in toto illo capite fusius prosequitur: In sequẽti vero ait, hanc suam satis curiosam diuinæ prouidentiæ perscrutationem, variis ab Angelo similitudinibus fuisse retusam. Sed quisnam scripserit lib. 3. & 4. Esdræ, qui Canonici non sunt, omnino ignoramus. Quamuis enim ipsorũ Auctor aperte se non in titulo solum, sed & in ipsis libris, præsertim vero in principio lib. 4. quem ipse 2. vocat, se Esdram nominet, & ibidem suam ponat genealogiam vsque ad Aaron sursum ductam, valde similem illi, quę de vero Esdra habetur 1. *Esdr. cap.* 7. *vers.* 1. ex quibus videtur se eundem facere cum illo: Attamen credimus hunc ab illo valde esse diuersum, & tertium quartumque Esdr. libros, non à vero Esdra lib. 1. & forte etiam 2. (quos constat esse Canonicos) auctore, sed ab aliquo alio fuisse conscriptos, & partim ex Canonicis libris, partim ex non Canonicis fuisse compilatos, falsoq; cum nomine veri Esdræ editos; ac diuina dispensatione factũ esse, quod iste Auctor scriptum reliquerit, se anno trigesimo ruinæ ciuitatis, in maximam illam incidisse conturbationem, vt vel sic aliquo modo innotesceret, ipsum non esse verum Esdram, quem eo anno, nec dum fuisse natum, ex his, quæ sub anno mundi 3616. *num.* 22. disputabimus, satis probabiliter inferri poterit. 1 *Esdræ perturbatio & libri.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3483.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 37.

ANno regni Euilmerodach regis Babylonis duodecimo, incidit annus Iubilei decimioctaui: erat enim nongentesimus ab introitu filiorum Israel in terram Chanaan, vt videre est in tabulis. Quanquam Iudæis tum in captiuitate existentibus prodesse nihil poterat. 1 *Iubilæus* 18.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3493.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 47.

ANno regni Euilmerodach vigesimosecundo ad finem vergente, oportet aut regno spoliatũ fuisse, vt magis credimus, aut mortuum esse Astyagem regem Medorum atq; Persarum. Hoc enim tempore complentur triginta & octo anni, quibus ipsum regnasse scribit Eusebius *in Chronicis*, vt patet in tabulis, & idem videtur posse colligi ex his, quæ sub anno mundi proximo dicemus de initio regni Cyri regis Persarum. Quamobrem recte *Danielis* c. 13. *in fi.* vbi dicitur: *Et rex Astyages appositus est ad patres suos.* (quæ verba nõ de Dario, quem Astyagem quoq; ali- 1 *De obitu Astyagis.*

quando appellatum ferũt, sed de patre suo Astyage, nos cum Hugone Cardinali, Lyrano, & Carthusiano, & aliis, quicquid secus aliqui ex recentiorib. sentiant, accipienda existimamus;) statim subiungitur: *Et suscepit Cyrus Perses regnum eius*: id est, vt ibidem proxime citati expositores declarant, regnum Persarum. Nam regnum Medorum tunc remansit Dario, quem sub anno mundi 3454. *num.* 2. à Græcis Cyaxarem appellatũ diximus. Etenim iuxta magis probatam ac receptam horum Regum historiam, (quæ tamẽ diuersimode ab Herodoto & Xenophonte, aliisque Auctoribus traditur) constat, quod Astyages, ob caussam sub anno mundi 3456. *num.* 1. ex Iustino allatam, cum nepote suo Cyro bellũ gesserat, in quo, vt primum astutus senex aduerterat, quod bellicosissimus iuuenis, quem ipse odio prosequebatur, valde eum premeret; volens prospicere, ne ad illũ aliquando regnum suum deueniret, filium sibi adoptauerat prædictum Cyaxarem consobrinũ suum, eundemq; regni heredem instituerat: postea vero ab eodẽ Cyro debellat⁹ Astyages; regnoq; pulsus, & in Carmaniam siue Hyrcaniam relegatus, obiit. Cyrus autem aui morte audita, veritus, ne si etiam Cyaxarem siue Darium auunculum suum regno propellere tentaret, omnium contra se Medorum odia viresq; cõcitaret, retento sibi Persidis regno, quod iam occupauerat, Mediæ regnum auunculo pacifice dimisit, ea conditione, vt illo mortuo, regnum illud ad ipsum Cyrum transiret. Post multos vero annos, Darius rex Medorum, adiuncto sibi socio atq; adiutore præfato Cyro rege Persarum, & sororis suæ filio, Chaldæos cũ debellasset, vnicam filiam eidem Cyro dedit vxorem, eundemq; certiorem reddidit, de restitutione regni Medorũ post eius obitum: nam tunc denuo ipsum eiusdẽ regni heredem ac successorẽ instituit: Quod quãdo acciderit, infra suo loco dicetur. Ex his igitur (si vera sunt, vt credimus.) consequitur, quod mortuo Astyage, diuisum est regnum eius, & eodem fere tempore, nimirum, vt arbitror, anno proximo incipiente, Darius Medus, tanquam filius Astyagis, vt dictum est, adoptiuus, Mediæ; Cyrus vero Perses, tanquam ex filia nepos, Persidis regnum obtinuerunt. Et hæc forte fuit caussa, cur quidam Scriptores, inter quos est Eusebius, fecerint Astyagem vltimũ regem Medorum, quidã vero alij penultimum: quia nimirum mortuo Astyage, cœpit Cyrus Perses ius habere super regno Medorum, licet ex conuentione, vt dictum est, permiserit illud Dario Medo, donec viueret.

Regna Persidis ad Cyrũ, Media vero ad Darium transeunt.

2 Sed quid dicemus ad ea, quæ habentur *Daniel. cap.* 6. *versic.* 8. 12. & 15. ex quibus manifeste apparet, Darium Medum, non Medis solum, sed etiam Persis imperare consueuisse? Et ex fine eiusdẽ capitis inferri potest, Cyrum successisse Dario. Ergo Cyrus non regnauit in Perside ante obitum Darij. Ad hæc responderi potest eodem modo, quo B. Hieronymus *super Daniel. cap.* 5. *in calce*, vbi rationem reddens, cur victoriam de Babyloniis à Dario, & Cyro reportatam, Scriptura sacra soli Dario adscribere videatur, sic ait: *Quod autem vincente Cyro rege Persarum, & Dario rege Medorum, solus Darius successisse in regno* (subaudi Babyloniorum) *scribitur; ordo ætatis, & propinquitatis, & regni seruatus est. Darius enim sexaginta duorum annorum erat, & magis regnum Medorum quam Persarum legimus, & auunculus, qui prior erat iure naturæ, successor regni debuit numerari.* Hucusque B. Hieronymus. Similiter possumus, & nos ad memoratam respondere obiectionem, dicentes, quod Cyrus, licet re vera Rex esset Persarum, vt supponit ibi B. Hieronymus, non autem illi regno præfectus, vt putat Pererius: nihilominus, quia post deuictos, simul cum Dario Babylonios (de illo enim tempore loquitur Scriptura in capite 6. Danielis citato,) etiam eiusdem Darij gener, vt diximus, effectus fuerat, ob reuerentiam auunculi pariter & soceri, quem veluti patrem venerabatur, & cui iam valde seni, & sine filiis masculis, breui se in Imperio successurum sperabat, libenter sinebat ipsum Darium, etiam in regno Persarum facere, & constituere quæcunque vellet, vt vel sic denuo assuescerent duo illa regna ab vno solo Rege, & eisdem pene legibus gubernari, & ipse interim Cyrus posset liberius bellicis expeditionibus occupari.

Obiectio.

Responsio.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3494.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 48.

ANnum proximo circiter ineunte, qui, vt patet in tabulis, erat vigesimustertius regni Euilmerodach regis Babylonis, & primus Olympiadis quinquagesimæquintæ, regnare cœpisse Cyrũ Persarum Regem, receptissima est omnium pene probatissimorum Scriptorum sententia, vt ex Iosepho Scaligero *libro* 5. *de emendatione temporum, capite de initio Cyri*, & ex Peretio *lib.* 11. *in Danielem, quæst.* 2. colligere licet, quid probant auctoritatibus Diodori Siculi, Thalli, Castoris, Polybij, Phlegontis, quos citat tum Tatianus à Scaligero relatus, tum Eusebius *lib.* 10. *de Præparatione Euangelica, cap. vlt.* Item eiusdem Eusebij *in Chronicis*, & Iulij Africani testimoniis apud eundem Eusebium, & B. Hieronymum *super Danielis cap.* 9. Et pluribus præterea argumentis à Peretio ex Clemente Alexandrino, S. Cyrillo, B. Hieronymo, Iustino & Iosepho, desumptis. Quod autem triginta fere annos in regno idem Cyrus exegerit, affirmant grauissimi Auctores, atque inprimis antiquissimus Persarum historiæ Auctor Dionysius, à Cicerone relatus *lib.* 1. *de diuinatione*, Item Iustinus *lib.* 1. Clemens Alexandrinus *lib.* 1. *Stromatum*, Eusebius *in Chronicis*, B. Hieronymus *super Daniel. capit.* 7. & *Zachar. cap.* 1. Orosius *lib.* 2. *cap.* 7. Beatus Nicephorus Constantinopolitanus *sua Chronologia, cap.* 7. Beda *in libello de sex ætatibus mundi*, & insuper fere omnes recentiores, his exceptis, qui mendosam Annij Viterbiensis Chronologiam secuti sunt. Neque vero citatos Auctores mouet, quod Herodotus *sub finem lib.* 1. dixerit, Cyrum regnasse annos viginti nouem; Sulpitius vero *sacra historia, lib.* 2. *non valde procul ab initio*, annos triginta & vnum; quia illud in confesso est apud omnes Chronologos, vt nos quoque in præfatione notauimus, quod in enumerandis vitæ, regniue Regum annis, quidam integros duntaxat computant, quidam vero etiam fractos, nimirum vel incompletos, vel etiam vix inchoatos. Quo fit, vt quando inter Auctores vnius tantum anni differentia est, nequaquam differre censendi sint. Si autem differentia sit duorum triumve annorum, media illorum sententia propius vero accessisse credenda sit. 1

Cyrus quando regnare cœpit.

Verum an isti triginta anni cœperint, quando Cyrus Babylonis euertit Imperium, quemadmodum crediderunt Pererius *non longe ab initio libri decimi in Danielem*, & alij magni nominis Auctores, tum veteres, tum recentiores; an vero ante plures annos, vt Ribera *super Zachar. cap.* 1. & alij, valde controuersum est. Mihi profecto, vt rem paucis expediam, tametsi multo plures sint, qui oppositũ sentiunt; tamen magis placet sententia illorum, qui asserunt, Cyrũ in Perside regnare cœpisse multis annis antequam 2

Anni triginta regni Cyri, vnde auspicandi.

Baby

Babylonis bellum inferret. Id enim videtur manifeste probari posse plurimis, cum antiquissimorum scriptorum testimoniis, tum etiam argumentis ex Scriptura sacra, nec non ab ipsa quoque Chronologia petitis. Et primo quidė Herodotus id satis aperte insinuare videtur *lib. 1. versus finem*, dicens: *Porro Cyrus, vbi continentem vniuersa sua ditionis fecisset, Assyriis bellum intulit. Assyria, cum alia multa sunt magna oppida, tum vero celeberrimi nominis, ac validissimum Babylon, &c.* Quibus verbis iste Auctor, dum hic Babylonios inter Assyrios connumerat, quid aliud indicare videtur, nisi Cyrum tunc etiam contra Babylonios pugnasse? Quod & ibidem non multo post ipsemet manifestius tradit. Sed & Scaliger *lib. 6. de emendatione temporum in Cap. de Regibus Babylonis*, ex eodem Herodoto ait, quod Cyrus statim post bellum Lydiæ profligatum, & Crœsum Lydorum Regem captum, ad oppugnandam Babylonem se conuertit. At vero Crœsus à Cyro captus est anno primo Olympiadis quinquagesimæ octauæ, vt est apud Eusebium *in Chronicis*: Et eadem Olympiade Cyrum victorem intrasse Sardes Asiæ oppidum, expresse tradit Solinus *cap. 6.* Ergo manifeste infertur, eundem Cyrum longe post annum regni sui primum, subegisse Babylonios. Iustinus quoque *lib. 1.* supponit Cyrum prius domuisse plures populos, antequam Babylonios aggrederetur. Quod & clarius tradit Berosus apud Iosephum *lib. 1. contra Apionem* relatus, his verbis: *Cyrus ex Perside profectus cum magnis copiis, vastata reliqua omni Asia, Babylonia adoritur.* Ex quibus priscorum scriptorum attestationibus manifestum fit, regnasse Cyrum super Persas multis annis, priusquam Babylonis Imperium adimeret. Et hoc quoque videtur rationi satis consonum. Siquidem non est credibile, ipsum alias Asiæ Prouincias, nisi plurium annorum spatio subigere potuisse, & non ausum fuisse Babylonicum adoriri Imperium tunc florentissimũ, donec post multos regni sui annos, multis magnisque victoriis de aliis Gentibus minus validis reportatis, adeo vires potentiamque suam auxisset, vt tantum Imperium aggredi subuerterẽ posset. Quare non est, quod quis hic nobis opponat, Herodotum in multis minus veracem inueniri; cum hoc eius assertum, de quo nunc agimus, ab aliis quoque priscis Auctoribus proditum esse comperiatur, &, vt probatum est, rationi admodum consentiat.

3 Sed quod ex præallegatis Auctoribus deduximus, nimirum memoratos triginta regni Cyri annos, non à capta Babylone esse numerandos, sed ab eo tempore, quo multis antea annis idem Cyrus regnare cœperat in Perside; deduci quoque potest *ex Esdra cap. 3. versic. 8.* vbi habemus: Templum cœpisse fundari anno secundo aduentus Iudæorum in Ierusalem, qui erat annus secundus regni Cyri, hoc est à capta Babylone. *Et ex eiusdem libri cap. 4. versic. 1. vsque ad 6.* constat ædificium illud à finitimis gentibus, hostibus Iudæorum, fuisse impeditum, & intermissum omnibus diebus Cyri. Quod etiam scribit Iosephus 11. *Antiq. cap. 2.* dicens: quod Iudæi eodem anno Cyri secundo, à Cuthæis impediti sunt ædificare templum, Cyro nesciente, vtpote, inquit, in aliis negotiis distracto, qui mox Massagetico bello periit. Igitur si à prædicto anno aduentus Iudæorum in Ierusalem secundo, superuixisset, regnassetque Cyrus vsque ad annum trigesimum, quomodo potuisset tam diu Cuthæorum impedimenta nescire? Aut quis credere valeat, Iudæos illius ædificij erigendi adeo cupidos, ita desides extitisse, vt per annos viginti octo, ad Cyrum erga ipsos adeo beneuolum, & pro re sacra ab ipsomet imperata, legatos mittere negligerent, etiam si ad remotissimas orbis partes proficisci opus fuisset? Vel quis cogitare possit, Cyrum in expeditionibus bellicis vsque adeo fuisse occupatum, vt in tanto annorum numero Iudæorum legationem admittere, audireve nunquam potuerit? Certe, ni fallor, ratiom repugnat tale quid suspicari. Quin potius, vel hinc videtur satis probabiliter inferri posse, ipsum Cyrum nequaquam tot annis ab expugnata Babylone, sed paucis duntaxat superuixisse: alioqui non est verisimile, ipsum vel memorata impedimenta ignorare potuisse, vel pati, executionem amplissimi decreti sui, de templo Ierosolymitano reædificãdo, per vniuersum Imperium suum iã promulgati, tamdiu impediri, aut retardari. Quod etiam post iacta secundi templi fundamẽta Cyrus non potuerit annis viginti octo superuiuere, confirmari potest, tum ex Xenophonte, qui *libro Cyripedia 8. ait*, Cyrum anno Imperij sui septimo occubuisse, subaudi ab Imperio Babyloniorum subacto: tum ex loco Iosephi proxime allegato, vbi videtur insinuare, Cyrum non valde multis post annis Massagetico bello interiisse: tum etiam quia Herodotus, Berosus, & Iustinus, locis supra adductis, subiungunt, Cyrum post deuictos Babylonios, postremum bellum aduersus Lydos, qui ab eo rebellauerant, confecisse, ac demum contra Scythas in bello Massagetico fuisse interemptum. Quæ bella non tam multa grauiave fuerunt, vt videri possit, ea non nisi viginti, & octo annis confici potuisse. Neque inter prædicta bella Cyrus aliquot annis quieuisse putandus est, quippe qui, cum esset natura bellicosissimus, omnia mallet quam otium, quemadmodum eidem à Tomyris Massagetarum Regina aliquando dictum fuisse, prodit Herodotus. Aliud argumentum, ad probandum, quod Cyrus longe ante captam Babylonem regnare cœperit in Perside, desumi potest *ex Danielis cap. 13. in fine*, vbi non obscure traditur, Cyrum statim mortuo Astyage, regnare cœpisse. (Iam enim sub anno mundi 3493. *num.* 1. diximus, & infra etiam *num.* 7. comprobabimus, ibi per Astyagem, non Darium Medum, vt quidam putant, sed patrem eius debere intelligi.) Si enim Cyrus non nisi post occupatum Babylonis Imperium regnare cœpisset, vt contraria nostræ habet opinio; vtique necessario sequeretur, non nisi tunc obiisse Astyagem, & consequenter, quod non modo Cyrus, verũ etiam nec Darius Medus regnasset ante captam Babylonem, sed tunc solum, quando iam erat senex, nimirum, vt dicitur *Daniel. c. 5 in fine*, sexaginta duos annos natus. Quæ certe parum probabilitatis habere videntur.

Deniq; & aliam prędictis addere possimus argumentationẽ, ab æra Nabonassaris deducẽdam. Certum namq; est, quod Ptolomæus *in libris suis Almagesti* (quemadmodũ nos sigillatim sub anno mundi 3306. *n.* 2. adnotauimus) ponit annum Cambysis septimum, in anno prædictæ Epochen ducentesimo vigesimo quinto; & vigesimũ illius Darij, qui Cambysi successit, in ducẽtesimo quadragesimo sexto; Et consequenter trigesimum primum eiusdẽ Darij, in ducentesimo quinquagesimo septimo; Et decimum tertium Philadelphi in quadringentesimo septuagesimo sexto. Neq; de veritate horũ, quæ dicit Ptolemæus, dubitare licet; alioqui fere tota eius de Astris doctrina in eisdẽ libris tradita, omnino rueret. At vero si ann⁹ regni Nabuchodonosor primus, vt sub anno mundi 3429. *n.* 2. demonstratum est, fuit dictæ æræ centesimus vigesimus tertius. Ergo annus dicti Regis decimus nonus, qui pariter fuit primus Babylonicæ captiuitatis, fuit eiusdẽ æræ centesimus 4

quadragesimus primus; Et annus captiuitatis septuagesimus, concursit cum anno memoratæ Epochen ducentesimo vndecimo. Igitur, si ab hoc anno Babylonicę captiuitatis septuagesimo, regnasset Cyrus annos tiiginta, proculdubio tota Ptulemæi Chronologia falsa esse deptehenderetur: Quandoquidem consequeretur, septimum regni Cambysis annum incidisse, non in anno præfatæ æræ ducentesimo vigesimo quinto, vt posuit Ptolemæus; sed in anno ducentesimo quadragesimo octauo, nimirum viginti tribus annis post. & sic de aliis. Nam annus vigesimus eiusdem Darij, qui incideret in anno ducentesimo sexagesimo nono; & annus ipsius Darij trigesimus primus, in anno ducentesimo octuagesimo; & annus Philadelphi decimus tertius, in anno quadringentesimo nonagesimo nono: Ecce quot absurda. Non ergo triginta anni, quibus regnasse dicitur Cyrus, numerandi sunt à capta Babylone, siue ab obitu Darij Medi, sed ab hoc anno, qui fuit primus ab obitu Astyagis, vt rationes hactenus adductæ satis prubant. Nec obstant loca Scripturæ *2. Paralip. cap. vlt. versic. 22. & 1. Esdra cap. 1. versic. 1.* vbi annus solutæ captiuitatis, qui proculdubio fuit primus post defunctum Darium Medum, aperte appellatus primus regni Cyri: Quia ibi proculdubio Scriptura sacra, quemadmodum etiam *Danielis cap. 10. versic. 1.* vsurpat regni nomen pto Monarchia, numeratque annos Cyri, non à principio regni eius, sed ab exordio Monarchiæ ipsius, quam eodem anno, subactis Babyloniis; & per Darij mostem, iure institutionis, obtento etiam Medorum Imperio, consecutus fuerat. Quod plane indicant illa verba, quæ ipsamet locis Paralip. & Esdr. citatis protulit subiungens: *Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Deus cœli, &c.* Non enim ante has tam grandes segno suo accessiones, talia verba etiam per hyperbolem, vere proferre potuisset. Quod autem nouum non sit in Sciptusis sacris, ab eiusmodi regnorum incrementis, vel ab aliqua alia re admodum memorabili, interdum annos Regum computari solere, iam nos sub annis mundi 3095. *num.* 3. & 3452. *num.* 1. aliis similibus exemplis ostendimus. Sed & quod Cyrus, quando soluit Iudæorum captiuitatem, iam cepisset Babylonem, adhuc clarius exprimit sacra Sciptura *1. Esdr. c. 5. vers. 13.* vbi eum appellat Regem Babylonis, dicens: *Anno autem Cyri regis Babylonis, Cyrus Rex proposuit edictum, vt domus Dei hæc ædificaretur, &c.*

Cyrus quot annis regnauerit à capta Babylone.

5 Itaque posita hac assertione tanquam indubitata, quod scilicet Cyrus multis ante subactos Chaldæos, & ante obitum Darij Medi annis, regnauerit in Perside; Et quod primus solutæ captiuitatis annus, fuerit primus, non regni, sed Monarchiæ eiusdem Cyri: Quærendum est, quot annis Cyrus à capta Babylone, & à morte Darij, hoc est, ab adepta Monarchia imperauerit. Qua de re tres tepen opiniones. Prima est Fini Adriani à Ribera *super Zachar. cap. 1.* relati, qui *lib. 5. flagelli cap. 5.* asserit: Cyrum segnasse viginti sex annis ante partum Babylonis Imperium, quatuor vero postea. Sed quia nullo veterum scriptorum testimonio id probat, quod gratis dicitur, gratis quoque refutari potest. Altera fuit Auctoris Chronologiæ maioris Hebræorum, qui *c. 29.* dicit, Cyrum tenuisse regnum annis tribus, non tamen integris (intellige post subactos Babylonios) & hanc opinionem secuti sunt Lyranus *super Daniel. cap. 9.* & Vatablus *in cap. 1.* & alij nonnulli. Verum quia hæc opinio, nullo alio niti videtur fundamento, quam quod in sacris libris, de tertio tantum Cyri anno fit mentio; Quod quidem satis infirmum est, quandoquidem (vt in nostra præfatione adnotauimus) intentio sacræ Scripturæ non est, omnes Regum exterorum annos dinumerare, sed illos duntaxat, qui proposito suo deseruiunt. Vnde etiam tres tantummodo Balthassaris annos, & decimum quintum tantum Tiberij Cæsaris commemorat; cum tamen Ethnici scriptores, ipsi Balthassar, quem Nabonidum appellant, plures tribuant: & certissimum sit, Tiberium multo plusquam quindecim annis imperasse: Iccirco tutior nobis videtur ac verior tertia sententia, illorum scilicet, qui credunt: Cyrum septem fere annos in sua Monarchia exegisse: quoniam Xenophon antiquissimus Auctor, *lib. sua Cyropædia* 8. scriptum reliquit, eundem Cyrum, septimo imperij sui anno, mortuum esse. Et ratio dictat, Xenophontem Imperij nomine, Monarchiam significare voluisse, quam subactis Chaldæis, & obtento etiam post obitum Darij regno Medorum, fuerat cõsecutus. Etenim iam probatũ est, omnium pene antiquorum scriptorum consensu, Cyrum triginta annos regnasse, nimirum ab obitu Astyagis. Neque hoc, quod antiquis temporibus, cunctis notissimum habebatur, vnum duntaxat Xenophontem, rerum Cyri indagatorem accuratissimum, latuisse credendum est; sed potius voluisse Xenophontem, quod Herodotus, ipso aliquanto antiquior, de annis Monarchiæ Cyri prætesierat, notare, ac literis consignatum, posteritan tradere, nimirum, quot nam fuerint anni Monarchiæ eius.

6 Eodem anno, videlicet non multo post decessum Astyagis Regis Medorum atque Persarum, successionemque Cyri in regno Pe[illegible]rum, & Darij in segno Medorum; acta sunt, (vt numero proximo probabitur) ea quæ traduntur *in cap. Daniel.* 14. de Daniele, qui cum esset conuiua Emilmerodach Regis Babylonis, & honoratus super omnes amicos eius; contigit quadam die, vt occasione sibi à Rege oblata, detegeret ei fraudes Sacerdotum Belis, qui noctu, per subterraneas quasdam occultasque vias, in templum eius introeuntes, ac quæ quotidie eidem offerebantur comedentes, decipiebant populum, Regemque, dicentes, eadem ab ipso idolo solere manducari, eundemque propterea esse Deum viuentem, ab omnibus credi volebant. Igitur Daniel, consperso cinere pauimento in quo postridie diluculo apparuerunt vestigia pedum Sacerdotum, & vxorum ac filiorum suorum, qui comederant cibos Belo oblatos, ac sic eorundem fraude detecta, de licentia Regis, Bel destruxit, ac templum eius subuertit. Iterum alia quoque die inuitatus ab eodem Rege Daniel, vt adoraret draconem quendam magnum, quem Babylonij colebant, asserebantque de ipso dici non posse, quod non esset Deus viuens, quippe qui cunctis videntib. manducaret: Vt ostenderet Daniel, quod ille draco non erat Deus viuens, qui se posset ab interitu præseruare, obtenta à Rege facultate occidendi eum sine gladio, coxit massas quasdam ex pice, adipe, pilisque compactas, quas cum dedisset in os draconis, ille non multu post diruptus interiit, cognouitque Rex, quod ille non erat Deus. At vero populus, seditione concitata, compulit Regem vel inuitum, tradere eis Danielem, quem protinus proiecerunt in lacum seu foueam leonum, mansitque ibi sex diebus, Dei beneficio, à bestiis intactus, atque mirabiliter per Habacuc Prophetam, Angeli ministerio, de Iudæa illuc translatum, cibo potuque recreatus, ac demum inde sospes, & incolumis die septimo eductus est, non sine magna Regis admiratione ac lætitia; qui propterea cum iussisset accusatores Danielis mitti in lacum leonum, vidissetque eos illico ab ipsis fuisse

Daniel Bel destruxit, & draconem interfecit.

denora

deuoratos, cognita Dei Israel virtute, cœpit coram omnibus magnificare eum, vt latius *in toto Daniel. cap. vlt.* describitur.

Verba Danielis cap. 13. in fine explicantur.

7 Diximus prædicta hoc tempore acta esse, quia id manifeste colligitur ex illis verbis, quæ habentur apud Danielem *in calce capitis* 13. nimirum: *Et Rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses regnum eius.* Quæ verba, procul dubio referri non possunt ad historiam Susannę ibidem ante narratam; quia Daniel, quando Susannam de falso crimine liberauit, dicitur fuisse puer, *Daniel c.* 13. *vers.* 45. nunc vero vit conuiua Regis, & honoratus super omnes amicos eius: Sed debent referri ad ea, quæ ibidem in proximo capite subiunguntur, videlicet ad historiam Belis destructi, & draconis interfecti, quemadmodum sentiunt Lyranus, Hugo Cardinalis, Carthusianus, & multi alij. Vnde duo hic possunt inferri: Primo, in proxime memoratis verbis, per Astyagem, necessario debere accipi patrē Darij Medi, non autem ipsum Darium Medum, quem certum est vixisse etiam post destructum Babylonis imperium: historiam autem Belis & draconis, contigisse stante adhuc regno Babylonis, numero proximo ostendemus. Alterum est, quod prædicta clausula: *Et Rex Astyages, &c.* non est ibi obiter, & præter rectam historiæ seriem atque ordinem temporum posita, vt putat Pererius; sed ad historiam eorum, quæ in Babylone à Daniele gesta fuerant, aliquo modo continuandam pertinet; vel certe ad præcisum tempus eorum, quæ consequenter narranda erant, indicandum; ne quis putaret ea immediate post prænarrata contigisse. Itaque, quicquid dicat Pererius, constat, quod eo tempore, quo mortuus est Astyages Rex Medorum atq; Persarum, acta est in Babylone prædicta Belis, & draconis historia.

Cuius regis Daniel conuiua fuerit.

8 Diximus item easdem Belis, & draconis historias sub Euilmerodach Rege Babylonis fuisse gestas. Ad quod asserendum adducor, non solum quia iuxta nostram temporum rationem; hoc tempore adhuc ipse regnabat in Babylone; sed etiam, quia de illo Rege, cuius Daniel conuiua fuisse dicitur, dicitur etiam, quod colebat idolum Bel, vt patet *Daniel. cap.* 14. *versic.* 3. Bel autem fuisse idolum, quod colebant Babylonij, certissimum est. Ergo ille Rex erat Babylonius, & consequenter adhuc stabat Babylonis Imperium. Nam cōstat, quod Reges Persarum ad quos postea illud deuenit, non colebant idola, sed Solem, cui equos sacratos ferebant, vt ex Trogo Pompeio scribit Iustinus *ad calcem lib.* 1. Et vnus ex Regibus Persarum, nimirum Xerxes Beli sepulchrum destruxisse perhibetur, vt videre est apud Strabonem *lib.* 16. Item quia prædictus Rex non videtur esse potuisse vllus alius ex regibus Babylonis: Non Nabuchodonosor; quia ipse prætterquam quod iuxta nostram annorum computum, multo ante iam defunctus erat, notum est, ipsum tantæ fuisse in suo regno auctoritatis; vt non sit verisimile, Babylonios ei mortem minitari ausos esse, si non traderet eis Danielem. Et præterea, posteaquam sensum mentemque recuperauit, nunquam idola coluisse, sed tantummodo Deum cœli, vt sub anno mundi 3471. *num.* 2. probatum est. Non etiam probabile videtur, quod ille Rex, qui tantopere Danielem diligebat, fuerit Niglisar, aut Labosardach, aut Balthassar, quia de duobus prioris, non constat, quod fuerint vnquam erga Iudæos Danielemque bene affecti: Et de postremo certum est, quod Daniel non modo non erat amicus, & Conuiua eius; sed neque ab eo agnitus, vt manifeste colligi potest *ex Daniel cap.* 5. *versic.* 11. & clarius 13. vbi Balthassar Rex, adductum ad se Danielem interrogat, dicens: *Tu es Daniel. &c.* Restat igitur sub ipso Euilmerodach prædicta fuisse gesta.

Eodem anno regni sui vigesimo tertio, circa priores, vt arbitror, eiusdem anni menses; nimirum tertio aut quarto circiter inchoante; credimus ipsum Euilmerodach fuisse occisum à Niglisaro sororis suæ marito, vt tradit Berosus apud Iosephum *lib.* 1. *contra Appionem.* Qui Niglisar, siue Neriglissoroorus hoc eodem anno regnare cœpit, regnauitque in Babylonia, eodem Beroso ibidem attestante, annis quatuor, non autem viginti quatuor, vt alij perperam scripserunt. Quod vero prædictus Euilmerodach regnauerit tantummodo annos viginti duos, & aliquid de vigesimo tertio, iam nos sub anno mundi 3472 *num.* 4. & 5. satis superque probauimus, ita vt non opus sit eadem hic repetere. 9

Euilmerodach occiditur, & pro eo regnat Niglisar.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3498

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 52.

ANno Babylonicæ Iudæorum captiuitatis, siue à templi desolatione quinquagesimo secundo, mense scilicet 3. vel 4. circiter inchoante, oportet Niglisarum Regem Babylonis, expleto quarto regni sui anno, decessisse. Cui Immediate successit filius eius adhuc puer, nomine Labosardach, qui nouem duntaxat mensibus, hoc est, vsq; ad finem eiusdem mer anni regnauit in Babylone. Nam quia prauæ indolis specimina multa edebat, ab amicis oppressus insidijs, per cruciatum interfectus est, vt tradit Berosus à Iosepho *lib.* 1. *contra Appionem* relatus. 1

Moritur Niglisar, & regnat Labosardach.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3499.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 53.

ANno proximo circiter ineunte, ab interfectoribus Regis Labosardach, (vt scribit Berosus *vbi supra,*) constitutus fuit Rex in Babylone Balthassar filius Euilmerodach, & nepos Regis Nabuchodonosor, quemadmodum nos sub annis mundi 3429. *num.* 11. & 3451. *num.* 2. probauimus. Et hic fuit postremus Chaldæorum Rex, vt ex sequentibus patebit. Hunc Babylonij (teste Iosepho 10. *Antiq cap.* 12. *prope initium capitis*) Naboandel appellabāt: Ethnici vero Scriptores Nabonedum, vt Berosus apud Iosephum *lib.* 1. *contra Appianem*, siue vt alij, Nabonidum, vocant, quem fuisse Babylonium, & regnasse annis decem & septem, & sub eius Imperio in Babylone fluuium (subaudi Euphraten) muris fuisse septum, ne scilicet inundationum eius temporibus vllum ciuitati damnum inferre posset, idem Auctor ibidem scriptum reliquit. Et hinc proditur error Scaligeri, qui *lib.* 6. *de emendatione temporum in calce capitis, cuius titulus est: De Regibus Babylonis* Ethnicorum Nabonidum, nō Balthassar, sed Darium Medum fuisse credidit. Verum autem iste Balthassar, idem sit cum illo, cuius meminit Baruch *cap.* 1. *vers.* 11. & 12. Diximus esse diuersum; Siquidem ille erat vere filius Nabuchodonosor: iste autē nepos, quē admodum sub anno mundi 3451. *n.* 2. probatum est. 1

Regnat Balthassar in Babylone.

Eodem anno primo regni Balthassar, vidit Daniel admirandam in cubili suo visionem quatuor ventorum inter se pugnantium in mari, & quatuor bestia- 2

De quatuor regnis Danieli præmonstratis.

bestiarum de mari ascendentium, quę describitur *in toto Danielis cap.7.* vbi etiam subiungitur visio illa Antiqui dierum in throno sedentis, & cum infinita ministrorum multitudine eidem assistentium, quo iudicante, bestiæ perierunt, ad quem accedens filius hominis, accepit potestatem æternam, & incorruptibile regnum. Et præterea traditur, quomodo audiuit Daniel generalem quandam eiusdem visionis interpretationem: quod scilicet illæ quatuor bestiæ de mari surgentes, quatuor regna in mundo mox surrectura portenderent, & specialiter de quarta bestia, quod decem eius cornua, decem seu plures (vsurpato numero definito pro indefinito) eiusdem regni reges designabant: cornu autem illud paruum, quod de medio illorum ortum dicitur, & potentius erit prioribus, significabat Antichristum. Siquidem de eo ibidem subiungitur: *Et sermones contra excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret, & putabit, quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu eius vsque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Quæ profecto prædictiones ipsi Antichristo maxime conuenire omnes fatentur. In summa, agit memorata visio, de ortu & progressu quatuor principalium mundi regnorum temporalium, & de quinto spirituali Sanctorum, quod est regnũ Christi, & Ecclesiæ eius in hoc mundo: Item de Antichristo, eiusque persecutione contra sanctos & ipsius interitu. Denique de finali iudicio, & consequenter, de regno Christi, & Sanctorum æterno in cœlesti beatitudine, vt tradunt illius capitis Expositores. Verumtamen hic quæri posset, num prædicta quatuor mundi regna significata per memoratas quatuor bestias, eadem prorsus sint, quæ prius monstrata fuerant Regi Nabuchodonosor in visione illa statuæ grandis, cuius caput aureum signabat primam Monarchiam, quæ fuit Assyriorum, & Chaldæorum: Pectus autem, & brachia de argento, alteram prænotabant, quæ fuit Persarum atque Medorum: Venter deinde & ilia ærea, tertiam Monarchiam, videlicet Græcorum: ac demum Tibiæ ferreæ, quartam, nempe Romanorum: de quibus late egimus sub anno mundi 2016 *num.2. vsq. ad* 8. Dicimus iuxta communem expositorũ sententiam, eadem mundi regna, quæ prius per diuersas illas memoratæ statuæ partes præmonstrata fuerãt, nunc quoq; hisce quatuor bestiis esse significata. Nihilominus illud difficultatem facit, quod *Danielis cap.7. versic.17.* aperte dicitur, easdem bestias signare quatuor regna mox surrectura super terram: Ergo nulla earum potuit prænotare regnum Assyriorum, & Chaldęorum, quod non modo iam diu antea surrexerat, sed ex parte, videlicet respectu Assyriorum iam erat extinctum, respectu vero Babyloniorum, breui prorsus erat extinguendum. Quamobrem considerandum relinquitur, num forte bestia quarta significare potuerit regnum Turcarum, seu Mahumetanorum, de quo Antichristus aliquando sit proditurus. Sed de his quæ futura sunt, & quæ Pater posuit in sua potestate, diuinare quis valeat?

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3501.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 55.

1 Anno regni Balthassar Regis Babylonis tertio, altera diuinitus ostensa visio fuit Danieli, cum esset in Susis Castro regionis Ælamitarum: in qua visione sub typo arietis duo cornua habentis, & hirci, qui vnico cornu arietem prostrauerat, præmonstrata sunt Prophetæ, quæ post ducentos viginti, & amplius annos ventura erant, nimirum, quomodo sub finem secundæ mundi Monarchiæ, Alexander magnus, Rex Græcorum, percussurus erat Darium vltimum Regem Persarum atque Medorum, & destructa secunda eius Monarchia, tertiam initiaturus: Necnon & alia de quatuor Regibus, qui Alexandro successuri erant, & significati per quatuor cornua mox hirco nata: Et item de Antiocho Epiphane, siue illustri, mox surrecturo, qui dicitur Rex impudens, quoniam multa mala facturus erat populo Sanctorum, nimirum Iudæis Deum verum colentibus, quæ postea accurate descripta habentur in libris Machabæorum: Ac denique de ipsius Antiochi interitu admodum miserabili, quippe qui sine manu esset conterendus, nimirum non humana, sed diuina, ac præpotẽti virtute Dei humiliandus, & cum mœrore ac tristitia magna ad inferos deducendus. Quæ omnia fusius traduntur *in toto Danielis c.* 8.

De alia Danielis visione.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3503.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 57.

Anno regni Balthassar regis Babylonis circiter quinto, probabile est, quod Salathiel, qui tunc erat captiuus in Babylone, genuerit Zorobabelem, quemadmodum tradit S. Matthæus in Genealogia Saluatoris. Nam hoc circiter anno, natum esse Zorobabelem, & deduci potest ex his quæ sub anno mundi 346 *in num.* 1. diximus, & admodum consonat cum his, quæ de eodem Zorobabele, scribit Auctor libri 3 Esdræ *cap.* 3. *versic.*4. & 16. & *cap.* 4. *versic.*13. & 58. nimirum, ipsum circa initia regni Darij Hystaspis regis Persarum, fuisse vnum ex tribus illis iuuenibus, siue adolescentibus, qui custodiebant corpus regis. Quod etiam sub annis 3532. *num.* 4. & 3631. *num.* 1. dicendum erit, & videri potest in tabulis. 1

Salathiel genuit Zorobabel.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3516.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 70.

Anno regni Balthasar Regis Babylonis decimo septimo, qui (vt ex infra dicendis patebit) desinebat in exordiis anni septuagesimi desolationis Ierusalem; sub finem eiusdem anni, qui fuit postremus regni eius, cum incidisset in Babylone eiusmodi festus dies, in quo Babylonij omnes (vt testantur Herodotus *lib.1. versus finem*, & Xenophon *circa medium lib.7. de Pædia Cyri*,) vniuersam noctem bibere, & lasciuis carminibus saltationibusque indulgere solebant; ipse Balthassar Rex, fecit grande conuiuium optimatibus suis, inchoante nimirum, vt diximus, anno Babylonicæ Iudæorum captiuitatis septuagesimo. Caussa autem, cur Rex eo tempore, quo grauissima ab hostibus obsidione premebatur, tale cõuiuium nihilominus facere maluerit, potest quidem probabiliter credi fuisse vna, vel plures ex multis, quas veluti coniectando commemorat Pererius *super Daniel. cap.* 5. Verumtamen, quæ nam vere illa fuerit (quoniam in sacro eloquio, & à priscis probatisque Auctoribus præterita fuit,) certo defi- 1

Balthassar facit grande conuiuium.

niti non poteſt. Sane in. eo conuiuio, quia Rex temulentus, non veritus eſt abuti vaſis templi Domini, quæ olim aſportauerat Nabuchodonoſor Rex de Ieruſalem; propterea ob talem tantamque irreuerentiam Deo exhibitam, perterrefecit eum Dominus, terrifica eidem oſtēſa viſione cuiuſdam manus mirabiliter ſcribentis in pariete: Cumq; nemo reperiretur, qui ſcripturam illam legere, interpretarique ſciret; tandem opera Reginæ, quæſitus inuentuſque eſt Daniel, qui ſcripturam legit, eademque Regis regniquia interitum indicari declarauit, dictumque vatis non multo poſt euentus probauit. Nam eadem nocte, Balthaſſar Rex interfectus fuit, & Darius Medus, qui tum Babylonem obſidebat, capta ciuitate, ſucceſſit in regnum eius, annos natus ſexaginta duos, vt late deſcribitur *Daniel. cap. 5. per totum.*

2 *Euerſio Babylonici Imperij à Medis & Perſis.*

Sane quis fuerit iſte Darius, iam nos ſub anno mundi 3454. *num.* 2. diximus. Illud vero hic obſeruandum videtur, quod quamuis Scriptura ſacra aliquā lo tribuat Babylonici Imperij euerſionem Medis & Perſis, vt patet *Danielis cap 5. verſic.* 49. vbi de eodē regno Babylonis dicitur: *Et datum eſt Medis & Perſis* Et *Iſai. cap.* 21. *verſic.* 7. vbi ſub figura duorum equitum, videlicet, aſcenſoris aſini, & aſcenſoris Cameli, denotantur Cyrus Rex Perſarum, & Darius Rex Medorum, vti ibidē tradunt Expoſitores; quia re vera vterq; Rex conuenit ad expugnationem Babylonis: alias tamen eadem Scriptura, *nimirum Iſai. c.* 13. *verſ.* 17. *& Hierem. c.* 51. *verſ.* 11. Medis tantum videtur adſcribere Babylonis exterminium, & *Daniel. c.* 5. *in fine*, de ſolo Dario dicit, quod ipſe principaliter bellum ſuſceperat contra Babylonios; tametſi etiam Cyrum ſibi in auxilium aduocauerat; & item, quia *loco Daniel. citato* (vt ibidem docet B. Hieronymus) *ordo ætatis, & propinquitatis, & regni ſeruatus eſt: Darius enim ſexaginta duorum annorum erat, & nouimus regnum Medorum, quam Perſarum, legimus, & auunculum, qui prior erat iure naturæ ſucceſſor regni debuit numerari.* Sic B. Hieronymus. Quare non eſt curandum, quod Græci ſcriptores, vni tantum Cyro aſcribere voluerint Imperij Babylonis euerſionem: id enim potiſſimum contingere potuit, quod Cyrus egregiam ſane in expugnanda Babylone, operam nauauerit, & paulo poſt, nimirum ſub finem eiuſdem anni, (vt infra *num* 13. dicetur) ipſe, defuncto Dario, ſucceſſerit, & poſtea toto vitæ ſuæ tempore Babylonijs imperauerit. Igitur

Cur à Græcis tribuatur Cyro tantum

Eodem anno Babylonicæ captiuitatis ſeptuageſimo circiter inchoante, extincto Chaldæorum Imperio, ceſſauit penitus prima mūdi Monarchia, quæ fuit Aſſyriorum, & Babyloniorum, de qua ſub anno mundi 2016. *nu* 5. ſatis diſſeruimus. Quamuis enim iam ex multis annis Aſſyrij à Babylonijs ſubacti fuiſſent, (vt nos ſub anno mundi 3331. *nu.* 1. diximus) & huius Monarchiæ regia, de Niniue translata eſſet in Babylonem; non tamē cenſendum eſt, omnino defiiſſe hanc Monarchiam, donec ſumma Imperij ad Perſas Medoſq; deuenit, quemadmodum ſub citatis mundi annis probatum eſt. Vnde infertur, quod ſi prima mundi Monarchia hucuſque perdurauit; eadem profecto attigit annum ſuæ durationis milleſimum quingenteſimū primū, vt videre eſt in tabulis.

3 *Extinguitur prima mundi Monarchia.*

Porro primæ huius Monarchiæ reges fuerūt quadraginta nouem, quos hic nominatim, ordinateq; ac ſingulorum regni annos recenſere non grauabor, ratus id non ingratum fore lectori. Prætermittendum autem duximus Belum, quod licet ipſe primus in Babylone regnauerit; tamen eo viuente, imo etiam vltra vſque ad initia circiter anni regni filij eius Nini vigeſimi, nulla adhuc in mundo erecta fuiſſe Monarchia credatur. Fuerunt ergo

Aſſyriorum ſeu primæ Monarchiæ reges.

1. Ninus		33.	20. Lamprides		32.
2. Semiramis		42.	21. Soſares		20.
3. Ninias		38.	22. Lampares		30.
4. Arius	qui regnauit annos	30.	23. Pannias	qui regnauit annos	45.
5. Analius		40.	24. Soſarmus		19.
6. Baleus 1.		30.	25. Mitreus		27.
7. Armamertes		38.	26. Tautanes		32.
8. Belochus 1.		35.	27. Tanteus		40.
9. Baleus 2.		52.	28. Thineus		30.
10. Alradas		32.	29. Dercillus		40.
11. Mamitus		30.	30. Eupales		38.
11. Manealeus		30.	31. Laoſtenes		45.
13. Iphereus		20.	32. Piriciades		30.
14. Mamilas		30.	33. Ophrateus		20.
15. Sparetus		40.	34. Ophratanes		50.
16. Aſcadas		40.	35. Ocrazapes		41.
17. Amintas		45.	36 Sardanapalus		20.
18. Belochus 2.		25.	Interregnum		3.
19. Bellepares		30.	37. Phul		40.
			38. Teglathphalaſar		23.
			39. Salmanaſar		10.
			40 Senacherib		7.
			41. Aſarhaddon.		10.

Et hi quidem fere omnes in Niniue regni ſedem habuiſſe creduntur: Qui vero ſequuntur in Babylone.

42. Merodac poſt victum Aſarhaddon		49.	46. Euilmerodach		22.
43. Ben Merodac	qui regnauit annos	4.	47. Nigliſar	qui regnauit annos	4.
44. Nabolaſſar		21.	48. Laboſardach		1.
45. Nabuchodonoſor		43.	49. Balthaſſar		17.

Subdue omnes hos annos, & inuenies memoratam durationis primæ huius Monarchiæ ſummam annorum mille quingentorum, & vnius.

Porro

Darius Rex Danielem secum ducit, & honorat.

Porro Darius Medus, subiugato sibi Babyloniorum regno, rebusque ibidem compositis, reuersus est in Mediam, assumptumque Danielem Prophetam, secum adduxit, ac maximo in honore apud se habuit, vt scribit Iosephus 10. *Antiq. cap. vlt.* *Ex quo* (inquit B. Hieronymus *super cap. Daniel. 6*) *intelligimus, Darium, subuersa Babylone, reuersum esse ad regnum in Mediam, secumque adduxisse Danielem, in eo honore, quo a Balthassar prouectum acceperat: nec ambiguum est, eundem Darium audiuisse signum atque portentum, quod Balthassaro acciderat, & interpretationem, quam Daniel exposuerat; & quomodo prædixerit Medorum regnum Persarumque Babylonis præualiturum.* Hæc S. Hieronymus. Itaque Darius Rex, optime edoctus de admirabili sapientia, & integritate Danielis, fecit eum vnum de tribus Principibus vniuerso regno suo præfectis. Qui adeo sapienter in omnibus se gerebat, vt iam cogitaret Rex constituere eum super vniuerso regno. Quæ res magnam eidem Danieli apud reliquos Principes Satrapasq; parauit inuidiam. Quamobrem cum nihil inuenirent, quo possent eum suspectum Regi reddere, callide suaserunt, induxeruntque Regem firmare, edereque edictum Imperatorium, sub pœna damnationis ad bestias, ne quis intra proximos triginta dies, quicquam postulare auderet à quocunque Deo, Et ipsi interea obseruantes Danielem, inuenerunt eum in domo sua ter in die flexis genibus contra Ierusalem, vt prius consueuerat, orantem atque adorantem Deum suum. Itaque confestim illum accusantes, acri admodum ac molesta contentione impulerunt Regem, vt mitteret Danielem in lacum leonum. Quod cum vel inuitus fecisset, & postera die, eundem reperisset illæsum atque incolumem; lætus Rex iussit protinus eum inde extrahi, & pro eo ibidem immitti accusatores eius, qui à leonibus illico deuorati sunt. Quo facto, mandauit Rex decretum publicari in vniuerso regno suo, vt omnes pauerent Deum Danielis. Quæ omnia *in toto Daniel. cap. 6.* fusius descripta habentur.

Daniel 2. mittitur in lacum leonum.

Orans Daniel venturi Messiæ tempus diuinitus didicit.

Eodem anno primo, quo Darius Rex imperare cœperat super regno Chaldæorum, (vt signanter adnotauit Daniel *in principio cap. 9.* subaudi, ad finem anni iam appropinquare incipiente,) intelligens Daniel iam prope compleri septuaginta Iudaicæ captiuitatis annos, olim à Ieremia *capit. 25.* prophetatos, orauit enixe Dominum pro liberatione populi sui. Placuit itaque Domino, non hanc solum serui sui orationem petitionemq;, quemadmodum sub anno mundi proximo videbimus, libenter promptèque exaudire: Verum etiam, quia temporalis hæc Iudaici populi liberatio, spiritualem generis humani liberationem præfigurabat, in obitu, passioneq; Redemptoris perficiendam; vt seruo suo rem magis gratam faceret, & eidem insuper secreta sapientiæ suæ, quæ ille postulare non auderet, vltro manifestaret; Voluit ipsum protinus per Angelum Gabrielem edoceri de altissimo septuaginta hebdomadarum mysterio, quod *in toto Danielis cap. 9.* describitur, quo ipse Daniel, & per ipsum ceteri, scire possent, quando opus salutis humanæ, à cunctis olim sanctis summopere expetitum, implendum foret. Verum quia prophetia hæc valde obscura est, & eius expositio ad eorum, quæ postmodum dicenda sunt, intelligentiam, maxime videtur necessaria: Idcirco liceat mihi, obsecro, eam hic breuiter, per modum Paraphrasticæ cuiusdam enarrationis, explanare.

**
*

EXPOSITIO PROPHETIÆ DANIELIS.

Ab exordio precum tuarum, egressus est sermo.)

Ex quo (inquit Angelus) ô Daniel deprecari cœ- 6
pisti Dominum pro liberatione populi tui, reuelata sunt mihi à Deo, quæ nunc dicturus sum tibi.

Ego autem veni vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es.)

Quoniam autem non me præterit quantis cor tuum sit bonis sanctisque refertum desideriis, & quantopere exoptes edoceri de his, quæ ventura sunt super populum sanctum tuum, & super vrbem sanctam Ierusalem; præcipue vero de his, quæ ad Messiam pertinent, eidem populo diuinis oraculis, ac Prophetarum vocibus toties repromissum: Propterea, Deo iubente, veni, vt hæc indicem tibi.

Tu ergo animaduerte sermonem, & intellige visionem.)

Igitur arrige aures Daniel, & attende diligenter ad verba mea, (erunt enim aliquanto obscuriora) ne erres, sed bene capias sensum eorum.

Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super Populum tuum, & super vrbem sanctam tuam, vt consumetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & vngatur Sanctus Sanctorum.)

Omne tempus, quod diuinitus præfinitum ac determinatum est, vsque ad Christi passionem, intra quod complenda erunt in populo Iudaico, & in vrbe Ierosolyma, fere omnia, quæ prædicturus sum tibi, septuaginta hebdomades complectentur, non dierum, sed annorum; non solarium, sed lunarium; quæ septuaginta hebdomadæ, continent annos quadringentos nonaginta lunares; (sic namque abbreuiatæ sunt, vt non ex solaribus, sed ex lunaribus annis constare ac numerari debeant.) Itaque intra hos quadringentos nonaginta annos lunares, qui æquipollent annis solaribus quadringentis septuaginta quinque, præuaricatio hominum, ad summum perueniet gradum, vt iam vlterius excrescere posse non videatur: Quandoquidem nullum maius peccatum committi potest eo, quod ab his perpetratum erit, qui ex mera inuidia, malitia, & odio, gratis filium Dei crucifigere non verebuntur. Hæc erit omnium præuaricationum maxima. Quod enim scelus, magis contra omne fas iusque diuinum, atque humanum, in toto orbe terrarum committi aut excogitari, vnquam potuit, poteritve, quam vnicum verum ac naturalem Dei filium, post tot tantaque ab eo accepta beneficia, tam impie immaniterque interimere? Tum etiam destruetur peccatum; quia Passio Christi, ipsa est quæ iustificabit impios, & adducet in hominibus iustitiam sempiternam. In ipsa quoque implebuntur visiones, & oracula Prophetarum, quæ præcesserant de aduentu, vita, gestis, ac passionibus Christi; quemadmodum ipsemet in Cruce pendens iudicabit dicens: *Consummatum est.* Eodem item tempore, idem mediator Dei, & hominum Christus Iesus, quem pater sanctificauit, & misit in mundum, (*Ioan. cap. 10. versic. 36.*) Ipse, inquam, qui est vere Sanctus Sanctorum, quippe ab æterno super omnia constitutus, à

Deo

...æ præ participibus ...8. & *ad Hebr. cap.* 1. ... priori diuerso, in ... aine proprio inunge... ræ creaturæ, iuxta il... *exaltatus fuero à terra,*

...rte. *Ab exitu sermonis* ...*lem, vsque ad Christum* ...*m, & hebdomades sexa*...

...vt ergo ... Daniel, vndenam exordienda
7 sint prædictæ annorũ hebdomades, diligẽter aduerte, & nota tempus, quod iudicabo tibi. A diuulgatione edicti de Ierosolyma reædificanda, vsque ad Christum Ducem, Ducem inquam eorum qui ad æternum regnum transire voluerint; hoc est, vsque ad Messiæ manifestationem; decurrent hebdomades septem, & sexaginta duæ; nimirum in summa sexaginta nouem plenę, ex annis lunaribus, vt dictum est, computatæ (subaudi, & aliquid amplius, vt paulo post dicetur.) Quod autẽ postea res sic se habuerit; ita ostendi potest. Nam prædicta Ierosolymæ reædificandæ diuulgatio, facta est anno regni Artaxerxis Longimani vigesimo, vt infra sub anno mũdi 3609. *num.* 2. 3. & 4. probabitur. Et vniuersalis Messiæ manifestatio cœpit anno Imperij Tiberij Cæsaris quinto decimo, vt habemus *Lucæ cap. 3. versic.* 1. quando videlicet baptizatus est Christus, & voce diuina de cœlo reuelatus est filius Dei, & ipse non multo post exorsus est Euangelij prædicationem, viam docens salutis æternæ. Quamuis enim ab anno prædicti Artaxerxis vigesimo, ad Tiberij decimum quintum, supra prædictas hebdomades sexaginta nouem, inueniantur etiam anni tres, & aliquot menses: quia tamen non tot erant hi anni, vt integram facere possent hebdomadam, ideo Scriptura sacra, more suo, illos prætermisit. Iam nos sub anno mundi 1659. *num.* 2. pluribus exemplis ostendimus, ipsam in summis colligendis, interdum minutos quosdam numeros omittere consueuisse.

Et rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporis.)

Et primo, circa initia primarum septem hebdomadarum, ædificabuntur platea, hoc est, plateæ (numerus enim hic singularis pro plurali vsurpatur) & muri Ierusalem, paucorum, (hoc est, quinquaginta duorum) dierum interuallo, cum magna festinatione, propter imminentia hostium impedimenta. Quod ita ad vnguem postmodum sub Neemia factum fuisse, nos sub anno mundi 3610. *nu.* 2. ostendemus. Et credendum est, alias quoque vrbis partes, intra primas septem hebdomades, fuisse ædificatas; ac propterea easdem hebdomades seorsum ab aliis esse memoratas.

Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus qui eum negaturus est. Et ciuitatem, & Sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo: Et finis eius vastitas, & post finem belli, statuta desolatio.)

8 At vero post alias sexaginta duas hebdomadas nimirum elapsis septuaginta nouem hebdomadibus, hoc est, hebdomada septuagesima, (subaudi desinente) cruci affigetur occideturque Christus: Et propterea Populus Iudaicus, qui eum coram Præside Pilato negaturus est, prorsus reprobabitur, ne deinceps amplius appelletur, sitque populus Domini. (Numera in tabulis ab anno vigesimo Longimani, ad Christum passum, & inuenies fluxisse annos quadringentos septuaginta quinque solares, qui faciunt annos lunares quadringentos nonaginta, & consequenter hebdomades septuaginta superius memoratas.) Deinde (subintellige post quadraginta circiter à Passione Christi annos) Romanorum exercitus cum suo Duce Tito, Ierosolymam templumque dissipabit, & illius belli finis erit ipsa vrbis templiq; vastitas, & interitus, atque à Deo pscita, pręstatutaq; desolatio, in vltionem impiissimę mortis, eidem Christo à Iudæis illatæ. Sane ista desolatio, hucusq; omnium p annos mille sexcentos, & amplius perdurauit, perdurabitq; in perpetuum, quemadmodũ in calce huius Prophetiæ traditur; & item iuxta Isaiæ vaticinium, quod habetur cap. eius 25. versic. 2. his verbis: *Quia posuisti ciuitatem in tumulum, vrbem fortem in ruinam, domum alienorum, vt non sit ciuitas, & in æternum non ædificetur.* Eandem Prophetiam videtur confirmasse Dominus noster *Luc. c. 19. versic.* 44. ad eandem Ierusalem dicens: *Et non relinquent in te lapidem super lapidem.* Quæ verba exponens B. Gregorius, ait: *quod hoc quoque etiam ipsa ciuitatis eiusdem transmigratio testatur, quia dum in eo loco nunc constructa est, vbi extra portam Dominus fuerat crucifixus; prior illa Ierusalem, vt dicitur, funditus est euersa.* Cui nos addere possumus, quod & quæ mox constructa est, nõ Iudæis sed alienis ædificata fuit. Quare quod attinet ad Iudæos, idem est, ac si perpetuo desolata remansisset.

Confirmabit autem multis pactum hebdomada vna.)

Verum quia dixi reprobatum iri populum tuum, 9
eo quod Christum sit negaturus, & crudeli supplicio perempturus; ne concidat ô Daniel serue Dei cor tuum; ratus cunctos Iudæos fore reprobandos: quoniam intra vnam potissimum annorum hebdomadam, de qua numero proximo agemus, Christus primo quidẽ per seipsum, qui triennio circiter prædicabit; mox vero per Apostolos suos confirmabit pactum seu promissionem olim Abrahæ factam de benedicẽdis cunctis gentibus in semine suo, qui est ipsemet Christus, vt dicitur *ad Galat. c. 3. vers.* 16 confirmabit, inquam, multis miraculis, & multis item in hominibus, quos ad fidem suam conuertet. Etenim tunc adeo firmiter Euangelica lex in cordibus multorum, præcipue Iudæorum, stabilietur, vt nullis dæmonum tentationibus, Tyrannorumve tormentis, ab eis dimoueri vnquam possit: Stabilietur, inquam, tum ipsius Christi Apostolorumque prædicatione, vt dixi, & miraculorum confirmatione; tum vero inprimis virtute sacratissimæ eius passionis, mortis, resurrectionis, atque in cœlum ascensionis: Nec non virtute Spiritus S. quem decem ab ascensione post dies, miro inusitatoq; modo de cœlis mittet abundeque effundet in cordibus credentium, præsertim vero Apostolorum, qui omnes Iudæi erunt, (vt colligi potest *Actor. c. 2. versic.* 7. & quorum opera, lex Euangelica diuulgabitur in omni Iudæa primum, deinde etiam in vniuerso orbe terrarum. Hæc autem intra vnius septennij tempus, nempe à Christi baptismate, ad nonum circiter mensem anni quarti post eius passionem, acta fuisse, ex Euangelij, Actorumque libris luculente satis, constare potest. Nam exinde cœpit Euangelica prædicatio paulatim transire ad Gentes.

Et in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium.)

Quod si etiam scire cupis, quænam erit hebdo- 10

Ierosolyma decimonono. Ex quo sequeretur ipsum non excessisse annum regni trigesimumseptimum: Siquidem iam sub anno mundi 3429. *num.* 5. & alias quoque demonstratum est, Ierosolymam anno regni Nabuchodonosor decimonono inchoante, à Nabuzardan Principe militiæ eius, fuisse incensam, & euersam. Allucinantur item, qui tribuunt ipsi Nabuchodonosor annos regni quadraginta quinque. Nam ab anno regni Ioakim quarto, qui fuit primus regni Nabuchodonosor, vt expresse tradit Ierem. *cap.* 25. *versic.* 1. vsque ad annum transmigrationis, Iechoniæ trigesimumseptimum, qui fuit prionus regni Euilmerodach (vt patet 4. *Reg. c. vlt. v.* 27. & *Ierem. c. vlt. v.* 31.) non nisi tres, & quadraginta anni inueniuntur, quemadmodum apparet in tabulis. Posset tamen admitti opinio illorum, qui eidem Nabuchodonosor tribuunt regni annos quadragintaquatuor, si postremum non expleuisse, sed tantummodo attigisse, concedant.

2 Ceterum hunc Nabuchodonosor post eius obitum, in locũ concessisse salutis, inde possumus conijcere, quia dex quo Scriptura sacra, pœnitentię ipsius, veræque in Deum conuersionis mentionem fecit *in cap. Danielis* 4. ibi, vt notat Lyranus, eiusdem terminat historiam, neq; postmodum in eo libro aut alibi, de eius relapsu quicquam meminit indicatve. Vnde satis euidenter datur intelligi, ipsum deinceps in toto reliquo vitæ suæ tempore agnouisse ac laudasse Dei virtutem ac prouidentiam. Nam & Iosephus 10. *antiquit. cap.* 12. adducit Danielem coram Balthassar Rege idipsum asserentem. Et in eandem quoque currunt sententiam Carthusianus, aliique Danielis expositores, & nouissime Pererius, qui idem confirmat pluribus Sanctorum Patrum auctoritatibus, Hieronymi, Augustini, Dorothei, Epiphanij, Theodoreti, & aliorum, & occurrit obiectioni, quæ ex verbis Isaiæ *cap.* 14. *versic.* 11. *vsque ad* 16. desumi posse videtur. Quæ omnia breuitatis caussa libenter prætereo, quod ea hic latius explicare non necessarium videatur.

Quod Nabuchodonosor in statu salutis obierit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3472.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 26.

1 ANno transmigrationis Iechoniæ trigesimoseptimo, regnauit Euilmerodach in Babylone pro Nabuchodonosor patre suo, vt dictum est, iam defuncto, & anno regni sui primo subleuauit caput Iechoniæ regis Iuda, eductumque de carcere, ac regio indutum cultu, benigne alloquutus est, posuitq; thronum eius super thronos Regum, qui erant post se in Babylone, & constituta eidem conuenienti annona, quæ postea iugiter data est ei donec superuixit, fecit eum suæ mensæ conuiuam, 4. *Reg. cap. vlt. versicul.* 27. *vsque ad finem capitis, & Ierem. cap. vlt. versicul.* 31. *vsque ad finem.* Erat autem Iechonias, quemadmodum videre est in tabulis, annorũ quinquagintaquinque, quando memoratam obtinuit gratiam, nimirum, vt arbitror, circa initia regni ipsius Euilmerodach. Nam quod locis proxime citatis dicitur: *In mense duodecimo, vigesima septima die mensis:* non ad annum regni sui primum, sed ad annum Hebræorum sacrum, qui tum currebat, referendum puto. Quod vero dictum est, Iechoniam de carcere eductum: non ita accipiendum crediderim, ac si prius semper in carcere mansisset inclusus. Nam ex *Baruch cap.* 1. *versic.* 3. & 4. videtur etiam ipse Iechonias, anno transmigrationis suæ quinto, cum ceteris Iudæis in Babylone concaptiuis, conuenisse ad flumen Sodi, vbi, cunctis audientibus, lectus fuit liber prophetiæ ipsius Baruch, vt ibidẽ refertur. Quare alterum de duobus videtur esse dicẽdum: Vel quod tunc de licentia Præpositi carceris, ad memoratum captiuorum cœtum conuenerit, quod vtique non omnino videtur verisimile: Vel (quod magis placet) dici nunc Iechoniam eductum de domo carceris, id est liberatum de custodia militum, quorum curæ fuerat creditus, quemadmodum de B. Paulo legimus *Actorum cap. vlt. vers.* 16. in hæc verba: *Cum venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite.* Id enim carceri quodammodo comparari posse videtur.

Regnat Euilmerodach in Babylone, & subleuat Iechoniam.

2 Sane prædictus Iechonias in Babylone genuit Salathiel, Salathiel autem genuit Zorobabel. *Matth. c.* 1. *v.* 12. Quare quod idem Iechonias, *Ierem. c.* 22. *in fine*, appellatur sterilis; vel metaphorice accipiendum videtur, id est, sine fructu bonorum operum: (De ipso enim legitur 4. *Reg. cap.* 24. *versic.* 9. quod fecit malum coram Domino iuxta omnia, quæ fecerat pater eius.) Vel melius, eo sensu quo ibidem videtur explicari, cum subiungitur: *Nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium David:* id est, quia nullum genuit regem. Quando autem Iechonias genuerit Salathielem, ante, an postquam de custodia liberatus fuit, incompertum habemus. Probabilius tamen videtur, quod genuerit eum non multo post sui liberationem, & item quod Salathiel genuerit Zorobabelem non plusquam quindecim circiter annis antequam soluta esset Babylonica Iudæorum captiuitas: Siquidem ipse Zorobabel anno regni Darij Hystaspis primo, erat adhuc iuuenis, vt aperte colligitur 3. *Esdræ cap.* 3 *vers.* 4. & *cap.* 4. *ver.* 13. Illud vero certissimum est, eundem Iechoniam, & matrem suam defunctos esse in Babylone, quemadmodum expresse prophetauerat Ieremias *cap.* 22. *v.* 26. Quod de ipsis, & item de Salathiele filio eius confirmari potest; quoniam inter illos, qui post solutam captiuitatẽ reuersi sunt in Iudæam, nusquam ipsorum fit mentio; sed tantummodo Zorobabelis: Et insuper, quod attinet ad Iechoniam; quia (vt dicitur *in fine libri* 4. *Reg. & Prophetiæ Ierem.*) cibaria, quæ assignauerat Euilmerodach Iechoniæ in Babylone, data sunt ei omnibus diebus vitæ suæ. Ergo ibidem mortuus est. Sed & hinc etiam inferri posse videtur, ipsum Iechoniam ante memoratum Euilmerodach obiisse. Non enim constat eius successores, adeo Iudæis fuisse beneuolos, vt probabile sit eos, mortuo Euilmerodach, hanc Iechoniæ humanitatem præstare voluisse.

Iechonias genuit Salathiel. Locus Ierem. 22. in fi. explicatur.

3 Vt autem nemo hæsiterdeeo, quod supra *num.* 1. & alias diximus, nimirũ Euilmerodach fuisse ipsius Nabuchodonosor filium; operæpretium duximus, pro huius rei cõfirmatione, hic aliquot grauissimorum atq; antiquissimorum scriptorum, qui id aperte testantur, testimonia proferre; & primo Berosi *Chaldaica Historia lib.* 3. cuius verba refert Iosephus *lib.* 1. *contra Apionem circa medium*, qui hoc idem asserit 10. *antiq. c.* 12. *in principio.* Item Alexandri Polyhistoris, & Alphæi ex Megastene, quos refert Eusebius *lib.* 9. *de Præparatione Euangelica*, *cap.* 4. Et hos sequuntur Beatus Hieronymus, & B. Theodoretus *super Daniel. cap.* 5. & Seuerus Sulpitius, *Historia sacra, lib.* 2. *non longe ab initio*, & Beda *in libello de sex ætatibus mundi sub anno eius* 3389. & al[ij]. Quare reijcienda omnino est opinio Auctoris Historiæ Scholasticæ, *Danielis cap.* 5. qui contra vniformem tot priscorum Auctorum attestationem, ausus est sine vllo fundamento asserere, eundem Euilmero-

Quod Euilmerodach fuerit filius Nabuchodonosor.

dach

sationis in Babylone.

narchiæ Cyri primo initia sint, necesse est numerare annos quadragintaquinque. Totidem enim remanent ad explendam prædictam septuaginta annorum summam, & nos sub annis mundi 3429. *num.* 9. *vsque ad* 13. & 3447. *numer.* 2. & 3. pluribus argumentis, & sacræ Scripturæ testimoniis demonstrauimus, septuaginta Babylonicæ captiuitatis annos à Ieremia prænunciatos, à templi desolatione initium sumpsisse, atque in memorato anno Monarchiæ Cyri primo terminasse. Quomodo autem isti quadraginta quinque anni dispertiendi sint inter Reges Babylonis, qui post Nabuchodonosor successiue vsque ad finem illius Imperij regnarunt, valde perplexum est: præsertim cum neque de numero istorum Regum vna eademque sit omnium Doctorum sententia. Quidam enim duos tantum ponunt, videlicet Euilmerodach & Balthassar. Alij quatuor commemorant, siquidem inter hos duos, constituunt alios duos, nempe Niglisar, & Labosardach; & hoc nobis magis placet, quoniam hæc fuit vetustissimorum Scriptorum sententia, quos supra *num.* 3. ex Iosepho & Eusebio retulimus, scilicet Berosi, Alexandri Polyhistoris, Megastenis & Alphæi, quibus merito in hac parte maior quam quibusdam recentioribus habenda est fides.

Quot annis prædicti reges singuli regnauerint.

5 Verum de numero annorum, quibus duo priores, nimirum Euilmerodach, & Niglisar regnauerint (de aliis enim duobus, hoc est, Labosardach & Balthassar, conuenit) magna quoque inter Auctores varietas reperitur. Nam de Euilmerodach, Berosus à Iosepho, & Alexander Polyhistor, ab Eusebio *locis supra citatis* relati, dicũt ipsum duos tantum regnasse annos, Seuerus autem Sulpitius loco superius adducto, duodecim annos regnasse asserit; Iosephus vero & Beda, *vbi supra*, eidem tribuunt regni annos decem & octo: Reliqui, præsertim recentiores, viginti tres. Similiter, & Niglisaro, Berosus quatuor duntaxat, Iosephus autem & Beda quadraginta annos regni assignant. Quare cum impossibile videatur hos inter se conciliare Auctores, facileque fieri possit, vt inde hæc exorta sit varietas, quod vetustissimi ipsorum codices, aliquando in eiusmodi numeris, antiquariorum incuria, deprauati fuerint: ne frustra tempus in re tam ancipiti conteramus, Beroso potissimum adhærentes, cum ipse dicat Niglisar regnasse annos quatuor, & Labosardach fere vnum, & Balthassar, quem ipse vocat Nabonedum, decem & septem, recte possumus cum omnibus fere recentioribus Scriptoribus, reliquos viginti tres, saltem inchoatos, ipsi Euilmerodach assignare, cui, quod Berosus duos tantum tribuerit, non Auctoris, sed librariorum vitio credimus accidisse, qui pro viginti duos, subaudi integros, corrupte, duos, scripserunt. Ad quod credendum me mouet: Primo, quod talis error, facile admodum accidere potuisse videtur. Deinde quia Balthassar non in fine anni septuagesimi Babylonicæ captiuitatis interfectus fuit, sed circa illius initia. Eo enim anno pro maiori parte regnauit in Babylone Darius Medus, vt suo loco dicemus. Quamobrem oportet viginti tres regni Euilmerodach annos, fuisse tantummodo inchoatos; Berosum autem integros duntaxat recensuisse, nimirum, vt diximus, viginti duos.

A Nno ruinæ ciuitatis (subaudi Ierusalem) trigesimo, Esdram cum esset in Babylone, in magnam incidisse animi perturbationem, cuius causa quadam, quæ ei irrepsit prosperitatis malorum hominum, & bonorum afflictionis consideratione, legimus *in libro sui nominis 4. cap. 3 v. 1.* vbi hoc argumẽtum idem Auctor in toto illo capite fusius prosequitur: In sequẽti vero ait, hanc suam satis curiosam diuinæ prouidentiæ perscrutationem, variis ab Angelo similitudinibus fuisse retusam. Sed quisnam scripserit lib. 3. & 4. Esdræ, qui Canonici non sunt, omnino ignoramus. Quamuis enim ipsorũ Auctor aperte se non in titulo solum, sed & in ipsis libris, præsertim vero in principio lib. 4. quem ipse 2. vocat, se Esdram nominet, & ibidem suam ponat genealogiam vsque ad Aaron sursum ductam, valde similem illi, quę de vero Esdra habetur 1. *Esdr. cap. 7. vers. 1.* ex quibus videtur se eundem facere cum illo: Attamen credimus hunc ab illo valde esse diuersum, & tertium quartumque Esdr. libros, non à vero Esdra lib. 1. & forte etiam 2. (quos constat esse Canonicos) auctore, sed ab aliquo alio fuisse conscriptos, & partim ex Canonicis libris, partim ex non Canonicis fuisse compilatos, falsoq; cum nomine veri Esdræ editos; ac diuina dispensatione factũ esse, quod iste Auctor scriptum reliquerit, se anno trigesimo ruinæ ciuitatis, in maximam illam incidisse conturbationem, vt vel sic aliquo modo innotesceret, ipsum non esse verum Esdram, quem eo anno, nec dum fuisse natum, ex his, quæ sub anno mundi 3616. *num.* 22. disputabimus, satis probabiliter inferri poterit. 1

Esdræ perturbatio & libri.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3483.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 37.

A Nno regni Euilmerodach regis Babylonis duodecimo, incidit annus Iubilei decimioctaui: erat enim nongentesimus ab introitu filiorum Israel in terram Chanaan, vt videre est in tabulis. Quanquam Iudæis tum in captiuitate existentibus prodesse nihil poterat. 1

Iubilæus 18.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3493.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 47.

A Nno regni Euilmerodach vigesimosecundo ad finem vergente, oportet aut regno spoliatũ fuisse, vt magis credimus, aut mortuum esse Astyagem regem Medorum atq; Persarum. Hoc enim tempore complentur triginta & octo anni, quibus ipsum regnasse scribit Eusebius *in Chronicis*, vt patet in tabulis, & idem videtur posse colligi ex his, quæ sub anno mundi proximo dicemus de initio regni Cyri regis Persarum. Quamobrem recte *Danielis c. 13. in fi.* vbi dicitur: *Et rex Astyages appositus est ad patres suos:* quæ verba nõ de Dario, quem Astyagem quoq; ali- 1

De obitu Astyagis.

 quando

quando appellatum ferũt, sed de patre suo Astyage, nos cum Hugone Cardinali, Lyrano, & Carthusiano, & aliis, quicquid secus aliqui ex recentiorib. sentiant, accipienda existimamus:) statim subiungitur: *Et suscepit Cyrus Perses regnum eius*: id est, vt ibidem proxime citati expositores declarant, regnum Persarum. Nam regnum Medorum tunc remansit Dario, quem sub anno mundi 3454. *num.* 2. à Græcis Cyaxarem appellatũ diximus. Etenim iuxta magis probatam ac receptam bonum Regum historiam, (quæ tamẽ diuersimode ab Herodoto & Xenophonte, aliisque Auctoribus traditur) constat, quod Astyages, ob caussam sub anno mundi 3456. *nu.* 1. ex Iustino allatam, cum nepote suo Cyro bellũ gesserat, in quo, vt primum astutus senex aduerterat, quod bellicosissimus iuuenis, quem ipse odio prosequebatur, valde eum premeret; volens prospicere, ne ad illũ aliquando regnum suum deueniret, filium sibi adoptauerat prædictum Cyaxarem consobrinũ suum, eundemq; regni heredem instituerat: postea vero ab eodẽ Cyro debellatus Astyages; regnoq; pulsus, & in Carmaniam siue Hyrcaniam relegatus, obiit. Cyrus autem aui morte audita, veritus, ne si etiam Cyaxarem siue Darium auunculum suum regno propellere tentaret, omnium contra se Medorum odia viresq; cõcitaret, retento sibi Persidis regno, quod iam occupauerat, Mediæ regnum auunculo pacifice dimisit, ea conditione, vt illo mortuo, regnum illud ad ipsum Cyrum transiret. Post multos vero annos, Darius rex Medorum, adiuncto sibi socio atq; adiutore præfato Cyro rege Persarum, & sororis suæ filio, Chaldæos cũ debellasset, vnicam filiam eidem Cyro dedit vxorem, eundemq; certiorem reddidit, de restitutione regni Medorũ post eius obitum: nam tunc denuo ipsum eiusdẽ regni heredem ac successorẽ instituit: Quod quãdo acciderit, infra suo loco dicetur. Ex his igitur (si vera sunt, vt credimus.) consequitur, quod mortuo Astyage, diuisum est regnum eius, & eodem fere tempore, nimirum, vt arbitror, anno proximo incipiente, Darius Medus, tanquam filius Astyagis, vt dictum est, adoptiuus, Mediæ; Cyrus vero Perses, tanquam ex filia nepos, Persidis regnum obtinuerunt. Et hæc forte fuit caussa, cur quidam Scriptores, inter quos est Eusebius, fecerint Astyagem vltimũ regem Medorum, quidã vero alij penultimum: quia nimirum mortuo Astyage, cœpit Cyrus Perses ius habere super regno Medorum, licet ex conuentione, vt dictu est, permiserit illud Dario Medo, donec viueret.

Regna Persidis ad Cyrũ, Mediæ vero ad Darium trãseunt.

2 Sed quid dicemus ad ea, quæ habentur *Daniel. cap. 6. versic. 8. 12. & 15.* ex quibus manifeste apparet, Darium Medum, non Medis solum, sed etiam Persis imperare consueuisse? Et ex fine eiusdẽ capitis inferri potest, Cyrum successisse Dario. Ergo Cyrus non regnauit in Perside ante obitum Darij. Ad hæc responderi potest eodem modo, quo B. Hieronymus *super Daniel. cap. 5. in calce*, vbi rationem reddens, cur victoriam de Babylonijs à Dario, & Cyro reportatam, Scriptura sacra soli Dario adscribere videatur, sic ait: *Quod autem vincente Cyro rege Persarum, & Dario rege Medorum, solus Darius successisse in regno* (subaudi Babyloniorum) *scribitur; ordo ætatis, & propinquitatis, & regni seruatus est. Darius enim sexaginta duorum annorum erat, & magis regnum Medorum quam Persarum legimus, & auunculus, qui prior erat iure naturæ, successor regni debuit numerari.* Hucusque B. Hieronymus. Similiter possumus, & nos ad memoratam respondere obiectionem, dicentes, quod Cyrus, licet re vera Rex esset Persarum, vt supponit ibi B. Hieronymus, non autem illi regno præfectus, vt putat Pererius: nihilominus, quia post deuictos, simul cum Dario Babylonios (de illo enim tempore loquitur Scriptura in capite 6. Danielis citato,) etiam eiusdem Darij gener, vt diximus, effectus fuerat, ob reuerentiam auunculi pariter & soceri, quem veluti patrem venerabatur, & cui iam valde seni, & sine filiis masculis, breui se in Imperio successurum sperabat, libenter sinebat ipsum Darium, etiam in regno Persarum facere, & constituere quæcunque vellet, vt vel sic denuo assuescerent duo illa regna ab vno solo Rege, & eisdem pene legibus gubernari, & ipse interim Cyrus posset liberius bellicis expeditionibus occupari.

Obiectio.

Responsio.

AB ORBE CONDITO *ANNVS* 3494.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS *ANNVS* 48.

1 ANno proximo circiter ineunte, qui, vt patet in tabulis, erat vigesimustertius regni Euilmerodach regis Babylonis, & primus Olympiadis quinquagesimæquintæ, regnare cœpisse Cyrũ Persarum Regem, receptissima est omnium pene probatissimorum Scriptorum sententia, vt ex Iosepho Scaligero *libro 5. de emendatione temporum, capite de initio Cyri*, & ex Pererio *lib. 11. in Danielem, quæst. 2.* colligere licet, quod probant auctoritatibus Diodori Siculi, Thalli, Castoris, Polybij, Phlegontis, quos citat tum Tatianus à Scaligero relatus, tum Eusebius *lib. 10. de Præparatione Euangelica, cap. vlt.* Item eiusdem Eusebij *in Chronicis*, & Iulij Africani testimonijs apud eundem Eusebium, & B. Hieronymum *super Danielis cap. 9.* Et pluribus præterea argumentis à Pererio ex Clemente Alexandrino, S. Cyrillo, B. Hieronymo, Iustino & Iosepho, desumptis. Quod autem triginta fere annos in regno idem Cyrus exegerit, affirmant grauissimi Auctores, atque inprimis antiquissimus Persarum historiæ Auctor Dionysius, à Cicerone relatus *lib. 1. de diuinatione*, Item Iustinus *lib. 1.* Clemens Alexandrinus *lib. 1. Stromatum*, Eusebius *in Chronicis*, B. Hieronymus *super Daniel. capit. 7. & Zachar. cap. 1.* Orosius *lib. 2. cap. 7.* Beatus Nicephorus Constantinopolitanus *sua Chronologia, cap. 7.* Beda *in libello de sex ætatibus mundi*, & insuper fere omnes recentiores, his exceptis, qui mendosam Annij Viterbiensis Chronologiam secuti sunt. Neque vero citatos Auctores mouet, quod Herodotus *sub finem lib. 1.* dixerit, Cyrum regnasse annos viginti nouem; Sulpitius vero *sacra historia, lib. 2. non valde procul ab initio*, annos triginta & vnum; quia illud in confesso est apud omnes Chronologos, vt nos quoque in præfatione notauimus, quod in enumerandis vitæ, regniue Regum annis, quidam integros duntaxat computant, quidam vero etiam fractos, nimirum vel incompletos, vel etiam vix inchoatos. Quo fit, vt quando inter Auctores vnius tantum anni differentia est, nequaquam differre censendi sint. Si autem differentia sit duorum triumve annorum, media illorum sententia propius vero accessisse credenda sit.

Cyrus quando regnare cœperit.

2 Verum anni isti triginta anni cœperint, quando Cyrus Babylonis euerterit Imperium, quemadmodum crediderunt Pererius *non longe ab initio libri decimi in Danielem*, & alij magni nominis Auctores, tum veteres, tum recentiores; an vero ante plures annos, vt Ribera *super Zachar. cap. 1.* & alij; valde controuersum est. Mihi profecto, vt rem paucis expediam, tametsi multo plures sint, qui oppositũ sentiunt; tamen magis placet sententia illorum, qui asserunt, Cyrũ in Perside regnare cœpisse multis annis antequam

Anni triginta regni Cyri, vnde auspicandi.

Babyloniis bellum inferret. Id enim videtur manifeste probari posse plurimis, cum antiquissimorum scriptorum testimoniis, tum etiam argumentis ex Scriptura sacra, nec non ab ipsa quoque Chronologia petitis. Et primo quidē Herodotus id satis aperte insinuare videtur *lib. 1. versus finem*, dicens: *Porro Cyrus, ubi continentem vniuersa suæ ditionis fecisset, Assyriis bellum intulit. Assyriæ, cum alia multa sunt magna oppida, tum vero celeberrimi nominis, ac validissimum Babylon, &c.* Quibus verbis iste Auctor, dum hic Babylonios inter Assyrios connumerat, quid aliud indicare videtur, nisi Cyrum tunc etiam contra Babylonios pugnasse? Quod & ibidem non multo post ipse met manifestius tradit. Sed & Scaliger *lib. 6. de emendatione temporum in Cap. de Regibus Babylonis*, ex eodem Herodoto ait, quod Cyrus statim post bellum Lydiæ profligatum, & Crœsum Lydorum Regem captum, ad oppugnandam Babylonem se conuertit. At vero Crœsus à Cyro captus est anno primo Olympiadis quinquagesimæ octauæ, vt est apud Eusebium *in Chronicis*: Et eadem Olympiade Cyrum victorem intrasse Sardes Asiæ oppidum, expresse tradit Solinus *cap. 6.* Ergo manifeste infertur, eundem Cyrum longe post annum regni sui primum, subegisse Babylonios. Iustinus quoque *lib. 1.* supponit Cyrum prius domuisse plures populos, antequam Babylonios aggrederetur. Quod & clarius tradit Berosus apud Iosephum *lib. 1. contra Apionem* relatus, his verbis: *Cyrus ex Perside profectus cum magnis copiis, vastata reliqua omni Asia, Babyloniam adoritur.* Ex quibus priscorum scriptorum attestationibus manifestum fit, regnasse Cyrum super Persas multis annis, priusquam Babyloniis Imperium adimeret. Et hoc quoque videtur rationi satis consonum. Siquidem non est credibile, ipsum alias Asiæ Prouincias, nisi plurium annorum spatio subigere potuisse, & non ausum fuisse Babylonicum adoriri Imperium tunc florentissimū, donec post multos regni sui annos, multis magnisque victoriis de aliis Gentibus minus validis reportatis, adeo vires potentiamque suam auxisset, vt tantum Imperium aggredi subuertereq; posset. Quare non est, quod quis hic nobis opponat, Herodotum in multis minus veracem inueniri; cum hoc eius assertum, de quo nunc agimus, ab aliis quoque priscis Auctoribus proditum esse comperiatur, &, vt probatum est, rationi admodum consentiat.

3 Sed quod ex præallegatis Auctoribus deduximus, nimirum memoratos triginta regni Cyri annos, non à capta Babylone esse numerandos, sed ab eo tempore, quo multis antea annis idem Cyrus regnare cœperat in Perside; deduci quoque potest *ex Esdræ cap. 3. versic. 8.* vbi habemus: Templum cœpisse fundari anno secundo aduentus Iudæorum in Ierusalem, qui erat annus secundus regni Cyri, hoc est à capta Babylone. Et *ex eiusdem libri cap. 4. versic. 1. vsque ad 6.* constat ædificium illud à finitimis gentibus, hostibus Iudæorum, fuisse impeditum, & intermissum omnibus diebus Cyri. Quod etiam scribit Iosephus 11. *Antiq. cap. 2.* dicens: quod Iudæi eodem anno Cyri secundo, à Cuthæis impediti sunt ædificare templum, Cyro nesciente, vtpote, inquit, in aliis negotiis distracto, qui mox Massagetico bello periit. Igitur si à prædicto anno aduentus Iudæorum in Ierusalem secundo, superuixisset, regnassetque Cyrus vsque ad annum trigesimum; quomodo potuisset tam diu Cuthæorum impedimenta nescire? Aut quis credere valeat, Iudæos illius ædificij erigendi adeo cupidos, ita desides extitisse, vt per annos viginti octo, ad Cyrum erga ipsos adeo beneuolum, & pro re sacra ab ipsomet imperata, legatos mittere negligerent, etiam si ad remotissimas orbis partes proficisci opus fuisset? Vel quis cogitare possit, Cyrum in expeditionibus bellicis vsque adeo fuisse occupatum, vt in tanto annorum numero Iudæorum legationem admittere, audireve nunquam potuerit? Certe, ni fallor, rationi repugnat tale quid suspicari. Quin potius, vel hinc videtur satis probabiliter inferri posse, ipsum Cyrum nequaquam tot annis ab expugnata Babylone, sed paucis duntaxat superuixisse: alioqui non est verisimile, ipsum vel memorata impedimenta ignorare potuisse, vel pati, executionem amplissimi decreti sui, de templo Ierosolymitano reædificādo, per vniuersum Imperium suum iā promulgati, tamdiu impediri, aut retardari. Quod etiam post iacta secundi templi fundamēta Cyrus non potuerit annis viginti octo superuiuere, confirmari potest, tum ex Xenophonte, qui *libro Cyripediæ 8.* ait, Cyrum anno Imperij sui septimo occubuisse, subaudi ab Imperio Babyloniorum subacto: tum ex loco Iosephi proxime allegato, vbi videtur insinuare, Cyrum non valde multis post annis Massagetico bello interiisse: tum etiam quia Herodotus, Berosus, & Iustinus, locis supra adductis, subiungunt, Cyrum post deuictos Babylonios, postremum bellum aduersus Lydos, qui ab eo rebellauerant, confecisse, ac demum contra Scythas in bello Massagetico fuisse interemptum. Quæ bella non tam multa grauiave fuerunt, vt videri possit, ea non nisi viginti, & octo annis confici potuisse. Neque inter prædicta bella Cyrus aliquot annis quieuisse putandus est, quippe qui, cum esset natura bellocissimus, omnia mallet quam otium, quemadmodum eidem à Tomyris Massagetarum Regina aliquando dictum fuisse, prodit Herodotus. Aliud argumentum, ad probandum, quod Cyrus longe ante captam Babylonem regnare cœperit in Perside, desumi potest *ex Danielis cap. 13. in fine*, vbi non obscure traditur, Cyrum statim mortuo Astyage, regnare cœpisse. (Iam enim sub anno mundi 3493. *num.* 1. diximus, & infra etiam *num.* 7. comprobabimus, ibi per Astyagem, non Darium Medum, vt quidam putant, sed patrem eius debere intelligi.) Si enim Cyrus non nisi post occupatum Babylonis Imperium regnare cœpisset, vt contraria nostræ habet opinio; vtique necessario sequeretur, non nisi tunc obiisse Astyagem, & consequenter, quod non modo Cyrus, verū etiam nec Darius Medus regnasset ante captam Babylonem, sed tunc solum, quando iam erat senex, nimirum, vt dicitur *Daniel. c. 5. in fine*, sexaginta duos annos natus. Quæ certe parum probabilitatis habere videntur.

Deniq;, & aliam prędictis addere possumus argumentationē, ab æra Nabonassaris deducēdam. Certum namq; est, quod Ptolomæus *in libris suis Almagesti* (quemadmodū nos sigillatim sub anno mundi 3306. *n.* 2. adnotauimus) ponit annum Cambysis septimum, in anno prædictæ Epochen ducentesimo vigesimo quinto; & vigesimū illius Darij, qui Cambysi successit, in ducētesimo quadragesimo sexto; Et consequenter trigesimum primum eiusdē Darij, in ducentesimo quinquagesimo septimo; Et decimum tertium Philadelphi, in quadringentesimo septuagesimo sexto. Neq; de veritate horū, quæ dicit Ptolemæus, dubitare licet; alioqui fere tota eius de Astris doctrina in eisdē libris tradita, omnino rueret. At vero si ann⁹ regni Nabuchodonosor primus, vt sub anno mundi 3429. *n.* 2. demonstratum est, fuit dictæ æræ centesimus vigesimus tertius: Ergo annus dicti Regis decimus nonus, qui pariter fuit primus Babylonicæ captiuitatis, fuit eiusdē æræ centesimus 4

quadragesimus primus; Et annus captiuitatis septuagesimus, concurrit cum anno memoratæ Epochen ducentesimo vndecimo. Igitur, si ab hoc anno Babylonicę captiuitatis septuagesimo, regnasset Cyrus annos triginta; proculdubio tota Ptolemæi Chronologia falsa esse deprehenderetur: Quandoquidem consequeretur, septimum regni Cambysis annum incidisse, non in anno præfatæ æræ ducentesimo vigesimo quinto, vt posuit Ptolemæus; sed in anno ducentesimo quadragesimo octauo, nimirum viginti tribus annis post, & sic de aliis. Nam annus vigesimus eiusdem Darij, qui incideret in anno ducentesimo sexagesimo nono; & annus ipsius Darij trigesimus primus, in anno ducentesimo octuagesimo; & annus Philadelphi decimus tertius, in anno quadringentesimo nonagesimo nono: Ecce quot absurda. Non ergo triginta anni, quibus regnasse dicitur Cyrus, numerandi sunt à capta Babylone, siue ab obitu Darij Medi, sed ab hoc anno, qui fuit primus ab obitu Astyagis, vt rationes hactenus adductæ satis probant. Nec obstant loca Scripturæ *2. Paralip. cap. vlt. versic. 22. & 1. Esdræ cap. 1. versic. 1.* vbi annus solutæ captiuitatis, qui proculdubio fuit primus post defunctum Darium Medum, aperte appellatur primus regni Cyri: Quia ibi proculdubio Scriptura sacra, quemadmodum etiam *Danielis cap. 10. versic. 1.* vsurpat regni nomen pro Monarchia, numeratque annos Cyri, non à principio regni eius, sed ab exordio Monarchiæ ipsius, quam eodem anno, subactis Babyloniis; & per Darij mortem, iure institutionis, obtento etiam Medorum Imperio, consecutus fuerat. Quod plane indicant illa verba, quæ ipsamet locis Paralip. & Esdr. citatis protulit subiungens: *Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Deus cœli, &c.* Non enim ante has tam grandes regno suo accessiones, talia verba etiam per hyperbolem, vere proferre potuisset. Quod autem nouum non sit in Scripturis sacris, ab eiusmodi regnorum incrementis, vel ab aliqua alia re admodum memorabili, interdum annos Regum computari solere, iam nos sub annis mundi 3095. *num.* 3. & 3452. *num.* 1. aliis similibus exemplis ostendimus. Sed & quod Cyrus, quando soluit Iudæorum captiuitatem, iam cepisset Babylonem, adhuc clarius exprimit sacra Scriptura 1. *Esdr. c. 5. vers.* 13. vbi eum appellat Regem Babylonis, dicens: *Anno autem Cyri regis Babylonis, Cyrus Rex proposuit edictum, vt domus Dei hæc ædificaretur, &c.*

5 Itaque posita hac assertione tanquam indubitata, quod scilicet Cyrus multis ante subactos Chaldæos, & ante obitum Darij Medi annis, regnauerit in Perside; Et quod primus solutæ captiuitatis annus, fuerit primus, non regni, sed Monarchiæ eiusdem Cyri: Quærendum est, quot annis Cyrus à capta Babylone, & à morte Darij, hoc est, ab adepta Monarchia imperauerit. Qua de re tres reperi opiniones. Prima est Fini Adriani à Ribera *super Zachar. cap. 1.* relati, qui *lib. 5. flagelli cap. 5.* asserit: Cyrum regnasse viginti sex annis ante partum Babylonis Imperium, quatuor vero postea. Sed quia nullo veterum scriptorum testimonio id probat, quod gratis dicitur, gratis quoque refutari potest. Altera fuit Auctoris Chronologiæ maioris Hebræorum, qui c. 29. dicit, Cyrum tenuisse regnum annis tribus, non tamen integris (intellige post subactos Babylonios) & hanc opinionem secuti sunt Lyranus *super Daniel. cap. 9.* & Varablus *in cap.* 1. & alij nonnulli. Verum quia hæc opinio, nullo alio niti videtur fundamento, quam quod in sacris libris, de tertio tantum Cyri anno fit mentio; Quod quidem satis infirmum est, quandoquidem (vt in nostra præfatione adnotauimus) intentio sacræ Scripturæ non est, omnes Regum exterorum annos dinumerare, sed illos duntaxat, qui proposito suo deseruiunt. Vnde etiam tres tantummodo Balthassaris annos, & decimum quintum tantum Tiberij Cæsaris commemorat; cum tamen Ethnici scriptores, ipsi Balthassar, quem Nabonidum appellant, plures tribuant: & certissimum sit, Tiberium multo plusquam quindecim annis imperasse: Idcirco tutior nobis videtur ac verior tertia sententia, illorum scilicet, qui credunt: Cyrum septem fere annos in sua Monarchia exegisse: quoniam Xenophon antiquissimus Auctor, *lib. suæ Cyropædiæ* 8. scriptum reliquit, eundem Cyrum, septimo imperij sui anno, mortuum esse. Et ratio dictat, Xenophontem Imperij nomine, Monarchiam significare voluisse, quam subactis Chaldæis, & obtento etiam post obitum Darij regno Medorum, fuerat cōsecutus. Etenim iam probatū est, omnium pene antiquorum scriptorum consensu, Cyrum triginta annos regnasse, nimirum ab obitu Astyagis. Neque hoc, quod antiquis temporibus, cunctis notissimum habebatur, vnum duntaxat Xenophontem, rerum Cyri indagatorem accuratissimum, latuisse credendum est; sed potius voluisse Xenophontem, quod Herodotus, ipso aliquanto antiquior, de annis Monarchiæ Cyri prætererat, notare, ac literis consignatum, posteritati tradere, nimirum, quot nam fuerint anni Monarchiæ eius.

Eodem anno, videlicet non multo post decessum Astyagis Regis Medorum atque Persarum, successionemque Cyri in regno Persarum, & Darij in regno Medorum; acta sunt, (vt numero proximo probabitur) ea quæ traduntur *in cap. Daniel.* 14. de Daniele, qui cum esset conuiua Euilmerodach Regis Babylonis, & honoratus super omnes amicos eius; contigit quadam die, vt occasione sibi à Rege oblata, detegeret ei fraudes Sacerdotum Belis, qui noctu, per subterraneas quasdam occultasque vias, in templum eius introeuntes, ac quæ quotidie eidem offerebantur comedentes, decipiebant populum, Regemque, dicentes, eadem ab ipso idolo solere manducari, eundemque propterea esse Deum viuentem, ab omnibus credi volebant. Igitur Daniel, consperso cinere pauimento in quo postridie diluculo apparuerunt vestigia pedum Sacerdotum, & vxorum ac filiorum suorum, qui comederant cibos Belo oblatos, ac sic eorundem fraude detecta, de licentia Regis, Bel destruxit, ac templum eius subuertit. Iterum alia quoque die inuitatus ab eodem Rege Daniel, vt adoraret draconem quendam magnum, quem Babylonij colebant, asserebantque de ipso dici non posse, quod non esset Deus viuens, quippe qui cunctis videntib. manducaret: Vt ostenderet Daniel, quod ille draco non erat Deus viuens, qui se posset ab interitu præseruare, obtenta à Rege facultate occidendi eum sine gladio, coxit massas quasdam ex pice, adipe, pilisque compactas, quas cum dedisset in os draconis, ille non multo post diruptus interiit, cognouitque Rex, quod ille non erat Deus. At vero populus, seditione concitata, compulit Regem vel inuitum, tradere eis Danielem, quem protinus proiecerunt in lacum seu foueam leonum, mansitque ibi sex diebus, Dei beneficio, à bestiis intactus, atque mirabiliter per Habacuc Prophetam, Angeli ministerio, de Iudæa illuc translatum, cibo potuque recreatus, ac demum inde sospes, & incolumis die septimo eductus est, non sine magna Regis admiratione ac lætitia; qui propterea cum iussisset accusatores Danielis mitti in lacum leonum, vidissetque eos illico ab ipsis fuisse

deuora-

Cyrus quot annis regnauerit à capta Babylone.

6 *Daniel Bel destruxit, & draconem interfecit.*

deuoratos, cognita Dei Israel virtute, cœpit coram omnibus magnificare eum, vt latius *in toto Daniel. cap. vlt.* describitur.

Verba Danielis cap 13. in fine explicantur.

7 Diximus prædicta hoc tempore acta esse, quia id manifeste colligitur ex illis verbis, quæ habentur apud Danielem *in calce capitis* 13. nimirum: *Et Rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses regnum eius.* Quæ verba, proculdubio referri non possunt ad historiam Susannæ ibidem ante narratam; quia Daniel, quando Susannam de falso crimine liberauit, dicitur fuisse puer, *Daniel c. 13. vers.* 45. nunc vero vir conuiua Regis, & honoratus super omnes amicus eius: Sed debent referri ad ea, quæ ibidem in proximo capite subiunguntur, videlicet ad historiam Belis destructi, & draconis interfecti, quemadmodum sentiunt Lyranus, Hugo Cardinalis, Carthusianus, & multi alij. Vnde duo hic possunt inferri: Primo, in proxime memoratis verbis, per Astyagem, necessario debere accipi patrē Darij Medi, non autem ipsum Darium Medum, quem certum est vixisse etiam post destructum Babylonis imperium: historiam autem Belis & draconis, contigisse stante adhuc regno Babylonis, numero proximo ostendemus. Alterum est, quod prædicta clausula: *Et Rex Astyages, &c.* non est ibi obiter, & præter rectam historiæ seriem atque ordinem temporum posita, vt putat Pererius; sed ad historiam eorum, quæ in Babylone à Daniele gesta fuerant, aliquo modo continuandam pertinet; vel certe ad præcisum tempus eorum, quæ consequenter narranda erant, indicandum; ne quis putaret ea immediate post prænarrata contigisse. Itaque, quicquid dicat Pererius, constat, quod eo tempore, quo mortuus est Astyages Rex Medorum atq; Persarum, acta est in Babylone prædicta Belis, & draconis historia.

Cuius regis Daniel conuiua fuerit.

8 Diximus item easdem Belis, & draconis historias sub Euilmerodach Rege Babylonis fuisse gestas. Ad quod asserendum adducor, non solum quia iuxta nostram temporum rationem; hoc tempore adhuc ipse regnabat in Babylone; sed etiam, quia de illo Rege, cuius Daniel conuiua fuisse dicitur, dicitur etiam, quod colebat idolum Bel, vt patet *Daniel. cap.* 14. *versic.* 3. Bel autem fuisse idolum, quod colebant Babylonij, certissimum est. Ergo ille Rex erat Babylonius, & consequenter adhuc stabat Babylonis Imperium. Nam cōstat, quod Reges Persarum ad quos postea illud deuenit, non colebant idola, sed Solem, cui equos sacratos ferebant, vt ex Trogo Pompeio scribit Iustinus *ad calcem lib.* 1. Et vnus ex Regibus Persarum, nimirum Xerxes Beli sepulchrum destruxisse perhibetur, vt videre est apud Strabonem *lib.* 16. Item quia prædictus Rex non videtur esse potuisse vllus alius ex regibus Babylonis: Non Nabuchodonosor; quia ipse præterquam quod iuxta nostrum annorum computum, multo ante iam defunctus erat, notum est, ipsum tantæ fuisse in suo regno auctoritatis; vt non sit verisimile, Babylonios ei mortem minitari ausos esse, si non traderet eis Danielem. Et prætera, posteaquam sensum mentemque recuperauit, nunquam idola coluisse, sed tantummodo Deum cœli, vt sub anno mundi 3471. *num.* 2. probatum est. Nunc etiam probabile videtur, quod ille Rex, qui tantopere Danielem diligebat, fuerit Niglisar, aut Labosardach, aut Balthassar, quia de duobus primis, non constat, quod fuerint vnquam erga Iudæos Danielemque bene affecti: Et de postremo certum est, quod Daniel non modo non erat amicus, & Conuiua eius, sed neque ab eo agnitus, vt manifeste colligi potest *ex Daniel cap.* 5. *versic.* 11. & clarius 13. vbi Balthassar Rex, adductum ad se Danielem interrogat, dicens: *Tu es Daniel. &c.* Restat igitur sub ipso Euilmerodach prædicta fuisse gesta.

9 Eodem anno regni sui vigesimo tertio, circa priores, vt arbitror, eiusdem anni menses; nimirum tertio aut quarto circiter inchoante; credimus ipsum Euilmerodach fuisse occisum à Niglisaro sororis suæ marito, vt tradit Berosus apud Iosephum *lib. 1. contra Appionem.* Qui Niglisar, siue Neriglissoorus hoc eodem anno regnare cœpit, regnauitque in Babylonia, eodem Beroso ibidem attestante, annis quatuor, non autem viginti quatuor, vt alij perperam scripserunt. Quod vero prædictus Euilmerodach regnauerit tantummodo annos viginti duos, & aliquid de vigesimo tertio, iam nos sub anno mundi 3472. *num.* 4. & 5. satis superque probauimus, ita vt non opus sit eadem hic repetere.

Euilmerodach occiditur, & pro eo regnat Niglisar.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3498

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 52.

ANno Babylonicæ Iudæorum captiuitatis, siue à templi desolatione quinquagesimo secundo, 1
mense scilicet 3. vel 4. circiter inchoante, oportet Niglisarum Regem Babylonis, expleto quarto regni sui anno, decessisse. Cui immediate successit filius eius adhuc puer, nomine Labosardach, qui nouem duntaxat mensibus, hoc est, vsq; ad finem eiusdemmet anni regnauit in Babylone. Nam quia prauæ indolis specimina multa edebat, ab amicis oppressus insidijs, per cruciatum interfectus est, vt tradit Berosus à Iosepho *lib. 1. contra Appionem* relatus.

Moritur Niglisar, & regnat Labosardach.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3499.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 53.

ANno proximo circiter ineunte, ab interfectoribus Regis Labosardach, (vt scribit Berosus, *vbi supra,*) constitutus fuit Rex in Babylone Balthassar filius Euilmerodach, & nepos Regis Nabuchodonosor, quemadmodum nos sub annis mundi 3429. *num.* 11. & 3451. *num.* 2. probauimus. Et hic fuit postremus Chaldæorum Rex, vt ex sequentibus patebit. Hunc Babylonij (teste Iosepho 10. *Antiq. cap.* 12. *prope initium capitis*) Naboandel appellabāt: Ethnici vero Scriptores Nabonedum, vt Berosus apud Iosephum *lib. 1. contra Appionem*, siue vt alij, Nabonidum, vocaor, quem fuisse Babylonium, & regnasse annis decem & septem, & sub eius Imperio in Babylone fluuium (subaudi Euphraten) muris fuisse septum, ne scilicet inundationum eius temporibus vllum ciuitati damnum inferre posset, idem Auctor ibidem scriptum reliquit. Et hinc proditor error Scaligeri, qui *lib. 6. de emendatione temporum in calce capitis, cuius titulus est: De Regibus Babylonis.* Ethnicorum Nabonidum, nō Balthassar, sed Darium Medum fuisse credidit. Verum autem iste Balthassar, idem sit cum illo, cuius meminit Baruch *cap. 1. vers.* 11. & 12. Diximus esse diuersum; Siquidem ille erat vere filius Nabuchodonosor: iste autē nepos, quemadmodum sub anno mundi 3451. *n.* 2. probatum est.

Regnat Balthassar in Babylone.

2 Eodem anno primo regni Balthassar, vidit Daniel admirandam in cubili suo visionem quatuor ventorum inter se pugnantium in mari, & quatuor

De quatuor regnis Danielis præmonstratis.

bestia-

bestiarum de mari ascendentium, quę describitur *in toto Danielis cap. 7.* vbi etiam subiungitur visio illa Antiqui dierum in throno sedentis, & cum infinita ministrorum multitudine eidem assistentium, quo iudicante, bestiæ perierunt, ad quem accedens filius hominis, accepit potestatem æternam, & incorruptibile regnum. Et præterea traditur, quomodo audiuit Daniel generalem quandam eiusdem visionis interpretationem: quod scilicet illæ quatuor bestiæ de mari surgentes, quatuor regna in mundo mox surrectura portenderent, & specialiter de quarta bestia, quod decem eius cornua, decem seu plures (vsurpato numero definito pro indefinito) eiusdem regni reges designabant: cornu autem illud paruum, quod de medio illorum ortum dicitur, & potentius erit prioribus, significabat Antichristum. Siquidem de eo ibidem subiungitur: *Et sermones contra excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret, & putabit, quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu eius vsque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Quæ profecto prædictiones ipsi Antichristo maxime conuenire omnes fatentur. In summa, agit memorata visio, de ortu & progressu quatuor principalium mundi regnorum temporalium, & de quinto spirituali Sanctorum, quod est regnũ Christi, & Ecclesiæ eius in hoc mundo: Item de Antichristo, eiusque persecutione contra sanctos & ipsius interitu. Denique de finali iudicio, & consequenter, de regno Christi, & Sanctorum æterno in cœlesti beatitudine, vt tradunt illius capitis Expositores. Verumtamen hic quæri posset, num prædicta quatuor mundi regna significata per memoratas quatuor bestias, eadem prorsus sint, quæ prius monstrata fuerant Regi Nabuchodonosor in visione illa statuæ grandis, cuius caput aureum signabat primam Monarchiam, quæ fuit Assyriorum, & Chaldæorum: Pectus autem, & brachia de argento, alteram prænotabant, quæ fuit Persarum atque Medorum: Venter deinde & ilia ærea, tertiam Monarchiam, videlicet Græcorum: ac demum Tibiæ ferreæ, quartam, nempe Romanorum: de quibus late egimus sub anno mundi 2016 *num. 2. vsq. ad* 8. Dicimus iuxta communem expositorũ sententiam, eadem mundi regna, quæ prius per diuersas illas memoratæ statuæ partes præmonstrata fuerãt, nunc quoq; hisce quatuor bestiis esse significata. Nihilominus illud difficultatem facit, quod *Danielis cap. 7. versic. 17.* aperte dicitur, easdem bestias signare quatuor regna mox surrectura super terram: Ergo nulla earum potuit prænotare regnum Assyriorum, & Chaldęorum, quod non modo iam diu antea surrexerat, sed ex parte, videlicet respectu Assyriorum iam erat extinctum, respectu vero Babyloniorum, breui prorsus erat extinguendum. Quamobrem considerandum relinquitur, num forte bestia quarta significare potuerit regnum Turcarum, seu Mahumetanorum, de quo Antichristus aliquando sit proditurus. Sed de his quæ futura sunt, & quæ Pater posuit in sua potestate, diuinare quis valeat?

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3501.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 55.

1 ANno regni Balthassar Regis Babylonis tertio, altera diuinitus ostensa visio fuit Danieli, cum esset in Susis Castro regionis Ælamitarum: in qua visione sub typo arietis duo cornua habentis, & hirci, qui vnico cornu arietem prostrauerat, præmonstrata sunt Prophetæ, quæ post ducentos viginti, & amplius annos ventura erant, nimirum, quomodo sub finem secundæ mundi Monarchiæ, Alexander magnus, Rex Græcorum, percussurus erat Darium vltimum Regem Persarum atque Medorum, & destructa secunda eius Monarchia, tertiam initiaturus: Necnon & alia de quatuor Regibus, qui Alexandro successuri erant, & significati per quatuor cornua mox hirco nata: Et item de Antiocho Epiphane, siue illustri, mox surrecturo, qui dicitur Rex impudens, quoniam multa mala facturus erat populo Sanctorum, nimirum Iudæis Deum verum colentibus, quæ postea accurate descripta habentur in libris Machabæorum: Ac denique de ipsius Antiochi interitu admodum miserabili, quippe qui sine manu esset conterendus, nimirum non humana, sed diuina, ac præpotẽti virtute Dei humiliandus, & cum mœrore ac tristitia magna ad inferos deducendus. Quæ omnia fusius traduntur *in toto Danielis c. 8.*

De alia Danielis visione.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3503.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 57.

ANno regni Balthassar regis Babylonis circiter quinto, probabile est, quod Salathiel, qui tunc erat captiuus in Babylone, genuerit Zorobabelem, quemadmodum tradit S. Matthæus in Genealogia Saluatoris. Nam hoc circiter anno, natum esse Zorobabelem, & deduci potest ex his quæ sub anno mundi 346 *i. num.* 1. diximus, & admodum consonat cum his, quæ de eodem Zorobabele, scribit Auctor libri 3 Esdræ *cap. 3. versic. 4. & 16. & cap. 4. versic. 13. & 58.* nimirum, ipsum circa initia regni Darij Hystaspis regis Persarum, fuisse vnum ex tribus illis iuuenibus, siue adolescentibus, qui custodiebant corpus regis. Quod etiam sub annis 3532. *num.* 4. & 3631. *num.* 1. dicendum erit, & videri potest in tabulis. 1

Salathiel genuit Zorobabel.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3516.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 70.

ANno regni Balthasar Regis Babylonis decimo septimo, qui (vt ex infra dicendis patebit) desinebat in exordiis anni septuagesimi desolationis Ierusalem; sub finem eiusdem anni, qui fuit postremus regni eius, cum incidisset in Babylone eiusmodi festus dies, in quo Babylonij omnes (vt testantur Herodotus *lib. 1. versus finem,* & Xenophon *circa medium lib. 7. de Padia Cyri,*) vniuersam noctem bibere, & lasciuis carminibus saltationibusque indulgere solebant; ipse Balthassar Rex, fecit grande conuiuium optimatibus suis, inchoante nimirum, vt diximus, anno Babylonicæ Iudæorum captiuitatis septuagesimo. Caussa autem, cur Rex eo tempore, quo grauissima ab hostibus obsidione premebatur, tale cõuiuium nihilominus facere maluerit, potest quidem probabiliter credi fuisse vna, vel plures ex multis, quas veluti coniectando commemorat Pererius *super Daniel. cap. 5.* Verumtamen, quæ nam vere illa fuerit (quoniam in sacro eloquio, & à priscis probatisque Auctoribus præterita fuit,) certo defi- 1

Balthassar facit grande conuiuium.

nini

nisi non potest. Sane in eo conuiuio, quia Rex temulentus, non veritus est abuti vasis templi Domini, quæ olim asportauerat Nabuchodonosor Rex de Ierusalem, propterea ob talem tantamque irreuerentiam Deo exhibitam, perterrefecit eum Dominus, terrifica eidem ostẽsa visione cuiusdam manus mirabili et scribentis in pariete: Cumq; nemo reperiretur, qui scripturam illam legere, interpretarique sciret, tandem opera Reginæ quæsitus inuentusque est Daniel, qui scripturam legit, eademque Regis regnique interitum indicari declarauit, dictumque vatis non multo post euentus probauit. Nam eadem nocte, Balthassar Rex interfectus fuit, & Darius Medus, qui tum Babylonem obsidebat, capta ciuitate, successit in regnum eius, annos natus sexaginta duos, vt late describitur *Daniel. cap. 5. per totum.*

2 *Euersio Babylonici Imperii à Medis, & Persis.*

Sane quis fuerit iste Darius, iam nos sub anno mundi 3454. *num.* 2. diximus. Illud vero hic obseruandum videtur, quod quamuis Scriptura sacra aliquãdo tribuat Babylonici Imperij euersionem Medis & Persis, vt patet *Danielis cap. 5. versic.* 49. vbi de eodẽ regno Babylonis dicitur: *Et datum est Medis & Persis* Et *Isai. cap.* 21. *versic.* 7. vbi sub figura duorum equitum, videlicet, ascensoris asini, & ascensoris Cameli, denotantur Cyrus Rex Persarum, & Darius Rex Medorum, vt ibidẽ tradunt Expositores; quia re vera vterq; Rex conuenit ad expugnationem Babylonis: alias tamen eadem Scriptura, *nimirum Isai. c.* 13. *vers.* 17. *& Hierem. c.* 51. *vers.* 11. Medis tantum videtur adscribere Babylonis exterminium, & *Daniel. c.* 5. *in fine*, de solo Dario dicit, quod ipse principaliter bellum susceperat contra Babylonios; tametsi etiam Cyrum sibi in auxilium aduocauerat; & item, quia *loco Daniel. citato* (vt ibidem docet B. Hieronymus) *ordo ætatis, & propinquitatis, & regni seruatus est. Darius enim sexaginta duorum annorum erat, & magis regnum Medorum, quam Persarum, legimus, & auunculus, qui prior erat iure naturæ, successor regni debuit numerari.* Sic B. Hieronymus. Quare non est curandum, quod Græci scriptores, vni tantum Cyro ascribere voluerint Imperij Babylonis euersionem: id enim potissimum contingere potuit, quod Cyrus egregiam sane in expugnanda Babylone, operam nauauerit, & paulo post, nimirum sub finem eiusdem anni, (vt infra *num* 13. dicetur) ipse, defuncto Dario, successerit, & postea toto vitæ suæ tempore Babyloniis imperauerit. Igitur

Cur à Græcis tribuatur Cyro tantum

3 *Extinguitur prima mundi Monarchia.*

Eodem anno Babylonicæ captiuitatis septuagesimo circiter inchoante, extincto Chaldæorum Imperio, cessauit penitus prima mũdi Monarchia, quæ fuit Assyriorum, & Babyloniorum, de qua sub anno mundi 2016. *nu.* 5 satis differuimus. Quamuis enim iam ex multis annis Assyrij à Babyloniis subacti fuissent, (vt nos sub anno mundi 3335. *nu.* 1. diximus) & huius Monarchiæ regia, de Niniue translata esset in Babylonem; non tamẽ censendum est, omnino defuisse hanc Monarchiam, donec summa Imperij ad Persas Medosq; deuenit, quemadmodum sub citatis mundi annis probatum est. Vnde infertur, quod si prima mundi Monarchia huc usque perdurauit; eadem profecto attigit annum suæ durationis millesimum quingentesimũ primũ, vt videre est in tabulis.

Assyriorum seu primæ Monarchiæ reges.

Porro primæ huius Monarchiæ reges fuerũt quadraginta nouem, quos hic nominatim, ordinateq;, ac singulorum regni annos recensere non grauabor, ratus id non ingratum fore lectori. Prætermittendum autem duximus Belum, quod licet ipse primus in Babylone regnauerit; tamen eo viuente, imo etiam vltra vsque ad initia circiter anni regni filij eius Nini vigesimi, nulla adhuc in mundo erecta fuisse Monarchia credatur. Fuerunt ergo

1. Ninus	qui regnauit annos	33.
2. Semiramis		42.
3. Ninias		38.
4. Arius		30.
5. Analius		40.
6. Baleus 1.		30.
7. Armamertea		38.
8. Belochus 1.		35.
9. Baleus 2.		52.
10. Altadas		32.
11. Mamitus		30.
12. Mancaleus		30.
13. Iphereus		20.
14. Mamilus		30.
15. Sparetus		40.
16. Ascadas		40.
17. Amintas		45.
18. Belochus 2.		25.
19. Bellepares		30.

20. Lamprides	qui regnauit annos	32.
21. Sosares		20.
22. Lampares		30.
23 Pannias		45.
24. Sosarmus		19.
25. Mitreus		27.
26. Tautanes		32.
27. Tanteus		40.
28. Thineus		30.
29. Dercillus		40.
30. Eupales		38.
31. Laosthenes		45.
32. Pirriades		30.
33. Ophrateus		20.
34. Ophratanes		50.
35. Ocrazapes		41.
36 Sardanapalus		20.
Intertegnum		3.
37. Phul		40.
38. Teglathphalasar		25.
39. Salmanasar		10.
40 Senacherib		7.
41. Asarhaddon.		10.

Et hi quidem fere omnes in Niniue regni sedem habuisse creduntur: Qui vero sequuntur in Babylone.

42. Merodac post victum Asarhaddon	qui regnauit annos	49.
43. Ben Merodac		4.
44. Nabolassar		21.
45. Nabuchodonosor		43.

46. Euilmerodach	qui regnauit annos	22.
47. Niglisar		4.
48. Labosardach		1.
49. Balthassar		17.

Subdue omnes hos annos, & inuenies memoratam durationis primæ huius Monarchiæ summam annorum mille quingentorum, & vnius.

Porro

Darius Rex Danielem secum ducit, & honorat.

Porro Darius Medus, subiugato sibi Babyloniorum regno, rebusque ibidem compositis, reuersus est in Mediam, assumptumque Danielem Prophetam, secum adduxit, ac maximo in honore apud se habuit, vt scribit Iosephus 10. *Antiq. cap. vlt.* *Ex quo* (inquit B. Hieronymus *super cap. Daniel. 6*) *intelligimus, Darium, subuersa Babylone, reuersum esse ad regnum in Mediam, secumque adduxisse Danielem, in eo honore, quo à Balthassar prouectum acceperat: nec ambiguum est, eundem Darium audiuisse signum atque portentum, quod Balthassaro acciderat, & interpretationem, quam Daniel exposuerat; & quomodo prædixerit Medorum regnum Persarumque Babylonis præualiturum.* Hæc S. Hieronymus. Itaque Darius Rex, optime edoctus de admirabili sapientia, & integritate Danielis, fecit eum vnum de tribus Principibus vniuerso regno suo præfectis. Qui adeo sapienter in omnibus se gerebat, vt iam cogitaret Rex constituere eum super vniuerso regno. Quæ res magnam eidem Danieli apud reliquos Principes Satrapasq; parauit inuidiam. Quamobrem cum nihil inuenirent, quo possent eum suspectum Regi reddere, callide suaserunt, induxeruntque Regem firmare, edereque edictum Imperatorium, sub pœna damnationis ad bestias, ne quis intra proximos triginta dies, quicquam postulare auderet à quocunque Deo; Et ipsi interea obseruantes Danielem, inuenerunt eum in domo sua ter in die flexis genibus contra Ierusalem, vt prius consueuerat, orantem atque adorantem Deum suum. Itaque confestim illum accusantes, acri admodum ac molesta contentione impulerunt Regem, vt mitteret Danielem in lacum leonum. Quod cum vel inuitus fecisset, & postera die, eundem reperisset illæsum atque incolumem; lætus Rex iussit protinus eum inde extrahi, & pro eo ibidem immitti accusatores eius, qui à leonibus illico deuorati sunt. Quo facto, mandauit Rex decretum publicari in vniuerso regno suo, vt omnes pauerent Deum Danielis. Quæ omnia *in toto Daniel. cap. 6.* fusius descripta habentur.

Daniel 2. mittitur in lacum leonum.

Orans Daniel venturi Messiæ tempus diuinitus didicit.

5 Eodem anno primo, quo Darius Rex imperare cœperat super regno Chaldæorum, (vt signanter adnotauit Daniel *in principio cap. 9.* sobandi, ad finem anno iam appropinquare incipiente,) intelligens Daniel iam prope compleri septuaginta Iudaicæ captiuitatis annos, olim à Ieremia *capit. 25.* prophetatos, orauit enixe Dominum pro liberatione populi sui. Placuit itaque Domino, non hanc solum serui sui orationem petitionemq; quemadmodum sub anno mundi proximo vidimus, libêter prompteque exaudire: Verum etiam, quia temporalis hæc Iudaici populi libertatio, spiritualem generis humani liberationem præfigurabat, in obitu, passioneq; Redemptoris perficiendam; vt seruo suo rem magis gratam faceret, & eidem insuper secreta sapientiæ suæ, quæ ille postulare non auderet, vltro manifestaret; Voluit ipsum protinus per Angelum Gabrielem edoceri de altissimo septuaginta hebdomadarum mysterio, quod *in toto Danielis cap. 9.* describitur, quo ipse Daniel, & per ipsum ceteri, scire possent, quando opus salutis humanæ, à cunctis ólim sanctis summopere expetitum, implendum foret. Verum quia prophetia hæc valde obscura est, & eius expositio ad eorum, quæ postmodum dicenda sunt, intelligentiam, maxime videtur necessaria: Idcirco liceat mihi, obsecro, eam hic breuiter, per modum Paraphrasticæ cuiusdam enarrationis, explanare.

**
*

EXPOSITIO PROPHETIÆ Danielis.

Ab exordio precum tuarum, egressus est sermo.)

Ex quo (inquit Angelus) ô Daniel deprecari cœpisti Dominum pro liberatione populi tui, reuelata sunt mihi à Deo, quæ nunc dicturus sum tibi. 6

Ego autem veni vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es.)

Quoniam autem non me prætererit quantis cor tuum sit bonis sanctisque refertum desideriis, & quantopere exoptes edoceri de his, quæ ventura sunt super populum sanctum tuum, & super vrbem sanctam Ierusalem; præcipue vero de his, quæ ad Messiam pertinent, eidem populo diuinis oraculis, ac Prophetarum vocibus toties repromissum: Propterea, Deo iubente, veni, vt hæc indicem tibi.

Tu ergo animaduerte sermonem, & intellige visionem.)

Igitur arrige aures Daniel, & attende diligenter ad verba mea, (erunt enim aliquanto obscuriora) ne erres, sed bene capias sensum eorum.

Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super Populum tuum, & super vrbem sanctam tuam, vt consumetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & vngatur Sanctus Sanctorum.)

Omne tempus, quod diuinitus præfinitum ac determinatum est, vsque ad Christi passionem, intra quod complenda erunt in populo Iudaico, & in vrbe Ierosolyma, fere omnia, quæ prædicturus sum tibi, septuaginta hebdomades complectetur, non dierum, sed annorum; non solarium, sed lunarium; quæ septuaginta hebdomadæ, continent annos quadringentos nonaginta lunares; (sic namque abbreuiatæ sunt, vt non ex solaribus, sed ex lunaribus annis constare ac numerari debeant.) Itaque intra hos quadringentos nonaginta annos lunares, qui æquipollent annis solaribus quadringentis septuaginta quinque, præuaricatio hominum, ad summum perueniet gradum, vt iam vlterius excrescere posse non videatur: Quandoquidem nullum maius peccatum committi potest eo, quod ab his perpetrádum erit, qui ex mera inuidia, malitia, & odio, grans filium Dei crucifigere non verebuntur. Hæc erit omnium præuaricationum maxima. Quod enim scelus, magis contra omne fas iusque diuinum, atque humanum, in toto orbe terrarum committi aut excogitari, vnquam potuit, poteritve, quam vnicum verum ac naturalem Dei filium, post tot tantaque ab eo accepta beneficia, tam impie immaniterque interimere? Tum etiam destruetur peccatum; quia Passio Christi, ipsa est quæ iustificabit impios, & adducet in hominibus iustitiam sempiternam. In ipsa quoque implebuntur visiones, & oracula Prophetarum, quæ præcesserant de aduentu, vita, gestis, ac passionibus Christi; quemadmodum ipsemet in Cruce pendens indicabit dicens: *Consummatum est.* Eodem item tempore, idem mediator Dei, & hominum Christus Iesus, quem pater sanctificauit, & misit in mundum, (*Ioan. cap. 10. versic. 36.*) Ipse, inquam, qui est vere Sanctus Sanctorum, quippe ab æterno super omnia constitutus, à

Deo

Deo vnctus est oleo diuinæ gratiæ præ participibus suis, vt dicitur *in Psal. 44. versic. 8. & ad Hebr. cap. 1. versic. 9.* iterum, modo longe à priori diuerso, in ara crucis pro salute mundi, sanguine proprio inungetur, & declarabitur Rex vniuersæ creaturæ, iuxta illud *Ioan. cap. 12. vers. 32. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.*

Scito ergo, & animaduerte. Ab exitu sermonis vt iterum ædificetur Ierusalem, vsque ad Christum Ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt.)

7 Vt ergo scias, ô Daniel, vndenam exordiendæ sint prædictę annorū hebdomades, diligēter aduerte, & nota tempus, quod indicabo tibi. A diuulgatione edicti de Ierosolyma reædificanda, vsque ad Christum Ducem, Ducem inquam eorum qui ad æternum regnum transire voluerint; hoc est, vsque ad Messiæ manifestationem; decurrent hebdomades septem, & sexaginta duæ, nimirum in summa sexaginta nouem plenę, ex annis lunaribus, vt dictum est, cōputatæ (subaudi, & aliquid amplius, vt paulo post dicetur.) Quod autē postea res sic se habuerit, ita ostendi potest. Nam prædicta Ierosolymæ reædificandæ diuulgatio, facta est anno regni Artaxerxis Longimani vigesimo, vt infra sub anno mūdi 3609. *num.* 2. 3. & 4. probabitur. Et vniuersalis Messiæ manifestatio cœpit anno Imperij Tiberij Cæsaris quinto decimo, vt habemus *Lucæ cap. 3. versic. 1.* quando videlicet baptizatus est Christus, & voce diuina de cœlo reuelatus est filius Dei, & ipse non multo post exorsus est Euangelij prædicationem, viam docens salutis æternæ. Quamuis enim ab anno prædicti Artaxerxis vigesimo ad Tiberij decimum quintum, supra prædictas hebdomades sexaginta nouem, inueniantur etiam anni tres, & aliquot menses: quia tamen non tot erant hi anni, vt integram facere possent hebdomadam, ideo Scriptura sacra, more suo, illos præterit. Iam nos sub anno mundi 1659. *num.* 2. pluribus exemplis ostendimus, ipsam in summis colligendis, interdum minutos quosdam numeros omittere consueuisse.

Et rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporis.)

Et primo, circa initia primarum septem hebdomadarum, ædificabantur platea, hoc est, plateæ (numerus enim hic singularis pro plurali vsurpatur) & muri Ierusalem, paucorum, (hoc est, quinquaginta duorum) dierum interuallo, cum magna festinatione, propter imminentia hostium impedimenta. Quod ita ad vnguem postmodum sub Neemia factum fuisse, nos sub anno mundi 3610. *nu.* 2. ostendemus. Et credendum est, alias quoque vrbis partes, intra primas septem hebdomades, fuisse ædificatas; ac propterea easdem hebdomades seorsum ab aliis esse memoratas.

Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus qui eum negaturus est. Et ciuitatem, & Sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo: Et finis eius vastitas, & post finem belli, statuta desolatio.)

8 At vero post alias sexaginta duas hebdomadas nimirum elapsis septuaginta nouem hebdomadibus, hoc est, hebdomada septuagesima, (subaud. de fine eius) cruci affigetur occideturque Christus: Et propterea Populus Iudaicus, qui eum coram Præside Pilato negaturus est, prorsus reprobabitur, ne deinceps amplius appelletur, sitque populus Domini. (Numera in tabulis ab anno vigesimo Longimani, ad Christum passum, & inuenies fluxisse annos quadringentos septuaginta quinque solares, qui faciunt annos lunares quadringentos nonaginta, & consequenter hebdomades septuaginta superius memoratas.) Deinde (subintellige post quadraginta circiter à Passione Christi annos) Romanorum exercitus cum suo Duce Tito, Ierosolymam templumque dissipabit, & illius belli finis erit ipsa vrbis templiq; vastitas, & interitus, atque à Deo præscita, prǣstatutaq; desolatio, in vltione impiissimę mortis, eidem Christo à Iudæis illatæ. Sane illa desolatio, hucusq; nimirum p annos mille sexcentos, & amplius perdurauit, perdurabitq; in perpetuum, quemadmodū in calce huius Prophetiæ traditur; & item iuxta Isaiæ vaticinium, quod habetur cap. eius 25. versic. 2. his verbis: *Quia posuisti ciuitatem in tumulum, vrbem fortem in ruinam, domum alienorum, vt non sit ciuitas, & in æternum non ædificetur.* Eandem Prophetiam videtur confirmasse Dominus noster *Luc. c. 19. versic. 44.* ad eandem Ierusalem dicens: *Et non relinquēt in te lapidem super lapidem.* Quæ verba exponens B. Gregorius, ait: *quod hoc quoque etiam ipsa ciuitatis eiusdem transmigratio testatur; quia dum in eo loco nunc constructa est, vbi extra portam Dominus fuerat crucifixus; prior illa Ierusalem, vt dicitur, funditus est euersa.* Cui nos addere possumus, quod & quæ mox constructa est, nō Iudæis sed alienis ædificata fuit. Quare quod attinet ad Iudæos, idem est, ac si perpetuo desolata remansisset.

Confirmabit autem multis pactum hebdomada vna.)

Verum quia dixi reprobatum iri populum tuum, 9
eo quod Christum sit negaturus, & crudeli supplicio peremturus; ne concidat ô Daniel serue Dei cor tuum; ratus cunctos Iudæos fore reprobandos: quoniam intra vnam potissimum annorum hebdomadam, de qua numero proximo agemus, Christus primo quidē per se ipsum, qui triennio circiter prædicabit; mox vero per Apostolos suos confirmabit pactum seu promissionem olim Abrahæ factam de benedicēdis cunctis gentibus in semine suo, qui est ipsemet Christus, vt dicitur *ad Galat. c. 3. vers. 16.* confirmabit, inquam, multis miraculis, & multis item in hominibus, quos ad fidem suam conuertet. Etenim tunc adeo firmiter Euangelica lex in cordibus multorum, præcipue Iudæorum, stabilietur, vt nullis dæmonum tentationibus, Tyrannorumve tormentis, ab eis dimoueri vnquam possit: Stabilietur, inquam, tum ipsius Christi Apostolorumque prædicatione, vt dixi, & miraculorum confirmatione; tum vero inprimis virtute sacratissimæ eius passionis, mortis, resurrectionis, atque in cœlum ascensionis: Nec non virtute Spiritus S. quem decem ab ascensione post dies, miro inusitatoq; modo de cœlis mittet abundeque effundet in cordibus credentium, præsertim vero Apostolorum, qui omnes Iudæi erunt, (vt colligi potest *Actor. c. 2. versic. 7* & quorum opera, lex Euangelica diuulgabitur in omni Iudæa primum, deinde etiam in vniuerso orbe terrarum. Hæc autem intra vnius septennij tempus, nempe à Christi baptismate, ad nonum circiter mensem anni quarti post eius passionem, acta fuisse, ex Euangelij, Actorumque libris luculente satis, constare potest. Nam exinde cœpit Euangelica prædicatio paulatim transire ad Gentes.

Et in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium.)

Quod si etiam scire cupis, quænam erit hebdo- 10

mada hæc, in qua tot mirabilia fore patranda iam diximus: procuidubio non erit tota septuagesima; nec tota septuagesima prima; sed illa quæ ex posteriori medietate septuagesimæ, & priori septuagesimæ primæ, conficietur, nimirum illa, in cuius dimidio, propter verum, ac Deo patri acceptissimum sacrificium in ara crucis à Christo oblatum, cessabunt, quoad eorum valorem, omnia Mosaicæ legis sacrificia, quæ illum significabant. Congruum namque erit, vt adueniente figurato, figuræ omnes antiquitatæ intelligantur. Igitur si, vt dixi, in medio huius hebdomadis, contingit passio Saluatoris, & eandem supra diximus futuram in fine prædictarum septuaginta hebdomadarum; vtique sequitur, hanc hebdomadam vnam, esse illam, quæ, vt dictum est, ex media sui parte erit septuagesima, & ex altera erit septuagesima prima. Etenim, vt iam indicauimus, in posteriori medietate hebdomadis septuagesimæ, hæc perficientur, Baptismus, prędicatio, miracula, passio, morsque nostri Redemptoris: in priori autem medietate subsequentis hebdomadæ; eiusdem Christi resurrectio, ascensio, missio Spiritus Sancti, & Apostolis Euangelizantibus, doctrinamque suam mirabilibus signis confirmantibus, multorum, pręsertim Iudæorum ad Christi fidem conuersio.

Et erit in templo abominatio desolationis, & vsque ad consummationem, & finem perseuerabit desolatio.)

11 Denique post quadraginta, circiter, vt dixi à nece Christi annos, quos Iudęis diuina miseratio, ad ipsorum expectandam conuersionem indulgebit, superueniet abominatio superius tacta: nimirum exercitus Romanorum, Iudæis specialiter, propter multiplicem illius idololatriam, valde abominabilis, qui demum capta direptaque vrbe, etiam ipsum templum ac sanctuarium eius penetrabit, desolabitque. Atque hæc templi desolatio, non per aliquot, pluresve annos tantum, vt alias; sed vsque in sempiternum perdurabit, ita exigente omnium peccatorum maximo, nimirum horrenda omnis vnigeniti filij Dei occisione.

12 Ergo, quæ in hac prophetia prædicuntur, hæc fere sunt. Primo, quod in fine prædictarum septuaginta hebdomadarum annorum lunarium, hoc est, post quadringentos septuaginta quinque annos solares, ab anno regni Artaxerxis, qui dictus est Longimanus, vigesimo recensendos, futura erat passio mortisque Saluatoris, & per ipsam, operatio salutis humanæ, quam expectabant, assiduisque orationibus expetebant sancti veteris testamenti omnes, & præcipue ipse Daniel. Secundo, quod intra priores præsertim septem annorum hebdomades, reædificanda erant, plateæ, & muri Ierusalem, ac reliquæ item vrbis partes. Tertio, quod post alias sexaginta duas hebdomades, id est, elapsis à prædicto Artaxerxis anno, sexaginta nouem hebdomadibus, nimirum sub finem primæ medietatis septuagesimæ hebdomadis, manifestandus erat Christus, Dux eorum, qui per ipsum saluandi erant: manifestandus, inquam, non solum voce S. Ioan. Baptistæ præcursoris sui; sed & voce paterna de cœlo delapsa super ipsum Iesum, cum baptizaretur in Iordane. Sub finem vero alterius medietatis eiusdem hebdomadis, siue, quod idem est, in fine prædictarum septuaginta hebdomadarum, aut in dimidio illius hebdomadis, quæ confirmabit pactum multis; idem Christus crucifigendus atque occidendus erat pro salute mundi, & consequenter antiquanda erant cuncta veteris testamenti sacrificia. Quarto, quod intra hebdomadam annorum vnam, ab initio prædicationis Christi, vt probatum est, inchoandam, grandis fieri debebat Iudæorum conuersio ad fidem Christi, propter prędicationem, & miracula ipsius, & Apostolorum eius. Quinto, demum quod post hæc subsecutura erat omnimoda Ierosolymę templique eius subuersio, in perpetuum duratura, quam diximus contigisse post annos ab obitu Redemptoris circiter quadraginta. Quæ omnia ad vnguem, vt prædictum fuerat, euenisse certissimum est, & singula suis locis notabuntur.

Prophetia epilogus.

Eodem anno Babylonicæ captiuitatis septuagesimo circiter exeunte, necesse est mortuum esse Darium Medum, eidemque successisse in regnis suis, Medorum scilicet & Babyloniorum, Cyrum Regem Persarum, atque ita tria illa regna sub vno Rege simul iuncta, dedisse exordium secundæ mundi Monarchiæ, quæ Persarum atque Medorum dicta est, (Babylonij enim, quoniam vt diximus, à Medis Persisque subacti fuerant, nullum in hac Monarchia ius nomenque habuerunt.) Hæc autem comprobari possunt ex *2. Paralip. cap. vlt. vers. 20. & deinceps*, vbi manifeste traditur, quod Iudaica septuaginta annorum captiuitas, quam prænunciauerat Ieremias, duratura erat vsq; ad Imperium, hoc est. Monarchiam Cyri Regis Persarum. Et *ibidem*, atque etiam *in principio lib. 1. Esdræ, & cap eiusdem lib. 6. vers. 3.* subiungitur: Quod idem Cyrus, quando eandem soluere decreuit captiuitatem anno Imperij sui primo, protulit edictum in hæc verba: *Hæc dicit Cyrus Rex Persarum Omnia regna terræ*, (intellige omnia, per hyperbolem, id est multa & præcipua) *dedit mihi Dominus Deus cœli, &c.* Ergo ex tunc regnare cœperat etiam super Medos, & Babylonios, & item Assyrios, qui iam à Babylonijs subiugati fuerant. Hæc enim regna tunc temporis erant primaria, & in toto orbe terrarum celeberrima. Ergo iam tunc decesserat Darius, qui paulo ante regnabat super Medos, & Babylonios, & Assyrios, & eidem successerat Cyrus, quemadmodum dictum est: alioqui ipse Cyrus in memorato edicto non potuisset se appellare Monarcham, seu quod idem est, omnium regnorum terræ Dominum. Igitur 13

Mortuo Dario successit Cyrus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3517.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 71.

EXacto Babylonicæ Iudæorum captiuitatis anno septuagesimo, Cyrus Rex Persarum, cum, vt diximus, Dario paulo ante defuncto successisset, totque ac tanta regna suo adiunxisset imperio; extincta prima quæ fuerat Assyriorum ac Babyloniorum Monarchia, dedit initium secundæ, quæ primo quidem dicta est Monarchia Medorum atque Persarum, quoniã præcedenti anno Darius Medus cum Cyro Persa iuncti, Babylonicum subegerant Imperium. Sed quia non multo post, omnia regna hæc, deuenerunt ad Cyrum, qui fuit natione Perses, & quia postmodum successores eius, pariter fuerunt de genere Persarum, & ordinarie regiam tenuerunt in Perside: propterea deinceps Monarchia hæc dici cœpit, Persarum atque Medorum, & magis Persarum, quam Medorum. 1

Cyrus secundam mundi Monarchiam, prima extincta, instituit.

Stetit ergo prima Mundi Monarchia, (si eam ab anno regni Nini maioris circiter vigesimo, quemadmodum sub anno mundi 2016. *n.* 2. dictum est, exordiamur.) per annos mille quingentos, vt patet in tabulis. Si autem eam ab initio regni eiusdem Nini volueris auspicari, erunt anni durationis eius mille a

Prima mundi Monarch. quot annos durauerit.

quingen.

quingenti viginti. Quod si quis maluerit initia eius altius repetere, nimirum vsque ab exordio regni Beli, qui ante filium Ninum, iam regnauerat annis quinque & sexaginta in Babylone; conficiet summam annorũ mille quingentorum octoginta quinque. Quę forte computandi diuersitas in caussa fuit, quod Auctores nõ omnes in assignandis hisce annis conueniant. Quanquam certum quoque est, aliquos non de exordij tantum tempore; sed etiam finis, discrepare, quemadmodum ex his, quæ sub annis mundi 2016 *num.* 7. & 3234. *n.* 2. *vsque ad* 5. *inclusiue*, dicta sunt, dignosci poterit.

De Babylonica Iudæorum captiuitatis solutione.

3 Circa initia, vt arbitror, anni huius primi Monarchiæ Cyri, (qui annus, tametsi cœperit, vt dictum est, sub finem anni Babylonicæ captiuitatis septuagesimi; attamen fere totus, quemadmodum notatur in tabulis, concurrit cum septuagesimo primo,) Vt adimpleret Dominus, quæ per os Ieremiæ Prophetę promiserat, excitauit spiritum Cyri Regis Persarum, interuenientibus etiam (vt communiter creditur) suasionibus precibusque Danielis: Qui cum regnante Dario, esset primarius regni eius administrator, probabile est, quod etiam Cyro successori, fuerit, propter singularem eius sapientiam, prudentiam, ac probitatem, valde carus, & quod ipse. (vt erat etiam Propheta magnus, & salutis animarum zelantissimus, præsertim regum, quibus cum sæpe versari solebat,) hortatus sit Cyrum, vt magnitudinem gloriæ suæ, à Deo cœli recognosceret, à quo tanta ei bona collata fuerant; &, ne gratis hæc regi dicere videretur, ostẽderit eidem (quemadmodum tradit B. Theodoretus *super cap.* 1. & repetit *super cap.* 11. *Danielis*,) Prophetiam Isaiæ, quæ habetur *cap. eius* 45. *versic.* 1. ante tot secula scriptam; in qua ipsemet Cyrus, proprio nomine, fuerat præmonstratus, & gloriosæ eius victoriæ prænunciatæ: Vidensque Daniel Regem tanto, ac tam veteri testimonio delectari, eundem precatus fuerit, vt pro gratiarum actione tam præclaræ prælectionis suæ ad tantam gloriam, præciperet reædificari eidem Deo cœli, templum Ierosolymis, quod Babylonij iam ante annos septuaginta destruxerant. Quibus auditis, & visa etiam ipsa Isaiæ Prophetia, quæ de ipso edita fuerat, & ad vnguem impleta admiratus Rex, (vt scribit Iosephus 11. *Antiq. cap.* 11.) vatis diuinitatem, edicto publico promulgauit, diuinum se accepisse præceptum, de Ierosolymitano templo reædificando. Sic enim legimus 2. *Paralip. in fine libri, & in principio* 1. *Esdræ*. Ex quibus locis videtur posse inferri; Vel in memorata Isaiæ Prophetia, olim prædictum quoque præceptum fuisse contentum, vt videtur significare Iosephus loco proxime adducto: Vel (quod magis crediderim) idem præceptum regi, per ipsum Danielem, nomine Dei, fuisse expositum atque intimatum. Ceterum Cyrus Rex, vt Dei iussa quanto citius impleri curaret, soluta prorsus Iudæorum captiuitate, & facta illis amplissima facultate redeundi in Iudæam, præcepit, vt omnino Ierosolymis templum Deo Israel extruerent, iussitque super hac re amplum confici, atque in regia Bibliotheca, ad posterorum memoriam, scriptum asseruari decretum; illud videlicet; quod refertur 1. *Esdr. cap.* 6. *versic.* 3. *vsque ad* 6. In quo statuit templi mensuras, & ordines de lapidibus impolitis, & de lignis nouis; & vt sumptus de regiis redditibus præberi, & vasa aurea atque argentea olim à Nabuchodonosor ablata in illud templum reportari deberent. Et hæc vasorum restitutio illa est, quam prædixerat Ieremias *in calce capitis* 27. & speciatim recensetur 1. *Esdr. cap.* 1. *versic.* 7. *vsque ad finem capitis*. Quomodo autem, & cui Cyrus mandauerit, vt hæc præstanda curaret, breuiter refertur 1. *Esdr. cap.* 5. *versic.* 13. *vsque ad* 17. his verbis: *Anno autem primo Cyri Regis Babylonis, Cyrus Rex proposuit edictum, vt domus Dei hæc ædificaretur. Nam & vasa templi Dei aurea, & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Ierusalem, & asportauerat ea in templum Babylonis, & data sunt* (subaudi per manum Mithridatis filij Gazabar, vt dicitur 1. *Esdr. cap.* 1. *versic.* 8.) *Sassabasar vocabulo, quem & principem constituit, dixitque ei: Hæc vasa tolle & vade, & pone ea in templo, quod est in Ierusalem, & domus Dei ædificetur in loco suo. Tunc itaque Sassabasar ille venit, & posuit fundamenta templi Dei in Ierusalem, &c.* Hæc ibi. Porro dictus Sassabasar erat Princeps Iuda, vt aperte traditur *loco Esdr. proxime citato*, creditur que (vt aiunt Lyranus, & Carthusianus) fuisse Zorobabel, qui à Persis, vel Babylonijs vocabulo Sassabasar appellabatur.

Daniel ostendit Isaiæ Prophetiam Cyro.

Cyrus mandat extrui templũ Ierosolymis.

4 Iudæi ergo, audito tam fauorabili gratoque regis edicto, læti surrexerunt cum suo Duce Zorobabel, Iechoniæ quondam regis nepote, & cum summo tunc ipsorum Sacerdote, Iesu, siue Iosue filio Iosedec, cuius genealogia, ab Eleazaro Aaronis filio deducitur, 1. *Paralip. cap.* 6 *versic.* 4. *vsque ad* 16 Et cum alijs populi principibus, ad quinquaginta millia exulum, qui recensentur 1. *Esdr cap.* 2. redierunt in Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda, cum paruulis, & mulieribus, & omni supellectili ac substantia ipsorum: Et præterea cum vasis aureis atque argenteis à Cyro gratiose relaxatis. Et insuper cum alijs muneribus amplissimis, quæ ab his, qui in Babylonia Perside que remanserant, vltro eis data fuerant, in templo Ierosolymis ædificando offerenda. Puto autem eos reuerti cœpisse exeunte primo, vel inchoante secundo anni sacri mense, & ad quatuor saltem menses in itinere insumpsisse. Non enim minori temporis spatio, tanta hominum multitudo vtriusque sexus, & cuiuscunque ætatis, tam longum iter conficere potuisse videtur. Nam & eos, qui postmodum cum Esdra redierunt, quatuor circiter menses in via exegisse, colligitur 1. *Esdr. cap.* 7. *versic.* 9. Vt primum ergo peruenerunt in terram Iuda; habitauerunt Sacerdotes, & Leuitæ, & Nathinæi, vniuersusque populus, singuli in ciuitatibus suis, 1. *Esdr. cap.* 2. Et cum ibi ad duos menses, domesticis rebus ordinandis vacassent; mense tandem eiusdem anni solutæ captiuitatis, pariterque anni sacri, septimo adueniente, Iosue summo Sacerdote, & Zorobabele populi Duce auctoribus, ac promotoribus, cœperunt agere de cultu diuino Ierosolymis restituendo, & statuto die, nimirum primo mensis septimi, omnes vnanimes in Ierusalem conuenientes, cum ibidem altare ædificassent, cœperunt eodem die offerre super eo sacrificia Domino, ac deinceps ad Mosaicæ legis dispositionem ritumq; eadem continuari curarunt; videlicet, iuge sacrificium quotidie, mane pariter ac vespere, & quæ in Kalendis, & cunctis solemnitatibus fieri præcepta erant. Præcipue vero solemniter, & continuato cultu celebrarunt festum tabernaculorum, à die decimo quinto eiusdẽ mensis septimi, vsque ad diem vigesimum secundum inclusiue. Et postremo dederunt pecuniam latomis ac cementarijs, pro templi ædificio, & commeatum Tyrijs ac Sidonijs, vt deferrent ligna cedrina de Libano, ad portum Ioppe, prout mandauerat Cyrus Rex Persarum, 1. *Esdr. capit.* 3. *versic.* 1. *vsque ad* 8.

Iudæi de captiuitate Babylonica in Iudæã redeunt.

Tempus in itinere insumptum.

5 Ex dictis ergo patet, primum à soluta Iudæorum captiuitate Pontificem in Iudæa fuisse Iosue filium Iosedec, eundemque de Eleazari sobole prodiisse, vt colligitur 1. *Paralip. cap.* 6. *versic.* 15. Sane ab isto Iosue, vsque ad Iaddum, qui temporibus Alexandri

De Iudæorum Pontificibus à soluta captiuitate ad Alexandrum Magnum.

magni sacerdotio Ierosolymis fungebatur, certa & continuata videtur haberi, ex posteritate dicti Iosue pontificum successio, *Neemiæ cap. 12. versic. 10.* vbi hæc legimus: *Iosue autem genuit Ioacim, & Ioacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Ioada, & Ioada genuit Ioathan, & Ioathan genuit Ieddoa.* Porro hunc Ieddoa, tum Beda *lib. 3. sup. Esd. cap. 32.* tum alij communiter, eundem faciunt cum prædicto Iaddo, cuius meminit Iosephus 11. *Antiq. cap.* 8. Quæ omnia etiam confirmat Eusebius *libr. 8. de Demonstratione Euangelica, Demonstratione 2. post medium.* Verum enimuero, quot quisque annis pōtificatum tenuerit, incertum est: id namque in sacris libris non reperitur. Sed neque Iosephus *in toto lib. Antiq. 11.* vbi horum pontificum meminit, neque alibi, neque B. Nicephorus Constantinopolitanus *in sua Chronologia*, neque Sigonius *de Repub. Hebræorum lib. 5. cap 2.* vbi de eisdem agunt, neque vllus alius probatus Auctor, ipsorum pontificatus annos notare ausus est. Vnde patet, fictitios esse, ac temere de proprio Annij capite depromptos, illos annorum numeros, quos idem Annios, & eius Asseclæ, singulis hisce pontificibus adscribere non sunt veriti. Et idem prorsus dicendum est de illis Hebræorum Ducum annis, quos iidem Auctores ponunt à Zorobabel, ad Machabæos, quemadmodum etiam ex infra sub anno mundi 3554. *num.* 2. dicendis patebit. Sed vt ad memoratum Iosue redeamus; tametsi quot annis pontificatum gesserit, certo sciri non possit, illud tamen indubitatum est, quod in ea dignitate vixit etiam temporibus Darij Hystaspis Regis Persarum, quando templum reædificabatur, vt patet 1. *Esdr. cap. 5. versic.* 2. Quandiu vero deinceps superstes fuerit, licet certo definire non possimus; probabiliter tamen credere possumus, eum toto fere dicti regis tempore vixisse. Quemadmodum & de filio suo Ioacim, quod pontificatum gesserit toto propemodum tempore regni Xerxis, qui prædicto successit Dario: Et de Eliasib filio Ioacim, manifestum est, quod erat Sacerdos magnus regnante in Perside Artaxerxe Longimano, vt expresse colligitur *Esdr. c. 3. versic. 1. 20. & 21. & cap. 13. vers. 4. 7. & 28.* De Ioada autem, & Ionathan, quando, & quandiu pontifices fuerint, ex sacris quidem libris non habemus; Verumtamen ex supradictis consequitur, ipsos, Iaddumque successiue deinceps fuisse pontifices vsque ad quartum saltem dicti Alexandri annum. Quoniam autem neque de hisce tribus, neque de aliis supra memoratis scire possumus, quando quilibet ipsorum è vita decesserit, etiam quot quisque annis in pontificatu transegerit determinare non valemus. De Iaddi vero successoribus, sub anno mundi 3730 *num.* 2. agemus.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3518.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 72.

Secundi templi fundamenta iaciuntur. 1 ANno reditus populi de Babylone in Ierusalem secundo, mense secundo, vt dicitur 1. *Esdr. cap. 3. versic.* 8. cœperunt iacere fundamenta templi. Quod de fundamentis templi interioris, in quo Sancta, & Sancta Sanctorum erant, intelligere debemus, quemadmodum recte exponit Beda relatus in Glossa Ordinaria 1. *Esdr. cap.* 6. & à Cardinali Toleto *super Ioan. cap.* 2. Alioqui citatus Esdræ locus pugnaret cum his, quæ habentur *Aggæi cap. 2. versic. 11. & 19.* vbi eiusdem templi fundamenta dicuntur iacta fuisse anno regni Darij Hystaspis secundo, die vigesimo quarto mensis noni: Quod proculdubio de fundamentis templi exterioris, in quo erant atria, porticus, gazophylacia siue exedræ, accipiendum est. Vt primum autem iacta sunt templi interioris fundamenta, Sacerdotes, & Leuitæ in ornatu suo positi, cum tubis, & organis diuersi generis, cœperunt in hymnis, & confessionibus laudare Dominum, quibus cum, voces pariter populi laudantis Dominum de longe mixtim audiebantur, aliis nempe iunioribus præ lætitia iubilantibus, aliis vero nimirum senioribus, qui viderant templum Salomonis, antequam destructum fuisset, flentibus, quod ea fundamentis præsentibus vtique prospicerent atque intelligerent, quantum à prioris altitudine ac magnificentia ipsum dissidere oporteret, 1. *Esdr. cap 3. vers. 8 vsque ad finem.*

Fundato à Iudæis templo in Ierusalem; Ecce Samaritæ siue Cuthæi, aliique populi, quos olim Salmanassar, & Asarhaddon Reges Assyriorum, de regionibus ipsorum, transtulerant in Samariam, & in vrbes eius, vt sub annis mundi 3324. *num.* 1. & 3326. *num.* 2. dictum est; cum eo esset ingenio, eaque naturali inclinatione, quæ sub anno mundi 3315. *num.* 2. descripta est, & audissent, quod Iudæi, qui de captiuitate redierant, templum Ierosolymis reædificare aggressi erant, volebant se quoque in eodem templi ædificio ingerere, & pariter cum Iudęis communicare. Verumtamen a Zorobabele, & Iosue, aliisque Iudæorum Principibus repulsi, confestim cœperunt ædificantibus aduersari, & disturbare Iudæos. Et quia armis contendere verebantur, ne Regis edicto palam aduersari viderentur, conduxerunt aduersus eos consiliatores, vt destruerent consilium eorum, vt dicitur 1. *Esdr. cap. 4. versic.* 5. id est, (quemadmodum exponunt Iosephus, & Caietanus) pecuniis corruperunt consiliarios, & ministros Regis cis Euphraten commorantes, qui astu, malisque artibus, & officiis destruerent consilia Iudæorum. Quod & fecerunt factis potius, vt arbitror, quam verbis, nimirum sub variis prætextibus, subtrahentes sumptus regios eidem fabricæ à Cyro destinatos, quorum fit mentio 1. *Esdr. cap. 6. versic.* 4. & impediendo Tyrios Sidoniosque, ne ligna lapidesve, Iudæis ministrarent. Atque hoc pacto (quemadmodum plenius sub anno mundi 3324. *num.* 2. declarabitur.) cessauit ædificatio omnibus diebus Cyri, & vsque ad regnum Darij Regis Persarum, 1. *Esdr. cap. 4. versic. 1. vsque ad 6.* illum inquam Darium, qui Hystaspis dictus est, vt suo loco dicetur. 2 *Samaritæ impediunt Iudæos ab ædificatione templi.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3519.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 73.

ANno Monarchiæ Cyri Regis Persarum tertio, 1 *Daniel ab Angelo de multis rebus futuris edocetur.*
die vigesimo quarto mensis primi, placuit Deo post viginti vnius dierum afflictionem, in assiduis ieiunio, fletu, & oratione, à Daniele susceptam, erudire eum per Gabrielem Archangelum, longa illa visione, quæ ostensa est ei iuxta fluuium magnum, qui est Tigris, de his quæ ventura erant; nimirum, de aliquot Regib. Persarum, qui successiue post Cyrum regnaturi erant, & φ quartus ipsorum Rex, nempe Xerxes, concitaturus erat omnes Asiaticos aduersus regnū Græciæ; quæ fuit caussa cōcitandi postea Græcos aduersus regnū Persarum: Et demū de eiusdem

regni

regni Persarum interitu, ac translatione ad Græcos, facta per Alexandrum Magnum: Item de diuisione regni Græcorum in quatuor regna, post Alexandri obitum; Et de bellis quæ gerenda erant inter Ægypti Syriæque Reges: Specialiter vero de grauissimis calamitatibus atque afflictionibus, quas impius Rex Antiochus dictus Epiphanes, seu Nobilis vel Illustris, genti Iudæorum illaturus erat. Quæ postquam euenerunt, mox accurate in libris Machabæorum descriptæ sunt. Et præterea, ex occasione prædicti Regis, ac similitudine typove impietatis eius erga Iudæos exercitæ, disseruit etiam præfatus Gabriel, de immanissima Antichristi persecutione contra Dei Ecclesiam, postremis temporibus futura, de qua vide plura apud sacros Expositores, & præsertim Pererium *in toto libr. commentariorum suorum in Daniel.* 14. Denique nonnulla etiam tangit idem Archangelus, ad extremum Dei iudicium pertinentia. Quæ omnia *Daniel. cap.* 10. 11. & 12. tradita inuenies.

2 *Daniel quandiu vixerit.* Ceterum, ex memorata Danielis visione, quæ contigit ei anno ætatis suæ nonagesimo quarto, vt liquet ex tabulis, constat, ipsum non solum vsque ad illud tempus fuisse superstitem, verum etiam in [illegible] ætate, adeo adhuc corpore robustum, vt satis quoque diuturnas corporis afflictiones, pro Ecclesia Dei, vltro suscipere ac sustinere posset. Quantum vero temporis ab hac visione superuixerit, & quando, vbive decesserit, in sacro eloquio non habemus. *Cur in captiuitatē ductus, & minime reductus.* Illud tamen certum est, vt scribit B. Theodoretus *super Daniel cap.* 10. quod quemadmodum ipse Daniel non propter peccata sua, ductus fuerat in seruitutem. (Erat enim tum paruulus, vt nos sub anno mundi 3428. *num.* 5. ostendimus:) Sed Deus populi prospiciens vtilitati, cum vna cum ceteris in captiuitatem abstrahi permiserat, quasi curatorem, & magistrum quendam simul cum ipsis mittens: Ita etiam reditus tempore, cum plures Iudæorum Babylone remanere decreuissent, propterea diuinus Propheta, cum illis degere compulsus fuit, vt ne spirituali cura prorsus destituti, in execrandam idololatriæ impietatem penitus laberentur.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3523.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 77.

1 *Cyrus in Massagetico bello necatur.* ANno Monarchiæ suæ septimo nondum expleto, regni autem trigesimo, Cyrus Rex Persarum in bello Massagetico cum vniuerso exercitu suo percussus, interiit, quemadmodum ex his, quæ sub anno mundi 3494. *num.* 1. *vsque ad* 6. diffuse admodum diserimus, inferri potest. Probabile est autem, hunc interitum ei à Domino permissum fuisse, eo quod cum sciret diuinæ voluntatis esse, vt templum Ierosolymis extrui curaret, ipse post mandata semel data, vt ædificaretur, non amplius fuerat sollicitus scire, aut quærere, num quod iusserat, executioni mandatum esset. *Quoto vitæ suæ anno obierit.* Quoto autem vitæ suæ anno Cyrus decesserit, non facile est definire. Nam si verum esset, quod Cicero *lib.* 1. *de diuinatione aliquanto ante medium*, ex Dionysio Persicarum rerum antiquissimo scriptore, refert, nimirum eundem Cyrum quadraginta annos natum regnare cœpisse, & ad septuagesimum vitæ annum peruenisse; sequeretur, ipsum esse natum biennio antequam super Medos Persasque regnaret matris suæ pater Astyages, cui postea defuncto ipse Cyrus immediate successit in regno Persidis, quemadmodum sub anno mundi 3493. *num.* 2. probatum est. Quandoquidem Astyagem triginta octo duntaxat annis regnasse, scriptum reliquit Eusebius *in Chronicis*. Atqui ponere ortum Cyri ante initium regni Astyagis, videtur repugnare his, quæ ex Herodoto, Iustino, & aliis nos sub anno mundi 3456. *num.* 1. retulimus, videlicet de somnio ab eodem Astyage Rege viso, quod Arioli interpretantes dixerunt, portendere nasciturum de filia Regis filium, qui toti Asiæ dominaturus erat. Hic autem fuit ipse Cyrus. Vnde euidenter colligitur, ipsum natum esse aliquot saltem post annos, ex quo auus eius maternus regnare cœperat: Quin etiam post plures annos, si verum est, quod ait Xenophon *non procul ab initio lib.* 1. *de Pædia Cyri*, videlicet, non modo Cyrum, sed & matrem eius Mandanen natam esse patre Astyage Medorum Rege. Oportet ergo Cyrum, anno saltem regni Astyagis decimo octauo esse natum, & consequenter non potuit esse quadraginta, sed ad summum viginti annorum, quando Astyage mortuo, ipse regnare cœpit. Præterea, si biennio antequam regnaret Astyages, natus esset Cyrus; oporteret ipsum fuisse contemporaneum, & eiusdem ætatis cum Dario Medo, quem eodem anno natum esse, iam sub anno mundi 3454. *num.* 1. probauimus. Atqui B. Hieronymus *super Daniel. capit.* 5. *in fine*, facit præfatum Darium auunculum Cyri, & consequenter ipso longe seniorem. Denique cum certum sit, Cyrum non naturali, sed violento obitu, in bello contra Scythas decessisse, vt omnes fere tradunt scriptores, vno duntaxat Xenophonte excepto, cui hac in parte tanquam excessiuo laudatori, non veraci historico, nulla fides adhiberi solet: non videtur verisimile, quod Cyrus, si fuisset septuagenarius, ipse ad bella proficisci valuisset, vel voluisset, præsertim cum haberet Cambysem filium ad illa per ætatem iam idoneum. At si modo ipse ire maluisset, non est probabile, quod hostium terminos ipsemet adeo penetrasset, vt vitam suam tanto periculo exponeret. Id enim non est senis, & veterani, sed adhuc virilis seu iuuenilis audaciæ Ducis. Quare potius credendum putamus, Ciceronis codices (quod ad præfatos annorum numeros attinet) vel aliquando fuisse corruptos, vel ex corruptis Dionysij codicibus errorem hunc produxisse, ac propterea vtrosq; esse corrigendos, vt pro eo quod habent: *Cyrum quadraginta annos natum regnare cœpisse, & ad vitæ septuagesimum peruenisse*; dicant, *eundem vigesimo vitæ anno regnasse, & quinquagesimo obiisse.* De Cyro multa scripserunt Herodotus, Iustinus, & alij Historici, præsertim Græci. Nam Xenophon, de Pædia quidem, hoc est institutione seu disciplina Cyri, octo scripsit libros: sed (vt inquit Cicero *lib.* 2. *de Oratore*) non tam historicæ veritati seruiens, quam vt absolutum instrueret Ducem.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3524.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 78.

ANno Monarchiæ Persarum, seu quod idem est, 2
solutæ Iudæorum captiuitatis octauo circiter *Cambyses quando regnare cœperit.*
inchoante, regnauit in Perside filius Cyri nomine Cambyses, fuitque Rex Persarum secundus. Incidit autem primus ille annus regni Cambysis,

anno æræ Nabonassaris ducentesimo decimo nono, vt patet in tabulis, & dilucide colligitur ex Ptolemæo, qui *lib. Almagesti 5. cap. 14.* septimum huius Cambyse annum, in quo deliquium quoddam Lunæ contigisse ait, confert in annum præfatæ æræ ducentesimum vigesimum quintum. Hunc Cambysem Iosephus, aliique plurimi, tum ex Hebræis, tum ex Catholicis scriptoribus, putant esse illum, qui 1. *Esdr. cap. 4. versic. 6. & 7.* vocatur Assuerus, & Artaxerxes, si tamen ibi vnus idemq; est Assuerus & Artaxerxes, quemadmodũ Caietanus, & multi alij exponunt, & nobis quoque magis placet: quando quidem quod ibidem continuato sermone dicitur: *In regno autem Assueri, in principio regni eius, scripserunt accusationem aduersus habitatores Iuda, & Ierusalem. Et in diebus Artaxerxis scripsit Beselam, Mithridates, & Thabeel, & reliqui, qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem Regem Persarum.* videtur in postera horum verborum parte, fieri quædam eiusdem accusationis repetitio, accusatorum nomina exprimens, quod in priori parte factum non fuerat. Huiusmodi autem repetitiones in sacro eloquio vsitatas esse, nemo qui in ipso vel mediocriter exercitatus sit, negare potest. Si autem Assuerus, & Artaxerxes re ipsa fuerunt duo Reges, nomine pariter ac tempore inter se distincti, quemadmodum nonnulli existimant, & verba sacri textus prima fronte indicare videntur, recte possumus pro Assuero accipere Cambysem; pro Artaxerxe vero Smerden Magum, qui post Cambysis obitum fraudulenter occupato regno, per aliquot menses regnauit in Perside, & inter Persarum Reges tertius recenseri solet: Nisi forte quis suspicari malit, Samaritas aliam quoque accusationem scripsisse in principio regni Darij Hystaspis, qui etiã ipse potuit appellari Artaxerxes, sicuti, & ceteri Reges Persarum; & ipsum quidem primo hostibus Iudæorum annuisse; postea vero, re melius cognita, mutasse sententiam. Sed de hoc nihil certi asserere possumus, quin potius ex aduerso legimus 3. *Esdr. cap. 4. versic. 43. & 45.* eundem Darium in die qua regnum acceperat, vouisse ædificare Ierusalem, & templum Domini. & 1. *Esdr. cap. 5.* apparet, quod circa initia regni Darij, scripserunt quidem ad eum ministri eius: veruntamen non tanquam accusantes Iudæos, sed veluti monentes Regem de his, quæ fiebant in Ierusalem, & expectantes ab eo responsum, num prohibere deberent, an sinere fieri ædificium templi, vt in toto capitulo citato intueri licet.

Samaritæ accusant Iudæos apud Cambysem impediuntque templi ædificationem.

2 Ad memoratum ergo Cambysem siue Assuerum, in principio regni eius, pessimam composuerũt, scripseruntque accusationem aduersus Iudæos Principes populorum, qui habitabant in regione Samariæ. Non enim ausi fuerant, vt notat Caietanus, scribere ad Cyrum, quem sciebant mandasse, vt templum ædificaretur. Sed eo mortuo, protinus scripserunt ad successorem eius Cambysem siue Assuerum, obtinueruntque ab eo rescriptum prohibendi, ne Iudæi structuram iam cœptam vlterius prosequerentur. Atque ita intermissum est opus, vsque ad annum secundum Darij Regis Persarum, vt traditur 1. *Esdr. cap. 4. versic. 6. vsque ad finem capitis.* vbi etiam ponuntur exemplaria accusationis pariter, & rescripti. Sane, quod dictum est, de fabrica templi intermissa, ne aduersari videatur loco 1. *Esdr. cap. 5. versic. 16.* vbi legimus, quod templum ab eo tempore, quo mandante Cyro, iacta sunt fundamenta eius, vsq; ad Darium, ædificabatur: fortassis ita accipiendum est, non quod in toto illo tempore intermedio penitus cessatum sit, (id enim non videtur ardens Iudaici populi studium zelusque ferre potuisse:) sed

Duo Esdræ loca conciliantur.

quia deinceps, præ hostiũ timore, & regalium sumptuum suspensione, tam lente segniterque, & interpolatis vicibus, ac veluti furtiue fabrica prosecuta fuerit, vt postea parum, & fere nihil excreuerit.

Porro de Cambyse si quis quærat, quot annis regnauerit; dicimus variam admodum esse scriptorum sententiam. Nam Iosephus 11. *Antiq. cap. 3.* annos regni eius facit sex: Herodotus *lib. 3.* septem, & menses quinque: Eusebius *in Chronicis*, & item Beda *in libello de sex ætatibus mundi*, annos octo: Sulpitius nouem: Chronologia maior Hebræorum c. 29. sub nomine Assueri quatuordecim: Denique Clemens Alexandrinus *lib. 1. Stromatum* decem & nouem. At vero communior eademque sanior opinio est, Cambysem ab obitu Cyri patris sui regnasse annos septem, & aliquot menses, ita vt anni octo integri fluxerint, ab initio regni eius, ad initium regni Darij Hystaspis, computatis nimirum quibusdam mensibus regni Smerden, qui Camby[se] successit. 3

Cambyses quot annis regnauerit.

Quanquam nõ incongrue nituntur aliqui conciliare cum hac opinione, illam quę tribuit Cambyse annos quatuordecim: dicentes, eundem regnasse cum Cyro patre suo ad bella profecto annos fere septẽ, aliosque septem, & aliquid amplius post obitum patris. Et hanc, inquiunt, fuisse caussam, quod Iudæi non potuerint obtinere à Cyro licentiã prosequendi ædificium templi, toto reliquo regni sui tempore, quoniam filius eius Cambyses, qui absente patre, domi regnum administrabat, eis valde aduersus erat. Sed huic opinioni obstat, quod 1. *Esdr. c. 4. vers. 6.* legimus Assuerum, quem *n. 1.* diximus esse Cambysem, habita in principio regni sui Samaritanorum accusatione aduersus Iudæos, confestim prohibuisse templi fabricam: Et Iosephus 11. *Antiq. cap. 3.* ab hac prohibitione, ad secundum regni Darij annum, in quo cœpit denuo prosequi ædificatio, nouem duntaxat numerat annos. Ex quibus colligi perspicue potest, Assuerum siue Cambysem, non prohibuisse templi ædificium, dum adhuc viueret pater eius Cyrus, sed statim ac ille mortuus est, & ipse ei successit, & consequenter decipi Genebrardum, qui *libro suæ Chronologiæ 2.* vbi agit de gestis sub Cyro, ait: Cambysem regnasse absente patre & eodẽ fere tempore mortuum esse, quo pater; & propterea in serie Regum, in historia Hebræorum non reponi: Et multo magis falli Metasthenem Annianum, & eius asseclas, qui in Regum Persarum serie, non Cambysem tantum omittunt, sed & Darium Hystaspis, illũ quia, inquiunt, regnauit viuẽte patre: alterum vero, quia putant regnasse ante Cyrum, confundentes Darium Hystaspis cum Dario Medo.

Hunc Cambysem, quem diximus in Scriptura sacra appellari Assuerum, Auctor Chronologię maioris Hebræorum c. 29. supponit fuisse maritũ Reginæ Esther. Sed eius opinio his argumentis refelli omnino potest. Nam Cambyses septem circiter annis vel paulo plus, vt numero præcedenti ostensum est, regnauit. At maritum Esther supra duodecim annos regnasse oportet: Siquidem *Esther c. 3. v. 7.* memoratur annus regni illius Assueri, duodecimus. Præterea Cambyses toto regni sui tẽpore, Iudæos exosos habuit, nec vnquã eis permittere voluit, templum vt ædificarent, quemadmodum ex his quæ *nu. 2.* dicta sunt, manifestum est: Assuerus vero maritus Esther post occisum Aman hostem Iudæorum, fuit erga Iudæos admodũ bene affectus, & fauorabilis. Insuper maritus Esther insinuat se longo tẽporum interuallo extitisse post Cyrum: Ait enim Esther *c. vlt. v. 16.* Dei beneficio datũ fuisse regnum maioribus suis, & vsq; ad tempora sua cõseruatum. Quæ verba non videntur posse adaptari Cambyse: Ipse enim, vt dictum est, 4

Cambysem non fuisse maritum Esther.

imme-

immediate successit Cyro Persarū Regum omnium primus, qui propterea non à patribus suis, sed à Deo tantum, datum sibi regnum recognoscit, 1. *Esdr. cap.* 1. *vers.* 2. Patet ergo, quod Cambyses nullatenus esse potuit ille Assuerus, qui duxit Esther vxorem.

Quod sub Cambyse non contigerit historia Iudith.

5 Eundem Cambysem fuisse illum Nabuchodonosor, sub quo contigit historia Iudith, asserunt Eusebius *in Chronicis* B. Augustinus *lib.* 18. *de Ciuit. Dei, cap.* 26. Beda *in libello de sex ætatibus mundi*. Lyranus *super Iudith cap.* 1. & Ioan. Driedo *de Ecclesiasticis scripturis, & dogmatibus lib.* 1. *cap.* 2. *par.* 2. & *lib.* 3. *tract.* 3. *c.* 5. *par.* 3. Sed istorum opinionem rectè improbant pluribus argumentis Melchior Canus *lib. locorum Theologicorum* 11. *cap.* 5. *ad* 12. vbi de Assuero prisco contra Metasthenem Annianum disputat, & Cardinalis Bellarminus *lib.* 1. *de verbo Dei, cap.* 2. Quandoquidem constat, reges Persarum non habuisse regni sedem in Niniue, quæ erat in Assyria, sed vt testatur Strabo *lib.* 15. in Susa, seu Susis, propter caussas à nobis sub anno mundi 3456. *num.* 2. adductas. Huc accedit, quod nullus ex Persarum in sacra aut prophana historia reperitur vocatus Nabuchodonosor, quod vtique Chaldæorum nomen fuit, non Persarum. Item Nabuchodonosor, qui regnabat in Niniue, dicitur pugnasse contra Regem Medorum, *Iudith cap.* 1. *versicul.* 5. At Cambyses regnum Medorum, sicuti & Persarum, non ipse armis obtinuit, sed à patre suo acquisitum, ac sibi relictum, iure hereditario pacificè possedit. Deinde, qui fieri potest, vt Cambyses anno regni sui decimotertio miserit Holophernem cū exercitu in Iudæam, si ipse regnauit annos tantum septem, vt probatum est. Verum, ad quid misisset occupare Palæstinam, & finitimas regiones, quas ipse & successores eius sine vlla contradictione, vt patet ex libris Esdræ, possidebant? Sed esto, miserit Holophernem: Quomodo potuisset Holophernes ignorare, quæ & qualis esset Gens Iudæorum, quæ septuaginta annis manserat in Perside, seu in regionibus Persiæ proximis captiua, & à Cyro patre Cambysis Domini sui, publico edicto relaxata, ac libertate donata, in patriam suam remissa fuerat? Aut quomodo credibile est, Iudæos sese opponere Cambysi Domino suo vnquam ausos esse, qui, ipso prohibēte, protinus ab ædificio templi iam inchoato cessauerūt, & qui post reditum de Babylonica captiuitate, Regibus Persarum adeo subiecti erant, vt non nisi ad nutum ipsorum, cœperint, intermiserint, denuò resumpserint, ac demum compleuerint ædificare templum Domini? Quod si murus in circuitu Ierusalem, nondum reædificatus fuerat regnante Cambyse, sed nec postea potuerunt Iudæi illū erigere, nisi de licentia Artaxerxis Longimani regis Persarum, qui multis annis posterior fuit ipso Cambyse: quomodo verisimile est, vt circumdederint Iudæi muris vicos Ierosolymæ dinonis aduersus exercitum ipsius Cambysis? Vt omittam, quod temporibus Cambysis, apud Hebræos non erat summus Sacerdos Ioakim, qui & Eliachim, sed Iosue, siue Iesus, filius Iosedec, vt patet 1 *Esdr. cap.* 2. *versic.* 2 & *cap.* 3. *versic.* 2. & *Zachar. cap* 3. *versic.* 1. 3. & 6. & *cap.* 6. *versic.* 11. & denique, quia Cambysis tempore, neque Ierusalem, neque templum adhuc erant reædificata, & consequenter non erat, cur Iudæi pertimescerent, ne Holophernes faceret ipsi Ierusalem, & templo Domini, quod fecerat ceteris ciuitatibus, & templis earum, vt dicitur Iudith *cap.* 4. *versicul.* 2. Igitur manifestum est, Cambysem nullo modo potuisse eundem esse cum illo Nabuchodonosor, de quo agitur in libro Iudith.

* * *

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3531.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 85.

Cambyses moritur.

Smerdes fraudulenter occupat regnum Persidis, & occiditur.

ANno regni sui octauo, per quinque menses, inxta Herodotū, iam inchoato, Cambyses, quemadmodum ex supradictis consequitur, ab expeditione Ægyptiaca rediens, mortuus est in Damasco, vt scribit Iosephus 11. *antiquit. cap.* 3. Cuius morte audita, quidam Magus nomine Smerdes, simulans se esse fratrem Cambysis, qui iussus fuerat interfici, regnum Persarum fraudulenter occupauit, & ad septem menses tenuit, id est, vsque ad finem prædicti anni octaui, quē ingressus fuerat Cambyses, vt scribit Herodotus *lib.* 3. Tunc enim Smerdes, à septem Persarum Principibus cognita fraude, & coniuratione facta, interfectus fuit, & in eius locum electus est Darius Hystaspis filius, qui non erat de familia Cyri. Quomodo autem Smerdes tertius Persarum rex occisus fuerit, & ipse Darius ad regnum euectus, describunt Iustinus *sub finem lib.* 1. & Herodotus *lib.* 3. *aliquanto vltra medium*.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3532.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 86.

Darius Hystaspis regnat in Perside.

ANno solutæ à Cyro Iudæorum captiuitatis decimosexto circiter inchoante, qui erat annus æræ Nabonassaris ducentesimus vigesimusseptimus, 1
& à primo Cambysis, nonus, vt paulo post probabitur, regnauit in Perside quartus rex Persarum nomine Darius Hystaspis, iuxta Herodotum, Iosephum & Iustinum, *locis proximè citatis*. Et idem scribunt Eusebius *in Chronicis*, & Beda *de sex ætatibus mundi*, & alij multi. Quod autem in annum memoratæ æræ inciderit annus regni Darij primus, & quod idem Darij primus, fuerit ab initio regni Cambysis annus nonus, manifestè probat Scaliger *libro* 5. *de emendatione temporum, in capite de initio Darij filij Hystaspis*. ex Ptolemæo, qui *lib.* 4 *sui Almagesti, cap.* 9. à primo Nabonassaris anno ad trigesimum primum huius Darij, numerat annos ducentos quinquaginta septem. Igitur si annus trigesimus primus dicti Darij, fuit æræ Nabonassaris ducētesimus quinquagesimusseptimus; & primus Cambysis, fuit eiusdem æræ ducentesimusnonus, vt sub anno mundi 3524. *num.* 1. probatum est: vtiq; necessario oportet annum primum præfati Darij, fuisse eiusdem æræ ducentesimum vigesimum septimum, & à primo Cambysis nonum, vt dilucide videri potest in tabulis. Et consequenter annum dicti Darij sextum, fuisse præfatæ Epochen ducentesimum trigesimumsecundum. Quare videtur aliquantulum lapsus *super Daniel. c.* 9. B. Hieronymus, vbi ait, sextum memorati Darij annum concurrisse cum primo Olympiadis sexagesimæsextæ. Oportet enim, vt concurrat cum quarto Olympiadis sexagesimæquintæ. Nam, si annus primus ipsius Nabonassar concurrit cum primo octauæ Olympiadis, quemadmodum sub an. mundi 3306. *numer.* 1. probatum est: vtique necessario consequitur, annum ducentesimum trigesimumsecundum dicti Nabonassar, coincidere, saltem pro maiori parte, cum quarto Olympiadis sexagesimæquintæ, vt quiuis experiri potest in tabulis: quamuis

potuerit etiam pro aliqua parte concurrere cum primo Olympiadis sexagesimæquintæ, & sic saluari dictum S. Doctoris.

2 Dicitur autem iste Darius, Hystaspis, quia fuit filius Hystaspis, vt scriptum reliquit Iosephus 11. *antiq. capit.* 3. Et ad differentiam primi illius Darij Medi, quem idem Auctor 10. *antiquit. cap.* 12. dicit, fuisse filium Astyagis. Ceterum gesta regis Darij Hystaspis, fusius descripta habentur apud Herodotum, *à libro 3. ad finem vergente, vsque ad initia septimi*: Inter quæ illud est, quod ipse Babylonios à se deficientes, miro Zopyri astu, operaque subegit. Quod hic notandum duximus, ne quis cum Io. Annio decipiatur, putans Babylonẽ semel duntaxat ab vno Dario, nempe Medo, captam: Quandoquidem certum est, ipsam bis, nimirum à duobus Dariis fuisse expugnatam: Et primo quidem à Dario Medo Cyroque Persa, vt nos sub anno mundi 3516. *num.* 2. probauimus: Deinde iterum à Dario filio Hystaspis, vt ex Herodoto dictum est. Primam Babyloniorum expugnationem, quæ contigit paulo ante solutionem captiuitatis Iudæorum, & cuius nos sub anno mundi proxime citato meminimus, tangit Daniel *in calce capitis* 5. & latius describit Herodotus *lib.* 1. eamque ipse, & ceteri scriptores Græci tribuunt Cyro, quod ipse in re bellica fuerit multo celebrior. Scriptura vero Sacra *loco Daniel. adducto*, tribuit Dario Medo, propter caussas à nobis sub anno mundi 3493. *num* 2. ex B. Hieronymo relatas. Altera vero Babylonis expugnatio, quæ à Dario filio Hystaspis, de quo nunc agimus, facta est, describitur ab eodem Herodoto *in fine lib.* 3. Porro iste Darius Hystaspis regnauit super Persas & Medos annis triginta sex. Sic enim scripsere Herodotus *circa initia libro* 7. Eusebius *in Chronicis*, & Sulpitius *Historia sacra*, *libro* 2. quos sequimur, censentes decipi eos, qui eidem plures pauciores ve tribuunt.

Darij Hystaspis gesta vbi petenda.

3 Hunc quoque Darium Hystaspis, aliqui crediderunt fuisse maritum Esther, tum quia ipse admodum bene inclinatus esset erga Iudæos, tum etiam, quoniam de ipso scriptum inuenerunt, quod habitaret in Susis, & quod duas haberet vxores, Atossam scilicet, & Artistonam, quas putant easdem fuisse cum Vasti & Esther. Sed hanc opinionem omnino confutat locus Herodoti, qui *lib.* 3. ait, prædictas Darij vxores Atossam & Artistonam, fuisse Cyri regis Persarum filias. Ergo nulla earum potuit esse Esther. Quod autẽ Darius habitaret in vrbe Susa, nihil probat; quandoquidem, quemadmodum sub an. mundi 3524. *nu.* 5 ex Strabone docuimus, Susis fuit sedes omnium Regum Persarum, qui Cyro successerunt. Denique *ex* 1. *Esdr. c.* 5. *&* 6. manifestum est, Darium ab initio regni sui, Iudæos fauoribus prosequi cœpisse: Ea hic vero, quæ habentur *Esther c.* 3. *v.* 7. vbi memoratur annus Regis duodecimus, vsque ad finem libri, patet maritum Esther, nõ nisi ab anno regni sui duodecimo, cœpisse fauere Iudæis. Et de hoc satis, veniamus ad historiam.

Darius Hystaspis nõ fuit maritus Esther.

4 Ad eundem Darium, in principio regni eius, venit Zorobabel Dux Iudæorum ab Ierosolymis, cum adhuc esset iuuenis, quemadmodum aperte colligitur 3. *Esdr. cap.* 3. *vers.* 4. Et quia etiam erat fortis robore, inter tres primarios personæ Regis custodes assumptus est. Contigit autem, vt post regale illud conuiuium, quod fecit Darius rex, anno primo regni sui, optimatibus ac Magistratibus Medorum atque Persarum, proposita fuerint inter tres Regis Custodes problemata quædam, de potentia vini, Regis, mulierum, ac veritatis: Cumque de singulis, præsente Rege ac Magistratibus, fusius disputatum esset, ac ceteris duobus, omnium qui aderant iudicio, præualuisset Zorobabel; in præmium illius victoriæ impetrauit à Rege, vt iuxta votum, quod ipsemet Darius vouerat priusquam regno potiretur, ædificaret templum Domini in Ierusalem. Itaque ad hoc postea missus est ipse Zorobabel à Rege in Ierusalem, cum magna equitum multitudine, & cum literis fauorabilib. ad regios ministros in proximis regionibus existentes, quibus præcipiebatur, vt omnino adiuuarent opus. Quæ omnia latius descripta inuenies 3. *Esdr. cap.* 3. 4. *&* 5. *per totum*; Et apud Iosephum 11. *antiq. cap.* 4.

Zorobabel impetrat à Dario templi ædificationem.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3533.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 27.

ANno Darij regis Persarum secundo incidit annus Iubilei decimi noni, vt patet in tabulis. Et 1
eodem anno circa primos eius menses, puto esse impletos septuaginta illos iræ Dei annos, quorum meminit Zacharias *suæ prophetiæ, cap.* 1. *versic.* 12. *& cap.* 7. *v.* 5. tanquam de proxime præteritis, & de quibus nos sub anno mundi 3462. *numer.* 3. latius egimus. Nec obstat, quod *in principio allegati capitis* 1. fiat mentio mensis octaui, & consequenter videatur id accidisse circa posteriores, non autem priores illius anni menses; quia loquitur ibi Scriptura sacra de mense octauo in ordine ad annum Hebræorum sacrum, non autem in ordine ad annum secundum regni ipsius Darij.

Annus Iubilei 19.

70. anni iræ Dei impleti.

Eodem circiter tempore ante aduentum Zorobabelis, cœperunt prophetare ad Iudæos in Ierusalem, & in Iudæa existentes, duo ex duodecim Prophetis minoribus, nempe Aggæus & Zacharias: primus in mense sexto die primo mensis: alter in mense octauo, vt ex initiis prophetiarum suarum patet, & colligi etiam potest ex his, quæ dicuntur, 1. *Esdr. in fine capitis* 4. *& in principio* 5. Qui cum publice afsuerarent, ac protestarentur, aduenisse tempus à Deo præstitutum domus Domini ædificandæ, protinus surrexerunt Zorobabel Dux populi, qui tunc opportune cum literis regis de Perside redit in Ierusalem, & Iosue summus Sacerdos, & cum eis prædicti duo Prophetæ, hortantes atq; animum addentes populo, vt totis viribus fabricæ incumberent, & opus iam cœptum perficere niterentur. Itaq; opus aggressi sunt die vigesimaquarta mensis sexti, in eodem anno secundo Darij, quemadmodum traditur *Aggæi cap.* 1. *in fine, & cap.* 2. *v.* 1. vbi prima illa verba: *In die vigesimaquarta mensis, in mense sexto, in anno secundo Darij regis*: videntur coniungenda cum præcedentibus, hoc est, referenda ad ea, quæ dicta sunt in calce prioris capitis, quemadmodum legimus apud B. Hieronymum & Theodoretum, & bene notat Auctor Scholiorum editionis 70. Interpretum ad finẽ Prophetiæ ipsius Aggæi. Dicimus quam vigesimaquarta dicti mensis, cœperunt denuo magnis conatibus ædificare templum Domini in Ierusalem, id est, prosequi fabricam templi interioris, iam ab anno Cyri secundo fundatam, & insuper iacere fundamẽta templi exterioris, vt colligitur *Aggæi c.* 2. *vers.* 11. *&* 19. & nos sub anno mundi 3518. *nu.* 1. declarauimus. Quare quod ait Iosephus *lib.* 1. *contra Appionem non procul ante medium*, templum hoc anno Cyri secundo fundatam, & anno secundo Darij exædificatum fuisse, non debet accipi, ac si dixisset, idem templum anno Darij secundo esse absolutum: alioqui secum ipse pugnaret Iosephus, qui 11. *antiq. c.* 4. de eodem

2 Prophetant in Iudæa Aggæus & Zacharias.

Templi ædificatio quando reassumpta.

templo

templo dicit, quod anno eiusdem Darij nono fuit expletum: Sed sensus verborum Iosephi est, ac si dicere voluisset, Templum, quod anno Cyri secundo fuit fundatum, postea anno Darij secundo fuit superædificatum, seu cœptum est superædificari. Nisi forte quis existimet, potuisse quodammodo dici, tunc fuisse exædificatũ, id est, haberi pro ædificato: Quoniam Iudæi vsque ad illud tempus, videntes tot impedimenta, & tantam dilationem, cœpissent dubitare. num aliquando perfici posset. At in hoc secundo Darij anno, tum propter Aggæi, & Zachariæ vaticinia, tum vero maxime, vt viderunt amplissimum Darij regis rescriptũ, de quo paulo post agemus, statim firmiter credere cœperunt, ipsum breui fore absoluendum, & quoquomodo habere illũ pro absoluto. Ceterũ nemo existimet, prędictis obstare, quod (vt diximus) Zachariæ prophetia, non sicut Aggæi. incipiat à mense huius anni sexto, sed ab octauo, quando scilicet Iudæi intermissam templi fabricam prosequi iam cœperant: quia nihil prohibet credere, quod idem vates quædam etiam alia ante dictum tempus prophetasset. Constat enim Prophetas non omnia vaticinia sua scripsisse. Vnde quemadmodum ex his, quæ traduntur 4. *Reg. c. 14. v. 25.* scimus, Ionam plurimas prænunciasse victorias Ieroboam filio Ioas regi Israel, licet de hac re nulla prorsus in tota ipsius Ionæ prophetia mentio habeatur; Ita certissimum est, quod (vt aperte legimus 1. *Esdr. c. 5. v. 1. &* 20.) ipse Zacharias, & Aggæus pariter prophetauerunt paulo ante quam surrexerint cœperintque Zorobabel & Iosue denuo ædificare templum Dei, nimirum mense dicti anni sexto: tametsi postea placuerit ipsi Zachariæ, prioribus prætermissis, exordiri prophetiam suam ab his, quæ ipse vidit mense eiusdem anni octauo.

3 *Thathanai Dux scribit ad regem Darium de templi ædificio.*

Eodem anno, vt primum auditũ est apud Samaritas finitimasque gentes, quod denuo Ierosolymis templum magnis operibus reædificaretur; Confestim Thathanai, qui erat pro Rege Dux regionis trans flumen Euphraten, in qua prędictæ Gentes habitabant, venit ipse & consiliarij eius in Ierusalem, cœpitq; inquirere ac requirere pro officij sui munere, cur & quanam auctoritate ædificium illud fieret. Cũ autem nonnihil hinc inde disceptatũ esset, post multa tandem cõuenerunt, vt res ad Darium regem deferri deberet, ac in eo quod ipse decerneret, omnes acquiescerent. Itaque scripsit Thathanai ad Regem Epistolam satis modestam, cuius exemplum habetur 1. *Esdr. c. 5. v. 6. vsque ad finem capitis.*

4 *Aggæus prædicit secundum templum gloriosius futurum primo.*

Eodem anno, die vigesimaprima mensis septimi, intellige anni Hebræorum sacrorum currentis, prophetauit Aggæus, quæ habentur apud ipsum *cap. 2. v. 2. vsque ad 11.* in qua prophetia, ne Iudæi in ædificando torpescerent, præuidentes templum illud, ob mensuras eidem à Cyro præstitutas, longo humilius euasurum eo, quod olim ædificauerat Salomon: excitat eos, prædicens in verbo Domini, quod magna erit gloria domus istius nouissimæ plusquam primę. Quod quidem Propheticum dictum, tametsi de nouo Testamẽto accipiendum putet S. Augustinus *lib. 13. de Ciuit. c. 45.* Nihilominus videtur etiam ad literam posse accipi, de templo post captiuitatem ædificato, in quo multis modis, eadem Prophetia, videtur fuisse impleta. Nam primũ templum, à solis Iudæis, & de ceteris, à sola regina Saba, vel etiam à finitimis Iudææ regulis, honoratum legimus, qui forsitan Salomonis regis intuitu potius, quam ipsius templi, id præstitisse videntur: Secundũ vero templum, à magnis item Gentium regibus, & Monarchis. Nam præter regia, quæ pro eius ædificatione auxilia contulerunt, primo Cyrus Persarum Monarcha, & mox Darius Hystaspis (quemadmodum sub anno mundi 3517. *num.* 2. & 3. dictum est, & hic infra *num.* 6. dicturi sumus) certe Artaxerxes quoque cognomento Longimanus, idem templum, & murorum ædificijs per circuitum inuouit, & muneribus exornauit, vt nos sub annis mundi 3595. *num.* 1. & 3610. *num.* 9. dicemus. Græci itidem deinde reges, hoc templũ valde coluerunt, Inprimis vero Alexander Magnus, & præsentia sua, & sacrificiis, vt tradit Iosephus 11. *antiq. c. vlt.* & post ipsum Ptolemæus Philadelphus Ægypti rex, pretiosissima eidẽ donaria misit, quæ idem Iosephus accurate describit 12. *antiq. cap. 2.* Denique 2. *Machab. cap. 3. vers. 2. & 3.* legimus, quod ipsi Reges & Principes, illud maximis muneribus illustrabant, ita vt Seleucus Asiæ rex, de redditibus suis, pręstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. Præterea, si attendamus ipsam ædificij pulchritudinem ac magnificentiam; profecto postremis temporibus, quando templum ipsum ab Herode renouatum est, multo quam olim à Salomone, augustius extructum fuit, quemadmodum probat Ribera super *Aggæ cap. 2. numer. 45. vsque ad 53.* & palam quoque fieri poterit, ex collatione eorum, quæ nos sub anno mundi 3023. diximus, cum his, quæ sub anno 4032. dicemus. Et de hoc templo accipienda sunt, quæ de secunda templi ædificatione tradit S. Ioan. Chrysostomus *homil. 17. in Epistolam Beati Pauli ad Hebr.* illis verbis: *secunda autem ædificatio fuit præclarior, & propter pulchritudinem, & alia omnia. Nec propterea solum erat magnificum, & venerandum, sed etiam propterea quod esset vnicum. Nam a finibus terræ illuc veniebant, siue a Babylone, siue ab Æthiopia. Et hoc significans Lucas dicebat in Actibus: Erant illic habitantes Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam, Phrygiam, & Pamphiliam, Ægyptum, & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenem. Qui ergo erant in toto orbe terræ, illuc cõueniebant, & multum erat nomen illius templi.* Hucusque S. Hieronymus. Verum nihil est, quod huius templi gloriam magis auxerit, quam dignitas Saluatoris, qui in eo infans præsentari voluit, ac postea vir factus, sæpissime prædicare, & non semel eiicere ab eo vendẽtes, & ementes, & corporali præsentia sua, illud multo gloriosius reddere, quam olim fecerat mirabilis illa nebula, quæ in templo Salomonis apparuerat. Vt propterea mirum non sit, si hac nacta occasione, idem Propheta Aggæus ibidem etiam ipsius Messiæ aduentum prænunciat illis verbis: *Et veniet desideratus cunctis Gentibus.*

In mense eiusdem anni octauo, Zacharias exorditus prophetiam suam ex ore Domini ab illa salutari commonitione, qua significat Iudæis, Dominum valde iratum fuisse patribus eorum, vt plane indicabant captiuitates, aliæque calamitates eisdem superioribus annis immissæ: ac propterea hortatur eos, vt toto corde conuertantur ad Dominum, audiantque Prophetas eius, ne (si aliter fecerint) ipsi quoque, quemadmodum illi, acriter admodum puniantur. 5

Eodem anno, die vigesimoquatro mensis noni, 6
idem Aggæus, vaticinatus est Iudæis ea, quæ scripta sunt *in capit. prophetiæ eius 2. versicul. 11. vsque ad finem capitis.* Vbi sub quibusdam similitudinibus docet, cur ipsi hactenus messes, vindemiasque adeo tenues collegerint, nimirum, quia de templo extruendo, parum soliciti fuerant. Et vt hoc verissimum esse, vel ipso deinceps experimento comprobent, prædicit eis, quod ex die, qua denuo templi fabricam alacriter reassumpserant, Dominus eorum agris vineisque benedicet, vt fructus proferant vberiores.

Aggæus prophetat terram deinceps fructus vberiores laturam.

Postea

Postea iterum prophetat de regno Christi, ex posteritate Zorobabelis nascituri, quod ceteris corruentibus regnis stabit in æternum, *Aggæi c.2.v.21. vsque ad finem capitis.*

7 In mense autem vndecimo eiusdem anni, Zacharias Propheta vidit duas illas visiones, quæ *cap. eius* 1. *vers. 7. vsque ad finem* describuntur; nempe alteram de equite illo inter myrteta stante; alteram de quatuor cornibus, quæ ventilauerant Iudam, & quatuor fabris, qui venerant, vt illa deterrerent, ac deijcerent. Et ab hoc tempore vsq; ad quartum regni Darij annum, idem Propheta vidit, prophetauitque reliqua, quæ ab eodem ibidem subiunguntur, *vsque ad capit. 7.*

Darius rex denuo decernit templi ædificationem.

8 Per eadem circiter, vt puto, tempora, Darius rex acceptis epistolis Thathanai, & consiliariorum eius, & inuenta in Ecbatanis Scriptura authentica decreti, quod fecerat Cyrus rex de templo Ierosolymis reædificando, ipse pariter nouo, eoque amplissimo rescripto, quod habetur 1. *Esdr. cap. 6. vers. 6. vsque ad* 13. idem statuit, præcipiens Thathanai Duci ac ceteris officialibus suis trans Euphratem existentibus, ne templi Ierosolymitani ædificium vllatenus impedirent: Quin potius ex redditibus regiis illud fieri studiose curarent, & insuper si opus esset, hostias, & alia Deo ibidem offerenda Sacerdotibus ministrarent: Et vt posthac omnibus, omnes præcideret impediendæ fabricæ occasiones, sub pœna mortis in patibulo infligendæ, cauit, ne quis decreto huic suo contrauenire vllo modo auderet. Quod rescriptum supra quam credi potest lætificauit Iudæos, qui exinde, memorato Thathanai ac reliquis Darij officialibus iussa Regis accurate exequentibus, prospere admodum, & omni conatu fabricæ incumbentes, eandem breui, nimirum sexto dicti Darij anno, vt suo loco dicemus, compleuerunt, 1. *Esdr. cap. 6. versic. 1. vsque ad* 16.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3535.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 89.

Zacharias docet, quæ ieiunia sint accepta Domino.

1 ANno Darij regis Persarum quarto, quarta die mensis noni, qui dicebatur Casleu; cum duo principes viri ex Iudæis, qui in Babylone remanserant, nomine Sarasar, & Rogummelech, audissent, quod templum in Ierusalem ædificabatur, & fabrica iam ad finem appropinquare inciperet, misissentq; legatos in Ierusalem ad Sacerdotes, & Prophetas ibidem existentes, vt interrogarent eos, si ex quo iam desierat captiuitas, & templi ædificium consurgeret, ac proinde lætioræ magis quam luctus dies aduenisse viderentur: si inquam, adhuc perseuerare debebant, in ieiunio quinti, & septimi mensis, quæ instituta fuerant, primũ quidem, ob incensi templi mœstitiam; alterum vero ob necem Godoliæ, & desertam omnino à Iudæis Ierusalem, & terram Iuda. Hac occasione accepta Zacharias Propheta, iubente Domino, cœpit coram Sacerdotibus, & omni populo, inuehi aduersus ieiunia, quæ in sola cibi abstinentia cõsistunt, quemadmodum fecerat ante ipsum Isaias *cap. 58 vers. 3. vsque ad* 8. & docere, quænam ieiunia beneplacita sint coram Domino, nimirum quæ abstinentiam quoque à peccatis, & insuper opera iustitiæ ac miserationis pariter adiuncta habent, *Zachar. cap. 7. per totum.* Deinde idem Propheta prosequitur, vt prius fecerat, multa vaticinari de felicitate Ecclesiæ, quam (quia radicem ex Iudæis habuit) modo

Zacharias multa prophetat de Christo, & eius Ecclesia.

Sion, modo Ierusalem vocat, & multa bona spiritualia eidem ventura prænunciat, in aduentu Christi, de quo etiam sparsim plura alia prędicit; nimirum de eius Euangelica prædicatione; De Apostolorum ex genere Hebraico electione; De ipsius super asinam, & pullum ingressu in Ierusalem: De Eucharistiæ institutione sub speciebus panis & vini: De eiusdem Christi venditione, pro triginta argenteis: De fuga Apostolorum: De Christi passione, & eius fructu: De Ierosolymæ excidio, & impiorum Iudæorum perditione: De sanctitate fidelium: De suppliciis persecutorum Ecclesiæ: De Antichristo, & eiusmodi aliis ad ipsum Christum, vniuersamque eius Ecclesiam pertinentibus, vt videre est in reliquis capitibus, & in tota prophetia eius.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3537.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 91.

ANno sexto regni Darij regis Persarum, die tertio mensis Adar, qui erat anni sacri mensis duodecimus; compleuerunt filij Iuda domum Domini, 1. *Esdr. cap. 6. versicul.* 15. intellige quo ad partem eius nobiliorem, in qua erant Sancta, & Sancta Sanctorum, quemadmodum communiter exponunt Doctores. Nam quod spectat ad partes eiusdem templi exteriores, inter quas computabantur Atria, & Porticus, & Gazophylacia, & si quæ erant eiusmodi alia, non nisi anno prædicti Darij nono absoluta esse creduntur, iuxta Iosephum, & alios, quos sub anno mundi 3540. *num.* 1. citabimus. Et eodem tempore videtur celebrata fuisse eiusdem templi dedicatio, cum ea solennitate, quæ describitur loco Esdr. allegato, & pariter restitura Sacerdotum ac Leuitarum ministratio iuxta vices suas, vt dicitur ibidem *versic.* 18. Insuper 1

Templi pars nobilior, absoluta.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3538.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 92.

ANno proximo inchoante, nimirum die decimo quarto mensis primi, sanctificatis Sacerdotibus & Leuitis, immolauerunt, & manducauerunt Pascha Iudæi, qui de transmigratione redierant, & fecerunt solennitatem azymorum septem diebus in Lætitia, 1. *Esdr. c. 6. v. 19. vsque ad finem capitis.* 1

Iudæi faciunt Pascha.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3540.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS,
ANNVS 94.

ANno regni Darij nono, completa vsquequaque fuit ædificatio templi, vt tradit Iosephus 11. *antiquit. capit.* 4. & approbant Eusebius *libro* 8. *de Demonstratione Euangelica, demonstratio.* 2. *circa medium*, & Beatus Hieronymus *super Daniel. cap.* 9. & alij: Expleta inquam est, non solum quo ad partes eius interiores, in quibus soli Sacerdotes ingredi poterant; sed etiam quo ad exteriores, quæ etiam laicis erant peruiæ. Hæc enim pariter templi nomine 1

Templi ædificium expletũ

signi-

significabantur, vt patet *Ioan. cap. 8. vers. 20.* vbi dicitur: *Hæc locutus est Iesus in Gazophylacio, & erat quotidie docens in templo.* Et *Luc. cap. 2. versic. 37. de Anna filia Phanuel, quæ non discedebat de templo.* Igitur ex supradictis manifestum est, totam hanc templi fabricam, ex quo iubente Cyro extrui cœperat, viginti duobus circiter annis fuisse absolutam. Totidem enim ab anno secundo aduentus Iudæorum in Ierusalem, qui pariter fuit secundus Monarchiæ Cyri, in quo iacta sunt templi fundamenta vsque ad prædictum annum Darij nonum inueniuntur: aut ad summum viginti tres, vtrisque terminis computatis, vt recenseri potest ex tabulis. Quare quod ait Iosephus loco proxime adducto: idem templum intra septennium fuisse absolutum; proculdubio debet intelligi, ex quo iubente Dario, structura iam pridem intermissa, denuo resumpta fuerat, anno regni ipsius secundo: Inde enim vsque ad nonum ipsius annum, septennium hoc fluxit. Quod etiam plane indicant illa eiusdem Auctoris verba ibidem posita: *Prophetantibus interim,* inquit, *Aggæo & Zacharia.* Hos enim prophetare cœpisse anno regni Darij secundo, iam sub anno mundi 3533. *num.* 1. diximus. Sed quid dicemus ad id, quod legimus 1. *Esd. cap. 6. versic.* 14. nempe, secundum hoc templum, ædificatum fuisse iubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe, regibus Persarum? Quis est iste Artaxerxes? Certe non Cambyses, qui medius fuit inter Cyrum, & Darium. Ipse enim aperte hoc ædificium fieri prohibuit omnibus diebus regni sui, vt patet *in calce capitis quarti eiusdem libri Esdræ.* Oportet ergo fuisse aliquem ex posterioribus dicti Darij. Ex quibus neminem reperiemus, qui templi Ierosolymitani fabricā iuuerit, nisi is, qui misit Neemiam in Iudæam; nimirum non Xerxes, (vt falso credidit Iosephus, quemadmodum nos sub anno mundi 3568. *num.* 2. ostendemus) sed Longimanus, vt sub anno mundi 3809. *numer.* 3. demonstrabimus. Ergo non omnibus numeris absoluta fuit anno sexto, vel nono Darij, dicta templi fabrica. Ad hoc dicimus, vere templum hoc, sub prædicto Dario fuisse absolutum, quantum spectat ad partes pro cultu Deo ibidem exhibendo necessarias, vt supra ex Iosepho probatum est. Veruntamen, postea sub Artaxerxe Longimano, multa eidem templo addita fuisse, tum ad maiorem eius ornatum, tum ad ipsius munimētum. Circumdatum namque fuit muris, vt sub an. mundi 3533. *num.* 4. tactum est, & sub anno mundi 3610. *num. 9. & 15.* dicemus. Et hoc est, vt arbitror, quod insinuant loco Esdr. proxime adducto, illis verbis: *Iubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe.* Quod si verum est, oportet, dictum Esdræ librum (licet de rebus duntaxat Ierosolymis sub Dario Hystaspis filio actis, agere videatur,) nihilominus fuisse conscriptū post prædictos templi muros ab Artaxerxe Longimano constructos, id est, post annum saltem regni eiusdem Artaxerxis vigesimumsextum, vt etiam ex sub anno mundi proxime adducto, *num.* 9. dicendis, probabiliter colligi poterit.

Esdræ locus exponitur.

2 Verum enimuero, si ab anno Monarchiæ Cyri secundo, ad nonum regni Darij, fluxerunt anni duntaxat viginti duo; Quomodo (dicet aliquis) vera esse potuit vulgata illa, & à multis grauissimis Auctorib. recepta opinio, quæ habet, huius templi structuram ad sex, & quadraginta annos perdurasse, iuxta illud *Ioan. cap. 2. versic. 20. Quadraginta, & sex annis ædificatum est templum hoc, &c.* Communiter enim omnes fere illius loci Expositores, de templo hoc sub Zorobabele reædificato, dictum illud intelligūt. Ad hoc videtur dupliciter responderi posse: Vel cum Echio *in responsione de septuagenario in fine capitis* 1. *Aggæi,* & Lyrano, & Origine à Ribera *super Zachar. c. 1. n. 46.* allegatis; nimirum Iudæos falsum dixisse, siue propter ipsorum ignorantiam (erant enim mercatores, & plebei, quos de templo Dominus eiiciebat, siue quia scientes mentiti sunt, vt vel sic ostenderēt minus possibile esse, quod dixerat Dominus: *Et in triduo excitabo illud.* Neque vero propterea mendacij sanctum arguimus Euangelistam, sed credimus sarcimusque, ipsum rem gestam fideliter scripsisse, ac Iudæorum verba, prout ab ipsis prolata fuerant, retulisse. Vel melius dici potest re vera hanc Iudæorum responsionem, de quadraginta sex annis (quicquid Expositores dixerint) nō esse referendam ad durationem fabricæ templi sub Regibus Persarum ædificati; sed eius, quod tunc Iudæi præ oculis habebant, quodque Herodes, vetere à fundamentis sublato, ædificari curauerat, vt bene tradit Cardinalis Baronius *in suis Annalibus sub anno Christi 31. Nam si dictum,* inquit, *Redemptoris: Soluite templum hoc, &c. intellexerant Iudæi de templo illo, quod erat eis ante oculos positum; quis dubitet de eodem quoque illos respondisse? alioqui impertinens, & ineptissima videri potuisset eorum responsio.* Quomodo autem verum sit, quod templum Ierosolymitanum ab Herode constructum, quadraginta & sex annis fuerit ædificatum, nos infra sub anno mundi 4032. *numer.* 3. ostendemus.

Quomodo templum 46 annis ædificatum dicatur.

Nunc de templo, à Zorobabele Iudæorum Duce, fabricato, sciendum est, quod in duobus à priori valde deficiebat; nimirum in celsitudine, & ornatu. Quandoquidem prius templum, à Salomone Rege ditissimo pariterque splendidissimo, laminis aureis intus vndiq; opertum fuerat, variisq; cælaturis miro artificio fabricatis, ac regia magnificentia exornatum: Istud vero non item, vtpote à viris non admodum diuitibus, atq; de Babylonica captiuitate nuper reuersis, extructum. Quà etiam, vt arbitror, de caussa in hoc secūdo templo altare holocaustorum, non factum fuit extrinsecus æneum, quale in primo fecerat Salomon, sed ex lapidib. impolitis, vt præceptum fuerat in lege. Et hoc aperte colligitur 1. *Machabæor. cap. 4. versic. 46.* vbi legimus, quod Sacerdotes à Iuda Machabæo delecti, qui templum à Gentibus prophanatū mundarent, demoliti sunt altare holocausti, & reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quo ad vsque veniret Propheta, & responderet de eis. *Et acceperunt lapides integros secundum legem, & ædificauerunt altare nouum, secundum illud, quod fuit prius.* Ex quibus postremis verbis manifeste deducitur, quod altare hoc sub Zorobabele fabricatū, & postea à Gentibus prophanatum, non erat ex parte æneum, sed totum lapideum, vt dictum est. Credimus quoque eadem de caussa superius allegata, in secundo hoc templo, non extitisse luteres æneos, nec mare æneum, quemadmodum fuerāt in primo; sed pro ipsis vasa lutea ad continendas aquas, pro Sacerdotum, ac sacrificiorum ablutione. Nam illa ærea, & tanto artificio elaborata, quæ fecerat Salomon, scimus postmodum comminuta, & conflata fuisse à Chaldæis tempore vastationis templi, & abductæ captiuitatis, & translata in Babylonem, vt sub anno mundi 3447. *num.* 1. dictum est. Noua autem modo ex ære facta fuisse, ab iis qui de captiuitate redierunt, neq; vspiam reperimus scriptum, neque ob redeuntium paupertatem, rationabile est credere. Quod vero attinet ad templi celsitudinem, certum est, quod prius habebat centum viginti cubitos altitudinis, vt nos sub anno mundi 3023. *numer.* 2. & 4. probauimus: Hoc autem tantummodo sexaginta. Sic enim statutum fuerat à Cyro, quemadmodū patet ex eius diplomate, quod refertur 1. *Esdr. c. 6. v.* 3. 3

Templū secundum fuisse minus ornatum primo.

Minus altum.

Expro-

Et propterea seniores, qui templum Salomonis viderant, flebant, vt legimus 1. *Esdr. cap. 3. vers. 12.* nimirum intelligentes, quod huius fundamenta prioris altitudinem sustinere non poterant. Videtur etiam in hoc secundo templo non decem candelabra, & totidem mensas sicut in primo, extitisse, sed vnum tantum candelabrum, & vnam mensam, quemadmodum colligi potest *ex 1. Machab. cap. 4. vers. 49.* & nos sub anno mundi 3446. *num.* 4. diximus, & infra sub anno mundi 3890. *nu.* 2. clarius explicabimus. In

Ad prioris exemplar fuisse fabricatum.

reliquis autem admodum probabile est, templum istud, ad exemplar prioris fuisse fabricatum, vt bene colligit Lyranus ex illis verbis, quæ *in principio lib.* 1. *Esdr.* habentur, vbi dicitur: quod *suscitauit Deus spiritum Cyri regis Persarum, vt ædificaret domum Domini in Ierusalem.* Si enim Cyrus Deo inspirante, templum ædificari iussit, vtique consequens est, vt illud, non ad proprium sensum, sed ad normam alias à Deo præscriptam constitui voluerit: id est ad exemplar prioris, cuius forma olim Dauidi ab eodem Deo fuerat præmonstrata, & postea à Dauide, Salomoni filio tradita: nisi quod non tam crassa fieri fundamenta, neque adeo ædificium attolli, præcepit, ne Iudæi tanta templi munitione freti, occasionem aliquando noui aliquid contra reges Persarum moliendi arriperent. Nemo autem fallatur, putans templum istud fuisse latum sexaginta cubitis, propter illa verba, quæ 1. *Esdr. cap. 6. versic.* 3. habentur: *Et latitudinem cubitorum sexaginta.*

De secundi templi latitudine.

Quia vel tanta ista latitudo intelligi debet fuisse, nō in corpore, sed in facie templi extrinsecus apparente, eo modo quo sub anno mundi 4032. *num.* 7. dicemus, templum Herodianum fuisse centum cubitis latum: Vel Scriptura sacra, *loco Esdr. citato,* vsurpat latitudinis terminum pro lōgitudine, seu pro extensione, quod magis Hebraici vocabuli vis significare videtur, vt tradunt illius idiomatis professores, ita vt illius loci sensus sit, ac si dictum esset: Ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, eandemq; mensuram, in parte magis extensa, hoc est in longitudine, non excedant: alioqui, nisi alteru ex duobus modis iam expositis, ille locus intelligatur, necessarium foret fateri, templum secūdum, triplo latius fuisse primo: quod nemo vnquam ausus est asserere: quandoquidem ad munia quæ in eo exercenda erant, abunde satis sufficere poterat amplitudo Dauidi à Deo, & à Dauide Salomoni præscripta, & ab ipso Salomone, in templo a se constructo, seruata, quemadmodum nos sub anno mundi 3023. *nu.* 5. ostendimus: nec aliter Deum Cyro inspirasse credendū est. Sed nec templum Herodianum latius fuisse eo quod fecerat Salomon, ex sub anno mundi 4032. *nu.* 7. dicendis, apparebit. Præterea si hoc templum habuisset latitudinis cubitos sexaginta, profecto nulla extitisset caussa flendi, his qui prius templum viderant: quoniam etsi hoc posterius ad altitudinem prioris pertingere non posset, illo tamen longe latius euasisset. Neque credibile est, quod postea Herodes tam latum templum demoliri iusserit, vt aliud illo, triplo minoris latitudinis, altius erigeret.

4 Iam vero, ex quo de secundo templo agere cœpimus, non videtur hic prætereundum, quod Thalmudici Hebræorum libri (vt referunt Galatinus *lib. 4. de Arcanis Catholicæ veritatis, cap.* 9. & Porchetus *in 1. parte victoriæ contra Hebræos, c.* 7. & Genebrardus *lib. sua Chronologiæ* 2. Vbi agit de actis sub sacerdotio Ioachim,) asserunt, in hoc secundo templo, quinque ex his, quæ erant in priori mirabilia, defuisse: nimirum, Primo arcam fœderis Domini, quam aliqui etiam ex Catholicis putant adhuc in ea spelunca esse absorptam, in qua olim à Ieremia Propheta fuerat

Quæ Hebræi putant in secundo templo defuisse.

occultata, & non nisi prope consummationem seculi, fore manifestandam, quando scilicet Iudæi ab Enoch, & Elia cōuertentur. Secundo, Vrim & Thummim, id est, rationale & pectorale summi Pontificis, lapillis valde pretiosis ornatum, ex quorum procedente fulgore Sacerdotes, futuros rerum euentus præcognoscere, & super his, consulentibus responsa dare soliti erant, quemadmodum nos sub anno mundi 2544. *num.* 85. *vsque ad* 88. diffuse declarauimus. Quo fit, vt quidam Hebræorum, idem rationale, oraculum mutum appellarint, quod signo fulgoris ab eo egredientis, futura præmonstraret; ad differentiam alterius oraculi vocalis, de quo paulo post agemus. Tertio defuisse aiunt in hoc secundo templo ignem sacrum de cœlo datum, qui olim in altari semper ardere debebat, & à Sacerdotibus, quotidiana lignorum suppositione, nutriri. De quo igne satis sub anno mundi 2545. *num.* 3. & 4. dictum est. Quarto diuinam præsentiam, seu gloriam Domini, quæ aliquoties loqui, & responsa dare articulatimque audiri solebat, de propitiatorio existente super arcam testimonij inter duos Cherubim, in Sancta Sanctorum. De cuius voce specialis mentio habetur *Numer. cap. 7. versic.* 89. Vnde ipsum propitiatorium, quidam appellabant oraculum vocale, ad distinctionem alterius muti, de quo paulo ante meminimus. Quinto & vltimo, spiritum propheticum. Hæc, inquam, quinque memorabilia in secundo templo desiderata esse, crediderūt Hebræi: Quorum nonnulli, superstitiosa quadam, vt solent, literarum obseruatione ducti, exponentes illud Aggæi, *cap. 1. versic. 8. Ascendite in montem, portate ligna, & ædificate domum, & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus:* dixerunt, Prophetam ibi scripsisse dictionem illam Hebraicam, quæ Latine sonat, *glorificabor*, sine quinta Hebraici alphabeti litera, quæ apud ipsos significat quinque, vt hoc signo Iudæos sui temporis, de prædictarum quinque rerum defectu, admoneret, & quod propterea Deus in hoc templo minus erat, quam in priori, glorificandus. Sic Hebræorum Rabbini.

Sed quod hæc ipsorum obseruatio, vana prorsus fuerit, & erronea, & quod defecisse illas quinque res in secundo templo, non sit (vt ipsi asserunt) antiqua Hebræorum traditio, sed commentum Rabbinorum, & mendax quædam fabulosiq; ipsorum adinuentio, quæ statim subiungemus, aperte, vt arbitror, demonstrabunt. Nam vt omittam quod B. Hieronymus Iudaicarū traditionū diligentissimus collector, nihil de hac re meminerit, & quod ex quo primum ipsi ponūt in secundo templo defuisse Arcam fœderis; vtiq; superfluum fuit quarto loco addere, quod etiam defuerit oraculum vocale; cum perspicuum esset, ipsum de arca, seu de eius propitiatorio procedere consueuisse; qua sublata ipsum quoq; tolli necesse erat. Si Rabbini significare intendunt, in hoc, primum templum à secundo fuisse differens, quod in primo illæ quinque res essent, in secundo autem nunquam extiterint; falsum est: Quandoquidem, vt ad singula descendamus, de igne sacro legimus 2. *Machab. c. 1. vers. 20. & sequentibus,* quod cum Neemias misisset ad requirendum ignem olim à Sacerdotibus absconditum, loco ignis inuenta fuit aqua crassa, quam cum iussisset aspergi super sacrificia, & super ligna eis supposita, Sulque, qui prius erat in nubilo, refulgere cœpisset, repente, cunctis inspectantibus, accensus est mirabiliter ignis magnus, quo consumpta sunt sacrificia. Et quis nesciat, hunc procul dubio fuisse ignem sacrum, de cœlo demissum, & postea, vt olim fieri consueuerat, iugiter à Sacerdotibus lignorum appositione nutritum, & ad templi 5

Reiicitur prædicta Rabbinorum opinio.

vius

vsus conseruatum? Quid clarius dici potest, ad redarguendam prædictam Rabbinorum mendacissimam positionem? Vrim quoque & Thummim, in secundo templo aliquandiu permansisse, certum est, si Iosepho credimus, qui 3 *Antiq.cap.9.* vbi de his fusius agit, tandem asserit, illum gemmarum fulgorem, ex quo Sacerdotes augurari etiam in prælijs prospera solebant, desiisse ducentis annis, antequam ipse commentaria sua scripsisset, *irato*, inquit, *Deo, propter legum suarum violationem*. Cum igitur ab anno regni Darij Hystaspis nono, in quo templi huius ædificatio absoluta fuit, vsque ad Iosephi tempora, fluxerint anni plusquam quingenti, quemadmodum ex tabulis dignosci potest; necessario consequitur, Vrim, & Thummim, in secundo hoc templo, trecentorum saltem annorum spatio perseuerasse. De spiritu item prophetico, dici non potest, tempora huius templi omnino caruisse: quoniam ex supradictis patet, eisdem temporibus, prophetasse Aggæum, & Zachariam, & post ipsos etiam Malachiam, vt suo loco dicemus. Quod præterea eidem templo non defuerit arca fœderis Domini, nos infra sub anno mundi 3610. *numer.* 10. *&* 11. ostendemus. De gloria autem Domini, cum neque ex sacris libris, neque ex antiquis probatisque scriptoribus constet, eam toto secundi huius templi tempore, in ipso nunquam apparuisse; possumus satis probabiliter de ea, sicut & de quatuor reliquis, opinari.

6 *Quomodo aliquatenus prædicta Hebræorum opinio sustineri possit.* At vero si Rabbini intelligunt, memoratas quinque res, aliquando quidem in secundo templo extitisse, sed paulatim postea succedentibus temporibus, ob peccata illius populi, priusquam illud templum ab Herode demoliretur, defecisse: id profecto de aliquibus poterit admitti. Etenim Machabæorum tempestate, iam defecerat Prophetia, vt manifeste colligitur 1. *Machab.cap.4. versicul.46.* Etetiam ignis sacer, vt *ex eodem cap vers.* 44. inferri potest. Ibi enim dicitur, quod altare holocaustorum erat tunc temporis prophanatum. Ergo non erat in eo amplius ignis sacer. Quod item clarius confirmatur 2. *Machab.cap.10.vers.3.* vbi legimus, quod purgato templo, & igne nouo de lapidibus ignitis concepto, obtulerunt sacrificia. Oportet igitur tunc iam defecisse ignem sacrum: alioqui eo ad sacrificia vsi essent, nec opus fuisset nouum de lapidibus educere. Quando autem, & qua de causa cessauerit iste ignis sacer, nos sub anno mundi 3878. *num.* 3. dicemus. Quod insuper circa eadem tempora cessauerint Vrim, & Thummim, iam ex Iosepho demonstratum est. Sed & si vera esset illorum opinio, qui putant arcam testamenti, in hoc quidem templum fuisse reportatam, ibique aliquandiu permansisse, donec postea, vel ab impiissimo Antiocho Epiphane, aut à Pompeio, vel potius à Crasso, cum alijs rebus sacris, vt putant, inde fuit ablata; (quam opinionem tangit Ribera *super cap. Aggæi* 1. *num.* 19.) Possemus etiam credere, tunc quoque cessasse oraculum vocale, seu diuinæ vocis auditum, vel potius diuinæ præsentiæ sub signo nubis apparitionem in Sancta Sanctorum, & sic omnia quinque prius enumerata, paulatim in hoc templo defecisse. Veruntamen quia de arca fœderis, nos sub anno mundi 3885. *numer.* 4. *vsque ad* 14. oppositum probabimus; Iccirco de his duobus, nimirum de arca, & item de præsentia Domini modo iam exposito, quod in eodem templo omnino esse desierint, non videtur vllatenus posse conuinci.

7 *Hebræi solemnia offerunt sacrificia, Domino.* Eodem anno Darij nono, die vigesimo tertio mensis Adar, vt scribit Iosephus 11. *Antiq.cap.4.* obtulerunt filij Israel sacrificia admodum solemnia Domino, pro recuperata, post captiuitatem, pristina felicitate, & nouo templo recepto. Quæ solennitas licet videatur esse illamet, quæ 1. *Esdr.capit.6.vers.16.* dicitur facta anno Darij sexto, in dedicatione templi; quando scilicet expletum fuit ædificium templi interioris, vt supra expositum est? Veruntamen rationabilius videtur, fuisse diuersam, quia verisimile est, quod non semel eiusmodi solemnitates fuerint celebratæ; nimirum primo, quando iacta sunt fundamenta templi, quemadmodum traditur 1. *Esdr. cap.3.vers.10. vsque ad finem capitis.* Deinde, quando expleta est fabrica templi interioris, vt loco *eiusdem lib.cap.6.superius citato.* ac demum, post absolutum quoque templum exterius, vt asserit Iosephus *loco proxime citato.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3541.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 95.

ANNO insequenti, die decimo quarto mensis primi, qui dicebatur Nisan, confluxit totus populus ex oppidis in vrbem, & celebrauerunt solemniter festum Paschæ, & dies azymorum septem diebus, iuxta legis Mosaicæ ritus, 1. *Esdr.capit.6. ver.* 19. *vsque ad finem capitis*, oblatisque sacrificijs pro gratiarum actione Deo, quod eos tandem antiquæ patriæ, & eius legibus ac ritibus restituerit, deflexo ad benignitatem ac clementiam Regis Persici animo, atque ita summa liberalitate in se diuina vsi, incoluerunt Ierosolymam, instituta ea Reipub. forma, quæ per optimates cum paucis administratur. Penes Pontifices enim fuit summa auctoritas, donec Asamonæorum (hoc est Machabæorum) Gens, mutato rerum statu, regnum obtinuit. Iosephus 11. *Antiq.cap.4. prope finem.* 1 *Iudæi faciunt Pascha.*

Per ea circiter tempora, credibile est accidisse ea, quæ ibidem prosequitur Iosephus, dicens: *Samaritæ autem, infensa gens, & inuida, multis molestijs eos afficiebant, freti opibus, & affectantes cognati Persarum videri, quod inde essent oriundi. Nam quæ iussi erant ex tributis in sacrificia conferre nolebant, & Prætores fauentes atque adiutores habebant: & quacunque in re, vel per se, vel per alios poterant nostram gentem lædere, nullam occasionem prætermittebant. Visum est itaque Senatui populoque Ierosolymitano, legationem ad regem Darium mittere, & Samaritas accusare: cuius legationis caput, fuit Zorobabel, assumptis alijs quatuor collegis. Ceterum rex cognitis criminibus, quæ per legatos Samaritis obijciebantur, dedit eis literas perferendas ad magistros Equitum eius prouinciæ. & ad Senatum Samaritanum; in quibus hæc continebantur: Rex Darius Tangaræ, & Sambabæ magistris equitum apud Samariam, & Sadracæ ac Bobelom, reliquisque eorum conseruis: Zorobabel, Ananias, & Mardochæus Iudæorum legati, accusauerunt vos, quod molesti sitis templum ædificantibus, quodque non præbeatis impensas in sacrificia, quas me iubente, præbere illis debetis. Volo igitur, vt lecta hac Epistola, præbeatis eis ex regio ærario, in quo tributa Samariæ seruantur, quicquid sacrificiorum vsus postulat; vt non desinentes quotidie sacrificare, tam pro me, quam pro Persarum gente deprecentur.* Hucusque Iosephus. 2 *A Samaritis molestia affecti vos accusant.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3545.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 99.

1 *De initio Consulum apud Romanos.*

ANNO vrbis conditæ ducentesimo quadragesimo quinto circiter incipiente, nimirum regnante Tarquinio Superbo, septimo Romanorum rege; credimus eosdem Romanos, regum Imperium, quod iam ad tyrannidem tendere videretur, pertæsos, ac libertatis desiderio flagrantes, dicto Tarquinio eiecto, cœpisse regum vice, duos sibi deligere Consules, quotannis renouandos, qui vicissim singuli alternatis mensibus præessent, ac Rempub. administrarent. Neque vero est, quod nobis hic quisquam opponat variam scriptorum antiquorum opinionem, de numero annorum, quibus Romæ priusquam Consules creari cœperint, a septem regibus, nempe Romulo, Numa Pompilio, Tullio Hostilio, Anco Martio, Tarquinio Prisco, Seruio Tullo, & Tarquinio Superbo, regnatum est. Quandoquidem non me fugit, quod Eusebius *in Chronicis* facit eos in summa, regnasse per annos ducentos quadraginta. Solinus vero *cap.* 2. ducentos quadraginta vnum. (Nam quod quidam Solini codices, in annis regni Seruii Tullii recensendis, pro annis quadraginta tribus, ponant, tredecim, Impressoris error est, non Auctoris.) Eutropius *historia Romanæ lib.* 1. itemque Orosius *lib.* 2. *cap.* 4. & Auctores Tabularum Capitolinarum, annos ducentos quadraginta tres. Quod & in emendationibus quoque Solini codicibus reperiri, quidam affirmant. Dionysius vero Halicarnasseus *Antiq. Romanarum libr.* 1. *longe post medium, & in calce libri* 4. & alii multi, annos ducentos quadraginta quatuor. Quæ varietas videtur accidisse, quod in annis cuiusque regis, ac interregnorum temporibus assignandis, non omnes conuenerint. Nam de regum numero, ac singulorum nominibus, nulla extat inter Auctores dissensio. Quamobrem in tanta opinionum diuersitate, nos communiorem, magisque receptam Varronis, Dionysii, Liuii, & aliorum sententiam secuti, supponendum duximus: prædictam reginimis apud Romanos mutationem, anno vrbis proxime notato contigisse, quem tamen annum, credimus non cum primo Olympiadis centesimæ sexagesimæ octauæ concurrisse, vt putauit Dionysius *initio libri* 5. Sed cum quarto Olympiadis centesimæ sexagesimæ septimæ, quemadmodum videre est in nostris tabulis, & apud Panuinium *in fastis*. Porro primos, qui post regifugium creati sunt Consules, fuisse L. Iunium Brutum, & L. Tarquinium Collatinum, nemo est qui non admittat. Quamuis de die, quo magistratum inierint, nonnulla dissensio sit. Etenim Sigonius *in fastis, cap. de Consulibus primo creatis* putat id factum esse Kal. Iunii, fultus auctoritate Macrobii, qui *lib. Saturnalium* 1. *capit.* 7. ait: nonnullos existimasse, dictum mensem, propterea sic a dicto Iunio primo Consule fuisse denominatum, quod in eo fasces is primus habuerit: Panuinius vero *libr.* 1. *Commentariorum suorum in fastis, cap. De anno & die regifugii*, recte vt arbitror, ex Dionysio colligit, dictos Consules 6. Kal. Martii, regium iniisse principatum. Sed vtcunque res fuerit, (id enim instituto nostro parum refert) constat quod iidem Consules, ad finem anni Consulatus sui, non peruenerunt. Nam primo Tarquinius, tanquam de regno suspectus, exulare coactus est, suffecto in eius locum P. Valerio: Brutus vero eodem quoque anno, non multo post eiectum collegam, in bello periit, vt late tradunt T. Liuius *in principio lib.* 2. & citatus Dionysius *in ipso lib.* 5. *initio*, & *alii*. Post hos primos Consules, deinceps creati sunt alii, hi nimirum, qui successiue in fastis notati habentur, quorum nonnullos, quandocunque ad nostram temporum rationem comprobandam opus fuerit, commemorabimus, vt propterea necessarium quoque fuerit, inter sacros hosce Annales, Consulatus exordia proprio loco adnotare. Superfluum tamen duximus, etiam particularem in nostris tabulis, ab initio Consulum, Epochen instruere: quoniam, vt notum est, annos Consulares, per vrbis æram communiter metiri omnes consueuerunt, vel etiam quandoque per annos Olympiadum, tametsi non ab eodem anni tempore incipiat. Nam (vt sub anno mundi 3278. *num.* 8. ostendimus,) anni Olympici, ab æstiuo circiter Solstitio, id est a nouilunio ei proximo incipiebant: Anni vero Vrbis, in vere, nimirum die vigesimo primo Aprilis, quemadmodum sub anno mundi 3300. *numer.* 1. dictum est: Anni autem Consulares, in hyeme, videlicet Kal. Ianuarii, saltem sub anno vrbis circiter sexcentesimo, & deinceps, vt ait Sigonius, *vbi supra*. Nam ante annum Vrbis fere quingentesimum trigesimum, nihil, inquit, labantius atque inconstantius fuit, quam solemnis Consulatum ineundo dies.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3551.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 105.

ANNO regni Darii Hystaspis vigesimo, contigit illa lunæ Ecclipsis, cuius meminit Ptolemæus *lib.* 4. *Almagesti cap.* 9. Quod ideo hic adnotandum est, vt omnes intelligant (quemadmodum alias quoque ostendimus) nostram Chronologiam, nihil prorsus discordare ab astronomicis dicti Ptolemæi obseruationibus, quæ indubitatæ habentur. Etenim idem Auctor ibidem, ad hanc lunæ defectionem, ab initio regni Nabonassar, numerat annos ferme ducentos quadraginta sex; nimirum viginti septem, vsque ad initium anni secundi regni Mardokempad, & inde fere ducentos decem & nouem, vsque ad hunc vigesimum memorati Darii annum: quod ita esse, in nostris quoque tabulis deprehendi potest. 1 *Nostram, a Ptolemæi Chronologia non discrepare.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3554.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 108.

ANNO regni eiusdem Darii vigesimo tertio, iuxta sub anno mundi 3461. *num.* 1. tradita, satis probabiliter credi potest, Zorobabelem, anno vitæ suæ circiter quinquagesimo primo, genuisse filium, nomine Abiud, illum inquam, qui apud S. Matthæum *cap.* 1 *ver.* 13. in Saluatoris Genealogia recensetur. 1 *Zorobabel genuit Abiud.*

Quoniam autem, quot nam annis superuixerit ipse Zorobabel, aut quando mortuus sit, ignoramus; visum est hic prudentem monere lectorem, ne facile fidem adhibeat Annio, & eius sectatoribus, qui post dictum Zorobabel, ponunt quatuordecim Iudæorum Duces de stirpe eius, sibi inuicem successisse, vsque ad Machabæos, quorũ Ducum nomina 2 *De ducibus Hebræorum ab Annio confictis.*

sunt

sunt, Resa, Ioanna, Iuda, Ioseph, Semei, Mathathias, Mahath, Nagge, Hesli, Nahum, Amos, Mathathias, Ioseph, & Iannæ ex S. Lucæ Euangelii *cap. 3. vers. 24. vsque ad* 27 desumpta. Porro hos nequaquam fuisse Iudæorum Duces, inde colligi potest, quod neque Iosephus, neque B. Nicephorus Constantinopolitanus, neque vllus alius ex antiquis Historicis, Chronographisve, vspiam dictorum Ducum meminerit. Nam de Philone Anniano, quod sit suppositius, iam alias probatum est. Et præterea, quoniam certum est (vt testatur Iosephus 11. *Antiq. capitul.* 4. *non procul ante finem*, & nos sub anno mundi 3541. *numer.* 1. diximus) quod *readificato templo, penes Pontifices fuit summa Reipub. auctoritas, donec Asamonæorum gens* (sic enim Machabæos nuncupare solet) *mutato rerum statu, regnum obtinuit*. Sic Iosephus. Vnde non mirum est, si quando expectabatur in Iudæa Holophernis aduentus, cuncta, etiam bellandi caussa, ad nutum iussumque summi Sacerdotis Eliachim parabantur, vt colligi potest *ex toto Iudith capit.* 4. & nos sub anno mundi 3353. *numer.* 1. diximus. Et si Alexander Magnus, cum Tyrum oppugnaret, literis, non ad Iudæorum Ducem, sed ad Pontificem scriptis, petebat auxilium, & vt forum rerum venalium præberet exercitui, & vt quæ prius Dario conferre fit solitus, nunc det Macedonibus, prælata eorum amicitia: Et pariter si idem Alexander, quando venit Ierosolymā, non ab alio Iudæorum Duce, quam à Iaddo Pontifice exceptus est, vt tradit Iosephus 11. *Antiq. capit. vltim.* Certum quoque est, Ptolemæum Philadelphum Ægypti regem, non ad vllum Iudæorum Ducem, sed tantummodo ad Eleazarum Pontificem scripsisse, postulasseque ab eo septuaginta duos viros, Græci pariter ac Hebraici sermonis, & legum item Iudaicarum peritissimos, qui veteris testamenti libros, de Hebræa in Græcam linguam verterent, quemadmodum narrant Iosephus 12. *Antiq. cap.* 2. & latius Aristæas in sua, de septuaginta duobus sacræ Scripturæ Interpretibus historia. Ex quibus omnibus inferre possumus, vanam omnino esse, & absque vllo fundamento prædictam memoratorum Ducum positionem, quos vllius vnquam in populo auctoritatis fuisse, probari non potest. Sed cur inter illos non recensuerunt Neemiam, quem certissime constat, per aliquot annos, regnante Artaxerxe Longimano, fuisse Ducem in Ierusalem? Denique si Annius, & qui eum sequuntur, crediderunt, & credi ab aliis voluerunt, Ducatum Iudæorum, post solutam captiuitatem, mansisse aliquamdiu in posteritate Zorobabelis, cur non magis eos eiusdem posteros, Duces nominarunt, qui à S. Matthæo *cap. 1. ver. 13. & sequentibus* recensentur? Etenim (vt sub an. mun. 4051. *num. 10. vsq. ad* 16. ostendemus,) S. Matthæus Christi genealogiam per generationes naturales, è stirpe regia deriuatas deduxit: S. vero Lucas, per legales, ac sacerdotales. Verum illud mirabile dictu est, quod solus Annius inuenire potuerit, ac certo statuere numerū annorum ducatus, singulis Ducib. à se cōmemoratis. Id enim neq; ex sacra Scriptura, neq; ex vllo probato scriptore, sed ex proprio tantū capite potuit haurire. Dicamus igitur, quosdā quidem Duces per hæc circiter tēpora Ierosolymis extitisse, vt *ex 2. Esdr. c. 5. v. 15.* perspicuū est: Verū qui nam fuerint, & quot annis quisq; in ducatu permanserit, asserere nemo potest: Quin etiam addimus, eos non de aliqua stirpe omnes sibi inuicem successisse, neq; populi Iudaici, sed regum Persarum arbitrio delectos, missos, eorumdemque nutu reuocatos, vt Neemiæ exemplo comprobari potest.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3556.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 110.

ANNO regni dicti regis circiter vigesimo quinto, natum esse in Perside Esdram Sacerdotem, 1 *De ortu Esdræ.*
illum inquam, qui postea fuit Scriba in lege doctissimus, probabiliter colligi potest ex his, quæ nos sub anno mundi 3610. *num. 22. & 23.* de eodem dicemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3562.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 116.

ANNO regni sui trigesimo primo (vt paulo post probabitur) Darius Persarū rex, copiosissimum duxit exercitum in Græciam, contra quem Athenienses, instructis confestim decē millibus ciuium, & Platæensibus auxiliaribus mille, aduersus sexcenta hostium millia, in campos Marathonios, Melciade Duce, tanta virtute dimicarunt, vt victi Persæ in naues confugerint, ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ, ducenta millia hominum in eo prælio amiserint, quemadmodum scribunt Iustinus *lib. 2. circa medium*, & Orosius *lib. 2. cap.* 8. & alii. Porro hæc anno Darii allegato accidisse, probant scriptores ex Herodoto, qui duo dicit; nempe prędictum Darium regnasse annos triginta sex, & eundem anno sexto, à Marathonia clade, obiisse. Ex quo manifeste infertur, annum dictæ cladis proculdubio fuisse eiusdem Darii trigesimum primum, quod & tradit Eusebius *in Chronicis*. Idem comprobari potest ex Dionysio Halicarnasseo, qui *lib. 5. ante medium*, pugnam Marathonensem, sexdecim annis, à funere Bruti primi Romanorum consulis posteriorem facit. Computa ab anno mundi 3545. in quo diximus cecidisse Brutum, ad annum istum, & inuenies medios sexdecim annos. 1 *De clade Marathonia Darii regis Persarum.*

Eundem annum Darii trigesimum primum, fuisse pariter æræ Nabonassar ducentesimum quinquagesimum septimum, tradit Ptolemæus *lib. 4. Almagesti*, occasione cuiusdam lunæ deliquii, quod eodem anno accidisse commemorat, & idem confirmat Scaliger *lib. 5 De emendatione temporum, in cap. de initio Darii filii Hystaspis, & item in eo quod inscribitur: De clade Persarum Marathonia*. Et hæc quoq; hic adnotare placuit, vt perspicuum fiat, quod alias diximus, nostram temporum distributionem, astronomicis etiam obseruationibus confirmari, vt planius videre est in tabulis. 2 *Nostra hæc cū Ptolemæi Chronologia consonat.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3567.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 121.

ANNO regni sui trigesimo sexto desinente, qui erat æræ Nabonassari annus ducentesimus 1 *De obitu Darii Hystaspis.*
sexagesimus secundus, vt patet in tabulis; oportet decessisse Darium Hystaspis Regem Persarum. Totidem enim annos illum regnasse, tam sub annis mundi 3532. *num.* 2. & 3562. *num.* 1. probatum est. Et hinc infertur decipi Orosium, qui *lib. 2. in calce capitis* 8 ait, dictum Darium obiisse Olympiade septuagesima quarta, hoc est, inquit, post vrbem

conditam anno ducentesimo septuagesimo quinto. In quo dupliciter peccat: Primo quia si verum est, vt probauimus, Darii obitum incidisse in anno æræ Nabonassar ducentesimo sexagesimo secundo; cum certum sit, hanc æram, initium sumpsisse ab exordio octauæ Olympiadis, quemadmodum sub anno mundi 3306. *num*. 1. demonstrauimus: fieri non potest, vt annus ducentesimus sexagesimus secundus, qui continet Olympiades sexaginta quinque, & annos duos, inciderit in Olympiadem septuagesimam quartam. Nam si prædictis sexaginta quinque Olympiadis, addas septem ante initium dictæ æræ decursas, fient Olympiades septuaginta duæ, & anni duo, & sic obitus Darii necessario incidit anno secundo Olympiadis septuagesimæ tertiæ, vt videre est in tabulis, non autem in Olympiade septuagesima quarta, vt falso credidit Orosius: Qui etiam ibidem fallitur, ponens annum vrbis ducentesimum septuagesimum quintum, incidere in Olympiadem septuagesimam quartam; quia sequeretur vrbem fuisse conditam Olympiade quinta. Quod aduersatur his, quæ nos sub anno mundi 3300. *num*. 1. de hac re disseruimus. Vtrum autem præfatus Darius decesserit, dum instaurare moliebatur exercitum aduersus Græcos, à quibus victus profligatusque fuerat, vt sentiunt Iustinus, & Orosius *locis citatis*, & item ante hos Diodorus Siculus *initio fere libr*. 11. An vero mortuus sit in apparatu expeditionis Ægyptiacæ, quemadmodum ex Herodoto scribit Scaliger *vbi supra*, non facile est determinare, neque nostra multum interest.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3568.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 122.

1 *Xerxes regnat in Perside.* ANNO proximo circiter ineunte, Xerxes post moderatam quandam inter fratres de regno contentionem, quam Iustinus *lib*. 2. egregie describit, regnauit in Perside. Erat autem Xerxes prædicti Darii, ex filia Cyri filius, vt ibidem tradit Iustinus. Et iste fuit in ordine regum Persarum quintus; tametsi Scriptura sacra *Danielis cap*. 11. *vers*. 2. (siue seclușo, qui tum regnabat Cyro, siue nihili faciens, ac propterea vltro præteriens Magum illum nomine Smerden, qui immediate post Cambysem, septem duntaxat mensibus regnum fraudulenter occupauerat,) de Xerxe vaticinans, dicat: *Ecce adhuc tres Reges stabunt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimiis super omnes, & cum inualuerit diuitiis suis, concitabit omnes aduersus regnum Græciæ*. His verbis alludens Scriptura sacra ad illum pene innumerabilem exercitum, quem postea iste Xerxes transmisit in Græciam, vt nos paulo post suo loco dicemus. Quod fuit in caussa, vt ipse Xerxes fuerit apud Ethnicos scriptores celeberrimus.

2 *Iosephi erratū de Xerxe.* Hunc Xerxem Iosephus 11. *Antiq. cap*. 5. putat eundem fuisse cum illo Artaxerxe, qui (vt dicitur 1. *Esdr. cap*. 7. & *Neemiæ capitul*. 1. & 2.) misit in Iudæam, primo Esdram Scribam, cum magna exulum Iudæorum multitudine: deinde etiam Neemiam, ad reficiendos muros Ierusalem. Veruntamen fallitur Iosephus, & quæ sub Artaxerxe Longimano narrare debuit, perperam sub Xerxe patre eius gesta fuisse describit. Nam præterquam quod ista opinio, rectam penitus destruit septuaginta hebdomadum Danielis supputationem, vt quisque in tabulis experiri potest; conuincitur etiam Iosephi erratum ex hoc, quod Xerxes vigesimum secundum regni sui annum non expleuit, vt nos sub anno mundi 3589. *num*. 1. ostendemus & confirmari potest auctoritate veterum, grauissimorumque Auctorum, Diodori Siculi *lib*. 11. *longe vltra medium*, Eusebii *in Chronicis*, Sulpitii *sacra historia lib*. 2. Bedæ *in libello de sex ætatibus mundi*, & Herodoti *lib*. 7. qui cum eundem Xerxem tradat à patre suo Dario, duobus annis antequam moreretur, declaratum fuisse regni successorem; etiam si velimus ab hac declaratione annos regni sui dinumerare, non poterunt vltra vigesimum quartum produci. At vero Artaxerxes ille, de quo *in libr. Esdræ & Neemiæ* agitur, proculdubio regnauit quadraginta annis, vt probatissimorum scriptorum auctoritate sub anno mundi 3590. *nu*. 1. probabimus, & *Neemiæ cap*. 5. *vers*. 4. anni eius trigesimi secundi expressa fit mentio. Quare nullo modo dici potest idem fuisse cum Xerxe.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3572.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 26.

ANNO regni sui quinto pene expleto, quemadmodum numero sequenti declarabitur, Xerxes ingentem illam suscepit expeditionem aduersus Græcos à patre suo inchoatam, & ab ipso deinceps quinquennio instructam, vt tradunt Iustinus *lib*. 2. & Orosius *lib*. 2. *c. p*. 9. Quæ postea à cunctis prope Ethnicis scriptoribus mirum in modum celebrata fuit, propter alias inauditam, tanti exercitus quam collegerat, multitudinem. Etenim in eo, supra quinquies decies centena millia hominum extitisse perhibentur, computatis nimirum tum militibus, tum aliis, qui exercitui ministrabant. Vnde non mirum est, si Diodorus Siculus *lib*. 11. ita de ipso scriptum reliquerit: *Ferunt*, inquit, *flumina quæ perpetuis aquis fluere, & inundare solita erant. multitudinem tantam illinc aquam petentem alueo exhausto, destituisse, pelagique conspectum, confertis nauium malis, in syluarum morem sublatum*. Et continuo subiungit: *Copia igitur ab Xerxe coacta, omnium vtique habentur maxima, quas vlla vnquam vllius historia memoria retinuerit*. Hæc Diodorus. Libet etiam hic addere, quid paucis, de hac Xerxis expeditione, perstrinxerit Cicero *lib*. 2. *de finibus Tantis*, ait, *classibus in Graciam transit, vt Hellesponto iuncto, Athoque monte perfosso, maria ambularit, terramque nauigarit, maria pedibus peragrans, classibus montes*. Sic Cicero. Itaque mirabilis proculdubio fuit iste apparatus. Sed illud multo mirabilius, quod tantum bellum, tanto tempore, tantisque opibus paratum, & tanta vi illatum, denique tam insperato atque infelici successu solutum fuerit. Videat, qui vult, Herodotum *lib*. 8. & 9. & Diodorum Siculum *lib*. 11. qui totam rem gestam fusius descripserunt, vel Iustinum, & Orosium *locis citatis*, qui breui compendio eandem referunt, & intelliget, quam infeliciter ipse Xerxes, à paucis non semel victus profligatusque fuerit, & tandem exacto frustra in Græcia quinquennio, maxima cum ignominia, redire in Persidem compulsus sit. Illustrissimum profecto, admodumque memorabile Regibus documentum, ne in magnitudine diuitiarum, aut in multitudine exercituum suorum, omnem spem vnquam reponant suam, sed in Deo magis, qui vt ostendat, sine se vana esse omnia hæc, ad humiliandam superborum Principum extollentiam atque arrogantiam, sæpenumero, vt dicitur *in Psal*. 32. *vers*. 10. dissipat consilia gentium, & 1 *Xerxes ingentem in Græciā ducit exercitum.*

repro-

reptobar consilia Principum, permultisque numero fissimos ipsorum exercitus, parua interdum manu, ab hostibus prosterni, & profligari. Possent hic plura, ex sacris præsertim libris, adduci exempla, sed ea libens volensque prætereo, tum quia institutum nostri non est in eiusmodi longius immorari, tum etiam quia nullum maius eo, de quo nunc egimus, proferri posse videatur.

Quando prædicta Xerxis in Græcia expeditio facta sit.

2 Diximus Xerxem anno regni sui quinto delinente memoratam contra Græcos expeditionem suscepisse; quod duplici argumento probari potest. Primo, quia numero præcedenti, ex Iustino, & Orosio iam ostensum est, ipsum Xerxem primum regni sui quinquennium in præparatione belli huius insumpsisse. Deinde quoniam à Marathonia pugna ad transitum Xerxis in Græciam, Thucydides *in proœmio*, ponit decem fluxisse annos; qui à Darii trigesimo primo, ad Xerxis quintum, vsque in nostris tabulis dinumerari possunt. Deniq; quia Herodotus *lib. 7.* opportune adnotauit, quod quando Xerxes exercitum mouebat à Sardibus, vt veniret in Græciam, Sol defecit, diemque in noctem commutauit. Atqui hanc Solis defectionem Astronomi (teste Scaligero *lib. 5. de emendatione temporum, cap. De transitu Xerxis,*) aiunt accidisse anno Olympiadis septuagesimæ quartæ tertio, qui concurrit cum anno Nabonassari ducentesimo sexagesimo septimo, & cum quinto ipsius Xerxis, vt patet in tabulis. Nec obstat, quod Eusebius *in Chronicis* posuerit prædictum Xerxis transitum in anno quidem regni sui quinto, sed prædictæ Olympiadis quarto; quia fieri potest, vt postrema pars anni quinti Xerxis, etiam ex parte coinciderit cum initio anni quarti dictæ Olympiadis; vel quod ipse Eusebius notauerit tempus non primi discessus Xerxis de Asia, seu de Sardes; sed aduentus eius in Græciam. Quemadmodum credi etiam potest, Diodorum Siculum *initio libri 11.* & Dionysium Halicarnasseum *initio lib. 9.* & alios, qui ponunt eundem Xerxis transitum in Olympiade septuagesima quinta, hoc est in eius principio, quod illum non à primo eius in Græciam aduentu; sed à prima vel secunda infelici eius pugna, quæ circa initia proximi anni accidisse potuit, tanquam à re magis certa, notare maluerint: alioqui ipsorum assertio, ob rationes superius allegatas, saluari nullo modo posset.

Historia Iudith quando contigerit.

3 Per eadem tempora in quibus Xerxes multis cladibus in Græcia acceptis contemptui suis, vt paulo post probabitur, esse cœpit, valde probabiliter, cum Iulio Africano relato apud Suidam *in verbo Iudith*, & cum Ribera *super Nahum cap. 2.* credimus, gesta esse omnia, quæ describuntur in toto lib. Iudith. Nam (quemadmodum sub anno mundi 3353. *num. 1. vsque ad 5.* pluribus argumentis etiam ex Iudith. ca. 5. desumptis, probatum est, & nunc quoque confirmabitur,) non potuit hæc historia contingere ante Babylonicam Iudæorum captiuitatem, quando Reges erant in Ierusalem, sed post, vt sentiunt S. Augustinus, Beda, & alii ibidem *num. 2.* citati: neque post solutam captiuitatem, priusquam reædificatum esset templum. Quin etiam, neque statim, vt extructum fuit, regnante scilicet Dario Hystaspis; quia tunc summus sacerdos in Ierusalem erat Iosue filius Iosedec, vt patet *1. Esdr. cap. 5. ver. 2. & Aggæi cap. 1. & 2. non semel.* At temporibus Iudith, summus Pontifex erat Ioachim qui & Eliachim, vt legitur *Iudith cap. 4. ver. 5. & cap. 15. ver. 9.* Ergo oportet eius historiam contigisse regnante Xerxe, quando scilicet (vt ait Iosephus *11. Antiq. ca. 5. in principio*) Ioacimus filius Iesu, erat summus Pontifex in Ierusalem; qui quidem Ioacimus, non potest esse alius, quam ille Ioacim filius Iosue, cuius genealogia tangitur *2. Esdr. cap. 12. ver. 10. & 26.* vbi dicitur, quod Iosue genuit Ioacim, & Ioacim genuit Eliasib. Et ratio dictat, quod si temporibus prædicti Darii, Pontificatum gerebat Iosue, & temporibus Artaxerxis filii Xerxis, erat Sacerdos magnus Eliasib, vt patet *2. Esdr cap. 3. ver. 1.* quod tempore intermedio, nimirum Xerxe imperante, summum sacerdotium tenuerit Ioacim filius Iosue, & pater Eliasib.

Responsio ad obiecta.

Sed, dicet aliquis, si Xerxes fuit Rex potentissimus, vt omnes concedunt, videlicet Monarcha Persarum, Medorum, Babyloniorum, Assyriorum, & omnium pene totius Asiæ Prouinciarum. Quomodo temporibus suis potuit Arphaxad esse Rex Medorum, & Nabuchodonosor regnare in Niniue: præsertim cum ipsa Niniue, iam ex multis annis, à Babyloniis destructa fuerit, vt sub annis mundi 3321. *num. 5.* & 3371. *num. 4. & 5.* probatum est. Ad hoc responderi potest, non pugnare, quod sub tanto Monarcha essent plurimi Reges eidem seruientes, sicuti constat fuisse multos, qui Romanis parebant Imperatoribus, aliisque Monarchis. Nam & Nabuchodonosor Rex Babylonis appellabatur Rex Regum, *Daniel cap. 2. vers. 37. & Ezechiel. cap. 26. vers. 7.* Et de Euilmerodach, filio eius, idem colligitur *4. Reg. cap. vltim. vers. 28. & Ierem. cap. vlt. vers. 32.* quibus in locis dicitur, quod ipse posuit thronum Iechoniæ super thronos Regum, qui erant post se in Babylone. Vnde manifeste colligitur, quod ipse quoque Euilmerodach habebat sub se multos Reges, qui seruiebant ei. De Assyriorum præterea Regibus siue Monarchis, idem colligitur, tum *Isaiæ cap. 10. vers. 9.* vbi Propheta introducit quendam Regem Assur, nempe Senacherib, gloriantem ac dicentem: *Nunquid non Principes mei simul reges sunt?* tum ex Diodoro, qui *lib. 3. rerum antiquarum, cap. 6.* ait, quod Priamus insignis Troiæ rex, subditus erat Theutamo Assyriorum regi. Quin etiam Cyrus Monarchiæ Persarum primus Rex, & institutor, nonne in edicto publico dicebat: *Omnia regna mundi dedit mihi Deus cæli? 1. Esdr. cap. 1. vers. 2.* Et Artaxerxes Longimanus, eiusdem Xerxis, de quo nunc agimus, filius; nonne ibidem *cap. 7. vers. 12.* inscribit Epistolam suam sic? *Artaxerxes Rex Regum, Esdræ Sacerdoti &c.* Non igitur mirum est, quod regnante Xerxe, fuerint particulares Reges in tam grandi dominio suo, qui ei parerent, & præsertim in Media & Assyria, & quod quando ipse Xerxes cum illo tam grandi exercitu profectus est in Græciam, & à Græcis parua manu, non semel victus, ac turpiter fugatus; Arphaxad Rex Medorum, discedens ab obedientia, & subiectione Xerxis Domini sui, subiugauerit sibi multas gentes: Et similiter Nabuchodonosor, qui tunc regnabat in Niniue, à se vel ab aliquo alio prius reædificata, pugnauerit contra Arphaxad, & eo superato, ad Imperii apicem aspirare cœperit, miseritque nuncios ad Syriæ Prouincias, & minitatus sit delere eas, nisi à Xerxe deficientes, suo parerent imperio, vt dicitur *Iudith. cap. 1.* Hæc, inquam, valde consona sunt his, quæ de Xerxe Ethnici tradunt historici, quemadmodum breuiter referunt Iustinus *initio libr. 3.* & Orosius *lib. 2 cap. 11.* nimirum, quod ex quo à Græcis victus, & cum ignominia profligatus fuit, etiam suis contemptui esse cœpit, & deficiente interim quotidie Regis maiestate, ipse quoque tandem à Præfecto militiæ suæ Artabano, ob Regis ignauiam in spem regni occupandi adducto, miserabiliter occisus est. Quid mirum est igitur, quod multos habuerit defectores, qui sibi ... Prouincias vsurparent, & de Imperio in-

ter se decertarent; quando etiam non desint qui eundem in propria curia interimeret, regnumque eius occuparet?

Eadem sententia de Historia Iudith confirmatur.

5. Illud etiam persuadere potest vera esse quæ diximus, & regnante Xerxe, prædictam Nabuchodonosor legationem Syriæ Prouinciis fuisse transmissam: quod non videtur verisimile, illas Regi Nabuchodonosor adeo potenti, & ob insignem illam de Medis victoriam recenter obtentam, valde insolenti, resistere ausas esse, nisi timuissent Dominum suũ Xerxem, atque sperassent ab eo se posse defendi. Quod etsi tunc præstari non potuit, Xerxe nimirum in bello contra Græcos occupato, neq; postea ob eius, vt dictum est, ignauiam. Nihilominus oportet id deinceps à successoribus suis fuisse præstitum, & prouincias illas cis & trans Euphraten, quas vi occupatas, subdiderat Holophernes Domino suo Regi Nabuchodonosor, denuo esse recuperatas. Etenim de Assuero Reginæ Esther marito, qui fuit vnus de posteris dicti Xerxis, legimus *in principio libri Esther*, quod regnabat ab India, vsque ad Æthiopiam, super centum viginti septem Prouincias, inter quas nemini dubium est, fuisse etiam vniuersam Syriam, & Mesopotamiam: positæ namque sunt inter Indiã, & Æthiopiam. Cum igitur, ex quo dictus Nabuchodonosor tentauit omnem terram suo subiugare imperio, vt dicitur *Iudith capit. 2. vers. 3.* nulla deinceps ipsius aut successorum eius mentio reperiatur in sacris libris, neque (quod ipse nouerim) in prophanis: Quid aliud probabilius cogitare possumus, nisi ipsum postea ab Artaxerxe Longimano Xerxis filio, fuisse humiliatum, & regno priuatum, ac vt patris sui perduellem etiam interfectum? Alioqui non esset verisimile, quod idem Nabuchodonosor, qui erat adeo bellicosus, & superbus, si aliquandiu superuixisset, atque in regno perseuerasset, pati potuisset, inultam relinquere necem Holophernis, & exercitus sui direptionem, & non amplius copias mittere contra Iudæos. Et tamen certum est, quod postea in omni reliquo spacio vitæ Iudith, quæ ad centum quinque annos vixit, & post mortem quoque eius annis multis, non fuit qui perturbaret Israel, vt diserte traditur *in calce libri Iudith.* Sed quicquid postea fuerit de prædicto Nabuchodonosor; certe admodum credibile est, ipsum propter intolerabilem eius superbiam, & arrogantiam, & blasphemiam, quippe qui volebat à seruis suis appellari Deus & Dominus vniuersæ terræ, ita vt præter ipsum non esset alius Deus, vt colligitur *Iudith cap. 5. in fine, & cap. 6. ver. 2.* Propterea, inquam, par est credere, ipsum non multo post, aliquo modo fuisse à vero Deo percussum, & vita regnoque priuatum, sicut certum est contigisse Holopherni Principi militiæ eius, & olim Senacheribo, qui & ipse regnauerat in Niniue, & aliis eiusmodi blasphemis. Ceterum si quis quærat, quis nam fuerit iste Nabuchodonosor: dicimus ex nomine, quod Chaldaicum est, credi posse, quod fuerit nobilis quidam de genere Chaldæorum, & forte etiam ex prosapia magni illius Nabuchodonosor, qui quondam regnauerat in Babylonia, & Niniuem subuerterat; qui cum postea, tum ob generis nobilitatem, tum ob virtutem bellicam, à Regibus Persarum paulatim euectus, ac tandem Regno Assyriorum in Niniue præfectus fuisset; ingratus, à Domino suo defecerit, & propterea demum ab iisdem Regibus, pro meritis, vita pariter ac regno spoliatus fuerit.

Quis fuerit Nabuchodonosor Rex Niniue.

Possent quæ hactenus dicta sunt, ni fallor, abunde sufficere, ad ostendendum, historiam Iudith, ad Xerxis tempora pertinere; quandoquidem ex dictis *num. 3. 4. & 5.* patet, eam sub nullo alio Persarum Rege conuenientius poni posse; Et iam sub anno mundi 3353. *num. 1. vsque ad 5.* fusius probatum est, eandem, ad tempora Manasse Regis Iuda, neque ad alia ante Babylonicam captiuitatem, recte, & sine aliqua Scripturæ sacræ dissonantia, posse adaptari. Verum quia argumenta Cardinalis Bellarmini *libr. 1. De verbo Dei, cap. 12.* quibus impugnare nititur opiniones ponentium prædictam historiam sub Cambyse, aut Dario Hystaspis, aut Artaxerxe Ocho; positioni etiam nostræ aduersantur, quatenus videntur probare eandem historiam, non post Babylonicam captiuitatem, quemadmodum nos opinamur, contigisse; sed ante ipsam, nimirum, vt ipse arbitratur, regnante Manasse in Ierusalem: Idcirco pro huius difficultatis absolutione, necessarium est hic etiam eiusdem Bellarmini argumenta diluere. Igitur ad primum, in quo supponit, ipsum Arphaxad, de quo in exordio libri Iudith, fuisse illum Regem Medorum, qui ab Ethnicis scriptoribus vocatur Deioces, siue vt est apud Herodotum Deioces, quique Ecbatanam ædificasse dicitur, & sic arguit: Tempora Deiocis longe distant à temporibus prædictorum Regum Persarum: ergo sub nullo ipsorum potuit incidisse historia Iudith: Responderi potest, suppositum prius fuisse probandum. Non enim concedimus, quod Arphaxad idem fuerit cum Deiocle, sed ab eo diuersum, & ipso longe posteriorem, & (vt ipsemet quoque ait) facile fieri potuisse, vt ciuitas illa, sane antiquissima, aliquoties euersa, & reædificata fuerit, primo quidem à Deiocle, vt testantur Herodotus *lib. 1.* & Eusebius *in Chronicis*: deinde ab Arphaxad, vt legimus *Iudith cap. 1.* demum à Seleuco, quemadmodum scribit Plinius *lib. 6. cap. 14.* & forte etiam ab aliis. Præterea supponit Bellarminus, quod Arphaxad (quem 70. Interpretes *Iudith cap. 1. in fine* asserunt à Nabuchodonosor regnante in Niniue, regno pariter ac vita fuisse spoliatum) necatus fuerit anno circiter regni Manasse Regis Iuda decimo quinto, & quod anno proximo venerit Holophernes in Iudæam. Atqui obitus Deiocles, non potest competere cum temporibus Manasse. Nam secundum Eusebium *in Chronicis*, regnare cœpit anno quinto regni Manasse, & regnauit annis quinquaginta quatuor, siue secundum Herodotum, quinquaginta tribus. Quare oportet ipsum fuisse interemptum anno Amonis secundo, vel Iosiæ primo, & consequenter anno eiusdem Iosiæ primo vel secundo, venisse Holophernem in Iudæam. Ex qua positione sequerentur multa absurda, & non posset verum esse, quod dicitur *in calce libri Iudith*, videlicet non fuisse qui perturbaret Ierusalem in toto reliquo tempore vitæ Iudith, & post mortem eius annis multis. Non etiam dici potest, prædictum Arphaxad fuisse Cardiceam quartum Medorum Regem, qui præcessit Deioclem; quia non Cardiceas, sed Deiocles dicitur ædificasse Ecbatanam: & eadem de caussa, nemo ex aliis Medorum Regibus, qui fuerunt ante Darium, potuit esse Arphaxad, præsertim cum omnes illi habuerint successores regni Medos: Arphaxad autem nequaquam, vt ex loco Iudith proxime citato perspicue infertur. Ad secundum Bellarmini argumentum, concedimus nullum ex Regibus Persarum nominatum fuisse Nabuchodonosor. Verum hoc nihil contra nos, qui non ponimus, præfatum Nabuchodonosor fuisse Cambysem, aut alium Regem Persarum, sed quendam Niniue Regem, Chaldæum genere, & Persarum Regibus subditum, vt sup. *num. 5.* dictum est. Ad tertium dicimus, nihil obstare, quod Niniue prius fuerat e-

Soluuntur argumenta Cardinalis Bellarmini.

uersa; quia quemadmodum Arphaxad reædificauerat Ecbatanam; ita potuit præfatus Nabuchodonosor, aut aliquis alius, aliquanto antea reædificasse Niniuem. Ad quartum dicimus, quod Nabuchodonosor, posteaquam defecit à Xerxe, tentauit occupare Ciliciam, Damascum, & Iudæam, quæ tunc erant ipsius Xerxis. Ad quintum respondemus, quod filii Israel non se opposuerunt Regi Persarum, cui tunc subiecti erant; sed putantes se gratum facturos Domino suo, & ab eo posse defendi, ausi sunt resistere Regi Niniue, qui eos contra omne ius fasq; sibi subiicere volebat. Ad sextum patet responsio ex his, quæ supra *num.* 3. diximus, nimirum Eliachim siue Ioachim, qui erat summus Pontifex temporibus Iudith, fuisse illum met, qui pontificatum in Ierusalem gerebat regnante Xerxe. Septimum Bellarmini argumentum non procedit contra nostram sententiã; quia certum est, quod tempore Xerxis, iam reædificatum erat templum in Ierusalem, neq; verebantur Iudæi, ne destrueretur ab aliquo Regum Persarum, quorum auctoritate fuerat conditum; sed à Rege Niniue, qui à Xerxe Rege Persarum defecerat, vt supra *num.* 5. dictum est. Ad octauum concedimus, quod si Holophernes fuisset Dux militiæ Regis Persarum, non potuisset nescire Iudæos. Sed quia erat seruus prædicti Regis Niniue, ad quem nihil de Iudæis pertinuerat, non est mirum, quod ipsos ignorauerit, & de ipsis percunctatus fuerit, qui nam essent, & quis super eos regnaret, & eiusmodi alia. Ad nonum dicimus, quod filii Israel miserunt ad Samaritas, qui & ipsi erant subditi Regis Persarum, & propterea vltro etiam ipsi cum Iudæis communi consilio, quoniam commune erat periculum, præoccupauerunt vertices montium, & circumdederunt muris vicos suos &c. Sciebant enim hæc grata fore communi ipsorum Domino Regi Persarum. Decimum Bellarmini argumentum non militat contra nos, sed tantummodo contra eos, qui ponunt historiam Iudith, vel ante captiuitatem Babylonicam, quando à multis Regibus frequenter infestari solebant Iudæi, vel sub posterioribus Persarum Regibus non valde distantibus à Ptolemęo Lagi Ægyptiorum Rege, qui debellauit Iudæos, vt suo loco dicemus. Certum est autem, à Xerxe ad prædictum Ptolemæum, fluxisse annos plus centum quadraginta, intra quos nullus bello infestauit Ierusalem. Ad decimum primum non est quod respondeamus, quia procedit tantummodo contra ponentes memoratum Nabuchodonosor fuisse Cambysem, quod valde alienum est à positione quam tuemur. Deniq; ad decimũ secundum dicimus, non esse inconueniens, quod pauciores numerentur generationes à Iudith ascendendo vsq; ad Ruben, siue ad Simeon, quam ab Esdra vsq; ad Leui: quia constat quosdam citius, quosdam vero serius vxores ducere, & filios procreare. Quare non est mirandum in tanto annorum interuallo, nimirum mille trecentum, & amplius, qui (vt colligi potest in tabulis) fluxerunt à natiuitate prędictorum filiorum Iacob, ad tempora memoratorum Regum Persarum, quod inueniantur in genealogia Esdræ quatuor aut quinq;, vel etiam plures generationes, plusquam in genealogia Iudith.

Itaque dilutis, quæ contra positionem nostram adduci posse videbantur, argumentis, videtur iam posse nos (tum ob rationes hic, sub anno mundi 3353. *numero* 1. *vsque ad* 5. adductas, tum etiam sub anno mundi 3690. *num.* 2. adducendas) satis probabiliter confidenterque asserere, quod existente Xerxe Persarum Monarcha, Nabuchodonosor, qui tum pro ipso Xerxe regnabat in Niniue, post defectionem suam à Rege Persarum, & post superatum Arphaxad Regem Medorum, qui etiam ipse, vt credimus, prius à Xerxe defecerat, occasione illius victoriæ tam grandis, vsque adeo intumuit, vt omnem terram suo affectaret subiugare Imperio, & propterea non multum distulerit mittere nuncios ad finitimas regiones, præcipiens, vt neminem nisi se, ipsarum Dominum recognoscerent, arbitratus eas statim imperata facturas. Sed contra accidit: Nam omnes, vt ait Scriptura, vno animo contradixerunt, & remiserunt eos vacuos. Quamobrem indignatus Nabuchodonosor, iurauit defendere se de his omnibus, quemadmodum late describitur *Iudith cap.* 1. vbi *vers.* 12. proculdubio Scriptura vsurpat verbum, *defendere*, pro, *vindictam sumere*, quemadmodum etiam *in eiusdem libri cap.* 9. *versic.* 2. illis verbis: *Qui dedisti illi* (hoc est Simeoni) *gladium in defensionem* (id est in vltionem) *alienigenarum*. Non enim Simeon defendit, sed vltus est alienigenas, nimirum Sichem, & familiam ac populum eius, propter violatam Dinam sororem dicti Simeonis. Idem fit ad Rom. *cap.* 12. *vers.* 19. vbi dicitur: *Non vosmet ipsos defendentes &c.* hoc est, vlciscentes. Non enim prohibet Apostolus, quod ius naturale ac diuinum permittit, nempe iustam inculpatamque sui tutelam, sed vltionem. Ceterum memoratus Nabuchodonosor, idipsum quod iurauerat, postero anno implere aggressus est, mittens Holophernem Principem militiæ suæ, cum ingenti exercitu aduersus populos, (respectu regni sui) occidentales, vt dicitur *Iudith. cap.* 2. *vers.* 5. & præcipue contra eos, qui nuncios suos contempserant. Porro Holophernes cum subiugasset magnam Ciliciæ, Syriæque partem, nimirum quam olim vocabant Sobal, & Apameam, omnemque Mesopotamiam, & Idumæam, audissetque, quod filii Israel præpararent se aduersus ipsum: Cum ab Achior Duce Ammonitarum admonitus esset, ne temere bellum Iudæis intentare auderet, propter immensam Dei ipsorum potentiam: indignatus Holophernes, tradidit ipsum Achior, manibus ac pedibus arbori alligatum, in manus Iudæorum, vt ipsis expugnatis, posset in eundem quoque Achior duriora exercere iudicia. Dein præcepit exercitibus suis, vt obsiderent Bethuliam. Erat autem Bethulia (vt ex Brocardo aliisque, qui terram sanctam descripserunt Auctoribus, colligi potest) Galilææ vrbs satis munita, in monte tribus Zabulon posita, qui ob eius celsitudinem per totam fere Galilæam cerni poterat, habens à meridie Dothaim, ab ortu Abelmeula patriam Helisæi Prophetæ, vt colligitur 3. *Reg. cap.* 19. *versic.* 16. ab Euro Tyberiadem, & ab Africo Magdalon. Distabat vero Bethulia à Dothaim milliario vno: ab Abelmeula, totidem, vel paulo plus: à Tyberiade duobus: à Magdalo autem tribus.

Defendere pro vindictam sumere interdum vsurpatur.

Mittitur Holophernes in Iudæam.

Bethulia vbi nam esset.

8

Quomodo Iudith occiso Holopherne liberauit ab hostibus patriam.

Obsessa igitur vrbe, & rupto obstructoque aquæductu eius, cum iam admodum premerentur obsessi, deditionemque cogitarent: Ecce, mirabile dictu, Iudith vidua, de tribu Simeon, vt infra probabitur, aspectu pulcherrima, ac timens Deum, grauiter oratione confirmauit eos. Deinde oratorium suum ingressa, ciliciòque induta, & cinere conspersa caput, coram Domino prostrata, cum vehementius orasset pro salute populi, diuino edocta spiritu, vt hostem aptius falleret, induit se vestibus iucunditatis suæ, & monilibus valde atque eleganter compta, exiuit de ciuitate: cui etiam (ad impiissimum tyrannum facilius decipiendum,) eximiam Dominus gratiam splendoremq; contulerat. Itaq; cum protinus ab hostibus capta atque ad Principem exercitus perducta fuisset; statim in primo eius aspectu, captus

est Holophernes, ac propterea benigne cum ea agens, concessit, vt pro libito suo exire de castris, ac redire posset. Denique excepta conuiuio, & ad cubiculum eius introducta, eidem Holopherni, quem Dei prouidentia, præ nimia ebrietate sopitum inuenerat, caput abscidit, atque Bethuliam delatum, in vrbis muro, ad hostes magis perterrefaciendos, suspendi iubet; quos Hebræi illico audacter insecuti sunt, & in fugam actos, eorundem spoliis valde ditati, redierunt in Bethuliam, cum ingenti lætitia benedicentes Deum, & fausta acclamantes ipsi Iudith: *Tu gloria Ierusalem: Tu lætitia Israel, &c.* Ipsa vero pro gratiarum actione cecinit canticum illud Domino, quod *in postremo libri Iudith cap.* legitur in hæc verba: *Incipite Domino in tympanis, & quæ sequuntur.* Et hæc omnia fusius descripta inuenies in toto libro ex nomine ipsius Iudith inscripto. In cuius fine hæc ad verbum habentur: *Dies autem victoriæ huius festiuitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tempore, vsque in præsentem diem.* Sic ibi. Porro in veteri Hebræorum Kalendario, tam in eo quod habetur apud Sigonium *lib. 3. de Repub. Hebræorum*, quam in illo, quod in multis correctum, nos sub anno mundi 2545. *num.* 35. retulimus, ponitur hæc festiuitas in die vigesimo quinto mensis noni, & concurrit cum duabus aliis festiuitatibus, nempe ignis seu luminum, & encæniorum, vt ibidem videri potest.

Festum victoriæ Iudith

Ceterum, quod supra dictum est, ipsam Iudith
9 fuisse de tribu Simeon; licet controuersum videri possit; quia aliqui senserunt eam fuisse de tribu Ruben, eo freti argumento, quod in textu Latino editionis vulgatæ *Iudith. cap. 8. vers.* 1. genealogia eiusdem Iudith videatur non in Simeone, sed in Ruben terminari: dicitur enim ibi: *Qui fuit Simeon, qui fuit Ruben*: Nihilominus longe probabiliorem esse censemus opinionem eorum, qui putant eam esse de tribu Simeon; quandoquidem *cap. 9. vers.* 2. ipsamet Iudith aperte profitetur, patrem suum, fuisse Simeonem, hoc est, stirpem suam à Simeone deriuatam. Nec potest ille sacer textus de vllo alio Simeone accipi, quam de filio Iacob, qui olim vltus fuerat violationem sororis suæ Dinæ à Sichem alienigena perpetratam, vt ibidem haud obscure indicatur. Et præterea, quia certum est, quod inter filios Ruben, nullus reperitur, qui dictus sit Simeon, vt patet legenti textum *Genes. cap. 46. vers. 9. & 1. Paralip. cap. 5. vers. 3. & sequentibus*, vbi nominatim filii Ruben recensiti habentur. Vnde correctiores in hac parte (vt sentit etiam Cardinalis Bellarminus *lib. 1. De verbo Dei cap. 12. ad 12.*) videntur esse Græci codices, qui *in eiusdem Iudith capitis 8. initio*, pro, *Ruben*, habent, *Israel*, & sic quoque reperimus textum illum citari apud S. Fulgentium *Epistola 2. quæ est ad Gallam cap. 14.*

Iudith quod fuerit de tribu Simeon.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3583.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 137.

1 ANno regni Xerxis decimo sexto, oportet incidisse annum Iubilæi vigesimi. Siquidem dictus Xerxis annus, concurrit cum anno introitus filiorum Israel in terram Chanaan millesimo, vt patet in tabulis.

Iubilæus vigesimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3589.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 143.

1 ANno regni sui vigesimo primo, secundum aliquos, vel melius (vt ait Scaliger, & nos sub anno mundi proximo *num.* 1. comprobabimus) vigesimo secundo, iam per quinque circiter menses inchoato; Xerxes ab Artabano Principe militiæ suæ, per fraudem, in cubiculo circumuentus, occiditur, vt scribunt Diodorus Siculus *lib. 11. longe vltra medium*, & Orosius *lib. 2. cap. 11.* & alii. Quo facto, idem Artabanus, eidem Xerxi per vim in regno successit, annumeraturque inter reges Persarum, sextus. Verum post menses septem, hoc est, sub finem eiusdem anni, à Xerxis filio, in vltionem necati patris, & ipse interfectus fuit.

Moritur Xerxes.

Regnat Artabanus, & occiditur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3590.

SEXTÆ MVNDI AETATIS
ANNVS 144

1 ANno igitur postero, qui (vt videre est in tabulis) erat primus Olympiadis septuagesimæ nonæ, regnare cœpit in Perside Artaxerxes regum Persarum septimus, qui fuit Xerxis filius, quemadmodum perspicue tradit Eusebius *in Chronicis*, & confirmat Diodorus *lib. 11. paulo ante citato*, vbi ponit initium prædicti Regis in memorata Olympiade, in qua, inquit, Xenophon Corinthius victor extiterat, & insuper ibidem signat annum consulatus apud Romanos tum currentis, dicens: tunc creatos fuisse consules A. Virginium, & T. Minutium. Sed quod spectat ad hunc consulatum, puto Diodorum falli, quia neque apud Onuphrium, neque apud Sigonium reperiuntur, hos vno eodemque anno fuisse Consules: Sed neque quod cuiusuis ipsorum consulatus, inciderit in dicta Olympiade. Prosequitur deinde Diodorus, narrans, quomodo idem Artaxerxes, dicto Artabano patris interfectore interempto, regnum sibi iure hereditario debitum, vindicauit. Ex quibus omnibus confirmari potest, quod nos paulo ante diximus, nimirum Xerxem præcedenti anno, qui erat regni sui, vt patet in tabulis, vigesimus secundus, fuisse occisum. Porro memoratum Artaxerxem Iosephus 11. *Antiq. cap. 6.* vocat Cyrum. Genebrardus autem *sua Chronologia lib. 2.* & alii, vocant Darium. Quod nescio qua ratione, cum ipse habuerit fratrem natu maiorem eiusdem nominis, vt scribit Diodorus *lib. 11.* Nisi forte idem Artaxerxes, post occisum (ab Artabano deceptus) Darium fratrem, tanquam patris interfectorem; cognita fratris innocentia, & facti pœnitens, Darium se vocari voluerit, vt vel sic quodammodo illum, adhuc, vel se loco illius, regnare profiteretur. Et iste Artaxerxes, qui patri suo Xerxi in regno successit, dictus est Longimanus, siue quia dextera eius manus, leua aliquanto longior fuerit, vt ait Plutarchus *in vita Artaxerxis*, siue quoniam, vt tradit Strabo *lib. 15.* vtraque brachia, plus iusto longiora haberet, ita vt stans, genua manibus attingere posset. Regnauit autem annis quadraginta, vt sub anno mundi 3629. *num.* 2. prohibitur.

Regnat Artaxerxes Longimanus.

2 Sub hoc Rege contigisse historiam Esther, satis probabiliter opinatur Cardinalis Bellarminus *libr. 1. De Verbo Dei cap. 7.* vbi confutatis eorum opinionibus, qui eandem sub aliquo ex aliis Artaxerxis, seu

An sub hoc rege contigerit historia Esther.

Persa-

Persarum Regibus ponendam putarunt, tandem concludit, fretus imprimis auctoritate Iosephi 11. *Antiqu. capit.* 6. non aliud probabilius, quam hunc Artaxerxem Longimanum, quem Iosephus Cyrum, alii vero Darium appellant, posse dici fuisse Assuerum illum, qui repudiata Vasti Regina duxit pro ea Esther filiam Mardochæi adoptiuam. Veruntamē quia posito (vt communior Doctorum sententia est, quam & ipse Bellarminus, & nos sequimur) quod iste idem Artaxerxes Longimanus sit ille, qui postea misit Esdram in Iudæam, & deinde Neemiam, vt reficeret muros Ierusalem, quemadmodum infra suis locis dicetur; consequenter militare videntur contra præfatam Bellarmini opinionem tria posteriora Pererii argumenta, quibus *libr.* 11. *in Danielem*, impugnat positionem Seueri Sulpitii existimantis Artaxerxem, qui misit Neemiam in Iudæam, fuisse illum, qui dictus est Mnemon. Icirco illa hic referre oportet.

Pererij argumenta contra opinionem Bellarmini.

3 Sunt autem hæc. Primo, si maritus Reginæ Esther fuisset ille Artaxerxes, qui misit Neemiam in Iudæam, incredibile esset, finitimos illos populos hostesque Iudæorum, qui erant & ipsi sub imperio Regis Persarum, ausuros fuisse impedire ædificationem vrbis, & tantopere vexare Iudæos, qui propterea cogebantur altera manu tenere gladium, & altera ædificare: præsertim cum iidem Iudæorum hostes scirent, Reginam esse Iudæam, & Mardochæum, qui apud Regem primus erat, pariter esse Iudæum, Regemque ipsum de istorum sententia ac voluntate omnia facere: maxime vero cum recens adhuc esset tunc memoria cædis innumerabilium pene hominum, qui, quod mala Iudæis machinati essent, procurante Esther Regina, & Rege iubente, omnes in variis regni sui prouinciis, vno eodemque tempore occisi fuerant. Extabat quoque apud ipsos Epistola Regis ad omnes ditionis suæ Prouincias missa, cuius exemplum habetur *Esther capit.* 16. in qua Rex summum studium, beneuolentiamque suam erga Iudæos apertissime declarabat. Deinde si Rex ille, qui misit Neemiam, fuisset maritus Esther, vtique non per se Neemias petiisset à Rege facultatem eundi in Iudæam, & reparandi vrbem: sed per Mardochæum & Esther, qui id multo facilius impetrare potuissent. Postremo, si ab illo Rege, qui fuit maritus Esther, missi fuissent in Iudæam, Esdras & Neemias; Cum ipsi libros suos conscripserint post id tēporis, quo Esther nupta est Regi, & Mardochæus primatum tenere cœpit apud Regem: non est profecto dubitandum, quin ipsi aliquid de tanta Esther, & Mardochæi felicitate, eximiisque eorundem meritis erga gentem Iudæorum, in suis historiis prodidissent. Hæc fere ad verbum Pererius. Cui, si nihil aliud officeret, facile possemus pro Bellarmino sic respondere.

Responsio ad prædicta argumenta.

4 Ad primum, Verum esse, quod finitimi populi ausi sunt impedire Iudæos ab ędificatione murorum; sed quomodo? quo prætextu? Certe non nisi primo leuioribus quibusdam subsannationibus, *Neem. capit.* 4. *versicul.* 1. *vsque ad* 6. Deinde incutientes metum. Congregati enim sunt, ac si dimicare voluissent contra ædificantes. At, vt viderunt eos ad resistendum paratos, protinus ab impugnatione cessarunt, vt videre est ibidem *versicul.* 7. *vsque ad finem capitis.* Mox ad dolos & insidias conuersi sunt: simulabant namque velle percutere fœdus cum Neemia, vt facerent ei malum, quemadmodum traditur *capit.* 6. *versicul.* 1. & 2. id est, vt ipsum ab operis progressu disturbarent. Postremo, vbi priora nihil proficere intellexerunt, ad minas, & calumnias deuenientes, dicebant exisse famam in gentibus, quod Iudæi rebellare vellent à Rege Persarum, & proinde metropolis suæ muros extruere festinabant: Et quod ipse Neemias volebat se facere Regem Iudæorum; & hac de caussa posuerat Prophetas, qui prædicarent de ipso in Ierusalem, quod Rex in Iudæa esset. Ideo improperabant ipsi Neemiæ dicti populi, dicentes: *Auditurus est Rex verba hæc, &c. Neem. capit.* 6. *versicul.* 7. Item submiserunt, qui dicerent eidem Neemiæ: *Quia venturi sunt nocte, vt interficiant te. Ibidem versicul.* 10. In summa, lege totum Neemiæ librum, & nihil aliud inuenies actum fuisse contra Iudæos, nisi hæc, & prædictis similia. Quæ quidem omnia non ad alium finem tendebant, nisi vt terrerent Iudæos, & à structura murorum desistere compellerent, quemadmodum aperte dicitur *capit. citato versicul.* 9. Atque hæc & eiusmodi alia faciebant, prætextu accepto conseruationis Imperii Regis Persarum. Videbant enim se non aliter impune Iudæis, quibus infensi erant, nocere posse, nisi sub isto velamine. Itaque scientes, nihil magis suspectum Regibus esse, quam tie populi, præsertim qui non procul à regni finibus habitant, cum sua loca bene munire satagunt, defectionem moliri intendant, occultabant malitiam suam, simulantes zelare indemnitatem, & securitatem status ac dominii Regis. Sed cur, quæso, non sunt ausi vim inferre Iudæis, & re ipsa, eorundem ædificationem interrumpere? aut pugnare aduersus ædificantes? aut eis quicquam mali inferre? Cur saltem toties intentatas accusationes, non scripserunt Regi, sicuti prius fecerant temporibus Cambysis & Darii Hystaspis, vt suis locis dictum est? Cur è conuerso Iudæi non sunt veriti præparare se armis ad dimicandum, si opus fuisset, contra turbantes murorum fabricam? Cur potius non intermiserunt opus, quemadmodum fecerant tempore Cyri? Cur saltem ipse Neemias non aliquando pertimuit minas, calumnias, insidias illorum? Nisi forte, quia omnes, tam Iudæi, quam hostes eorum sciebant, Regem admodum bene affectum esse erga Iudæos, vt palam facere poterant literæ ipsius ad omnes regni sui Prouincias transmissæ. Icirco maxime fidentes esse poterant Iudæi, præsertim scientes, se caussamque suam sub potenti Reginæ Mardochæique protectione positam esse. Illi vero contra, ab eadem Regina & Mardochæo valde poterant pertimescere, ne ipsis procurarent interitum, prout antea ceteris Iudæorum hostibus fecerant. Ecce quomodo illa Samaritanorum audacia, eorumdemque contra ædificantes molimina, modis supra expositis, temperata, nihil prohibent, quo minus credi possit, Esdræ Neemiæque historias potuisse contingere sub illo Persarum Rege, qui fuit maritus Esther, quæ etiam potuit esse Regina illa, cuius suppresso nomine fit mentio *Neem. c.* 2. *v.* 6.

Ad alterum Pererii argumentum dici posset, quod 5 Neemias, qui valde exoptabat patriæ suæ reparationem, post fletum, & ieiunium, & orationem, quorum ipse meminit initio libri sui, dignis de caussis, non per Reginam & Mardochæum procurauit obtinere licentiam reficiendi Ierosolymæ muros, sed etiam ipse potius, Deo inspirante, petiit, opportuna præsertim sibi à Rege oblata occasione, quando percunctatus est eum Rex, cur palleret vultus eius, &c. quēadmodum legitur *Neem. capit.* 2. *ver.* 2. Quanquam cogitari etiam possit, rem fortasse prius inter ipsos fuisse concertatam, & prudenter quidem noluisse Reginam, Mardochæumve, rem proponere, veritos ne forte Regis animum offenderent, sed maluisse, vt ipse Neemias pro temporis opportunitate exploraret sensum Regis: Vt ipsi postea possent, vel placare ei Regem, si commotum viderent, vel melius iuuare

ac pro-

ac promouere negotium, si illud Regi non prorsus ingratum esse animaduerterent.

6 Ad tertium (quod (vt diximus, est etiam argumentum Sulpicii, & Eusebii contra Iosephum) responderi posset: Primo in libris Esdræ aliquam fieri mentionem Mardochæi, nimirum 1. *Esdr. capit. 2. versicul. 2. & 2. Esdr. capit. 7. versicul. 7.* Et forte etiam, vt diximus, Reginæ Esther, *Neem. capit. 2. versicul. 6.* licet ibi nomen eius non exprimatur. Deinde etiam si nihil prorsus de historia Esther, in libris Esdræ reperiretur; non id tamen mirum videri deberet: Quandoquidem certum est, Scripturam sacram sæpenumero prætetire aliqua locis propriis, quæ postea vel alibi obiter, vel alicubi seorsum de industria supplet. Possent eiusmodi sexcenta propemodum adferri exempla, sed pro nunc his paucis contenti erimus. Lege totum Neemiæ librum, & nullam prorsus inuenies in eo fieri mentionem illius tam insignis miraculi, quod sub ipso contigerat in Iudæa: ignis sacri videlicet olim absconditi, & mox reperti, sub forma cuiusdam aquæ crassæ, quæ postea mirabiliter iterum versa est in ignem, ipso Neemia, ac vniuerso pariter populo inspectante. Quis vnquam credidisset, tam grande miraculum, & ad manifestandam Dei gloriam adeo accommodatum, ab Esdra seu ab ipso Neemia in commentariis suis omnino fuisse prætentum? & tamen ita est. Quemadmodum & eodem modo de Bibliotheca sacrorum librorum per eundem Neemiam Ierosolymis constructa, ipse nihil prorsus meminit. In calce quoque *lib. 4. Reg & 2. Paralipomen.* & similiter *in Ierem. capit. 39. & 52.* vbi Ierosolymæ expugnatio, & vrbis, templique desolatio describitur, nullum fit verbum Arcæ, ignis sacri, tabernaculi fœderis, altaris incensi, aliarumque rerum sacrarum, quas Ieremias in monte Nebo translatas, in quadam spelunca occultarat: Sed de his, & de prædicto ignis miraculo, quod Neemiæ temporibus accidit, & de Bibliotheca ab eodem parata, breuiter obiterque postea actum est 2. *Machab. capit. 1. & 2.* Præterea liber Iudicum nihil tangit de historia Ruth, quæ tamen contigit in diebus vnius Iudicis, vt patet *in initio lib. Ruth.* Neq; libri Reg. quicquam tangunt de historia Tobiæ, quæ tamen proculdubio temporibus ipsorum Regum acciderat. Cur hoc? quia nimirum de his seorsum libri conscripti sunt. Quare non est mirandum, quod idem de historia Esther fieri potuerit.

7 *Quod historia Esther non sub Longimano contigerit.*

Itaque tametsi, vt hactenus probatum est, argumenta Pererii nihil obsient, quo minus historia Esther, sub Artaxerxe Longimano poni possit: Nobis tamen aliis de caussis multo probabilius videtur, id non esse faciendum. Nam maritus Esther videtur fere ab initio regni sui regnasse super Prouincias viginti septem, ab India vsque ad Æthiopiam, quemadmodum colligi potest ex primis libri Esther verbis. At vero Longimanus in prioribus regni sui annis non videtur potuisse tot Prouincias imperare, si vera sunt, quæ sub anno mundi 3572. *numer.* 4. diximus, videlicet quod Xerxes Longimani pater plurimas amiserat Prouincias, & præsertim duas ceteris insigniores, nimirum Mediam & Assyriam, ab Arphaxad, & Nabuchodonosor occupatas. Deinde, quia post necem Xerxis, quando scilicet inter Artabanum eius interfectorem, & ipsius Xerxis filios, grauis illa de regno Persarum exorta est contentio, quam breuiter describit Iustinus *in ipso libr. 3. initio:* Ægyptii (vt scribit Diodorus *libr. 11. sæpius citato*) audita morte Xerxis (quem communi Regum Persarum nomine ibi vocat Artaxerxem) & quibus periculis, quantoque tumultu res Persicæ fluctuarent, ad libertatem vindicandam, ea occasione accensi, confestim instructo exercitu, & Rege sibi delecto, à Persis defecerunt, cunctis eorum quæstoribus ac Prætoribus eiectis. Quæ caussa fuit, vt per multos postea annos idem Artaxerxes Longimanus contra Ægyptios & Græcos, qui in auxilium eis venerant, bellum gerere coactus fuerit, vt citatus Auctor ibidem prosequitur. Quare non est credendum, quod Longimanus potuerit intra duos primos regni sui annos recuperare tot tantasque Prouincias, quæ tum à patre suo, tum à se defecerant, & regnare ab India vsque ad Æthiopiam, quemadmodum de marito Esther diserte traditur in sacro textu proxime citato. Sed neque Iosephi auctoritas 11. *antiqu. capit. 7.* quam in hoc casu Bellarminus plurimi facit, nos, vllumve alium mouere debet, cum præsertim certum sit, eundem Iosephum *in capit. præcedenti* tripliciter errasse: Primo, quia ponit Neemiæ historiam sub Xerxe, qui (quemadmodum sub anno mundi 3568. *numer.* 2. probatum est,) non expleuit annum regni vigesimum secundum: Ipse autem Neemias *libri sui capit. 5. versicul.* 14. aperte testatur, se mansisse in Iudæa vsque ad annum trigesimum secundum regni illius Artaxerxis, qui miserat eum in Ierusalem. Deinde, quia idem Iosephus ibi etiam asserit, Neemiam missum fuisse in Iudæam anno Xerxis vigesimo quinto: quod ex caussa proxime memorata fieri nullo modo potuit, & præterea id aperte reluctatur tribus sacræ Scripturæ locis, nimirum, 2. *Esdr. capit. 1. versicul. 1. & capit. 2. versicul. 1. & clarius capit. 5. versicul* 14. ex quibus locis simul collatis colligi potest, Neemiam missum fuisse in Iudæam anno Artaxerxis vigesimo. Tertio demum, quia dicit Iosephus, Neemiam consumpsisse in extruendis Ierosolymæ muris annos duos, & menses tres: cum tamen *Neem. capit. 6. versicul,* 15. hæc ad verbum scripta legantur: *Completus est autem murus vigesimo quinto die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus.* Itaque si Iosephus tametsi sui temporis Sacerdos, & rerum populi Iudaici antiquarum peritissimus, in collocanda describendaque historia Neemiæ, toties in vno eodemque capite deceptus est; Quis miretur, eundem in assignando quoque tempore, Regeque ipsi Esther errare potuisse? Ceterum, si quis quærat, sub quonam Rege Persarum eadem historia Esther ponenda sit, sub anno mundi 3650. *num.* 1. dicendum erit.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3595.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 149.

ANno regni sui sexto (circa anni medietatem, vt ex infra *numer.* 4. dicendis apparebit) prædictus Artaxerxes cognomento Longimanus, (Deo specialiter ipsum, septemque pariter eius consiliarios, inspirante, vt colligi potest *Esdr. capit. 7. versicul.* 27. & 28. De communi consiliariorum suorum sententia decreuit mittere Esdram in Ierusalem, vt instauraret, augeretque in templo ibidem iam reædificato, cultum Domini, & vt etiam visitans Iudæam ac Ierusalem, totum Iudaicum populum regeret, ac diligenter institueret in lege Dei sui, doceretque seruare mandata Domini. Erat autem Esdras Sacerdos, vt paret ex genealogia eius, quæ ab ipsomet *Esdr. capit. 7. versicul. 1, vsque ad 6.* describitur, deduciturque vsque ad Aaron: Et insuper erat Scriba in lege Mosaica doctissimus, & consequenter ad alios instruendos aptissimus. Et per hoc distinguitur iste Esdras ab 1

Artaxerxes statuit mittere Esdram in Iudæam.

falio, siue ab aliis duobus eiusdem nominis (si tamen fuerunt inter se diuersi) quorum alter 2. *Esdr. cap.* 12. *ver.* 1. recensetur inter Sacerdotes, qui ascenderunt in Ierusalem cum Zorobabel, & Iosue: alter vero *versicul.* 13. inter eos, qui erant in diebus Ioacim. Isti enim simpliciter appellantur Sacerdotes, noster autem Esdras ibidem *versic.* 26. appellatur Sacerdos & Scriba: præterquam quod illi regnante Cyro de Perside venerant: iste vero ab Artaxerxe missus est Ierosolymam. Porro, vt ea, ad quæ mittebatur, melius præstare posset, dedit eidem Esdræ Rex Priuilegium amplissimum, cuius exemplum refertur *Esdr. capit. proxime citato, ver.* 12. *vsque ad* 27. in quo ante omnia Rex facultatem facit cunctis Iudæis in regno suo commorantibus, vt libere possent, qui vellent, cum ipso Esdra ire in Iudæam, ibique in patria sua perpetuo degere, ac legitima sua obseruare. Deinde, vt commodius honorificentiusq; posset exteriorem Dei cultum prouehere atque amplificare, concessit ei, vt omne aurum & argentum, quod obtulerant Rex, & consiliarotes eius, & reliquis de populo in vniuersa Prouincia Babylonis offerre placuerit, libere acciperet, ferretque in Iudæam, & vasa item aurea, & argentea, æreaque data in ministerium domus Domini, quæ postea recensentur *cap.* 8. *ver.* 25. *vsque ad* 28. ac ita deferret omnia in conspectu Domini in Ierusalem: nec nō vt de eadem pecunia emere posset vitulos, agnos & arietes, aliaque ad hostias Domino immolandas, & in summa eandem pecuniam expendere in memorato Domini cultu, prout melius ipsi visum fuerit. Insuper præcipiebat in eodem diplomate Rex ministris suis, & arcæ publicæ custodibus, trans Euphraten existentibus, vt prompte, & sine vlla mora darent dicto Esdræ Sacerdoti de fisco Regis, ac de thesauris, horreisque eius, quæcunque peteret ad ritum Dei pertinentia, vsque ad argenti talenta centum, & frumenti coros centum, & vini batos centum, oleique batos totidem: sal vero absque vlla taxatione: ac præterea Sacerdotes, aliosque templi quoscunque ministros, à vectigalibus, aliisque quibusuis oneribus omnino immunes exemptosque facerent, vt sic sacrificiis offerendis, precibusque ad Deum pro salute regis ac filiorum eius deuote fundendis, liberius vacare possent. Sane quod attinet ad alteram Prouinciæ partem, eidem Esdræ à Rege demandatam, regendi videlicet ac gubernandi Iudaicum populum: Vt hoc quoque munus competenter exercere valeret, dedit ei etiam Rex liberam facultatem constituendi Iudices ac Præsides, qui iudicarent populum, & ius quoq; castigandi ac puniendi tum legis Domini, tum etiam præceptorum regis transgressores, pœna mortis aut exilii, vel priuationis bonorum, aut carceris pro delicti qualitate. Pro quibus omnibus ipse Esdras gratias egit Deo, vt videre est *in calce citati capitis.*

Cur rex Esdram tam honorifice miserit in Iudæam

2 Probabile autem est credere, ipsum Esdram, vtpote qui non solum erat Sacerdos & Scriba in lege doctissimus, sed etiam Propheta sui temporis admodū insignis, &, vt creditur, idem, qui alio nomine dictus est Malachias, vnus de duodecim Prophetis minoribus, iuxta quandam Hebræorum traditionem, quā nonnullorum Patrum, ac præcipue B. Hieronymi auctoritate, & aliquot item argumentis confirmat Ribera *super Malach. capit.* 1 *num.* 3. & 4. Probabile inquam valde est, eundem Esdram aliquot ante annos prædixisse Regi, vel de perduellibus victoriam, vel ipsorum, & præsertim illius Nabuchodonosor, qui regnabat in Niniue, miserabilem quendam (quemadmodum intolerabilis eius superbia blasphemiaq; merebantur) interitum, & Assyriorum atque Medorum reductionem sub imperio Persarum: si tamen Rex in animum induceret, verum cœli Deum colere, & ab eo opem implorare, quēadmodum fecerant eius antecessores, Cyrus & Darius Hystaspis, qui ei templum Ierosolymis ædificari præceperant. Quod cum fecisset Rex, & tandem hoc eodem anno vidisset Esdræ vaticinia ad amussim impleta, & se tanti Dei fauore, omnes pene regni sui Prouincias, quæ à patre suo defecerant, recuperasse: Vt debitam grati animi ostensionem eidem Deo, sicuti par erat, rependeret, prædictum Esdram, tanquam primarium post Deum, suæ felicitatis auctorem, cum memoratis muneribus & priuilegiis, in Iudæam mittere decreuisse, eique mandare, vt ibidem illius summi Dei, à quo tanta beneficia acceperat, cultum amplius promoueret atq; augere curaret. Non enim sine præfata aut simili aliqua præcedente caussa verisimile est, dictum regem tantam eidem Esdræ potestatem conferre, ac erga Deum, quem Hebræi colebant, tantam exhibere pietatem, atq; eiusdem Dei intuitu, adeo etiam se beneuolum ipsis Iudæis præstare voluisse.

Quādo Esdras cum suis de Babylone exierit.

3 Eodem igitur dicti regis anno regni sexto, videlicet in mense anni sacri tunc currentis primo, prima die mensis, cœpit Esdras ascendere de Babylone, vt dicitur 1. *Esdr. cap.* 7. *versicul* 9. cum magna exulum Iudæorum multitudine, nimirum cum mille septingētis quinquaginta quatuor viris (vt colligitur *ex capit. eiusdem libri* 8. *versicul.* 1. *vsque ad* 21.) quos cum Principibus familiarum, qui ibidem recensentur, congregauit ad ostium cuiusdam fluuii decurrentis in Ahana, siue (vt exponunt Iosephus & Glossa Ordinaria) in Euphraten, vbi morati sunt tribus diebus, expectantes, si qui alii ad ipsos confluerent. Videns autem Esdras, quod inter ipsos deessent Leuitæ & Nabinæi, quorum ministerio opus esse videbatur ad augendum cultum Domini in Ierusalem, misit quosdā de Principibus familiarum ad requirendos ex ipsis quoq; plurimos: quibus adductis, prædicauit Esdras ieiunium, & afflictionem coram Domino, ad impetrandam ab eo bonam itineris directionem, & diuinam ab hostibus, ac viæ insidiatoribus protectionē. Postremo consignauit dimisitq; aurum atq; argētum, & vasa Domino consecrata, duodecim Sacerdotum Principibus, quos ad eadem deferenda delegerat: Et subinde promouerunt à flumine Ahaua, siue Euphrate, duodecimo die mensis primi, vt pergerent in Ierusalem, 1. *Esdra.* 8. *v.* 1. *vsque ad* 31.

Probatur tempus supranotatum.

4 Dixi, hæc eodem dicti Artaxerxis anno sexto gesta esse, quia licet *Esdr capit.* 7. *versic.* 7. legamus, filios Israel ascendisse in Ierusalem anno Artaxerxis Regis septimo, nihilominus, vt arbitror, id non est intelligēdum de initio ascensus, sed de fine, id est, nō de tempore, quo profecti sunt de Babylonia, sed de eo, quo peruenerunt in Ierusalem, vt consequenter declarant verba ibidem immediate subsequentia, quæ sic habent: *Et venerunt in Ierusalem mense quinto, ipse est annus septimus Regis:* Quasi diceret: à mense enim anni quinto cœpit annus septimus Regis. Quod etiam confirmari potest ex collatione eorum, quæ dicuntur *in principio capitis Neem.* 1. cum his, quæ dicuntur *in initio capitis* 2. Nam *capit.* 1. Neemias ait, se in anno vigesimo Artaxerxis (& loquitur ibi de eodem Artaxerxe, qui prius miserat Esdram in Ierusalem) in mense Casleu, qui erat anni sacri nonus, audiuisse afflictionem habitantium in Ierusalem, & hac de caussa fleuisse, ieiunasse, & orasse multis diebus, id est, tribus fere mensibus: & *cap.* 2. subiungit, se eodem anno Artaxerxis vigesimo in mense Nisan, qui erat anni sacri primus, obtinuisse licentiam à Rege eundi in Ierusalem, ad muros vrbis reficiendos. Ecce, quod respectu anni vigesimi eiusdem Regis, mensis nonus anni sacri, præponitur mensi eiusdem anni sacri primo: Ergo oportet idem suppone-

re in

re in aliis annis regni eiusdem Regis, & consequentes credere possumus, quod annus regni huius Artaxerxis inciperet à mense anni sacri quinto, quemadmodum plane indicant verba 1. *Esdr. capit. 7. versicul.* 8. paulo ante commemorata. Igitur Esdras cum omni comitatu suo promouit à prædicto flumine Ahaua, die duodecimo mensis primi, hoc est Nisan, vt pergeret in Ierusalem, 1. *Esdr. cap. 8. versic. 31.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3596.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 150.

Esdras quando peruenit in Ierusalem.

1 ANno autem prædicti Artaxerxis Regis Persarum septimo inchoante, die scilicet primo mensis quinti, in ordine ad menses anni sacri, Esdras cum suis feliciter peruenit in Ierusalem, consumptis in itinere quatuor mensibus integris. Siquidem, vt aperte traditur 1. *Esdr. capit. 7. versicul. 9.* in primo die mensis primi cœperat ascendere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Ierusalem. Quo cum peruenissent, quieuerunt ibi tribus diebus, ad leuandum itineris laborem. Die autem quarta eiusdem mensis quinti, appensa sunt coram Sacerdotibus templi argentum, & aurum, & omnia vasa, quæ tulerant de Babylone, & oblata in domo Dei, iuxta numerum, & pondus omnium, ab Esdra prius duodecim Sacerdotum Principibus consignata. Quæ illico in templi thesauris descripta fuerunt. Obtulerunt quoque, qui de captiuitate redierant, holocausta Domino, quæ loco proxime adducendo recensentur. Et denique Regis edicta consignarunt Satrapis, & Ducibus pro Rege cis Euphratem tunc commorantibus, 1. *Esdr. capit 8. versicul. 32. vsque ad finem capitis.*

Esdras deplorat peccata populi.

2 Eodem, vt arbitror, anno dicti Artaxerxis septimo, mense anni sacri nunc currentis oooo, die decimo sexto, vt ex numero proximo dicendis colligi poterit, Esdras cum cognouisset, quod multi ex Iudæis contra præceptum Domini *Exod. capit. 34. versicul.* [illegible] traditum, matrimonia cum Gentibus contraxerant, contristatus est valde, & scissis vestibus, euulsisque sibi capillis, ac barbæ pilis, sedit mœrens tota die vsque ad vesperam. Hora autem sacrificii vespertini, surgens profectus est ante templum Dei, ibique genibus flexis, deplorare cœpit peccata populi, & prolixius deprecari Dominum, illa oratione, quæ habetur 1. *Esdr. capit. 9. per totum.* Et cum ad eum multa virorum ac mulierum pariter flentes, & pœnitentia ducti confluxissent: Ecce vnus nomine Sechenias vir alicuius auctoritatis in populo, videns adeo piam iustamque mœroris Esdræ caussam: sublevare cœpit angustias animæ eius, excitans eum, vt surgeret ac forti animo esset, & pro sua dignitate decerneret congregari populum, & percutiendum esse fœdus coram Domino, de vxoribus alienigenis omnino abigendis, pollicitus se, suosque eidem auxilio affuturos. His atque huiusmodi cohortationibus aliquantulum subleuatus, surrexit Esdras, & adiurauit super hac re Principes Sacerdotum ac Leuitarum, omnemque Israelem, quem repræsentabant Primates eius ibi existentes: Qui omnes simul vnanimiter, præstito iuramento, decreuerunt edictum proferre sub pœna, non parentibus, amissionis omnium bonorum, & exterminationis de populo suo, vt omnes tridui termino in Ierusalem conuenirent: Et nihilominus ipse Esdras ingressus cubiculum Ionathan filii Eliasib, non cessabat abstinere à cibo & potu, & lugere transgressionem eorum, qui de captiuitate redierant, 1. *Esdr. cap. 10. ver. 1. vsque ad 8.*

Profertur edictum conueniendi in Ierusalem.

Fit conuentus, in quo fit, vt vxorum alienigenarum repudiatio.

Interea cum exisset protinus vox & fama memorati edicti in Iuda, & Ierusalem, transacto triduo, nimirum die vigesimo prædicti mensis noni, ad formam præcepti Esdræ, & seniorum, qui in Ierusalem reperti fuerant, conuenerunt omnes viri Iuda, & Beniamin, in platea domus Domini. Quibus cum Esdras exprobrasset præfatam transgressionem, denunciassetque necessarium esse, si iustam Dei iram placare volebant, vt separarent se à populis terræ, & ab vxoribus alienigenis; Cumque omnis multitudo vna voce respondisset, sanxissetque ita omnino esse faciendum, ne totus populi conuentus tunc sub dio diutius detineretur, pluuio præsertim atque hyemali tempore valde incommodo, confestim constituti suot Principes, quibus demandata est cura conficiendi catalogum illorum omnium, qui talia matrimonia contraxissent, & vt executores compellerent, inducerentve illos, omnimodis vxores alienigenas repudiare: & sic demissa est congregatio. 3

Igitur die primo mensis decimi, exiit ipse Esdras, 4
cum familiarum Principibus, qui ad id muneris iam delecti fuerant, & trium mensium interuallo, nimirum à primo die mensis decimi, vsque ad primum diem mensis primi (quemadmodum expresse traditur 1. *Esdr. capit. vltim. versicul. 16. & 17.*) facta diligenti inquisitione, inuenerunt omnes, qui cum alienigenis vxoribus matrimonia iunxerant, illos videlicet, qui nominatim recensentur *capit. proxime citato, versicul. 18. vsque ad finem*, & cunctos ad veram pœnitentiam debitamq; satisfactionem faciendam induxerunt, vt scilicet abiectis à se vxoribus illicitis, offerrent Domino arietem pro delicto, quemadmodum ibidem dicitur *versicul. 19.* Quæ autem ab hoc tempore ad annum prædicti Artaxerxis vigesimum acta fuerint, Scriptura sacra non meminit.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3605.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 159.

Abiud genuit Eliacim.

ANno regni dicti Artaxerxis circiter decimo se- 1
xto, oportet (si tamen vera sunt, quæ sub anno mundi 3461. *num 1.* diximus) quod Abiud anno vitæ (vt videre est in tabulis) quinquagesimo primo circiter exacto, genuerit Eliacim, quemadmodum scribit S. Matthæus *cap. 1. versic. 13.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3609.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 163.

Nehemias a[illegible] afflictionem populi sui.

ANno memorati Artaxerxis Longimani vigesi- 1
mo, qui concurrit cum anno quarto Olympiadis octogesimæ tertiæ, quemadmodum testantur Eusebius *in Chronico*, & *lib. 8. de Demonstratione Euangelica, Demonstration. 2. aliquantulum vltra medium*, & Iulius Africanus *libr. 5. suorum Annalium*, vt refert B. Hieronymus *super Daniel. capit. 9.* & in nostris quoque tabulis expressum est. Hoc,

inquam,

inquam, anno, in mense Casleu, qui erat anni Hebræorum sacri, nonus, nunciatum est Neemiæ, qui erat Pincerna Regis, & tum morabatur in Susis, Regia Persarum, à quodam viro nomine Hanani, qui tum forte de Iudæa venerat, quod murus Ierusalem adhuc dissipatus manebat, & portæ eius exustæ, & Iudæi qui de captiuitate Babylonica in patriam redierant, in afflictione magna erant, & in opprobriũ vicinis Gentibus. Nam, vt ait Petrus Comestor *in Historia Scholastica Iudith cap. 6.* per dies sustinebãt hostium impetus, & noctibus intrabant latrunculi, & implebant plateas cadaueribus occisorum. Quibus auditis, flere cœpit Neemias miserabilem gentis suæ statum, & ieiunare, & orare multis diebus, id est vsque ad mensem Nisan, vt numero proximo dicetur. Quæ omnia, & ipsius Neemiæ oratio, habentur *Neem. c. 1. per totum.*

Neemias mittitur ad reficiendos muros Ierusalem.

2 Eodem anno dicti Regis vigesimo, in mense Nisan, qui erat anni sacri primus; ex quo patet quod menses anni Regis valde dissidebant à mensibus anni sacri: siquidem in eodem anno Regis vigesimo, mensis Casleu præcedebat mensem Nisan; quoniã, vt sub anno mundi 3595. *num. 4.* dictum est, annus Regis incipiebat à mense anni sacri quinto. Igitur cum aduenisset prædictus mensis Nisan, Neemias, opportuna sibi occasione oblata, petiit obtinuitque à Rege facultatem proficiscendi in Ierusalem ad reædificandos muros eius. Et hac de caussa impetratis ab eodem Rege literis ad Duces regionis trans Euphraten, vt traducerent ipsum in Ierusalem, & ad custodem saltus Regis, vt daret ei ligna ad turres portasque vrbis contegendas, profectus est de Perside, cum principibus militum, & equitibus sibi à Rege traditis, venitque ad Duces Regionis trans Euphraten; qui cum vidissent literas Regis, contristati sunt valde. (Oderant enim prosperitatem Iudæorum.) At vero Neemias, redditis literis, profectus est in Ierusalem. *Neem. cap. 2. versicul. primo, vsque ad 12.*

Quod Neemias à Longimano, & non ab alio missus sit.

3 Diximus Neemiam impetrasse facultatem instaurandi muros Ierusalem à prædicto Artaxerxe Longimano, qui fuit Rex Persarum septimus; quia tametsi ex sacra Scriptura id probari non possit, vtpote quæ communi tantum Regum Persarum nomine, eum vocet Artaxerxem, & proinde, quisnam fuerit iste Artaxerxes, variæ fuerint scriptorum opiniones: aliis cum Iosepho *11. Antiq. cap. 5.* existimantibus, fuisse illum, qui aliter dictus est Xerxes: aliis cum Seuero Sulpitio *historia sacra lib. 2.* illum Artaxerxem, qui cognominatus est Mnemon: aliis aliter opinantibus: Veruntamen his omissis, censuimus cum Iulio Africano (quem teste Pererio *libro vndecimo, in Danielem quæstion. 4.* secuti sunt grauissimi Auctores, Eusebius, & SS. Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Theodoretus, item Beda, & Rupertus, & alii:) Artaxerxem, de quo agitur *in lib. Neemiæ*, non esse alium, quam qui dictus est Longimanus. Quod enim Iosephus loco citato non sit auscultandus, iam satis superque sub anno mundi 3590. *numer. 7.* demonstratum est. Quod vero etiam Sulpitii opinio non sit admittenda, inde inferri potest, quod *Neem. cap. 3. versic. 1.* habemus, summum Sacerdotem, ipsius Neemiæ temporibus fuisse Eliasib, qui, vt patet *Neem. cap. 12. versic. 10.* fuit nepos illius Iosue, qui soluta per Cyrum captiuitate venit cum Zorobabele Duce Iudæorum de Babylonia in Ierusalem. Quare, si poneremus, Neemiam missum fuisse in Iudæam ab Artaxerxe Mnemone Regum Persarum vndecimo; vtique fateri oporteret, vltra centum quinquaginta tres annos, (qui, vt videre est in tabulis, fluxerunt à soluta captiuitate, ad vigesimum annum regni Artaxerxis Mnemonis,) vnum tantummodo extitisse summum Sacerdotem inter prædictos Iosue & Eliasib; quod non videtur credibile, præsertim cum inter præfatum Eliasib, & Iaddum, qui pontificatum tenuit temporibus Alexandri Magni, nimirum intra annos quinquaginta quinque, quos ab anno Artaxerxis Mnemonis vigesimo, ad primum Monarchiæ dicti Alexandri fluxisse constat in tabulis, interfuerint duo summi Pontifices, videlicet Ioiada, & Ionathan, vt patet *loco Neem. proxime citato.* Igitur non potuit ille Artaxerxes, cuius pincerna erat Neemias, fuisse qui dictus est Mnemon, sed potius qui dicitur Longimanus. Iste enim, quemadmodum memorati sentiunt Auctores, anno regni sui vigesimo dedit facultatem reædificandi Ierusalem.

4 Ab hoc eodem anno huius Artaxerxis vigesimo, credimus numerandas esse septuaginta annorum hebdomades, olim Danieli per Angelum Gabrielem prænunciatas, *Dan. cap. 9. vers. 23. vsque ad finem capitis:* Ita tamen, vt primus ipsarum annus, magis concurrat cum anno dicti Artaxerxis vigesimo primo: quandoquidem mensis Nisan, in quo diximus datam fuisse Neemiæ licentiam reficiendi Ierosolymæ muros; tametsi esset primus anni sacri mensis: erat tamen octauus anni Regis vigesimi, vt ex supra *num. 2.* dictis inferri potest. Quod autem ab hoc tempore, & non ab alio, numerari debeant dictæ annorum hebdomades; aperte colligitur ex memorata Danielis prophetia, quam nos sub anno mundi 3516. *num. 6. vsque ad 13.* exposuimus, vbi inter alia dicitur: *Ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Ierusalem, vsque ad Christum Ducem, abbreuiatas esse septuaginta annorum hebdomades.* Qui quidem exitus sermonis, non de hoc Danielis, aut alio simili alterius vatis prophetico sermone intelligendus est: Siquidem plures tam diuersis temporibus, de Ierosolyma iterum ædificanda, prophetiæ exierant, vt videre est apud Isaiam, Ieremiam, aliosque Prophetas; Et tamen à nulla earum numerandæ erant memoratæ annorum hebdomades: Sed per exitum sermonis, procuIdubio accipere debemus, publicum alicuius Regis edictum, quo facta sit Iudæis facultas reædificandi Ierusalem. Tria autem eiusmodi edicta seu diplomata regia in libris Esdræ legimus; Vnum Cyri, alterum Darii Hystaspis, tertium Artaxerxis Longimani. De secundo nulla est dubitatio, quia nullam prorsus mentionem facit Ierosolymæ ædificandæ, sed tantummodo templi, vt patet legenti *capitulum 6. 1. Esdr.* De primo autem diplomate, aliqua videtur dubitandi ratio, propter insigne illud Isaiæ vaticinium, quod apud ipsum habetur *cap. 45. versicul. 13.* vbi prædicit Dominus: Cyrum ædificaturum ciuitatem suam, & dimissurum captiuitatem. Veruntamen ibi vel ciuitatem pro templo vsurpatam esse oportet, vel Prophetam non de materiali murorum structura loqui, sed de ciuili ædificatione, quæ fit per ciuium coadunationem, & cohabitationem, quemadmodum declarant verba, quæ ibidem de soluenda captiuitate subiunguntur; ac si dicere voluisset: Ipse ciuitatem meam Ierusalem tunc pene desertam, atque hominibus vacuam, captiuitatis solutione replebit. Etenim si diligenter attendas, quæ de Cyri edicto traduntur *in fine 2. Paralipom. & in principio 1. Esdr. & in eiusdem lib. cap. 6. versicul 3. vsque ad 6.* nullibi inuenies, datam ab ipso fuisse licentiam ædificandi Ierusalem, sed tantummodo templum. Neque obstant, quæ *1. Esdr. capitul 4. versicul. 12. 16 & 21.* tanguntur, de vrbis reædificatione: quia si verum est, quod ibi hostes calumniabantur, nimirum quod Iu-

Vnde sint numeranda 70. hebdomades.

dæi tunc etiam vrbem aliquo modo ædificarent; certe id non de expressa Cyri licentia, vt paulo ante probatum est, faciebant. Restat igitur, per exitum sermonis, vt iterum ædificaretur Ierusalem, nullum alium posse aut debere intelligi, nisi illum, qui exiit à prædicto Artaxerxe Longimano. Ipse enim, vt ostensum est, anno regni sui vigesimo talem dedit facultatem Neemiæ, qui postea regij huius indulti vigore, extruxit (vt sub anno sequenti *nu.* 2 dicemus,) mœnia in circuitu Ierusalem, vbicunque ea diruta reperit, idque ad vnguem egit, prout Danieli Angelus prædixerat, in angustia temporis, id est quinquaginta duorum dierum internallo, cum maxima festinatione, & animi angustia, propter imminentia hostium pericula. Neque enim vlli alij legimus Scripturam sacram attribuisse laudem reædificatæ Ierusalem, nisi præfato Neemiæ, *Ecclesiastici capitul.* 49. *versicul.* 15. Ex quibus omnibus perspicue infertur, prædictas hebdomadas, non ab alio, quam à supra notato tempore, fore inchoandas, præsertim, cum difficile non sit, ab eo ad Christum Ducem, inuenire numerum annorum, in ipsis septuaginta hebdomadis contentum, vt sub anno mundi 4084. *numero* 22. declarabitur. Scio non defuisse plurimos, aliosqui grauissimos Auctores, cum veteres tum recentiores, qui aliunde eas deriuandas esse existimarunt: Veruntamen hoc non necesse habemus, ipsos singulorumq; opiniones recensere atque refellere, cum id egregie præstiterint olim Beatus Hieronymus *super Daniel. cap.* 9. & nouissime Pererius *libr.* 10. *in eundem Danielem*, quorum primus, Iulij Africani, Eusebij, Hippolyti, Apollinaris, Clementis Alexandrini, Origenis, & Tertulliani sententias pene ad verbum recitare contentus fuit: Alter vero, non modo veterum, sed & recentiorum opiniones septem præcipuas, refert, easque optime confutat, præter à nobis supra allegatam, quæ fuit Iulij Africani, quem postea secuti sunt multi ex Patribus, nimirum SS. Hieronymus, Chrysostomus, Theodoretus, & Beda, Rupertus, aliique plures, quorum loca idem Pererius ibidem citat, & insuper totam hanc de septuaginta hebdomadis materiam, duobus integris libris, decimo scilicet, & vndecimo, cumulatissime tractat, accuratissimeque absoluit, ad quem libentissime lectorem huius difficultatis diligentius examinandæ cupidum, remittimus.

Neemias venit in Ierusalem.

5 Eodem anno regni Artaxerxis vigesimo iam ad finem, vt arbitror, appropinquare incipiente, videlicet in mense anni sacri circiter quarto, qui erat anni regis, mensis duodecimus; Neemias cum suo comitatu peruenit in Ierusalem, vbi cum tribus diebus quieuisset, de nocte consurgens, & clam cum paucis viris circumiens ciuitatem, recognouit murorum fracturas, interruptiones, & ruinas. Mox hortatus est omnes ad mœnia vrbis resarcienda, indicatu eis beneplacito Regis: quo audito, animati sunt vniuersi, atque alacriter præparauerunt se ad opus. *Neem. cap.* 2. *versic.* 11. *vsque ad finem capitis*, iuxta partitionem quæ descripta est *in toto cap.* 3.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3610.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 164.

1 ANno primo aduentus Neemiæ in Ierusalem, qui pene totus concurrit cum anno regni eiusdem Artaxerxis vigesimo primo, credi potest acta fuisse omnia fere illa quæ describuntur ab initio Neem. capitis quarti, vsque ad vndecimum, quemadmodum indicare videtur successiua quædam mensium dierumque notatio, quæ ibidem obseruari potest. Itaque die tertio, vel quarto quinti mensis anni sacri, quem quintum mensem diximus fuisse primum anni Regis; necesse est cœptam esse mœnium vrbis ædificationem: id enim ex his, quæ de earundem expletione *numero proximo* dicemus, euidenter elicitur. Cœpta est, inquam, murorum structura, iuxta distributionem ordinemque *Neem. cap.* 3. relatam. Quod cum audissent Sanaballat, & ceteri hostes Iudæorum, conati sunt primum subsannationibus, deinde calumniis, & successiue insidiis, minis, terroribus, atque aliis omnibus quibus poterant modis, impedire ac diuertere eos ab opere; Sed frustra. Nam Iudæi, Neemia Duce, acriter resistentes, & altera quidem manu ædificantes, altera vero tenentes gladium, & ad dimicandum, si opus esset, parati, totis viribus instabant operi, neq; ab illo cessarunt, aut vel tantillum dimouerit vnquam potuerunt, donec illud perficerent, vt late traditur *cap.* 4. *per totum, & capit.* 6. *v.* 1. *vsq. ad* 15.

Incipit structura murorū Ierusalem.

2 Eodem anno regni Artaxerxis vigesimo primo, die vigesimo quinto mensis Elul, qui erat anni sacri, sextus, expletus est murus in circuitu Ierusalem, quinquaginta duobus diebus, vt aperte legimus *In cit. cap.* 6. *ver.* 15. Ex quo loco manifeste apparet, verum esse, quod *numero præcedenti* diximus; murorum extrui cœptum fuisse die tertio mensis quinti. Nam viginti septem dies eiusdem mensis, & viginti quinque sequentis, efficiunt memoratos quinquaginta duos. Qua in re, impletum ad literam fuit Danielis vaticinium, quod habetur *capitulo nono*, *versiculo* 25. illis verbis: *Et rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum.* Nemini autem mirum videatur, quod tantæ vrbis mœnia, tam breui temporis interuallo, expleri potuerunt: Quandoquidem credibile est, quod quando euersa fuerant, ipsorum fundamenta remanserint, & quod non omnino, & vbique omnia solo æquata, sed pluribus duntaxat in locis vastata, interrupta, ac diruta essent, vt clare colligitur *Neemiæ capitulo primo*, *versicul.* 3. vbi dicitur, quod murus fuerat dissipatus: & clarius *capit.* 4. *versiculo septimo, & capitul.* 6. *vers.* 1 vbi habetur, quod murus, qui erat interruptus, fuerat continuatus. Et idem confirmari potest ex eo, quod *in toto cap.* 3. vbi describitur instauratio portarum, nulla fit mentio portarum Ephraim, & Anguli. Cur? nisi quia ipsæ non egebant reædificari, tanquam minime à Chaldæis læsæ. Quin etiam *in eodem capite* ex multis portis ibidem, vt infra *numer.* 5. apparebit, commemoratis, aliquæ nullatenus denuo refectæ dicuntur, vt patet *versicul.* 26. de porta Aquarum, & *vers.* 18 de porta Equorum, & *versic.* 30. de porta Iudiciali. Igitur manifeste apparet, non omnes portas fuisse dirutas, & ex satis probabili consequentia inferri posse videtur, neque totum murum in circuitu vrbis omnino fuisse deiectum. Quare neque opus fuit fundamenta iacere, neque vbique parietes erigere, & portas de nouo ædificare, sed spatim plura reficere, resarcire, continuare, reintegrare, ac restituere. Ad quæ peragenda, tam multa hominum millia vicissim ac sedulo diu noctuque cum summa festinatione, ac sine vlla intermissione totis viribus incumbebant, ipso in primis Neemia operis zelantissimo, & fratribus suis pariter opus tanta sollicitudine, & assiduitate vrgentibus, vt ne propria quidem vestimenta noctu deponerent, sed ad baptismum duntaxat nodari vix possent. Quod ipsemet Neemias, de se suisque aperte testatur *in calce capitis* 4. Hoc accedit, non esse credendum, opus fuisse prius conficere, & coquere lateres, saxaq; de

Expletum est ædificium murorum Ierusalem.

montibus

montibus excidere, atque ad fabricæ loca deferre; sed hæc tum ad cæmenta, tum ad calcem conficiendam, de ipsiusmet Ierosolymæ ruinis celeriter fuisse collecta, vt ex his quantocius muros extruere valerent: alioquin certum est, quod non tam cito ædificium tam grande potuisset absolui.

De vrbe Ierosolyma.

3 Verum hic, vt facilius quæ de eorundem murorum instauratione, Neemia procurante, facta traduntur *2. Esdr. cap. 3.* capi queant; necessarium videtur, quædam breuiter de antiqua huius celeberrimæ vrbis positione, situ, portis, ac muris præmittere, ac deinde etiam eius descriptionem aliquatenus effigiare, spectandamque præbere. Et primo quidem, quoniam notum est, ipsam in montibus fuisse positam, dicente Psalmista: *Fundamenta eius in montibus sanctis:* Scire debemus, quod antiquitus tota illa ciuitas (vt ex Iosepho alibi quoque, sed præcipue *lib. 6. de Bello cap. 6.* colligi potest,) quatuor montes, seu colles intra suum ambitum complectebatur: quorum primus Sion, alter Moria in Scripturis sacris nuncupantur, tertius Acra, & quartus Bezeta apud Iosephum vocari solent. Dixi antiquitus; quia deinde, Adriano Imperatore, etiam mons Caluariæ, & alter collis nomine Goreb muris circundati atque in ipsa ciuitate inclusi fuerunt, quemadmodum de Caluariæ monte tradit Iacobus de Vitriaco Patriarcha Ierosolymitanus *libr. de Conquestu terræ sanctæ*, apud Brocardum *par. 1. capitul. septimo, versicul. 44.* relatus, & de colle Goreb, apparet in Ierosolymæ veteris imagine apud Villalpandum tertio tomo inserta. Porro superior vrbis pars, montem Sion occupabat, & hæc magis proprie Sion, & ciuitas Dauid, quod ab ipso ibidem extructa fuisset, & ciuitas superior dici consueuerat. Inferior autem quæ aliquanto maior erat, & olim Salem, postea Ierusalem dicta est, totum collem Acra nuncupatum continebat: ita vt, quemadmodum asserit Iosephus *citato etiam capite*, fere tota vrbs, super duos hos colles condita esset, contrariis frontibus semet inspicientes, interueniente valle discretos. Olim autem eadem vrbs non vallibus solum, sed etiam duobus aliis montibus seu collibus pene tum inhabitatis, nempe Moria, & Bezeta, quodammodo dirimi videbatur. Sed vnita postmodum fuit, quando in monte Moria Salomon templum ædificauit, & Bezeta quæ Latine Noua ciuitas interpretatur, eiusdem Salomonis tempore (vt fertur) habitari cœpta est; occasione videlicet artificum, operariorumque pene innumerabilium, quos idem Salomon ad ipsam templi fabricam extruendam conduxerat, pro quorum habitatione, plurima ibidem primo tabernacula, humilesque casas, & rustica ædificia necessario conficere oportuit. Posterioribus autem temporibus, muris item cinctam fuisse colligi potest ex his, quæ Iosephi capite adducto habentur.

De montibus in ea contentis.

De eorundem montium situ.

Sed de horum montium situ non omnino conueniunt inter Auctores. Nam Arias Montanus in sua Auri quæ Ierusalem Ienographia, libello Neemias inscripto, adiecta, ponit montem Sion in latere vrbis occiduo sese extendentem ab aquilone ad meridiem: Montem vero Moria in parte australi, habentem ab oriente Bezetam, & Acram parum quidem ab ortu, sed multo magis ad aquilonem. Alii autem ponunt montem Sion in latere ciuitatis australi: Moria in orientali: Bezetam in occidentali, & Acra magis ad aquilonem: quorum opinionem, tanquam ex Vitriaco vbi supra, & Brocardo, aliisque ocularis testibus desumptam, magis probandam putamus. Sane isti montes, olim inter se vallibus admodum profundis sciuncti erant: Succedentibus vero temporibus paulatim iugis nonnihil humiliatis, vallibusque repletis, aliquatenus complanata vnitaque ciuitas fuit. Siquidem Salomon, vt dicitur *3. Reg. capitul. 11. versic. 27.* coæquauit voraginem ciuitatis Dauid patris sui. Hanc Iosephus, *vbi supra*, tyropœon appellat, quæ separabat ciuitatem superiorem ab inferiore. Et mons Moria, qui prius erat pene acutus, arduus, & præruptus, ab eodem Salomone primo, mox ab aliis paulatim aliquanto humilior ac latior redditus est, vallesque eius impletæ vt nos sub anno mundi 3023. *num. 9. & 10.* ex Iosepho retulimus. Et postea item, Simone Machabæo principatum in Iudæa tenente, mons in quo Macedonum arx aliquandiu manserat, complanatus fuit, ita vt nihil obstaret, quo minus templum omnibus in vrbe locis celsius esset, quemadmodum tradit Iosephus *lib. 13. Antiq. cap. 11. in fine*; & *capite de Bello superius adducto* ait, *quod qua tempestate Asamonæi* (sic enim appellat Machabæos) *regnabant, & vallem aggeribus repleuerunt, vt templo coniungerent ciuitatem, & Acra altitudinem cæsam, humiliorem fecerunt, vt ex ea quoque fanum supereminens cerneretur.* Quo fit vt postea vrbs sita videretur è regione templi, theatrali specie, quemadmodum idem Auctor tradit *15. Antiq. capitul. 14. circa medium.*

Quomodo aliquatenus complanata.

Ceterum hæc ciuitas, Iosephi tempestate, (vt ex 4
eius descriptione, quæ *lib. 6. de Bello cap. 6.* habetur, apparet,) trino muro circundata erat, nisi qua vallibus inuiis cingebatur. Propterea ciuitas superior, à meridie, & oriente, & occidente vnius tantum muri habebat ambitum, ab aquilone vero, præter proprium, duobus quoque aliis quodammodo claudebatur, videlicet vno paruo, qui Bezetam à septentrione duntaxat ambiebat, & altero maiori, qui tria inferioris vrbis latera, nimirum ab aquilone, oriente, & occidente circuibat. Et iste quidem tertius murus, nonaginta turres habebat; medius vero in quatuordecim, & antiquus in sexaginta diuisi erant. Hæc ex Iosepho, qui proculdubio murum antiquum vocat illum, qui superiorem; medium, qui Bezetam ab aquilone muniebat; tertium vero qui inferiorem ciuitatem, & antiquo iunctus, medium quoque murum continebat; & hunc tertium, dicit habuisse nonaginta turres ab inuicem distantes per cubitos ducentenos; & tandem concludit quod omne totius ciuitatis in gyro spatium, triginta tribus stadiis finiebatur. Cuius dictum, simpliciter, & absolute, prout verba ipsa quæ clara sunt, significant, accipiendum puto. Et propterea ab eodem vrbis gyro non esse excipiendum vel montem Sion, seu ciuitatem superiorem, vt putat Brocardus *parte 1. capitul. 7. §. 44.* vel ciuitatem inferiorem tanquam aliquando suburbii nomine indicatam, vt credit Villalpandus *in suo Apparatu Vrbis libr. 2. capit. 10.* quia expresse Iosephus, *loco citato*, de vtraque vrbis parte copulatiue sumpta loquitur. Neque ex partialibus illis murorum mensuris ibidem memoratis, aliter arguere debemus: quia illæ cubitorum, & stadiorum mensuræ, cum non semper fuerint vniusmodi apud omnes nationes, & scriptores, ac etiam per omnes ætates; ita accipi debere videntur, vt prope accedere valeant ad efficiendam summam in conclusione positam. Quod vtique fieret, si quingentos & quadraginta quinque cubitos, pro vnius stadii mensura ibidem vsurpari diceremus. Etenim ducenti cubiti qui in singulis turrium interuallis fuisse dicuntur nonagies replicati faciunt cubitos 18000. & quingenti quadraginta quinque cubiti singulis stadiis contenti tricies, & ter ducti, eandem fere efficiunt cubitorum summam nempe 17985. Quod autem

De Ierosolymæ muris ac turribus.

De ipsius ambitu.

ex Iosepho dictum est de nonaginta turribus in circuitu Ierusalem, non est credendum, quod tot etiam fuerint Neemiæ temporibus: quia constat postea alias ab aliis, præsertim ab Herode fuisse extructas, de quibus disserit idem Iosephus *6. de Bello caput. 6.* Sane extra muros, vrbs plurimis, iisdemque præsertim ab austro profundissimis vallibus, ac aliis deinde montibus, & collibus circundabatur, iuxta illud Psalm. *Montes in circuitu eius.* Erant vero præcipui, ab oriente mons Oliuarum tribus collibus distinctus: ab occidente mons Gion, & mons Caluariæ, & collis Goreb: ab Austro Haceldama: & ab Aquilone alii colles humiliores. Vtrum autem omnes memorati tres muri ante ipsius Neemiæ tempora extiterint, & ab ipso fuerint resarciti, incertum est. Probabilius tamen videtur, medium murum vel non extitisse, vel nequaquam tunc fuisse restauratum, quod ad muniendam ciuitatem tunc parum conduceret, & magis expediret, in illis præsertim temporum angustiis, reficere muros, qui totam extrinsecus clauderent ciuitatem, vt vel sic ab hostibus quamprimum tuti esse possent.

5 *De eiusdem portis.* Quod attinet ad huius vrbis portas, multas sane in sacris Scripturis memoratas inuenimus, præsertim *2. Esdra cap. 3* nimirum *versic.* 1. Porta Gregis, & *versic. 3.* P. Piscium, & *versic. 6.* P. Vetus, & *versic. 13.* P. Vallis, & *vers. 14.* P. Sterquilinii, & *versic. 15.* P. Fontis, & *versicul. 20.* P. Eliasib Sacerdotis magni. Ex quo loco quidam eliciunt, inter portas vrbis fuisse vnam, quam vocant, Palatii Pontificis, sic dictam, quod eidem Palatio proxima esset, & *versicul. 26.* P. Aquarum, & *ver. 28.* P. Equorum, & *versic. 30.* P. Iudicialis: Et insuper *cap. 12. versicul. 38.* fit mentio P. Ephraim, & P. Custodiæ. Meminit quoque Scriptura sacra *4. Reg. cap. 14. vers. 13.* P. Anguli, siue (vt dicitur *Zachar. caput. 14. versic. 10.*) Angulorum, & *Ierem. cap. 19. versicul. 2.* P. Fictilis, & *cap. 20. versicul 2.* P. Beniamin superioris. Vnde inferri potest extitisse aliam eiusdem nominis inferiorem: Et *cap. 36. versicul. 10.* P. Nouæ. Verum hæc non erat porta vrbis, sed templi, vt ibidem, & supra *cap. 26. vers. 10* idem Propheta exprimit. Et hanc Carthusianus ibidem, putat esse portam illam templi sublimissimam, quæ à Ioatham rege Iuda ædificata dicitur *4. Reg. capit. 15. versicul. 35.* Item, *Ierem. cap. 39. vers. 3.* memoratur P. Media, & *versic. 4.* P. existens inter duos muros, & *Sophon. cap. 1. versicul. 10.* P. Secunda, quamuis hæc creditur eadem fuisse cum illa, quam Ierem. *vbi supra*, vocat P. Mediam. Et has omnes portas oportet Neemia viuente extitisse. Siquidem certum est, citatos Auctores sacros, qui de ipsis mentionem fecerunt, fuisse ipso Neemia antiquiores. Præter memoratas Ierosolymæ portas, Iosephus *libr. 6. de Bello c. 2. & 5.* obiter meminit P. turrium muliebrium, & *ca. 6.* P. Genath, & P. Essenorum. Et alii his addunt P. Auream, & P. Dauid, & P. Negotiatorum, & P. Horti regis, & P. Fontis draconis. Ecce quot portæ. Verum

De numero portarum. his non obstantibus, dicimus, haud satis constare, quot nam re vera fuerint Ierosolymæ vrbis portæ: quia certo scire non possumus, num omnes, & singulæ, quæ, in sacro eloquio recensitæ inueniuntur, essent inter se diuersæ. Et probabilius videtur, quasdam ipsarum pluribus nominibus fuisse appellatas: Scripturam vero sacram, vnam eandemque portam, quandoque vno, & interdum altero vocabulo significasse. Non enim credibile est vrbem, quæ (si magis Iosepho in hoc, vt par est, quam aliis credimus,) non plusquam triginta tria stadia in suo ambitu habebat, tot portis fuisse circundatam: præsertim cum porta Noua, vt dictum est, potius fuerit porta templi, quam vrbis; & forte etiam porta Custodiæ, vt *numero proximo* dicemus. Et certum sit, quod quædam ex hisce portis non immediate ducebant extra ciuitatem, sed aliquæ ab vrbe superiori ad inferiorem, & è conuerso. Plures enim portas inter easdem insigniores vrbis partes extitisse necessarium videtur, & alias item in muro distinguente Bezetam ab Acra. Tales portæ fuisse creduntur, porta Beniamin superior, & porta Media, siue Secunda, & eiusmodi aliæ. Vnde non mirum est, si de vero portarum numero circa eandem vrbem existentium variant Auctores. Nam Adrichomius ponit in circuitu Ierusalem portas tredecim, & Villalpandus facit eas duodecim, & Brocardus (qui vixit longe post tempora Adriani, sub quo eandem vrbem valde dilatatam fuisse *numero præcedenti* diximus) *par. 1. capitul. 7. §. 45.* octo duntaxat suo tempore portas Ierosolymis extitisse testatur, & fere singulas, plurimis nominibus appellatas. Nam P. Piscium, inquit, etiam P. Dauid, & Negotiatorum, dicebatur: & P. Vetus, etiam Iudiciorum: & P. Fontis Siloe, etiam P. Aquarum: & P. Ephraim etiam Equorum: & P. Anguli, etiam Beniamin. Et forte suspicari quis posset, P. Sterquilinii, quia iuxta Brocardum erat in humiliore vrbis parte sita, & forte ducebat ipsa quoque ad desertum Beniamin, eandem fuisse cum ea, quæ porta Beniamin inferior dici consueuerat. Quamuis Villalpandus putet fuisse diuersas, & portam Sterquilinii eandem faciat cum ea, quam Iosephus vocat portam Essenorum. Addit insuper Brocardus, quod P. Gregis dicebatur quoque P. Vallis, & P. Fontis draconis, sed (vtcunque hæc appellaretur Brocardi temporibus) certum est portam vallis, Neemia viuente, fuisse diuersam à porta Gregis: siquidem hanc reædificauit Eliasib Pontifex; illam vero Hanun & habitatores Zanoe, vt aperte traditur *2. Esdra capit. 3 versicul. 1. & 13.* Portam quoque Gregis, Lyranus putat dictam quoque fuisse portam Negociatorum. Et Villalpandus eandem facit cum ea quam Iosephus vocat P. Genath. Sed has Adrichomius facit inter se diuersas. De aliis vero portis, quæ ab aliis Auctoribus addi solent, præter quam quod fieri potest, vt etiam ipsæ significent portas aliis vocabulis in sacra Scriptura nuncupatas; insuper probari non potest, quod Neemia Duce, extiterint.

Verum enimuero de harum portarum situ non parum inter se dissident Auctores. Nam Brocardus, & qui ipsum sequuntur, dicunt, portam Piscium, ac P. veterem fuisse ciuitatis ad occidentem; & P. Anguli ad orientem, in ea tamen muri parte, quæ flectere incipiebat ad aquilonem: Portas vero Sterquilinii, & gregis, & Aquarum, contra austrum; & P. Ephraim ad aquilonem. At Villalpandus *tomo tertio in Ezechielem*, nonnihil commutato ordine, ponit quidem & ipse P. Ephraim ab aquilone; sed in eadem quoque aquilonari parte ponit P. Piscium, & P. Veterem, & item P. Anguli in angulo muri inter aquilonem, & occasum existente. Portam vero Sterquilinii ad occidentem, & portas Gregis, & Aquarum ad orientem. Sed de postremis hisce duabus portis, si res accuratius introspiciatur, nulla videtur restare inter memoratos Auctores dissensio: quia quamuis Brocardus dicat eas fuisse ad austrum, addit tamen easdem fuisse super torrentem Cedron, quem ab ortu ciuitatem alluisse nemo ambigit. Vnde etiam Brocardi sectatores, in orientali vrbis tractu eas locare solent. Et insuper de P. Aquarum, ipsa quoque Scriptura sacra *2. Esdr. cap. 3. versic. 26. & capitul. 12. ver. 36.* manifeste ait, ipsam fuisse ad orientem. Puto autem has duas portas, ita in 6 *De harum portarum situ.*

orienta-

orientali vrbis muro fuisse fabricatas, vt tamen ad austrum spectarent, (quemadmodum etiam in graphide intueri licebit,) quo sic viæ, quæ de ipsis procedebant, quia non poterant recta tendere ad torrentem Cedron, propter rupem arduam interiacentem, oblique secus ipsam sensim commodeque descenderent. Itaque tota ferme difficultas remanet de P. Piscium, & de P. Veteri, quas Brocardus ponit ad occidentem: Villalpandus vero ad aquilonem: & de P. Anguli, quam iste locat in angulo occidentali & aquilonari, ille vero in angulo aquilonari & orientali: Et demum de P. Sterquilinii, quam Brocardus in latere orientali, Villalpandus autem in occidentali extitisse contendit. Et hoc postremum etiam elicere nititur ex his, quæ traduntur *Neemiæ cap. 12. ver. 31. vsque ad 39.* vbi de duobus illis virorum choris agitur, qui mœnium dedicationem celebrantes, ordinate deuoteque circumeuntes laudabant Dominum. Putat namque citatus Auctor ibidem tradi, quod ambo illi Chori, primo quidem simul conuenerint ad portam Sterquilinii, ibique ab inuicem separati, alter ad vnam vrbis partem, alter ad alteram procedentes, tandem sibi inuicem occurrerint in porta Gregis. Et hoc posito colligit ipsam Sterquilinii portam ex diametro fuisse oppositam ipsi portæ Gregis, & æqualiter, tam ad dexteram, quam ad læuam euntibus, distasse ab ea, ac propterea non posse poni in latere orientali, in quo erat P. Gregis, sed in occidentali eidem opposito esse locandam. Quoniam autem ab ipsa Sterquilinii porta non multum aberat P. Anguli, ideo hanc quoque in capite eiusdem lateris occidentalis, vbi cum aquilonari copulatur, ponendam censuit. Et quia item *ex cap. Neemiæ citato ver. 38.* colligit alterum ex memoratis Choris progressum esse à P. Sterquilinii ad P. Ephraim, (quam diximus omnium consensu in latere aquilonari extitisse,) & inde gressu continuato transisse ad P. Antiquam, & mox ad P. Piscium: ideo has quoque duas portas in eodem latere aquilonari collocauit. Sed certe verba citati capitis valde obscura sunt, ita vt ex ipsis non tam inferri posse videantur prænarratæ Villalpandi positiones, quam aliæ ab his diuersæ. Non enim necessario videtur consequi, portam Sterquilinii fuisse de directo oppositam, & vtrinque æquidistantem à P. Gregis; tum quia non vterque Chorus dicitur circuitum suum terminasse in P. Gregis, vt paulo post dicemus; tum etiam quia fieri potest, quod Neemias, vtpote vir discretissimus, videns in illo conuentu plures extitisse admodum senes atque imbecilles, tantoque itineri impares, quos tamen non decebat tali consortio ac deuotione priuare; non æqualem vtrique Choro viam assignare voluerit; sed longe breuiorem illi, quo cum Esdras aliique seniores atque imbecilliores proficiscerentur: Contra vero longiorem alteri, in quo ipse cum aliis robustioribus incedere statuerat. Quod si verum est, potius oportet portam Sterquilinii, vt sentit Brocardus, & in latere vrbis orientali, & non valde procul à porta Gregis extitisse. Quin etiam ad huius sententiæ confirmationem addimus, Ex eodem sacro textu potius colligi, binos illos choros, non in P. Gregis obuiam factos, sed Chorum Neemiæ, circuita maiori parte ciuitatis, ingressum esse per P. Gregis: alterum vero, qui longe minus viæ confecerat, etiam vltra P. Gregis transisse vsq; ad P. Aquarum, & per eam venisse ad templi latus occiduum, vbi vterque Chorus simul conuenientes in porta Custodiæ, steterunt in domo Dei. Per quod etiam videtur ibidem insinuari portam Custodiæ, non vrbis, sed vnam de portis templi occiduis fuisse; tametsi alii aliter sentiunt.

Porro iste ingressus vnius Chori per portam Gregis, & alterius per portam Aquarum, ideo factus creditur, vt sic vterque Chorus totum quoque templi murum circundare posset, cuius pars orientalis inter easdem Gregis, & Aquarum portas extendebatur. Hæc si vera sunt; videtur in situandis Ierosolymæ portis, posse nos quoque cum multis aliis, Brocardi sententiam recipere: præsertim cum ipse testetur, portam Sterquilinii sic fuisse nuncupatam, quod per ipsam vtpote humiliori loco positam, omnes vrbis sordes defluerent in torrentem Cedron: & certum sit, eundem torrentem ab oriente extitisse; & quod (vt idem Brocardus *par. 1. capitul. 7. §. 43.* ait,) tota ciuitas contra orientem, & aquilonem quasi in decliui montis latere pendebat: Et magis rationi consentaneum videatur, in his quæ sacræ Scripturæ non aduersantur, maiorem oculatis testibus fidem adhibere, quam aliis. Ex alia vero parte, obstare videtur continuata illa (vt putat Villalpandus) narrationis series portarum reædificatarum, quæ describitur *in toto Neemiæ cap. 3.* vbi; vt supra *num. 5.* dictum est, post portam Gregis proxime memoratur P. Piscium, ac dein successiue P. Vetus, P. Vallis, P. Sterquilinii, P. Fontis, P. Aquarum, P. Equorum, & P. Iudicialis. Quæ portarum dispositio, non videtur competere illi, quæ apud Brocardi sectatores describi effigiarique solet. Verum enimuero, quia de ordine ibidem à Neemia seruato, dubitari merito potest, an sit referendus ad murorum partes ædificandas ita, vt ibi Neemias cœperit à porta Gregis, & inde continuato totius vrbis circuitu, tandem ad eandem redierit; quod certe magnam videtur præseferre probabilitatem, & pluribus ostendere nititur Villalpandus: an vero maluerit Neemias ibidem tenere ordinem ædificantium, ideoque exorsus ab Eliasib summo Sacerdote, tanquam à digniori, successiue gradatimque ad alios minus nobiles deuenerit, vsque quo tandem desineret in artifices, & negotiatores, quemadmodum apparet in litera. Non enim obstant, quæ *in eodem Neemiæ cap. ver. 8.* dicuntur de Eziel aurifice, & Anania filio pigmentarii: quia (vt ait Vatablus, & ipsemet comprobat Villalpandus) ibi Aurificis, & pigmentarii nomina, non muneris, sed familiæ fuisse credenda sunt: cum probabile non sit aurifices, & pigmentarios inter principes viros fuisse commemoratos. Potuit ergo fortsitan Neemias (vt dictum est) magis ordinem ædificantium in eo capite prosequi voluisse, & singulis, pro ipsorum facultatibus, assignare portas partesque murorum, quæ reparatione indigebant, nullo habito respectu, quod prioribus essent, vel non essent, continuæ, aut parum multumve ab eis distarent. Id enim nihil referre videbatur, modo singulæ partes reficiendæ, singulis ædificatoribus assignatæ essent, & vnicuique, pro viribus, operæ impensæque dispertitæ. Nam & huic opinioni fauere videtur textus sacer, qui in recensendis portis ac mœnium partibus, quandoq; dicit; *Et iuxta eos ædificauerunt, &c.* quandoque vero per quosdam, vt ita dicam, saltus, transitum facere videtur ab vna vrbis parte ad aliam, nulla prorsus addita continuationis circumstantia, vt legenti sit manifestum. Tametsi tandem ad portam Gregis, vnde cœperat redire ac desinere videatur, vt indicet, se nihil in toto vrbis circuitu reparandum reliquisse. Cum itaque dubium valde sit, quæ nam fuerit ibidem primaria Neemiæ intentio: neque conuinci omnino posse videamur, quo ordine in sua narratione processerit: propterea ad quæsitum de duplici portarum dispositione superius proposita, quænam magis sit recipienda dicimus: quod posito priori ordine, proculdubio

oportet portas eo modo quo Villalpandus putat, & in sua graphide expressit, fuisse dispositas. Si vero supponamus alterum ex memoratis ordinibus à Neemia fuisse obseruatum; nihil vetat admittere, easdem portas ita fuisse locatas, sicut alii putarunt. Nam sic quoque poterat alter chorus continuato ciuitatis circuitu à P. Sterquilinii peruenire ad P. Ephraim, & inde ad P. Veterem; mox ad P. Piscium; & denique ad P. Gregis, vt videtur indicari *Neemiæ capit.* 12 *versicul.* 38. Propterea nos, vt omnibus satisfiat, operæ pretium facturos existimauimus, binos hic Ierosolymæ, vt erat Neemiæ temporibus, imagines inserere, alteram ad Brocardi, & sectatorum eius, alteram ad Villalpandi mentem accommodatas, atque in singulis ædificantium nomina propriis locis adnotare. Id enim ad totius Neemiæ capitis intelligentiam sufficere posse videtur. De cetero sinentes, vnumquemque pro arbitrio, quam maluerit, ex duabus istis descriptionibus deligere, & sequi.

* * *

7 Redeamus nunc ad historiam. Postquam autem ædificatus est murus, & valuæ sunt portis appositæ; veritus Neemias, ne forte Ierusalem ab hostibus occuparetur, constituit custodes ciuitatis, & iussit portas manere clausas vsque ad calorem Solis, *Neem. cap.* 7. *versic.* 1. *vsque ad* 4. Et eodem tempore, arbitror celebratam esse solemnem illam mœnium vrbis dedicationem, quæ per recapitulationis figuram postea describitur *Neem. cap.* 12. *versic.* 17. *vsque ad* 23. Quod etiam videtur indicasse Iosephus, qui 11. *Antiq. capitul.* 5. *ad finem capitis* ait: *Perfectis muris, Neemias & populus Deo sacrificauerunt, & octo dies in epulis transegerunt.* Neque prædictis obstat, quod loco Neemiæ citato dicatur, ad hoc prius conuocatos fuisse Leuitas de proximis villis, quas in circuitu Ierusalem sibi ædificauerant; quia id satis cito videtur fieri potuisse. Vel etiam probabile est, Neemiam prouide Leuitarum conuocationem tanto prius anticipasse, vt commode postea statim expletis muris præsto esse possent ad eorum dedicationem celebrandam.

Murorum dedicatio.

8 Per idem quoque tempus, videns Neemias vrbem esse quidem satis amplam, sed parum habitatam; fortassis quoniam qui temporibus solutæ per Cyrum captiuitatis venerant cum Zorobabele in Iudæam, cum inuenissent Ierosolymam valde admodum vastatam, elegerant plurimi ex ipsis potius habitare in aliis vrbibus Iuda, quemadmodum haud obscure innuitur 1. *Esdr. cap.* 2. *in fine*: & de Cantoribus speciatim quoque exprimitur *Neem. c.* 12. *vers.* 29. Propterea, vt huic malo occurreret Neemias, à Deo inspiratus, congregauit Optimates, & Magistratus, ac de eorundem consilio, requisitus inuentusque fuit liber census eorum, qui primo de Babylone ascenderant, Duce Zorobabele in Iudæam. Cuius libri tenor per familias populi refertur *Neemiæ cap.* 7. *vers.* 6. *vsque ad* 70. & prius quoque relatus fuerat 1. *Esdr. cap.* 2. *per totum*: quibus in locis subducitur summa totius populi, quadraginta duo millia, trecenti sexaginta, absque seruis & ancillis. Ad hoc autem, vt arbitror, quæsitus fuit dictus liber census, vt scire possent, quot & quos magis expediret, reducere, & inducere, vt venirent, ac deinceps habitarent in Ierusalem, & præcipue ex his, qui erant Leuitici generis. Videbant enim nihil opportunius esse ad ciuium multitudinem in vrbe citius procurandam; nihil magis allicere posse Iudæos, præsertim religiosiores, ad transferendas domos suas in Ierusalem, quam si viderent ibi diuinum cultum indies magis ac magis augeri. Propterea ipse Neemias, qui vt dicitur *cap. eius* 7. *versic.* 70. *& cap.* 8. *versic.* 9. etiam alio nomine (fortassis Syriaco aut Chaldaico, vt putat Caietanus) vocabatur Athersata, thesaurum quendam operis, hoc est in opus quod tunc maxime necessarium erat, expendendum, erigi curauit, nimirum ad domos Sacerdotum ac Leuitarum Ierosolymis fabricandas, atque ad huiusmodi alia prouidenda, quæ ad diuinum cultum conseruandum atque amplificandum tunc maxime pertinerent. Atque ipse primus omnium dedit in dictum thesaurum auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas Sacerdotales quingentas triginta. Cuius exemplo cõmoti Principes familiarum, dederunt & ipsi in eodem thesauro auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia ducentas. Reliquus autem populus dedit auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia, & tunicas Sacerdotales sexaginta septem. *Neem. cap.* 7. *vers.* 70. *vsque ad finem capitis.* Catalogus vero eorum, qui postea venerunt habitare in Ierusalem, describitur *Neem. cap.* 11. in cuius initio dicitur, quod Principes populi habitauerunt in Ierusalem: de plebe autem decima tantum pars, prout sors tulerat; reliquæ enim nouem partes alias Iudææ ciuitates incoluerunt.

Neemias curat habitatoribus replere Ierusalem.

Mense septimo, primo die mensis, congregatus est vnanimiter (nimirum, vt arbitror, à Neemia Esdraque inuitatus) vniuersus populus, de ciuitatibus suis in Ierusalem, in platea quæ erat ante portam aquarum, iussitq; afferri librum legis Domini, quem Esdras Sacerdos & Scriba, legit de suggestu ligneo, à mane vsque ad meridiem, distincte, & apposite ad intelligendum, id est, vt exponit Caietanus, non solum distincte proferendo verba, cum debitis punctis; sed etiam, vbi opus erat, declarando sensum, & legitimam verborum sententiam, ac genuinum sententiarum intellectum, in auribus totius populi, qui ex auditione legis, propria agnoscens delicta, & eiusdem legis transgressiones, admodum flere cœpit, Leuitis interim silentium in populo facientibus. Lectione autem expleta, Neemias, & Esdras, & Leuitæ consultantium mœstumque consolantes populum illis verbis: *Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, &c.* dimiserunt illum, præcipientes, vt comederent pinguia, & biberent mulsum, ac mitterent partes non habentibus, vt tum diuitibus, tum pauperibus esset communis diei illius lætitia. 9

Populus ex auditione legis intelligit delicta, ploratque suas transgressiones.

Altera autem eiusdem mensis die, Principes familiarum vniuersi populi, cum Sacerdotibus ac Leuitis, iterum congregati, venerunt ad Esdram rogantes, vt interpretaretur eis verba legis, *Neem. capitul.* 8. *vers.* 1. *vsque ad* 14. Ex quo loco (quemadmodum colligunt Ecclesiastici Doctores) manifestum fit, Esdræ temporibus Hebraicam linguam, iam desiisse Iudæis esse vulgarem, quod ex longa mora, quam duxerat populus in Babylonica captiuitate, proprium pene oblitus idioma, Chaldaico, seu Syriaco communiter vti assueuisset, aut certe patriam locutionem cum Chaldaica adeo miscuisset, vt vulgaris Iudæorum sermo tum valde impurus, & à prisco diuersus, ac Syriacus magis, siue Chaldaicus esset, quam Hebraicus. Quod etiam indicant aliquot verba, quæ iidem met Iudæi vsque ad Christi tempora retinuerunt, qualia sunt *Talithacumi, Abba Haceldama, Golgota, Cephas,* & eiusmodi alia, quæ apud Euangelistas reperiuntur, & Syriaca esse, non Hebraica, ex B. Hieronymo *de nominibus Hebraicis*, docet Cardinalis Bellarminus *lib.* 2. *de verbo Dei cap.* 15. Simile quid in Italia euenisse manifestum est. Nam Romanorum temporibus, cõmuniter omnes latino 10

Hebraica lingua quando desiit esse vulgaris.

sermo-

sermone vtebantur. At vero post aduentum Gothorum aliarumque Gentium Barbararum noua loquutio introducta est, nimirum quæ nunc Italica dicitur, ex Barbarorum Latinorumque vocabulis admixtione paulatim exorta. Quo fit, vt quæ ab antiquis Italis, seu Romanis proprio idiomate conscripta fuerunt, interpretatione nunc egeant. Quoniam autem eo tempore, quo Iudæis Esdras legem Domini interpretabatur, inter alia præceptum quoq; Domini, de festo Tabernaculorum cum ramis palmarum, aliarumq; arborum, celebrando recitatum est, quod traditur *Leuit. capit. 23. versicul. 39. vsque ad finem capitis, & Deuteron. cap. 16. versicul. 13. & 2. Machab. capit. 1. versicul. 18.* dicitur festum Scenopegiæ, à figendis Tabernaculis sic denominatum: videntes, quod festi huius celebrandi tempus, nimirum dies decimaquinta mensis septimi, iam appropinquabat, confestim egressus populus attulit de montibus ramos palmarum, & frondes oliuarum, ceterarumq; arborum, tetenditq; sibi tabernacula in domatibus, hoc est, in supremis domorum tectis, quæ apud Palæstinos non culminata, sed plana in modum areæ fieri solebant, & item in aliis locis sub dio existentibus, puta in plateis, & in atriis domorum suarum, ac domus Domini. Itaque

Iudæi præparant se ad festum tabernaculorum celebrandum.

11 Die eiusdem mensis decimo quinto cœperunt in tabernaculis habitare, & prędictum festum cum maiori solemnitate ac lætitia, quam vnquam antea fecissent, celebrare. Quandoquidem præter ordinaria sacrificia, quæ iuxta legis ritum quotidie offerebantur, etiam singulis septem eiusdem festi diebus, Mosaica lex publice coram omni multitudine lecta atque explicata fuit, & die octauo de more etiam alia solemnitas celebrata est, illa nimirum, quæ dicebatur Cœtus seu Collectæ, cuius fit mentio *Leuitic. cap. 23. versicul. 36.* Vide latius prædicta omnia *Neem. capit. 8. per totum.* Ceterum, quod attinet ad memoratam legis lectionem, posset forsitan aliquis non incongrue opinari, ideo factam fuisse, quod eodem tempore incidisset annus sabbaticus, in quo cunctis ad solemnitatem tabernaculorum celebrãdam conuenientibus, Deuteronomium legi debere, præceperat Dominus *Deuteron capit. 31. versicul 10. vsque ad 14.* Sed si hoc verum esset, oporteret mensem illum septimũ, cuius fit mentio *Neem. capit. 8 versic. 1.* non fuisse septimum anni aduentus Neemiæ in Ierusalem primi, sed tertii, qui coincidit cum anno sabbatico, vt videre est in tabulis: Et consequenter fateri, melius super loco Neem. citato dixisse Caietanum, se nescire, cuiusnam anni esset ille mensis, quam Bedam & Glossam Ordinariam, & alios, qui ibidem aperte supponunt, mensem illum fuisse septimum anni expletionis murorum, hoc est, anni primi aduentus Neemiæ in Ierusalem, & à murorum absolutione ad huius septimi mensis initium, in quo ipsius solemnitates celebrari cœperunt, quinq; duntaxat dies intercessisse: cum è contrario Iosephus *11. Antiq. cap. 5.* dicat, quod expleto vrbis muro (subaudi in eius dedicatione) Populus sacrificauit, & octo dies in epulis transegit. Veruntamẽ his non obstantib. quia adducta Glossę opinio magis recepta est, & valde rationabilis, eandem nos quoq; sequuti sumus, satis probabiliter existimantes, intra primos quinq; dies dedicationis murorum, & epularum populi acta fuisse, quæ supra num. 7. & 8. retulimus: Et tunc quidem Neemiam de vrbe habitatoribus replenda agere cœpisse; Verum superueniente septimo mense, qui fere totus erat festiuus, & conuenientibus vndiq; populis, vt renouatam viderent Ierosolymam, & ibidem festa Neomeniæ, Tubarum, Expiationis, & Scenopegiæ celebrarent, operæ pretium duxisse, prius dictorum festorum celebrationi incumbere, & pro viribus curare, vt illa, pręsertim vero dies tabernaculorum, solemnius celebrarentur, & vt tanti concursus occasione ignorantem populum, Sacerdotes ac Leuitæ in his, quæ ad legem pertinerent, accuratius instruerent, vt vel sic postea ipse facilius plures ad sese, domosque suas Ierosolymis trãsferendas, ibidemque deinceps inhabitandum, posset inducere. Quod deinde factum fuisse infra *num. 13.* dicemus. Itaque prædicta Legis lectio, & explanatio, non ratione anni sabbatici, quem biennio post incidisse constat, facta fuit, sed ad maiorem festi solemnitatem, & quia tunc maxime populus de rebus ad legem pertinentibus edoceri indigebat: quippe qui ob longa, quæ præcesserant solutæ captiuitatis tempora, pene omnino eam ignoraret.

Solemnis Scenopegiæ celebratio.

Lex cur hoc anno lecta.

Per idem tempus, videlicet (vt numero proximo probabitur) dum celebraretur memorata Scenopegiæ festiuitas, vel non multo post, credibile est accidisse historiam illam, quæ obiter describitur *2. Mach. cap. 1. versic. 18. vsque ad finem capitis*, de Neemia, qui cum misisset ad requirendum ignem sacrum, quem olim Sacerdotes (iubente Ieremia, vt colligitur *ibidem capit. 2. versic. 1.*) quando à Chaldæis subuersa est Ierusalem, absconderant, & loco ignis inuenta fuisset aqua crassa, eandẽ super sacrificia, & ligna illis supposita, iussit aspergi. Quo facto, cum Sol, qui prius nube obumbratus videbatur, refulsisset, illico ignis magnus mirabiliter accensus est, eo fere modo, quo olim gloria Domini, Moysi ac Salomonis tempestate in igne apparuerat, quemadmodum prædixerat Ieremias Propheta, vt obiter refertur *2. Machab. capit. 2. versicul. 8.* Sane prædictus ignis Sacerdotibus interea orantibus ac psallentibus, & ipso quoque Neemia suppliciter orante, sacrificia consumpsit. Et exinde instituta fuit illa ignis festiuitas quotannis celebranda, cuius meminit textus *2. Mach. c. 1. ver. 18.* illis verbis: *Necessarium duximus significare vobis, vt & vos quoque agatis diem Scenopegiæ, & diem ignis, qui datus est, quando Neemias, ædificato templo & altari, obtulit sacrificia.* Vbi verba illa, *ædificato templo & altari*, tanquam per parenthesim ibidem interposita, accipi debent, ita vt sensus sit, non quod Neemias ædificauerit templum & altare, sed quod templo & altari iam per Zorobabelem ædificatis, ipse Neemias obtulit sacrificia. 12

Neemias misit ad requirendum ignem sacrum.

Aqua crassa in ignem mirabiliter versa.

Ignis festiuitas.

Porro ex præallegatis Scripturæ verbis, in quibus iunctim festa Scenopegiæ, ignisque memorantur, satis probabiliter coniectari potest, quod numero prçcedenti diximus, & aduertit etiam Ribera *libr. 5. de templo capit. 17.* nimirum prænarratam ignis historiam hoc tempore accidisse, vel quando Neemias cum vniuerso populo celebrabat dies Scenopegiæ, vel cõtinuo post ipsam, & consequenter prædictum ignis festum fuisse, vel festo Scenopegiæ copulatum, vel proximum. Quanquam fallitur Ribera loco citato subiungens: sacrificia, quæ iussit Neemias aspergi aqua illa crassa, sine dubio fuisse ea, quæ referuntur *Neem. capit. 12. versicul. 42.* Nam si ponit festiuitatem ignis incidisse vel in diebus tabernaculorum, vel continuo post ipsos, necessario infertur, miraculum conuersionis aquæ crassæ in ignem euenisse, aut in ipsa medietate mensis septimi, in qua incipiebat festiuitas Scenopegiæ, aut post; Et sacrificia, quæ hoc igne consumpta sunt, fuisse facta, vel post ipsam Scenopegiam, vel in vno ex septem diebus ipsius: Siquidem, vt patet *Numer. capit. 19.* durante tabernaculorum festo, statuta quædam sacrificia quotidie offerẽda erant. At sacrificia, quæ loco Neemiæ citato memorantur, facta fuerunt mense præcedenti, nimirum sub finem mensis sexti, in ipsamet muri vrbis nunc expleti dedicatione, quæ ibidem describitur, quemadmodum à nobis *num. 3.* iam dictum est. Cur autem, si 13

Dicti ignis historia quando acciderit.

hæc mirabilis apparitio ignis accidit in mense septimo, eius celebritas in Hebræorum Kalendario ponatur in mense nono, nos sub anno mundi 3890 *num.* 12. dicemus. Cæterum quæ dicuntur 2. *Machab. capit.* 1. *versic.* 33. *vsque ad finem capitis*, de rege Persarum, non de Dario Hystaspis, de cuius licentia factum fuerat templum, vt videtur sentire Lyranus, sed de Artaxerxe Longimano accipienda sunt, sub quo memorata Neemiæ gesta contigisse ostendimus: Qui Longimanus, vt audiuit, quæ eidem Neemiæ acciderant, & de igne mirabiliter ex aqua educto certior factus est, ad eiusdem miraculi honorem seu reuerentiam fecit ei, hoc est, in gratiam ipsius Neemiæ, siue ipso Neemia per literas suadente, fecit, inquam, Deo templum, & multa Sacerdotibus munera plenis, vt aiunt, manibus transmisit. Sed & hoc quoq;, quod hic dictum est de templo, non ita accipi debet, ac si velit significare, prædictum Artaxerxem erexisse templum in illa solitudine, in qua inuenta fuerat aqua, quæ postea in ignem conuersa est, vt nonnulli existimasse videntur. Id enim non sustinuisset Neemias, qui erat vir valde pius, & valde acceptus regi, ac cum bene nosset, non licere apud Iudæos alibi Deo templum extruere, nisi in Ierusalem, proculdubio regem de ista mente deducere curasset. Neque idem rex putandus est aliud tunc erexisse Ierosolymis templum ab eo diuersum, quod ibidem sub Dario Hystaspis ædificatum fuerat, sed illud idem iam extructum adeo exornasse ac ditasse, vel etiam, (vt legitur in codice 70. Interpretum) circumsepisse, id est, ad loci tutelam omnes quoq; partes eiusdem templi exteriores, muris valde firmis circumdedisse, vt quodammodo ipse Longimanus illud fecisse dici posset. Et hæc omnia per ipsum Neemiam à rege facta fuisse credimus, intra primam medietatem illorum duodecim annorum, quibus ipse mansit in Ierusalem. Vtrum autem hæc ille rex fecerit puro ac sincero veræ religionis affectu, nempe ad honorem summi Dei, qui in eodem templo colebatur, an etiam vana ductus superstitione Generis suæ, quæ ignem tanquam Deum venerari solebat, Lectoris prudentiæ diiudicandum relinquitur. Nobis potius videtur, id illum fecisse magis ad honorem veri ac summi Dei, qui à Iudæis colebatur, vt plane etiam indicare videntur dona eiusdem, Dei Sacerdotibus ab eodem rege tunc collata, & ipsemet sacer textus, qui non modo de hac re ipsum regem non reprehendit, sed magis commendare videtur.

Artaxerxes Longimanus quomodo templum ædificasse dicatur

14 Puto item satis rationabiliter dici posse cum Melchiore Cano *libr. 2. de locis Theologicis, cap.* 12. & cum Ribera *in Aggæi cap.* 1. *num.* 14. eodem tempore inuentam fuisse Arcam fœderis. Nam licet non sim nescius, id à pluribus non probari, & memoratos quoq; Auctores dubitanter loqui, eo quod hoc potiso nesciatur, quid de ipsa demum arca factum fuerit: Nihilominus dicimus, probabile admodum videri, quod Neemias eodē tempore, quo misit Sacerdotes ad requirendum ignem sacrum, miserit pariter, qui inde asportarent tabernaculum, & arcam, & altare incensi, & alia sacra, quæ ibidem Ieremias (quemadmodum refertur 2. *Machab. capit.* 2. *vers.* 4 *&* 5.) occultauerat. Id namque videtur ex eiusdem Ieremiæ prophetia ibidem *ver.* 7. *&* 8. relata, perspicue satis colligi posse, vbi prædicit, ignotum fore locum illum, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat: *& tunc*, inquit, *Dominus ostendet hæc, & apparebit maiestas Domini, & nubes erit, sicut & Moysi manifestabatur, & sicut cum Salomon petijt, vt locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc.* Etenim, si huius prophetiæ verba diligentius expendere voluerimus, & qua occasione, quove tempore prolata fuerint, nimirum quādo populus ducebatur captiuus in Babylonem: certe intelligemus, Prophetam primo quidem corripuisse illos, qui locum, in quo res illas sacras condiderat, curiosius, quam par erat, notare affectauerant. Deinde hac arrepta occasione, prædixisse, easdem res à nemine inuentum iri, donec Dominus propitiaretur populo. Cui populo? nisi illi, qui tunc in captiuitatem ducebatur? (de hoc enim, & non de alio ibidem Propheta loqui videtur) id est, postea quam solita eadem captiuitate reduxisset, congregassetque eundem populum in terram Israel: *Tunc*, inquit, *Dominus ostendet hæc.* Nam quod aiunt contrariam sententiam tenentes, hanc non fuisse perfectam Iudaici populi congregationem, quæ Neemiæ temporibus iam facta erat, sed illam, quæ faciēda est in fine mundi, de qua dicitur *ad Rom. capit.* 11. *versic.* 26. quod tunc omnis Israel saluus fiet: Certe probare non possunt, quod de illa perfectissima, & spirituali Israelitarum congregatione loquatur eo loci Ieremias: Siquidem id verba eius non indicant, quin potius, cum de populi congregatione, & diuina erga ipsum propitiatione simpliciter, & sine vlla vllius verbi additione, quæ tale quid innuat, loquatur, & certum sit, quod 15
Neemiæ temporibus iam facta fuerat, omnium iudicio, satis magna Dei propitiatio in Israel, & valde copiosa Iudæorum congregatio in terram suam, sub Cyro semel, & sub Artaxerxe bis, videlicet cum Esdra primo, & mox cum ipsomet Neemia: Equidem planius ac simplicius hæc prophetia de hoc tempore, quam de vllo alio accipiēda videtur: Præsertim cum illico ibidem Ieremias Prophetarum more signum subiunxerit, dicens: quod tunc (id est, quando hæc implenda erunt) apparebit maiestas Domini, eo fere modo, quo olim apparuerat Moysi, & Salomonis temporibus, nimirum in igne cœlitus super sacrificia mirabiliter demisso, & hoc vtique signum tunc, vt dictum est, ipso Neemia, cunctisque inspectantibus ac stupentibus accidit. Itaque si ex ipsamet sacra Scriptura 2. *Machab. cap.* 1. constat, hanc Ieremiæ prophetiam sub Neemia fuisse impletam, quoad ostensionem ignis sacri, & manifestationem gloriæ Domini, in eodem igne factam, sicut quando olim Moyses dedicauerat tabernaculum, *Leuit. cap.* 9. *ver.* 24. & Salomon templum, 2. *Paral. cap.* 7. *ver* 1. Proculdubio ratio quoque dictat, eandem prophetiam tunc pariter impletam fuisse, quoad reliqua ibidem prænunciata, nimirum quoad ostensionem arcæ fœderis & tabernaculi, altarisque rerum sacrarum in eodem monte abditarum: præsertim cum Propheta illis verbis, *Et tunc Dominus ostendet hæc*, satis aperte videatur indicasse, vniuersa illic abscondita vno eodemque tempore à Domino fore ostendenda. Ex his ergo omnibus manifeste apparet, Prophetam illa dictione, *tunc*, non, vt quidam opinati sunt, legis Euangelicæ, aut, vt alii, postrema mundi, sed potius solutæ captiuitatis tempora ad literam præsignare voluisse. Nam idem Ieremias *cap.* 3. *versicul.* 16. vbi de noui testamenti temporibus agit, nullam arcæ fœderis memoriam fore prænunciat, dicens: *In diebus illis, ait Dominus, non dicent vltra: arca testamenti Domini: neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet vltra.* Quæ verba, vt ibidem exponit S. Hieronymus, vel de Apostolorum tempestate, vel de fine temporum, quando subintrante plenitudine Gentium, omnis Israel saluus fiet, recte possunt intelligi. Sed quorsum, obsecro, arcæ fœderis reuelatio in fine mūdi, aut nouæ legis temporibus, quando constat, cunctas veteris testamenti figuras esse impletas, penitusq; antiquatas? Nam quod aiunt: Arcam Dei, quæ 1. *Reg. capit.* 4. *versicul.* 21. gloria Israel nuncupata fuerat, tempore secundi templi non fuisse manifestatam, ne Iudæi hac gloria, vel potius gloriæ vmbra contenti, à

Tabernaculū, & arca fœderis quando inuenta.

vera

vera & sempiterna gloria Christi speranda desisterent. Manifestandam vero esse in fine seculorum, vt certius cognoscant Iudæi tunc ad fidem conuerti, se credentes in Christum, veteres Patriarchas & Prophetas imitari, ac veros esse Abrahæ filios, & Moysi discipulos, cum viderint suo tempore expletam Ieremiæ prophetiam, & se arcam habere, qua patres sui caruerant. Hæc, inquam, & huiusmodi alia, nihil me mouent. Non enim tanta erat arcæ gloria, quæ posset eos à speranda gloria Christi impedire. Etenim si neque Moysen, neq; Prophetas impediuit, certe neque ipsos credentes poterat impedire. Neque arcæ reuelatio videtur necessaria in fine mundi ad confirmandos in fide Iudæos, qui tum ad Christum conuertentur. Nā si hactenus non fuit necessaria, scimus enim, multos ex Iudæis in primitiua Ecclesia, & inde vsq; nunc ad fidem Christi esse conuersos, atq; ita virtute Spiritus Sancti fuisse roboratos, vt pro ea libenter mortem ac tormenta sustinere non recusauerint, & sine aspectu arcæ crediderint, se post acceptam fidem multo perfectius quam antea, esse filios Abrahę, & Moysi discipulos, & Sanctorum Patriarcharum & Prophetarum imitatores: Quis audeat affirmare, eiusdem arcæ reuelationem temporibus Antichristi, Iudæis necessariam fore, vt eis liquido constet, quam bene coocordent cum rebus figurę, & cum corporibus vmbrę? Quasi vero tunc sacræ paginæ non valeant indubitatam fidem facere, quod te vera, & arca, & aliæ huiusmodi vmbratiles figuræ, Christi mysteria præcesserint, ac belle admodum cum ipsis conueniant? Quasi Spiritus Sanctus, quem accipere solent credentes, non sufficere possit ita docere omnem veritatem eos, qui in fine seculi conuertentur, quemadmodum docuit illos, qui in primitiua Ecclesia crediderunt? Dicamus igitur, his omissis, quod quando sub Neemia Iudæorum Duce, ostendit Dominus locum, in quo olim absconditus fuerat ignis sacer, ostendit pariter, vbi abdita manebant arca, tabernaculum, altare incenti, & cetera eiusmodi, idque vt omnia inde trāsferri, & in templo iam reædificato honestius reponi, ac singula suis locis, vt prius, decenter collocari possent, & mysteriorum illorum veteris testamenti religio iam pene collapsa, ad præteritorum malorum leuationem, animosq; ad meliora speranda erigendos, denuo instaurari, & in eodem secundo templo conseruari posset, donec nouo adueniente testamento, cuncta demum coosumarentur. Nam si constat huiusmodi plura, videlicet altare incenti, mēsam propositionis, & candelabrum aureum in secundo templo extitisse, atq; inde ab Antiocho Epiphane fuisse sublata, (vt aperte traditur 1. *Mach. cap. 1. ver. 23.*) Et dicere, non fuisse illa, sed quæ olim abdiderat Ieremias, quod illa adhuc in monte Nebo lateant, sit (vt in Scholis dicitur) petitio principii: id enim est, de quo nunc disputamus: Cur non idem quoq; de arca sentire possumus? quod nimirum ipsa quoq; cum altari, mensa & candelabro, Neemia procurante, fuerit inuenta, & in secundo templo pariter collocata? Alioquin doceant oportet, qui oppositum sentiunt, quando hæc, & à quo postmodum facta fuerint, & in eodem templo posita: id autem in sacris Scripturis, vt arbitror, reperire non poterunt. Sed neq; quod in eisdem vspiam insinuatur, quando quæ absconderat Ieremias, postmodum reperta fuerint, nisi 2. *Mach. cap. 1.* vbi veluti obiter ac breuiter narratur historia ignis sacri sub specie aquæ crassæ opera Neemię inuētæ, quæ mirabiliter in ignem conuersa est. Quo tempore diximus inuenta pariter fuisse omnia alia, quæ ibidem occultata fuerāt, & in templo suis locis reposita. Cur autem *loco 2. Mach. superius citato*, expressa arcæ mentio facta non sit, nos infra sub anno mundi 3835. *n. 12.* ostendemus: Vbi etiam *à num. 5. vsque ad 14.* num ipsa fœderis arca deinceps in templo Ierosolymitano remanserit, donec illud à Romanis euersum fuit, & an tunc Romæ in triumpho Titi fuerit asportata, fusius disputabimus.

Quando in 2. templo reperta.

Tria corollaria.

Ex dictis tria videntur posse inferri: Primo allucinati Hebræos, & qui cum ipsis crediderunt, arcam 15
fœderis in secundo templo nunquam extitisse, & cōsequenter non esse recipiendam illam eorundem opinionem, de illis quinque rebus, quæ, inquiunt, in eo desiderabantur: Quorum doctrinam minime sustineri posse, nos latius sub anno mundi 3540. *num. 4. vsque ad* 7. demonstrauimus: & proinde vanam potius Rabbinorum adinuentionem, quam veram antiquorum traditionem illam censeri debere putamus. Secundo, non esse recipiendum illud Genebrardi dictum, quod *lib. 2. sua Chronologia*, vbi agit de rebus sub Dario, siue Artaxerxe Longimano gestis, habetur, nimirum Iudæos arcam priori similem in templo ab ipsis ædificato dedicasse, quoniam prior abscondita fuerat, & nunquam reperta. Tertio, item non facile admittenda esse, quæ apud S. Dorothæum *in Synopsi de vita & morte Prophetarum*, & S. Epiphanium pariter *in libello de vita & interitu Prophetarum*, vbi agunt de Ieremia, & apud Iosephum F. Gorionis (cuius historia in Bibliotheca Patrum inserta est) *libr. 1. capit.* 17. habentur, de arca fœderis, quod scilicet, ex quo per Ieremiam abscondita fuit, nunquam fuerit reperta, sed adhuc in eo speluncæ saxo, in quo eam Propheta occultauerat, maneat absorpta, & quod non nisi in fine mundi poterit inueniri. Et quidem ne quis me putet nimis facile ab horum sententia discedere, operæ pretium duxi ipsorum verba hic referre, prout ea pro se adducit vnus ex his, qui nostræ contrariam tuentur opinionem, & eadem examinare, vt vnusquisque intelligat, quanti sint facienda. S. Epiphanius, vbi supra: *Hic est, inquit, Ieremias, qui templi subuertendum prænoscens, arcam testamenti, cum ijs, quæ in eadem erant, tulit, & precibus eam absorberi fecit in petram: petram vero digito designans nomen Dei impressit. Et factum est sigillum in similitudinem Scripturæ, quæ ferro caelatur. Et ipsum Domini nomen nubis operimento ita celatum est, vt ex tunc nec locum quis cognoscere queat, nec nomen legere vsque in hunc diem, & vsque in finem, & pristinæ figura instar ignis, & nubes alta illic sint nocturno tempore, eo quod gloria Domini ab eius lege non desinat. Est autem petra illa in eremo terra inter duos montes, inter quos iacent sepulti Moyses & Aaron. Dixitque Ieremias præsentibus: Dominus de Sion ascendit ad cælos, inde cum virtute reuersurus, & erit signum præsentiæ eius, quando omnes Gentes adorauerint lignum. Dixitq; quod arcam hanc nemo poterit producere, præter Moysen electum Dei Prophetam, & tabulas, quæ in ea sunt, nullus aperiet Sacerdotum, nullusque Prophetarū, nisi electus Dei Aaron. Et in prima resurrectione exurget hæc arca, & exibit de petra, & ponetur in monte Sina, & omnes Sancti congregabuntur ad ipsam, regressum Domini expectantes, & vt vitēt inimicum, qui perdere eos affectabat.* Hæc S. Epiphanius. Dorothæus vero sic ait: *Hic Propheta, antequam caperetur templum, arcam legalem, & quæ in illa erant, arripuit, & in petram quandam abdi fecit, dixitque astantibus: Profectus est Dominus Sinai in cælum, & iterum veniet Legislator ex Sion cum potestate, & signum aduentus ipsius erit vobis, quando vniuersæ Gentes lignum adorabunt. Dixit etiam: Arcā illam nemo arripiet, præter Aaronē, & tabulas in illa reconditas nemo introspiciet, siue Sacerdotum, siue Prophetarum, præter Moysen electum Dei. Et in die resurrectionis arca primum resurget, & ex petra prodibit, poneturque in monte Sina, & congregabuntur ad eam omnes Sancti expectantes Dominum, & fugantes inimicum, occident enim venientem ad hanc petram. Obsignauit autem eam digito per nomen Dei, & facta est*

sta est scalptura instar scalpturæ ferri: & nubes lucida obtexit nomen Dei, nec quisquam locum hunc cognouit, neque obsignationem legere potest in hodiernum vsque diem, & ad consummationem vsque. Est autem petra in solitudine, vbi & primum fabricata est arca, inter duos montes, in quibus sepulti iacent Moyses & Aaron, & noctu nubes velut ignis hunc locum obtegit, iuxta quod olim factum est: nunquam enim deesse potest gloria Dei à nomine Dei. Propterea gratiam Ieremiæ dedit Deus, vt finem mysterio suo ipse faceret, fieretque consors Moysi & Aaronis, qui & vna coniuncti sunt ad hunc vsque diem: nam & Ieremias Sacerdotali semine propagatus est. Hæc S. Dorothæus. Cui similia tradit Iosephus F. Gorionis, qui de secũdo templo agens, dicit: *Arca non aderat, quia detulerat eam Ieremias Propheta vna cum omnibus cortinis, quas fecerat Moyses seruus Domini in deserto, & posuit eas in monte Debo, vbi inuenit speluncam, in cuius concauitatem posuit eas. Cumque sequerentur Sacerdotes, qui fuerunt in diebus istis, Prophetam, vt aduerterent locum, respiciens Ieremias post se, & videns, iratus dixit: Iurauit Dominus, non sciet homo, neque cognoscetur locus, donec venero ego, & Isaias Propheta famulus Domini: tunc restituemus arcam in locum suum in Sancta Sanctorum subter alas Cherubim. Factum est itaque à die illa, & deinceps, & obtulerunt patres oblationes suas, holocausta sua, sacrificia sua, pacifica sua, & iuge sacrificium suum, &c.* Hactenus ille. Porro hæc omnia, si prudens lector attentius consideret, inueniet, ni fallor, in eis quædam, quæ nescio quo modo, sine speciali reuelatione diuina (de qua tamen nihil constat) sciri potuerint. Item nonnulla, vt mihi videtur, sacræ Scripturæ & veritati parum consona. Et insuper aliqua, quæ nescio, si Ecclesia Catholica vnquam receperit. Quo fit, vt videantur potius simpliciter, & sine vlla rerum discussione à Rabbinis accepta, quam inter veras antiquorum traditiones computanda. Nam quis vnquam scire potuit, quod Ieremias obsignando lapidem digito, ea miracula patrauerit, quæ isti narrant; si tum ibi cum Propheta nullus creditur affuisse, qui sciret locum illum, & qui hæc aliis nunciare potuerit? Qui enim postea superuenerunt, vt notarent locum, redarguti à Propheta, illum inuenire non potuerunt, vt expresse traditur 2. *Machab. capit. 2. versicul. 6.* Nusquam autem legimus, quod ipse Ieremias cuiquam dixerit, se in eo loco vllum patrasse miraculum. Quomodo item potuit Ieremias arcam in desertο ferre, & abscondere, priusquam vrbs templumque caperetur, si ipsemet *sua prophetia capit. 8. in fine* testatur, se mansisse in vestibulo carceris, vsque quo capta est Ierusalem? Et scimus, quod neque si tum liber fuisset, tale quid præstare potuisset, existente nimirum tunc vrbe clausa, & à Chaldæis circumuallata, & obsessa, & nos sub anno mundi 3447. ostendimus, hæc acta fuisse, posteaquam ipse Ieremias à Chaldæis liber dimissus est. Sed & illud mirabile est, quo pacto locus arcæ absconditæ hactenus potuerit esse ignotus, si ipsum, vt isti aiunt, iugiter diu noctuque columna nubis & ignis obtegeret, eo fere modo, quo olim pendere super arcam consueuerat: quandoquidem vel ipsamet locum illum particularem ostenderet, & multi vsque hodie ad tale spectaculum visendum accurrerent. Quomodo etiam verum esse potest, quod arca in eodem loco abdita sit, in quo olim facta fuerat? si ex Scriptura sacra constat, eam fuisse factam in Sinai, & absconditam in monte Nebo terræ Moab, prope Iordanem, & consequenter procul admodum à Sinai posito? Sed & qui fieri potest, quod eadem arca inter duos illos montes fuerit occultata, in quibus sepulti iacent Moyses & Aaron: Cum ex eadem sacra Scriptura certum sit, Aaronem in monte Hor, qui erat in finibus Idumææ, periisse, ibidemque funus suum cum luctu populi celebratum fuisse, vt traditur *Numer. capit. 20. versicul. 29. & 30.* Moysen vero in vertice Phasga montis Nebo, non procul à Iordane è vita excessisse, & ibidem in valle proxima, vt legimus *Deuteron. capit. 34. versic. 5. & 6.* fuisse tumulatum: & ex Geographiæ tabulis patet, inter hos non extare montem Sinai, sed esse ab vtroque valde remotum? Illud præterea, quod arca nõ nisi sub finem mundi de illo saxo sit proditura, & quod eam tunc nemo arripiet præter Moysen & Aaron, & quod locus arcæ non cognoscetur, donec venerint Ieremias & Isaias: nonne supponunt, qui hæc asserunt, quatuor hos viros ante vniuersalem hominum resurrectionem surrecturos, & ab Hebræis tunc viuentibus denuo in hac vita esse videndos? Profecto hæc in sancta Ecclesia recepta esse, nunquam audiui. Nam quod Henoch & Elias, qui adhuc viuere creduntur, venturi sint temporibus Antichristi, & Christianam fidem doctrinamque aduersus ipsum prædicaturi, atque ab ipso tandem occidẽdi; colligunt multi ex his, quæ de duobus illis testibus innominatis traduntur *Apocalyp. cap. 11. versic. 3. vsque ad* 14. Et videtur hæc doctrina communiter recepta, & comprobari posse ex his, quæ à nobis sub anno mundi 987. *numer.* 2. & 3139. *numer.* 1. & 2. dicta sunt. At vero de Moyse & Aarone, & item de Ieremia & Isaia, qui mortui sunt, quod ante communem omnium resurrectionem resurgere debeant, & cum hominibus tum viuentibus aliquamdiu conuersari; siue iterum postea morituri, siue ab extremo, & vniuersali omnium interitu soli diuino fauore præseruandi (alterum enim ex his ponere necesse est) videtur positio noua, & valde incerta, & nullo sacræ Scripturæ testimonio posse fulciri, ac propterea non de facili admittenda. Denique vt omittam, quod ex memoratis Auctoribus alter dicit: Arcam nemo arripiet, præter Aaronem, & nemo introspiciet, præter Moysen. Alter vero è conuerso, quod arcam nemo poterit producere, nisi Moyses, & aperire, nisi electus Dei Aaron. Item alter, quod ipsa arca resurget, & de petra prodibit. Alter vero, quod eam nemo poterit producere, nisi Moyses: Quæ profecto inter se omnino cohærere non videntur. Illud etiam, quod arca ponetur in montem Sinai, & omnes sancti congregabuntur ad ipsam, regressum Domini expectantes, & vt vitent inimicum, qui eos perdere affectabat, & his similia: quis non videt grauis dici? Etenim quis hæc diuinare potuit aut potest, sine vlla prophetica auctoritate in sacris Scripturis expressa, aut in Ecclesia Catholica communiter recepta? Quod si quis contendat, memorata omnia ex veterum traditionibus fuisse desumpta; Vtique credideriin, prædictos Scriptores sic existimasse. Sed si in hisce traditionibus referendis contigit aliquando etiam ipsum Sanctum Hieronymum *in quæstion. Hebraicis, in Paralipomenon* (si tamen ille liber ipsius est) falli, aut non propriam, sed aliorum opiniones referre, vt nos sub anno mundi 2464. *numer.* 3. & 2545. *numer.* 54. & 2583. *numer.* 20. & 3149. *numer.* 3. ostendimus: quid mirum est, id aliis quoque contingere potuisse? Nemo enim est, quem non aliquid interdum effugiat. Et scimus, non illos tantum inter bonos Auctores computari, qui nunquã, sed qui minus falli solent. Porro regula discernendi probatas veterum traditiones à Rabbinorum figmẽtis est, vt nihil Scripturæ sacræ quouis modo contrarium, & his, quæ Catholica recipit Ecclesia, aduersum diuersumve contineant. Veritas enim veritati nullatenus potest esse contraria. Et hæc volui dixisse, non quia libenter à talium Patrum sententia discedere audeam, velimque mordicus propriam tueri, (paratus enim sum in his, & in aliis meliori semper

iudicio

iudicio subscribere) sed vt ingenii mei fert tenuitas, hæc ingenue & simpliciter pro veritate protuli, quā si forte non assecutus fuero, dabo saltem alijs ansam, eam accuratius indagandi, vel firmius stabiliēdi. Sed iam tempus est, vt nos ad prosequendam historiæ seriem conuertamus.

16 Transacto die Cœtus seu Collectæ, quæ immediate post tabernaculorum festiuitatem agi consueuerat, recolētes Iudęi, quę in quotidiana legis lectione præcedentis hebdomadis, & præsertim de alienigenarum separatione audierant, & item memores, quam aliquot annis antea (vt sub anno mundi 3596. *num.* 2. 3. & 4. dictum est) Esdra procurante, idipsum præstare promiserant, sed vel non plene impleuerāt, vel denuo ad vomitum redierant: pœnitentia ducti, confestim vxores alienigenas à se vltro abigerunt, & sequenti die, qui fuit dicti mensis septimi vigesimus quartus, iterum conuenientes vnanimiter in templum, ieiunantes, ac saccis induti, & capita puluere aspersi, transgressionum suarum supplices à Domino veniam postulabant, & quater in die, vicissim Leuitas in legis volumine legentes, attente admodum audiebant, & confitebantur, adorabantque Dominum Deum suum. *Neem. capit.* 9. *versicul.* 1. *vsque ad* 6. Quo tempore etiam ipse Esdras (vt specialiter notant 70. Interpretes, & nonnulla quoque vulgatæ editionis exemplaria) vice totius populi longam illam habuit orationem, quæ ibidem refertur, vsque ad finem capitis. Qua expleta, pepigit populus corde magno, & animo volenti, solemne illud fœdus cum Domino, quod describitur *Neem. capit.* 10. subsignatum inprimis ab ipso Neemia, deinde ab aliis Sacerdotum ac Leuitarum, populiq; principibus ibidem recensitis, qui reliquorum omnium nomine solemniter publiceq; polliciti sunt seruare vniuersa Dei præcepta, & præsertim tria hæc, quæ signanter tunc expresserunt, videlicet, De non se amplius commiscendo cum alienigenis: De sabbato, & anno septimo custodiendis: Et de oblationibus, primitiis, decimisq;, ad legis prescripta, pro diuino cultu conseruando, integre persoluendis, vt loco citato latius videri potest. Forte autem magni huius fœderis, & tantæ commotionis in populo, ac conuersionis eius in Deum, proxima occasio, caussave magis impulsiua fuit, stupendum illud ignis miraculum, quod, vt dictum est, paulo ante acciderat.

Iudæi abigunt à se vxores alienigenas, & pœnitentiam agunt

Pepigit populus fœdus cum Domino.

Ceterum icto fœdere, habitauerunt Principes populi in Ierusalem: de reliqua vero plebe decima tantum pars, prout sors ederat. Et sic, quemadmodum Neemias optauerat, vrbs habitatoribus, & maxime nobilibus repleta est; benedixitque populus (subaudi Ierosolymitanus) omnibus viris, qui se sponte obtulerant, vt habitarent in Ierusalem. *Neem. capit.* 11. *versicul.* 1. & 2. vbi deinceps vsque ad finem capitis recensentur. Ex quo capite colligit Beda, quod iuxta fidem sacræ historiæ non alii erant, qui in Ierusalem habitasse dicuntur, quam de tribu Iuda, & Beniamin, & Leui. Tribus namque Beniamin in Ierusalem antiquitus manebat, quoniam hunc ciuitas illa sorte prouenit. Tribus autem Iuda illuc intrauit à temporibus Dauid, cum eam totius Israelitici populi, & regni metropolim fecit. Quibus & Leui tribus addita est, ex quo ibidem arca testamenti introducta est, & altare ad templum Dei ibidem constructum. Qui vero de decem tribubus redierunt, in vrbibus quique suis habitauerunt, in quibus etiam Sacerdotes & Leuitæ, qui cum illis manere maluerant, decretam sibi nihilominus ex lege portionem tenebant. Hæc ex Beda. Quanquam postea in Ierusalem plurimos quoq; ex aliis tribubus habitasse, admodum credibile sit.

Qui in Ierusalem habitauerunt, ex Beda

Ab hoc primo anno aduentus Neemiæ in Ierusalem, vsq; ad annum regni Artaxerxis Longimani trigesimum secundum prope exactum, ipse Neemias, eiusdem Regis iussu mansit Dux populi in terra Iuda duodecim fere annis, vt ipsemet testatur *cap.* 5. *versicul.* 14. in quo munere optime se gessit. Nam præter prædicta ab eo acta, quæ miram erga Deum & populum suum pietatem præ se ferunt, adeo fuit de bono publico sollicitus, & erga omnes bene affectus, vt nō modo quenquam grauauerit, quemadmodum fecerant antecessores eius, sed neq; annonas Ducibus debitas quærere accipereve voluerit, quod videret tunc populum valde attenuatum. Quin potius ipse magno suo sumptu, plurimos ex Iudæis, & qui ibi veniebant de gentibus, ad mensam suam liberaliter excipiebat. Et præterea cum quadam die querimonias populi occasione cuiusdam magnæ famis audisset; diuitu auaritiam audacter increpare cœpit, & à pauperibus vsuras recipi prohibuit, & propria ipse indigentibus largiter tribuens, ceteros quoq; ad idem faciendum exemplo suo prouocauit, vt legenti proxime allegatum Neem. cap. manifestum fiet. 17

Neemias in suo Ducatu quomodo bene se gesserit.

Quid vero aliud intra præfictum duodecim annorum interuallum, præter hactenus narrata egerit Neemias in Iudæa, & Ierusalem, Scriptura sacra in Esdræ libris non exprimit, nisi quod supra *numer.* 9. tetigimus de templo ab Artaxerxe decorato, ditato & munito: Id enim eiusdem Neemię opera factum esse, dubitare nemo debet. Veruntamen arbitror, ipsum Neemiam intra idem tempus alia quoq; memorabilia, & pio digna principe pręstitisse, & præsertim illud, quod 2. *Machab. capit.* 2. *versicul.* 13. refertur de insigni illa sacrorum librorum bibliotheca, quam idem Neemias construi curauit, congregans de regionibus, in quibus dispersi fuerant, libros & Prophetarum, & Dauid, & Epistolas Regum, & de donariis, hoc est, libros, qui etiam agebant de his, quæ Dauid, aliiq; Reges ac Principes Deo dicauerant, & in thesauris Domini perpetuo seruāda mandauerant. Quāquam autem (vt etiam adnotauit Leo de Castro *cap.* 43. *sua Præfationis in Isaiam*) non desint, qui ex 70. Interpretum lectione, quæ non dicit, Neemiam congregasse de regionibus libros, sed congregasse, quæ de Regibus & Prophetis, de donariis scripta erant, colligunt loco Machab. citato non significari libros sacros, sed alios historiales ab antiquis Auctoribus de prædictis rebus conscriptos: Nihilominus crediderim, Neemiam sacros potissimum libros conquiri iussisse. Quemadmodum etiam magis placuisse videtur præfato Leoni, *vbi supra*. & magis item consonat tum lectioni vulgatæ, quæ maioris nūc est auctoritatis, tum rationi. Quis enim credat, principem adeo religiosum (vt liber sui nominis declarat) & acerrimum diuini cultus zelatorem ac fautorem, non inprimis, & ante omnia, sacros libros vndiq; cōquisitos in sua Bibliotheca reponi curasse? præsertim cum eam ipse, non curiositati aut ostentationi seruiens, neq; ad studia duntaxat secularium literarum promouenda, sicuti postea multi alii Principes, tum veteres, tum recentiores: sed ad spiritualem præcipue populi sui vtilitatem profectumq; construxisse, merito censendus sit. 18

Bibliothecam construi curat.

Quin etiam mihi insuper admodum probabile videtur, eundem Neemiam id præstitisse suasu & opera Esdræ, qui cum esset, vt alias dictum est, Scriba in lege doctissimus, sciretque, quanti momenti esset ad verum Dei cultum, præsertim interiorem seu spiritualem, in animis hominum altius infigendum, assidua pariterque accurata sacrorum librorum lectio, facile pussimo Duci, quod rectum erat, & tunc maxime expedire videbatur, persuasent. Ille vero eū- 19

dem

Esdras quomodo libros sacros reparauit.

dem Esdram protinus eidem operi præfecerit, mandans, vt quæcunque sacra volumina, aut eorũdem fragmenta, vbique locorum reperiri possent, ad præfatum Esdram summum Bibliothecarium deferrent. Qui tunc, vt arbitror, (quemadmodum postea scriptis mandauit Rabanus Maurus *libr. 2. de Institutione Clericorum capit. 54.*) omnes libros sacros veteres, diuino afflatus spiritu reparauit, cunctaque Prophetarum volumina, quæ fuerant à gentibus corrupta, correxit, totumque vetus testamentum in duos & viginti libros constituit, vt tot libri essent in lege, quot habentur & literæ. Ex quo factum creditur, vt deinceps communi omnium adstipulante consensu, ipse Esdras tanquam vnicus sacrorum librorum reparator habitus ac celebratus fuerit. Quod quidem nos quoque verum esse credimus, nõ quia (quemadmodum sub anno mundi 3447. *numer. 4. & 5.* demonstratum est) omnes sacri codices in Ierosolymitanæ vrbis, templique conflagratione à Chaldæis facta, penitus periissent: nec quia ipse Esdras diuino, vt aiũt, memoriæ beneficio, seu Spiritu Sancto eidem omnia mirabiliter suggerente, quibusdam Scribis de ore suo excipientibus dictauerit, vt quidam ex *4 Esdr. capit. 14. ad finem, tale quid insinuante*, existimarunt: quoniam liber ille inter apocryphos computatur, nec magis locus ille de sacris, quam de aliis quibusdam reconditis libris loqui videtur, vt bene explanat Pererius *in Præfatione commentariorum suorum in Genes.* Sed quoniam ipse Esdras, Neemiæ Ducis auctoritate adiutus, summum studium in sacris Scripturis conquirendis posuerat, & earum partes sparsim inuentas colligere, ordinare, atque in vnum corpus redigere, & si quid antiquariorum, aut aliorum vitio incuriave deprauatum deprehenderat, emendare sedulo curauerat, vt pluribus antiquorum Patrum auctoritatibus, multisque argumentis recte probat Cardinalis Bellarminus *lib. 2. De Verbo Dei cap. 1.*

20 Porro in hac sacrorum librorum recognitione Esdras plura quoque alia præstitisse creditur. Et primo pro vetustis quibusdam, & iam exoletis locorum vocabulis, alia recentiora reposuisse, vt notitia eorum, quæ olim tradebantur, facilius haberi posset: V. g. (proferam enim hic vnum aut alterum huius rei exẽplum, quatenus ex his alia discere liceat) Vrbs, quæ tempore Moysi vocabatur Cariath Arbe, *Genes. cap. 13. versicul. 18.* & alibi, non semel nuncupatur Hebron, quod nomen postea, mortuo iam Moyse, ab Hebron filio Caleb illi vrbi inditum fuisse, graues Auctores (teste Masio *in Præfatione commentariorum suorum in Iosue*) tradiderunt. Item alia vrbs, quæ olim dicebatur Lais siue Læsem, *Genes. capit. 14. versicul. 14.* appellatur Dan: & nihilominus nomen hoc longe post defunctum Moysen dictæ vrbi impositum fuit à Danitis, ex nomine patris sui Dan, vt aperte traditur *Iosu. capit. 19. versicul. 47. & Iudic. cap. 18. versic. 29.* Non igitur potuit Moyses talia vocabula in suis scriptis ponere; sed ea, & si quæ sunt eiusmodi alia, ab ipso Esdra, clarioris doctrinæ gratia, prædictis locis inserta fuisse credenda sunt.

Quædam locorum vocabula pro veteribus noua reposuit.

21 Illud quoq;, quod de Psalmis, Beda, & alii ex antiqua traditione affirmant, eos ab Esdra velut fragmentatim fuisse collectos, & ordinatos non eo ordine, quo olim fuerant à Dauide conscripti, sed quo postmodum ab ipso Esdra paulatim reperiebantur: Et hanc esse caussam, quod in ipsorum dispositione, quemadmodum sub anno mundi 2964. *numer. 7.* adnotauimus, nulla videatur temporis ratio habita: Idem pariter videtur credi posse de pluribus aliis sacræ Scripturæ libris, in quibus euidenter apparet, multa contra ordinem temporum esse digesta, vt de Ieremiæ Prophetia plenius sub anno mundi 3436. *num. 9.* demonstratum est. Et eodem modo de Ezechiele, Daniele, aliisque sacris libris alibi ostendimus. Quanquam potissimam huius rei caussam cum B. Augustino, Beda & aliis, altiorem habere indaginem, proculdubio existimandum sit, & ex peculiari quadam Dei dispensatione accidisse, vt scilicet intelligeremus, vniuersam sacram Scripturam, non humana dispositione, iuxta temporum rationem, vt fit, ordinatam traditamque fuisse, ac si esset simplex quædam historica narratio, sed inspiratione atque ordinatione diuina, seruato, & non seruato temporis ordine, prout rerum seu caussarum cõuenientia requirebat, quemadmodum etiam optime notat Auctor Glossæ Ordinariæ *super Ierem. capit. 35.*

In libris sacris non semper ordo temporis obseruatus.

Sunt etiam, qui putant, ipsum Esdram quædam libris sacris alicubi addidisse ad maiorem historiæ continuationem: Qualia sunt, quæ *Deuter. capit. vlt. versic. 5. vsque ad finem capitis* leguntur, *& in calce libri Iosue, versic. 31. & deinceps, & 4. Reg. capit. vltim. versic. 27. & Ierem. capit. vltim. versicul. 31. vsque ad finem, & Tobiæ c. vlt. versic. 17.* Etenim quæ post mortem Moysi, & Iosue, & vtriusque Tobiæ acta sunt, non videntur ab ipsis respectiue scribi potuisse, sed ab Esdra, vel aliquo alio fuisse addita. Similiter, & quæ post obitum Ieremiæ contigerunt: Quomodo potuit ea ipse scriptis mandare *in fine lib. 4. Reg.* cuius ipse Auctor fuisse creditur, aut in calce libri prophetiæ suæ, quem ab eodem cõscriptum esse nemo dubitat? Sed quod dictum est de Iosue, facile refelli potest, quia (quicquid secus senserint Hebræi in suo Talmud, cuius verba de sacrorum librorum scriptoribus, refert Masius *Præfatione commentariorum suorum in Iosue*) sanior opinio est, librum Iosue non ab ipso, sed ab aliquo alio posterioribus temporibus esse scriptum, quemadmodum idem Auctor in dictis Commentariis non semel demonstrat. Quod vero de Moyse, & de vtroque Tobia, & de Ieremia diximus, eludi non potest, quia certum est, eos, quę diximus, scribere non potuisse, & Ieremiam non vixisse vsque ad annum transmigrationis Ioachin trigesimum septimum, in quo ipsemet locis citatis scribit dictum Ioachim subleuatum fuisse ab Euilmerodach Rege Babylonis, anno regni eius primo: nisi forte quis dixerit, prædictos illa prophetico spiritu præuidisse, & scripsisse: quod tamen probari non potest. Nam licet Prophetas, vbi prophetice loquuntur, futura interdum scripsisse, notissimum sit: vbi tamen res gestas narrare profitentur; præter vsitatum historiæ tradendæ morem id esse, nemo dubitat. 22

Esdram aliqua sacris libris addidisse ad historiæ dilucidationem.

His addere possumus, quod B. Hieronymus *in Prologo Galeato* refert, nimirum Esdram nouas literas Hebraicas inuenisse, easq; tradidisse Iudæis, quæ nunc sunt in vsu: antiquas autem reliquisse Samaritanis. Quod ex alio quoq; eiusdem S. Doctoris loco comprobat Bellarminus *libr. 2. de Verbo Dei capit. 1.* Nam idem Sanctus *super Ezech. capit. 9.* testatur, postremam Hebraici alphabeti literam antiquitus fuisse similem T. Græcorum, & figuram crucis retulisse, quoniam finis legis est Christus Crucifixus. At vero nunc eadem postrema litera nullam crucis habet similitudinem. Quare oportet diuersas esse literas, quibus nunc vtuntur Hebræi, ab his, quibus vtebantur antiquitus. 23

Nouas literas Hebraicas inuenisse.

Denique Genebrardus *lib. 2. sua Chronologia*, vbi agit de gestis sub Iosue, siue Iesu filio Iosedec, dicit, quod Esdras, & viri Synagogæ, siue Synodi magnæ diuino afflati spiritu, Scripturas sacras distinxerunt in Pesukim, hoc est, Versus. Vnde & codices Hebræorum per sententias, membra, & versus diuisi, & quibusdam interuallis distincti fuerunt, qui ante continuati erant, ac si vnicus fuisset versus. Vnde Beatus Hieronymus *in Præfatione Paralipom. & Isaiæ*, asserit, se 24

Distinctio sacræ Scripturæ in versus.

ad le-

ad legentium vtilitatem, easdem coniunctiones, incisiones, & interuallorum distantias, quas in hebræis codicibus repererat, in translatione sua seruasse. Quamobrem, vt bene notat loco citato Genebrardus, quod Rabbi Elias *in Præfatione Masoreth*, dicit, vniuersam legem fuisse vnum Pasuk, siue versum, vsque ad annum post euersam à Tito Ierosolymam quadringentesimum trigesimum sextum, aut falsum est, aut debet accipi de notulis versuum, & accentuum distinguentium, non autem de interuallis & spatiis. Quare falluntur, qui Esdram auctorem faciunt punctorum, & accentuum, quibus afficiuntur hodie Biblia Hebraica. Constat enim ex libris S. Hieronymi (vt ibidem, *vbi supra*, Genebrardus attestatur) ipsius Sancti Doctoris tempore, nulla extitisse, & paulo post tempora Honorii Imperatoris fuisse adinuenta in Tiberiade, quæ vrbs erat Galilææ, à quibusdam Hebræis, vt sub anno mundi 3931. *numer.* 13. tactum est. Horum principes fuerunt duo, quorum alteri nomen erat Aaron Aseris, alteri Iacob Nephtalis filii. Et hoc accidit anno à templi vrbisque euersione, vt diximus, quadringentesimo trigesimo sexto, qui fuit post Christum passum quadringentesimus septimus. Ceterum hic etiam prætermittendum non duximus, quod notat Genebrardus, *vbi supra*, nempe ab Esdra primo Scriba, institutum fuisse ordinem Scribarum, qui sui instar, Legem ad literam interpretarentur, librosque sacros intactos conseruarent, ne quid corruptelæ in eos irreperet, & vt legis difficultates ipsi explicarent. Vnde & legis, seu Iuris periti postea interdum sunt appellati.

Quis auctor punctorum & accentuum linguæ Hebraicæ.

Esdram fuisse auctorem ordinis Scribarum

25 Quoniam autem de Esdra hactenus multa diximus, & de ipso post tempora Ducatus Neemiæ, nulla amplius in sacris libris mentio habetur (ille enim Esdras, qui 2. *Machab. capit.* 8. *versicul.* 23. memoratur, longe diuersus est, & posterior eo, de quo nunc agimus) & propterea nescimus, num alias de tanto hoc viro nobis agendum occurret: operæ precium duximus, aliquid etiam de tempore vitæ eius probabiliter, quando certi nihil afferre possumus, hoc loco disquirere: Quo scilicet tempore eum nasci, morique contigerit, & consequenter, per quot annos vitam traduxerit. Et primo quidem, quod attinet ad tempora ortus sui, si verum esset, quod tradi videtur 1. *Esdræ capit.* 7. *versicul.* 1. videlicet, ipsum Esdram fuisse filium Saraiæ, oporteret vtique eundem esse natum, vel saltem in matris vtero conceptum, ante Babylonicam captiuitatem. Nam certum est, quod Saraia nō potuit eū postea genuisse, quia statim capta à Chaldæis Ierosolyma, ipse cum multis aliis ductus est ad Nabuchodonosor in Reblatha, ibidemque occisus, quemadmodum sub anno mundi 3447. *numer.* 1 dictum est. Vnde consequeretur, ipsum Esdram fuisse postea centum quinquaginta annorum, quando ab Artaxerxe Longimano missus fuit de Perside in Iudæam, vt supputari potest in tabulis. Totidem namque anni ab initio dictæ captiuitatis, ad septimum dicti Artaxerxis annum inueniuntur. Verum quia non videtur tantæ ætatis senex, tam longo itineri conficiendo, tantoque muneri præstando, vllatenus par esse potuisse: Et satis recte possumus opinari, Scripturam sacram loco Esdræ citato, vt alias solet, filium pro nepote aut pronepote more Hebræo vsurpasse: præsertim cum videamus ibidem in ipsius Esdræ genealogia alios quoque intermedios fuisse præteritos, vt patet conferenti eandem Esdræ genealogiam, quæ ibi sursum fertur vsque ad Aaron, cum ea, quæ 1. *Paralipom. capit.* 6. *versicul.* 3. *vsque ad* 15. ab eodem Aaron deducitur vsque ad præfatum Saraiam: Iccirco multo probabilius credi posse putamus, ipsum Esdram temporibus longe posterioribus ex aliquo dicto Saraiæ filio, seu nepote esse natum, puta anno circiter regni Darii Hystaspis vigesimo quinto, quemadmodum sub dicto regis anno notatum est: ita vt quādo ab Artaxerxe postea Esdras in Iudæam missus est, esset annorum circiter quadraginta. Id enim, & cum his, quæ ipse ante & post aduentum Neemiæ in Ierusalem egit, & cum his etiam, quæ numero proximo dicenda sunt, omnino quadrare comperiemus.

De tempore ortus Esdræ.

Neque his obstant, quæ 4. *Esdræ in principio* 3. *capitis* traduntur, ex quibus apparet, Esdram anno trigesimo ruinæ ciuitatis non modo iam natum, sed etiam in virili ætate constitutum: Quia liber ille inter Apocryphos computatur, & ab alio Esdra scriptus creditur, quemadmodum sub anno mundi 3476. *numer.* 1. ostensum est. Quod vero spectat ad tempora obitus dicti Esdræ: Dicimus primo, non ideo censendum esse, Esdram vsque ad Alexandri Magni tempora superuixisse, quod *Neem. capit.* 12. *versicul.* 11 ipse videatur nominatim recensuisse Pontifices, qui successerunt Iosue filio Iosedec, vsque ad Ieddoa, siue Iaddum, quem Iosephus 11. *antiq. capit.* 8. testatur fuisse Pontificem, quando venit Alexander Magnus in Ierusalem. Nam vel librum, Neemia inscriptum, ipse Esdras conscripsit, vel non. Si non, vtique non procedit argumentum: potuit enim Neemias fuisse multo iunior ipso Esdra, & post Esdræ obitum, memoratam Pontificum contexuisse genealogiam. Si autem librum illum scripsit Esdras, aut Neemias, adhuc viuente Esdra, dicere possumus cum venerabili Beda *libr.* 3. *in Esdram capit.* 32. Neemiam aut Esdram attigisse Iaddi infantiam, qui postea, quando excepit Ierosolymis Alexandrum Magnū, anno regni sui quarto, iam erat valde senex. Eodem quippe circiter tempore decessit, quo Alexander, vt ex loco Iosephi citato in calce capitis colligi potest. Deinde dicimus, satis probabiliter posse coniici, quod idem Esdras vixerit tantummodo vsque ad tempora Darii Nothi, anno regni eius circiter decimo in senectute bona, nimirum iam octogesimum quintum vitæ annum agens, dies suos in pace Ierosolymis clauserit. Tunc namque iuxta præcedenti numero dicta, bene potuit attigisse infantiam Iaddi, & prophetico spiritu (erat enim non solum historicus, sed etiam Propheta, vt sub anno mundi 3595. *num.* 2. declaratum est) prædixisse, quod ipse Iaddus, cum ad debitam peruenisset ætatem, futurus erat Pontifex. Etenim ab anno Darii Nothi decimo, ad obitum Alexandri Magni, inueniuntur in tabulis anni nonaginta, quos impleuisse poterat Iaddus eo anno, quo mortuus est. Sed nunc ad historiæ seriem calamum recurrere finamus. 26

De tempore obitus Esdræ.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3616.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 17c.

ANno Artaxerxis Longimani circiter vigesimo septimo, vel saltem non ante, oportet Esdram scripsisse librum eius nomine inscriptum, vt ex his, quæ sub annis mundi 3540. *num.* 1. & 3610. *numer.* 9. dicta sunt, colligi potest. Tunc enim credibile est, iam expletam fuisse templi fabricam ab Artaxerxe Longimano Ierosolymis, opera Neemiæ constructam, de qua locis citatis mentionem fecimus, & ipse item Esdras tanquam de tunc iam constructa meminit 1. *Esdr. capit.* 6. *versicul.* 14. Secundus autem Esdræ liber, qui Neemias inscribitur, videtur longe post 1

Libri Esdræ quando conscripti.

VV fuisse

fuisse scriptus: Siquidem *capit. vltim.* agit de his, quæ post finem dierum prædicti regis in Ierusalem acciderunt. Nisi forte (quod non est improbabile) ambos post defunctum eundem Artaxerxem, quis contendat fuisse conscriptos.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3621.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 175.

Neemias redit ad regem, & iterum Iudæi denuo præuaricantur.

1 ANno prædicti Artaxerxis Longimani trigesimo secundo ad finem appropinquante, Neemias iuxta condictum reuersus est ad Regem, in Persidem, vt ipsemet testatur *capit. 13. versicul. 6.* Quo apud Regem morante, multa mala inoluerunt in terra Iuda, & illud præsertim, quod non obstante separatione vxorum alienigenarum, quam à se Iudæi solemniter fecerant, quemadmodū lex præcipiebat, & nos sub anno mundi 3610. *nu.* 12. diximus, denuo ad vomitum redierunt. Nam Eliasib summus Sacerdos, qui alios ab huiusmodi transgressione arcere debuerat, non modo id facere neglexit, sed ipse inprimis affinitatem contraxit cum quodam Tobia, qui erat Ammonites, vt dicitur *Neem. capit. 4. vers. 3.* Et, quod peius fuit, cum ipse Eliasib esset præpositus Gazophylacio grandi, quod erectū fuerat in vestibulo domus Domini, ad reponenda in eo munera, & decimas ac primitias, quæ offerebantur pro sustentandis Sacerdotibus ac Leuitis, eundem Tobiam, nescio quo modo, introduxit in regimine, & gubernatione, seu cura dicti Gazophylacii, non sine graui Leuitarum damno & scandalo, vt ex sequentibus, quæ *Neem. capit. vltim.* referuntur, clarius apparebit. Porro Ammonitas & Moabitas inter Iudaici populi alienigenas debuisse computari, patet *Deut. c. 23. ver. 3. vsque ad 7.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3629.

SEXTÆ MVNDI AETATIS
ANNVS 183.

Reuertitur Neemias de Persida, & abusus introductos tollit.

1 IN fine dierum, subaudi Artaxerxis, quem paulo ante Scriptura sacra *Neem. cap. vltim. versic. 6.* nominauerat, hoc est, vt arbitror, anno regni eius quadragesimo, qui pariter fuit vitæ eius regniq; postremus, vt numero proximo probabitur: Neemias rogato rege, & obtenta ab eo licentia, iterum de Perside rediit in Ierusalem, vbi cum inuenisset quasdam legis trāsgressiones, eas totis viribus corrigere tollereque curauit. Et ante omnia proiecit de Gazophylacio vasa domus Tobiæ, de quo paulo ante dicebamus, & mūdari iussit Gazophylacium, atque in eo inferri vasa domus Domini, in quibus rite ac legitime reponi possent thus, & alia, quæ offerebantur pro cultu Domini conseruando. Deinde reuocauit Leuitas, qui aufugerant, vnusquisque in regionem suam, eo quod partes eis secundum legem datæ non fuissent, ad debitam ipsorum sustentationem. Ex quo perspicue licet inferre, quod illas Eliasib & Tobias furarentur, vel potius per potentiam raperent, & in vsus proprios conuerterent. Constituit proinde alios, scilicet Sacerdotes & Leuitas super horrea decimarum frumenti, vini, & olei integerrimos, qui fideliter iusteque debitas fratribus suis portiones impertirent. Præterea cum vidisset passim violari Sabbatum, per quosdam eo die venalia Ierosolymis inferentes, redarguit ciuitatis optimates, qui forte, quod res sua ageretur, clam fouebant hoc malum, & insuper, vt illud ipsum penitus auferret, iussit claudi vrbis portas die sabbati, easdemque custodiri primum à pueris suis, mox à Leuitis. Item cum aduertisset, quod nonnulli ex Iudæis vxores denuo duxissent alienigenas, alios acriter obiurgauit, alios maledixit, quosdam grauius puniens, cecidit ac decaluauit, & quosdam adiurauit, ne id facerent. Sed neque veritus est fugare Sanaballat Horonitem, qui erat gener filiorum Ioiadæ filii Eliasib Sacerdotis magni. Denique Iudæis iterum ab alienigenarum commixtione mundatis, constituit, vel potius restituit ordines Sacerdotum ac Leuitarum, vnumquemq; in ministerio suo. Quæ omnia fusius explicantur *Neem. capit. vltim. per totum.* Ceterum quoniam hinc vsque ad tempora Machabæorum præter historiam Esther, quam suo loco recensebimus, nihil fere aliud in sacris Scripturis habemus, nisi pauca quædam sparsim obiterque memorata, quæ nos pariter, prout occasio tulerit, referemus: Propterea hic, & deinceps necessarium erit, pro aliquali temporum cōtinuatione, quædam summatim ab Ethnicorum seu Gentilium historiis magis probatis mutuari: quod tamen parce admodum erit faciendum, ne instituti nostri limites transgredi velle videamur.

Cur quædam ab Ethnicorū historiis hic deinceps sint inserenda.

2 Eodem anno regni sui quadragesimo expleto, præfatus Artaxerxes Longimanus excessit e vita, vt probat ex Thucydide Scaliger *libr. 5. De emendatione temporum, in cap. De Excessu Darii Longimani*, & colligitur etiam ex Diodoro Siculo *libr. 12.* & Eusebio, & Adone in Chronicis, qui eundem quadraginta annis regnasse testantur, quos postea secuti sunt alii scriptores fere omnes.

Moritur Artaxerxes Longimanus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3630.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 184.

Regnat Xerxes secundus, & Sogdianus in Perside.

1 ANno proximo, qui erat primus Olympiadis octogesimæ nonę, vt videre est in tabulis, regnasse dicuntur in Perside, primo Xerxes huius nominis secundus, rex vero Persarum octauus. Deinde Sogdianus rex Persarum nonus, qui ambo vnus post alterum, vi doloq; regnum occupasse, ac periisse perhibentur: primus cum regnasset duobus mensibus, alter autem septem, vt ait Diodorus, *vbi supra*, vel octo, vt Eusebius *in Chronico*.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3631.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 185.

Regnat Darius Nothus.

1 ANno insequenti circiter inchoante, regnauit in Perside Darius cognomine Nothus, fuitque rex Persarū decimus, & Longimani quidē filius, sed non ex legitima vxore natus. Et hic quidem regnum tenuit annis non 18. vt Ado in Chronico, sed decem & nouem, vt scriptum reliquerunt Eusebius, Diodorus *locis supra citatis*, & Beda *de sex ætatibus mundi*, & alii. Quod etiam ex Thucydide colligit Scaliger *loco*

paulo

Sub hoc rege templum non fuisse ædificatum.

paulo superius adducto. Hunc Darium Sulpitius *lib.2. historiæ sacræ*, & Scaliger *libr. 6. de emendatione temporum cap. De hebdomadibus Danielis*, crediderunt esse illum, cuius fit mentio 1. *Esdr. capit. 6. & Zachar. capit. 1. & 7. & Aggæi cap.1. & 2.* Quibus in locis habetur, quod anno regni eius secundo resumpta est templi ædificatio, & anno ipsius sexto expleta fuit. Sed istorum opinio non videtur posse subsistere: Quandoquidem ex libris Esdræ, Aggæi, & Zachariæ [illegible] Darii sextu, vt Zachar. *capit. 4. versicul.* [illegible] *6. ver. 15.* & nos sub anno mundi [illegible] *numer.1.* explicauimus. Quare si iste Darius fuisset ille, qui dictus est Nothus, oporteret prædictum Zorobabelem fuisse valde senem, puta ad minus centum triginta quatuor annorum, quando ædificauit templum. Nam ex tabulis manifestum est, à soluta Iudæorum captiuitate ad annum Darii Nothi sextum, fluxisse annos centum viginti, & probabile est, ipsum Zorobabel quatuordecim aut quindecim saltem fuisse annorum, vt positum est in tabulis, quando ipso Duce, populus fundamenta templi iacere cœpit. Atqui tempore illius Darii, sub quo ædificatum, absolutumque fuit templum, Zorobabelem non fuisse senem, sed adhuc iuuenem siue adolescentem, aperte probari potest *ex Esdr. capit.3. versic. 4. & 16. & capit. 4. versicul.13. & 58.* Qui quidem liber, licet non sit sacer, non est tamen eius Auctor minoris auctoritatis, ac sunt alii veteres probatiq; Auctores. Idem comprobari potest, quia regnante Dario Notho, oportet summum sacerdotium Ierosolymis fuisse penes Eliasib, aut filium eius, non autem penes Iesum filium Iosedec, quem tamen ex locis sacræ Scripturæ citatis, ac præcipue *Aggæi cap.1. versicul.1.12. & 14. & cap.2. versicul.3. & 5* colligi potest, cum Zorobabele pariter interfuisse, quando fundatum & perfectum est templum. Signum ergo est, ipsum non sub Dario Notho, sed sub Dario Hystaspis fuisse ædificatum, quemadmodum nos sub annis mundi 3533. *n.1.* & 3537 *num.1.* & 3540 *num.1.* ostendimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3633.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 187.

Annus Iubilei 21.

1 ANno regni Darii Nothi tertio, oportet incidisse in Iudæa annum Iubilei vigesimi primi: iste enim est annus ab Introitu Israelis in terram promissionis, millesimus quinquagesimus, vt apparet in tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3640.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 194.

Esdras moritur.

1 ANno regni eiusdem Darii Nothi circiter decimo, probabiliter credi potest, Esdram famosissimum veteris legis Sacerdotem, & Scribam in lege doctissimum, in Iudæa decessisse, post multos in sacris studiis, nec non in populo, quæ legis erant, erudiendo, atq; in his, quæ ad verum Dei cultum pertinebant, instituendo, exantlatos labores, quemadmodum ex his, quæ sub anno mundi 3610. *n.22. & 23.* disseruimus, colligi potest.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3649.

SEXTAE MVNDI [illegible]

[illegible] [Olym]piadis nonagesimæ tertiæ, vt [illegible] Diodoro tradit Scaliger *libr. 5. De emendatione temporum, in capite de Excessu Artaxerxis Longimani, & initio Darii Nothi*, idem Darius Nothus decessit, cum regnasset annis decem & nouem, quemadmodum sub anno regni eius primo probatum est. 1

Darius Nothus moritur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3650.

SEXTÆ MVNDI AETATIS
ANNVS 204.

ANno proximo regnauit in Perside alter Artaxerxes, Rex Persarum vndecimus, cognomento Mnemon, quod idem est, ac si diceremus, memor: sic nuncupatus, quod insigni admodum memoria præditus esset. Huius vitam fusius describit Plutarchus sub titulo, *Artaxerxes*, quem Xerxis ex filia nepotem asserit, & eundem præfati Darii Nothi filium facit Scaliger *libr. supra citato capit. De initio Artaxerxis Mnemonis.* Hunc credimus eundem fuisse cum illo Persarum Rege, qui in libro Esther quandoque Assuerus, & quandoque Artaxerxes nominatur. Nam cum eiusdem libri historia sub nullo alio Rege conuenientius poni posse videatur, quam vel Longimano, vel Mnemone, nos propter rationes, quas sub anno mundi 3590. *numer.7.* adduximus, eandem potius Mnemonis, quam Longimani temporibus ponendam esse censuimus: idq; eo libentius, quod hæc opinio non sit noua aut obscura, sed valde celebris, & veterum probatissimorumque scriptorum, Eusebii, Isidori, Bedæ & aliorum: Quam sequitur etiam Pererius *libr.10. in Danielem quæstion.17.* vbi historiam Esther ait contigisse sub finem septem primarum Danielis hebdomadarum ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Ierusalem, & *libr.13.* agens de Regibus Persarum, vbi deuenit ad Mnemonem, sub eo illam accidisse asserit. 1

Regnat Artaxerxes Mnemon in Perside qui fuit maritus Esther.

Neque vero me latet, Cardinalem Bellarminum *libr. 1. De Verbo Dei capit. 7.* duo aduersus hanc sententiam argumenta, vt ipse ait, non leuia attulisse: propterea eadem hic referre, ac diluere necessarium duxi. Primum est, quia scribit Iosephus *libr. contra Apionem*, non haberi apud Hebræos in canone sacrorum librorum eos libros, qui post tempora Artaxerxis Longimani scripti sunt: Siquidem sacrorum librorum canonem Esdras composuit, cuius vita non extenditur vltra tempora Longimani. At liber Esther semper in canone Hebræorum fuit, vt ex eodem Iosepho *libr. 11. antiqu. capit. 6. & libr. 1. contra Apionem* colligitur. Non igitur historia Esther ad tempora Mnemonis referenda est. Denique Artaxerxis Mnemonis vitam accurate scripsit Plutarchus, qui tamen, ne innuit quidem aliquid eorum, quæ traduntur in libro Esther, quin potius contraria. Narrat enim Plutarchus Artaxerxem Mnemonem duas coniuges habuisse, Statiram & Atossam: neutra autem potest esse Vasti, aut Esther, quæ Assueri nostri vxores fuerunt. Nam Vasti repudiata fuit, *Esther capit. 1. versicul. 19. 20. & 21.* Statira autem veneficio interfecta, dum 2

adhuc Regina esset, & cum ingenti regis dolore. Atossa vero repudiata nunquam fuit, sed vixit cum Artaxerxe vsque ad eius mortem. Iam vero Esther Hebræa erat genere, & in matrimonium accepta ab Ar[illegible] eius septimo, *Esth. capit. 2. versicul.* [illegible] regni septimo assumpta, sed [illegible] Persica, & erat Artaxerxes, ab eo ducta fuerat. Hæc fere [illegible] minus: cui respondere sic possimus.

Responsio ad argumenta Bellarmini.

3 Ad primum, esto, quod Esdras canonem sacrorum librorum composuerit, viginti duobus duntaxat libris distinctum, & quod ipse (tametsi nos aliter sentiamus) non vltra Longimani tempora vitam produxerit: Quia tamen Iosephus, quinam essent illi viginti [illegible] librorum Esther inter ipsos semper fuisse connumeratum. Nam quod Iosephus 11. *Antiqu. capit. 6.* narret historiam ipsius Esther, & quod idem in *lib. 1. contra Apionem* dicat, se libros Antiquitatum ex sacris codicibus collegisse, non videtur satis probare intentum: Siquidem certissimum est, eundem Auctorem ex sacris quidem potissimum, sed ex aliis quoque antiquis Hebræorum libris suos Antiquitatum compilasse. Nam & *libr. 2. Antiqu. capit. 5.* quædam de Moyse: & *libr. 10. capit. 12.* de Daniele item aliqua scribit, quæ in sacris Scripturis minime reperiuntur: quod pluribus quoque aliis in locis obseruari potest. Et *libr. 11. capit. 4.* plura fere ad verbum desumit ex 3. Esdræ libro, qui tamen Canonicus nunquam fuit. Quare quod pariter de libro Esther fere omnia deprompserit; non probat librum Esther, olim in canone sacrorum librorum ab Esdra compositum extitisse, sed potuisse etiã esse de numero illorum librorum, qui post Esdræ obitum conscripti fuerunt, & mox in sacro canone registrati, quales sunt liber Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabęorum, & alii. Quod si quis percunctetur, à quonam, & quando liber Esther fuerit conscriptus, & in sacro canone positus, facile responderi potest: A Mardochæo quidem fuisse scriptum, quemadmodum communior Doctorum sententia est, & perspicue colligitur *Esther c. 9. v. 20. 26. & 29.* idq; vt arbitror, anno regni Assueri, siue Artaxerxis Mnemonis duodecimo, vel decimo tertio, nimirum statim ac omnia, quæ in ipso continentur, gesta fuerunt. Quando autem in sacro canone fuerit positus, tametsi nihil certi afferre possumus, probabile tamen est, id fuisse factum, vel quando Regina Mardochæoq; mandantibus, instituti sunt dies Phurim, hoc est sortium, quotannis apud Iudæos celebrandi; Vel anno regni Philometoris quarto, quando Dositheus, & Ptolemæus tulerunt epistolam Phurim, siue sortium in Ierusalem, vt dicitur *Esther c. 11. v. 1.* Et plane indicat ibidem illa tam diligens anni, regis, & aliarum circumstantiarum notatio. Ex qua profecto non obscure licet coniectari, tunc primum epistolam illam, id est, librum Esther (sic enim aperte declaratur, *eiusdem libri cap. 9. versicul. 26.* illis verbis: *Et cuncta, quæ gesta sunt, epistolæ, id est, libri huius volumine continentur*) delatum fuisse in Ierusalem: alioquin si non originalis codex, sed exemplar eius duntaxat, Ierosolymis tunc delatus fuisset, superfluum videri posset, eiusmodi delationis tempus, tot circumstantiis, & tanta solemnitate in sacra præsertim Scriptura debuisse notari. Quare hinc satis probabiliter inferri posse videtur, quod prius dicebamus: nempe librum Esther in sacrorum librorum canone ab Esdra composito, nequaquam extitisse: Siquidem omnes illius canonis libri in Bibliotheca, quam Neemias Ierosolymis construxerat, repositi [illegible] vt iam non opus esset aliquem ipsorum, alibi quærere, ac ibidem asportare. Hoc si verum est, vtique hinc etiam deduci potest, historiam Esther potius sub Artaxerxe Mnemone, quam sub Longimano contigisse, & propterea post Esdræ obitum, vt diximus, à Mardochæo fuisse conscriptam, ac postea Scribarum consilio & opera inter sacra volumina repositam & connumeratam.

4 [illegible] Bellarmini argumentum dicere possumus [illegible] scripserint: [illegible] admirum de Plutarcho [illegible] Scriptores multo aliter referre solere [illegible] auctoribus [illegible] eram pertinent historiam, quam in ipsa inueniatur sacra Scriptura reperiatur, quemadmodũ sub anno mundi 1656 *numer. 25. & 26.* diximus, & pluribus exemplis planum fieri potest ex Iosepho 1. *Antiq. capit. 4. &* 8. sed præcipue *in toto fere 1. contra Apionem libro*: Et item ex Eusebio *libr. 9. De Præparatione Euangelica, capit. vltimo.* vbi plura ab antiquis Ethnicorum Scriptoribus mutuata referuntur, de Diluuio, de Turre Babel, de diuisione linguarum, de Abrahamo, de Moyse, & aliis, valde diuersa ab his, quæ de eisdem in sacra Scriptura legimus. Vnde sufficit, Plutarchum in hoc cum Auctore libri Esther conuenire, quod vterque punat, hunc Artaxerxem duas habuisse vxores, præsertim cum fieri possit, vt quæ repudiata dicitur, etiam inscio ac inuito rege, postea clam veneficio fuerit interfecta, & quod Esther, quia in Perside nata erat, non Hebræa, sed Persica, & insuper falso quoque eiusdem Artaxerxis filia, quod ab eo tantopere diligeretur, credita fuerit, à Græco præsertim scriptore.

5 *Alia obiectio.* Scio, contra hanc positionem, quod scilicet Artaxerxes Mnemon fuerit maritus Esther, alia posse obiici: nimirum, non videri verisimile, dictum Artaxerxem timuisse, ne Aman transferret regnum Persarum ad Macedones, vt legimus de Assuero *Esther capit. 16. versicul. 14.* Siquidem, vt ait Iustinus *in calce capitis 6.* regnum Macedonum, vsque ad tempora Philippi patris Alexandri Magni, fuit valde obscurum, & (vt tradit Diodorus *libr. 16.* sub anno dicti Philippi vigesimo) non nisi anno regni eiusdem Philippi vigesimo, qui concurrit cum vigesimo quarto regni Artaxerxis Ochi, vt nostris patet in tabulis, cœperunt suspectæ esse Persis Macedonum vires. Præterea, quia oporteret Mardochæum supra ducentos viginti quinque annos vixisse. Nam *Esther cap. 2. ver. 6. & cap. 11. vers. 4.* dicitur translatus de Ierusalem cum Iechonia. Totidem vero annos à transmigratione Iechoniæ, ad duodecimum Artaxerxis Mnemonis annum, in quo constat, Mardochæum fuisse superstitem, fluxisse, dinumerari potest in tabulis. Sed ad hæc respondere possumus. Ad *Responsio.* primum, cum ipso Cardinali Bellarmino loco supra *nu. 2.* adducto, Artaxerxem non timuisse, quod tunc Macedones cum regno Persarum de Imperio competere possent; sed ne Aman, genere Macedo, gentem suam tunc obscuram, translato ad se suosque Persarum Imperio, illustrare contenderet. Ad alteram obiectionem de Mardochæo dicimus cum Rabbi Paulo, Caietano, Melchiore Cano, Pererio, & eodem Cardinali Bellarmino, locis sub anno mundi 3456 *numer. 2.* adductis, textus Esther proxime citatos, qui habent Mardochæum translatum fuisse de Ierusalem cum rege Iechonia, recte ita posse interpretari, vt sit sensus, Mardochæum, non in propria, sed parentum, aut maiorum suorum persona fuisse translatum. Neque enim noua est hæc interpretandi ratio, aut in sacris Scripturis inusitata. Siquidem 2. *Esdr. capit. 7. versicul 6. & 7.* inter illos, qui dicuntur rediisse de captiuitate, quos (inquit Scri-

ptura)

ptura) transtulerat Nabuchodonosor Rex Babylonis, numerantur Iosue & Zorobabel. Et tamen constat *Matth.cap.1. ver.12.* Zorobabelem natum esse post dictam captiuitatem. Et idem credi potest de ipso Iosue, & multis aliis, quemadmodum aperte colligitur *1.Esdr.cap.3.versic.11.& 12.* vbi dicitur, quod qui non viderant templum Salomonis, exultabant videntes fundamenta templi Zorobabelis. Qui vero primum viderant, flebant, arguentes ex fundamentorũ crassitudine, posterius illud templum ad prioris altitudinem attolli non posse. Signum ergo est, quod inter Iudæos, qui reuersi fuerant de captiuitate Babylonica, plures nati erant post illam, & nunquam viderant templum Salomonis: Et nihilominus omnes dicuntur translati à rege Babylonis, nimirum aliqui in propriis, alii vero in parentum personis. Scimus etiam *Genes.capit.46.versicul.27.& Deuter.capit.10.versicul.22.* in illis septuaginta animabus, quæ dicuntur ingressæ cum Iacob in Ægyptum, computari etiam duos Iosephi filios, iam in Ægypto natos, qui non aliter in dicto ingredientium numero includi posse videntur, nisi quatenus erant in lumbis patris sui Iosephi, quando ipse de terra Chanaan venerat in Ægyptum. Cur autem locis Esther allegatis Scriptura cõmemoret, Mardochæum duxisse originem à concaptiuis Iechoniæ, puto caussam adduci posse duplicem: nempe alteram, vt per hoc cõmendaret ipsum Mardochæum, quod scilicet non esset de progenie illorum, qui cum obstinato Sedecia, Dei voces, per Ieremiam Prophetam sæpius eis inculcatas, contemnentes, deditionem regi Babylonis facere recusarant: Sed de prosapia eorum, qui cum Iechonia, eidẽ Ieremiæ monitis, Deiq; iussionibus obtemperantes, vltro se dediderant regi Babylonis. Alteram, vt planum fieret, quamobrem ipse Mardochæus, & Esther filia eius adoptiua, tantopere à rege exaltati fuerint, nimirum vt præfati Ieremiæ vaticinia ostenderentur impleta. Recole duos illos calatos Prophetæ diuinitus præmonstratos, *Ierem.c.24.* Alterum electissimatum ficuum, alterum pessimarum refertos, & eiusdẽ visionis expositionem ibidem subiunctam: & intelliges, quanta bona pollicitus sit Dominus iis, qui cum Iechonia, & quanta comminatus fuerit mala iis, qui cum Sedecia in captiuitatem ducti essent.

Exponuntur duo loci libr. Esther.

6 Ceterum haud me præterit, non deesse ex recentioribus, qui historiam Esther, sub Artaxerxe Ocho collocandam putent, & non improbabilibus id mõstrare contendant rationibus. Veruntamen mihi multo magis arridet memorata grauissimorum veterumque Doctorum opinio, tum propter ea, quæ infra sub anno mundi 3690. *num. 2.* dicenda sunt, tum vero maxime, quod hæc sententia celebrior sit, & meo iudicio probabilior, ac etiam magis consentanea videatur his, quæ de prophetia septuaginta hebdomadarum Danielis, tradunt Pererius *libr.10.in Danielem*, & alij, qui inuestigantes caussam, cur septem priores hebdomades, separatim à reliquis memorentur, aiũt, id etiam esse factum, ad subsequens mysterium quodammodo præmonstrandum, nempe quod speciatim circa initia, & finem septem primarum hebdomadarum, Iudæi postea à Deo, singularibus quibusdam fauoribus domi forisque afficiendi erant. Constat enim, quod circa ipsarum initia Ierusalem ipsorum Metropolis ædificata est, & templum ampliatũ atque munitum, vt sub anno mundi 3610. *num.1.2.9.& 15.* diximus. Circa vero finem earum, res eorundẽ Iudæorum in Perside admodum prospere, & supra quam sperare poterant, sub Artaxerxe marito Esther feliciter cesserunt. Annus quippe regni Artaxerxis Mnemonis septimus, in quo Esther ad regnum euecta est, incidit in annum hebdomadarum Danielis quadragesimum septimum, vt patet in tabulis, & ad septimam pertinet hebdomadam. Itaque vt ad rem redeamus, hac opinione supposita, quod scilicet, quę in lib. Esther describuntur, sub Artaxerxe Mnemone gesta fuerint, dicamus, quod

Historiam Esther non sub Artaxerxe Ocho contigisse.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3651.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 205.

Anno regni secundo Artaxerxis Mnemonis, qui 1
Esther. cap.1.vers.1. etiam Assuerus nuncupatur, Mardochæus Iudæus, de tribu Beniamin, qui habitabat in Susis vrbe Persarum regia, & erat vir magnus, ac inter primos aulæ regiæ vidit prima die mensis Nisan, somnium illud duorum draconum inter se confligentium, & parui cuiusdam fontis, qui creuit in fluuium maximum, *Esther cap.11.versic.2.vsque ad finem capitu.* Quo somnio portendebatur maxima illa disceptatio, quæ postmodum orta est inter ipsum Mardochæum & Aman: Et item mirabilis illa puellę Esther exaltatio, de statu priuato & humili, ad regni thronum & gloriam, quemadmodum diserte declaratur *Esther c.10.v.4.vsque ad 12.*

Somnium Mardochæi, prophetica.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3652.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 206.

Anno regni sui tertio idem Artaxerxes siue Assuerus Rex Persarum, fecit grande illud celeberrimumque conuiuium, quod late describitur *Esther cap.1.per totum.* In quo quidem conuiuio Regina Vasti, quod à marito accersita parere recusasset, repudiata fuit: Et hac occasione vulgatum est edictum regium in omni Persarum Imperio, quo viri, vxorum suarum Domini declarabantur. Et non multo post de mandato Regis quæsitæ sunt aliquot Virgines, cunctis speciosiores, de omni regno suo, & adductæ Susis in domo fœminarum Regis, sub cura Egæi Eunuchi, qui eis omnia ad victum necessaria, & quæcunq; ad ornatum vellent, cumulate prouideret, vt postea, quæ magis placeret Regi, ipsa eius vxor esset, & Regina loco Vasti. Porro inter prædictas Virgines ducta quoque fuit Edissa, quæ alio nomine dicebatur Esther, filia fratris prædicti Mardochæi, quam vtroque parente orbatam, ipse adoptauerat in filiam: Et hæc (quemadmodum ei præceperat Mardochæus) noluit indicare genus suum. *Esther c.2.v.1.vsque ad 12.*

Assuerus facit grande conuiuium, in quo Vasti regina repudiatur.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3656.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 210.

Anno prædicti Assueri septimo creditur Eliacim 1
genuisse Azor, *Matthæi cap.1.versicul.13.* iuxta ea, quæ de hac Saluatoris genealogia, in Euangelio descripta, nos sub anno mundi 3461. *numer.1.* disseruimus:

Eliacim genuit Azor.

mus: Vbi etiam diximus, quod tunc poterat Eliacim fuisse annorum quinquaginta vno, vt & apparet in tabulis.

2 *Esther fit uxor Assueri, & regina.*

Eodem anno einsdem Assueri, seu Artaxerxis septimo, mense anni Hebræorum sacri decimo, vel (vt aiunt 70. Interpretes & Iosephus 11. *antiq. c. 6. non multo post initium*) duodecimo, ducta est Esther ad cubiculum regis, qui eius incredibili pulchritudine, & gratia captus, dilexit eam super omnes alias, ac legitimam duxit in coniugem, ponensq; diadema regni in capite eius, fecit eam, pro Vasti repudiata, regnare. Insuper voluit nuptias eius magnificentissime celebrari cunctis Principibus ad regale conuiuium inuitatis, simulque gratiosis, de more, decretis per vniuersas prouincias, in communi lætitia promulgatis, ac muneribus regali munificentia elargitis, *Esther cap. 2. ver. 16. vsque ad 19.*

3 *Mardochæus detegit insidias Eunuchorũ qui volebant regem occidere.*

Per idem tempus, antequam Esther Regina se esse Iudæam prodidisset, Mardochæus, qui tum ad Palatii ianuam morari consueuerat, detexit insidias duorum Eunuchorum, qui in primo palatii limine præsidebant, & nescio qua de caussa aduersus Regem indignati, volebant illum interficere. Detulit ergo eos Reginæ, & illa Regi ex nomine Mardochæi. Rex autem debitis inquisitionibus, interrogationibusque præmissis, cum rem ita esse, vt delata fuerat, cognouisset, iussit vtrumque appendi in patibulo, & delationem à Mardochæo fideliter factam, in Annalibus adnotari, vt pro opportunitate debitam ei gratiam referre posset. *Esther capit. 2. versicul. 21. vsque ad finem capitis.*

4 *Assuerus exaltat Aman, qui statuit perdere Iudæos.*

Posthæc Assuerus Rex exaltauit vnum de seruis suis nomine Aman, super omnes Principes regni sui, præcepitque, vt omnes curiales flecterent ei genua, & adorarent eum. Quod cum Mardochæus Iudæus facere renuisset, non tumore inflatus superbiæ (quẽadmodum ipsemet coram Domino protestatur *Esther cap. 13. versicul. 12. vsque ad 15.*) sed ne honorem illum, qui Deo principaliter tribui consueuit, homini dare videretur: Indignatus Aman de hac re nimis, & præ nimia mentis extollentia, paruipendens de vno Mardochæo vindictam sumere, cogitauit statuitque in corde suo, vniuersam Iudæorum nationem in regno Assueri commorantem, perdere. *Esther cap. 3. v. 1. vsque ad 7.* Quamobrem

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3661.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 215.

1 *Aman agit cũ rege de perdendis Iudæis.*

ANno prædicti Artaxerxis siue Assueri duodecimo, vt expresse notatur *Esther cap. 3. ver. 7.* mense anni sacri primo; Volens Aman, ad solatium sortes amicorum suorum, sortiri, quonam tempore deberet conceptum Iudæis intentum inferre, iussit coram se afferri vrnam schedulas continentem, singulis anni mensium nominibus, & singulis pariter mensiũ diebus notatas, & vna ex illis educta ac lecta, sorte exiit, quæ his aut eiusmodi verbis signata erat: Die decima tertia mensis duodecimi, qui apud Hebræos dicebatur Adar. Exinde ergo non distulit Aman, quæ cogitauerat, quantocius opere implere, & pro temporis opportunitate hęc aut similia Regi suggerere: nimirũ reperiri in regno eius populum Iudaicum numero iam valde auctum, religione, ritibus, ac legibus à ceteris omnibus segregatum, & iura Regis contemnẽtem: nõ expedire bono publico, nec regni status securitati, illum amplius tolerare, ne adhuc magis insolesceret, & aut regno perniciem adferret, aut aliter regibus negotium facesceret. Ad hæc, vt Regis animum facilius flecteret, pollicebatur, si Iudæi interire iuberentur, se decem millia argenti talenta régio fisco appensurum. Et hæc sunt (vt bene notat Rupertus *libr. 10. de Victoria verbi Dei, capit. vltim.*) quæ olim indicauerat prophetia Danielis *cap. 7. versicul. 5.* illis verbis: *Et dicebant vrso, surge, comede carnes plurimas, &c.* Constat enim, ibidem Vrsi typo significari Regem Persarum. Cum itaq; Aman obtinuisset à rege facultatem perdendi Iudæos, confestim literas regis annulo obsignatas (quarum exemplar legitur *Esther capit. 13.*) die eiusdem mensis primi decimo tertio, ad vniuersas regni Prouincias transmitti curauit, vt in singulis vrbibus & oppidis, omnes ad parandum die decimo tertio mensis duodecimi prædictum facinus inuenirentur parati. Quod vt primum Iudæis innotuit, nihil aliud in domibus eorum, per cuncta oppida & loca, ad quæ crudele Regis edictum deuenerat, nisi fletus & planctus, & eiulatus audiebantur. Quin & ipse Marduchæus, viso eodem edicto, quod (Rege & Aman conuiuia celebrantibus, & è conuerso cunctis Iudæis, qui in vrbe erant, flentibus) pendebat in Susis, tam repentino ac inopinato perculsus infortunio, scissis vestibus, & sacco indutus, ac cinere conspersus caput, ante palatii fores, præ nimia animi amaritudine, vsque adeo clamare cœpit, vt tanta eius afflictio Reginam latere non potuerit. Quæ cum tãtæ nouitatis caussas ad amussim intellexisset, ac simul etiam nullum aliud tam graui malo superesse remedium, nisi ipsamet non sine maximo propriæ vitæ periculo, nimirum contra legem proxime latam, non vocata intraret ad Regem. Cumque tandem pro salute populi sui id facere decreuisset, vt recte ad tantum opus se præpararet, iussit Mardochæum, cum omni populo Iudaico, qui tum morabatur in Susis, triduo ieiunare, & orare, quod & ipsa quoque cum ancillis suis accurate fecit. *Esther cap. 4. per totum.* Oratio autem eius habetur *cap. 14.* & illa, quam habuit Mardochæus cum populo, descripta est *cap. 13. vers. 8. vsque ad finem capitis.*

Mardochæus, & Esther cum populo suo plãgunt imminentem Iudæorum interitum.

Exacto autem die tertio, Esther regio induta cultu, ingressa est atrium interius, quod erat contra basilicam Regis, & primo quidem (quemadmodum late traditur *capit. 15. versicul. 4. & deinceps*) exterrita est, & pene exanimata, mox à Rege erecta & confirmata, humiliter postulauit, vt Rex simul cum Aman ad paratum sibi conuiuium venire non recusaret: quod statim impetrauit. Post epulas ergo ab exhilarato Rege de sua petitione interrogata, rursus vtrumq; ad sequentis diei conuiuium inuitat, pollicita tunc aperire Regi, quid ab eo auderet optare. Interea denuo indignatus Aman aduersus Mardochęum, quod sibi de palatio egredienti, non modo non assurrexisset, sed nec de loco motus esset, decreuit, de vxoris amicorumque consilio, postera die postulare à rege, vt Mardochæum in excelsa cruce, quam protinus parari curauerat, suspendi iuberet. Sed contra accidit. Nam cum forte Rex noctem illam duxisset insomnem, iussissetque sibi afferri Annales, ac coram se legi, audiens se opera Mardochæi à nece, quam sibi inferre duo eius Eunuchi parauerant, pręseruatum, nec quicquam hactenus ei pro tanto beneficio fuisse rependsum. Confestim accito Aman, pręcepit ei, vt Mardochæum diademate insignitum, vestibusq; indutũ regis, & equo, de sella regis impositum, pedes ipse per plateam ciuitatis deduceret, ac tali à rege dignatum honore proclamaret. Quæ vt primum infelix Aman, licet alto cordis dolore pressus, pstare coactus est, cõfestim in domũ se recipiens, magna animi cõfusione

2 *Esther impetrat à rege Aman occidi, & populum suum ab interitu liberari.*

ac per-

ac perturbatione exagitatus, dum exhalandi animi gratia, vxori, & amicis, quod ei præter spem euenerat, narrare aggreditur: Ecce ad Reginæ conuiuium vocatus, ire compellitur. Quo in conuiuio, Esther Regina à Rege interpellata, vt petitionem suam proferret, suppliciter rogare cœpit Regem, pro sua populique sui vita; vidensque eum super tali postulatione obstupescentem, breuiter exposuit Regi insidias, & omnia, quæ contra se suosque pessimus ille Aman composuerat. Quibus auditis, Rex supra quam credi post iratus, ipsum Aman in patibulo, quod ipse paulo ante Mardochæo parauerat, suspendi iussit, & domum eius Reginæ dono dari, & annulum Regis de manu Aman sublatum, Mardochæo consignari, quem Regina tum fassa est esse patruum suum, eundemque, consentiente Rege, primarium domus suæ administratorem constituit. Sed & cunctis quoque Iudæis Regina non modo salutem ac liberationem ab interitu impetrauit à Rege, nimirum, vt priores literæ, quas Aman transmiserat, nouis literis annulo Regis pariter obsignatis, irritæ fierent: Verum etiam, vt è conuerso ipsis Iudæis concederetur, de hostibus suis vindictam sumere. Igitur die vigesimo tertio mensis tertii, qui dicebatur Siban, posteriores literæ, tenoris, *in postremo cap. libri Esther*, expressi, per celeres veredarios transmissæ sunt ad vniuersas regni Artaxerxis Prouincias, & illamet dies decima tertia mensis duodecimi, quam impius Aman neci omnium Iudæorum destinauerat, nunc ipsis Iudæis ad vlciscendum se de inimicis suis constituta fuit, non sine ingenti ipsorum vbique lætitia: Qui, vt aduenit statuta dies, passim in cunctis regni Assueri regionibus, hostes suos impune trucidarunt, & diem sequentem in epulis, & gaudio læti duxerunt, præterquam in Susis, vbi quia hostium cædes, ad Reginæ instantiam, etiam die decima quarta perseuerauit, in qua & decem filii Aman, patibulis affixi fuerunt, epulæ in diem decimamquintam protractæ sunt. Quæ omnia fusius describuntur *Esther cap. 5. & deinceps vsque ad capitis noni vers. 17.*

3 His peractis, recordatus est Mardochæus somnii duorum draconum, quod viderat anno regni eiusdem Assueri secundo, & ex rebus quæ acciderant inter ipsum, & Aman, intellexit interpretationem eius. Mox recolens in his omnibus immensa Dei beneficia, non solum erga se, & Reginam eius filiam adoptiuam; verum & erga vniuersum populum Iudaicum, ad perpetuam eorum memoriam recolendam, ipse pariter & Regina constituerunt dies illos, nimirum decimam quartam, & decimam quintam mensis Adar, pro festis in toto Iudaismo esse suscipiendos, & quotannis in lætitia, & misericordiis pauperum solemniter celebrandos, quod in ipsis, luctus atque tristitia, cunctis Iudæis, diuino fauore, in hilaritatem gaudiumque conuersa essent. Et propterea semel atque iterum de hac re scripserunt omnibus Iudæis, in cunctis regni Assueri prouinciis commorantibus, qui prompto atque alacri animo susceperunt in solemnem ritum perpetuo obseruandum, quæcunque Esther Regina, Mardochæusque mandauerant. Sane hos dies festos, vbique postea apud Iudæos celebrari consueuisse, vsque ad tempora Iosephi, qui claruit Vespasiano, & Tito imperantibus, testatur ipsemet *11. Antiq. capit. 6. ad calcem*. Quin etiam, vsque hodie in vsu esse, colligi potest ex ipsorum Hebræorum Kalendario, in quo nunc quoque notati inueniuntur. Quanquam suspicari quis possit, vel ipsum Iosephum, vel eius Interpretem, allucinatum eo, quod ibidem subdit: eadem festa vocari Phruræa, quasi conseruatoria: Quia

Dies Phurim quotannis celebrandi instituuntur.

vt disertis verbis explicat Scriptura sacra *Esther cap. 9. vers. 26.* re vera nuncupata sunt Phurim, id est Sortiũ, eo quod Phur, id est sors, in vrnam missa fuerit. Nisi forte posterioribus temporibus, hæc festa ex vocis similitudine, etiam Phruræa, hoc est conseruatoria, dici cœperint, quod olim in ipsis totum fere Iudaicum genus fuerit conseruatum, & ab interitu liberatum. Ceterum, de prædicti Artaxerxis siue Assueri potentia, & fortitudine, & de magna ad eius Imperium accessione per ipsum facta: Item de præfati Mardochæi exaltatione, nimirum quod secundus esset à Rege, & quod admodum fauorabilis fuerit populo suo, breuiter tangitur *Esther cap. 10. ver. 1. vsque ad 4.* vbi insuper hæc eadem in libris Medorum atque Persarum descripta fuisse memoratur. Et hæc sunt, quæ latius in toto libro Esther descripta inueniuntur, gestaque sunt ab anno dicti Artaxerxis Assueri secundo, vsque ad duodecimum fere expletum.

De Assueri potentia, & Mardochæi exaltatione.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3683.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 237.

ANNO regni eiusdem Artaxerxis Mnemonis trigesimo quarto oportet incidisse annum Iubilei vigesimi secundi: Siquidem iste est annus millesimus centesimus ab ingressu filiorum Israel in terram Chanaan, vt apparet in tabulis. 1

Iubilæus 22.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3689.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 243.

ANNO regni sui quadragesimo circiter expleto, credimus Artaxerxem Mnemonem ex humanis excessisse, secum Eusebium *in Chronicis*, & Bedam *de sex ætatibus mundi*, & alios graues probatosque Auctores, idem asserentes. Quanquam nos non lateat, variam fuisse de annis regni eius scriptorum sententiam. Plutarchus namque in vita ipsius, tribuit ei annos regni sexaginta duos. Sed ei in hoc fere ab omnibus, vel contradicitur, vel exponitur, computasse in dicto numero etiam plures annos, quos (inquiunt) cum patre regnauerat. Alii absolute dicunt, ipsum regnasse annis quinquaginta quinque: Alii quadraginta nouem: Alii quadraginta tres, & attigisse quadragesimum quartum. Sed quod prius diximus, verius esse putamus. 1

Artaxerxes Mnemon moritur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3690.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 244.

ANNO postero regnauit in Perside alius Artaxerxes, qui fuit Persarum rex duodecimus, cognomine Ochus, quod magnum interpretari perhibent, tenuitq; regnum annis viginti sex, vt asserunt Eusebius, & Beda, *locis paulo ante citatis*, & Adonis Chronicon, quos hic quoque sequimus: tametsi non desint, qui eundem viginti tres tantum (vt Sulpitius *libro historiæ sacræ 2.*) aut ad summum viginti quatuor annos in regno exegisse crediderint. Hic sæuissimus regũ appellatur apud Q. Curtiũ *lib. 10. post medium*, vbi obiter refertur, dictum Ochũ octoginta fratres Sysigãbis, q̃ fuit Darii postremi mater, vno 1

Regnat in Perside Artaxerxes Ochus.

die trucidasse, adiecisseque stragi tot filiorum patrem. Idem videtur de hoc rege sensisse Sulpitius, *vbi supra*, de ipso ita scribens: *Idem Ochus (vt in secularibus quibusdam scriptis legi) natura immitis, cupidusque bellorum traditur. Nam & arma finitimis intulit, & Ægyptum, quæ ante multos annos desciuerat, bello recuperauit. Quo tempore etiam sacra eorum, & Apim in Deum receptum, irrisisse traditur. Quod postea Bagoas spado eius, natione Ægyptius, indignatus contumeliam gentis, morte regis vltus est.*

Quod sub eo non acciderit historia Esther.

2 Eundem Ochum Sulpitius, *ibidem*, putauit esse illum Nabuchodonosor, sub quo accidit historia Iudith; eo ductus argumento, quod ille Vagao, qui Iudith *capit.12. vers.10. & cap.13. ver.1. & cap.14. v.13.* memoratur, quemque ipse vocat Bagua, fuerit idem cum illo Artaxerxis Ochi seruo, cuius mentionem faciunt Diodorus *lib.17.* & Iosephus 11. *Antiq. capit.7.* sub nomine Bagoses. Sed fallitur Sulpitius. Siquidem Vagao, cuius meminit liber Iudith, non erat immediate seruus regis Nabuchodonosor; sed eunuchus Holophernis dicti regis militiæ principis, seruiebatque dicto Holopherni, tanquam eius cubicularius, vt ibidem patet. At vero ille, de quo agūt Diodorus, & Iosephus, erat Dux copiarum, & Imperator exercitus dicti Artaxerxis, vt exprimit Iosephus, *vbi supra*, tantæque auctoritatis in Perside, vt (eodem Diodoro teste) quos vellet Persis reges constitueret, vel auferret. Quare non minus isti, Vagao scilicet & Bagoses, erant inter se diuersi, quam eorum Domini regesve, quorum alter, nimirum Nabuchodonosor regnabat in Niniue, alter vero, nempe Ochus, in Perside. Sed & tempora quoque ipsorum, necesse est fuisse ab inuicem valde distantia. Nam oportet ipsum Nabuchodonosor regnasse non multo postquam Iudæi de Babylonica captiuitate redierant, vt colligitur Iudith *capit.5. vers.23.* Ochi autem tempora, proxime ad ducentesimum, à soluta captiuitate, annum accessisse, dignosci potest in tabulis.

Templi Ierosolymitani pollutio sub Ocho facta.

3 Regnante præfato Artaxerxe Ocho, credimus acta esse in Iudæa, quæ scribit Iosephus 11. *Antiq. caput.7.* Videlicet de pollutione templi facta à dicto Bagoses, & de tributo tunc Iudæis imposito, aliisque pœnis per septennium ab eisdem exactis, ob impiam necem à Ioanne (qui *2. Esdr. cap.12. versicul.11.* appellatur Ionathan) tunc summo Sacerdote, fratri suo Iesu illatam. Vnde inferri potest, non satis firmā esse opinionem eorum, qui historiam Esther, sub hoc Artaxerxe Ocho collocare non dubitarunt: Quandoquidem si Bagoses fuisset adeo potens apud regem maritum Esther; quomodo posset verum esse, quod expresse traditur *Esth capit.11. vers.3.* nempe Mardochæum fuisse secundum à rege? Sed, si erat secundus à rege; quomodo permittere potuit à seruo eiusdem regis se inferiore, tantam, tamque diuturnam inferri populo suo calamitatem? præsertim cum ex loco Esther proxime citato constet, Mardochæum quæsisse bona populo suo, hoc est, fuisse perpetuum eius protectorem. Sed & si minus aliquid hac in re valuisset apud regem ipse Mardochæus; quis dubitet reginam Esther facilius potuisse populum suum ab illa vexatione liberare? Et hæc dicta sint ad comprobationem eorum, quæ sub anno mundi 3650. *numer.6.* tradidimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3694.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 248.

ANNO Olympiadis centesimæ quintæ primo, 1 qui concurrebat (vt patet in tabulis) cum anno regni Artaxerxis Ochi quinto, regnare cœpit in Græcia Philippus pater Alexandri Magni, qui postea Persarum Monarchiam transtulit ad Græcos. Sane gesta horum duorum regum, per singulos ipsorum annos digesta, sigillatim tradit Diodorus Siculus, duobus integris libris, nimirum Bibliothecæ historiæ *lib.16. & 17.* Vbi continuatam rerum præcipuarum, quæ ab hoc tempore, vsque ad annum Olympiadis centesimæ decimæ quartæ primum, inter Græcos, & Persas acciderunt, historiam, quisque pro libito legere poterit.

Regnat Philippus in Græcia siue in Macedonia.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3707.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 261.

ANNO regni Artaxerxis Ochi circiter decimo 1 octauo, oportet quod Azor genuerit Sadoc, quemadmodum apud S. Matthæum *capit.1. vers.14.* legimus: Suppositis tamen his, quæ nos sub anno mundi 3461. *nu.1.* de eiusmodi generationum temporibus, probabiliter teneri posse ostendimus. Poterat autem esse tunc Azor annorum circiter vno, & quinquaginta, vt ibidem & in tabulis traditur.

Azor genuit Sadoc.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3715.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 269.

ANNO regni sui vigesimo sexto circiter expleto, 1 Artaxerxes Ochus cessit è vita. Totidem enim annos ipsum regnasse, iam sub anno mundi 3690. *num.1.* probatum est. Hunc Bagoas eius spado, potione medicata interfecit, & filium eius iuniorem, nomine Arsen, fratribus occisis, regem pro patre constituit, vt scribunt Diodorus *in lib. De gestis Alexandri, sub anno regni eius primo*, & Sulpitius *sacra historia lib.2.*

Artaxerxes Ochus moritur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3716.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 270.

ANNO igitur insequenti, regnauit in Perside Ar- 1 sas, qui fuit decimus tertius idemque penultimus illius Imperii Rex. De cuius regni annis, quanquam varia fuerit Scriptorum sententia, aliis asserentibus, ipsum vno duntaxat anno regnasse, aliis tribus; aliis quatuor: nos tamen mediam viam secuti, probabilius credimus, ipsum tres tantum annos, illosque incompletos, in regno exegisse.

Regnat in Perside Arsas.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3718.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 272.

Moritur Arsus rex Persarum.

1 ANNO regni sui tertio, Arsus Persarum Rex decimus tertius interemptus est. Nam vt prodit Diodorus loco citato, prælatus Bagoas eundem quoque Arsen, qui iam annum tertium regnabat, cum omni prole sua extinxit, & Dareum filium Arsani, qui fuerat Ochi frater, Regem fieri curauit. Itaque

[illegible] Darius.

2 Eodem anno, adhuc Philippo in Macedonia (vt [illegible] ibidem Diodorus) regnante, regnauit in [illegible] Dareus siue Darius, qui fuit de- ex fratre nepos, vt iam dictum est. Qu[illegible] & Ochi aliqui de stirpe regia nequaquam extitisse contendant, sed quod amicus esset prædicti Bagoæ, [illegible] vir in rebus bellicis egregiæ fortitudinis, ad regiam dignitatem ascendisse. Porro hunc Darium, quem aliqui Codmanum, aliqui Melam vocant, & de annis regni eius inter se discrepant, Nos cum Diodoro, Iustino, Eusebio, B. Hieronymo, Beda, & aliis nonnullis, annos sex regnasse credimus. Accidit autem hoc Dareo regnante, vt memoratus Bagoas, qui ipsum in Regem eligi curauerat, eundem veneno tollere voluerit. Sed Dareus præcognita fraude, oblatum sibi poculum iussit illico ab eodem Bagoa ebibi; quo hausto interiit, vt idem tradit Diodorus, *vbi supra*. Ceterum quatuordecim Persarum Reges, à nobis hactenus enumeratos, eodem ordine, atque iisdem prorsus nominibus, breuiter recensent B. Hieronymus *super capite Danielis* 7. & Eusebius *in Chronicis*. Vnde liquido apparet, fictitiam prorsus esse ac falsam Metasthenis Anniani historiam, quæ octo tantum extitisse tradit Persarum reges.

Moritur Philippus Macedoniæ rex.

3 Eodem item anno, videlicet non multo postquam in Perside cœperat regnare Dareus; Philippus Macedoniæ Rex, inchoato iam regni sui anno vigesimo quinto, & Olympiadis centesimæ vndecimæ primo, apud Ægeas oppidum periit, à Pausania Ceraste filio, ex Orestarum gente, interceptus, vt scribunt Iosephus 11. *Antiq. cap.* 8. & Diodorus *in calce lib* 16. & Iustinus *sub finem lib*. 9. Huic successit in regno filius eius Alexander, qui postea dictus est Magnus.

Regnat Alexander magnus.

Nam vt erat animo excelso, Macedoniæ regno non contentus, ita confestim cum aliis Græciæ vrbibus prouinciisque agere cœpit, vt omnium tandem Græcorum Dux atque Imperator aduersus Persas declaratus fuerit. Sed toto fere primo regni sui anno, exortos quosdam in Græcia Thraciaque contra se tumultus, sedare armisque compescere compulsus est. Cumque etiam Pæoniam, & Illyricum, locaque iis finitima, deuictis aliquot Gentibus, quæ rebellauerant, sibi obsequentia reddidisset; bellum contra Thebanos à se deficientes suscepit, feliciterque confecit, capta ac funditus euersa Thebe, sicq; ceteris timorem incussit, ac præcipue Atheniensibus, quos denique, rogatus, in gratiam recepit. Postremo in Macedoniam reuersus, cogitare cœpit, & consulere de bello Persis inferendo, vt ex Diodoro non procul ab initio libri 17. qui totus est de gestis Alexandri, & Iustino *lib*. 9. & Orosio *libr*. 3 *capit*. 16. & supplemento *lib*. 2. Q. Curtij colligi potest.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3719.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 273.

ANNO regni sui secundo, Alexander cum exercitu Hellespontum veniens, traiecit in Asiam, & ad Granicum fluuium Memnone Darei Duce, qui contra se venerat, superato, in Lydiam contendit, ibique Sardes, arcesque eius cum thesauris ibidem repositis, Præfecto deditionem faciente, recepit; mox Miletum, Halicarnassumque expugnauit. Hæc de Alexandro fusius prosequitur Diodorus *libro paulo ante citato*. Quanquam autem Alexandri Magni res gestas, præter Diodorum *libro citato*, alii quoque Scriptores posteritati mandarunt; videlicet Arrianus Philosophus, qui Adriani Imperatoris temporibus floruit, & Q. Curtius decem libris integris, & ex Trogo Pompeio Iustinus *lib*. 11 *&* 12. & Orosius *lib*. 3. *capit*. 16. *vsque ad* 20. & alii, & ante hos omnes Ptolomæus Lagi, & Aristobulus, quemadmodum Nos sub anno mundi 3730. *num*. 2. probabimus. Nos tamen, quæ de eodem Alexandro deinceps, Chronologiæ duntaxat continuandæ gratia, breuiter ac celeriter percurremus, ex præfato potius Diodoro (quia eas per annos singulos ordinate recenset,) desumenda censuimus. 1

Alexander traiecit in Asiam vbi vicit Darei Ducem.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3720.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 274

ANNO tertio Alexander, Issum insignem Ciliciæ vrbem terrore iniecto recepit, ibique Dareum ad se cum validissimo exercitu accedentem memorabili admodum prælio deuicit, eundemque, cæso ad Issum exercitu, totaque familia eius capta, in Babylonem fugauit. Et licet victor admirabilem erga ipsius Darei matrem, vxorem, & duas filias nubiles, filiumque annorum senum captiuos, exhibuerit humanitatem: non tamen adduci potuit, vt pacis conditiones, tametsi honestissimas, sibi à Dareo exhibitas reciperet. 1

Dareum prælio victum fugat in Babyloniam.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3721.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 275.

ANNO regni sui quarto, qui, teste Diodoro, erat Olympiadis centesimæ duodecimæ primus, Alexander in Ægyptum contendens, ad Syriam Phœniciamque peruenit, vbi obuios habuit multos Reges, quorum, pro meritis, alios in societatem suscepit, alios mutauit, alios perdidit. Damascum cepit, & Sidone occupata, Tyrum Gazamque expugnauit. Ceteras vrbes facile recepit, locorum cultoribus vltro se ei dedentibus. Mox Iudæis iratus, quod ei Tyrum obsidenti, auxilium ferre recusassent, cum exercitu Ierosolymam properans, à Iaddo summo Iudæorum Pontifice, qui cum Sacerdotibus sacro pariter habitu indutis eidem, diuino consilio, obuiam venerat, præuentus; in primo eius aspectu mirabiliter placatus est, Deumque Iudæorum, cuius sanctissimum nomen aurea insculptum lamina, Pontifex in fronte gerebat, pie humiliterque adorauit, & Pontifici quoq; debitum honorem 1

Syriam Phœniciam, & Iudæam occupauit.

habuit.

habuit. Postea à Iudæis honorificentissime exceptus, atque in vrbem deductus, eidem Deo, cuius ope, de Persis victoriam reportare sperabat, hostias obtulit, & visa Danielis Prophetia, quæ refertur *Daniel. capitul. 8. versicul. 5. vsque ad 9.* & ibidem *versicul. 20. & 21.* declaratur, de Rege Græco, qui Persas erat subacturus; in sua spe admodum confirmatus, eisdem Iudæis multa benigne concessit. Quæ late prosequitur Iosephus *11. Antiq. cap. 8.* quamuis annum quo hæc acta sint, nequaquam signet. Et quidem non ignoramus, Eusebium, *in Chronicis*, hæc eadem sub anno Alexandri sexto posuisse: Veruntamen hac in parte libentius sequimur ponentes hæc sub anno quarto accidisse. Nam si post hæc, idem Alexander Ægyptum cepit, vt ibidem indicat Eusebius, & expresse tradunt Diodorus, *vbi supra*, & Iosephus *in calce libri citati*; & deinde etiam eodem anno regni sui sexto, vt mox dicemus, deuicto iterum Dareo, maiorem Imperii Persarum partem occupauit; Profecto non videtur tam multa, vno eodemque anno agere potuisse, præsertim cum Tyrum, non nisi post septem mensium, & Gazam itidem duorum mensium obsidionem, ceperit; quemadmodum ibidem testatur Iosephus. Itaque magis verisimile est, Alexandrum quarto quidem anno, Damascum [illegible] Gazam expugnasse, ceteras vero Syriæ ac Phœniciæ vrbes, totamque Iudæam in deditionem accepisse, ac deinde quinto, & sexto anno cetera peregisse, quæ consequenter nos (paucis duntaxat ex Iosepho interpositis) ex ipso Diodoro summatim excepta subiungemus.

2 *Sanabaletes deficit à Persis ad Græcos.* Eodem anno, eo scilicet tempore, quo Alexander Tyri expugnationem aggredi parabat, quidam Satrapa genere Cutheus, nomine Sanabaletes, (is forte, quem à Iudæa fugauerat Neemias, vt dicitur *2. Esdræ capitulo vltimo, versicul. 28.*) vel potius eiusdem filius, aut nepos, cui Darius Persarum Rex, Samariam gubernandam tradiderat; nacta temporis opportunitate, à Domino suo defecit, & assumptis de prouincia sua octo millibus virorum, ad Alexandrum se contulit, eidemque se ipsum, totamque Samariam tradidit, ac non multo post, obtenta ab eo licentia, ædificauit in monte Garizim, qui imminet Samariæ, templum Ierosolymitano simile, in quo Manassem generum suum, Pontificem constituit; *Ædificat templum in monte Garizim.* ratus se amplissimum hunc honorem, filiæ suæ posteris relicturum, vt scribit Iosephus *11. Antiq. cap. 8.* Caussam huius facti refert idem Auctor, *ibidem, & cap. præcedenti*, inquiens: Quod cum Sanabaletes dedisset Nicaso filiam suam vxorem ipsi Manasse, qui erat frater Iaddi summi Pontificis Ierosolymitani, vellentque propterea Iudæi arcere ab altari ipsum Manassem, nisi dimitteret vxorem alienigenam quam contra legem duxerat: ipseque socerum adiisset, dicens, diligere se quidem Nicaso vxorem suam; veruntamen nolle ob ipsam sacerdotio priuari: Respondit Sanabaletes, non sacerdotium tantum, si filiam suam vxorem retinere; sed & Pontificatum ei paraturum, & eundem totius prouinciæ suæ Principem facturum. Itaque hisce pollicitationibus fretus Manasses, cum apud socerum permansisset, ille postmodum eidem promissa adimpleuit, modo paulo ante exposito. Confugientibus deinde ad Manassem aliis Sacerdotibus Iudæis, qui & ipsi vxores duxerant alienigenas, eisdem quoque Sanabaletes præbebat pecuniam, & agros quos colerent, & domicilia, ac modis omnibus ambitionem sui generis adiuuabat. Habitabant autem isti gentis Iudaicæ desertores, in Sichima, quæ tunc erat Samaritanorum caput, ad montem Garizim sita, vt testatur Iosephus, *non procul à fine citati capitis.* Porro iste mons Garizim, ille est, quem suppresso nomine indicauit mulier illa Samaritana *Ioan. cap. 4. vers. 20 & 21.* dicens: *Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Ierosolymis est locus, vbi adorare oportet.* Cui Christus respondens, subiungit: *Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque Ierosolymis, adorabitis patrem.* Ex quibus verbis manifeste apparet, post ædificatum templum in Garizim, ortam esse deinceps perpetuam de vero ac legitimo adorationis loco contentionem, inter Iudæos ac Samaritanos; illis asserentibus, esse templum Ierosolymitanum; istis vero contra affirmantibus, esse templum in Garizim postea excitatum. Quam contentionem perdurasse etiam vsque ad tempora Ptolemæi Lagi regis Ægypti, scribit Iosephus [illegible] *cap. 1.* [illegible] pto Iudæis [illegible] tulit, vt idem tradit Iosephus *13. Antiq. capitul. 6.* Quin etiam Christi temporibus extitisse, patet ex loco S. Ioannis proxime citato.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3722.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 276.

1 *Alexander Ægypto potitus Alexandriam condidit.* ANNO regni sui quinto, Alexander Ægyptum cum omnibus copiis intrauit, vrbesque omnes sine labore recepit, Ægyptiis ipsum læto animo suscipientibus, quod Persarum Imperium execrarentur, quoniam nonnulla ex Idolis suis Persæ subuerterant, & speciatim Artaxerxes Ochus, qui eosdem Ægyptios denuo subiugauerat, eorum sacra, & præcipuum inter ipsorum Deos Apim contemptui habuerat, vt sub anno mundi *3690. num. 1.* tactum est. Item Alexander vrbem in Ægypto celeberrimam condidit, atque ex proprio nomine Alexandriam appellari voluit. Hanc dictæ vrbis ædificationem, quam Diodorus *lib. 17.* sub anno regni Alexandri quinto ponit, Eusebius *in Chronicis* refert in annum Alexandri septimum, quem facit Olympiadis centesimæ duodecimæ tertium. Solinus vero *cap. 34* ait, Alexandriam fuisse ædificatam Olympiade duodecima supra centesimam, L. Papirio, & C. Pætelio Coss. Qui tamen consulatus apud Onuphrium in fastis, non in duodecima, sed in decimatertia supra centesimam Olympiade competere videtur. Verum quicquid sit de consulatu, omnes conueniunt in Olympiade, & quod spectat ad Alexandri annum, nobis Diodori opinio videtur probabilior, quia Alexander anno regni sui septimo, non in Ægypto, sed in orientalibus Asiæ regionibus morabatur, vt ex infra dicendis apparebit: Nisi forte Diodorus, de inchoata vrbis fabrica, alii vero de eadem iam pene expleta intelligi debeant. Compositis autem Ægypti rebus, Alexander in Syriam reuersus est, vbi alias iterum pacis conditiones, prioribus multo ampliores, sibi à Dareo oblatas acceptare recusauit, sed contra eum progrediens, & ad vicum nomine Arbela cum eo congressus, ipsum denuo superauit, & in Mediam turpiter confugere compulit.

* * *

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3723.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 279

1 *Darei thesauris occupatis, ac tandem ipso extincto, regnũ Græcorum erexit.*

ANNO sexto, Alexander acceptis in Arbela Darei thesauris, armorumq; apparatu, & commeatu admodum copioso, venit in Babylonem, vbi laute exceptus, ibidem aliquantisper militem large donatum recreauit: mox Susa occupata, ingentes Darei thesauros ibi quoque repertos, instituit. Nec multo post Persepolim item cepit, vbi Persarum regiam, suasu temulentæ mulieris, incendit, indeque aliis thesauris amplioribus asportatis, ad reliquas Persidis vrbes occupandas profectus, quasdam vi cepit, quasdam per deditionem obtinuit. Denique ad ipsum Dareum insequendum castra mouit, qui cum Bactra se ex fuga recepisset, à præfecto eius regionis Besso per seditionem captus, atque interemptus est. Quod vbi rescivit Alexander, qui eum cum equitatu insequebatur, curauit eum more regio sepeliri. Et tunc tandem Monarchia Persarum omnino extincta, nouum erexit Imperium, nimiũ illud, quod in sacris Scripturis, inter primaria quatuor mundi regna, tertio loco ponitur; & de quo etiam accipi debet, quod legimus *initio lib. 1. Machab.* illis verbis: *Et percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnauit in Græcia, Darium Regem Persarum, &c.* Non enim sensus illius loci est,

Exponitur locus 1 Macha.

quod ante Alexandrum nullus alius in Græcia regnauerit: hoc namque falsum esset, quandoquidem tum ex Eusebio *in Chronicis*, tum ex aliis grauissimis Scriptoribus, apertissime constat, plures in Græcia, quin etiam specialiter in Macedonia Reges extitisse ante Alexandrum: Verum idcirco dicitur Alexander primus regnasse in Græcia, quod non solum fuerit Regum Græciæ omnium maximus, sed etiam quia ipse re vera fuit primus, qui occupato Persarum Imperio, instituit maximum illud regnum, quod postea per antonomasiam, regnum Græciæ, seu Græcorum Monarchia, appellatum est.

2 *Alexandri de Dario victoria à Daniele olim prænunciata.*

Ceterum grandis hæc victoria, quam Alexander de Dario reportauit, ante ducentos viginti, & amplius annos, vt patet ex tabulis, prænunciata fuerat Danieli, in ea visione hirci, qui aduersus arietem præualuisse describitur *Daniel cap. 8. per totum*, vt ibidem *vers. 20 & 21.* exponitur hisce verbis: *Aries duo cornua habens, Rex Medorum est atque Persarum: hircus vero caprarum, Rex Græcorum est.* Super quæ verba, B. Hieronymus sic ait: *Aries videlicet Darius Arsami filius, in quo Medorum, & Persarum regnum destructum est. Porro hircus caprarum, qui veniebat ab occidente, & propter nimiam velocitatem, terram tangere non videbatur, Alexander est Rex Græcorum qui subuersis Thebis, in Persas arma corripuit, & apud Granicum fluuium initio certamine, Darii Duces superauit: Et ad extremum, ipsum percussit arietem, & duo eius confregit cornua, Medos atque Persas, misitque eum sub pedibus suis, & vtrumque cornu, suo subiugauit Imperio.* Hucusque B. Hieronymus. Eundem Regem Græcorum Daniel *cap. 7. vers. 6.* comparauit Pardo, quia, vt ibidem S. Hieronymus dicit; *Pardus bestia est velocissima, quæ praceps fertur ad sanguinem, & saltu in mortem ruit. Nihil enim Alexandri victoria velocius fuit; qui ab Illyrico & Adriatico mari, vsque ad Indicum Oceanum, & Gangem fluuium, non tam præliis, quam victoriis præcucurrit; & sex annis partem Europæ, & omnem sibi Asiam subiugauit.* De eodem Alexandro idem Propheta *c. 11. v. 3.* ait: *Surget vero Rex fortis, & dominabitur potestate multa, & faciet quod placuerit ei, & cum steterit, conteretur regnũ eius.* Quem locum exponens B. Hieronymus, *Perspicue*, inquit, *de magno Alexandro Rege Macedonum loquitur, qui Philippi filius fuit. Hic enim Illyricis Thracibusq; superatis, victa Græcia, Thebisq; subuersis, transiuit in Asiam, & fugatis Darii Ducibus vrbẽ Sardis cepit; posteaq; capta Iudæa, & vrbe Alexandria condita; cum triginta, & duos ætatis haberet annos, & duodecimum ageret Imperii annum, in Babylone veneno periit.* Hæc Sanctus Hieronymus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3724.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 278.

ANNO igitur proximo, qui (vt apparet in tabulis) fuit Olympiadis centesimæ duodecimæ tertius, 1

Incipit Monarchia Græcorum.

cessauit secunda Mundi Monarchia, quæ Persarum dicitur, & cœpit tertia, quæ Græcorum appellata est. Nam etsi anno regni sui quinto Dareus postremo victus profligatusq; fuit, cõuenientius tamẽ videtur, hanc Imperii mutationẽ, à nece eiusdẽ Darei, q̃ sub finem anni præcedentis contigit, exordiri. Ipse enim quoad vixit, postremi Persarũ Monarchæ titulũ obtinuit. Oportet ergo ipsam Persarum Monarchiam perdurasse per annos septem supra ducentos: tot enim ab initio Monarchiæ Cyri ad hoc tempus dinumerari possunt in tabulis. Ad quã opinionem proxime accessit Dionysius Halicarnasseus *non procul ab initio lib. 1. Antiq. Romanarum*, ita scribens: *Persæ porro Medis deuictis, Asia quidem pene tota tandem potiti sunt ceterum Europæas gentes bello tentare ausi, non multũ profecerunt, nec vltra ducentos annos permanserunt in verũ fastigio.* Sic Halicarnasseus. Vnde patet, toto aberrasse cœlo Hebræos, & cum eis Tyranum, qui Persarum Imperium minus centum annis stetisse putarunt. Etenim constat ex his, quæ nos sub an.

Secunda Monarchia, seu Persarum, reges.

mundi 3494. *nu. 5.* disseruimus, Cyrum ab initio Mo-
narchiæ eius regnasse annos saltem septem, & sub an. 7.
mun. 3524. *n. 3.* ostendimus, ab initio regni Cambysis 8.
ad initium regni Darii Hystaspis fluxisse annos octo. 36.
Porro ipse Darius regnauit annos triginta sex, & Xer- 22.
xes cũ aliquot Artabani mensibus annis viginti duo- 40.
bus, & Artaxerxes Longimanus an. quadraginta, & 1.
Xerses ij. & Sogdianus anno fere vno, & Artaxerses 19.
Nothus annis decem, & nouẽ, & Artaxerxes Mne- 40.
mon quadraginta, & Artaxerxes Ochus viginti sex, 26.
& Arsas fere tres, & Dareus fere sex: ita vt octo circi- 8.
ter annis ambo regnauerint, vt suis locis probatum
est. Qui omnes computati faciunt prædictam sum- 207.
mam annorum ducentorum septem.

2 *Apud Asiaticos regnum Græcorum vnde incipiat.*

Quanquam autem Monarchia Græcorum, ab hoc circiter tempore, vt dictum est, cœperit, ita vt primus eius annus cũ hoc anno, qui erat regni ipsius Alexandri septimus, pene totus concurrat: Nihilominus apud Asiaticos æra regni Græcorum non fuit inchoata, nisi ab eo tempore, quo regnum iniit in Asia Seleucus huius nominis primus, qui etiam dictus est Nicanor; duodecim videlicet annis post Alexandri Magni obitum; & ex consequenti saltem ducentis & octo annis à nece Darei, extinctaq; Persarum Monarchia. Et propterea, qui scripserunt libros Machabæorum, cum essent Iudæi, & consequenter Asiatici, numerant annos regni Græcorum, non ab initio Monarchiæ Alexandri, sed ab exordio regni memorati Seleuci, quemadmodum sub anno mundi 3742. *num. 2.* probabitur. Nuncupatum autem fuit regnum Græcorum, non quia semper fuerit huius regni caput in Græcia, aut sub vno Rege; aut sedem in vna tantum vrbe habuerit, sicuti regnum Assyriorum, & Chaldæorum, atque Persarum: Sed quia initium habuit, partumque fuit ab Alexandro,

Regnum Græcorum cur sic dictum.

qui

qui erat natione Græcus, & ipso mortuo, diuisum est (vt sub anno mundi 3730. *num.* 3. dicemus) inter amicos eius, qui pariter erant Græci. Vnde regnum hoc recte dicitur perdurasse, donec omnes præfatorum Alexandri amicorum successores, à Romanis postea victi, & regna eorum subiugata sunt. Et quia post cetera omnia, Ægypti regnum deuenit in potestatem Romanorum; ideo totius regni Græcorum finis, recte ponitur in anno pugnæ Actiacæ, quando scilicet Augustus Cæsar, Antonio, & Cleopatra deuictis, ipsam Ægyptum prorsus Imperio Romano subiecit. Nam etsi antea Iulius Cæsar post superatum Pompeium, bellum gesserat cum Ptolemæo Aulete Ægypti Rege, qui postremæ pater fuit Cleopatræ, vt ex Cicerone testatur Strabo *lib.* 17. In quo bello adiutus valde fuerat ab Antipatro patre Herodis Ascalonitæ, quemadmodum scribit Iosephus 14. *Antiq. capitul.* 14. & 15. Veruntamen ipse Cæsar deuicto Ptolemæo, regnum Cleopatræ & fratri eius minori concesserat. Sic enim scribit Suetonius *in vita Cæsaris cap.* 35. *Neque deinceps Ægyptus redacta est in prouinciam, nisi, vt dictum est, quando Augustus, Antonio, & Cleopatra, ad Actium, nauali prælio superatis, magnus Orbis Monarcha effectus est.*

Quot annis perdurauerit.

Itaque si regni Græcorum anni ab initio Monarchiæ Alexandri numerentur; erunt (vt etiam sub anno mundi 4023. *numer.* 2. dicendum erit) trecenti. Totidem enim inueniuntur, à subacto Persarum Imperio, (quod diximus accidisse anno Olympiadis centesimæ duodecimæ, tertio,) ad pugnam Actiacam, quæ (vt infra suo loco probabitur) facta est anno Olympiadis centesimæ octogesimæ septimæ secundo. Sin autem annos regni Græcorum, à prædicto Seleuco supputare voluerimus; dicendum erit idem regnum stetisse annis ducentis viginti septem aut viginti octo, quia longe ante Actiacam pugnã, à Romanis Seleuci successores subiugati fuerunt, vt sub anno mun. 3970. *numer.* 3. patebit.

Alia Alexandri gesta anno regni sui septimo.

3 Eodem anno regni sui septimo, Alexander milites suos, ob victorias de Dareo gloriose latas, super debita stipendia, muneribus amplissimis donauit. Deinde Hyrcaniam, aliasque prouincias secus mare Caspium subegit. Mox consuetudine cum Amazonum Regina per aliquot dies habita, ad luxum deinceps Asiaticum declinare cœpit, & nihilominus aliquot bella in eisdem regionibus, tum per se, tum per Duces suos feliciter confecit, & detecta quorundam conspiratione contra se excitata, capitale de reis supplicium sumpsit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3725.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 279.

Acta Alexandri anno regni sui octauo.

1 ANNO octauo qui, iuxta Diodorum, erat Olympiadis decimæ tertiæ supra centesimam primus; Alexander, septentrionales quasdam regiones, niuibus aliisque cœli iniuriis horridas, subegit, & eas item quæ ad Caucasi montis radices iacebant: Vbi prope aditum, qui in Mediam ducit, vrbem condidit, quam ex nomine suo Alexandriam nuncupauit, & prope ipsam ad vnius diei iter, alias vrbes, in quas colonos multa millia barbarorum hominum traduxit. Mox in Bactrianam contendit, vbi Barbaros quosdam Ducis sui nece perterritos, in deditionem recepit, & Bessum Darei interfectorem, qui se Regem fecerat, à Barbaris traditum, fratri, cæterisque Darei consanguineis, vt pro ipsorum libito supplicium de illo sumerent, concessit; qui Bessum contumeliis, cruciatibusq; innumeris affectum, denique minutatim concisum, frusta eius fundis varias in partes iactata, disperdiderunt. Post hæc cum mercenario exercitu pugnat Alexander, & victor vrbes plurimas, ac præcipue locum pene inuium saxi cuiusdam magni circuitione, rupibusq; asperrimis, ac vallibus profundissimis natura munitissimum, à Barbaris occupatum, obtinuit. Cumq; ad vlteriora progrederetur, & quidam Indus, nomine Aphices, cum viginti millibus hominũ loca, qua Alexandro transeundum erat, occupasset; ecce idem Aphices, à quibusdam interemptus est, & caput eius Alexandro allatum. Denique Indo fluuio transmisso, Alexander Mophim Regem vltro ad se venientem, in deditionem accepit, regnoque eidem elargito, ipsum deinceps amicum, & socium habuit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3726.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 280.

ANNO regni sui nono, Alexander insignem de 1
Poro Indorum Rege victoriam reportauit, eodem Poro in conflictu grauiter sauciato, duobusque filiis suis cum exercitu interemptis. Duas ciuitates extruxit. Regi Poro, vt primum ex curatione conualuit, quod egregie admodum pugnasset, imperium mira liberalitate restituit. Alterum Regem nomine Sabisarum, qui tardius Poro in auxilium superuenerat, terrore iniecto, vt imperata faceret, compulit. Contra alium Porum, prioris ex fratre nepotem, qui ad Gangaridas se contulerat, misit vnum de Ducibus suis cum exercitu, vt regnum eius occuparet, priorique Poro traderet. Ipse vero Alexander Andrestarum terris, partim vi occupatis, partim deditione receptis, ad Catharos transiens, ibi oppidum munitissimum summo labore expugnauit, atque incendit, Et alterum oppugnare aggressus, oppidanis supplicantibus pace concessa, exercitum ad vrbes, quæ Sophitæ parebant, duxit, receptoque à Sophita regno, illud eidem dono restituit. Idem fecit cum alio Rege, cui nomen erat Phegeus; à quo cum didicisset de Tabræsiorum, & Gangaridum populis, qui (trans Gangem fluuium, omnium quos India habeat altissimum atque latissimum) Xandramo Regi potentissimo suberant; valdeque cuperet aduersus Gangarides expeditionem suscipere; dissentiente exercitu, coactus est à proposito desistere, & ibi bellorum suorum terminum facere. Relicto igitur illic admodum insigni castrorum suorum monumento, per viam, qua progressus fuerat, rediens, diuertit ad fluuium nomine Acesines. Ibi aliquandiu moratus, naues fabricat ducentas octoginta. Nouum exercitum è Græcia conductum excipit, duas vrbes iuxta fluuium extruit, nomine vni Nicæa, alteri Bucephalea, imposito. Quibus peractis ipse classem cum minore exercitus parte ingressus est, maiorem terra per Duces suos non procul à flumine deducens. Vbi peruenit ad locum, in quo Hydaspes, & Acesines in vnum confluunt, de naui egressus Alexander quasdam vrbes in suam amicitiam acceptans, libertate donauit: Agalasses vero, quadraginta tria millia hominum, prælio victos, partim interfecit, partim in captiuitatem traxit; & magnam item eorundem partem in vrbe quadam magna redactam, iniecto igne, incendit, præter paucos, qui se in arcem recipientes, pacem ab eo supplices petierunt, atque impetrarunt. Post quæ Alexander cum suis in naues reuersus, vt primum

Gesta Alexandri in India.

deuenit, vbi prædicta duo flumina simul iuncta in Indum influunt, pariterq; cum eo decurrunt, ob ingentes quasdam fluctuum collisiones, tremendosq; vortices, tota classis periclitari cœpit, & ipse Rex, nō sine summa nauium succurrentium difficultate, vix tandē de maximo atq; euidenti naufragij periculo, præter spem, liberatus, contra Oxidracas, & Mallos, qui aduersus ipsum octoginta millia peditū, decem equitum, currusque septingentos coegerant, castra mouit, vbi vrbem ipsorum maximam expugnans, iterum in maximū incidit vitæ discrimen. Nam cum primus ipse murum conscendisset, solusq; aliquandiu cum hostibus dimicasset, vulnus accepit, vixque à suis ab interitu seruatus est. Mox vi capta vrbe, hostibusq; trucidatis, vt primum rex vulnere conualuit, cœptam in flumine nauigationem continuans, ad populos, qui Sambastæ dicebantur, deuenit, quibus perterritis, pacemque petentibus, concessit, & honores plusquam humanos ab ea gente consecutus, in Massanos, & Sodias contendit, ibique secus flumen vrbem Alexandriam condidit. Mox in Musicani regnum ingressus, Regem captum interfecit, gentesque deuictas, sibi parere compulit. Inde in terram, cui Porticanus imperabat, eundem in arce munitissima fugatum expugnatumque oppressit, & omnes eius vrbes vi captas, euertit. Idem in Sabobi regno fecit: sed Rex trans Indum fugiens vitæ periculum euasit. Denique ad oppugnandam Brachmanum vrbem, nomine Harmata, magnam ac bene munitam, cum accessisset, egressi oppidani supplicantes, seq; in potestatem eius dedentes, veniam impetrarūt. Ipse autem nauigatione repetita, ad Oceanum, & inde rursus per flumen classe ad Hyalam insignem vrbem appulit, traditaque Nearcho, & alijs amicis classe, vt per Oceanum sibi ad Euphratis ostia occurrerent, atque in transitu littorales populos ad sui obsequium compellerent: Ipse cum terrestribus copiis, latissimam regionem per Orbitas, & Gedrosiam terram transiens, aduersos debellauit, alios vero in fidem recepit. Inde autem per loca deserta, & inaquosa progressus, vt primum Oridis finitima cœpit attingere, exercitu in tres partes diuiso, repente totam illam regionem igne, rapinis, cædibusq; vastauit. Quamobrem perterritæ vicinæ gentes, in regis potestatem deuenerunt; qui iuxta mare tractus portum situ quietissimum, ibi vrbem à se conditam, Alexandriam ad sui nominis incrementum nuncupauit. Postea in Oritarum agros irrumpens, breui totam illam gentem sibi parere coegit. Vnde in Gedrosiam progressus, incidit secus mare in gentem prorsus feram, terramque omnium, quæ visui sunt inopem atque desertam, vbi primo quidem multos fame amisit; postea vero celeriter ex finitimis prouinciis tantam commeatuū vim aduehi curauit, quę exercitui sufficeret, donec ad terram rebus omnibus affluentem peruenerunt. Denique variis cum exercitu peragratis regionibus, tandē ad Susa Persarum regiam profectus, ibi Statiram Darei filiam natu maiorem, sibi matrimonio iunxit; minorem nomine Drypetim, Hephæstioni vxorem dedit, fecitque, vt nobiliores puellæ Persicæ, insignioribus amicis suis Gręcis nuberent. Persicum exercitum, quem ad animos Macedonicæ Phalangis reprimendos, ipse sibi comparauerat, magnis affecit muneribus, quod Macedonica armatura optimē instructus, sese ei ostendisset. Omnibus exulantibus, præterquam sacrilegis, & homicidis, reditum in patriam edicto gratioso concessit: Decem millibus è suo exercitu senioribus, vacationem militiæ indulsit; & quod maius est, pro alieno ære obstrictis, ipse vna die, fere decē millia talenta creditoribus exoluit. Ad compescendas

Quæ egit in Susa.

vero Macedonū murmurationes ac seditiones, primo quidem cōcionanti sibi obstrepere ausos, acriter obiurgauit: deinde tumultus auctores suis manibus comprehensos, apparitoribus puniendos tradidit: postremo primos in exercitu honores Persis conferens, vix adduci potuit, vt Macedonibus etiam præ humiliatione lacrimantibus, reconciliaretur. Et hæc sunt, quæ ab Alexandro intra hunc annum acta reperiuntur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3727.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 281.

ANno regni sui decimo, Alexander iam non minus Persis, quam Macedonibus in vniuersum sibi fidendum censens, ita exercitum ex vtrisque miscuit, vt eundem, retusa Macedonum audacia, sibi in posterum obsequentiorem reddiderit: Et nihilominus, Macedonū filios ex captiuis feminis susceptos, numero ferme decem mille, constituta de suo eis certa pecuniæ summa, vt liberaliter educarentur, optimisque disciplinis imbuerentur, prouidit. Postea de Susis cum exercitu in Mediam profectus, multisque ibi peragratis regionibus, plura gessit, non tamen tam multa, neq; adeo memoratu digna, quemadmodum superiori anno gesserat.

Quæ in Media.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3728.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 282.

ANno vndecimo, de Media discedens Alexander, Babylonem versus castra mouit, paruis tamē itineribus, & interdum etiam quiescens, ne non exercitus reficeretur. Vt autem Babylonem appropinquare cœpit, audiens Chaldæos, ex quadā astrorū obseruatione nouisse, sibi mortis periculum imminere, si Babylonem intrasset; primo quidem timore correptus, aliquandiu substitit, & castrametatus stadiis ducentis procul à Babylone, non sine magna omnium admiratione, differebat ingressum. Veruntamen, re cognita à quibusdam Philosophis, ac de vana Chaldæorum diuinandi ratione persuasus, Babylonem cum exercitu intrauit; vbi omnes à ciuibus humanissime excepti, in summa rerum omnium abundantia, sese ad otium, & voluptates conuerterunt.

Quid in Babylone.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3729.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 283.

ANno regni sui duodecimo, Monarchiæ vero sexto, Alexander ex omnibus fere orbis terrarum partibus Legatos habuit, à quib. & coronas, & munera amplissima accepit. Ipse vero omnes in vniuersum, vt benigna ac liberali responsione quantum eorum negotia patiebantur, accepta, læti ac erga se bene affecti dimitterētur, summopere studuit. Deinde funus Hephæstionis, amici & cognati sui, qui in Media obierat, & in Babylonem delatus

fuerat, ibidem solennissimo apparatu celebrari curauit, ita vt in eo talenta plusquam duodecim millia fuerint impensa: & eidem Hephæstioni (vt addit Q. Curtius *lib.* 10.) tanquam heroi, sacrificari iussent.

De Alexandri obitu.

Post hæc Alexander, quando videbatur, potentiæ ac fœlicitatis humanæ summum attigisse fastigium, ac propterea ad remissionem animi vitamque lætiorem sese dederat: Ecce per aliquot signa mortem sibi imminere, non inaniter suspicari cœpit: atque ita non multo post, siue vt quidam putarunt, ex nimia potatione, letali morbo repente oppressus; siue (vt communiter creditur, & indubitanter asserit Q. Curtius *lib.* 10.) veneno sublatus interiit. Ceterum, quæ nos hactenus de Alexandri rebus gestis, breui compendio percurrimus: breuissimis Scriptura sacra verbis perstrinxit *initio lib.* 1. *Mach. vsq. ad v.* 7. sic dicens:

Gestorum Alexandri ex sacra Scriptura epilogus.

Et factum est, postquam percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnauit in Græcia, egressus de terra Cethim, Darium regem Persarum & Medorum: constituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ, & pertransiit vsque ad fines terræ: & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu eius. Et congregauit virtutem & exercitum fortem nimis & exaltatum est, & eleuatum cor eius: & obtinuit regiones Gentium, & tyrannos, & facti sunt illi in tributum. Et post hæc decidit in lectum, & cognouit quia moreretur. Sic Auctor primi Machabæorum.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3730.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 284.

Qua ætate & quando Alexander obierit.

1 ANno itaque primo inchoante Olympiadis decimæquartæ supra centesimam, vt paulo post probabitur, decessit in Babylone Alexander Magnus, mensem vnum annos tres & triginta natus, quemadmodum tradit Iustinus historicus *in calce libri* 11. hoc est (vt scribit Eusebius *in Chronicis*) anno ætatis suæ trigesimoquarto: quanquam B. Hieronymus *super cap. Danielis* 8. & 11. dicat, Alexandrum decessisse cum triginta duos annos haberet ætatis. Enimuero, vtcunque res sit, Iosephus *circa medium lib.* 1. *contra Appionem, Alexandrum,* inquit, *omnes confitentur obiisse Olympiade centesimaquarta.* Quod autem anno eiusdem Olympiadis primo defunctus sit, affirmant Diodorus *sub finem lib* 17. & Eusebius, tum in Chronicis, tum etiam *libro* 8. *de Demonstratione Euangelica, Demonstratione* 2. *circa medium*, & alij, inter quos Iosephus Scaliger *lib* 5. *de Emendatione temporum, in capite cui titulus est, De Thoth annorum Philippi, & mortis Alexandri.* Vbi insuper addit, eundem Alexandrum decessisse diebus æstiuis. Ex quo dubitari potest, num desinente, an inchoante dicto anno Olympico mortuus sit Alexander, quandoquidem sub anno mundi 3278. *numer.* 8. probatum est, annos Olympicos, in æstiuo Solstitio terminare, pariterque incipere consueuisse. Sed hæc difficultas, ex Ptolemæo dirimenda est, qui *libro suo Almagesti* 3. *cap.* 8. numerat ab initio regni Nabonassari, ad obitum Alexandri Magni, annos quadringentos viginti quatuor; Et ab obitu Alexandri ad initium Monarchiæ Augusti Cæsaris, annos ducentos nonagintaquatuor. Constat autem Augustum tunc, & non prius obtinuisse totius Imperij Romani principatum, quam cum vicit Antonium in Actiaca pugna. Hanc vero nos sub anno mundi 4023. *num.* 2. probabimus incidisse anno vrbis septingentesimo vigesimotertio, & Olympiadis centesimæ octogesimæseptimæ secundo, & æræ Nabonassari, septingentesimo decimooctauo. Sane annus primus Olympiadis centesimæ decimæquartæ, de quo nunc agimus, coincidit (vt videre est in tabulis) cum anno æræ Nabonassari non quadringentesimo vigesimoquarto, sed quadringentesimo vigesimoquinto. Igitur oportet Alexandrum decessisse anno Olympico incipiente, nō autem desinente. Et confirmatur; quia anni ducēti nonagintaquatuor, quos diximus fluxisse ab obitu Alexandri, ad Imperium Augusti, inueniuntur ab anno æræ Nabonassari quadringentesimo vigesimoquinto, ad annum eiusdem æræ septingentesimum decimumoctauum, terminis nō exclusiue, sed inclusiue, putatis. Ex quibus omnibus manifestum fit, obitum Alexandri incidisse, non desinente, sed inchoante anno primo Olympiadis centesimæ decimæquartæ.

Ceterum quot annis regnauerit Alexander, varia est scriptorum sententia. Iustinus *initio lib.* 12. dicens ipsum fuisse annos viginti natum, quando patre iam mortuo regnare cœpit; *sub finem lib.* 12. asserens, eundem Alexandrum decessisse mensem vnum annos tres & triginta natum; perspicue videtur inferre, quod regnauerit annis tredecim, & mense vno. Eusebius *in Chronicis* aperte dicit, Alexandrum regnasse annis quatuordecim. Diodorus *prope finem libri* 17. scribit, eundem anno regni duodecimo, mense vero eiusdem anni septimo, vita functum; ita vt vix annos vndecim cum dimidio in regno excesserit. Idem fere videtur sensisse B. Hieronymus, qui *super Daniel. cap.* 11. ait, Alexandrum, cum annum Imperij duodecimum ageret, veneno periisse. Sed nos expressam sacræ Scripturæ sententiam sequimur, quæ 1. *Machab cap.* 1. *versic.* 8. ita ad verbum habet: *Et regnauit Alexander annis duodecim, & mortuus est.* Quod & Orosius *lib.* 3. *cap.* 23. aliis verbis expressit, dicens: *Igitur Alexander per duodecim annos trementem sub se orbem ferro pressit.* Quanquam nō imus inficias, allegatū Scripturæ dictum, nō necessario, præcise ad literam esse sumendum, sed recte etiam posse accipi, ac si voluerit significare: Alexandrum annos circiter duodecim plus minus, in regno exegisse. 2

Quot annis Alexander regnauerit.

Sed antequam de successoribus Alexandri agamus, necesse est, aliquantulum ad Iudæorum Pontifices diuertere. Nam quia sub anno mundi 3616. *num.* 23. ex Iosepho ostendimus, Iaddum Alexandri Magni temporibus, Iudæorum Pontificem, eodem fere quo ipse Alexander tempore obiisse; Videndum nunc est, eidem Iaddo quinam postea, & quo ordine successerint, vsquequo ad Machabæos Pontificatus transitum fecit. Et ex Iosepho potissimum, à quo, vt arbitror, Eusebius *lib.* 8. *de Demonstratione Euangelica, demonstr.* 2. *post medium*; & B. Nicephorus Constantinopolitanus *in sua Chronologia*, & Auctor Glossæ Ordinariæ *super* 2. *Mach. c.* 3. & Sigonius *de Republ. Hebræorum, lib.* 5. *cap.* 2. & Genebrardus *Chronologiæ lib.* 2. & alij, quosdam Iaddi successores desumpserunt: Et post ipsum Iaddum, sub quo, inquiunt, Alexander Ierosolymam venit, ponunt primo Oniam huius nominis primum, & eiusdem Iaddi filium. Secundo Simonem cognomento Iustum, cuius laudes celebrat Scriptura *Ecclesiastici cap.* 50. vt nos sub anno mundi 3744. *numer.* 2. probabimus. Tertio Eleazarum dicti Simonis Iusti fratrem. Quarto Manassem Eleazari patruum. Quinto Oniam Simonis Iusti filium. Sexto Simonem Secundi Oniæ filium. Hunc Simonem B. Nicephorus, & Sigonius, *vbi supra*, confundunt cum Simone Iusto, putantes esse illum cuius meminit Iesus Sirach F. in sapientia sua. Quæ verba, de priori Simone dicenda sciant. Septimo alium Oniam huius vocabuli 3. & 3

De Iudæorum Pontificum à Iaddo ad Machabæos.

proxime

proxime memorati Simonis filium. Quæ omnia sparsim apud Iosephum repetiri, certum est. Siquidem *in calce lib. 11. antiq.* ait: Iaddum obiisse, Onia filio successore. Et 12. *antiq. c. 2. non valde procul ab initio*, hæc ad verbum habet: *Onia pontifice defuncto, filius ei Simon successit, iustus cognominatus, quod & Deum pie coleret, & eius summa potiretur beneuolētia. Quo mortuo, superstite vnico filio paruulo, frater eius Eleazarus pontificatū assumpsit.* Sic Iosephus. Est autem iste Eleazarus, à quo, petēte Ptolemęo Philadelpho, missi sunt in Ægyptum 72. viri apprime docti, qui vetus Testamentum, de Hebraico idiomate, in Græcum transtulerunt: quorum translatio, vsq; nunc 70. Interpretum titulo prænotatur. Cuius rei historiam ibidem prosequitur Iosephus. Qui & *sub finem capitis 3.* hæc subiungit: *Post obitum Eleazari, Manasses eius patruus pontificatum assumpsit: Quo defuncto, Onias successit in sacerdotium, Simonis iusti filius, quem Simonem, Eleazari fratrem fuisse diximus.* Hæc Iosephus. Qui, *ibidem, & cap sequēti*, de huius Oniæ auaritia, pusillanimitateq; nonnulla subtexuit, & *in fine capitis*, ait, quod idem Onias relicto successore honoris sui Simone filio, obiit. Deinde vita functo Simone, Onias filius successit, ad quem Lacedæmoniorum rex Arius, legationem misit, cū literis, quarum tenorem subsequenti capite, *quod est eiusdem lib. 5.* idem Iosephus commemorat. Quin etiam, *in c. 6. initio*, vlterius addit, quod Antiochus rex, Onia pontifice defuncto, fratri eius Iesu, id sacerdotium contulit; quod filius superstes, tum esset paruulus. Et subiungit: *Quod hic Iesus, priuatus est eo sacerdotio, per regis indignationem, moxque in Oniam fratrum minimum pontificatus translatus est. Simoni enim hi tres fuerunt filij, ad quos omnes pontificatus peruenit. Ceterum Iesus Iasonem se vocari maluit; sicuti alter frater, pro Onia, Menelaus dictus est.* Hucusque Iosephus, quem secuti sunt præfati Auctores. Et nihilominus constat, Iosephum in his, quæ de Onia, Iasone, & Menelao fratribus scribit, dupliciter peccasse: Primo in eo, quod asserit Menelaum, alio nomine dictum fuisse Oniam, & fuisse alterius Oniæ, Iasonisque fratrem, & prædicti Simonis filium: Siquidem Scriptura sacra in libris Machabæorum, vbi de hoc Menelao agit, nullibi memorat, quod dictus vnquam fuerit Onias, neque quod fuerit frater alterius Oniæ, & Iasonis, sed 2. *Machab. cap. 4. versic. 23.* dicit, Menelaum fuisse fratrem Simonis ibidem *numer. 1.* memorati, qui *capite 3. versic. 4.* dicitur fuisse de tribu Beniamin, & *cap. 4. vers. 29.* dictum Menelai tertium fratrem nominat Lysimachum. Vnde patet, hos tres fratres non fuisse de semine Aaron, & consequenter longe diuersos esse à prædictis tribus filiis illius Simonis, qui fuerat Simonis Iusti nepos, vt etiam sub an. mundi 3882. *n. 3.* ostendemus. Errat secundo Iosephus, quia dicit Sacerdotium transiisse ad Iasonem, defuncto Onia; quod falsum est, vt aperte colligi potest *ex eodem 2. Machab. cap. 4.* vbi *vers. 7. vsque ad 31.* describitur, quomodo Iason Oniam fratrem adhuc viuentem sacerdotio spoliauerit; & ibidem manifeste apparet, dictum Oniam eamde aliquot annis superuixisse, donec tandem præfati Menelai opera, ab Andronico Antiochiæ præfecto, per fraudem interemptus est, vt ibidem *versic. 34.* traditur. Sed hæc alias.

4 Nunc quod ad rem, hoc est, ad successionem Pontificum continuandam, attinet, sat sit supponere, quod (quemadmodum *cap. Machab. proxime citato* habemus) adhuc viuente Onia pontifice iusto, impius eius frater Iason, malis artibus, ab Antiocho rege, pontificatū obtinuit. Et post triennium, Menelaus, quamuis de genere sacerdotali non esset, pari impietate, & astutia, Iasonem de pontificatu deiecit, & sibi illum à rege deferri curauit. Qui cum promissas regi pecunias non persolueret, ipse item de illa dignitate depositus est, subrogato in eius locum Lysimacho ei⁹ fratre. Quo deinde, propter multa, quæ de Menelai fratris consilio, sacrilegia perpetrabat, furore populi, extincto; licet rursum Menelaus, post accusatores suos, Principum fauore apud regem oppressos, videatur iterum in potestate pontificia aliquantulum perseuerasse, vt sub anno mundi 3892. *num. 1.* dicemus: Attamen certum est, quod non multo post transiuit pontificatus ad Alcimum, qui, quoniam tempore commistionis, vltro Gentilium ritibus (quemadmodum traditur 2. *Machab. cap. 14. vers. 3.*) se coinquinauerat, merito propterea pontificatum amisit. Et tunc, aut non multo post, Machabæorum pater Mathathias, sancto aduersus impios regis ministros zelo erectus, eam dignitatem sibi, & posteris suis, communi omnium bonorum consensu, demandari promeruit. Porro ex hisce pontificibus, qui hactenus à nobis memorati sunt, Eusebius Manassem Iaddi filium, & Iasonem, & Menelaum, & Lysimachum, & Alcimum; Iosephus vero, & B. Nicephorus Lysimachum duntaxat; Glossa autem Ordinaria, omnes post Oniam 3. locis citatis prætereunt. Et hæc sunt, quæ de Pontificum successione, à Iaddo, ad Machabæos, hoc loco, in vniuersum, dici posse videntur. Quandoquidem de vnoquoq; seorsum propriis locis disserere nō possumus: Quia tametsi singulorum nomina, vt ostensum est, tum ex Iosepho, tum etiam ex sacris Machabæorum libris perspicue colligantur: annos tamen, quos vnusquisque in suo pontificatu exegerit (præterquam de Iasone, qui triennio tantum in tali honore permansisse indicatur 2. *Mach. c. 4. v. 23.*) nullibi certo notatos inuenimus, nisi suppositítios ab Annianis excogitatos. Quo fit, vt eosdem rite, quemadmodū optabamus, distinguere, & suis locis ponere nullo modo permissum fuerit. De Machabæis autem, qui pontificatum pariter ac principatum tenuerunt, & de ipsorum successoribus, propriis postea locis dicendum erit. Nam quemadmodum principatus, ita & pontificatus eorum anni, facile in tabulis digeri ac distincte tradi poterunt. Redeamus nunc ad historiam.

Post Alexandrum Magnum, surrexerunt plurimi reges, prout ipse cum adhuc viueret (quemadmodum dicitur 1. *Machab. c. 1. v. 7.*) diuiserat Imperium suum pueris suis, hoc est seruis suis nobilioribus; siue (vt ibidem exponit Rabanus) diuidendum reliquerat. Est autem hæc Rabani expositio valde accommodata ad conciliandam, in hac parte, historiam sacram cum Ethnica, quæ hanc regni diuisionem, non ab ipso Alexandro, sed post eius mortem factam tradit; nimirum à Perdicca primario inter Alexandri amicos duce sq;. Nam cum, vt scribit Iustinus *in calce lib. 12.* Alexander, sexto ægritudinis suæ die, præclusa voce, detractum digito annulum, tradiderit Perdiccæ, qui non multo post, vt idem Auctor *non procul ab initio libri proximi* refert, prouincias, quæ sub Alexandro fuerant, Ducibus ac Principibus eius diuisit: videtur quodammodo talis diuisio dici posse virtualiter, & vt ita dixerim, auctoritative, facta ab eodem Alexandro, vtpote qui dum adhuc viueret, prædicto signo, aliqualiter per quem facienda esset, indicauerat: postea vero, à Perdicca, tanquā Alexandri ministro, efficienter impleta. Quamuis enim Perdiccæ intentio forte non fuerit, tunc regni diuisionem, sed Præfecturarum, pro recta regni administratione, distributionē facere: Veruntamen diuino consilio factum est, vt sic ipsa quoq; regni diuisio subsecuta sit. Quandoquidem (vt ibidē subdit 5

De regni Alexandri diuisione.

Iustinus) non magno post tempore, quasi regna, non præfecturas diuisissent; sic reges ex præfectis facti, magnas opes, non sibi tantum parauerunt, verum & posteris reliquerunt.

Daniel prædicit regni Alexandri diuisionem.

6 Porro hæc tam festina diuisio regni, quod tanto, ac tam celeri studio Alexander congesserat, Danielem, qui ante ducentos & amplios annos prophetauerat, non latuit. Etenim ipse cum præuidisset, & in capite prophetiæ suæ 11. prænunciasset, surrecturum regem fortem, videlicet Alexandrum, qui magnam terrarum partem in sui dominium potestatemque redigeret; protinus subiungit: *Ipsius regnum cum steterit, diuisum iri:* ac deinceps multa quoque summatim prædicit, quæ mox inter successores eius, Ægypti scilicet, & Asiæ reges, euentura erant, vsque ad octauum Asiæ regē Antiochum Epiphanem, sextumque Ægypti Ptolemæum cognomine Philopatora, vt suis locis adnotabimus. Iam vero quod attinet ad memoratam regni Alexandrei diuisionem; hæc ad verbum Propheta *cap. citato, vers.* 4. scripta reliquit: *Et cum steterit, conteretur regnum eius, & diuidetur in quatuor ventos cæli; sed non in posteros eius; neque secundum potentiam illius, qua dominatus est. Lacerabitur enim regnum eius, etiam in externos, exceptis his.*

Textus Danielis à B. Hieronymo exponitur.

Super quæ verba B. Hieronymus ita disserit: *Post Alexandrum in quatuor ventos cæli, orientem videlicet, & occidentem, meridiem, & septentrionem, regnum illius diuisum est. In Ægypto enim primus regnauit Ptolemæus Lagi filius, id est ad meridiem. In Macedonia Philippus, qui & Aridæus frater Alexandri, id est, ad occidentem. Syria & Babylonia, & superiorum locorum, Seleucus Nicanor, id est ad orientem. Asia & Ponti, ceterarumque in ipsa plaga prouinciarum, Antigonus, id est ad septentrionem. Hæc secundum totius orbis plagas diximus. Ceterũ quia in Iudæa est, ad Aquilonem Syriam, & ad Meridiem Ægyptum habet. Quod autem ait: Et non in posteros eius: hoc significat, quod liberos non habuerit, sed regnum ipsius, in alienos laceratum sit, excepto fratre Philippo, qui Macedonas tenuit. Neque secundum potentiam illius qua dominatus est. Diuisum enim in quatuor partes regnum, imbecillius fuit, dum aduersum se dimicant, & intestino furore bacchantur. Lacerabitur enim eius regnum etiam in exteros, exceptis his. Præter regna quatuor, Macedonia, Asia, Syria, Ægypti, etiam in alios obscuriores, & minores reges, Macedonum regnum laceratum est. Significat autem Perdiccam, & Crateron, & Lysimachum. Nam Cappadocia, & Armenia, Bithynia, & Heraclea, Bosphorusque, & alia prouincia de potestate Macedonum recedentes, diuersos sibi reges constituerunt.* Hucusque S. Hieronymus.

Alexandri successores plures, sed præcipui quatuor.

7 Itaque Alexandri successores, tametsi multo plures fuerint, quemadmodum etiam colligi potest ex Iustino *lib.* 13. Q. Curtio *in calce libri* 10. Diodoro *lib.* 18. & Orosio *lib.* 3. *cap.* 23. & Iosepho *lib.* 12. *antiquit. cap.* 1. & Appiano Alexandrino *aliquanto ante finem libri de bellis Syriacis.* Quatuor tamen præcipui notantur in sacro eloquio, nimirum *Danielis cap.* 8. *versic.* 8. *& c.* 11. *vers.* 4. nec non etiam, licet sub obscure, *cap.* 7. *v.* 6. Qui sunt hi, quos ex B. Hieronymo paulo ante cõmemorauimus. Nisi forte pro eo, qui dicitur regnasse ad Aquilonē, mallet quis accipere Lysimachum Thraciæ regem, quæ respectu quatuor totius orbis plagarũ, vel etiam regni ab Alexandro relicti, vergit ad Aquilonem. Nam licet ab initio prædictæ diuisionis, alius Asiam, nempe Antigonus; alius Syriam, nimirũ Seleucus, tenuerint: nihilominus non multo post, regnum Asiæ, & omnia, quæ fuerant Antigoni, ad Seleucum, & eius posteros deuoluta sunt. Igitur hi quatuor inter alios præcipui, post Alexandri mortem, imposuerunt sibi diademata, (licet non eodem tempore, vt ex sequentib. apparebit,) & filij eorum post eos, quemadmodũ aperte dicitur 1. *Machab. c.* 1. *v.* 10. vbi etiam subiungitur: *Et multiplicata sunt mala:* nimirum propter mutua eorũ prælia. Nam post mortem Alexandri, vt scribit Orosius, *vbi supra non longe ab initio capitis, Principes eius,* inquit, *veluti opimam prædã à magno leone prostratam, auidi discerpsere catuli, seq; ipsos inuicem, in rixam irritatos, prædæ æmulatione fregerint.* Et Iosephus, *vbi supra.* de eisdem ait: *Qui dum seditionibus agitantur, & de Imperio contendũt, durante longo bello, & vrbes multa afflictæ sunt, & habitatores earum plurimi, per diuersa præliorum certamina, desiderati sunt. Id quod tota Syria tum passa est sub Ptolemæo Lagi, quem præter meritum, Soterem (id est seruatorem) appellabant.* Hæc Iosephus.

Cur sacra Scriptura de Ægypti Syriæq; regibus tantum agat.

Ceterum de prædictis Macedoniæ, & Thraciæ, ac Ponti, Asiæque regibus, sicuti etiam de alijs plurimis obscurioribus, puta Cappadociæ, Bithyniæ, Armeniæ, & aliarum prouinciarum, quæ, vt diximus, dilacerato Alexandri regno, singulæ proprios sibi reges constituerant, nihil agitur in sacris libris; quoniam illi nihil pertinebant ad populum Domini, cui quodammodo neq; obesse, nec prodesse poterant, cum propter nimiam eorum à regno Iudaico distantiam, tum etiam quia ciuiua inter se dimicantes, extincti sunt, vt tradit Orosius *in calce lib.* 3. & successores eorum postea à Romanis subiugati, regnisque spoliati fuerunt. Sæpe autem in sacra Scriptura fit mentio de duob. alijs regnis, Syriæ scilicet, & Ægypti, eorumq; regibus, quoniam sæpissime ab ipsis grauiter afflictus oppressusq; est populus Iudaicus, vtpote qui inter ipsa erat medius. Quare nos quoq; de his duob. duntaxat, subsequenter agemus, relictis alijs, tanquã ad institutum nostrum nihil pertinẽtibus. Et quoniam, vt dictum est, Ægyptus, respectu Iudææ, posita est ad Meridiem, Syria vero & Babylonia magis respiciunt ad Aquilonem; Icirco ordinarie in sacro eloquio, per regem Austri designatur Rex Ægypti, & per regem Aquilonis, rex Syriæ & Babyloniæ. Quod hic semel adnotasse sat sit: id enim plurimum facit ad intelligentiam cap. 11. Danielis, vbi breuiter prædicuntur prælia, & alia multa, quæ posterioribus temporibus acciderunt inter reges Syriæ, & Ægypti, & populum Iudaicum, quarum plurima fusius descripta habentur in libris Machabæorum. Igitur

Ptolemæus Lagi regnat in Ægypto.

Eodem anno primo Olympiadis decimæquartæ 9
nõ multo ante inchoato, (vt ex mox dicendis comprobari potest,) Ptolemæus Lagi, quemadmodum Pausanias *in Atticis* scriptum reliquit, cum post Alexandri obitũ, iis qui ad Aridæum Alexandri fratrem, regnũ deferri debere contendebant, acriter restitisset, ac Imperij in plures partes diuidendi auctor cum alijs extitisset: Ægyptum profectus, Cleomenem, quem illi regno Alexander præfecerat, quod Perdiccæ studeret, occidit. & sibi regnum illud vsurpauit, ac deinde etiam post cædem Perdiccæ, ad res gerendas excitatus, Syriam & Phœnicem, imperio suo adiecit. Mox Seleucum Antiochi filium, ab Antigono Asiæ rege eiectum, & ad se confugientem, in fidem recepit.

Quis fuerit dictus Ptolemæus.

Hunc Ptolemæum, Ludouicus Viues apud S. Augustinum *lib.* 18. *de Ciuit. c.* 42 dicit, humili loco natũ, Lago scilicet patre Alexandri satellite, ad gratiam Regis, ob egregiam indolem fortitudinemque animi, & peritiam rei militaris, ex gregario milite, fuisse erectum. Quod & tangit Iustinus *non procul ab initio, libro* 13. Sed melius Pausanias, *vbi supra, Ptolemæum,* inquit, *Macedones re vera Philippi, qui pater fuit Alexandri, verbo autem Lagi filium fuisse existimant. Eius enim matrem cum gereret vterum, à Philippo vxorẽ Lago datã ferunt.* De hoc primo post Alexandrũ Ægypti rege (à quo postea eius posteri appellati

sunt

Prophetia Danielis de Ptolemæo Lagi, & eius gesta.

sunt Ptolemæi, quemadmodum Romanorum Imperatores à Cæsare & Augusto cognomentum sumpserunt,) meminit Scriptura, *Danielis cap. 11. versicul. 5.* illis verbis: *Et confortabitur rex Austri.* Adeo enim magnificatus est, & effectus potens (vt teste B. Hieronymo *ibidem*) Pyrrhum regem Epirotarum expulsum, restitueret in regnum, Cyprumque obtinuerit, & Phœnicem, & victo Demetrio filio Antigoni, Seleuco regni sui partem, quæ ab Antigono fuerat ablata, restitueret. Cariam quoque obtineret, & multas insulas vrbesque ac regiones. De eodem Ptolemæo scribit Iosephus 12. *antiquit. capit.* 1 quod occupatis dolo Ierosolymis, & Iudæa; multos Iudæorum captiuos in Ægyptum transtulit: Sed postmodum agnita ipsorum in obseruanda iusiurandi fide, constantia, multos ex ipsis Sacramento deuinctos, in præsidiis suis posuit, & iure ciuitatis apud Alexandriam, pari cum Macedonibus conditione donauit. Quamobrem plures postea alij Iudæorum, vltro in Ægyptum commigrarunt. Ceterum iste Ptolemæus, vt communiter tradunt Scriptores, regnauit annis quadraginta. Quod debet intelligi, numerando annos regni eius ab obitu Alexandri Magni, ad obitum ipsius Ptolemæi. Nam alioqui, si vt probabile est, ob bella, quæ inter Alexandri successores intercesserunt, non tam cito regnare potuit, tanto minus prædicto annorum numero ipse regnasse dicendus erit, quanto tardius Ægypti regnum occupare valuit: dempto item postremo vitæ suæ anno, in quo regnauit filius eius Philadelphus, vt sub anno mundi 3768. *num.* 2. probabimus.

9 Hunc Ptolemæum Lagi, post Alexandri Magni obitum, eiusdem Alexandri gesta scripsisse: tradit in initio Historiarum suarum de expeditione Alexandri Arrianus ille Scriptor Græcus, cuius nos sub anno mundi 3719. *num.* 1. meminimus, & ibi se historiam illam ex dicto Ptolemæo, & quodam Aristobulo, tanquam scriptoribus admodum veridicis ac dignis, se sumpsisse profitetur, quippe qui vna cum eodem Alexandro militauerant, & socij expeditionum eius fuerant. Fuit ergo iste Ptolemæus, non solum rex valde potens, & bellica fortitudine insignis, sed etiam, non secus ac postea Cæsar, scriptor egregius.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3733.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 287.

Iubileus 23.

1 ANno regni Ptolemæi Lagi quarto, oportet incidisse in Iudæa annum Iubilei vigesimi tertij: Siquidem, vt videre est in tabulis, præfatus regni annus cōcurrit cum anno ab ingressu Israelis in terram Chanaan millesimo centesimo quinquagesimo.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3735.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 289.

Antigonus regnat in Asia.

1 ANno memorati Ptolemæi siue ab obitu Alexandri Magni sexto, primus regnauit in Asia Antigonus annis decem & octo, vt tradit Eusebius *in Chronicis.*

* * *

AB ORBE CONDITO ANNVS 3742.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 296

ANno Olympiadis centesimæ decimæseptimæ primo (vt mox probabitur) circiter desinente; 1
credimus Seleucum huius nominis primum, qui & Nicanor, profligato (Ptolemæi regis Ægypti auxiliis) Antigono, à quo prius fuerat expulsus, Syriæ regnum obtinuisse. Nam etsi Eusebius, tum *in Chronicis*, tum *libro* 8. *de Demonstratione Euangelica, Demonstratione* 2. *non longe post medium*, & Scaliger *libro quinto. De emendatione temporum, cap. De anno Seleucidarum Alexandreo*, sentiant, prædictum Seleucum, post annos duodecim, ab Alexandri Magni obitu exactos, regnare cœpisse: puto tamen horum sententiam, large esse accipiendam, seu interpretandam, ita vt ad ipsius veritatem sufficiat, quod non post annos tredecim, sed sub finem decimitertij, regnare cœperit, & sic annus primus regni Seleuci fere totus concurrat, non cum decimotertio, sed cum decimoquarto, ab obitu Alexandri, & consequenter non cum primo, sed cum secundo dictæ Olympiadis, vt positum est in tabulis. Moueor autem ad hoc ponendum duplici de caussa. Nam cum certum sit (quemadmodum numero proximo demonstrabimus) annum primum regni Seleuci, fuisse etiam primum æræ regni Græcorum more Iudaico putatæ: Et constet ex Iosepho 12. *antiquit. cap.* 11. *versus finem*, & ex Eusebio *in Chronicis*, annum regni Græcorum centesimum quadragesimumoctauum, in quo emundatum est templum, incidisse Olympiade centesima quinquagesima quarta: Et ex 1. *Machab. cap. 6. versic.* 20. 49. & 54. pateat, annum regni Græcorum centesimū quinquagesimum, fuisse sabbaticum: Certe, si annus primus regni Græcorum, fuisset quoque primus Olympiadis centesimæ decimæseptimæ; nullo modo posset annus regni Græcorum centesimus quadragesimusoctauus, incidere in Olympiadem centesimam quinquagesimamquartam: Et annus regni Græcorū centesimus quinquagesimus, nōnihil discordaret ab æra annorū sabbaticorum, quæ habetur in tabulis; & ex consequenti deinceps tota illa æra perturbaretur. Posito autem quod annus primus regni Græcorū concurrat cum secundo Olympiadis centesimæ decimæseptimæ; & loca Iosephi, & Eusebij citata vera esse inueniuntur, & memorata sabbaticorum æra, cū his, quæ tum in sacro eloquio, tum apud Iosephum, de annis sabbaticis scripta sunt, omnino consona redduntur, vt in eisdem tabulis experiri quisque poterit.

Seleucus primus qui & Nicanor regnat in Syria.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3743.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 297.

ANno eiusdē Olympiadis secundo, qui concurrit 1
fere totus cum primo regni eiusdem Seleuci, cœpta est æra seu dinumeratio annorum regni Græcorum, quā sequuntur libri Machabæorum, vt non semel testatur Iosephus, qui 12. *antiq. in principio capitis* 7. ait, quod Antiochus Epiphanes, relicta Ægypto, ingressus est Ierosolymam, anno cētesimo quadragesimotertio, ex quo primū ad Seleuci familiam Syriæ regnum deuenerat. Et ibidem paulo post asse-

Incipit æra regni Græcorum seu Seleucidarum Iudaica.

rit, annum regni dictæ familiæ centesimum quadragesimum quintum, in quo idem Antiochus Ierusolymitanum templum prophanauit, incidisse Olympiade centesima quinquagesimatertia: quod dictum nullo modo veridicum esse posset, si anni regni Græcorum, non à Seleuco, vt dictum est; sed ab Alexandro numerandi essent. Siquidem annus centesimus quadragesimus quintus Monarchiæ Alexandri, concurrit cum anno Olympiadis centesimæ quadragesimæoctauæ, quarto, vt videri potest in tabulis. In eiusdē quoq; libri cap. 14. Iosephus scribit, quod Iudas oppugnare cœpit arcem anno centesimo quinquagesimo, ex quo primum ad Seleucum, imperium illarum regionum peruenerat. Idem confirmari potest ex Eusebio *in Chronicis*, *& loco de Demonstratione Euangelica numero præcedenti citato*, & B. Hieronymo *super Daniel. c. 8.* & Rabano *super 1. Machab. c. 1.* & Seuero Sulpitio *lib. 2. Historiæ sacræ*, & aliis. Quin etiam, quod magis vrget, ipsamet sacra Scriptura, in suis annorum numeris, cum annis regum Syriæ collata, idipsum aperte manifestat. Etenim singuli anni regni Græcorum in libris Machabæorum commemorati, si ab initio regni Seleuci supputentur, vt sit in nostris tabulis, omnia consona inueniuntur. Sin autem illos ab initio regni Alexandri, vel ab exordio Monarchiæ eius, numerare voluerimus, proculdubio nequaquam constabunt. Nam in singulis annorum summis ibidem expressis, error comperietur, in primo quidē casu, annorum circiter vigintiquatuor; in secundo autem annorum saltem decem & octo; vt quiuis poterit experiri in eisdem tabulis, vbi binas regni Græcorum ætas digessimus; eam scilicet, quæ ab Alexandri Monarchia deducitur; & illam, quæ ab exordio regni Seleuci deriuatur. Quæ etiam dupliciter deduci potest; vel more Iudaico; vel (vt Ptolemæus *lib. Almagesti 11. cap. 7.* vocat) secundum Chaldæos, quemadmodum nos infra *num. 4.* & sub anno mundi 3823. *num. 1.* declarabimus. Ratio autem, cur Scriptura sacra, regni Græcorum annos, numerare maluerit, nō ab Alexandro, quem primo regnasse in Græcia asserit *initio 1. Machab.* Sed à Seleuco, qui primus post Alexandrum regnauit in Syria, esse potest; vel quia licet ambo essent natione Græci, tamen Alexandri regnum non ad posteros suos deuenit, nec in familia sua diu permansit, sicut regnum Seleuci, quod ad plurimas suæ posteritatis generationes successiue transiuit; vel quia cum Iudæa esset pars Syriæ, conuenienter Iudæi scriptores, sequi debebant æram à Seleuco rege primo Syriæ, in illis regionibus introductam.

Cur Scriptura sacra annos regni Græcorum à Seleuco, non ab Alexandro dinumeret.

a Ad hæc si aduertisset Franciscus Suarez Theologorum nostri temporis clarissimus; non tam facile in commentariis *super 3. par. summæ S. Thomæ, disputatione 1. sectio. 2.* pronunciasset, errasse Scriptores, qui ex Olympiadum subductione colligūt, fluxisse centum nonaginta quatuor circiter annos ab exordio Monarchiæ Alexandri, ad initium pontificatus, & principatus Ioannis Hircani: cum *ex 1. Machabæor. cap. vlt. versic. 14.* constet, Simonem eius patrem, cui immediate successit præfatus Ioannes, occisum fuisse anno regni Græcorum centesimo septuagesimo septimo, & huic Scripturæ [illegible] habenda sit fides; quam omnibus Olympiadum supputationibus. Non, inquam, culpasset prædictos Scriptores, neque argumentum à se adductum, insolutum reliquisset, si ad ea, quę nos pręcedenti numero diximus, aduertisset. Vtiq; enim dignoscere potuisset, annos, qui videntur deficere in summa, loco Mach. citato adnumerata, esse illos, qui fluxerunt ab anno primo Monarchiæ Alexandri ad primū regni Seleuci. Huius differentiæ, quæ reperitur inter æram Seleucidarum, & eam, quæ deducitur ab Alexandri Monarchia, meminit etiam Appianus Alexandrinus *in fine libri de bellis Syriacis*, tametsi fallitur in eo, quod ponit quatuordecim duntaxat annos, à Monarchia Alexandri ad annum primum Seleucidarum, cum ponendi essent saltem decem & octo: nisi forte dictus Auctor, ibi intelligere voluerit, illos quatuordecim annos, fluxisse, non à primo, sed ab vltimo anno Monarchiæ Alexandri, ad primū regni Seleucidarum, vtrisq; terminis computatis. Id enim admitti posset. Igitur potius culpādi sunt Lyranus, Io. Lucidus, Io. Driedo, & alij, qui perperam existimarūt, prædictos regni Græcorū annos, ab Alexandro esse supputādos. Maxime vero omniū carpēdus est Io. Annius, qui in suis cōmentariis super Breuiario temporū falsō Philoni ascripto, nō erubuit dicere, libros Machabæorū, olim sine vlla annorum notatione extitisse, sed eos postmodum, addita temporū distinctione, à Iosepho fuisse corruptos, & Apocryphos redditos. Quod quis nō aduertit, quam temerarium sit? præsertim cum videamus, in omnibus probatis eorundē exemplaribus, illam annorum notationem reperiri, & ita eos in S. Ecclesia publice legi, & pro Canonicis omnino haberi, vt etiam probat Cardinalis Bellarminus *lib. 1. de verbo Dei. cap. 15.*

Refellitur dictum Francisci Suarez.

Error Annii maxime carpendus.

3 Notandum vero hic est, quod licet (vt scribit Scaliger *lib. 5. c. de anno Seleucidarum Chaldaico*) Seleucus Babylone recuperata, diadema sibi imposuerit anno primo Olympiadis centesimæ decimæseptimæ, subandi desinēte, vt *n. 1.* dictum est: & annus regni Græcorū apud Iudęos primus, incidat in annum sequentem, qui fuit eiusdem Olympiadis secundus: tamen apud Chaldæos concurrit cum anno dictæ Olympiadis tertio, vt videre est in tabulis. Et hoc, siue quia (vt sentiunt Hebræi, & ex Latinis Scaliger *loco citato*, & alij recentiores) cum annus Iudaicus semper inciperet in vere à mense Nisan; è conuerso annus Chaldaicus, & Antiochenus incipiebat in autumno, à mense Hebræorum sexto vel septimo, nimirum ab Elul, vel Tisri: Siue quia non vbiq; à primo anno regni Seleuci, cœperit in illis regionibus numerari annus primus regni Græcorum, neq; ab eodē tempore à singulis populis illi regno subiectis; sed hæc dinumeratio, prius in Syria, in qua erat regni metropolis, quæ postmodum Seleucia dicta est, & consequenter etiā in Iudæa, quæ erat Syriæ pars, cœpta sit, ab ipso primo regni Seleuci anno: In Chaldæa autem, & aliis regionib. remotioribus, alia aliqua de caussa nobis incognita, non nisi ab anno secundo inchoata fuerit, qui concurrit cum tertio memoratæ Olympiadis. Cum igitur, vtcumque res se habeat, exordium æræ regni Græcorū Iudaice putatæ, fere semper anno vno præcedere soleret initium eiusdem æræ ritu Chaldaico dimensæ; non mirum est, si quę gesta fuerant v. g. anno regni Gręcorum iuxta computum Iudaicum, tertio; in annum eiusdem regni secundum, more Chaldaico referebantur, & sic de aliis.

Duplex annorum regni Græcorū dinumerandi ratio.

4 Hinc soluuntur difficultates, quæ in libris Machabæorum reperiuntur: quorum primus *c. 6. v. 16.* dicit: Antiochum Epiphanem decessisse anno regni Græcorum centesimo quadragesimonono: Secundus vero liber *cap. 11.* ponit literas Eupatoris & Lysiæ, post obitum prædicti Antiochi, datas anno centesimo quadragesimooctauo. Item primus liber, in *eod. c. 6. vers. 20.* dicit: Iudam Machabæum obsedisse arcem alienigenarū in Iudæa anno centesimo quinquagesimo, quæ fuit caussa, quod Eupator, & eius militiæ princeps Lysias, postea venerint cum exercitu magno contra Iudæos, vt ibidem subiungitur. At *2. Machabæor. cap. 13. versicul. 1.* legimus; Quod anno centesimo quadragesimonono, cognouit Iudas Eupatorem venire cum multitudine aduersus Iudæam,

Conciliantur loca lib. 1. Machab. cum aliis 2.

Et præterea *lib. 1. cap. 7. versic. 1* habemus: Demetrium Seleuci filium, exisse ab vrbe Roma anno centesimo quinquagesimo primo, & ingressum esse in regnum patrum suorum, iussisseque ab exercitu occidi Eupatorem & Lysiam, & cum sederet Demetrius in sede regni patris sui, ad eũ venisse Alcimum Iudæum, qui volebat fieri summus Sacerdos, &c. In 2. autem libro *cap. 14. vers. 4.* expresse traditur, quod prædictus Alcimus venit ad Demetrium anno centesimo quinquagesimo. Ecce quam multa sunt, quæ inter hos libros, in annorum numeris discordare videntur. Huius tam apparentis dissensionis, nulla profecto alia assignari causa posse videtur, nisi quod Auctor lib. 2. qui forte, licet genere Iudæus, in Chaldæa fuerat educatus, vel etiam natus; eorundem Chaldæorum supputationem secutus est, secundum quam necesse habuit prædictas actiones vno regni Græcorum anno antecedere. Auctor vero libri 1. qui in hisce annis supputandis ritum Hebraicum obseruauit, easdem actiones in sequentem annum referre compulsus est: Et sic vterque vere scripsit, neque vlla prorsus inter ipsos notari potest contradictio. Quod autem dictorum librorum Auctores secuti sint præfatos ritus inter se diuersos, inde etiam videtur indicari, quod Auctor lib. 1. semper menses, vel propriis Hebræorum nominibus, vel per numeros Hebraico more, videlicet primum, secundum, tertium, &c. notare solet, vt patet cap. 9. versic. 3. vbi meminit primi mensis, & *versic. 54.* itemque *cap. 13. versic. 51.* secundi mensis: & *cap. 10. versic. 21.* mensis septimi: & *cap. 7. versic. 43. & 49.* nominat mensem Adar: & *cap. 1. versic. 57.* pariterque *cap. 4. versic. 52. & 59.* mensem Casleu: & *cap. vlt. versic. 14.* mensem Sabat. Auctor vero 2. Machab. interdum etiam vtitur nominibus mensium non Hebraicis, sed Syrogræcis quemadmodum eo tempore solebant etiam Chaldæi, cuiusmodi sunt Xanticus, Dioscorus, & alij similes, vt patet 2. *Machab. cap. 11. versic. 21. 30. 33. & 37.* Igitur

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3744.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 298.

1 *Incipit æra regni Græcorum Chaldaica.* ANno proximo, qui erat regni Seleuci secundus, cœpit æra regni Græcorum in Chaldæa, quemadmodum ex dictis anno præcedenti probatum est.

2 *Simon Iustus Pontifex.* Per hæc circiter tempora, nimirum Ptolemæo Lagi in Ægypto, & Seleuco in Syria regnantibus, summum Pontificatum tenuit in Iudæa Simon ille filius illius Oniæ primi, qui Iaddo (vt ait Iosephus *in calce libri antiq. 11.*) immediate successerat. Hunc Simonem idem Iosephus *lib. Antiq. 12. cap. 2. non valde procul ab initio capitis*, testatur cognominatum fuisse iustum, quod & Deum pie coleret, & erga suos summa poteretur beneuolentia. Et est ille Simon, cuius inclyta celebrantur præconia, *Ecclesiastici cap. 50. fere per totum*, vt optime probat Iansenius *ibidem*, & sentit Genebrardus *lib. 2. suæ Chronologiæ*. *Gesta Simonis Iusti.* Idem Simon (quemadmodum loco Ecclesiastici allegato, in eius laudibus breuiter tangitur,) templum Ierosolymitanum sub Zorobabele ædificatum, quod temporum iniuria iam collabi, seu periclitari cœperat, instaurauit. Et quoad partes eius exteriores, auxit, ac duplici muro, vel vnico, duplo quam prius esset altiore, à fundamentis erecto, circummuniuit. Et præualuit amplificare ciuitatem, nimirum ipsam Ierusalem; & antiquatos ipsius aquæductus, olim ab Ezechia aliisque Regibus in vrbe extructos, restitui curauit, vt idem explicat Iansenius, exponens illa verba *eiusdem capitis versic. 3.* quæ sic habent: *In diebus ipsius emanauerunt putei aquarum, & quasi mare adimpleti sunt supra modum.* Quanquam ex eisdem verbis videatur etiam posse colligi, eundem Simonem primum omnium, deduxisse in templum, pro hostiarum sanguine ipsisque hostiis abluendis, fontes illos, quorum meminit Aristhææ de 70. Interpretibus historia, Philadelphi Ægyptiorum Regis tempore conscripta. Enimuero, in codice eius Coloniæ anno Salutis 1578 excuso, *pag. 75 & 76.* in altaris Ierosolymitani descriptione, hæc ad verbum habentur, quæ ad prædicti Scripturæ loci intelligentiam, hic ponere visum est: *Templum autem*, inquit, *Templi aquæductus descriptio ex Aristæo.* *facies ad ortum, posterioribus eius ad occasum tendentibus, & pauimentum totum* (subintellige atrij Sacerdotum, in quo erat altare holocaustomatum, vbi offerebantur mactabanturque victimæ,) *est lapide constratum, tractusque habet aquæ immittendæ ad loca certa, quæ immittitur ad abluendum sanguinem hostiarum, quæ in solemnibus festis multa millia iumentorum offeruntur. Aquæ vero confluxus nunquam deficit. Et quia fons intrinsecus magnus, naturalem, & eam perennem scaturiginem habet; & quia subtus terram sunt mira; & inenarrabili arte aquarum receptacula confecta per quinque stadia, quemadmodum apparebat vndequaque circa templum; quorum singula, habent fistulas infinitas, vtrinque in se inuicem emittentes fluxus. Atque hæc omnia, in imo, & à lateribus, plumbo sunt deuincta, & multa terra accurate cooperta. Sunt præterea multa ostiola fundo, & basi, quæ nemo cernere potest præter illos, quibus ministerium est commissum. Per hæc impetu, & effluxu supermissæ aquæ, sanguis quantumuis copiosus, à victimis collectus, abluitur, & expurgatur. Exponam etiam quomodo ipse istorum receptaculorum, molem, & structuram, ex singulari beneuolentia monstratam, cognoui. Nam abduxerunt me ex ciuitate vltra quatuor stadia, & iussit me vnus capite ad locum quendam inclinato, auscultare sonum, quem aquarum concursus ederet. Hinc ego aperte cognoui magnitudinem vasorum illorum, de quibus dixi.* Hactenus Aristæas. Cuius sententiam de hisce aquis, breuiter refert Eusebius *lib. 9. de Præparatione Euangelicâ cap. 4. versus finem*, eandemque Philonis auctoritate corroborat. Ex quibus omnibus, satis probabiliter conijci potest, has esse aquas, quarum meminit, licet subobscure, locus Ecclesiastici paulo supra citatus, tanquam à dicto Simone introductas. Non enim hoc ab vllo alio factum, in tota Scriptura sacra legimus. Et certum est, ex loco Iosephi citato, quod iam mortuus erat Simon, quando eius frater Eleazarus, temporibus dictæ historiæ, pontificatum Ierosolymis tenebat. Forte autem istæ sunt aquæ olim in spiritu Ezechieli præmonstratæ, quarum *eiusdem cap. 47.* ipse meminit, dicens: *Et conuertit me ad portam domus, & ecce aquæ egrediebantur subter limen domus ad orientem: facies enim domus respiciebat ad orientem: aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad meridiem altaris.* Igitur si in templo, quod vidit Ezechiel, descendebant aquæ ad meridiem altaris, & egrediebantur subter limen portæ orientalis; vtique fit manifestum, non fuisse illud templum prorsus idem cum eo quod fecerat Salomon, in quo si extitissent aquæ iugiter manãtes, proculdubio frustra labrũ æneum, & luteres facti fuissent. Per hæc ergo confirmari possunt, quæ nos sub anno mundi 3025. *num. 8.* diximus, nempe Ezechieli in ea visione ostensa fuisse non ea solum, quæ Salomon in templo fecerat, sed

etiam multa eorum, quæ in templo mox reædificando facienda erant,

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3752.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 305.

Antigonus Asiæ Rex moritur.

1 ANno regni Seleuci decimo (vt patet in tabulis) circiter desinente, decessit Antigonus primus, post Alexandrum Magnum, Asiæ Rex, cum regnasset annos decem & octo, vt testatur Eusebius *in Chronicis.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3753.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 307.

Regnat in Asia Demetrius primus qui & Polyorcetes.

1 ANno proximo regnauit in Asia Antigoni filius, nomine Demetrius huius nominis primus, qui & Polyorcetes, annis decem & septem, vt ait *ibidem* Eusebius.

Antiochia extruitur.

2 Eodem anno, qui erat regni Seleuci, vt videre est in tabulis, annus duodecimus, idem Seleucus Syriæ Rex Antiochiam extruxit, vt tradit Eusebius, *vbi supra.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3758

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 312.

Sadoc genuit Achim.

1 ANno regni eiusdem Seleuci circiter decimo sexto, oportet contigisse, quod scribit S. Euangelista Matthæus *cap. 1. versic. 14.* illis verbis: *Sadoc autem genuit Achim.* Hoc enim ex dictis sub anno mundi 3461. *num.* 1. fit consequens. Poterat vero tum Sadoc esse annorum circiter quinquaginta & vno, vt ibidem dictum est, & apparet in tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3768.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 322.

Ptolemæus Philadelphus regnat in Ægypto.

1 ANno æræ Nabonassari quadringentesimo sexagesimo tertio, (qui, vt patet in tabulis, concurrit cum trigesimo nono Ptolomæi Lagi, seu à morte Alexandri) regnare cœpisse Ptolomæum Philadelphum in Ægypto, testatur Scaliger *lib. 4. de emendatione temporum, capite de anno cælesti Dionysiano Ptolemæi Philadelphi.* Vbi etiam ait, eundem annum incidisse anno tertio Olympiadis centesimæ vigesimæ tertiæ, & *lib. 5. cap. de initio Ptolemæi Philadelphi,* idem repetit, idque constare ait, ex obseruationibus Dionysij Mathematici, de quibus nos sub anno mundi proximo *num.* 2. mentionem faciemus. Verum hic duo aduertere oportet: primo necessarium esse, quod primus regni Philadelphi annus, concurrat fere totus cum anno mundi proximo *nu.* 2. & anno 3781. *num.* 1. aperte ex Ptolemæo probabimus. Quare quod ait Scaliger: initium regni Philadelphi incidisse in annum Nabonassari quadringentesimum sexagesimum tertium, debet intelligi, circiter desinente; ita, vt primus annus regni Philadelphi fere totus concurrat cum anno Nabonassari quadringentesimo sexagesimo quarto, & consequenter cum quadragesimo regni Ptolemæi Lagi, seu à morte Alexandri Magni, quemadmodum digestum est in tabulis. Alioquin meret tota Ptolemæi collatio æræ Nabonassari, cum æra Dionysiana, de qua sub anno mundi proximo *num.* 2. agemus.

Alterum quod hic aduertere debemus, est: non ideo nunc regnare cœpisse Philadelphum, quod hoc tempore obierit pater eius. Constat enim, vt paulo post probabimus, ipsum adhuc anno saltem vno integro superuixisse: Sed quod Philadelphi pater se regno abdicans, vltro illud nunc filio tradiderit. Etenim, vt scribit Ludouicus Viues *super B. Augustinum lib. 18. de Ciuit. cap. 42.* Ptolemæus Lagi, cum in senectute tranquillius viuere statuisset, rerum curam filio mandauit, qui Philadelphus dicebatur. Quod videtur accepisse ex Iustino, qui *lib. 16.* de præfato Ptolemæo verba faciens, ait: *Is contra ius gentium, minimo natu ex filiis, ante infirmitatem, regnum tradiderat, eiusque rei populo rationem reddiderat. Cuius non minor fauor in accipiendo, quam patris in tradendo regnum fuerat. Inter cetera patris & filij mutuæ pietatis exempla etiam ea res amorem patrem populi, iuueni conciliauerat, quod pater, regno ei publice tradito, priuatus officium regi inter satellites fecerat, omniq; regno pulchrius, regis esse patrem duxerat.* Hæc Iustinus: Cui licet aduersari videatur Pausanias, *in Atticis* scribens, Philadelphum declaratum fuisse regni successorem à patre iam prope moriente: Vtrumque tamen admitti, ac simul posse verum esse videtur, quod scilicet bis à patre declaratus fuerit Rex, semel anno vno ante obitum patris, & iterum moriente patre, siue ad maiorem rei declarationem, siue ad omnino abolenda fratrum, ac præcipue primogenitura. 2

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3769.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 323.

ANno proximo, qui erat ab obitu Alexandri Magni quadragesimus, &, vt dictum est, concurrit fere totus cum primo regni Philadelphi; Ptolemæus Lagi, primus post Alexandrum Ægypti Rex, mortuus est, sub finem anni, vt tradit Eusebius *in Chronicis.* Quare, quod ait Polybius *circa medium lib. 2.* Ptolemæum Lagi, & Seleucum obiisse circa Olympiadem centesimam vigesimam quartam; procul dubio ita accipiendum est, vt Ptolemæus circa initia, & Seleucus circa finem dictæ Olympiadis, diem functi sint, quemadmodum videre est in tabulis. 1

Ptolemæus Lagi moritur.

Ab hoc anno regni Philadelphi primo, Dionysius Mathematicus, suarum astronomicarum obseruationum annos dinumerat; illos nimirum, quos Ptolemæus *in libris sui Almagesti,* secundum Dionysium vocat, vt ex eodem colligi potest, qui *lib. 10. cap. 4.* annum regni Philadelphi decimum tertium, confert in annum Nabonassari quadringentesimum septuagesimum sextum. Et apertius *lib. 9. cap. 10.* dicit: annum vigesimum primum, secundum Dionysium, fuisse Nabonassari quadringentesimum octogesimum 2

Initium æræ Dionysianæ.

mum quartum. Et *eodem lib. cap. 7.* asserit, quod annus, qui secundum Dionysium erat vigesimus tertius, erat à Nabonassaro, quadringentesimus octogesimus sextus. Et vigesimus octauus Dionysij, quadringentesimus nonagesimus primus Nabonassari. Et *lib. 10. cap. 9.* ait: annum Philadelphi (quem appellat, secundum Dyonysium) decimum tertium, esse quinquagesimum secundum, ab Alexandri interitu. Ex quo obiter fit manifestum, quod sub anno præcedente *num. 1.* asseruimus, videlicet Philadelphum circa finem anni, à morte Alexandri, trigesimi noni, regnare cœpisse. Et *lib. 11. c. 3.* tradit: annum, qui secũdum Dionysium, erat quadragesimus quintus, fuisse ab obitu Alexandri octogesimum quartum. Hæc autem hic adnotare operæ pretium duximus, vt cunctis pateat, hanc quoque antiquissimi Mathematici æram, optime cum nostris Annalibus conuenire. Quod vt facilius deprehendi valeat in nostris tabulis, præter Nabonassari æram, quam sequitur libris citatis Ptolemęus, & eam quæ à morte Alexandri Magni, ad Augusti Monarchiam ducitur, etiam Dionysianam, per aliquot saltem annos, in eisdem tabulis digerere non grauabimur.

Philadelphus quot annis regnauerit.

3 Ceterum, vt ad Ptolemæum Philadelphum, qui fuit Ptolemæorum Ægypti regum secundus, redeamus: Hunc Eusebius, Beda, Genebrardus, & alij, asserunt, regnasse annos triginta octo, quos tamen numerare incipiunt, ab exitu anni quadragesimi, ex quo decesserat Alexander Magnus. Iosephus autem *12. Antiq. cap. 2. in initio capitis* ait, illum regnasse annis vnde quadraginta; quos si recensere voluerimus, non à fine, sed à principio prædicti anni quadragesimi (quemadmodum nos sub anno mundi 3768. n. 1. faciendum esse probauimus,) vtrique finis regni Philadelphi, tam secundum Iosephum, quam secundum alios, in idem tempus incidet, nimirum in exitu anni septuagesimi octaui, ab obitu Alexandri.

De Philadelpho, Danielis Prophetia.

Eiusdem regis, suppresso nomine, meminit Daniel *cap. 11. vers. 5.* illis verbis: *Et de principibus eius præualebit super eum, & dominabitur ditione: multa enim dominatio eius.* Etenim quemadmodum præcedentia verba: *Et confortabitur Rex Austri:* ibidem à sacris Doctoribus, & præcipue à B. Hieronymo exponuntur de Ptolemæo Lagi: Ita hæc quæ sequuntur: *Et de principibus eius, &c.* ab eisdem Expositoribus explicantur, de Philadelpho, quem ex supradictis, constat, fuisse vnum de principibus, id est, de filiis Ptolemæi Lagi. Iste enim diuitiis ac potentia præualuit patri, vt ibidem asserit B. Hieronymus, & ex historiis probat, dicens: *Narrant enim historiæ; habuisse eum peditum ducenta millia; equitum viginti millia; Curruum duo millia; Elephantos, quos primus eduxit ex Æthiopia, quadringentos; Naues longas, quas nunc liburnas vocant, mille quingentas; alias ad cibaria militum deportanda, mille auri quoque, & argenti, grande pondus, ita vt de Ægypto, per singulos annos quatuordecim millia & octingenta talenta argenti acceperit; & frumenti artabas* (quæ mensura tres modios, & tertiam modij partem habet) *quinquies, & decies centena millia.* Hæc S. Hieronymus.

Philadelphi diuitiæ.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3770.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 324.

Demetrius se regnumque Asiæ, Seleuco tradit.

1 ANno regni Philadelphi secundo circiter inchoante, qui erat Seleuci vigesimus nonus, vt patet in tabulis; Demetrius Asiæ Rex, cum regnasset annis decem & septem, seipsum, regnumq; suum, eidem Seleuco regi Syriæ tradidit, vt notat Eusebius *in Chronicis*, & tangit etiam Iustinus *non longe ab initio libri 16.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3774.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 328.

ANno regni sui trigesimo secundo circiter expleto, oportet Seleucum Syriæ regem aut mortuum esse aut tradidisse regnum filio. Tot namque annis ipsum regnasse, tradunt Eusebius *in Chronicis*, & Genebrardus *sua Chronologiæ lib. 2.* & alij, præter Appianum Alexandrinum, qui *sub finẽ libri de bellis Syriacis*, posteaquam multa præclare ab eo gesta recensuit, & quod maiorem regni partem filio tradidit, ac deinde bellum in Phrygia gessit, atque in prælio Lysimachum interfecit; Denique subiungit: quod exacto ætatis anno septuagesimo tertio, regni quadragesimo, cum traiecisset Hellespontum, Lysimachiam petens, occisus est. Hæc si vera sunt, oportet Appianum dinumerasse annos regni Seleuci, vsque ad eius mortem; alios autem Auctores, vsque ad prædictam regni resignationem filio factam. 1

Seleucus Asiæ Rex regni sui annos explet.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3775.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 329.

ANno proximo, regnauit Asiæ simul ac Syriæ Antiochus, huius nominis primus, qui & Soter, id est, seruator dictus est, annis decem & nouem, vt proxime allegati asserunt Auctores. Quare arbitror decipi Sulpitium, qui tribuit ei annum regni vnum supra vigesimum: nisi forte duobus annis regnasset cum patre, ante illam regni resignationem, de qua præcedenti anno actum est. Quod tamen probari non potest. Huic regi, Berosum Chaldæum, Historicum, & Sacerdotem, Chaldaicam suam historiam, tribus libris comprehensam: dicasse, tradit ex Tatiani oratione contra Græcos, Genebrardus *lib. 2. sua Chronologia.* vbi etiam addit, quod & seriem regum Assyriorum, & aliorum, à diluuio fere vsque ad Iosue; item Gentium origines Græcis explicauit, & quod filia eius fuit Sibylla Babylonica, quemadmodum S. Iustinus Martyr *in Parænetico* scriptum reliquit. 1

Antiochus Soter regnat in Asia, & Syria.

De Beroso Chaldæo.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3781.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 335.

ANno regni Philadelphi decimo tertio, accidit obseruatio quædã Astronomica, quam ex Timocharo antiquissimo Astronomo, refert Ptolemæus *lib. 10. Almagesti cap. 4.* vbi subiungit, eundem Philadelphi annum, incidisse in annum Nabonassari quadringentesimũ septuagesimum sextum. Quod ideo hic adnotare volumus, quia inde manifeste apparet, verum esse, quod nos sub anno mundi 1

Ratio temporum obseruatione Astronomica corroboratur.

3768. *num.* 1. & 3769. *num.* 1. asseruimus, nimirum necesse esse, vt primus regni Philadelphi annus, concurrat pene totus cum anno dicti Nabooassari quadringentesimo quarto. Et confirmatur ex eodem Ptolemæo, qui *in eiusdem lib. cap.* 9. ait, quod idem annus Philadelphi decimus tertius, fuit ab obitu Alexandri quinquagesimus secundus. Porro hos annos simul coincidisse, patet in tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3783.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 337.

Iubileus 24.

1 ANno regni eiusdem Philadelphi decimo quinto, incidit annus Iubilei vigesimi quarti. Concurrit enim dictus Philadelphi aonus, cum anno æræ, quæ ducitur ab introitu Israelis in terram Chanaao, millesimo duceotesimo, vt videre est in tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3790.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 344.

Romani nunc primum ex Italia exeunt.

1 PEr hæc tempora, nimirum Olympiade centesima vigesima nona (subaudi circiter inchoante) vt notat Polybius *historiarum lib. 1. fere in principio*, facta est prima Romanorum transfretatio ex Italia, de qua primo in Siciliam profecti sunt. Et ab hac profectione, præfatus Auctor, historiæ suæ veluti præfationem, quam 1. & 2. libro complectitur, exordiri se velle profitetur, quod ea continua sit iis, quæ Timæus vltimo loco scripta reliquerat. Ab hoc item eodem tempore cœpit primum bellum Punicum, quod per annos viginti duos (vt ait Eutropius *initio libr. 3.*) Romani gesserunt cum Carthaginensibus, qui cum iam Siciliam, & Sardiniam, aliasque maris oras acquisierant, vt tradit Appianus *circa initia lib. de Bellis Punicis*. Porro de origine, & caussis primi huius belli Punici, vide Polybium *lib. 1.* Quæ autem in eo acta sint, breuiter percurrit citatus Eutropius *in posteriore medietate lib. 2.*

Initium 1. belli Punici.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3793.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 347.

Antiochus Soter moritur.

1 ANno regni sui decimo nono circiter exacto, vt ex sub anoo mundi 3774. *num.* 1. dictis consequitur, Aotiochus Soter, Sytiæ Asiæque Rex, mortuus est, quemadmodum etiam patet ex Eusebio *in Chronicis*.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3794.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 348.

Antiochus II. qui & Theos in Asia Syria que regnat.

1 ANno insequenti, regnauit in Sytia Asiaq; alter Antiochus huius oominis secundus, qui dictus est Theos, hoc est, Deus. Nec refert q; Eusebius in Chronico ponat primum dicti regis anoum, in anno Olympiadis centesimæ vigesimæ nonæ quarto; in nostris vero tabulis concurrat cum primo Olympiadis centesimæ trigesimæ: Quia vel potuit iste Rex regnare cœpisse sub finem anni præcedentis, vt notatum est in tabulis; vel annus dictæ Olympiadis, pro parte, etiam cum hoc primo memorati regis anno concurrit. Diximus enim alias, annos regum, & Olympiadum, diuersa, vt plurimum, habuisse principia. Quoniam autem ob caussas sub anno mundi 3742. *num.* 1. adductas, necessarium fuit ponere, primum Seleuci annum, concurrere pro maiori parte cum anno Olympiadis centesimæ decimæ septimæ secundo, non autem primo, vt facit Eusebius *in Chronicis*: propterea nemini mirum videri debet, si ex necessaria consequentia, deinceps in ceteris etiam posteriorum Syriæ regum annis, eadem quoq; modica, inter nostras, & Eusebij tabulas, differentia reperietur. Etenim sanius duximus, annos Olympiadum cum æra regni Græcorum *lib. 1. Machab.* & apud Iosephum, digesta; & item cum annis sabbaticis ab eodem Iosepho, & in sacra Scriptura commemoratis, accuratius cōponere; quam omnino hic sequi dictum Eusebij Chronicon, iuxta quod nequeunt prædicti anni, prorsus inter se conuenire, vt ex dictis anno mundi proxime citato, manifesto colligi potest. Ceterum iste Antiochus cognomento Theos regnauit aonis quindecim, vt sentiunt idem Eusebius *in Chronicis*, & Genebrardus *lib. 2.* & alij.

Danielis de Philadelphi & Antiochi Theos vaticinia à B. Hieronymo explicata.

Sane de his, quæ inter hunc Antiochum Syriæ regem, & Philadelphum regem Ægypti euenerunt, nonnulla, licet subobscure, spiritu prophetico prædixit Daniel *cap. 11. versic. 6.* vbi ait: *Et post finem annorum fœderabuntur, filiaque regis Austri, veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam. Et non obtinebit fortitudinem brachij, nec stabit semen eius. & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescentes eius, & qui confortabant eam in temporibus.* Hucusque verba Danielis. Quæ exponens S. Hieronymus sic ait: *Primum Syriæ regnauit, vt diximus, Seleucus cognomento Nicanor. Secundus Antiochus, qui appellatus est Soter. Tertius, & ipse Antiochus, qui vocabatur Theos, id est, Deus. Iste aduersus Ptolemæum Philadelphum, qui secundus imperabat Ægyptiis, gessit bella quamplurima, & totius Babylonis atque orientis viribus dimicauit. Volens itaque Ptolemæus Philadelphus post multos annos, molestum finire certamen, filiam suam nomine Berenicem, Antiocho vxorem dedit, qui de priore vxore nomine Laodice, habebat duos filios, Seleucum, qui cognominatus est Gallinicus, & alterum Antiochum. Deduxitque eam vsque Pelusium, & infinita auri, & argēti millia, dotis nomine dedit. Vnde Phernopheros, id est, dotalis appellatus est. Antiochus autem Berenicem consortem regni habere se dicens, & Laodicen in concubinæ locum; post multum temporis, amore superatus, Laodicen cum liberis suis reduxit in regiam. Quæ metuens ambigui viri animum, ne Berenicem reduceret, virum per ministros veneno interfecit. Berenicem autem cum filio qui ex Antiocho natus erat, Icadioni, & Gennæo Antiochiæ principibus occidendam tradidit, filiumque suum maiorem, Seleucum Gallinicum, in patris loco regem constituit. Et hoc est quod nunc dicitur: Post multos annos, Ptolemæus Philadelphus, & Antiochus Theos, facient amicitias, & filia Austri regis, hoc est Ptolemæi, veniet ad regem Aquilonis, id est, ad Antiochum, vt inter patrem ac virum iungat amicitias. Et non poterit, inquit, obtinere, nec semen illius stare in regno Syriæ. Sed & ipsa Berenice, & qui eam adduxerunt, interficientur, Rex quoque Antiochus, qui* 2

confor-

confortabat eam, hoc est, per quem poterat praualere, veneno vxoris occisus est. Hucusque Beatus Hieronymus.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3798.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 352.

1 *Eleazarus de quo in lib. 2. Machab. narratur.*

ANno regni Græcorum quinquagesimo sexto, natus est insignis ille vir inter Iudæos, nomine Eleazarus, qui postea, anno eiusdem regni Græcorum centesimo quadragesimo quinto, ætatis vero suæ nonagesimo, pro patriis legibus, ab Antiocho Epiphane crudeliter occidi maluit, quam simulare carnes se suillas, lege vetitas, manducasse, ne ceteris, maxime vero adolescentioribus, malum hoc prænaricationis præberet exemplum, vt infra sub anno mundi 3887. *num.* 7. & 8. dicemus.

2 *De Philadelpho, & 70. Interpretibus.*

Post hæc circiter tempora, nimirum circa postremos regni sui annos, vt numero proximo probabiliter ostendemus, Philadelphus composita cum Antiocho, vt dictum est, pace, sese admodum bene affectum ostendebat erga Iudæos. Nam vt sanctus scribit Augustinus *lib.* 18 *de Ciuit.* c. 42. *Omnes, quos pater eius subiugatos abduxerat, liberos reddere permisit. Insuper, & dona regia in templum Dei misit. petiuitque ab Eleazaro tunc Pontifice, dari sibi scripturas, quas profecto audierat, fama prædicante, diuinas, & ideo concupierat eas habere in Bibliotheca, quam nobilissimam fecerat. Has ei cum idem Pontifex misisset Hebræas, post etiam ille Interpretes postulauit. Et dati sunt ei septuaginta duo, de singulis duodecim tribubus, seni homines, lingua vtriusque doctissimi, Hebrææ scilicet, & Græcæ. Quorum interpretatio, vt septuaginta vocetur, iam obtinuit consuetudo.* Hæc S. Augustinus. Quæ latius prosequitur Iosephus 12. *Antiq.* c. 2. Egregij huius facti (cuius omnes pene boni Auctores, cum veteres, tum recentiores meminerunt,) historiam primus omnium integro libello scripsit Aristæas, vnus ex legatis, quos ad negotia hæc pertractanda miserat Philadephus ad Iudæos. Quare non ab aliis accepta, sed quæ idem gesserat, quibusque ipse interfuerat, ad Philocratum fratrem literis mandauit, quemadmodum ex eiusdem historiæ exordio manifestum est. Eundem Aristææ libellum, de 70. Interpretibus, mendis expurgatum, & commentariis atque adnotationibus illustratum, nouissime restituit, ac in lucẽ edidit Iacobus Middendropius Coloniæ, anno Salutis 1578. excusum: Ad quem huius rei studiosos libentissime remittimus.

3 *Versio 70. Interpretum quando facta.*

Sane quonam regni sui anno Philadelphus hæc egerit, incertum est: Satis tamen probabile videtur, quod Ludouicus Viues *super citato B. Augustini loco* ait, nempe Philadelphum, cum in maturiore ætate morbis affictaretur, proculque à bellis, gerendisque rebus esse cogeretur; Auctore Demetrio Phalaræo, qui patria Atheniẽs, vir nobilissimus, maximisq; functus Magistratibus, ciuium inuidia pulsus, ad eum confugerat, studiis se tradidisse, accitisque vndique ingeniis, & constructa illa nobili Alexandrina Bibliotheca, in eam veteris testamenti libros poni curasse. Hoc si verum est, quemadmodum certe videtur admodum verisimile: longe probabilius sentit Petrus Galatinus *lib.* 1. *de Arcanis Catholicæ veritatis*, dicens: 70. Interpretes, anno ante Christi natiuitatem circiter ducentesimo quinquagesimo, rogatu Ptolemæi Philadelphi, Alexandriam ab Eleazaro Pontifice, tota Biblia in Græcum traducturos, fuisse missos, quam Sixtus Senensis *lib.* 4. *sua Bibliotheca sancta*, & eius asseclæ, qui memoratam 70. Interpretum historiam, Olympiade centesima vigesima quarta, contigisse crediderunt, & trecentis quinquaginta annis ante Christum natum. Qua in re dupliciter peccasse videntur. Nam si in dicta Olympiade, 70. Interpretum versio facta est; vtique non potuit fieri trecentis quinquaginta annis ante ortum Christi: quandoquidem ab initio eiusdem Olympiadis ad Olympiadem centesimam nonagesimam quartam, in qua omnium consensu natus est Christus, circiter ducenti octoginta anni duntaxat inueniuntur. Si autem Philadelphus, circa postremos regni sui annos, Bibliothecam suam instruxit, cum ipse prope eiusdem Olympiadis 124. initia regnare cœperit, & triginta octo annos in regno exegerit, profecto non eadem Olympiade, sed post Olympiadem centesimam trigesimam, quæ diximus, acta esse oportet, & consequenter non trecentis quinquaginta annis, sed paulo plus ducentis quinquaginta ante Christum natum, vt quiuis recta supputatione assequi poterit.

Per eadem quoque tempora, quibus florebant 70 Interpretes (quemadmodum probat Iansenius *sub finem proœmij commentariorum suorum in Ecclesiasticum*,) Iesus filius Syrach Ierosolymita, qui (vt refert Genebrardus, fertur fuisse vnus è 72. Interpretibus, de stirpe illius Iesu, cuius meminit Zacharias *cap.* 3.) Hebraice conscripsit librum Ecclesiastici, quemadmodum aperte traditur *in calce capitis penultimi eiusdem libri*; qui propterea apud 70. Interpretes inscribitur, *Sapientia Syrach*, siue, *Sapientia Iesu filij Syrach*. Quanquam autem librum hunc tribuant Salomoni, vt testatur Cardinalis Bellarminus *lib.* 1. *de verbo Dei cap.* 14. fieri tamen potuit, (quemadmodum idem ibi subiũgit) vt Iesus filius Syrach, ipsius Salomonis sententias à se diligẽter collectas, in vnum volumen redegerit, & ita vterque huius libri Auctor aliquomodo dici possit, quemadmodum de libro Sapientiæ traditur, quem aiunt esse Philonis, vt refert B. Hieronymus *in Prologo*, & nihilominus eiusdem libri sententias esse Salomonis euidentissime constat *ex ipsiusmet libri cap.* 9. *versic.* 7. & 8. vbi de se ipso Auctor pronunciat, dicens: *Tu elegisti me regem populo tuo, & dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo, &c.* Est ergo, sicuti liber Sapientiæ, ita liber Ecclesiastici, quod attinet ad eorum sententias, Salomonis: quantum vero spectat ad earum collectionem, & dispositionem; iste Iesu filij Syrach; ille vero Philonis; non illius, qui post Christum floruit, sub Caio Caligula, vt colligitur ex Iosepho 18. *Antiq.* c. 10. & in cuius laudem multa scribit Eusebius *libro Historia Ecclesiastica* 2. *cap.* 5. sed alterius, illo longe antiquioris, vt tradit Cardinalis Bellarminus *lib.* 1. *de verbo Dei capit.* 13. Sed posteaquam in libri Sapientiæ mentionem incidimus, liceat hic obiter lectorem commonefacere, ne vllo modo (viri auctoritate allectus,) auscultare velit Rupertum Abbatem, alioqui scriptorem egregium, ac valde pium, qui *lib.* 3. *commentariorum suorum in Genes. cap.* 31. nescio quo modo deceptus, affirmare ausus est, librum Sapientiæ, non esse Canonicum. Quod constat esse falsissimum. Nam præterquam, quod S. Augustinus *in Epistola* 99. *quæ est ad Euodium*, pro Canonico eum citat, etiam in Concilio Carthaginensi, & Laodicensi, inter Canonicas Scripturas relatus reperitur, & nouissime in Concilio Tridentino sub anathematis pœna cautum est, ne quis oppositum tueri præsumat.

4 *Liber Ecclesiastici quando, & a quo scriptus.*

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3807.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 361.

Ptolemæus Philadelphus moritur.

1 ANno post mortem Alexandri Magni septuagesimo octauo circiter exeunte incidit obitus Ptolemæi Philadelphi Regis Ægypti, quemadmodum sub anno mundi 3769. *num.* 3. probatum est.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3808.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 362.

Regnat in Ægypto Ptol. Euergetes 1.

1 ANno postero, regnauit in Ægypto Ptolemæus Euergetes, id est, Benefactor, huius nominis primus. Nam (vt infra sub anno mundi 3909. *num.* 1. dicemus) mox alter eiusdem nominis regnauit in Ægypto. Sane is de quo nunc loquimur Euergetes, iuxta B. Hieronymum fuit frater Philadelphi. Iuxta vero Iustinum *lib.* 27. dicitur frater Berenices, & consequenter filius Philadelphi. Vt vt sit, constat ipsum fuisse de germine, hoc est, de prosapia ipsius Philadelphi, & illum eiuus gesta præuiderat, prænunciaueratque Daniel *cap.* 11. *versic.* 7. *vsque ad* 10. vbi ait: *Et stabit de germine radicum eius plantatio, & veniet cum exercitu, & ingredietur prouinciam regis Aquilonis & abutetur eis, & obtinebit. Insuper & deos eorum, & sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti, & auri captiua ducet in Ægyptum. Ipse prævalebit aduersus regem Aquilonis. & intrabit in regnum Rex Austri, & reuertetur ad terram suam.* Super quæ verba B. Hieronymus ita scribit: *Occisa Berenice, & mortuo Ptolemæo Philadelpho patre eius in Ægypto; frater illius, & ipse Ptolemæus cognomento Euergetes, tertius successit in regnum. de plantatione, & de germine radicis eius, eo quod esset germanus; & venit cum exercitu magno, & ingressus est prouinciam regis Aquilonis, id est, Seleuci cognomento Gallinici, qui cum matre Laodice regnabat in Syria, & abusus est eis, & obtinuit, in tantum, vt Syriam caperet, & Ciliciam, superioresque partes trans Euphraten, & propemodum vniuersam Asiam. Cumq; audisset in Ægypto seditionem moueri, diripiens regnum Seleuci, quadraginta millia talentorum argenti tulit, & vasa pretiosa, simulacraque Deorum duo millia quingenta, in quibus erant & illa, quæ Cambyses, capta Ægypto, in Persas asportauerat. Denique gens Ægyptiorum idololatriæ dedita: quia post multos annos, deos eorum retulerat, Euergetem eum appellant. Et Syriam quidem ipse obtinuit, Ciliciam autem amico suo Antiocho gubernandam tradidit, & Xantippo alteri Duci, prouincias trans Euphraten.* Hucusque S. Hieronymus. Hæc autem non hoc anno, sed post sequentem, in quo dicemus regnasse Antiochum Gallinicum, acta esse necessario credenda sunt, vt sub anno mundi 3828. *num.* 1. tangemus.

Danielis de Euergete prophetia eiusque ex B. Hierony. explicatio.

Versio libri Ecclesiastici de Hebræo in Græcum quando facta.

2 Sub hoc Ptolemæo Euergete, versus fuit de Hebræo in Græcum liber Ecclesiastici, per Nepotem proprij Auctoris, vt numero proximo probabimus. Sed quonam dicti Euergetis anno id factum fuerit, adhuc inexploratum habemus. Nam licet in Prologo iam allegato, Interpres fateatur, se in octano, & trigesimo anno, temporibus Ptolomæi Euergetis regis, peruenisse in Ægyptum, vbi memoratam libri translationem fecit: attamen certum est, illum annum trigesimum octauum, non posse accipi ab exordio regni ipsius Euergetis, quem ex Eusebio, & aliis constat, regnasse tantummodo annis viginti sex. Iosephus Scaliger *lib.* 5. *de emēdatione temporū in capite, De initio regni Philadelphi, & enucleatius lib.* 4. *vbi agit de anno Dionysiano Ptolemæi Philadelphi*; putat, prædictos annos triginta octo, numerandos esse ab initio regni Philadelphi, iuxta Dionysianam æram, (de qua nos sub anno mundi 3769. *num.* 2. meminimus) inde deductam; *cuius Epocha*, inquit, *mentio tantum extat apud Ptolemæum*, (subaudi in libris Almagesti) *& apud Iesum filium Syrach, sapientissimum apud Hebræos Chronographum, in Prologo, his verbis: Nam in octano & trigesimo anno, temporibus Ptolemæi Euergetis regis, posteaquam perueni in Ægyptum, &c.* Quæ verba exponens Scaliger, subiungit: *Is erat annus Euergetæ primus. Nam anno trigesimo octauo imperij sui, decessit Philadelphus.* Sic Scaliger. Sed eius opinioni obstant, quæ nos sub anno mundi proxime adducto, *num.* 3. de annis Philadelphi, ex Iosepho diximus. Si enim ille saltem attigit annum regni sui trigesimum nonum; implicat dicere aliquid accidisse anno Philadelphi trigesimo octauo, & temporibus Euergetis regis. Quare melius alij existimarunt, annum illum non fuisse trigesimum octauum regni alicuius regis, sed vitæ ipsius Interpretis: nisi forte probabilius sit, prædictum Interpretem, vel numerasse prædictos annos, ex quo Auus eius librum illum Hebraice conscripserat; vel ibidem meminisse eius Epochæ, quæ tunc forte, apud Iudæos, ducebatur ab insigni illa pene innumerabilium Iudæorum captiuitate, à Rege Philadelpho benignissime relaxata. Solent enim interdum à memorabilibus eiusmodi euentibus, præsertim prosperis, æræ annorum deriuari. Sed vtcumque res fuerit: Quia nescimus, quo tempore vel natus sit memorati libri Interpres, vel Auus eius dictum librum conscripserit, vel quo regni sui anno Philadelphus, Iudæorum captiuitatem à patre suo in Ægyptum abductam, dimiserit: Propterea etiam scire non possumus, quo regni Euergetis anno, prædicti octo & triginta anni terminauerint, & consequenter, quonam tempore facta sit ipsius Ecclesiastici de Hebræo in Græcum translatio. Sed hoc parum refert; cum satis esse possit, nosse eam temporibus regis Euergetis esse factam.

Ceterum, vt aliquid de dicto Ecclesiastici Interprete, hic subiungamus; Non desunt, qui ipsum eodem, quo Auus eius librique Auctor, nomine nuncupatum fuisse existiment. Sed re vera, ex Scripturis sacris, id conuinci posse non videtur, quemadmodum recte Iansenius in Ecclesiastici Prooemium adnotauit. Illud vero ex iam dictis consequitur, eiusdem libri translationem, non à 70. Interpretibus, sed, vt dictum est, ab Auctoris nepote, fuisse factam: Siquidem ipsi suum interpretandi munus Philadelpho regnante, expleuerunt: prædictus vero Auctoris nepos, se eundem librum interpretatum fuisse temporibus Euergetis regis aperte testatur. Nec obstat, quod in ipsis 70. Interpretum codicibus, idem liber Ecclesiastici Græce scriptus reperiatur: quia quemadmodum in eisdem quoque habentur libri Machabæorum, quorum tamen historia, non modo ab ipsis non conscripta, sed neque, non nisi longe posterioribus temporibus, gesta fuit: ita proculdubio potuit hæc ab Auctoris nepote Ecclesiastici de Hebræo in Græcum facta translatio, postea in eorundem 70. Interpretum codicibus fuisse addita. Et hæc magis placet, quam quod tangit Iansenius super dicto Ecclesiastici Prologo; nimirum versiones 70. Interpretum prius factas, postea vsui & adiumēto fuisse prædicto Auctoris nepoti, 3

De dicto Ecclesiastici libri Interprete.

ad suam

ad suam accuratius perficiendam. Id enim in 70. Interpretum versione, imperfectionem ponere videtur, & eorum auctoritati derogare.

4 Quoniam autem, & superius, nempe sub anno mundi 3794. *num.* 2. & 3. & hic quoque duobus præcedentibus numeris actum est de tempore, quo Biblia sacra de Hebraico in Græcum sermonem translata sunt, & de eiusdem translationis Auctoribus: Quæret fortasse hoc loco aliquis, quando & à quibus iidem sacri libri in idioma Chaldaicum versi fuerint, non quidem ad verbum (nullus enim apud nos extat, quem ego viderim, textus sacer Chaldaicus,) sed per Paraphrases, hoc est, per latiores quasdam sacrarum sententiarum explicationes. Est enim Paraphrasis veluti latior quædam sententiæ explicatio, vt fit, cum quæ quis pressius scripsit, alter quibusdam mutatis additisque, copiosius ac dilucidius explicare conatur. Vt igitur ad quæsitum respondeamus; dicimus, quod tametsi non possimus præcise tempus quo scriptæ editæque fuerint Chaldaicæ Bibliorum Paraphrases, indicare: illud tamen certum est; eas non vno eodemque tempore, neque ab vno eodemque Auctore omnes fuisse conscriptas: Siquidem quæ in Prophetas habentur, cuiusdam Ionathæ Vzielis filij esse perhibentur, quem Petrus Galatinus *lib.* 1. *cap.* 3. & alij, asserunt ante Christi natiuitatem, sub veteri Synagoga floruisse. Quæ vero Chaldaica Paraphrasis in Pentateuchum extat, à quodam, cui nomen fuit Onkelos, edita creditur. Illa autem quæ Hagiographa, hoc est scripta Sanctorum, nempe libros Iob, Ruth, Paralipomenon, Canticorum, Ecclesiastæ, Threnorum, Esther, Danielis, Esdræ, & Neemiæ declarat; Iosepho Cæco tribuitur. At vero quæ in libros Historicos habetur, ab Auctore quodam innominato edita traditur. Et omnes hos tres posteriores, post Christum passum vixisse atque scripsisse asserit Franciscus Lucas Burgensis in tractatu de vsu Chaldaicæ Paraphrasis, quem suis in Euangelia commentariis adiecit: In quo etiam eandem Paraphrasim à cuiusdam Auctoris innominati sugillationibus, & calumniis, pro viribus acerrime defendit, & tanquam peruetustam, plurimum sacrorum librorum studiosis conducere posse demonstrat, ad ostendendum, textus Hebraicos, & Latinos, vbi à Græcis dissident, non esse mendosos, & item ad rariores quasdam Hebraici textus voces probe intelligendas, atque ad obscuriores cum Latinæ editionis, tum Hebraici fontis sententias rite explicandas, & præterea ad versionem vulgatam pluribus in locis contra aliorum interpretationes stabiliendam, illosque redarguendos, qui Hebraicum textum, & qui cum eo consentit Latinum, mendosum corruptumque esse, perperam ostendere nituntur. Et multa alia de Chaldaicæ Paraphrasis vtilitatibus docte ac perite disserit, concluditque, non minus eam in veteri testamento conferre, quam in nouo Interpretationem Syriacam. Tametsi hæc à Christianis Scriptoribus; illa vero à Iudaicis conscripta fuerit. Denique prudenter aduertit, ne quis propterea memoratam Paraphrasim tanti faciendam putet, vt etiam pro textu sacro haberi possit, aut debeat; Sed ideo conuenienter sacro textui fuisse adiectam, vt quandocunque sacri textus intelligentiam sedulus indagator inquirit, ipsam quoque Paraphrasim inspicere valeat: & si quidem illa aliquid afferat, quo ipse iuuari possit, ea vtatur, sin minus, nihil ea moueatur, imo etiam, si id locus exigat, libere reiiciat. Sed ad historiæ seriem redeamus.

Quando, & a quibus libri sacri in sermonem Chaldaicum versi.

5 Sub eodem quoque Ptolemæo Euergete, acta sunt ea, quæ scribit Iosephus 12. *Antiq. sub finem capitis* 3. *& fere toto cap.* 4. de Onia illo pusillanime & auaro, qui cum esset Pontifex, & solitum regi tributum pendere nollet, commouit ad iram dictum Euergetem, quem postea placauit Iosephus, sororis dicti Oniæ filius, vt late ibidem describitur.

Onias Pontifex regem irritat quem placat Iosephus.

Eodem quoque anno circiter exeunte, (qui fuit ab obitu Alexandri Magni septuagesimus nonus, vt patet in tabulis,) decessit Antiochus Theos Syriæ Asiæque Rex, ab vxore Laodice veneno sublatus, quemadmodum sub anno mundi 3794. *num.* 2 dictum est. 6

Antiochi Theos obitus.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3809.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 363.

ANno insequente, regnauit in Syria, & Asia, Seleucus huius nominis secundus, cognomento Gallinicus, viginti annis, vt aiunt Euseb. *in Chronicis*, & Genebrard. *lib.* 2. *suæ Chronologiæ*, & forte etiam aliquid amplius. Vnde quod ait Sulpitius *Historia sacra lib.* 2. hunc regnasse annis viginti & vno, arbitror de annis fractis, seu de vigesimo primo tantum inchoato, esse accipiendum. 1

Regnat Seleucus Gallinicus in Asia.

Eodem circiter anno, probabiliter creditur Achim genuisse Eliud, quemadmodum (suppresso, vt solet, tempore) scribit Sanctus Matthæus *capit.* 1. *versic.* 14. nimirum cum ageret ipse Achim annum ætatis quinquagesimum primum, vt apparet in tabulis, & colligi potest ex his, quæ sub anno mundi 3461. *numero* 1. dicta sunt. 2

Achim genuit Eliud.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3812.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 366.

ANno memorati Seleuci quarto, Carthaginenses à Romanis nauali prælio victi obtinuerunt ab eis pacem, ea inter alias conditione, vt Sicilia, & omnibus insulis, quæ inter Italiam & Africam sunt, ipsi Poeni excederent. Vnde hoc anno finis impositus est primo bello Punico, vt ex his quæ nos sub anno mundi 3790. *num.* 2. diximus inferre licet, & comprobari item potest ex his, quæ de hac pace tradit Sigonius *in suo Fastorum commentario* sub hoc eodem vrbis anno quingentesimo duodecimo. Eutropius quoque *lib.* 2. *in fine* ait, dictam pacem fuisse factam anno belli Punici vigesimo tertio, subaudi circiter inchoante. Et hinc detegitur error in ratione temporũ Appiani, qui *initio libri de bellis Punicis* ait: Romanos abstulisse Carthaginensibus Siciliam anno à Carthagine condita septingentesimo: cum hinc ad septingentesimum Carthaginis conditæ annum, desiderent plusquam quinquaginta anni, vt facile dignosci potest ex tabulis. Siquidem superius iam probatum est, ipsam Carthaginem cœpisse fundari anno ab orbe condito 3166. 1

Finis primi belli Punici.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3825.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 379.

Ex cuiusdam astronomica obseruatione annus, ratio temporum comprobatur.

1 ANnu secundum Chaldæos, hoc est, iuxta ætatem Græcorum ritu Chaldaico putatam, octogesimo secundo; accidit obseruatio quædam astronomica, quam ab innominato quodam Auctore antiquo Chaldæo desumptam, refert Ptolemæus *lib. 11. Almagesti cap. 7.* vbi reddit, eundem annum, fuisse quingentesimum decimum nonum à Nabonassaro. Ex quo loco licet colligere, prædictum Nabonassari annum, qui, vt videre est in tabulis, cum anno, memoratæ regni Græcorum ætæ, præcedenti, pro maiori parte concurrit, pro aliqua etiam parte, cum isto concurrisse: Et consequenter, alios quoque dicti Nabonassari annos, non ad vnguem, cum præfatæ Græcorum ætæ annis coincidere, sed partim cum antecedente, & partim cum sequente.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3828.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 382.

Seleuci Gallinici mors.

1 ANno regni sui vigesimo, vt notat Eusebius in Chronicis, Seleucus Gallinicus Asiæ Rex, multas calamitates perpessus, & pene amisso regno, tandem equo præcipitatus, miserrime interiit, vt refert Iustinus *lib. 27.* relictis duobus filiis; quorum natu maior, vocabatur Seleucus Ceraunus, minor autem Antiochus, qui postea nuncupatus est Magnus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3829.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 383.

Seleucus Ceraunus regnat in Asia.

1 ANno insequenti, regnauit in Asia Seleucus huius nominis tertius cognomento Ceraunus, annis (iuxta Appianum *sub finem libri de bellis Syriacis*) duobus exactis, iuxta vero Eusebium *in Chronicis*, & Sulpitium *Historiæ sacræ lib. 2.* tribus, subaudi imperfectis. De hoc Seleuco, & fratre eius Antiocho, prædicti Gallinici filiis, prophetauit Daniel *cap. 11. versic. 10.* illis verbis: *Filij autem eius prouocabuntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum.* Quæ verba exponens B. Hieronymus ait: *Post fugam, & mortem Seleuci Gallinici, duo filij eius, Seleucus cognomento Ceraunus, & Antiochus, qui appellatus est Magnus, prouocati [illegible] & vltione parentis, exercitum congregant aduersus Ptolemæum Philopatorem, [illegible].* Sic sanctus Hieronymus. Verumtamen hic aduertendum est, quod ait Scriptura, *Congregabunt multitudinem exercituum;* non esse intelligendum, de singulis hisce duobus fratribus simul: siquidem donec regnauit maior, frater eius minor, vtpote adhuc valde puer, in superiore regni parte, priuatam vitam egit, vt sub anno mundi 3831. *num.* 3. ex Polybio dicemus: Sed dicti fratres, successiue vnus post alterius obitum, congregauerunt exercitum, vt vrbes à patre suo amissas recuperarent, quemadmodum ex dicendis clarius apparebit. Neque potuerunt ambo simul, contra Philopatorem, bellum gerere, vt ait sanctus Hieronymus, quia Ceraunus periit aliquot annis antequam Philopater regnare cœperit: Sed Antiochus tantum ambo fuit is, qui feliciter admodum bellauit aduersus Philopatorem, vt ex consequentibus palam fiet.

Seleucus necatur.

2 Porro, quod attinet ad Ceraunum, ipse simul ac regnum ingressus fuit (vt scribit Polybius *lib. 4.*) cum audisset, Attalum omnia loca, quæ sunt citra Taurum montem, occupasse, rebus suis consulendum ratus, maximis viribus Taurum transcêdit, vbi paucis diebus interiectis, ab Apaturio Gallo, & Nicanore, dolo circumuentus, atque extinctus est. Achæus, propinqui mortem vlciscendam ratus, extemplo Apaturium atque Nicanorem interfecit. Igitur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3831.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 385.

Antiochus vocatur ad regnum.

3 ANno regni sui tertio (vt testatur B. Hieronymus *super Danielem cap. 11.*) Seleucus Ceraunus, cum per dolum, vt diximus, in Phrygia occisus fuisset, exercitus qui erat in Syria, Antiochum fratrem cognomento Magnum de Babylone vocauit ad regnum. Idem scriptum reliquit Polybius *lib. 5.* dicens. *Antiochus itaque iunior filius erat Seleuci cui cognomentum Gallinicus fuit. Hic, mortuo patre, cum regnum ad fratrem eius Seleucum, qui natu maior erat, peruenisset, principio quidem in superiori parte regni, priuatam vitam egit mox fratre, qui Taurum montem cum copiis transcenderat, per dolum, vt supra memorauimus, interfecto, imperium ipse adeptus, regnauit.* Hæc Polybius. Appianus quoque sub finem libri de bellis Syriacis ait: quod Gallinico successerunt ex ætatis ordine duo eius filij, Seleucus, & Antiochus, quorum maior, nec valetudine firmus, nec opibus, exercitum in officio continere non potuit, veneno sublatus, purpuratorum perfidia, post exactum regni annum alterum.

Regnat Antiochus magnus in Asia.

4 Eodem igitur anno currente, Antiochus huius nominis tertius Seleuci Gallinici filius, & Seleuci Ceranni frater iunior, qui vix dum decimum quintum ætatis annum, vt ait loco citato Polybius, excesserat, regnare cœpit, & annos triginta sex regnauit in Asia, teste Eusebio *vbi supra*, & aliis. Hic est, qui postea Magni nomen adeptus est, & de quo loquitur Daniel *cap. 11. versic. 10.* vbi ait: *Et veniet properans & inundans, & reuertetur, & concitabitur, & congredietur cum robore eius.* Super quo loco B. Hieronymus ita scribit: *Et propterea nunc infert, quod duo quidem filij prouocati sunt, & congregauerint multitudinem exercituum plurimorum: Sed quod vnus Antiochus Magnus, venerit de Babylone in Syriam, quæ eo tempore tenebatur à Ptolemæo Philopatore filio Euergetis, qui quartus regnauit in Ægypto.*

Danielis de Antiocho Magno vaticinium à S. Hieronymo explicatum.

Ex quibus B. Hieronymi verbis, patet hæc contigisse non statim ac regnare cœpit in Asia præfatus Antiochus, (nec dum enim tunc regnare cœperat Philopater in Ægypto,) sed aliquot annis post, quemadmodum sub anno mundi 3834. *num.* 1. dicemus. Bella quæ cum hoc rege Romani gesserunt, scripta reliquit Appianus Alexandrinus *in lib. cui titulus est de Bellis Syriacis.*

* *
*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3833.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 387.

Iubileus 25.

1 ANno regni Ptol. Euergetis vigesimo sexto, incidisse annum Iubilei vigesimi quinti colligitur ex tabulis, vbi prædictus annus concurrit cum anno millesimo ducẽtesimo quinquagesimo, ab introitu Israelitarum in terram promissionis.

Ptolemæi Euergetis interitus.

2 Eodem anno, iuxta Eusebium in Chronicis, circiter desinente, Ptolemæus Euergetes Ægypti Rex, à proprio filio interfectus, interiit, vt scribit Iustinus *initio lib.* 29. & repetit *initio lib.* 30.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3834.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 388.

Regnat Ptol. Philopater in Ægypto.

1 ANno proximo, iuxta eũdem Eusebium, regnauit in Ægypto Ptolemæus, *cui* (vt ait Iustinus vbi supra) *quod patrem ac matrem interfecisset, ex facinoris crimine, cognomentum Philopater, ex contrario, fuit. Hic regno parricidio obtento, & ad necem vtriusque parentis, cæde etiam fratris adiuncta, veluti rebus feliciter gestis, luxuriæ sese tradiderat, regisque mores omnis secuta regio erat. Itaque non amici tantum, præfectique, verum etiam omnis exercitus, depositis militiæ studiis, otio ac desidia corrupti, marcebant. Quibus rebus cognitis, Antiochus Rex Syriæ, veteri inter se regnorum odio stimulante, repentino bello, multas vrbes eius oppressit, ipsamque Ægyptum aggreditur.* Hæc Iustinus. Prius ergo quam Ægyptum aggrederetur Antiochus, (vt paulo post ex B. Hieronymo clarius apparebit,) Syriam, quam patri suo Ptolemæus Euergetes abstulerat, recuperauit. Quomodo autem id actum sit, breuiter tangit Polybius *lib.* 5. ita scribens: *Theodoretus, qui inferioris Syriæ rebus præerat, natione Ætolus, partim regem* (subaudi Philometerem) *ob incuriam atque segnitiem vitæ contemnens, partim iis qui regiam sequebantur, diffidens; quod non multo ante tempore, cum rem perquam vtilem regi proposuisset, cum ad alia, tum ad obsistendum Antigono, Syriæ regnum perturbare volenti, non modo nihil gratiæ consecutus erat; sed contra, vocatus in Alexandriam, de vita fuerat periclitatus, conuenire Antiochum decreuit, eique inferioris Syriæ vrbes tradere. Hoc igitur, oblationem læto animo suscipiente, res quamprimum finem sortita est.* Sic Polybius. *Itaque* (quemadmodum tradit B. Hieronymus *super Daniel. cap.* 11. *iam sæpius citato*) *cum Antiochus pugnasset aduersus Duces Philopatoris, imo, proditione Theodoti, obtinuisset Syriam, quæ per successionem iã à regibus Ægypti tenebatur, in tantam venit audaciam, contempta luxuria Philopatoris, & magicis artibus, quibus inseruire dicebatur, vt vltro Ægyptiis bellum conaretur inferre.* Hucusque B. Hieronymus.

Antiochus bello adoritur Philopatorem atque Syriam eripit.

Philopater prælio vincit Antiochum.

2 *His prouocatus Rex Ægypti Philopater,* (vt ibidem subiungit idem S. Doctor) *amissa Syria proditione Theodoti, cõgregauit plurimam multitudinẽ, & ingressus est aduersus Antiochum Magnum. Et inito certamine iuxta oppidũ Raphia, quod in foribus Ægypti est, omnem Antiochus amisit exercitum, & per deserta fugiens, pene captus est; cumq; cessisset Syria, ad extremum fœdere, & quibusdam conditionibus, pugna finita est.* Sic B. Hieronymus. Et hoc est, quod tanto ante tempore præuiderat, prænuntiaueratque Daniel *c.* 11. *versic.* 11. & 12. illis verbis: *Et prouocatus Rex Austri, egredietur, & pugnabit aduersus regem Aquilonis & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu eius, & capiet multitudinem, & exaltabitur cor eius, & deiiciet multa millia, sed non præualebit.* Hactenus verba Danielis, qui de Philopatore recte dixit, *& deiiciet multa millia, sed non præualebit:* Quia, vt ibidem exponit S. Hieronymus, aduersarium suum capere non potuit: Et item propterea, quæ consequenter subiungit Propheta dicens: *Conuertetur enim Rex Aquilonis, &c.* quemadmodum infra suo loco explicabimus. Porro hæc quæ tam paucis verbis, & tam dilucide, ac tanto priusquam fierent tempore, diuino plenus spiritu, Daniel futura prædixit: alij deinde scriptores, postquam gesta sunt, enucleatius explicarunt; nempe B. Hieronymus supra relatus, Auctor libri 3. Machabæorum, qui licet Canonicus non sit, inter probatos tamen Scriptores computari potest. Item Iustinus *lib.* 30. & Polybius *lib.* 5. Quorum dicta ad huius loci illustrationem ad verbum hic referre non grauabor. Et primo quidem citatus 3. libri Machab. Auctor in initio sic habet: *Cum Philopater è reuersis intellexisset, erepta sibi esse ab Antiocho loca, quæ tenebat; excitis omnibus copiis tam pedestribus suis, quam equestribus, assumptaque secum Arsinoe sorore, excurrit ad vicinas vsque Raphiæ regiones, vbi castra habebant copiæ Antiochi.* Et paucis interiectis, subiungit: *Porro commisso acri prælio, cum fortius pugnaretur ab Antiocho, Arsinoe sedulo copias obambulans, capillis solutis, cum lacrymis orabat miserabiliter, ferrent opem audacter sibi, liberis, & vxoribus, binas victoribus auri minas daturam singulis pollicens. Ita hostis pugna confici; multosque capi contigit.* Sic ille. Similia paucis tradit Iustinus dicens: *Trepidat igitur Ptolemæus, & per legationes quousq; vires parat, rogat morari Antiochum. Magno deinde è Græcia exercitu conducto, secundum prælium facit, spoliassetque regno Antiochum, si fortunam virtute iuuisset. Contentus recuperatione vrbium quas amiserat, factaque pace, auide materiam quietis arripuit.* Hæc Iustinus. Sed & belli historiã omnium luculentissime tradit Polybius, qui cum eius caussas, præparationem, exitumq; pluribus exposuisset, tandem de Victore Ptolemæo sic ait: *Ptolemæus Raphia, & reliquis ciuitatibus repente potitus est, vniuersis populis inter se certantibus, vt in dedendo se regi, vicinum præuenirent.* Et post pauca: *Quapropter hic quoque supra modum coronis, sacrificiis, aris, & aliis huiusmodi modis Ptolemæum honorabant. Antiochus vero, cum ad ciuitatem ipsi cognominem peruenisset, subito Antipatrum fratris filium, & Theodotum Hemiolium, legatos ad Ptolemæum misit, qui pacem a rege precarentur. Timebat enim incursionem hostium, & perexiguam spem, ob acceptam nuper cladem, in militibus habebat. Formidabat præterea Achæum, ne opportunitate temporis motus, bello ipsum infestaret. Ptolemæus autem nihil horum cogitans, sed felici atque insperato successu rerum lætus, beneque secum actum existimans, quod iam omnem Syriam possideret, haud alienus à conditionibus pacis erat, sed plus etiam quam satis esset, pronum ad hoc animum habebat, allectus desidia vitæ, qua semper fuerat vsus. Cum igitur ante eius conspectum Legati venissent; paululum in Antiochum inuectus, pacem in annum concessit, ac Sosibium vna cum legatis, sententiam suam vt enarraret, ad Antiochum misit. Ipse in Syria, & Phœnice, circiter tres menses commoratus, ordinatis mox ciuitatibus, & cura eorum omnium locorum Andromacho Aspendio tradita, Alexandriam, cum sorore, & amicis reuersus est.* Hucusque Polybius.

Philopater in Syriam à se recuperatam venit.

Ab ingressu templi mirabiliter arcetur.

3 Ceterum quo tempore moram Philopater, vt dictum est, trahebat in Syria; accidit historia, quam describit allegatus Auctor libri 3. Machab. de Philopatore, qui cum vicinas, post victoriam, obiret Syrorum ciuitates, gratulatoria quoque Iudæorum legatione cum muneribus suscepta, non multo post Ierosolymam venit, ac in templo sacrificia cum obtulisset, volebat omnino, Iudæis licet obsistentibus, introire, contra omne fas, in Sancta Sanctorum; Sed post multa tandem, insigni miraculo castigatus atque perculsus, retrocedere coactus est. Quamobrem iratus valde aduersus Iudæos, eisque atrocia minitans, pertexit in Ægyptum, vbi publica primũ ignominia notari Iudæos in Alexandria curauit: deinde cunctos censeri & in seruitutem redigi: mox: dito contra eos promulgato edicto, diligenter in tota Ægypto conquiri, mirisque modis vexatos, in Alexandriam perduci, vna die ab Elephantis, ipsomet rege populoque inspectantibus, interficiendos. Verumtamen præsto eis affuit diuina protectio, & non solum ab atrocissimo illo interitu, mirabiliter à Deo erepta gens Iudæorum est, sed etiam verso regis furore, in beneuolentiam, ab eodem deinceps iucunda, & nouo decreto ad fauorem ipsorum edito, in statum pristinum restituta fuit, vt latius in toto libro superius adducto describitur. Simile quid postea iterum contigisse sub Ptolemæo Phiscone, memorat Iosephus *lib. 2. contra Appionem non procul ab initio.*

Iratus Iudæis eos multis modis vexare conatur, at tandem eisdem placatur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3836.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 390.

Initium secundi belli Punici.

1 POst duos annos, nimirũ anno vrbis (iuxta computum Varronianum) quingentesimo trigesimo sexto, P. Cornelio Scipione, & Ti. Sempronio longo Coss. exercitatum cœptumq; fuisse secundum bellum Punicum, mollis probant Onuphrius *in suis Fastorum commentariis sub anno vrbis proxime notato*, & Sigonius *sub anno præcedenti*. Et ab eodem tempore, nimirum ab Olympiade centesima quadragesima (cuius annus tertius, cum hoc de quo nunc agimus concurrit, vt perspicuum est in tabulis) Polybius *circa initia lib.* 3. post longiores apparatus duobus prioribus libris præmissos, eandem de secundo bello Punico historiam auspicari velle asserit. De hoc bello vide, si places, plura apud T. Liuium *lib.* 30. Eutropium *lib.* 3. Appianum *lib. de Bellis Punicis*, & alios.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3850.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 404.

Vaticinium Danielis ex B. Hieronymo & Iustino declaratur.

1 ANno regni Philopatoris Regis Ægypti circiter postremo, credimus facta esse, quæ Daniel longe ante vaticinatus fuerat *cap. Prophetiæ suæ* 11. *versic.* 13. illis verbis: *Conuertetur enim Rex Aquilonis, & præparabit multitudinẽ multo maiorem quam prius: Et in fine temporum annorumque veniet properans cum exercitu magno, & opibus nimiis.* Quæ verba tum ex his, quæ ibidem dicit S. Hieronymus, tum etiam ex Iustini loco paulo post adducendo, declaranda sunt. Et primo S. Doctor eadem verba exponens, sic ait: *Antiochum magnum significat, qui contempta Ptolemæi Philopatoris ignauia (eo quod deperiret Agathocleam psaltriam, fratremq; eius, & ipsum Agathoclem haberet concubinum, quem postea Ægypti ducem constituit) incredibilem de superioribus locis Babylonis exercitum cõgregauit.* Sane Philopatoris ignauiam, quæ, vt innuit B. Hieronymus, occasionem dedit Antiocho congregandi prædictum exercitum, eleganter describit Iustinus *lib.* 30. dicens: *Quod contentus recuperatione vrbium, quas amiserat, factaque pace, auide materiam quietis arripuit, reuolutusque in luxuriam, occisa Eurydice vxore, eademque sorore sua, Agathocleæ meretricis illecebris capitur: Atq; ita omnis magnitudinis nominis ac maiestatis oblitus, noctes in stupris, dies in cõuiuiis consumit. Adduntur instrumenta luxuriæ tympana, & tripudia: nec iam spectator Rex, sed magister nequitiæ, neruorum oblectamenta modulatur. Hæc primo labentis regiæ tacita pestis, & occulta mala fuere. Deinde crescente licentia, iam nec parietibus regia domus, contineri meretricia audacia potest: quam proteruiorem, sociato cum Agathocle fratre ambitiosæ pulchritudinis scorto, quotidiana regis stupra faciebant. Accedebat & mater Enanthe, quæ geminæ sobolis illecebris, deuinctum regem tenebat. Itaque non contentæ rege, iam etiam regnum possident: iam in publico visuntur; iam salutantur; iam comitãtur. Agathocles regis lateri iunctus, ciuitatem regebat: tribunatus, præfecturas, & ducatus, mulieres ordinabant: nec quisquam in regno suo minus, quam ipse Rex poterat.* Hæc Iustinus.

Philopatoris mors.

Eodem anno, regni sui decimo septimo, per aliquot menses iam inchoato, Philopater mortuus est, relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio. *Sed, vt* deinde subiungit Iustinus, *mors eius, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & imperium inita cum perditissimis societate, occupare conantur, diu occultata fuit.* Sic Iustinus. Interea Philopatore mortuo, *Antiochus* (vt ait B. Hieronymus vbi supra) *aduersus filium eius, qui tunc erat quatuor annorum*, (hoc est, quartum ætatis annum expleuerat, & quintum iam erat ingressus; *& vocabatur Ptolemæus Epiphanes*; *rupto fœdere, mouit exercitum. Tanta enim dissolutione, & superbia Agathoclis fuit, vt subditæ prius Ægypto prouinciæ rebellarent, ipsaq; Ægyptus seditionibus vexaretur: Philippus quoq; Rex Macedonum, & Magnus Antiochus, pace facta, aduersum Agathoclem, & Ptolemæum Epiphanem dimicarent, sub hac conditione; vt proximas ciuitates, regno suo singuli de regno Ptolemæi iungerent. Et hoc est, quod nunc dicit* (subaudi Daniel capit. citato vers. 14.) *multos consurgere aduersus regem Austri; Ptolemæum scilicet Epiphanem, qui erat ætate puerili.* Hæc S. Hierony. Quibus subiungenda sunt quæ Iustinus loco citato prosequitur: *Re cognita*, (id est, Philopatoris obitu tandem vulgato) *concursu multitudinis Agathocles accidutur, & mulieres in vltionem Eurydices patibulis suffiguntur. Morte regis supplicio meretricum velut expiata regni infamia, legatos Alexandrini ad Romanos miserunt, orantes, vt tutelam pupilli susciperent, tuerenturque regnum Ægypti, quod iam Philippum, & Antiochum, facta inter se pactione diuisisse dicebant. Grata legatio Romanis fuit, &c.* Sic Iustinus *lib.* 30. qui initio sequentis libri etiam hæc addit: *Mortuo Ptolemæo Philopatore Rege Ægypti, contemptaque paruuli filij eius ætate, qui in spem regni relictus, præda domesticis erat Antiochus Rex Syriæ, occupare Ægyptum statuit. Itaq; Phœnicem, ceterasq; Syriæ quidẽ, sed iuris Ægypti ciuitates cũ inuasisset, legatos ad eũ Senatus mittit, qui denunciarent ei vt abstineret a regno pupilli, postremis patris precib. fidei suæ traditi. Quibus spretis, interiecto tẽpore, alia legatio superuenit, quæ omissa*

pupilli

pupilli persona, ciuitates iure belli factas populi Romani, in integrum restitui iubebat. Abnuenti, bellum denunciatur, quod ille facile susceptum, infeliciter gessit. Hucusque Iustinus.

De annis Ptol. Philopatoris, & Epiphanis.

3 Verumtamen hic aduertere oportet, quod licet Eusebius, & alij videantur tribuere Philopatori annos regni decem & septem integros, & filio eius Epiphani, viginti quatuor, pariter completos, qui faciunt in summa annos quadraginta & vnum plenos: Nihilominus, si verum est, quod nos infra sub anno mundi 3873. *num.* 1. probabimus, videlicet primum regni Philometoris annum côcurrisse, saltem, pro maiori parte, cum quingentesimo sexagesimo octauo æræ Nabonassari: proculdubio oportet fateri, neque Philopatorem, neque filium eius Epiphanem postremos regni sui annos expleuisse. Nam si primus annus regni Philopatoris, fuit quingentesimus vigesimus vnus æræ Nabonassari, vt patet in tabulis: Vtique ab anno eiusdem æræ quingentesimo vigesimo octauo, ad quingentesimum sexagesimum octauum, exclusis terminis, inueniuntur non vnus & quadraginta anni, sed tantummodo quadraginta. Igitur

Regnat in Aegypto Ptol. Epiphanes adhuc puer. Danielis prophetia.

4 Eodem anno Philopatoris postremo regnauit, vt dictum est, in Ægypto filius eius paruulus, qui nuncupatus est Ptolemæus Epiphanes: Cuius temporibus impleta sunt, quæ Danieli præmonstrata fuerant *cap. eius* 11. *versic.* 14. *vsque ad* 20. hisce verbis: *Et in temporibus illis multi consurgent aduersus Regem Austri: filij quoque præuaricatorum populi tui extollentur, vt impleant visionem, & corruent. Et veniet Rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet vrbes munitissimas: & brachia Austri non sustinebunt, & consurgent electi eius ad resistendum, & non erit fortitudo. Et faciet veniens super eum iuxta placitum suum, & non erit qui stet contra faciem eius: Et stabit in terra inclyta, & consumetur in manu eius. Et ponet faciem suam, vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius, & recta faciet cum eo: & filiam fœminarum dabit ei, vt euertat illud: & non stabit, nec illius erit. Et conuertet faciem suam ad insulas, & capiet multas: & cessare faciet principem opprobrij sui, & opprobrium eius conuertetur in eum. Et conuertet faciem suam, ad imperium terræ suæ, & impinget & corruet, & non inuenietur.* Hactenus verba prophetiæ Danielis. Quæ breuiter Antiochi Magni gesta perstrinxisse videntur, quemadmodum ex subsequenter vsque ad annum mundi 3867. dicendis innotescere poterit. Sane prædictorum verborum declaratio ex B. Hieronymo imprimis petenda est: Qui cum (vt sub anno præcedenti, *num.* 2. retulimus) declarasset, quomodo multi aduersus regem Austri, id est, Ptolemæum Epiphanem pupillum consurrexissent, subiungit: *Quod pugnantibus contra se Magno Antiocho, & Ducibus Ptolemæi, Iudæa inter vtrosque posita, in contraria studia scindebatur, aliis Antiocho, aliis Ptolemæo fauentibus. Denique Onias Sacerdos, assumptis Iudæorum plurimis, fugit in Ægyptum, & à Ptolemæo honorifice susceptus, accepit eam regionem, quæ Heliopoleos vocabatur, & concedente rege, templum extruxit in Ægypto, simile templo Ierosolymitano: quod permansit vsque ad imperium Vespasiani, annis ducentis quinquaginta. Ipsa autem vrbs, quæ ex nomine Pontificis, vocabatur Oniæ, siue Onion, dimicantibus postea aduersus Romanos Iudæis, ad solum vsque deleta est, & neque vrbis, neq; templi, vllum restat vestigium. Sub occasione igitur Oniæ Pontificis, infinita examina Iudæorum, Aegyptum confugerunt. Eo tempore, & Cyrenæorum multitudine repleta est. Asserebat enim Onias, se Isaiæ implere vaticinium scribentis: Erit altare Domini in Aegypto, & titulus Domini in terminis eius. Et hoc est, quod nunc dicit: Filij præuaricatorum populi tui (qui dereliquerunt legem Domini, volentes in alio loco præterquam iussum erat, Deo victimas immolare,) extollentur in superbiam, & visionem, hoc est, Domini præceptum se implere iactabunt. Sed corruent, quia & templum, & vrbs postea destruentur. Cumque Antiochus teneret Iudæam, missus Scopas Aetholi filius, Dux Ptolemæi partium, aduersus Antiochum fortiter dimicauit, cepitque Iudæam, & optimates Ptolemæi partium secum abducens, in Aegyptum reuersus est.* Hucusque S. Hieronymus. Et hoc est quod dicit etiam S. Augustinus lib. 18. de Ciuit. cap. 45. nimirum Iudæos iterum à Ptolemæo Epiphane fuisse captos. Idem tradit Eusebius in Chronicis, sub anno regni dicti Ptolemæi Epiphanes secundo.

Declaratio ex B. Hieronymo.

Onias cum Iudæis in Aegyptum fugit, & ibi templum ædificat.

Verum de tempore, quo sanctus Hieronymus templum ab Onia fabricatum dixit, merito dubitari potest, quoniam Iosephus 13. *Antiq. in principio, & in calce capitis* 6. aperte asserit, id sub Ptolemæo Philometore contigisse. Et Eusebius quoq; *in Chronicis* (quem postea recentiores secuti sunt,) eiusdem templi ædificationé specialius ponit sub anno ipsius Philometoris vigesimo. Contra vero, ex præcitata Danielis prophetia, iuxta allatam B. Hieronymi expositionem, videtur hoc referri debere ad initia circiter regni Ptolemæi Epiphanes. Quod si verum esset, oporteret ipsum Oniæ templum, non ducentis quinquaginta duntaxat, sed supra ducentos septuaginta annos permansisse. Nam ab anno secundo Olympiadis centesimæ quadragesimæ quartæ. (in quo, secundum Eusebium, regnare cœpit prædictus Epiphanes) ad secundum Imperij Vespasiani, qui fuit pariter secûdus Olympiadis ducentesimæ duodecimæ, in quo facta est Ierosolymorum euersio, numerantur anni ducenti septuaginta duo. Vnde necessarium est fateri, allucinatum esse Iosephum *lib.* 7. *de bello Iudaico cap.* 30. *in fine*, vbi ait, dictum templum stetisse annis trecentis triginta tribus: nisi forte error sit in codice, & legendum sit ducentis triginta tribus. Ceterum fieri potest, vt huius templi ædificatio, sub Ptolemæo Epiphane cœpta sit, vt indicant verba prophetiæ Danielis, à Beato Hieronymo exposita, & postea quibusdam de caussis intermissa, ac denuo regni Philometoris anno circiter primo resumpta, annis scilicet, vt ait sanctus Hieronymus ducentis quinquaginta, ante eius euersionem, & demum absoluta anno regni eiusdem Philometoris decimo octauo, nimirum annis ducentis triginta tribus, priusquam postmodum destructa fuerit; & sic omnia consona reddi possunt. 5

De tempore quo Onias extruxit templum in Aegypto.

Sed ad hanc rem magis dilucidandam, præter hactenus dicta, inquirendum quoque hic est Quisnam fuerit iste Onias, qui præfatum templum in Ægypto extruxit. Plures namque extitisse huius nominis Pontifices, iam nos sub anno mundi 3730. *num.* 2. & 3. docuimus. Et de hoc Onia, neque ipse Iosephus sibi ipsi constare videtur, vt ex consequentibus apparebit. Nam si fuit ille, quem idem Auctor 12. *Antiqu. sexti capitis initio* dicit, relictum fuisse paruulum, tempore mortis Oniæ patris, huius nominis tertij, de quo *in calce capitis* 4. *initio* 5. narrauerat, quod ad eum Arius Lacedæmoniorum Rex, legationem literasque transmiserat: certe non videtur dicti Oniæ filius, potuisse in Ægyptum ad Ptolemæum Epiphanem confugere; tum quia credibile est, ipsum dicti regis temporibus vix natum, nedum fugæ, aut templo extruendo idoneum fuisse; tum quia Iosephus *lib. citato cap.* 15. ait: Oniam tunc fugisse in Ægyptum, quando vidit, quod Antiochus Eupator, interfecto Menelao, tradidit, Lysia 6

Quisnam fuerit Onias, qui templum ædificauit in Aegypto.

deote, pontificatum Alcimo ad cognationem Pontificum nihil pertinenti, vt eum honorem ad aliam familiam transferret. Clarum autem ex tabulis esse potest, quod tunc in Ægypto, non Ptolemæus Epiphanes, sed Philometer dicti Epiphanis filius, iam ex multis annis regnabat. Quo factum est, vt Eusebius quoque Iosephum secutus, dicti templi structuram, non sub Epiphane, sed sub Philometore posuerit. Verum enimuero, mihi multo probabilius, ac memoratæ Danielis prophetiæ magis consentaneum videtur, quod Onias templi Heliopolitani in Ægypto ædificator, fuerit non præfati Oniæ tertij filius, sed frater natu minor, eiusdem nominis, filius nimirum Simonis, vt aperte tradit Iosephus *lib. 7. de Bello cap. 30.* Fuit autem iste Simon, Simonis Iusti nepos, de quo idem Iosephus 12. *Antiq. cap. 6.* ait, quod habuit tres filios, quorum primo, & tertio Oniæ nomen fuit, secundo autem Iesu, qui postea se Iasonem vocari maluit. Quanquam ibi Iosephus allucinatur in eo, quod ibidem subiungit, dicens, etiam Oniam fratrum minimum se Menelaum dici voluisse: Quia Menelaus non fuit frater prioris Oniæ, & Iasonis qui erant Simonis Iusti pronepotes; sed frater erat Lysimachi, & alterius Simonis de tribu Beniamin, vt nos sub anno mundi proxime adducto *num.* 2. ostendimus. Igitur Onias, de quo hic agimus, non fuit filius Oniæ Pontificis, vt perperam tradit Iosephus 12. *Antiq. sub finem capitis* 15. Sed fuit filius Simonis, vt bene idem Iosephus expresse tradit 7. *de Bello circa initia capitis* 30. & consequenter, non fuit Simonis Iusti abnepos; & propterea bene potuit ad Ptolemæum Epiphanem in Ægyptum aufugisse, quando Antiochus magnus, deuicto Scopa dicti Epiphanis Duce, Iudæam occupauit, vt numero sequenti dicemus, & eodem Epiphane postmodum innuente, inchoasse ibi templum, vt Iudæos de Ierusalem tum Antiocho subiecta, religionis ergo, reduceret in Ægyptum. Intermissam vero mox fuisse illius structuram, quando Epiphanes duxit Antiochi magni filiam in vxorem, recepta dotis nomine Iudæa, vt sub anno mundi 3862. *num.* 1. dicemus. Tunc enim iam superflua videbatur illa templi constructio. Succedente autem Philometore; iterum Oniam à nouo rege puero, seu ab eius tutoribus, vt sub anno mundi 3873. *num.* 2. dicemus, obtinuisse, vt sibi liceret cœptam prosequi ædificationem, eamque tandem, eodem Philometore regnante, absoluisse. Sed redeamus ad prophetiam Danielis *n.* 1. adductam.

7 *Expositio vaticinij Danielis ex B. Hieronymo.*

Quod autem sequitur Daniel, dicens: *Et veniet Rex Aquilonis, &c.* Sic ab eodem S. Hieronymo exponitur: *Antiochus enim volens Iudæam recuperare, & Syriæ vrbes plurimas: Scopam Ducem Ptolemæi, iuxta fontes Iordanis, vbi nunc Paneas condita est, inito certamine, fugauit, & cum decem millibus armatorum obsedit, clausum in Sidone: ob quem liberandum, misit Ptolemæus Duces inclytos, Eropum, & Menoclem, & Damoxenum; sed obsidionem soluere non potuit, donec fame superatus Scopas, manus dedit, & nudus cum socijs dimissus est. Quodq; ait* (subaudi Daniel:) *Comportabit aggerem: illud significat, quod præsidium Scopæ in arce Ierosolymorum, adiuuantibus Iudæis, multo tempore oppugnarit, & ceperit alias vrbes, quæ prius à Ptolemæi partibus tenebantur, Syriæ, Ciliciæ, & Lyciæ. Eo enim tempore, captæ sunt Aphrodisias, & Soloe, & Zephyrion, & Mallos, & Anemurium, & Selenus, & Coracesium, & Coricus, & Andriaca, & Limyra, & Patara, & Xanthus, & ad extremum Ephesus: de quibus vniuersis, & Græca, & Romana narrat historia. Quodque intulit: Et stabit in terra inclyta, & consummetur siue perficietur in manu eius: Terram inclytam, siue vt Septuaginta interpretati sunt, Voluntatis, hoc est, quæ complaceat Deo, Iudæam significat, & proprie Ierusalem: in qua honorifice susceptus, eos qui partium Scopæ erant, persecutus est. Pro terra inclyta, quod interpretatus est Aquila, quem nos in hoc loco secuti sumus, Theodotio ipsum hebraicum verbum posuit, Sabim, pro quo Symmachus vertit terram fortitudinis.* Hæc S. Hieronymus. Verum quod iste S. Doctor breuiter tetigit, De præsidio Scopæ in Arce Ierosolymorum, ab Antiocho, adnitentibus Iudæis, oppugnato, fusius describit Iosephus 12. *Antiqu. cap.* 3. in hunc modum: *Antiocho magno in Asia regnante, in continua vexatione, tam Iudæa fuit, quam Cœlesyria, quod eo bellum gerente cum Philopatore Ptolemæo, huiusque filio, qui Epiphanes cognominatus est, siue vinceret, siue vinceretur, male mulctarentur, nõ aliter quam nauis, fluctibus vtrinque oppugnata, inter prosperam, & aduersam Antiochi fortunam, iactata. Tandem Victor Antiochus, Iudæam suæ ditioni adiecit. Defuncto vero Philopatore, filius eius magnum exercitum, Duce Scopa, misit in Cœlesyriam, qui & multas eius vrbes, & nostram gentem vi in potestatem eius retraxit. Aliquanto autem post Antiochus, ad fontes Iordanis, cum Scopa prælio congressus, fit superior: Cumque recepisset occupatas à Scopa vrbes Cœlesyriæ, simul & Samariæ, Iudæi quoque vltro deditionem fecerunt, receptumque intra mœnia eius, exercitum, & Elephantes liberaliter aluerunt, & oppugnantibus præsidium in arce à Scopa relictum, impigre auxilium tulerunt. Quamobrem Antiochus æquum ducens, aliquam Iudæis, pro studio suarum partium referre gratiam, scripsit ad amicos suos, & Duces literas, testes beneficiorum, quæ in ipsum contulerant; in quibus etiam significabat, quomodo remunerari eos decreuisset.* Earum exemplar subiicit ibidem Iosephus, citato prius Polybij testimonio, *ex historiarum eius lib.* 15. in hæc verba: *Scopas,* inquit, *copiarum Ptolemæi Dux ad mediterranea versus impetu, per hyemem, Iudæorum gentem subegit. Ac paulo post in eodem libro narrat, quomodo victo Scopa, Antiochus Bataneam, Samariam, Gadara, & Abila receperit: moxque Iudæi, qui Ierosolyma, & celebre eius loci templum incolunt, ad eum defecerint: de quo cum multa essent dicenda, ait se id in aliud tempus differre.* Et hæc quidem Polybius ab allegato Iosepho adductus.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3853.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 407.

ANno regni Ptolemæi Epiphanes quarto, vel desinente, vel proximo incipiente, oportet finem accepisse secundum bellum Punicum, si verum est quod asserit Eutropius *in fine lib.* 3. nempe ipsum annis septemdecim perdurasse, (totidem enim hinc ab anno mundi 3836. sub quo illud incepisse diximus, inueniuntur. (Quo transacto, secutum est Macedonicum, seu Philippicum, vt idem Eutropius tradit *initio lib.* 4. Quod & comprobari potest ex his, quæ habentur apud Onuphrium in suis Fastorum commentarijs sub anno vrbis 553. qui concurrit cum hoc Ptolemæi Epiphanes anno, vt patet in tabulis, & apud Sigonium sub anno præcedente. 1 *Finis secundi belli Punici, & initium Philippici seu Macedonici primi.*

**
*

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3856.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 410.

Antiochus dolose spondet filiam suam Epiphani.

1 ANno regni Prolemæi Epiphanes septimo, ætatis vero eius vndecimo, volens Antiochus (quemadmodum tradit B. Hieronymus, *vbi supra*) non solum Syriam, & Ciliciam, & Lyciam, & alias prouincias, quæ Prolemæi fuerant partium, possidere; sed in Ægyptum quoque regnum suum extendere: filiam suam Cleopatram, per Euclem Rodium septimo anno regni adolescentis despondit Prolemæo. Et hoc est quod insinuatur illis Prophetæ verbis: *Et ponet faciem suam, vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius.* Putabat enim Antiochus, cum factus esset Prolemæi adolescentis socer, facilius se posse sibi vsurpare vniuersum regnum eius.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3859.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 413.

Finis primi belli Macedonici, seu Philippici.

1 ANno vrbis conditę quingentesimo quinquagesimonono, vt tradit Sigonius loco proxime citando, data est à Romanis pax Philippo Macedonum regi, his conditionibus, quæ descriptæ habentur apud Eutropium *initio lib.* 4. & apud Sigonium *in suo Fastorum commentario sub anno vrbis quingentesimoquinquagesimonono.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3860.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 414.

Eliud genuit Eleazar.

1 ANno regni Prolemæi Epiphanes circites decimo, probabiliser credimus actum esse, quod narrat S. Euangelista Matthæus *c.1.v.15.* dicens: *Eliud autem genuit Eleazar:* nimirum anno vitæ ipsius Eliud circiter quinquagesimoprimo, vt ex sub anno mundi 3461. *num.* 1. dictis consequitur, & notatum reperietur in tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3862.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 416.

Initium belli Antiochini seu Asiatici, aut Syriaci.

1 ANno vrbis conditæ quingentesimo sexagesimo secundo (vt ait Macrobius *lib.* 1. *Saturnalium* ab Onuphrio relatus) credimus à Romanis cœptum fuisse bellum Antiochinum, siue Asiaticum, aut Syriacum, sic appellatũ, quod contra Antiochum Magnum, Asiæ Syriæque regem, susceptum esset. Sequimur antem in hoc libentius Macrobij sententiam, quia media est inter eam, quam sequitur Sigonius, *in commentario Fastorum*, ponens hoc bellum sub anno vrbis quingentesimo sexagesimoptimo, & illam, quam secutus est Onuphrius, qui illud sub anno vrbis quingentesimo sexagesimotertio collocauit. Huius belli caussam breuiter tangit Sigonius, *vbi supra.* Sed de hoc eodem bello fusius agunt T. Liuius *lib.*37. & Appianus *in lib. de bellis Syriacis*, & Eutropius *lib.* 4. & Plutarchus *in Scipione*, & alij.

Antiochus dat Cleopatram Epiphani vxorem.

2 Eodem anno, qui erat regni Ptolemæi Epiphanis decimus tertius, vt videre est in tabulis, Antiochus cum (vt sub anno mundi 3856. *num.* 1. dictum est) callide filiam suam Cleopatram desponsasset Ptolemæo Epiphani, hoc anno eam illi tradidit, data dotis nomine omni Cœlesyria & Iudæa; tali affinitate affectans parare sibi viam ad totam Ægyptum sibi occupandam, & sic reddere se potentiorem aduersus Romanos. Sed fefellit Antiochum astutia sua. *Nam*, vt ais S. Hieronymus exponens illa verba Danielis loco inferius citando: *Et non stabit nec illius erit.*] *obtinere non potuit Ægyptum; quia Ptolemæus Epiphanes, & Duces eius sentientes dolum, cautius se egerunt, & Cleopatra, magis viri partes, quam parentis fouit. Vnde vertit se Antiochus ad Asiam, & naualı certamine aduersus plurimas insulas dimicans, cepit Rhodum, & Samum, & Colophonam, & Phoceam. & alias multas insulas. Sed occurrit ei L. Scipio Nasica, cum fratre suo Publio Scipione Africano, qui Annibalem vicerat. Cum enim Consul Nasica frater Africani, hebetioris esset ingenij, & contra regem potentissimum Senatus et bellum nollet credere; spontaneam legationem obtulit Africanus, pro fratris iniuria. Victus ergo Antiochus, intra Taurum regnare iussus est: Et inde fugit ad Apamiam & Susam, & vltimas regni sui penetrauit vrbes: Cumque aduersum Elimaeos pugnaret cum omni est deletus exercitu. Et hoc est quod nunc Scriptura dicit, quod multas insulas ceperit, & vincente exercitu Romano, regnum Asiæ perdiderit, & opprobrium eius conuersum sit in caput eius, & ad extremum de Asia fugiens, reuersus sit ad imperium terræ suæ. & impegerit, atque corruerit, & locus eius non sit inuentus.* Hæc S. Hieronymus. Quem tamen tanquam memoria lapsum, corrigit Pererius *super Daniel. cap.* 11. in eo quod S. Doctor, Lucium Scipionem (eum scilicet, qui vicis Antiochum Magnum, & propterea dictus est Asiaticus) dixerit fuisse Nasicam, qui non frater germanus Africani, sed consobrinus fuit. Siquidem, vt tradit Plutarchus *in vita Scipionis*, Duo fuere fratres, Publius Scipio, & Gnæus Scipio, qui multis rebus præclare gestis, in Hispania occubuerũt. Huius Gnæi Scipionis, filius fuit P. Cornelius Nasica, vir consularis: Publij autem Scipionis, gemina fuit, & perquam eximia proles: Publius Scipio, qui ob deuictum Annibalem Africamq; dictus est Africanus, & Lucius Scipio, qui superato Antiocho Magno Asiaque, quæ cis Taurum montem est, ei adempta, Asiaticus est cognominatus. Verum ex his, quæ superius dicta sunt de Antiochi machinatione in tradenda filia Epiphani, appares, minus verum esse quod scribit Appianus *non longe ab initio libri prænotati*, videlicet: Antiochum misisse Prolemæo Cleopatram Syram cognomine, in dotem addens Cœlesyriam, quam ei prius ademerat, demulceos adolescentem, vs bello Romano quiesceres. Dicere enim, quod Antiochus in hunc tantum finem Prolemæi affinitatem, sicut & aliorum regum quæsierit, videtur manifeste aduersari non solum his, quæ ex S. Hieronymo retulimus, sed etiam sacræ Scripturæ verbis, quæ *Daniel. cap.* 11. *v.*17. sic habent: *Et ponet faciem suam, vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius & recta faciet cum eo,* (subaudi secundũ apparentiam) *& filiam fœminarum dabit ei, vt euertat illud; & non stabit, nec illius erit.* Ex quibus verbis (vt ibidem tradunt Expositores) satis aperte indicatur, Prophetam præuidisse, ac prænunciasse, intentionem Antiochi fuisse, vt mediante dicto coniugio facilius posset decipere Epiphanem adolescentem, & occupare illi vniuersum regnum

Frustratur spe obtinendi Ægyptum.

Mediterranei insulas obtinet, sed à Romanis superatur.

eius.

eius: non autem, vt eum sibi deuinciret & indoceret, vt se potius quam Romanos in bello adiuuaret.

3 Sane de eodem Antiocho, Beatus Theodoretus in Danielem, *oratione* 10. exponens locum Prophetæ citatum, sic ait: *Multis enim insulis in suam ditionem redactis, illarum Principes imperio abdicatos, eiusmodi reddidit, qui ludibrio haberentur. Verum ne ipse quidem expers opprobrij fuit, Romanis enim illo ad Thermophilas debellato, compressa eius ingenti audacia, mille imposuere talentorum tributum quod sibi singulis annis eum afferre coegerunt, filiumque eius Antiochum, cognomento Epiphanem, acceptum obsidem, Romæ custodiebant. Quod nos docet primus liber Machabæorum* (subaudi *cap.* 1. *versicul.* 11.) Sic Beatus Theodoretus. Idem, quod attinet ad memoratum tributum, tradit Eusebius *in Chronicis*. Atqui 2. *Machabaor. cap.* 8. *versicul.* 10. aperte dicitur, quod tributum ab Antiocho Romanis dandum, erat duo millia talentorum. Oportet igitur vel illud postmodum aliqua de caussa fuisse duplicatum, vel textum citatum de vna pro duobus annis solutione, esse accipiendum, vel prædictos Auctores esse deceptos. Ceterum de Antiocho à Romanis superato, & ducto sub tributum, præter ea, quæ memorati Auctores, & item Iustinus *lib.* 31. *&* 32. & Appianus *libro de bellis Syriacis*, & T. Liuius *lib.* 38. & alij tradiderunt; Extat quoque præclarum Scripturæ testimonium 1. *Machab. cap.* 8. *v.* 6 *&* 7. vbi de Romanis verba faciens, inter alia ab eis fortiter gesta subiungit: *Et Antiochum Magnum regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat, habens centum viginti Elephantos, & equitatum, & currus, & exercitum magnum valde, contritum ab eis: Et quia ceperunt eum viuum, & statuerunt ei, vt daret ipse, & qui regnarent post ipsum, tributum magnum, & daret obsides, & constitutum.* Hactenus verba libri Machabæorum, quæ nemo miretur, in eo quod habent Antiochum à Romanis viuum fuisse captum, alijs Auctoribus, præsertim T. Liuio Floro, & Appiano aduersari, qui ipsum de prælio aufugisse, ac postea per legatos de pace à Romanis obtinenda egisse asserunt: Quia cum ibi sacer textus profiteatur narrare, quæ Iudas audierat (vt patet ex initio citati capitis) non est necesse, quod illa omnia adamussim, vt dicebantur, vera essent; sed sufficit, quod re vera ita, sicuti ibidem exprimitur, ipsi Iudæ nunciata fuerint. Ceterum, quod memorauimus, bellum hoc circiter anno susceptum, & sequenti confectum creditur, data Antiocho pace illis conditionibus, quæ descriptæ habentur apud Eutropium *lib.* 4. & Appianum, & alios, qui de hoc bello scripserunt. Easdem breuiter tradit Sigonius *in suo Fastorum commentario, sub anno vrbis quingentesimo sexagesimo quarto.*

De Antiocho à Romanis victo, testimonia.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3867.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 421.

1 ANno regni Ptolemæi Epiphanes regis Ægypti decimoseptimo, vt patet in tabulis, Antiochus Magnus rex Syriæ, cum regnum tenuisset annis triginta sex, vt tradunt Eusebius *in Chronicis*, & alij, licet Appianus, & Sulpitius dicant triginta septem, subaudi, tantummodo inchoatis; decessit, relictis duobus filiis, Seleuco scilicet, & Antiocho Epiphane, quemadmodum scriptum reliquit idem Appianus *sub finem libri de bellis Syriacis*. Sane de obitu Antiochi Magni, ita scribit Strabo *lib.* 16. Antiochum Magni, qui Beli templũ spoliare conatus est, finitimi Barbari, ex sese adorti interemerũt, Et Iustinus *lib.* 32. *Interea, inquit, in Syria rex Antiochus, cũ graui tributo pacis, à Romanis premeretur, & victus oneratusque esset, seu inopia pecuniæ compulsus, seu auaritia solicitatus, qua sperabat se sub specie tributariæ necessitatis, excusatius sacrilegia commissurum, adhibito exercitu, nocte templum Dindymei, seu, vt alia lectio habet, Dodonæi Iouis aggreditur. Quare prodita, concursu incolarum, cum omni militia interficitur.* Itaque

De Antiochi Magni interitu.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3868.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 422.

ANno proximo successit in regno Syriæ Seleucus 1
huius nominis quartus, Antiochi Magni filius, natu maior, qui regnauit annis duodecim otiosus, nec admodum potens, propter cladem, quam pater acceperat, vt loco citato scribit Appianus. Totidem regni annos eidem tribuunt Eusebius & Sulpitius. Quare arbitror decipi Iosephum, qui 12. *antiq. cap.* 5. septennio duntaxat ipsum regnasse asserit. Huius Seleuci (qui nescio qua de caussa à quibusdam Philopater, & Soter cognominatus fuerit) meminit Scriptura *Daniel. c.* 11. *v.* 20. iuxta B. Hieronymi expositionem, illis verbis: *Et stabit in loco eius vilissimus, & indignus decore regio, & in paucis diebus conteretur; non in furore, nec in prælio.* Super quæ verba, B. Hieronymus, *Seleucum, inquit, dicit cognomento Philopatorem, Magni Antiochi filium, qui nihil dignum Syria, & patris gessit imperio, & absq; vllis præliis inglorius periit.*

Regnat Seleucus 4. in Asia.

Sub isto Seleuco, acta sunt ea, quæ *in toto cap.* 3. *lib.* 2
2. *Machab. & cap.* 4. *versicul.* 8. narrantur, De Oniæ Pontificis pietate, ob quam, & Ierusalem habitabatur in pace, & leges optime custodiebantur, & templum in summo honore habebatur apud reges & principes, qui eum maximis muneribus decorabant, & ipse Seleucus Asiæ rex de propriis redditibus, sumptus ad sacrificia pertinentes suppeditabat: De Simone quodam, qui in odium Oniæ, thesauros templi, per Apollonium regi prodidit: De Heliodoro à rege misso, & à Deo per Angelos mirabiliter flagellato, eo quod vellet thesauros templi auferre: De eodem, ad preces Oniæ Pontificis, diuinitus sanitati restituto: De profectione eiusdem Oniæ ad regem pro communi vtilitate: Ac demum de ipsius Seleuci regis morte; cui successit in regno frater eius Antiochus, qui Epiphanes, id est nobilis, seu illustris dictus est, de quo infra suo loco agemus.

Acta Ierosolymis temporib. dicti Seleuci.

Igitur ab hoc circiter tempore, præfato scilicet re- 3
gnante Seleuco incipiunt contenta in duobus libris Machabæorum. Nam si ab vno eodemque Auctore, temporum ordine continuato, digesta essent; Vtique ab iis, quæ in dicto 3. cap. narrata esse diximus, hæc historia fuisset inchoanda. Sed hoc factum non est, quoniam seorsum à duobus Auctoribus conscripta fuit. Et primus quidem, licet videatur ab Alexandro Magno exordiri, nihil tamen sub eo, neque sub aliis successoribus eius, in Iudæa actum, describit, sed tantummodo, ab his, quæ regnante Antiocho Epiphane ibidem gesta sunt, agere incipit, & in nece Simonis Machabæi, quę accidit anno regni Gręcorum centesimo septuagesimo septimo, terminat. Auctor vero libri 2. aliquanto altius, nimirum ab his, quæ sub prædicto Seleuco acciderũt, in 3. sui libri capite, vt dictum est, suam narrationem exorsus est, (Quæ enim *in* 1. *&* 2. *eiusdem libri capitibus* habentur, per

Quæ in Machabæorũ libris continentur.

modum

modum cuiusdam proœmij potius tradi videntur) & non nisi ad occisum à Iuda Nicanorem, id est, ad annum dicti regni Græcorum circiter centesimum quinquagesimumptimum, peruenit. Porro quæ in eisdem libris describuntur, præfigurabant prælia spiritualia, & seditiones, & schismata, & Sanctorũ martyria, quæ dæmonũ instinctu, in sancta Ecclesia mox subsecutura erant, vt ait S. Antoninus *Historiarum par.* 1. *tit.* 4. §. 13. Et præsertim acerrimas Antichristi (cuius insignis prototypus fuit Antiochus,) persecutiones aduersus Sanctos, quas non sine magno timore expectamus. Et propterea, licet prædicti libri ab Hebræis (vt in Prologo B. Hieronymi galeato apparet) & item ab Hereticis, de sacrorum librorum canone excipiantur, eos tamen Ecclesia Catholica, inter Canonicos recipit, & qui eos non receperint, anathemate damnat, vt patet in Concilio Tridentino *sess.* 4. & late probat Cardinalis Bellarminus *lib.* 1. *de verbo Dei, cap.* 10. & 15.

4 *Spartiatæ mittunt legationem societatis ad Iudæos.*

Per hæc quoq; tempora, nimirum prædicto Onia pontificatum in Iudæa tenente, vt etiam testatur Iansenius *super Eccl. c.* 50. Arius Spartiatarum, vel Spartanorum, seu (vt ait Iosephus loco paulo post citando) Lacedæmoniorum rex, misit literas, & legationem ad Iudæos, tanquam ad socios, & ex eodẽ quo ipsi stipite, propagatos, quemadmodum sub anno mundi 1931. *n.* 54. ex 1. Machab. & Iosepho probauimus, & suscepit Onias virum cum honore, & accepit epistolas, in quibus significabatur de societate & amicitia, vt legimus 2. *Mach. c.* 12. *v.* 7. & 8. Quarum exemplar registratum habetur ibidem *v.* 9. *vsque ad* 24. Eandem quoque Epistolam aliis verbis refert Iosephus 12. *antiq. c.* 5. vbi insuper addit, eiusdem Epistolæ latorem fuisse Demotelem, & ipsas literas in pagina quadrangula scriptas fuisse, & obsignatas sigillo aquilæ vnguibus Draconem tenentis.

AB ORBE CONDITO *ANNVS* 3873.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS *ANNVS* 427.

1 *Epiphanes Ægypti rex moritur. & succedit ei Philometer filius.*

ANno regni sui vigesimoquarto (non quidem exacto, vt ponit Eusebius *in Chronico*, sed per mẽses circiter septem inchoato, vt ex sub anno mundi 3850. *num.* 3. dictis consequitur, & ex subsequenter dicendis comprobabitur) Ptolemæus Epiphanes, rex Ægypti, mortuus est. Et eodem anno, qui erat æræ Nabonassari quingentesimus sexagesimus octauus, quemadmodum patet in tabulis, regnare cœpit in Ægypto Ptolemæus cognomento Philometer, vt probat ex Almagesto Ptolemæi Scaliger *lib.* 5. *in cap. de initio Philometoris*, vbi ait: Obseruati apud eundem Ptolemæum quandam lunæ defectionem septimo Philometoris anno, qui erat Nabonassari quingentesimus septuagesimusquartus. Ergo, inferet, primus regni Philometoris inciderat anno Nabonassari quingentesimo sexagesimo octauo, qui concurrit cum anno regni Græcorum Iudaico centesimo trigesimo primo, vt patet in tabulis. Quare annus dicti regis primus, magis concurrit cum anno subsequente, vt pariter in eisdem tabulis notatum inuenies. Fuit autem iste Philometer filius præfati Ptolemæi Epiphanes, & Cleopatræ, quæ fuerat Antiochi Magni filia, & Antiochi Epiphanes soror. Oportet item eundem Philometorem fuisse puerum, puta decem circiter annorum, quando successit patri, & aliquandiu sub tutoribus mansisse: Siquidem vt ex sequentib. parebit, Antiochus Epiphanes eius patruus maternus, specie eius tutelæ suscipiendæ, nõ semel tentauit surripere ei regnum. Habuit etiam idem Philometer sororem Cleopatram, ex matris nomine sic appellatam, quam postea anno, vt arbitror, regni sui circiter quarto sibi iam desponsauerat vxorem, quemadmodum ex sub anno mundi 3876. *num.* 1. proxime dicendis, planum fiet. Eiusdem Philometoris obiter meminit Scriptura sacra 2. *Mach. cap.* 4. *v.* 21. & *cap.* 9. *in fine,* & *cap.* 10. *v.* 13. Genebrardus *lib.* 2. *sua Chronologia*, ait, dictum regem, per antiphrasin nuncupatum fuisse Philometorem, quod scilicet propriam matrem interfecerit. Id autem quando, & quamobrem acciderit, adhuc incompertum habeo.

2 *De templo ab Onia in terra Ægypti fabricato.*

Per hæc quoque tempora, nimirum circa regni Philometoris initia, Onias Simonis Pontificis filius, qui (iuxta ea, quæ nos sub an. mundi 3850. *n.* 5. & 6. disseruimus) alias in Ægyptum trãsfugerat, & vt sibi nomen faceret, ac Iudæos in Ægyptũ etiam religionis occasione attraheret, regibusque Ægypti potius quam Syriæ, deditos redderet, concedente Ptolemæo Epiphane, templum ibidem inchoauerat, sed ob redditam postea Ægyptio regi ab Antiocho Magno Iudæam, iam cœptam intermittere fabricam coactus fuerat: Vt primum aduertit, ac præsensit, quod Ptolemæo Epiphane mortuo, Antiochus Epiphanes, sub prætextu tutelæ Philometoris pueri ac nepotis sui suscipiendæ, Iudææ dominari inhiabat; facile, vt arbitror, ab eodẽ Philometore, seu ab eius tutoribus obtinuit facultatem, intermissum resumendi ac prosequendi ædificium in regione, quæ olim Heliopoleos dicebatur, & octoginta stadiis à Memphi distabat. Itaque confestim, totis viribus, opus vrgere cœpit. Atque vt consilium hoc suum, superbia atque auaritia plenum, melius confirmaret, piaque aliqua ratione quasi velis quibusdam obtenderet, illud pro se adducebat Isaiæ vaticinium, quod habetur *cap. eius* 19. *versic.* 19. vbi legimus: *In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti.* Qui quidem Prophetæ locus, S. Hieronymo aliisque Ecclesiasticis Doctoribus attestantibus, non de alto altari templove, contra Mosaicæ legis præcepta fabricando; sed de cultu diuino, ad legis Euangelicæ ritum, in Ægypto, post aduentum Christi propagando, accipiendus est. Perperam ergo prædicabat iste Onias, eandem Isaiæ prophetiam tunc temporis, quando scilicet illud templum quod extruebat, absolutum esset, fore implendam. Vnde licet colligere, quanta sit improborum hominum audacia ac temeritas, qui ad proprias explendas cupiditates, & ad falsa ipsorum dogmata fulcienda, non sine pestifera multorum deceptione ac pernicie, etiam sacræ Scripturæ testimonia male, praue, ac nequiter intellecta, adducere non erubescunt. Quam impietatem & arrogantiam, hæreticos quoque imitari, quotidie cernimus: nimirum perditi huius generis homines, tanquam à patre suo diabolo edocti, iisdem pene artibus incautos decipere, perdere, mactare, & à via veritatis abducere moliuntur; quibus ille frustra Dominum Iesum, qui falli non poterat, tentare ausus fuerat, *Matthæi cap.* 4. *vers.* 6. Vbi, vt præcipitium ei ementita securitate suaderet, subiunxit: *Scriptum est enim, quia Angelis suis mandauit de te. & quæ sequuntur.* Ceterũ hanc prædicti Oniæ historiam narrat Iosephus *lib.* 13. *antiq. c.* 6. & *lib.* 7. *de Bello. c.* 30. Vbi aduertendum est, in eodem cap. de Bello, magnum reperiri Chronologiæ erratum, in eo quod ibi legimus, Isaiæ vaticinium de templo Oniæ in Ægypto mox extruendo, præcessisse eius structuram annis nongentis septuaginta. Nã ab initio regni Oziæ, sub quo Isaias (vt patet *in exordio prophetiæ eius*) prophe-

Hæreticorum temeritas.

tare

tare cœperat, vsque ad hæc tempora, inueniuntur in tabulis anni minus quam sexcēti quinquaginta. Sed iste error est codicis, non Auctoris, qui *loco antiq. proxime adducto* ait, prædictum Isaiæ vaticinium, ante annos amplius sexcentos fuisse factum. Quanquam idem Auctor locis citatis, de manifesto errore excusari non possit, quod scilicet existimauerit, prædictā Isaiæ prophetiam, vere ad templum, quod postea dictus Onias in Ægypto construxit, pertinuisse; cum re vera, vt dictum est, illa respiceret, referrique debeat ad tempus legis Euangelicæ, quemadmodum etiam plurimis probat argumentis Pererius *lib. 13. in Daniel.* super illa verba: *Filii præuaricatorum populi tui extollentur, &c.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3876.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 430.

Liber Esther quando, & à quibus in Ierusalem delatus.

ANno quarto regni Philometoris, & Cleopatræ eius sororis pariter ac coniugis, vt expresse tradit, Iosephus 13. *antiq. c. 6. prope ante medium.* Quorum etiam non semel meminit idem Iosephus *lib. 2. contra Appionem non longe ab initio*; Dositheus Sacerdos, & Ptolemæus eius filius, tulerunt in Ierusalem Epistolam Phurim, hoc est, Sortium, nempe librum Esther, quemadmodum nos sub anno mundi 3850 *num. 3.* declarauimus. Quem librum, vel quam Epistolam dixerūt interpretatam esse, id est, de Hebræo in Græcum postea transtulisse Lysimachum, præfatorum, Ptolemæi quidem filium, Dosithei vero nepotem. *Esther c. 11. v. 1.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3879.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 433.

Seleucus 4 Syriæ Asiæq; rex moritur.

1 ANno regni sui duodecimo Seleucus Philopater Syriæ rex moritur. *Nam* (vt refert Appianus, *lib. de bellis Syriacis post medium*) *cum fratrem Antiochum obsidem, à Romanis obtinuisset, dato in eius vicem suo filio Demetrio, interque Athenas Antiochus peruenisset, Seleucus insidiis Heliodori cuiusdam purpurati oppressus est.* Sic Appianus. An vero iste Heliodorus, ille sit, qui ab eodem Seleuco rege missus fuerat Ierosolymis ad thesauros templi auferendos, quique ibidem mirabiliter a Deo flagellatus, ac tandem, Onia Pontifice pro ipso orante, liberatus, re infecta ad regem redierat, quemadmodum describitur 2. *Machab. cap. 3.* tametsi non vsquequaque exploratum habeamus; est tamen admodum probabile: quandoquidem, & tempus amborum congruit, & eundem Heliodorum fuisse valde acceptum regi, constat ex loco Machab. citato.

Antiochus Epiphanes regnat in Asia Syriaq;

2 Eodem anno ad finem vergēte, quemadmodum ex paulo post dicendis apparebit, *ipsum Heliodorum regni affectatorem* (vt supra prosequitur Appianus) *Eumenes, & Attalus expulerūt, deducto in possessionem eius Antiocho, vt amicum sibi redderent hoc beneficio. Iam enim ob quasdam offensiunculas, etiam hi Romanos suspectos habebant. Atque ita Antiochus huius nominis quartus, Antiochi Magni filius, Syria potitus est, quem Syri cognominarunt Illustrem, quod alienis regnum vsurpātibus, ipse auitæ ditionis assertor exortus, suis illuxerit.* Ita Appianus. Porro Antiochum hoc eodem anno (qui concurrit cum anno regni Græcorum centesimo trigesimoseptimo, vt patet in tabulis) regnare cœpisse, diserte traditur 1. *Machab. cap. 1. versicul. 11.* Quot antē annis regnauerit, videtur dubium: quoniam Eusebius *in Chronicis*, & B. Hieronymus *super Daniel. cap. 11.* & Sulpitius *libro sacræ Historiæ 2.* & alij, eidem tribuunt regni annos vndecim: sacra vero Scriptura videtur eidem dare tredecim. Etenim, vt dictū est, ponit initium regni eius anno regni Græcorum centesimotrigesimoseptimo, & obitum eiusdem anno centesimo quadragesimonono, 1. *Mach. cap. 6. vers. 16.* Sed vtrumque verum est. Vndecim enim annis regnauit integris, & aliquid amplius, ante & post eos. Oportet igitur Antiochum sub finem huius anni regnare cœpisse, ac nō multo post inchoatum annum regni Græcorum centesimum quadragesimumnonum obiisse. Quare necesse est allucinari Appianum, qui duobus tantum annis ipsum regnasse tradit, aut textum eius esse corruptum, & pro biennio, duodecim annis esse legendum.

Vaticinia Danielis de Antiocho Epiphane.

De hoc rege multa prædixit Daniel *in cap. prophetiæ suæ 8. vers. 9. vsque ad 15.* sub typo cuiusdam cornu modici, quod postea factum est grande, dicens: 3
De vno autem ex eis, egressum est cornu vnū modicum. & factum est grande contra meridiem, & contra orientem, & contra fortitudinem. Et magnificatum est vsque ad fortitudinē cæli: & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas. Et vsque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius. Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. Et audiui vnum de sanctis loquentem: & dixit vnus sanctus alteri nescio cui loquenti: Vsquequo visio, & iuge sacrificium, & peccatum desolationis, quæ facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur? & dixit ei: vsque ad vesperam & mane, dies duo millia trecenti: & mundabitur sanctuarium. Sic Daniel. Quæ omnia, quomodo regi Antiocho competant, ex inferius dicendis manifestum fiet. Item in eodem Danielis capite, *vers. 23.* veluti ad aliqualem prædictorum declarationem, hæc subiunguntur: *Et post regnum eorum, cum creuerint iniquitates, consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones: & roborabitur fortitudo eius; sed non in viribus suis: & supra quam credi potest, vniuersa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum Sanctorum secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu eius: & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: & contra principem principum consurget, & sine manu conteretur.* Hactenus verba Danielis. Super quæ B. Hieronymus ita scribit: *Consurget Antiochus Epiphanes (filius enquit sed volui dicere frater Seleuci) qui & Philopater appellatus est. Qui cum obses fuisset Romæ, & nesciente Senatu, per dolum cepisset imperium; contra Ptolomæum Philometorem dimicans, hoc est contra Meridiem, & contra Ægyptum. Rursumq; ad orientem, contra eos, qui res nouas in Perside molebantur. Ad extremum, contra Iudæos dimicans, capta Iudæa, ingressus est Ierosolymam, & in templo Dei simulacrum Iouis Olympii statuit. Et vsque ad fortitudinem cæli, id est, filios Israel, qui Angelorum vallabantur auxilio erexit magnificentiam suam; ita vt de Sanctis, plurimos idololatria subuerterer, & velut stellas cæli conculcaret pedibus suis. Atque ita factum est, vt & Meridiem & Orientem, id est, Ægyptum & Persidem, suo teneret imperio. Quodque ait: Vsque ad principem fortitudinis magnificatus est. hoc significat: quod erectus sit contra Deum, & sanctos illius persequens sit, & tulerit endelexismon, id est, iuge sacrificium, quod mane offerebatur, & vespere, & polluerit atq; deiecerit locum*

Declaratur prædicta vaticinia ex Beato Hieronymo.

sanctifi-

sanctificationis eius: & hoc non sua virtute, sed propter peccata populi. Atque ita factum est, vt veritas prosterneretur in terram, & cultu idolorum florente, Dei religio conquiesceret. Hucusque S. Hieronymus.

4 *Antiochus Epiphanes fuit Antichristi figura.*

Quoniam autem hic rex, nempe Antiochus Epiphanes, vt diximus, insignis futurus erat figura Antichristi, & quod in illo ex parte, præcedere debebat, in hoc ex toto erat implendum: propterea, iuxta morem sacræ Scripturæ, quæ futurorum veritatem typis præmittere atque adumbrare solet, Daniel etiam *cap. 11. versic. 21. vsque ad finem capitis* 12. vbi de Antichristo vaticinatur, nonnulla quoque ibidem intermiscet, quæ ipsi Antiocho apposite competunt. Sic David *in Psalm. 71. cuius titulus est: In Salomonem*. de Christo prophetans, quamuis quædam dicat, quæ etiam Salomoni, qui Christum figurabat, ad literam conuenire poterant: plura tamen addit, quæ soli Christo conueniunt; quale est illud: *Et permanebit cum Sole & ante Lunam in generatione, & generationem*. & alia huiuscemodi multa, vt docent B. Augustinus *lib. 17. de Ciuit. cap. 8. sub medium*, & B. Hieronymus *super loco Danielis citato*. Recte ergo idem S. Hieronymus ibidem reprehendit Porphyrium, qui totum illud Prophetæ vaticinium, de ipso Antiocho perperam interpretari conatus est: cum revera, vt Catholici sentiunt Doctores, illud principaliter de Antichristo accipiendum sit, cui omnia in illo contenta belle quadrant: Antiocho autem multa, & præsertim, quæ *in citato cap.* 12. habentur, nullatenus vere aptari queant, quemadmodum idem S. Doctor ibidem ostendit. Quænam vero sint, quæ etiam de ipso Antiocho recte accipi valeant, intra suis locis explicabimus. Nunc illud tantum hoc loco commemorandum est, quod illis Prophetæ verbis prænunciatur: *Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.* Quæ vtique ex Porphyrio, quem ibidem refert B. Hieronymus, sic interpretari recte possumus, videlicet: *Et stabit in loco Seleuci, frater eius Antiochus Epiphanes, cui primum ab his, qui in Syria Ptolemæo fauebant, non dabatur honor regius; sed postea simulatione clementiæ, obtinuit regnum Syriæ.*

5 *Quæ anno Antiochi primo acta fuerint.*

Igitur intra primum circiter regni huius Antiochi annum, hæc contigisse oportet. Principio ipse Antiochus Syriæ regnum, quod non sibi, sed Demetrio filio Seleuci fratris sui iam defuncti, debebatur, simulata clementia, vt dictum est, fraudulenter obtinuit. Deinde acta sunt, quæ breuiter tanguntur 1. *Machab. cap. 1. versic. 12. vsque ad* 17. & fusius explicantur 2. *Machab. cap. 4. v. 7. vsq. ad* 21. De quibusdam sceleratis Iudæis, qui regem impium adeuntes, obtinuerunt ab eo facultatem profanandi Ierosolymam, & transferendi contribules suos ad ritus Gentium. Fuit autem perditorum horum hominum caput Iason Oniæ summi Sacerdotis frater, qui corrupto muneribus rege, summum sacerdotium fratri ablatum, in se transtulit & statim cum summa iura destituens, prava cœperat instituta sancire. Quin etiam Gymnasio sub ipsa arce constituto, optimos quosq; Epheborum in lupanaribus ponere, & neglecto, vel potius contempto Dei cultu, multa alia Gentilium scelera, in populo suo nequiter introducere non est veritus, vt plenius videre est locis proxime citatis.

6 *Ignis sacer in templo defecit.*

Eodem tempore (quemadmodum ex B. Augustino refert S. Antoninus, *Historiarum suarum, par. 1. titul. 4. cap. 4. §. 13.*) ignis ille sacer, qui olim ex aqua crassa sub Neemia (vt nos sub anno mundi 3610. *nu.* 8. diximus) mirabiliter eductus fuerat, ac deinceps in altari holocaustomatum, à Sacerdotibus, iugi lignorum appositione, vsque ad hæc tempora conseruatus, mirabiliter quoque, ad præsentis hominum... moniæ aliorumque scelerum detestationem, ... tinctus est.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3880.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 434.

1 *Antiochus Epiphanes pacifice tentat occupare Ægyptum.*

ANno proximo, qui pro maiori parte concurrit cum anno primo regni sui, Antiochus cum se in regno Syriæ satis iam consumatum vidit; Ægypti quoq; regnum occupare ambiens, sub prætextu tutelæ suscipiendæ regis Ptolemæi Philometoris nepotis sui, qui tum poterat decimumsextum aut decimumseptimũ ætatis annum agere: misit Apollonium Mnesthæi filium in Ægyptum, vt induceret primates dicti Ptolemæi, ad resignandam sibi pacifice nepotis sui pupilli tutelam. Veruntamen, vt cognouit se ab illis, tanquam de regni vsurpatione suspectum, excludi, ac alienum reputari ab administratione, & negotiis regni Ægypti, cogitauit vi sese in dicti pueri tutelam introducere, atque hoc pacto sibi totam Ægyptum subiugare. Itaque non pupilli, sed propriis vtilitatibus consulens, exercitum comparare cœpit. Ipse vero interim venit in Ioppem, & inde diuertit in Ierusalem, vbi ab Iasone, & ciuitate, cum facibus, & laudibus honorificentissime susceptus est. Vnde postea in Phœnicem rediit, vt instructa classe, cum exercitu pergeret in Ægyptum, 2. *Mach. cap. 4. versic. 21. & 22.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3881.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 435.

1 *Antiochus occupat, & vastat Ægyptũ.*

ANno, vt arbitror, regni sui secundo circiter ineunte, Antiochus aggressus est Ægyptum cum magno exercitu, & Elephantis, & copiosa nauium multitudine, & fugato Ptolemæo (hoc est, Ptolemæi Ducibus,) cepit ciuitates munitas, & accepit spolia terræ Ægypti, vt dicitur 1. *Machab. cap. 1. versic. 17. vsque ad* 21. Et hoc est, quod subobscure prædixerat Daniel *cap. 11. versic. 22.* dicens: *Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie eius, & conterentur, & quæ sequuntur.* Hæc namque verba sic videtur exponere B. Hieronymus, ac si diceretur: Et brachia Ptolemæi expugnata sunt atque contrita à facie Antiochi: brachia autem, inquit, fortitudinem vocat. Sed forte hic magis proprie, brachia dici possunt duo Ptolemæi Duces, de quibus idem Sanctus ibidem post pauca, mentionem facit, exponens illa Prophetæ verba, quæ sequuntur, videlicet: *Insuper & Dux fœderis. Et post amicitias, cum eo faciet dolum: Et ascendet, & superabit in modico populo. Et abundantes, & vberes vrbes ingredietur. Et faciet, quæ no fecerunt patres eius, & patres patrum eius: rapinas & prædam, & diuitias eorum dissipabit, & contra firmissimas cogitationes inibit. & hoc vsque ad tempus.* Hæc, inquam, explanans S. Hieronymus, dicit: *Cum ipse* (& loquitur de Antiocho) *obtulisset pacem Ptolemæo, & fuisset Dux fœderis, postea est ei molitus insidias. Ptolemæum autem hic non Epiphanem significat, qui quintus regnauit in Ægypto; sed Ptolemæum Philometorem filium Cleopatræ sororis Antiochi, cuius hic auunculus fuit. Et cum post mortem Cleopatræ, Eulæus Eunuchus nutricius*

Philo-

Philometoris, & Lenaus, Ægyptum regerent, & repeterent Syriam, quam Antiochus fraude occupauerat, ortum est inter auunculum, & puerum Ptolemæum prælium. Cumque inter Pelusium, & montē Cassium, commisissent, victi sunt Duces Ptolemæi. Porro Antiochus parcens puero, & amicitias simulans, ascendit Memphim, & ibi ex more Ægypti regnum accipiens, puerique rebus se prouidere dicens; cum modico populo, omnem Ægyptum subiugauit sibi, & abundantes, atque vberrimas ingressus est ciuitates. Fecitque quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum illius. Nullus enim regum Syriæ, ita vastauit Ægyptum, & omnes eorum diuitias dissipauit, & tam callidus fuit, vt prudentes cogitationes eorum, qui duces pueri erant, sua fraude subuerteret. Hæc ex Porphirio S. Doctor.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3882.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 436.

1 *Antiochus redit in Syriam*

ANno postero, vt arbitror, Antiochus cum Alexandriam expugnare non potuisset, redire in Syriam, nescio qua de caussa, compulsus est, spoliata reliqua Ægypti terra, vt dicitur 1. *Machab. cap. 1. v.* 20. & valido admodum relicto Pelusij præsidio, quo (vt notat T. Liuius *lib.* 45.) Ægypti claustra teneret, & cum vellet, rursus ibi exercitum posset inducere, rediit in Syriam.

2 *Menelaus Iasonem pontificatu spoliat.*

Sub finem eiusdem anni; quando scilicet Antiochus iam cœperat ingredi quartum regni annum, nempe post triennij tempus ex quo Iason summum sacerdotium fratri Oniæ surripuerat, vt signanter notatur 2. *Machab. c. 4. v.* 23. Menelaus quidam illius Simonis frater, cuius sub anno mundi 3868. *num.* 2. mentionem fecimus, & de quo etiam numero proximo agemus, à Iasone missus, vt ferret pecunias Regi, eundem Iasonem pontificatu spoliauit, plura Regi talenta pollicitus. Itaque impius Iason, qui Pontificatū proprio fratri malis artibus surripuerat, iusto Dei iudicio, non solum ipse quoque deceptus fuit, sed etiam profugus in Ammanitidem regionem expulsus.

Menelao succedit Lysimachus frater.

Veruntamen & ipse Menelaus Regi deinde promissa præstare cùm neglexisset, vel forte non potuisset, amotus est à sacerdotio, & successit ei Lysimachus frater, vt dicitur *loco Machab. citato, vsque ad versic.* 30.

3 *Simon, Menelaus & Lysimachus fratres, de qua tribu fuerint.*

Verum hic de prædicto Simone, & fratribus eius, Menelao, & Lysimacho dubitari merito potest, num re vera fuerint de tribu Beniamin, quemadmodum legimus 2. *Machab. cap. 3. ver. 4.* an vero, vt quidā putarunt, textus ille sacer numero præcedenti allegatus, qui ait Menelaum fuisse dicti Simonis fratrem, interpretandus sit, vt non natura, sed moribus frater illius fuerit. Et ratio dubitandi est; tum quia, vbi dictus Simon dicitur fuisse de tribu Beniamin, dicitur etiam quod constitutus fuerat templi Præpositus: Quod munus non videtur, nisi hominibus de tribu Leui dari potuisse: tum quia Menelaus & Lysimachus dicti Simonis fratres, vt dictum est, vnus post alterum facti sunt summi Sacerdotes. Ad hoc videtur posse responderi; prædictam interpretationem, videlicet quod non natura sed moribus Simonis frater fuerit, nullatenus esse admittendam, tanquam contrariam regulæ B. Augustini communiter receptæ, quæ habet: *In Scripturis sacris, nunquam à propria verborum significatione esse discedendum, nisi grauis caussa id cogat.* Quod in casu nostro non nullicit. Etenim, vere dici potest vere eos fuisse de tribu Leui; sed tamen appellari de tribu Beniamin, quod in ea tribu aliquandiu habitassent. Nam cum tribus Leui propriam in tribubus Israel possessionem non haberet, nec inter duodecim tribus commemorari solita esset; poterat quilibet Leuita ei tribui adscribi, in cuius finib. habitare consueuerat. Illustre huius rei exemplum habemus *Iudic. c. 17. v. 7.* vbi dicitur: *Fuit quoque alter adolescens de Bethleem Iuda, ex cognatione eius.* Siue, vt habet editio 70. Interpretum *de populo Iuda* vel (vt Chaldaica Paraphrasis) *ex prosapia Iehuda Eratque ipse Leuites.* Ecce hic, qui vere erat Leuites, dicitur Bethleemita, & de populo, seu cognatione, vel prosapia Iudæ; quoniam in Bethleem tribus Iudæ manere solebat. Vel alio modo, & multo melius dicere possumus, memoratum Simonem, & fratres eius, fuisse de tribu Beniamin, saltem ex parte patru; sed per potentiam, eo quod diuites valde essent, & item ob Antiochi regis impietatem, atque auaritiam, in sacerdotium fuisse intrusos, cōtra Mosaicam legem, quæ *Numer. c. 3. v. 10.* aperte prohibebat quenquam fieri Sacerdotem, nisi esset de posteris Aaron. Vnde de Alcimo, qui postea pontificatum à Demetrio rege obtinuit, & prædictis fratribus succedebat, dicebant Iudæi 1. *Machab. cap. 7. v. 14. Homo Sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos.* Quibus verbis proculdubio videtur indicari, præcessisse aliquos, qui non essent de semine Aaron; prædictos scilicet fratres Lysimachum & Menelaum. Et hinc comprobari potest, quod sub anno mundi 3721. *num.* 2. diximus, videlicet, falsam esse assertionem Iosephi, qui 12. *antiquit. cap. 6. & lib. 15. cap. 3. & lib. 20. c. 8 post medium* ait: Quod Menelaus alio nomine appellabatur Onias, & quod fuit frater illius Oniæ, quem idem postea Menelaus, per Andronicum Antiochiæ Præfectum, curauit interfici. Nam si Menelaus (vt aperte testatur Scriptura 2. *Machabæorum capit. 4. versicul. 23. & 29.*) fuit frater Simonis, & Lysimachi, & iste Simon non erat de semine Aaron, vt ratio proxime adducta ostendit: Vtique necessario cōsequitur, eundem Menelaum nullatenus potuisse fratrem esse dicti Oniæ.

Per idem tempus, contigit Antiochum regem properare in Ciliciam, vt Tharsenses, & Mallotas, quod Antiochidi eiusdem regis concubinæ dono essent dati, seditione commotos, sedaret, relicto interim pro se in Antiochia vno ex comitibus suis, nomine Andronico, cui cum Menelaus aurea quædam vasa, è templo furtim sublata, donasset, & alia item Tyri, ac per vicinas ciuitates impie vendidisset, ac de eiusmodi sacrilegiis, ab Onia viro iusto redargutus fuisset: Ecce Andronicus, Menelao suadente dictum Oniam Antiochiæ, secus Daphnem, tuto loco se continentē, de Asylo, data fide, euocatum, nequiter interemit. Quod cum Antiocho, posteaquam de Cilicia rediit, delatum fuisset, eundem Andronicum rex, in eodemmet loco, in quo Oniam necauerat, interfici voluit, 2. *Machab. cap. 4. versicul. 30. vsque ad* 39. 4

Onias 3. vbi, quando. & à quo occisus.

Per eadem quoque circiter tempora (vt colligi potest ex Onuphrio & Sigonio *in suis Fastorum commentariis*) cœptum est bellum quod Romani gesserunt aduersus Perseum Philippi Macedonum regis filium, ex cuius nomine, hoc etiam Persicum bellum dictum est, fuitque secundum Macedonicum, de quo plura Liuius, Plutarchus, Eutropius, & alij. 5

Initium belli 2. Macedonici.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3883.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 437.

Iubileus 26.

1 ANNO insequenti, necesse est incidisse annum Iubilei vigesimi sexti. Siquidem iste annus, concurrit cum anno ab introitu Israelis in terram Chanaan, millesimo trecentesimo, vt patet in tabulis.

Lysimachus à populo occiditur

2 Eodem anno, vt credimus, circiter desinente, (oportet enim interuallum plus vnius anni, inter spoliatum à Menelao Iasonem, & Lysimachi necem intercessisse,) cū idem summus Sacerdos Lysimachus, ob multa sacrilegia, de Menelai fratris consilio, in templo commissa, Ierosolymitani populi conspiratione, secus ærarium, fuisset interemptus, & hac de caussa, Menelaus quoque sacrilegus, apud regem, qui ad Tyrum venerat, fuisset accusatus: Videns Menelaus se in summo discrimine, & non aliter posse iudicium regis euadere; corrupto larga pecuniarum sponsione, quodam Ptolemæo, cui cognomen erat Macer, qui creditam sibi à Philometore Ægypti rege, Cyprum deseruerat, atque ad Antiochum nobilem (vt dicitur *2. Machab. cap.* 10. *versic.* 12. *&* 13.) transierat; per hunc Ptolemæum, quem rex Cœlesyriæ ac Phœniciæ, vt colligitur 2. *Machab. cap.* 8. *v.* 8. præfecerat, vafer Menelaus, non solum se præter omne ius fasque absolui; sed etiam (quod iniquius fuit) accusatores, quantumuis innoxios, morte damnari facile impetrauit, ac deinceps, propter auaritiam eorum, qui potentes erant apud regem, ipse item in potestate permanens, crescebat in malitia, ad ciuium suorum insidias, vt dicitur *2. Machab. cap.* 4. *versicul.* 39. *vsque ad finem capitis.* Vbi, si ad illud *permanens in potestate*, subiungendum esset, *pontificatus*, oporteret Menelaum, post necem Lysimachi fratris, iterum per vnum aut alterum duntaxat annum, tenuisse pontificatum: quia certum est, quod vt traditur 2. *Machab. cap.* 14. *vers.* 3. Alcimus, qui postea à Demetrio rege pontificatum obtinuit, iam alias fuerat Pontifex tempore commistionis, nempe populi Iudaici cum Gentibus; quando scilicet rex Antiochus Epiphanes, polluto templo, compellebat Iudæos sese Gentilium ritibus, & sacrificiis immiscere; quod tertio post ab hinc anno accidisse, ex consequentibus apparebit. Vnde etiam consequeretur, Alcimum tunc immediate Menelao adhuc viuenti successisse. Sin autem illud, *permanens in potestate*, seu (vt est apud 70. Interpretes) *in principatu*, habet hunc sensum, quod scilicet Menelaus, principum fauore fultus, potestate præualeret inimicis suis, vt quoquomodo innuere videntur, quæ ibidem subsequuntur, *crescebat in malitia ad ciuium suorum insidias*; Oportet, quod per hæc circiter tempora, hoc est, post Lysimachi obitum, Alcimus ab Antiocho Epiphane, primo Pontifex creatus fuerit, & quod in ea dignitate permanserit vsque ad tempus dictæ cōmistionis, quando, ne regis gratiam perderet, vltro in escis ac sacrificiis Gentilium coinquinari maluit. Quo facto, se ipsum pontificatu indignum atque incapacem reddidit. Vnde hæc postea dignitas ad Machabæos translata est, quemadmodum sub anno mundi 3721. n. 2. iam dictum est, & denuo sub annis mundi 3887. n. 5. & 3892. n. 1. dicendum erit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3884.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 438.

Antiochus parat secundam profectionem in Ægyptum, & interim Ierosolymis prodigia ostensa videntur.

1 ANNO regni Antiochi sexto, vt notatum est in tabulis, Antiochus parauit secundam expeditionem in Ægyptum. Accidit autem eodem tempore, nimirum sub finem, vt arbitror, eiusdem anni, videri Ierosolymis portenta quædam futurorum malorum præsagia. Apparuerunt enim in aere, per quadraginta dies continuos, veluti exercitus quidam armatorum, equitum scilicet, & peditum, in cœlo discurrentium, atque inuicem congredientium, quæ multis timorem incutiebant; alii autem precabantur hæc eadem omina in bonum, hoc est ad præsidium ciuitatis, conuerti, 2. *Machab. capitul. quinto, versicul. secundo, vsque ad* 5. Similia arma cœlestia inter se concurrentia, tertio Marii consulatu, ab Amerinis, & Tudertibus spectata fuisse, scribit Plinius *libr.* 2. *capitul.* 57. & alia eiusmodi plura relata inuenies in Theatri humanæ vitæ *volumine* 5. *libro quarto, sub titulo: Prodigia, Ostenta.* Ceterum, quia hæc sunt Dei monita, quibus significare solet hominibus id, quod *in Psalm.* 7. *versicul.* 13. exclamabat Regius Propheta dicens: *Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, &c.* propterea saluberrimum consilium est, quod in eiusmodi quadam occasione, protulisse fertur Carolus Magnus, idemque valde pius Imperator, nimirum, Gratias agendas Deo, quod imminentes peccatorum nostrorum castigationes talibus indiciis præmonstrare dignetur: ac deinde totis viribus enitendum, vt pœnitentiæ remediis, eius misericordiam, quæ cunctis operibus suis præualere solet, consequi mereamur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3885.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 439.

Antiochus in Ægyptum redit, sed inde reuerti, Romanis imperantibus, cogitur.

1 ANNO subsequente circiter ineunte, videlicet post exactum biennium, ex quo de Ægypto in terram suam redierat Antiochus, vt notat B. Hieronymus, *rursum contra Ptolemæum exercitum congregauit, & venit ad Austrum. Cumque duo fratres Ptolemæi, Cleopatræ filii, quorum ipse auunculus erat, obsiderentur Alexandriæ, Legati venere Romani: Inter quos Marcus Popilius Lænas, cum regem stantem inuenisset in littore, eique Senatusconsultum dedisset, quo iubebatur ab amicis Populi Romani recedere, & suo imperio esse contentus; & ille ad amicorum responsionem, consilium distulisset: orbem dicitur fecisse in arenis, in baculo quem tenebat in manu, & circumscripsisse regem, atque dixisse: Senatus & Populus Romanus præcipiunt, vt in isto loco respondeas, quid consilii geras. Quibus dictis, ille perterritus ait: Si hoc placet Senatui, & populo Romano; recedendum est. Atque statim mouit exercitum.* Hucusque S. Doctor. Et eadem fere ad verbum de prædicto Popilio leguntur apud T. Liuium *lib.* 45. Iustinum *lib.* 34. & Appianum *sub finem libr. De bellis Syriacis.* Et hoc est, quod longe ante prædixerat de dicto Antiocho

Daniel *capitul. vndecimo, versicul. 29. & 30.* vbi ait: *Statuto tempore reuertetur, & veniet ad Austrum: & non erit priori simile nouissimum. Et venient super eum Trieres, & Romani: & percutietur, & reuertetur, &c.* Ecce quomodo aperte prædixit Propheta hanc Antiochi secundam in Ægypto expeditionem, & fuisse nouissimam (nunquam enim postea rediit in Ægyptum,) & non fuisse similem primæ: Siquidem illa fuit satis felix, hæc vero nequaquam. Et caussam insuper infelicitatis subiungit, subobscure indicans, legatos Romanorum nauibus superuenturos, qui ipsum Antiochum ab Ægypto, re infecta, redire compellerent. Nam quod postea subdit Propheta: *Et percutietur*. non indicare voluit ipsum ibi periturum. Protinus enim addit; *Et reuertetur*: Sed, vt ait B. Hieronymus, quod aspera illa atque imperiosa Romanorum iussione percitus, omnem exinde in Ægyptios arrogantiæ magnitudinem deponere cogendus esset.

2 *Iason occupat Ierosolymam sed inde statim fugatur.*

Eodem tempore, cum forte accidisset exire ac vulgari falsum quendam de obitu Antiochi rumorem: Iason ille, qui nefario astu pontificatum Oniæ fratri abstulerat, atque impiissime gesserat, vt sub anno mundi 3878. *numero* 4. dictum est, ac postea pari calliditate à Menelao deceptus, & extra patriam eiectus, in Ammaniten (quemadmodum sub anno mundi 3881. *numero* 2. retulimus) profugus secesserat: confestim assumpta militum manu, venit Ierosolymam, ac derepente eam aggressus, fugatoque in Arcem Menelao, cepit ciuitatem, multis ciuium suorum interfectis. Sed tamen principatum, cui perditus inhiabat, obtinere non valuit. Quin potius præter opinionem spe frustratus, in Ammaniten vnde venerat, se recipere compulsus est, & inde etiam ab Areta Arabum Tyranno eiectus, ac de ciuitate in ciuitatem, omnibus odiosus, & execrabilis fugiens, in Ægyptum extrusus est, ac denique in Græciam ad Lacedæmonios profectus, ibidem insepultus, atque illamentatus, miserrime interiit, dignum scelesti vita finem sortitus.

3 *Antiochus Ierosolymam capit, & vastat, ac templum impie spoliat.*

Audita ergo hac Ierosolymorum inuasione, à viro præsertim Iudæo perpetrata; Antiochus, qui tum forte ex Ægypto, quam metu Romanorum reliquerat, indignatus reuertebatur, gentis à se defectionem suspicatus, ascendit Ierosolymam efferatis animis, vt Scriptura sacra testatur, & ciuitate capta, multisque Iudæorum millibus interfectis, atque aliis in vincula coniectis, aliis vero venumdatis, introiuit, Menelao ductore, ac patriæ proditore, in sanctificationem cum superbia, ibique profanatis omnibus, accepit aurum, & argentum, & vasa concupiscibilia, & thesauros absconditos, & sublatis omnibus, factoque planctu magno in Ierusalem, abiit in terram suam, hoc est in Antiochiam, relictis in Iudæa Præpositis se ipso crudelioribus, qui gentem illam affligerent: nimirum Ierosolymis Philippum genere Phrygem, & in Garizim Andronicum, & Menelaum. Hæc latius tradita habentur 1. *Machab. capitulo primo, vers. 22. vsque ad 30. & 2. Machab. capite quinto, versicul. 11. vsque ad 24.* Vbi, quod dicitur *versicul. 14. Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venundati.* Videtur non de solis Ierosolymæ incolis, sed computatis etiam proximarum vrbium habitatoribus, esse accipiendum: alioqui, pauci admodum viderentur in Ierusalem remansisse; nisi forte, qui vincti fuisse dicuntur, iidem postea soluti in vrbe remanserint. Verum hic duo restant adnotanda: Alterum est, omnia hæc olim à Daniele prænunciata fuisse, quemadmodum infra *numero* 14. ostendemus. Alterum est, dupliciter decipi Iosephum 12. *Antiq. capit. septimo,* in eo, quod primo asserit hanc Iudæorum cladem, accidisse anno, post vrbem captam, secundo, qui erat regni Græcorum centesimus quadragesimus quintus: Cum è conuerso constet, eo anno nō hanc, sed aliam, de qua sub anno mundi 3887. *num.* 1. agemus, accidisse, vt ibidem ex ipsomet sacro textu probabimus. Deinde etiam fallitur ibidem dicens: Antiochū in vrbem apertis portis vltro admissum, cum è contrario Scriptura sacra 2. *Machab. cap. 5. vers.* 11. aperte dicat, ipsum armis, hoc est armorum vi cepisse ciuitatem. Vnde patet Iosephum ibidem confudisse has duas Ierosolymæ clades, quo ad tempus, & modum; quin etiam quo ad numerum. Agit enim de his, ac si vna tantum fuisset: quemadmodum ex collatione vtriusque narrationis, nimirum ipsius Iosephi, & sacræ Scripturæ, colligere licet.

Ceterum, quia ex proxime relatis, certū est Antiochum introisse in sanctificationem, & (vt expresse dicitur 1. *Machab. cap. 1. ver. 23.*) accepisse altare aureum, & candelabrum, & mensam propositionis, quæ erant in sancta, & omnia alia ibidem existentia; & nihil meminit Scriptura sacra arcæ fœderis, neque oraculi, quod Sancta Sanctorum dicebatur, in quo illa manere cōsueuerat: merito dubitari potest, num ingressus quoque fuerit in Sancta Sanctorum Antiochus, & inde etiam fœderis arcam abstulerit. Et ratio dubitandi est: Quoniam si vera esset illa Hebræorum opinio, cuius nos sub anno mundi 3540. *num.* 4. mentionem fecimus, nimirum quod in secundo templo, arca fœderis nunquam extiterit: Et quod Iudæi loco arcæ posuerint in Sancta Sanctorum lapidem tres digitos à terra eminentem, thuribulo eidem superposito, vt scribit Genebrardus *libro Chronologiæ suæ* 2. vbi agit de his, quæ sub Ioachimi sacerdotio gesta sunt: Profecto Antiochus (quem dubitandum non est, præ superbia, & impietate sua, etiam templi oraculum ingredi voluisse) non potuisset inde arcam fœderis tollere. Verum quia sub anno mundi 3610. *num.* 10 & 11. iam satis probatum est, arcam fœderis, ab ea spelunca in qua olim à Ieremia, quando Chaldæi templum incenderunt, fuerat occultata, denuo, Duce Iudæorum Neemia, ad secundum templum fuisse reportatam: manifestum est, eandem inde ab Antiocho potuisse auferri. An vero eam abstulerit necne; hoc est quod nunc quærere intendimus. 4 *An ingressus sit oraculum templi, & inde arcam fœderis asportauerit.*

Et quidem ex sacris libris id sciri non potest: sed neque omnino clare ex Iosepho; quippe qui vtrique quodammodo parti visus sit patrocinari. Nam *lib. 6. de Bello Iudaico cap. 6. non procul a fine capitis* aperte asserit, quod in intima templi parte, quæ Sancta Sanctorum dicebatur, nihil prorsus erat positum. Ex quo Iosephi loco, tametsi exploditur proxime memoratum Genebrardi assertum, à Talmudistis mutuatum, de lapide, & Thuribulo, loco arcæ repositis: Videtur tamen confirmari opinio dicentium: eandem arcam, vel nunquam de prædicto specu eductam; vel si aliquando inde ad secundum templum translata fuerat, fuisse postmodum ab impio Antiocho sublatam. At idem Iosephus *lib. 7. de Bello capit. 24.* vbi inter alia Ierosolymitani templi spolia, quæ à Tito Romam in triumpho delata fuisse scribit, post enumeratam mensam auream, & candelabrum pariter aureum; legem quoque commemorat hisce verbis: *Post hæc autem portabatur lex Iudæorum nouissima spoliorum.* Et quibusdam interpositis, vbi ait Vespasianum Paci templum ædificasse, in eoque omnia, quorum visendi studio homines per totum orbem vagabantur, collecta, deposuisse; ad extremum in calce capitis subiungit: 5

Eundem Imperatorem, in eo fano, in quo Iudæorum fuerant instrumenta reposuisse; legem vero eorum, & penetralium vela purpurea, in palatio condita asseruari præcepisse.

6 Sed hic quæri potest, quid legis nomine significare voluerit Iosephus. Nam si codicem Mosaicæ legis, id est illum ipsum Deuteronomii librum, quem idem Moyses morti proximus descripserat, atque ad latus arcæ fœderis reponi mandauerat, vt sub anno mundi 2583. *numer* 30. dictum est: Videtur concedi posse; vel arcam fœderis nunquam in secundo templo extitisse, vt supra tetigimus; vel ipsam ab Antiocho, aut ab alio aliquo, inde fuisse ablatam: alioqui, si remansisset in templo, vsque ad postremam ipsius euersionem à Tito factam; credibile est, quod tunc ipsa quoque cum ceteris rebus sacris, ab eodem Romam translata fuisset. Si vero per legem, duas legis tabulas lapideas digito Dei scriptas, & has non quidem nudas (nusquam enim legimus illas, ex quo semel in arca per Moysen impositæ fuerant, inde vnquam amplius fuisse eductas,) sed arca inclusas, intelligi voluit Iosephus; procul dubio necesse est fateri, aut Antiochum minime in Sancta Sanctorum intrasse, aut si introiuit, non abstulisse arcam, sed ab ea tantummodo aurum, & si quid aliud ibi pretiosum inuenerat, sublatum asportasse.

Quid legis nomine Iosephus acceperit.

7 Quid igitur dicendum? Certe, vt libere proferam quod sentio, Non videtur Iosephus nomine legis signare voluisse Deuteronomii volumen, Iudæis quondam à Moyse relictum: quoniam probari non potest, neque verisimile est, ipsum remansisse in templo vsque ad tempora Titi: siquidem illud, Iosia regnante, vt traditur 2. *Paralip. capit.* 34. in quodam templi Gazophylacio, vbi reponebantur pecuniæ, casu inuentum, deuenit primo in manus Helciæ Sacerdotis, deinde Saphan scribæ, postremo Regis: nec postea sciri potest, vtrum penes regem remanserit, an vbi deinceps repositum fuerit. Sed esto, tunc iterum in templum; quod probabilius videtur, reportatum sit; certum est, quod quando Chaldæi templum incenderunt, omnia ibidem existentia, partim consumpta, partim dissipata fuere. Et licet, per idem tempus, Ieremias abscondere arcam, & candelabrum, & eiusmodi alia, in monte Nebo, vt sub anno mundi 3447. *numero* 8. dictum est: Attamen, quod cum his quoque prædictum librum occultauerit, nusquam reperimus scriptum. Quod si demus, ipsum vel tunc à Ieremia, vel alias ab aliquo alio inde asportatum esse, ac postmodum, vel à Neemia, vel ab Esdra sacros libros conquirentibus, ac Bibliothecam instruentibus, inuentum, & in secundo templo fuisse repositum, ibidemque deinceps remansisse: oporteret eundem, Antiochi temporibus, denuo inde fuisse sublatum, & alicubi absconditum, quando scilicet, ipso iubente, profanatum est templum, & libri legis Dei, diligenter conquisiti scindebantur, & igni comburebantur, quemadmodum traditur 1. *Machab. capitul.* 1. *versicul.* 59. Quin etiam opus esset supponere, eundem librum iterum ab illo exterminio ereptum, postea in eodem templo restitutum, & mox in eo quem extruxit Herodes, fuisse repositum. De quibus tamen omnibus nihil certi afferre, & asserere possumus: nec facile credi potest, volumen illud toties de loco ad locum repente translatum, ac sæpe etiam, vt probabile est, in locis subterraneis valdeque vliginosis, ne ab hostibus inueniri posset, diutius detentum; vsque ad tempora Titi naturaliter perdurare potuisse; sed magis in tanta temporum diuturnitate (nimirum plus mille quingentorum quadraginta annorum interuallo, quod ab obitu Moysi, ad triumphum Titi fluxisse certum est,) iam omnino fuisse consumptum.

Non Deuteronomii volumen autenticum seu exemplare.

Neque item videtur Iosephus loco allegato, intelligere voluisse aliquem alium Mosaicæ legis seu 8
Deuteronomii codicem, à primo illo, priusquam nimia vetustate deficeret, transumptum. (solebant enim de antiquo illo volumine, alia exemplaria describi, quemadmodum *in eiusdem Deuteron. cap.* 17. *vers.* 8. præcipitur; nempe, *vt Rex, postquam sederit in solio regni sui, describat Deuteronomium legis in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat, &c.* Quandoquidem huiusmodi exemplaria, postmodum valde multiplicata esse certum est. Constat enim quod Antiochi Epiphanis temporibus, non modo apud Iudæos plurima iam habebantur, quæ in Maspha orantes, expandebant coram Domino, quemadmodum dicitur 1. *Machab. cap.* 3. *versic.* 48. Sed etiam non pauca ex tunc ad manus Gentilium iam deuenerant: ex quibus, vt ibidem obiter tangitur, scrutabantur Gentes similitudinem simulacrorum suorum: Siue quia, vt ait Lyranus, ex ipsorum etiam lectione volebant conuincere Iudæos, licere sibi facere simulacra, quoniam in Sancta Sanctorum iusserat Mosaica lex fieri imagines Cherubim: Siue (quemadmodum exponit Rupertus *commentariorum suorum in Genes. libr.* 6. *cap.* 25. *in fine capitis*) vt ad normam diuinæ legis, exhiberent simulacris suis, ritum & ordinem sacrificiorum. Posterioribus quoque temporibus, nimirum Cæsare Augusto imperante, nouimus ad fauorem Iudæorum, ab eodem Imperatore, publico edicto, sub pœna sacrilegii, & confiscationis bonorum, cautum fuisse, ne quis eorundem sacros libros furari auderet, vt videre est apud Iosephum 16. *Antiq. cap.* 10. Vnde patet, tunc temporis adeo frequenter dictos libros à Gentilibus expeti, & furto surripi, consueuisse, vt edicto imperatorio ad id compescendum opus fuerit. Cum igitur Augusti temporibus, tot Mosaicæ legis exemplaria per multas orbis plagas iam disseminata essent, quis dubitet, plurima etiam Romæ Vespasiano imperante, extitisse? Vt propterea credendum non sit, quod vnum ex his tanti fieret, qui in Titi triumpho solemniter cum mensa, & candelabro, quæ erant admodum sacra postremo ac nobiliori loco, tanquam res sacratissima, deferri debere videretur, & qui postea non in fano cum ceteris rebus mirabilibus, sed in proprio Imperatoris palatio, quasi res omnium mirabilior ac pretiosior asseruari deberet.

Non Deuteronomii exemplar.

Igitur multo probabilius videtur, Iosephum loco 9
sæpius allegato, per legem, non librum legis, sed fœderis arcam legis tabulas continentem, significare voluisse. Sic enim videtur locum illum intellexisse Auctor Historiæ Scholasticæ *Iudith cap.* 3. vbi ait, quod inter manubias, quas tulerunt Romani de Iudæa, leguntur translata arca Domini, candelabrum, & mensa. Et quidem si verum est (quemadmodum ex Ieremiæ prophetia sub anno mundi 3610. *nu.* 14. probauimus) quod locus ille, in quo olim ipse Ieremias arcam absconderat, postmodum solutæ captiuitatis tẽpore, reuelandus erat, & quod ipsa arca Neemiæ temporibus inuenta, atque ad secundum templum reducta est: Cum probari nullo modo possit, ipsam deinde ab vllo alio, de Iudæa alibi fuisse translatam, nisi à Tito Romam, vbi vsque nunc, apud S. Ioannẽ Lateranum eius reliquiæ ostenduntur: Certe videtur de ipsa fœderis arca conuenienter accipi debere locus Iosephi adductus; cum in memorata æde, vt palam fertur, consistat eiusdem arcæ partem, prædictũ vero codicis nihil prorsus, quod vnquam

Sed arcam legis tabulas continentem.

audiuerim, reperit. Illud quoque eandem sententiam videtur comprobare posse, quod, vt ex Iosepho ibidem colligitur, Vespasianus Imperator extructo pacis templo, dicitur posuisse quidem in eo mensam propositionis, & candelabrum aureum: At vero legem, hoc est, vt diximus, arcam fœderis, tanquam omnium sacratissimam, cum velis penetralium purpureis, in proprio palatio, subaudi in particulari quodam eius veluti oratorio, asseruari præcepit: non nudam, vt arbitror, sed prædictis inuolutam velis: Sic fortasse ab aliquo Iudæorum edoctus, quod extra proprium tabernaculum, eam ita haberi, mandatum fuerat *Num. cap. 4. vers. 5.* & quod eandem olim rex Dauid in propria domo, magna cum rerum suarum subsecuta prosperitate aliquandiu tenuerat. Nulla enim alia probabilior caussa, videtur posse adduci, cur Imperator magis eam cum prædictis velis, quam alia Iudæorũ sacra, penes se retinere voluerit.

10 *Diluuntur obiecta.* Neque prædictis obstat, quod in Arcu Vespasiani, & Titi, in quo ipsius Titi triumphus adhuc Romæ insculptus visitur, nullum arcæ fœderis vestigium apparere videatur. Nam quod ibi ante alia deferri conspicitur, non arca, sed mensa propositionis aurea est, vt sentiunt Ribera *lib. 2. de templo cap. 2.* & Villalpandus *ad calcem tomi 2. in Ezechielem*, & alii: & ex ipso quoque Iosepho manifeste colligi potest, qui legem Iudæorum, non ante candelabrum, sed post omnia ipsorum sacra spolia, in eodem triumpho deportatam esse testatur. Non, inquam, hæc obstant: quia si quis diligenter consideret cælaturam in prædicto Arcu existentem, prout nunc cernitur, pluribus in locis temporum vetustate corrosam; proculdubio non obscure coniciet, tria illa præcipua Iudæorum spolia fuisse repræsentata, quæ commemorat Iosephus; nimirum mensam propositionis auream, & candelabrum item aureum; & legem; eo prorsus ordine quo idem Auctor, in eodem triumpho deportata describit. Nam licet primo mẽsa non adhuc penitus obliterata, cui binæ etiam tubæ, quarum vsus in Iubileo fuerat, innixæ adiectæque sunt; deinde candelabrum euidentius expressum cernantur; de lege autem nihil relictum appareat: Nihilominus, tres illi laureatorum portantium ordines, qui sibi inuicem, vnus post alium, succedere conspiciuntur, & item illi tres tituli, tribus baculis affixi, quorum singuli immediate ante singulos illos portitorum ordines deferri euidenter cernuntur, & singuli pariter, nomina rerum quibus præferebantur, olim insculpta, habuisse creduntur (quamuis postea literæ temporum iniuria deciderint) satis perspicue attestantur, non mensam, candelabrumque tantummodo, sed & postremo legem quoque, id est, vt sæpe exposuimus, fœderis arcam tabulas legis continentem in eo arcu, vel modica ex parte tantum propter illius tabulæ breuitatem, vel tali prospectu fuisse effigiatam, qui parum eiusdem tabulæ occuparet, esset que (vt Italice dicimus) facta in scurzo, quamuis postea eadem cælatura, vel temporum diuturnitate, vt diximus, deciderit; vel vt quidam non immerito suspicantur, à Iudæis Romæ commorantibus, qui visibile illud perfidiæ suæ, à Deo castigatæ, monumentum ferre non possunt, posterioribus temporibus clam abolita fuerit: vel potius ab his præsertim Rabbinis, seu de ipsorum consilio, abrasa, qui fœderis arcam adhuc in antro montis Nebo abditam esse, & in fine mundi, ad eorundem Iudæorum consolationem, reuelandam fore, mordicus tenent, & credi ab aliis volunt. Ceterum, quia non omnes Romam proficisci, & in memorati Titi arcu insculpta propriis oculis videre, contemplarive possunt, & vtrum quæ à nobis dicta sunt, ita se habeant, diiudicare: operæ pretium duxi, eiusdem cælaturæ typum, anno Domini 1597. ex marmorea eiusdem arcus tabula fidelissime exceptum, æreisq; formis excusum, & ipsius quoq; arcus imaginem hic apponere, vt & hi, qui remotissimas ab vrbe regiones incolunt, sine vllo peregrinationis labore, ex huius exemplaris aspectu, quæ diximus, vel probare, vel saltem de his iudicium ferre valeant.

* * *

Sed dicet aliquis: Si vere arca fœderis in triumphum Titi ducta fuit; Quomodo loca Iosephi superius *num. 5.* allegata inter se conciliari poterunt? Respondeo dupliciter: Primo si dixerimus, maiorem fidem esse habendam his, quæ Iosephus dicit, de lege Iudæorum in Titi triumphum delata, quam eidem asserenti, nihil prorsus in templi oraculo extitisse: Quandoquidem hoc potuit, aut parum considerate, vt quandoque accidit, obiterve protulisse; aut vulgi opinionem, vel illorum potius Rabbinorum sententiam secutus, qui putabant arcam fœderis adhuc in memorata montis spelunca asseruatam manere. In eo autem quod de lege in triumphum Titi solemniter deportata asserit; non potuit vllus error interuenire: Siquidem paulo ante ipsemet Auctor, Populusque Romanus, rem prout gesta erat propriis spectauerant oculis. Quare si in re adeo tum recens acta, cunctisque vulgata, tam apertum literis mendacium commendasset, proculdubio tot habuisset contra se oculatos testes, quot fuerant triumphi illius spectatores. Neque item ausus fuisset Iosephus, eandem historiam protinus ipsismet Imperatoribus Vespasiano, & Tito legendam tradere, ac deinde aliis etiam Romanorum, qui in eodem bello contra Iudæos militauerant, nec non demum multis quoque Iudæorum nobilioribus viris, præcipue vero Agrippæ regi, vt idem Auctor *lib. 1. contra Apionem non longe à principio* testatur. Vereri enim merito potuisset, ne ab illis manifeste falsitatis redargutus fuisset. Vel aliter, & melius, dicere possumus: Vtraque Iosephi loca posse vera esse. Nam licet certum sit, arcam fœderis Domini, à diebus Salomonis, & deinceps, in ea templi parte, quæ Sancta Sanctorum dicebatur, ordinarie asseruari consueuisse: Veruntamen fieri potest, vt posterioribus temporibus, videntes Iudæi, non semel contigisse, templum ab impiis quibusdam regibus profanari, ac pertimescentes, ne aliquando ipsa etiam fœderis arca, quæ sacris rebus vniuersis in templo existentibus, sanctior habebatur, in manus impiorum deueniret; ipsam de sanctuario tulerint, & in aliquo tutiori loco clam occultauerint, & exinde in Sancta Sanctorum, re vera, vt scribit Iosephus, nihil prorsus extiterit. Si enim quemadmodum sub anno mundi 3412. *num. 1.* probauimus, eadem arca non semel de priori templo, à Sacerdotibus, & Leuitis extracta, & alibi occulte asseruata est, ne ab impiis quibusdam Iudæorum regibus, quales fuerunt Achaz, & Manasses in primis regni sui annis, & Amon templum polluentibus contaminaretur; non mirum est, tale quid etiam in posteriori templo contingere potuisse, præsertim post primam eiusdem templi direptionem ab Antiocho factam. Et item nihil prohibet, illud etiam posse verum esse, quod idem refert Iosephus, videlicet legem, hoc est, vt exposuimus, arcam legis tabulas continentem, Titi temporibus, licet tunc forte non esset in templo, nihilominus in excidio illo Ierosolymitano, casu, vel quorundam proditione, fuisse à Romanis inuentam, & Romam cum aliis rebus sacris, in templo repertis, in eiusdem Titi triumpho, asportatam. 11 *Obiectio. Responsio.*

Itaque,

12 *Ad quæsitum responsio.*

Itaque, vt tandem ad quæsitum à capite huius disputationis propositum, respondeamus; Dicimus, nobis multo probabilius videri, Antiochum, quando, vt dictum est, hoc anno, qui erat regni eius septimus, Ierosolymitanum templum expoliauit, vel forte diuinitus aliquo timore perculsum, non intrasse in Sancta Sanctorum; vel si, quod probabilius est, intrauit, non abstulisse inde arcam fœderis, sed aurum duntaxat, quod circa ipsam erat. Etenim tunc, non videtur nisi auro, thesaurisque inhiasse, vt colligi potest 1. *Machab. cap.* 1 *vers.* 23 Vbi dicitur, quod *accepit argentum, & aurum, & vasa concupiscibilia, & thesauros occultos, quos inuenit; & sublatis omnibus, abiit in terram suam.* Et confirmatur; quia ibidem, vbi summatim recensentur omnia ab eo inde sublata, nulla arcæ fœderis, quæ tunc in Sancta Sanctorum extitisse creditur, fit mentio; sed tantum mensæ, candelabri, & vasorum in Sancta existentium. Præterea si Antiochus tunc non solum intendisset thesauros auferre, sed simul quoque Iudæorum religionem funditus euertere, quod deinde non multo post conatus est facere; proculdubio, non modo etiam arcam fœderis tum abstulisset, sed magis ipsas quoque legis tabulas, quæ sacratius quam reliqua omnia colebantur, confregisset, disperdidissetque. Quod cum factum non sit; datur intelligi, ipsum tunc, vel dictam arcam non attigisse; quod forte tum in aliquo alio loco abscondita fuisset: Vel forsitan laminas duntaxat aureas, quibus illa tegebatur, auferri iussisse: de ipsa vero arca, lignea, neque de tabulis lapideis, quæ in ea erant, tunc temporis quicquam curasse. Quando autem postea in animum induxit, Iudæos ad ritus Gentium transferre, ac proinde abominandum in templo idolum posuit, (vt paulo post suo loco dicemus,) necesse est fateri, arcam fœderis, & legis tabulas in ea positas, Dei monitu aliquanto ante à Sacerdotibus, & Leuitis de templo (si tamen ibidem adhuc erant,) fuisse sublata, & alicubi abdita, ne in manus impiorum deuenirent, qui profecto illam tanquam veræ religionis exortes, omnino contriuissent, & pene ad nihilum redegissent. Alioqui si non hoc, aut aliquo alio simili modo ab impiissimis Antiochi ministris præerepta, ac præseruata fuisset, nequaquam postea Titi temporibus, Romam in eius triumpho deferri potuisset.

13 *Corollaria.*

Hæc quæ hactenus diximus, si vt nobis videtur, vera sunt; vtique declarant vera pariter esse, quæ sub anno mundi 3610. *num.* 10. & 11. adnotauimus, videlicet: Primo non esse recipiendam illorum opinionem, qui asserunt, fœderis arcam adhuc in ea montis Nebo spelunca manere occultatam, in qua Babylonicæ captiuitatis tempore abdita fuerat, nec inde educendam, aut manifestandam, nisi sub finem mundi, quemadmodum ex Ieremiæ prophetia 2. *Machab. cap.* 2. *vers.* 7. & 8. relata, elicere moliuntur, putantes non nisi postremis mundi temporibus forte implendam. Etenim si dicta arca hucusque ibidem mansisset abscondita, quomodo potuisset Romam à Tito deferri? Deinde etiam allucinari eos, qui eandem fœderis arcam, legis tabulas in se habentē, in primo duntaxat templo mansisse crediderunt, nunquam autem in secundo: cum probabile admodum sit, ipsam non in secundo tantum, sed & in tertio aliquandiu asseruatam fuisse; præsertim si eam Titus, non aliunde, sed de ipso templo sustulisset. Oportet igitur eandem arcam, neq; tunc ab Antiocho, vt num. præcedenti dictum est, fuisse sublatam, neq; postmodum à Pompeio Magno, qui (vt testatur Iosephus 14. *Antiq. cap.* 8.) captis Ierosolymis, sacros thesauros, præ pietate, non attigit. Ergo tanto minus arcam fœderis, quæ erat sacratissima, sed tantummodo templum non sine magna Iudaicæ religionis læsione, ingredi voluit: In cuius sacrilegii pœnam (vt hoc quoque hic obiter commemorem, quod à multis postea obseruatum fertur,) cui prius omnia prospere cesserant, exinde paulatim multa euenisse aduersa, donec tandem dolose necatus, vitam quoque infeliciter amisit. Sed neque etiam à Crasso arcam de loco suo motam putamus. Nam licet citatus Auctor, *eodem libro cap.* 12. narret, quod pecuniam sacram, quam Pompeius non attigerat, postea Crassus contra Parthos expeditionem parans, abstulerit: nihil tamen aliud contra templi religionem molitum commemorat. Et certum est, quod Crassus nihil aliud intendebat, nisi pecunias, & aurum auferre pro expensis in eo bello faciendis. Denique à nullo alio, probari potest, eandem arcam de Iudæa fuisse sublatam, nisi à Tito, qui eam, vt dictum est, tanquam cæteris templi Ierosolymitani manubiis digniorem, nobiliori loco, hoc est post alia Iudæorum spolia, Romam in suo triumpho deferri voluit, & postea eandem Vespasianus Titi pater, in suo palatio honorifice asseruari mandauit. Ex quo primum loco, acceptæ creduntur illæ eius reliquiæ, quæ vsque nunc Romæ haberi, ac deuotionis ergo peregrinis ostendi perhibentur. Et hæc pro nunc satis de arca fœderis. Nostram modo iam cœptam narrationem prosequamur. Sed prius etiam illud hic notandum videtur, quod

Pompeius sacrilegii pœnas luit.

14 *Prophetia Danielis declaratio.*

Ab hoc eodem anno centesimo quadragesimo tertio regni Græcorum, in quo Antiochus Epiphanes spoliauit, vt dictum est, templum Ierosolymitanum, cœpitque vexare Iudæos; imputari debere illos bis mille trecentos dies naturales, quorum meminit Daniel *in cap. suæ prophetiæ* 8. *versicul.* 14. consentiunt magis probati illius textus Expositores, aiuntque, Prophetam illo dierum numero, signare voluisse præcisum tempus, quo duratura erat sæuissima hæc Iudæorum calamitas, quam contra patrias leges, ac præcipue sanctum Dei cultum, ab eodem impiissimo rege Antiocho passuri erant, & mox re ipsa perpessi sunt. Nec obstat, quod longe ante prædictum annum, nempe vsque ab initio regni eiusdem Antiochi, ad ritus Gentium Iudæi paulatim induci cœperint, vt sub anno mundi 3878. *num.* 5. tradidimus: Quia ista, non tam fuit vis ab Antiocho Iudæis illata, quam fraus ab impietate, ambitione, & auaritia Iasonis tunc summi Sacerdotis, profecta, vt locis Scripturæ ibidem citatis apparet. Sed dubium est apud præfatos Expositores, de tempore, quo prædicti bis mille trecenti dies, qui faciunt annos sex, menses tres, & dies viginti, debeant terminari. Nam, licet Propheta visus sit, illos ad templi seu sanctuarii emundationem, quæ postmodum à Iuda Machabæo facta est, voluisse deducere: Inquit enim: *Vsque ad Vesperam, & mane, dies duo mille trecenti: & mundabitur sanctuarium* Nihilominus, quia à prædicto centesimo quadragesimo tertio regni Græcorum anno, ad dictam templi purificationem, certum est, non plus sex annis intercurrere potuisse: contigit namque anno eiusdem regni centesimo quadragesimo octauo, vt infra suo loco probabitur: Propterea necessarium est, memoratos dies vltra prædictum terminum protrahere, & dicere, sensum Prophetæ non fuisse ibi assignare sanctuarii emundationem, tanquam pro vltimo dictorum dierum termino; sed potius addere, quod in decursu illius temporis, hoc est, sub finem illorum dierum, ipsa quoque templi purificatio perficienda erat. Quod

etiam aduertit Pererius, & bene insuper videtur ex ipsa vulgati textus punctuatione colligi posse. Nam illa verba, *& mundabitur sanctuarium* à præcedentibus, perspicue duobus punctis dirimuntur: per quod manifeste apparet, eadem recte ad prædictum quoque sensum posse accommodari. Quem igitur conuenientem notatis diebus terminum assignabimus? Certe nil melius in re tam obscura coniectari possumus, nisi vel (quod citatus Auctor putat,) prædictos bis mille trecentos dies, in obitu Antiochi Epiphanis, acerrimi Iudæorum hostis, fuisse expletos: Vel (quod magis ipse reor,) post aliquot insuper à dicto obitu, menses dieique; quando scilicet Eupator eius filius ac regni successor, procurante exercitus sui duce Lysia, Iudæis legitima sua concessit, vt patet ex literis tum Lysiæ, tum ipsius Regis, tum etiam Legatorum Romanorum, 2. *Machab. capitul. vndecimo*, registratis. Exinde enim, & deinceps, licuit Iudæis sacra maiorum suorum Instituta, sacrosque ritus ac ceremonias, ad Dei cultum, sine vllo prorsus timore obseruare, neque postea amplius à Syriæ regibus hac de causa molestati sunt. Ceterum nemo, quæ nos hic diximus in dubium vocet, quod prædictæ literæ videantur datæ anno regni Græcorum centesimo quadragesimo octauo: Quia Auctor libri secundi Machab. computat annos more Chaldaico. Constat autem annum centesimum quadragesimum octauum, Chaldaice sumptum, concurrere, saltem magna ex parte, cum centesimo quadragesimo nono, Iudaice notato, vt patet in tabulis, & colligi potest, tum ex his, quæ sub anno mundi 3742. *numero quarto & quinto*, disputauimus; tum etiam, quia ex dictis literis apparet, quod tunc iam mortuus erat Antiochus Epiphanes, cuius mortem incidisse anno regni Græcorum centesimo quadragesimo nono, nos infra sub anno mundi 3890. *numero primo*, ostendemus.

Hactenus exposuimus dictam Danielis prophetiam supponentes (vt fere omnes supponunt) eam esse accipiendam loqui de diebus naturalibus. At vero si quis contendat, illam debere accipi de diebus artificialibus, propter illa verba ibidem posita, videlicet: *Vsque ad vesperam & mane*: quæ videntur tam posse accipi in sensu diuiuncto, quam coniuncto: certe quia hoc supposito, illa dierum summa efficiet tantummodo dies naturales mille centum & quinquaginta; nihil prohiberet arbitrari, Prophetam ibi voluisse notare tempus non duraturæ impeditionis diuini cultus, quam Iudæi ab Antiocho Epiphane passuri erant, sed potius tempus, quo perseueratura erat pollutio templi, ex quo incipienda erat, vsque ad eius emundationem. Hoc namque tempus mille centum & quinquaginta dierum, fere coincidit cum eo, quod notatur Apocalyp. *capitul. 12. versicul. 6.* de quo aliisque eiusmodi, nos distinctius sub anno mundi 3890. *num. 3.* agemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3886.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 440.

1 ANNO vrbis circiter quinquagesimo octogesimo sexto (vt ex Fastorum commentariis colligi potest) bellum secundum Macedonicum à Romanis feliciter confectum fuit, Perseo deuicto per L. Aemilium Paulum Consulem, qui in eiusdem Persei naue inusitatæ magnitudinis Romam reuersus, de eo triumphauit in curru aureo, vt narrat Eutropius *lib. 4.*

Finis 2. belli Macedonici.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3887.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 441.

POST duos annos, vt dicitur 1. *Machab. cap. 1. versic. 30.* nimirum à captis ab Antiocho Ierosolymis, ac spoliato templo, id est inchoante circiter anno regni Græcorum centesimo quadragesimo quinto, qui teste Iosepho 12 *Antiq. cap. 7.* incidit Olympiade centesima quinquagesima tertia, hoc est, anno eiusdem Olympiadis secundo, vt patet in tabulis Antiochus, cum esset admodum male affectus erga Iudæos eorumque religionem funditus euertere disposuisset, hæc quæ subsequenter referemus, per detestabiles ministros suos Deo nimirum permittente, ac dæmone rem ad Iudæorum perniciem dirigente, præstari curauit. Ac primo quidem, vt eorundem Iudæorum vires ita frangeret, ne deinde iussis suis vllatenus resistere valerent, misit Principem tributorum, nomine Apollonium, eisdem Iudæis valde odiosum, in Iudæam cum valido exercitu, viginti duo millium virorum, præcipiens ei, vt ante omnia viros perfectæ ætatis interficeret, imbellem vero iuuentutem, ac mulieres diuenderet. Qui cum venisset Ierosolymam, & callide pacem aliquantisper simulasset, derepente irruit super ciuitatem die sabbathi, feriantibus Iudæis, & percussit eam plaga magna, atque vastauit, cæsa grandi hominum multitudine, pluribusque incensis domibus, & muro etiam vrbis deiecto. Quibus crudeliter admodum perpetratis, ipse tandem in Sion ciuitate Dauid, tanquam in tutiori loco sese cum suis recepit, ibique spolia ciuitatis, ac mulieres captiuas, natosque ac pecora reduxit: Et extructo in circuitu eius muro, ac turribus valde firmis, facta est eis Sion in arcem, in qua congregatis escis & armis, posuerunt præsidium validum iniquorum hominum, qui insidiose discurrentes per circuitum sanctificationis, seu templi, variis modis ipsum contaminabant, & quoscunque ad eum pie accedentes offendere contingeret, impie mactabant. Quamobrem, qui reliqui erant Iudæi, paulatim de Ierusalem aufugientes, breui eadem vrbs facta est habitatio exterorum, & sanctificatio eius deserta, & sublimitas eius in luctum, & sabbata in opprobrium, 2. *Machab. c. 5. v. 24. vsque ad 27. & latius 1. Machab. cap. 1. v. 30. vsque ad* 43. Puto autem primam hanc templi contaminationem, & obsidionem cœpisse die vigesima quinta mensis tertii eiusdem anni, videlicet semianno ante perfectam ipsius templi pollutionem, quæ postea contigit, quando sacrificia idolo ibidem erecto fieri cœpta sunt, vt ex sub anno mundi 3889. *num. 8.* dicendis apparebit. Verum hic antequam in historia progrediamur, ad notandum est, quod Villalpandus *tomo 3. in appara. tu vrbis, & templi cap. 7.* putat prædictam arcem ab Antiochi ducibus, non in Sion, sed in monte Acra fuisse munitam, & instructam. Quod & Iosephus asseruisse videtur 12. *Antiq. c. 7.* illis verbis: *Et demolitus mœnia*, (loquitur autem de Antiocho) *in inferiore vrbe arcem condidit: erat enim editiore loco sita, ipsi templo imminēs. Quapropter bene prius firmata mœnib. &* 1

Antiochus per Apollonium vastat Ierosolymam.

Sion munitur, fitque Arx alienigenarum.

Quid hic per Sion sit accipiendum.

turribus,

turribus Macedonicum præsidium imposuit. Sic ille. Verum nobis opinio opposita magis placet, quod scilicet Macedones sibi pro arce munierint ciuitatem olim à Dauide ædificatam in monte Sion, vt aperte tradit sacer textus 1. *Machab. capit. 1. versicul.* 35. dicens: *Et ædificauerunt ciuitatem Dauid muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem.* Nam dato, quod forte potuerit sacra Scriptura pro ciuitate Dauid, indicare eo in loco aliam Ierosolymæ partem minus celsam, quod tota illa vrbs olim fuerit metropolis ipsius Dauid: nulla tamen hic videtur necessitas sic accipiendi montem ciuitatis Dauid: Cum præsertim multo probabilius sit, Macedones facilius atque opportunius potuisse ac voluisse sibi reficere munitionem olim à Dauide in Sion constructam, & reliqua vrbis parte altiorem ac tutiorem, quam de nouo in inferiore vrbe arcem à fundamentis erigere, quæ templo immineret. Non enim præadducto sacro textui obstant alii duo *eiusdem libr. capit* 4. quos superius citato Villalpandus opponit, nempe alterum *versicul.* 37. vbi legimus: *Et congregatus est omnis exercitus* (subaudi Iudæorum) *& ascenderunt in montem Sion:* & alterum *versicul.* 60. vbi dicitur: *Et ædificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos & turres firmas, &c.* Ex quibus colligit citatus Auctor, illam arcem Macedonum, in qua certum est, eos mansisse vsque ad tempora Simonis Machabæi, non fuisse in monte Sion. Non, inquam, hæc obstant, quia in hisce duobus locis clarum est, Scripturam sacram vsurpasse montem Sion pro monte Moria ei proximo, in quo erat templum. Id namque apertissime indicant verba, quæ ibidem subsequuntur. Nam post illa verba: *Et ascenderunt in montem Sion:* protinus subiungitur: *Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atriis virgulta nata, sicut in saltu, vel in montibus, & pastophoria diruta, &c.* Clarum est autem, hæc non extitisse, neque inueniri potuisse in monte Sion, sed in monte Moria, vbi erat templum, vt dictum est. Similiter vbi dicitur: *Et ædificauerunt montem Sion, &c.* statim subditur: *Ne quando venirent Gentes, & conculcarent eam, sicut antea fecerunt.* Quibus verbis perspicue indicatur, Scripturam sacram ibidem loqui de monte, in quo erat templum, quod paulo ante à Gentibus fuerat conculcatum & profanatum. Neque vero curandum est de Iosepho, quotiescunque videmus ipsum à sacra historia recedere. Nisi forte loco citato ipse Iosephus dicere voluerit, Antiochum diruisse mœnia in inferiore vrbe, arcem vero in superiore condidisse: id enim (commate duntaxat mutato) videtur eo loci tradere potuisse. Nam & hunc sensum videntur confirmare, vel saltem innuere verba illa, quæ ibidem ipse subiungit dicens: *Erat enim* (nempe arx) *editiore loco sita ipsi templo imminens.* Hæc namque monti Sion potius, quam Acræ conuenire videntur. Sed nunc historiæ seriem prosequamur.

2 Porro inter alios, qui de Ierusalem aufugerunt, fuit etiam quidam, Mathathias nomine, Ierosolymitagenere, de Assamonæorum prosapia, & Sacerdos de vice Ioarib, vt traditur 1. *Machab cap* 2 *ver* 1 & apud Iosephum 12. *antiq. cap.* 8. quæ inter alias vices Sacerdotales erat prima, quemadmodum patet ex 1. *Paral. cap.* 24. *versicul.* 7. Hic cum quinque filiis suis (qui ab vno ipsorum, cui cognomentum erat Machabæus, quod ceteris fortior, &, vt ait Iosephus 1 *de bello capit.* 1. natu maximus esset, & primus post patrem aliorum dux fuerit, postea Machabæi sunt appellati) videns mala, quæ fiebant in Ierusalem, inde profectus abiit in montem Modin, ibique ipse, & filii eius, scissis præ nimio cordis dolore vestibus, & operti ciliciis, plangebant inconsolabiliter, deplorabantque tam acerbas illorum temporum, Gentis suæ, ac templi, vrbisque calamitates, vt videre est *loco Machab. proxime citato vsque ad versic.* 15.

Mathathias cum filiis suis Machabæis fugit in Modin

Per idem tempus, nimirum dum prædicta in Ierusalem agerentur, exiit edictum à Rege Antiocho ad vniuersas vrbes regni eius, quo capitali pœna præcipiebatur, vt cuncti, relictis propriis legibus, vnam eandemque communem Gentibus religionem, eiusdemque iam receptos ritus ac ceremonias vniformiter amplecterentur. Specialem vero eiusmodi edictum, & regis literæ in Ierusalem & Iuda, quorum intuitu primario editæ fuerant, per celeres nuncios transmissæ sunt: Quibus omnino prohibebantur fieri holocausta, & sacrificia, & placationes in templo Dei, & celebrari sabbatha, & insuper iubebantur, coinquinari sancta, & è conuerso quantocius ædificari aræ, & templa, & idola, & immolari carnes suillæ, & pecora communia, hoc est, immunda, iuxta illud *Actorum capit.* 10. *versicul.* 14. *Quia numquam manducaui omne commune & immundum.* & post pauca: *Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris.* Et præterea, vt relinquerent paruulos incircumcisos, & vt in omnibus idololatriarum Gentium immunditiis animæ coinquinarentur. Quicunque autem hæc facere renueret, moreretur. 1. *Machab. c.* 1. *v.* 43 *vsque ad* 53.

Antiochus publico edicto mandat vero Dei cultu relicto, idola esse colenda.

Sed his non contentus, misit insuper paulo post rex Antiochus senem quendam Antiochenum, qui omnimodis compelleret Iudæos relinquere patrias Dei leges, & transire ad ritus Gentium: Et qui propterea Ierosolymitanum templum contaminaret, Ioque dedicatum, cognominaret Iouis Olympii: Et similiter eum, qui erat apud Samaritanos, in monte Garizim, de quo nos sub anno mundi 3... 2. egimus, nuncuparet Iouis hospitalis: Et propterea præponeret in singulis Iudæorum vrbibus principes, qui prædicta ad vnguem præstari curarent. Igitur

4 *Et Iudæos cogit ire ad ritus Gentium, & templum contaminare.*

Eodem anno regni Græcorum centesimo quadragesimo quinto, die decima quinta mensis Casleu (vt signanter notatur 1 *Machab. cap.* 1. *versic.* 57.) qui mensis erat anni Hebræorum sacri nonus: ædificauit impius Antiochus per detestabiles ministros suos, abominandum desolationis idolum super altare Dei, & die vigesima quinta eiusdem mensis, vt colligitur ibidem *versicul.* 62. cœperunt super aram, quam contra altare Dei fecerant, prædicto sacrificare idolo, quod & deinceps singulis mensibus eadem die faciebant. Per vniuersas etiam pariter ciuitates Iuda, ædificantes altaria, & ante ianuas domorum, atque in plateis incendebant thura, & sacrificabant. Vbicunque autem inueniebant libros legis, scindentes comburebant eos, ac sine vlla miseratione trucidabant omnes, penes quos reperiebantur, & quos legem quomodolibet obseruantes comperissent, præcipue vero, qui pueros circumcidisse deprehensi essent. Quin ipsos quoque infantes circumcisos, ad maiorem parentibus incutiendum timorem, ceruicibus suspensos, ac de domibus ipsorum pendentes relinquebant. Atque hæc, & his similia, in singulis Iudæorum ciuitatibus, quam diligentissime exercebantur, per ministros ad hoc specialiter deputatos, qui etiam potestatem habebant introeundi ex improuiso singulis mensibus, singulas Iudæorum domos, vt scrutarentur, num aliquod in eis vestigium obseruantiæ legis diuinæ deprehendere ac punire possent. At pessimis hisce Antiochi inquisitionibus nō obstantibus multi de populo eligebant mori magis, quam derelinquere legem Dei sui. Alii autē nimio hostium furori sese clam subtrahentes, in abditis fugitiuorum locis latitabant. Non sic impius Alcimus Pontifex, qui sui

5 *Ponitur idolum super altare Dei, & eidem idolo sacrificatur.*

Libri legis scindebantur, & comburebantur, & legis obseruatores interficiebantur.

numeris oblitus, ac magis regem timens, quam Deum, nec curans plurimos pessimo exemplo suo perituros: in gentilium escis, atque idololatriis voluntarie coinquinatus est, vt aperte traditur 2. *Machab. cap.* 14. *versicul.* 3. Ceteris vero atque vniuersis, admodum grauis erat pessima hæc malorum incursio. *Nam templum luxuria, & commessationibus Gentium erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratis ædibus vltro se ingerentibus, & inferentibus ea, quæ non licebat. Altare itidem plenum erat illicitis, neque sabbata, dies, que alij solemnes custodiebantur, nec simpliciter Iudæum se esse, quisquam profitebatur. Ducebantur autem cum amara necessitate, in die natali regis, ad sacrificia: Et cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur edera coronati, Libero circuire.* Quæ omnia latius descripta inuenies 1. *Machab. capit.* 1. *versic.* 53. *vsque ad finem capitis, & 2. Machab. capit. 6. versic. 1. vsque ad* 8. Et his similia tradit Iosephus 12. *Antiq. cap.* 7. *& lib. 1. de Bello cap.* 1.

6 *Prædicta mala à Daniele multo ante pronunciata.* Sane mala hæc hactenus relata, & pariter numeris proximis referenda, quæ Antiochus Epiphanes Iudæis, & terræ eorum ac templo sacrilegus intulit, longe antea per Danielem Prophetam *capit.* 8. *versic.* 11. 12. 23. 24. *& 25. & quoquo modo etiam cap.* 11 *versic.* 30. *& sequentibus*, prædicta fuerant, vt ibidem asserunt B. Hieronymus, & alii prædictorum locorum Expositores. Quod etiam ante hos Iosephus quoque 12. *Antiq. cap.* 11. non procul à fine adnotauit, licet nonnihil in numero annorum dictæ prædictionis assignando, decipiatur. Ait enim, Prophetam hanc prænunciasse ante annos octo, & quadringentos, cum tamen ab anno regni Balthassar regis Babylonis tertio, in quo cœpit Daniel (vt idem *in principio capitis suæ prophetiæ* 8. testatur) prædicta vaticinari, vsque ad hæc tempora, inueniantur tantummodo anni trecenti octoginta octo: quemadmodum in tabulis facile supputari potest.

7 *Iudæi in singulis Antiochi vrbibus compellebantur patrias deserere Dei leges.* Sed neque solum in Ierusalem, & in omni Iudæa, verum etiam in Gentilium quoque ciuitatibus, vbicunque impium Antiochi decretum peruenerat, hæc, quæ *num.* 3. 4. *&* 5. retulimus, aduersus Iudæos exercebantur, suggerente nobis præsertim Ptolemæis (vt dicitur 2. *Machab. cap. 6. ver.* 8.) id est, vt arbitror, sequacibus perfidi illius Ptolemæi, qui apud Antiochum plurimum poterat, & iam aliquot ante annos, corruptus muneribus, Menelaum malorum Auctorem absolui, insontes vero eius accusatores condemnari curauerat, vt sub anno mundi 3882. *numer.* 1. dictum est, & cuius etiam infra sub anno mundi 3888. *num.* 4. mentionem faciemus. Quare vno eodemque tempore in toto Antiochi regno, Iudæi per illud dispersi, in singulis vrbibus, ad deserendas patrias Dei leges, & ad instituta gentium capescenda, idolisque immolandum grauiter compellebantur, ac renuentes miris torquebantur suppliciis, & crudeliter admodum necabantur. Huius rei pauca quædam de multis, sed, vt puto, insigniora, valdeque memorabilia referuntur exempla 2. *Machab. cap.* 6. *versic.* 8. *vsque ad finem capitis, & in toto sequenti*, nimirum de duabus illis mulieribus, quæ quod natos suos circumcidissent delatæ, cum suis infantibus ad vbera suspensis, per vrbem prius circumductæ, postea per muros præcipitatæ sunt. Quod vbinam acciderit; in Ierusalemne, an in aliqua alia vrbe, Scriptura sacra non exprimit. Et de iis, qui latenter in proximis speluncis diem sabbathi celebrantes, iubente Philippo Phryge vrbis gubernatore, flammis succensi sunt, non audentes sibi ipsis manu auxilium ferre, ne obseruantiam festi violasse viderentur. Quod in Ierusalem, quam (vt etiam colligi potest ex 2. *Machab. capit.* 5. *versicul.* 22.) præfatus gubernabat Philippus, aut certe in eius ditione accidisse oportet. Item, de nobili illo ac venerando sene Eleazaro, qui cum iam nonaginta esset annorum, & suillas carnes non modo manducare, sed nec manducasse, simulare voluisset, ne ceteris, maximeque iunioribus perniciosum præberet exemplum, ad supplicium ductus, plagisque sæuissime tortus, in tormentis animam Deo reddidit. Ac denique de celeberrimo illo septem fratrum, inuictæque eius matris agone, qui comprehensi, & coram rege perducti, ob eandem caussam vnus post alterum, matre inspectante, eosque ad tolerantiam adhortante, crudelissime cruciati atque necati sunt, & post ipsos ipsa quoque similiter perempta est. Et hæc quidem, quæ de dictis Eleazaro, ac septem fratribus, eorumque matre dicta sunt, non in Ierusalem, aut in Iudæa, sed in Antiochia, ad quam coram rege, qui ibi residebat, de Iudæa adducti fuerant, acta esse creduntur, & colligi etiam potest ex his, quæ scribit Iosephus *in libello, quem de imperio rationis, seu de Machabæis inscripsit.* Idem sentiunt B. Antoninus *parte Historiarum suarum prima tit. 4 cap. 4 §. 13.* & Lyranus *super loco Machab. citato*, & alii. Ratione etiam id comprobari potest, quandoquidem nusquam legimus, Antiochum post Ierosolymitani templi expoliationem rediisse in Ierusalem, aut in Iudæam, & tamen ex sacro textu, & dicto Iosephi libello constat, præfatos coram ipso rege fuisse cruciatos, vt paret accurate legenti prædictum libellum, & totum cap. lib. 2. Machab. Denique Martyrologium Romanum, quod publice in Ecclesia legitur, aperte Kalendis Augusti tradit, Machabæos in Antiochia martyrium impleuisse. *Eleazari & 7. fratrum Martyrium in Antiochia contigisse.*

8 *De Eleazaro quisnam fuerit.* Hic de prædicto Eleazaro si quis quærat: Quisnam fuerit? dicimus, fuisse Sacerdotem, multis Tyranni satellitibus, ob ætatem valde prouectam, notum, & scientia legis valde peritum; vt ait Iosephus *in citato suo libello capit.* 5. Propterea 2. *Machab. cap.* 6. *ver.* 18. appellatur vnus de primoribus Scribarum. Iosephus, non ille, qui & Flauius, sed alter, qui Gorionis filius nuncupatur, *libr.* 3. *capit.* 2. *&* 4. ait: Hunc Eleazarum fuisse vnum de 70. Interpretibus, & inter eos præcipuum. Sed hoc ex Chronologia conuincitur esse falsum: Siquidem constat, 70. Interpretes floruisse temporibus Philadelphi Regis Ægypti. At vero postremum huius regis annum concurrere cum vndecimo vitæ dicti Eleazari, patet in tabulis. Quod autem apud Gregorium Nazianzenum *oratione* 22. videatur ille Eleazar dici pater memoratorum septem fratrum, non natura, sed magisterio & eruditione, pater accipiendus est, quemadmodum idem Auctor ibidem sese declarat, vbi inducit illos dicentes: *Eleazari discipuli sumus: pater prius decertauit, filij postea certabunt.*

9 *De septem fratribus Machabæis, & ipsorum Matre.* De memoratis autem septem fratribus, & eorum Matre, nihil aliud adferre possumus, quam quod in præcitato Iosephi de Machabæis libello legimus, non quidem in recentiori eius, quæ nunc circumfertur translatione, sed in alia Basileæ anno Salutis 1540. excusa, atque (ex diuerso, vt apparet, Græco textu) recognita & edita, in qua perspicue traditur, ipsos è Susandro Castello, quod ipsorum fuerat, in Antiochiam cum Matre, quæ Salomona vocabatur, fuisse abductos, & quod hæc fuerunt ipsorum nomina: primus Machabæus: secundus Aber: tertius Machir: quartus Iudas: quintus Aches: sextus Areth: & septimus dictus est Iacob. Omnes autem genere illustres, & corpore admodum formosos extitisse. Quæ si vera sunt (nam vnde accepta fuerint, ignoramus) credi etiam potest, ex primogeniti vocabulo, reliquos item nuncupatos esse Machabæos. Neque id sane sine caussa, quandoquidem Machabæus pugnator interpretari dicitur. Atqui hos fortiter admodum pro patriis legibus in stadio pugnasse, satis con-

Cur tanquam Martyres habeantur, ac celebrentur, & de sanctis eorum reliquiis

stat, & infra etiam *num.* 12. ex B. Ambrosio comprobabitur. Ceterum ex omnibus veteris testamenti sanctis, qui ante Christi aduentum extiterunt, solos istos sancta Ecclesia Catholica tanquam Martyres solemniter veneratur, non solum ob rationes, quas adducit S. Gregorius Nazianzenus *oration.* 20. *in Machabaeos*, verum etiam quia praeclaras horum de Tyranno victorias, cuncti fere S. Patres Latini, & Graeci summis laudibus extulerunt: quorum indicem texuit, locaque singulorum citat Cardinalis Baronius *in suis notationibus ad Martyrologium Romanum sub die Kalendis Augusti*. Et certum est, B. Augustinum pluribus in locis, praesertim vero *in Sermone* 109. *De diuersis, cui, & sequenti titulus est, De Machabaeis*, asseueranter testari, Machabaeos martyres Christi esse, quos, inquit, nondum mortuus, sed moriturus Christus, martyres fecit. Et ideo non importune, sed conuenientissime dies, & solemnitatem eorum à Christianis celebrari: asseritque insuper eorundem Basilicam in Antiochia olim extitisse, & ibidem martyrii eorum memoriam celebrari, eandemque Basilicam à Christianis fuisse aedificatam, & ab eisdem teneri. Martyrologium quoque Romanum, vbi supra, tradit sacras eorundem Machabaeorum reliquias Romae allatas, in Ecclesia S. Petri ad Vincula esse conditas. Nec desunt, qui scriptis prodiderint, ipsorum simul ac matris capita, primum ab Antiochia Constantinopolim: dein à S. Eustorgio Mediolanensi Episcopo Mediolanum: & demum Coloniam ab Reginoldo Coloniae Agrippinae Archiepiscopo translata fuisse, ibiq; vsq; hodie in Ecclesia eisdem met S. Machabaeis dedicata, super altare eius maiori, in capsa deaurata, honorifice asseruari. Quae omnia diuino consilio, vt scilicet eorum sanctitas omnibus testata fieret, & ipsi à cunctis Christi fidelibus venerarentur, facta esse, dubitare nemo debet.

Mathathias, & filij eius trucidatis idololatris, ad deserta confugiunt

10 Interea, dum haec, quae retulimus, & eiusmodi alia multa, aduersus Iudaeos in vrbibus Antiocho regi subiectis agerentur, venerunt etiam in ciuitatē Modin ministri regii, vt eius incolas, & quos illuc confugisse comperissent, cogerent immolare, & accendere thura idolis, & à lege Dei discedere. Igitur cum multi de populo Israel quidam vltro, quidam vero timore perculsi, illorum iussa facerent: Mathathias tamen, & filii eius, tametsi verbis honorificis compellati, & pollicitationibus allecti, constantissime renuerunt: Quin potius ipsemet Mathathias, cum vidisset vnum de Iudaeis, in omnium oculis sacrificantem idolis, sancto, sicuti olim Phinees, accensus zelo, protinus insiliens, trucidauit eum super aram, & primarium regis ministrum, nomine Bacchidem, vt ait Iosephus 1. *De Bello c.* 1. siue Apellem, vt idem tradit 12. *Antiq. cap.* 8. (erat enim binominis) qui cogebat immolare, eodem tempore pariter interfecit, statim exclamans: *Quicunque zelum Dei habet, me sequatur.* Et relictis omnibus, fugit cum filiis suis ad occultiora loca deserti, vbi (quemadmodum dicitur 2. *Machab. in calce capitis* 5.) *maluerunt foeni cibo vesci, & inter feras in rupibus vitam agere ac demorari, quam participes esse coinquinationis.* Ad quos etiam non multo post multi alii confluxerunt cum filiis & vxoribus, ac pecoribus suis. Veruntamen vt primum haec nunciata sunt his, qui pro rege Ierosolymis residebant, confestim accitos instructosque milites aduersus illos miserunt, qui cum forte reperissent ad mille hominum animas in quodam loco absconditas, easdem in die sabbati aggredientes, sine vllo negotio, tanquam oues minime reluctantes interemerunt: non enim repugnare ausi sunt propter sabbati religionem. Quae res cum peruenisset ad aures Mathathiae, & filiorum amicorumque eius, qui tum forte in alia

De gestis eorū in deserto.

deserti parte latitabant, expleto planctu super fratres suos, inter se quid agendum esset, consultare coeperunt, ac Deo consultationes eorum dirigente, statuerunt, non esse consentaneum diuinae voluntati, neque ipsorum saluti expedire, huic hostium calliditati non occurrere: alioqui proculdubio breui omnes pariter perituros. Propterea si deinceps contingat, eos in die sabbati ab hostibus lacessiri, omnimodis esse repugnandum.

Itaque post haec congregata ad eos Synagoga Assidaeorum, quae viribus erat satis valida, & successiue accurrentibus aliis multis, partim voluntarie, partim quodammodo coacti, vt scilicet se de tantis malis eriperent: Mathathias, qui eorum omnium Dux ac Princeps, & item, vt credimt, tunc loco impii Alcimi (qui quemadmodum supra *num.* 5. dictum est, ad colenda pariter cum Gentibus idola conuersus, ipso iure pontificatum amiserat) communi omnium bonorum consensu Pontifex delectus fuerat: *Ipse & filij eius* (vt S. Ioan. Chrysostomi *super Psalm.* 43. verbis vtar) *tanquam generosi quidam catuli ex antris exilientes, & e latebris emergentes, statuerunt, non se solos seruare, sed etiam alios quoscunque possent.* Itaque ciuitatem, & omnem regionem obeuntes collegerunt, quotquot inuenerunt adhuc saluos & integros, & multos etiam, qui laborabant, & corrupti erant, in statum pristinum redegerunt, eis persuadētes redire ad legem patriā. Dein collecto instructoque exercitu, inopinatas per regionem agere coeperunt incursiones, ac Deo bene iuuante, impios, idololatrasque percutere, fugare, persequi, eorumque aras euertere, pueros autem quotquot in finibus Israel incircumcisos comperissent, circumcidere.* Atque hoc pacto aduersus idololatras, tam indigenas, quam externos, fortiter dimicando, patrias leges restituere, atque in vsum reuocare satagebant. Haec latius traduntur 1. *Machab. capit.* 2. *versicul.* 1. *vsque ad* 49. & apud Iosephum 12. *Antiq. capit.* 8. *& libr.* 1. *De Bello capit.* 1. Et hoc est, quod praedixerat Daniel *capit.* 11. *versicul.* 34. illis verbis: *Et cum corruerint, subleuabuntur auxilio paruulo.* Paruulum siquidem fuit auxilium, quod Israeli iam adeo ab idololatris oppresso, ferre poterat Mathathias cum suis. Quantus enim erat ipse, nimirum vir priuatus, pauper, in desertum fugitiuus, qui cum tam paruo comitatu, aduersus vires Antiochi Asiae regis potentissimas, confligere auderet? Et nihilominus Dei beneficio factum est, vt Iudaicum populum tūc deiectum, ac pene extinctum, ipse cum parua suorum manu subleuauerit, ipse erexerit, & contra se impie opprimentes, eduxerit, ac tandem superiorem aduersariis reddiderit. Igitur auxilium Mathathiae paruulum diuina ope, postea mirum in modum excreuit in filios. Et subleuatio haec quantulacunq; à principio fuerit, certe paulatim adeo facta est magna, vt posteris aditum aperuerit, non modo res suas in statum pristinum restituendi, verum etiam excutiendi penitus à se iugum alienigenarum Gentium. Quod quando, & quomodo factum sit, infra suis locis dicemus. Oportet autem haec, quae hic de Mathathia retulimus, fieri coepisse sub finem praedicti anni regni Graecorum centesimi quadragesimi quinti: Quoniam, vt *nu.* 5. dictum est, non nisi sub finem mensis noni eiusdem anni erectum fuerat idolū super altare Dei in Ierusalem, eidemque ibi sacrificia offerri, ac deinceps in aliis quoq; Iudaeorum vrbibus dijs immolari coeptum erat. Quare ab hoc circiter tempore initium sumpsit principatus Machabaeorum, qui postea perdurauit vsque ad expugnatam ab Herode Ierosolymam, nimirum per annos circiter centum & triginta, vt supputari potest in tabulis. Intra quod tēpus non principatus solum, sed sacerdotii pariter

Danielis vaticinium explicatur.

Quando haec agi coeperint, & de initio principatus Machabaeorum, eiusdemque duratione

tempo-

tempora omnium, & singulorum Ducum regumq;, qui de Mathathiæ posteris prodierũt, distincte ordinateque, vt etiam sub anno mundi 3730. *nu.* 3. adnotauimus, tradi poterunt. Fuerunt enim ferme omnes (quemadmodum de Heli dictum est) simul & Pontifices, & populi Duces aut reges.

12 Ex dictis apparet, non recte sensisse eos, qui putarunt Mathathiæ, & filiorum eius pugnas contra Antiochi Duces, & victorias de ipsis reportatas, de quibus nos deinceps propriis locis agemus, præcessisse, martyria vero septem puerorum, & aliorum, quæ paulo ante memorauimus, fuisse prædictis bellis posteriora. Nam (vt ex præmissis, & item specialiter ex 2. *Machab. cap.* 8. *ver.* 4. vbi tanquam bellorum caussæ recoluntur iniquissimæ paruulorum mortes, aperte colligi potest) è contra accidit. Siquidem cum vidissent Mathathias & filii eius, impietates illas intolerabiles, quę per omnes fere ciuitates Antiochi iussu, aduersus Iudęos exercebantur, inde occasione accepta, cœperunt primo quidem in desertum aufugere, mox sese armis defendere: dein paulatim augescentibus viribus, acriter contra iniquos, & eiusdem Antiochi milites Ducesque pugnare: ac demum, Deo fauente, eosdem de Iudeæ finibus propellere. Nec refert, quod bella libr. Machab. 1. martyria vero secundo descripta inueniantur: Quandoquidem, vt in horum Annalium præfatione *numer.* 1. diximus, & sub anno mundi 3867. *numer.* 3. confirmauimus, hi duo libri non ab vno eodemque Auctore, sed à duobus diuerso ordine conscripti sunt. Quod si quis nobis opponat B. Ambrosium *libr.* 1. *Officiorum capit.* 14. dicentem: *Num maiorem de superbo rege Antiocho, Machabæi pueri reuexerunt triumphum, quam parentes proprii? Siquidem illi armati, isti sine armis vicerunt.* Quibus sane verbis insinuari videtur, quod quemadmodum parentes tempore naturaliter præcedunt filios: ita parentum prælia fuerunt priora filiorum martyriis. Respondemus, id nequaquam necessario consequi, quandoquidem fieri potest, vt pro vlciscenda morte filiorum postea patres pugnam susceperint. Quare ex citata Sancti Doctoris sententia elici omnino non potest, quidnam præcesserit, agones ne puerorum, an parentum prælia: id namque sanctus vir indecisum ibi reliquit, & tanquam ad maiora intentus, exprimere non curauit. Verum cur eos, qui armis vicerunt, vocat parentes eorum, qui martyrio coronati sunt? An quod omnes ex vna eademque cognatione fuisse crediderit? & propterea Mathathiam, & filios eius, qui iam viri erant, puerorum parentes appellarit, more Hebręorum, qui, vt sæpius dictum est, solebant cognatos omnes, si natu maiores essent, parentes dicere; si minores, filios; si æquales, nuncupare fratres. An vero (si cui magis placet, quos B. Ambrosius proprios puerorum parentes vocat, reuera fuisse veros eorundem patres, vt verba eius indicare videntur) fortasse alicubi Sanctus Doctor reperit proprios puerorum parentes, videlicet septem fratrum, & illorum infantulorum, quos vberibus matrum suspensos, per murum pręcipitatos supra *numer.* 7. diximus, postea (quod non est improbabile) Machabæis iunctos, aduersus Antiochi Duces fortiter dimicasse, ac de illis victores, reuexisse triumphos? Hoc si verum est, possumus, quod idem sanctus de prædictis pueris protulit, ad alios pariter vniuersos extendere, quos (præter in sacra Scriptura memoratos) sane plurimos extitisse, dubium nõ est, qui eadem de caussa ab Antiocho, & eius ministris valde torti atque necati sunt. Verisimile enim est, eorum parentes libenter postea Machabæis adhæsisse, & simul cum ipsis fortiter admodum contra Antiochi copias dimicasse, vt natorum vxorumque innoxium sanguinem impie fusum, vlciscerentur, ac seipsos patriamq; ab idololatrarum impietate ac immanitate liberarent. Et hæc dicta sint, ne quis temere tantum virum in sacra historia lapsum audeat suspicari, aut, quod peius esset, ne prænotatum forte errorem eiusdem Sancti Doctoris auctoritate, perperam quis tueri se posse præsumat.

Quod Martyria præcesserint, mox bella Machabæorum sint subsecuta.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3888.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 442.

Anno regni Græcorum centesimo quadragesimo sexto ad finem declinare incipiente, vt paulo post probabitur, Mathathias, morti appropinquare se sentiens, enixe hortatur filios suos, vt memores egregiorum operum, quæ patres eorum (quorum plurimos nominatim per singulas prope generationes, & ipsorum gratia recensuit) pro lege & gloria Dei intrepide gesserunt, & præmiorum grandium, quæ pro his ab eodem summo Deo consecuti sunt, ipsi quoque pariter eorum exempla secuti, pro patriis sanctissimisque Dei legibus, contra hostes diuini cultus, fidenter fortiterque pugnare ne vnquam omittant: Et vt Simonem, vtpote virum consilii, auscultare tanquam patrem: Iudam vero fortem viribus, tanquam militiæ principem sequi, eorumq; placitis obtemperare ne recusent. Quibus dictis benedixit eis, & appositus est ad patres suos, sepultusq; à filiis suis in ciuitate Modin. Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, vt dicitur 1. *Machab. cap* 2. *ver.* 49. *vsq. ad finem capitis.* & apud Iosephum 12. *Antiqu. cap.* 8. *&* 9. *& libr.* 1. *de Bello, cap.* 1. Necesse vero est, Mathathiam obiisse, vt diximus, sub finem huius anni, si (quemadmodum ait Iosephus 12. *Antiq. c.* 8. exacto sui principatus anno defunctus est. Quandoquidem sub finem anni præcedentis, vt nos ibidem *num* 11. adnotauimus; ipse bonorum princeps effectus, cœperat præliari bella Domini. Igitur 1

Mathathias post sanctissima monita filiis data, moritur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3889.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 443.

Anno regni Græcorum centesimo quadragesimo septimo circiter ineunte, pro Mathathia, surrexit dux in Israel Iudas filius eius, cognomine Machabæus, qui 2. *Machab. cap.* 5. *ver.* 17. dicitur decimus, nimirum decimus Iudæorum Pontifex, ab initio regni Græcorum, vt ibidem exponunt Glossa Ordinaria ex Rabano, & Lyranus: quanquam non eodem modo ab ipsis idem numerus supputetur. Iste Iudas, adiutus à fratribus suis, & ab iis, qui se patri suo adiunxerant, multa fortiter gessit, quæ summatim tanguntur 1. *Machab. capit.* 3. *versicul.* 1. *vsque ad* 10. *&* 2. *Machab. cap.* 8. *ver.* 1. *vsque ad* 8. vbi dicitur, quod primo quidem latenter cum suis introiens in castella, conuocabat cognatos, & amicos, & eos, qui permanserant in Iudaismo, atque hoc pacto reduxit ad se sex millia virorum, & inuocato Domino, vt vindictam sumeret de his, qui exterminabant populum Domini, ipse sicut catulus leonis rugiẽs in venatione, & tan- 1

Iudas Machabæus Dux Iudæorum & Pontifex, & quædam eius gesta.

quam

quam Gigas indutus arma bellica, persecutus est iniquos, & breui intolerabilis efficiebatur Gentibus. Etenim ex improuiso, & præsertim noctu superueniens castellis, & ciuitatibus, succendebat eas, & opportuna loca occupans multas hostium strages faciebat, & perambulans ciuitates Iuda, perdebat impios ex eis. Atque ita conturbati repulsique sunt inimici eius, & directa est salus in manu eius. Quæ res exacerbabat quidem reges multos, seu ministros regis valde: Veruntamen e conuerso admodum lætificabat Israelitas, videntes tantam Ducis sui virtutem, ob quam fama eius vbiq; diffundebatur, & iam nominatus erat vsq; ad nouissimum terræ illius. Hæc in vniuersum locis Machab. citatis de Iuda inuenies, & item apud Iosephum 1. *de Bello cap.* 1.

Apollonium & Seron regis Duces prælio vicit, & primum etiam interfecit.

2 Vt autem ad magis specialia ordine descẽdamus: Videntes Regii Iudam indies proficere, cœperunt vnus post alterum ducere acies contra ipsum. Et primo Apollonius Samariæ præfectus, tanquam proximior, congregatis Gentibus, cum manu forti veniebat. Cui Iudas protinus obuiam profectus est, & cõmisso prælio, illum occidit, exercituque eius partim interfecto, partim fugato, accepit spolia eorũ, & gladium Apollonii, quo postea ad confusionem terroremq; inimicorum in prælus ipse vti voluit. Fuit autem ille Apollonius ille est, qui (vt sub anno mundi 3887. *num.* 1. dictum est) simulata prius cum Iudæis pace, mox eosdem sabbatizantes, ac nihil mali suspicantes, ex improuiso aggressus, percussit ingenti plaga, Ierosolymamque vastauit, qui nunc demum debitas iniquitatis suæ pœnas dedit. Post hæc princeps exercitus Syriæ nomine Seron, ratus gloriam consequi non modicam, si Iudam & Iudæos, qui cum ipso impia regis edicta spernebant, debellasset, præparato exercitu, venit cum eo vsque Bethoron, vbi tum forte aderat Iudas cum paucis ieiunio fatigatis, qui propterea hæsitabant pugnare contra multitudinem hostium tam grandem: Sed confirmati verbis Iudæ, & alacriter certamen aggressi, contriuerunt Seron, & exercitum eius, occisis octingentis viris, reliquis vero vsque ad terram Philisthinorum in fugam actis. Exinde ergo etiam finitimæ gentes cœperunt pertimescere Iudam & fratres eius. Et peruenit ad regem nomen eius: nam de præliis Iudæ loquebantur omnes, 1. *Machab. capit.* 3. *versic.* 10. *vsque ad* 27. & Iosephus 12. *Antiq. cap.* 10.

Antiochus parat exercitum contra Iudæos.

Mandat Lysiæ vt Iudæos exterminet, ipse vero in Persidem properat.

3 Vt primũ ergo audiuit Antiochus rex rumores istos, iratus congregauit exercitum grandem ab vniuerso regno suo, castra fortia valde, apertoque ærario suo, dedit stipendia singulis in annum, & mandauit, vt essent parati ad omnia. Veruntamen cum cognouisset defecisse in thesauris suis pecuniam, consternatus animo, cogitauit ire in Persidem ad exigenda illarum regionum tributa. Itaque relicto Lysia, qui negotiis regni à flumine Euphrate, vsque ad flumen Ægypti præesset, & curam gereret Antiochi filii sui, donec ipse rediret, tradidit ei mediam partem exercitus, & elephantos, præcipiens, vt mitteret ad exstirpandos Israelitas de Iudæa, & sorte distribueret alienigenis terram eorum. Quibus mandatis, ipse Rex cum reliqua exercitus parte, eodem anno regni Græcorum centesimo quadragesimo septimo profectus est in Persidem, 1. *Machab. cap.* 3. *ver.* 27. *vsque ad* 38.

Lysias eligit Duces contra Iudæos.

4 Lysias ergo, vt mandata regis de Iudæis penitus à terra sua exterminandis impleret, elegit Ptolemæum Dorymini filium, Ducem Cœlesyriæ, & Phœnicis, cuius sub annis mundi 3882. *numer.* 1. & 3886. *numer.* 7. meminimus, & Nicanorem, & Gorgiam, & misit cum eis quadraginta millia peditum, & septem millia equitum, vt irent in terram Iuda, & disperderent eam, 1. *Machab. capit.* 3. *versicul.* 38. & 39. Verum illis, nescio quamobrem, expeditionem cunctantibus, Philippus, quem Rex, vt dicitur 2. *Machab. cap.* 5. *vers.* 22. Ierosolymis præfecerat, videns, quod Iudæ interim res prospere cederent, & quotidie magis proficerent, scripsit ad prædictum Ptolemæum, vt rebus regis auxilium quantocius ferret: non enim expedire amplius illud differre. Is ergo, qui tum forte graui aliqua de caussa detentus, cum toto exercitu, vt decreuerat, venire non potuit, statim misit Nicanorem cum viginti millibus, vt vniuersum genus Iudæorum delere curaret, adiuncto eidem Gorgia, viro in re militari exercitatissimo. Assumpta ergo hac expeditione Nicanor cogitare cœpit, rem gratissimam se regi facturum, si tributum duo millia talentorum, quod Romanis dandum erat, ex Iudæorum captiuitate, quam certo se facturum supponebat, eidem regi suppeditaret. Propterea conuocans mille maritimarum ciuitatum negotiatoribus, spospondit singulo talento se eis nonaginta Iudæorum mancipia distracturũ: qui hac pollicitatione sueti cum magna vi auri & argenti, venerunt & ipsi in castra Nicanoris, vt captiuorum coemptioni præsto esse possent.

Iudas parat se ad dimicandũ contra Duces Regios.

Interea Iudas, cum audisset exterminium, quod iubente rege, Iudæis parabatur, congregauit suos, vt essent parati ad prælium. Et quoniam maxima erat hostium vis, & bellum omnium, quæ præcesserant, periculosissimum, & multi de suis trepidabant, operæ pretium duxit, eos prius solemni quadam ratione ac deuotione ad illud præparare. Itaque, quia tunc Ierusalem occupata erat ab alienigenis, & templum prophanatum iam fuerat, conuentu facto in Maspha, vbi olim locus orationis erat in Israel, & ciliciis induti, conspersique cinere capitibus, ac scissis vestibus ieiunauerunt illa die, expandentes libros legis vt sic paratos se pro illa moti profiterentur. Attulerunt quoque ornamenta sacerdotalia, & primitias, & decimas, & suscitauerunt Nazaræos, qui impleuerant dies: Et simul omnes clamabant magnis vocibus ad Dominum, vt adiuuaret eos. Quibus expletis, confestim Iudas constituit fratres suos Duces populi, & sub eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decuriones, siue decanos, instruxitque exercitum septem millia virorum: & dimissis formidolosis, aliisque, quos lex *Deuteronom. capit.* 20. *versicul.* 5. *vsque ad* 9. dimitti præcipit, mouit castra ad austrum Emmaum, non valde procul ab hostium exercitu, ibique suos, ad fidenter fortiterque præliandum, propositis aliquot antiquorũ exemplis animauit. Accidit autem, vt Gorgias, assumptis quinq; millibus peditum, & mille equitum electorum, putaret se noctu, & ex improuiso aggredi & diripere castra Iudæ. At ille præueniens discessit cum exercitu suo, vt inuaderet castra Gentium, hoc est, Nicanoris. Gorgias ergo, cum neminem reperisset in castris Iudæ, ratus eos aufugisse, quærebat eos in montibus. Iudas vero diluculo, tametsi aduertisset, de suis reperiri ad tres mille viros pene inermes, hostes vero validos, armis bene instructos, equitatuque vallatos; nihilominus diuino fretus auxilio, magna animi constantia, suis denuo ad pugnam excitans, cum hoste conflixit, ac Deo bene iuuante, contriuit exercitum eius, occisis in vno quidem congressu super nouem millibus hominum, & reliquis vulneribus debilitatis ac fugatis, quos propter diem sabbati superuenientem longius prosequi non potuit. In alio autem congressu percussit Iudas de eodem Nicanoris exercitu vsque ad tria millia, persequens eos vsque ad Gezeron, & ad campos Idumææ, & Azoti, & Iamniæ. Reuersus autem ad hostium castra, continuit suos, ne ad spolia diripienda diffluerent, sed magis parati starent

Prælio vicit Nicanorem.

ad di-

ad dimicandũ cum Gorgia, contra eos veniẽte. Et ecce hęc adhuc loquente Iuda, viderunt partem exercitus Gorgiæ, de monte prospicientem. Veruntamen vt cognouit Gorgias, contritum esse Nicanorem, & castra eius succensa, & Iudam cum exercitu suo paratum contra se quoque confligere, fugit & ipse cum suis. Iudas vero securus ad spolia Castrorum detrabenda rediit, inuenitque opes magnas, hyacinthum, & purpuram marinam, & argentum, aurumq; multum, & præsertim illud, vt arbitror, quod secum attulerant præfati negotiatores ad Iudæorum coemptionem. Et hymnos canentes benedicebant Dominum. Collectis deinde hostium armis, & spoliis, debilibus quoque, & orphanis, ac viduis diuiserunt prædam.

6 Nec inde multo post, dimicauit etiam Iudas cum duobus aliis Ducibus, Timotheo scilicet & Bacchide, qui, vt arbitror, missi à Ptolemæo, cum reliqua parte exercitus superuenerant, & interfecit ex iis Iudas super viginti millia, & cum eis Philarchen virum scelestũ, qui in multis Iudæos afflixerat. Pro quo quidam non inepte intelligunt Philippum illum, quem rex Ierosolymis præfecerat. Philarchen enim non personæ, sed dignitatis nomen fuisse perhibent. De prædictis autem Timotheo & Bacchide, vtrum iidẽ sint, qui 1. *Machab. cap. 5. & 7.* memorantur, tametsi incertum sit: certum tamen est, hoc bellum diuersissimum esse ab iis, qui locis citatis describuntur: Siquidem constat, quod Antiochus adhuc viuens in superioribus regni sui regionibus, non solum audiuit de Lysia à Iudæis fugato, & de cultu Dei in Ierusalem restituto, vt legitur 1. *Machab. cap. 6. ver. 6. & 7.* Sed etiam quæ contra Nicanorem & Timotheum gesta fuerãt, quemadmodum refertur 2. *Machab. c. 9. v. 3.* Quare hoc bellum ante, illa vero post purificatum Templum accidisse, nemo negare potest.

Et Timotheũ, & Bacchidem.

7 Ceterum Iudæi, parta etiam hac tertia tam grandi victoria, munitiones quoque excelsas facile obtinuerunt, & ingentes prædas, & arma quidem de hostibus collecta, locis opportunis distribuerunt, reliqua vero spolia Ierosolymam detulerunt (expulsis nimirum inde alienigenis, præterquam ab arce Sion, vt infra sub anno proximo *num.* 2. patebit) & æquam de prędæ portionem debilibus, pupillis, viduis, & senioribus dispertierunt. Cum autem læti Ierosolymis celebritatem agerent, pro victoria gratias Deo agentes, audissentque Castheuem quendam, qui sacras ianuas incenderat, præ Iudæorum timore, in quoddam domicilium confugisse; facto populi concursu, eundem in eodem domicilio flammis consumpserunt, digna ei mercede pro ipsius iniquitate reddita. Hæc Iudæi. Regii vero Duces, Timotheus, Bacchides, Gorgias, & qui ceteris eminebat Nicanor, turpi fuga sibi ipsis consulnerant. Et ipse Nicanor, præter spem humiliatus, & vltra quam dici potest confusus, Antiochiam reuersus, prædicabat, protectorem Deum habere Iudæos, quod leges ab ipso institutas, sequerentur. Lysias autem, qui ibidem pro rege residebat; his auditis, consternatus animo deficiebat, quod non qualia sperabat, & rex mandauerat, contigissent in Israel. Quæ omnia 1. *Machab. cap. 3. versic. 38. vsque ad 28 proximi capitis, & 1. Machab. cap. 8. ver. 8. vsque ad finem* sparsim, & promiscue tradita, clarioris doctrinæ gratia, eo, quo diximus, ordine hic referre curauimus. Quorum aliqua item refert Iosephus 12. *Antiq. c.* 11.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3890.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 444.

1 ANno sequenti (vt signanter notatur 1. *Machab. capit. 4 versicul.* 28. & apud Iosephum *cap. citato*) qui erat annus regni Græcorum centesimus quadragesimus octauus, vt cap. Machab. adducto *versic.* 52. patet, & erat primus Olympiadis centesimæ quinquagesimæ quartæ, vt constat tum ex Iosepho ibidem, tum ex tabulis; Congregauit Lysias exercitum electorum sexaginta millia peditum, & quinque millia equitum, vt omnino debellaret Iudæos, quemadmodum ei præceperat rex: Et veniens ipse cum vniuersis copiis in Iudęam, castra posuit in Bethoron: Cui confestim occurrit Iudas cum decem millibus, & inuocato Domino alacer iniit cum eo pugnam, & ceciderunt de exercitu Lysiæ quinque millia virorum. Videns autem Lysias fugam suorum, & Iudæorum audaciam, quippe qui parati essent aut viuere, aut fortiter mori: abiit in Antiochiam, vt aucto exercitu, rursum veniret in Iudæam, quemadmodum traditur *loco Machab. proxime citato vsque ad ver.* 36. & apud Iosephum, *vbi supra*.

Lysias cum exercitu venit in Iudaeam.

A Iuda fugatus re[...] in Antiochiam.

2 Interea Iudas & fratres eius, contritis hostibus, decreuerunt ascendere Ierosolymam, & mundare templum. Itaque congregato omni exercitu, Domino se protegente, præter ciuitatem, quam (vt sub anno præcedenti *numer.* 7. diximus) iam ceperant, etiam templum (quod adhuc ab hostium præsidio in arce manente obsidebatur) receperunt, & aras, quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra, demoliti sunt. At vt viderunt sanctificationem desertam, & altare prophanatum, & portas exustas, & pastophoria diruta, & in atriis vulgata nata, velut in saltu, plauxerunt planctu magno: Quo expleto delegit Iudas viros, qui pugnarent aduersus præsidium alienigenarum, quod erat in arce, ne exeuntes impedirent eos à purificatione templi, & elegerunt Sacerdotes, qui eandem purificationem facerent, & purgato templo, dirutoq; altari, quod à Gentibus fuerat prophanatum, repositisq; seorsum lapidibus, donec veniret Propheta, qui responderet de eis, ædificauerunt altare holocaustorum nouum, ad præscriptum legis, & resarcita anteriori domo, quæ Sancta dicebatur, fecerunt vasa sancta noua, & intulerunt candelabrum, & altare incensi, & mensam propositionis in templum; & extenderunt vela, & omnia perfecerunt, quæ ad restituendum verum Dei cultum opus esse videbantur, & deniq; ipsam ædem, vt diximus, iam reparatam, & atria eius perpurgata, sanctificauerunt, vt accurate describitur 1. *Machab. cap. 4. versic. 36. vsque ad 52. & 2. Machab. cap. 10. ver. 1. vsque ad 5.* & apud Iosephum 12. *Antiq. cap.* 11. Quoniam autem loco Machab. hic prius allegato de vnico tantum candelabro & vnica mensa fit mentio, & probabile est, Machabæos instaurasse omnia eo modo, quo fuerant prius in templo: Videtur hinc desumi posse, quod in templo post reditum de Babylonia ædificato, non decem candelabra, & decem mensæ extitissent, quæ antea fecerat Salomon: sed vna duntaxat mensa, & vnum candelabrum, quemadmodum olim in tabernaculo fecerat Moyses. Quod si verum est, oportet in hoc quoq; diuersum fuisse secundum templum à primo, vt sub anno mundi 3540 *num.* 3. dictum est.

Iudas templum purificat.

3 Igitur die vigesima quinta mensis noni, qui dicebatur Casleu, eiusdem anni centesimi quadragesimi

Incipiunt fieri in templo pu-

octaui

rificato sacrificia.

octaui, ante matutinum surgentes, & de ignitis siue igniferis lapidibus igne concepto, obtulerunt cum canticis, & citharis, & Cyniris, & cymbalis, & lætitia magna, super altare holocautomatum nouo, sacrificia, & posuerunt incensum super altare thymiamatis, & lucernas accensas in candelabro, & panes propositionis super mensam in templo, sicut prius fieri consueuerat, & prostrati in terram adorabant, & benedicebant Deum, qui prosperauerat eis, obsecrantes, ne deinceps vnquam amplius sancta eius à gentibus pollui permitteret, sed & si quando peccassent, mitius cum eis ageret, vt videre est locis proxime citatis.

4 Sane hæc templi purificatio contigit eodemmet die, quo ante aliquot annos à gentibus pollutū fuerat, vt expresse traditur 1. *Machab. cap. 4. versicul.* 54. & clarius 2. *capit.* 10 *versicul.* 5. Et euidenter colligitur ex collatione duorum Scripturæ textuum, nempe 1. *Machab. cap. 1. versicul.* 57. *&* 62. vbi dicitur, quod die vigesima quinta mensis Casleu anni centesimi quadragesimi quinti, cœperunt gentes sacrificare idolo super aram: Cum aliis duobus sacris textibus, nimirum 1. *Machab capit. 4. versicul.* 52. *&* 2. *Machab. capit.* 10. *versicul.* 5 vbi legimus, quod in eadem vigesima quinta die mensis Casleu anni centesimi quadragesimi octaui, obtulerunt sacrificia secundum legem. Ex quibus sane locis vtique consequitur, & templum eodem die fuisse mundatum, quo prius fuerat prophanatum, & hanc eius contaminationem tribus præcise annis perdurasse.

Templi purificatio quando facta, & quandiu eius pollutio perdurauerit.

5 Sed dicet aliquis: Quomodo ergo verum est, quod loco Machab. proxime citato dici videtur, dictam templi purificationem factam esse post biennium? Et iterum quomodo veridicus inueniri poterit Iosephus, qui *libr.* 1. *De Bello, capit.* 1. *non procul ab initio*, vbi de Antiocho Epiphane verba faciens, dicit: quod *ipse templum spoliauit, & quotidianæ religionis assiduitatem per annos tres sexque menses inhibuit?* Cuius sententiam sequuntur Iansenius *in sua Concordia Euangelica* c. 122. & Pererius *libr.* 5. *in Danielem* super illa verba capitis 4. *Septem quoque tempora mutabuntur, &c.* dicentes: Antiochi persecutionem aduersus Iudæos, vel potius Ierosolymitani templi prophanationem ab eo factam, durasse per tempus, & tempora, & dimidium temporis, hoc est, tribus annis cum dimidio, & totidem annis duraturam Antichristi persecutionem in prædicto Antiocho præfiguratam. Constat enim, memoratam phrasim, videlicet, *tempus, & tempora, & dimidium temporis*, qua Daniel *capit.* 7. *versicul.* 25. *& capit.* 12. *versicul.* 7. & eius exemplo Ioan. *in Apocalypsis capit.* 12. *versic.* 14. vsi sunt, exponi ab eodem Daniele *capit.* 12. *versicul.* 11. per mille ducentos nonaginta dies: & ab eodem Ioan. *Apocalyp. capit.* 13. *versicul.* 5. *& capit.* 11. *versicul.* 2. per menses quadraginta duos: Et ibidem *vers.* 3 *& cap.* 12. *versicul.* 6. per dies mille ducentos sexaginta: quæ tres temporum summæ continent singulæ annos circiter tres cum dimidio. Nam licet non sine mysterio in prima superslint dies duodecim; in tertia autem deficiant dies decem & octo, certum est, secundam præcise tres annos semis solares integros facere, computatis nimirum duodecim mensibus pro singulo anno. Igitur si tribus circiter annis cum dimidio durauit prædicti templi prophanatio; Quomodo dici potest, quod post bienniū, aut quod statim in fine triennii, ex quo pollutum fuerat, facta sit templi purificatio?

6 Respondemus, vtique tria hæc (si accuratius tempora distinxerimus) posse vera reperiri. Nam certum est, quod à tempore, quo primum sacrificari cœptum fuit idolo, super altari holocautomatum, iussu Antiochi collocato, vsque ad tempus, quo super altari nouo ibidem, loco prioris prophanati extructo, cœperunt offerre sacrificia Domino, fluxerunt præcise anni duntaxat tres integri, vt ex Scripturæ locis supra allegatis manifestum est, & disertis verbis testatur Iosephus 12. *Antiq. cap.* 11. dicens: *Integro triennio desertum fuit templum, post factam ab Antiocho prophanationem. Ea enim incidit in annum centesimum quinquagesimum quintum, & diem Apellæi mensis vigesimum quintum, Olympiade centesima quinquagesima tertia. Renouatum est autem eadem die, anno centesimo quadragesimo octauo, Olympiade centesima quinquagesima quarta.* Et idem fere tradit Eusebius *in Chronicis*.

Si autem attendamus tempora defluxa, ex quo cœptum est prædicto sacrificari idolo, vsque ad determinationem factam mundandi sancta, quando scilicet Iudas contritis hostibus, & coacto Iudæorum conuentu, decreuit purificare templum, & ad hoc venit cum suis in Ierusalem, vt supra *num.* 2. dictum est: proculdubio veraciter dicere possumus, ipsam templi purificationem post biennium fieri cœpisse; id est, posteaquam iam exacti erant duo priores anni ab eius prophanatione. Nam si in fine tertii anni absoluta fuit ipsa templi purificatio, vtique oportet eandem per plures antea menses, puta sex aut septem, fuisse inchoatam. Non enim minori tempore videntur fieri potuisse omnia, quæ *numer. citato* retulimus: nimirum ascensus Iudæ cum exercitu in Ierusalem: magnus ille omnium luctus, vt viderūt sanctificationem desertam & contaminatam: pugna virorum Iuda cum alienigenis in arce existētibus, mundatio seu sanctificatio Sacerdotum, demolitio ararum ac delubrorum, atque altaris contaminati, idoliq; super eo positi; ædificatio noui altaris holocautomatum, & altaris incensi, & candelabri aurei, ac lucernarum eius, & mensæ propositionis, & vasorum ac velaminū, & reparatio ædis sanctæ, & portarum atque Exedrarum, & Atriorum, & eiusmodi alia, quæ necessario fienda erant, antequam inciperent immolare in templo sacrificia Domino. Quare illa verba, *post biennium*, quæ habentur 2. *Machab. cap.* 10. *vers.* 3. licet videantur referri tantummodo ad primam illam hostiarum oblationem, id est, ad terminum absolutæ iam purificationis: re vera tamen referenda sunt etiam ad initium eius, hoc est, ad Iudæ aduentum in Ierusalem; pro ipsa templi purificatione peragenda, qui ibidem in ipso capitis initio prænarrari cœptus fuerat. 7

Denique si tempora hæc metiri voluerimus à primo illo valde memorabili contaminationis templi initio, quando scilicet Apollonius ab Antiocho rege Ierosolymam missus, facta ingenti Iudæorum strage, sese cum suis recepit in Sion, olim ciuitatem Dauid, tanquam in arcem bene munitam, & inde igitur discurrens in circuitu sanctificationis perimebat omnes ad templum deuotionis caussa accedentes, (ex tunc enim cœperunt Iudæi à sacrificiis in templo offerēdis præpediri, & ipsum templum tunc cœptum est multa innoxii sanguinis effusione commaculari: Quod postea plenius præstitum est, quando, diuulgato regis edicto de Iudæis ad ritus Gentium transferendis, missus etiam fuit Ierosolymam senex ille Antiochenus, qui abominandum Iudæis idolum in altari collocauit, & eidem sacrificia fieri mandauit, vt latius sub anno mundi 3887. *nu.* 1. 3. *&* 4. dictum est) Si, inquam, non ab absoluta, sed ab inchoata templi pollutione, vsq; ad perfectam eius emundationem, temporis intercapedinem metiri voluerimus, certe inueniemus, illam fuisse annorum circiter trium cum dimidio, vt ex dictis sub anno mundi citato *numer.* 1 inferri potest. 8

Io hac quoque templi emundatione celebrarunt 9

Instaurata templi & altaris dedicatione, & festi Encæniorum institutione.

altaris, & templi dedicationem diebus octo, ornantes faciem templi coronis aureis, & scutulis, & huiusmodi, offerentesque in eo holocausta ad præscriptum legis. Sed & octo istos dedicationis dies celebrarunt in modum seu similitudinem solemnitatis tabernaculorum, quæ similitudo in ea sita erat, quod quemadmodum festiuitas Scenopegiæ, seu tabernaculorum celebrabatur per octo dies continuos, & in memoriam tabernaculorum, in quibus habitauerant patres eorum per desertum, ipsi quoque sub tentoriis noctu manentes, per diem procedebant gestantes in manibus ramos virides: Sic in hoc Encæniorum festo, quod pariter octo diebus perdurabat, tametsi non habitarent in tabernaculis, ferebant tamen surculos palmarum, aliarumque arborum, recolentes exilii ipsorum tempus proxime præteritum, quando scilicet cogebantur festa sua non in templo, quod profanatum erat, agere, sed in montibus & speluncis, more bestiarum, & nunc diuino beneficio de tantis ærumnis eruti, in hunc præsertim modum, benedicebant Domino, qui prosperauerat eis, & concesserat, vt templum denuo recuperare, mundare, atq; in eo festa sua celebrare potuerint. Insuper communi omnium decreto statuerunt, præcipientes vniuerso Israeli, vt deinceps quotannis, celebraret die vigesima quinta mensis Casleu, hanc eandem solemnitatem, per octo dies continuos, quemadmodum diserte traditur *1. Machab. c. 4. versic. 56. vsque ad 60.* & breuiter repetitur *2. Machab. capit. 10. versicul. 6. vsque ad 9.* Hæc eadem narrat Iosephus *12. Antiq. capit. 11.* hisce verbis: *Celebrauit autem Iudas recepti templi festiuitatem per dies octo sacrificans, in quibus nullũ voluptatis genus omissum est: sed populo quidem sumptuosum ac splendidum epulum est exhibitum. In Dei vero laudem hymnis & canticis personabant omnia. Tanta vero lætitia ob reductos ritus patrios, & priscam religionem, occupauit gentis eius animos, maxime quod ea felicitas ex insperato obtigerat, vt lex lata sit ad posteros, qua iuberet quotannis hoc festum reparati cum ceremoniis templi, per octo dies celebrari. Et ex eo tempore mos hic apud nostros obtinuit, vocamusque hanc festiuitatem luminum. Opinor ideo, quod ex insperato nobis illuxerit tanta felicitas.* Sic Iosephus.

10 *Festi Encæniorum plura nomina.*

Pluribus ergo nominibus hæc dedicationis templi celebritas postmodum nuncupata fuit: nimirum festiuitas luminum, ob caussam proxime allatam. Item Scenopegia mensis Casleu, vt videre est *2. Mach. capit. 1. versicul. 9.* vbi legimus: *Et nunc frequentate dies Scenopegiæ mensis Casleu.* Vbi signanter additum est illud, *mensis Casleu*, ad differentiam vulgatæ apud Hebræos Scenopegiæ, quæ sine vlla additione absolute vocabatur Scenopegia, & non in die vigesimo quinto mensis Casleu, qui erat mensis anni sacri nonus; sed die decimo quinto mensis septimi agi solebat, vt præceptum fuerat *Leuitic. capit. 23. versicul. 34. & sequentibus.* Puto autem ideo sic etiam fuisse appellatam, quod in memorato decreto non simpliciter præceptum fuisset, vt singulis annis hæc templi dedicatio celebraretur; sed etiam vt eo prorsus modo fieret, quo tunc primum, nimirum Iudæ temporibus facta fuerat, videlicet in modum festiuitatis Scenopegiæ, seu tabernaculorum, quẽadmodum clare exprimitur *2. Machab. cap. 10. versic. 6.* Denique hoc festum appellatum quoque fuit Encænia, à καινὸς Græce, quod latine significat nouum. Quandocunq; enim nouum aliquid fuerit dedicatum, encænia vocãtur, vt ait S. Augustinus *tractat. 48. in Ioan circa initium.* Et hæc est illa festiuitas, cuius meminit in Euangelio S. Ioannes *cap. 10. versicul. 22.* dicens: *Facta sunt Encænia in Ierosolymis, &c.* vt plane indicant verba, quæ ibidem subiunguntur, *& hyems erat.* Etenim, quemadmodũ (vt sub anno mundi 2544. *numer. 11.* diximus) Nisan anni Hebræorum sacri mensis primus, sæpenumero partem habet nostri Martii & Aprilis: Ita nonus, vocabulo Casleu, concurrit ex parte cum nostro Nouembri & Decembri. Huc accedit, quod quamuis in sacro volumine duas quoque alias ante istam legamus factas esse Ierosolymitani templi dedicationes, nulla tamen illarum, nisi hæc, in hyeme contigit. Nam prima, vt ait S. Cyrillus *in Ioan. libr. 7. cap. 9.* à Salomone celebrata fuit cum magna gloria, & totius regni pace autumnali tempore, videlicet mense septimo, vt aperte traditur *3. Reg. capit. 8. versicul. 2. & 2. Paralip. cap. 7. versicul. 10.* Secunda vero à Zorobabele, & Iesu Sacerdote magno, cum reliquis filiis Babylonicæ transmigrationis, verno tempore facta est, videlicet in mense Adar, vt dicitur *1. Esdr. capit. 6. versicul. 15. & 16.* qui mensis partim Februario, & partim nostro respondet Martio. Tertia autem, vt diximus, à Iuda Machabæo, & fratrib. eius acta est die vigesima quinta mensis Casleu, quando etiam speciatim constitutum est, vt singulis annis hæc eadem dedicatio solemnibus frequentaretur officiis. Quæ plane constitutio vsque ad tempus Saluatoris seruata est, sicut Euangelii lectio declarat. Hæc ex S. Cyrillo. Cui si quis opponat: Videri aliam insuper tempore Herodis fuisse factam, vt ex Iosepho *in calce lib. 15. Antiq.* colligi potest, dicimus, de hac nusquam haberi, neque quo anni tempore facta fuerit, neque quod quotannis postea celebrari iussa sit.

11 *Iudas templi in vrbitum instaurat, & Iudæa fines contra Idumæam.*

Eodem tempore ædificauit Iudas, hoc est, ædificare cœpit montem Sion (nimirum illam montis partem, in qua erat templum, vt declaratur *1. Machab. cap. 6. versicul. 7.*) instaurans in circuitu eius muros altos, & turres firmas, quas olim Artaxerxes Longimanus Rex Persarum (vt anno mundi 3610. *num. 9.* diximus) ædificauerat, & quas in eisdem templi expugnatione, cuius supra *num. 2.* meminimus, demoliri contigerat, & custodias ad hostem arcendum imposuit. Et insuper muniuit Bethsuram, vt ea, tanquam propugnaculo, Iudæa protegi posset contra hostium conatus per viam Idumææ impendentium, *1. Machab. cap. 4. versicul 60. & 61.* & Iosephus *12. Antiq. capit. 11 prope finem.* Erat autem Bethsura ciuitas siue Castrum in finibus Iudææ positum, vt dicitur *1. Machab. cap. 14. versicul. 33.* contra faciem Idumææ, *1. Machab. capit. 4. in fine*, natura quoque satis firmum, vtpote in angusto quodam montium loco situm, rupibusq; vallatum, & ab Ierusalem stadiis quinque distans, vt legimus *2. Machab. capit. 11. versicul. 5.* Ex quo licet colligere, quam arcti, & Ierosolymis proximi essent tunc temporis, saltem ab illo latere Iudææ fines. Cuius rei caussam esse arbitror, quod Idumæi, quando Iudæos Antiochus tantopere infestabat, dilatauerint fines suos, occupantes Iudææ regiones ipsis proximiores, & iam (vt ex *1. Machab. capit. 5. versicul. 65.* nos numero proximo dicemus) cepissent Chebron, siue Hebron, quæ distabat ab Ierusalem ad Austrum viginti duobus millibus passuum, quemadmodum tradit libellus de locis Hebraicis. Et forte item tum tenebant Idumæi alia, si quæ erant loca inter Hebron & Bethsuram, vt pariter ex numero proximo dicendis coniectari poterit, & præterea ex his, quæ sub anno mundi proximo *num. 4.* dicemus, de Idumæorum munitionibus, ad quas, qui ab Ierosolymis fugabantur, confugere solebant.

12 *Sacram instruit Bibliothecam*

Per idem quoque tempus, vt arbitror, Iudas Machabæus, restituto Dei cultu, congregauit etiam in templum omni studio ac diligentia cõquisitos, quotquot reperire potuit, sacros libros, propter bella, & Antiochi persecutionem, deperditos, vt obiter dicitur *2. Machab. cap. 2. versic. 14.* Vbi etiam illud additur, quod eo modo id præstitit, quo longe antea fecerat

Neemias,

Neemias, quemadmodum nos sub anno mundi *nu.* 15. explicauimus. Vnde inferri potest, quod Iudas vel antiquam quoque à Neemia bibliothecam in templo extructam, denuo resarciuerit, atque instaurauerit, vel aliam ei similem erexerit. Puto etiam in hac diligenti sacrorum librorum inquisitione, inuentas esse illas Ieremiæ descriptiones, quæ memorantur 2. *Machab. capit.* 2. & quarum nos sub anno mundi 3447. *numer.* 16. meminimus, in quibus sacri ignis ab eo absconditi historia eodem Machab. loco occultet relata, litteris texebatur: Vel saltem inuenta tantum fuisse alia quædam Neemiæ commentaria, seu descriptiones, ab his, quæ nunc habentur, diuersæ, vbi contenta in prædictis Ieremię descriptionibus inserta erant, vt aperte dicitur *capit. Mal. ubi citato, versicul.* 13 & insuper subiungebatur narratio eorum, quę ipsimet Neemiæ temporibus acciderant, & breuiter tanguntur 2. *Machab. capit.* 1. *versicul.* 18. *vsque ad* 33. de dicto igne sub aquę cum, datur crassa forma inuento: Et de eadem aqua sacrificus aspersa, rerumque in ignem mirabiliter conuersa: quæ fuerat caussa instituendi festum ignis: Atque ex horum librorum, seu huius horum inuentionis occasione, Iuda Machabæo procurante, in publico seniorum Concilio sancitum tunc, de noua dictæ festiuitatis instauratione, quam temporum varietate, iampridem antiquatam videbant. Puto autem ideo quoque tunc decretum fuisse, vt ea deinceps in mense nono, simul cum festo dedicationis templi celebraretur, quemadmodum in Hebræorum Kalendario notata reperitur: quia licet ignis ille mirabilis in mense septimo (vt nos sub anno mundi 3610. *num.* 8. *&* 9. probauimus) apparuisset, nihilominus prædictę descriptiones Ieremię, quę de dicta ignis apparitione testificabantur, in mense nono, vt dictum est, inuentæ fuerant.

Festum ignis [illegible] institutum.

13 Eodem anno, cum audissent finitimæ Gentes, instaurata esse omnia in Ierusalem, quæ ad Dei cultum pertinerent, diabolico quodam zelo accensæ, cœperũt singulæ ex omni parte acrius persequi, & vexare Iudęos. Quamobrẽ ipse quoq; Iudas cum fratribus suis denuo aduersus eas vehementius dimicare cœpit. Et primo aduersus Idumæos, qui erant in Acrabathane, quam puto esse eam Iudęę partem, tũnc ab Idumæis occupatam, quæ apud Iosephum *libr.* 3. *De Bello Iudaic. sub finem c.* 2. dicitur Acrabata, & inter vndecim Iudęæ Topatchias tertia ponitur. Dein recolens Iudas malitiam filiorum Bean, qui Israelitis iugiter molestiam inferre non desistebant, applicuit ad eos, & in turribus conclusas igne succendit. Postea transiuit ad Ammonitas, & commisit cum eis, & cum Timotheo eorum Duce prælia multa, contriuitque eos, & capta Gazer ciuitate, reuersus est in Iudæam. Veruntamen, vt primum Gentes, quæ erant in terra Galaad, cognouerunt de Iudę ab illis partibus discessione: confestim congregatæ, adoriuntur Iudæos in eorum finibus cultores, & plurimis ipsorum interfectis, reliquos in munitionem quandam, cui nomen erat Datheman, quantocius confugere compulerunt, qui in summo discrimine positi, velociter mittunt literas ad Iudam, obnixe rogantes, vt si non ipsorum salutem despiceret, illico eis in auxilium properaret. Sed & eidem Iudæ, dum has legit literas, superuenerunt de Galilęa alii Iudæorum nuncij, caussantes se à Ptolemaide, Tyro & Sidone, alijsque finitimis vrbibus, & populis valde infestari. Quibus auditis, & consultatione cum suis præhabita, Iudas, relicta sub Ducibus Iosepho, & Azaria parte exercitus, cum mandatis, (vt colligitur 1. *Machab. capit.* 5. *ver.* 61. ne contra hostes exirent, sed suos tantum tueri satagerent, misit Simonem fratrem suum cum manu forti, in Galilæam, qui fugatis feliciter, spoliatisque hostibus, & ad tria millia occisis, receptos Iudæorum captiuos, secum traduxit in Iudæam. Et similiter ipse Iudas, qui eodem tempore cum Ionatha fratre, ac residuis copiis profectus fuerat in Galaaditidem regionem, semel atque iterum contrito, ac profligato Timothei exercitu, plures hostium cepit, subuertitque ciuitates, & facta ingenti præda, recuperatisque omnibus Iudæorum captiuis, reuersus est cum eis in Iudæam, cum lætitia magna, & populo multo, & spolijs plurimis, ac simul leti ascenderunt in montem Sion, hoc est, in templum, ibique obtulerunt holocausta Domino. At vero prædicti Duces Iosephus & Azarias, antequam redirent Iudas & fratres eius, vt primum audierant eorum res bene gestas, æmulationis quodam zelo accensi, cupientes & ipsi interim sibi nomen facere, Iudæ præcepta paruifacientes egressi sunt, vt pugnarent cum hostibus ad Iamniam, vbi à Gorgia contriti, amissis ad duo millia militum, turpiter & confusi redierunt, debitam suæ temeritatis, præsumptionis, & vanæ gloriæ retributionem reportantes. Porro huius cladis duplicem assignat sacra Scriptura rationem: nimirum quia non audierunt Iudam, & fratres eius, id est, supremis ipsorum Ducibus parere neglexerant. Merito namque inobedientia inter vanæ gloriæ filias computatur. Altera, quia non erãt de his, quos destinauerat Dominus ad liberandum Israelem de iugo Gentiũ, ex quo proditur, quam temeraria fuerit eorum præsumptio. Ceterum ea res maiorem Iudæ, & fratribus eius gloriam parauit. Quandoquidem hoc exemplo cognouit omnis Israel, ipsos, & non alios vere à Deo esse electos populi Duces, qui ipsum de manibus hostium eriperẽt, & propterea exinde magis magnificabat eos populus, & conueniebant ad ipsos cuncti fausta acclamãtes. His ergo excitati Iudas & fratres eius denuo exeuntes, pugnauerunt iterum cum Idumæis, & illis fusis, percusserunt, succenderuntque vrbem Chebron ab illis occupatam. Idumæis autem humilians mouit Iudas inde castra, & excurrens vastansque regiones Samariæ, declinauit in Azotum, quæ tum cum finitimis ciuitatibus tenebatur ab alienigenis, fortasse Philisthæis, quorum olim regio illa fuerat: Vbi Iudas diruit aras eorum, & sculptilia succendit, & captis ciuitatum spolijs, rediјt cum exercitu lætus in Iudæam, vt late describitur 1. *Machab. capit.* 5. *per totum*, & apud Iosephum 12. *Antiq. capit.* 11. *&* 12. Quanquam autem non videatur verisimile, Iudæos trium fere mensium interuallo, quod ab emundatione templi ad huius anni finem tendouin erat, tot tantaque bella gerere potuisse, longeque probabilius sit horum aliqua, videlicet posteriora, ad proximum annum pertinere: nihilominus quoniam successiue, & sine vlla temporis distinctione omnia hæc in sacro eloquio recensentur, maluimus & nos eadem hic eodem modo ac ordine breuiter referre.

Iudas vastat Idumæos, & filios Bean, & Ammonitas.

Simon in Galilæa, & Iudas cum Ionatha in Galaad feliciter dimicant.

Et Iosephus, & Azarias ad Iamniam infeliciter.

Iudas & fratres eius prospere rem gerunt in Idumæa, Samaria, & Azoto.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3891.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 445.

1 ANno regni Græcorum centesimo quadragesimo nono, vt *numer.* 2. probabitur, Antiochus rex perambulans superiores regni sui prouincias, & in congregandis thesauris occupatus, audiuit esse ciuitatem in Perside opulentissimam, quæ antiquitus ab Elam primo eius conditore, Elymais postea, quod

Antiochus templum quoddã spoliare tentans, turpiter fugatur.

Persidis regia facta fuisset, Persepolis per Antonomasiam dicta est, in eaque templum pretiosissimis multarum Gentium, præsertim vero Alexandri Magni donariis, locupletissimum, quod Auctor 1. *Machab. c. 1. ver.* 13. vocat Naneæ Iosephus autem 12. *Antiq. capit.* 13. & Polybius ab ipso ibidem adductus, Dianæ: Appianus vero *sub finem libri de bellis Syriacis* appellat Veneris. (Diuersimode enim aliquando eűdem locum à pluribus, pro idiomatum varietate, nuncupari contingit.) Hoc templum cum rex spoliare tentasset, Sacerdotum dicti templi consilio deceptus est. Siquidem ab ipsis callide in Phanum cum paucis introductus, ibidemque conclusus, ac cæsis obtruncatisque, & membratim sectis, qui cum eo intrauerant, ipse lapidibus turpiter impetitus, pene extinctus est. Simile quid iam patri suo Antiocho Magno acciderat, quē eiusmodi quodammodo sacrilega de caussa interemptum fuisse, nos sub anno mundi 3867. *numer.* 1. ex Strabone & Iustino diximus. Et nihilominus exemplum tam domesticum, tamque memorabile, filium nihilo patre meliorem, prohibere non valuit, quo minus se quoq; tali periculo committeret. Tanta est auaritiæ vis, vt non immerito Poeta admiratione obstupefactus exclamauerit, dicens:

—— *Quid non mortalia pectora cogis*
Auri sacra fames? ——

Verum iste, cum nescio, quo modo ex illo periculo euasisset, non multo post in aliud pene incidit. Nā postea volens, vt reor, cum suis illud facinus vlcisci, multitudine ciuitatis vndique ad arma concurrente, non sine magno sui dedecore, & animi mœrore, inde cum exercitu suo quantocius aufugere coactus est. Cum autem ex illa præcipiti fuga, qua in Babylonem venire disposuerat, nescio qua de caussā, in Mediam diuertisset, contigit, vt nuncius, qui de Syria venerat, nunciare ei, quæ in Iudæa acciderant, ipsum tandem reperiret circa Ecbatanam primariam Mediæ vrbem: à quo posteaquam recognouit, quæ Iudas contra Lysiam, & Nicanorem, & Timotheum, ceterosque eius Duces fortiter gesserat, & quod destructis in Iudæa idolorum aris, ibidem, ac præsertim in templo Ierosolymitano, Dei cultum restitui curauerat, & sanctificationem muris, vt prius, circumdederat, Bethsuramque munierat: primo quidem rex in furorem versus, iussit accelerari currum, & sine intermissione iter facere Ierosolymam versus, volens omnimodis eam diruere, & sepulchrū Iudæorum cōgenem facere. Verum citimuero eum ad tumorem malignitatemq; eius frangendam, diuina prouidentia, de curru impetu nimis incitato properante, cecidisset, grauiterq; collisio corpore, diro insuper viscerum dolore correptus esset, ita vt in sella gestatoria ipsum deinceps portari oporteret, renouata admodumq; aucta in eo tristitia magna, tum ex morbi vi, tum etiam ob calamitates in Perside, atq; in Iudęa acceptas. Ingrauescente autem vsq, adeo deinde morbo, vt etiam eum fœtore intolerabili vermes de eius corpore scaturirent, diuinam in se vltionem sentiēs, cœpit recogitare mala, quæ fecerat in Ierusalem, & proponere, si sanitatem à Deo impetrasset, multa se mox bona Iudæis, & eorum templo præstiturum. Verum hanc scelesti huius pœnitentiam oportet fictam simulatamq; fuisse, neq, vllatenus ipsum de offensā Dei, sed de corporali tantum eius miseria doluisse: alioqui Scriptura sacra de ipso non dixisset, 2. *Machab. cap. 9. ver.* 13. *Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.*

Audītis quæ Iudas fortiter gesserat, iratus aduersus Iudæos currum accelerari iubet.

De curru cadens grauiter infirmatur.

2 Denique infelix, vt se sentit iam deficere, ac non posse suum se fœtorem amplius ferre, de propria salute desperans, volensque rebus filij sui (quem puerulum appellat Iustinus *lib.* 34. & eundem tum nouennem extitisse asserit Appianus, *sub finem lib. De bellis Syriacis*) quantum posset prospicere: Philippum collactaneum suum regno suo præposuit, dans et insignia regia, annulum scilicet, & stolam, & diadema, Antiocho filio perferenda, eundem fidei suæ plurimum commendans. Deinde scripsit ad Iudæos Epistolam, quæ habetur 2. *Machab. cap. 9. versic.* 19. *vsque ad* 28. deprecans eos, vt Antiocho filio seruent fidem, subditique permaneant. Ac ita non multo post, obitu miserabili, peregre in montibus, vita functus est, eodemmet anno regni Græcorum centesimo quadragesimo nono, vt aperte testatur Scriptura 1. *Machab. cap. 6. ver.* 16. & tradit Iosephus 12. *Antiq. cap.* 14. initium, vt reor, intra primos eiusdem anni menses. Quandoquidem certum est, Iudam post Antiochi mortem hoc eodemmet anno plura bella gessisse, quæ consequenter narrabimus, & paucis mensibus confici potuisse non videntur. Et tunc impleta est prophetia Danielis *cap. 8. ver.* 25. quæ ait: *Et sine manu conteretur.* Quamuis ea non de Antiocho tantum, sed etiam de Antichristo, cuius ille typum gerebat, prolata credatur. Porro Antiochi cadauer transferebat Antiochiam præfatus Philippus collactaneus eius. Quæ omnia sparsim relata, nos hic in hunc ordinem redacta collegimus ex 1. *Machab. capit. 6. versic.* 1. *vsque ad* 17. *&* 2. *Machab capit. 1. versic. 13. vsque ad* 17. *& cap. 9. per totum, & ex Iosepho* 12. *Antiq. capit.* 13. Neque vero prædictis obstat, quod 2. *Machab. cap. 1. versicul.* 13. *&* 16. Antiochus non dicatur ex morbo obiisse, sed à Sacerdotibus in templo Naneæ conclusus, lapidibusque percussus, cecidisse: Quandoquidem cecidisse dicitur, non quia mortuus sit, sed quoniam exercitus eius, cuius ille erat caput, percussus ceciderat, & ipse Rex turpi fuga vix euaserat. Nam & *Genes. capit. 14. versic* 10. legimus, regem Sodomorum in prælio cecidisse, qui tamen ibidem *versicul.* 17. viuus Abrahæ postea occurrisse describitur: *Et Daniel. cap.* 11. *versicul.* 30. de præfato Antiocho Epiphane dicitur: *Et venient super eum trieres, & Romani. & percutietur.* Quem locum exponens B. Hieronymus ait: *Percussus dicitur à Romanis Antiochus, non quod tunc interierit, sed quod omnem arrogantiæ perdiderit magnitudinem.*

Misere admodum moritur.

Danielis prophetia impletur.

Obiectio diluitur.

Eodem anno Lysias, quem Antiochus Epiphanes, cum profectus vellet in Persidem, omnibus regni sui negotiis, ab Euphrate ad Ægyptum, præfecerat, quēadmodum sub anno mundi 3889. *nu.* 3. diximus, statim vt audiuit regem obiisse, constituit pro eo regem Antiochum huius nominis V. & Epiphanis filium, licet adhuc, vt dictum est, pene puerum, cognominauitq; Eupatorem: qui suscepto regno, amouit Ptolemæum cognomento Macer à præfectura Syriæ, & Phœnicis, quod audisset ipsum erga Iudæos bene affectum, & pro eo suffecit Lysiam, quem non multo post, vt colligi potest 2. *Machab. capit.* 11. *versicul.* 1. cunctis regni negotiis præposuit, regisque cognatione propinquum fecit. Præfatus autem Ptolemæus iniquè ferens se suspectum esse regi, & insuper, quod frequenter ab aulicis se proditorem appellari audiret, quoniam creditam sibi à Philometore Ægypti rege Cyprum deseruisset, & ad Antiochum Epiphanem facto transitu, etiam ab eo recessisset, veneno seipsum interemit. 1. *Machab. cap. 6. ver.* 17. *&* 2. *Machab. c.* 10. *v.* 10. *vsque ad* 14. 3

Regnat in Asia Antiochus Eupator.

Per idem quoque tempus Gorgias, vnus de regiis Ducibus, assumptis secum aduenis, hoc est, auxiliaribus, seu conductitiis militibus, & simul cum eo quidam Iudæorū impij, & Idumæi, qui opportunas proximasq; tenebant munitiones, & eos, qui ob improbitatem ab Ierosolymis pellebantur, facile liberterq; recipiebant: Frequenter admodum Iudæos infestabant. 4

Iudas aliquot Idumæorum loca occupat.

stabant. Quamobrem Iudas, & qui cum eo erant, orationibus, supplicationibusque, de more ad Deum præmissis (quod vtinam Christiani Duces milites'q; facere assuescerent: Sic enim proculdubio illis res felicius cederent) & facto in hostes impetu plurima obtinuerunt Idumæorum munita loca, & non minus viginti millibus hostium trucidarunt. Et cum plures in duas turres valde munitas confugissent, ibique se valenter defenderent, Iudas, relicto fratre suo Simone, ad illarum expugnationem, ipse ad eas, quæ magis perurgebant, pugnas conuertebatur. Verum vbi cognouit, quod quidam ex iis, qui cum Simone erant, pecunia corrupti, plures ex hostibus aufugere de turribus permiserant, confestim illos tanquam proditores interfici curauit, ac duabus illis turribus fortiter expugnatis, omnes in eis existentes pariter interemit. Ac subinde cum Timotheus (posteaquam à Iudæis, vt sub anno præcedenti *numer.* 12. dictum est, fuerat superatus) exercitu peregrinæ multitudinis conuocato, iterum quasi Iudæam occupaturus aduenisset; Iudas post supplicationes Deo præstitas, prælio eum aggressus est, ac cœlesti quadam quinq; equitum apparitione mirabiliter adiutus, eundem Timotheum contriuit, cæsis de exercitu eius peditum viginti millibus, & quingentis, equitum vero sexcentis: Et tandem ipsum quoq; Timotheum cum Cherea fratre, aliisq; Ducibus, qui in Gazaram bene munitam confugerant, ac de loci firmitate confisi, aduersus Iudæos etiam iurgia proferre non dubitabant, præsidio expugnato atque incenso, peremit, maledicosq; viuos flammis concremauit. Et his actis, Iudæi in hymnis & confessionibus pro tam grandi parta victoria benedicebant Dominum, qui magna fecerat in Israel. 2. *Machab. cap.* 10 *v.* 14. *vsq; ad finem capitis.*

Timotheum aliosque duces prælio victos interimit.

Lysias à Iuda victus ac fugatus, de fœdere cum Iudæis ineundo agit.

5\. Non multo post Lysias, propinquus, &, vt diximus, primarius regis Minister, his auditis, & grauiter ferens tantas Iudæorum progressiones, cum octoginta millibus peditum, ac vniuerso equitatu, & octoginta Elephantis, veniens in terram Iuda, Bethsurā oppugnare cœpit, putabatque, se posse etiam Ierosolymam capere, & templum prophanare, ac Iudæos omnino subigere. Sed contra accidit. Nam Machabæus, præmissis, vt semper solebat, Deo precibus, & suos ad viriliter repugnandum adhortatus, cum aduersus hostes ab Ierosolymis alacriter procederet; Ecce apparuit præcedens eum eques in veste candida aureis armis hastam vibrans: Quem videntes Iudæi, adhuc magis conualuerunt animis, & benedicebant Dominum paratum talibus auxiliis, etiam muros ferreos penetrare. Vt ergo hostibus appropinquare cœperunt, maximo quodam impetu in eos, more leonum irruentes, prostrauerunt ex eis vndecim millia peditum, & equitum mille sexcentos; reliquos vero omnes & plures vulneratos fugarunt. Qua clade accepta Lysias, qui & ipse turpiter fugiēs euaserat, pro sua prudentia, intelligens rem à Deo profectam, & Iudæos non humanis viribus, sed diuino innixos auxilio, prorsus esse inuictos, postulat obtinetque à Machabæo, vt de pacis conditionibus inter ipsum & regem agatur, pollicitus se consensurum omnibus, quę iusta essent, & inducturum regem amicū eius fieri. Itaque statim fide publica interposita, de fœderis pactionibus agi cœptum est per nuncios ac literas vtrinque transmissas, vt colligi potest ex his paucis, quarum exemplaria habentur 2. *Machab. capit.* 11. *versicul.* 16. *vsque ad finem capitis*, nimirum quas Lysias ad Iudæos, & rex ad Lysiam, & item rex, nec non Romanorum legati ad eosdem Iudæos scripserunt. Et tandem cunctis consentientibus firmatum est fœdus ea lege, vt deinceps Iudæi fideles essent regi: ipsis vero Iudęis liceret vbique legitima patrum suorum obseruare, tam in templo, quam in cibis, & aliis quibuscunque: Et præterea qui Iudæam incolebant, libere possent ad eorum bona in Antiochi regno extra Iudæam existentia, & ad Iudæos pariter ibidem commorantes, quandocunque placeat, proficisci, 2. *Mach. cap.* 11. *per totum.*

Pax inter Iudæos, & Eupatorem, Romanis approbantibus firmatur.

Ceterum legati Romanorum commemorati, creduntur fuisse illi, quos Apianus *in postrema libr. de Bellis Syriacis medietate, versus finem*, ait missos, vt regis Elephantos interficerent, & naues, quotquot supra definitum numerum reperirent, exurerent, iuxta prius conuenta in pace, quæ facta fuerat inter populum Romanum, & Antiochum Magnum, paulo ante ab eodem Auctore narrata. Quod & ratio temporis comprobare videtur. Siquidem dicti legati apud Sigonium in fastis, dicuntur missi anno vrbis quingentesimo nonagesimo primo, qui optime competit cum anno præsenti, vt patet in tabulis. Neque vero quicquam obstat, quod hæc dicantur acta paulo post mortem Antiochi Epiphanis, & consequenter anno centesimo quadragesimo nono: prædictæ autem literæ, nimirum Lysiæ, & Eupatoris, & Romanorum, ad Iudæos, datæ sint anno centesimo quadragesimo octauo: Quia quemadmodum sub anno mundi 3742. *numer.* 4 *&* 5. latius probatum est, Auctor prioris lib. Machabæorum in supputandis historiæ suæ annis, secutus est ritum Hebræorum, quorum anni exordium erat mensis Nisan. Auctor vero posterioris libri obseruauit morem Chaldæorum, seu Syrogræcorum, qui annum suum ab Elul seu Tysri inchoare cōsueuisse perhibentur. Clarum est autem in tabulis, quod annus centesimus quadragesimus nonus Hebraico more putatus, concurrit, saltem pro medietate, cum anno centesimo quadragesimo octauo Chaldaice subducto. 6

Obiectio tollitur.

Pace inter Machabæum & Lysiam composita, Lysias pergebat ad regem. Iudæi autem depositis armis, agriculturæ operam dabant. Veruntamen ceteri Duces regii, inter quos erant, vnus nomine Timotheus diuersus ab illo, quem supra *num.* 4. diximus à Iuda fuisse peremptum, & alter Apollonius pariter diuersus ab eo, quem Iudas (vt sub anno mundi 3889. *num.* 2. dictum est) occiderat, non sinebant eos pacifice viuam agere. Quamobrem coactus est Iudas denuo contra eos arma capere. Et primo quidem Ioppitarum facinus, qui callide Iudæos in nauibus susceptos, in mari demerserant, vindicauit, exustis eorum nauibus, & iis, qui de igne euaserant, gladio interfectis. Iamnitis quoque tale flagitium in Iudæos perpetrare cogitantibus, nocte superueniens portum cum nauibus succendit. Inde abiens, prospere cum Arabibus conflixit, & cum iis, qui post pugnam remanserant, inito fœdere, eosdem ad sua redire permisit. Mox Caspim vrbem valde firmam à Gentibus promiscue habitatam aggressus expugnauit, & in ea innumerabiles cædes fecit. Cum vero venisset ad vrbem nomine Characa, nec Timotheum, quem quærebat, reperisset, Dositheus, & Sosipater Machabæi Duces, peremerunt à Timotheo relictos in præsidio decem millia viros. At Machabęus cum sex millibus procedens aduersus Timotheum, habentem centum viginti millia peditum, & equitum duo millia quingenta, Dei virtute hostibus timorem incutiente, prostrauit ex eis triginta millia: Et Timotheum quidem cœperunt prædicti Duces Machabæi viuum, sed pro redemptione Iudæorum, quos ipse tenebat, illæsum dimiserunt. Capto deinde præsidio, quod Carnion dicebatur, & videbatur inexpugnabile, Iudas interfecit ibi viginti quinque millia, & paulo post totidem in Ephron ciuitate munita. Inde vero ad 7

Iudas Ioppitarum, & Iamnitarum naues succendit.

Cum Arabibus prospere confligit.

Caspim vrbem expugnat.

Feliciter cum Timotheo pugnat.

Carnion præsidium capit.

Sythopolim sexcentis ab Ierusalem stadiis distantem, veniens, cum Sythopolitis, quod erga Iudæos benigne se gessissent, pepercisset, Ierosolymam rediit, ac celebrato ibidem festo Pentecostes, exiuit cum tribus peditum millibus, & equitibus quadringentis contra Gorgiam Idumææ Præfectum, cum quo congressus, contigit nonnullos Iudæorum cadere, & inter eos equitem quendam, virum valde fortem, nomine Dositheum, qui dum conatur Gorgiam viuum comprehendere, ab alio quodam equite percussus fuit. Sicque Gorgias effugit in Maresa: suos vero (qui cum Esdrin vno ex dictis Gorgiæ Ducibus fortiter diutiusque repugnabāt) Iudas, inuocato Domini auxilio, tandem in fugam conuertit, & collecto exercitu, in ciuitate Odollam sabbatum egit. Sequenti vero die exiens, vt suos, qui in prælio ceciderant, parentum conderet sepulturis, reperit eos de idolorum donariis, contra legem *Deuteron. capit. 7. versicul. 25. & 26.* latam sustulisse, & hanc esse caussam, quod permiserit eos Dominus in prælio cadere. Itaque hac arrepta occasione, Iudas enixe hortari cœpit suos, vt tali exemplo commoniti, deinceps vnusquisque sibi à tali delicto caueret. Et quoniam sperabat, illos non intentione colendi idola, vtpote qui contra idololatras præliabantur, & pro Dei lege ceciderant, sed magis cupiditate quadam, & auaritiæ vitio venialiter deliquisse, aut si mortaliter, nō sine pœnitētia decessisse, rogabat omnes, vt pro interfectis Dominum deprecari ne omitterent: neque precibus tātum animabus eorum suffragari studerent, verum etiam aliis pietatis operibus, ac præcipue sacrificiorum oblationibus. Propterea collatione facta duodecim millia drachmas argenti (quæ totidem circiter Iulios faciunt) misit Ierosolymam, vt ibidem pro mortuis offerrentur sacrificia. Vnde fit manifestum, quod hęc omnia, quæ latius traduntur *2. Machab. capit. 12.* vtique post templi purificationem acciderūt. Porro ex proxime memorato Iudæ facto, quod sancto huic principi cœlitus inspiratum, meritoq; in sacris libris postea ad communem omnium vtilitatem registratum fuisse, dubitare nemo debet, discere licet, ad confusionem Hæreticorum, quam antiquum piumque sit, ac non à Christianis solum, sed etiam à Iudæis olim hodieque communiter in S. Ecclesia receptum, orare, ac sacrificia Deo offerre pro mortuis. Qua sanctissima functione certum est, Christianos quatuor, eaq; pręcipua Catholicæ fidei dogmata, vno eodemque actu pariter confirmare, publiceque profiteri: nimirum animorum immortalitatem, & corporū humanorum resurrectionem, quam etiam ante legem scriptam plena fide pii homines credebant, palamq; confitebantur, vt patet *Iob. c. 18. v. 25.* & plane item indicat illa satis accurata priscorum hominum solicitudo, vt sua suorumque corpora honeste sepelirentur, quemadmodū nos sub anno mundi 930. *n. 5 & 6.* latius disseruimus: Tertium dogma est positio Purgatorii, sic enim appellant locum à Deo constitutum, in quo animæ, quæ de hac vita in Dei gratia migrant, ad tempus expiantur, luentes peccatorum pœnas, quas hic debitis pœnitentiæ operibus diluere non valuerunt: Et denique remissio earundem purgatorii pœnarum, quam per fidelium adhuc viuentium orationes, sacrificia, eleemosynas, aliaque eiusmodi pietatis opera pro ipsis oblata, Dei miseratione fieri credimus, quemadmodum etiam ex *Matth. c. 12. ver. 32.* Catholici Doctores colligere solent. Nam si omnia hæc verissima non essent, vtique superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis.

* * *

Ierosolymam redit.
Exit contra Gorgiam, eumque fugat.
Pro Iudæis in bello occisis orationes, & sacrificia fieri curat.
Quam antiquum piumq; sit orare pro defunctis.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3892.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 446.

ANno regni Græcorum centesimo quinquagesimo (subaudi Iudaice putato) quemadmodum I
traditur *1. Machab. cap. 6. versicul. 20.* & confirmat Iosephus *12. Antiq. cap. 14.* qui erat annus centesimus quadragesimus nonus, Chaldaice subductus, vt colligitur *2. Machab. capit. 13. versicul. 1.* & perspicue apparet in tabulis, coactus est Iudas obsidere arcem templo imminentem, quoniam Gentes, quæ in ea residebant, inde interdum excurrentes, contra pacis fœdera, interficiebant Iudæos eo ad sacrificia facienda accedentes. Vt primum autem à quibusdam perfidis Iudæis audiuit Antiochus Eupator rex de dictæ arcis obsidione, iratus est valde, & ingenti exercitu comparato, venit cum Lysia aduersus Iudæos. Cui se cum adiunxisset Menelaus ille sacrilegus, cuius sub annis mundi 3882. *numer. 2. 3. & 4.* & 3883. *num. 2.* mentionem fecimus, ac ostensurus deprecatus esset regem pro Iudæis, sperans rebus cum rege compositis, se ab eo constitui summum Sacerdotem, Diuino iudicio à Lysia delatus, quod ipse fuisset auctor omnium malorum, confestim iubente rege necatus est, & eius cadauer insepultum, de cella turri præcipitatum in proximum quendam locum cinere aggeratum, reteri tum, mulere proiectum fuit. Et hoc Iosephus *12. Antiq. cap. 15.* ait, accidisse post exactum in pontificatu decennium. Et addit, quod ei successit in eam dignitatem Alcimus. Sed in his Iosephum allucinari ex aliquot sacræ Scripturæ locis manifeste ostendi potest. Nam *2. Machab. capit. 4. versicul. 29.* constat, quod Menelaus post adeptum pontificatum, cum pecunias regi pollicitas non solueret, amotus est à sacerdotio, suffecto in eius locum Lysimacho fratre. Et quamuis deinde post interfectum à populo Lysimachum, Menelaus, oppressis principum fauore ac potentia accusatoribus suis, quemadmodum calce citati capitis dicitur, permaneret in potestate, nihilominus (si tamen in potestate pontificia, quod affirmare non audim, ipse permansit) oportet in ea ipsum pauco duntaxat tempore permansisse, ac non multo post eidem Menelao successisse Alcimum. Siquidem (vt legimus *2. Machab. cap. 14. versic. 3.* & nos sub annis mundi 3730 *num. 3.* & 3883. *numer. 2.* & 3887 *numer. 5.* diximus) Alcimus fuerat summus pontifex tempore commistionis, nempe Iudæorum cum Gentibus, quādo scilicet, iubente Antiocho Epiphane, cogebantur Iudæi sese gētilium ritibus in cultu idolorum immiscere. Ergo necesse est, quod Alcimus non post necem Menelai, sed longe prius ab ipso Antiocho Epiphane pontificatum primo obtinuerit. Non diu igitur potuit pontificiam tenere potestatem Menelaus post Lysimachi interitum, neque perseuerare in ea vsque ad tempora Eupatoris, à quo postea interemptus est. Præterea Alcimus anno regni Demetrii primo, accusauit Iudam, & sequaces eius regi, pro sacerdotio tanquam sibi, non autem ipsi Menelao, qui iam ab Eupatore necatus fuerat, sublato. Igitur quādo Alcimus denuo pontificatum à Demetrio rege obtinuit, non successit Menelao, sed ipsi Iudæ, cui per regis potentiam datus fuit veluti antipontifex. Non ergo vere potuit Iosephus dicere, quod Menelaus post exactum in pontificatu decennium occisus fuerit: Sed potius dicere debuisset, ipsum necatum fuisse post decennium, ex quo callide Iasonem pontificatu

spolia-

Iudas arcem obsidet.
Eupator & Lysias veniunt contra Iudæos.
Impius Menelaus occiditur.
Refellitur Iosephus.

spoliauerat. Neque item vere potuit Iosephus asserere, dicto Menelao successisse Alcimum, cum re vera Alcimus, non Menelao mortuo, sed Iuda adhuc viuente successerit, vt dictum est. Redeamus nunc ad historiam.

Iudas soluta arcis obsidione venit contra Eupatorem.

2 Porro Iudas, vt cognouit Eupatorem, cum ingenti bellico apparatu, per viam Idumææ aduersum se prope[illegible] præmissa cum vniuerso populo suo, ingi trium dierum deprecatione coram Domino, in qua cum ieiuniis, & fletibus enixe omnes rogabant eundem Dominum, ne fineret eos blasphemis rursum nationibus subdi, recedens ab arcis obsidione, exiuit cum exercitu obuiam regi, antequam ad Iudææ fines accederet, & nocte quadam ex improuiso aggressus castra eius, interfecit de copiis regis quatuor millia hominum, & turbato hostium exercitu, recessit, posuitque castra in Bethzacaram contra castra regis. Rex autem delibata Iudæorum audacia, & arte locorum difficultate superata, applicuit ad Bethsuram, & oppugnabat eam diebus multis; iis qui in præsidio erant fortiter reluctantibus, & Iuda eisdem, qui intus erant, clam necessaria subministrante. Videns autem rex, quod exercitus suus sæpe fugabatur, impingebat, & minorabatur, ac præterea per proditorem quendam de Iudæorum exercitu admonitus, de subsidio quod clam mittebat Iudas obsessis; decreuit & ipse omni conatu hostium castra adoriri. Itaque ordinato exercitu, & ante lucem surgens caute ordinateque procedebat contra Bethzacaram; cui orto iam Sole, occurrit Iudas cum suis in prælium: Et primo quidem impetu ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri. Accidit vero etiam in eodem conflictu, & hoc memorabile Eleazari Iudæi facinus. Is namque viso Elephante ceteris eminentiore, nec non loricis veluti regiis ornato; ratus super eo insidere Regem, audacter irruens, hostium cuneos, qui circa illum erant, fortiter penetrauit, & subius bestiæ ventrem ingressus, eam viriliter perfodiendo interemit. Sed illa cadens, interfectorem pariter ad terram allidendo oppressit.

Memorabile Eleazari facinus.

Eupator capta Bethsura oppugnat Iudam in templo.

3 Iudæi ergo, cum viderent se longe impares esse, qui possent tam valido regis exercitui obsistere, retraxerunt se de pugna: Rex autem denuo rediit ad obsidendam Bethsuram, quam, deficientibus in ea escis, propter annum sabbaticum, qui Iudæis superuenerat, breui per deditionem accepit, & relicto in Bethsura præsidio venit protinus ipse cum toto exercitu suo in Ierusalem, nitebaturque totis viribus expugnare locum sanctificationis, iam ante à Iuda bene munitum, in quem idem Iudas cum suis sese receperat. Sed cum diu acriter hinc inde pugnatum esset, iamque obsessi, fame deficerent, nec se amplius tueri possent: Ecce diuinum auxilium, in quo tantummodo spem reponebant suam, opportune illis adfuit: Siquidem de repente venit nuncius ad Lysiam, referens aduenisse Philippum de Perside, cum exercitu ac regiis insignibus ab Antiocho Epiphane acceptis, vt regni negotia administraret. Quibus cognitis, suasit Lysias regi, confestim inire fœdus cum Iudæis, & quantocius proficisci aduersus Philippum rebellem, priusquam regnum occuparet. Itaque pace breui composita, amplexatus est rex Iudam Machabæum, fecitque eum Ducem ac Principem à Ptolemaida vsque ad Gerrenos; & exeuntes de munitione Iudæi, introduxerunt honorifice regem in montem Sion, qui reconciliatus obtulit sacrificium, templumque muneribus honorauit. Veruntamen visa loci munitione, vt omnem Iudæis iterum à se deficiendi opportunitatem tolleret, violato quod paulo ante præstiterat iuramento, mandauit destrui murum in gyro, ac discessit festinanter.

Fit pax inter Iudæos, & regem

Rex destruit murum in circuitu templi.

Sedauit vero in eodem reditu Lysias populum Ptolemensem, qui grauiter ferebat, quod rex cum Iudæis fœdus composuisset. Vt autem peruenit rex cum Lysia Antiochiam, inuenit Philippum ibi dominantem, & pugnauit cum eo, obtinuitque ciuitatem, *1. Machab. cap. 6. ver. 18. vsque ad finem capitis, & 2. Machab. cap. 13. per totum, & Iosephus 12. Antiq. cap. 14. & 15. & lib. 1. De bello cap. 1.* Ipse vero Philippus, ne aliquando in potestatem Eupatoris regis deueniret, ad Ptolemæum Philometorem, qui tum in Ægypto regnabat, se contulit, quemadmodum tradit *2. Machab. in calce capitis 9.*

Hoc igitur eodem anno, vt diximus, incidisse annum sabbaticum, manifeste tradit Iosephus *12. Antiq. cap. 14. prope finem*, & Scriptura sacra *1. Machab cap 6. ver. 49.* vbi dicitur, quod *qui erant in Bethsura conclusi, exierunt, deficientibus alimentis, quia sabbata erant terræ.* Et ibidem *cap. 53. & 54.* vbi pariter legimus; quod *escæ non erant in ciuitate,* (quando scilicet obsessa est Sion, & locus sanctificaoonis,) *eo quod septimus annus esset, & qui remanserant in Iudæa de Gentibus, consumpserant reliquias eorum, quæ reposita fuerant. Et remanserant in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames.* Quæ loca valde notanda sunt, quoniam hic est primus annus sabbaticus, quem aperte sacra Scriptura in vsum fuisse inductum memoret. Nam ille, qui incidit anno regni Sedeciæ regni Sedeciæ regis Iudæ nono, qui indicatur *Ierem. capitul 34. versicul. 9 & 14.* non ita clare, sicuti iste, exprimitur. Quamuis non minus iste, quam ille, belle quadret cum nostra annorum distributione hic & in tabulis digesta. Quandoquidem, vt ibidem apparet, ille annus concurrit cum anno ab introitu Hebræorum in terram Chanaan millesimo trecentesimo nono, qui numerus per septem diuisus, nihil relinquit, & in annum sabbaticum centesimum octogesimum septimum desinit, vt in eisdem tabulis adnotatum inuenies. Ex quo temporum ratio, hactenus à nobis inita, valde admodum confirmatur. 4

Primus annus sabbaticus in sacris libris memoratus.

Eodem anno, credimus Iudam Machabæum cum populo, & senatu Ierosolymitano, ob caussas *numeris 10. & 11.* adducendas, misisse de Ierusalem ad Iudæos in Ægypto commorantes, Epistolam illam, cuius initium ponitur *2. Machab. cap. 1. vers. 10.* & quam Melchior Canus *lib. 2. De locis Theologicis cap. 11. ad 4.* principale argumentum, & post ipsum, Cardinalis Bellarminus *lib. 1. De verbo Dei capit 15. Obiectione 6.* & alii, dicunt esse exordiendam ab illis verbis, *Populus qui est in Ierusalem, &c.* Quæ enim immediate præcedunt, videlicet, *anno centesimo octogesimo octauo*, non sunt, inquiunt, Epistolæ sequentis initium, sed extrema antecedentis clausula. Ad quod quidem asserendum, sane non infirmis videntur adduci raoonibus. Nam ordinarie, aiunt, in epistolis, datæ annus in fine potius, quam in principio apponi solet. Et ex eiusdem epistolæ exordio, cõstat eam ab ipso quoque Iuda, seu quod idem est, eius quoque nomine fuisse conscriptam. Atqui certum est, Iudam Machabæum mortuum esse anno regni Græcorum centesimo quinquagesimo secundo circiter inchoante, quemadmodum nos sub anno mundi proximo *num. 1.* probabimus. Non ergo potuit memoratã exarare epistolam anno centesimo octogesimo octauo: quo tempore, non ipse Iudas, sed Ioannes Hircanus, eius ex fratre nepos, principatũ in Iudæa tenebat, vt patet in tabulis. Sed neque anno centesimo octauo, vt 70. Interpretum habet editio; quia tum Iudas forte nec dum natus erat; & constat, ipsum non nisi anno regni Græcorum centesimo quadragesimo septimo circiter ineunte, successisse 5

Iudas cum senatu, & populo scribit Iudæis in Ægypto commorantibus.

Locus 2. Machabæorum exponitur.

patri in principatum, vt sub annis mundi 3888. & 3889. *numer.* 1. dictum est. Non etiam videtur conuenienter dici posse, Iudam qui in titulo dictæ epistolæ nominatur, non fuisse Machabæum, sed alium ab eo diuersum, & illo longe posteriorem, vt putarunt Rupertus *lib.* 10. *De victoria verbi Dei cap.* 15. & alij: aut cum alijs conari diuinare, quis nam ille fuerit: quoniam non est verisimile aut credibile, quenquam alium in titulo literarum, communitatis nomine exaratarum, simul cum Senatu, & populo nominatum esse, nisi Principem. Nullum autem (ante annum regni Græcorum cētesimum octogesimum octauum) inter Iudæorum Duces Iudæ vocabulo communiter nuncupatum legimus, nisi Iudam Machabæum. Nam filius Io. Hircani natu maior, licet & ipse Iudas dictus sit, vt testatur Iosephus 20. *Antiq. c.* 8. communiter tamen dicebatur Aristobulus, & non nisi post annum, à proxime memorato, vigesimum, mortuo patre, principatum obtinuit, vt sub anno mundi 3950. *num.* 1. dicemus. Quare nullo modo potuit ipse anno regni Græcorum centesimo octogesimo octauo, literas in Ægyptum mittere.

6 Huc accedit, quod sustineri nullo modo posse videtur opinio Lyrani, & Hugonis Cardinalis, & aliorum hos sequentium, qui putant, præfatam quidem epistolam, à Iuda Machabæo fuisse transmissam; sed annos in exordio eius positos, non esse more Græcorum, à Seleuco supputandos; sed (vt, inquiunt, consueuerant Hebræi,) ab anno Assueri duodecimo, quando scilicet omnes, opera ac fauore Esther reginæ & Mardochæi, à nece, quam eis impius Amā procurauerat, publico edicto liberati sunt. Non, inquam, hæc opinio stare potest: quoniam, vt omittā, nullum aliud huius æræ exemplum reperiri, & Lyrani supputationem, in multis euidenter peccare, quemadmodum loco citato bene probat Bellarminus: certe ab anno Assueri duodecimo, ad tempora principatus Iudæ Machabæi, non centum duntaxat octoginta octo, sed plus ducentis annos constat reperiri. Nam si Assuerus, maritus Esther, fuit, vt senserunt Iosephus & alij, Artaxerxes Longimanus; profecto ab anno eius duodecimo ad præfatum Iudam numerantur anni saltem ducenti nonaginta, vt ex tabulis dignosci potest. Si autem ponamus (vt multis placet, & nos sub anno mundi 3650. *num.* 1. comprobauimus) dictum Assuerum, eundem fuisse cum Artaxerxe Mnemone; etiam ab anno regni eius duodecimo ad Iudam, annos non minus ducentos triginta fluxisse comperiemus. Quod si quis malit arbitrari, Assuerum fuisse eundem cum Artaxerxe Ocho, dicatque ab anno eius duodecimo, ad Iudæ tēpora, reperiri posse prædictos centum octoginta octo annos, & (quod etiam tangit Canus, *vbi supra*,) fieri potuisse, vt qui literas dederant, easdem iuxta memoratā Assueri æram, subnotauerint; qui vero librum secundū Machabæorum compilauit, numerū quidem annorum in epistolis repertum mutare noluerit; ipse tamen in reliquis Græcorum æram secutus sit: Dicimus, quod si hoc verum esset, oporteret idem quoq; opinari de anno centesimo sexagesimo nono, alterius epistolæ, quæ ibidem dicitur data regnante Demetrio. Atqui annus centesimus sexagesimus nonus, ab anno Artaxerxis Ochi duodecimo subductus, in nullum regni Demetrij annum potest incidere, vt in tabulis experiri quiuis poterit. Ergo signum est, quod etiam anni illarum literarum, non ab anno Assueri duodecimo numerandi sunt, sed ab æra regni Græcorum, sicut & ceteri in eodem lib. 2. Machab. notati. Denique non etiam videtur posse probari alia quædam opinio, cuius meminit etiam, *loco citato*, Canus; videlicet memoratum numerum centesimum octogesimum octauum, non esse numerandum à Seleuco, vt solent reliqui anni in Machabæorum libris notari; sed ab Alexandro Magno: Quia præterquam, quod hoc singulare esset, si quis rectam tēpora metiendi rationem inire voluerit, inueniet memoratum regni Græcorum annum nullo modo ad tempora ducatus Iudæ Machabæi pertinere posse. Nam si supputetur ab eo tēpore, quo primū Alexander successit patri, in regnum Macedoniæ, inde ad obitum Iudæ, inueniuntur tantummodo anni centum septuaginta sex: à Monarchiæ vero eiusdem Alexandri initio, centum septuaginta: à Seleuco autem, centum quinquaginta duo, vt in tabulis pariter experiri quisque poterit.

Quare cum Cano, & Bellarmino *locis citatis* tenendum putamus, prædicta verba, *anno centesimo octogesimo octauo*, pertinere ad finem præcedentis epistolæ, non autem ad initium sequentis. Nam cum in præcedenti fiat mentio alterius epistolæ, datæ anno centesimo sexagesimo nono; vtique oportet ipsam esse illa posteriorem. Hanc vero quæ subsequitur, & incipit ab illis verbis, *Populus qui est Ierosolymis, &c.* credimus hoc anno regni Græcorum centesimo quinquagesimo (vt infra *num.* 9. comprobabimus,) scriptam, transmissamque fuisse in Ægyptum: præsertim cum ille Aristobulus Ptolemæi regis Magister, cui eadem epistola principaliter directa fuit, temporibus Iudæ Machabæi extare potuerit, vt ex Eusebio *in Chronicis* facile colligi potest. Si enim, quemadmodum ibidem traditur, iste Aristobulus, currente Olympiade centesima quinquagesima prima, scripsit ad Ptolemæum Philometorem, qui tum in Ægypto regnabat, commentarios in Moysen, vt propterea eiusdem Ptolemæi regis Rabbinus siue Magister, ab Auctore lib. 2. Machab. recte appellari potuerit: quis dubitet, facile illum potuisse superstitem esse vsque ad Olympiadem centesimam quinquagesimam quartam, in qua Iudam obiisse patet ex tabulis?

Non me latet, quin & nonnihil me angit, quod aduersus prædicta facere videntur omnes fere sacri codices, qui nunc habentur correctiores. Nullum enim punctum ponunt inter illa verba, *anno centesimo octogesimo octauo* & illa quæ ibidem immediate sequuntur, *populus qui est Ierosolymis, &c.* Ex quo videtur posse inferri, epistolam illam illo ipso anno esse datam, & consequenter longe post Iudæ Machabæi tempora. Verum quia hoc posito, sequeretur, vel Iudam Machabæum perperam atque absurde nimis, inter illius epistolæ Auctores esse positum, vel Iudam ibi nominatum, fuisse à Machabæo diuersum; cum tamen non satis probari possit, alium à Machabæo Iudam, nullis literis, cum Senatu, & populo potuisse adscribi: Et dato, quod alter eiusdem nominis ac præcipuæ inter Iudæos auctoritatis postea extiterit; certe cum illa epistola videatur quodammodo esse quædam denuntiatio Iudæis in Ægyptum commorantibus facta, vt & ipsi deinceps agerent festa purificationis templi in modum Scenopegiæ, & diem ignis, iuxta sanctionem in Concilio Ierosolymitano paulo antea stabilitam: Multo credibilius est, eiusmodi denuntiationem, factam fuisse à Iuda Machabæo tunc Iudæorum, non principe solum, sed etiam Pontifice: Et hoc potius anno, in quo bene firmata cum Syris pace, à bellicis occupationibus requiescere cœperunt, & adhuc recens erat dictarum festiuitatū institutio, quam post quadraginta fere annos, ab eadem festorum institutione exactos. Propterea longe maioris ponderis esse censuimus argumenta, quæ nos hactenus contra communem vulgatorum codicum loco citato

punctua-

sanctuarionem adduximus; præsertim cum, (Cardinali Bellarmino, *vbi supra*, attestante) in Græcis codicibus, distinctio posita inueniatur post illa verba, *anno centesimo octogesimo octauo.* Quod si ita est, bene possunt eadem verba, ad finem prioris epistolæ, potius quam ad exordium sequentis referri. Igitur epistola hæc, temporibus Iudæ Machabæi, vt diximus, [illegible] la fuit, non autem anno regni Græcorum cen[illegible]simo octogesimo octauo.

9 Credimus vero eandem epistolam, hoc magis anno ducatus Iudæ Machabæi penultimo fuisse exaratam, quam (vt loco adducto putat Canus) anno eiusdem Iudæ postremo: quia oportet ipsam fuisse scriptam circa initia mensis Casleu, vt non obscure colligitur 2. *Machab. cap. 1. ver. 18.* vbi dicitur: quod *facturi quinta, & vigesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duxerunt significare eis, vt idem quoque & ipsi agerent.* Erat autem Casleu mensis anni sacri nonus. Atqui in tali mense anni eius vltimi, vtique erat Iudas valde occupatus in bello, quod tum gerebat aduersus Nicanorem; siquidem (quemadmodum aperte traditur 1. *Machab. c. 7. ver. 43 & 2. Machab. cap. vlt. ver. 37.* cum eo iterum conflixit die decima tertia mensis Adar, qui erat anni sacri duodecimus, quando eundem Nicanorem cum suo pariter exercitu interfecit.

10 *Cur literæ à Iudæis in Ægyptum scriptæ.* Caussa ergo transmissionis literarum, totius populi Senatusque Ierosolymitani, ac Iudæ eorū principis pariter ac summi Sacerdotis nomine, ad præfatum Aristobulum, ceterosq; Iudæos in Ægypto tum commorantes fuit, (quemadmodum *numer. 8.* ex ipsomet sacro textu probatum est,) vt & ipsi agerent duas illas festiuitates, veteribus, in Concilio Ierosolymitano, recens additas: nimirum diem Scenopegiæ, & diem ignis. Scenopegiæ inquam, non illius, quæ olim præcepta fuerat *Leuitici cap. 23. versic. 34. & Num. cap. 29. ver. 12. & Deuter. cap. 16. vers. 13.* in memoriam mansionum, quas olim patres eorum de Ægypto redeuntes, in tabernaculis fecerant. Illa enim in mense septimo, quem vocabant Tysri, celebranda erat, vt locis citatis patet. Sed alium diem Scenopegiæ mensis Casleu; illum scilicet, cuius fit mentio 2 *Machab. c. 1. v. 9. & 18. & cap. 10. vers. 6.* De quo etiam nos sub anno mun. 3890. *num. 9. & 10.* egimus. Hanc etenim Scenopegiam non multo ante Ierosolymis in ipsa templi purificatione primo celebratam, à Iudæis quoque Ægyptum incolentibus in vsum induci, ac quotannis frequentari cupiebant: Et alterum item diem, nempe ignis dati Neemiæ temporibus, de quo nos sub anno mundi 3610. *n. 8. & 9.* & 3890. *numer.* 12. egimus: Vbi etiam caussam institutionis, seu instaurationis dictæ festiuitatis aperuimus. Igitur, si quæ hactenus diximus, ita sunt; *Tres literæ à Iudæis in Ægyptum scriptæ memorantur.* oportet tres esse Epistolas, quæ 2. *Machab cap. 1. & 2.* ordine temporum minime seruato, in Ægyptum scriptæ memorantur: Prima est, quæ à libri initio exorditur; & desinit *vers.* 10. diciturque data anno (subintellige regni Græcorum) centesimo octogesimo octauo. Altera est, cuius in prædicta fit mentio, nimirum *versicul. 7.* vbi etiam notatur eius datæ annus centesimus sexagesimus nonus: de quibus duabus nos infra suis locis agemus. Tertia demum illa est, de qua hactenus disseruimus, diximusque scriptam fuisse hoc anno centesimo quinquagesimo, & incipere ab illis verbis: *Populus qui est Ierosolymis, &c. vsque ad 2 capitis v. 20.*

11 *Cur Auctor 2 lib. Machab. dictarum literarum meminerit.* Cur autem Auctor 2. Machabæi in præfatione libri sui, prædictarum epistolarum meminerit, nō vsquequaque exploratum habemus: Satis tamen probabile videtur, eum inchoasse librum suum, siue libri sui procemium, ab ea epistola, quæ postremo tempore nimirum anno centesimo octogesimo octauo, scripta dicitur, quia forte cum illa, nomine totius populi, Iudæis in Ægyptum commorantibus, exarata, ipse Auctor, eisdem librum quoque suum, ex libris Annalium Iasonis Cyrenæi abbreuiatum, transmiserit: & in ea item meminisset alterius epistolæ, antea nimirum anno centesimo sexagesimo nono datæ; quod fortitan cum illa, quinque libri Annalium dicti Iasonis in Ægyptum missi fuissent. Scripserat enim Iason tanquam Iudæ Chronographus, singulis libris, singulorum quinque annorum principatus eius gesta, vsque ad deuictum interfectumque Nicanorem, quod accidit sub finem anni quinti, vt suo loco dictum. Et hanc reor esse caussam, cur Auctor lib. 2. Machab. qui *cap. 2. vers. 24.* profitetur se esse dicti Iasonis Breuiatorem, nihil egit de obitu Iudæ, qui circa initia anni sexti contigit, vt sub anno mundi 3894. *num.* . videbimus.

Credimus autem Epistolam illam, quæ ante alias duas, nempe hoc anno regni Græcorum centesimo quinquagesimo scripta dicitur, ideo in dicto procemio esse intextam, quod à Iuda Machabæo exarata fuisset, videreturque admodum accommodata ad ostendendum sanctum diuini cultus zelum illius Ducis, cuius res gestas Auctor cōpilare intendebat.

Eodem quoque circiter anno, vt ex dictis sub anno mundi proxime allegando, inferri potest, probabile est, Oniam illum Simonis Iudæorum olim Pontificis filium, qui alias in Ægyptum transfugerat, & de quo nos sub anno mundi 3850. *num. 5. & 6.* late disseruimus, absoluisse templi sui structuram, quam prius de Ptolemæi Epiphanis licentia in regione Heliopolitana inchoatam, mox ex caussa à nobis sub prædicto mundi anno adducta, intermissam, postea sub Ptolemæo Philometore resumpserat, & persequi denuo cœperat, quemadmodum sub anno mundi 3873. *num.* 2 dictum est. 12 *Onias perficit in Ægypto templum suum.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3893.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 447.

ANNO regni Græcorum centesimo quinquagesimo primo, qui erat centesimus quinquagesimus Chaldaico more putatus, vt sæpe dictum est, & apparet in tabulis; nempe post triennium tempus, vt dicitur 2. *Machab. in principio capitis* 14. (quod vel à purgato templo accipi debet; vel si, vt aliis placet, ab obitu Antiochi Epiphanis; Certe per Synecdochen intelligendum est, ac si dictum esset, anno tertio:) Demetrius huius nominis II. qui & Soter, filius Seleuci, fratris præfati Antiochi Epiphanis; cui adhuc puero, & patre orbato, idem Antiochus regnum surripuerat, cum esset Romæ obses, & cognita morte Antiochi, arderet desiderio recuperandi regnum patris sui: Vt primum animaduertit se, tacito iudicio, non dimitti à Senatu, quod tutius videretur Romanis, regnum Asiæ teneri ab Eupatore pupillo, quam à Demetrio viro: specie venandi, ab vrbe profectus (quemadmodum describit Iustinus *in calce lib. 34.*) Ostiæ tacitus, nauem conscendens in Syriam delatus est. Accendit igitur primo cum paucis viris, nimirum fugæ comitibus, in ciuitatem maritimam, vbi singulari omnium fauore exceptus, regnare cœpit, confluentibus vndique ad ipsum populis, ac pro legitimo eorum rege ipsum alacriter acceptantibus. Dein cum multitudine valida, & nauibus per portum Tripolis ingressus, occupauit loca ad regni acquisitionem magis opportuna. 1 *Demetrius occiso Eupatore regnum Asiæ occupat.*

Cumque

Cumque obtinuisset regiones illas aduersus Antiochum Eupatorem, & Ducem eius Lysiam, ingressusque esset regnum patrum suorum: Ecce Antiochus, & Lysias, à proprio exercitu comprehensi, ad regem Demetrium perducebantur. At ille, re cognita, indicauit, nolle se illos superstites intueri. Quare illis occisis, vltro sese tradidit exercitus Demetrio, qui deinceps sine vlla iturum contradictione, sedere cœpit in solio regni sui. *1. Machab. cap. 7. versicul. 1. vsque ad 5. & 2. Machab. cap. 14. vers. 1. & 2. & Iosephus 12. Antiq. cap. 16.*

2 His in Iudæa cognitis, continuo surrexerunt viri iniqui ex Israel, quorum Dux erat Alcimus, qui alias, nimirum regnante Antiocho Epiphane, Menelao vel Lysimacho (vt sub anno mundi 3883. *num. 2.* declaratum est) in pontificatum successerat, & postea in idolorum cultu coinquinatus, merito à Machabæis de illa dignitate deiectus fuerat. Hic cupiens pontificatum denuo obtinere, nec aliter se voti compotem fieri posse aduertens, nisi nouo regi infensos faceret Machabæos; hoc eodem anno (qui iuxta sub anno mundi 3742. *num. 4. & 5.* tradita,) si Iudaico more numeretur, erat centesimus quinquagesimus primus, Chaldaico autē, centesimus quinquagesimus, vt etiam apparet in tabulis: Venit ad Demetrium regem, obtulitque ei munera quædam aurea, quæ de templo sublata esse videbantur. Mox opportunam nactus occasionem, Iudæos Machabæum sequentes, & illos inprimis, qui dicebantur Assidæi, quorum caput erat Iudas & quorum opera pontificatus ad Machabæos transierat, accusauit regi, tanquam regni perturbatores, ac bellorum seditionumque auctores, pariterque amicorum regis exterminatores. Quibus commotus rex, Alcimo pontificatum detulit, & misit cum eo vnum de Ducibus suis nomine Bacchidem in Iudæam, qui pariter venientes cum exercitu magno, callide miserunt nuncios pacis ad Iudam. Erat autem iste Alcimus non à genere Sacerdotali alienus (vt nescio quomodo deceptus putauit S. Augustinus *lib. 18. de Ciuit. cap. 45.*) sed de stirpe Aaron, vt manifeste traditur *1. Machab. cap. 7. vers. 14.* Quamobrem multi ex Iudæis, & præsertim Scribæ, nec non ipsi quoque Assidæi, audientes venire Pontificem de stirpe Aaron, qui iuramentando affirmabat, se neque ipsis, neque ipsorum amicis, mali quicquam illaturum, nimis credulí, facile ei adhæserunt: sed non multo post, vsi inimicorum suorum occisione ab eodem impie perpetrata, sero tandem resipuerunt. Non sic Iudas & fratres eius, qui videntes Bacchidem, & Alcimum cum valido exercitu appropinquare, non se crediderunt eis. Bacchides ergo, cum Alcimū in possessionem pontificatus induxisset, & quosdam de populo mactasset, atq; in puteum proiecisset, castra mouit ab Ierusalem in Bethzecha, & tradita parte exercitus Alcimo, commissaque ei Iudææ cura, ipse rediit ad regem, ratus Iudææ rebus iam satis esse prouisum. At vero Alcimus, ad quem omnes quoque populi perturbatores conuenerant, multa per ipsos mala faciebat in Israel. Quamobrem exiens Iudas, vindictam sumebat de illis, & demum vsque adeo præualuit, vt coactus sit denuo Alcimus adire regem, eumque aduersus Iudam amplius inflammare: qui contractum nouum exercitum, & Nicanorem Ducem misit cū Alcimo in Iudæam, *1. Machab. cap. 7. v. 5. vsq. ad 27.* Erat autem Nicanor amicorum regis carissimus, simulatque fidissimus: nam & Roma fugienti comes fuerat, vt asserit Iosephus *12. Antiq. c. 17.* Ex quo patet diuersum fuisse ab illo Nicanore, cuius sub anno mundi 3889. *num. 4. & 5.* meminimus.

3 Verum hic, quod attinet ad memoratam Nicanoris missionem, videtur necessario fateri oportere, ipsum Nicanorem bis in Iudæam venisse. Nam quæ de eius aduentu referuntur *1. Machab. cap. 7. ver. 26. vsque ad 39.* valde discrepant ab his, quæ de eadem re legimus *2. Machab. cap. 14. vers. 12. vsque ad 37.* quemadmodum legenti, & vtraque loca simul accurate conferenti constare potent. Nec videntur conuenienter supponi posse, vnum eundemque vtrobique describi eiusdem Nicanoris in Iudæam aduentum: quia si dixerimus ipsum primo quidem tentasse Iudam dolo intercipere; mox vero sincere cum eo fœdus iniisse; obstat quod, vt dicitur *1. Machab. cap. 7. ver. 30.* Iudas, ex quo cognouit sibi parari insidias, noluit amplius videre faciem Nicanoris. Neque e conuerso dicere possumus, Nicanorem primo sine vlla fraude pacem composuisse cum Iuda; Deinde ad eundem, & ad fratres eius misisse cum dolo verbis pacificis dicens: *Non sit pugna inter me & vos*, quemadmodum traditur *1. Machab. c. 7. v. 27. & 28.* quia ex eodem loco patet, id contigisse, quando veniebat Nicanor cum exercitu magno in Iudæam: minus quod inita pace, aliquandiu sese inuicem dilexerunt Iudas, & Nicanor, vt paulo post dicemus. Quare implicaret dicere, itamin post fœdus, intercessisse fraudem. Huc accedit, quod necessariū videtur, Nicanorem bis minasse templum se euersurum, nisi traderetur Iudam; Primo quando se abscondit Iudas, & interrogati Sacerdotes protestabātur, se nescire vbi esset, & nondum aperto bello decertare cœperant inter se Nicanor, & Iudas, *2. Machab. cap. 14. ver. 31. vsq. ad 34.* Deinde post primam Iudæ victoriam, quando Nicanor, non solum Iudā, sed & exercitum eius, sibi tradi prætendebat, *1. Machab. cap. 7. vers. 32. vsque ad 36.* igitur, vt diximus, oportet duplicem Nicanoris profectionē cum exercitu in Iudæam ponere: Et primam quidem describi in *2. Machab. lib.* alteram vero in *primo*. Et inter vtramque non modicam temporis intercessisse: Siquidem interim Iudas hortatu Nicanoris duxit vxorem, & liberorum propagationi vacabat, & ex corde ab eodem Nicanore diligebatur, quemadmodum ex consequentibus apparebit.

4 Vt ergo totam hanc historiam, ex vtrisque citatis Machab. locis, rite ordinemus; dicendum est, quod missus prima vice Nicanor à rege in Iudæam; Iudæi audito eius aduentu, post preces coram Domino, de more, factas, imperante Iuda conuenerunt ad quoddam castellum nomine Dessau, vnde Simon frater Iudæ cum militum manu generose occurrens hostibus, conterritus est repentino aduersariorū aduentu. Veruntamen, id non obstante, Nicanor audiens virtutem Iudæ, & comitum eius, & veritus pugnare cum eis, tentauit per legatos pacifice res cōponere, & tandem icto fœdere, ac dimissis vtrimque exercitibus, morabatur Nicanor Ierosolymis, nihil inique agens, & Iudam ex animo diligens; quem etiam vxorem ducere & filios procreare iussit. Post plures autem, vt arbitror menses, Alcimus inique ferens eorum amicitias, tertio ad regem profectus, & falsis quibusdam criminationibus, illas regi suspectas reddidit, eundemque regem impulit, Nicanori per literas mandare, vt Machabæum quantocius vinctum ad se transmittendum curaret. Quod grauiter tulit Nicanor, & ægre admodum ad id præstandum adducebatur, ne videretur amicum fallere, & insontem supplicio tradere. Veruntamen quoniam iussio regis vrgebat, cui resistere nullo modo poterat, quærebat opportunitatem, qua illum commode, & absque tumultu capere posset, nec interim, præ interna animi perturbatione, pristinam ei comitatem exhibere valuit. Itaq; rem præsentiens Iudas,

tempesti-

Alcimus malis artibus à Demetrio rege obtinet Pontificatum.

De duplici Nicanoris in Iudæam aduentu.

Memorata Nicanoris historia ordinate traditur.

Nicanor iurat templum se exterminaturum.

tempestiue cum paucis se ab ipso occultat. Quare iratus Nicanor, coram Sacerdotibus extensa ad templum manu, iurat se illud, si non et Iudam prodant, exterminaturum. Illi vero sese excusantes, quod nescirent vbi esset, manus protendebant in cælum, sedulo Dominum deprecantes, vt templum illud in æternum protegeret atque seruaret. Vt autem vidit Nicanor se fortiter à Iuda præuentum, ac spe sua frustratum, nec iam posse, nisi aperto Marte, & validis admodum viribus voti compotem fieri, abiit, vt arbitror, ad regem, tum vt se de criminibus sibi ab Alcimo obiectis, præsens purgaret, tum etiam, vt exercitum sibi denuo compararet, quo posset Iudæ viribus fractis, ipsum capere, & ad regem, vt ei imperatum fuerat, transmittere. Nam copias, quas primo in Iudæam duxerat, quemadmodum dictum est, iam dimiserat. Cum itaque venisset secundo Nicanor in Iudæam cum exercitu magno, misit ad Iudam, & ad fratres eius in dolo, verbis pacificis dicēs: *Non sit pugna inter me & vos. Veniam cum viris paucis, vt videam facies vestras. &c.* Verum vbi Iudas aduertit, in priuato illo conuentu, clam sibi paratas esse insidias, proinde dilapsus à Nicanore, noluit amplius videre faciem eius, neque eum denuo auscultare. Quamobrem coactus est Nicanor, aperto deinceps bello illum persequi. Et primo quidem commisit cum eo iuxta oppidum, quod olim Capharsalama, postmodum vero Antipatrida dictum est, inter Diopolim, quæ prius Lydda dicebatur, & Cæsaream situm, ab Ioppe distans stadiis centum quinquaginta, ad orientem, vbi de Nicanoris exercitu ceciderunt viri fere quinque millia, & ipse Nicanor cum reliquis copiis Ierosolymam se recepit, veritus ne illa vrbs Iudææ caput, ad Iudæ partes deficeret, & vt ibidem quoque commodius exercitum reficere, ac denuo è Syria conuocatos, expectare valeret.

Mirandum Raziæ factum.

5 Interea Nicanor, vt odium quo Iudæos, communi præsertim boni zelatores, prosequebatur, ostenderet; delatum sibi vnum de senioribus magnæ in populo existimationis virum, quod quia Antiochenæ persecutionis tempore religionem ipse non solum fortiter contemnasset, verum etiam nutantes præclaro exemplo suo admodum confirmasset, communiter pater Iudæorum, seu pater patriæ, diceretur: hunc comprehendere statuit, ratus illo sublato, seu mulctato, maximum ceteris timorem incussum iri. Itaque missis ad domum Raziæ, (hoc enim illi nomen erat,) quingentis militibus, ille confestim, ianuis occlusis, fortiter se tuebatur. Veruntamen, vt iam se militum manus effugere non posse aduertit, animo inuictus, gladio se transuerberauit. Videns autem, quod ex vulnere sibimet inflicto, non statim mortuus esset, de muro se præcipitem dedit, & cum adhuc spiraret, animo accensus, surrexit de terra, & vndique fluens sanguine, cursu concito, turbam pertransiit, atque quandam supra petram stans, intestina sibi de saucio ventre profluentia, incredibili cordis fortitudine, vtraque manu in turbas proiiciens, inuocabat Deum, vt ea illi iterum redderet. 2. *Machab. capitul. 14. versicul. 37. vsq. ad finem capitis.*

Quod nemini licet se ipsum interimere.

6 Sane hoc factum Raziæ (secluso particulari aliquo Dei instinctu, eidem tunc forte ad hostium cōfusionem, quemadmodum olim Samsoni, & postea S. Apolloniæ, & aliis Sanctis singulariter inspirato, de quo tamen, quod attinet ad dictum Raziam, nihil certi habemus,) non est laudabile, neq; imitandum. Nam homo non est Dominus suæ vitæ, & S. Thomas 2.2 *quæst. 64. art. 5.* docet, non licere homini seipsum interimere: *quia*, inquit, *est contra naturalem hominis inclinationem; & contra charitatem, qua quisque tenetur diligere seipsum; & contra communitatem, cuius quilibet homo est pars: & denique contra ipsum Deum, qui nobis auctor est vitæ, & solus potest occidere & viuificare.* Hanc eandem sententiam tradiderat, pluribusque confirmauerat S. Augustinus *lib. 1. de Ciuit. cap. 17. vsq. ad 28.* vbi specialiter *in fine capitis 21.* dat regulam communiter postea receptam, & in decreto *cau. 23. qu. 5. can. si non licet*, registratam, in hæc verba: *His igitur exceptis, quos, vel lex iusta generaliter, vel ipse fons iustitiæ Deus specialiter occidi iubet, quisquis hominem vel seipsum, vel quemlibet occiderit; homicidii crimine innectitur.* Et *cap. 26.* post multa, rem hisce verbis concludit: *Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere grauissimum proprium, quem non polluebat alienum: neminem propter sua peccata præterita, propter quæ magis hac vita opus est, vt possint pœnitēdo sanari: neminem velut desiderio vitæ melioris, quæ post mortem speratur; quia reos suæ mortis, melior post mortem vita non suscipit.* Et denique *cap. 27.* cum probasset etiam propter declinationem peccati, nefas esse se occidere, subiungit: *Nam si hoc sponte fieri sendi vlla causa iusta esse posset; procul dubio, iustior quam ista non esset: quia vero nec ista est, ergo nulla est.* Merito igitur idem S. Doctor *lib. de Hæresibus, hæresi 69.* inter alios Hæreticos connumerat etiam quosdam de secta Donatistarum, qui Circumcelliones dicebantur, ac se ipsos variis modis interficiebant, aliosque ad idem faciendum sollicitabant: ad quos videtur ipse Sanctus allusisse *tractat. 51. in Ioan. sub medium*, vbi ait: *quod quidam maligni atque peruersi homines, & in se ipsos crudeliores, & sceleratiores homicidæ flammis se donant, aquis se præfocant, præcipitio se collidunt, & pereunt.* Contra quorum vesaniam, exitialemque, ac diabolicam doctrinam, late etiam disputat *in epistol. 61. quæ directa est Dulcitio Tribuno, & libr. 2. capitul. 23. contra epistolam Gaudentii.* Et hæc obiter hic sint dicta, ne forte quis Raziæ exemplum, in sacris libris positum putaret, ad confirmanda atque authenticanda quorundam gentilium fortia, quæ vocant, facta, &, quæ tanquam à sola animi magnitudine profecta, ab Ethnicis celebrari valde solent; nimirum Catonis, Lucretiæ, & aliorum, qui ne in manus persequentium deuenirent, aut ne quid humilius in hominum oculis pati viderentur, vltro se ipsos occidere maluerunt. Quæ res longe admodum abest à sacri textus intentione, cuius vox est *Ecclesiastici cap. 2. versicul. 4. Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe, & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe: quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis.* Et quemadmodum certum est Samsonem, vt ait S. Augustinus *lib. 1. de Ciuit. cap. 21.* non aliter excusari, quod se ipsum cum aliis ruina domus oppresserit, nisi quia spiritus latenter hoc iusserat, qui per illum miracula faciebat: Ita de aliis Sanctis dicendum videtur, & forte etiam de dicto Razia, (si tamen ipse quoque laudabiliter se necauit, vt quidam recentiores existimant.) Vnde de Ethnicis, qui non Deo clam iubente, sed superbia palam suadente, se ipsos interemerunt, constat eos nequiter ac temere sibi manus iniecisse, ac propterea non commendatione, aut admiratione dignos esse; sed potius, qui ab omnibus reprobari, probro haberi, & studiose caueri debeant. Sed iam ad institutum, nostra recurrat oratio.

In Hæreticos se ipsos interimentes.

Exēpla Ethnicorum qui se ipsos interemerunt abominanda.

Post hæc ascendit Nicanor in eam partem mon- 7

tis Sion,

Nicanor 2. minatur templi se euersurum

tis Sion, in qua erat templum, & occurrunt ei Sacerdotes salutantes eum, ostendentesque ei holocausta, quæ pro salute regis offerebantur Domino. At ille irridens spreuit eos, & polluit, iterumque superbe admodum atque iram euomens iurauit, se in reditu de bello, ad quod ire intendebat, templum illud euersurum, nisi traditus ei foret Iudas, & exercitus eius; & continuo inde exiit indignatione plenus. Sacerdotes autem reuersi ad faciem altaris, & templi, cœperunt cum fletu tum pro continua eiusdem templi protectione, tum etiam pro iusta blasphemiæ Nicanoris vltione, Dominum deprecari. Profectus deinde Nicanor cum exercitu suo ab Ierusalem, venit in Bethoron, vbi nouas è Syria aduentantes sibi copias adiunxit. Vt autem comperit, Iudam esse in dinone Samariæ, hoc est in Adarsa, cum tribus millibus duntaxat viris, cogitauit aggredi eum die sabbati, neque ab impio eiusmodi consilio (quantumuis Iudæi qui ipsum sequebantur, maiori qua poterant instantia illum deducere conarentur,) desistere volebat; tametsi tandem id perficere non potuerit.

Proficiscitur cum exercitu contra Iudam.

Iudas suos excitat ad pugnā contra Nicanorem

Iudas vero videns sibi aduersus grandem hostium multitudinem, cum paucis fore dimicandum, instructo exercitu, hortabatur suos, ne hostes formidarent, vtpote qui propter eorum fallacias, periuria, & blasphemias Deo essent odibiles; sed magis mirabilium memores essent operum, quæ alias Dominus pro populo suo fecerat, sperarentque ab Omnipotente victoriam: quam etiam admirabili quadam visione sibi per somnium mirabiliter ostensa, confirmauit, narrans: Apparuisse sibi sanctos viros, Oniam scilicet, qui ante Iasonem immediate Pontifex fuerat; & Ieremiam Prophetam; quorum primus de altero dicebat: *Hic est fratrum amator, & populi Israel. Hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate.* Alter vero, nimirum Ieremias, extendens dexteram, dedit ipsi Iudæ gladium aureum dicens: *Accipe sanctum gladium, munus à Deo, in quo deiicies aduersarios populi mei Israel.* Quibus sermonibus Iudas lætificauit valde erexitque suorum animos, atque ad pugnandum cum tanta hostium multitudine, tanquam de victoria securos, mirabiliter accendit. Appropinquantibus autem hostibus, vt vidit Machabæus ingentes ipsorum copias optime ordinatas, equitesque, & Elephantos opportunis locis dispositos, & varium armorum apparatum, ac bestiarum ferocitatem, nihil territus, sed eleuatis in cœlum manibus, precatus est Dominum, vt quemadmodum olim per sanctum Angelum suum blasphemi Senacheribi exercitum, tametsi numerosissimum, atque fortissimum, prostrauerat: ita nunc aduersus Nicanorem pariter blasphemum agere ne recusaret. Quibus dictis, alacriter cum hoste congressus, ac manu pugnans, menteque orans, Deo bene iuuante, præualuit, contritis non minus triginta quinque millibus virorum, & Duce eorum Nicanore, cuius caput, & dexteram, quam nefarie bis contra sanctam domum extenderat, cum humero abscissam, post collecta hostium spolia, tulit Iudas in Ierusalem; ostenditq; populo, & Sacerdotibus: mox blasphemi linguam iussit minutatim scissam dari auibus, manum vero contra templum, & caput in summa arce suspendi, in signum omnibus conspicuum diuini erga Iudæos auxilii euidentissimum. Agentes autem diem illum in lætitia, & benedicentes Dominum, communi omnium consilio, & consensu decretum est, felicissimum illum victoriæ diem, qui fuit decimus tertius mensis Adar, in memoriam tanti beneficii à Deo accepti, quotannis deinceps ritu solemni fore celebrandum. Et hoc festum voce quadam Syriaca significatur, quæ latine sonat Pridie Mardochæi: quia immediate ante festum olim à Mardochæo institutum celebrabatur. Et hic explicit 2. lib. Machabæorum historia, in cuius postremo capite, & 1. *Machab. cap.* 7. & apud Iosephum 12. *Antiq. capit.* 17. hæc quæ hoc numero breuiter perstrinximus, latius tradita reperiuntur.

Pugnat feliciter, & caput, manumq; Nicanoris secum fert in Ierusalem.

Institutio festi ob victum Nicanorem.

8 Non multo post hæc, oportet Iasonem illum, qui 2. *Machab. c.* 1. *v.* 7. memoratur, recessisse de terra sancta, & regno Iudææ: post cuius discessum, vt ibidem dicitur, Iudæis per aliquot deinceps annos, nempe vsque ad annum regni Græcorum centesimum sexagesimum nonum inclusiue, multa mala superuenerunt, videl. interitus Iudæ, & postea etiam Ionathæ fratris sui, & aliæ pariter calamitates, de quibus infra suis locis dicetur. Sed postea succedente in principatum Simone, res Iudæorum Deo adiuuante, rursum erigi ac bene proueherí cœperunt, vt breuiter tangitur *cap. Machab. citato vers.* 8. Puto autem memoratum Iasonem eundem esse cum eo, cuius eiusdem libri Auctor meminit *cap.* 2. *ver.* 24. vbi dicit, eum fuisse Cyrenæum, & acta Iudæ Machabæi, quinque libris à se conscripta edidisse. Verum quia sub anno mundi 3296. *num.* 1. duplicem fuisse Cyrenem diximus, alteram in Africa, & in Asia alteram; vtrum iste Iason, aut eius parentes, licet Iudæi genere, ex Cyrene Africana, an ex Asiatica essent, hactenus incompertum habemus. Hunc ergo Iasonem hoc citeriter tempore, nescio quamobrem, credimus, relicta Iudæa, in qua prædictos Annales scripserat, redusse ad vrbem Cyrenem, in qua forte natus, vel etiam educatus fuerat, aut certe olim habitauerant parentes eius: vnde & ipse cognomen acceperat. Et hanc eius de Iudæa discessionē reor fuisse in caussa, quod vt sub præcedenti anno mundi *num.* 11. diximus, ipse nihil scripserit de obitu Iudæ, qui in annum sequentem incidit.

Iason Iudæ Chronista à Iudæa discedit.

9 Post memoratam de Nicanore Machabæi victoriam, quieuit aliquantisper Iudæa à prælus, ipso Iuda interim dominante: Qui audiens Romanorum potentiam indies magis ac magis Deo fauente augescentem, & eorundem facilitatem in acquiescendo omnibus, quæ postulabantur ab eis, & in admittendo quoscunque volentes cum eis iungere amicitias, & intelligens sibi admodum conducere ad firmandum imperium suum; & vt auferre posset ab Israele iugum Græcorum, cum ipsis Romanis mutui auxilii, & societatis fœdus inire, statuit quantocius id procurare. Quamobrem misit Eupolemum, & Iasonem legatos, qui cum venissent Romam, facile à Senatu, populoque Romano societatis atque initi fœderis rescriptum in tabulis æreis obtinuerunt, & literas insuper Demetrio Asiæ regi, ne deinceps vllatenus molestare auderet Iudæos: alioqui à Romanis bellum terra marique, sine mora expectaret, 1. *Machab. cap.* 8. *per totum.* Vbi etiam memorati rescripti literarumque exemplaria registrata habentur. De hoc fœdere agit etiam Iosephus 12. *Antiq. cap.* 17. *prope finem capitis.*

Iudas mittit Romam legatos pro ineunda societate.

10 Non me latet hic, Rupertum *libr.* 10. *De victoria verbi Dei, cap. vlt.* & alios ipsum secutos, existimasse, Iudam, & fratres eius, Ionathan, & Simonem, idcirco postea morte violenta cadere diuinitus esse permissos, quod cum Romanis, qui erant idololatræ, fœdera iungere non dubitassent; quamuis non ideo eos æterna felicitate priuatos crediderit; *quia*, inquit, *si quid pulueris inde contraxerunt, citò ipsorum morte deletum est.* Veruntamen multa sunt, quæ ipsos in hac fœderis percussione nihil deliquisse, possunt ostendere. Nam certum est, quod idololatrarum auxilio, non contra aliquos veri Dei cultores; sed

Ruperti opinio, de Machabæis refutatur.

aduersus

aduersus alios Idololatras, & ad propriæ vitæ, natorum, vxorum, & quod omnium caput est, veræ religionis defensionem, vtebātur, & nihilominus spem suam, in ope diuina magis, quam in humana, repositam habebant. Sed nec Scriptura sacra quicquam vel minimum innuit, quo eos dicta de caussa periisse suspicandum sit, nec eosdem, ea de re, vspiam reprehendit. Huc accedit, rationi etiam esse consonū, & veluti ab ipsa natura homini insitum, humana quoque præsidia ad sui, suorumque tutelam, diuinis adiungere, ne Dominum tentare velle videamur, & absq; necessitate ab ipso temere miracula expectare. Et denique non desunt in sacris Scripturis alia eiusmodi plurima Sanctorum exempla. Nam & Abraham credentium pater, vt legimus *Genes. cap. 14. versicul. 13 & 24.* fœdus pepigerat cum Aner, Eschol & Mambre, Chananæis, & eorum auxilio vsus est, contra Chodorlahomor, & reges, qui cum eo abduxerant Loth, *vt in calce dicti capitis* exprimitur. Et *cap. 21. versicul. 22. vsque ad finem capitis*, percussit fœdus cum Abimelech rege Palæstinorum, & Phicol principe exercitus eius. Similiter Isaac, cum eisdem, vt traditur *cap. 26. versic. 26. vsque ad 32.* & Iacob cum Laban, *cap. 31. versic. 44. vsque ad 55.* & alij item post multa tempora, nempe Dauid cum Naas rege Ammonitarum, vt colligitur *2. Reg. cap. 10. versicul. 1.* & nos sub anno mundi 2974. *num. 5.* explicauimus, & cum Achis rege Geth, *1. Reg. cap. 27.* & rex Asa cum Benadab rege Damasci, *3. Reg. cap. 15. versic. 18. & 19.* & alij item, quos pariter Scriptura sacra non reprehendit: quia quodammodo coacti cum externis nationibus fœdus inierunt, non quatenus illæ erant idololatræ; sed quatenus ad hostes à se propellendos illi eos iuuare poterant. Igitur si tot tantisq; viris sine vlla Dei offensa id facere licuit; cur non etiam Machabæis in simili necessitate positis? præsertim cum nulla lege tale quid facere prohiberētur. Nam quod cauetur *Deuteron. cap. 7. versicul. 2.* illis verbis: *Non inibis cum eis fœdus, &c.* non vtique de omnibus Gentibus accipiendum est, sed de his tantum septem, quæ præcedenti versiculo memoratæ fuerant: Ad quod forte non aduerterunt contrariæ opinionis sectatores. Quare nullo modo dicendum videtur, Machabæos ob contractam cum Romanis societaté fuisse occisos, quia id potuit vel ob aliquam aliam eorundem culpam, vel etiam diuino aliquo consilio aut prouidentia, sine vlla ipsorum culpa accidisse: alioqui oporteret etiam Io. Hircanum, morte violenta (quod tamen factum non est,) fuisse punitum, quia & ipse cum Romanis fœdus, à patre, ac patruis suis ictum, confirmari curauit, vt nos sub anno mundi 3926. *num. 5.* dicemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3894.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 448.

1 *Duces regis in Iudæam cum valido exercitu redeunt.*

ANno regni Græcorum centesimo quinquagesimo secundo, mense primo (vt dicitur *1. Mach. cap. 9. vers. 3.* cum audisset Demetrius rex, cecidisse Nicanorem, & Iudam victorem, dominari Iudææ; rursum misit alium de ducibus suis nomine Bacchidem, cum Alcimo, & cū exercitu valido in Iudæam, qui occupata Masaloth, quę erat in Arbelis, factaque ibi cæde magna, in eodem mense primo applicuerunt exercitum ad Ierusalem; & cum cognouissent ibi non esse Iudam, surgentes abierunt in Beream cum viginti millibus peditum, & duobus millibus equitum. Iudas autem posuerat castra in Laisa, erātque tunc forte cum eo tria tantum millia virorum, quorum plurimi, tanta hostium multitudine perterriti, subtraxerunt se de castris, ita vt relicti sint octingenti duntaxat viri cum Iuda, qui tametsi propterea confractus valde animo esset, nullis tamen suorum precibus ad fugam tunc capiendam adduci potuit: *Quinimo* (vt sancti Ambrosij *Officiorum lib. 1. capit. 41.* verbis vtar) *securior aduersus viginti millia exercitus regis, cum octingentis viris bellum adortus, volentibus his cedere, ne multitudine opprimerentur, gloriosam magis mortem, quam turpem fugam suasit, ne crimen, inquit, nostræ relinquamus gloriæ. Itaque commisso prælio, cum à primo ortu diei, in vesperum dimicaretur, dextrum cornu, in quo validissimam manum aduertit hostium, aggressus, facile auertit: sed dum fugientes sequitur, à tergo vulneri locum præbuit. Itaque gloriosiorem triumphis mortem inuenit.* Hucusq; S. Ambrosius. Ceterum Ionathas, & Simon, tulerunt Iudam fratrem suum, & sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in Modin, luxitque eum omnis populus dieb. multis, *1. Mach. c. 9. v. 1. vsq. ad 23. & apud Iosephum 12. antiq. cap. 18. & 19.* Ex quibus manifestum fit, Iudam Machabæum mortuum esse nō circa finem, (vt sentit Melchior Canus *lib. 2. de locis Theologicis, cap. 11. ad 4. principale argumentum*) sed circa initia huius anni, qui fere totus pertinet ad primum ducatum Ionathæ.

Iudas in bello fortiter moritur.

Post Iudæ obitum, prævaluerunt valde viri iniqui 2
in omni Israele, & simul exorta fame magna, compulsa est omnis regio, tradere se Bacchidi. Ipse vero statim constituit viros impios regionis præfectos, qui diligenter perscrutabantur amicos Iudæ, quos illudebant, adducebantq; ad Bacchidem, vt de illis vindictam sumeret. Et eisdem temporibus puto factam fuisse illam portæ seu portarum (subintellige templi) conflagrationem, & largam illam innoxij sanguinis effusionem, quæ breuiter tangitur *2. Mach. c. 1. v. 8.* accidisseq; Iudaico populo (vt sub præcedenti anno mundi, *nu. 8.* notauimus) alias calamitates, quas cōsequenter memorabimus. Quanquam hæc, quæ modo relata est, (ipsomet sacro textu attestante) fuerit vna de maximis tribulationibus, quæ Iudæis vnquam acciderit, ex quo inter ipsos prophetia cessauerat, siue (vt ait Iosephus,) post captiuitatem Babylonicam, *1. Mach. c. 9. v. 23. vsque ad 28. & Iosephus 13. antiq. cap. 1.*

Viri iniqui in Iudæa praualent, & boni valde affliguntur.

Per eadem tempora congregati omnes amici Iu- 3
dæ, elegerunt pro eo Ionathan sibi in principem, ac belli Ducem. Vt autem cognouit Bacchides, quod Ionathas loco Iudæ fratris sui suscepisset principatum, quærebat occidere eum. At ille id præsentiens confestim aufugit cum suis in desertum Thecuæ, ad aquas lacus Asphar. Quod cum audisset Bacchides, venit ipse cum toto exercitu quærere eum die sabbati. Accidit autem interea, vt Ionathas, qui se præparare satagebat aduersus Bacchidem, miserit Ioannem fratrem suum rogare Nabuthæos, vt commodarent ei apparatum suum bellicum, nimirū equos, & arma, atque huiusmodi. Id dum Ioannes impigre exequitur: Ecce inopinato quodam euentu, à filiis Iambri subito inuasus, captus, & cum suis occisus est. Verum non multo post, idem filij Iambri debitas sceleris pœnas dederunt. Nam cum ducerent sponsam, magni cuiusdam principis filiam, cum comitatu, & ambitione magna; surgentes repente de insidiis, Ionathas & Simon cum suis, occiderunt eos, & tulerunt spolia & arma eorum, quibus instructi & roborati, redierūt ad ripam Iordanis, quo cum peruenisset Bacchides cum exercitu suo, hortatus est Ionathas suos ad pugnam, & impetu facto percussit de

Ionathas eligitur in Ducem, & fugit in desertum.

Ioannes à filiis Iambri occiditur de quibus Ionathas vltionem capit.

Ionathas percussit Bacchidis

exercitu recepto se transiordanem

exercitu Bacchidis mille viros, atque ita repulsis hostibus, ipse, & qui cum eo erant, transnatato Iordane, ad tutiora loca sese receperunt. Veritus autem Ionathan Bacchides reuersus est in Ierusalem, & curauit munire arcem, & ciuitates Iudææ, & accipere à principibus regionis, ne ab ipso deficerent, filios obsides, eosdemq; in arce Ierosolymitana inclusos custodire, 1. *Mach. cap. 9. v. 28. vsque ad 54. & apud Iosephum 13. antiq. cap. 1.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3895.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 449

Alcimus cum cœpisset destruere muros domus Domini mortuus est.

1 ANno centesimo quinquagesimotertio, mense secundo, cœpit Alcimus destruere muros domus Domini. Sed miro Dei iudicio, dissolutus paralysi, & amissa voce, mortuus est cum ingenti tormento, & sic impedita sunt pessima consilia & opera eius. Quo defuncto, reuersus est Bacchides ad regem, & siluit à bellis terra Iuda annis duobus, 1. *Machabæo cap 9. versic. 54. vsque ad* 58. Ex quibus patet hallucinari Iosephum, qui 12 *antiq. cap* 17. scribit, Alcimum obiisse ante Iudam, & ipsum Iudam eidem Alcimo, communib. populi suffragiis, in pontificatum successisse: cum è contrario ex allegatis sacræ Scripturæ locis, aperte constet, Alcimum ipsi Iudæ anno vno integro superuixisse.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3897.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 451

Bacchides frustra tentat comprehendere Ionathan.

1 ANno regni Græcorum centesimo quinquagesimoquinto, concitauerūt denuo iniqui Bacchidem, vt veniret cum exercitu in Iudæam cōtra Ionathan, & suos habitantes confidenter, & sine vlla incursus hostium suspicione. Porro Bacchides instructo in Syria exercitu, antequam in Iudæam veniret, ratus incautum facilius parua ac repentina manu posse deprehendi, scripsit ad suos in Iudæa existentes, vt improuisum celeri valdaque, & clandestina incursione, comprehendere tentarent. Sed Deo suos protegente, incassum illis eorum molimina cesserunt. Nam Ionathas, re cognita, fortiter præuenit eos, & comprehēsis quinquaginta insidiarum Auctoribus, omnes interfecit, secessitque cum suis in desertum in Bethbessen, & extruxit ruinas eius, muniuitque se suosque ibi. Quamobrem iratus Bacchides, venit iterum cum exercitu in Iudæam, paratisque machinis, nitebatur expugnare Bethbessen. At vero Ionathas, relicto ibidem Simone fratre suo cum parte exercitus, ipse clam cum reliqua egressus, cœpit subitas in hostem excursiones, cædesque facere, indiesque magis proficere, & exturbare Bacchidem ab expugnatione oppidi. Et similiter Simon frater eius, de munitione subito exiens, succendebat oppugnantium machinas, repellebatque fortiter hostes. Atque ita iste de intus egrediens; Ille vero de foris frequenter adueniēns, affligebant Bacchidem valde, & consilia, congressiones, molitionesque eius, reddebant inanes. Itaque cum diu multumque frustra laborasset Bacchides, de loci expugnatione desperans, conuersa indignatione contra eos, qui illum ad eam impulerant, occidit ex eis plurimos, &

Non valens præualere Ionathæ, cum eo pacem componit

cogitabat, quomodo posset, sine ignominia, obsidionem soluere, & redire in regionem suam. Quod vt aduertit Ionathas, missis ad eum legatis, pacem honestis conditionibus petebat, quas ille libenter accepit. Et redditis vtrinque captiuis, paceque composita, ac iuramento firmata, reuersus est Bacchides ad regem, nec vltra amplius in Iudæam redit. Ionathas autem deinceps pacifice habitauit in Machmas, & ibi iudicabat Israelem, ac seuere admodum in diuini cultus desertores animaduertens, exterminabat impios ex Israel, 1. *Machab. cap 9. versicul. 58. vsque ad finem capitis, & apud Iosephum 13. antiq. cap. 1 & 2.*

Ionathas iudicat populum in Machmas.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3902.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 456.

ANno regni Græcorum sexagesimo supra centesimum, Alexander cognomine Veles, vt ait Iosephus 13 *antiq. cap 8 versus finem*, siue Balas, vt est apud Strabonem *lib.* 16. Antiochi filius, qui cognominatus est Nobilis, occupata Ptolomaide, regnare cœpit ibi. Hunc Alexandrum Lyranus, & Carthusianus *super 1. Machabæor. cap.* 10. putant fuisse filium Eupatoris, & ipsum quoque (quemadmodum auus eius) appellatum fuisse Nobilem. At Iosephus 13. *antiq. cap.* 3 aperte dicit eundem Alexandrum fuisse filium Antiochi Epiphanis, & consequenter non filium, sed fratrem Eupatoris natu minorem; Et ratio temporum id comprobare videtur. Nam si Eupator, anno regni Græcorum centesimo quadragesimonono, erat nouennis, quando successit patri in regnum, vt nos sub anno mundi 3891. *nu.* 2. & 3. probauimus: Quomodo potuit habere filium tantæ ætatis, qui anno eiusdem regni Græcorum centesimo sexagesimo, aptus esset inuadere, & vi obtinere regnum Syriæ, iam à Demetrio occupatum: Multo igitur probabilius videtur, hunc Alexandrum fuisse fratrem, quam filium Eupatoris: Si tamen re vera fuit de familia Seleucidarum. Nam Appianus Alexandrinus, *sub finem lib. d. belli Syriaci*, de hoc Alexandro ita scribit: *Quidam Alexander falso in Seleucidarum gentem se ingerens, quem Ptolemæus Ægypti rex fouebat, odio Demetrij, connitentib. Ægyptiis, Demetrium regno expulit.* Iustinus autem *lib.* 35. clarius rem explicat, dicens: *quod Antiochenses, adiuuantib. & Ptolemæo rege Ægypti & Attalo rege Asiæ, & Ariarathe rege Cappadociæ, bello à Demetrio lacessiti, submornarint Pompalum quendam sortis extremæ iuuenem, qui Syriæ velut paternum regnum armis repeteret, & ne quid contumeliæ deesset, nomen ei Alexandri additur, genitusque ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrij apud omnes erat, vt æmulo eius, non vires regiæ tantum, verum etiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur. Igitur Alexander admirabili varietate rerum pristinarum sordium oblitus, totius ferme orientis viribus succinctus, bellum Demetrio infert.* Sic Iustinus. Eandem sententiam de isto Alexandro sequuntur Sabellicus *æneade* 5. *lib.* 8. & alij. Quæ si vera est; oportet Scripturam sacram, quando ipsum appellat Antiochi filium, esse intelligendam, iuxta cōmunem, quę tū vigebat, opinionem, nimirū prout communiter putabatur, & ipse putari volebat. Sed quicquid sit de hu9 Alexandri genere, illud certum est, quod vt audiuit Demetrius præfatū Alexandrum regnare in Ptolomaide, festinauit congregare exercitum, vt obuiam iret ipsi Alexandro. Et, vt præ-

Quisnam fuerit iste Alexander 1

Demetrius festinat ire contra Alexandrum.

occu-

Cladis Ionathæ multa priuilegia, vt partes suas sequatur.

occuparet reddere Ionathan sibi amicum, & belli adiutorem, multa eidem vltro regia liberalitate cōcessit; nempe facultatem congregandi exercitum, & arma fabricandi, ipsumque regis socium declarauit, ac iussit eidem reddi obsides; nimirum Iudæorum principum filios, quos Bacchides in arce custodiendos tradiderat. Quibus acceptis, confestim Ionathas de Machmas, vbi iam quinquennio resederat, properauit Ierosolymam, legitque epistolas regis coram omni populo, & iis etiam, qui in arce erant Gentilibus; qui timentes, tradiderunt statim obsides Ionathæ, & ille eos reddidit parentibus suis, cœpitq; continuo reficere atque innouare ciuitatem, ac munire montem Sion. Quæ audientes alienigenæ, quos Bacchides in Iudææ munitionibus à se ędificatis disposuerat, paulatim vnus post alterum, illis relictis, abierunt, iis tantum exceptis, qui custodiebāt Bethsuram, 1. *Machab. cap.* 10. *v.* 1. *vsq. ad* 15. Eadem fere tradit Iosephus 13 *antiq. c.* 3. *&* 4.

2 *Alexander & Demetrius certant pollicitationibus Ionatham in suas partes trahere, & præualet Alexander.*

Nō multo post Alexander, vt cognouit, quæ præstiterat spoponderatq; Demetrius Ionathæ, & item agnita virtute bellica eiusdem Ionathæ, & fratrum eius; Scripsit ei & ipse epistolam valde fauorabilem, & missa eidem purpura, & corona aurea, constituit eum summum Sacerdotem, & inter amicos regis voluit recenseri; illud tantummodo postulans ab eo, vt scilicet suas, non Demetrij partes sequeretur. Itaq; eodem anno, die decimaquinta mensis septimi, hoc est in die primo ac solemni Scenopegiæ, induit se Ionathas stola pontificia, & in eo habitu tunc primum visus est ab vniuerso populo; tametsi in eam quoque dignitatem statim fratri suo Iudæ defuncto successisset. Congregabat item Ionathas exercitum, & arma omnis generis copiosa. Quæ cum audisset Demetrius rex, veritus ne ad Alexandrum Ionathas declinaret, iterum scripsit ei, & populo Iudæorum, vt ab eis gratiam iniret, literas multis ac magnis pollicitationibus ac priuilegiis refertas, quemadmodum videre est 1. *Machab. cap.* 10. *v.* 22. *vsque ad* 46. *& apud Iosephum* 13. *antiq. cap.* 5. quibus enixe precabatur, vt in eius fide permanerent. Sed cum eæ coram Ionatha, vniuersoque populo lectæ fuissent, Iudæi ingenium viri agnoscentes, ac memores malorum, quæ ab illo perpessi fuerant, quo maiora erant quæ pollicebantur, eo minorem ei fidem adhibentes, communi consilio decreuerunt, Alexandro potius, quam Demetrio adhærere. Quod & re ipsa deinceps præstiterunt, auxilium illi pro viribus ferentes omnibus diebus vitæ eius.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3903.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 457.

1 *Alexander Demetrium vita ac regno spoliat.*

ANno, vt arbitror, proximo, congregatis hinc inde validis exercitibus, commissum est prælium inter prædictos reges, Alexandrum videlicet, & Demetrium, in quo Demetrius tandem percussus, vita, exercituque, ac regno pariter spoliatus est, cum regnasset annis prope vndecim, vt videre est in tabulis. Iosephus 13. *antiq. in fine capitis* 5. vbi accuratius tradit, quomodo iste Demetrius occisus fuerit, ait ipsum obiisse post exactum regni annum vndecimum. Sed si hoc anno, qui est regni Græcorum centesimus sexagesimusprimus, ipse Demetrius, vt credimus, decessit; vtiq; oportet ipsum non expleuisse annum regni vndecimum. Nam anno regni Græcorum centesimo quinquagesimoprimo exiit ab vrbe Roma, & regnare cœpit, vt aperte dicitur 1. *Mach. c.* 8. *v.* 1. Reliquit autē ille Demetrius duos filios, quorū natu maior, & ipse, sicut & ci[us] pater, Demetrius nuncupabatur. Vtrosq; (quemadmodū notat Iustin[us] *lib.* 35.) pater initio belli, prouide apud hospitem suum Gnidium, cum magno auri pōdere, demandauerat, vt & à belli periculis eximerētur, & si ita sors tulisset, vltioni paternæ seruarentur. At verò Alexander, vt ad ipsum redeamus, adepto regno, & tanta elatus prosperitate, non multo post scripsit ad Ptolemæum Philometorem Ægypti regem, nuncians ei, non modo victoriam, quam de Demetrio tulerat, & fœlicem regni, vt ipse aiebat, paterni, cōsecutionem: Verum etiam postulans ab eo, dari Cleopatram eius filiam, sibi in vxorem. Quod & facile impetrauit, vt late traditur 1. *Mach. c.* 10. *v.* 48. *vsque ad* 57. *& apud Iosephum* 13. *antiq. cap.* 7.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3904.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 458.

ANno insequenti qui erat regni Græcorum centesimus sexagesimus secundus, vt signanter notatur *cap. Mach. cit. vers.* 57. Ptolemæus Philometer Ægypti rex venit cū Cleopatra eius filia, Ptolomaidam, deditq; eam in coniugem Alexandro Syriæ regi, qui ibidem eis occurrerat, & ibi celebratæ sunt regales nuptiæ, splendore, vt par erat, regio: Ad quas Ionathas quoque ab Alexandro vocatus, & purpura indutus, atque inter primarios eius amicos descriptus, ab vtroque rege, præsertim vero ab Alexandro valde honoratus est, reiectis quibusdam inique aduersus eum interpellantibus, 1. *Mach. c.* 10. *v.* 57. *vsq. ad* 67. *& Iosephus ibidem.* 1

Philometer dat Cleopatrā filiam Alexandro vxorem.

Eodem anno tandem, post multa in senatu Romano præmissa consilia, decretum est suscipiendum, ac re ipsa susceptum fuit tertium bellum Punicum contra Carthaginenses, vt refert Sigonius in suo Fastorum commentario, sub anno vrbis sexcentesimo quatro, qui concurrit cum eo, de quo nunc agimus, quemadmodum videre est in tabulis, & intra quadriennium, ipsius Carthaginis excidio terminatum est, vt suo loco notabimus. 2

Initium tertii belli Punici.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3907.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 461.

ANno regni Græcorum sexagesimoquinto supra centesimum, vt expresse traditur 1. *Machab. cap.* 10. *versic.* 67. Demetrius huius nominis III. prioris Demetrij ab Alexandro occisi, filius natu maior, de quo sub anno mundi 3903. *num.* 1. mentionem fecimus; vt primum annos pubertatis egressus est, audita, vt scribit Iustinus *lib.* 35. Alexandri luxuria, quem insperatæ opes, & alienæ fœlicitatis ornamenta, velut captiuum inter scortorum greges, desidem in regia tenebant; auxiliantibus Cretensibus, securum ac nihil hostile metuentem, aggreditur. Et hoc est quod loco Machab. proxime adducto breuiter describitur his verbis: *Venit Demetrius filius Demetrij à Creta in terram patrum suorum. Et audiuit Alexander rex, & contristatus est valde, & reuersus est Antiochiam.* Sic sacer textus: Cui addit Iosephus 13. *antiq. in* 1

Demetrius 3. tentat occupare regnum Alexandri.

principio capitis 8. caussam profectionis Alexandri de Phœnicia Antiochiam; nimirum, vt res suas ante Demetrij aduentum in tuto constitueret, præposito interim Cœlesyriæ Apollonio Dauo. Oportet autem, vt reor, hunc Apollonium, & diuersum esse à supra memoratis, & ab Alexandro ad Demetrium defecisse. Nam sacer textus, *vbi supra*, subiungit; quod cõstituit Demetrius rex Apollonium Ducem, qui præerat Cœlesyriæ, id est, qui prius ab Alexandro præpositus fuerat Cœlesyriæ. Porro iste Apollonius, volens primo aduersus Iudæos Alexandri fautores dimicare, venit magno cum exercitu ad Iamniam, & per nuncios acriter admodum prouocare cœpit Ionathan; qui confestim delectis sibi decem millibus virorum, exiit de Ierusalem. Cui cum occurrisset etiam Simon frater eius in adiutorium, venerunt ad Ioppem vrbem maritimam, quam, cum iam Apollonij præsidio præuentã deprehendissent, cœpérunt oppugnare, & coegerunt Ioppitas se eis in deditionem tradere. Vt autem accepit Apollonius, Ioppem occupatam esse à Ionatha; assumptis tribus equitum millibus, & magnã peditum multitudine, Azotum se contulit, & inde profectus, lento gradu procedens Ioppem versus, vt primum occurrit ei Ionathas, Is callide relictis retro in insidiis mille equitibus, qui hostem à tergo adorirentur, retrocedens traxit Ionathan in planiciem, fretus equitatu suo, in quo spem victoriæ collocarat. Ionathas autem præcognita Apollonij astutia, & dispositis copiis, quæ possent à tergo, & à fronte hostem impetere, insequebatur eum, & tandem Ioppem iuxta & Azotum commisso prælio, contriuit pariter ac fugauit exercitum Apollonij, & insuper Azotum, ac ciuitates in circuitu eius existentes cepit, easque & templum Dagon cum his, qui in eo confugerant, omnes igne succendit, occisis in eo bello octo millibus virorum. Mox veniens Ascalonem, & ab Ascalonitis honorifice admodum exceptus, reuersus est in Ierusalem cum suis, ingenti præda quam de hostibus tulerant, valde ditatis. Quæ cum audisset Alexander rex, adiecit honoribus honestare Ionathan, missa ei fibula aurea, quæ tum consueuerat dari cognatis regum, & insuper Accaronem, eiusque toparchiam, eidem possidendam tradidit, 1. *Machabæo. cap.* 10. *versic.* 67. *vsque ad finem capitis, & apud Iosephum* 13. *antiq. cap.* 8.

Apollonius bellat infæliciter contra Ionathan.

Alexander Ionathan Accaronis Tetrarcham facit.

2 Eodem anno, qui erat vrbis sexcentesimus septimus, & quartus ab initio tertij belli Punici, (vt ex sub anno mundi 3904. *num.* 2. dictis liquido deduci potest) Scipio Romanorum Consul Carthaginem, quæ aliquãdiu fuerat imperij Romani æmula, expugnatam diruit, funditusque euertit, ac de ipsa triomphauit, & propterea Africani cognomen obtinuit. Rem gestam à plurib. Historicis scriptam paucis perstringit Sigonius *in suo Fastorum commentario, sub anno vrbis* 607. & paucioribus Orosius *lib.* 4. *cap.* 23. & Eutropius *lib.* 4. vbi etiam illud addit: quod Carthago septingentesimo anno quam condita erat, deleta est. Sed fallitur. Nam si Carthago annis centum triginta quatuor ante Romam condita est, quemadmodum nos sub anno mundi 3166. *nu.* 1. satis efficaciter probauimus; huic anno vrbis 607. adde annos 134. & efficies summam annorum nõ septingentorum, sed septingentorum quadraginta, & vnius. Fuit autem hæc vrbs post annos viginti duos ab eius desolatione denuo à Romanis ædificata, vt nos sub anno mundi 3930. *nu.* 4. dicemus.

Carthaginis excidium.

* * *

AB ORBE CONDITO ANNVS 3908.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 462.

Anno, vt arbitror postero, Ptolemæus Philometer Ægypti rex callide cogitans Alexandri regnum occupare; copiosissimum coegit exercitum, & cum eo venit in Syriam, specie quidem vt Alexandrum Generum suum aduersus Demetrium adiuuaret, re vera autem, vt quod inique proposuerat, opere impleret. Itaq; in singulis ciuitatibus Ptolemæus rex honorificentissime obuiabatur, excipiebatur, & iussis eius omnes obtemperabant, quemadmodum, de eius aduentu præmonitus, mandauerat Alexander rex, qui tum forte ad impediendas quasdam populorum defectiones, in Ciliciam properauerat, & nihil mali à socero suo suspicabatur. At ille, vt quod in eius corde latebat, assequi posset, in vrbibus per quas pertransibat, militum suorum custodias relinquebat. Occurrit autem ei, & Ionathas honoris gratia in Ioppem, & comitatus est eum vsq; ad fluuium Eleutherum. Et nihilominus rex, ne se Ionathas ab incœpto præpediret, nihil ausus est ei exprobrare eorũ, quæ aduersus ipsum finitimæ gentes detulerant, nimirum de Azoto, & templo Dagon ab eo incensis, ac de cædibus ibidem in bello contra Apollonium factis. Vt vero rex Ptolemæus obtinuit omnes Alexandri ciuitates vsque ad Seleuciam maritimam, misit ad Demetrium legatos, qui agerẽt cum eo de fœdere inter eos ineundo, promittens tradere ei filiam suam Cleopatrã in vxorem: pœnituisse enim se eam dedisse Alexandro, quoniam quæsiuerat ipsum occidere. Igitur firmato fœdere, confestim præfatam tulit ab Alexandro Cleopatram, deditque eam Demetrio coniugem, pariterque se Alexandri hostem declarauit, & ingressus Antiochiam, imposuit sibi duo diademata, Ægypti scilicet, & Asiæ. Quæ cum audisset Alexander, properauit de Cilicia aduersus Ptolemæum, qui occurrens Alexandro in manu valida, fugauit eum in Arabiam, vbi quidã Arabs amputatum Alexandri caput misit Ptolemæo tum forte grauiter ægrotanti; quo viso valde quidem lætatus est Ptolemæus, veruntamen triduo post & ipse iusto Dei iudicio mortuus est, 1. *Mach. c.* 11. *v.* 1. *vsq; ad* 19. Aduertendum vero hic est, quod Iosephus 13. *antiq. cap.* 8. nescio quamobtem, multo aliter historiam hanc narrat, excusatque à dolo Ptolemæum, & totam huius facti culpam in ipsum transfert Alexandrum, quasi vere Ptolemæum interfici curasset. Sed profecto quicquid dicat Iosephus, qui non hic modo, sed alias sæpe, pro sua temeritate, à sacro textu perperam discedere solet, multo magis diuinæ Scripturæ, quæ nec falli, nec fallere potest, credendum est, quam humanæ.

1 *Philometer tentat occupare regnum Alexandri.*

Tulit Cleopatram ab Alexandro, & dat eam Demetrio in coniugem.

Imponit sibi duo diademata.

Fugat Alexandrũ cui Arabs amputatũ caput mittit Philometori, qui triduo post moritur.

Iosephus refellitur.

2 Eodem anno Gn. Cornelio Lentulo, & L. Mummio Cos. deletam fuisse Corinthũ ob iniuriam Romanorum legatis illatam, tradunt ex Velleio Sigonius *in suo Fastorum commentario*, & ante ipsum Eutropius *lib.* 4. & alij.

Corinthi euersio.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3909.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 463.

Anno regni Græcorum centesimo sexagesimo septimo, vt Machab. loco inferius citando notatur, 1

Regnauit in Syria Demetrius 3. qui & Nicator. *Et in Ægypto Ptol. Euergetes 2.*

tator, Alexandro Syriæ rege, & Philometore rege Ægypti defunctis, regnauit in Syria quidé Demetrius, qui (vt sub anno mundi 3907. *num.* 1. dictum est) fuit huius nominis tertius, & hunc, quia alienum á sua familia deuicit, Nicatorem Syri cognominarunt, vt scribit Appianus *sub finem libri de bellis Syriacis.* In Ægypto autem regnauit Ptolemæus Euergetes, huius nominis II. qui & Phiscon dictus est, fuitque frater prædicti Philometoris, quemadmodum testatur Strabo *lib.* 17. & Iosephus *circa initia libri* 2. *contra Appianem.*

2 *Iudæi in Aegypto ab elephantis mirabiliter præseruati.*

Circa initia regni huius Ptolemæi, acta sunt ea, quæ obiter scribit Iosephus loco proxime citato, videlicet, quod mortuo Philometore eius fratre, Physcon á Cyrene profectus est, regno expellere cupiens regis filios, vt ipse sibi regnú occuparet. Et quoniam Onias Iudæus bellú aduersus ipsum, pro Cleopatra Philometoris vxore, susceperat: Physcon regno potitus, omnes qui in Alexandria extabant Iudæos, cum liberis & vxoribus comprehensos, cum nudos, vinctosque elephantis conculcandos, obiecisset, & ad id beluas etiam inebriasset, nuta Dei prouidentia factum est, vt elephanti, omissis Iudæis sibi expositis, amicos regis aggressi, multos eorum interimerent. Quo tam inopinato horribilique spectaculo motus rex, & orante etiam dilectissima eius concubina, (quam alij Ithacam, alij Irenem appellát) ne tantum scelus perpetraret, abstinuit, & eorum, quæ fecerat ac facturus erat, pœnituit. Propterea Iudæi Alexandrini, eum diem, in quo, tanto Dei beneficio, salutem mirabiliter consecuti fuerant, merito postea celebrarunt. Simile quid alias Iudæis in Alexandria, sub Ptolemæo Philopatore euenisse, nos sub anno mundi 3834. *num.* 3. narrauimus. Et hæc quidem in Ægypto.

3 *Ionathas obsidet arcem.*

In Iudæa autem, per hæc tempora, contigit Ionathan obsidere cœpisse arcem, quam tenebant alienigenæ in Ierusalem, & ad quam, vt ait Iosephus, etiam confugere solebant Iudæi propriæ religionis desertores. Quo audito Demetrius rex, iratus venit cófestim Ptolemaidem, ac per literas imperauit Ionathæ, vt illico solueret arcis obsidionem, & quanto cytius ad se properaret. At ille, non soluta obsidione, dedit se periculo, veniens ad regem, cum senioribus, & Sacerdotibus, ac muneribus, quibus placauit regem. Atq; ita, Deo inprimis bene fauente, caussam suam egit, vt rex, reiectis calumniatoribus, illum nó modo ab obiectis absoluerit, verum etiam eundem coram omnibus valde sublimauerit, confirmás eum in principatu, & sacerdotio, approbans quæcunque a præcedentibus regibus, eidem concessa fuerant, ponensq; ipsum in capite omnium amicorum eius. Denique Ionathas, pollicitus dare regi trecenta talenta, obtinuit ab eo immunitatem toti Iudæorum regioni, & tribus Toparchiis ei adiectis, & Samariæ, ab omnibus decimis, & tributis, quæ regibus solui consueuerant, quemadmodum ex regio diplomate ibidem, *nempe* 1. *Machabaor. cap.* 11. *vers.* 19. *vsque ad* 38. registrato, apparet. Eadem tradit Iosephus 13. *antiquit. cap.* 8 *prope finem.* Porro ampla hæc, quæ rex Ionathæ concessit priuilegia, tunc maxime, quando potius de eius salute timendum videbatur, necessario arguunt, regem Ionathæ ingenuitatem agnouisse, ac probasse caussas molitæ obsidionis, sincero mentis affectu, ab ipso allatas, inter quas, si diuturnitate licet ea esse potuit, quod illam vel inuitus, aggredi coactus fuerat, non quidem animo talem regi auferendi munitionem, quam etiam si cepisset, paratus vtique esset ad omnem regis voluntatem restituere: Sed quia in ea commorantes alienigenæ, admodum infensi essent Israeli: Et item, vt pro meritis plectere, atque in officio continere posset peruersos quosdam Iudæos, qui tali perfugio freti, ad quælibet, contra diuinam ipsorum legem, mala, non sine aliorum pernicie & scandalo, impune patranda, parati erant: Cuius rei, seniores ciuitatis, & Sacerdotes, qui secum venerant, oculati locupletissimiq; testes, atque omni exceptione maiores esse poterant. Credendum vero est, rem tandem ita fuisse compositá, vt rex promitteret efficere, ne deinceps dicti alienigenæ nocerent Iudæis, neve quisquam Iudæus quauis de caussa in arcem reciperetur; aut si hoc non præstaret; arcem se omnino Ionathæ traditurum: Ionathas autem pollicitus sit illico se obsidionem soluturum. Ceterum Ionathan postea stetisse promissis, regem vero nequaquam, vel ex eo conijci potest, quod mox necesse fuit Ionathan, iterum rogare regem, vt auferret de arce præsidium, quemadmodum infra *num.* 5. dicemus. Vnde factum est, vt ex quo primum dicta arx, ab Apollonio illo Antiochi Epiphanis ministro, sicuti sub an. mundi 3887. *nu.* 1. dictum est, extructa, & munita fuerat, tametsi postmodum á Iuda Machabęo, deinde nunc á Ionatha fuerit obsessa, & mox idem Demetrius, denuo promiserit eam tradere ipsi Ionathæ, vt infra *numer.* 5. videbimus,) nunquam tamen in potestatem Iudæorum deuenerit, nisi Simonis temporibus, vt ex sub anno mundi 3193. *num.* 1. dicendis apparebit.

4 *Demetrius dimittit exercitum.*

Compositis ergo rebus cum Ionatha, Demetrius rex redit Antiochiam, vidensque cessasse bella, & nihil sibi ab vlla regni sui parte esse timédum, dimisit totum exercitum, retentis solum illis militibus, quos ipse secum de Creta, aliisque Arcipelagi insulis collectos, adduxerat. Quamobrem, qui soliti erant ab ipso, & à prædecessoribus suis stipendia accipere, offensi admodum atque indignati, cœperunt regem odio prosequi, ac de eo palam murmurare. Ad quod aduertens vnus ex Alexandri Ducibus, qui antea dicebatur Diodotus, sed posteaquam regnum Syriæ, vt postea dicemus, occupauit; nouum sibi Triphonis nomen asciuit, vt testatur Appianus *sub finem libri de bellis Syriacis.* Hic, inquam Triphon, perrexit ad Emalcuel Arabem, qui educabat Antiochum Alexandri filium, cognomine Deum, vt scribit Iosephus 13. *Antiq. cap.* 12. suadebatque ei, vt traderet sibi puerum, promittens eum se in paterno regno intrusurum, idque non magno negotio tunc fieri posse, attenta maxime tam grandi, quæ tunc palam vigebat in militibus, ac pene in vniuerso populo, à rege Demetrio, animorú alienatione. Quoniam autem se difficilem præbebat Emalcuel ad assentiendum Triphoni, res dilata est per aliquod tempus, morante nihilominus Triphone in Arabia, nec vllatenus cessante sollicitare dictum Emalcuel, 1. *Mach. c.* 11. *v.* 38. *vsq; ad* 41. *& Iosephus* 13. *Antiq. c.* 9.

Triphon procurat Demetriú è regno pellere.

5 *Ionathas sollicitat regem pro alienigenarú eiectione.*

Interea Ionathas, qui vt supra ostensum est, arcis obsidionem soluerat, videns quod Demetrius rex nihil præstaret eorum, quæ spopondera, & quod alienigenæ, qui erant in ipsa arce, non cessabant molestare Iudæos, & esse eis admodum graues; coactus est mittere ad regem, rogans eum, vt eos qui in arce Ierusolymitana, & in aliis præsidiis erant, eiiceret: alioqui pugnas, & congressiones inter eos, & Israelem tolli non posse. Ad quod rex magna promptitudinis atq; alacritatis ostensione respondit, se non id tantum, sed & alia longe maiora facere in gratiam Ionathæ, opportuno tempore, esse paratum. Verumtamen, quod nunc attinet, expectare sibi á Ionatha mitti auxiliarios milites, quib. se tutari posset a propriis exercitibus, quos á se defecisse compererat. Confestim ergo misit Ionathas triamillia virorum

Post suppetias regi, quas ingratus eum vexare parat.

fortium Antiochiam, qui pro rege aduersus centum viginti mille Antiochenses viriliter admodum pugnantes, occiderunt ex illis centum mille viros, & incensa ciuitate, coegerũt reliquos arma deponere, & regẽ pro animab. suis suppliciter deprecari, ac sese vltro eidem in omnib. subdere. Quibus fortiter gestis reuersi sunt opimis onusti spolijs in Ierusalem. At vero ingratus rex Iudęis, quorum ope vitam regiamque potestatem pene iam in regno suo deperditas recuperauerat, non modo promissa præstare neglexit, sed insuper ita se à Ionatha abalienauit, vt eum deinceps admodum vexare non sit veritus, 1. *Mach. c. 11. vers. 41. vsque ad* 54. Vexationem istam, paucis describit Iosephus 13. *antiq. cap. 9. aliquanto post initium,* dicens. *quod minitatus est ei bellum, nisi redderet tributa omnia, quæ Iudæorum Gens solita fuisset prioribus regibus pendere; fecissetq; etiam, ni impeditus fuisset a Triphone; coactus apparatum contra Ionathan factum, in illum potius conuertere.*

6 Eodem anno ad finem, vt arbitror, iam vergente, oportet (si verum est quod ea Iosepho nos sub anno mundi 3912. *num.* 3. dicemus,) Triphonem tandem voti compotem factum, obtinuisse ab Emalcuel Arabe Antiochum Alexandri filium adhuc adolescentulum in sui tutelam, quem postea perduxit in Syriam, vt nos consequenter dicemus. Igitur

Triphon obtinet Antiochũ, vt regem Syria constituat.

AB ORBE CONDITO *ANNVS* 3910.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS *ANNVS* 464

1 ANno, vt credimus, proximo circiter ineunte, reuersus ex Arabia in Syriam Triphon cũ Antiocho, statim concitauit exercitus veteranos, qui abalienati à Demetrio, & Triphonis industria pariter congregati, constituerunt Antiochum regem. Nec multo post inito Triphon certamine aduersus Demetrium, illoque in Ciliciam fugato, obtinuit Elephantos eius, & Antiochiam regni sedem. Itaq; Antiochus huius nominis VI. posito sibi diademate, quantocyus Ionathan amicum sibi reddere curauit, missis ei vasis aureis, cum priuilegio satis amplo, quo confirmabat ei summum sacerdotium, dabatque eidem facultatem vtendi ad eius mensam vasis aureis, & induendi purpuram, ac ferendi fibulam auream, tanquam inter cognatos ac primarios regis amicos cooptatus; & præterea addidit ei præfecturas quatuor ciuitatum Iudææ proximarum, & Simonẽ fratrem eius regiæ militiæ Ducem, à Tyro ad Ægyptum vsque constituit. Quibus acceptis à rege fauoribus, Ionathas, vt benefactori suo gratus, beneficia rependeret, exiit cum suis ad finitimas Iudææ ciuitates, vt induceret, cogeretve eas à Demetrio discedere, & adhærere Antiocho. Et confestim confluentibus ad eum è Syria militibus, bellum gerebat aduersus Demetrij fautores, & Ascalone, ciuibus eius eidem honorifice occurrentibus, pacifice recepta, obsedit Gazam sibi resistentem, quam tandem, vastata eius regione, ad deditionem compulit, acceptis ab ea obsidibus, quos Ierosolymam transmisit. Deinde lustrata reliqua regione vsque Damascum, & ad parendum Antiocho adducta, audiuit, quod Demetrij Duces, in Cades vrbe Galilææ (ad differentiam alterius, quæ erat in deserto Pharan) præuaricabantur obloquentes de se, & de Antiocho, & quærebant remouere ipsum à principatu, quem ei concesserat Demetrius, & à tot tantisque progressibus, quos in Syria faciebat, reuocare. Quamobrem accensus zelo sumendi iustam de ipsis vindictam, relicto in Iudæa, cum parte exercitus, Simone fratre suo, qui tum fortem munitissimum Bethsuræ præsidium oppugnabat, ac tandem per deditionem recepit: Ipse cum reliquis copijs in Galilæam properans, vbi peruenit ad campum Asor: Ecce hostes, relictis retro in quodam monte insidijs, occurrerunt ei, contra quos, vt primum bellare cœpit Ionathas, exurgentes à tergo insidiæ, fugauerunt omnes Ionathæ milites, præter duos primarios eius Duces, quibus cum Ionathas, præmissis ad Deum precibus, audacter hostes aggressus, eosdem fortiter repellere cœpit. Quod videntes, qui primo aufugerant Iudæi, redeuntes ad pugnam, Demetrianos in fugam versus, persecuti sunt vsque ad Cades, vnde venerant, & peremptis illa die tribus alienigenarum millibus, reuersi sunt cum Duce suo Ionatha in Ierusalem, 1. *Machab. cap. 11. v.* 54. *vsque ad finem capitis, & apud Iosephum 13 antiquit. cap* 9.

Antiochus 6. regnat in Syria, & Ionathã sibi amicum reddere curat.

Ionathas bellat contra Demetrianos pro Antiocho.

2 Post hæc Ionathas, videns res Iudæorum, Deo fauente, non mediocriter auctas, vt adhuc magis eas firmaret, secundarum rerum temporumque opportunitate captata, operæpretium duxit, mittere legatos Romam, qui curarent renouare fœdus, quod cũ Iuda fratre suo antea ictum fuerat. Atq; hac occasione mandauit eisdẽ legatis, vt in suo reditu, ad Spartiatas siue Spartanos, quos Iosephus *lib. 12. antiq. c. 5. & lib. 13. c. 9* vocat Lacedæmonios, qui ad australem Peloponnesi partem habitabant, pergerent, eisque literas innouandæ, seu confirmandæ societatis, præsentarent; quarum exemplum loco mox citando refertur. Et vt ad alia quoque loca, alias item Ionathæ epistolas eiusdem fere tenoris deferrent. Quod fecerunt, reportantes à Romanis dicti fœderis confirmationem, & literas commendatitias, ad Europę, Asiæq; reges, vt late describitur 1. *Mach. c. 12. v. 1. vsq; ad* 24. & tradit Iosephus *loco citato.*

Mittit legatos Romam renouare fœdus, & ad Spartiatas.

3 Per idem quoq; tempus, audiens Ionathas, quod Demetrij Duces, maiorib. quam antea copijs, contra se venire pararent; ipse ocyus occurrit eis cum exercitu in regione Amathite, antequã ingrederentur Iudæam, & exploratis ipsorum castris. cognouit, quod decreuerant eum nocte illa derepente aggredi. Verum vt audierunt innotuisse eorum consilia Ionathæ, & ipsum ad repugnandum expectare paratum, desperantes aperto Marte se posse contra eum præualere, accensis in eadẽ nocte in castra focis, qui à Iudæis videri possent, ipsi clam traiectu flumine Eleuthero, fugerunt. Vt primum autem de eorum fuga Ionathas audiuit, insecutus est eos, sed nõ potuit assequi. Itaq; illis omissis, diuertit ad Arabas Zabadæos, quib. percussis, acceptisq; eorum spolijs, venit Damascum, obibitq; totam regionem illam, vt retineret eam Antiocho adhærẽtem. Simon quoq; eius frater, eodem tempore, & ipse exiens, venit ad Ascalonem, & ad proxima præsidia, vt eadem in officio contineret. Mox audiens, quod Ioppitæ agerent de eorum pręsidio partibus Demetrij tradendo, properauit occupare ciuitatem, & ponere custodes in ea. Deniq; reuersi Ionathas, & Simon in Ierusalem, cõuocatisq; senioribus populi, de ipsorum consilio decreuerunt munire Iudææ præsidia, atq; in primis Ierosolymam, murumque excitare inter arcem & vrbem, vt hoc pacto, & vrbem ab alienigenarum incursionibus tutiorem redderent, & pariter arcis custodes ad commeatus penuriam adigerent. Itaq; satagebant Ionathas erigere muros ciuitatis; Simon autem extruere munitiones in prouincia, præcipue vero vnam vocabulo Adiada, in quodam loco, qui dicebatur Sephela, perfecitq; eam, 1. *Mach. c. 12. v. 24 vsque ad* 39. & Iosephus, *vbi supra.*

Iterum feliciter pugnat pro Antiocho

Statuunt munire Iudææ præsidia & Ierusalem.

Et excitare murum inter Arcem & Vrbem.

AB

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3911.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 465.

Triphon cogitans interficere Antiochum & regnare pro eo.

1 ANno, vt arbitror proximo, qui erat regni Græcorum centesimus sexagesimus nonus, cogitans Triphon occidere Antiochum, & regnum eius occupare; veritus ne à Ionatha Antiochi amico, consilium eius eluderetur, statuit prius ipsum Ionathan, si posset, de medio tollere. Itaque hoc animo venit cum exercitu in Bethsan, quæ postea Scythopolis dicta est; Cui cum obuiam venisset Ionathas cum quadraginta millibus virorum, vt si quid mali ille in Iudæam moliri vellet, eidem obsistere valeret. Triphon, vidẽs se Ionathan vi capere nullo modo posse, eundem insidiis ac simulationibus incautum intercipere aggreditur, excipiens illum cum honore, ac muneribus, & præcipiens exercitibus suis, vt ei tanquam sibimet in omnibus obtemperarent, ac demum blande suadens, vt dimisso exercitu secum cum paucis veniret Ptolemaidam. Ad hoc enim ipsum venisse, vt eius quoq; vrbis, & reliquorũ præsidiorum, nec non exercituum regis, ac præfectorum regionis, vniuersalem ei curam committeret, traderetque. His atque eiusmodi nimium credulus Ionathas, dimisit exercitum, retentis duntaxat tribus virorum millibus, quorum duo millia in Galilæam remisit. Vt primum autem ipse Ionathas nihil mali suspicans, cum Triphone ingressus est Ptolemaidam, confestim oppidani, quemadmodum præmoniti fuerant, clausis ianuis, Ionathan viuum comprehenderunt, & omnes, qui cum eo introierant, trucidarunt. Misit autem illico Triphon equitum manus in Galilæam, vt ibidem quoque Ionathæ milites interficerent. Verum cum apud eos iam rumor de capto Ionatha percrebuisset, hortati semetipsos, exierunt parati pro animabus suis fortiter dimicare. Quod videntes, qui à Triphone missi fuerant, veriti aduersus desperatos pugnare, reuersi, dimiserunt illos pacifice ad suos redire. Ceterum, re cognita, planxit Israel Ionathan, quem iam occisum existimabat, luctu magno. Contra vero Gentes, quæ erant in circuitu eius, exultantes putabant modo se posse Iudæos tanto principe orbatos, (omnino conterere, ac penitus eorum memoriam de terra tollere. 1. *Machab. cap. 12. versic. 39. vsque ad finem capitis*, & Iosephus 13. *Antiq. cap. 10. & lib. 1. de Bello cap. 2.*

Iudæi de Ierusalem scribunt Iudæis in Ægypto degentibus.

2 Eodem anno centesimo sexagesimo nono, post captum Ionathan, adhuc regnante in Asia Demetrio huius nominis III. Iudæi qui erant Ierosolymis in magna tribulatione positi, scripserunt fratribus in Ægypto commorantibus, flebilem illam epistolam, cuius obiter fit mentio 2. *Machab. cap. 1. versic. 7. vsque ad 9.* Et cum ea (quemadmodum sub anno mundi 3892. *num.* 11. diximus) probabile est, fuisse pariter missos quinque Annalium libros à Iasone Cyrenæo de Iudæ rebus gestis conscriptos. Nam si memorata epistola, simul cum dictis Annalibus non fuisset transmissa, ad quid eorundem Annalium Compilator, eam in procemio libri sui posuisset, & non magis in historia, proprio loco, videlicet vbi de templi purificatione facta agendum erat, inseruisset? Certe, vt dixi, probabile admodum est, quod Auctor secundi libri Machab. sicut in procemio sic ante omnia operæ pretium duxit ponere epistolam, Ierosolymitani ac Iudaici populi nomine, anno centesimo octogesimo octauo datam, cum qua ipse pariter librum suum compendiario ex prædictis Annalibus exceptum, in Ægyptum mittebat, vt nos sub anno mundi 3930 *num.* 2. dicemus: Ita etiam in eadem epistola, meminerit alterius epistolæ, cum qua olim missi fuerant prædicti Annales; & propterea, ab hisce epistolis, loco præfationis, suam prædictorum Annalium compilationem inchoauerit. Ideo autem, & memoratos Annales cum prædicta epistola putamus fuisse in Ægyptum directos, vt Iudæis ibidem habitantibus, non solum in memoriam redigerent, quod alias eisdem scripserant, suadentes celebrare quotannis Scenopegiam mensis Casleu, Iuda imprimis procurante institutam; sed etiam, ex eorundem Annalium lectione, scirent, qua de caussa fuisset instituta, & simul possent pro tam magnis beneficiis a Deo acceptis, nimirum quod per Iudam & fratres eius, templum ab Antiocho Epiphane prophanatum, restituisset, & tantas de hostibus victorias concessisset, gratias agere: Et item vt ex comparatione præclarissimarum rerum à Iuda gestarum, magis compati possent captiuitati Ionathæ eius fratris, & rogare Dominum, vt præsentem populi sui calamitatem, nouis miserationibus compensaret.

3 Eodem anno, iuxta ea quæ nos sub anno mundi 3461. *num.* 1. diximus, oportet Eleazarum illum, qui in genealogia Saluatoris refertur *Matthæi capit.* 1. *versic.* 15. genuisse anno vitæ suæ quinquagesimo primo, Mathan, quemadmodum etiam notatum est in tabulis. Qui quidem Mathan, siue Mathat postea adoptatus fuit in filium à quodam Leui, qui erat de stirpe Nathan, vt nos sub annis mundi 4037. *num.* 3. & 4051. *num.* 15. ostendemus. Et ideo dictus Mathan siue Mathat, secundum Matthæum, filius naturalis dicti Eleazari: secundum Lucam vero, fuit filius Leui, nimirum adoptiuus. Genuit etiam naturaliter dictus Eleazar, siue ante, siue post natum Mathan, alium fil[...]m nomine Pantherem, qui postea fuit proauus Beatissimæ genitricis Dei Mariæ, quemadmodum sub annis mundi proxime allegatis apparebit. Quod si anno circiter vno ante, vel post præsentem mundi annum natus est Panther proauus dictæ Beatissimæ Virginis: Cum hinc ad ortum ipsius Beatissimæ in tabulis inueniantur anni circiter centum viginti sex: probabile est, ipsum Pantherem anno circiter ætatis suæ quadragesimo genuisse Barpantherem auum dictæ Virginis: Et similiter Barpantherem, anno vitæ suæ circiter quadragesimo genuisse Ioachimum, patrem eiusdem Virginis: Et hunc cum annum ageret circiter vigesimum secundum duxisse vxorem Annam, quæ postea, post exactos in coniugio annos viginti sine prole, genuit eandem Beatissimam Virginem, vt infra suis locis dicemus. Sic enim cómode exhauriri posse videtur prædicta summa annorum centum viginti sex.

Eleazar genuit Mathan

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3912.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 466

1 ANno centesimo septuagesimo circiter inchoante, vt ex dicendis sub anno mundi 3914 *n.* 1. constabit, audiens Simon Triphonem comparate sibi validissimũ exercitum, vt ad Iudæam conterendam properaret, vidensq; populum in magno timore ac trepidatione positum; aduocata publice

Ierosolymis concione, allocutus est populum, ac primo quidem breuiter commemoratis, quæ & quanta ipse, & omnes fratres eius fecissent pro sanctis legibus ac veri Dei cultoribus, & angustias quas passi erant, & quod huius rei gratia perierāt omnes fratres eius, & ipse relictus erat solus: mox mira animi generositate obtulit se paratum vindicare, hoc est defendere Israelem à Gentibus contra eum insurgentibus; & pro ipso etiam, si opus esset, fortiter in bello mori. Quibus auditis, commotus est spiritus vniuersi populi, & cunctis acclamantibus: *Tu es Dux noster, &c.* illico eum in Ducem ac Principem loco Ionathæ fratris sui vnanimes elegerunt. Quo munere suscepto, Simon accelerauit cunctos congregare bellatores, & munire muris Ierusalem, & mittere nouum validumque præsidium in Ioppem, eiectis his qui erant in ea, veritus ne ciuitatem Triphoni traderent. Triphon autem grandi coacto exercitu, veniens in Iudæam, cum Ionatha vincto; vt audiuit Simonem successisse in principatum fratris, & occurrisse sibi in Addus, cum exercitu bene instructo, non est ausus cum eo prælium committere; sed callide misit, qui dicerent ei: *Si vellet dimitti fratrem suum, mitteret ei centum talenta argenti, quæ debebat regi, & duos filios eius obsides. hac enim de caussa Ionathan detineri.* Quibus auditis Simon, tametsi probe intellexit viri fictionem: obedit omnius, ne videretur fratris redemptionem neglexisse, misit omnia. Ille vero his acceptis, fidem fefellit, & non modo Ionathan non dimisit; sed Iudæam ingressus, excubabat cum exercitu per viam quæ ducit Ador, volens ex parte Idumææ ascendere Ierosolymam. At vero Simon cum suo pariter exercitu, illum perpetuo consectabatur, castra castris illius vbique opponens. Verum Triphon, cum ab iis qui erant in arce Ierosolymitana, requisitus, frustra tentasset mittere Ierosolymis equitatum; Videns se nihil proficere, mutato consilio, redijt in Syriam, animo perdendi Antiochum, & inuadendi regnum eius, interfectis prius in oppido Bascaman Ionatha, & filiis eius. Quorum cadauera mox inde sublata, Simon in Modin ciuitate patris sui honorifice sepelienda curauit: Vbi postea magnificētissimum patri, matri, ac fratribus sepulchrum, magnis columnis, excelsisque pyramidibus, necnō varijs armorum, nauiumque cælaturis exornatum, extruxit ad æternam ipsorum memoriam. Et planxerunt Ionathan in omni Israele multis diebus 1. *Machab. c. 13. vers. 1. vsq. ad 32.* & Iosephus 13. *Antiq. c. 11.*

Simon eligitur Dux populi.

Ionathas, & filii eius à Triphone interficiuntur, quibus Simon extruxit sepulchrum honorificentissimum.

2 Porro Ionathan præfuisse populo ab obitu Iudæ fratris sui annis saltem duodeuiginti, apparet in tabulis, & ex annorum item serie hactenus recensita, satis liquet. Nam Iudas obiit anno regni Græcorum centesimo quinquagesimo secundo: Ionathas verò anno centesimo septuagesimo, vt dictū est. Quare oportet vel Iosephum *sub finem capitis proxime adducti*, esse hallucinatum, vbi ait, ipsum Ionathan obiisse exacto pontificatus simul, & imperij sui anno quarto: vel eundem Ionathan quemadmodum aliquando, & alij principes fecisse leguntur, & nos sub anno mundi 3452. *num.* 1. notauimus) ab aliqua insigni eius actione, annos principatus ac pontificatus sui deinceps recensere voluisse, puta ab obtenta illa toti Iudæorum regioni immunitate, quam sub anno mundi 3909. *num.* 1. diximus contigisse anno regni Græcorum centesimo sexagesimo septimo.

Ionathas quot annis populo præfuerit.

3 Non multo post, nimirum anno ad finem tam vergente, Triphon iter faciens cum Antiocho rege adolescentulo, callide occidit eū, anno quarto postquam eius tutelam susceperat, vt testatur Iosephus 13. *Antiq. cap. 12.* ex quo patet, verum esse, quod nos sub anno mundi 3909. *nu.* 4. diximus, eundem Triphonem, anno regni Græcorum centesimo sexagesimo septimo, obtinuisse dictum Antiochum in sui tutelam. Sane Triphon sparso rumore, quod Antiochus inter se exercendum esset extinctus, milites magnis pollicitationibus adduxit, vt se regem facerent, atque his artibus imposito sibi diademate, factaque, sibi aduersantium, cæde magna, Asiæ, seu Syriæ regnum vi occupauit. 1. *Machab. cap. 13. versic. 31. & 32.* Quare credimus primum Triphonis regni annum fere a sequenti initium sumpsisse, vt etiam notatum est in tabulis.

Triphon occiso Antiocho occupat regnum Syriæ.

Interea Simon Iudææ præsidia, muris, ac turribus, & omni commeatu, munire satagebat. Vt autem audiuit occisum esse Antiochum, & Triphonem se in regnum intrusisse, misit legatos cum muneribus ad Demetrium regem, quem sciebat Triphonis hostem esse capitalissimum, & propterea contra illum libenter secum fœdus initurum. Facile ergo obtinuit Simon, nacta hac tam opportuna temporis occasione, à Demetrio quæcunque voluit; nimirum absolutam Iudæis pacem, atque immunitatem ab omnibus tributis; & liberum quarumcunque munitionum ab ipsis ædificatarum, dominium; & perpetuam, inter ipsum Demetrium, & Gētem Iudæorum, societatem, vt patet ex ipsiusmet Demetrij diplomate, quod loco Machab. mox citando refertur. Itaque hoc eodem anno regni Græcorum septuagesimo supra centesimum, ablatum est iugum Gentium ab Israele, cœpitque Populus scribere in tabulis & gestis publicis: *Anno primo sub Simone summo Sacerdote, magno Duce, & Principe Iudæorum.* 1. *Machab. cap. 13. versic. 33. vsque ad* 43. Diximus hæc accidisse anno regni Græcorum centesimo septuagesimo: quia si (vt legimus 1. *Machab. cap.* 14. *vers.* 27. & nos sub anno mundi 3914. *num.* 1. dicemus,) annus centesimus septuagesimus secundus, erat tertius sacerdotij Simonis: vtique oportet quod primus sacerdotij eius esset regni Græcorum centesimus septuagesimus. Quomodo ergo Iosephus 13. *Antiq. cap.* 11. *sub finem*, ait: quod Simon primo sui principatus anno suis immunitatem tributorum peperit, quæ hactenos Macedonibus erant solui pendere: idque accidit post annum centesimum septuagesimum, ex quo Seleucus Nicanor Syriæ regno potitus fuerat? Respondemus necessario dicendum esse, vel Iosephum in hoc, sicuti & in aliis multis fuisse deceptū; vel, quod magis reor, prædictam immunitatem fuisse obtentam à Simone sub finem anni primi principatus sui, qui annus desinebat post iam inchoatum annum regni Græcorum centesimum septuagesimum primum. Ceterum perfectam hanc Iudæorum libertatem accidisse post annos à soluta ipsorum Babylonica captiuitate 396. dignosci poterit ex æra, quam hac speciatim de caussa, in tabulis, ab eadem solutione deduximus. Intra hos namque annos semper aliquo modo Iudæi, primo Persarum, mox etiam Græcorum Regibus subditi fuerant.

4 *Simon præsidia Iudææ munit*

Inito fœdere cum Demetrio rege aufert iugum Gentium ab Israele.

Per eadem quoque tempora, Simon ducto exercitu, machinisque ad Gazam, obsedit, oppugnauitque eam, & oppidanis tādem ad deditionem compulsis, eosdem quidem occidere noluit, sed inde eiecit, & mundata à simulacris ciuitate, intrauit in eam cum hymnis benedicens Domino, & eiectis idololatris, deduxit ibi colonias virorum obseruantium legem Domini, ac demum munita vrbe, erexit quoque sibi in ea palatium, in quo ipse pro libito habitare posset, 1. *Machab. cap.* 43. *vsque ad* 49. & Iosephus 13. *Antiqu. cap.* 11.

5 *Simon capit Gazam.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3913.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 467.

Simon exclusis alienigenis intrat solemniter in arcem Sion.

1 ANno regni Græcorum centesimo septuagesimo primo, die vigesimo tertio mensis secundi, Simon, tum muro inter arcem, & vrbem (quem cœperat Ionathas, vt sub anno mundi 3910 *num.* 3. dictum est,) iam erecto; tum aliis modis, cum omnes interclusisset aditus, penitusque prohibuisset, ne custodes arcis Sion, inde ad commeatus sibi comparandos vllatenus exire possent, ac eosdem fame pressos, ad deditionem compulisset, tandem ipsis eiectis, & arce à contaminationibus mundata, intrauit in eam cum ramis palmarum, & canticis, ingentique omnium lætitia: Et statuit diem illum exinde quotannis, cum gaudio esse celebrandum. 1. *Machab. cap.* 13. *versic.* 49. *vsque ad* 53. Vbi tametsi de eodem Simone Iosephus 13. *Antiq. cap.* 11. subiungat, dicens: quod expugnata Ierosolymorum arce, solo eam æquauit: id tamen non intelligendum est tunc statim fuisse factum; sed primo quidem ipsum, loco alienigenarum, collocasse in ipsa arce Iudæos, ad tuitionem regionis, & ciuitatis, vt expresse dicitur 1. *Machab. cap.* 14. *versic.* 37. & colligitur etiam ex his, quæ dicuntur *cap.* 15. *versic.* 28. Postea autem, nimirum triennio post, vt nos sub anno mūdi 3916. *num.* 2. dicemus, mutato in melius consilio, illam, vt a Iosepho dictum est, funditus diruisse. Muniuit etiam Simon montem templi, qui erat secus arcem, & habitauit ibi ipse, & qui cum eo erant præter Ioannem filium suum, qui postea Hircanus dictus est. Hunc enim, quia vir erat admodum bellicosus, constituerat post se primarium totius militiæ Ducem, & voluit, vt habitaret in Gazaris. 1. *Machab. cap.* 13. *versic.* 53. *&* 54. Erat autem Gazara in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, & propterea collocauerat Simon illic Iudæos, & quæcunq; apta erant ad eorundem hostium repressionem, vt traditur 1. *Machab. cap.* 14. *versic.* 34. Et ex *cap.* 15. *versic.* 28. 30. *&* 35. manifeste colligitur, quod Ioppe, & Gazara, tunc computabantur extra fines Iudææ, & quod super ipsas tanquam regni sui partes ius prætendebant Syriæ reges. Ideo opportune ibi, tanquam in loco hostium incursibus valde exposito, manebat primarius belli Dux, vt præsto esse posset, quandocunque à Syris noui aliquid moliri contingeret. Quod postea vsu venit, quemadmodum sub anno mundi 3916. *num.* 1. dicemus.

Ioannes Hircanus primus militiæ Dux.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3914.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 468.

Demetrius Rex ab Arsace comprehenditur.

1 ANno centesimo septuagesimo secundo (vt loco Machab. proxime citando exprimitur) Demetrius Rex, post fœdus cum Simone ac Iudæis ictum, congregato exercitu, abiit in Mediam, ad contrahendos inde sibi auxiliarios milites, quibus expugnare posset Triphonem, & à regno suo in quod callide ac violenter se intruderat, expellere. Verum ab Arsace Persidis, ac Mediæ rege, Demetrius Rex viuus comprehensus, atq; in custodia positus est. Quamobrem, inquit Scriptura, siluit omnis terra Iuda; nimirum à bellis, omnibus diebus Simonis. 1. *Machab. cap.* 14. *versic.* 1. *vsque ad* 5. Sane hanc Demetrij profectionem trans Euphratem; & caussam ipsius, paulo aliter descriptam reliquit Iosephus 13. *Antiq. in calce capitis* 9 ita tamen, vt non omnino videri possit aduersari his, quæ ex 1. *Machab.* dicta sunt: nisi in hoc, quod ipse Iosephus putat Demetrij captiuitatem, accidisse antequam Triphon regnare cœpisset; cum potius ex hac Demetrij calamitate, occasionem arripuisse Triphonem occidendi Antiochum, & inuadendi regnum pro eo. At enimvero, ex loco Machab. citato, oppositum aperte colligitur. Qua in re, sicut & in reliquis eiusmodi, proculdubio magis standum est cum sacro, quam cum prophano Auctore. Ceterum Demetrius, licet primo in custodiam, vt dictum est, traditus fuerit; postea tamen libere apud Regem Persarum mansisse credendus est, donec inde dimissus, in regnum suum rediit, vt tradunt Iustinus, & Appianus: quorum primus *lib.* 36. scribit: quod *Demetrius multis præliis Parthos fudit: ad postremum tamen pacis simulatione deceptus, capitur, traductusque per ora ciuitatum, populis, qui desciuerant, in ludibrium fauoris ostenditur. Missus deinde in Hircaniam, benigne, & iuxta cultum pristinæ fortunæ habetur.* Sic Iustinus. Appianus vero *in calce libri de Bellis Syriacis*, de eodem sic ait: *Hic primo Nicanoris exemplo, suscepit expeditionem Parthicam, & captus vixit in Phraatæ regia, regis sorore Rodoguna ducta in matrimonium.*

Iosephus refellitur.

Interea Simon valde florebat in principatu suo, 2
eratque inclytus, & magnæ existimationis, non solum apud suos, sed etiam apud exteras nationes, & præcipue apud Romanos, qui, vt primum audierunt, quod defunctus esset Ionathas, & Simon frater eius factus esset summus Sacerdos, obtineretque omnem Iudæorum regionem, scripserunt ad eum in tabulis æreis, vt renouarent societatem, quam fecerant cum Iuda, & Ionatha fratribus eius, lectæque sunt literæ coram vniuerso populo in Ierusalem. 1. *Macha. cap.* 14. *versic.* 16. *vsque ad* 20. Scripserunt quoque Spartani, quorum epistola ibidem ad verbum subiungitur, *vsque ad versic.* 24. Cum autem Simon deinde, ad magis adhuc confirmandam cum Romanis initam societatem, misisset Romam legatos, inter quos princeps erat Numenius, qui alias à Ionatha eadem de caussa missus fuerat, vt traditur 1. *Machab. c.* 12. *versic.* 16. & per ipsos clypeum aureum magnum, pondo minarum mille, obtinuit insuper ab eis aliud amplissimum libertatis diploma, tabulis æreis exaratum, in quo Iudæi declarabantur liberi, & ab omni Romana potestate independentes. 1. *Machab. cap.* 14. *versic.* 24. *vsque ad* 27. Et alias item literas commendatitias ad Ptolemæum Ægypti regem, & ad Demetrium, aliosque reges, ac gentes, vt per recapitulationem traditur 1. *Machab. cap.* 15. *versic.* 15. *vsque ad* 25. Vbi ex tenore eius, quæ directa erat Ptolemæo regi, & ibidem registrata habetur, conijcitur, quales fuerint aliæ, quæ eadem fere continebant, vt ibidem *versic.* 22. traditur. Porro tabulas æreas libertatis ac societatis, quas Numenius a Romanis aliquanto antea reportauerat, Iudæi postea, hoc eodem anno, die decimo octauo mensis Elul, qui erat sextus, reposuerunt in monte Sion, hoc est, in templo, aut prope ipsum templum, cum quibusdam aliis titulis honorificentissimis à Gente sua eidem Simoni ad æternam memoriam dicatis, atque erectis, necnon scriptura publica consignatis, ac in tabulis æreis, loco vrbis celeberrimo pariterque conspicuo expositis: Et aliis item tabulis, eiusdem tenoris, in ærario publico asseruatis, quorum exemplum, quod incipit:

Simon valde honoratur ab exteris, & præcipue à Romanis.

Obtinet à Romanis amplissimum libertatis diploma.

Octaua decima die mensis Elul anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio, sub Simone Sacerdote magno, &c. habetur 1. *Machab. cap.* 14. *vers.* 27. *vsque ad finem capitis.* Ex quibus verbis manifeste colligitur, verum esse, quod nos sub anno mundi 3912. *num.* 1. diximus; nimirum Simonis principatum cœpisse anno regni Græcorum septuagesimo supra centesimum.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3915.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 469.

Antiochus VII. multa Simoni priuilegia confert.

1 ANno centesimo septuagesimo tertio, vt arbitror, nondum exacto, Antiochus huius nominis VII. cognomento Asidetes, siue Sedetes, qui & Soter. & à pietate mox erga templum Ierosolymitanum (vt sub anno mundi 3921. *num.* 1. dicemus) ostensa, Pius quoque à Iudæis est appellatus, vt tradit Iosephus 13. *Antiq. cap.* 16. Demetrij Soteris filius, & alterius Demetrij proxime ab Arsace capti frater, natu maior, qui ad Arcipelagi insulas, ab imperio Triphonis aufugerat; præparatis sibi ibidem exercitibus & nauibus bellicis, vt regnum suum à Triphone vsurpatum recuperaret: ante omnia expedire iudicauit, Simonem in auxilium asciscere, ac talem ita sibi amicum reddere, vt conatibus suis obsistere nullatenus attentaret. Propterea misit ad eum à prædictis insulis literas societatis & amicitiæ, confirmans ei immunitates, & priuilegia à prioribus regibus concessa; adijciens ad priorum regum indulta etiam facultatem cudendi propria numismata, & declarans Ierusalem ab omni regia iurisdictione esse liberam, & pariter omnia arma, & præsidia, quæ tum tenebant Iudæi, esse ac manere sub potestate Simonis. Et denique maiora quoque promittens ad Iudæorum templique Ierosolymitani gloriam magis augendam, se facturum, posteaquam regnum suum obtinuisset, vt videre est 1. *Machab. cap.* 15. *versic.* 1. *vsque ad* 10. Vbi etiam prædictæ literæ ad verbum referuntur.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3916.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 470.

Antiochus VII. venit in terram patrum suorum.

1 ANno regni Græcorum centesimo septuagesimo quarto, vt expresse traditur 1. *Machab. cap.* 15. *versic.* 16. Antiochus proxime memoratus, Demetrij captiui frater, venit de Arcipelagi insulis in terram patrum suorum: Et primo quidem, vt ait Iosephus 13. *Antiq. c.* 12. cum oberraret, nec ab vlla vrbe reciperetur metu Triphonis, misit ad eũ Cleopatra Demetrij fratris vxor, offerens ei coniugium suum, & regnum. Hoc autem fecit, vt refert Iosephus ibidem, partim amicorum suasu; partim quod timeret, ne quidam Seleucienses vrbem Triphoni traderent; & præterea, vt ait Appianus *loco sæpius allegato*, propter muliebrem æmulationem; nimirum quia intellexerat maritum suum Demetrium aliam duxisse, videlicet Rodogunam regis Parthorum sororem. Porro Cleopatra iam duos habebat ex Demetrio filios, primum nomine Seleucum, alterum Antiochum cognomine Grypum: Ex Antiocho autem Sotere, Demetrij fratre, vnum postea habuit,

Ducit Cleopatram fratris vxorem, & regnat pro eo in Syria.

qui quod apud vrbem Cyzicum educatus fuerit, dictus est Antiochus Cyzicenus, de quibus infra suis locis dicendum erit. Itaque Antiochus Soter, post acceptam Cleopatram, quæ fuerat Demetrij coniunx, confluentibus ad eum Triphonis exercitibus, qui eius mores pertæsi, iam ad Cleopatram deficere cœperant, quando in Seleuciam cum liberis, se incluserat metu Triphonis, bellum eidem Triphoni, cum quo pauci remanserant, fidenter intulit, & prælio victum fugauit in Phœnicem, ibique eum confestim insecutus, obsedit in Dora castro munitissimo, in quod fugiens Triphon se receperat. Oppugnante autem Antiocho castrum, terra mariq; cum centum viginti millibus peditum, & octo millibus equitum; misit ad eum Simon duo millia virorum electorum in auxilium, & argentum, & aurum, aliaque donaria: Quæ Antiochus, multitudine exercitus sui magnopere confidens, superbe omnia spreuit, ac remisit. Quin etiam contra fœdus, quod iam cum Simone pepigerat, misit Athenobium Ierosolymis, expostulãs sibi reddi Ioppem, & Gazeram, & arcẽ Ierosolymitanam, (ex quo obiter patet, ipsam, quæ anno centesimo septuagesimo primo capta fuerat, hactenus necdum fuisse destructam, vt sub anno mundi 3913. *num.* 1. dictum est,) aut loco earum petebat sibi bis quingenta argenti talenta appendi. Quem cum Simon vacuum remisisset, iratus Rex misit Cendebæum Ducem cum parte exercitus, vt vastaret Iudæam. Ipse vero cum reliqua, persequebatur Triphonem, qui clam naui aufugerat in Orthosiadam, siue, vt Iosephus exponit, in Apamiam vrbem. Cum itaque venisset Cendebæus Iamniam, & cœpisset vexare, & interficere, & captiuos facere Iudæos. & ædificare ac munire Gedorem, siue Cedronem; statimque nuntiasset omnia hæc Ioannes Simoni patri suo; Ille confestim, electis de regione viginti millibus peditum, & validam equitum manum, tradidit eis duobus filijs suis natu maioribus, Iudæ scilicet, & Ioanni, hortatusq; est eos, vt posteaquam ipse præ senectute, ad bella amplius procedere non valeret, ipsi memores eorum, quæ ipse, & fratres eius fecerant, à patre ac patruis eorum ne degeneres essent, sed fortiter, auxilium de cœlo sperantes, pro Israele pugnarent: Qui festinanter, & intrepidi, aduersus hostem properantes, & cum eo congressi: tametsi Iudas vulneratus fuerit; nihilominus valide præualuerunt, & occisis de hostili exercitu duobus virorum millibus, ceterisque in fugam conuersis, reuersi sunt cum insigni victoria in Ierusalem. Atque hoc pacto fracta hostium audacia, atque Antiochi regis superbia, reliquum vitæ tempus Simon exegit in pace, 1. *Machab. c.* 15. *vers.* 10. *vsque ad* 15. *& vers.* 25. *vsq. ad* 11. *capitis sequentis, & Iosephus* 13. *Antiq. cap.* 13.

Bellum infert Triphoni, & eum fugat in Phœniciam, & in Dora obsidet.

Respuit Simonis auxilia, & munera.

Mittit Cendebæum cum exercitu vt vastaret Iudæã.

Filij Simonis vincunt fugantque Cendebæum.

Eodem tempore, arbitror Simonem prouide admodum prospicere voluisse periculo, quod rebus Iudæorum imminere videbat, si aliquando arx Ierosolymitana, vel suorum proditione, vel alio aliquo casu, in hostium potestatem deueniret; & tandem decreuisse eam omnino diruere; Sed & montẽ quoque, in quo posita erat, humiliare. Quod quomodo factum sit, satis apposite describit Iosephus 13. *antiq. sub finem capitis* 11. dicens: quod *Simon expugnata Ierosolymorum arce, solo eam æquauit, ne posthac esse posset hostibus receptaculum, ne ve inde vrbi aliquod inferretur incõmodum. Quo facto, visum est operæpretium, si mons quoque, in quo sita fuerat, complanaretur, vt solum templum emineret: effecitque id, commemorans, pro cõcione malis, quæ a præsidiarijs in eam diem Iudas passi fuerant, quæque etiam in posterum ferre cogerentur, si extraneus aliquis princeps, eo loco imponeret* 2

Simon arcem Ierosolymitanam diruit, & montem humiliat.

præsi-

præsidium: adeoque permotus est, eius exhortatione, populus, vt non intermisso per triennium (hoc est fere vsq; ad obitum Simonis) *neque die, neque noctu, opere, tandem ad planiciem eum locum, indefesso labore redegerint, atque ita nihil reliquerint, quod obstaret, quo minus templum omnibus in vrbe locis, esset celsius.* Hucusque Iosephus.

Antiochus Triphonem interficit.

3 Ceterum Antiochus, de quo supra *num.* 1. dicebamus, quod Triphonem insequebatur, Apamia tandem, in qua ille se receperat, vi capta, Triphonem interfecit, triennio postquam regnum occupauerat, vt scriptum reliquit Iosephus 13. *Antiq. cap.* 12. hoc est, nondum expleto anno regni eius quarto. Etenim verisimile est, Triphonis necem contingere non potuisse, nisi saltem post huius anni centesimi septuagesimi quarti medietatem. Quare primus annus regni Antiochi a peremptio Triphone putatus, licet ab hoc anno ad finem iam vergere, cœperit; at tamen in sequentem, in quem pro maiori parte incidit, reiciendus est: Et sic in tabulis notatum inuenies.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3919.
SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 473.

Ptolemæi malitia.

1 ANno regni Græcorum centesimo septuagesimo septimo, mense vndecimo, vt expresse notatur 1. *Machab. cap. vlt. versic.* 14. Iudæus quidam nomine Ptolemæus, filius Abobi, cum esset diues valde, & gener Simonis, atque ab eo constitutus Dux in campo Iericho; in superbiam elatus, cogitabat tollere de medio Simonē, & filios eius, & occupare sibi Iudææ principatum. Itaque cum Simon perambulans regionis ciuitates, curam scilicet earum gerens, quadam die descendisset in Iericho, Ptolemæus, obseruata temporis opportunitate, eundem Simonem cum Iuda, & Mathathia filiis suis, sub honoris, amicitiæ, & affinitatis prætextu, ad conuiuium in proximam quandam munitiunculam vocabulo Doch, quam ædificauerat antea, vt videbatur, inuitatum, atque exceptum, & nihil mali à genero suo, quem iam magnopere exaltauerat, suspicantem, callide in medius epulis interfecit, statimq; misit qui hæc nunciarent regi Antiocho eiusdem Simonis hosti, pollicitus tradere ei regionem, si quantocius mitteret sibi exercitum: Et alios misit in Gazeram, qui alium Simonis filium nempe Ioannem pariter interimerent: Et tribunos per Epistolas, multis ac magnis pollicitationibus conuocabat: Et alios item misit occupare Ierusalem, & montem templi. Verum, cum tanti mali fama citius ad Ioannem aduolasset, ille primo quidem vehementer expauit, tam inopinati exterminij subito dolore permotus; sed quantocius, vt erat animo forti, ex timore confirmatus, atque ad ea quæ in tali casu agenda essent cōuersus, primum eos, qui ad se perdendum venerant, comprehensos interfecit; mox alia multa fortiter gessit, de quibus paulo post dicendum erit. Et hæc 1. *Machab. cap. vlt. versic.* 11. *vsque ad finem capitis librique,* tradita inuenies. & apud Iosephum 13. *Antiq. c.* 14. *& lib.* 1. *de Bello cap.* 2. Ceterum de Simonis laudibus ac rebus egregie gestis, extat breue compendium 1. *Machab. cap.* 14 *versic.* 4. *vsque ad* 6.

Finis historiæ veteris testamenti.

Simon à genero suo dolose interficitur.

2 Et hic quidem desinit historia sacra veteris testamenti, quam, vt cum his quæ in nouo traduntur, aliquo modo continuare valeamus, necessarium erit, ex Iosepho inprimis, qui res Iudæorum accuratius scripsit, aliisq; probatis Auctoribus, subiungere aliqua eorum, quæ ab hoc tempore, & deinceps acta sunt Ierosolymis, & in regione Iudæorum, donec principatus ac regia potestas, in Assamonæorum, seu Machabæorum potestate permansit, hoc est, vsque ad regnum Herodis Ascalonitæ, sub quo natus est Dominus noster Iesus Christus, quemadmodum traditur *Matthæi cap.* 2. *versic.* 1. Atque ad hæc tempora magis comprobanda, quædam etiam potiora Romanorum gesta, vtpote ad quartam Mundi Monarchiam pertinentia, locis propriis breuiter intexenda erunt.

Anni à nece Simonis ad initium regni Herodis.

Ceterum iste annus centesimus septuagesimus septimus regni Græcorum, sub cuius anni finem, periit Simon, concurrit, vt patet in tabulis, saltem pro maiori parte, cum secundo Olympiadis centesimæ sexagesimæ primæ, à quo ad initium regni Herodis, quo postea regnante, natus est Christus, id est, ad prope finem anni primi Olympiadis centesimæ quintæ (quo tempore Herodem à Romanis Iudææ regem declaratum fuisse, nos sub anno mundi 4014. *num.* 5. & 6. ostendemus,) fluxerunt anni nonaginta quinque. Quod etiam consonat cum supputatione annorum principatus, seu regni singulorum Simonis successorum, vsque ad dictam regni translationem, in Herodis personam, vt tum ex infra dicendis, tum etiam ex tabulis dignosci poterit. Itaq; ad ea, quæ intra prædictum tempus nonaginta quinque annorum, à posteris præsertim dicti Simonis gesta fuerint, breuiter describenda accedamus. 3

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3920.
SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 474.

Numantia euertitur.

ANno insequenti, qui fuit tertius Olympiadis centesimæ sexagesimæ primæ, & vrbis sexcentesimus vigesimus, P. Scipio, qui (vt sub anno mundi 3907 *num.* 2. diximus) quod Carthaginem euertisset, Africani nomen acceperat, secundo Consul factus, & ad Nomantiam, celeberrimam olim Hispaniæ vrbem, missus, ipsam diu obsessam fame vicit, & captam deleuit. Eutropius *lib.* 4. Rem aliquanto fusius refert Sigonius *in commentario Fastorum sub Anno vrbis prænotato.* 1

Ioannes Ptolemæum patris interfectorem fortiter oppugnans, matris commiseratione retrahitur.

Eodem anno in Iudæa Ioannes filius Simonis, audito patris interitu, cum celeriter Ierosolymam properasset, atque à populo, qui Ptolemæum per aliam portam ingredi volentem mox repulit, alacriter receptus, & paternum pontificatum pariter ac principatū adeptus esset: Confestim, exercitu comparato, Ptolemæum patris sui interfectorem persequi cœpit, & illo profligato, ac tandem in arce quadam Ierichuntinæ ditionis, nomine Dagon conclusa, munitionem expugnare nitebatur. At vero impius Ptolemæus, quotiescunq; hostem aduersum se præualere aduertebat, eundem astu mirabili compescebat: Siquidem Ioannis matrem, germanosque, quos necdum occiderat, in mœnia productos, flagris acerrime cędi iubebat, minitabaturque eosdem de muris in præceps deiecturos, nisi filius fraterque ab oppugnatione desisteret: Qui carorum intima commiseratione commotus, illico in primis conatibus elanguescebat, & licet mater forti animo, mori potius eligens in tormentis, quam nefarium generum inultum relinqui, filio contrarium suadere quantum poterat non cessaret: nihilominus, quoties eam sui caussa verberari, ac lacerari cōspicebat, 1

totties

tores vincebatur materno filius affectu, atque oppugnationis impetum remittere cogebatur. Sicque protracta aliquandiu obsidione, superuenit annus sabbaticus in ordine aliorum centesimus nonagesimus primus, vt patet in tabulis; qui annus à mense anni sacri septimo, vt sub anno mundi 3584. *num.* 4. probauimus, exordiri consueuerat, in quo anno, propter religionem, cessantibus vtrinque ab opere Iudæis, liber à bello Ptolemæus, Ioannis matre ac fratribus occisis, ad Zenonem cognomento Cotylam, qui tum apud Philadelphenses tyrannidem inuaserat, aufugit. Iosephus 13. *Antiq. cap.* 15. *& lib.* 1 *de Bello cap.* 2. Erat autem Philadelphia (quæ olim dicebatur Rabba, siue Rabbath, & capta est à Dauide 2. *Reg. cap.* 12. *versic.* 29.) metropolis Ammonitarum, vt dicitur *in lib. de locis Hebraicis.* Ceterum memoratus Ioannes, ex caussa inferius, sub anno mũdi 3925. *num.* 2. dicenda, postmodum dictus est Hircanus, quo nomine illum fere semper Iosephus appellat: nos vero cum Auctore lib. 1. Machab. Ioannem, vel Ioannem Hircanum, nuncupabimus, ad differentiam alterius Hircani, de quo infra.

Antiochus VII. Iudæam inuadit.

3 Sub finem eiusdem anni primi principatus, ac sacerdotij Ioan. Hircani, vt paulo post videbimus, Antiochus Soter, quem sub anno mundi 3915. *num.* 1. descripsimus, memor incommodorum, quæ à Simone acceperat, exeunte circiter anno regni sui quarto, exercitu comparato Iudæam aggressus est, & vastata regione, compulit Ioan. Hircanum in Ierosolymis se recipere, ibidemque se suosque communire. Nec his contentus, vrbem quoque cum toto exercitu inuadens, septenis circumcinctam castris, oppugnare cœpit. Illis autem, qui intus erant, fortiter repugnantibus, dilata est obsidio per multos menses, vt ex consequentibus apparebit. Iosephus 13. *Antiq. cap.* 16. Vbi oportet, vel ipsum esse hallucinatum, vel codices eius fuisse corruptos, in eo quod ponunt, prædictum Antiochum inuasisse Iudæam Olympiade centesima sexagesima secunda; cum ex serie annorũ hactenus deducta, & ex legitima ipsorum computatione in tabulis digesta, clarum sit, annum principatus Ioan. Hircani primum, & pariter regni huius Antiochi quartum, in quibus hæc gesta esse præfatus Auctor asserit, concurrere cum anno Olympiadis centesimæ sexagesimæ primæ, tertio. Prædicti belli meminit etiam idem Iosephus 1. *de Bello cap.* 2.

Iosephus in ratione temporum lapsus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3921.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 475.

1 ANno proximo, superueniente festo Scenopegiæ; Antiochus Rex, à Iudæis rogatus, septem dierum inducias celebrandæ solemnitatis gratia, concessit. Quo quidem tempore, cum idem Rex, religionis ergo, exercitui epulum præbuisset, & tauros, auratis cornibus, pocula que aurea, atque argentea, omni genere aromatum referta, in templum offerenda misisset; Ioan. Hircanus eiusmodi pietate delectatus, & de tam pio rege optime sperans, missis ad eum legatis, pacem postulauit; ita tamen, vt Iudæis liceret patrijs viuere legibus. Quod æquus Rex, reiectis prauorum quorundam dissuasionibus, concessit, hisce conditionibus: Vt obsessi arma sibi traderent, & pro vrbibus quas extra Iudæam tenebant, regi vectigal penderent, ac præsidium in vrbe reciperent. Ad quæ omnia assenserunt Iudæi, excepto præsidio, pro quo maluerunt dare regi obsides, & argenti talenta quingenta. Atque ita soluta est obsidio, & Rex cum suo exercitu, à Ioan. Hircano in vrbem honorifice receptus, ac liberalissime tractatus est. Per idem quoque tempus, idem Ioannes, aperto Dauidis monumento, tria millia talentorum inde protulit, primusque omnium cœpit externum militem alere. Quæ latius tradit Iosephus *locis supra citatis.*

Fit pax inter Antiochum, & Ioan. Hircanum.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3924.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 478.

ANno principatus Ioan. Hircani circiter quinto, 1
Antiochi vero Soteris octauo, vt videre est in tabulis; Ioan. Hircanus, cum auxiliaribus copijs, secutus est memoratum Antiochum, ad expeditionem Parthicam proficiscentem: Vbi idem Antiochus, primo quidem Indatem Parthorum regem profligauit, vt scribit Iosephus *loco inferius citando*, & hæc eadem ibidem auctoritate Nicolai Damasceni confirmat. Verum postea, nimirum (vt arbitror)

Ioan. Hircanus sequitur Antiochum ad expeditionem Parthicam

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3925.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 479.

ANno insequenti, qui fuit postremus regni ac vitæ eius, idem Antiochus, ab Arsace, Mediæ, Persidisque rege, qui Parthorum regnum inuaserat, victus, exercitum simul ac vitam amisit, vt scribit Iosephus 13. *Antiq. cap.* 16. cum regnasset annos nouem, vt Eusebius *in Chronicis*, & alij scriptum reliquerunt. Appianus *sub finem libri de Bellicis Syriacis*, de hoc rege ita scribit: *Antiochus captis Demetrij frater, postquam Rhodi de captiuitate fratris, & quid secutum sit didicit, in patriam reuersus, Triphonem magno labore victum interfecit. Moxque contra Phraatem cum exercitu profectus, fratrem repetens. Ille suis rebus metuens, remisit Demetrium. Antiochus nihilominus cum Parthis congressus prælio, & victus sibi manus intulit.* Sic Appianus. 1

Antiochus ab Arsace victus moritur.

Eodem anno principatus sui sexto, vt est apud Eusebium *in Chronicis*, Ioannes Dux Iudæorum & Pontifex, aduersus Hircanorum, bellum gerens, Hircani nomen accepit. Quis autem fuerit iste Hircanus, & vbi hoc bellum gestum sit, neque citatus Auctor, neque alius, quem viderim, tradit. Quia tamen per hæc tempora præfatus Ioannes erat in Persidis Mediæque partibus Hircaniæ proximus; probabile est, ipsum cum aliquo Principe eiusdem regionis conflixisse, & ab eo deuicto, nomen accepisse, sicut prius duo Scipiones, alter ab Africa superata, Africanus, alter ab Asia deuicta, Asiaticus dictus est. 2

Ioannes vnde Hircani nomẽ contraxerit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3926.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 480.

ANno circiter proximo ineunte Demetrius Syriæ Rex, huius nominis III, quem Arsaces Rex 1

Demetrius VII. redit in Syriam.

Medo-

Demetrius 3. redit in Syriã.

Medorum atque Persarum, aliquandiu captiuum tenuerat, & postea, quo tempore Parthorum regionem inuaserat Antiochus, (vt scribit Iosephus 13. *Antiq. in calce cap.* 16.) dimiserat; ad regnum suum, in pristinam libertatem, ac dominium, restitutus, redit. Interea Ioan. Hircanus, qui audita prædicti Antiochi morte, confestim in Syriam cum exercitu suo reuersus erat, à Macedonibus deficiens, quasdam vrbes Iudææ finitimas, propugnatoribus vacuas esse, cum cognouisset, illas cepit, & inter eas Garizum, ac templum Ierosolymitani instar, quod ibi olim Alexandri magni permissu, Sanabalat Dux regionis, in gratiam Manasses generi sui (vt sub anno mundi 3721. *num.* 4. dictum est) fabricauerat, post ducentos, & amplius annos desolauit. Deinde Idumæis quoque subiugatis, eosdem cunctos Iudaicæ legis ritus suscipere coegit, & deinceps inter Iudæos censeri. Quibus gestis, vt se magis aduersus Macedones communiret, misit legatos Romam pro renouanda societate alias non semel cum maioribus suis contracta, & insuper obtinuit a Senatu Romano rescindi omnia tributa, & quæcunq; onera, quæ Iudæis imposuerat Antiochus cognomento Soter, tanquam sine permissu Romanorum, socijs suis imposita. Dum autem apud Iudęos hæc agerentur, cupiebat quidem Demetrius Syriæ Rex, Ioan. Hircano bellum inferre, eumque à memoratis progressionibus disturbare. Veruntamen quia propter mores suos valde improbos, tam Syris quã alijs exercitus sui militibus, admodum erat inuisus, non valuit tale quicquam moliri. Quæ omnia latius prosequitur Iosephus 13. *Antiq. cap.* 17. *& lib.* 1. *de Bello cap.* 2.

Ioan. Hircanus à Macedonibus deficit & vrbes Iudaæ finitimas capit. Templum Garizim demolitur. Idumæos subiugatos, Iudæos fieri cogit. Renouat cum Romanis fœdus. Demetrius Rex cur non potuerit Hircanum ab his progressionibus impedire.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3929.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 483.

Demetrius 3. è regno pellitur, & tandem necatur.

1 ANno à reditu Demetrij in regnũ suum quarto, (quatuor enim exinde dũtaxat annos eum regnasse, scribit Euseb. *in Chronicis*,) vsq; adeo aduersus ipsum creuerunt odia Syrorum, vt coacti sint mittere legatos ad Ptolemæum Physconem, quem sub anno mundi 3909. *num.* 1. ex Strabone, & Iosepho probauimus eundem esse cum Euergete huius nominis II. qui hisce temporibus regnabat in Ægypto,) rogantes, vt aliquem ex Seleuci genere daret eis, quem possent sibi regẽ constituere. Cumque is misisset Alexandrum cognomẽto Zebinam, is pro rege receptus est, & commisso prælio aduersus Demetrium à suis derelictum, facile eum vicit fugauitque. Qui cum è pugna fugiens, Ptolemaidam, ad Cleopatram, quæ prius vxor eius fuerat, ab ea quoque exclusus esset, inde in Tyrum delatus, ab inimicis captus, ac diu vexatus, tandem interfectus est, vt tradit Iosephus *Antiqu. capite supra citato.* Quanquam Appianus *sub finem libri de Bellis Syriacis* scribat eundem Demetrium, ab ipsa Cleopatra fuisse necatum, *quæ insidias*, inquit, *ei molita est, propter æmulationem posterioris nuptæ Rodogunæ*, de qua nos sub anno mundi 3916. *num.* 1. diximus. Sed totam hanc historiam Iustinus *initio lib.* 39. aliquanto aliter, fusiusque commemorat, vt ibidem quisque pro suo libito, videre poterit. Itaque, vt arbitror:

**

*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3930.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 484.

Alexander Zebina regnat in Syria, & cum Hircano fœdus init

1 ANno circiter proximo ineunte, dictus Alexander Zebina Syriæ regnum adeptus, cum Ioan. Hircano fœdus init, vt scribit Iosephus *cap. proxime allegato.* Quod fuit in caussa, vt huius regis tempore, idem Ioan. Hircanus, sine vllo impedimento, res suas valde augere potuerit, quemadmodum idem Auctor tangit ibidem.

Alexander Ianeus nascitur.

2 Eodem tempore eidem Ioan. Hircano natus est filius nomine Alexander, & cognomine Ianeus, qui postea fuit Rex Iudæorum, vt colligi potest ex Iosepho 13. *Antiq. c.* 21. *in fine capitis.*

Seleucus 5. regnat in Syria, & à matre occiditur.

3 Eodem anno Seleucus huius nominis V. & Demetrij ex Cleopatra filius, post patris obitum, diadema sumpsit. Sed hũc Cleopatra mater, sagitta, sua manu emissa, confixit: siue metuens, ne ille patris necem vlcisceretur; siue eodem furore gerẽs omnia, vt scribit Appianus, *vbi supra*, Qui etiam subiungit, quod Seleuco postea successit eius frater Antiochus huius nominis VIII. cognomento Gryphus siue Grypus. Iustinus, *vbi supra*, addit caussam, cur à matre Seleucus occisus fuerit: *quoniam* (inquit) *sine matris auctoritate diadema sumpsisset*: & cur Antiochus tale cognomentum sortitus fuerit, & qua conditione successerit in regnum fratri, dicens: *Alter cui propter nasi magnitudinem cognomen Grypo fuit, Rex a matre catenus constituitur, vt nomen regis penes filium, vis autem omnis imperij, penes matrem esset.* Et deinde prosequitur Iustinus, narrans, quod præfatus Alexander Zebina, occupato Syrię regno, & successu rerum elatus, cœpit spernere etiam ipsum Ptolemæum, cuius fauore & auxilio ad regni apicem peruenerat: Et quod propterea Ptolemæus iunxit cum Grypho affinitatem, misitque ei filiam Gryphinam Grypo nupturam, & auxilia quibus idem Gryphus aduersus Alexandrum præualuit, eundemque tandem interfecit, ac postea insidijs à matre appetitus, illis detectis, coegit eam venenum, quod filio parauerat, ebibere. Deinde octo annis quietem in regno suo habuit Grypus, vt latius videre est apud eundem Auctorem *lib.* 39. Et hæc quæ dicta sunt, intra vnum, aut alterum annum gesta esse credibile est. Vt etiam sentit Genebrardus *lib. sua Chronologia* 2. vbi de Antiocho Grypo agit.

Regnat in Syria Antiochus Grypus, qui Et propriam matrẽ veneno necat.

Per hæc eadem tempora, nimirũ Q. Cecilio Metello, & T. Quinctio Flaminio Coss. vt tradunt Orosius *lib.* 5. *cap.* 12. & Eutropius *lib.* 4. & Chronicon Adonis sub anno mundo 4690.) Carthago post annos duos & viginti, ex quo fuerat incensa, a Romanis, iubente Senatu, iterum ædificata fuit, & ciuium Romanorum familijs repleta, quo fit vt deinceps ipsi Carthaginenses inter Latinos computari cœperint. Eandem postea vrbem, nescio quo modo dirutam, instaurauit Augustus Cæsar, quemadmodum scribit Genebrard *lib.* 2. *sua Chronologia*, vbi de ipsius Augusti gestis agit. Et exinde hæc ciuitas maxime floruit, præsertim Christianorum temporibus. In ea enim septem Concilia celebrata fuisse certum est, & plurimos extitisse Sanctos inter quos S. Cyprianus eiusdem vrbis Episcopus & martyr illustrissimus. Sed posterioribus deinde temporibus, nempe anno ex quo Romana esse cœperat quingentesimo octogesimo tertio, vel quinto, à Vandalis (vt notat Prosper Aquitanicus *in Chronico*) capta est. Quod & tradit etiam Sigibertus *in suo Chronico*, sub anno 4

Domini 446. his verbis: *Gesericus* (subaudi Vandalorum Rex) *dolo Carthaginem cepit, & omnem Africam sibi subiiciens, lacrymabili clade potentiam Romani regni deiecit. Hic nihil pensi neque sancti habens, & infestus cunctis, maxime nobilitati & religioni, omnia diuina, & humana exinaniuit. Episcopum, & omnem Clerum Ecclesiæ Carthaginensis expulit. Loca sancta aut suorum habitacula fecit, aut Arrianis tradidit, & Catholicos vbique persequi iussit.* Sic ille. Denique ipsa Carthago (quemadmodum adnotauit Genebrardus *lib. citato*, vbi refert, quæ regnante Ptolemæo Euergete II. sunt gesta) à Saracenis, & Arabibus capta est anno Domini septingentesimo, & vt arbitror tunc vel non multo post omnino extincta, ita vt nunc vix vllum loci, vbi fuerat, vestigium inueniri possit. Sed iam ad nostram temporum seriem reuertamur.

Carthago non semel à Romanis instaurata tandem ab Arabibus destructa est.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3931.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 485.

Iudæi cur de Ierusalem scribant Iudæis in Ægypto commorantibus.

1 ANno regni Græcorum centesimo octogesimo octauo, more Chaldaico (vt solet Auctor lib. 2. Machab.) putato, qui erat principatus Ioan. Hircani duodecimus, & Olympiadis centesimæ sexagesimæ quartæ annus secundus, vt videre est in tabulis; Populus Iudaicus de Ierusalem scripsit Iudæis fratribus in Ægypto tunc commorantibus epistolam illam breuem, quæ habetur 2. *Machab. c. 1. vers. 1. vsque ad* 10. vt patet ex fine eiusdem epistolæ, quæ desinit post illa verba, *anno centesimo octogesimo octauo*, quemadmodum sentiunt Melchior Canus, & Cardinalis Bellarminus, & nos sub anno mundi 3892. *num.* 5. *vsque ad* 12. diffuse admodum comprobauimus. Caussa autem huius scriptionis fuit, quoniam cum ante aliquot annos, videlicet anno centesimo sexagesimo nono, regnante in Syria Demetrio, iidem Iudæi ab Ierusolymis scripsissent in Ægyptum de tribulationibus, & calamitatibus, quas tunc præcipue passi sunt, quando captus est Ionathas; visum est eis, nunc quoque eosdem certiores facere, de præsenti ipsorum prosperitate, & hortari, vt & ipsi agerent dies Scenopegiæ mensis Casleu, quæ Iudæ Machabæi temporibus instituta fuerat. Et eodem tempore probabile est, Auctorem 2. libri Machab. quinque Iasonis Cyrenei libros de Iudæ Machabæi rebus gestis summatim à se compilatos, & in vnum volumen (vt ipsemet testatur *cap.* 2. *vers.* 24.) redactus, transmisisse in Ægyptum cum prædicta populi Ierusolymitani epistola, quæ propterea in capite eiusdem libri postea registrata fuisse creditur. Ceterum, quia hucusque duntaxat, æræ regni Græcorum, Scriptura sacra meminisse deprehenditur: Iccirco eandem æram in nostris tabulis hic terminari debuisse, videri posset: Verumtamen, quia hæc ab exordio regni Seleucidarum initium sumpsit, vt nos sub anno mundi 3743. *num.* 1. ostendimus: propterea ratio dictat, eam vsq; ad finem eiusdem regni esse deducendam.

Secundus liber Machabæorum mittitur in Ægyptum.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3932.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 486.

1 ANno proximo circiter inchoante, credimus quod Antiochus Gryphus (quem quia matrem interfecerat, per antiphrasim Iosephus 13. *Antiq. cap.* 20. Philometorem nominat,) occiderit etiam Alexandrum Zebinam regni sui vsurpatorem, & quod sub hoc tempore, numerandi sint illi octo anni, quos Iustinus *lib.* 39. (quemadmodum sub anno mundi 3930. *num.* 2. dictum est) ait dictum Gryphum, in pace regnasse. Cuius verba sic accipienda sunt, ac si dixisset; *sine aperto bello.* Nam alioquin interim non defuerunt inter ipsum Gryphum, & æmulum regni Cyzicenum fratrem eius vterinum, (erat enim ex eadem quidem matre genitus; sed ex Antiocho patruo, vt sub anno mundi 3916. *num.* 1. diximus) parricidales discordiæ: Quarum temporibus, etiã obiisse Ptolemæum (subaudi Euergetem II. qui & Physcon) ipsemet ibidem tradit Iustinus. Et *propterea* inquit Iosephus 13. *Antiq. cap.* 17. *non ausus est Gryphus per id temporis bellum gerere contra Iudæos: volens nimirum prius veneno aut insidiis tollere e medio fratrem, a quo bellum expectabat.* Porro præfatum Antiochum Cyzicenum, Iosephus, *vbi supra*, sic appellatum asserit, quod in Cyzico Propontidis vrbe, vt etiam tradit Appianus *in calce libri de Bellis Syriacis*, educatus esset. Quem item Spondium fuisse cognominatum, idem Iosephus *lib.* 1. *de Bello sub finem capitis* 2. scriptum reliquit.

Antiochus Gryphus interfecto Alexandro Zebina regnat in Syria.

Cur non bellauerit contra Iudæos

Antiochus Cyzicenus cur sic dictus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3933.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 487.

ANno principatus, pariterque Pontificatus Io. Hircani decimo quarto, oportet incidisse annum Iubilei vigesimi septimi. Nam, vt videre licet in tabulis, iste annus concurrit cum anno ab introitu Israelitarum in terram Chanaan, millesimo trecentesimo quinquagesimo. 5

Annus Iubilæus 27.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3937.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 491.

ANno principatus Ioan. Hircani decimo octauo, Ptolemæus Euergetes, huius nominis II. 1
qui & Physcon, cum regnasset in Ægypto annis viginti nouem, vt Eusebius *in Chronicis*, & alij, scriptum reliquerunt, mortuus est, Ægypti regno, vxori Cleopatræ, & alteri ex filiis, quem illa legisset, relicto. Cum autem illa pronior in minorem filium esset, à populo compellitur maiorem eligere: Cui priusquam regnum daret, vxorem ademit, compulsumque repudiare carissimam sibi sororem Cleopatram, minorem sororem Seleucem ducere iubet, vt scribit Iustinus *lib.* 39. Igitur

Euergetes II. moritur.

Eodem anno regnauit in Ægypto cum matre 2
Cleopatra, alter Ptolemæus: Quem licet Eusebius *in Chronicis* & alii, Physconem cognominatum putent; Iosephus tamen 13. *Antiqu. cap.* 18. & 20. sæpe Lathurum appellat. Et item Strabo *lib.* 17. vbi Ptolemæorum seriem breuiter recensens, ait: *Physconis cognomen, Ptolemæo Euergeti II.* fuisse attributum quem etiam Ptolemæi Philometoris fratrem extitisse affirmat. Cui adstipulatur Iosephus *circa initia lib.* 2. *contra Appionem*, vbi testatur Physconem fuisse fratrem Philometoris.

Regnat in Ægypto cum matre Lathurus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3940.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 494.

Cyzicenus cū Grypho infeliciter pugnat.

1 ANno regni Antiochi cognomento Grypi, seu Gryphi vndecimo circiter inchoante, quem admodum ex sub anno mundi 3932. *num.* 1. dictis inferri potest; Cum iam Cleopatra prius Lathuri vxor & soror, quæ vt sub anno mundi 3936. *num.* 1. dictum est, non tam à fratre suo repudiata, quam à matre sua eiusdem nominis, diuortio viri dimissa fuerat; Antiocho Cyziceno in Syria nupsisset, exercitumque Cypri solicitatum, velum dotalem, ad maritum deduxisset; par factus fratri Grypho Cyzicenus, cum eo, quod se veneno tollere voluisset, prælium committit. Sed victus in fugam conuertitur. Cum autem victor Gryphus etiam Antiochiam cepisset, in qua erat Cyziceni vxor Cleopatra: Gryphina eius soror, & Gryphi vxor, admodum irata sorori, quod regni æmulatione hosti suo nubēs, hostem se suam ipsa effecisset, & peregrinos, hoc est, Cyprios exercitus in certamina fratrum adduxisset; viro licet reluctāre, vocatis illa militibus, eam in templo simulacrum deæ amplexantem, confodi curauit, vt latius tradit Iustinus *lib.* 39. Verumtamen non multo post

Cleopatra Cyziceni uxor a sorore Gryphina interficitur.

2 Per hæc circiter tempora, nimirum dum prædicti fratres inter se de Syriæ regno decertabant; Ioan. Hircanus, qui post Antiochi Soteris cędem, à Macedonibus defecerat, iamque nec vt subditus, nec vt amicus vllam illis amplius opem ferebat, sed maximis successibus res suas augere studebat, & secute fruens Iudææ prouentibus, iam ingentem pecuniarum vim inde congesserat: Videns Antiocho Grypho nihil esse ab Ægypto præsidij, & tam ipsum, quam fratrem eius Cyzicenum ex continuis inter se certaminibus, multas clades accipere, facile vtrumque despexit, vt testatur Iosephus 13. *Antiq. cap.* 17. Itaque Samariam vrbem munitissimam (quæ tunc, vt ait Eusebius *in Chronicis*, Ectenias dicebatur, postea vero ab Herode instaurata, Sebasten in honorem Augusti appellata est,) valido exercitu circumdatam oppugnare cœpit, propter iniurias à Samaritis iussu regum Syriæ illatas Manssenis Idumæis, quos idem Ioan. Hircanus (vt tradit Iosephus 13. *Antiq. cap.* 17. *non procul ab initio*,) sibi subiugauerat. Præfecit vero obsidioni duos filios suos Antigonum, & Aristobulum: Quibus oppugnationem vrgentibus, & fame intus premente, coacti sunt obsessi, primo quidem cibis homini insuetis vesci, & denique Antiochi Cyziceni opem, semel atque iterum implorare, quem Iudæi bis fortiter repulerunt, nec quicquam Samaritis obsessis prodesse permiserunt, vt latius tradit Iosephus *Antiq. lib. citato c.* 18. & breuiter repetit 1. *de Bello cap.* 2.

Ioan. Hircanus Samariam obsidet.

Cyzicenus Samaritanis suppetias ferens ab Hircani filiis fortiter repellitur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3941.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 495.

Victo Grypho, Gryphinam in vltionem propriæ vxoris interficit.

1 ANno insequenti, repetita inter prædictos fratres congressione, victor Cyzicenus, Gryphinam Gryphi vxorem, quæ anno præcedenti sororem interfecerat, captam, eius supplicio, vxoris manibus parentauit. Sic Iustinus *vbi supra*. Et hæc sub finem huius anni accidisse credimus.

Samaria à Iudæis solo æquatur.

2 Eodem anno, nimirum exacto integro obsidionis anno, Iudæi Samariam vi captam, solo æquarunt, & præterea Scythopolim, olim Betbsan vocatam, nec non alia quædam oppida, eis à quodam Cyziceni Duce, cui nomen erat Epicrates prodita, possederunt. His ergo auctus victoriis Ioannes Hircanus, ac deinde etiam superata Pharisæorum inuidia, ac dissensione aduersum se concitata, sedataque pariter seditione, quæ inter ipsos, ac Saducæos insurrexerat, reliquum vitæ feliciter in pontificatu, principatuque suo exegit. Iosephus *vbi supra*, Caussa autem memoratæ dissensionis inter Pharisæos, & Ioan. Hircanum, vt arbitror, fuit, abrogatio illa ab eo facta quarundam constitutionum, quas Pharisæi ex maiorum traditionibus induxerant, cuius obiter meminit Iosephus 13. *Antiq. cap. vlt.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3942.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 496.

Cyzicenus regnat in Syria.

1 ANno postero circiter inchoante, qui erat, vt patet in tabulis, regni Antiochi Gryphi annus decimus tertius; Antiochus Cyzicenus post præcedentis anni victoriam, adeo præualuit aduersus fratrem suum Gryphum, vt licet eum penitus à regno non expulerit, tamen ipse quoque in Syria regnare cœperit, & fratre multo esse potēnor: Quare, cum Eusebio *in Chronicis*, illos decem & octo annos, quibus idem Cyzicenus regnasse dicitur, ab hoc tempore exordiendos esse putamus, quemadmodum & in tabulis positum est.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3947.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 501.

Bellū Iugurtinū finit.

1 ANno vrbis sexcentesimo quadragesimo septimo, Iugurta per Metellum attrito, & per Marium capto, Numidiam in potestatem populi Romani deuenisse tradit ex Rufo Sigonius *in suo Fastorum commentario sub anno vrbis prænotato*. De hoc bello Iugurtinu vide plura, si libet, apud Salustium.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3950.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 504.

Ioan. Hircanus moritur.

1 ANno sui principatus trigesimo primo circiter desinente, vel exacto, vt paulo post ostēdemus, Ioan. Hircanus decessit, relictis quinque filiis superstitibus, vt ait Iosephus 13. *Antiq. cap.* 19. Sane de rebus ab hoc Ioanne gestis, extabat olim liber inscriptus, *Dierum sacerdotij Ioannis*, qui nunc, quod ego nouerim, minime reperitur. Huius meminit Auctor *lib.* 2. *Machab. in fine*: his verbis: *Cetera & sermonum Ioannis, & bellorum eius, & bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, & ædificij murorum, quos extruxit, & re-*

De libro sacerdotij Ioan. Hircani.

rum gestarum eius, ecce hæc scripta sunt in libro dierum sacerdotij eius, ex quo factus est Princeps Sacerdotum, post patrem suum. Vtrum vero iste liber, idem sit cum eo, qui apud Græcos dicitur, Machabæorum quartus, & (vt ait Genebrardus *lib. 2. suæ Chronologiæ*, vbi de isto Ioan. Hircano agit) huius gesta, & vnius ac triginta annorum historiam continet, adhuc non satis exploratum habeo. Forte autem de dicto dierum libro, accepit Iosephus, quæ de ipso Ioanne, *libr. 13. Antiq.* scripta reliquit: Inter quæ, illud etiam extat, tum *cap. eiusdem lib. 18.* tum *lib. 1. de Bello cap. 3.* relatum, quod idem Ioannes, diuino dignatus est colloquio, ac filiorum suorum de Antiocho Cyziceno victoriam prænunciauit, & non multo ante obitum suum, prædixit, è liberis suis, duos natu maiores, non diu principatus sui compotes fore. Quod quomodo euenerit, ex consequentibus dignosci poterit.

Ioan. Hircanum. spiritu prophetico præditum.

De numero annorum sacerdotij eius.

2 Ceterum, quantum de numero annorum sacerdotij, ac principatus Ioan. Hircani, varia fuerit Auctorum opinio: Siquidem Eusebius *in Chronicis*, & qui ipsum sequuntur, dicunt, ipsum præfuisse annis viginti sex: Breue autem Hebræorum Chronicon, quod Seder Olam Zuta inscribitur, *Decuria 6.* ait, ipsum regnasse annis triginta septem: Nihilominus nos mediam inter hos viam secuti, credimus cum Genebrardo, *vbi supra*, verum numerum annorum principatus dicti Ioan. Hircani, esse illum, quem tradit Iosephus 13. *Antiq in fine capitis 18.* vbi ait: *ipsum elapso primo, & trigesimo imperij anno, obijsse.* Nec obstat, quod idē Auctor *1. de Bello c. 3. incipiente*, dixerit: *Eundem Hircanum, optime res administrasse, per annos triginta tres*: Quia ille textus, vel potest intelligi, computatis postremis duobus annis vitæ patris sui Simonis: Quandoquidem ex tunc videtur ipse, de mandato patris, cœpisse res administrare in Gazara, vt sub anno mundi 3913. *num. 1.* dictum est. Vel, quia re vera ipse Ioan. Hircanus, non nisi post mortem patris sui, potuit esse summus Sacerdos. Propterea multo melius videtur dicendum, quod verus annorum numerus sacerdotij eius, ille est, quem Iosephus *loco Antiq proxime adducto* expressit. Nam cum ipse libros Antiq. post libros de Bello iam editos conscripserit, vt ex ipsomet euidenter colligitur, qui 13. *Antiq. cap. 6.* ait, se nolle, ibi repetere, quæ *in lib. 7. de Bello* iam commemorauerat: Vtiq; censendus est, quæ alias perperam se tradidisse recoleret, in posteriori suo opere correxisse. Quo fit, vt in eiusmodi differentiis tutius videatur standum his, quæ in libris Antiq. tradita inueniuntur.

Iosephum libros Antiq. post eos qui de Bello inscribuntur, conscripsisse.

3 Eodem circiter anno, probabile est, ex Panthere, natum esse Barpantheterem, qui postea fuit auus Beatissimæ Genitricis Dei Mariæ, iuxta ea, quæ sub anno mundi 3911. *num. 3.* de eiusdem Virginis maioribus dicta sunt.

Panther genuit Barpantheram.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3951.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 505.

1 ANno proximo, qui erat à postremo pontificatu impij Alcimi, ferme quinquagesimus, vt scribit S. Augustinus *lib. 18. de Ciuit. cap. 45.* re vera autem quinquagesimus octauus, vt dinumerari potest in tabulis; Aristobulus filiorum Ioan. Hircani natu maximus, patri in principatum succedens, ex Machabæorum, siue Assamonæorum familia, sibi diadema primus imposuit, & principatum ad regni formam conuertit, vt tradit Iosephus 13. *Antiq. cap. 19.* Accidit autem hoc, non post annos quadringentos octoginta vnum à Babylonicæ captiuitatis solutione, vt citatus Auctor *ibidem, & 1. de Bello cap. 3.* existimauit; sed post quadringentos triginta quatuor duntaxat annos, quemadmodum videri potest in tabulis, vbi solutæ captiuitatis ætatem hucusque deduximus. Quanquam autem hæc annorum differentia inde aliqua ex parte oriri potuit, quod Iosephus credidit, Cyrum triginta annis à soluta Iudæorum captiuitate regnasse: nos vero illum septennio post eandem captiuitatis solutionem interceptum esse, iam sub anno mundi 3494. *num. 2. vsque ad 6.* pluribus argumentis probauimus, & sub anno mundi 3523. *num. 1.* tanquam verissimum, supposuimus: Non tamen id sufficit ad Iosephi summam adæquandam. Quare oportet ipsum etiam alibi plures ad huius temporis Chronologiam annos adiecisse. Porro Aristobulus Rex, tametsi, vt paulo post dicemus, breui admodum tempore regnauerit: Nihilominus Iudæorum ditionem auxit, adiecta nimirum ei parte regionis Ithurææ, quam etiam circumcisionem, ceterosque Iudaicos ritus, suscipere coegit. Ceterum in suos nimium crudelis fuit. Nam & fratres suos, præter Antigonum, quem diligebat, in vinculis coniecit, & propriam quoque matrem, tanquam æmulam principatus, fame in carcere necauit, & postremo temere, inuidorum detractionibus fide adhibita, Antigonum etiam insontem interfici curauit. Merito igitur, & ipse non multo post, tantorum scelerum debitam a Deo vltionem accepit, nimirum repentinu sanguinis vomitu, animique desperatione correptus, miserrime interiit, vno duntaxat anno regni sui exacto, vt late prosequitur Iosephus *capite citato. & lib. 1. de Bello cap. 3.*

Aristobulus Machabæorum primus Rex in Iudæa appellatus, & quando id acciderit.

Regnū auxit

In suos crudelis.

Anno regni exacto obiit.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3952.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 506.

ANno postero recens inchoato, Salome Aristobuli vxor, solutis defuncti viri fratribus, Alexandrum cognomine Iannæum annos natum duos & viginti, vt videre est in tabulis, qui ceteros tum superstites ætate præcedebat, regem constituit. Ipse vero, non multo post, alterum ex fratribus sibi insidiantem interfecit; alterum priuata contentum vita, in honore habuit. Iosephus 13. *Antiq. cap. 20. & lib. 1. de Bello cap. 3.* 1

Regnat Alexander in Iudæa.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3953.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 507.

ANno regni Alexandri Regis Iudæorum circiter secundo desinente, Cleopatra Ægypti regina, cum (vt scribit Iustinus *lib. 39.*) grauaretur socio regni filio Ptolemæo (subintellige Lathuro), populum in eum incitat, abductaque ei Seleuce vxore, eo indignius, quod ex Seleuce iam duos filios habebat, exulare coegit, nimirum in insula Cypri: sicque sola regnare cœpit in Ægypto. Quod autem id per hæc circiter tempora acciderit, 1

Cleopatra filium Lathurum regno pellit.

collig-

colligi potest ex Iosepho, qui *cap. Antiq. paulo ante citato*, manifeste insinuat, præfatum Alexandrum, circa primos regni sui annos, Ptolemaidam, vt paulo post dicemus, obsedisse: Et paucis interpositis, subiungit: Quod *obsessis supererat vna spes, ab Ægypti regibus, & Ptolemæo Lathuro, qui à matre Cleopatra e regno eiectus, Cyprum obtinebat.* Igitur

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3954.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 508.

Eundem Lathurum mater persequitur positio in eius locum fratre Alexandro: qui matris crudelitatem metuens eam regnumque deserit.

1 ANno proximo *Cleopatra* (quemadmodũ præcitato loco prosequitur Iustinus) *accersito minore filio Alexandro, regem fratris loco constituit, nec alterum filium expulisse contenta, bello Cypri exulantem persequitur. Quo inde tandem pulso, interficit Ducem exercitus sui, quod viuum è manibus dimisisset. Quanquam Ptolemæus verecundia materni belli, non viribus minor ab insula recessisset. Igitur Ptolemæus Alexander hac matris crudelitate territus, & ipse eam reliquit, periculoso regno, securam ac tutam vitam anteponens.* Sic Iustinus.

Ptolemenses à Iudæis obsessi Ptolemæum Lathurum in auxilium vocant.

2 Dum hæc in Ægypto, & in Cypro agerentur, Alexander Iudæorum Rex, cum aduertisset Syriæ reges inter se decertantes, satis esse occupatos, & dissidium item, quod inter Ptolemæum Lathurum, matremque intercesserat arrepta hac temporis opportunitate, cum magno exercitu Ptolomeoses aggreditur. & cum prælio victos intra mœnia compulisset, obsidione conclusos, oppugnare conabatur: Illi vero in tanto discrimine positi, considerantes sibi à Syriæ regibus nihil opis posse conferri; missa legatione ad Ptolemæum Lathurum in Cypro à propria matre eiectum, rogabant, vt eis in auxilium venire non negligeret. Sic enim etiam rebus suis optime consultum iri: quandoquidem, si ipse veniret in Syriam, facile Gazæos, & Ptolemaidenses, & Zoilum, qui tyrannidem apud Stratonis turrim, & Dora occupauerat, & Sidonios, multosque alios partium suarum adiutores esset habiturus. Ptolemæus ergo, tum materno bello, vt cedere videretur, tum memoratis elatus promissis, in Syriam nauigare parauit.

Cleopatra mittit auxilia Grypho contra Cyzicenum.

3 Sub finem eiusdem, vt arbitror, anni, Cleopatra timens, ne filius eius maior Ptolemæus cognomento Lathurus, ab Antiocho Cyziceno ad recuperandam Ægyptum auxiliis iuuaretur, ingentia Antiocho Grypo auxilia, & Seleucem vxorem nupturam hosti prioris mariti, mittit, Alexandrumque minorem filium, per legatos in regnum reuocat. *Iustinus vbi supra.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3955.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 509.

Alexander Iudæorum Rex soluit Ptolemaidis obsidionem. Simulat cum Lathuro amicitiam.

1 ANno, vt arbitror, subsequente, Ptolemæo Lathuro in auxilium Ptolemaidensibus superueniente: Alexander Iudæorum Rex, vt audiuit quod ad Lathuri exercitum, etiam Zoilus cum suis, & Gazenses contra Iudæos accessissent, obsidionem soluit, & reducto in Ierusalem exercitu, cœpit astu agere cum Lathuro, aperte quidem amicum, & socium eius se esse simulans, & quadringenta argenti talenta eidem offerens, si Zoilum eius hostem de medio tolleret, eiusq; agros Iudæis attribueret: clam vero Cleopatram Lathuri matrem solicitabat, vt aduersus filium cum exercitu properaret. Verum enim vero, detecta fraude, Lathurus, rupto fœdere cum Iudæis, primo quidem ad oppugnandam Ptolemaidem, quæ eidem, mutato consilio, portas clauserat, vires suas contulit; mox relicta ibi, ad continuandam oppugnationem, parte exercitus, ipse cum reliquis copiis ad vastandam Iudæam se conuertit, & vi captis aliquot oppidis, magnam inde prædam asportauit, & multa captiuorum millia abduxit. Iosephus 13. *Antiq. cap. 20.*

Clam vocat Cleopatram contra Lathurum, qui Iudæam vastat.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3956.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 510

1 ANno, vt probabile est postero, Alexander Iudæorum Rex, vt hostem à suæ regionis vastatione compesceret, numeroso admodum exercitu comparato, obuiam venit Lathuro; qui hoc audiens, occurrit ei ad Iordanem fluuium, vbi instructis vtrinque agminibus, initoque certamine, Iudæi cæsi sunt, ad triginta millia, ceteri partim capti, partim fuga seruati. Ptolemæus vero tam grandi parta victoria, per Iudæam longe lateque excurrebat, & cum sero tandem in quosdam Iudæorum vicos se recepisset, eosque pueris ac mulieribus refertos vidisset, iussit eos promiscue iugulari, & in frusta concidi, ac in ollis feruentibus coqui, vt milites sui, valde terribiles, atque humanis veluti carnibus credetentur, ac sic maiorem toti Iudææ timorem incuteret. Per idem quoque tempus, eiusdem Ptolemæi Duces ac milites, quos ad oppugnandam Ptolemaidam reliquerat, eandem expugnarunt. Iosephus 13. *Antiq. cap. 21. & lib. 1. de Bello c. 3*

Lathurus victos Iudæos admodum terret ac vexat.

Ptolemaidem capit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3957.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 511.

Cleopatra Lathuri progressum in Syria conturbat, qui frustra Ægyptum aggreditur.

1 ANno, vt credimus, succedente, Cleopatra verita tantos filij progressos, in Iudæa præsertim Ægypto adeo proxima, non permittendum duxit, vt ille magis cresceret. Quare nauibus, terrestribusq; copiis vndiq; accitis, sub Ducibus Chelcia, & Anania Iudæis, & iusso Alexandro filio cum classe Phœnicem appellere; ipsa cum exercitu venit Ptolemaidem, & inde exclusa, oppugnationem vrbis instituit. At vero Lathurus, confestim relicta Syria, properauit cum suis in Ægyptum, sperans se eam præsidiis vacuam offendere, atq; ex improuiso posse occupare. Sed spe sua frustratus est; siquidem validos ibidem inuenit propugnatores, vt ait Iosephus *cap. Antiq. citato.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3958.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 512.

1 ANno, vt reor, subsequente, Cleopatra, vt audiuit filij conatus in Ægypto irritos euasisse; missa

Cleopatra Lathurum 2. ab Ægypto in Cyprum pellit. Ptolemaidam expugnat, & cum Alexandro fœdus ferit.

ibi parte exercitus sui, eum inde tandem omnino expulit, & ad Gazenses, ac dein transacta hyeme, in Cyprum denuo redire coegit. Interim quoq; Cleopatra Ptolemaidem expugnauit. Quibus auditis Alexander Iudæorum Rex, venit ad Cleopatram victoriis exultantem, quæ suasu Ananiæ Iudæi eius Ducis, non solum abstinuit ab inferenda Alexandro iniuria, quemadmodum quidam ex suis reginæ suaserant; sed insuper cum eo fœdus percussit apud Sythopolim, vt latius videre est apud Iosephum *vbi supra*.

Gryphus moritur relictis quinque filiis.

2 Sub finem eiusdem anni, Antiochus Gryphus Syriæ Rex, Heracleonis cuiusdam insidiis, occisus est, anno ætatis suæ quinto & quadragesimo, regni vero vno supra vigesimum. Iosephus 13. *Antiq. cap. 21. & lib. 1. de Bello c. 3.* Reliquit vero Gryphus quinque filios, nempe Seleucum, Antiochum, Philippum, Demetrium cognomine Eucærum, & alterum Antiochum cognomento Dionysium, de quibus infra suis locis dicemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3959.
SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 513.

Seleucus VI. Cyzicenum regno spoliat.

1 Anno proximo circiter ineunte, Seleucus huius nominis VI. Antiochi Gryphi filius, patri in Syriæ regnum succedens, bellum gerit cum patruo suo Antiocho Cyziceno, eumque sub finem anni prælio victum, armis regno eiecit, vt scribit Appianus. At vero Iosephus locis citatis addit, quod etiam eum captum neci tradidit.

Alexander Iudæorum Rex Gadaram aliasque vrbes capit.

2 Eodem anno Alexander Iudæorum Rex, Ptolemæi Lathuri metu liberatus, nimirum virtute fœderis cum matre eius icti, refectis viribus, post discessum, vt arbitror, Cleopatræ, Gadaram inuasit, eamque post decem obsidionis mẽses, cepit. Mox quasdam quoque alias vrbes, armis, in potestatem suam redegit, nempe Amathuntem (vbi tamen à quodam Theodoro de repente inuasus, amisit decem millia Iudæos,) & Raphiam, & Anthedonem, quam postea Herodes, mutato nomine, Agrippiadem vocauit.

Et Gazæos oppugnat.

Et denique infensus Gazæis, quod contra se Ptolemæum Lathurum euocassent, visa hac temporis opportunitate, omnium quod idem Ptolomæus in Cyprum, & mater eius in Ægyptum recessissent: primo eorundem Gazæorum agros depopulare cœpit; mox vero etiam vrbem oppugnare, Iosephus 13. *Antiq. c. 21. & lib. 1. de Bello c. 3.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3960.
SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 514.

Antiochus decimus Seleucum VI. è Syria pellit.

1 Anno postero circiter inchoante, Antiochus huius nominis decimus Cyziceni filius, cui cognomen fuit Pius, defuncti patris diademate sibi imposito, bellum Seleuco Gryphi filio intulit, & vno prælio victum, è tota Syria expulit, atque in Ciliciam fugauit. Ita Iosephus *locis citatis*. Appianus vero Alexandrinus *in calce libri de Bellis Syriacis*, *Hunc Antiochum*, inquit, *Seleuci patruelis insidias euasisse putant Syri, pietatis merito, ideoque Pium cognominarunt. Seruatus est autem à meretrice adamatus formæ gratia.* Et subiungit: *Mihi videtur per iocum à Syris ei nomen id additum. duxit enim hic Pius Selenem, quæ prius, & patri eius Cyziceno, & patruo Grypho nupserat. Merito igitur, diuina vltione à Tigrane pulsus est.* Hæc Appianus.

Alexander Iudæorum Rex Gazam capit.

2 Eodem anno, in Iudæa, Alexander Rex, post annum ex quo castra ad Gazam admouerat, eandem à Lysimacho sibi traditam cepit, & facta ibi cæde magna, tandem vrbe diruta reuersus est Ierosolymam. Iosephus *c. Antiq. allegato, & 1. de Bello c. 3.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3961.
SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 513.

Seleucus VI. in Cilicia concrematur.

1 Anno insequenti Seleucus, qui à Mopseatis ex fuga receptus fuerat; cum cœpisset velle ab eis tributa exigere, exorto populi tumultu Mopsuhestiæ, quod est oppidum Ciliciæ, in regia, siue in Gymnasio cum amicis suis concrematus est, vt tradunt locis citatis Appianus, & Iosephus.

Philippus regnat in parte Syriæ.

2 Eodem, vt arbitror anno, Antiochus huius nominis vndecimus & memorati Seleuci VI. frater, bello aggreditur Antiochum Pium Cyziceni filium; sed ipse Antiochus XI. victus, exercitum simul ac vitam amisit. Post quem Philippus prædictorum Seleuci, & Antiochi tertius frater, assumpto diademate regnauit in parte Syriæ. Iosephus *vbi supra*, & concordat cum Eusebio, qui *in Chronicis* ponit primum regni huius Philippi annum, anno Alexandri regis Iudæorum decimo.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3962.
SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 516.

Cleopatra ab Alexandro filio interficitur.

1 Anno decimo circiter desinente, ex quo Cleopatra eiecerat de Ægypti regno Ptolemæum Lathurum filium eius natu maiorem; cum etiam Alexandro filio suo minori, occultis insidiis exitium machinaretur; ab eodem præoccupata interficitur: digna prorsus hac morte infamia, quæ etiam matrem thoro expulit, & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit, & filio altero in exilium acto, bellum intulit; alteri erepto regno, exitium per insidias machinata est.

Alexander ob maternam necem in exilium agitur.

Sed nec Alexandro cædes tam nefanda inulta fuit. Nam vbi primum compertum est, per scelus filij matrem interfectam, concursu populi in exilium agitur. Sic Iustinus *sub finem libri 39.*

Mathan genuit Iacob.

2 Eodem circiter anno, oportet quod Mathan, qui & Mathat in Genealogia Saluatoris appellatur, cum annum ageret vitæ circiter quinquagesimum primum, genuerit Iacob, iuxta ea, quæ nos sub anno mundi 3461. *num.* 1. de eiusmodi generationibus disseruimus: Quanquam idem Mathan, qui secundum Matthæum *cap. 1. versic.* 15. genuit Iacob: secundum Lucam *c. 3. versic.* 23. ante vel post natum Iacob, genuerit etiam Heli, vt nos sub anno mundi 4051. *num.* 19. ostendemus.

AB OR

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3963.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 317.

Lathurus in regnum restituitur.

1 ANno proximo circiter ineunte Ptolemæus Lathurus, qui iam pridem à Cleopatra matre pulsus fuerat; illa ab altero filio extincta, & eius interfectore à populis eiecto; communi omnium consensu ab exilio reuocatur, & in suum Ægypti regnum restituitur, quod neque cum matre bellum gerere voluisset, nec à fratre armis repetere, quod prior possedisset, vt ait Iustinus *in calce lib.* 39. Huius restitutionis Ptolemæi, sub nomine Physconis meminit etiam Eusebius *in Chronicis.* Porro iste Ptolemæus Lathurus, eodem fere tempore, vel non multo postquam in regnum restitutus fuerat, quartum Seleuci fratrem Gryphique filium, nomine Demetrium huius nominis IIII. & cognomento Eucærum, à Gnido accitum, regem cõstituit in parte Syriæ apud Damascum; nimirum, quemadmodũ probabile est, vt vel sic Philippi alterius fratris vires frangeret. His duobus fratribus strenue resistens Antiochus Pius Cyziceni filius, breui extinctus est. Nam Laodiceæ, cum auxilio venisset Galadenorum reginæ cum Parthis bellum gerenti, fortiter in prælio dimicans occubuit: Quo facto Syriæ regnum, remansit penes duos fratres, Philippum scilicet atque Demetrium. *Iosephus* 13. *antiq. cap.* 21.

Demetrius IV. regnat in parte Syria.

Antiochus IX. moritur.

2 Per hæc eadem tempora, in Ægypto Ptolemæus rex Cyrenæorum moriens, Romanos testamento reliquit heredes, vt ait Eusebius *in Chronicis.* Hunc Genebrardus *Chronologiæ lib.* 2. vbi agit de Ptolemęo Alexandro, appellat Alexandrũ Physconis fratrem. Iustinus autem *lib.* 39. tacito nomine, dicit fuisse fratrem Ptolemęi (subintellige, vt supra dictum est, Lathuri,) ex pellice susceptum, cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat. Forte autem Iustinus ibi pellicem vocat Cleopatram, cuius minor filius erat Alexander, de qua paulo ante dixerat, quod propriam etiam matrem thoro expulerat.

Ptolemæus Cyrenæorum rex moritur, & Romanos regni heredes relinquit.

3 In Iudæa autem grauis contra Alexandrum regem exorta seditio est, ita vt cum in festo Scenopegiæ rex pariter ac Sacerdos, de more, Ierosolymis sacrificia facere pararet; conuitiis etiam atq; execrationibus, nec non citreorum explosione populanter per ludibrium impetitus fuerit. Quamobrem iratus valde, occidit ex ipsis ad sex millia. Deuictis deinde Arabibus, tributa Moabitis, & Galaaditis imperauit. Denique congressus cum Obeda rege Arabum, atq; ab eo in insidias, & asperas in fauces, accessuque difficiles pertractus, ægre euasit, & fuga Ierosolymam delatus, super acceptam cladem, per sex deinceps annos à sua gente bello vexatus fuit, *Iosephus* 13. *antiq. c.* 21 *& lib.* 1. *de Bello, c.* 3. Puto autem memoratos sex vexationis bellique annos, inter proprium regem, populumq; Iudaicum, ab hoc duodecimo, vsque ad decimumoctauum regni ipsius Alexandri annum excurrisse, vt ex sequentibus apparebit.

Seditio Iudæorum contra Alexandrum regem ab eodem multorũ occisione plectitur.

Alexander rex vincit Arabas Moabitis & Galaaditis tributa imperat. A rege Arabum fugatur, Per annos 6 a Iudæis bello vexatur

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3966.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 320.

1 ANno vrbis conditæ sexcentesimo sexagesimosexto, Romanis exorta sunt duo bella grauissima, nempe Mithridaticum, & Ciuile, inter Marium & Sullam, siue Syllam. Et primum quidem dedit occasionem secundo: secundum autem fuit in caussa, vt Mithridates Romanos Asia Græciaque expulerit. De his breuiter Eutropius *lib.* 5. qui tamen (vt ex fastis manifeste conuinci potest) fallitur in anno. Ponit enim hæc accidisse anno vrbis sexcẽtesimo sexagesimosecundo: Nisi forte error iste, vt arbitror, codicis potius est, quam Auctoris: Siquidem in Consulibus conuenit cum Fastorum Auctoribus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3967.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 321.

ANno regni Alexandri circiter decimosexto inchoante, Iudęi aduersus proprium regem pertinaciter admodum bellantes, acciuerunt sibi in auxilium Demetrium cognomento Eucærum, qui vt sub anno mundi 3963. *num.* 2. dictum est, regnabat in Damasco: Contra quem veniens Alexander Iudæorum rex & commissa pugna, victus fugit ad montes, maleque de ipso actum esset, nisi ad ipsum, eius infortunium miserati, confluxissent circiter sex millia Iudæorum, quorum metu Demetrius retro abiit, Iudæa relicta. Post discessum vero Demetrij, propriis Iudæi viribus aduersus Alexandrum bellum gerebant; sed semper victi, multos suorum amittebant, ita vt in toto illo bello, non minus quam quinquaginta millia ipsorum ceciderint. Fuit tamen bellum hoc regi valde dispendiosum, quoniam præter tot subditorum amissionem, ab ipsis sæpe afflictus, & ad extremum vitæ, regnique periculum adductus fuit; dum non contenti eum propriis oppugnare viribus, externa etiam auxilia aduocabant, & ipsum tandem in eam compulerunt necessitatem, vt loca quæ in Moabitica & Galaaditica regione subegerat, Arabibus restitueret; ne & ipsi arma, aduersus eum, cum Iudæis coniungerent. Hæc ex Iosepho 13. *antiqu. cap.* 22. *& lib.* 1. *de Bello, cap.* 3. 1

Alexander infeliciter dimicat cum Demetrio.

Iudæi ab Alexandro ipsorum rege victi.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3968.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 322.

ANno prædicti Alexandri regis Iudæorũ, vt reor, decimoseptimo, Demetrius Eucærus, Philippum fratrem suum in Berea obsedit; sed dum illum expugnare contendit, ipse ab Arabum, Parthorumque Ducibus, contra ipsum à Philippo accitis, victus captusq; est, & in Parthiam perductus, ibi apud Mithridatem Parthorum regem in honore habitus, mansit, donec morbo correptus decessit. *Iosephus vbi supra.* 1

Demetrius IV. Philippum fratrem obsidet, & ipse in Parthiam captiuus ducitur.

Eodem anno, nimirum post prædictam Demetrij captiuitatem, Philippus eius frater Antiochiam profectus, totius Syriæ regno potitus est, vt ait Iosephus *in fine citati capitis.* Vnde inferri debet, quod etiam Antiochus Pius Cyziceni filius iam decesserat; alioqui non potuisset Philippus totam Syriam possidere. Puto autem quod de Philippo dictum est, sub finem huius anni contigisse, & ab eo tempore numerandos esse duos annos, quib. eum regnasse tradunt Eusebius *in Chronicis*, & alij. Totidem enim hinc numerantur vsq; ad occupatam à Tygrane Syriam, 2

Philippus tota potitur Syria.

vt videre licet in tabulis. Nam alioqui fateri oporteret, ipsum Philippum ad decem circiter annos, regnum Syriæ, siue eius partem tenuisse, vt ibidem apparet.

3 *Anna Prophetissa nascitur.* Eodem item anno, qui erat octogesimusquartus ante Christi natiuitatem (vt dinumerari potest in tabulis) nata est Anna filia Phanuel, de qua dicitur, quod postea fuit Prophetissa, & nunquam discedebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte ac die, quemadmodum testatur S. Lucas *Euangelij cap. 2. versic. 36. vsque ad* 39. Si tamen locus ille intelligatur, de annis totius vitæ ipsius Annæ, vt nõnulli arbitrantur. Si autem accipiendus est tantummodo de annis eius viduitatis, vt sentit B. Ambrosius *in eiusdem loci expositione*; dicendum erit, præfatam Annam, non hoc anno natam, sed viro fuisse orbatam.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3969.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 523

1 *Alexander rex primarios Iudæorũ occidit, sedat tumultum contra se concitatos, & bellum intestinũ terminat.* Anno regni sui decimooctauo, qui erat sextus, ex quo Iudæi contra ipsum bellare cœperant, Alexander rex, Iudæorum sibi aduersantium potentissimos, in Bethoma compulsos, expugnauit, & capto oppido, in suam potestatem redactos, abduxit Ierosolymam: Vbi, ipsomet celsiore in loco epulante, atque deorsum inspectante, octingentos eorum crucibus affigi voluit, & coram ipsis adhuc viuentibus, vxores ac liberos eorum iugulari. Atque ita pœnas pro acceptis iniuriis ab eisdem exegit, & finem bello imposuit. Siquidem hoc audito, ceteri Iudæorum, qui contra regem arma sumpserant, noctu fugientes, exules postea manserunt, donec idem Alexander rex superuixit. Itaque à tumultibus tandem rex liberatus, secure deinceps regnum administrauit, quemadmodum latius tradit Iosephus *capitibus antiq. & de bello citatis.*

2 *Antiochus XII. regnat in Damasco.* Eodem anno Antiochus huius nominis duodecimus, cognomento Dionysius, memorati Philippi, (vt ait Iosephus 13. *antiq. in principio capitis* 23. *& lib.* 1. *de bello in initio capitis* 4.) frater, nempe postremus; & consequenter Antiochi Gryphi, quemadmodum sub anno mundi 3958. *num.* 2. dictum est, quintus filius, Damascum perueniens, ibidemq; principatum ambiens, & rerum potitus, rex declaratur. Sed cum postea contra Arabas duxisset exercitum, Philippus eius frater, ei Damascum ademit, opera Milesij arcis præfecti, qui non multo post videns Philippi erga se ingratitudinem, eundem callide ab eadem vrbe exclusit, eamq; seruauit Antiocho Dionysio, qui confestim, his auditis, ex Arabia rediit in Syriam, vt rebus suis ibi consuleret. *Iosephus capite 6. proxime adductis.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3970.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 524.

Anno postero circiter ineunte Antiochus Dionysius rebus suis in Damasco firmatis, expeditionem suscepit aduersus Arabas, & cum octo millibus peditum, & octingentis equitibus per Iudæam transiens, ruptis, incensis, ac superatis omnibus impedimentis eidem ab Alexandro rege interpositis, peruenit in Arabiam: Vbi fortiter cum hoste dimicans, iamque vincens, occisus est: post cuius casum, exercitus eius in vicum Cana refugit, vbi maxima eius pars fame absumpta est. 1 *Antiochus XII in bello contra Arabas occiditur.*

Post præfatum Antiochum, Cœlesyriæ regnum Aretas adipiscitur, vocatus ad imperium à Damascenis, propter odium, quo prosequebantur Ptolomæum Mennæum. Hæc Iosephus 13. *antiquit. cap.* 23. *& lib.* 1. *de Bello, cap.* 4. 2 *Aretas Cœlesyriæ regnum adipiscitur.*

Eodem anno, in Syria mutuis fratrum odiis, & mox filiorum inimicitiis parentum succedentibus, cum inexpiabili bello & reges, & regnum consumptum esset; ad externa populus auxilia concurrit, peregrinosque sibi reges circumspicere cœpit. Itaque, cum pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Ægypto accersendum censeret; denique considerantes, quod Mithridates implicitus bello Romano esset; Ptolemæus quoq; hostis Syriæ semper fuisset; omnes in Tigranem Armeniæ regem consenserunt, instructum præter domesticas vires Parthica societate, & Mithridatis affinitate. Sic Iustinus *lib.* 40. Et hic fuit finis regni Seleucidarũ, cum mansisset annis ducentis viginti septem, aut ad summam viginti octo, vt notabitur etiam in tabulis. 3 *Regni Seleucidarum finis.*

Igitur

Igitur Seleucidarum regum progenies hæc fuit.

1. Seleucus huius nominis ac regni primus.
2. Antiochus I. qui & Soter dictus Seleuci F.
3. Antioch⁹ II. cognomine Theos prioris Antio. F.
4. Seleucus II. qui dictus est Gallinicus, Theos F.
5. Seleucus III. cognomento Ceraunus, Gallinici F. maior.
6. Antiochus III. qui dictus est Magnus, Gallinici F. minor.

Sane Antiocho Mag. successit

7. Seleucus IIII. F. eius maior.
8. Antiochus IIII qui & Epiphanes, Mag. F. minor.
9. Antiochus V. cognomine Eupator, Epiphanis F.
10. Demetrius Soter Seleuci IIII. F. —— 11. Alexander, qui ab hac familia extraneus, & falso Eupatoris filius, vel frater fuisse, à multis creditur.
12. Demetrius Nicator, Demet. Soteris F. maior. —— 13. Antiochus VI. Alexandri F.
14. Triphon, & ipse ab hac familia extraneus.
15. Antiochus VII. Demet. Soteris F. & Nicatoris frater minor.
16. Iterum Demetrius Nicator. —— 17. Alexander Zebina.
18. Seleucus V. Demetrij Nicatoris F. maior.
19. Antiochus VIII. cognomento Grypus. Demet. Nicatoris F. & Seleu. V. frater minor.
20. Antio. IX. qui & Cyzicenus, prædictorũ frater vterinus, sed de Antio. VII. Demetr. Nicatoris fratre natus.
21. Seleuc. VI. Grypi F. maior.
22. Antio. X. Cyziceni F. qui etiam Antiochum XI. Grypi F. occidit.

Hic Zebina tametsi ex Iosepho 13. antiq. cap. 17. de familia Seleucidarum fuisse videatur: Quod tamen alicuius memoratorũ Regum; aut cuius ipsorũ agnati filius fuerit, adhuc reperire non potui.

Post hos regnarunt reliqui tres Grypi filij, videlicet Philippus, Demetrius Eucerus, ac demum Antio. XII. cognomine Dionysius, ob quorum, filiorumque discordias, postea Syri (vt dictum est) vltro se dediderunt Tigrani Armeniæ regi.

Visum est autem hic superfluum notare singulos horum regum annos; tum quia licet eo, quo diximus ordine regnare cœperint: non tamen singuli post prioris obitum; sed aliqui ipsorum vno eodemque tempore aliquandiu regnarunt; tum etiam quia tam singulorum anni seorsum, quam omnium simul, in tabulis notati inueniuntur. Ceterum in hac horum regum descriptione intueri licet, quam cito impiissimi Antiochi illustris progenies extincta sit, iuxta ea, quæ non semel *in Psalm. 36.* legimus: *Semen impiorum peribit*: Et, *Reliquiæ impiorum interibunt*: & huiusmodi alia.

4 Sub finem eiusdem anni, mortuus est Ptolemæus Lathurus rex Ægypti, cum regnasset octo annis postquam restitutus fuerat in regnum, vt scribit Eusebius *in Chronicis*. Igitur

Ptol. Lathurus moritur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3971.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 525.

ANno proximo circiter inchoante, regnauit in Ægypto Ptolemæus, quem Eusebius *in Chronicis* vocat Dionysium; Genebrardus vero melius, Auletem, qui fuit pater Dionysij à Cæsare in flumen mersi, & Cleopatræ, quæ (vt scribit Eutropius *sub finem lib. 6.*) quod cum Cæsare stupri consuetudinem habuisset, ab eo regnum obtinuit, & postea nupsit Antonio. 1

Regnat in Ægypto Ptol. Auletes.

Tigranes regnat in Syria.

Eodem

Syria terræmotu vastata.

3 Eodem tempore Philippo, & aliis qui de Seleucidarum familia remanserant, vnanimo Syrorum consensu eiectis; Tigranes Armeniæ rex, vltro à Syris accitus, per annos decem & octo, tranquillissime Syriæ regnu potitus est, neque bello alium lacessere, neque lacessitus, inferre alij bellum necesse habuit. Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita postmodum terræmotu vastata est, quo centum septuaginta hominum millia, & multæ vrbes perierunt. Quod prodigium, mutationem rerum portendere Aruspices responderunt. Sic Iustinus *in calce lib* 40.

Aretas Cœlesyriæ rex, prælio vicit Alexandrū Iudæorum regem.

3 Eodem anno Aretas Cœlesyriæ rex, cuius sub præcedenti anno mundi *num.* 1. meminimus, in Iudæam cum exercitu proficiscitur, & deuicto apud Adida Alexandru, certis conditionibus, reduxit suos vnde venerat. *Iosephus vbi supra.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3972.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 526.

Alexander rex Iudæorū, quædam Syriæ oppida capit.

1 ANno insequenti, qui erat regni sui vigesimosprimus, Alexander rex Iudæorum expeditionem suscepit aduersus quædam Syriæ oppida, & trium annorum intercapedine, Dium, Essam, vbi erant res cuiusdam Zenonis pretiosissimæ, & Gaulanam, & Seleuciam cepit: quib. subactis, suam quoque redegit in potestatem vallem quandam, quæ Aonchi dicebatur, & castellū nomine Gamala, ac Demetrium quendam illorum locorum Dominum, multis eidem obiectis criminibus, principatu exuit, *Iosephus locis antiquit. & de bello proxime citatis.* Vnde apparet, hæc oppida non pertinuisse ad Tigranem.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3974.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 528.

Domū rediens, alacriter à Iudæis excipitur.

Vrbes Iudæis subiecta.

1 ANno regni eiusdem Alexandri vigesimotertio, qui erat prædictæ eius expeditionis tertius, eadem fœliciter confecta, exercitum domum reduxit, Iudæis magna cum alacritate exceptus, ob res prospere gestas. Itaq; hisce circiter temporibus, iam Syrorum, & Idumæorum, & Phœnicum vrbes tenebāt Iudæi. Ad mare, Stratonis turrim, Apolloniam, Ioppen, Iamniam, Azotum, Gazam, Anthedona, Raphiam, Rinocuram. In mediterraneis, per Idumæam regionem, Adoram, & Marissam, totamque Samariam, & montes Carmelum, & Ithabyrium; Ad hæc Sythopolim, Gadara, Gaulanitidem, Seleuciam, Cabala; & Moabiticas vrbes, Esebonem, Medabam, Lembam, Oronas, Telitbonem, Zaram, Aulonem, Cilicium, Pellam. Hanc vltimam diruerunt, quod incolæ recusarent Iudaicos ritus recipere. Possidebant & alia Syriæ oppida non obscura, quæ erant euersa. *Iosephus capitibus ante citatis.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3976.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 530.

Alexander rex

1 ANno regni sui vigesimoquinto, non multo antea iam inchoato, nimirum triennio antequam moreretur, Alexander rex Iudæorum, morbo ex temulentia crapulaq; contracto, febri laborare quartana cœpit, qua integro deinceps triennio afflictatus est valde, decrescentibus indies paulatim viribus: tametsi à Castrensibus interim officiis non abstinetet. *Iosephus ibidem.*

quartana corripitur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3978.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 532.

Moritur mandatu, moriens.

1 ANno regni sui (quemadmodum paulo inferius constabit) vigesimoseptimo, ad finem, vt arbitror, iam vergente; Alexander rex, cum obsideret Ragaba castellum in finibus Gerasenorum vltra Iordanem, & infirmitate eius admodum ingrauescente, iamque morti vicinus, vidisset Alexandram reginam valde desolatam, ac coram se flentem; cōsuluit ei, vt si velit secure cum filiis regnum obtinere, suis hisce postremis pareat monitis: nimirum primum celet militib. tantisper suam mortem, donec castellum illud ceperit: Deinde cum victrix Ierosolymam magnifice redierit; Pharisæis, qui plurimum apud Iudæos poterant, nonnihil licentiæ permittat, & in cadauer suum, si velint, propter antiquas iniurias, sæuire sinat, atq; ex ipsorum sententia, regnum se administraturam promittat: *Ita enim*, inquit, *fiet, vt & tu secure dominaberis, & mihi magnificentior quam à te sepultura parabitur.* Quibus dictis, decessit anno regni sui vigesimoseptimo, vitæ vero vnde quinquagesimo. Hæc ex Iosepho *vbi supra.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3979.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS. 533.

Alexandra Alexandri vxor regnat in Iudæa.

1 ANno proximo circiter inchoante, Alexandra Alexandri regis vxor, defuncti viri monitis ad vnguem obseruatis, vt primum capto castello, Ierosolymam se contulit; ita cum Pharisæis se gessit, vt eos ex infensis, sibi protinus admodum beneuolos reddiderit. Etenim progressi, prædicabant plebi celebrantes Alexandri res gestas, & regem iustum se amisisse conquerentes, populum ad eum luctū ac mœstitiam prouocauerunt, vt nullum, ante hac, regem sumptuosius funerauerint. His itaque artibus ipsa prout ei præcise vir eius prædixerat, sine vlla contradictione, se in regno stabiliuit. Habebat autem duos de Alexandro filios, Hircanum & Aristobulum. Hircanus natu maior, rebus administrandis minus idoneus videbatur. Aristobulus autem; ætate quidem minor, sed animi audax erat ac strenuus. Mater vero, cui administrationem regni vir eius testamento reliquerat, gratiosa erat apud populum, eo quod visa sit ægre tulisse, quæ maritus præter officium fecerat. Hæc magnum, mercede conductorum militum, alebat numerum, viresque suas ita augebat, vt terrori esset circumuicinis Tyrannis, & obsides ab eis acciperet. Quanquā autem illa quietam eius ditionem seruare satageret: nihilominus Pharisæi, de quorum sententia, reginæ permissu, gerebantur omnia, soli turbas excitabant, incitantes reginam, vt necaret illos, qui Alexandro auctores fuerant appendendi patibulis illos octingentos viros, de quibus sub anno mundi 3969. *num.* 1. dictum est: Atque ita vnum

post

post alium iugulabant, donec Proceres id indigne ferentes, & cum Aristobulo in regiam conuenientes, de hac mente reginam deducere conati sunt. Quæ vt has, & eiusmodi dissensiones sedaret, prædictis Proceribus, Castellorum custodiam (quibusdam potioribus duntaxat exceptis) credidit, & Aristobulum cũ exercitu aduersum Ptolemæum Mennæum, prope Damascum misit: Qui tamen, nulla re memorabili gesta, domum rediit, *Iosephus 13. antiq. cap. vlt. & lib. 1. de Bello, cap. 4.*

2 *Hircanus post patrem fit summus Pontifex.* Eodem anno, credimus Hircanum Alexandri Iannæi filium, ipso iure successisse patri in pontificatum, vt Iosephus haud obscure insinuat 13. *antiq. cap. vlt. non procul ab initio*, & apertius tradit 15. *antiquit. cap.* 9. dicens: *Hic finis fuit Hircani, post variam fortunam, qua tota vita circumactus est. Nam statim principio regnante matre Alexandra, Pontifex Iudæorum creatus, per nouem annos eum honorem obtinuit, &c.* Quare ne cogamur fateri Iosephũ sibi ipsi esse contrarium, qui 14. *antiquit. cap.* 1. ait: prædictum Hircanum accepisse pontificatum anno tertio Olympiadis centesimæ septuagesimę septimæ, Q. Hortensio, & Q. Metello Cretico Coss. qui annus nullo modo competere potest primo regni Alexandrę: Oportet dicere; vel quod dictus Hircanus, licet ab exordio regni materni Pontifex fuerit; nunquam tamen ante prædictũ memoratæ Olympiadis annum, stola põtificia indutus publice in templo visus sit, quemadmodum sub anno mundi 3902. *num.* 2. de Ionatha quoque dictum est: Vel (quod fere in idem incidit) eundem Hircanum, statim post obitum patris, electum, ac designatũ fuisse summum Pontificem, sed actualem dictæ dignitatis possessionem postea non nisi prænotato Olympiadis anno accepisse, vt nos etiam sub anno mundi 3984. *num.* 2 dicemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3982.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 536.

1 *Herodes Ascalonita nascitur.* ANno Olympiadis centesimæ septuagesimæ septimæ primo circiter inchoante, qui erat regni Alexandræ quartus, vt videre est in tabulis; natum esse Herodem Ascalonitam, qui postea à Romanis rex Iudæorum factus est, ex Iosepho apertissime sic colligi potest. Siquidem ipse 1. *de Bello, cap.* 21. *in ipso capitis exordio*, ait: quod Herodes, quando grauiter ægrotabat, iam annos septuaginta erat natus. Nec refert, quod 17. *antiquit. cap.* 8. *non longe ab initio*, vbi de eadem Herodis infirmitate loquitur, dicat: quod ad septuagesimum vitæ annum accedebat: quia vtrumque verum esse potest, si tempus illius infirmitatis, quam aliquandiu perdurasse certum est, distinguatur. Igitur, cum ex Iosepho constet: Herodem iam ingressum esse annum vitæ septuagesimum, antequam moreretur; & ex eodem Auctore 17. *antiq. capit.* 10. habeamus, quod idem Herodes regnauit triginta septem annis, ex quo Romæ declaratus fuerat rex, & iisdem pene verbis, idem reperitur *libro* 1. *de Bello, cap. vltimo, non multo ante finem capitis*: procul dubio necesse est fateri, quod iam annum ætatis trigesimumtertium esset ingressus, quando regis titulum obtinuit. Porro ipsum Romæ hanc dignitatem fuisse consecutum sub finem anni primi Olympiadis centesimæ octogesimæquintæ, infra nos sub anno mundi 4014. *numer.* 4. *vsque ad* 8. demonstrabimus. Ergo oportet, vt dixi, ponere natiuitatem Herodis sub finem Olympiadis centesimæ septuagesimæ sextæ. Ab hoc enim tempore ad, paulo ante memoratum, inueniuntur anni triginta duo integri, & aliquid amplius, vt etiam in tabulis nostris diligentius disquirenti constare poterit. Hæc volui hoc loco adnotasse; non quia ad sacros Annales, Herodis ortus necessario pertinuisse videatur: sed quoniam ad ea, quæ infra de eius obitu, & de anno ortus Christi dicenda sunt, non mediocriter deseruire poterunt.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3983.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 537.

ANno regni Alexandræ Iudæorum reginæ quinto, oportet incidisse annum Iubilei vigesimioctaui. *Annus Iubilei 28.* Concurrit enim iste annus cum anno ab introitu Israelitarum in terram Chanaan, millesimo quadringentesimo, vt patet in tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3984.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 538.

ANno regni Alexandræ Iudæorum reginæ sexto, 1 *Tigranes Ptolemaidam oppugnat.* vt ex paulo post dicendis apparebit; Tigranes Armeniæ rex, qui à Syris vocatus, vt sub anno mundi 3971. *num.* 2. dictum est, Syriæ regnum obtinuerat, Ptolemaidam oppugnatũe aggressus est: Cum autem eum breui in Iudæam quoque venturum, vbique fama loqueretur; non immerito Alexandra totaque gens Iudæorum, tali rumore territi, miserunt *Alexandra regina Tigranem muneribus sibi conciliat.* ad eum legatos, cum magni pretij muneribus, quos Tigranes benigne exceptos, iussit de ipso bona sperare, & collaudatos remisit. Capta autem deinde sub finem, vt arbitror, illius anni Ptolemaide, Tigranes, *Tigranes Ptolemaide capta redit in Armeniam contra Lucullum.* cum non multo post audisset Lucullum Armeniam ingressum vastare regionem suam, illico domum reuersus est, atque ita Iudæi ab eius metu liberati sunt, *Iosephus 13. antiquit. cap. vlt. & lib. 1. de Bello, cap. 4.* Ex hoc autem, quod iste ingressus Luculli in Armeniam, & discessio Tigranis de Syria contigerint anno postero, quemadmodum consequenter ostendemus, plane infertur, prędictam Ptolemaidis oppugnationem, & Iudæorum legationem, hoc anno, vt dictum est, accidisse.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3985.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 539

ANno insequenti, nimirum Q. Hortensio, & Q. Metello Cretico Coss. quorum consulatus secundum Iosephi supputationem (vt patet 14. *antiq. cap.* 1. *non procul ab initio*,) incidit annu Olympiadis centesimæ septuagesimæ septimæ tertio; iuxta Onuphrij vero computum, & nostrum (quemadmodum sub anno mundi 4014. *nu.* 5. ostendemus) anno eiusdem Olympiadis quarto: hoc inquam anno bellasse Lucullum in Armenia cũ Mithridate & Tigrane, tradit ex Dione Sigonius, *in suo Fastorũ commentario sub anno vrbis sexcentesimo octogesimoquarto.* 1 *Lucullus bellat in Armenia.*

Eodem

Hircanus pontificatum exercere cœpit.

2 Eodem anno, Hircanum Alexandræ reginæ filium natu maiorem, summum apud Iudæos accepisse pontificatum, scribit Iosephus *initio lib.* 14. *antiquit.* cuius dictum, non de Hircani electione ad hanc dignitatem, sed vel de solenni eius in Pontificem vnctione, vel melius, de actuali eiusdem officij accepta possessione, intelligi debere, iam nos sub anno mun. 3979. *num.* 2. probauimus. Fieri enim potest, vt rationabili aliqua de caussa, post obitum patris, sacerdotium ipse administrare hactenus distulerit; substituto interim aliquo alio, qui vice sua illud exerceret: nunc autem ad reddendas Deo debitas gratiarum actiones, quod Iudææ regnum de metu Tigranis liberasset, voluisse ipsemet publice pontificali stola indutus, in templo sacra facere. Credimus autem Iosephum loco proxime citato hallucinari, in eo quod ibidem subiungit: Aristobulum statim intulisse bellum ipsi Hircano. Etenim quod ex tunc Aristobulus, præsertim, vt vidit fratrem in publica illa actione ab omnibus glorificari, & commendari, æmulatione quadam iuuenili motus, deliberare cœperit de bello fratri inferendo, vt ipse, licet natu minor, sibi regnum occuparet; id non inficior. Sed quod re vera tunc bellum intulerit fratri, hoc non probo, præsertim cum ea ipsomet Iosepho capite præcedenti constet, Aristobulum non nisi post obitũ matris, bellum gessisse cum fratre: Nisi forte Iosephus, vt videtur, supponat hoc anno iam decessisse reginã. Eius namque mortem describit in calce prioris libri. Sed si hoc est; vtiq; oportet, ipsum valde in Chronologia deliquisse: siquidem iste annus, nullo modo post dictæ reginæ obitũ incidere potuit: Concurrit enim cum anno regni eius septimo, vt patet in tabulis. Præterea, quid opus fuisset Hircano, iterũ post defunctam matrem, suscipere pontificatum, quem ipsumet Iosepho teste (vt sub anno mundi proxime citato probatum est,) ab initio regni materni iam susceperat, & nunquam deposuerat: Igitur de bello inter dictos fratres suo loco, nimirum post Alexandræ obitum, agendum erit.

Iosephus refellitur.

AB ORBE CONDITO *ANNVS* 3987.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS *ANNVS* 541.

1 ANno regni eius nono ad finem appropinquãte, cum Alexandra Iudæorum regina, in morbum difficilẽ incidisset, visum est Aristobulo iam opportunum aduenisse tempus, aggrediendi negotium, quod iam diu antea decreuerat, ac iugiter animo volutabat. Itaque egressus ab vrbe, cœpit occupare castella. Quod audiens regina, vxorem ac filios ipsius Aristobuli, in castello, quod antea Baris, postea vero Antonia dictum est, & à septentrione templo adiacebat, custodiendos tradit. Cum autem nunciatum esset Aristobulum, intra quindecim dies, viginti duo castella occupasse, & magno hominum ad se accedente confluxu, exercitum colligere, non ex Iudæis tantum, sed etiam ex finitimis populis: Et Hircanus simul cum Iudæorum senioribus, pro instanti periculo, reginam ægrotantem consuluissent: Illa iussit facere quod Reipubl. conducere iudicarent, & non multo post mortua est, exacto anno regni nono, vitæ autem septuagesimo tertio, & relicto herede omnium Hircano, cui etiam regnum viuens commiserat. *Iosephus* 13. *antiq. c. vlt.* & 1. *de Bello, cap.* 4.

Castellum Antonia cognominatũ prius Baris dicebatur.

Alexandra regina moritur.

* * *

AB ORBE CONDITO *ANNVS* 3988.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS *ANNVS* 542.

ANno proximo oportet Hircanum quoque consistentibus Iudæorum senioribus, tanquam legitimum regem, matrisque successorem, coacto exercitu, exisse aduersus fratrem, sibi regnum vindicare molientem. Nam (vt ait Iosephus loco paulo post citando) commisso ad Iericuntem prælio, plerique, Hircano relicto, transierunt ad Aristobulum. Hircanus autem cum reliquis fugatus, sese recepit Ierosolymis in prædictum Castellum, in quo tenebantur liberi, & vxor ipsius Aristobuli. Cœptum est deinde agi inter fratres, de pacis conditionibus, in quibus obtinuit Aristobulus, vt regnaret: Hircanus vero quasi frater regis, aliis honoribus contentus, quæ illi obuenerant, facultatib. frueretur. Hoc fœdus ictum est in ipso templo, & data acceptaque fide, iunctisque dextris, post mutuos complexus in conspectu populi factos, digressi sunt, alter in regiam, alter priuatus in ædes Aristobuli. *Iosephus* 14. *antiqu. cap.* 1. & *lib.* 1. *de bello, cap.* 4. Contigit autem hoc tribus elapsis mensibus, ex quo successerat Hircanus Alexandræ matri in regnum, vt tradit idem Iosephus 15. *antiquit. cap.* 9. Igitur hoc eodem anno, regnare cœpit Aristobulus Alexandri Ianæi filius, in Iudæa, fuitque pariter, & Rex & Pontifex Iudæorum, vt ex dicendis sub anno mundi 3998. *num.* 2. patebit, & expressè etiam tradit Iosephus 20. *antiquit. cap.* 8. *non procul à fine.* 1

Hircanus ab Aristobulo fratre victus, fugatur.

Aristobulus regnat in Iudæa.

Eodem anno Antipater, Herodis Ascalonitæ pater, vir valde diues, & natura factiosus ac strenuus, timens Aristobuli potentiam, clancularijs obtrectationibus effecit, vt contra illum potentiores Iudæorum conspirarent; iniquum esse, dictitans, sinere Aristobulum incubare, vsurpato per iniuriam imperio, ex quo eiecisset fratrem natu maiorem, cumque ætatis prærogatiua spoliasset: Et eisdem pene verbis etiam Hircanum assidue obtundebat. Sed vt aduertit, quod ille tanquam natura bonus, eiusmodi sermonibus credere nollet, neque calumnias libenter admitteret; addebat, ne vitam quidem illi esse in tuto, nisi matura fuga saluti suæ prospiceret: Amicos enim Aristobuli, nunquam non consultare, quomodo, eo sublato, dominationem altem constabiliant. Cum autẽ videret Antipater, Hircanũ nihil moueri suis monitis, non destitit tamen quotidie nouas de fratre criminationes fingere, quasi insidiaretur vitæ illius; atq; ita tandem vrgendo, ægre obtinuit, vt secũ ad Aretam regem Arabum confugeret, agerentq; cum illo, vt eum in Iudææ regnum restitueret, *Iosephus* 14. *antiq. c.* 2. & *breuiter lib.* 1. *de Bello, c.* 5. Ex quibus apparet, hanc Hircani fugam non nisi prope finem huius anni contingere potuisse. 2

Antipater Hircanum sollicitat, & tandem ad Aretam regem Arabum perducit.

Eodem circiter tempore, Tigrano Armeniorum rege, à Lucullo deuicto, Antiochus Cyziceni filius, ab eodem Lucullo Syriæ rex appellatur. Sed quod Lucullus dederat, postea Pompeius ademit; qui poscenti regnum, respondit, ne volenti quidem Syriæ, ne dum recusanti, daturũ se regem, qui decẽ & octo annos, quibus Tigranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit, victo autem eodem Tigrane à Romanis, alieni operis præmia postulet. Igitur vt habenti regnum non ademerit, ita quo cessent Tigrani, non daturum quod tueri nesciat, ne rursus Syriam, Iudæorum, & Arabum latrocinijs, infestam reddat. Atque ita Syriam in prouinciæ formam redegit. Sic 3

Antiochus XIII. à Lucullo Syriæ rex appellatur, sed à successore Pompeio non admittitur.

Syria à Pompeio in prouinciæ formam redegitur. Quis fuerit præfatus Antiochus.

Iustinus *in calce libri* 40. Sed hic aduertendum est, quod præfatus Antiochus, quem Lucullus declarauerat regem Syriæ, & Pompeius regno priuauit, non fuit Cyziceni filius, vt scribit Iustinus, sed nepos, quemadmodum affirmat Appianus *in calce libri de Bello Syriaco*, vbi etiam addit, eundem Antiochum, quod educatus esset in Asia, Asiatici cognomen fuisse sortitum. Et ad dictum Iustini refutandum, sententiamque Appiani confirmandam, facit quod Antiochus Pius, Cyziceni filius, iam ante annos viginti mortuus erat, vt nos sub anno mundi 3968. *num.* 2. probauimus. Fuit ergo iste Antiochus huius nominis XII. & postremus.

Lucullum adhuc in Armeniæ partibus extitisse probatur.

4 Ceterum, quod hoc anno, qui iuxta nostrum computum concurrit cum anno vrbis conditæ sexcentesimo octogesimo octauo, vt patet in tabulis, secundum vero Sigonii supputationem (quæ nostrã fere semper vno anno antecedit) cum anno vrbis sexcentesimo octogesimo septimo: quod inquam hoc anno, in quo constat bellum Mithridaticum Pompeio fuisse demandatum, Lucullus adhuc esset in Armeniæ partibus, iamque deuicisset Tigranem, patere potest accurate legenti, quæ ex Plutarcho, Dione, Cicerone, Pædiano, & Appiano, tradit *in suo Fastorum commentario* Sigonius, *sub eodem vrbis anno*: Siquidem ibi agens de Bello Mithridatico Gn. Pompeii, inter alia refert: Legem à C. Manilio Trib. Pleb. promulgatam, qua Gn. Pompeio copiæ, quæ sub Lucullo meruerant, & bellum contra Mithridatem, & Tigranẽ reges committebantur, ab Optimatibus, vel ea etiam de caussa fuisse oppugnatam, quod Pompeius ad Luculli triumphum proficisci videretur. Iam enim populus Romanus legatos ad prouinciam cõstituendam ex Luculli literis, quasi debellatũ esset, paulo ante miserat. Et ibidem paulo post narrat, quod Pompeio ad hoc bellum proficiscenti, Lucullus in Galatia occurrens, vt recederet, quod bellum confectum esse, atq; legatos constituendæ prouinciæ caussa, iam diu expectari diceret, non persuasit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3989.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 543.

Areta Arabum rex Aristobulum prælio victum obsidet in templo.

1 ANNO, vt credibile est, proximo Aretas Arabũ rex, assidua Antipatri instantia, multisque muneribus, nec non magnis quoque Hircani promissis permotus, expeditionem denique suscepit contra Aristobulum, quem deinde prælio victum, & Ierosolymis fugatum, in templo obsidere cœpit: ac tandẽ cepisset, nisi Scaurus Romanorum Dux superueniens, vt paulo post dicemus, obsidionem soluisset. Is à Pompeio, qui in Armenia distentus erat bello, quod gerebat contra Tigranem, paulo ante in Syriam missus; vbi Damascum venit recens à Metello & Lolio captam, cognitoque in Iudæa quid ageretur, continuato itinere illuc veluti ad quæstum cucurrit, moxque vt fines ingressus est Iudæorum, eidem legati facti sunt obuiam, tam ab Hircano, quam ab Aristobulo missi, vtrique petentes societatem, & auxilium, & pollicentes trecenta, siue quadringenta argenti talenta. Sed Scaurus Aristobuli promissa prætulit, quod ea facilius consequi posse videret. Itaque accepta ab eo pecunia, legatos ad Hircanum Arabesque misit, Romanorum eis ac Pompeii nomen intentans, nisi ab obsidione desisterent. Quamobrem Areta metu perculsus, de Iudæa in Philadelphiam recedit, & Scaurus in Damascum redit. Aristobulus vero quod captus non esset,

Metu Romanorum obsidionem soluit.

satis sibi esse non existimans, collectis omnibus quas habere et copiis, confestim hostes persequitur, & circa locum, quem Papyrona vocabant, commisso prælio, supra sex eorum millia cædit, in quibus erat & Cephalion Antipatri frater. *Iosephus* 14. *Antiq. cap.* 3. & 4. & *lib.* 1. *de Bello cap.* 5.

Aristobulus hostes cædit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3990.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 544.

ANNO, vt arbitror, insequenti, cum venisset Pompeius Damascum, & obiret Cœlesyriam, præsto fuerunt ei ex vniuersa Syria, & Ægypto, atq; Iudæa, legati cum amplissimis muneribus, ac deinde Antipater pro Hircano, & Nicodemus pro Aristobulo caussam dicentes, quorum alter nempe Nicodemus, insuper etiam accusabat eos ex Romanis, qui pecuniam à Iudæis acceperant, Gabinium videlicet, & Scaurum. Sed Pompeius dilata eiusmodi querelarum decisione, donec ipsosmet disceptatores audire posset: Interim aliquot in agro Damasceno castella diruit, & alia quædam ibidem egit, ordinauitque ad regionem illam sub ditione Romanorum facilius retinendam opportuna. Mox Damascum reuersus, Hircanum, & Aristobulum inter se disceptantes, & Iudæos ab vtroque dissidentes, ac sub regibus esse detrectantes, audiuit, & improbata Aristobuli violentia, placide dimisit eos, pollicitus quam primum res Nabathæorum inspexisset, in eorum ditionem se venturum. Interim, & eosdem quietos esse imperans, & Aristobulum comitem habens, ne alienatus, ei transitus intercluderet. Sed is, non expectatis Pompeii promissis, in Iudæam se contulit. Quamobrem offensus Pompeius, assumpto exercitu, quem in Nabathæos parauerat, & excitis à Damasco, ceteraque Syria copiis auxiliaris, aliisque Romanis legionibus, quæ ductum eius sequebantur; contra Aristobulum mouit: quem cum intellexisset in arcem, Alexandrium nuncupatam, refugisse, ad se per nuntios accersiuit. Ille vero multis suadentibus, vt à Romanis bellum caueret, descendit, & cum de iure principatus cum fratre disceptasset, rursum, permissu Pompeii, in arcem se recepit. Quod cum iterum, & tertio fecisset, simul spe regni, Pompeio obsecundans, & omnia eius imperata se facturum simulabat, & nihilominus ad arcem rediens, se muniebat, ac bellicos apparatus facere non cessabat. Iubente autem Pompeio, vt sibi castella traderet, paruit quidem: sed id ægre ferens, Ierosolymam se recipit, & se ad bellum parat: quo vbi Pompeius cum exercitu peruenit, Aristobulus ante actorum pœnitens, obuiam ei venit, oblatis pecuniis, rogansque vt quicquid vellet, pacate agat. At ille data petenti venia, mittit Gabinium cum militibus in vrbem, ad accipiendam pecuniam, qui ab Aristobuli militibus exclusus, re infecta redit. Ea res Pompeio vehementer stomachum mouit, & additis Aristobulo custodibus, ipse ad vrbem vadit, in qua dissidium erat non leue, inter Aristobuli factionem, quæ excludendum Pompeium, & cum eo bellandum iubebat, eo quod Aristobulum haberet in vinculis, & reliquos, qui vrbem Pompeio dedendam censebant. Et primi quidem præuenientes, templum occupant, quod magis erat munitum, & præciso ponte, qui ad vrbem ducebat, se ad bellum expediunt: Alii autem introducto Pompeii exercitu, eidem vrbem, regiamque tradunt: Qui fautoribus Aristobuli primum pacis conditiones obtulit: sed his non

1

Pompeius Hircanum, & Aristobulum, de regno contendentes, audit.

Pompeius mouet copias contra Aristobulum.

Obsidet Aristobuli factionem in templo.

admissis, templi oppugnationem aggreditur, Hircano alacriter suppeditante quicquid vsus posceret. *Iosephus 14. Antiq. cap. 5. 6. 7. & 8 & lib. 1. de Bello cap. 5.*

2 *Barpanther genuit Ioachimum.* Per hæc circiter tempora secundum ea, quæ sub anno mundi 3911. *num. 3.* dicta sunt, probabile est, Barpantherem anno circiter ætatis suæ quadragesimo genuisse Ioachimum, qui postea fuit pater Beatissimæ Virginis Mariæ.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3991.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 545.

1 *Octauiani Augusti ortus.* ANNO secundo Olympiadis centesimæ septuagesimæ nonæ, C. Antonio, M. Tullio Cicerone Coss. qui erat annus vrbis, iuxta Tabularum Capitolinarum, & Sigonii computum, sexcentesimus nonagesimus, iuxta vero Varronis, & Panuinii, quam sequimur supputationem, sexcentesimus nonagesimus primus, vt patet in tabulis: oportet natum esse Octauianum, qui postea Romanorum Imperator factus, Cæsar Augustus dictus est, quemadmodum ex Pediano, & Tranquillo tradit Onuphrius in cõmentariis Fastorum sub anno vrbis proxime notato, & ex his, quæ nos sub anno mundi 4066. *num. 1.* dicemus, liquido inferri potest, & in tabulis supputari.

2 *Pompeius capto templo Ierosolymitano contra fas in eum ingreditur. Sacram pecuniam non attigit. Pontificatum Hircano reddit. Iudæam Pop. Rom. stipendiariam facit. Scauro in Cœlesyria relicto, ipse Romam properat Aristobulum eiusque filios captiuos ducens, quorum Alexander in itinere aufugit.* Eodem anno, currente nimirum tertio obsidionis mense, qui pariter erat anni sacri tertius, quemadmodum ex his, quæ sub anno mundi 4018. *num. 3.* dicentur, palam fiet; Pompeius capto templo, cum suis in eum ingressus, inspexit quæ nefas erat videre, nisi solis pontificibus. Ceterum de his quæ intus erant, & de sacræ pecuniæ thesauris, præ pietate, nihil attigit, quod etiam refert Cicero *in oratione pro Flacco circa medium.* Sequenti vero die iussis purgare templum æditius, & instauratis legitimis sacrificiis, solemnia sacra celebrare, ipse pontificatum Hircano reddidit: Belli concitatores securi percussit: Iis qui primi murum conscenderant, digna præmia retribuit, Ierosolymorum mœnia diruit: & Iudæam populo Romano stipendiariam fecit. Vrbes vero, quas Iudæi in Cœlesyria sibi subiugauerant, illis ademptas, iussit proprio parere Præsidi. Deinum Cœlesyria, ab Ægypti terminis, vsque ad Euphraten amnem, donec Romæ aliud à Senatu statueretur, M. Æmilio Scauro, quem in bello pro quæstore habuerat, tradita, ipse cum duabus Romanis Legionibus in Ciliciam abiit, Romam properans, secumque abducens Aristobulum vinctum, cum duabus filiabus, & totidem filiis; quorum Alexander in itinere aufugit, iunior vero Antigonus, cum suis Romam deportatus est. *Iosephus 14. Antiq. cap. 8. & lib. 1. de Bello cap. 5.* Oportet autem hæc acta fuisse post primam medietatem anni quarti, ex quo regnare cœperat Aristobulus, vt ex sub anno mundi 3998. *num. 2.* dicendis inferri potest, & consequenter prope finem anni quarti, ab obitu Alexandræ reginæ eiusdem Aristobuli matre.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3992.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 546.

1 *Scaurus vexat Arabiam.* ANNO vt arbitror proximo, Scaurus in Arabiam ingressus, ad Petram quidem, regionum asperitate, prohibebatur accedere. Quæ autem circum erant, omnia vastabat. Militibus vero suis fame laborantibus, Antipater, iussu Hircani, frumentum ex Iudæa, & alia eis necessaria suppeditabat. Missus deinde à Scauro Antipater ad Aretam Arabum regem *Per Antipatrum, cum Arabum rege pacem componit.* legatus, eo quod hospes eius esset, & familiaris, persuasit illi trecenta argenti talenta dare Scauro, vt abscederet. Atque his conditionibus hoc bellum finitum est, non minus è Scauri, quam ex Aretæ sententia. *Iosephus 14. Antiq. cap. 9. & lib. 1. de Bello cap. 6.* Puto autem hoc bellum contra hos Arabes, quos Iosephus *14. Antiq. cap. 4.* vocat Nabathæos, à Scauro fuisse susceptum de iussu Pompeii, qui vt idem Auctor *eodem libro cap. 6* tradit, contra eosdem Nabathæos iam parauerat exercitum, quando Aristobuli, & Hircani dissidio motus, eum duxit in Iudæã: Et quoniam ea subacta, voluit Romam proficisci; probabile est, eum reliquisse in mandatis Scauro, cui Syriam commiserat, vt opportuno tempore aduersus Arabas bellum gereret, quod ipse aliis rebus distentus suscipere non potuerat.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3996.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 550.

ANNO Olympiadis centesimæ octogesimæ, tertio, vt arbitror, Alexander Aristobuli regis filius, qui, dum Romam captiuus à Pompeio duceretur, aufugerat, collecta magna militum manu, Iudæam multis incursionibus depopulare cœpit admodumque vastare, & in his perseuerans, tandem sub finem huius anni, vsque adeo res excreuit, vt Hircanus tam amplius ei resistere non valeret; ac propterea, vt se, vrbemque ab illo muniret, de reficiendis Ierosolymorum muris quos Pompeius disiecerat, cogitaret, nisi anno proximo, vt dicemus, superuenisset A. Gabinius. *Iosephus 14. Antiq. cap. 10. & lib 1. de Bello cap. 6.* 1 *Alexander Aristobuli filius Iudæam depopulatur.*

Eodem anno, qui erat vrbis sexcentesimus nonagesimus sextus, Caius Iulius Cæsar Consul factus, bellum suscepit in Galliam Transalpinam & primo vicit Heluetios, qui nunc Sequani dicuntur. Deinde vincendo per bella grauissima, vsque ad Oceanum Britannicum accessit. Domuit autem annis fere nouem omnem Galliam quæ inter Alpes, flumen Rhodanum, Rhenum, & Oceanum est, & circuitu patet ad bis tricies centena millia passuum. Britannis mox bellum intulit, quibus ante eum ne nomen quidem Romanorum cognitum erat. Et eos quoque victos, obsidibus acceptis, stipendiarios fecit. Galliæ autem tributi nomine annuum imperauit sestertium quadringenties. Germanosque trans Rhenum aggressus immanissimis prælus vicit. Inter tot successus ter male pugnauit: apud Aruernos semel præsens; & absens in Germania bis. Nam legati eius duo, Titurius, & Aruncul eius per insidias cæsi sunt. Sic Eutropius *lib. 6.* Cuius codex corrigendus est, vt pro, *anno vrbis sexcentesimo nonagesimo octauo,* dicat, *anno vrbis sexcentesimo nonagesimo sexto*, quemadmodum traditur in fastis apud Onuphrium. Porro gesta Cæsaris in Gallia, ipsemet latius conscripsit, vt videre est in eius commentariis. 2 *Gesta Cæsaris in Gallia.*

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3997.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 551.

A. Gabinius Alexandrum prælio superat, & in castello conclusum oppugnat.

1 ANNO insequenti circiter ineunte, vt num. 2. probabitur, A. Gabinius è Roma missus in Syriam, vt audiuit, quæ moliebatur prædictus Alexander, confestim expeditionem contra ipsum suscepit. Quod vt audiuit Alexander, peruagando regiones propere decem armatorum millia collegit, & mille quingentos equites, & quædam castella munitionibus firmauit, ac prope Ierosolymam cum suis se recepit, vbi veniens Gabinius, & conserto prælio, cæsa sunt à Romanis de Alexandri exercitu tria virorum millia, & totidem capta. Ipse autem Alexander fugatus, & in Alexandrio Castello conclusus fuit, ad quod vbi venit Gabinius, hortabatur ibidem existentes ad deditionem, promissa eis delictorum venia, quibus recusantibus, multos extra castellum stationem habentes, interfecit, ac relicta parte exercitus ad prosequendam oppugnationem, ipse cum reliqua, Iudæam perlustrabat, & vrbes quotquot offendebat dirutas, ædificari atque instaurari iubebat; inter quas etiam fuit Samaria ab Alexandro Ianeo rege euersa. Mox Alexandrium reuersus, eius oppugnationem acrius perurgebat. Quamobrem Alexander, rebus desperatis territus, legatos ad Gabinium misit, veniam peccatis, quam, matre eius, quæ Romanis fauebat, intercedente, obtinuit ea lege, vt Alexander Castella quæ obtinebat in Iudæa, Romanis traderet: Gabinius vero à Senatu Romano liberationem filiorum Aristobuli, quos Romam Pompeius abduxerat, impetraret. Quod & Gabinius postea præstitit, vt suo loco dicetur, & de eiusdem matris Alexandri consilio, castella, quæ filius reddidit, dirui curauit, ne rursus belli receptacula fierent. Demum Gabinius deducto Ierosolymam Hircano, vt ibidem sacerdotio fungeretur, Iudæam quinque in partes diuisit, voluitque, vt vna pars Ierosolymis iura peteret: altera in Dora seu Gadera: tertia in Amathuntem: quarta in Iericho: & postremam in Sephoris Galilææ oppido. *Iosephus 14. Antiq. cap. 10. & lib. 1. de Bello cap. 6.*

Iudæam perlustrat, & vrbes dirutas instaurari curat.

Alexander obtinet à Gabinio veniam.

Iudæa in partes quinque diuiditur.

Quod Gabinii præfectura in Iudæa in hunc annum inciderit.

2 Porro, quod dictum est, A. Gabinium venisse in Syriam hoc anno, qui erat vrbis secundum Sigonii supputationem sexcentesimus nonagesimus sextus, secundum nostram vero, vt patet in tabulis, sexcentesimus nonagesimus septimus; colligi potest ex eodem Sigonio, qui *in suo Fastorum commentario sub anno vrbis sexcentesimo nonagesimo quinto*, sic ad verbum ait: *Ceterum Syria recenti Gn. Pompeii victoria, Imperio Populi Romani accesserat, cui ipse decedens M. Æmilium Scaurum præfecerat, quem in bello pro quæstore habuerat. Is Metello, & Afranio Coss. præfuit. Cæsare autem, & Bibulo, L. Martius Philippus. Gabinio, & Pisone, Gn. Lentulus Marcellinus, ambo ex Prætura: Lentulo & Metello Coss. Gabinius, ex consulatu in eam profectus est: Appianus in Syriaco: Iosephus lib. 14. Antiq.* Hæc Sigonius. Quæ si vera sunt, duo hinc oportet inferre; nempe Scaurum, Syriæ primo præfectum fuisse à Pompeio, anno vrbis circiter sexcentesimo nonagesimo primo desinente, & biennio post, iterum à Senatu Romano, in eadem præfectura confirmatum esse per annum alterum, videl. durante Metelli, & Afranii consulatu. Alterum quod ex Sigonii verbis inferri debet, est, dictum Iosephi 1. *de Bello cap. 6* vbi ait: quod Gabinius Scauro successerat, non esse accipiendum immediate, sed mediantibus duobus aliis prænominatis, de quibus Iosephus nihil meminit, quod forte sub ipsis in Iudæa nihil memorabile actum sit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3998.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 552.

ANNO, vt arbitror, proximo, Iudæa gens, singulari viuus dominatione liberata; cum libenter ab Optimatibus regeretur: Ecce nouarum rerum occasio Aristobulus Roma profugus, qui magna denuo Iudæorum manu conflata, primum occupat Alexandrium Castrum, idque recingere muro tentat: Deinde cognito, quod Gabinius Romanus Dux contra se mitteret; in Machæruntа concedit; imbella multitudine eiecta, solos armatos, qui ad ipsum conuenerant, prope ad octo millia militum, secum habens: Quem Romani insequentes, & conflictu habito; licet Aristobulus cum suis aliquandiu fortiter dimicans, Romanorum impetum sustineret; nihilominus tandem vi subactus est, cæsis de exercitu suo quinque mille viris, & ad duo mille in quoddam tumulum fugatis. Quanquam autem ipse Aristobulus cum reliquis mille viris, perrupta Romanorum acie, in Machæruntа peruenerit; ibi tamen biduo à Romanis oppugnatus, tandem captus est, & cum Antigono filio, qui ei Roma fugienti comes fuerat, vinctus, ad Gabinium, ac deinde Romam secundo perductus, vbi & carceri à Senatu mancipatus fuit, filiis eius in Iudæam transmissis: quoniam Gabinius scripserat id se, pro traditione Castellorum, coniugi ipsius Aristobuli prius spopondisse. *Iosephus 14. Antiq. cap. 11. & lib. 1. de Bello cap. 6.*

Aristobulus Roma profugus infeliciter cum Gabinio pugnat.

A Romanis captus iterum Romæ carceri mancipatur.

Iosephi hic dictum reijcitur.

2 Est autem hoc loco aduertendum, quod hanc secundam Aristobuli captiuitatem, Iosephus *cap. Antiq. proxime citato*, ait contigisse, posteaquam ipse Aristobulus iam per tres annos cum dimidio (siue vt 20. *antiq. cap. 8* dicitur, post tres annos, & totidem menses,) pontificatu, & regno potitus fuerat. Quod stare non potest: quia ex quo Aristobulus Roma profugus rediit in Iudæam, vix vno integro anno, nedum tanto tempore potuit ibidem permanere, sed neque tunc potiri regno potuit, quod à Romanis possidebatur, nec pontificatu, quem Hircanus, ex quo illum à Pompeio acceperat, hucusque semper tenuit. Quid igitur? Certè, vt reor, Iosephus, per errorem, tempus quod fluxerat ante primam Aristobuli captiuitatem, inter primam, & secundam fluxisse tradidit. Constat enim Aristobulum, ferè ab obitu matris suæ, regnum pariter ac sacerdotium sibi vsurpasse, ac deinceps per tres annos cum dimidio, donec scilicet à Pompeio captiuus Romam ductus est, tenuisse, vt etiam patet in tabulis: postea vero, licet in Iudæam profugus redierit, numquam tamen nec regno, nec sacerdotio potiri potuisse.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3999.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 553.

Gabinius Ptolemæum mulctem in Ægyptum, non restituit.

1 ANNO insequenti, qui iuxta Sigonium erat annus vrbis sexcentesimus nonagesimus octauus, iuxta nostras vero tabulas, sexcentesimus nonagesimus nonus; vbi ex infirmitate conualuit Gabinius parauit expeditionem in Parthos, vt Mithridatem

Phraate patre mortuo, à fratre Orode pulsum, restitueret: & iam Euphrate transmisso, literis à Pompeio acceptis, vel etiam accepto (vt scribit Appianus *initio libri de bellis Parthicis*, à Ptolemæo Aulete auro, statuit non contra Parthos, sed aduersus Alexandrinos ducere exercitum, quo in regnum armis reduceret eundem Ptolemæum Auletem, qui vt scribit Strabo *lib.* 17. ob multa eius flagitia, à suis pulsus, & Romam ad Pompeium profectus, ab eoque, vt diximus, Gabinio commendatus fuerat. Quo in bello, ipse Gabinius, ab Hircano, & Antipatro, admodũ adiutus fuit, frumento, armis, atq; pecuniis Cum autem victis pedestri, nauali que prælio Ægyptiis, & Ptolemæo in regnum restituto, reuersus esset, deprehendit Syriam dissidiis, ac tumultibus valde laborantem. Siquidem Alexander Aristobuli filius, denuo principatum per vim inuaserat, & multos ad defectionem à Romanis inducebat: Collectoq; magno Iudæorum exercitu, regionem obeundo, interficiebat Romanos quotquot adipisci poterat, reliquos in montem Garizin compulsos, obsidebat. In hoc statu Syriam offendens Gabinius; premisso Antipatro, cuius prudentiam, fidemq; valde perspectam habebat; multos ex tumultuatoribus ad se reduxit: Alexandrum vero cohibere non potuit. Is enim habens secum triginta Iudæorum millia, ausus est occurrere Gabinio; & collatis signis decernere ad mõtem Itabyrium; quo prælio desiderati sunt ex acie Iudaica decem mille viri. Victor itaque Gabinius, & constitutis de Antipatri sententia Ierosolymitanis rebus, profectus est contra Nabathæos, quos etiam vno prælio profligauit, ac tandem Romam rediens Crasso prouinciam tradidit. *Iosephus 14. Antiq capit. 11. & lib. 1. de Bello cap. 6.*

De Ægypto rediens, feliciter cum Alexandro pugnat, & Nabathæis profligatis Romam reuertitur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4000.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 554

1 *Gabinius exilio damnatus.*

ANNO postero (vt ait Sigonius in suo Fastorum commentario, sub anno vrbis sexcentesimo nonagesimo nono, qui iuxta nostrum computum est septingentesimus;) A. Gabinius accessit ad vrbem, & noctu intrauit, vt scribit etiam Cicero *ad Q. fratrem*, & à Senatu damnatus est exilio, quod inconsultis Patribus, Ægypto bellum intulisset, ventum Oraculis. Nam Sibyllina carmina, id diserte cauerãt, vt scribit Appianus *initio lib. de Bellis Parthicis*, & *lib. 2. de Bellis ciuilibus*.

2 *M. Crassus in Parthos expeditionem parans, Iudææ templum spoliat.*

Eodem anno, M. Crassus, cum iam in Syriam peruenisset, atque quieta ibi esse omnia offendisset, belli gerendi, & pecuniæ cumulandæ cupidus, in Parthos, quorum tum rex erat Orodes; tametsi paulo ante pacatos, nec quicquam mouentes, sine vlla, aut Senatus auctoritate, aut populi iussu, exercitum ducere parat: Et hac de caussa, cum venisset in Iudæã, templi pecuniam, quam Pompeius non attigerat, impie sustulit, cum toto pariter reliquo auro, quod ibidem reperit, cuius summa, ad octo millia talentorum accedebat. Et præterea trabem ex auro solidam, trecentas minas, hoc est septingentas libras pendentem, eidem in redemptionem pro reliquo templi auro traditam, fracto iureiurando, asportauit, & simul quantum intus erat egessit; Et rebus in Syria pro arbitratu suo compositis, Parthorum ditionem inuadere aggreditur. *Iosephus 14. Antiq. cap. 12. & lib. 1. de Bello cap. 6.* Et quidem Euphrate traiecto, & Mesopotamia vastata, deuictoq; eius regionis Satrapa, ac denîq; locis omnibus, quæ intra Tigrim sunt, in ditionem redactis, præsidiisque impositis, in Syriam in hyberna recessit, ac temere tẽpus Parthis, se ad bellum comparandi, dedit. Sigonius *vbi supra* ex Dione Appiano, & Plutarcho.

Eodem anno, qui fuit regni sui trigesimus, Ptolemæus Auletes, non multo postquam restitutus in regnum, propriam filiam (subintellige Berenicem) cui Ægypti, electo eius patre, regnum cum marito suo Archelao contulerant, interfecerat; morbo correptus, diem obiit, relictis duobus filiis, ac totidem filiabus, quarum grãdior erat Cleopatra. *Strabo lib 17.* 3

Ptol. ...

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4001.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 555.

ANNO insequenti M. Crassus in Parthos reuersus, contemptis prodigiis, Euphraten transiuit, ac relicto à tergo, qui solus & commeatus subuehere, & ipsum munire poterat, Euphrate, à simulato quodam, cui credidit, transfuga deceptus, in media camporum vastitate, exercitum ex omni parte petendum, hosti obiecit. Itaq; cum Carrhas, (ad quam vrbem olim de Chaldæa venerat Thare pater Abraham, vt sub anno mundi 2113. *nu.* 3. dictum est) Crassus peruenisset, à præfectis regis, Surena & Syllace circumuentus, omnem pene cum filio P. Crasso, qui ad eum ex Gallia à Cæsare venerat, exercitum amisit. Cuius reliquiis in collem receptus, euocatus Crassus à Surena in colloquium, tanquam de pace acturo, captus, atque ne viuus in potestatem hostium perueniret, repugnans, occisus est. Exercitus in Armeniam, & Ciliciam, quo quemque fuga rapuit, distractus. Cassius Longinus quæstor, cum aliqua parte in Syriam incolumis rediit. Hæc fusius vide apud Plutarchum *in Crasso*, Appianum *in lib. de Bellis Parthicis*, Eutropium *lib.* 6. Dionem, & alios. Quibus addit Iosephus locis supra citatis, quod Cassius occupata Syria, resistebat Parthis, propter recentem victoriam exultantibus. Et cum venisset Tyrum, misit etiam Iudæam, & captis primo impetu Tarichæis, abduxit inde multa captiuorum millia: Pitholaum quoque Ducem, qui Aristobuli partes fouebat, interfecit, hortante Antipatro Herodis patre, qui plurimum apud eum poterat. Denique Cassius reparatis copiis, ad Euphratem se contulit, ibique Parthis se opposuit, transitu eos prohibiturus. Itaq; (vt Eutropii verbis *Historia Romana lib.* 6. vtar) *Reliquiæ exercitus, per C. Cassium quæstorem seruata sunt, qui singulari animo, perditas res, tanta virtute restituit, vt Persas* (siue Parthos) *rediens trans Euphratem, crebris præliis vinceret.* 1

M. Crassus à Parthis victus & occisus.

Cassius reliquias exercitus seruatis à Syria Parthis repellit.

Eodem anno, in Ægyptum, Ptolemæo Aulete successit in regnum Cleopatra filia eius natu maior, cum Ptolemæo Dionysio ex fratribus pueris grandiore, qui tum esse poterat annorum octo, eratque sub curatoribus. Et hæc tum ex Strabone *lib.* 17. tum ex Appiano *lib. 2. de Bellis ciuilibus* colligi possunt. 2

Cleopatra regnat in Ægypto cum Ptole. Dionysio fratre.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4005.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 559.

ANNO vrbis septingentesimo quinto, vt ex Onuphrio Panuinio in Fastis patet, qui erat annus Olympiadis centesimæ octogesimæ 1. quartus (vt videre est in tabulis) & ex his q̃ sub an. mun. 3996. *n.* 2. 1

Cæsar Romam occupat.

diximus,

diximus, inferri poteſt;) ortum eſt Romæ bellum ciuile (vt ait Eutropius *lib. 6.*) execrandum, & lacrymabile. Cæſar enim rediens è Gallia victor, cœpit poſcere alterum conſulatum; atque cum ſine dubitatione deferretur, contradictum eſt à Marcello Coſ. à Bibulo, à Pompeio, à Catone, iuſſuſque, dimiſſis exercitibus, ad vrbem redire. Propter quam iniuriam, ab Arimino, vbi milites congregatos habebat, aduerſus patriam cum exercitu venit. Conſules cum Pompeio, Senatuſq; omnis, atque vniuerſa nobilitas ex vrbe fugit, & in Græciam tranſiuit apud Epirum, Macedoniam, & Achaiam; vbi Pompeio Duce, contra Cæſarem bellum parauit. Interea Cæſar, Pompeio & Senatu fugato, vrbem ingreſſus, Dictatorem ſe fecit: ſed poſt dies vndecim abdicauit. Harum rerum hiſtoriam citatus Eutropius, Appianus *lib. 2. de bellis ciuilibus*, & alii diſerte narrant. Porro Cæſar (vt ſcribit Ioſephus 14. *Antiq. cap. 13. & 1. de Bello cap. 7.*) ſolutum vinculis Ariſtobulum, decreuit, cum duabus legionibus, mittere in Syriam: hanc, & cuncta Iudææ proxima, per illum ſe conſequi poſſe ratus. Verum, & ſpem Cæſaris, & hanc Ariſtobuli alacritatem ſuſtulere Pompeiani, illum veneno perimentes: quem poſtea funerarunt Cæſariani, & cadauer eius melle conditum, aliquandiu aſſeruatum eſt, donec illud Antonius in Iudæam remiſit, & in regum conditoriis reponi mandauit. Nec multo poſt Alexandrum eiuſdem Ariſtobuli filium, Scipio cui eodem anno Syria obuenerat, in Antiochia, mandante Pompeio, ſecuri percuti iuſſit, eo quod aliquoties à Romanis rebellaſſet. Frater vero eius Antigonus, cum duabus ſororibus, apud Ptolemæum Mennæum Calcidis Dinaſtam, ſeſe recepit. Et Philippus dicti Ptolemæi filius, alteram illarum nomine Alexandram duxit vxorem: Sed mox Ptolemæus perempto filio, eam ſibi matrimonio iunxit, huiuſque affinitatis gratia, germanorum curam habebat. *Ioſephus vbi ſupra.* At Cæſar Roma diſcedens Hiſpanias petit, vbi Pompeii exercitus validiſſimos, & fortiſſimos cum tribus Ducibus L. Afranio, M. Petreio, & M. Varrone ſuperauit. *Eutropius, vbi ſupra.*

Ariſtobulus veneno necatur.

Alexander eius filius securi percutitur.

2 Eodem circiter anno Ptolemæus cognomine Dionyſius, curatorum conſilio, fugata in Syriam ſorore Cleopatra, ſolus regnare cœpit in Ægypto. Quod hic neceſſario ſupponere oportet; tum ob ea, quę ſub anno proximo de eodem rege dicemus; tum etiam ad comprobandam communiorem Auctorum opinionem, quæ eundem Dionyſium, biennio tantum regnaſſe perhibet.

Ptol. Dionyſius fugata ſorore ſolus regnat in Ægypto.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4006.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 560

1 ANno proximo, qui fuit iuxta noſtrum, & Panuinii computum, vrbis conditæ ſeptingenteſimus ſextus; Olympiadis centeſimæ octogeſimæ tertiæ primus; Cæſar cum Seruilio conſul ſecundo factus, & de Hiſpania in Macedoniam tranſgreſſus, aduerſus Pompeium dimicauit; ac primo quidem prælio (vt tradit Eutropius *lib. 6.*) victus eſt, & fugatus: euaſit tamen; quia nocte interueniente Pompeius ſequi noluit: dixitque Cæſar: neque Pompeium ſcire vincere, & illo tantum die ſe potuiſſe ſuperari. Deinde in Theſſalia apud Pharſaliam producti vtrinque ingentibus copiis dimicauerunt, inſignemque illam ibidem de Pompeio victoriam Cæſar reportauit, quæ ſibi viam ad Imperium aperuit, vt ex ſequentibus apparebit. Victus vero Pompeius in Ægyptum fugiens, ad ipſam appellere eum contigit eo tempore, quo Cleopatra, quæ cum fratre regnauerat, ab eoq; pulſa, exul in Syria parabat exercitum: Et Ptolemæus Dionyſius eius frater, qui tum agebat annum decimum tertium, cum exercitu, & ſuis curatoribus Achilla, & Photino ſtabat circa montem Caſium, ad littus maris poſitum. Cum autem ventus eo deferret Pompeium; vt vidit tam numeroſum in littore exercitum, coniectans id quod erat, ibi adeſſe regem; miſit qui eum de rebus ſuis certiorem redderet & de amicitia, quæ ei cum patre ſuo interceſſerat. Rex autem puer, illico accitis curatoribus, adhibito etiam Theodoto, rethore, ac præceptore ſuo; coſultare cœperunt, quid facto opus eſſet. Præualuit autem nefarium Theodoti conſilium, vt ſcilicet Pompeius, in gratiam Cæſaris, per inſidias de medio tolleretur: quod & factum fuit, vt late ſcribit Plutarchus *in vita Pompeii*, & Appianus *lib. 2. de bellis ciuilibus*. Cæſar vero Pharſali ad celebrandam ſacrificiis victoriam, feſſumque prælio militem reficiendum, biduo moratus; poſt conceſſam Theſſalis, quorum auxilio vſus fuerat, libertatem, Athenienſibus vero ſupplicibus veniam datam; orientem verſus, quo Pompeium abiiſſe didicerat, profectus eſt. Audiens autem, quod ille in Ægyptum pergeret; eo ipſe quoque celeriter peruenire ſatagens, Alexandriam deuectus, à tutoribus regis, adhuc circa montem Caſium hærentis, receptus eſt; quos comiter obuios excepit. Sed vbi exercitus eius appulit, de Photino Achillaque ſupplicium ſumpſit, ob patratum ſcelus in Pompeium, cuius caput oblatum, auerſatus, ſepeliri iuſſit in ſuburbio, ſacellumque ibidem dedicari. Theodotum vero tunc elapſum, Caſſius poſtea egit in crucem, inuentum in Aſia. Alexandrinis autem ob hanc rem tumultuantibus, & exercitu regio Cæſarem inuadente, vario euentu per nouem menſes certatum eſt. Poſtrema pugna aduerſus ipſum regem, in Nilo naualis fuit, in qua victus rex, & ſcapha exceptus, vt fugeret, multis inſilientibus, merſus necatuſque eſt. Corpus eius poſtea inuentum, indicio loricæ aureæ cognitum fuit. Cæſar vero grandi parta victoria, & Alexandrinis ad deditionem deſperatione compulſis, Cleopatram loco fratris, reginam fecit Ægypti, cum qua poſtea quadringentis nauibus per Nilum ſubuectus, ſtupri conſuetudinem habuiſſe fertur. Quæ omnia ex Appiano *lib. 2. de Bellis ciuilibus*, Eutropio *lib. 6. Romanæ Hiſtoriæ*, Oroſio *lib. 6. cap. 15. & 16.* & aliis colligi poſſunt. Porro Antipater Herodis pater, qui mortuo Pompeio in clientelam Cæſaris ſe contulerat, eidem Cæſari in hoc bello Alexandrino, multis in rebus vſui fuit, de Hircani mandato, quemadmodum late tradit Ioſephus *1. de Bello capitul. 7. & libro 14 Antiq. cap. 14. & 15.* vbi Strabonis etiam auctoritate comprobat, Hircanum quoque Iudæorum pontificem, cum aliis Syriæ Dinaſtis, dicto bello interfuiſſe, ac ſocia arma pro Cæſare contuliſſe. Interea populus Romanus (inquit Dio) audita Gn. Pompeii cęde, enixe operam dedit, vt Cæſari victori honorificentiſſima decreta fierent. Ergo conſulatum in quinque deinceps annos: tribunitiam poteſtatem, in perpetuum ei mandauit, & Dictaturam, non in ſex mēſes, vt ante, ſed in annum; quam poſtero anno cum M. Antonio Magiſtro equitum geſſit.

Cæſar in campis Pharſalicis vicit Pompeium.

Pompeius in Ægypto necatur.

Cæſar in Ægypto de Pompeii interfectoribus pœnam ſumit.

Cum Alexandrinis vario euentu pugnat.

In nauali pugna victo necatoque rege, Cleopatram reginam facit.

Eodem anno, Cæſar confecto bello Alexandrino, contra Pharnacem Ponti regem raptim per Syriam duxit exercitum, vt ſcribit Appianus *vbi ſupra.* Tranſiens autem per Iudæam, Antipatrum ciuitate Romana, ſimul & immunitate donauit, ob auxilia ei paulo ante in Ægypto præſtita, aliiſque rebus hono- 2

Cæſar contra Pharnacem pergens, Hircanum in pontificatu confirmat, & Antipatrum ...

das procuratorem declarat.

rando, amicissimeque tractando, dignum æmulatione reddidit. Insuper reiectis Antigoni criminationibus aduersus Antipatrum Hircanumq; adductis, eidem Hircano pontificatum confirmauit, & Antipatro Dynastiam quamcunque ipse optaret obtulit, & Procuratorem Iudææ declarauit, & præterea concessit, vt subuersa per Pompeium Ierosolymæ mœnia, reficeret. *Iosephus 14. Antiq. capit. 15. & 16 & libr. 1. de Bello cap. 7. & 8.* Vt autem Cæsar peruenit in Pontum, cum Pharnace ad Zelam cógressus, ipsum vnico prælio fugauit in Bosporum, vbi ab Asandro Bosporani tumultus auctore, necatus est. Vt propterea merito Cæsar gloriatus sit, se ita cum Pharnace pugnasse, vt eadem hora venerit, viderit, vicerit, vt ex ipso Cæsare, Hirtio, Dione, Appiano, & Plutarcho refert Sigonius *in Fastis.*

AB ORBE CONDITO *ANNVS* 4007.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS *ANNVS* 561.

Antipater Iudæam gubernat.

ANNO postero circiter incipiente Antipater, deducto per Syriam Cæsare, & in Iudæam reuersus, ante omnia Ierosolymis disiecta per Pompeium mœnia restituit, & prouinciam obeundo, nouarum rerum cupidos, famonibus consiliis, minisque compescuit. Deinde aduertens Hircanum esse segniorem, quam regni sollicitudo posceret; Volens ipse Antipater prouinciæ statum componere, Phaseolum filium natu maximum Ierosolymis, & circumiacentis regionis Ducem constituit. Herodi autem secundo eius filio Galilæam curandam commisit: quia licet tunc adhuc esset adolescens, generoso tamen erat ingenio præditus. Hæc tradit Iosephus 14. *Antiq. cap. 16 & 17. & lib. 1. de Bello capit. 8.* Aduertendum vero hic est, necessarium esse, vel Iosephum hallucinari, vel textum eius 14. *Antiq. capit. 17 in initio*, vbi ait: *Herodem, quando Galilææ præfectus est, non excessisse annum vitæ decimum quintum*; librariorum incuria esse corruptum, & pro *decimum quintum*, legi debere, *vigesimum quintum*. Quemadmodum ex his quæ sub anno mundi 3981. *numer. 1.* de ortu Herodis dicta sunt, deduci potest, & apertius sub anno mundi 4051 *num. 26. vsque ad 29.* plurimis validissimisque probabimus argumentis. Ita tamen credimus Herodem tunc non excessisse vigesimum quintum ætatis suæ annum, vt proxime ingrederetur vigesimum sextum, qui pro maiori parte concurrit cum hoc anno consulatus Q. Fusii Caleni, & P. Vatinii, qui fuit annus vrbis septingentesimus septimus, vt patet in tabulis: alioqui, cum ipse Herodes mortuus sit anno vrbis septingentesimo quinquagesimo primo, vt sub anno mundi 4051. *num. 27.* probabitur; non potuisset attingere annum ætatis suæ septuagesimum, quem tamen iam ingressus, obiit, quemadmodum sub anno mundi proxime citato palam fiet.

Herodem filiū Galilææ præficit.

Iosephus refellitur vel corrigitur.

Hircanus obtinet à Cæsare confirmari fœdera olim icta inter Iudæos, & Romanos.

2 Per hæc circiter tempora, nimirum quando Cæsar, Pharnace superato, & Romam reuersus, expeditionem parabat in Africam, de qua nos infra *num. 4.* agemus, Hircanus Iudæorum Pontifex per legatos obtinuit ab eodem Cæsare confirmationem societatis, & amicitiæ, quæ olim inter Romanos, & ipsius Hircani prædecessores non semel inita fuerat, vt tradit Iosephus 14. *Antiq. cap. 17.* vbi multa alia quoque indulta, & priuilegia in fauorem Iudæorum facta refert.

3 Ceterum Herodes cum natura strenuus esset valde, contestim occasionem inuenit, quomodo posset virtutem suam ostendere. Etenim Ezechiam quendam primarium latronem, & ceterorum Ducem, Syriæ fines incursare solitum ac deprædari comprehensum, cum multis latrocinii sociis supplicio affecit. Quæ res adeo grata fuit Syris, nihil antiquius quam repurgari tandem à prædonibus regionem cupientibus, vt per vicos, & oppida, vel hoc nomine Herodem tanquam auctorem pacis, & fruendi secure possessionibus, decantarent. Quin, & propterea Sex. quoque Cæsari, propinquo magni Cæsaris, Syriam tunc administranti, cognitus est. Phaseolus item hac de caussa, ad æmulationem fraternæ gloriæ excitatus, nihil magis studebat, quam gratiosus esse apud populum Ierosolymitanum, omnia negotia publica per se obeundo, & in eis magna cum gratia versando, nec abutendo potestate ad cuiusquam iniuriam. Quo factum est, vt Antipater, haud secus ac si rex esset, a tota gente coleretur, & nihilominus rebus tam secundis, more ceterorum, non est deprauatus, quo minus Hircano fidem seruaret, atque amicitiam. Contra vero Optimates Iudæorum, ægre ferentes Antipatrum cum filiis suis crescere, atque Herodis violentum audaxque ingenium pertimescentes; erga illos maligne affecti, induxerunt Hircanum, vt Herodem ad dicendam caussam euocaret, quod latrones extremo tradere supplicio ausus esset, antequam iudicum sententia damnati fuissent. Et ille quidem præsto fuit, sed cum valida militum custodia nimirum à patre sic præmonitus, & cum literis Sex. Cæsaris Syriæ Præsidis ad Hircanum, vt Herodem omnino absolueret. Cum igitur stetisset coram iudicibus sine vllo timore, stipatus militibus, & hac de re accusatus, nihil decerni potuisset; re in sequentem diem dilata, ipse interim Hircano conniuente, secessit cum suis in Damascum ad Sex. Cæsarem, quo cum, vbi res suas in tuto collocauit, cœpit audacter, & palam proferre, si denuo ad iudicium foret accitus, se nequaquam compariturum. Quæ res adhuc magis irritauit impulitque iudices ad prouocandum Hircanum, vt ille iterum ad iudicium vocaretur. Sed cum interea Sex. Cæsar, accepta pecunia, Herodem Cœlesyriæ præfecisset, ac Ducem militum per Syriam & Samariam declarasset; Hircanus vehementer expauit, ne ille contra se copias duceret: neque eum sua fefellit opinio. Nam Herodes iratus, quod ad caussam dicendam vocatus esset, veniebat cum exercitu, vt Hircanum de sede deponeret; idque omnino fecisset, ni pariter egressi pater ac frater, eius impetum, multis rationibus ac deprecationibus fregissent: quorum monitis paruit Herodes, ratus sufficere sibi ad futuras spes, quod potentiam suam aduersariis declarasset. Quæ omnia fusius narrat Iosephus 14. *Antiq. c. 7. & lib. 1 de Bello c. 8.*

Herodes Syriā prædonibus liberat.

Phaseolus rem bene administrat.

Antipater populo gratus optimatibus non item.

Herodes in iudicium vocatur, & euadit.

Herodes Cælesyriæ præfectus potentiam suā aduersariis ostendit.

Sane C. Iulius Cæsar Dictaturam, quæ ei anno 4
præterito in annum decreta fuerat, hoc anno gessit cum M. Antonio Magistro equitum, & eodem anno media hyeme in Africam duxit exercitum contra Scipionem & Catonem, qui post pugnam Pharsalicam, ad Iubam Mauritaniæ regem confugerant, & ibidem cum ipso partes Pompeianas continuarant. His itaque deuictis, & ad se ipsos neci dandos compulsis, Cæsar ex Africa Romam reuersus est, vbi magnis honoribus affectus fuit, vt sub anno proximo dicemus.

Cæsar Scipionem, & Catonem vincit

***

AB OR-

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4008.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 562.

1 *Honores Cæsari à Senatu decreti.*

ANno vrbis septingentesimo octauo, iuxta Onuphrii supputationem ac nostram, qui erat Olympiadis centesimæ octogesimæ tertiæ annus tertius, vt videre est in tabulis, Cæsar, qui eo anno Cos. III. cum M. Lepido fuit, reuersus ex Africa, valde honestatus fuit à Senatu, qui singulares ei honores decreuit, nimirum quadraginta dierum supplicationem, triumphos quatuor dictaturam in decennium, atque vt moribus præfectus esset in triennium. Itaq; post supplicationem quatuor nobilissimos in vrbem induxit triumphos, nempe Gallicum, Alexandrinum, Ponticum & Africanum: quibus actis, magnis populum congiariis affecit, ludos fecit, epulum dedit, gladiatores & naumachiam ludis funebribus Iuliæ filiæ edidit, ædem Veneri, Pharsalico prælio votam dicauit, forum Iulium extruxit, iudicia equitibus & Senatoribus communicauit, Prætoriis prouinciis annum, Consularibus biennium statuit, annum ordinauit, Senatum suppleuit, patricios adlegit, censum egit. Quæ omnia ex Dione, Appiano, Plutarcho, & Suetonio refert Sigonius *in fastis*.

2 *Annus confusionis.*

Porro quod attinet ad memoratam anni ordinationem à Cæsare factam, sciendum est, quod iste annus vrbis septingentesimus octauus (in quo, vt probat Panuinius *in suo commentario libr. 2. Fastorum sub prædicto, & sequenti anno vrbis*, Cæsar III. Cos. cum M. Lepido fuit) dicitur annus confusionis, sic à Mathematicis appellatus, quod pro corrigendo Romæ Kalendario, intercalatis sexaginta septem, vel vt alii dicunt, sexaginta octo diebus, vsq; ad menses quindecim, hoc est, ad dies quadringentos quatuor, fuerit productus, sub cuius anni finem ipse Cæsar post Scipionem Iubamque Numidiæ, siue, vt alii volunt, Mauritaniæ regem, vt dictum est, superatos, & post III. Dictaturam eidem in decennium decretã: Cum esset quoque Pontifex maximus, ad quem ea res pertinebat, præcedentem anni dimetiendi rationem, vagam admodum atque inconstantem emendauit, stabiliuitq; adhibito inprimis Sosigene Ægyptio Mathematicorum illius temporis præstantissimo, nec non Marco Flauio Scriba, quorum consilio & opera annum dierum trecentorum quinquaginta quinq; olim à Numa Pompilio ordinatũ, & postea diuersis Pontificum intercalationibus variatum, ad Solis cursum, qui trecentis sexaginta quinque diebus, & fere vnius quadrante conficitur, redegit, atq; hanc anni emendationem in toto Romano Imperio statim promulgandam, ac deinceps omnimodis obseruandam sanciuit. Huius reductionis siue correctionis anni mentionem faciunt ex veteribus, Plinius *lib. 18. capit. 25.* Suetonius *in Cæsarem c. 40.* Solinus *cap. 2.* Appianus *in fine libr. 2. de Bellis ciuilibus*, Dio. *lib. 43.* Plutarchus *in Cæsarem*, & Macrobius *lib. 1. Saturnalium capit. 14.* Ex recentioribus vero Io. Lucidus *in libello de vero die Passionis Christi cap. 2.* Onuphrius Panuinius *in commentario libr. 1. Fastorum, cap. de anno, & partibus eius.* Sigonius *in Fastis sub anno vrbis sexcentesimo septimo.* Genebrardus *Chronologiæ lib. 2.* vbi agit de Ptolemæo Dionysio, asseritq; hoc factum esse anno vrbis septingentesimo octauo, & alii.

Cæsar Pontifex maximus annum corriget, & ad solis cursum redigit.

* * *

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4009.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 563.

ANno proximo Cæsar cum audisset, quod Q. Pedius, & Q. Fabius Max. quos exercitui suo in Hispania præfecerat, iam non possent amplius filiorum Pompeii magni impetum sustinere, ipsemet in Hispaniam cum exercitu magnis itineribus, viginti septem dierum spatio properauit, & post plures conflictus (vt tradit Eutropius *in calce libr. 6.*) in vltimo prælio apud Mundam ciuitatem pene victus, vt vidit suos fugientes, de nece sibi inferenda cogitasse dicitur, ne post tantam rei militaris gloriam, annos sex & quinquaginta natus, in potestatem adolescentium veniret. Denique reparatis suis, vicit, & maior Pompeii filius occisus est, minor fugit. Ipse vero tandem Pompeianis superatis, Hispaniaque recepta, & omnibus bellis ciuilibus confectis, Romam redit, vbi ob hanc victoriam ei Senatus quinquaginta dierum supplicationes decreuit, & quintum triumphũ, quo nihil populo Romano grauius esse potuit, quod non de Hispanis, sed de ciuibus actus sit. Insuper idem Cæsar nouos quosdam ac singulares sibi honores à Senatu decerni passus est, videlicet vt Pater patriæ diceretur: Consul in decennium (quem tamen honorem postea aspernatus est) Dictator in perpetuum esset: Sacrosanctus haberetur, Quinctilis mensis à suo nomine Iulius appellaretur: Comitia & tributa in potestate haberet, in acta sua magistratus ineuntes iurarent: Postremo etiam, vt Imperator appellaretur: Imperator, inquã, absolute, tãquam qui potentiam & auctoritatem in Republica summam adeptus esset. Quo nomine ipse primus, ac deinceps eius successores appellati sunt, prisca illa eiusdem nominis appellatione, quæ supremam in exercitu tantum dignitatem significabat, antiquata. Atque ita Cæsar odioso regis nomine posthabito, sub honestis hisce Imperatoris, & Dictatoris perpetui titulis, supremum ius, summamque potestatem obtinuit. Atque hoc pacto Respublica Romana ad Monarchiæ formam redigi cœpta est. 1

Cæsar Pompeianis in Hispania superatis Imperium Romanum obtinet.

Eodem anno, cum Cecilius Bassus, vnus è Pompeianis, per insidias interfecisset Sex. Cæsarem Syriæ præfectum, occupassetque prouinciam: Antipater cum filiis suis, Phaseolo & Herode, memor beneficiorum, quæ acceperat à Cæsare, misit auxilia Cæsarianis Ducibus, qui contra Bassum circa Apamiam bellum gerebant. Veruntamen bellum hoc aliquandiu postea protractum est, non solum donec Sextius Murcus (quem Iosephus Marcum appellat) cum tribus legionibus à Cæsare contra eum missus, magna vi repulsus est; sed etiam vsquequo deinde post necem Cæsaris Cassius venit in Syriam, quemadmodum ex sub anno mundi 4011. *num. 3.* dicendis apparebit. *Iosephus 14. Antiq. c. 17 & lib. 1. de Bello c. 8. in fine capitum, & Appianus lib. 3. de Bellis ciuilibus.* 2

Antipater mittit auxilia Cæsarianis.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4010.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 564.

ANno vrbis septingẽtesimo decimo, iuxta Onuphrii nostramq; supputationẽ, qui erat Olym- 1

Cæsar à coniuratis in senatu occiditur.

Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ, annus primus, vt patet in tabulis, die decima quinta Martii, Iulius Cæsar in Senatu à Cassio, & Bruto, aliisque coniuratis, viginti tribus confossus vulneribus periit, vt late describunt Appianus *libr. 2. de Bellis ciuilibus*, & Plutarchus *in vita Cæsaris*, & alii. Eutropius *in calce libr. 6.* ait: *Cæsarem fuisse occisum, quod agere insolentius cœperit, & contra Romanæ Republic. libertatem honores ex sua voluntate præstaret, qui populo antea deferebantur, nec Senatui ad se venienti assurgeret, aliaque regia, ac pene tyrannica faceret.* Sic ille. Veruntamen potissima necati Cæsaris caussa fuisse creditur, quod Senatores aperte intelligerent, ipsum non ea, quam hactenus obtinuerat potestate pene regia contentum; sed titulo quoque regio ac diademate insigniri ambientem, modisque omnibus affectantem, ac variis artibus procurantem viderent. Nam & hoc plane Cæsar ipse declarauerat, quando à M. Antonio Consule collega suo pro rostris diadema capiti suo impositum non omnino respuerat: sed illo in sella reposito, obseruarat inspectantis populi propensionem. Item quando Tribunis Pleb. sibi hac in re aduersantibus, potestatem abrogauerat. Et denique multo euidentius, quando iam fama percrebuerat, quod proximo Senatu L. Cotta Quindecem vir sententiam dicturus erat, vt quoniam libris fatalibus continetur, Parthos nisi à Rege non posse vinci, ipse Cæsar, qui tum expeditionem parabat in Parthos, Rex appellaretur. Has & eiusmodi caussas ex pluribus Auctoribus petitas, refert Sigonius *in Fastorum commentario, sub anno vrbis septingentesimo nono.* De annis autem Imperii Iulii Cæsaris Iosephus 14. *Antiqu. capit. 17. in fine, & libr. 1. de Bello capit. 9. in principio* ait: *Cæsarem occubuisse, postea quam principatum tribus annis, & septem mensibus tenuerat.* At Onuphrius *initio libr. 2. Fastorum* ait: *Iulium Cæsarem præfuisse Republic. annos 4. mens. 2. dies 15.* Forte hic Auctor numerat Imperii Cæsaris annos ab occupata Roma: ille vero ab occiso Pompeio. Certum est enim, quod ex quo a Senatu declaratus fuerat Imperator, & Dictator perpetuus, paulo amplius vno anno superuixit, vt ex supra dictis deduci potest.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4011.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 565.

1 *Octauianus Cæsar consulatum per vim extorquet. Consul electus adoptionem suam confirmari curat, & patris interfectores condemnari.*

Anno proximo Octauianus Cæsar, C. Cæsaris filius adoptiuus, & heres relictus, post bellum Mutinense aduersus Antonium feliciter gestum, sibi vigesimo ætatis anno necdum expleto, consulatum demandari à Senatu per vim extorsit. Electus deinde consul cum quo volebat Collega Q. Pedio, qui portionem suam ex Cæsaris hereditate illi donauerat, in vrbem consulari pompa ad sacrificandum ingressus est, & post sacra peracta, priore non contentus adoptione per testamentum facta, rursus seipsum in patris familiam ac nomen inseruit curiatis comitiis, hoc est, per Plebiscitum, vt etiam sic, lege patria adoptatus, maxime legitima eius esset adoptio, & idem ius haberet, quod natiui filii habent erga suorum patrum cognatos ac clientes. Mox alia lege lata absoluit Dolabellam, qui hostis iudicatus fuerat, & lata per collegam lege, de Cæsaris nece iudicia constituit. Itaque Cæsarianis accusantibus, alii vocati sunt in ius, vt facinoris socii, alii vt tantummodo conscii. Postquam autem vniuersis vna (præconis denunciatione) dies dicta est, omnes absentes damnati sunt, inspectante Cæsare, & nemine ex toto Iudicum consistorio album ferente calculum, vno duntaxat excepto, qui postea proscriptus est. Contigit autem eodem anno duos de Cæsaris interfectoribus in suis prouinciis bello victos, pœnas dedisse, nempe Trebonium in Asia, & Decium Brutum in Gallia, vt tradit Appianus *sub finem lib. 3. & initio 4. de Bellis ciuilibus.*

Eodem anno videlicet V. Kal. Decembris Octauianus Cæsar, icto fœdere cum Antonio, & Lepido, Mutinam inter & Bononiam, niminrum in parua quadam, & plana Labinii Fluuii insula, triumviratum cum ipsis init, in quo prædicti tres (eorum exercitibus cuncta approbantibus, & mox Romæ per P. Titium Trib. Pleb. sine solitis tribus, & sine mora lege perlata) se tres viros reipubl. constituendæ, (tyrannidem suam tali titulo honestare curantes) cum summo imperio, in quinquennium renunciarunt. 2 *Triumviratū cum Antonio & Lepido init.* Atq; ita deinceps prouincias inter se diuiserunt, Magistratus in aliquot annos, nec Senatu, nec populo consulto, quibus ipsi voluerunt, mandarunt. Lepidum loco D. Bruti Cos. designati, ac postea lege Pedia damnati, Cos. in sequentem annum crearunt, & quod horribilius est, proscriptionem cædemque ciuium eis aduersantium proposuerunt, eamque pluribus vicibus auctam, protinus executioni sine vlla miseratione mandari curarunt. *Proscriptionem cædemq; sibi aduersantium ciuium proponūt.* Quæ omnia late prosequitur Appianus *libr. 4. de Bellis ciuilibus non longe ab initio.*

3 *Cassius Iudæam affligit.*

Per eadem tempora Cassius cum venisset in Syriam, & tam Murcum, quam Bassum, qui ibi sine Senatus aut populi iussu bellum inter se gerebant, in suas partes, eorumque exercitus pertraxisset, Iudæam vehementer afflixit, septingentis argenti talentis eidem imperatis. Tum Antipater Iudææ procurator res vbique turbatas videns, partem eius pecuniæ filiis suis, partem cuidam Malicho, viro satis potenti, & quibusdam aliis exigendam commisit. Et primus quidem Herodes ex Galilæa, quantum imperatum erat, nimirum talenta centum afferens, Cassii fauorem promeruit, vt propterea inter eximios eius amicos numerari cœperit. Contra vero ceteros tarditatis arguens Cassius, ipsis & aliquot item ciuitatibus irascebatur, quas cum depopulari cœpisset, parum etiam abfuit, quin & Malichum, quod remissior in exigendo fuisset, interficeret: quod proculdubio præstitisset, nisi iratum Cassium Hircanus per Antipatrū repressisset, centum illico talentis de suo eidem missis. Et nihilominus Antipatri opera seruatus Malichus, eidem postea tanquam Hircani potestatem vsurpanti, insidiari non destitit. At ille cognitis viri de se bene meriti insidiis, & vires calliditatemque eius metiens, traiecto Iordane, copias ad vlciscendam viri ingratitudinem colligebat. Videns vero Malichus sibi non succedere, quod proposuerat, inficiabatur insidias, & deierans apud Antipatrum, & filios, quod ne in mentem quidem sibi vnquam tale aliquid venerit, reconciliari curauit Antipatro: qui eundem Malichum denuo à morte et per Murcum Syriæ Præsidem parata, eo quod res nouas in Iudæa molitum intellexerat, liberauit. *Iosephus 14. Antiqu. capit. 18. & libr. 1. de Bello cap. 9.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4012.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 566.

Herodes totius Syriæ procurator, & Cœlesyriæ Dux constituitur.

1 ANno insequẽte, cum audissent Cassius & Murcus in Syria existentes, quod Octauianus Cæsar & Antonius bellum pararent contra M. Brutum in Macedonia morantem, vellentque se, ac copias suas in Syria coactas, cum exercitu Bruti coniungere; Herodem, quem ad hoc idoneum nouerant, totius Syriæ procuratorem, & totius Cœlesyriæ Ducem cõstituunt, attributis ei naualibus, equestribusque, ac pedestribus copiis, & insuper eidem Iudææ regnum pollicentur post finitum bellum, quod cum Cæsare & Antonio gerebant. Contigit autem, vt hæc & spes, & exaltatio Herodis patri eius caussa mortis fieret. Nam

Antipater veneno per Malichum tollitur.

horum meritis irritatus Malichus, pincerna Hircani, apud quem ambo epulabantur, pecunia corrupto, mixtum veneno poculum Antipatro dare persuadet, quo hausto ille post conuiuium mortuus est. Quod iniquitatis sciens Herodes, confestim patris mortem vlcisci volebat. Sed Phaseoli fratris consilio acquiescens, ne ciuile bellum excitare velle videretur, dissimulauit tunc, & Malicho sese purganti, credere finxit. Verum non multo post, nacta occasione, illum

Herodes Malichum patris interfectorem necari curat, & Felicem Malichi fratrẽ castellis spoliat, Marionem e Galilæa pellit. Antigonum profligat.

apud Tyrios per Cassii milites interfici curauit. Ac deinde contra Felicem, Malichi fratris necem vindicare volentem, quem prius, Herode ægrotante, Phaseolus eius frater fugauerat, vt primum ipse conualuit, profectus, omnium Castellorum, quæ occupauerat, spoliauit. Post hæc Marionem Tyriorum tyrannum è Galilæa pepulit. Mox commisso in aditu Iudææ prælio, Antigonum Aristobuli filium, à quibusdam Dinastis adiutum, profligauit. Quamobrem Ierosolymam postea rediens, omnibus charus esse

Cum Hircano cognationem contrahit.

cœpit, & cum Hircano cognationem contraxit, desponsata sibi eius nepte, vocabulo Mariamne, quamuis propter nescio quæ impedimenta, cum ea nuptias, non nisi post aliquot annos celebrauit, vt infra sub anno mundi 4017. *numer.* 1. dicemus. Et hæc latius tradita habentur apud Iosephum 14. *Antiqu. capit* 18. *vsque ad* 22. *& libr.* 1. *de Bello capit.* 9. *&* 10. Fuit autem Mariamnes filia Alexandri filii Aristobuli fratris Hircani, quam idem Alexander ex ipsius Hircani filia genuerat, & consequenter ipsa erat, tum ipsius Aristobuli, ex filio, tum ipsius Hircani, ex filia neptis, vt tradit Iosephus 14. *Antiq. partim capit.* 21. *partim cap.* 27. *in fine.*

Iacob genuit Ioseph.

2 Eodem anno (vt ex dictis sub anno mundi 3460. *num.* 2 inferri potest) Iacob genuit Ioseph virum Mariæ, de qua postea natus est Iesus, quemadmodum legimus *Matthæi cap* 1. *vers.* 16.

Bellum Philippense, in quo Brutus & Cassius intereunt.

3 Eodem item anno, qui erat vrbis septingentesimus duodecimus, commissum est memorabile illud bellum Philippense, in quo ab Octauiano Cæsare, & M. Antonio duplici prælio victi Cassius & Brutus, vltro se à fugæ turpitudine eripere voluerunt, vt scribunt Appianus *lib.* 4. *de Bellis ciuilibus*, & Dio, & Plutarchus, & alii.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4013.

SEXTÆ MVNDI AETATIS

ANNVS 567.

1 ANno proximo, nimirum post Cassium Brutumque apud Philippos, superatos, Octauianus Cæsar in Italiam, agros ciuitatesque militibus pollicitas diuisurus: Antonius autem in Asiam profectus est, ad colligendas pecunias, militibus pariter distribuendas. Qui vbi in Bithyniam peruenit, omnium gentium legationes habuit obuias. In his Iudæorum optimates, vt Phaseolum, Herodemque accusarent, quod illis summam rerum vi possidentibus, nomen tantum honorabile superesset Hircano. Verum enimuero Herodem, qui ad obiecta diluenda venerat, vsque adeo Antonius in honore habuit, vt ne ad colloquium quidem aduersarios eius admiserit, quemadmodum Herodes, etiam data pecunia, impetrauerat.

Herodes accusatus coram Antonio honoratur.

Cum autem Antonius venisset Ephesum, præsto ei fuit Hircani Gentisque Iudaicæ legatio, nomine publico transmissa, afferens coronam auream, & rogans, vt quos Iudæos Cassius, præter ius belli captiuos abduxerat, scriptis per prouincias literis, in libertatem vindicaret, & agros ab eodem Cassio ademptos, Genti restitueret. Quæ postulata Antonius æqua existimans, publico concessit edicto, & literas item Hircano gentique Iudæorum rescripsit, quorum exemplaria habentur apud Iosephum 14. *Antiqu. capit.* 22.

Antonius Iudæis petita concedit.

Aduentante autem in Syriam Antonio, obuiam illi in Cilicia veniens Cleopatra, amoribus suis eum implicuit. Quo tempore rursus centum Iudæorum potentissimi venerunt ad Antonium, accusantes Herodem, cuius caussam defendendam suscepit Messala, assistente sibi Hircano, qui iam socer erat Herodis. Itaque auditis partibus, Antonius percunctatur Hircanum, quinam essent rebus administrandis aptiores: Qui respondente, Herodem in hoc præstantiorem esse: Antonius libenter hoc audiens, quippe qui hospes Antipatri, a quo humanissime hospitio exceptus fuerat, quando cum Gabinio in Iudæam venerat, diligebat, ipsum Herodem fratremque eius Phaseolum Tetrarchas constituit, eisque Iudæorum gubernacula committit, & ex eorum aduersariis quindecim in vincula coniecit etiam occidendos, nisi Herodis deprecatio intercessisset. Sed nec sic quidem quieuerunt Iudæi. Nam rursus ad Antonium postea in Tyro commorantem, mille legatos miserunt, quos cum Herodes & Hircanus multis rationibus ab incœpto reuocare non potuissent, Antonius ab Herode, & fratre eius, multa pecunia corruptus, iussit illos à militibus sauciari ac trucidari, & denique etiam quos prius vinxerat, interfici; quorum & saucios cura Hircanus, & mortuos sepultura dignatus est. Insuper Magistratum Tyriorum petiuit Antonius, vt Herodem fratremque à se Tetrarchas constitutos adiuuaret, & in Iudæos illis aduersantes animaduerteret. *Iosephus* 14. *Antiqu. capit.* 22. *&* 23 *& libr.* 1. *de Bello cap.* 10. Multa item alia hoc tempore facta ab Antonio in Asia narrat Appianus *lib.* 5. *de Bellis ciuilibus*, vbi etiam consequenter prosequitur, quæ ab Octauiano Cæsare hoc eodem anno in Italia gesta sunt, & præcipue bellum Perusinum, quod aduersus L. Antonium gessit. Huius belli caussam exitumque ex Dione, Appiano, & Suetonio paucis refert Sigonius *in suo Fastorum commentario* his verbis: *Inter Imp. Cæsarem & L. Antonii Cos. Fuluiamq; fœrũ discordia exarsit. Antonius se agrorum parte, quæ ad M. fratrem (is tunc in Asia, vel potius*

Cleopatra amoribus implicat Antonium.

Herodem, & Phaseolum Tetrarchas constituit, eisq; Iudææ gubernacula committit.

Iudæorum legatos contra Herodem missos male tractat.

Huius anni gesta tum ab Antonio in Asia, tum ab Octauiano in Italia, vnde petenda. De bello Perusino.

in Aegy-

in Aegypto erat) pertinebat, Cæsar exercitum, qui sibi non traderentur subsidio spoliatum querebatur. Itaque Clodia ab eo adhuc virgine repudiata, res in apertum bellum euasit. Nam cum Cæsar agros promissos in castris Philippicis veteranis diuisisset, ac seditiones exercitus sui, quas irrupti à Fuluia milites contra se concitauerant, cum periculo subiuisset: L. Antonius Consul Fuluiæ consilio vsus, populis iis, quorum agros veteranis ille dederat, ad arma concitatis, bellum mouit. Fuluia Præneste oppido occupato omni militari munere atque imperatorio functa est. Cum legatis vltro citroque missis res conuenire non potuisset, Cæsar in Nursinos & Sentinates exercitum induxit. L. Antonius in vrbem M. Lepido, qui custodia vrbis cum exercitu præerat, fuso, hostiliter irrupit. Cæsar, Sentinatibus obsidendis Q. Saluidieno traditis, Romam reuersus, Antonium quasi ad bellum aliquod ex S. C. vrbe proficiscentem, atque in Galliam contendentem, insidiis intercepit, atque Perusiæ in Hetruria conclusum diu obsedit, postremoque conatum aliquoties erumpere, & repulsum coegit in deditionem venire. Et venia data est, plerisque equitum ac Senatorum ad aram Cæsaris (vt fama est) immolatis. Perusia diruta, redactisque in potestatem omnibus diuersæ partis exercitibus, bellum sine sanguine, Caluino, & Pollione Coss. confectum. Hucusque Sigonius. Porro hæc inter Cæsarem & L. Antonium exorta dissidia, in caussa fuere M. Antonio redeundi de Asia in Italiam, vt consequenter videbimus. Nam cum Imper. Cæsar victoria ad Perusiam parta, Italiam totam partim voluntate, partim vi in potestatem redegisset: Fuluia ad M. Antonium virum cum liberis, & Iulia eius matre profugit. Is cum in Asiam ex Ægypto recessisset, verbis vxoris incitatus, Cæsari amicitiam renunciauit. Itaque haud multo post, nimirum,

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4014.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 58.

1 ANno postero, ineunte vere, Antonius, cum in Italiam traiecisset, Sipuntem occupauit, & Brundusium obsessum, P. Seruilio Rullo Cæsaris duce pulso, cepit. Interim vero, dum inter ipsum & Cæsarem per ipsorum duces, aperto bello decertatur: Fuluia tantorum & Italiæ motus caussa, Sicyone moritur. Quo nuncio accepto, Cæsar Antoniusque tandem Coccei opera, & exercitibus vtrinque per legatos instantibus, pariter reconciliati, denuo fœdus inter se inierunt, noua insuper cognatione contracta: siquidem Octauiam Cæsaris sororem, defuncto priori marito, duxit Antonius, cui pariter vxor (vt dictum est) paulo ante decesserat. Et tum rursus Cæsar & Antonius totum inter se Romanum Imperium partiti sunt, ita vt terminus vtriusque dinonis esset Codropolis oppidum Illyricum, quod videbatur situm in intimo sinu Adriatico, ab hoc versus orientem, vt omnes Antonius haberet, tam insulas, quam prouincias vsque ad flumen Euphraten: versus occidentem vero Cæsar vsque Oceanum, Africa, hoc est, Mauritania Lepido relicta, prout à Cæsare acceperat. Bellum contra Pompeium Magni filium, qui Siciliam, Sardiniam, ac Corsicam occupauerat, Cæsar obuenit: Parthicum vero Antonio ad vlciscendam illatam Crasso iniuriam. *Appianus libr. 5. de Bellis ciuilibus circa medium.* Et eodem tempore singuli ouantes ingressi sunt vrbem, Cæsar, quod cum Antonio, & Antonius, quod cum Cæsare pacem fecissent.

Octauianus & Antonius bellum inter se gerunt.

Denuo affinitate contracta reconciliantur.

Imperium Romanum inter se partiuntur.

2 Eodem anno circiter inchoante, ex occasione cuiusdam tributi ab Octauiano Cæsare Hispanis impositi, cœpta est æra, quam vocant Hispanicam, triginta octo nimirum annis ante Epochen, quæ ducitur à Natiuitate Christi, vt aiunt Genebrardus *sub finem lib. 2. sua Chronologia*, vbi agit de quarta Romanorum Monarchia, & Iosephus Scaliger *libr. 5. De emendatione temporum, capit. de æra Hispanica*, vbi fusius de ea disserit.

Æra Hispanica initium.

Eodem anno, qui fuit alter ab eo, in quo venerat Antonius in Syriam, vt notat Iosephus 14. *Antiq. cap. 23. in fine*, & incidit biennio, postquam discesserat Cassius de Syria, vt idem Auctor refert *libr. 1. de Bello cap. 11. in principio*, nimirum eo tempore, quo in Italia bellabant inter se Cæsar & Antonius: In Iudæa Antigonus Aristobuli filius Parthorum auxilio restitutus est in regnum Iudæorum, Hircano & Phaseolo captis, & altero quidem, nempe Hircano, auriculis truncato, ne deinceps amplius ad pontificatum, ob eiusmodi corporale vitium aptus esse assumive vnquam posset: altero autem ad se occidendum compulso: Herode vero in Idumæam cum mulieribus totaque familia sua fugato. Et hæc, quæ nos hic breuiter tangimus, fusius a Iosepho relata 14. *Antiq. cap. 25. & lib. 1. de Bello, cap. 11.* pro libito videre quisque poterit. 3

Antigonus Parthorum auxilio in regnum restitutus Herode in Idumæam fugato.

Ceterum Herodes post multa (dum se paulatim à vi ac multitudine hostium retraheret) prælia feliciter commissa, ita vt eum in fuga Parthi grauiorem experti essent, vbi tandem ad Massada castellum satis firmum peruenit, in eo mulieres, & caros cum sufficienti commeatu, & militum manu, pro eorundem defensione, sub fratris Iosephi cura reliquit: Ipse vero ad Arabum regem Malcum se contulit, à quo parum officiose dimissus, moleste id admodum ferens discessit, & Ægyptum petens, Rhinocoluram venit, vbi de Phaseoli fratris obitu nuncium habuit. Et progrediens ad Pelusium, à legatis Arabum regis, quem facti pœnituerat, reuocari non potuit. Mox à nautis Alexandriam nauigaturis, minime receptus, Pelusii Magistratus adit, qui famam viri dignitatemque reueriti, Alexandriam ipsum prosequuntur: Vbi à Cleopatra regina honorifice susceptus, retineri se non est passus, quo minus Romam, hyberno licet tempore, & perturbatissimis, vt ferebatur, Italiæ rebus properaret: necdum enim Cæsaris & Antonii reconciliatio facta vel nunciata fuerat. Igitur inde soluens versus Pamphyliam, & graui cum tempestate conflictatus, Herodes ægre in Rhodum euasit, iactura etiam sarcinarum facta. Ab amicis autem, quos forte ibidé offendit, hospitio receptus, ac maxima deinde ædificata instructaque triremi, & cum amicis conscensa, in Italiam Brundusium appulit, atq; inde Romã profectus, ante omnia conuenit Antonium, eique clades suas exposuit, nimirum quod Antigonum Parthi regem in Ierusalem constituissent, pollicitum eis mille talenta, & quingentas mulieres, quas ex ipsius Herodis familia deligere destinauerat: quod Phaseolus frater occisus, & Hircanus captus esset: quod ipse manus hostium ægre euasisset: quod familiam noctu nõ sine magno labore asportasset, atque eandem in extremo periculo oppugnandam reliquisset, vt per medias tempestates, omnibus contemptis difficultatibus, ad vnicum subsidium, quod in ipso haberet repositum, properaret. His auditis Antonius, & amici commiseratione commotus, & pecunia, quam Herodes pollicebatur, maxime vero Antigoni odio impulsus, quem turbulentum, ac Romanis valde infensum nouerat, ad ipsum Herodem iuuandum, propẽsior est redditus. Cæsar quoque tum ob Antipatri operam in bello Ægyptiaco Cæsari patri suo nauatam, & hospitii ius, & reliquam beneuolentiam, & ipsius Herodis strenuitatem, tum etiam, vt Antonio gratum 4

Herodes familia sua in munitione constituta, post multa in Italiam nauigat, & a Romanis Iudææ rex declaratur.

faceret,

faceret, quem Herodis valde studiosum esse videbat, ad dignitatem eius tuendam, & conatus promouendos, se paratissimum ostendebat. Itaque conuocato Senatu, commendatus est Herodes, & cum patris, quam ipsius beneficia studiumque Romani nominis commemorata sunt: Simulque accusatus, & hostis declaratus fuit Antigonus, non solum ob vetera crimina, sed etiam quod contemptis Romanis, regnum à Parthis accepisset. Accedente autem Antonii sententia, exponentis, ad bellum Parthicum, quod ipse breui erat suscepturus, plurimum conducere, si in Iudæa regnaret Herodes: id mox omnium suffragiis approbatum est: Atque ita nouus Rex primo regni sui die, ab Imperatoribus, vniuersoque Senatu honoratus, ab Antonio ad conuiuium exceptus est, & intra septem dies, insperata felicitate vtinatus, ex Italia dimissus. *Iose. 14. Antiq. cap. 26. & libr. 1. de Bello cap. 21.*

Quando rex fuerit declaratus.
Iosephi dictum defenditur.

5 Hanc regiam dignitatem à Senatu Romano Herodi fuisse collatam Olympiade centesima octogesima quarta, Gn. Domitio Caluino, & C. Asinio Pollione Coss. scribit Iosephus 14. *Antiq. capit. 26.* Quod Iosephi dictum non recte calculantes Ecclesiastici Scriptores, in annis regni Herodis subducendis allucinati sunt, putantes inde apertissime consequi, Herodem obiisse ante natum Christum: quod procul dubio aduersaretur Euangelio Matthæi *capit. 2. versicul. 1.* affirmanti: Christum natum esse in diebus Herodis regis, & ne quis hæsitaret, de quonam Herode rege loqueretur, paucis interpositis, *videlicet in eiusdem capitis versicul. 19. & 20.* subdit, quod defuncto Herode, regnauit pro eo Archelaus filius eius. Ex quo liquet, S. Euangelistam ibidem loqui de eodem Herode Ascalonita, de quo agit Iosephus loco citato. Quare iidem Ecclesiastici Auctores eiusmodi absurditatem auersantes, in putandis annis regni Herodis, aperte discesserunt à Iosepho, sed nõ eodem modo omnes. Nam alii, quod attinet ad numerũ annorum regni Herodis, Iosepho cõsentientes, posuerunt principium regni eius longe posterius, quam fecerit Iosephus, nimirum anno tertio vel quarto Olympiadis centesimæ octogesimæ sextæ, hoc est, anno decimo vel vndecimo principatus Augusti. Huiusmodi fuit Eusebius *in Chronicis*, & S. Cyrillus Ierosolymitanus *Catechesi* 12. Quibus videtur assentiri S. Epiphanius *Hæres. 51. & 78.* & Sulpitius *sacra Historia libr. 12.* dicentes: Christum natum esse anno regni Herodis trigesimo tertio. Onuphrius vero signat initium regni Herodis anno tertio imperii Augusti. Alii de principio regni Herodis cum Iosepho consentiunt; sed non de annorum numero, vt Scaliger, qui *libr. 5. de emendatione temporum, capit. de excessu Herodis*, asserit, Herodem regnasse triginta octo annos solidos. Alii, nec de principio, nec de numero annorum regni Herodis, cum Iosepho conueniunt, vt Beda, qui *in lib. de sex ætatibus mundi*, putat, Herodem regnasse annos tantum triginta sex, eosque ab vndecimo principatus Augusti anno exorditur. Sed vnde hæc isti desumpserint, aut quo nitantur fundamento, incompertum est. Tametsi Pererius *libr. 11. commentariorum suorum in Daniel. in fine quæstionis quintæ, quæ est, De tempore ortus D. N. Iesu Christi*, concludit, necessarium esse, aut aliquot annis posterius, quam designauit Iosephus, Herodem constitutum fuisse regem, aut plus triginta septem annis regnasse. At vero Cardinalis Baronius *in Apparatu suo ad Annales*, subtiliorẽ quandam viam excogitauit dimetiendi annos regni Herodis, & producendi eos vsque ad octauum Christi annum, dicens triginta septem annos, quibus Herodes regnasse dicitur, non esse supputandos ab obtento à Romanis regis titulo, vt putat Iosephus: sed ab Actiaca pugna, quando Iudææ regnum ab Augusto iterum impetrauit. Verum e contrario, quod ista quoque opinio admittenda non sit, nos infra sub anno mundi 4051. *num. 13. vsque ad* 30. demonstrabimus.

6 Nunc satis erit ostendere, quomodo dictum Iosephi sit intelligẽdum, & quomodo nullatenus ab Euangelica veritate discordet. Pro qua re sciendum est, quemadmodum in huius operis præfatione *n. 11.* monstratum est, non omnes in annis ab vrbe condita dimetiendis inter se conuenire, sed varias admodum apud Auctores reperiri supputationes: Ex quibus duas esse ceteris præferendas, grauissimorũ scriptorum auctoritate confirmat Onuphrius *libr. 1. commentariorum suorum in Fastis, capit. de anno & die vrbis conditæ*: nimirum Varronis, & tabularum Capitolinarum, quarum altera ponit prædictum Caluini, & Pollionis consulatum anno vrbis septingentesimo decimo tertio, vt est etiam in Fastis apud Sigonium; qui annus fere totus concurrit cum anno quarto Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ: Altera in annum vrbis septingentesimum quartum, vt est apud Onuphrium *in Fastis*. Et hunc annum Pererius, *vbi supra*, ait competere cum anno secundo Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ. Sed re vera concurrit cum primo eiusdem Olympiadis, vt videre est apud eundem Onuphrium, & patet in nostris tabulis. Veruntamen aduertendum est, quod ex hisce duabus supputationibus prior, ponit etiam Cõsulatum L. Cornelii Lentuli & M. Valerii Messalini (sub quo natum esse Christum etiam Baronius ipse cõfirmat) in annum vrbis septingentesimum quinquagesimum, & in annum primum Olympiadis centesimę nonagesimæ quartæ: Posterior vero supputatio ponit eundem consulatum Lentuli & Messalini, anno vrbis septingentesimo quinquagesimo primo, & anno secundo Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ, vt videre est apud citatum Onuphrium *libr. 2. Fastorum*, & in nostris tabulis; adeo quod semper in vtraque subductione à Consulatu Caluini, & Pollionis, sub quo regiam dignitatem consecutus est Herodes, ad consulatum Lentuli, & Messalini, sub quo supponimus natum esse Christum, numerantur præcise anni duntaxat triginta septem. Totidem autem, & non amplius regnasse Herodẽ, tradunt Iosephus, & post ipsum omnes fere alii Scriptores, præter vnum Baronium. Porro ex duabus proxime memoratis calculationibus, Iosephus primam secutus est, & propterea, quemadmodum 14. *Antiq. in principio libri* posuit consulatum Q. Hortensii, & Q. Metelli Cretici, in annum tertium Olympiadis centesimę septuagesimęseptimæ, cum tamen cõstet, prędictum consulatum iuxta alteram supputationem cõpetere in annum quartum eiusdem Olympiadis: Ita idem Iosephus *præcitati libr. cap. 26.* posuit Consulatum Caluini & Pollionis, anno quarto Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ, qui proculdubio secundum alteram calculationem incidit in annum primum Olympiadis centesimæ octogesimæ quintę. Itaque, quia secundum Iosephum oporteret ponere natiuitatem Christi anno primo Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ, & vrbis septingentesimu quinquagesimu: nos autem cum ipso Cardinali Baronio credimus, Redemptorem nostrum natum esse anno secundo dictæ Olympiadis, & Vrbis septingẽtesimo quinquagesimu primo. Ideo cogimur quoque ponere consulatũ Caluini, & Pollionis in annũ primum Olympiadis centesimę octogesimæ quintæ. Nec propterea, quod ad numerũ annorũ regni Herodis attinet, ab ipso Iosepho discedimus, quia, vt dictũ est, idem annus, qui iuxta metiendi rationem à Iosepho

Quod Iosephi dictum de annis regni Herodis ab Euangelio non discordet.

initam,

iuram, fuit quartus Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ, secundum alterum calculandi modum fuit primus Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ.

7 *Herodes sub finem anni Olympici declaratus est rex.*

Quod autem sub anni huius (anni inquam Olympici) finem, Herodes declaratus sit rex Iudæorum, inde fit clarum, quod annus Olympicus etiam ex Baronii sententia terminari solebat in media æstate, hoc est, circa Solstitium æstiuum: Herodem vero tempore veris regiam obtinuisse dignitatem, satis euidenter colligi potest ex Iosepho, qui 14. *Antiq. capit.* 25. describens ea, quæ Herodi Romam proficiscenti acciderunt, narrat, ipsum hyberno tempore ab Alexandria soluisse, & graui iactatum tempestate, amissis sarcinis, ægre Rhodum peruenire potuisse, indeque postmodum, fabricata instructaque magna triremi, Italiam versus nauigans applicuisse Brundusium, ac tandem venisse Romam. Vnde manifestum fit, eundem Herodem non potuisse tam longam adeoque difficilem nauigationem vnius aut duorum mensium interuallo conficere, præsertim cum postremam hyemis partem in Insula Rhodo, tum ad vitandas tempestates, tum ad triremem extruendam, atque instruendam, transegisse dubium non sit, nec inde, nisi appropinquante vere, aut circa ipsius veris initia soluere valuisse, ac demum non nisi inchoante circiter mense Aprilis, vel non multo post, Romam peruenisse, & consequenter, vt diximus, prope finem anni vrbis septingentesimi decimi quarti, qui terminari solebat die vigesima quinta Aprilis, quemadmodum à nobis sub anno mundi 3300. *numer.* 1. dictum est, & pariter non longe admodum ab exitu anni Olympici, regiam dignitatem fuisse consecutum: eodemque item mense Roma discedens, ad suos properare cœpisse: Quandoquidem, vt supra *numer.* 3. ea Iosepho retulimus, intra septem dies ipsum Herodem insperata ornatum dignitate, Antonius dimiserat. Igitur si verno tempore anni Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ, Herodes factus est rex; proculdubio non potuit id accidisse, nisi sub finem dicti anni Olympici. Et consequenter necessario infertur, primum annum regni Herodis fere totum cōcurrisse cum anno secundo dictæ Olympiadis, & pariter annum vitæ, regnique eius postremum peruenisse vsque ad initia verni temporis, id est, prope finem anni vrbis septingentesimi quinquagesimi primi, & non admodum procul ab exitu anni secundi Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ: siquidem Herodes mortuus est prope tempus paschatis, vt plane colligitur ex Iosepho 17. *Antiq. cap.* 11. *& 2. de Bello cap.* 1. *non longe ab initio cap.* Christus autem eodem anno, tribus nimirum fere mensibus ante obitum Herodis, hoc est, die vigesima quinta Decembris proxime præteriti, iam natus erat. Quare manifestum est, dictum Iosephi de initio regni Herodis, nequaquam sacro Euangelio aduersari.

8 *Obiectio Baronij tollitur.*

Sed neque prædictis officit, quod ait Cardinalis Baronius in *Apparatu ad suos Annales*, nimirum Caluini & Pollionis consulatum referri debere pro medietate, in annum quartum Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ, & pro alia medietate, in annū primum Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ; ex qua positione sequeretur, nullatenus Herodem potuisse consequi regis titulum, in fine anni primi eiusdem Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ. Non, inquam, hoc obstat, quia Baronius supponit, consulatum semper inire consueuisse Kal. Ianuarii, & anno integro perdurasse, quod tamen neq; ipse probat, neque probare potest, cum potius constare videatur de opposito. Etenim certum est, sæpe variis anni temporibus consules esse suffectos, siue ob priorum mortem, abdicationemve, siue aliis de caussis. Et præterea, quia tametsi ordinarium tempus gerendi consulatus, esset annus integer, & ab anno vrbis sexcentesimo firmatum fuisset, vt dies solemnes ineundi consulatus essent Kalendæ Ianuarii, quemadmodum scribit Panuinius *libr.* 1. *Commentariorum suorum in Fastis, in fine capitis, De anno & die regifugij*, & idem confirmat Sigonius *in suo pariter Fastorum commentario cap. de consulibus primum creatis*: Attamen constat, id non semper postea fuisse obseruatum, præsertim vero triumuiratus tempore, in quod incidit ipsius Caluini & Pollionis consulatus. Nam, vt libro citato Panuinius *capit. de Consulatu* testatur, Octauianus Cæsar, durante triumuiratu, consulatum pro suæ & collegarum voluntatis arbitrio profusissime, & nulla temporum vel hominum discriminis ratione habita, in plures paucioresve, vt illi libuisset, anni menses dedit. Quare neque supponi, neque affirmari vllo modo potest, Caluini & Pollionis consulatum, partem anni quarti Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ, & partem anni sequentis obtinuisse; sed tantummodo, quod ipsi tunc consules erant, quādo Herodes declaratus est rex, videlicet sub finem anni primi Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ, qui annus pene totus concurrebat cum anno vrbis septingentesimo decimo quarto, vt sæpe iam dictum est.

9 *Herodis familia ab Antigono oppugnatur.*

Eodem anno, antequam de Italia in Iudæam rediisset Herodes, eius familia in Masada castello satis munito, ab eodem relicta, acriter valde oppugnabatur ab Antigono, resque eo periculi deuenit, vt deficiente obsessis aqua, Iosephus Herodis frater iam de fuga ad Arabes capienda cogitaret. Verum imbre de cœlo noctu, diuina prouidentia demisso, repletisque cisternis, cœpit rursus magno animo aduersus Antigonianos repugnare, ac multos ex eis occidere, donec tandem reuersus ex Italia Herodes ad liberandos obsidione domesticos properauit, quemadmodum sub anno insequenti dicemus. *Iosephus* 14. *Antiq. cap.* 26. *& lib.* 1. *de Bello cap.* 12.

10 *Anna mater Mariæ Virginis Ioachimo nubit.*

Eodem anno, videlicet antequam Herodes ad regnum euectus esset, vel saltem priusquam id in Iudæa innotuisset, oportet Annam (quæ postea mater fuit genitricis Dei Mariæ) nuptui traditam fuisse Ioachimo, vt colligi potest ex Hippolito Martyre, apud Nicephorum *Ecclesiastica historia libr.* 2. *capit.* 3. relato, vbi ait, id accidisse sub Cleopatræ & Casopatis Persæ regno, ante Herodis Antipatris filii regnum, hoc est, regnantibus in Ægypto Cleopatra, & in Perside, Casopare. Erat autem, vt arbitror, Casopares idem qui & Pacorus, ille Orodis Parthorum regis filius, quem subsequenti anno dicemus, à Vintidio Antonii, & Romanorum Duce fuisse interfectum. Horum enim Hippolitus mentionem fecit, quod eo tempore idem Casopares cum Parthis (quos & Persas vocat Eutropius *Romana historia libr.* 7.) venerat in Iudæam, & pulsis Romanis, Antigonum in Iudææ regnum restituerat, ea conditione, vt penderet ei tributa. Et quia Cleopatra, ea quo nupserat Antonio, qui Asiam Syriamque tenebat, ipsa quoque ius prætendebat in Iudæos. Antonii vero non meminit citatus Auctor, quod ille tum in Italiam se contulisset, bellareq; crederetur cum Octauiano Cæsare. Hisce ergo temporibus nupsit Anna Ioachimo. Nec refert, quod quidam asserunt, Ioachimum & Annam mansisse in cōiugio per annos viginti, sine vlla prole: Hinc autem ad annum ortus Beatissimæ Virginis inueniantur in tabulis, anni saltem viginti duo, quia eosdem communiter dixere viginti, vsurpantes, vt mos est, numerum perfectum pro imperfecto, quemadmodum communiter dicimus 70. Interpretes, licet re vera

fuerunt

fuerint septuaginta duo: & quadraginta mansiones, quæ tamen fuerunt quadraginta duæ: & septuaginta discipulos Domini, cum certum sit, fuisse septuaginta duos. Verum quinam fuerint prædicti Ioachim & Anna, nos sub anno mundi 4037. *nu.* 4. ostendemus.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4015.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 569.

Vintidius Parthis fugatis in Iudæam venit.

1 ANno proximo, nimirum, vt tradit Eutropius *Historia Romana libr.* 7. & ex Dione refert Sigonius, Censorino & Sabino Cos. P. Vintidius, à M. Antonio contra Parthos missus, illis è Syria fugatis, in Iudæam venit: verbo quidem, vt Iosepho, & iis, qui cum eo in Masada obsidebantur, ferret auxilium, re vera autem, vt ab Antigono pecuniam extorqueret: Quod & fecit. Nam cum prope Ierosolymam castra posuisset, quæstu ab Antigono expletus, ipse quidem cum maxima exercitus parte discessit: Silonem vero cum quadam militum manu, ne fraus deprehenderetur, ibi reliquit: Quem etiam Antigonus pecuniis placabat, ne sibi interim molestus esset, donec Parthi, vt sperabat, iterum ei suppetias ferrent. Interea Herodes ex Italia Ptolemaidam deuectus, & collectis tum ex suæ gentis milite, tum ex conductitio copiis non mediocribus, ac Vintidii Silonisque auxilio fretus, quibus Gellius ab Antonio missus, vt Herodem in regnum deducerent, imperauerat, per Galilæam aduersus Antigonum properabat. Verum, vt aduertit, Vintidium quidem tunc in componendis Syriæ ciuitatum tumultibus, quos Parthorũ irruptio excitauerat, distentum; Silonem vero in Iudæa, ab Antigono mercede corruptum, occupata cum suo exercitu, qui indies magis ac magis augebatur, Galilæa, & Silone, quem aduersus Antigonianos ægre repugnantem forte offenderat, seruato, ac deinde capta Ioppe, suos liberaturus, ad Masadam festinauit: Quibus facile è Masada receptis, & capto etiam Ressa castello, cum exercitu suo admodum aucto, cui etiam multi ex Ierosolymitanis, eius potentia perterriti, & insuper Romani, Silonis milites, se adiunxerant, oppugnaturus Ierosolymam venit, posuitque castra ad occidentalem vrbis tractum, & prosecutus esset oppugnationem, nisi detexisset Silonem ab Antigono largitione fuisse corruptum, & propterea per suos familiares concitasse suos milites ad flagitandum, magnis clamoribus, largiores commeatus, & vt in hyberna ad commodiora loca abducerẽtur. Quamobrem coactus est, cum decem cohortibus ad commeatus conuehendos exire, quod dum exequitur, Ierichuntem ab incolis desertam offendit, & occupat, relictoque ibi præsidio, mox ad castra reuersus, Romanum exercitum in recens sibi deditas regiones, nempe Idumæam, Galilæam, & Samariam hybernatum dimisit. Ipse vero, misso fratre Iosepho, cum parte sui exercitus in Idumæam, depositaq; matre ac familia sua, quam de Masada eduxerat in Samariam, ibique tutissime collocata, cum reliquo exercitu in Galilæã profectus est media hyeme, vt quædam Antigoni præsidia inde expelleret, & vt contra latrones expeditionem susciperet. Quibus demum percussis atque profligatis, vniuersos illius regionis ad suas partes traduxit, præter eos, qui in abditis quibusdam speluncarum receptaculis se receperãt, quos non multo post (dimisso prius Silone cum exercitu Romano ad Vintidium contra Parthos tum bellum gerentem) ipse miro quodam artificio inuadens expugnauit. Deinde præfecto Galilææ Ptolemæo, Herodes cum exercitu in Samariam venit, vt armis cum Antigono rem decerneret. Verum audita Ptolemæi nece, & recenti plurimorum à se defectione, compulsus est redire in Galilæam, vbi multos prouinciæ turbatores defectoresque interfecit, & eorum arces diruit, & ciuitates centum talentis mulctauit. Quæ omnia latius referuntur apud Iosephum 14. *Antiqu. c.* 27. *& lib.* 1. *de Bello cap.* 12.

Herodes aduersus Antigonum properat.

Herodis gesta.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4016.

SEXTÆ MVNDI AETATIS

ANNVS 570.

Vintidius Parthorum regem interficit.

1 ANno insequẽti, Claudio & Norbano Cos. Vintidius Romanorum Dux contra Parthos, Pacoro eorum rege in pugna interfecto, ipsisque profligatis, & clade alias Crasso illata, egregie vlta, maxime quod eodem die, & Crassi clades, & Vintidii victoria contigerat, per literas ab Antonio monitus, misit in auxilium Herodi in Iudæa bellanti Machæram Ducem cum duabus legionibus, & mille equitibus, qui vocatus ab Antigono, & pecuniis corruptus, inuito Herode ad eum se contulit, tanquam eius negotia inspecturus. Quod præsentiens Antigonus, nõ modo eum non admisit, sed etiam per funditores glandibus impetitum repulit. Quamobrem confusus Machæra, in Emauntem rediens, præ nimia iracundia, in Iudæos sine delectu, quod Antigoniani, vel Herodiani essent, passim sæuiebat. Quod non ferens Herodes, ad Antonium, qui tunc Antiochum Comagenum in Samosata ad Euphratem sita, inclusum oppugnabat, ire parat, Machæram accusaturus, quod se magis quam hostem læderet. Sed ab eo rogatus, & eidem reconciliatus, non iam amplius animo ipsum inculandi, sed vt opportune Antonio suppetias ferendo, eius gratiam magis consequeretur, omnino ire deliberat. Itaque relicto in Iudæa cum exercitu Iosepho fratre, monitoq; ne rem in discrimen adduceret, neve cum Machæra contenderet, aut ei omnino fideret: ipse assumptis auxiliaribus copiis pedestribus atq; equestribus, ad Antonium properat, atq; in itinere cum Barbaris, iter ei intercludentibus, feliciter pugnat. Demum ab Antonio honorifice exceptus, & collaudatus, cum eo vsq; ad illius belli finem permansit. Antiocho autem postea Samosatam dedente, Antonius finito bello, & tradita Sosio Syria, iussoq;, vt Herodem iuuaret aduersus Antigonũ, perrexit in Ægyptum: Sosius vero duabus cohortibus in Iudæam præmissis, ipse cum reliquis sequebatur. Interim autem in Iudæa Herodis res admodum fractæ sunt. Nam Iosephus immemor mandatorum fratris, acceptis à Machæra quinq; Romanorum cohortibus, quæ erant è Tyronibus conflatæ, Ierichuntem ad demetendas fruges profectus, atque ab hoste inter locorum difficultates circumuentus, amisso exercitu, fortiter pugnans occubuit: Cui, iubente Antigono, abscissum caput quinquaginta talentis à fratre Pherora redimitur. Post quam Antigoni victoriam Galilæa iterum ab Herode defecit, eius factione in lacum demersa ac necata, & apud Iudæam multa nouata sunt, ita vt Machæra in castello nomine Gittha sese munire coactus sit. *Iosephus* 14. *Antiqu. cap.* 27. *& lib.* 1. *de Bello cap.* 12. *in fine, & 13. in principio.*

Herodes cum Machæra reconciliatus ad Antonium properat.

Herodis res in Iudæa fracta. Iosephus Herodis frater occiditur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4017.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 571.

Triumviratus prorogatio in alterum quinquennium.

1 ANNo proximo, qui erat vrbis septingentesimus decimus septimus, Agrippa & Gallo Cos. triumviri R.P. C. Cæsar, Antonius, & Lepidus, cum quinque anni triumviratus, in quos se ipsi creatant, abiissent, in alterum quinquennium semet renunciarunt, vt scriptum reliquit Dio *lib.* 49.

Herodis gesta post reditum suum ab Antonio in Iudæam

2 Eodem anno, qui erat tertius, ex quo Herodes Romæ rex declaratus fuerat, hæc, quæ anno præcedente retulimus, eidem iam ad propria redeũti, prope Daphnem Antiochiæ suburbium, cum nunciata fuissent, iter vltra vires accelerare cœpit, & cum ad montem Libanum peruenisset, assumptis in auxilium octingentis eius loci viris, cum iis, & Romanorum cohorte, quam ducebat, ante lucem Galilæam ingressus, hostes sibi occurrentes, prælio victos in castellum, vnde exierant, compulit, quod & primo mane oppugnare adortus est, & licet hyemis asperitate exercitum in vicos proximos recipere coactus sit, non multo post tamen, superueniente ab Antonio legione altera, qui castellum tenebant, territi, illud deseruerunt. Inde Ierichuntem Herodes properauit, vt fratris necem vlcisceretur: Vbi de repentina cuiusdam cœnaculi, in quo cœnauerat, ruina mirabiliter liberatus, mox cum Antigonianis pugnás, vulneratur. Sed non multo post, quinq; oppidis hostiũ captis atq; incensis, & bis mille incolarum interfectis, contra Papum ab Antigono in Samariam missum, profectus est, confluentibus ad se multis ex Iudææ regionibus: Et collatis cum Papo signis, eum egregie vicit, ac nimia fratris vlciscendi cupidine accensus, plurimos quoq; in vicum fugientes, atq; in domibus tectisq; latitantes, acriter insecutus, interfecit. Quo tempore vsq; adeo hostium fregit audaciam, vt nisi eum hyemis asperitas prohibuisset, confestim Ierosolymam petere, & finem bello imponere potuisset. Iam enim Antigonus de fuga deliberans, vrbem deserere cogitabat. Eodẽ die Herodes, dum se in quodam cubiculo lauare parat, aliud maximum Dei prouidentia vitæ discrimen euasit. Postridie vero caput Papi in vltionem Iosephi fratris ab illo necati, altero fratri suo Pheroræ transmisit. Vbi autem hyemis rigor cessit, Ierosolymam cum exercitu obsidere cœpit: Et dum aggeres eleuarentur, turresq; ædificarentur, relictis qui instarent operibus, ipse in Samariam ad nuptias cum Mariamne Alexandri filia, quam ei Hircanus (vt sub anno mundi 4012. *num.* 1. diximus) desponsauerat, celebrandas profectus est.

Herodes Ierosolymam obsidere cœpit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4018.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 572.

Cæsar Sex. Pompeium fugat.

1 ANno proximo, L. Gellio & M. Cocceio Cos. Cæsar duo bello suscepit ac feliciter confecit. Nam cum aduersus Sex. Pompeium (qui denuo latrocinijs mare infestabat, vrbéq; fame opprimebat, nec pacẽ, quam ab eodem Cęsare & Antonio acceperat, pstabat) naualibus certaminib. vario euentu pugnasset: ita vt duarum eiusdem Cæsaris classium, altera, cui Agrippa præerat, vinceret; altera, quam Cæsar duxerat, pene deleta, & expositi in terram milites fere à Pompeio oppressi essent. Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit. Cæsar autem fugato Pompeio, collegarum triumviratus alterũ, M. Lepidum, quem ex Africa in auxilium contra Pompeium euocauerat, superbiẽtem viginti legionum fiducia, summasq; sibi partes terrore ac minis vindicantem, spoliauit exercitu, supplicemq;, concessa vita, Circeiis in perpetuum relegauit. Et victo Lepido, cuius prouincia erat Africa, misso illuc T. Statilio Tauro, eius virtute, vtranq; Africam sine prælio obtinuit. Cęsari autem post bellum Siculum, Romæ magno omnium consensu, statuæ, currus triumphalis, & vt ouans vrbem iniret, & laurea corona perpetuo vteretur, concessum est. Quæ omnia latius ex Dione, Appiano, Velleio, Suetonio, atq; Orosio peti possunt.

M. Lepidum exercitu ac triumviratu spoliat.

Eidem Cæsari honores decreti.

S. Iacobus Alphæi nascitur.

Eodem anno circiter ineunte, nimirum triginta tribus annis ante ortum Christi, oportet natum esse S. Iacobum Alphæi (vt sub anno mundi 4037. *numer.* 5. dicemus, & sub anno 4082. *numer.* 7. probabitur) filium, qui postea communiter Domini frater dictus est, & ab eodem Christo Domino inter duodecim Apostolos meruit connumerari. Nam si verum est, quod in Breuiario Romano sub die primo Maii, de eodem Sancto legimus, videlicet: Quod nonaginta sex annos natus, cum triginta annos sanctissime Ierosolymitanæ Ecclesiæ præfuisset; tandem grauiter in capite Fullonis fuste percussus, animam Deo reddidit, septimo Neronis anno: Vńq; consequitur, ipsum per hæc circiter tempora natum esse. Ab hoc namq; ad septimum Neronis annum (inclusiue, vt aiunt) nonaginta sex anni inueniuntur. Vnde inferri potest, quod tempore ascensionis Christi ipse iam sexaginta sex erat annorum: Vt propterea mirum non sit, si tanquam ceteris Apostolis senior, & cõsequenter ad peragrandum orbem minus aptus, accedente præsertim eximia eius, qua in Iudaismo fulgebat sanctitatis opinione, Ierosolymorum Episcopus ab Apostolis electus, ordinatus, consecratusq; fuit. Ex his (si vera sunt, vt credimus) consequitur, decipi S. Epiphanium *Heres.* 78. in eo, quod putauit, hunc Iacobum fuisse illum adolescentem, qui quando Iesus à Iudæis captus fuit, relicta sindone, nudus aufugit, vt dicitur *Marc. cap.* 14. *ver.* 51.

Herodes & Sosius Ierosolymam expugnant.

3 Eodem anno, nõ multo antea iam inchoato, Herodes, collectis aliis item militum copiis, cum Sosio, qui magnam equitum peditumque manum ducens aduenerat, Ierosolymam redit, & ambo pariter vrbis oppugnationi acriter instantes, ipsam tandem septem post menses (quorum quatuor iam præcesserant Sosii aduentum, alii vero fere tres subsecuti sunt, vt ex numero proximo dicendis constabit) vrbem templumque expugnarunt, ingenti facta hominum cæde, & Antigono Machabææ stirpis postremo rege capto, moxque ad Antonium perducto. Herodes autem, deuictis hostibus, non minus negotii habuit, in compescendis alienigenarum auxiliis. Ruebat enim multitudo ipsorum ad visendum, non exteriora templi tantum, sed & intima. Ipse vero excurrens, & accurrens, hos precibus, illos minis, & nonnullos quoque armis reprimebat. Alios item in cædes ac rapinas plus iusto bacchantes, prohibere conabatur: grauiter questus cum Sosio, quod sic se Romani solitudinis regem facere velle viderentur. Cui dicenti: Militibus pro expugnationis labore deprædationem merito debere permitti: Respondit: Se illis de suo cumulate satisfacturum. Quod & postea omnino præstitit, quemadmodum nos infra *nu.* 15. dicemus. Quæ omnia fusius tradit Iosephus 14. *Antiq. cap. penul. & lib.* 1. *de Bello cap.* 13.

Itaque

Itaque sub finem anni quarti Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ, M. Agrippa, & Canidio Gallo Coss. cuius anni postrema pars aliquantisper concurrere cœperat, cum prima anni regni Herodis quarti, ex quo à Romanis Iudææ rex fuerat declaratus: Herodes auxilio Sosii Ierosolymam cepit, eodemmet mensis die, quo ante annos viginti septem expugnata fuerat à Pompeio, nimirum mense anni Hebræorum sacri tertio, qui ex parte nostro interdum respondet Maio, feriis, quibus solemne fieri solebat Ieiunium, & currente anno Iudæorum sabbatico, qui fuit in ordine aliorum ducentesimus quintus, vt etiam in tabulis notatum inuenies. Et hæc omnia hic breuiter tacta, latius prosequitur Iosephus 14. *Antiqu. cap. vltim. & libr. 1. de Bello, capit. 13.* Ex quibus consequitur, annum primum regni Herodis à Ierosolyma capta, fere totum concurrisse, cum anno primo Olympiadis centesimæ octogesimæ sextæ, & cum anno vrbis septingentesimo decimo octauo, vt etiam videre est in tabulis. Verum quia ex Iosepho diximus, ab Herode captam fuisse Ierosolymam in mense tertio, currentibus feriis ieiunii solemnis, si quis de dictarum feriarum tempore percunctetur, dicimus: Ex veteri Hebræorum Kalendario id sciri nullo modo posse: quandoquidem tam in eo, quod habetur apud Sigonium *libr. de Repub. Hebræorum c. 18.* quam in illo, quod nos emendatum sub anno mundi 2545. *n.* 27. posuimus, nullus in toto mense tertio ieiunii dies notatus reperitur. At vero in recentiori, quod edidit Genebrardus cum suis Psalmorum commentariis, tres in dicto mense ieiunii dies notati inueniuntur, vnus die vigesimo tertio, alter die vigesimo quinto, ac tertius die vigesimo septimo. Vnde si hæ sunt Ieiuniorum feriæ, à Iosepho commemoratæ, oportet præfatam Ierosolymæ expugnationem ac deprædationem sub dicti mensis finem incidisse.

5 Ceterum hoc tempore, in quo sceptrum Iudææ, de Machabæorum familia (in qua non annos duntaxat centum viginti sex, vt putat Iosephus *in calce lib. 14. Antiq.* sed centum triginta tres, vt nostris patet in tabulis, permanserat) omnino sublatum fuit, & ad Herodem translatum, putant fere omnes impletam

De Iacobi Prophetia.

esse famosam illam Patriarchæ Iacobi Prophetiã, quę habetur *Genes. capit. 49. versicul. 10.* in hæc verba: *Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniet, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Siquidem, inquiunt, constat, sub isto Herode rege alienigena natum esse Christum, qui fuit verus ille Messias olim semini Abrahæ à Deo promissus, in quo benedicendæ erant omnes gentes. Veruntamen, si hæc prophetia ad literam editionis vulgatæ, quæ proculdubio ceteris præferri debet, accipienda est, magis oporteret prius natum esse Messiam, deinde subsecutam esse Iudaici sceptri translationem de tribu Iuda: id namque videntur ipsa prophetiæ verba futurum prænunciasse. Sed præter hoc argumentum, non etiam videtur prædicta opinio admittenda, quoniam duo supponit, nempe Machabæos fuisse de tribu Iuda, & Herodem non fuisse Iudæum, sed alienigenam, quorum neutrum

Quod Machabæi fuerint de tribu Leui.

concedi debere putamus. Nam de Machabæis certum est, eos fuisse de tribu Leui, quemadmodum patet 1. *Machabæor. capit. 2. versicul.* 1. vbi diserte traditur, quod Mathathias ipsorum pater fuit Sacerdos ex familia, & vice Ioarib. Fuisse autem ipsum Ioarib de filiis Aaron, aperte colligitur 1. *Paralip. cap.* 24. vbi describitur, illa Sacerdotum distributio, quæ sorte per ipsorum familias, Dauide iubente, facta fuit; quo singulæ possent, per ordinem, iuxta vices suas, in templo ministrare: & dicitur, quod prima sors exiuit in familiam ipsius Ioarib. Et *infra cap. Machab. proxime citato, versicul.* 54. idem Mathathias morti proximus, enumerans coram filiis suis aliquot exempla iustorum, qui præcesserant in Israel, nullum eorum appellat patrem, nisi Phinees. Ait enim: *Et Phinees pater noster zelando zelum Dei, &c.* Quibus verbis clare insinuat, progeniem suam ab ipso Phinees filio Eleazari filii Aaronis prodiisse. Præterea de Ionatha, & Simone filiis dicti Mathathiæ, quod fuerint vnus post alterum summi Sacerdotes, manifestum est, de Ionatha 1. *Machab. capit. 10. versicul. 20. & capit. 12. versic. 6. & cap. 14. versic. 30.* De Simone autem 1. *Machab. capit. 13. ver. 36. & 42. & cap. 14. ver. 17. 20. 23. 27. 41. & 47.* Item de Ioanne filio præfati Simonis legimus 1. *Machab. c. vlt. v. 24.* quod & ipse factus est princeps Sacerdotum, post patrem suum. Et ibidem fit mentio libri actorum sacerdotii eius. De Alexandro quoque filio dicti Ioannis, quod tanquam summus Sacerdos sacra faceret in die Scenopegiæ, colligitur ex Iosepho 13. *Antiqu. capit. 21.* Et similiter de Hircano & Aristobulo filiis eiusdem Alexandri, quod & ipsi pontificatum tenuerint, idem Auctor aperte tradit: de priori quidem *libr. 14. Antiqu. capit. 1. & libr. 15. capit. 9. & libr. 1. de Bello capit.* 4. De altero autem 14. *Antiq. capit. 11.* Et in *fine eiusdem libr.* de omnibus simul Machabæis (quos ipse Assamonæos vocat) verba faciens, ait: quod ipsorum domus illustris fuit & celebrata, propter continuatum in ea gente honorem sacerdotii. Quare nullus relinquitur dubitandi locus, quin Machabæi omnes fuerint de posteritate Aaronis, & consequenter de tribu Leui, non autem Iuda. Implicat enim aliquem de tribu Iuda fuisse veteris legis sacerdotem, dicente Apostolo *ad Hebr. cap. 17. ver. 13.* quod de tribu Iuda nullus altari præsto fuit. Ex quibus patet, decipi Geoebrardum, qui *libr. 2. suæ Chronologiæ*, vbi incipit agere de Machabæis, putat Machabæos de tribu Iuda paternam traxisse originem, maternam vero de tribu Leui. Nec obstat præmissis locus 1. *Machab. capit. 5. versicul.* 63. ex quo Cardinalis Baronius *in Apparatu ad suos Annales*, colligit, Machabæos fuisse de tribu Iuda: *quia*, inquit, *de ipsis ibidem dicitur: Et viri Iuda magnificati sunt valde, in conspectu omnis Israel, &c.* Quandoquidem verus ac legitimus verborum illorum sensus est, ac si diceretur: Et viri, qui sequebantur Iudam Machabęum, seu qui erant cum eo, nimirum ipse, & fratres eius, & milites eius magnificati sunt. Quem sensum clarius indicauit editio 70. Interpretum, quæ sic habet: *Et vir Iudas, & fratres eius magnificati sunt, &c.*

Non item obstat, quod dicunt Lyranus, Abulensis, & Carthusianus, *super capit. Genes.* 49. & alii alibi, 6 ponentes eosdem Machabæos fuisse quidem de tribu Leui ex stirpe paterna, ex materna vero de tribu Iuda, quia neque ipsi id satis plene probant, neque ex sacris libris conuinci vllo modo potest. Nam licet tribus Leuitica, quod possessiones non haberet in Israel, quæ per matrimonia cum aliis tribubus confundi possent, libere cum eisdem contrahere connubia valeret, & licet aliquot possint exempla proferri Pontificum seu Leuitarum, vt patet *Exod. capit. 6. versicul.* 23. de Aaron, qui duxit vxorem Elisabeth filiam Aminadab, sororem Nahason, quos fuisse de tribu Iuda, liquido constat *Matthæi capit. 1. versic.* 4. Ibi enim recensentur in genealogia Saluatoris. Et de Iosabeth filia Ioram regis Iuda, quæ fuit vxor Ioiadę Pontificis, vt dicitur 2. *Paralip. cap. 22. ver. 11. & Iudicum cap. 19. ver.* 1. vbi legimus, quod vir Leuites habitans in latere montis Ephraim, accepit vxorem de Bethleem Iuda: Non tamen ex his fit consequens, quod omnes Leuitæ, vel Sacerdotes, seu Pontifices, ducerent vxores de tribu Iuda. Siquidem certum est, Zachariam patrem Io. Baptistæ, qui erat Sacerdos, habuisse

Obiecta quædam tolluntur

vxorem de filiabus Aaron, vt patet *Luc. capit. 1. versicul. 5.* & probabilius videtur, eos, vt plurimum propriæ tribus vxores ducere consueuisse. Quare nullatenus constare potest, Machabæos ex matre tribus Iudæ fuisse genitos. Sed esto, quod ita fuerit, non tamen sequeretur, eos vere fuisse de tribu Iuda, quia in distinguendis tribubus semper attendebatur genus paternum, non autem maternum, vt propterea etiam S. Euangelistæ genealogiam Christi per Ioseph potius, quam per Mariam deducere voluerint, licet ipsa vera mater, ille vero putatiuus Christi pater fuerit, & vterq; ex vna eademq; tribu essent. Huc accedit, quod in præcitata prophetia, ad illud, *Non auferetur sceptrum de Iuda*, non ociose additum est: *Et Dux de femore eius.* Nimirum ad insinuandum, quod ibi non erat sermo de regibus aliquo modo pertinentibus ad tribum Iuda, sed de iis, qui vere, ac re ipsa de femore, hoc est, de semine essent Iudæ, seu de lumbis eius produissent. Istæ enim & cuiusmodi Hebraicæ phrases in sacro eloquio paternas, non autem maternas generationes significare solent. Per hoc item eluditur alia quorundam opinio, quam ex duobus præsertim Scripturæ locis deducunt, videlicet *Numer. cap. 1. ver. 49.* vbi præcipit Dominus Moysi, ne numeret tribum Leui, neque ponat summam eorum cum filiis Israel, eo quod essent separati in sortem, & ministerium Domini. Et *Iudic. capit. 17. ver. 7.* vbi sic legimus: *Fuit quoque alter adolescens de Bethlehem Iuda, ex cognatione eius, eratque ipse Leuites, & habitabat ibi.* Ex quibus, inquiunt, patet, quod singuli Leuitæ ascribebantur illi tribui, in qua habitabant. Vnde quemadmodum dictus Leuites dicitur de cognatione Iudæ, quia habitabat in Bethleē Iudæ: Ita Mathathias pater Machabęorū, & posteri eius dici possunt de cognatione Iudę, quia habitabant primo in monte & ciuitate Modin, quæ & Meddin, posita in tribu Iuda, vt patet *Iosu. cap. 15. ver. 62.* deinde in Ierusalem, quæ à temporibus Dauidis, pertinere cœperat ad tribum Iuda. Sed hoc, vt diximus, non est proprie dici de femore, seu semine Iudæ.

7 *Quod Herodes non fuerit alienigena.* Quod vero attinet ad Herodem: Equidem non ignoro, S. Epiphanium *libr. 1. sui Panarij capit. 20. Cui titulus est: Contra Herodianos*: tradere, Herodis maiores fuisse Ascalonitas: ipsum vero de Antipatro patre in Idumæa captiuo natum esse, ac propterea ab aliquibus appellari Ascalonitam, ab aliis autem Idumęum. Quin etiam asserit, dictum Antipatrum Herodis patrem non solum fuisse Ascalonitam, sed etiam ab altero Herode cuiusdam Antipæ filio genitum, & simulacri Apollinis ædituum ac ministrum extitisse. Qui cum quadam die ab Idumæis captus fuisset, in Idumæa manens genuit Herodem, & ibidem aliquandiu ob patris paupertatem, cum Herode filio in eadem captiuitate permansit, donec tandem ex ciuium collatione vterque de illa seruitute liberatus, ad propria remeauit. Hæc autem, quæ nescio vnde desumpta fuerint, non parum sane differunt ab his, quæ Iosephus Iudæus & ipso S. Epiphanio longe antiquior, 14. *Antiqu. capit.* 2. de eiusdem Herodis maioribus scripta reliquit. Vbi Antipatrum Herodis patrem, neq; Ascalonitam, neque templi Apollinis ministrum, neq; Idumæorum captiuum vnquam fuisse tradit; sed genere Idumæum, & non de alio Herode paupere, sed de Antipa admodum diuite, quippe qui (vt paulo post dicemus) totam Idumæam gubernauerat, natum. Et addit, eundem Antipatrum, qui & eodem quoq;, quo pater, nomine vocabatur Antipa, fuisse virum pecuniosum, & natura factiosum ac strenuum. Scio item, ipsum Herodem, siue Ascalonita fuerit; siue Idumæus, communiter ab omnibus fere Scriptoribus tanquam alienigenam censeri. Veruntamen (saluo semper saniori iudicio) potius dicendum puto, ipsum re vera fuisse Iudæum. Nam licet facile crediderim Herodis patrem, & aliquot ex maioribus suis aliquandiu habitasse in Idumæa, quemadmodum ex Iosepho, cui magis in hac parte credendum esse videtur, colligi potest, qui loco proxime adducto ait, Antipam Herodis auum olim ab Alexandro Iudæorum rege, & postea etiam ab eius vxore Alexandra regina, quæ et in regnum successit, constitutum fuisse totius Idumæę ducem: non tamen inde sequitur, ipsos genere Idumæos extitisse. Nec quod ipsi, aut aliqui ipsorum communiter fortassis Idumæi denominarentur, conuincit, eos vere fuisse Idumæos. Nam multos legimus *Actorum capit. 2. versicul. 9.* appellatos fuisse Parthos, Medos, & Ælamitas, & Cretes, & Arabes, &c. quos tamen fuisse Iudæos, iam ibidem *ver. 5.* indicatum fuerat illis verbis: *Erant autem in Ierusalem Iudæi viri religiosi ex omni natione, quæ sub cælo est, &c.* Sic olim Obededon dictus est Getheus, *2. Reg. capit. 6. versicul.* 10. Et Vrias, Hethæus, *capit. 11. versicul. 4.* & Areuna Iebuſæus, *capit. 24. versicul.* 18. Sic deinde Simon ille, qui portauit crucem post Iesum, à SS. Euangelistis Matthęo, Marco, & Luca appellatur Cyreneensis, & similiter Lucius ille vnus ex Antiochenæ Ecclesię Doctoribus, *Actorum cap. 13. versic. 1.* & (quod magis mirandum videri potest) Apostolus Paulus, qui *ad Rom. cap. 11. versic. 1.* & *ad Philippen. cap. 3. ver. 5.* Israelitam se, & de tribu Beniamin esse profitetur; nihilominus *Actorum capit. 9. versicul.* 11. nuncupatur Tarsensis, quia ipse, & aliqui ex maioribus suis nati educatique fuerant in Tarsis Ciliciæ oppido admodum insigni, quod olim fuerat illius prouincię caput. Quin etiam *Actorum capit. 22. versicul. 27. & 28.* ipsemet se Romanum esse affirmat, quod vel (vt multis placet) patre ciuitate donato natus esset, vel (vt alii putant) tota Tarsus a Romanis tali iure nobilitata fuisset. Similiter & S. Barnabas *Actorum capit. 4. versicul. 26.* & Leuites dicitur, & genere Cyprius. Vnde fit manifestum, genus non semper pro ipsa generationis origine, sed interdum quoq; pro natiuitatis, vel educationis, vel diuturnæ habitationis loco, siue pro patria naturali, seu ex priuilegio acquisita, vsurpari. Quare nihil vetat, quin Antipater Herodis pater dici potuerit Idumæus, quia in Idumęa aliquandiu habitauerit: Et Herodes dici Ascalonita, quod vel in Ascalone educatus, vel forte etiam natus fuerit. Nam de Antipa Herodis auo scribit Iosephus 14. *Antiq. cap.* 2. quod & Arabum, & Gazæorum, & Ascalonitarum amicitias coluerat, multisque eos sibi conciliauerat muneribus. Quamobrem facile fieri potuit, vt Herodis parentes occasione aliqua vrgente, in Ascalone moram trahentes, ibi Herodem genuerint, vel illuc ipsum educandum transmiserint, atq; hanc forsitan esse caussam, cur magis ipse, quam eius pater, aut fratres Ascalonitæ cognomentum contraxerit.

Porro Herodem duxisse genus suum siue origi- 8
nem, non ab Idumęis, sed à primatibus Iudæorum, qui de captiuitate Babylonica redierant, testatur (eodem referente Iosepho, *vbi supra*) Nicolaus Damascenus auctor grauissimus ac fide dignus, quippe qui fuit Iosepho antiquior, & ipsiusmet Herodis contemporaneus, & Philosophus Platonicus, atque Historicus magni nominis, præsertim apud Augustum Cæsarem, cuius vitam scripsit, & insuper historiam edidit vniuersalem septuaginta libris (qui tamen nō extant) comprehensam, vt videre est in catalogo Historiographorum Officinę Textoris, & latius apud Volaterranum *lib. 17.* ex Suida. Neq; vero minus credendum est Damasceno, quod Iosephus ibidem dicat, illum id scripsisse in gratiam Herodis, quē fortuna ad

regnum

regnum Iudæorum euexit. Cum potius existimandum sit, à Iosepho Iudæo, ac etiam (vt ipse met testatur *libr. 1. contra Apionem aliquanto procul ab initio*) Sacerdote, oppositum literis fuisse consignatum in gratiam Iudæorum, ac maxime Sacerdotum, quod cunctis Iudæis ipse Herodes ob innatam eius crudelitatem inuisus, atque infensus admodum fuerit, præcipue vero Sacerdotibus, quia non modo regnum ab eorum genere vi ablatum, ad se suosque transferri curauerat, verum etiam omnem sacerdotalis generis stirpem regiam, quæ remanserat, varijs modis ac prætextibus extinxerat. Nam si Herodes vere fuisset natione Idumæus, proculdubio attenta eius audacia, & effrænata animi ferocitate, & quod à Romanis regnũ obtinuisset, & vi cepisset Ierosolymam, credendum est, quod nihil intentatum reliquisset, vt Iudæos ad ritum Gentis suæ traheret, sicuti fecerat Io. Hircanus Iudæorum Dux, quando subegit Idumæos. Eosdem enim, qui soli legi tantummodo circumcisionis Abrahamo olim datæ obligati erãt, eo quod ipsi essent filij Esau nepotis Abrahæ; non autem legi Mosaicæ, quæ solis posteris Iacob data fuerat; nihilominus omnino in posterum iudaizare coegit, vt tradit Iosephus 13. *Antiquit. capit.* 17. & nos sub anno mundi 3926. *numer.* 1. retulimus. Vnde quis dubitat, Herodem ad vlciscendum natura incitatissimum: quippe qui tot Iudæos in vltionem necati fratris, vt sub anno mundi 4017. *num.* 2. dictum est, interfecerat, si vere Idumæus fuisset, Iudæis subiugatis, voluisse etiam Gentẽ suam vlcisci, trahendo Iudæos ad cultum ritumque ipsius, vel saltem eosdem Idumæos in pristinæ religionis libertatem vindicare? Si enim (vt scribit Iosephus 15. *Antiqu. capit.* 11.) Costobarus, vnus de primoribus Idumæorum, Herodis gener factus, indignum existimabat Idumæos seruire Iudæis, quorum religionem iam pridem Ioan. Hircano cogente acceperant, & propterea per Cleopatram clam procurabat Idumæam in pristinam religionem restituere: quid non egisset Herodes rex adeo potens, si genere fuisset Idumæus? præsertim cum sibi persuadere potuisset, id Romanis, à quibus regnum acceperat, tanquam à Iudaico ritu alienis, haud ingratum futurum, & ideo ab ipsis ad id præstandum licentiam facile impetraturũ. Et tamen ipsum tale quid moliri, vel saltem attentare voquã voluisse, probari nullo modo potest. Quin potius constat, eundem non modo se Iudæum esse multis documentis ostendisse; verum etiam quandoque acerrimum Iudaicæ legis zelatorem. Nam quod postea more Iudaico semper vixerit, probat imprimis illud Augusti Cæsaris dictum, quod refert Macrobius *libr. 2. Saturnaliorum capit.* 4. Cum enim audisset de filio Herodis iussu patris occiso: *Melius est*, inquit, *porcum Herodis esse, quam filium*: Clare insinuans, Herodem Mosaicæ legis obseruatorem extitisse, quippe qui porcos, & eiusmodi animalia lege prohibita occidi non iuberet, aut permitteret. Quod vero etiam eiusdem legis zelum idem Herodes non mediocrem aliquando ostenderit, duo vel maxime præclara eius facta attestari possunt. Alterũ est, quod quando Romanorum auxilio Ierosolymam cepit, totis viribus conabatur arcere Gentiles, hoc est, Romanorum milites ab ingressu templi interioris, acerbiorem (vt scribit Iosephus 14. *Antiqu. cap. vltim. & lib. 1. de Bello cap.* 13.) quam si victus fuisset, existimans sibi fore victoriam, si quid eorum, quæ videri fas non esset, culpa sua, veniret in conspectum profanæ multitudinis. Alterum est, quod ipse nullo suadente aut rogante, sed proprio animi motu actus, templum Ierosolymitanum multo quam antea augustius extruere voluerit, quemadmodum narrat idem Iosephus 15. *Antiqu. cap.* 14. *& libr. 1. de Bello capit.* 9. His adde, si placet, quod & Iudæis Ioniæ vrbes incolentibus, quibus indigenæ admodum molesti erant, vt deinceps eosdem proprijs viuere legibus ac ritibus, patriamq; pietatem ac instituta colere sinerent, ab Agrippa Romanorum duce impetrauit. Vide Iosephum 16. *Antiqu. cap.* 4. Sed neque probabile esset credere, quod Antipater Herodis pater, si non fuisset Iudæus, tantum posset apud Iudæos, vt ipse eorum potentiores inducere quiuerit, ad conspirandum contra Aristobulum regem, & tandem obtinere, vt eo pulso, reciperent pro rege Hircanum, quemadmodum refert Iosephus 14. *Antiqu. capit.* 2. Neque item credibile videretur, reges Iudæorum induci potuisse, vt vniuersam crederent Idumæã viro tam potenti, qualis erat Antipa Herodis auus, si ipse fuisset genere Idumæus. Potuissent enim merito vereri, ne regionem illam, q̃ alias se à Iudæorum subiectione subtraxerat, sibi facile vsurparet. Non etiam probabile est, Hircanum summum Pontificem dare ausum esse neptem suam nomine Mariamnem, vxorem Herodi nondum regi, si ipse fuisset stirpis alienigenæ. Iure enim ac merito vereri potuisset debuissetque, ne hac de caussa Iudæorum optimates, alioquin etiam Herodi admodum infensi, & violentum nimis audaxque eius ingenium valde suspectum habentes, reclamarent, grauiterque ipsum Hircanum arguerent: sicut alias eos fecisse tradit Iosephus 14. *Antiqu. capit.* 17. *& libr. 1. de Bello capit.* 8. Aut ne pariter Pharisæi, vtpote seuerissimi, regum præsertim ac Pontificum censores, populum concitarent aduersus ipsum Hircanum, quod præter ius fasque, sacerdotale regiumque semen cum viro alienigena copulare vellet: & tamen ob hanc rem nihil ab vllo obiectum reclamatumve fuisse legimus. Signum ergo est, Herodem fuisse Iudæum. Huc accedit, quod si Herodes, qui postea per tot annos vniuerso imperauit Israeli, fuisset de posteris Esau, sequeretur tandem euenisse oppositum eius, quod prædixerat Dominus Rebeccæ, ge[minos] nempe Iacob & Esau, in vtero habenti, *Genes. capit.* 25. *versicul.* 23. vbi dicitur: *Duæ gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populusque populum superabit, & maior seruiet minori.* Ad quem locum videtur allusisse Isaac, quando benedicens filiis suis [ab]solute dixit ipsi Iacob: *Esto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ. Genes. capit.* 27. *versicul.* 29. Et *versicul.* 37. idem Isaac respondit filio suo Esau: *Dominum tuum illum* (videlicet Iacob) *constitui, & omnes fratres eius seruituti illius subiugaui.* Et *versicul.* 40. eidem filio suo prænunciauit dicens: *Fratri tuo seruies.* Quæ quidem omnia non ad illos duos fratres dicta sunt, tanquam in eorum personis, sed in ipsorum posteris adimplenda, quemadmodum nos sub annis mundi 1666. *numer.* 5. & 2310. *numer.* 2. declarauimus. Vnde locis proxime citatis per filios matris Iacob, & pariter per fratres ipsius Iacob, proculdubio significantur posteri Esau, qui inter filios Rebeccæ computandi erant, & quoquo modo dici poterant fratres Iacob, quemadmodum Abraham *Genes. capit.* 13. *versicul.* 8. Loth filium fratris sui, & reliquos de eius familia nomine fratrũ appellauit, dicens: *Fratres enim sumus*. &c. 31. Iacob & socer eius Laban, & eorum cognati, non semel appellantur fratres. Nec refert, quod *capit.* 27. *Genes. citato*, vbi dicitur: *Et fratri tuo seruies*: protinus subiungatur: *Tempusque veniet, cum excutias, & soluas iugum eius de ceruicibus tuis*. Quia aliud est excutere à se iugum, quod fecerunt Idumæi temporibus Ioram regis Iuda, quando ab eodem deficientes constituerunt sibi proprium regem, vt legimus 4. *Reg. capit.* 8. *versicul.* 20. & 2. *Paralipom. capit.* 21. *versicul.* 8. Aliud est, quod ipsi Idumæi, aut eorum aliquis vnquam dominati sint Israelitis. Id

Cum Genes. exponuntur.

namque memoratis prænunciationibus omnino aduersari videretur, & nusquam legimus, tale quid accidisse, nisi supposita opinione, quam modo improbamus, quod scilicet Herodes fuerit Idumæus. His adde necessarium videri, quod Herodis temporibus plures Iudæorum palam faterentur, ipsum esse Iudæum: illi saltem, qui, quod eundem Herodem esse Christum in lege ac Prophetis promissum publice profiterentur, communiter Herodiani (S. Epiphanio *Hæres.* 20. & Tertulliano *in libr. de præscriptionibus numer.* 259. testibus) dicebantur: quorum etiam in Euangelio S. Matthæus *cap.* 22. *versicul.* 16. & Mar. *capit* 3. *versicul.* 6. *&* *capit.* 12. *versic* 13. meminere. Nam si iidem Herodiani non admisissent, Herodem esse Iudæum, facile confutari, & conuinci potuissent à Scribis & Pharisæis, qui pro axiomate irrefragabili, tanquam ex sacris testimoniis deprompto, habebant, quod Christus esset filius Dauid: hoc est, proditurus esset de stirpe & progenie Dauidis, & consequenter de tribu Iuda, quemadmodum aperte colligi potest ex eorum responsione facta Christo, *Matth. capit.* 22. *versicul.* 42. *&* *Marc. capit.* 12. *versicul.* 35. Denique ipsemet Iosephus parum sibi constans, 20. *Antiq. capit.* 6. referens contentionem, & rixam quandam inter Iudæos & Syros apud Cæsaream, de iure ciuitatis exortam, dicit, quod Iudæi potiore conditione volebant esse, quod vrbis eius conditor Herodes rex fuisset Iudæus genere, & id Syri non inficiebantur quidem, sed alias pro se rationes, vt ibidem videre est, adducebant. Porro si Iudæi tunc non veritate ducti, sed ad fauorem propriæ caussæ affirmassent, Herodem genere Iudæum extitisse, certe Syri illis aduersantes, qui ob locorum vicinitatem, de rei veritate satis edocti esse poterant, non tam facile illud admisissent, sed negassent, dicentes; Herodem Cæsareæ conditorem non fuisse Iudæum genere, & esse quidem Iudæorum, sed pariter ipsorum, qui Cæsaream incolebant, regem. Si ergo, teste Iosepho, illud inter Iudæos & Syros acriter inter se disceptantes, conuenerat, quod Herodes esset genere Iudæus; quis audeat hac de re amplius dubitare? Sed neque etiam prætereundum est, ad nouæ huius nostræ opinionis confirmationé, quod prophetia illa Iacob; quæ habetur *Genes.* 49. *versic.* 9. de Iuda, illis verbis: *Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti, vt Leo, & quasi leæna, quis suscitabit eum?* tametsi spiritualiter de Christo accipienda est, qui humani generis regnum à diabolo per fraudem occupatum, illo per crucem deuicto atque eiecto, recuperauit, ac in eo, hoc est, in Sancta Ecclesia veluti accubando residés, ipsum propria virtute protegit ac defendit, factus dæmonibus, cunctisque eius hostibus formidabilis: Si tamen (vt credibile est) hæc eadem prophetia etiam temporaliter de aliquo puro homine Christi typum gerente, ad literam accipi potest, proculdubio Herodi longe conuenientius, quam Dauidi videtur posse adaptari. Nam licet vterque propter insignem fortitudinem bellicam conuenienter catulo leonis, & leoni potuerit comparari: Scimus tamen, Dauidem non vi occupasse regnum Hebræorum, sed ab ipsis vltro delatum suscepisse. At contra Herodes, subactis in bello Iudæis, regnum ipsorum tanquam victoriæ prædam sumpsit. Vnde multo magis eidem quadrare videntur verba illa: *Ad prædam fili mi ascendisti.* Ipse enim vere ad regnum loco prædæ occupatum ascendit. Et idem illud, quod sequitur: *Requiescens accubuisti vt Leo, & quasi leæna.* Quia maiori tenacitate ac custodia, quam quiuis alius, ipse regnũ tenuit, velut leo, aut leæna formidabilis accumbens super partam prædam: Qui in potius alius, vel sola duntaxat eius ferocia timorem incutiens, vt de ipso etiam illud recte accipi possit: *Quis suscitabit eum?* id est, quis eum surgere faciet, aut audebit prouocare ad prælium? Nemo autem auersetur perhorrescatque, audiens virum impium, qualis Herodes fuisse perhibetur, potuisse aliquo modo Christi typum gerere, aut quod eum Iacob vir sanctissimus, filii vocabulo signare voluerit, illis verbis: *Ad prædam fili mi ascendisti, &c.* Quia constat apud Hebræos (vt alias sæpe diximus) minores à maioribus, filios; maiores vero à minoribus, patres consueuisse appellari. Nam si hac eadem de caussa *Luc. capit.* 16. *versicul.* 24. *&* 25. Abraham ab Epulone in inferno iacente vocatur pater, & ipse pariter Epulonem vocat filium; quid miraris, quod etiam Iacob tali vocabulo Herodem significare non indignum duxerit? Et si Saul, licet iniquus rex, tamé quatenus vnctus & mortuus, mortem nostri mediatoris expressit, vt diserte tradit S. Gregorius *libr.* 4. *Moralium capit.* 4. Quis non miraii desinat, ipsum quoque Herodem, quantumuis impium, in eo tamen, quod fuit rex admodum fortis, potuisse Christi fortitudinem aliquatenus adumbrare? Non enim in omnibus figura respondere debet figurato: alioquin non figura esset, sed identitas. Et quis nesciat, quod neque Cyrus Persarum rex, sanctus fuit, & nihilominus ab ipso solutam in Babylonicam Iudæorum captiuitatem, multis antea seculis præuidit, prænunciauitque Isaias *capit.* 45. Vbi etiam, vt haud obscure insinuaret, tali actione adumbrandam fore generis humani liberationem à diabolica seruitute, per Christum faciendam, de eadem ibidem protinus vaticinatus, ait: *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem, &c.* Denique illud item à proposita nostra sententia non dissidet, quod memoratæ Iacobi Prophetiæ ipso *Genes.* *addu&lo* statim subiungatur altera, quam supra *numer.* 4. memorauimus, videlicet: *Non auferetur sceptrum de Iuda, &c.* fortassis ad insinuandum, quod sceptrum de Iuda non esset auferendum, neque dux ille, siue rex genere Iudæus, de quo paulo ante prophetauerat, nimirum Herodes esset regno vtique priuandus, nisi post natum Messiam. Etenim ea quoque de caussa magis amplectenda videtur nostra hæc de Herode sententia, quod scilicet non Idumæus aut Ascalonita fuerit, sed Iudæus, quia hoc posito, longe commodior, facilior, ac planior erit literalis expositio eiusdem Prophetiæ: *Non auferetur sceptrum de Iuda, &c.* Quæ alioqui multis implexa difficultatibus adhuc reperitur apud Ecclesiasticos Auctores, quemadmodum nos sub anno mundi 4051. *num.* 34. *& sequentibus* fusius ostendemus.

9 Sed quid obsecro dicemus ad communem, quæ oppositum tenet, omnium pene Scriptorum opinionem? Aut quomodo poterimus rapidissimum SS. Patrum, aliorumq; Ecclesiasticorum veterum recentiorumq; Doctorum torrentem sustinere atq; reprimere, qui sua copia atque impetu hactenus omnes in contrariam traxisse videtur sententiam? Duplex nobis occurrit responsio: Altera est, nihil prohibere, quo minus dicere possimus, Auctores, qui Herodem vel simpliciter Idumæum, aut Ascalonitam, vel genere Idumæum, seu Ascalonitam appellant, esse intelligendos eo modo, quo S. Lucas *Actorum cap.* 4. *versicul.* 26. vocat S. Barnabam genere Cyprium, id est, non quia ipse haud esset vere Iudæus: sed quia maiores ius, vel etiam ipsemet aliquandiu habitasset in Cypro. De his vero Auctoribus, qui Herodem re vera non fuisse Iudæum, sed alienigenam, quouis modo iudicant, aut aperte tradunt, dicere possumus, neminem SS. Patrum, quod ipse sciam, eiusmodi difficultaté ex proposito discutiendam suscepisse, vtpote qui grauioribus studiis essent intenti; sed vnum post alterum

Respondetur opposita Scriptorum opinioni.

rum simpliciter pronunciasse, Herodem fuisse alienigenam, hoc est Idumæum, sine vlla veritatis discussione, fidem adhibentes Iosepho, hoc idem asserent. Altera est: verissimam esse illam Vincentii Lyrinensis Auctoris grauissimi sententiam, quam in libro, ante annos circiter mille, ab eodem contra Hæreses conscripto, nobis reliquit *fere initio capitis 39.* vbi de Patrum consensione sequenda agens, ait: *Qua tamen antiqua Sanctorum Patrum consensio, non in omnibus diuinæ legis quæstiunculis, sed solum certo præcipue in fidei regula, magno nobis studio, & inuestiganda est, & sequenda.* Sic ille. Et hanc eandem sententiam, tanquam communiter receptam, pro se, in casu simili, adducit quoque Pererius *lib. 3. commentariorum suorum in Genes. quæst. 4. de Paradiso.* Quis autem non videt, hanc de Herodis genere quæstionem, ad fidei regulam non pertinere? Nam si (vt probat Melchior Canus *locorum Theologicorum lib. 11. ad argumentum 12.*) non fidei aut religionis quæstio est; num quadringentesimus octogesimus ille annorum numerus, qui in vulgatis codicibus *3. Reg. cap. 6 vers. 1.* reperitur, sit recipiendus, tanquam ab Auctore libri vere ita traditus, an vero potius sit reiciendus, tanquam librariorum vitio corrupte adiectus. Neque item quæstio fidei est, vtrum Enoch & Elias, vere in Paradiso terrestri sint, an alibi: sed salua fide potest in contrarias partes disputari, quemadmodum asserit S. Augustinus *lib. 2. de gratia Christi contra Pelagium, & Celestinum capitul. 23.* quamuis communiter credatur esse in dicto Paradiso: Et præterea quæstio illa famosa de aquis quæ *Genes. capitul. 1. versicul. 6. & 7.* super firmamentum, & *in Psalm. 148. versicul. 4.* super cœlos esse dicuntur; quantumuis plurimi Doctores teneant, quod re vera sint super orbes cœlorum; nihilominus, sine fidei Catholicæ præiudicio, possint etiam recte accipi de his, quæ in media regione aeris gignuntur, & in pluuiam coactæ cadunt, & inebriant terram, & germinare eam faciunt, sicuti tradunt S. Augustinus *lib. 2. in Genes. ad literam capit. 4.* & B. Thom. *1. par. summ. quæstion. 68 artic. 2.* Si, inquam, memoratæ quæstiones, quæ ex ipsismet sacræ Scripturæ verbis trahi videntur, ad fidem non pertinent, quanto minus hæc de Herodis origine, cuius nulla prorsus in sacris libris fit mentio? Quamobrem, si in his quæ ad fidem non spectant, non est nouum aut inusitatum, neque vlla lege prohibitum, à veteri, & communi Doctorum sententia recedere, vbi contraria opinio probabilior videtur, & rationi ac sacræ Scripturæ magis consentanea: neminem mihi iure indignari posse puto, quod posthabita communi Patrum sententia, probauerim, Herodem fuisse Iudæum.

10 Igitur, vt ad caput redeat aliquanto longior hæc digressio nostra, si quemadmodum iam ostensum est, Machabæi fuerunt de tribu Leui, non autem Iudæ; & Herodes, non Idumæus fuit nec alienigena, sed Iudæus; proculdubio consequitur, non hoc tempore translatum fuisse sceptrum Iudaicum à semine seu posteris Iudæ, ad virum alienigenam; & propterea vulgatam illam Iacobi prophetiam: *Non auferetur sceptrum de Iuda, & Dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est.* non potuisse hoc anno impleri; præsertim cum euidens sit, quod tunc nondum Messias aduenerat, quando regnum Iudæorum à Machabæis, ad Herodem transiuit. Quando autem hæc prophetia impleri cœperit, ac demum omnino impleta fuerit, nos sub anno mundi 4051. *numer. 39. vsque ad 42.* continenter dicemus.

Non hoc tempore translatum fuisse sceptrum Iudaicum ad alienigenam.

11 Eodem anno, qui pro maiori parte cōcurrit cum primo Olympiadis centesimæ octogesimæ sextæ, & erat annus regni Herodis à Ierosolyma capta, seu ab adepta regni possessione, primus; ipse Herodes, post Romanos milites liberaliter, & pro merito, Ducesque eorum, atque ipsum inprimis Sosium, regia largitate donatos, ac dimissos, ita vt omnes bene numati discederent; ad regimen ciuitatis regnique conuersus, suarum partium studiosos honorifice tractabat promouebatque; Antigonianos vero, paulatim quotidianis absumebat suppliciis, ita vt eiusdem factionis primates quinque & quadraginta fuerint interfecti, & eorundem cadauera, ad aliorum terrorem, in ipsa ciuitate aliquandiu insepulta relinquerentur. Cum autem audisset, quod Antonius volebat Antigonum, à Sosio ad se perductum, seruare ad triumphum; veritus ne si Romam ille duceretur, secum de iure regni, saltem pro filiis suis insontibus, apud Senatum contenderet; magnam vim auri atque argenti, partim ex regia suppellectili inuenta cōgestam, partim à diuitibus ablatam, & collectam, partim etiam ex occisorum facultatibus coactam, Antonio ac familiaribus eius distribuendam misit, obtinuitque ab eo, vt Antigonum de medio tolleret, & ad fautores eius in Iudæa magis terrendos, atque in officio continendos, eundem securi percuteret. Quo facto, tum Herodes metu liberatus, atque ad stabiliendum principatum suum omni ex parte intentus, Hircanum, qui fuerat Rex & Pontifex, quique adhuc captiuus apud Parthos tenebatur, missis ad eos legatis ac muneribus, in patriam reduci curauit, simulans id ne affinitatis atque amicitiæ id fecisse, re vera autem, vt eum in potestatem suam redigeret; vel etiam, vt aliquando posset illum quoque, si opus esset, de medio tollere, quemadmodum postea fecit. *Iosephus 15. Antiq. cap. 1. & 2. & lib. 1. de Bello capitul. 13.*

Herodis ... liberalitas ... regnum ... conuertitur.

Antigonum ab Antonio securi percuti curat.

Hircanum in patriam reducit.

Eadem de caussa summum Sacerdotium (quod hactenus ex quo Machabæi Iudæis præesse cœperant, apud ipsos manserat, ita vt quot annis singuli successiue præfuerunt Israeli, totidem summum quoque Sacerdotium tenuerint, & toto tempore quo regnauit Alexandra, præfatus Hircanus eius filius natu maior, Pontifex fuerit:) nunc Herodes, à Machabæis ablatum, cuidam Ananelo Sacerdoti è Babylonia accito, & de Iudæis olim vltra Euphraten traductis nato, dedit, ne tanta dignitas in quenquam illustrium virorum perueniret, qui sibi posset aliquo modo obsistere. Quæ res domesticæ seditionis occasionem præbuit. Nam Alexandra Hircani filia, & Mariamnæ coniugis Herodis mater, iniquissime ferens, illum honorem non fuisse traditum Aristobulo filio suo, decimum sextum annum tunc agenti, scripsit Cleopatræ, ac per ipsam, aliisque modis, clam procurabat obtinere filio Pontificatum ab Antonio, quibus omnibus, cum Herodes prudenter admodum occurrisset, decreuit tandem promisitq; vxore præsertim Mariamne assiduis precibus instante, Alexandram socrum voti compotem facere, & Aristobulo adolescenti pontificatum dare; atque ita tum visus est domesticæ discordiæ attulisse remedium. *Iosephus 15. antiq. cap. 2.* 12

Sacerdotium Sacerdotium dat Ananelo.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4019.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 37.

ANNO postero, nimirum L. Cornificio L. F. & Sex. Pompeio Sex. F. Cos. Sex. Pompeius Magni filius, à Cæsare in bello ciuili Siculo victus ac fugatus in Siciliam, cum è Messina Corcyram, atque inde 1

Sex. Pompeius Magni F. in Asia occiditur.

Cephalleniam nullo persequente venisset, & mox in Asiam ad Antonium se contulisset, audissetque eum in Lesbo male aduersus Medus rem gessisse, ratus se illius imperium facile ad se translaturum, dum bellum parat, per M. Titium Antonii legatum captus, iussu eiusdem hoc anno interfectus fuit, vt videre est apud Dionem, Velleium, & Appianum.

Herodes dat Pontificatum Aristobulo.

2 Eodem anno, vt infra ostendemus, Herodes, quemadmodum promiserat, pontificatum abrogauit Ananelo adhuc viuenti, deditque illum Aristobulo adolescenti, decimum septimum ætatis annum agenti, vt exprimit Iosephus 1. *de Bello non procul ab initio capitis* 17. Verum non multo post, suspicatus Alexandram socerum suam, ne in posterum quidem, si daretur occasio nouandarum rerum, quieturam, iussit eam se intra regiam continere, & nihil pro potestate agere, constitutis qui eam obseruarent assidue. Quod illa indignissime ferens, clam misit ad Cleopatram literas, quibus præsentem rerum suarum statum deplorabat, ac precabatur, vt aliquam ei opem afferret. Illa iussit eam, vna cum filio, clam ad se in Ægyptum confugere: quod dum illa implere parat, delata regi, & in ipsamet fuga deprehensa, ad Herodem retrahitur, qui ne maioris odii ansam præberet Cleopatræ, simulata magnanimitate, volebat per clementiam videri indulgentior; statuit tamen modis omnibus adolescentem tollere, sed interposita mora, quo magis laterent insidiæ. *Iosephus vbi supra.* Diximus hoc anno regni Herodis secundo, datum fuisse pontificatum Aristobulo, agenti annum ætatis decimum septimum; quia si idem Aristobulus, anno regni Herodis primo, agebat annum vitæ decimum sextum, vt sub præcedenti anno mundi *num.* 2. ex Iosepho dictum est; procul dubio oportet, quod anno secundo regni Herodis ageret annum decimum septimum, & anno tertio, ageret annum decimum octauum.

Alexandram socerum in regia detinet.

Statuit Aristobulum callide modis tollere.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4020.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 574.

1 ANNO insequenti, qui erat regni Herodis tertius, pontificatus vero Aristobuli primus, ætatis autem decimus octauus, Herodes audiens populum in festo Scenopegiæ faustis quibusdam acclamationibus ostendisse vniuersalem eius affectum, & beneuolentiam erga Aristobulum Pontificem sacra facientem; insano quodam liuore permotus, festinauit, quod de adolescente decreuerat, perficere. Itaque post festum, quadam die conuiuio ab Alexandra exceptus, post epulas, & quosdam ludos, regem adolescentem ad piscinas magnas, quæ ibi circa aulam erant, frigoris meridiano tempore captandi gratia, comiter perducto; spectabant simul quosdam è sociis, & famulis natantes: mox, rege prouocante, cum se quoque adolescens cum illis immiscuisset, ab amicis, quibus rex hoc negotium crediderat, quasi per lusum & petulantiam, inter natandum depressus est, donec aqua præfocatus interiit. Qui casus vbi vulgatus est, totam mœrore affecit ciuitatem, & luctu inconsolabili mulieres eidem coniunctas, maxime vero omnium Alexandram eius matrem; quam etsi dolus non fefellit, perpeti tamen, metu maioris mali, tunc necesse habuit. Dissimulanter ergo rem tulit, nullam suspicionem præ se ferens. Herodes autem vt alienus videretur ab hoc crimine, luctum fingebat, & lacrymas, & mœstitiam veræ simillimam, & vt mulieribus aliquod afferret solatium, nihil reliquit,

Aristobulum Pontificem callide in aquis præfocari curat.

quod ad magnificentissimum funeris apparatum desiderari posset. *Iosephus* 15. *Antiq. cap.* 2. Qui ibidem addit, quod Pontificatus ad Ananelum redit. Sed quanto tempore eum postea Ananelus tenuerit, incompertum habemus. Nam etsi ex eodem Iosepho 15 *Antiq. cap.* 12. colligitur, pontificatum deinde transisse ad Iesum Phabetis filium; quando tamen id acciderit, & an per obitum Ananeli, vel per abrogationem à Rege factam, & num inter Ananelum, & prædictum Iesum, alius intercesserit, ignoramus. Ceterum Aristobuli interitum, paulo aliter narrat idem Iosephus 1. *de Bello capit.* 17. *non longe ab initio.*

2 Quæ vero ab hoc tempore, vsque ad Actiacam pugnam, nempe trium circiter aut quatuor annorum interuallo, in Iudæa acciderunt, hic accuratius tradere, non videtur necessarium: Quandoquidem pauca duntaxat, eaque non magni momenti scripta reliquit Iosephus 15. *Antiq. cap.* 4. 5. *&* 6. quæ quamuis instituto nostro non multum deseruire videntur; nihilominus ad aliqualem historiæ continuationem, eadem hic breuiter tetigisse contenti erimus. Licet autem ea Iosephus per tempora explicite non digesserit: videntur tamen sic posse distingui, vt infra, videlicet:

De iis quæ ad Actiacam pugnam acta fuerunt.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4021.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 575

1 ANNO regni sui quarto, Herodes ab Alexandra socru sua per literas ad Cleopatram delatus, & per ipsam Antonio de nece Aristobuli accusatus, & ab eodem Antonio ad dicendam coram se caussam euocatus, præsto fuit, ipsumque Antonium muneribus, & colloquiis admodum prudentibus, placauit, ac deinde domum reuersus, turbatam familiam inuenit, & Iosephum Salomæ sororis suæ maritum, à propria vxore falso consuetudinis cum Mariamne accusatum, interemit, & Alexandram, vt malorum caussam, in vincula coniecit, & ipsam Mariamnem vxorem zelotypiæ tumulis agitatus, pene occidit.

Herodes ad caussam de Aristobuli nece coram Antonio dicendam vocatur, Iosephum comparatum interficit & Alexandram socrum in vincula coniicit.

2 Eodem anno Cleopatra, alieni appetens, cum amoribus suis Antonium prope dementasset, vniuersam turbabat Syriam; incitando Antonium aduersus omnes fere illius regionis Dinastas, & contra ipsum quoque Herodem, vt Dinastias, eorem eius, ab iis accepta, ei daret, & tandem multas Syriæ vrbes, & Iudææ partem ab eo obtinuit. Et mox Antonium, ad bellum contra Armenos proficiscentem, vsque ad Euphraten prosecuta, in reditu, Iudæam inuisens, ab Herode excepta est, concessamque sibi Arabiæ partem, & reditus agri Ierichuntini, qui balsamum, omnium vnguentorum pretiosissimum, solus fert, eidem Herodi locauit. Cuius negotii occasione, contracta maiore cum rege familiaritate, concubitum quoque eius appetere non erubuit; siue id libidinis æstu concita; siue etiam, vt per hoc struendis ei insidiis occasionem quæreret. At vero ille non solum tale quid renuit, verum etiam de ea occidenda, clam amicos consuluit: à quibus dissuasus, eandem mox Ægyptum versus deduxit.

* * *

Cleopatra turbat Syria Dinastas.

Ab Herode excipitur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4022.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 576.

Antonius Armenia regem victum Cleopatræ munus mittit.

1 ANNO regni Herodis, vt arbitror quarto, Antonius, deuicto Arthabaze Tygranis Armeniæ regis filio, ipsum cum aliis vinctum, & quicquid pretiosum de illo regno ceperat, in Ægyptum Cleopatræ munus misit. Herodes autem, cum redderet Cleopatræ annua tributa regionum, quas dono ab Antonio acceptas, ei locauerat, nec ipse posset à rege Arabum ea exigere, bellum Arabibus inferre decreuit. Hæc omnia latius descripta videri poterunt apud Iosephum *locis citatis*, quorum aliqua etiam breuiter repetit *libr. 1. de Bello, sub finem capitis 13.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4023.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 577.

Bellum paratur inter Octauianum Cæsarem, & Antonium.

1 ANNO vrbis septingentesimo vigesimo tertio, qui erat Olympiadis centesimæ octogesimæ septimæ annus secundus, & regni Herodis non septimus, vt putat Iosephus, sed sextus, cum quo saltem pro maiori parte concurrit iste annus, vt patet in tabulis; cum inimicitiæ graues, biennio ante inter Cæsarem & Antonium exortæ essent, ob caussas, quas ex Dione refert Sigonius *in suo Fastorum commentario, sub anno vrbis sexcentesimo vigesimo secundo*, & anno proximo eædem inimicitiæ, eo vsque tandem exarsissent, vt ipsi Antonio Populus Romanus, Cæsare procurante, bellum non verbo (ne qui cum eo erant ciues alienarentur,) sed verbo quidem Cleopatræ, quod mulier Ægyptia Romanum Imperium affectaret, re vera autem ipsi Antonio indictum esset: Cumque ingentes copiæ vtrinque terra marique compararentur; Herodes quoque magno apparatu expediuit Antonio auxilia, paratus etiam ipse cum illo exire. Sed Antonius, qui aliis abundabat copiis, cum audisset de Arabis erga Herodem perfidia, maluit vt Herodes cum exercitu, quem iam parauerat, bellum inferret regi Arabum: ideo enim magis placebat Cleopatræ, quæ in rem suam fore existimabat, si finitimi reges, mutuis inter se attererentur cladibus.

Herodes bella gerit cum Arabibus.

Igitur Antonii iussu, reuersus Herodes, domi continuit exercitum, cum quo mox inuasit Arabiam. Et primo quidem, ad Diospolim, post acerrimum cum hoste conflictum, tulit victoriam. Deinde ad Cana, in Cœlesyria, iterum cum Arabibus congrediens, eosdem fugauit. Sed dum se tunc quoque victorem putat; ecce ex improuiso inuasus ab Athenio (qui in ea regione Dux erat Cleopatræ, & ipsius Herodis inimicus) & hinc ab ipso, illinc ab Arabibus, qui visa Athenii inuasione, resumptis animis, ad pugnam reuersi sunt, oppugnatus, tandem amisso exercitu, victus fugatusque fuit, atque adeo fractus, vt deinceps, non nisi repentinis quibusdam excursionibus ac latrociniis, infestare posset Arabiam. Qua tam grandi clade accepta, & insuper non multo post valido admodum superueniente terræmotu, qui per vniuersam Iudææ regionem, magnam iacturam fecit pecudum hominumque, valde deiecti erant animo Iudæi, nec amplius pugnare cum Arabibus audebant, sed graui tandem Herodis cohortatione excitati, & denuo contra Arabas à rege ducti, eosdem aliquot prœliis victos, ad sese demum in Herodis clientelam dedendos compulerunt. *Iosephus vbi supra.*

Cæsar, victo ad Actium Antonio Romanum Imperium solus obtinet.

Eodem anno, vt paulo post probabitur, videlicet 4. nonas Septembris, ad Actium Epiri promontorium, commissa est famosa illa naualis pugna, in qua Cæsar, victo fugatoq; in Alexandriam Antonio, totius Romani Imperii dominium solus obtinuit. Et ab hoc tempore numerandi sunt illi quadraginta quatuor imperii eius anni, quos memorant Eutropius *Historia Romana lib. 7.* Tacitus *lib. 1.* Suetonius *in vita Octauiani cap. 8.* & alii. Nam antea, nimirum à primo consulatu vsq; nunc, imperauerat annis fere duodecim, prius cum Antonio, & Lepido, postea vero cum Antonio tantum. Quod autẽ hoc anno pugna hæc facta fuerit, nempe Augusto 3. & Messala Coruino Cos. probat ex Dione Onuphrius *li. 2. commentariorum in Fastis*, sub hoc eodem vrbis anno, & confirmari potest ex Iosepho, qui 15. *Antiq. c. 6.* dicit, eandem pugnam incidisse Olympiade centesima octogesima septima. Constat autem annũ secundum huius Olympiadis concurrere cum prædicto vrbis anno, vt patet in tabulis. Concordat etiam cum his, quæ tradit Ptolemæus *lib. 3. Almagesti c. 8.* videlicet, quod à morte Alexandri Magni ad Imperium Augusti, numerantur anni ducenti nonaginta quatuor, quod pariter apparet in tabulis.

Monarchia Romanorum inita.

Igitur Cæsar Octauianus, qui postea & Augustus, tam grandi parta victoria, tunc proprie dedit initium Monarchiæ Romanorum, quæ in ordine principalium mundi regnorum quarta fuit & omnino extinxit regnum Græcorum, quemadmodum nos etiam sub anno mundi 3723. *n. 4.* probauimus. Nam licet non nisi anno insequenti, mortui sint Antonius, & Cleopatra Ægypti regina, ipsaq; Ægyptus in prouinciam redacta fuerit: attamen victis ad Actium Antonio, & Cleopatra, vsque adeo creuit Cæsaris potentia, continuo ad eum concurrentibus, & procumbentibus populis ac regibus; vt omnes facile intelligerent, neminem ei amplius posse resistere; quippe qui iam ex tunc esset orbis Dominus.

Quot annos steterit regnũ Græcorum.

Stetit ergo regnũ Græcorũ ab initio Monarchiæ Alexandri Magni, seu, quod idem est, à cessatione regni Persarum (vt sub anno mundi 3724. *num. 2.* diximus) annis fere trecentis. Nam regnũ illud Græcorum hoc est Seleucidarum, cuius Epochen sequũtur libri Machabæorum, cœpit duodecim annis post obitum Alexandri Magni, & multo ante Actiacam pugnam desiit, vt sub anno mundi 3970. *num. 1.* ostendimus, & videre est in tabulis.

Cæsar Italiam mox Ægyptũ petit.

3 Ceterum parta victoria Cæsar, cum Antonium & Cleopatram in Ægyptum profugientes, aliis prosequendos mandasset, & ipse ab Actio Samum insulã in hyberna se recepisset, turbatus nuntiis de seditione militum, præmia & missionem poscentium, quos ex omni numero confecta victoria, Brundusiũ præmiserat; repetit Italiam, tempestate in traiectu bis conflictatus; primo inter promontoria Peloponnesi, atque Aetoliæ; rursus circa montes Ceraunios; vtrobique parte Liburnicarum demersa, simulque eius in qua vehebatur, fusis armamentis, & gubernaculo defracto, nec amplius quam septem & viginti dies, donec desideria militum ordinarentur, Brundusii commoratus, Asiæ Syriæq; circuitu, Ægyptum petit. *Suetonius in Octauio Augusto cap. 17.*

Herodes audita Antonii clade ad Cæsarem se conferre, & in eius gratiam recipitur.

4 Interea Herodes, de bello Arabico Ierosolymam rediens, victoriis elatus, dum se res suas bene stabilisse putat, de repẽte easdem, hoc est regnum suum, sequemet in summo discrimine positum videt, audita nimirum tam grandi apud Actium Antonii clade, Cæsarisque victoria. Tunc enim non ipse Rex solus, sed nec vllus alius credebat impune ei cessuram

tantam,

tantam, quam cum Antonio habuerat, amicitiam. Nihilominus, vt erat animo admodum generoso, primum quidem noluit amicum in tanto infortunio deserere, sed si non auxilio tunc, saltem consilio, eoque optimo, de se optime meritum iuuare conatus est, nimirum commõstrando, quonam vnico modo posset rebus suis bene consulere, videlicet si Cleopatram, illius belli caussam, è medio tolleret. Hoc enim pacto posse illum vel à Cæsare facilius pacem impetrare, vel à ciuibus Romanis adiuuari. Id si egisset, se ipsum quoque, pecuniasque suas, & exercitum, & omnia quæ haberet, eidem ad bellum contra Cæsarem gerendum fore parata. Veruntamen, vt vidit Antonium consilia sua aspernari, conuertit se ad prospiciendum sibi, rebusque suis, & relicto Antonio, cœpit contra eius gladiatores, apud Monarchas, auxilia Vintidio, siue Capidio mittere in fauorem Cæsaris, vt vel sic eius gratiam captare inciperet. Mox ad ipsum Cæsarem properare decreuit. Sed prius Hircanum, qui solus de Assamonæorum genere superstes erat, arreptis quibusdam occasionibus, quas refert Iosephus *locis infra citandis*, interfecit, veritus ne forte ad ipsum, ob generis nobilitatem, Iudææ regnum denuo deueniret. Deinde fratri suo Pheroræ regni cura demandata, ac matre simul cum sorore in Masada, Mariamne vero vxore cum Alexandra eius matre, in Alexandrio Castello collocatis, reque familiari composita, Ipse Rhodum transmisit, vt illic Cæsari occurreret. Ad quem vbi peruenit, pósito diademate, libere fassus est, ac generose exposuit; quanta pro Antonio de se optime merito, fecisset, promisitque tantundem, & amplius pro ipso Cæsare se facturum; si eum recipere, & inter suos cooptare, ac de eius fidelitate, & gratitudine, periculum facere non recusaret. Cui Cæsar, restituto diademate, humanissime respondit, hortatusque est eum, vt non minus deinceps suam, quam hactenus Antonii, amicitiam coleret. Qua responsione accepta Herodes, præter suã omniumque expectationem in regno confirmatus, per Syriam ad Ægyptum euntem Cæsarem cum exercitu, & redeuntem, omnibus regiæ liberalitatis, ac magnificentiæ officiis, est prosecutus. Nam non solum ipsi Cæsari, & amicis, omnique exercitui eius, in ditione sua, omnibus regni sui diuitiis, hospitalitatem luculentissime exhibuit; sed etiam per squalida, & inaquosa loca, ad Pelusium proficiscentibus, ac inde redeuntibus, diligentissime prospiciens, nihil deesse passus est, non vinum, non aquam, nec quicquã aliud, quod ibi desiderari posset: Et præterea Cæsarem octingentis talentis donauit. Quibus omnibus non modo egregiam munificentiæ opinionem, verum etiam sinceræ arctæque admodum fidelitatis atque amicitiæ erga ipsum Cæsarem, cunctosq; Cæsarianos sibi comparauit. *Iosephus 15. Antiq. cap. 9. & 10. & lib. 1. de Bello cap. 15.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4024.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 578.

1 ANNO postero (vt colligi potest ex Panuinio, & Sigonio *in suis Fastorum commentariis*) qui erat annus vrbis septingentesimus vigesimus quartus; credimus gesta esse, quæ scribunt Strabo *lib. 17.* & Suetonius Tranquillus *in Octauiano Augusto*. Ponam hic propria vtriusque verba. Strabo, *vbi supra*, de Nicopoli agens, quam ab Alexandria distare ait stadiis triginta, ita scribit: *Hunc locum Cæsar Augustus ornauit, quod hic prælio eos superauit, qui cum Antonio contra ipsum exierant: & primo aditu vrbem cepit, Antonium vero coegit, vt ipse sibi manum inferret. Cleopatram viuam in potestatẽ suam redegit. Quæ paulo post, & ipsa, in custodia clam admota aspidis morsu, aut, vt alii tradunt, illito veneno se interfecit. Ad hunc modum Lagidarum Imperium euersum est, quod per multos annos durauerat.* Hactenus Strabo. Suetonius vero, de Cæsare verba faciens, sic ait: *Obsessa Alexandria, quo Antonius cum Cleopatra confugerat, breui potitus est: Et Antonium quidem seras pacis conditiones tentantem, ad mortem adegit, viditque mortuum. Cleopatra, quam seruatam triumpho magnopere cupiebat, etiam psyllos admouit, qui venenum ac virus exugerent, quod perisse morsu aspidis putabatur. Ambobus communem sepulturæ honorem tribuit, ac tumulum ab ipsis inchoatum, perfici iussit. Antonium iuuenem, de duobus Fuluia genitis, maiorem, simulacro D. Iulii, ad quod post multas, & irritas preces confugerat, abreptũ, interemit. Item Cæsarionem, quem ex Iulio Cæsare patre, Cleopatra concepisse prædicabat, retractum è fuga, supplicio affecit. Reliquos Antonii Reginæque communes liberos, non secus ac necessitudine iunctos sibi, & conseruauit, & mox, pro conditione vtriusque, instituit, ac fouit.* Hæc Suetonius. Erant autem Psylli, quorum citatus Auctor meminit, quoddam genus hominum, quod serpentium morsibus mederi profitebatur, non secus, imo, vt arbitror; multo felicius, quam nostri temporis circulatores, qui se de S. Pauli stirpe falso credi volunt, & vim terræ illius, quam è Melita insula deferunt, plus iusto, quæstus gratia, extollunt, quemadmodum late ostendit Andreas Matthiolus *super Dioscoridis lib. 6. capit. 40.* Sane præfati Psylli (vt ait Plutarchus *in Catone Vticensi, non valde procul a fine*) ore trahentes venenum, & ipsos serpentes cantibus mitigantes, ab iisdem ictos curabant. Sed & illud, quod de dictis Psyllis tradit Plinius *lib. 7. cap. 2.* nempe, eorundem corporibus, ingenitum fuisse virus quoddam exitiale serpentibus, quo vel ipso odore, sopiuntur; mirabile profecto est, non tamen incredibile, præsertim si verum est, quod Matthiolus *vbi supra* ait: reperiri quosdam, quibus quædam è cœlo facultas tributa est, vt à serpentibus non mordeantur, & testatur se nouisse plures, qui simpliciter, nulloque artificio, aut verbis, aspides, & viperas quotidie capiebant, nec vnquam ab iis icti fuere, quamuis illæ ab ipsis modo pedibus calcatæ, modo manibus compressæ fuerint, ac diutius in sinu eorum sinu gestatæ; & hos putant vere ex illorum familia esse, qui eiusmodi gratiam, S. Pauli meritis, olim sibi, & posteris suis consecutos ferunt. Ecce quanta, & quam varia sunt summi Dei dona, gratuito hominibus collata. Sed redeamus ad institutum.

Cæsar Antonium, & Cleopatram adegit ad mortem.

De Psyllis.

Fuit ergo Cleopatra proxime memorata, vltima de genere Lagidarum, quæ in Ægypto regnauit. Nã

Ptolemæorum seu Lagidarũ reges.

1.	Huius familiæ dictus est Ptolemæus Lagi.	} 78.
2.	Ptole. Philadelphus, quorum anni simul iuncti fuerunt	
3.	Ptolem. Euergetes huius nominis I. qui regnauit an.	29.
4.	Ptolem. Philopater.	16.
5.	Ptolem. Epiphanes.	24.
6.	Ptolem. Philometer.	35.
7.	Ptolem. Euergetes II.	28.
8.	Ptolem. Lathurus cum matre Cleopatra.	16.
9.	Eadem Cleopatra cum alio filio Alexandro.	10.
10.	Iterum Ptole. Lathurus sine matre.	8.
11.	Ptole. Auletes.	30.

12. Cleopatra, huius nominis, regumque postrema. 24.
Computatis duobus annis Ptolem. Dionysii eius fratris.
Mansit ergo regnum Lagidarum in Ægypto an. 295.

Herodes de Ægypto rediens turbatam familiam inuenit.

Interea Herodes, cum primum à Cæsare dimissus in regnum reuersus est, perturbatam familiam inuenit, infensásque sibi Mariamnem vxorem, & Alexādram socrum, ratas se in illo castello non securitatis caussa, sed quasi in carcere fuisse inclusas: Quin & insuper Mariamne nihil molestius ferebat, quam quod ne, si marito etiam mors contingeret, spes relinqueretur ipsam fore superstitem, nec vnquam excidebant animo mandata alias data Iosepho. Ac proinde, quemadmodum ante reditum viri, vota faciebat, ne vnquam ille saluus reuerteretur: ita vbi præter spem magna ornatus fortuna rediit, illa miquissimo animo erat, cogitans vitam sibi cum eo fore intolerabilem: & vt erat ingenuis minimeque fucatis moribus, ad blandas illius appellationes ingemiscebat, & narrante illo prosperos eius successus, contristari magis quam gaudere videbatur. Quamobrem in magnam rex animi perturbationem incidit, nimirum inter amorem, & odium ambigens. Quod vt obseruarunt soror eius, & mater, opportunissimum tempus nactæ, assiduis in eam calumniis, concitare regem non cessabant, accendentes eius odium, & zelotypiam, quas ille nec reiiciebat, nec libebat credere, & sæuire in dilectam coniugem: peius tamen indies erga eam afficiebatur, ac fortasse iam sæuius aliquid in ipsam statuisset, ni commodum nuntiatum esset, extinctis Antonio & Cleopatra, Cæsarem Ægypto potiri. Tunc enim statim, familia sic vt erat relicta, ad eum gratulabundus properauit, & cum eo congressus, ac iam liberius agens, amicitia fretus, magnis ab eo beneficiis ornatus est: Quandoquidem non solum ceteros Herodis honores Cæsar auxit, verum etiam regno eius partem finium addidit, quam Cleopatra dempserat, & plures insuper alias ciuitates Iudææ finitimas. Ad hæc quadringentos Gallos, quos Cleopatra stipatores habuerat, eidem donauit, ac deinde etiam post multa tempora, alias Iudææ proximas regiones eidem attribuit. Quando autem Cæsar, Ægypto in prouinciæ formam redacta, atque Cornelio Gallo eidem præfecto, in Asiam per Syriam venit, Herodes eum vsque ad Antiochiam deduxit, & inde domum reuersus, inuenit Mariamnem vxorē non minus quam antea, sibi suisque valde morosam, & auersantem, ita vt improbius etiam illudere obnoxii mariti patientiæ interdum non vereretur, & posthabita regiæ potentiæ ratione, non raro contumeliosius eum tractaret, atque aperte tam sorori eius, quam matri exprobraret generis humilitatem. Quæ caussa fuit implacabilis, inter easdem mulieres, odii, nec non calumniarum, quoties illis daretur occasio, eæque dissensiones ac suspiciones, paulatim crescentes perdurarunt per annum integrum, post Herodis à Cæsare reditum. Hæc omnia multo latius tradita inuenies apud Iosephum *15. Antiq. cap. 11. & lib. 1. de Bello cap. 15.*

Gratulabundus redit ad Cæsarem à quo beneficiis ornatur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4025.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 579.

1 ANNO postero, qui erat vrbis septingentesimus vigesimus quintus, Cæsar de Bello Alexandrino rediēs, curules triumphos tres egit, Dalmaticum, Actiacum, & Alexandrinum; continuo triduo omnes, vt ait Suetonius *in Augusto cap. 22.* videlicet, Primo die de Dalmatis, Pannoniis, Iapigibus, & aliis populis, quos partim ipsemet, partim per suos Duces (quorum victoriæ ad Imperatorem, cuius auspiciis partæ erant, referri solebant,) subegerat. Altera die, non de Antonio, ciuibusque Romanis, qui eius partes sequebantur, sed de Cleopatra ad Actium superata. Tertio demum die, de Ægypto capta atque in prouinciam redacta. Plura de hisce triumphis, ex Suetonio, Macrobio, Dione, & aliis, refert Sigonius *in Fastis sub anno vrbis septingētesimo vigesimoquarto.*

Cæsar curules triumphos tres egit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4026.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 580.

ANNO regni Herodis, à Ierosolyma capta nono circiter inchoante, quemadmodum ex his quæ sub anno mundi 4024. *num. 2.* ex Iosepho diximus, consequi videtur, nimirum anno integro iam elapso post eius à Cæsare reditum de Antiochia in Iudæam, Herodes Mariamnem vxorem suam, cuius nimiam morositatem, & à se alienationem, hactenus dissimulanter, patienterque pertulerat; tandem ab ipsius Herodis sorore, falso accusatam, repentino incitatus furore, simulque aduocato statim amicorum consilio, damnari, ac demum interfici curauit. Susceperat autem ex ea rex (vt scribit Iosephus *1. de Bello capit. 17. circa capitis initia,*) quinque liberos, duas fœminas, & tres mares, quorum minimus Romæ studiis incumbens postea mortuus est, duo autem maiores à patre necati sunt, vt infra suo loco dicemus. Verum vxore perempta, illico regem necis illius tantopere pœnituit, vt pene ad insaniam perduci videretur, & nullis ab eo excogitatis oblectamentis, aliisve distractionibus, posset ab animo mœrorem, & coniugis ardenter admodum dilectæ recordationem, amouere. Superueniente autem pestilentia, quæ & eius amicorum, & plebis magnam partem absumpsit, Ipse prætextu venationis, in solitudinem se recepit, vbi pariter ob vxoris peremptæ recordationem, iugiter sese excrucians, intra paucos dies, morbum vsque adeo grauem contraxit, vt vel minimum à vitæ desperatione abfuerit. Et nihilominus dum ille apud Samariam, quæ postea (vt sub anno mundi 4033. *numer. 3.* dicemus,) Sebasten dicta est, decumberet, Alexandram vxoris necatæ matrem, quod Ierosolymitanas arces in suam potestatem redigere tentasset, delatam, sine mora iussit interfici. 1

Herodes Mariamnem vxorem interimit.

Alexandram socrum necat.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4027.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 581.

ANNO vrbis septingentesimo vigesimo septimo, Cæsare VII. & M. Vipsano Agrippa III. Coss. Idem Agrippa ædificauit Romæ templum omnibus Diis augustissimum, quod ipse Pantheon nominauit, & adhuc extat, atque inter antiquas eiusdem vrbis fabricas admodum celebratur. Eiusdem structuræ tempus, & Auctorem, plane indicat inscriptio ibidem in templi porticu apposita, quæ sic habet: M. AGRIPPA L. F. TERT. COS. FECIT. 1

Pantheon in vrbe extruitur.

Posterio-

Posterioribus vero temporibus, Bonifacius Papa huius nominis IIII. eodem templo in honorem Beatissimæ Virginis Mariæ, & Sanctorum Martyrũ dedicato, instituit in eo agi Romæ quotannis ipsorum festiuitatem. Sed postea Gregorius IIII. decreuit, eandem festiuitatem, quæ variis modis iam in aliis Ecclesiis celebrabatur, deinceps in honorem omniũ Sanctorum solemniter ab vniuersa Ecclesia perpetuo obseruari, vt in Martyrologio Romano legimus Kal. Nouembris.

Iani templum Romæ 3. clauditur.

2 Eodem vrbis anno, Cæsar, cum iam per biennium, ex quo tres illos nobilissimos triumphos, quos sub anno mundi 4025. *num.* 1. memorauimus, egerat, totum fere terrarum orbem pacasse videretur, templum Iani, tertio post vrbem conditam, clausit. Et consilium de Imperio deponendo, ac Repub. restituenda, habuit; suadente præsertim Agrippa. Sed Mecęnate dissuadente, eius sententiam, tanquam sibi, suisque tutiorem, ac Reipub. etiam magis conducibilem, secutus, animum exinde ad Imperium, quod minus legitimum videbatur, legē firmandum, conuertit. Itaque

Cæsar Romæ censum egit.

3 Eodem anno, nimirum à primo eius consulatu decimo sexto, vt ait Eusebius *in Chronicis*, Cęsar censum egit, ratus eum ad Rempub. ordinandam fore aptissimum, in quo, vt idem Eusebius tradit, inuenta sunt ciuium Romanorum quadraginta duo centena, & sexaginta quatuor millia. Erat autem censum agere, non solum singulos ciues, & singulorum vxores, liberos, libertos, seruosque nominatim, eorundemque ætates, per omnes vrbis regiones, recensere; verum etiam singulorum facultates æstimare, vt quisque secundum rerum suarum æstimationem tributa penderet. Et propterea tunc censeri dicebantur, quando bonorum suorum censum, hoc est valorem, seu reditus, apud censores, prędicta de caussa, profitebantur. Sed & mores quoque censeri solebāt, hoc est reformari. Vnde Plutar. *in Æmil. Censura,* inquit, *Senatores è Senatu remouere potest, equitibus equos adimere, ex plebeiis ærarios facere, notare infamia, censum agere, lustrum condere.*

Lustrum condidit.

4 Itaque Cæsar hunc agens censum, se principem Senatus legit, & more maiorum, lustrum quoque condidit, quod fuit in ordine aliorum, quæ præcesserant, septuagesimum secundum, & alia insuper egit, quæ paulo post dicemus. Erat vero Lustrum condere, nihil aliud, quam finito censu, populum in campo Martio congregatum, post quoddam sacrificii genus ex sue, oue, tauroque circumductis, ac postea immolatis, lustrare. Quod cum olim à Seruio Tullio rege Romanorum, penultimo, & dicti census, Lustrique primo institutore, ordinatum esset, vt quinto quoque anno incipiente postea fieret: propterea Lustrum deinceps pro quinquennali interuallo sumi cœpit. Et quoniam ex fastis constat, Lustrum, vel ob bella, ciuilesve discordias, aut alia impedimenta sæpius ad septem, aut decem, pluresve annos fuisse protractum; ideirco non mirum est, si hoc primum Lustrum à Cæsare conditum, dicitur fuisse septuagesimum secundum, habita scilicet pręcedentium ratione, cum alioqui debuisset excedere centesimum vigesimum, si antea semper statutis temporibus conditum fuisset.

Alia Cæsaris acta, quibus cunctorum animos pellexit.

5 Præterea Cæsar, ne quis Senator, se insciente, extra Italiam esset, edixit, atque omnes se ciuium literas ad Antonium scriptas, cremasse palam professus est, ne quis Senator, ex iis qui Antonii partes secuti fuerant, quasi sibi propterea suspectus, noui aliquid in Repub. moliretur. In hoc quoque suo consulatu, Agrippæ Collegæ, ex antiquo more, prout sors cecidit, fasces dedit: Militem donis, Populum muneribus, & Ludis, atque annona delinitum, Senatores pecunia, cunctos otii dulcedine (vt ait Cornelius Tacitus *initio suorum Annalium*) pellexit, ærarium publicum priuata pecunia sustentauit, nomina eorum, qui ærario debebant, publicis incensis tabulis, deleuit. Cumque multa bellis, & seditionibus ciuilibus, & maxime Lepido atque Antonio dominantibus, contra ius, & leges constituta essent, ea omnia vno edicto sustulit, terminumque illarum legum, consulatum suum sextum statuit.

Cæsar Imperio se abdicare simulat.

His atque eiusmodi actis, cum maximam sibi apud omnes ciues gratiam comparasset, aliam quoque animi sui magnitudinem voluit ostendere, vt ea re coleretur magis, & volentibus ciuibus, Imperium stabiliret. Paratis igitur Senatoribus iis, quorum sibi maxime spectata, & nota fides erat, in pleno Senatu oratione ad tempus accommodata, se Imperio abdicare, idque Senatui, & populo tradere pronunciauit. Quibus auditis Senatores, alii quod fidem eius verbis non adhiberent, alii quod grauiora damna ex statu populari extimescerent, alii quod eius animi offensionem, si aliter facerent, verereotur; precibus petentes, coegerunt, vt Imperium ipse vnus retineret, ac S. C. satellitibus, & custodibus suis stipendium duplicarunt, vt diligentius vita eius custodiretur. Cum autem hoc modo de Senatus populique voluntate, opes Imperii stabilisset, vt ipse popularis videretur, totius Imperii curam sibi depoposcit, prouinciarum administrationem, cum Senatu & populo communicauit; non omnium, sed earum tantum quæ pacatiores erant, aut imbelles, & militum præsidiis non indigebant, reliquas vero sibi retinuit, quæ militaribus copiis instructæ erant, & validissimis legionibus munitæ, tanquam eas quoque pacaturus; & pacatas Senatui populoque redditurus: re vera autem, vt omne exercitum rubus in potestate sua haberet. Et nihilominus, vt de se omnem Monarchiæ suspicionem arceret, potestatem Reipub. constituendæ, & aliarum rerum quæ sibi concessæ fuerant, in decennium tantummodo sumpsit. Hoc enim temporis spatio, se Rempub. cōstituturum affirmauit, addens, se, si citius res composuisset, citius etiam Imperium redditurum. Veruntamen decennio transacto, tum in quinquennium, ac deinde in alterum quinquennium, post in decennium, postremo in tertium etiam decennium, & petiit, & impetrauit: ita vt successione decenniorum, perpetuo deinceps per annos quadraginta, non amplius per vim, sed legitime, Senatu scilicet populoque annuente, Imperium administrauerit. Quo factum est, vt reliqui Imperatores, quanquam non in certum tempus, sed in omnem vitam designarentur; tamen decimo quoq; anno, festos agerent dies, quasi tum Imperium renouarent. 6

Honores Cæsari habiti.

Ceterum Cæsari, tum alii honores multi habiti sunt, tum maxime, quando Imperio abdicauit: nimirum vt laurus ante regiam eius, & super eam corona quercea statueretur, tanquam ei, qui & hostes vicisset, & ciues conseruasset: Vt regia eius, palatium vocaretur, quod in palatio habitaret, & prætorium haberet: Vt Augustus nominaretur. Nam cum vellent singulari aliquo nomine ornare, atque alii alia afferrent; Cæsar inprimis se Romulum dici cupiebat. Ne vero eo forte nomine, in regni suspicionem incideret, Augustum se dici passus est: quasi qui maior esset homine. Omnia enim, quæ maximo honore digna, & sacra sunt, Augusta dicuntur. Itaque (vt ait Censorinus à Sigonio in fastis relatus) ante diem 16. Kal. Februar. Iulius Cæsar D. F. Imperator Augustus, sententia Munatii Planci, à Senatu, 7

ceterisque

cęterisque ciuibus dictus est; se septimum, & M. Vipsanio Agrippa Cos.

8 Huncigitur in modum, cum & Senatus, & populi potestas ad Augustum recidisset, & cuncta ad eius arbitrium ac præscriptum fierent; vt nó ex Imperio, sed ex legib. hæc facere videretur: abstinuit quidem à titulis, quos graues populo Romano esse intelligebat, nec voluit vocari Rex, nec Dictator; quod horum alterum primi Bruti, alterum Antonij consulum lege iam sublata fuissent. De cetero omnia alia nomina, quæ in libera ciuitate florebant, puta Consulis, Proconsulis, Censoris, Tribuni, Pontificis, & si quæ erant eiusmodi alia, vel sibi asciuit, vel eorum auctoritatem Imperatoris nomine expleuit. Atque ita Augusto regiam potestatem, regij nominis odio exempto, sibi renuente, certissimæ Monarchiæ initia ducta sunt, & Romanorum Respubl. à populo ad vnum translata est. Hæc & eiusmodi alia ex Dione, alijsq; probatis Auctoribus collecta inuenies apud Panuinium, & Sigonium *in Fastis*.

Cæsar non nomine, sed re Monarcha.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4028.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 382.

1 ANno, vt arbitror, insequente, Herodes morbi vi tandem via superata, ita efferatus animo factus est, vt quauis ex caussa fieret ad sæuiendum promptissimus. Quamobrem, ne ab intimis quidem amicis sanguinariis manus abstinuit, vt late tradit Iosephus 15. *antiq. cap.* 12.

Herodes intimos quoq; amicos necat.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4029.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 383.

1 ANno regni sui duodecimo fere expleto, vt ex paulo post dicendis fiet clarum, Herodes, missis ad loca latebrarum militibus, interfecit filios Babæ, & eos qui cum illis latitabant, Salomæ sororis regis indicio compertos. Erant autem isti, antequam capta esset ab Herode Ierusalem, viri pollentes opibus, & auctoritate in populo, & fidi Antigono, quos Costobarus maritus dictæ Salomæ, & ab Herode destinatus ad custodiendos captæ vrbis exitus, ne quis aduersæ factionis elaberetur, subtractos, clam in suis agris habuerat, & per duodecim annos, incolumes ab Herode seruauerat; sciens magnam esse ipsorum apud vulgus auctoritatem, & cogitans illos, quandocunq; aliqua contingeret mutatio status rerum, magnum momentum suis conatibus afferre posse. Inhiabat enim Costobarus Idumæorum dominationi. Veruntamen orto deinde inter coniuges dissidio; Salome libellum repudij marito misit, & ad Herodem fratrem se conferens, eidem viri consilia patefecit; qui confestim ipsum Costobarum, & omnes eius complices interficiendos curauit. Itaque sublatis omnibus qui erant de cognatione Hircani, & alijs item, quorum in populo dignitas excellebat, Herodes, cum iam pro arbitratu suo posset quicquid vellet agere, nemine sibi amplius resistente, cœpit à patriis institutis discedere, & ad peregrina studia sese conuertere. Et primo quidem

Babæ filios interficit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4030.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 384.

ANno regni sui decimotertio (vt *num.* 2. infra ex Iosepho patebit) Herodes extruere cœpit sumptuoso opere Ierosolymis theatrum, & deinde in campo amphitheatrum, vt in eis athletica certamina in honorem Cæsaris quinto quoque anno inchoato, ad similitudinem Olympiadum olim in Græcia institutarum, populis exhiberet: Quæ postmodum statutis temporibus, magnis propositis pręmiis exerceri voluit. Puto autem ipsum, hoc anno circiter inchoante, dictas fabricas extruere cœpisse, ac deinde non nisi anno regni sui decimosexto, expletis fabricis, dicta certamina esse inchoata, quemadmodum ex dicendis sub anno mundi 4033. *num.* 1. colligi poterit. Quæ autem hic compendiose retulimus, latius habentur apud Iosephum 15. *antiqu. cap.* 11. 1

Ad peregrina studia conuertitur.

Eodem regni Herodis anno (vt notat Iosephus *in principio capitis proxime citandi*) decimotertio, subintellige à Ierosolyma capta, maximæ calamitates in Iudæa ingruerunt nimium diuturna siccitas, quam insecuta est grandis sterilitas, ac deinde morbi graues, & deniq; etiam non leuis pestilentia: Quæ quia ex alimentorum defectu potissimum exacerbari videbatur, strenue huic occurrit Herodes, conflatis vasis aureis atque argenteis, & quicquid aliud supellectilis aureæ atque argenteæ in regia inuentum est, distracto, pecuniam ex his confectam in Ægyptum misit, vnde aduectum frumentum, egentibus ad victum, & item ad sementem distribuit. Adueniente vero hyeme, pauperibus indumenta quoque prouidit, quibus se à frigoris asperitate tutari possent. Neque solum suos, sed finitimos etiam Syrorum populos, eadem inopia laborantes, quantum potuit, adiuuit. Quibus rebus, & infensos sibi hominum animos, beneuolos reddidit, & à cunctis eximiam prouidentiæ beneficentiæque laudem retulit. Eodem etiam tempore auxilia misit Cæsari quingentos selectos è suo Satellitio, quos Ælius Gallus duxit in expeditionem Arabicam, eorumque sæpe forti opera vsus est. *Iosephus* 15. *antiq. cap.* 12. 2

Calamitatib. in Iudæa aduenientibus occurrit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4031.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 385.

ANno, vt arbitror, proximo, rebus in pristinã fœlicitatem restitutis, Herodes regiam in superiore vrbis parte ædificauit, extructis in ea ædibus amplissimis, auro marmoribusque luculenter exornatis, quibus pro dignitate, nomina indidit, vt vna diceretur Cæsaris, altera Agrippæ: fortassis quod iam ex tunc audisset eundem Agrippam à Cæsare hoc anno, qui erat vrbis septingentesimus trigesimus primus, vt patet in tabulis, tam Syriæ quam toti Orienti fuisse præfectum, quemadmodum scribit Dio *lib.* 53. 1

Regiam ædificat in superiore vrbis parte.

Per idem quoque tempus Herodes, permotus fama cuiusdam puellę, cuius forma Ierosolymis admodum celebrabatur, tanquam omnium eius ætatis pulcherrimę, vt primum eam vidit, statim eius amore captus est. Erat autem filia cuiusdam Sacerdotis 2

Mariamnem filiam Simonis pulcherrimam ducit uxorem.

nomine Simonis filij Boethi Alexandrini. Itaq; noluit tes vi potentia, ne tyrannice agere videretur; sed maluit eam ducere vxorem. Veruntamen, vt honestius cum dicto Simone affinitatem contraheret, prius Iesu filio Phabetis Pontificatum abrogat, & successorem ei dat Simonem; mox noptias cum eius filia contrahit, cui nomen erat Mariamne, vt colligitur ex Iosepho *1. de Bello, c.19. in fine.* Quibus peractis, sexaginta circiter stadiis ab Ierusalem, quo loco Antigonianos olim vicerat, dum pelleretur ab ipsis, castellum condidit, quod pluribus describit Iosephus post prædicta, *capitulo proxime citando.* Vbi etiam subiungit, quod Herodes duobus potissimum modis subditos in officio continebat, timore suppliciorum, quæ nemini remittebat, & liberalitate, qua publicis prouidebat necessitatibus. Finitimos vero Dinastas per occationem colebat, ad conciliandam sibi eorum gratiam munificentissimus, quippe qui innatam haberet magnanimitatem regiam; atq; ita factũ est, vt cum apud omnes esset gratiosos, magnis etiam rerum suarum incrementis augeretur. Veruntamen ambitio, studiumq; demerendi Cæsarem, & Romanos apud eundem potentiores, caussa fuit, vt postea multum à patriis institutis decedere non sit veritus, dum in honorem eorum vrbes condere, & templa extruere, vt suis locis dicetur, aggreditur: licet non in solo Iudaico, quod id Iudæos, religionis ergo, nequaquam laturos crederet: quanquã etiam in illis condendis atq; exornandis, nullis sumptibus parceret, vt sui memoriam ad posteros propagaret. *Iosephus 15. antiq. cap. 12.*

Supplicijs & liberalitate subditos in officio continebat.

A patriis institutis cur discesserit.

3 Per hæc circiter tempora, aut non multo post, oportet Herodem alias duxisse vxores, ita vt præter Mariamnem iam ex multo tempore occisam, postea, vno eodemq; tempore, nouem haberet cõiuges, vt habemus ex Iosepho 17. *antiq. c. 1. in fi.* & clarius 1. *de Bello, c. 18. ante medium*: ex quarum septem, genuit tres fœminas, & septem mares, qui ibidem nominatim recensentur. Quoniam autem tempore mortis suæ, tres tantum mares, videlicet Archelaus, & Antipas (qui etiam alio nomine dicebatur Herodes, vt pressius declarat Iosephus 2. *de Bello, c. 8. in eius principio*) & Philippus, in testamẽto nominati inueniuntur 17. *antiq. c. 8. & 10. in principio capitum, & lib. 1. de Bello, in fine capitis 20. & sub finem eiusdem libri*: Vtique inferri potest, tuos alios regis filios, vel ante patrem obiisse, vel ob graue aliquod ipsorum crimen, ab eo necatos, aut saltem è testamẽto fuisse deletos. Sicuti de filio filiæ Simonis Pontificis, speciatim legimus 17. *antiq. sub finem cap. 6.* & de Antipatro, *lib. 1. de Bello, c. 20. in fine.*

Dispsius libidin.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4032.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 586.

1 ANno regni sui decimoquinto, nimirum à captis Ierosolymis, qui erat decimusoctauus ex quo Romæ declaratus fuerat rex, Herodes templum Ierosolymitanum, vetere à fundamentis sublato, nouum, ampliore ambitu, ac maiori altitudine, augustius ædificare cœpit. Cuius ædificij magnitudinem late describit Iosephus 15. *antiq. c. 14. & lib. 6. de Bello, c. 6.* breuiter autem tangit *lib. 1. c. 16.* Ex quorum collatione locorum, etiã satis aperte deduci potest, eandem templi fabricam, hoc anno fuisse inchoatam, alioqui (quemadmodum notat etiam Iosephus Scaliger, *lib. 5. de emendatione temporum, c. de initio Herodis Magni*) nõ possent inter se conciliari duo loca Iosephi, 1. *de Bello, c. 16.* vbi *in ipso capitis initio* ait: templum cœpisse ædificari anno quinto decimo regni Herodis; & 15. *antiq. in principio cap. 14.* vbi dicit, id factum esse anno eiusdẽ regni decimooctauo. Quare fateri oportet, eundem Auctorem hactenus quidem in citato Antiqu. libro putasse annos regni Herodis à capta Ierosolyma, vt ex supradictis fit manifestum; in principio autẽ proxime citati capitis eosdem singulariter metiri voluisse à declaratione Herodis in regem. Quod mirandum non est: quandoquidem etiam apud sacræ Scripturæ Auctores, interdum simile quid inueniri certũ est, quemadmodum sub anno mundi 3095. *n. 3.* pluribus exemplis ostendimus. Quanquã difficile videtur Iosephum ab aliqua temporum confusione, in gestis præsertim Herodis percensendis excusari posse: Siquidem tam in libris Antiq. quam de Bello, ante hanc templi renouationem, narrat secundum Cæsaris aduentum in Syriam, quem tamen post inchoatam eiusdem templi fabricam venisse nos suo anno mundi 4034. *nu. 1.* demonstrabimus. In lib. etiam 1. de Bello, c. 16. multa post cœptam templi structuram narrat, de aliquot vrbium fabricis, puta Sebaste, & Cæsareæ, ac portus eius, aliisq; ædificiis ab Herode extructis, nec non c. 17. de Mariamne vxore eius interfecta: quæ tamen omnia, & his similia *in lib. 15. antiq.* ante initium structuræ templi, referuntur. Hæc autem nos deinceps accuratius, quantum fieri poterit, ordinare conabimur.

Vetere sublato, nouum templum augustius in Ierusalem ædificat.

2 Ceterum hæc fuit postrema templi Ierosolymitani ædificatio. Nam primus omnium Salomon rex, illud à fundamentis erexerat, ac magnificentissime exornauerat, quemadmodũ nos sub an. mundi 3023 vsq; ad finem anni 3030. fusissime declarauimus. Deinde regnante Ioas in Iuda, cum idem templum iam esset partim vetustate, partim Athaliæ reginæ, ac viri, filiiq; eius impietate, labefactatum, iubente rege, reconcinatum, atque instauratum est, vt à nobis sub an. mundi 3172. *n. 2.* dictum est. Quod iterum temporibus Iosiæ regis Iudæ, ipso præcipiente factum fuisse sub anno mundi 3412 retulimus. Postea, cum à Nabuchodonosor rege Babylonis fuisset incensum penitusq; demolitum; post septuaginta Babylonicæ captiuitatis annos, sub Zorobabele Iudæorum Duce, denuo reædificatum fuit, & absolutum anno regni Darij Histaspis nono, vt sub anno mundi 3540. *n. 1.* explicauimus. Et illud idem templum mox, Duce Neemia, Artaxerxes Longimanus Persarum rex muniuit, exornauit, ac ditauit, vt sub anno mundi 3610 *n. 9.* adnotauimus. Et rursus sub Simone Iusto Sacerdote magno, ne temporum iniuria collaberetur, ab eodem Pontifice sustultum, ac reparatũ fuit, quemadmodum sub anno mundi 3744 *n. 2.* dictum est. Denique Herodes, tempore prænotato, priori funditus euerso, aliud ampliori mole, eodem in loco reædificare aggressus, illud tandem, modo inferius explicãdo, absoluit. Quare constat, quater hoc templum notabiliter fuisse reparatũ, vel auctum, nempe, vt diximus, à Ioa, Iosia, Longimano & Simone. Nam alioqui aliis etiam temporibus locus templi in colle positi, semper aliquid aggeris accumulante populo, latior effectus est, vt tradit Iosephus *6. de Bello, c. 6. circa medium.* Ter vero tantum, à fundamentis erectum est: Primo nimirum à Salomone; Secundo à Zorobabele: Tertio ab Herode. Et de hac postrema eius ædificatione, accipiendum esse illud Euangelistæ Ioannis c. 2. *v. 20.* *Quadraginta, & sex annis ædificatum est templum hoc, &c.* iam ex Cardinali Baronio in suis Annalibus sub anno Christi 31. nos sub anno mundi 3540 *num.* 2. comprobauimus.

Templum Ierosolymitanũ quoties reparatũ, & quoties à fundamentis erectũ.

Sed

Quomodo Herodes templum 46 annis ædificauerit.

3 Sed hic dicet aliquis: Quomodo vere dicere possumus: Herodem quadraginta, & sex annis ædificasse hoc templum, si ab inchoato hoc ędificio, vix tres, & viginti annos ipsum superuixisse, tum ex sub annis mundi 3981. *num.* 1. & 4015. *num.* 5. *&* 6. iam dictis; tum ex sub anno mundi 4051. *num.* 24. *vsque ad* 30. dicendis, aperte constabit? Et præterea Iosephus 15. *antiq. cap.* 14. expresse testatur: Herodem, exteriora quidem templi omnibus patentia, octo annis; interiora vero solis Sacerdotibus peruia, sesquianno insuper absoluisse? Ad hæc ita respondet loco citato Cardinalis Baronius: Rem in arcto esse positam, & alterum de duobus, necessario dici debere; vel Iosephum esse mentitum; vel Iudæos esse hallucinatos. Et hos quidem, cum de rebus palam notis agerent, & eo argumento Christi assertionem refellere vellent, nulla potest esse suspicio, tam nota atq; patentia locutos esse mendacia. Etenim nõ solum à Christo, & à Discipulis eius, sed etiam à quouis è volgo homine redargui erroris potuissent. In Iosepho ergo, infert Baronius, vacillat fides historica. Quod & ibidem duobus comprobare nititur argumentis. Primo, quia idem Iosephus loco allegato dicit, ab Herode vetus templum à fundamentis fuisse demolitum. At 20 *antiq. cap.* 8. vbi agit de rebus sub Nerone gestis, testatur porticum orientalem, Salomonis maximum opus, adhuc permansisse; & verum dicit. Habetur enim eiusdem porticus mentio etiam in Euangelio Ioannis, *cap.* 10. *versic.* 23. & Actorum *c.* 3. *versicul.* 11. *&* *cap.* 5. *versicul.* 12. Non igitur sibi concurrens est Iosephus. Deinde quia quantumlibet idem Auctor 15. *antiquit. cap.* 14. affirmet, templum Herodianum circa medietatem decimi anni ab eius fundatione fuisse absolutum: eiusdem tamen assertione, 20. *antiq. cap.* 8. certissimum est, ipsum templi structuram vsque ad Neronis tempora perseuerasse; operantibus in ea octodecim millibus opificum. Quare discedens Baronius à Iosepho, tanquam, vt ipse arbitratur, in fide historica sæpius vacillante, tandem concludit: Iudæos, quando dixerunt quadraginta, & sex annos ædificatum est templum hoc: respexisse ad tempus inchoati huius ab Herode ædificij, atque inde vsque ad annum Christi trigesimum primum, in quo hæc habita fuit disputatio, numerasse prædictos quadraginta & sex annos.

Defenditur à Baronio Iosephus.

4 Sed hæc Baronij responsio supponit multa, quæ, meo iudicio, sustineri nullo modo possunt: nimirum primo annos regni Herodis, à pugna Actiaca esse dinumerandos, vt ipsemet ibidem asserit, & in Apparatu suo fusius persuadere conatur. Secundo Iosephum errasse 15. *antiquit. cap.* 14. vbi ait: Herodem anno regni sui decimooctauo cœpisse templum extruere, & pro, *decimooctauo*, corrigendum esse, legendumque, *decimoquinto*. Tertio Herodem anno à pugna ad Actium secuta, quinto decimo, inchoasse templi fabricam. Quarto eundẽ Iosephum perperam scripsisse, quod templum ab Herode annis octo, & sesquianno fuerit expletum, & hac in re contrariari sibimet, *in eodem cap. &* *clarius* 20. *antiq. cap.* 8. insinuanti, eandem fabricam protractam fuisse vsq; ad tempora Neronis: Et item sibi ipsi contradicere 15. *antiq. cap.* 14. vbi ait: Herodem diruisse vetus templum à fundamentis; cum 20. *antiquit. cap.* 8. oppositum scripserit, de porticu Salomonis, quæ vnque erat pars non infima templi, & quam certum est, etiam temporibus Christi, & Apostolorum extitisse. Quæ omnia nequaquam admitti debere censemus. Nam, quod anni regni Herodis non sint ab Actiaca pugna numerandi, nos sub anno mundi 4051. *numer.* 24. *&* 25. plurimis euidentissimisque argumentis demonstrabimus. Credimus item Iosephi textum 15. *antiquit. cap.* 14. vbi affirmat: Herodem inchoasse templi fabricam anno regni sui decimooctauo, nullo modo esse alterandum; præsertim cum Baronius nullam afferat antiquorum codicum lectionem, quæ ibidem pro, *decimooctauo*, habeat, *decimoquinto*: neque dictum suum vlla alia rationabili probatione confirmet. Nam, licet Iosephus 1. *de Bello, cap.* 16. eandem historiam repetens, dixerit Herodẽ anno regni sui decimoquinto templum instaurare cœpisse; nihilominus vtrobique bene dicit, nec sibi contrarius est: quandoquidem constat ipsum annos Herodis aliquando putare solitum esse à consolatu Caluini & Pollionis; aliquando à consulatu Agrippæ & Galli; & certum est, annum decimumquintum à consulatu Agrippæ, esse decimum octauum à consulatu Caluini, vt etiam patet in tabulis. Sed neque etiam supposita Baronij opinione, quod scilicet Herodes cœperit ædificare templum anno decimoquinto post Actiacam pugnam; propterea omnino consequitur, ab hoc anno ad trigesimumprimum Christi, fluxisse quadraginta, & sex annos: Siquidem (vt ipsemet Baronius *in Apparatu suo* refert,) pugna ad Actium incidit in annum vrbis septingentesimum vigesimumtertium, cui si addantur quindecim anni, exdet initium fabricæ templi in annum vrbis septingentesimũ trigesimum octauum, à quo ad annum vrbis septingentesimum octogesimumprimum, qui (vt patet in tabulis) concurrit cũ trigesimoprimo Christi, inueniuntur tantummodo anni quadraginta tres, vel ad summum, computatione nimirum vtrinq; inclusiua, quadragintaquatuor, non autem quadraginta sex. Sane Baronium fefellit alia quoq; ipsius opinio, Iosepho pariter ac veritati, vt arbitror, cõtraria; videlicet, quod Herodes à pugna Actiaca superuixerit annos triginta septem, atque ita peruenerit vsq; ad annum Christi octauum. Vnde sequeretur, ipsum longe plus quadraginta annis regnasse. Contra quæ, & eiusmodi alia, nos sub anno mundi 4051. *num.* 24. *vsque ad* 30. disputabimus.

Non etiam meo iudicio, tam facile argui debuit à Baronio Iosephus, tanquam pugnantia protulerit, vno in loco dicens: templum externum annis octo, internum vero sesquianno fuisse expletum: In alio autem, insinuans eiusdem templi structuram, vsque ad Neronis tempora perdurasse. Etenim dupliciter dici solet templum aliquod esse perfectum: Vno modo quoad eius partes essentiales, quando scilicet ad id iam ventum est, vt possint in eo Clerici, & Sacerdotes sacra peragere; tametsi multa adhuc remaneant absoluenda, quæ vix post plures annorum decades omnino perfici valeant: Alio modo, & magis proprie, quando tota omnimodis perfecta, & absoluta est fabrica, ita vt ei nihil amplius desit. Quæ distinctio adeo vera est, vt eam vsu venire quotidie videamus, præsertim vbi de magnis quibusdam templorum fabricis agitur, Veluti est illa B. Petri Romæ, & Metropolitana Mediolani, & alibi eiusmodi alię, quæ completæ & incompletæ, modo supra exposito, recte dici possunt, & communiter solent. Vt iam nemini mirum videri debeat, quod Iosephus interdum tradiderit, Herodiani templi fabricam Neronis tempore fuisse vsquequaque absolutam; interdum vero eandem, nouem annis cum dimidio fuisse expletam; quia licet tunc multa, cum ad ornatum pertinentia, tum ad iustam totius ædificij magnitudinem, adhuc ædificanda ac perficienda restarent: opus tamen iam ad eam formam redactum erat, vt cõmode in eo possent sacrificia offerri, & cetera legitima præstari, quæ prius in templo fieri cõsueuerant. 5

Quod autem iste sit germanus Iosephi sensus; inde fit clarum; quod in eodem capite, vbi ait templum memorato annorum spatio ab Herode fuisse absolutum, etiam dicit: quod *Herodes extruebat templum longitudine centum cubitorum, altitudine totidem, & viginti amplius, qui viginti cubiti, aliquanto post, sidentibus fundamentis, decesserunt, eosque denuo addere decreuerunt nostri, Neronis temporibus.* Ita Iosephus: qui mox etiam de hac additione, meminisse videtur 20. *antiq. cap.* 8. vbi ait: quod *octodecim millia Opificum in templo, ex operarum mercedibus, victum quærere consueuerant. & quod absoluto templi ædificio, ne sacra pecunia repesita, Romanis aliquando præda fieret, & ne tot millia opificum, in otio essent, volebat populus instaurare orientalem porticum. Sed id vetuit Agrippa rex, cuius curæ Claudius Cæsar templi fabricam commiserat, maluitque vt vrbem candido saxo consternerent.* Ex quibus Iosephi verbis patet, iustam Herodiani templi altitudinem, non nisi Herodis Agrippæ iunioris temporibus (quo in Chalcide regnante, Ierosolymis occisus fuit S. Iacobus frater Domini ab Anano Pontifice, vt tradit Iosephus *cap. antiq. citato,*) fuisse absolutam, & consequenter neque etiam anno Christi trigesimo primo, illam templi fabricam fuisse omnino perfectam. Vnde necessario consequitur, Iosephum 15. *antiquit. cap.* 14. non de omnimoda templi perfectione esse locutum: sed neque Iudæos quando dixerunt: *Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, &c.* Quin potius, ex collatione eorum, quæ de huius templi structura locis citatis scripta reliquit Iosephus, cum sæpius allegatu Euangelij loco; videtur posse colligi, eandem fabricam, post prædictos nouem, & semis annos, ex quo ab Herode fuerat inchoata, non semper deinceps eadem celeritate, tantaque operariorum multitudine fuisse continuatam; sed quandoque etiam aliqua de caussa, vt fit, interruptam, siue aliquandiu intermissam, ac postea resumptam, nec semper eodem operarum numero, sed nunc maiori, nunc minori, prout ferebant tempora. Adhuc autem minor erat ratio redarguendi Iosephum, quod dixerit: Herodem vetus templum à fundamentis eradicasse; postea vero de porticu Salomonis, quæ vtique pars erat templi, tanquam adhuc Neronis temporibus existente, meminerit: quia iuxta communem loquendi modum, vbi maior pars fundamentorum eruta est, recte dici potest, ædificium illud esse eradicatū. Porticus autem illa, licet in se res esset magni admodum momenti, respectu tamen molis totius templi, tanquam parua eius pars censeri poterat, & cum esset, vt ibidem dicitur, subnixa muro quadringentis cubitis ex valle profundissima exurgente, atque è saxis valde magnis, nimirum lōgitudine viginti cubitorum, altitudine vero sex, ædificata; non videbatur à fundamentis eruenda, sed potius desuper instauranda. Et hæc hactenus pro Iosepho.

6 Verum, vt nostram tandem ad quæsitum responsionem proferamus; breuiter dicimus: Herodem, nouē annis cū dimidio omnes templi partes essentiales, magna celeritate extruxisse, ita vt iam in ipso commode possent sacrificia offerri, & solita sacra ad Dei cultum præstari: Exinde vero multo segnius in his, quæ restabant perficiendis progressum fuisse, vsque ad annum Christi vigesimumseptimum circiter expletum, hoc est vsq; ad complementum quadraginta sex annorum, ex quo fabrica hæc fuerat ab Herode inchoata: quibus elapsis, credimus eam aliqua de caussa per aliquot annos omnino fuisse intermissam. Cuius intermissionis, licet Iosephus nihil expresserit; nihil tamen in oppositum protulit; & nobis sufficere potest ac debet auctoritas Euangelij asserentis: quadraginta & sex annis ædificatū esse templum illud. Ex quo loquendi modo, colligi posse videtur memorata intermissio. Nō enim dicit, *ædificare templum hoc,* ac si vsque tunc perseuerasset ædificatio: nec, *absolutum esse templum hoc,* quia adhuc deerant illi altitudinis viginti cubiti, qui postea sub Nerone additi sunt; Sed indeterminate dicit, *ædificatum est,* aperte indicans, quod quæ tunc videbatur fabrica, quadraginta sex annorū interuallo facta fuerat. Ex quibus, vt dixi, recte potest inferri, quod tūc iam per aliquod tempus cessatum esset ab opere. Hæc si placet responsio, certe nullatenus Euangelistæ dictis aduersatur, sed nec ipsius Iosephi, cuius historiam, hac in parte, nequaquam vacillare iam ostensum est, nihilq; habere iusta reprehensione dignum.

Ceterum de hoc templo Herodiano, si quis quærat, in quibus nam cum prioribus templis conueniret, discreparetve: Dicimus primo, quod attinet ad nobiliorē ipsius partem, quæ (seclusis atriis ac vestibulo, de quo infra numero sequenti) magis proprie templum dicebatur, ipsum quoque, non secus ac secundum, ad prioris formam fuisse constructum, & in interiori eius amplitudine seu capacitate, partiumq; distinctione ac dispositione, fuisse prioribus templis simile; atq; in eo contenta, nempe altare thimiamatis, arca, mensa, candelabrum (de quibus satis superque sub annis mundi 2544. *nu.* 65. *vsq. ad* 73. & 3030. *num.* 14. *vsque ad* 20. dictum est) eisdem locis singula sicut in prioribus templis fuisse collocata. Etenim (quemadmodum videre est apud Iosephum 15. *antiq. cap.* 14. *& præcipue lib.* 6 *de Bello, cap.* 6. vbi accuratius tota hæc fabrica describitur, prout temporibus suis extabat, cui Auctori tanquam testi oculato, (quippe qui nō solum templum illud sæpe contemplatus fuerat; sed etiam cum esset Sacerdos, non semel in eo sacra fecisse creditur, maxima fides habenda est,) proculdubio templū hoc, sicuti & duo priora, distinctum erat in duas partes valde principales; quarum anterior, quæ magis ad orientem spectabat, Sanctaque dicebatur, longa erat quadraginta cubitis, & lata viginti: posterior vero, quæ ad occasum vergebat, & Sancta Sanctorum nuncupabatur, viginti cubitos habebat longitudinis, & totidem latitudinis, nimirū in quadro posita, & ab anteriori parte velo quodam magno ac pretioso distincta. Itaque vniuersa huius templi latitudo erat viginti cubitorum, & longitudo sexaginta, proportione triplicata, quemadmodum cetera templa, Salomonis scilicet, & Zorobabelis fuisse dicuntur. Quare quod Iosephus 15. *antiq. cap.* 14. ait: Herodem ædificasse templum longitudine centum cubitorum; profecto accipiendum est, computato vestibulo, quod idem Auctor 6. *de Bello, c.* 6. primæ ædis nomine significat, dicitq; fuisse longum quadraginta cubitis: sic quippe colligitur tota huius fabricæ interna longitudo cubitorum centum, seclusa scilicet muri occidentalis crassitudine. Quod autem aiunt idem Iosephus *loco proxime citato,* & alter item Iosephus Gorionis filius, *lib.* 5. *Historiarum Iudaicarum, cap.* 24. a Ribera *in lib.* 1. *de templo, cap.* 28. & alias sæpe citatus, videlicet: Herodianum hoc templum habuisse etiam in latitudine cubitos centum: debet intelligi, non de corpore ipsius templi; sed de exteriori eius facie orientali, quæ (computata murorum lateralium crassitudine, & insuper duobus veluti humeris, qui vt ait Iosephus *lib.* 6. *de Bello, cap.* 6. vtrinque vicenum cubitorum spatio producebantur) habebat centum cubitos latitudinis. Facies autē eiusdem templi occidentalis, vbi non erant prædicti humeri, vt ibidem dicitur, quadraginta cubitis angustior erat. Quare hinc necessariu infertur, murorū huius templi crassitudi-

Auctoris sententia de 46. annis ædificationis templi.

7 *In quibus templum Herodianum cum prioribus conueniret.*

situdinem, fuisse viginti cubitorum; alioquin non posset colligi latitudo faciei ipsius templi centum cubitorum, neq; tergi eius cubitorum sexaginta, computata, vt dixi, murorum crassitudine, quæ profecto non videtur minor esse debuisse, pro sustinenda altitudine centumviginti cubitorum. Vnde colligitur hallucinari Iosephum Gorionis filium, vbi ait: quod fundamenta, de subtus, decem tenebant cubitos: quod de templo quidem Zorobabelis vere dici potuisset; de isto autem Herodiano nequaquam. Extrinsecus etiam, templum hoc, fuit aliis simile. Nam eius quoque parietes, valde admodum excedebant culmina domorum seu cellarum ipsis vtrinq; adhærentium, ita vt externa templi forma, referre quodammodo videretur similitudinē vnius ex hisce nostris templis, cuius partes laterales, angustiores sunt atq; humiliores; media vero pars latior ac excelsior, illis admodū eminere conspicitur. Et hoc est, quod breuiter tangit Iosephus 15. *antiquit. cap.* 14. his verbis: *Vtraque (sicut & regia porticus) hinc & hinc humilius, media sui parte excelsius.* Et *lib. 6. de bello, capit. 6. versus finem: Circa latera vero*, inquit, *inferioris templi* (quod prioribus quoque templis commune fuisse videtur) *multa erant membra pervia, triplici tecto suspensa, & ad vtranque latus, ad ea introitus a porta patebat. Superior autem pars, eadem membra non habebat; quo minus erat angustior, celsior autem quadraginta cubitis, nec, vt inferior, ambitiosa.* Sic Iosephus. Veruntamen, an dicta membra, essent veluti cellæ, tribus ordinibus distinctæ, & an lapideæ, vel ligneæ, similes illis, quæ erant circa templum Salomonis; an vero essent tria veluti magna quædam podia aperta multumque prominentia, & ductu quodam continuato circa templum excurrentia; non satis est clarum. Illud tamen certissimum est, quod, si erant cellæ foris clausæ, oportet eas fuisse interruptas, vbicunq; erāt templi fenestræ; alioquin eas occlusissent: quandoquidem tegebant templi parietes à solo ad altitudinem sexaginta cubitorum, id est, vsq; ad primam ipsius templi contignationem, nudamq; relinquebant tantummodo partem eius superiorem.

8 Dissidebat autem hoc, de quo loquimur templum à prioribus, non solum in latitudine faciei anterioris, vt dictum est; verum etiam in longitudine interiori ipsius templi, nimirum ratione magni illius vestibuli, cuius, vt diximus, sub nomine primæ ædis meminit Iosephus *lib. 6. de Bello, c. 6.* dicitq; habuisse altitudinis nonaginta cubitos, latitudinis viginti, & longitudinis quadraginta. Eiusmodi namque vestibulum, in prioribus templis, nullum extitisse legimus, sed eius loco, in facie templi Salomonis, erat porticus, lata cubitis decem, & lōga viginti, ad mensuram latitudinis templi. In Zorobabelis autē templo, nihil tale in facie templi extitisse reperimus scriptum; tametsi probabile sit, eandem quoq; ibidem porticū fuisse extructam. Dissidebat item Herodianum hoc templum à prioribus; quia tota templi Salomonis interior altitudo, triplici contignatione distincta fuisse perhibetur, quemadmodum sub anno mundi 3023. *num.* 4. probatum est, quarum prima, à pauimento triginta cubitis; secunda, à prima, totidem; tertia vero à secunda, cubitis sexaginta attollebatur. Zorobabelis autem templum, non nisi vnam in summitate contignationem habuisse creditur. At Herodianum duas tantum habuit, vt ex Græco Iosephi textu, *lib. 6. de Bello* colligit Ribera: & prima quidem à solo sexaginta cubitis attollebatur: altera vero ab hac totidem. Tota enim templi altitudo centum viginti cubitorum erat, quando scilicet eius altitudo Neronis temporibus absoluta fuit. Quam obrem vestibulo, quod intus habebat altitudine nonaginta cubitos, introeuntibus in templum vestibulo longe humilius videbatur, prima nimirum cōtignatione interseptum. Præterea tertium hoc templum, sicuti & primum, fundamenta parietesq; inde exurgentes habebat multo crassiores ac firmiores, vt tuto ferre possent altitudinem centumviginti cubitorum: quamuis, vt ait Iosephus 15. *antiquit. capit.* 14. aliquanto post sidentibus fundamentis, viginti cubiti decessérint, eosque denuo addere decreuerint Iudæi Neronis temporibus. Crassitudo autem parietum secundi templi, iussa præscriptaque fuerat à rege Persarum ea duntaxat mensura fieri, quæ posset supportare altitudinem sexaginta cubitorum, vt patet 1. *Esdræ cap. 6. versicul.* 3. Vnde ad proportionem altitudinis aliorum templorum oportet crassitiem parietum secundi templi decem tantummodo fuisse cubitorum. Item hoc templum (quod de aliis, præsertim vero de secundo, non legimus,) totum constabat (quemadmodum tradit Iosephus *cap. antiquit. citato, & cap. de bello proxime citando*) ex candidis firmissimisque lapidibus, magnitudine vicenum quinum cubitorum in longum, octo in altum, latitudine vero cubitorum duodecim; ita vt procul aspicientibus, monti niueo similis videretur. Nam vbicunque templum non fuerat deauratum, candidissimum erat, & à multis stadiis conspicuum. Nonnullorum autem saxorum eius longitudo, quadraginta quinque cubitorum erat, altitudo quinq;, & latitudo sex. Quare non est recipiendus Iosephus Gorionis, in eo quod ait: vnam, & eandem mensuram habebant omnes lapides à fundamento ædificij, ad summitatem eius: Sed magis recolendum est, quam merito tempore Saluatoris, vnus, ex discipulis eius dixerit: *Magister, aspice lapides, & quales structura:* Cui Dominus: *Vides has omnes magnas ædificationes? non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur, Marc. cap. 13. versic. 1. & 2.* Porro exterior huius templi facies (quod etiā de aliis non legimus) nihil quod animus aut oculi miraretur non habebat. Crustis enim aureis grauissimis vndique tecta, vltra primos ortus, igneo splēdore lucebat, vt cum intuerentur contendentium oculi, quasi Solis radiis auerterentur. In summo autem aureis verubus horrebat acutissimis, ne ab insidentibus auibus pollueretur. *Iosephus 6. de bello, cap. 6.*

Restat nunc dicendum aliquid de huius templi portis. Primam, per quam patebat ingressus in vestibulum, describit Iosephus *cap. proxime allegato* hisce 9
verbis: *Prima vero eius porta, septuaginta cubitis alta erat, & viginti quinq; lata, neque fores habebat. Cælum enim vndiq; conspicuū, latēq; patens significabat, erantq; tota frontes inaurata; ac prima ædes (quam vestibulum appellauimus) omnis perlucebat extrinsecus: aureaq; circa interiorem fani partem splendida cuncta cernentibus occurrebant.* Hæc Iosephus. Vbi necessario subintelligendum est, hanc portam saltem in lateribus, forma aliqualiter obliqua fuisse fabrefactam, ita vt foris aliquanto latior esset quam intus. Nam certissimum est, interiorem eius partem non potuisse latiorem esse viginti cubitis: tanta enim, & non amplior erat templi ac ipsius vestibuli latitudo. Extrinsecus autem vel ratione prædictæ obliquitatis in parietum apertione; vel ratione exterioris ornatus, qui reddebat ingressum aliquanto ampliorem, porta ipsa viginti quinq; cubitis lata erat. Secunda porta, quæ à vestibulo ducebat in Sancta, sic *ibidem* à Iosepho describitur: *Interior vero porta, tota inaurata erat, vt dixi, & circum eam auratus paries; desuper autem habebat aureos pampinos, vnde racemi statura hominis pendebant, & fores habebat aureas quinquaginta & quinque cubitis altas, sexdecim vero latas.*

Herodianum templum in quibus differt à prioribus.

De Herodiani templi portis.

Ad hæc aulæum longitudine pari, hoc est velum Babylonium, hyacintho, & bysso, & cocco, & purpura variatum, mirabili opere factum, &c. De porta autem intimæ domus, quæ Sancta Sanctorum dicebatur, nihil particulare habemus, nisi quod eam priori similem extitisse, colligi potest ex Iosepho 15. *antiq. cap.* 14. vbi ait: *Porta vero ipsi templo pares, & superliminaria aulæis variegatis ornabantur, floribus purpureis distinctis, & habentibus columnas intextas, sub quorum capitibus vitis expandebatur aurea, dependentib. vuis: mirandum sane opus, tam manus, quam materiæ pretio.* Sic Iosephus. Propter dictas autem vites, vuasque in templo repertas, hoc est de templi portis, vt dictum fuit, pendentes, putauerunt quidam, Iudæos coluisse Bacchum, vt scribit Cornelius Tacitus *non valde procul ab initio, lib.* 21. vbi, Ethnicorum more, Bacchum appellat, Liberum patrem dominatorem orientis.

De atriis templi, & locorum ipsorum amplitudine.

10 Dicamus nunc aliquid de atriis ac reliquis templi partibus. Sed hic ante omnia præmittere oportet, quod (vt ait Iosephus 1. *de Bello, cap.* 16.) circa intimum illud templum, de quo hactenus egimus, Herodes duplum terræ spatium, quã prius fuerat, muro amplexus est, ingenti sumptu, & magnificentia singulari, ita vt (quemadmodum idem Auctor 15. *antiq. cap.* 14. testatur,) totus muri ambitus in quadro positus, quatuor stadia circuiret, singulis lateribus inter duos angulos per singula stadia patentibus. Ex quo obiter fit manifestum, quod antea templum Ierosolymitanum, nõ amplius quam duo terræ stadia circuirent. Addita vero arce, quæ in angulo, quo septentrionalis templi latus cum occidentali iungebatur, posita erat, olim à Machabæis ad munitionem templi constructa, ac demum ab Herode instaurata, magnificentiusque ædificata, & in Antonij memoriam, Antonia vocata fuerat: vniuersus prædicti muri ambitus sex stadia complectebatur, vt tradit Iosephus *6. de Bello. cap.* 6. Est autem stadium octaua milliarij pars: continet enim centum vigintiquinque passus, vt ait Plinius *lib. 2. cap.* 23. hoc est pedes sexcentos vigintiquinque, qui faciunt cubitos quadringentos sexdecim, addito pede vno. Nam pes constat palmis quatuor, hoc est digitis sexdecim: cubitus autem palmis sex, nimirum digitis vigintiquatuor. Tota vero prædicta mensura octies sumpta, efficit mille passus. Porro prædictam templi dilatationem, à septentrionali potissimum, pariter atq; australi parte, ab Herode factam credimus, vt indicat Iosephus, qui *lib. 6. de Bello, cap.* 6. ait: quod per rupro septentrionali quoque muro, tantum assumpsere spatium, quantum postea totius fani ambitus incluserat. Et 15. *antiq. c.*14. dicit: quod Herodes, radices quoq; montis alto muro cinxit, *eius*, inquit, *versus Austrum subiecta erat vallis profunda. Et ibi* (quemadmodũ olim fecerat Salomon in parte orientali) excitauit murum illum firmissimum, qui ibidem describitur hisce verbis: *Hic murus constat saxis grandibus, plumbo inter se vinctis, complectens interius spatium, & in profundum descendens, vt miranda sit magnitudo, & altitudo structura, forma quadrangulari. Saxorum enim magnitudo à fronte est conspicua, interiora ferro vincta, iuncturas continent contra omnium temporum iniurias, firmissimas.* Et sequitur: *Hoc opus postquam æquatum est vertici, cauitas quæ intererat, murum inter & tumulum, expleta est, vt complanatis omnibus, fieret area, & circum quadriporticus quatuor stadiorum circuitu.* Sic Iosephus. Sane intra hunc ambitum Herodes, præter memoratam superiorib. numeris, templi fabricam, tria quoque atria templi, duplo maiora, quam antea essent, effecit, singulis proprio muro septis. Vt propterea collem triplici muro circumdatum fuisse tradiderint non solum Iosephus *6. de Bello, cap.* 6. verum etiam ante ipsum Aristæas *in historia de 70. Interpretibus.* Vnde etiam plane deducitur, non modo tertium hoc templum; sed & secundum quoque triplici muro fuisse cinctum, & consequenter tria similiter atria habuisse, licet multo minora. Itaque Herodes non solum dicta atria ampliauit, verum etiam in ipsis porticus magnificentiores extruxit, vt suis locis dicetur. Totũ autem sub dio spacium, omnium generum lapidibus eleganter stratum variatumque decorauit. *Iosephus loco proxime citato.*

Vt igitur de singulis atriis aliquid dicamus, & tanquam è templo superius descripto exeuntes, paulatim ad exteriora procedamus, dicimus: quod ante templi, seu vestibuli eius faciem, primo occurrebat atrium Sanctum, quod solis Sacerdotibus peruium erat, habebatque latitudinis cubitos centum, iuxta latitudinem faciei ipsius templi, & totidem, vt arbitror, longitudinis: in cuius medio erat altare holocautomatum magnum valde, nimirum, vt ait Iosephus *6. de Bello, cap.* 6. *quindecim cubitis altum, latum vero, & longum cubitis quadragenis; quadratumque stans, veluti cornua angulis eminebat, ex lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigerat, ad legis normam constructum, & à meridie ascensus in eum clementer arduus resupinabatur.* Hæc ille. Vbi aduertendum est, quod Villalpandus *in c. Ezech.* 43. putat, Iosephi textum esse deprauatum, in eo, quod addit altitudini altaris olim à Salomone constructi, cubitos quinque: *quos*, inquit, *minime fit verisimile, à sanctissimis viris, Iesu, Zorobabele, Aggeo & Zacharia fuisse permissos.* Sic citatus Auctor; qui ex eius verbis, plane videtur confundere altare, quod fuit in templo Salomonis, cum eo, quod postea fuit sub prædictis sanctis viris erectum. Et præterea non aduertit, Iosephum ibidem non de templo Salomonis, aut Zorobabelis verba facere, sed de illo, quod postremo ab Herode fabricatum fuit: Quod nimirum à duobus prioribus, in multis fuisse diuersum, iam nos supra *nu.* 8. demonstrauimus. Sed si Herodianum templi ara, duplo longior, latiorq; fuit ea, quam fecerat Salomon; quid mirum est, quod etiam aliquanto altior sit facta? Sane in hoc atrio Sacerdotum, porticus quoq; aliquas extitisse, liquido colligitur ex Iosepho, qui *sub finem lib. 15. antiq.* ait: quod *Herodes interiora a quibus profani lege arcebantur, nõ ausus ingredi per Sacerdotes curabat fabricam intimarum porticuum.* Sic Iosephus. Oportet ergo has porticus, & domos ipsis adiunctas, ad vsum Sacerdotum iuxta vices suas templo deseruientium, in duobus lateribus dicti Atrij duntaxat, aquilonari scilicet, & meridionali, fuisse ædificatas. Nam ab occasu aderat ipsum templi vestibulum: ab ortu vero idem atrium, solo septo lapideo, altitudinis cubiti vnius eleganter fabricato, ab altero admodum ampliore atrio, quod laicorũ dicebatur, & de quo numero sequenti agemus, distinctũ erat. Ceterum Herodes in hoc atrio Sacerdotum, neque columnas æreas, neque mare æneum, luteresq;, sicuti olim Salomon, fecisse perhibetur; forsitan quod columnas illas tanquam nullius vsus in templum minime necessarias iudicauerit; pro mari vero ac luteris æneis, ad abluendum victimarũ sanguinem maluerit, vt Sacerdotes multo commodius vterentur aquis ex illo perenni fonte manantibus, quem in secundo templo à Simone Iusto deductum fuisse diximus sub anno mundi 3744. *num.* 2.

Sequitur dicendum de altero atrio proximis constructo, quod & ipsum totum in quadro positũ erat, & valde amplum. Nam etsi, quanta fuerit eius amplitudo, scire non possumus, quod neque Iosephus, neque alius Auctor, quem viderim, longitudinis

eius

eius pariter ac latitudinis mensuras expresserit: nihilominus certum est, ipsum tantæ capacitatis extitisse, vt non solum omnes alias templi partes hactenus à nobis descriptas, in se contineret; sed & insuper commode posset excipere omnem Iudæorum vtriusque sexus multitudinem, quæ secundum legem, statis temporibus, ad ipsum confluere solebat. Erat autem à tribus partibus proprio muro circumdatum, cuius exterior celsitudo, quamuis quadraginta cubitis surgeret, tamen gradibus (subaudi in parte eius inferiori,) tegebatur; interior vero viginti quinque cubitorum erat, quoniam in altiori loco per gradus ædificata, non tota pars interior cernebatur, colle obiecta. Sic Iosephus 6 *de Bello cap.* 6. In parte autem orientali, seiungebatur ab atrio tertio, quod Gentibus, immundisque Iudæis pariter commune erat, non muro, sed cancellis saxeis ad tres cubitos altis, nimiumque grato opere factis; vbi æquis dispositæ interuallis, columnæ stabant, Græcis, Latinisque inscriptionibus, sub interminatione pœnæ capitis præmonentes, ne alienigenæ immundive, ad locum sanctum transire aut ascendere auderent. Ex Iosepho *ibidem*. Sane totum hoc atrium, in parte anteriori, transuerso muro à septentrione ad Austrum excurrente, distinctum erat, quo mulieres à viris segregabantur: priorque pars mulieribus; interior autem, & atrio Sacerdotum proximior, destinata erat viris. Sed à parte mulierum, ad locum virorum, quindecim gradibus scandebatur, quos aiunt Beatissimam Virginem Mariam tres dumtaxat annos natam, sine alicuius ope mirabiliter ascendisse, quando, vt moris erat in templo præsentata Deo fuit. Etenim vlterius ingredi mulieribus vetitum erat. Quare vsque ad illam portam, quam Iosephus 6. *de Bello cap.* 6. maiorem appellat, prodibant sacerdotes, quotiescunque opus esset, siue vt eiusmodi oblationes à mulieribus acciperent, aut aliquid tale agerent. Nam ad expiationes faciendas, vt arbitror, egrediebantur sacerdotes vsque ad primam exterioris templi portam, vt laici ibidem expiati, introire possent in templum. Ab his quoque quindecim gradibus, ferunt denominatos esse Psalmos graduales, quod singuli in ascensu singulorum horum graduum à Pontifice recitari solerent. At vero ab huius atrij parte viris assignata, ad atrium Sacerdotum, (quod quia in eo sacra fiebant, fanum sacrosanctum vocat Iosephus,) duodecim gradibus ascendebatur, vt ipsemet tradit vbi supra.

13 De portis huius atrij laicorum, diuersimode loqui videtur Iosephus. Nam *sub finem libri 15. Antiq.* septem duntaxat portas in ipso ponit; nimirum tres in latere aquilonari, & tres in meridionali, æquidistantes; & vnam in orientali magnam, per quam casti cum vxoribus suis introibant. At *lib. 6. de Bello cap.* 6. ait: in eodem atrio, decem portas extitisse; videlicet quatuor à meridie, & totidem à septentrione, & ab oriente duas: nam occidua pars nullam, inquit, portam habebat, sed perpetuus ibi murus erat extructus. Verumtamen facile est eius dicta conciliare, si dixerimus, Primam huius atrij partem mulieribus destinatam, tres habuisse portas, vt loco proxime citato tradit Iosephus; duas laterales, videlicet alteram à meridie, & à septentrione alteram, tertiam vero ab oriente magnam (subintellige respectu aliarum duarum.) Secundam autem eiusdem atrij partem viris assignatam, portas habuisse septem; tres à septentrione, & tres à meridie, & vnam ab oriente intimam, quæ recta linea respiciebat contra exteriorem illam magnam, quæ & speciosa dicebatur, per quam casti cum vxoribus

De numero portarum Atrii laicorum.

ingredientes, illas in prima atrij parte relinquebant; ipsi vero, recto itinere, ad secundam pergebant. Atque hoc pacto, fiunt in summa decem totius atrij huius portæ, nimirum quatuor à meridie, totidem à septentrione, & duæ ab ortu recta linea se se inuicem respicientes. Qua etiam re valde erat differens hoc atrium, ab eo quod fecerat Salomon in primo templo: Siquidem illud atrium quatuor tantum portas habuisse legitur, quarum singulæ, singulos ventos spectabant, vt scribit Iosephus 8. *Antiq. cap.* 2. De magnificentia autem, & ornatu huius Herodiani templi portarum, præsertim vero illius; quæ speciosa dicebatur, cuius etiam meminit S. Lucas *Actorum cap. 3. vers.* 2. (hanc Iosephus, loco proxime citando, vocat Corinthium, quod ære Corinthio constaret,) ita idem Auctor scribit 6. *de Bello cap.* 6. *Portarum autem, aliæ quidem auro, & argento vndique tectæ erant; itemque postes ac frontes.* Vna vero extra templum, (id est, per quam ingrediebantur laici vtriusque sexus in atrium hoc templi, ipsis deputatum) *ære Corinthio, quam ultum argento inclusas, & inauratas, honore superabat. Et binæ fores quidem in singulis ianuis erant, tricenis cubitis altæ, quenis denis etiam latæ.* Et post pauca subiungit: *Et aliarum quidem portarum magnitudo par fuit; quæ vero supra Corinthiam posita, quo mulieres conueniebant,* (vt scilicet ipsæ etiam aspectu intimi templi, sacrificiorum, & aliarum sacerdotalium functionum frui possent) *ab oriente aperiebatur, portis templi sine dubio maior. Quinquaginta enim cubitis surgens, quadraginta cubitorum fores habebat, ornatumque magnificentiorem: quoniam crassiori argento, atque auro vestiebatur; quod quidem nouem portis infuderat Tiberij pater Alexander.* Hæc Iosephus: qui nouem tantum portis infusum aurum argentumque asserit; quod decima porta, vt diximus, tota ex ære Corinthio fabricata esset. Cuius etiam idem Auctor 7. *de Bello cap.* 12. occasione cuiusdam prodigij, meminit in hæc verba: *Orientalis autem porta interioris templi, cum esset ænea atque grauissima, & sub vesperam vix a viginti viris clauderetur, serisque ferro vinctis obseraretur, pessulosque altos haberet in saxeum limen demissos, vno perpetuo lapide fabricatum, visa est noctis hora sexta, sponte patescere.* Sic ibi Iosephus, qui 6. *de Bello cap.* 6 de iisdem portis verba faciens, addit: quod *post introitum ipsarum, vbi latiores fiebant, tricenis vtrinque cubitis Exedras habebant: exemplo quidem turrium longas, & latas; supra vero quam viginti cubitis celsas: singulas autem bina columna duodenum cubitorum crassitudine* (vel, vt alij codices habent, altitudine,) *sustinebant.* Et paulo superius, Idem Auctor de porticibus quoque huius atrij breuiter meminit dicens: *Inter portas autem porticus, à muro intro propè à thesauro,* (hoc est, à Gazophylacio) *aduersa, magnis, & pulcherrimis columnis sustentabantur erantque simplices, ac præter magnitudinem, nulla re ab inferioribus,* id est, ab iis quæ erant in atrio gentium in inferiori situ posito,) *aberant.*

De magnificentia dictarum portarum.

De Exedris.

De porticibus.

Ceterum, quia oportet in templo extitisse locum, seu loca quædam ad perpetuam, vel temporalem quarundam virginum, mulierumque religiosarum habitationem, earum scilicet, quæ vel antequam nascerentur, à parentibus Deo deuotæ fuerant, & postea, ablactatæ, ad templum adducebantur, vt ibidem educarentur, quemadmodum legimus 1. *Reg. cap. 1. vers.* 24. factum fuisse de Samuele, & apud Nicephorum *Ecclesiasticæ Historiæ libr. 2. cap.* 3. de Beatissima Virgine: Vel se ipsas, adulta iam ætate, deuouerant, vt Anna Prophetissa, ab obitu viri sui, *Luc. cap. 3. versic. 36. & 37.* & aliæ adhuc virgines, quæ conclusæ appellantur, 2. *Machab. cap. 3. vers.* 19. 14

De mulierum Deo dicatarum domibus.

de quibus omnibus vide Petrum Canisium *lib. 1. de Maria Deipara cap.* 12. & Cardinalem Baronium *in apparatu ad suos Annales*: Si quis quærat, vbi nam esset iste locus, id est, in quanam templi parte habitarent dictæ mulieres: Dicimus, id non adhuc apud Auctores satis exploratum haberi. Nam etsi Iosephus *6. de Bello cap. 6.* videatur eiusdem loci meminisse, vbi de secundo templi atrio agens, ait: *Necessario namque proprius locus, religionis caussa, mulieribus destinatus, muro secernebatur.* Tamen non se explicat, vtrum de orationis, an de habitationis mulierum loco intelligat. Et videtur ibi potius agere de loco, qui communiter mulieribus in illo atrio, ad templum orandi gratia venientib. fuerat assignatus. Quare probare nõ possumus in hac parte Baronij opinionem, qui, *vbi supra*, putat fœminas Deo dicatas, habitasse in illis domunculis seu cellis, quæ extrinsecus hærebant parietibus intimi templi, de quibus nos supra *num.* 7. fecimus mentionem. Etenim, hac opinione posita, oportuisset eas, quotiescunque ad locum orationis mulieribus destinatum ire voluissent, necessario transire per atrium virorum, vt in subiecta vestigij templi delineatione intueri licet. Quod tamen nullatenus admittendum videtur, Iosepho præsertim 6. *de Bello cap.* 6. de ipsis mulieribus attestante, quod nec suam portam interiecto muro transgredi licebat. Considerandum igitur est, num forte probabilius sit dicere, prædictas eiusmodi virginum, mulierumque domunculas, secus locum orationis ipsarum, tum in septentrionali, tum etiam in meridiano latere, fuisse fabricatas, ita vt dictæ virgines, mulieresve ad locum orationis, per portas laterales ingredi commode ac secreto possent, quemadmodum in citata templi delineatione expressum est. Et item, num hoc, aut tale quid (licet admodum obscure) indicare voluerit Iosephus loco citato, vbi hæc subiungit: *Contra primam vero, secreta erat, ex aliis regionibus, vna porta meridiana, & vna septentrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim transire ad mulieres non licebat. Sed nec suam portam interiecto muro transgredi licebat.* Sic Iosephus. Et hæc de atrio secundo dicta sufficiant, si illud addiderimus: De hac potissimum templi parte, accipienda esse, quæcunque in Euangelio traduntur à Christo acta fuisse in templo; puta, quod in eo fuerit præsentatus: quod in eo docuerit: quod inde vendentes, & ementes eiecerit: & si quæ sunt eiusmodi alia. Quandoquidem cum ipse esset de tribu Iuda, & consequenter non posset esse Mosaicæ legis Sacerdos, non videbatur ei licere, ab hoc atrio ad interiora vlterius progredi.

15 Ad secundum hoc atrium, de quo proxime actum est, circum extendebatur tertium, Iudæis legali aliqua immunditia laborantibus, & cunctis item Gentibus commune; muris vndique septum firmissimis, intra quos, à tribus lateribus erant porticus duplices; à quarto autem, nempe australi latere, triplices; quas paulo post, ipsiusmet Iosephi verbis describemus. Eratque memorata quadriporticus tota in circuitu, stadiorum quatuor, singulis lateribus inter duos angulos, per stadia singula patentibus, vt ait Iosephus 15 *Antiq. cap.* 14. Qui etiam *lib. 6. de Bello cap. 6.* dicit: quod omnes prædictas porticus, duplices columnæ sostinebant, quinis & viceni cubitis altæ, de singulis saxis marmore candido, & laquearia cedrina protegebant; quorum naturalis magnificentia, quodque ligno rasili erant, apteque cohærebant, operæ pretium spectantibus exhibebat, nulloque aut pictoris aut sculptoris opere extrinsecus ornabatur. Latæ autem per triginta cubitos erant. Hactenus de porticibus duplicibus in communi. Nam de iis sigillatim agit idem Auctor 15. *Antiq. cap.* 14. Et de orientali quidem ait: quod eam priores Reges adornauerant, & circa ipsam apposuerant spolia Barbarica, ab eisdem Deo dicata; quæ Herodes quoque ibidem iussit affigi, additis iis, quæ ipse tulerat de Arabibus, & quod in illius tractus meditullio, sita erat templi porta. De septentrionali vero porticu nihil aliud dicit, nisi quod in eius angulo, erat Arx Antonia, cuius nos supra *num.* 10. mentionem fecimus, & in qua posthmodum reponi asseruarique consueuit stola pontificia, quæ non promebatur, nisi Pontifice sacris operanti. Hanc arcem accurate describit ipse Iosephus 6. *de Bello cap.* 6. vbi etiam addit, quod qua porticibus (subintellige templi,) iungebatur, vtrinque descensus habebat, vnde custodes commeabant. Ex quo licet intelligere, quod ibi erat porta, per quam de templo ad arcem transibant, descendentes, & ascendentes per vallem intermediam, tum Sacerdotes, quando statis temporibus ferebant, ac reportabant dictam stolam; tum etiam Romanorum postea temporibus milites, quando festis diebus ibant ad templum, vt obseruarent, ne quid tunc populus noui committeret, vt tradit Iosephus *loco proxime adducto*. Vtrum autem in hac parte septẽtrionali, atrium hoc templi, alias portas haberet, adhuc apud neminem reperire potui.

Descriptio atrii quod erat immundorum, & Gentium.

De quatuor templi lateribus, & porticibus sigillatim. Arx Antonia.

De occidentali vero huius atrij latere, & item de 16
meridiano, in quo erat triplicata porticus, paulo ante memorata, sic ad verbum scribit Iosephus c. *Antiq. citato: Occidentalis autem porticus, quatuor portas habebat: harum ab vna, transitus erat in regiam, per vallem in medio intersectam. duæ ferebant in suburbia: postrema in vrbem, gradibus multis, vsque ad imam vallem dispositis, & inde aliis sursum per accliue tendentibus. Urbs enim sita erat è regione templi, theatrali specie, toto australi tractu in profundam vallem desinens. Quartum autem latus meridianum, etiam ipsum habebat portam ab vtroque angulo æquo distantem, & triplicem porticum, basilicam longitudine ab orientali valle, ad occidentalem, pertinentem: nec enim vlterius poterat. Ibi spectaculum erat, si vllum aliud sub Sole, memorabile. Nam cum vallis in immensum dehisceret, ita vt caligarent despicientium oculi. desuper extructa erat præalta porticus, cuius tecto conscenso, si quis vtranque altitudinem coniunctam contemplaretur, absque vertigine id non poterat, visu deficiente, ob nimiam profunditatem, priusquam ad imum pertingeret. In eius porticibus stabant, paribus interuallis, quatuor columnarum ordines; quorum quartus, intertextum habebat lapideum parietem. Crassitudo autem cuiusque columna, quantam possent tres homines consertis inter se complexis brachiis: longitudo viginti septem pedum, subiecta spira duplici. Numerus vniuersarum fuit, centum sexaginta duo; capitellis sculptis opere Corinthio, pulchris vsque ad miraculum. His quaternis ordinibus. fiunt per interualla terna porticus, ita vt in vnoquoque latere: duæ pariles, triginta pedum latitudinis; plus quinquaginta altitudinis; stadij longitudine, claudunt inter se mediã, cuius latitudo sesquialtera, altitudo vero duplicata; tãto superabat vtranq. Earum lacunaria lignea, sculpturata figuris variis. Mediæ vero cõnexus altius surgebat, excitato super epistilia pariete lapideo politissimo, columnis insertis distincto, mirabili artificio commissuris oculos fallentibus.* Hucusque Iosephus. Quanta autem esset distantia, ab hisce porticibus, ad atrium secundum, quod pro solis Iudæis laicis vtriusque sexus destinatum erat, nõ plene definir potest: quandoquidem de hoc Iosephus vbi supra, nihil aliud dicit, nisi quod interius non longo interstitio, secundus ambitus, paucis gradibus erat, cinctus: nimirum

in late-

in latere orientali, vbi septo tantum lapideo distinguebatur primum atrium à secundo, vt ibidem declaratur. Nam alioqui, licet totum atrium primum esset secundo humilius, non tamen eodem modo vbique: quia secundi atrij solum multo altius erat vbi manebant viri, quam vbi mulieres. Quare si (vt tradit Iosephus *6. de Bello c. 6.*) ad secundum atrium quatuordecim gradibus ascendebatur; post quos spacium erat vsque ad murum, non trecentum vt latina habent exemplaria, sed decem cubitus planum (vt ex textu Iosephi Græco bene colligit probatque Ribera *lib. 1. de templo cap. 22.*) & hinc rursum alij quinque gradus, qui faciunt decem, & nouem, ducebant ad portas, subaudi laterales loci viris assignati.) profecto oportet, quod à primo atrio ad secundum, vbi manere solebant fœminæ, per quatuor tantum gradus scanderetur. Inde enim ad loca virorum, quindecim gradibus, vt supra *nu.* 12. probatum est, ascendere oportebat.

17 Fuerunt igitur in templo Herodiano, vt diximus, tria atria: Primum ab extra introeuntibus, omnibus commune. Secundum pro solis Iudæis laicis. Tertium pro Sacerdotibus. Quamuis secundum subdiuideretur in duo, nempe alterum pro fœminis, & pro maribus alterum. Et propterea Iosephus *lib. 2. contra Appionem prope libri medietatem*, ponit quatuor atria sub nomine quatuor porticuum; quia singula atria, suas habebant porticus. Ponam hic verba Iosephi, quæ facilius quod dictum est indicabunt. *Quatuor porticus* (ait de templi fabrica verba faciẽs) *circum se habuit. & earum suam quaque secundum legem custodiam. In extimam porticum, ingredi licuit omnibus, etiam extraneis: tantum menstruatæ fœminæ intrare vetabantur. In secundam porticum, intrabant Iudæi omnes, eorumque coniuges, si erant ab omni pollutione mundæ. In tertiam mares Iudæi mundi atque puri. In quartam Sacerdotes vestem sacerdotali induti. In penetrale vero soli Pontifices sua veste amicti.* Sic Iosephus. Cui, ex supra dictis, addere possumus, quod ad primam porticum, ascendebatur quidem, (quia vt ait Iosephus 15. *Antiq. cap.* 14. posita erat ad radicem collis, & idem colligitur ex pluribus Euangelij locis, vbi de adeuntibus templum, dicitur, quod ascendebant in templum, (sed, vt arbitror, sensim, & non per gradus. Nusquam enim legimus ante extimam templi portam gradus extitisse. A primo autem atrio ad secundum, vbi manebant mulieres, per quatuor tantum gradus scandebatur: hinc vero ad locum virorum quindecim gradibus: & inde ad atrium Sacerdotum, duodecim. Quæ omnia ex Iosepho, locis allegatis desumpta, clarius in nostra templi Herodiani delineatione hic ponenda, omnes intueri poterunt.

De quatuor atrijs seu porticibus templ.

* * *

Ceterum Herodes, inter alia templi opera etiam Cryptam fecit subterraneam, ab Antonia ferentem ad orientalem portam templi, cui turrim etiam imposuit, in eum vsum, vt occulte illuc posset ascendere, si quid per tumultum, contra regem vellet nouare populus. Sic Iosephus 15. *Antiq. in fine libri.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4033.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 587.

1 ANno regni sui decimo sexto, incidit annus Iubilei vigesimi noni. Coincidit enim iste annus cum anno ab introitu Israelis in terrã Chanaan millesimo quadringentesimo quinquagesimo, vt patet in tabulis.

2 Eodem anno, vt paulo post probabitur, credimus Herodem, expletis theatri, & amphitheatri fabricis, de quibus sub anno mundi 4030. *n.* 1. dictum est, celebrare cœpit athletica certamina, quæ (vt tradit Iosephus 15. *Antiq. cap.* 12. *vltra medium*) in honorem Cæsaris, quinto quoque anno inchoato ad similitudinem Græcarum Olympiadum, celebranda instituerat. Etenim, non est probabile, quod prædicta ædificia in hunc vsum inchoata, citius absolui potuerint; præsertim ob calamitates à nobis sub anno mundi proxime allegato *num.* 2. relatas, quæ interim in Iudæam superuenerant. Et præterea, si eadem certamina quinto quoque anno inchoato celebranda erant; cum ex sub anno mundi 4045. *n.* 1. dicendis constet illa semel celebrata fuisse anno regni Herodis vigesimo octauo (translatis scilicet eiusmodi certaminibus de Ierusalem in Cæsaream; tum occasione eius dedicationis; tum etiam, quia Ierosolymis graues in populo, prætextu violatæ religionis, caussabant seditiones, vt ex his quæ narrat Iosephus 15. *Antiq. cap.* 11. colligi potest,) vtique consequitur, ipsa etiam prius celebrata fuisse, tum anno eiusdem regni vigesimo quarto, tum vigesimo, tum etiam decimo sexto. Ante autem hunc annum non potuerunt celebrari; quoniam Herodes, nec dum ad hos Gentilium ritus animum penitus deflexerat, nec adhuc prædictæ theatri atque amphitheatri fabricæ erant absolutæ. Itaque si hoc primum anno, Herodes hæc populo exhibuit certamina, quæ loco citato Iosephus accurate describit: proculdubio credimus, eodem itemmet anno accidisse, quæ idemmet Auctor ibidem narrat, de trophæis ad honorem Cæsaris, in eodem theatro erectis, quæ cum Iudæi valde abominarentur, putantes esse contectas armis imagines, lege ipsorum vetitas, Herodes, vt eos omnino falli demonstraret, appositium à trophæis ornatum, ipsis inspectãtibus, detrahi iussit, & ostendens nudos stipites, eorum indignationem, ex imaginum suspicione conceptam, in risum conuertit.

Herodes athletica celebrat in honorem Cæsaris certamina.

3 Eodem item anno, non multo post prænarrata, arbitror factam detectamque fuisse illam decem ciuium coniurationem, qui regem in theatro interficere decreuerant. Quamobrem, & ipsi iubente rege, per omnes cruciatus necati sunt, & cum postea eorum delator à quibusdam occisus, canibusq; obiectus fuisset, ipsi quoq; tandem post longas sæuasq; inquisitiones, deprehensi, cum totis familiis plexi fuerunt: plebe interim permanente interrita, ac parata leges patrias defendere, ni maiore cohiberetur potentia. Quod animaduertens rex, vt se muniret aduersus eiusmodi seditiones, ædificare cœpit alias arces, & castella, ad tutelam regni, per totam regionem opportune disposita: Inprimis autem Samariam ab Ierosolymis itinere vnius diei distantem, & propterea eam, tum ad vrbanos tumultus compescendos, tum etiam ad totam foris gentem in officio continendam valde opportunam, reædificare aggressus est, ampliatamque firmissimis postea mœnibus circumdedit, atque in eius medio fanum templumque pulcherrimum extruxit, Cæsarique dedicauit. Vrbem vero, veteri abrogato nomine, deinceps Sebasten appellari mandauit, plurimis que tum militum, tum Gentium finitimarum in eam congregatis, & securitatem ex loci firmitate captans, mox illa pro arce vti voluit. Quæ omnia late prosequitur Iosephus 15. *Antiq. c.* 11. *prope finem*, & item (quæ de Sebaste diximus) *lib. 1. de Bello c.* 16. *circa capitis initia.*

Coniuratio contra Herodem detecta acriter plectitur.

Herodes castella arcesque ædificat.

Samariam instaurat, & munit, ac Sebasten appellari mandat.

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4034.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 588.

Cæsar venit in Syriam.

1 Anno regni Herodis decimo septimo (vt expresse tradit Iosephus 15. *Antiq. cap. 13. circa medium,*) Cæsar venit in Syriam. Oportet autem hunc regni Herodis annum, non ab adepto regis titulo, sed à consecuta regni possessione, Iosephum putasse: quoniam idemmet Auctor *lib. 1. de Bello cap. 15. in fine*, de hoc eodem aduentu Cæsaris in Syriam verba faciens, ait: ipsum Cæsarem anno decimo, iterum rediisse in Syriam, aperte alludens ad proxime prius ibidem ab ipso narrata, de priori Cæsaris profectione in Syriam, quæ proculdubio fuit paulo post Actiacam eius victoriam, quando scilicet ad bellum Alexandrinum pergens, ab Herode, qui ei Rhodum obuiam venerat, per Syriam ac Iudæam omnibus regiæ liberalitatis ac magnificentiæ officiis perductus est, & insuper octingentis etiam talentis donatus, vt nos quoq; sub anno mundi 4024. *num.* 4. retulimus. Igitur si Cæsar decennio post Africam victoriam, iterum venit in Syriam, oportet secundum hunc eius aduentum, hoc vtique anno contigisse. Nam, vt videre est in tabulis, iste annus, post Actiacam pugnam, decimus, incidit in annum regni Herodis decimum septimum, non à declaratione eius in regem, sed à captis Ierosolymis putatum. Et confirmatur, quia constat eundem Augustum Cæsarem, anno vrbis septingentesimo trigesimo tertio, qui concurrit cum prædicto anno à capta ab Herode Ierosolyma decimo septimo, reuocasse Agrippam è Syria, vt scribit Dio *Historiarum Rom. lib. 53. & 54.* nimirum quia ipsemet illuc proficisci disposuerat, vbi etiam mansit saltem integro triennio, quemadmodum ex Velleio Paterculo colligit Cardinalis Baronius *in Apparatu ad suos Annales.*

Cæsar Herodis ditionem auget.

2 Igitur hoc anno Cæsar, cum venisset in Syriam, Herodem à Gadarensium accusationibus absoluit, & insuper eidem attribuit quandam regionem, inter Galilæam, & Trachonem positam, quæ propterea Trachonitis regio dicta est, fueratque cuiusdam Zenodori eiusdem Herodis inimici, per idem tempus defuncti. Ac præterea Romanis Syriæ rectoribus mandauit, ne quid inconsulto Herode facerent: Qui etiam à Cæsare, fratri suo Pherotæ Tetrarchiam impetrauit. Denique eo tum felicitatis prouectus est Herodes, vt duobus Romanorum potentissimis, Cæsari scilicet, & Agrippæ, vsque adeo acceptus esset, vt Cæsar post Agrippam, nemini maiorem quam Herodi honorem haberet, & Agrippa post Cæsarem nemini. Deducto deinde Cæsare ad mare, & in regnum reuersus, Herodes elegantissimum templum in honorem ipsius Cæsaris extruxit è marmore candido, in terra quæ fuerat præfati Zenodori prope Panium, vbi scatent fontes Iordanis fluuij.

Herodes Cæsari templum extruit.

Tunc etiam remisit tertiã partem tributorum subditis regni sui, prætextu quidem, vt post sterilitatem se reficerent; re autem vera, vt placaret eorum animos talibus regis operibus offensos, quæ videbantur plane ad religionis, & bonorum morum perniciem tendere, vt omnium iactabatur sermonibus. Et nihilominus, vt eiusmodi quoque seditionibus occurreret, & turbarum occasiones remoueret, grauissimis pœnis prohibuit per vrbem conuenticula, & frequentiora conuiuia: dispositis etiam speculatoribus, qui tam in vrbe, quam in itineribus, quauis de caussa inter se cõuenientes obseruarent. Quin & ipsemet fertur, plebeio amictu, interdum noctu se vulgo immiscuisse, vt, quid de se populus sentiret, experiretur. Ceterum in omnes, quotquot studia eius pertinaciter improbasse deprehendisset, inclementer animaduertere non negligebat. A reliqua vero multitudine etiam fidelitatis, & officij iusiurandum exegit: atque ita maior pars metu cedebat, & obsecundabat. Qui vero liberius stomachabantur, & se cogi indignabantur, eos quomodocunque poterat, è medio tolli curabat. Hæc latius prosequitur 15. *Antiq. cap. 13.* Iosephus, & horum aliqua etiam breuiter tangit *sub finem cap. 15. lib. 1. de Bello.*

Quibus artibus populos à murmure compesceret.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4035.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 589.

Anno regni sui decimo octauo (nimirum à captis Ierosolymis putando, quemadmodum ex his quæ sub anno mundi 4045. *num.* 2. in fine dicemus, constare poterit,) Herodes in loco condendæ vrbi opportunissimo, cui olim Stratonis turris nomen fuerat, in ora Phœnicij maris, inter Ioppen, & Doram sito, vrbem magnifice designauit, eamque muris cingere atque ædificiis sumptuosissimis, præsertim vero templo admodum insigni, & Portu structura mirando, & Palatiis regiis, nec non foro, theatro, & amphitheatro, & statuis & turribus, aliisque fabricis marmoreis exornare cœpit, imposuitque vrbi nomen Cæsarea, quod extructa esset in honorem Cæsaris, cui etiam templum in ea erectum, & colossum dedicauit non minorem, quam Iouis apud Olympiam, cuius ad exemplar factum est. Et vrbs quidem postea decimo anno, postquam ædificari cœpta erat, (vt tradit Iosephus 16. *Antiq. c. 9. in princip.*) reliqua vero eiusdem vrbis ædificia, duodecim annorum spatio sunt absoluta, vt videre est apud Iosephum 15. *Antiq. cap. 13. & lib. 1. de Bello cap. 16.* quibus in locis prædicta omnia traduntur. Portus vero structura, tanquam mirabilior, multo accuratius describitur. 1

Cæsaream condere cœpit, & insignibus ornare ædificiis.

Interea dum Cæsarea ædificaretur, nempe decem annorum subsequentium interuallo, Herodes ea egit, quæ narrat Iosephus *in prioribus octo capitibus lib. 16. Antiq.* Quæ quidem tametsi per sua quæque tempora minime digesta, imo & confuse tradita reperiantur, (vt ex consequentibus, & præcipue ex sub anno mundi 4038. *num.* 2. dicendis patebit,) nos tamen ea satis probabiliter infra suis locis ac temporibus adnotabimus. 2

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4036.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 590.

Anno postero, credimus ipsum Herodem aliquas extruxisse arces, atq; ex cognatorum suorum nominibus nuncupasse, illas nimirum in quibus postea excepit Agrippam, vt nos sub anno mundi 4038. *num.* 1. ex Iosepho dicemus. 1

Quasdam extruit arces.

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4037.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 591.

Ortus Deiparæ Virginis.

1 ANno quarto Olympiadis centesimæ nonagesimæ, vrbis vero conditæ anno septingentesimo trigesimo septimo, qui erat regni Herodis a capta Ierosolyma vigesimus, C. Furnio & C. Iunio Silano Coss. natam esse Beatissimam Dei Genitricem Mariam, tradit Cardinalis Baronius *in Apparatu ad suos Annales*, ex cuiusdam epistolæ Euodij Antiochensis Episcopi, & Apostolorum successoris fragmento, quod refert Nicephorus Callistus *Historiarum lib. 2. cap. 3.* in hæc verba: *Trimula cum esset* (& loquitur ibi de Deipara Virgine,) *in templum est præsentata, & ibi in Sanctis Sanctorum traduxit annos vndecim: deinde vero sacerdotum manibus, Iosepho ad custodiam est tradita: apud quem cum menses peregisset quatuor, ab Angelo Gabriele lætum illud accepit nuncium. Peperit autem mundi ipsius lucem, annum agens quindecimum, vigesima quinta die mensis Decembris.* Sic Euodius. Ex cuius postremis verbis, infert Baronius, natalem ipsius Beatissimæ Virginis in hunc annum incidisse, eandemque sententiam pluribus ibidem tum rationibus, tum SS. Patrum auctoritatibus confirmat, vt penes ipsum videre quilq; poterit.

Quod fuerit de tribu Iuda & de familia Dauid.

2 Sane Beatissimam Virginem Mariam, fuisse de tribu Iuda, ac de stirpe Dauid, sic ostédi potest. Nam si certissimum est, filium eius Iesum Christum, fuisse de Dauidis progenie, vt nos pluribus, apertissimisq; sacræ Scripturæ testimoniis, infra sub anno mundi 4051. *num.* 16. euidentissime ostendemus: Vtique (quemadmodum etiam ex illis Apostoli *ad Rom. c. 1. versic. 3.* verbis: *Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem.* infert S. Augustinus *lib. 2. de consensu Euangelistarum cap. 1.*) necesse est ipsam quoque eius genitricem, de stirpe Dauidis genus consanguinitatemque duxisse. Et ratio euidens est. Etenim si Christus (vt S. Leo Papa dicit *in Epistola 13. quæ est ad Pulcheriam Augustam, ante medium,*) consubstantialis patri, consubstantialis esse dignatus est & matri; & vt clarius in Symbolo S. Athanasij Sancta canit Ecclesia: *Idé Christus, Deus est ex substantia patris, ante secula genitus, & homo est ex substátia matris, in seculo natus.* Certe oportet, quod nascendo, carnem suam, non de nihilo, non aliunde, sed de carne Virginis matris, naturaliter traxerit, alioquin nec vere filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine. Sic enim argumentatur Ven. Beda *lib. 4. cap. 49. super Lucæ cap. 11.* Vnde necessario consequitur, quod re vera, non aliter quam per maternam generationem, dicatur factus, & natus ex semine Dauid secundum carnem. Igitur manifeste patet, etiam ipsam Beatissimam Virginem eius matrem, de progenie Dauidis ex naturali propagatione prodisse, & consequenter vere ac naturaliter fuisse de tribu Iuda, sicut & qui postea fuit vir eius, S. Ioseph: quemadmodum probat S. Hieronymus *lib. 1. in Matthæum: Quia*, inquit, *ex lege eam cogebatur accipere, vt propinquam, & quia simul censentur in Bethleem tanquam de vna eademque stirpe generati*: vt aperte colligitur ex illis Euangelij *Luc. cap. 2. versic. 5.* verbis: *Vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore.* Eadem enim caussa cogebat Iosephum, & Mariam ascendere in Bethleem, & ibi profiteri, & censeri: quia nimirum vterque erat non solum de tribu Iuda, sed etiam de stirpe Dauid; quemadmodum de Iosaph testatur Sanctus Matthæus *capit. 1.* in Genealogia Christi, & Angelus *ibidem vers. 20.* dicens: *Ioseph fili Dauid noli timere, &c.* & de ipsa Maria non semel canit Sancta Mater Ecclesia in officio eius Natiuitatis, dicens: *Natiuitas gloriosa Virginis Mariæ ex semine Abrahæ, orta de tribu Iuda, clara ex stirpe Dauid.* Et hoc idem olim prophetauerat Isaias, *in c. 11. initio* illis verbis: *Egredietur virga de radice Iesse, &c.* Illum enim locum B. Hieronymus ibidem exponit de Beatissima Virgine Maria.

3 Quomodo autem de Dauide prodierit Deipara, docet S. Ioan. Damascenus *lib. 4. fidei orthodoxæ c. 15.* dicés: quod Leui, qui in Genealogia Saluatoris *Luc. cap. 3. versic. 24.* ponitur, genuit Melchi, & Pantherem, Panther autem Melchi frater, genuit Barpantherem: (quod interpretatur filius Pantheris:) Barpanther autem, Ioachim, Ioachim denique genuit Sanctam Dei Genitricem. Sed hic notandum valde est, quod non solum apud Sanctum Damascenum *loco citato*; sed etiam apud alios quoque Auctores, nempe Eusebium *lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ c. 6.* vbi refert Africanum de Genealogia Domini fusius disserentem, & item apud S. Ambrosium *super Luc. c. 3.* & S. Augustinum *lib 2. Retractationum c. 7.* ex eodem Africano ibi etiam allegato, errorē nescio quo modo irrepsisse, vbi pro *Mathat*, legunt *Melchi*, quemadmodum bene aduertit etiam Cardinalis Toletus *super Luc. c. 3. annotat. 56.* & ex ipsomet Euangelij textu colligitur. Non enim ibi S. Lucas ait, quod Melchi fuerit filius Leui; sed contra, quod Leui fuit filius Melchi; & quod Mathat fuit filius Leui. Fuit ergo Panther frater Mathat, non autem Melchi, vt per errorem supponunt citati Auctores vnus post alterum, re minus accurate discussa. Præterea fallitur etiam Damascenus *ibidem*, vbi postpauca, subindicat: Pantherem (Melchi, vt falso ipse credit fratrē,) fuisse de stirpe Nathan, non autem Salomonis. Nam si hoc esset, vtiq; sequeretur, Mariam Iesu matrem, non vere ac naturaliter prodiisse de Dauid, sed legaliter tantum, contra loca Scripturæ sacræ paulo ante adducta: quandoquidem iam sub anno mundi 3987. *num.* 5. probauimus, ipsum Nathan naturaliter fuisse filium Vriæ, legaliter vero, seu per adoptionem, Dauidis: quod etiam sub anno mundi 4051 *num.* 13. in Genealogia Saluatoris dicendum erit. Sed hic, dicet aliquis: Cur non etiam SS. Euangelistæ aliquid de ipsius Deiparæ progenitoribus, protulerunt? Non enim nouum videri poterat, fœminæ genealogiam texere. Nam, & Auctor libri Iudith *cap. 8. versic. 1.* genus dictæ Iudith à Ruben filio Iacob deductum recensuit. Respondemus, Sanctos Euangelistas, Iesu Christi gesta non etiam eius Matris, narranda suscepisse, & ideo pauca admodum de ipsa attigisse. Genealogiam autem Christi, de more, per maiores illius, qui eiusdem pater putabatur, deduxisse: superfluum vero existimasse, seorsum quoque paternam Matris eius prosapiam tradere; quod apud tunc viuentes Iudæos, notum esset, proauum Mariæ fuisse fratrem naturalem Mathan aui Ioseph viri eius. Vnde ex notata viri genealogia, simul quoque apud Iudæos (vt dixi) manifestabatur vxoris prosapia, quæ de eodem stipite prodierat. Apud posteros autem, & Christianos, sufficere poterant loca Scripturæ sacræ paulo superius allegata, ad probandum vtrumque coniugem, eiusdem fuisse cognationis, & familiæ. De materna autē ipsius Deiparæ genealogia, S. Euangelistæ pauca admodum, & subobscure attigerunt, tanquam tunc temporis valde nota, & quia posteris eadē enucleatius tradere, necessariū non videbatur. Nos vero de hac, ex aliis probatis Auctoribus, ad elucidationem

Quomodo de Dauide prodierit.

Cur eius progenies à Sanctis Euangelistis non fuerit tradita.

De materna Deiparæ genealogia.

eorum

eorum, quæ breuiter in Euangelio tanguntur, aliquid hic afferre conabimur.

4 Quoniam ergo S. Damascenus loco eius supra citato, non solum testatur Deiparæ patrem, fuisse Ioachim, de quo numero proximo dictum est; verum etiam asserit matrem illius fuisse Annam: Quod & affirmant S. Epiphanius *Heres. 79. contra Colyridianos*, & quotquot Catholici de eiusdem Deiparæ parentibus scripserunt, & palam recipit, protestaturq; Sancta Mater Ecclesia, in officio eiusdem Sanctæ Annæ, quod die vigesima sexta Iulij ex Breuiario Romano recitari solet: Si quis quærat de eadem Anna, quænam ipsa fuerit, & de qua tribu: Dicimus, id potissimum haberi ex S. Hippolyto Martyre, relato apud Nicephorum *Ecclesiastica Historia lib. 2. cap. 3.* in hæc verba: *Tres fuere sorores Bethleemiticæ, filiæ Mathan Sacerdotis, & Mariæ coniugis eius, sub Cleopatra. & Casoparis Persa regno, ante Herodis Antipatris filij regnum: prima, Maria; secunda, Soba; tertia, Annæ nomen erat. Nupsit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomen obstetricem. Nupsit quoque secunda itidem in Bethleem Soba, & genuit Elisabeth. Nupsit postremo. & tertia, Anna in terra Galilæa, & protulit Mariam Dei Genitricem, ex qua nobis natus est Christus.* Sic Hippolytus. Ex quo patet, prædictum Mathan, diuersum omnino esse ab eo, cuius meminit S. Matthæus in genealogia Saluatoris: Siquidem ille dicitur fuisse Sacerdos: hic autem de tribu Iuda. Cur vero memoratus Hippolytus, hoc loco, Cleopatræ, & Casoparis meminerit, cum neuter ad Iudæos pertinuisse videatur, iam sub anno mundi 4015. *num.* 9. explicatum est. Sane Hippolyto consentit Germanus Episcopus Constantinopolitanus, à Cardinali Baronio *in Apparatu ad suos Annales* relatus, dicens: eam, hoc est, Annam, ex genere sacerdotali natam, de tribu Aaronitica, radice prophetica, & regia. Ex quibus (si vera sunt, vt credimus,) inferre oportet, Annæ patrem, fuisse quidem de tribu Leui, matrem vero, de tribu Iuda, & stirpe regia. Quare ad id, quod S. Damascenus, *in oratione 2. de Natiuitate Beatæ Mariæ prope finem*, ad ipsam S. Annam dicebat; *Quam beata domus Dauid, de qua prodiisti*: vtique debemus subintelligere: Ex linea materna. Quanquam item credimus, vere etiam dici posse, eandem Annam quodammodo ex linea paterna de domo Dauidis prodiisse, quia pater eius Mathan ducebat originem ab ipso Nathan, quem & fuisse Sacerdotem, & filium Dauidis, alias ostendimus: filium, inquam, non naturalem, sed adoptiuum. Scite igitur B. Damascenus S. Annam non de tribu Iuda, sed de domo Dauid prodiisse ait, nimirum quia Nathan caput familiæ Mathan patris S. Annæ, licet non esset de tribu Iuda, adoptatus tamen fuerat in domo, & familia Dauidis. Ex his ergo manifeste consequitur, illam huius Annæ historiam, in qua dicebatur, quod Anna Virginis Dei Genetricis mater, erat filia Gaziri, ex tribu Iuda, in Bethleem oppido Iudææ nata, esse apocrypham, & pro maiori parte erroneam, meritoque de Breuiario Romano in postrema eius recognitione expunctam. Fuit ergo Anna, vt diximus, ex patre de tribu Leui, matre vero de tribu Iuda, & pariter vir eius Ioachim, de tribu Iuda. Quo fit, vt Beatissima Virgo, quæ vera Christi mater fuit, etiam ipsa ex vtraque tribu, & familia, nimirum sacerdotali, & regia, seu Leuitica, & Iudaica propagata fuerit, sicuti & filius eius Iesus. De quo tamē, quomodo etiam ex Leuitica tribu originem ducere potuerit, cum tam eius Beatissima Mater, quam Pater putatiuus, fuerint de tribu Iuda, nos infra sub anno mundi 4051. *num.* 13. & 14. explicabimus.

De Sancta Anna.

Mathan duos, alter paternus, alter maternus Christi proauus.

Quoniam autem hic obiter incidimus in mentionem dicti Mathan Sacerdotis, qui fuit proauus maternus Iesu Christi secundum carnem; & certum est, in sacro Euangelio quosdam memorari, qui eiusdem Christi fratres, & nonnullas, quæ ipsius sorores nuncupantur; & item ex eodem Euangelio constat, S. Ioannem Baptistam, ex parte matris consanguineum fuisse Christi: operæpretium duximus hic subnectere arborem posteritatis dicti Mathan, quatenus deseruire potest ad rite intelligenda prædicta, & his similia, quæ infra suis locis, ex Euangelico textu referenda erunt, ad eandem Christi cognationem pertinentia. 5

Mathani posteritas.

Mathan Sacerdos, & Maria de tribu Iuda vxor eius
genuerunt tres filias,
videlicet

Mariam, quæ nupsit Cleophę, ex quo genuit,	Sobe, quæ ex alio Sacerdote genuit	Et Annam, quæ de Ioachim viro Tribus Iudæ genuit
alteram Mariam, quæ *Io. cap. 19. versic.* 25. dicitur, Maria Cleophæ, & soror (sobaudi cōsobrina) Beatissimæ Virginis. Et hæc, ex Alphęo viro eius (vt sub ann. mun. 4082. *n.* 7. probabitur) genuit	Elisabeth, quæ propterea *Luc. cap.* 1. *vers.* 5. dicitur, de filiabus Aaron, & ex Zacharia pariter Sacerdote, genuit,	Beatissimam Virginem Mariam, quæ de Spiritu Sancto genuit
Iacobum minorem, & Ioseph, & Simonem, & Iudam, qui dicūtur fratres, hoc est consobrini, ipsius Domini, & sorores eius, Mariam, & Salome.	Sanctum Ioannem Baptistam.	Iesum Christum filium Dei, & Saluatorem Mundi.

6 Eodem anno circiter inchoante, (quemadmodum ex his, quæ sub anno mundi 4033. *num.* 1. dicta sunt, deduci potest,) oportet Herodem secundo celebrasse Ierosolymis quinquennalia certamina, ab ipso in honorem Cæsaris instituta. Iste enim est annus quintus à prima eorundem celebratione anno mundi proxime citato peracta.

Herodes celebrat athletica certamina in honorem Cæsaris.

7 Eodem item circiter tempore, vt credimus, Herodes, extructa iam magna ex parte Cæsarea vrbe, vt primum cognouit Cæsarem de Syria Asiaque Romam

Mittit Romam filios.

Mittit Romam filios.

mam rediisse incolumem, (quod non nisi per hæc circiter tempora contigisse, inferri potest ex his, quæ nos sub anno mundi 4034. *num.* 1. in fine diximus) misit Romam filios suos ex Mariamne genitos, Alexandrum, & Aristobulum, vt ibidem liberalibus disciplinis (quemadmodum ex Iosepho 16. *Antiq. c.* 1. *& lib.* 1. *de Bello cap.* 17. colligitur) imbuerentur. Inprimis vero, vt salutarent Cæsarem, qui excepit adolescentes summa humanitate, facta eis potestate, si vellent, hospitandi in propria eius regia. Sed illi iuxta instructionem, vt creditur, à patre habitam, gratiis Cæsari actis, maluerunt Pollionis hospitio vti, qui erat summus Herodis amicus. Vide Iosephum 15. *Antiq. c.* 19.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4038.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 592.

Agrippam inuitat & honorificentissime excipit.

1 ANno regni sui vigesimo primo, cum audisset Herodes, M. Agrippam sui amicissimum, eodemmet anno vrbis septingentesimo trigesimo octauo, vt scribit Dio *cap.* 54. ex Italia in Asiam denuo à Cæsare missum; pronus ad eum inuisendum, atque inuitandum, vt ad se in Iudæam diuertere dignaretur, properauit: quo impetrato, nihil prætermisit, quod illi voluptatem afferre posse crederet: excipiens eum in recens conditis vrbibus, & ostendens ædificia: ad hæc omne genus deliciarum, & magnificentiæ, tam ipsi quam amicis eius exhibens apud Sebasten, & Cæsariensem portum, à se iam magna ex parte erectum, & in extructis à se arcibus, Alexandrio, Herodio, Hircania. In vrbē quoque Ierosolymitanam eum perduxit, occurrentibus populariter omnibus, amictu, & cultu festiuo, cum faustis acclamationibus. Agrippa autem, Deo hecatombe immolata, populo epulū præbuit, & quamuis libenter ibi diutius fuisset cōmoratus, appetente tamen hyme, tempestatum metu, maturius abnauigauit in Ioniam, vna cum amicis, maximis honoratus muneribus. Ex Iosepho 16. *Antiq. cap.* 2.

2 Sciendum vero est, quod prædicta, ipse Iosephus post reditum Herodis è Roma cum filiis Alexandro & Aristobulo, & post vxores eisdem iam traditas, narrat; cum tamen id videatur non posse admitti. Nam si post non solum cœptam, sed iam satis prouectam Cæsareæ vrbis ædificationē, rex decreuit prædictos filios suos Romam mittere ad salutandū Cæsarem, & vt postea ibidem liberalibus studiis operam darent, quemadmodum idem tradit Iosephus 15. *Antiq. cap.* 13. *non procul ab initio:* vtique non prius eos mittere debuit, quam sciret, aut verisimiliter crederet, Cæsarem de Asia Romam rediisse, vt sub anno mundi 4037. *num.* 6. dictum est; & ratio dictat, quod eosdem Romæ triennio saltem in eisdem studiis (vt olim Daniel, & socij in Babylone *Daniel. c.* 1. *vers.* 5.) erudiendos reliquerit, antequam ad eos domum reducendos ipse proficisceretur, ac eis vxores tradere curaret. Atqui, vt sub anno mundi proxime allegato probatum est, eodem anno, quo Cæsar Romam rediit, M. Agrippa iterū venit in Asiam, ad quem salutandum atque inuitandum protinus cucurrisse Herodem, dubitare nemo debet. Ergo necesse est, quod Herodes longe prius reduxerit Agrippam de Asia in Iudæam, quam filios suos è Roma. Nemo igitur miretur, si nos in hisce Herodis rebus recensendis, non sequimur ordinem, quo hæc eadem ab ipso Iosepho sunt tradita.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4039.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 593.

ANno proximo, nimirum exacta domi hyeme, vt notat Iosephus loco proxime citando, Herodes ineunte vere, ad eundem Agrippam Bosphorum cum exercitu perrexit, eumque ad Synopem vrbem ponticam offendit, atque opportunissimo tempore eidem præsto fuit, laborum socius, & consiliorum particeps. Confectis deinde Ponticis negotiis, per Paphlagoniam, Cappadociam, ac maiorem Phrygiam, terrestri itinere, simul Ephesum peruenerunt, & inde rursus Samum traiecerunt nauibus. Quo toto in itinere, per singulas vrbes, in multos multa Herodes beneficia contulit, alios pecunia, alios fauore apud Agrippam adiuuans. Nam & iratum Iliensibus reconciliauit, & pro Chiis, tum ad reparandam ipsorum porticum, tum debitam Cæsaris procuratoribus pecuniam liberaliter persoluit, immunitate impetrata; & aliis item, quacunque in re singulis opus esset, affuit. Iudæis quoque per Asiam degentibus, ne amplius ab indigenis prohiberētur secundum propria ipsorum instituta ac patrias leges viuere, ab Agrippa obtinuit. Denique ab eodem Agrippa digressus, rediit in patriam, vbi quartam tributorum superioris anni partem, subditis suis benigne relaxauit; qua regis munificentia deliniti, eidem læti fausta comprecari cœperunt. Quæ omnia latius videre est apud Iosephum 16. *Antiq. cap.* 3. 4. *&* 2. *per totum.* 1

Ad Agrippam cum exercitu properat in Ponto.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4040.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 594.

ANno regni Herodis à Ierosolyma capta vigesimo tertio, oportet Beatam Virginem Mariam, explero vitæ suæ triennio, ductā fuisse ad templum, vbi deinceps mansit vndecim annis continuis, vt probant Euodij verba à nobis sub anno mūdi 4037. *num.* 1. adducta. Ex quibus fit manifestum, ipsam non secus ac olim Samuel, à parentibus antequam nasceretur, fuisse Deo deuotam, & propterea, non octogesimo ab ortu eius die, in templo præsentatam, sed post eius ablactationem, coram Deo Sacerdotibus in templo traditam, nimirum opera, vt creditur, Zachariæ Sacerdotis, & cognati eius; ibidemque relictam, vt in Dei seruitio, cum aliis eiusmodi puellis educaretur, donec adueniret tempus, quo nuptui, vt de aliis fieri consueuerat, tradenda foret. 1

Deipara trimula præsentatur in templo ibique educatur.

Eodem, vt arbitror, anno, qui erat quartus, ex quo miserat Romam filios, Herodes nauigauit in Italiam, salutatum Cæsarem; à quo humanissime tractatus, filios domum reducendos recepit, satis iam liberalibus disciplinis instructos. Quipostea quam reducti sunt in patriam, statim magnis ab vniuersa multitudine studiis excepti sunt, quod essent tum statura, tum multis animi ornamentis conspicui, & regium quid vel ipsa specie præ se ferrēt. Quæ res mouerunt ad inuidiam Salomem sororem reg ceterosque, quorum calumniis Mariamne oppressa fuerat, metuentes ne materni interitus ipsi vltores fierent. Quamobrem exinde illos quoque calumniis appetere cœperunt, & artificiose paternū erga 2

Herodes nauigat in Italiam & reducit domum filios.

GGG ipsos

ipsos odium concitare. Quibus tamen non obstantibus rex, qui eos diligebat, in eo etiam quo prius erat honore, eosdem habuit, & quod iam essent adulti, vxores eis coniunxit; Aristobulo Salomes filiã Bernicem, Alexandro Archelai Cappadocum regis filiam Glaphyram. Iosephus 16. *Antiq. c.* 1. *&* 2. *& lib.* 1. *de Bello cap.* 17.

AB ORBE CONDITO
ANNUS 4041.

SEXTÆ MUNDI ÆTATIS
ANNUS 595.

Celebrat templi Ierosolymitani dedicationem & natalis regni sui diem.

1 ANno regni sui à Ierosolyma capta vigesimo quarto, Herodes post annos nouem cum dimidio, ex quo cœperat Ierosolymitani templi fabricam, illa (eo modo quo sub anno mundi 4032. *num.* 5. declaratum est) explesa; solemnem eius instaurationis, seu renouationis dedicationem celebrauit, trecentis bobus Deo mactatis, præter innumeras alias victimas, quas ciues, pro suis vnusquisque facultatibus, immolati curarunt. Et quoniam eodem pariter tempore, incidit anniuersaria natalis regni sui dies, quam rex magna hilaritate colere solitus erat; conduplicata populi lætitia, simul vtraq; solemnitas celebrata est. Iosephus *in fine libri Antiq.* 15.

Ad deprimendos Mariamnæ filios exaltat Antipatrum.

2 Interea domesticum dissidium, inter regis sororem, & Mariamnæ filios, indies magis magisque augebatur, ac tandem hoc eodem anno (vt ex proxime dicendis apparebit,) vsque adeo excreuit, vt cum iam rex multa de nimia Aristobuli Alexandriq; animositate atq; arrogantia audisset, decreuerit omnimodis eorum ferociam comprimere, ac propterea alium ex Doride, antequam rex esset, susceptum filium nomine Antipatrum, qui etiamnum priuatam vitam agebat, ad se accersitum, aliis præponere modis omnibus cœperit, & honoribus indies maioribus euehere; Atq; ad magis deprimendos Mariamnæ filios, etiam Antipatri matrem, iam pridem repudiatam, ad filij preces, in regiam reduxerit. Et cum iterum nauigare vellet rex ad salutãdum Agrippam, post decennalem administrationem, anno vrbis septingentesimo quadragesimo primo, vt ex Dione *lib.* 54. colligi potest, ex Asia decedentem (qui annus cum præsenti concurrit, vt patet in tabulis,) filium ex filiis Antipatrum, secum duxerit, eumque cum multis muneribus illi tradiderit Romam perducendum, atque in Cæsaris amicitiam introducendum. Iosephus 16. *Antiq. cap.* 6. *& lib.* 1. *de Bello cap.* 17. Puto autem hãc Herodis profectionem sub finem huius anni accidisse.

AB ORBE CONDITO
ANNUS 4042.

SEXTÆ MUNDI ÆTATIS
ANNUS 596.

Antipater exaltatus vexat fratres calumniis apud patrem.

1 ANno itaque proximo, Antipater, prædictæ peregrinationis occasione, Illustris Romæ factus est, paternis literis commẽdatus amicis omnibus. Et cum eo honoris prouectus esset, vt iam primatum inter regios liberos consecutus videretur: vnum molestè ferebat, quod non aderat fratribus, neque poterat eos continuis vexare calumniis, & verebatur, ne patris animus motatus, æquiorem se præberet erga Mariamnæ filios. Hæc assidue cogitans, non destitebat à proposito, & absens quoque per literas, exacerbabat patrem in eos, quasi de incolumitate eius solicitus: sed re vera, ad speratam regni successionem, malis artibus, viam sibi præmuniens, donec ad tantam iram Herodem perduxit, vt inimicus esset adolescentibus. Iosephus 16. *Antiq. cap.* 7.

AB ORBE CONDITO
ANNUS 4043.

SEXTÆ MUNDI ÆTATIS
ANNUS 597.

ANno postero, vt reor, Herodes filiis Alexandro atque Aristobulo valde infensus, ac crebris Antipatri filij literis susurrisq; eius impulsibus, contra illos incitatus; cogitabat in eos acriter animaduertere. Sed veritus, ne quid peruersam ageret temere, decreuit denuo Romam nauigare, illosque accusare coram Cæsare, ne propter indignationem videretur parum pius erga filios. Itaque vbi Romam cum Alexandro, & Aristobulo peruenit, non inuentum ibi Cæsarem, Aquileiam vsq; persecutus est, & cum venisset in colloquium, rogassetque, vt de infortunio suo vellet cognoscere; adductos coram filios, insolentiæ, tentatiq; veneficij magna vehementia accusauit: quibus auditis, tum in fletus effusi sunt filij; & tanquam nullius tantæ impietatis conscij, hærebãt ancipites; quod neq; decorum esset contra patrem libere dicere; neque tutum, caussam suam deserere. Verumtamen ne viderentur, perturbante conscientia, defensionem suam expedire nõ posse; alter illorum longa oratione aggressus est obiecta diluere, atque adeo cordate patris accusationi respondit, vt iam videretur rex ipse excusationis egere, qui sine vllis certis argumẽtis, criminationem tam grandem aggressus fuisset. Denique Cæsar aliquantisper deliberabundus, pronunciauit, vel hoc ipso iuuenes peccasse, quod non tales se parenti præstitissent, vt nulla posset in eos hærere suspicio: Herodem autem hortatus est, vt suspicari desineret, & reconciliaretur filiis: posse illos in posterum mederi offensis prioribus, & reintegrare mutuum amorem pristinum, si ad abolendas suspiciones veteres, vtrinque diligentius coleretur pietas. Quibus dictis, Cæsar iuuenibus innuit, & iis iam ad preces patri accidere parantibus, prior flentes pater vnum post alium complexus est, & post actas Cæsari gratias, vna discesserunt, & cum eis Antipater, simulans se gratulari reuersis in gratiam. Deinde magnis Cæsari datis, ab eoque acceptis muneribus, rex cum filiis Iudæam repetit. Nauigantes autem cum appulissent Eleusam Ciliciæ oppidum, offendunt ibi Archelaum Cappadocum regem, qui excepto perhumaniter Herode, multum gauisus est, ob reconciliatos filios, & quod Alexander eius gener refellisset obiecta crimina, datisque vicissim regiis muneribus, digressi sunt; sub finem, vt arbitror, huius anni. Quæ omnia multo latius tradita inuenies apud Iosephum 16. *Antiq. cap.* 7. *&* 8.

Herodes ducit accusatque filios apud Cæsarem, & eius opera reconciliatos reducit in Iudæam. 1

AB ORBE CONDITO
ANNUS 4044.

SEXTÆ MUNDI ÆTATIS
ANNUS 598.

ANno insequenti, vt credimus, Herodes posteaquam in Iudæam cũ filiis reuersus est, quadam 1

Herodis ad populum oratio.

Herodis ad populum oratio.

die aduocata in templum concione, quid in ea peregrinatione egisset, exposuit, denarrataque Cæsaris humanitate, & aliis rebus, quas illos quoque scire referre iudicabat, extremam orationem vertit ad filios, aulicosque, & ceteram multitudinem, ad concordiamque adhortatus est omnes, pronuncians filios post se regnaturos, primú Antipatrum, deinde ex Mariamne natos Alexandrum, & Aristobulum. Interim debere omnes se vnum respicere, & pro rege habere, atque Domino, non obstante senectute, quæ ad regendum, propter longam experientiam, magis esset idonea; præsertim non deficientibus aliis facultatibus, quibus, & subditi in officio continerentur, & liberi: Milites quoque cum suis ducibus, si se vnum respiciant, felicem vitam acturos, absque vllis perturbationibus. His peroratis, dimisit concionem, & quibusdam quidem recte visus est dixisse, quibusdam vero secus. Iniecta enim æmulatione inter filios, res omnino ad aliquam spectare mutationem videbantur. Iosephus *16. Antiq. c. 8. in fine, & fusius 1. de Bello c. 17.*

Declarat regni successores.

2 In reliquo vero huius anni tempore, credimus Herodem in hæc tria potissimum incubuisse; nimirum in procuranda totis viribus Cæsareæ vrbis absolutione: & vt vbique promulgaretur eiusdem vrbis dedicatio, sequenti anno inchoato solemnissime celebranda: & denique in apparatu eius vndique conuehendo, ac congregando: quandoquidem, vt narrat Iosephus *16. Antiq. c. 9.* exciti sunt artifices, musici, athletæ gymnicorum certaminum, & magnus gladiatorum, ac ferarum comparatus est numerus, & quicquid huius generis in pretio est, tam Romæ, quam apud gentes ceteras, præter multa alia pretiosa, quæ in hoc contulit etiam ipsa vxor Cæsaris Iulia.

Cæsareæ absolutionem vrget, eiusque dedicationem parat.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4045.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 599.

1 ANno regni Herodis à capta Ierosolyma, vt *num.* 2. probabitur, vigesimo octauo, Olympiade centesima nonagesima secunda, quemadmodum notat Iosephus *16. Antiq. cap. 9. in princip. & 1. de Bello cap. 16. circa medium*, id est, anno eiusdem Olympiadis quarto, vt videre est in tabulis: Idem Herodes, vrbis Cæsareæ, decem annorum interuallo à se ædificatæ, dedicationem splendidissime, variis nimirum certaminibus, ludisque, ac spectaculis, & conuiuiis, regio sumptu, ac magnificentissimo apparatu, in honorem Cæsaris celebrauit, vt accurate tradit Iosephus *cap. Antiq. citato*, vbi etiam addit, quod idem certamen Cæsari consecratum, rex denuo sanciuit, per singula deinceps quinquennia fore instaurandum.

Eiusdem dedicationem splendidissime celebrat.

2 Diximus hunc vigesimum octauum regni Herodis annum, non à consulatu Caluini & Pollionis, in quo ipse Herodes Romæ declaratus fuerat rex; sed à consulatu Agrippæ & Galli, sub quo captis Ierosolymis, regni possessionem adeptus fuerat, esse numerandum: quia tametsi re vera vterque consulatus, in vnam eandemque inciderit Olympiadem, nimirum centesimam octogesimam quintam, vt nos sub anno mundi 4015. *num.* 5. probauimus, & consequēter annus prædictæ dedicationis, ab vtrouis prædictorum consulatuum supputatus, semper incidat in Olympiadem nonagesimam secundam vt videre est in tabulis: Verumtamen, quia Iosephus *14. Antiqu. capit. 26.* aperte secutus est supputationem ponentium Caluini & Pollionis consulatum Olympiade centesima octogesima quarta: proculdubio, iuxta ipsius computum, prædictus annus regni Herodis vigesimus octauus, à prædicto Pollionis consulatu putatus, nullo modo competere potest in Olympiadem centesimam nonagesimam secundam. Oportet ergo quod Iosephus necessario eundem annú regni Herodis vigesimum octauum, non à Caluini & Pollionis, sed ab Agrippæ & Galli consulatu putauerit. Hunc enim consulatum idem Iosephus *sub finem eiusdem libri 14. Antiq.* ponit in Olympiade centesima octogesima quinta, cui si addantur septem Olympiades, quæ cōtinent prædictos viginti octo regni Herodis annos, fiunt centum nonaginta duę Olympiades. Igitur dictus regni Herodis annus, sine dubio, secundum Iosephum, putandus est à captis Ierosolymis, vt supra *num.* 1. dictum est. Vnde patet immerito redargui ipsum Iosephum à Pererio *lib. 11. in Danielem in fine quæstionis quintæ, quæ est de tempore ortus D. N. Iesu Christi*, vbi ait: Non satis sibi constare Iosephum, dum *lib. 16. Antiq. cap. 9.* dicit, regni Herodis annum vigesimum octauum incidisse in Olympiadem centesimam nonagesimam secundam. Nam (subdit Pererius) *si primus regni eius annus* (subintellige in quo declaratus fuerat rex) *fuit quartus Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ, non vigesimus octauus; sed vigesimus nonus regni eius annus, concurrit cum initio Olympiadis centesimæ nonagesimæ secundæ.* Sed non aduertit ibi Pererius, Iosephum *loco Antiq. proxime allegato*, putasse annos regni Herodis, non ex quo creatus fuerat rex, sed a capta Ierosolyma, vt iam ostensum est. Et hinc etiam perspicue infertur, annum quoque regni Herodis decimum octauum, in quo Iosephus *15. Antiq. cap. 13.* dicit, eandem Cæsaream cœptam fuisse ædificari, pariter esse numerandum à consulatu Agrippæ & Galli, id est, à captis ab Herode Ierosolymis. Quod nos sub anno mundi 4035. *num.* 1. hic probandum supposueramus.

Defenditur a Pererio Iosephus.

3 Eodem anno, qui fuit septimus ante Christi natiuitatem, vt videre est in tabulis, oportet cœptam esse infirmitatem Languidi illius, qui postea anno vitæ Christi trigesimo secundo, ab eodem Christi mirabiliter curatus fuit, ad probaticam Piscinam, cum iam triginta & octo annos haberet in infirmitate sua, vt narrat S. Ioannes *in Euangelij sui c. 5. vers. 5.*

Languidi Euangelici natiuitas.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4046.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 600.

1 ANno proximo, qui erat annus vrbis septingentesimus quadragesimus sextus, vt patet in tabulis C. Martio Censorino & C. Asinio Gallo Coss. Augustus Cæsar Romæ anni emendationem (cuius nos sub anno mundi 4008. *num.* 2. mentionem fecimus,) à Iulio Cæsare factam, denuoque Sacerdotum negligentia conturbatam atque confusam, restitui curauit. Nam vt ait Macrobius *1. Saturnal. c. 14. Cum oporteret diem, qui ex quadrantibus confit, quarto quoque anno confecto, antequam quintus inciperet, intercalare; Illi quarto non peracto, sed incipiente, intercalabant. Hic error, sex & triginta annis permansit; quibus annis intercalati sunt dies duodecim, cum debuissent intercalari solummodo nouem. Sed hunc quoque errorem correxit Augustus, qui annos duode-*

Augustus annum corrigit.

cim sine intercalari die transigi iussit, vt illi tres dies, qui per annos triginta sex, vitio sacerdotalis festinationis excreuerant, sequentibus annis duodecim, nullo die intercalato, deuorarentur. Post hæc, vnum diem, secundum ordinationem Iulij Cæsaris, quinto quoque incipiente anno intercalare iussit. Et omnem hunc ordinem, æreæ tabulæ ad æternam custodiam incisione mandauit. Hæc Macrobius. Cuius dictum de sex, & triginta annis perdurantis errati, debet accipi, non ab anno Iulianæ correctionis, qui fuit, vt supra dictum est, vrbis septingentesimus octauus, sed ab anno promulgatæ correctionis, nimirum septingentesimo nono. Ab hoc enim ad septingentesimum quadragesimum sextum, medij sunt anni triginta sex.

2 *Mensis sextilis, cur & quando dictus fuerit Augustus.*

Eodem tempore, videlicet iisdem Coss. vt ait Censorinus, mensis qui sextilis antea appellabatur quod esset sextus à Martio, vnde annum exordiri voluerat Romulus, deinceps in honorem Augusti Augustus dictus est, ex Senatusconsulto: quod refert Macrobius *lib. 1. Saturnal. cap. 12.* in hæc verba *Cum Imperator Cæsar Augustus mense sextili, & primum consulatum inierit, & triumphos tres in vrbem intulerit, & ex Ianiculo legiones deducta, secutaque sint eius auspicia ac fidem, & Ægyptus hoc mense in potestatem Populi Romani redacta sit finisque hoc mense bellis ciuilibus impositus sit, atq; ob has caussas, hic mensis huic Imperio felicissimus sit, ac fuerit. placere Senatui. vt mensis Augustus appelletur. Idem Plebiscitum factum ob eandem rem, Sex. Pacuuio tribuno plebem rogante.* Hæc ex Macrobio.

3 *Herodes grandia extruit ædificia, & ex cognatorum nominibus nuncupat.*

Per hæc eadem tempora Herodes, post ædificatam Cæsaream, festosque dies in eius dedicatione celebratos, vrbes, oppida, castellaque, & alia ædificia pulcherrima in suo regno extruxit, atque ex cognatorum nominib. appellauit. Huiusmodi sunt Antipatra vrbs, quam sic ab Antipatro patre suo denominauit: & Cypron castellum, ex propriæ matris nomine: & turris quædam, propugnaculum Ierosolymæ munitissimum, ex primogeniti fratris nomine Phasælum dicta: & vrbs pariter in eiusdem defuncti fratris monumentum Phasælides nuncupata. Iosephus 16. *Antiq. cap. 9. & lib. 1. de Bello cap. 16.* Quibus in locis multa item disserit de Herodis beneficentia ac liberalitate in extraneos, & crudelitate in suos, & de huius rei caussa.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4047.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 601.

1 *Absoluit aliam in Cæsarea fabricas.*

ANno regni sui trigesimo, vt iam sæpe dictum est à captis Ierosolymis putato, qui erat à cœpta Cæsareæ ædificatione duodecimus, Herodes nec labori, nec sumptibus parcens, absoluit mirabiles quasdam fabricas, quas in eadem vrbe extruere cœperat. Sic enim tradit Iosephus 15. *Antiq. cap. 13. non valde procul ab initio capitis.* Quænam vero fuerint hæ fabricæ, vide *ibidem, & 1. de Bello c. 16.* Quanquam easdem nos quoque breuiter sub anno mundi 4035. *num.* 1. recensuimus.

2 *Dauidis sepulchrum spoliat.*

Per hæc eadem tempora, Herodes multum pecuniarum domi forisque profundens, audito quod olim Hircanus (nimirum Simonis Machabęi filius,) recluso Dauidis sepulchro, tria millia talentorum argenti (vt nos sub anno mundi 3921. *num.* 1. retulimus) extulisset, superesseque multo plura; assumptis secum amicorum fidissimis, clam noctu apertum sepulchrum ingreditur: depositas tamen pecunias non inuenit, sed mundi pretiosi, & aureorum ornamentorum vim magnam inde sustulit. Iosephus 16. *Antiq. cap. 11.* Vbi putat hāc fuisse caussam, quod exinde domus Herodis in deterius labi cœperit, ita vt ipse totos fere reliquos regni, vitæque suæ annos, in sedandis perpetuis familiæ suæ dissidijs, non sine magno animi sui mœrore, ac propriæ vitæ periculo, occupatus fuerit, & hac de caussa Romam denuo nauigare, ingrauescente licet iam ætate, coactus sit, & multa insuper in suos crudeliter patrare. Quæ omnia, sine vlla temporum notatione, scribit Iosephus 16. *Antiq. à cap. 11. vsque ad cap. 10. sequentis libri. & 1. de Bello cap. 17. vsque ad finem eiusdem lib.* Sed verum horum Herodis infortuniorum caussa fuerit prædicta Dauidis sepulchri violatio, affirmare non ausim. Nam quicquid sit, certe maiora Herodem peccata commisisse, dubium non est. Etsi ob idem facinus Ioan. Hircanum castigatum, nusquam legimus; non est quod tantopere vltum Herodem tam facile pronunciare debeamus; præsertim cum, ipsomet Iosepho teste, certum sit, memorata familiæ Herodis dissidia, multo ante cœpta esse, non sine maximis eiusdem Herodis perturbationibus: tametsi verum quoque sit, ea deinceps semper in peius processisse, vt videre est apud Iosephum *locis citatis.* *Iosephi dictum refellitur.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4048.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 602.

ANnō vrbis conditæ septingentesimo quadragesimo octauo, C. Cæsar Augusti filius adoptiuus, Syriæ totique orienti præficitur; cui ad bellum Armenicum proficiscenti, cum adhuc esset adolescētulus, quippe qui nec dum vigesimum annum ageret, pro rectore datus fuit P. Sulpitius Quirinus, qui iam aliquot annis antea fuerat Syriæ Præses, & propterea tanquam de rebus illarum prouinciarum satis instructus, bene poterat præfatum adolescentulum in eiusmodi negotijs dirigere. Ipso autem in prouincia defuncto, præfatus Quirinus, per aliquot postea annos remansit Syriæ Præses, vt probat Cardinalis Baronius *in Apparatu ad suos Annales*, ex Cornelio Tacito, & alijs. Sane hunc Quirinum Gręci Cyrinum appellabant. Propterea S. Lucas, qui in Græcia suum scripsit Euangelium, *cap. 2. vers. 2.* vocat eum Cyrinum. 1

C. Cæsar Augusti F. adoptiuus toti orienti præficitur.

Quirinus qui & Cyrinus Syriæ Præses.

Eodem anno in Iudæa nihil aliud actum inuenimus, nisi quæ narrat Iosephus 16. *Antiq. cap. 11. 12. & 13. & lib. 1. de Bello cap. 17.* de varijs inter regiæ Herodis Aulicos, ac præcipue eiusdem regis filios, Antipatrum, & ex Mariamne natos, Alexandrum, & Aristobulum, dissensionibus valde auctis: Itemq; de calumnijs, & insidijs inter ipsos, & aduersus ipsum regem structis: pro quibus sedandis necesse habuit Archelaus Cappadocum rex, vtpote qui erat dicti Alexandri socer, venire in Iudæam ad Herodem, & ipse Herodes Romam non multo post ad Cæsarem proficisci, Alexandrum accusaturus, & eidem Antipatrum commendaturus. Quæ omnia hic accuratius intexere superfluum visum est. Quemadmodum & illud ibidem relatum, quod intra tempus absentiæ ipsius Herodis, incolę Trachonitidis regionis, quam Zenodoro ademptā Cæsar (vt sub an. mundi 4034. *nu.* 2. dictum est) Herodi attribuerat, sparso rumore de eiusdem Herodis interitu, ab ipso defecerant. Sed 2

Ob dissidia domestica valde aucta, Herodes Romam proficiscitur ad Cæsarem.

ab eius

ab eius Ducibus perdomiti, quadraginta ex eis latronum Principes in Arabiam transfugerint, vbi recepti à quodam Syllæo, qui ibidem principatum affectabat, de quodam loco satis munito excurrentes, latrociniis infestabant Iudæam totamque Cœlesyriam.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4049.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 603.

Herodis gesta post eius reditum de Italia.

1 ANno proximo, in Iudæa credimus accidisse ea, quæ scribit Iosephus 16. *Antiq. cap. 13. vsque ad finem libri. & lib. 1. de bello, à medio c. 27. vsque ad eius finem*, de reditu Herodis ab Italia: de expeditione eius in Arabiam aduersus præfatos Latrones: de memorato Syllæo apud Cæsarem accusante Herodem, quod extra regni sui fines exercitum ducere ausus esset: de Cæsare ob hoc Herodi valde irato, literisque minaciter eidem scriptis, & eiusdem legatis primo non admissis, infecto negotio remissis: & quomodo tandem per Nicolaum Damascenum placatus Herodi Cæsar fuit, & Syllæus postea tandem ab eodem Cæsare capitis damnatus. Item de Alexandro & fratre Aristobulo regi delatis, quod clam ei necem struerent, & quod propterea in carcerem coniecti, & mox etiam in vincula; dein Cæsare permittente, eiusque Præsidibus ad Berytum conuocatis, damnati, ac demum iussu patris in Sebasten ducti, ibidem strangulati fuerint, & eorum corpora in Alexandrium Castellum recondita.

Mariamnæ filii à patre necati.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4050.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 604.

Antipatri technæ aduersus fratrum filios, & patrem.

1 ANno regni Herodis penultimo, oportet acta esse fere omnia, quæ scribit Iosephus *in septem prioribus libri 17. Antiq. capitibus, & parte octaui*. Item *lib. 1. de Bello cap. 18. 19. & 20.* nimirum de Antipatro regis filio, qui sublatis fratribus, & metu æmulorum liberatus, cum iam sine controuersia successionem regni speraret, duplici cœpit timore sollicitari; nempe quod populariter inuisus esset omnibus, ac præsertim militibus, a quibus pendebat regni securitas. Cui quidem malo, maximis occurrere studebat largitionibus, tametsi frustra. Nam quo plura donabat, eo magis inuisus erat cunctis; quod opes non tam munificentia largiri, quam mero consumere videretur. Sed illud magis angebat, quod videret crescentem sobolem peremptorum, ac præter spem, orbos pueros à rege curari. Vt autem vidit, regias eisdem ab Herode vxores desponsari, dirigit, nec postea vnquam cessauit sollicitare regem, donec eum induxit, vt interrupta pupillorum spe, aliter, & potius ad sui commodum tales affinitates iungeret. Nec contentus regiis pueris aduersari; clandestinas quoque quasdam conspirationes cum regiis mulieribus, nempe cum propria matre, & cum sorore, ac vxore Pherore, excitare cœpit ad perniciem regis. Verum postea veritus, ne detectæ, paternum contra se odium concitarent; procurauit à patre Romam mitti. Quod vt factum est; ecce moritur Pherora regis frater, veneno, vt Herodi delatum est, sublatus. Qua de re, dum rex diligenter inquirit, deprehendit venenum illud ab Antipatro Pheroræ traditum, quo se absente, ac per hoc minime suspecto, patrem tolleret. His atque aliis de Antipatro auditis, & bene cognita eius malitia; primo quidem Dorsidem eius matrem in tam malitiosis conatibus deprehensam, spoliatam multorum talentorum ornamentis, eiicit è regia. Insuper propriam vxorem Pontificis filiam, quod secretorum Antipatris particeps, cuncta dissimulasset, accusatam, à se reiicit, filium eius è testamento delet, & Simonem regis socerum pontificatu priuat, suffecto in eius locum Matthia Theophili F. Ierosolymita. Mox ipsum quoque Antipatrum, domum quantocius vt redire curet, literis humaniter ad eum scriptis, prudenter hortatur. Quæ omnia locis allegatis latius tradita reperiuntur.

Eiusdem fraudes à patre detectæ.

2 Eodem anno, circa initia, vt arbitror, Octobris, nimirum currente sexto ante Dominicam incarnationem mense (quemadmodum aperte ex Euangelio Luc. *cap. 1. vers. 26. & 36.* colligitur,) prænunciata fuit ab Angelo Gabriele natiuitas S. Ioannis Baptistæ patri suo Zachariæ, in templo ministranti, & offerenti incensum Domino, prout accurate describit idem Euangelista *cap. citato vers. 5. vsque ad 26.* Sane prædictum Zachariam non fuisse summum Sacerdotem, sed vnum de secundi ordinis Sacerdotibus, iam sub anno mundi 2544. *num.* 67. probatum est. & hic alia item ratione, ex ipsa pontificum successione deducenda, confirmari potest. Nam si ipsam diligentius attendere voluerimus; vtique inueniremus, hoc tempore, non Zachariam, sed Matthiam Theophili filium fuisse pontificem, vt ex collatione eorum, quæ supra *num.* 1. diximus, cum his quæ sub anno mundi 4051. *num.* 8. dicemus, colligi poterit. Et certum est, in toto pontificum, qui Herode regnante earum, catalogo, qui ibidem *num.* 9. ponendus erit, nullum reperiri Zachariam. Vtrum autem iste Zacharias fuerit saltem princeps Sacerdotum vicis suæ, nimirum Abiæ; nec probari omnino, nec reprobari potest.

S. Ioannis Baptistæ natiuitas prænunciatur.

Zachariam non fuisse pontificem.

3 Circa initia, vt arbitror, mensis Decembris eiusdem anni, nimirum quarto ante Dominicam Annunciationem mense, Beatissima Virgo Maria, cum iam triennio post eius ortu ducta in templum, ibidem mansisset annis vndecim integris cum aliis virginibus educata, diuina dispensatione, desponsata ac tradita fuit S. Iosepho, vt testatur Euodius Antiochensis Episcopus, à nobis sub an. mundi 4037 *n.* 1. relatus. Agebat igitur annum vitæ decimum quintum Beatissima Virgo, quando desponsata fuit, vt etiam patet in tabulis.

Deipara Virgo desponsatur Iosepho.

4 Sed quid dicemus de ætate Iosephi eius sponsi? Equidem non ignoramus, S. Epiphanium *Hæres.* 78. existimasse, ipsum Ioseph prouectæ tunc admodum fuisse ætatis, & octogesimum forte annum excessisse. Cui adstipulari videtur vetus, & communis pictorum consuetudo pingendi ipsum valde senem. Et Cardinalis Baronius *in Annalibus sub anno Christi 12.* quanquam non audeat Epiphanii dictum astruere, tanquam quodammodo dubitatiue prolatum, in ea tamen inhæret sententia, quod tunc temporis Ioseph iam esset valde grandæuus: tametsi putet eundem etiam valde fuisse robustum, ita vt de ipso pariter dici potuisset, quod de Aser legimus *Deuter. c. 33. vers. 25. Sicut dies iuuentutis tua, ita & senectus tua.* De qua tamen re, nihil certi videtur posse adferri. Contra vero Cardinalis Toletus *super Luc. c. 1. annotatione 59.* oppositum probabilius putat. Et firmis sane mouetur rationib. præsertim vero quod prima posito, caussis desponsationis Beatissimæ Virginis, quæ à Sanctis Patribus adduci solent, & ipse-

De Iosephi ætate quando duxit Beatissimam Virginem.

ipse ibidem *annotatione* 55. retolerat atque explicaverat, admodum repugnare videantur. Nam posito, Iosephum fuisse valde senem: Quia, quod simul etiam valde robustus, & ad labores ac domestica ministeria, gignendosque liberos, aptus fuerit, res est de raro contingentibus, nec gratis ac sine probato testimonio proferenda: proculdubio sequerentur inconvenientia, quæ recenset loco citato Toletus, dicens: *Quod nec bonæ Virginis apud homines opinione consultum fuisset, quippe quæ ex tam provecto sene concepisse, haud facile ab omnibus credi posset. Vnde & ab incredulis Iudæis calumniari Christus potuisset, quod non esset de semine David, & consequenter nec verus Messias in lege promissus. Nec etiam sic partus eius celabatur diabolo. Præterea ministeriis, ad quæ electus fuerat S. Ioseph, nimirum ut Beatæ Virgini, & ipsi pariter Christo, in his quæ ad corporalem vitam spectant deserviret provideretq., tam provecta ætas inepta videbatur, cum ipse alieno potius obsequio indigeret quam aliis posset exhibere. Denique hoc non parum excellentiæ virtutis, & castitatis dicti Ioseph detraheret: Quandoquidem (ut ait S. Basilius oratione 8. de Temperantia, & incontinentia,) Temperantia quæ est in senectute, non tam temperantia, quam libidinis & incontinentiæ quædã est imbecillitas. Non igitur Iosephum ita grandævum credimus, sed eius fuisse ætatis, quæ omnem falsam vitiosæ copulæ suspicionem impediret; & in qua facultas suppeditandi ministeria, & obsequia filio matrique necessaria, plurimum vigeret. Nec est quod quisquam suspicari, aut obiicere audeat: propter periculum incontinentiæ senem fuisse electum. Id enim affirmare, esset divinæ gratiæ iniuriam inferre. Nam qui eum ad tantam elegit dignitatem, eam petuit illi gratiam impartiri, & vere impartitus est, ut puritatem omnimodam consequeretur. Plus namque potest gratia, quam ætas: castiorque evadet, quem gratia adiuvat, etiã in viridi ætate; quam quem ætas longa, sine gratia: corporis viribus extenuat. Vt enim S. Augustinus lib. 14. de Civit. cap. 16. recte dicit aliquando deficiente corpore, animi libido non deest. Contra vero dicere possumus gratia Dei iuvante, etiam corpore vigente, & animi & corporis puritatem adesse. Quod autem à pictoribus Ioseph in ætate senili depingi consueverit: Ad repræsentandam nobis eius castitatem factum est.* Hactenus ex Toleto. Cuius sententiæ nos multu libentius subscribentes, satis probabiliter coniectare possumus, ipsum Ioseph fuisse annorum circiter triginta & octo, quando sibi Sanctissimam Virginem desponsavit, quemadmodum iam sub anno mundi 3461. *num.* 1. dictum est.

5 Sequitur videndum, num idem Ioseph, quemadmodum, & sponsa eius, virgo fuerit. Et quidem S. Epiphanius *loco præcedenti numero citato*, non dubitavit asserere: ipsum tunc fuisse viduum, & iam ex defuncta priori uxore filios suscepisse, qui fratres Domini in Evangelio nuncupantur. Sed quia hæc opinio, neque ulla efficaci ratione, neq; firmo comprobari testimonio potest, & qui fratres Domini dicuntur, cuiusnam filii fuerint, nos sub anno mundi 4082. *nu.* 7. dicemus: Propterea credimus, sentiendum potius esse cum SS. Hieronymo, & Augustino: quorum alter *adversus Helvidium*, alter *sermone* 18. *de tempore*, tenent: Iosephum fuisse Virginem, ac deinceps quoque perpetuam, pari cum sponsa consensu, virginitatem servasse. Id enim non istorum tantum, sed & ipsiusmet S. Epiphanii doctrina suadere potest. qui ibidem tradit: *Dominum passionis suæ tempore ideo Ioanni Evangelistæ, Beatam virginem commendasse, quia ille virgo erat. & decebat virginem virgini commẽdare* Ex qua ratione (quæ adfertur etiam à B. Hieronymo *lib. 1. contra Iovinianum*, & à S. Ambrosio *lib. 1. de Institutione Virginum c. 7.*) Cardinalis Toletus ubi supra, sic arguit: *Si ergo, inquit, Virgo commendata est Ioanni, propter eius virginitatem, profecto, non minus decebat, virgini virginem tradi in matrimonium imo magis congruum id videbatur. Nam Ioanni data est in matrem, qui titulus aufert omnem inhonestatis suspicionem. At Iosepho data est in sponsam, qui titulus, copulæ coniecturam admittit: maxime cum matrimonii tempore, Beata Virgo fuerit adolescens; non autem tempore passionis. Vt igitur castitas omnino comprobaretur, virgini virgo tradenda erat. Et ita tenendum est.* Sic Toletus. Qui etiam *super Io. c. 2. annotat.* 18. eandem sententiam, quod scilicet Ioseph semper virgo fuerit, confirmat, etiam auctoritate S. Bernardi *homil. 2. super Missus est*, & Bedæ *in Io. c. 2.* & asserit hanc esse communem nunc inter Catholicos opinionem, eamque veram ac legitimam.

Nam sponsus Beatissimæ Virginis semper fuerit Virgo.

Ceterum, quia ad Incarnationem Nativitatemque Redemptoris, ipso donante pariter ac favente, iam proxime accessimus; poterat forte satis videri, hactenus nos de sacris Annalibus egisse, & hic meritò terminum nostris hisce laboribus debuisse constitui. Nam quæ reliqua sunt ad sextæ mundi ætatis finem, ab omnibus fere sacri Evangelii expositoribus, præsertim vero ab iis, qui eandem Evangelii historiam, ad ordinem quoque temporum reducere conati sunt, magnis voluminibus eruditissime tractata fuerunt: inter quos præcipui habẽtur Cornelius Iansenius, *in suis Concordiæ Evangelicæ commentariis*, & Cardinalis Baronius *in primo suorum Annalium Ecclesiasticorum tomo*, & novissime Franciscus Lucas Burgensis *in quatuor Evangelia*. Verum enimvero, tum ne nostrum hunc de sexta mundi ætate tractatum imperfectum, mancumve relinqueremus; tum quia in eo pauca quædam occurrent, in quibus non nihil ab aliis dissentire cogimur, operæ pretium duximus, ea quæ deinceps remanent, usque ad obitum Christi, hebdomadarumque Danielis expletionem, non modo summatim, more nostro; sed etiam multo brevius compendiosiusque percurrere. Eos vero qui plura, eademque latius explicata videre desiderant, ad memoratos Auctores libenter remittere. 6

Cur ultra Dominicam Incarnationem Auctor progredi voluerit.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4051.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 605.

Anno sacro Hebræorum proximo, circiter inchoante, mense à S. Io. Baptistæ conceptione sexto, ut S. Lucas Evang. *c. 1. vers.* 26. attestatur; nimirum die vigesima quinta Martii, quo eam admodum Sancta observat Ecclesia, Beatissima Dei Genitrix Virgo iam desponsata Iosepho, lætissimum de sua Salvatoris ineffabili conceptione, eiusque pariter admirabili nativitate, nuncium cælitus accepit, ut idem Sanctus ibidem narrat Evangelista. Cum enim eñ illa temporis plenitudo advenisset, in qua divini cõsilii inscrutabilis altitudo ab æterno disposuerat, unigenitum sempiternumque Dei filium, pro salute hominum, hominem fieri, ut sacratissima sua passione ac morte, pro cunctis reatib. humanis, divinæ iustitię graviter offensę plene satisfacere posset, divinamque pariter imaginem ac similitudinem in homine, invidia Diaboli deturpatam ac pene deperditã, suomet tam mirabili humilitatis exemplo, ac cœlesti prędicatione, reparare; delegissetque propterea Virginem, omnium quæ tum essent, aut unquam fuerant, eruntve, sanctissimã, quæ vera mater Dei diceretur foretq.: Misit ad eam Archangelum 1

De Dominica annũciatione

Gabrielem, vnum de primatibus aulæ cœlestis spiritibus, qui ei diuina hæc aperiret consilia, nunciaretq; mysteria. Cui cum virgo consensum humillima sui in Deum resignatione præbuisset, illis verbis: *Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum* protinus in castissimo semperque intacto eiusdem Virginis vtero, ex purissimis eius sanguinibus, cooperante mirabiliter ineffabili Spiritus sancti virtute, formauit Deus humanum fœtum, virileq; corpusculum per omnia elegantissimum, ac perfectissimum; atq; eodem pariter tempore, summus ille omnium Opifex, qui quotidie tot animarum humanarum millia creare corporibusq; infundere non desinit, tunc vnam omnium præstantissimam, omniumq; donorum, & gratiarum naturalium, ac supernaturalium plenitudine, cumulatissime refertã, ac superefluentem, produxit, dictoq; corpusculo indidit, nec non in eodem humano animatoq; conceptu, simul & semel, diuinã humanamq; naturam hypostatice (vt Theologorum more loquar) siue personaliter, vinculo prorsus indissolubili, vsque adeo copulauit, vt (quod omnem humanum Angelicumque superat captum,) vna eademque vnigeniti coæternique filij Dei persona, simul Deus & homo vere diceretur, & esset, ita vt (quemadmodum optime tradit S. Leo Papa *in sermone 7. de natiuitate Domini,*) *in vtraque natura, diuina scilicet, & humana, idem sit Dei filius nostra suscipiens, & propria non amittens: in homine hominem renouans, in se incommutabilis perseuerãs. Deitas enim, quæ illi cum Patre communis est, nullum detrimentum omnipotentiæ subiit, nec Dei formam serui forma violauit: quia summa, & sempiterna essentia, quæ se ad humani generis inclinauit salutem, nos quidẽ in suam gloriam transtulit; sed quod erat, esse non destitit. Vnde cum vnigenitus Dei minorem se patre confitetur, cui se dicit æqualem; veritatem in se formæ vtriusque demonstrat; vt & humanam probet imparilitas, & diuinam declaret æqualitas.* Hæc ille.

2 *De mansione Domini in vtero Virginis.*

Neque vero idem Saluator noster, vt ceteri homines, veluti animal quoddam rationis expers, densissimis ignorantiæ tenebris mersus, manebat in vtero virginis; sed omnem habens cognitionem, non secus ac quando postea vir factus est; quẽadmodum colligitur ex B. Augustino *lib. 2. de Peccatorum meritis, & remissione, cap. 29.* & fusius præclareque admodum tradit S. Bernardus *homil. 2 super Missus est*, exponens propheticum illud Ieremiæ dictum *c. 31. v. 22. Nouum creauit Dominus super terram, fœmina circumdabit virum.* Quare quod totos illos nouẽ menses, quatenus homo, in continuis apud Deum orationib. transegerit, dubitare nõ debemus; iũ gratiis Deo immensas agens, quod se secumque humanum genus ad tantam altitudinẽ euehisset; tum ipsi Deo commendans opus nostrę redemptionis, quod perficere intendebat. Nam cum idem verus Deus, verusque homo, secundum hominem, agnouisset maximũ hoc Dei beneficium, in primo suæ productionis instanti; nõ vt olim infœlix Lucifer, in superbiam elatus, rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed probe intelligens Deum se solum ex vniuersis creaturis sibimet æqualẽ fecisse, vt genus humanum passione morteq; sua, ab interitu vindicaret, illico, vt ait Psalmista, *exultauit, vt Gigas ad currendam hanc viam*, & quemadmodum docet Apostolus *ad Philip. cap. 2. versic. 7 semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens.* Atq; ita post tam longas ergastuli illius angustias libentissime toleratas deinceps obedientiam vsque ad mortem, mortem autem crucis, itemque humilitatem obedientiæ matrem, nec non etiam paupertatem, præcipuum humilitatis incẽtiuum, in ortu, obituque, ac in omni vita sua, miro quodam modo tenuit, ac si non naturalis Dei filius, sed homo obscurus, vel etiam, vt etiam, vt ipsemet per Prophetam prædixerat, vilissimus vermis, & nõ homo extitisset. Sic originem illam omnium malorum superbiam destruens, eius quoque illecebram rerum omnium abundantiam, simulq; huius seculi voluptates, aspernãdas esse, suo nos prius exemplo, mox etiam prædicatione docuit. Igitur in venerabili Saluatoris conceptione, quędam omnino supra naturam, quædam vero naturaliter, & iuxta humanã consuetudinem acta sunt. Nam quod Christus in vtero Virginis, non vt ceteri fœtus, ex commixtione seminis viri ac mulieris, ab hoc (vt aiunt Physici) corpus, ab illo autem figuram accipientes, factus sit; sed ex virgineo semine corpus, & ab eo, qui dat vitali semini vim figurandi fœtum, hoc est immediate à Deo, figuram acceperit: Siue, quod idem est, de Spiritu sancto (quemadmodũ in Symbolo docet palamq; sancta Catholica profitetur Ecclesia) fuerit conceptus: item q̃ non quadraginta circiter diebus, vt communiter ceteri, sed statim ac Beatissima Virgo verba illa pronunciauit: *Ecce ancilla Domini, &c.* formatus ac perfecte organizatus in eius vtero sit sacratissimus ille fœtus, eiq; pariter anima humana, diuinitasq; indissolubiliter vnita fuerint: Et denique quod quantumuis in dies fœtus naturaliter augeretur, venterq; Virginis intumesceret: nulla tamen eam grauaret. Hęc certe, & si quę sunt eiusmodi alia, omnem superant naturæ facultatem, & à sola Dei omnipotentia proficisci, fierique potuisse, certissimum est. Quod autem idem fœtus ex ipso matris semine, & ex purissimis eius sanguinibus in vtero materno, ad modum ceterorũ fœtuum, coaluerit, & quod duabus membranis eidem vtero ex parte annexis, tanquam pullus in ouo, contectus manserit: & quod, vt solent plantæ à terra per radices, sic ipse nouem mensium spatio, à matre vitales spiritus nutrimentumque attraxerit per duas venas totidemque arterias inuicem copulatas, quæ ab vno quidem ipsorum capite in plurima ac tenuia vasa distinguebantur, atque dictis membranis ac secundinis vteroque materno iungebantur; ab altero autem capite per dicti fœtus vmbilicum ingredientes partim ad iecur, partim ad cor ipsius distendebantur: Hæc proculdubio, & his similia, naturaliter facta esse, nemo est qui neget. Congruum ergo fuit, vt ad fœtum Christi, qui Deus pariter, & homo erat, formandum, diuina pariter, & humana, vt dictum est, operatio concurreret.

Eodem tempore, nimirum Saluatore concepto, Beatissima Virgo, abiit in montana, videlicet in Hebron ciuitatem tribus Iuda sacerdotalem, vt patet *Ios. capit. 21. ver. 11.* ad visendam cognatam suam prægnantem Elisabeth, Zachariæ Sacerdotis ibidem morantis, vxorem: Quæ vt primum audiuit salutationem Virginis, exultantem in vtero suo fœtum sentiens, & prophetico acta spiritu, ipsa quoque eidem virgini prædixit, proculdubio implenda fore, quæ dicta ei fuerant à Domino. Quod audiens virgo Deo plena confestim cecinit præclarum illud Canticum, cuius initium est: *Magnificat anima mea Dominum*, & quæ sequuntur, ibique postea mansit tribus fere mensibus, nimirum in oratione, ac humilibus cognatæ suæ obsequiis, iugiter occupata, & mox reuersa est in domum suam, vt narrat sanctus Lucas *cap. 1. versic. 39. vsque ad 57.* 3 *De visitatione Beatissimæ Virginis facta ad Elisabeth.*

Sunt qui putant, Beatissimam Virginem permansisse in domo Elisabeth etiam quoadu natus est S. Iohannes Baptista; & quia textus Euangelicus aperte prius ponit reditum Mariæ, quam natiuitatem dicti Iohannis; respondent: Scripturam sacram in rebus 4 *Quãto tempore ibi manserit.*

describendis non semper seruasse ordinem temporum. Quod tametsi verum sit, (interdum enim præpostere aliquid narrat per figuram quam vocant recapitulationis) attamen non videtur hic dicendum: ipsam anticipasse narrationem reuersionis Mariæ; tum quia id ex nullo alio Scripturæ loco probari potest, & quando nihil aliud obstat, semper debemus supponere, Scripturam seruasse ordinem temporis: alioqui omnia confundi possent: tum quia si mense sexto à S. Ioanne concepto, vt ait S. Lucas, Maria pertexit in domum Zachariæ, & ibi mansit quasi tribus mensibus, id est, aliquid minus; vtique consequitur, eam ibidem non mansisse vsq; ad natiuitatem S. Iohannis, quam proculdubio credendum est non fuisse immaturam, sed debito tempore contigisse, nimirum nouem à conceptione exactis mensibus.

Quomodo beatissima Virgo & S. Elisabeth essent cognatæ.

5 Quomodo autem Elisabeth, *Luc. cap. 1. versicul. 5.* dicatur fuisse de filiabus Aaron, & *v. 36.* vocetur cognata Mariæ, (quam fuisse de tribu Iuda, nos sub anno mundi 4037. *num.* 2. satis superque probauimus) colligere possumus ex Hippolyto Martyre, cuius verba apud Nicephorum registrata, nos sub anno mundi proxime adducto, *num.* 3. retulimus. Ex quibus fit manifestum, Annam Beatæ Virginis matrem, & Sobe, quæ fuit mater ipsius Elisabeth, fuisse sorores, & Mathan Sacerdotis filias. Erant ergo Beata Virgo, & Elisabeth, consobrinæ, nempe ex duabus sororibus natæ, quarum altera viro de tribu Leuitica, altera vero Ioachimo, qui erat de tribu Iuda, nuptui tradita fuerat. Quo fit, vt Iesus & Ioannes, secundi essent consobrini, de duabus primis consobrinis geniti, & nihilominus Iesus & Maria, essent de tribu Iuda; Iohannes vero & Elisabeth, de tribu sacerdotali, & Leuitica.

Ioseph quam volens occulte dimittere sponsam, ab Angelo prohibetur.

6 Non multo postquam rediit B. Virgo Maria de domo Zachariæ ad domum sponsi sui Ioseph, intumescente nimirum iam ipsius Virginis vtero; Contigit molesta illa eiusdem Iosephi dubitatio, & hæsitatio de sponsa à se clam dimittenda. Sed eam animi perturbationem, ab eo penitus Angelica apparitio propulsauit, per quam certior factus est, Mariam de S. Spiritu concepisse, & parituram mundi Saluatorem, ac propterea ei nomen Iesus esse imponendum. Sic enim narrat S. Matthæus *c. 1. v. 18. vsq; ad finem.*

Sancti Præcursoris ortus.

7 Eodem circiter tempore, nimirum die vigesima-quarta Iunij, credimus natum esse Sanctum Domini præcursorem Ioannem Baptistam, cuius sanctam natiuitatem accurate describit S. Lucas *cap. 1. versic. 56. vsque ad finem capitis.* Per idem tempus oportet è Roma rediisse Ierosolymam Antipatrum Herodis filium, de quo sub anno præcedenti *n.* 1. agere cœperamus. Sane hunc Rex, protinus ac ad se salutandum ingressus est, acriter obiurgatum, à se repulit, & sequenti die, coram Varo Syriæ Præside, ibidē opportune ad hoc aduocato, accusauit, ac parricidij, per veneficia, clam intentati conuictum, in vinculis tradidit, ac de his omnibus Cæsarem per legatos ac literas certiorem fecit. Cuius responsum dum expectat, nimirum, vt arbitror, mense huius anni sexto, idem Rex graui diuturnoque morbo corripitur, quo post aliquot menses admodum ingrauescente, tandem sub finem huius anni mortuus est, vt infra *nu.* 28. dicemus: interim testamento quod prius condiderat bis correcto, nempe semel initio morbi, quando Antipatri nomine ab eo penitus expuncto regem post se scripsit Antipam, & iterum morti appropinquans, quando pro Antipa heredem regni reliquit Archelaum, *Iosephus 17. antiquit. cap. 7. & 8. & lib. 1. de Bello, cap. 20.*

Herodes Antipatrum filium in vinculis conijcit.

8 Eodē anno circa initia mensis septimi, vt ex paulo post dicendis patebit, oportet accidisse, quæ scribit Iosephus 17. *antiqu. cap. 8. & 1. de Bello, c. 21.* de aquila aurea, (quod erat præcipuum militare Romanorum insigne,) ab Herode alias super maximam templi portam collocata, quam hisce temporibus, duo Sophistæ cum discipulis suis, quadam die cum rumor exisset regem obiisse, meridiano tempore, cunctis qui tum in templo aderant inspectantibus, funibus detrahere, ac securibus confringere aggressi sunt. Quamobrem à Duce militū comprehensi, & ad regem perducti, protinus ipsi iubente in vinculis coniecti, & in Ierichuntem Castellum missi, ibidem post plures dies, extremo tandem damnati supplicio, viui flammis exusti fuerunt, vt latius locis citatis descriptum inuenitur. Sed prius, eadē de caussa, Matthias, qui tum erat summus Sacerdos, tanquam tacitorum particeps, vel saltem cōsilii conscius, de pontificatu statim ab ipso rege depositus fuit, subrogato in eius locum regiæ vxoris fratre Ioazaro Simonis Boethi filio: Tametsi inter hos duos, Matthiam videlicet, & Ioazarum, forte accidit, alium Pōtificem, ad vnam diem substitui. Nam sequenti die in quam solenne incidebat ieiunium, quod solum in die expiationis à Deo mandatum fuerat, & propterea per antonomasiam, illa ieiunij dies nuncupabatur; cum præfatus Matthias, tanquam Pontifex, teneretur ingredi in Sancta Sanctorum, vt mandauerat Dominus, *Leuitici c. 16.* & præcedenti nocte, per somnium sibi visus esset cum propria vxore cōgredi; quod hac de caussa ad rem diuinam faciendam non esset idoneus, pro eo Iosephus Ellemi filius cognatus eius pontificali munere functus est, quemadmodum tradit Iosephus *cap. antiq. proxime adducto.* Ex quibus perspicue infertur, prædicta accidisse intra decem primos septimi mensis dies, vt dictum est. Nam festum expiationis die decima eiusdem mensis celebrari debebat, vt *ex capite Leuitici citato, vers.* 29. manifestum est.

Flammis combusti Sophistæ ob aquilā auream de templo detractam.

Matthiam de pontificatu deponit, & subrogat Ioazarum.

9 Cum igitur ex eodem Iosepho 17. *antiq. cap.* 15. habeamus, prædictum Ioazarum, ab Archelao Herodis successore, de pontificatu fuisse depositum, consequitur ipsum esse postremum ex iis, qui ab Herode constituti sunt. Quo regnante, certum est, octo successiue Pontifices extitisse, singulos ab ipso rege datos, & pro libito mutatos; atq; quandoq; mortuis, vt plurimum vero adhuc superuiuentibus, subrogatos. Hi sunt primo Ananelus, de quo sub anno mundi 4019. *num.* 2. diximus. Deinde Aristobulus, 4020. *num.* 1. Mox iterum Ananelus, 4021. *num.* 1. Postea Iesus Fabeti filius, de quo ibi & an. 4031. *num.* 2. Subinde vero Simon Boethi filius, vt videre est ibidem. Et post ipsum Matthias Theophili F. cuius an. 4050. *num.* 1. meminimus. Denique, vt dictum est, prædicti Iosephus & Ioazarus.

Qui Herode regnante fuerint Pontifices.

10 Aliquanto post memoratos Sophistas, eorumque discipulos interemptos, decimo nimirum, vt arbitror, huius anni mense circiter ineunte, cœpit regi morbus fieri grauior, pœnam impietatis exigente numine, vt ait Iosephus 17. *antiq. c. 8. & lib. 1. de Bello, cap. vlt.* Quibus in locis, varios, atrocesque eiusdem regis languores accurate describit, & addit: quod *nihilominus ipse rex sibi ab his incolumem curam sperabat; Medicis accersendis, ac medicamentis vndique conquirendis semper intentus.*

Herodis morbus fit grauior.

11 Eodem anno, qui erat Olympiadis cētesimæ nonagesimæquartæ secundus; ab vrbe vero condita septingentesimus quinquagesimus primus; L. Cornelio Lentulo, & M. Valerio Messalino Coss. vt late probat Cardinalis Baronius, *in Apparatu ad suos Annales,* currente anno Imperij Cæsaris Augusti, à nece Iulij Cæsaris quadragesimosecundo, ab extorto autem primo eius consulatu, & inito cum Antonio, &

Lepido

Lepido triumuiratu, anno quadragesimoprimo; A pugna vero Actiaca, hoc est ab ipsa eiusdem Augusti Monarchia, quam Antonio, & Cleopatra ad Actium deuictis inuasit, anno vigesimonono; & ex quo eandem Monarchiam seu Imperium Romanum de Senatus Populique Romani voluntate siue consensu retinere cœperat, anno vigesimoquinto: In Bethleem Iudæ natus est D. N. Iesus Christus circiter exacta media nocte diei vigesimæquintæ Decembris, quę in primam Sabbati, quam nos diem Dominicam appellamus, eo anno creditur incidisse, vt sentit Cardinalis Baronius *in calce Apparatus ad suos Annales*, & multis quoque tum Sanctorum Patrum auctoritatibus, tum rationib. confirmat Hieronymus Guadalupensis *super Luca cap. 2.* Natus inquam est in diebus Herodis regis, vt testatur S. Euangelista Matthæus *cap. 2. vers. 1.* (Herodis nimirum Ascalonitæ) tribus fere mensibus ante exitum anni eius regni vtque postremi, qui erat trigesimusseptimus, ex quo Romæ creatus fuerat Iudæorum rex, & trigesimusquartus posteaquam Ierosolyma capta in sui regni possessionem deuenerat, quemadmodum colligi potest ex his, quæ sub annis mundi 3981. *numer.* 1. & 4015. *num.* 4. *vsque ad* 8. late disseruimus, & item ex his, quæ infra *num.* 29. dicemus, manifestum fiet, & videri quoq; poterit in tabulis. Contigit etiam hæc Saluatoris natiuitas eomet tempore, quo post exitum edicti Cæsaris Augusti, vt describeretur vniuersus orbis, hæc descriptio prima facta est à Præside Syriæ Quirino, siue Cyrino, vt scribit S. Lucas *cap. 2. v. 1. & 2.* Quæ descriptio longe diuersa est ab ea, cuius meminit Iosephus 18. *antiq. cap.* 3. Siquidem illa non fuit prima facta à Quirino, sed secunda, vel tertia: nec facta fuit in diebus Herodis Ascalonitæ, sed anno, ab eius obitu, decimo, aut vndecimo, nimirum post Archelaum eius filium à Cæsare relegatum, vt ibidem dicitur.

Natiuitas D. N. Iesu Christi.

12 Sane hæc Christi natiuitas, fuit valde mirabilis; quoniam, vt omnes Catholici sentiunt, ipse Christus, sine vllo prorsus matris dolore, aut incommodo, de clauso Virginis vtero mirabiliter exiuit; quin potius cum ingenti eius gaudio spirituali, vt etiam probant Ecclesiastici Doctores ea propheticis illis *Isaia cap. 35. vers. 2.* verbis: *Germinans germinabit sicut lilium, & exultabit lætabunda, & laudans.* Ratio autem tantæ huius lętitiæ fuit, quia ea ipsa Deus homo natus erat in mundo. Vtrum autem iste partus, more ceterorum, fuerit cruentus, & cum tunicis ac secundinis; an vero sine vllis puerperij sordibus, controuersum est; & de hoc disputant Scholastici *super par. 3. B. Thom. quæst. 35. art. 6.* & item nonnulli Expositores Euangelij *super Lucæ cap. 2.* Ex quibus aliqui sentiunt Christum de Virgine quidem integra natum; cetera vero in eius natiuitate, similia fuisse his, quæ in alijs naturaliter fieri ac videri solent. Neque vero quenquam de hoc debere scandalizari; sed magis omnes cum S. Hieronymo loco proxime citando, dicere: *Quanto sunt humiliora, quæ pro nobis pati Christus voluit, tanto plus illi debere nos fateri par est.* Adducuntur autem illi ad sic sentiendum, propter auctoritatem sancti Hieronymi, qui *in libro contra Eluidium*, de Beatissima Virgine verba faciens, ait: *Iunge, si libet, & alias naturæ contumelias, nouem mensibus vterum insolescentem, fastidia, partum, sanguinem, pannos, ipse sibi describat ut infans tegmine membrorum solito conuolutus, &c.* Quæ verba exponit Cardinalis Toletus *super Lucæ cap. 2. Annotatione* 35. Item propter illa eiusdem S. Doctoris *in Epistola* 22. *ad Eustochium de custodia virginitatis, prope finem*, vbi de Iesu loquens hæc subdit: *Nouem mensibus in vtero, vt nascatur, expectat, fastidia sustinet, cruentus egreditur, &c.* Alij vero sine vllis partus inquinamentis nasci filium Dei decuisse arbitrantur, ac propterea in ipso Virginis partu, nulla obstetricis aut alterius mulieris obsequia, nullum balneum siue lauacrum interuenisse, aut his & eiusmodi opus fuisse asserunt. Pro hac sententia Hieronymus Guadalupensis *super Luc. c. 2.* adducit Patres in Trullo congregatos, *canon.* 29. *Quorum*, inquit, *canones ducentis viginti Patribus editi perhibentur, & in septima Synodo, actione 7. can. 11. videntur fuisse probati*; &, vt Surius aduertit, aliquot etiam summi Pontifices videntur eorundem canonum auctoritate vsi. Et præterea in eandem secundam sententiam citat S. Epiphanium *lib. 3. contra Hæres. in fine*, S. Gregorium Nazianzenum *in Tragœdia: Christus patiens, columna* 10. & 11. S. Cyprianum *in serm. de Natiuitate Christi*, S. Augustinum *lib. 29. contra Faustum, cap. 3. & 4. & lib. de quinque Hæresibus, cap. 5.* & B. Thomam *part. 3. quæstio. 35. artic. 6. ad tertium*, & alios. Tertiæ cuiusdam opinionis, & quodammodo inter has mediæ, videtur fuisse Caietanus, qui super loco S. Thomæ proxime citato, putat, in Christi natiuitate interuenisse omnia, quæ non ex peccato, sed ex natura sunt, quæq; in statu innocentiæ extitissent: Veruntamen Angelorum ministerio promtum fuisse, vt nulla fuerit abluendi necessitas, quo manus virgineæ ab eiusmodi sordibus mundæ seruarentur, & mens ipsius ad tanti gaudij fructus magis esset vnita. Quicquid sit de hisce opinionibus; mihi magis placet secunda tot sanctorum Patrum auctoritate roborata: Quoniam, tametsi certum sit, Christũ multa pro nobis indigna pertulisse: ex quo tamen ipsum non naturaliter, sed mirandum in modum de virginis vtero prodiisse, omnes fatentur; videtur quoq; multo conuenientius ac decentius esse, arbitrari, quod vnico miraculo, eoq; perfectissimo, ipse de integra Virgine, sine membranis ac secundinis, & sine vllo sanguine ac sordibus exierit, ita vt non opus fuerit matri vmbilicum filio alligare, & à tunicis ac secundinis abscindere; neque infantem lauare, neque quicquam aliud facere, quam quod in Euangelio traditur, nempe illum pannis inuoluere, & in præsepio reclinare. Credimus enim totum illum sanguinem, qui ad vterũ pro alendo fœtu prius defluere solitus erat, statim fœtu egresso, naturaliter ad vbera recurrisse, ibique in lac pro eiusdem infantis nutritione, fuisse conuersum: ipsas vero secundinas, tunicasque, ac naturales puerperij sordes, mirabiliter esse consumptas, vel paulatim attenuatas ac resolutas, insensibiliter euanisse: vt non opus sit suspicari, illas, quæ ex diuino contactu sanctificationem cõtraxerant, postea nimus honesto loco, vt fit, fuisse proiectas, aut quærere, quidnam de illis actum fuerit. Et sic sine noui miraculi introductione, aut miraculorum multiplicatione, quæsito responderi posse putamus.

Sine matris dolore.

An fuerit cruentus.

Ceterum quando conceptus, natusque nobis est 13
Saluator mundi de Virgine Maria, tunc impletæ sunt diuinę promissiones olim factæ, iuramentoque firmatæ Abrahamo, & semini eius; quarum expressa fit mentio in Canticis eiusdem Beatissimæ Virginis, & Zachariæ Sacerdotis, *Luc. cap. 1. versic. 55. & 73.* & item omnes prophetiæ, quæ de aduentu Domini in sacro eloquio habentur: qualis est illa *Isa. cap. 7. vers. 14. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, &c.* Et illa eiusdem, *cap. 9. vers. 6. Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerũ eius; & vocabitur nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis:* & quæ ibidem sequuntur *vsque ad vers. 9.* Et illa item Baruch *cap. 3. in fine. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Et illa Aggæi *c. 2. v. 8.*

Diuinæ promissiones, & prophetiæ de Christo impletæ.

Et ve-

Et veniet desideratus cunctis Gentibus. Et quæ sunt eiusmodi aliæ. Quomodo autem ipse Christus, vt mira simul humana eius vltro pro nobis assumpta humilitas, & diuina qua naturaliter pollebat celsitudo, & sublimitas ostenderetur; licet in stabulo natus, & præ parentum paupertate, reclinatus sit in præsepio; eius tamen natiuitas mirabiliter ab Angelo nunciata pastoribus, & à cœlestis quoque militiæ spiritibus, summis laudibus, fuerit celebrata, ipseque infantulus primo à vicinis pastoribus deuote admodum requisitus, ac visitatus, mox etiam à Magis de longe, ductu nouæ stellæ, venientibus, humiliter adoratus, ac mysticis muneribus honoratus, accurate describunt SS. Euangelistæ Luc. *cap. 2. ver. 6. vsque ad 17. & Matth. c. 2. v. vsque ad 12.*

In Christi natiuitate diuinitas eius, & humanitas quomodo declarantur.

14 Sane diuinam Iesu Christi originem S. Iohannes, cœlesti afflatus spiritu, in sui Euangelij initio breuiter exposuit, dicens: *In principio erat verbum, & quæ sequuntur vsque ad vers. 14.* vbi humanæ etiam assumptæ naturæ protinus meminit, illis verbis: *Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis, &c.* Humanam vero eius genealogiam, duo tantum ex aliis Euangelistis fusius descripserunt, SS. scilicet Matthæus *cap. 1. vers. 1. vsque ad 18* & Luc. *cap. 3. vers. 23. vsque ad finem capitis.* Qui in hoc vtique conueniunt, quod vterque eam deriuat, non ad Mariam matrem Iesu, sed ad Ioseph virum illius, qui putabatur pater eiusdē Iesu; seruata nimirū (vt ait S. Hieronymus *circa initia commentariorum suorum in Matthæum*) consuetudine Scripturarum, quæ natorum genealogias per paternam, non autem maternam ipsorum lineam deducere solent. Cur vero scorsum etiam ipsius Mariæ, quæ nō putatiua tantum, sed vera quoque mater Iesu fuit, progeniem nullus ipsorum recensuerit, iam nos sub anno mundi 4037. *num.* 3. diximus. Differunt autem memorati Euangelistæ, non sine mysterio, in nonnullis. Nam S. Matthæus incipit ab Abraham, & Dauid: quia, vt idem S. Doctor ibidem docet, ad hos tantum de Christo, repromissio facta est. Ad Abraham: *In semine,* inquit, *tuo benedicentur omnes gentes*, quod est Christus. Ad Dauid: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Descendit vero dictus Euangelista, vsque ad Ioseph virum Mariæ, de qua, inquit, natus est Iesus, qui vocatur Christus. Sanctus autem Lucas è conuerso, ab eodem Ioseph, gradatim ascendit vsq; ad Adamum, & Deum, à quo factus est Adam: Fortasse, vt per hoc quoque nobis insinuarent, quod qui ex diuina promissione, Abrahamo primum, deinde etiam Dauidi facta, descendit primum in inferiores partes terræ; ipse est, & qui ascendit super omnes cœlos, vt impleret omnia, quemadmodum dicitur ad Ephes. *c. 4. v. 9. & 10.* Et hoc idem est, quod ipsemet Iesus dicebat *Ioan. c. 16. v. 28. Exiui à patre, & veni in mundum; & iterum relinquo mundum, & vado ad patrem.* Vel melius & clarius (vt ait S. Augustinus *lib. 83. quæstionum, q. 61.*) *Matthæus Euangelista, significans generationem eius, nempe Christi, quæ est secundum carnem, ab Abraham suscipiens, qui pater est populi fidelis, & successionem prolis deorsum versus enumerans, peruenit ad David, in quo regni stabilimentum manifestissimum apparet: atque inde per Salomonem natum de illa in qua pater eius peccauerat, stirpem regiam prosecutus, vsque ad generationem Domini perduxit. Lucas vero alius Euangelista; quoniam & ipse generationem Domini, quæ secundum carnem est, sed in Sacerdotali persona explicandam suscepit, ad quam personam pertinet mundatio, & abolitio peccatorum, non a principio libri, sicut Matthæus; sed ab illo loco vbi baptizatus est Iesus, vbi peccatorum nostrorum mundationem præfigurauit, incipit parentum eius originem gradatim prosequi, neque deorsum versus, sicut ille qui eum ad susceptionem peccatorum, tanquam descendentem ostendebat; sed sursum versus, tanquam is, qui eum post abolitionem peccatorum, tanquam ascendentem insinuabat.* Hucusq; S. Augustinus.

De diuina, & humana Christi origine.

De humana Christi genealogia.

15 Item S. Lucas, nullas creditur prætermisse generationes: Sanctus vero Matthæus dicens: *Ioram genuisse Oziam.* tres reges medios prætermisit, videlicet Ochoziam, Ioam & Amasiam; nimirum (vt ait S. Hieronymus *lib. 3. in Matthæum*) *quia Euangelistæ propositū erat, tres tesseradecades, in diuerso temporum statu ponere, & Ioram generi se miscuerat impiissimæ Iezabelis: Iccirco vsq; ad tertiam generationem eius memoria tollitur, ne in sanctæ natiuitatis ordine poneretur.* Præterea S. Matthæus, à Dauide ad prædictū Ioseph virum Mariæ, deducit progenies per lineam Salomonis, & regum tribus Iudæ: Sanctus vero Lucas per lineam Nathan, qui fuit frater vterinus Salomonis ex Bethsabee eorum matre, vt nos sub an. mundi 2987. *num.* 5. probauimus: Et propterea S. Matthæus naturales duntaxat enumerat generationes, vt plane indicat verbum illud per singulas repetitum, *N. genuit N.* Sanctus vero Lucas, coactus est aliquoties diuertere ad legales, & iccirco vtitur verbo illo communiori, *N. qui fuit N.* Alioqui non potuisset à Ioseph viro Mariæ, ascendens peruenire ad Nathan, vt nos sub anno mundi, & numero proxime notatis, ostendimus: Vbi etiam demonstrauimus, eundē Nathan fuisse filium Dauidis, nō naturalem, sed adoptiuum. Sed & (si verū est, quod nos sub anno mundi proxime allegato, *n. 6.* & pariter sub an. 2993. *nu.* 2. etiam ex sacro textu colligi posse ostendimus, videlicet, Vriam patrem naturalem dicti Nathan, fuisse de genere Sacerdotali) profecto inferri potest, diuino factum esse consilio, vt genealogiam Christi, S. Matthæus per lineam Salomonis, & regiam descripserit: S. vero Lucas per lineam Nathan, & Sacerdotalem, nempe vt etiam per hoc indicarēt, Christum pariter fuisse regem & Sacerdotem: illud ad regendum nos; istud ad expiandos, quemadmodum dicit S. Augustinus *lib. 1. de consensu Euangelistarum, cap. 3.* Tametsi constet, quod regnum eius non erat de hoc mundo, id est, simile regnis huius mundi, vt ipsemet Dominus testatur *Ioan. c. 18. v. 36.* & quod erat quidem Sacerdos, non temporalis, neq; secundum ordinem Leuiticum ex semine Aaron; sed æternus, & secūdum ordinem Melchisedech, quemadmodum olim prophetauerat Dauid *in Psal. 109 v. 4. Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech:* & postea latius explicauit Apostolus *ad Hebr. cap. 7. per totum.* Porro Christum fuisse simul regem & Sacerdotem, vt ait S. Gregorius *homil. 20. in Euangelia*, etiam S. Lucas *capit. 3.* indicauit, vbi prædicationis eius tempora designans, memorat, sub quibus regibus ac Sacerdotibus ea cœpta fuerit.

16 Quod autem Christus ex regia pariter, ac Sacerdotali, nimirum Aaronica stirpe prodierit, consentiunt S. Ambrosius *super cap. Luc. citato*, & S. Hilarius, *Matthæi cap. 1.* & alij: Sed egregie omnium S. Augustinus *lib. 83. quæstionum, quæst. 61.* cuius sententiam hic ad verbum referēdam duximus: *Ad Dauid,* inquit, *in duas familias, regiam & Sacerdotalem, origo illa distributa est: quarum duarum familiarum, sicut dictum est, regiam descendens Matthæus, Sacerdotalem ascendens Lucas secutus est: vt Dominus noster Iesus Christus rex & Sacerdos noster, & cognationem duceret de stirpe sacerdotali, & non esset tamen de tribu sacerdotali, hoc est tribu Leui, sed esset de tribu Iuda, hoc est de tribu Dauid, ex qua tribu, nemo intendit altari. ideo & filius Dauid maxime dicitur secundum carnem: quia & Lucas ascendens, & Matthæus descendēs* in Da-

Quod Christus de regia, & de sacerdotali stirpe prodierit.

David sibi obuiã facti sunt. Oportebat enim, vt euacuaturus sacrificia, quæ secundũ ordinem Aaron in Leuitico sacerdotio fiebant, nõ esset de tribu Leui, ne ad ipsam tribum, & ad ipsum sacerdotium, quod tẽporaliter vmbra erat futuri, pertinere videretur mundatio peccatorum, quã Dominus, oblatione holocausti sui, quod in veteri sacerdotio figurabatur, impleuit; & holocausti eius imaginẽ, ad memoriam passionis suæ in Ecclesia celebrandã dedit, vt esset Sacerdos in æternum, secundu ordinem Melchisedech. Hæc S. August. loco citato. Qui etiã *lib. 2. de consensu Euangelistarum, c. 2. Firmissime*, inquit, *tenendum est, carnẽ Christi, ex vtroq; genere propagatam, & regni scilicet, & Sacerdotium, in quib. personis, apud illũ populum Hebræorũ etiã mystica vnctio figurabatur id est, Chrisma, vnde Christi nomen elucet, tanto ante etiã ista euidentissima significatione prænunciatum.* Ex quib. duobus S. Augustini locis manifeste apparet, & cur Christus de regia pariter ac sacerdotali stirpe prodire voluerit; & quod de stirpe quidem regia vere ac naturaliter prodiit; de Sacerdotali autem non nisi legaliter; & cur non è conuerso factum fuerit.

17 *Quomodo de stirpe Sacerdotali.*

Quomodo autẽ prodierit Dominus de stirpe Sacerdotali legaliter, B. Augustin. *q. 61 paulo ante citata*, declarat, dicens: *quod origo Sacerdotalis, per vnũ ex filiis David, sicuti assolet, de tribu Sacerdotali matrimonium sortientem, effecerat, vt Maria de vtraq; tribu, id est de regia, & Sacerdotali cognationem duceret.* Quod autẽ hic S. Augustinus indeterminate pronunciat de vno ex filiis Dauid: Cardinalis Toletus *super Luc. c. 3. in fine annot.* 58. signanter de Nathan asserit, quod scilicet ipse duxerit vxorẽ de tribu Sacerdotali; *& sic*, inquit, *ex regia & Sacerdotali tribu, Dominus originẽ habuit.* At S. Hilarius *initio commentariorum suorum in Matthæum* societatem trib. regiæ, & Sacerdotalis, non ex coniugio alicuius filiorũ Dauidis, sed ipsius Dauid, initã fuisse tradit. Sed quia nusquã legimus, Dauidem duxisse coniugem de stirpe Aaronis; & constat S. Lucam, non ad vllũ alium Dauidis filium, quam ad Nathan, Christi genealogiã ducere: Propterea, dictum S. Hilarij nõ aliter videtur posse intelligi, nisi dixerimus, societatem dictarũ duarum tribuum tũc fuisse initam, quando Dauid duxit Bethsabee vxorem, & matrem dicti Nathan; nõ quia ipsa esset de tribu Sacerdotali (id enim probari non potest) neq; quia Dauid de ipsa genuerit ipsum Nathan; quoniã certum est Nathan de Vria, non de Dauide naturaliter fuisse generatũ; Sed quia per dictũ coniugium & adoptionem filiorũ Bethsabee iam de Vria, hoc est de stirpe Sacerdotali genitorum, ipse Dauid sociauit in domo sua vtramq; tribum, Sacerdotalẽ scilicet & regiam. Nã ratione dicti coniugij, & adoptionis, Nathan, qui vere erat de tribu Sacerdotali, nimirũ filius naturalis Vriæ Sacerdotis, vt supra *n.* 15. dictũ est, & paulo post dicetur, vere itẽ dici poterat esse de tribu regia, quia erat filius adoptiuus regis Dauid, & frater vterinus regis Salomonis filij naturalis eiusdẽ Dauid. Quod vero adoptatus, de adoptantis tribu dici ac reputari soleret, apparet ea his, quæ nos sub an. mun. 2827. *n.* 1. diximus. Et hæc S. Hilarij sententia, modo superius exposito accepta, nobis magis placet, quã aliorum; tum quia sic vtiq; verũ esse ostenditur, quomodo (vt aiunt Doctores) genus Christi legaliter à S. Luca ductũ per Nathan ad Dauid, fuerit Sacerdotale: naturaliter autẽ à S. Matthæo ductũ per Salomonem, ad eundem Dauidem, sit regium: tum etiam quia gratis dici videtur, quod Nathan duxerit vxorẽ de familia Sacerdotali: & scimus quod genus filiorum, non ex maternis progenitoribus, sed ex paternis deduci denominariq; consueuerat. Cũ itaq; nusquã Scriptura sacra, vel minimũ quid innuat de Nathan filio Dauid, quod vxorem duxerit de filiab. Aaron; & ex 2. *Reg. in fine cap.* 8. non obscure elici possit, eundem Nathan vere fuisse Sacerdotem, quemadmodũ nos sub an. mun. 2987. *nu.* 6. & 2993. *n.* 2. declarauimus; quis dubitet, multo probabilius hoc poni posse, quam illud? præsertim cum nemo sit, qui non videat, nimis latam, impropriam, atq; insolitatam videri eiusmodi denominationem, si solum ratione vxoris Nathan filij legalis Dauid, Iesus etiam de tribu Leui produisse diceretur.

18 *Ioseph ex vtroque parẽte naturali & legali, à Dauide originem ducit.*

Conuenientret quoq; sicuti supra *n.* 1 . dictum est, alter Euangelista naturales duntaxat Christi generationes est prosecutus; alter vero etiã legales, vt nimirum (quemadmodũ putat Titus Bosterus à Cardinali Toleto *super Luc. c. 3. annot.* 56. relatus) hac ratione planũ fieret, Iosephum ex vtroq; parẽte, naturali scilicet, & legali, ad Dauidẽ & ad Iudam, genus suum referre, & quia Iudæi tanquam legi obstricti, legales parentes agnoscebant; contra vero Græci & Pagani, quibus nihil cum lege Mosaica commune erat, naturales tantum progenitores spectabant: propterea SS. Euangelistæ, diuino afflati spiritu, Iosephum ex vtroq; parente, ad Dauidem reduxerunt, vt sic tam Iudæis, quam Gentilibus omnem prorsus offensionis, aut hæsitationis ansam adimerent.

19 *An S. Lucas legales duntaxat Christi generationes recensuerit.*

Cũ igitur dictũ sit genealogiam Christi à S. Matthæo per lineam regiam; à S. aũt Luca per sacerdotalẽ esse deductã: si quis percunctetur, an quemadmodũ constat S. Matthæum à Dauid vsq; ad Ioseph descendendo, nunquã à linea regia discessisse: ita certũ sit S. quoq; Lucam, ab eodẽ Ioseph siue Heli vsq; ad Nathan ascendendo, à linea Sacerdotali nunquã declinasse: Dicimus id nõ omnino exploratũ haberi; aliis affirmantibus, aliis vero negãtibus. Et quidẽ si vera est opinio recẽtiorum, quod scilicet Salathiel, & Zorobabel recensiti à S. Luca, diuersi sint ab illis eiusdem nominis, quos refert S. Matthæus; vtiq; nihil prohibet etiã credere, quod qui à S. Matthæo vocatur Mathan, fuerit diuersus ab eo, quẽ S. Lucas appellat Mathat: & quod idem S. Lucas, ab Heli vsq; ad Nathan, per generationes Sacerdotales semper ascenderit. Sin aũt magis placet sententia Euthimij, & aliorũ, quod videlicet fuerint iidem: profecto oportet cũ eodem Auctore, & aliis affirmare, Salathielem fuisse filiũ legalem, hoc est adoptiuum Neri, qui erat de tribu Sacerdotali, & naturalem Iechoniæ, qui erat de tribu regia; & ita S. Lucam interdũ ad regalem quoq; stirpem, per legales nimirũ suas generationes accessisse; & supponere, quod quemadmodũ olim Dauid post mortem Vriæ, ducta Bethsabee in vxorem, adoptauerat sibi Nathan, aliosq; ab eadẽ Bethsabee, Vriæ primo eius viro iam genitos: ita mortuo Iechonia patre Salathielis naturali, quod Neri, qui erat de stirpe Nathan, duxerit matrẽ Salathielis ab Iechonia relictã, adoptaueritq; Salathielẽ sibi in filiũ, & sic Salathiel, secundũ Matthæum fuerit verus ac naturalis filius Iechoniæ; secundũ vero Lucã, filius adoptiuus dictu Neri. De Zorobabel autẽ, qui vtroq; Euangelista attestante, fuit filius Salathielis, & secundũ Matthæũ dicitur genuisse Abiud; secundũ vero Lucam, Resa: dici posset, ambos naturaliter quidem ab ipso Zorobabele fuisse genitos, sed Abiud, ante Salathielis adoptionem factã à Neri; Resam aũt post: & propterea, Abiud, & posteros eius, positus esse à S. Matthæo, in linea regali à Salomone ducta: Resam vero, & eius descendentes, recenseri à S. Luca, in linea Sacerdotali: quæ ducitur à Nathan, & hoc saltem vsq; ad Mathat, qui, si fuit idem cũ eo, quem S. Matthæus vocat Mathan, oporret ipsum fuisse filium naturalem Eleazaris, qui erat de prosapia Salomonis. Et idem sentiendũ est de Panthere eius fratre, qui fuit proauus Beatissimæ Virginis Mariæ, vt sub an. mun. 4037. *n.* 3. probatum est. Vtrunq; autẽ, Mathan scilicet & Pantherem, fuisse filios adopti-

uos Leui. (Hunc enim S. Lucas facit patrem, subintellige adoptiuum, seu legalem, ipsius Mathat, & consequenter dicti Pantheris.) Item si Mathat idem fuit, qui & Mathan; oportet quod iste genuerit duos filios, nempe Iacob, secundum Matthæum, & Heli, secundum Lucam: & quod mortuo Heli sine liberis, Iacob obediens legi latæ, *Deuter. cap. 25. versic. 5. 6. & 7.* duxerit vxorem Heli fratris defuncti, genueritque ex ea filium nomine Ioseph: & sic Ioseph, qui postea fuit vir Genitricis Dei Mariæ, fuerit filius naturalis dicti Iacob: legalis vero Heli, vt sentiunt SS. Hieronymus, & Hilarius, & item S. Augustinus *Retractationum, lib. 2. capit. 7. & 12.* licet prius aliter tenuisset. Idem quoque senserunt alij multi, quos refert Melchior Canus *locorum Theologicorum, lib. 11. cap. 3.* & eorundem opinionem, *cap. 5.* tuetur contra Osiandrum Hæreticum. Ex dictis ergo infertur, memoratam Doctorum sententiam, quod scilicet S. Lucas recenseat Christi generationes per lineam sacerdotalem, omnimodis esse veram; si omnes quos dictus Euangelista, à Ioseph, vsque ad Nathan enumerat, fuerunt diuersi ab iis, etiam eiusdem nominis, qui à S. Matthæo, inter eundem Ioseph, & Salomonem memorantur. Si vero ipsorum aliqui, nimirũ Salathiel, Zorobabel, & Mathan, siue Mathat, pro eisdem reputantur; vtique oportet dictam sententiam, non absolute de omnib. esse accipiendam; sed tantum, vt in pluribus, siue fere in omnibus esse veram. Et hoc videtur credibilius. Nam si certum est, eundem Euangelistam in principio dictæ genealogiæ, à Ioseph, qui erat de tribu Iuda ac regia, per generationes legales transiisse ad eos, qui erant de tribu Leui ac familia Sacerdotali: & in fine è conuerso; de Nathan, qui erat de familia Sacerdotali, transitum fecisse ad Dauid de tribu Iuda regiaq; existentem: cur non probabile item sit, ab eodem Euangelista, etiam in generationib. intermediis, quandoque prout res expostulare videbatur, alios einsmodi transitus fuisse factos? Et hæc de Christi genealogia sint dicta.

20 *Iesum fuisse de tribu Iuda, & stirpe Dauid.* Ex qua licet perspicue admodum appareat Iesum Christum, secundum hominem, fuisse de tribu Iuda, & stirpe Dauidis; Id tamen etiam apertissime comprobant plura alia sacræ Scripturæ testimonia. Atque illud inprimis eiusdem Dauidis *in Psal. 131. vers. 11. Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Quod & confirmauit Angelus Domini, *Luc. cap. 1. versicul 32.* Mariæ dicens: *Et dabit illi Dominus Deus sedẽ Dauid patris eius:* Et hoc idem postea fuisse impletum, non obscure indicauit S. Zacharias in suo Cantico, quod habetur *in eod. Luc. cap. vers. 60.* vbi ait: *Erexit nobis cornu salutis in domo Dauid pueri sui.* Huc spectat etiam vaticinium illud Ierem. *cap. 33. v. 15.* in hæc verba: *In diebus illis, & in tempore illo germinare faciam Dauid germen iustitiæ: & faciet iudicium, & iustitiam in terra.* Quod enim pro germinè Dauidis ibi Messias sit intelligendus, perspicue docent, quæ ibidem subsequuntur: *In diebus illis saluabitur Iuda, & Ierusalem habitabit cõfidenter, & hoc est nomẽ quod vocabunt eum, Dominus iustus noster.* Verum id de quo nunc agimus, multo clarius deinde tradidit S. Paulus Apostolus *Actor. cap. 13. v. 23.* vbi de Dauide verba faciens, hæc subintulit: *Huius Deus ex semine secundum promissionem* (subaudi factã ipsi Dauidi in Psal. proxime citato) *eduxit Israeli Saluatorem Iesum.* Et *2. ad Tim. c. 2. v. 8.* dicebat: *Memor esto Dominum Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid secundum Euangelium meum.* Et *ad Rom. c. 1. v. 3. Qui factus est,* inquit, *ex semine Dauid secũdum carnem.* Et denique ipsemet Christus *Apocal. cap. vlt. versic. 16.* de se ipso per Ioannem ait: *Ego radix, & genus Dauid:* id est, ego quatenus homo, de radice ac genere Dauidis prodiui. Quin & Iudæi quoque ipsi inter se disceptantes, *Ioannis cap. 7. versic. 41. & 42.* dicebant: *Nunquid a Galilæa venit Christus? Nonne Scriptura dicit: Quia ex semine Dauid, & de Bethleem castello, vbi erat Dauid, venit Christus?* & Pharisæi ab eodem Iesu interrogati de Christo, cuius filius esset; protinus, & sine vlla hæsitatione responderunt: *Dauid:* vt patet *Matthæi capit. 22. versicul. 42. Marc. cap. 12. versicul. 35. & Luc. cap. 20. versicul. 41.* Ita vt de hac re nulla prorsus extet dubitatio, præsertim cum sanctus Matthæus initio sui Euangelij non solum asserat, Iesum esse filium Dauidis, sed etiam, vt dictum est, tum ipse ibidem, *vsque ad versic. 18.* tum S. Lucas *cap. 3. v. 23. & sequentib.* quomodo idem Iesus de Dauidis stirpe prodierit, accurate admodum ostendant.

Die octauo ab eius natiuitate, Dominus noster Iesus Christus, in eadem spelunca, in qua natus erat (quemadmodum asserit S. Epiphanius *Hæres. 20. contra Herodianos, cap. de præsentia Christi*) circumcisus fuit, primamq; pretiosissimi sanguinis sui, quo redimendi eramus, arrham vltro nobis exhibuit, & vt parentes eius ab Angelo præmoniti fuerant, IESVS est appellatus, *Luc. c. 2. v. 21.* Quod autem olim, non in Synagogis, (vt nunc fit apud Iudæos,) sed propriis in domibus circumcisio fieret, multis ac validis probat argumentis Cardinalis Toletus *super Luc. cap. 1. annotatione 137.* 21 *Dominus circumciditur.*

Die decimotertio ab eiusdem Christi ortu, vt est communior Doctorum sententia, Iesus à Magis ab oriente aduenientibus, ductumque nouæ illius stellæ secutis (cuius ortum ante annos mille quadringentos sexaginta octo, vt colligitur ex tabulis, prænunciauerat Balaam Ariolus *Num. cap. 24. vers. 17.*) humiliter adoratus fuit, & mysticis muneribus large donatus. Huius rei historiam accurate describit sanctus Matthæus *cap. 2. versicul. 1. vsque ad 13.* Eandemque late admodum explicant omnes eiusdem loci Expositores. Quin etiam ad hanc Magorum adorationem, tanquam ad initium quoddam conuersionis Gentium ad fidem cultumque ipsius Christi, diserte olim alluserat Isaias Propheta *cap. 60. præsertim vero versic. 3.* illis verbis: *Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.* Et *v. 6. Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian & Epha: omnes de Saba venient, aurum, & thus deferẽtes, & laudẽ Domino annunciantes.* Et ante Isaiam regius Psaltes *in Ps. 71. Reges,* inquit, *Tharsis, & insulæ munera offerent, reges Arabũ & Saba, dona adducent.* Ex quib. locis aliisq; coniecturis, multi tum Sanctorum veterumq; Patrũm; tum etiam recentiorum Doctorum, nõ sane improbabiliter, tenuerunt, eosdem Magos, ne dum Sapientes (id enim Magorum nomen aperte indicat) sed etiam fuisse reges, vel saltem regulos, & propterea ab Herode Magno rege, non honorificentius fuisse exceptos. Porro huius opinionis Auctores, plurimos recenset Melchior Canus, *locorum Theologicorum, lib. 11. cap. 3. argumento 4.* 22 *Adoratur à Magis.* *Magos fuisse Regulos.*

Diximus Magos venisse die decimotertio, ab ortu Saluatoris, ad venerãda eius incunabula. Quod ꝓbat antiqua traditio, de qua attestatur Melchior Canus *lib. proxime adducto, c. 5. ad 5.* & S. Ecclesiæ ritus, qui Epiphaniæ festũ, die decimotertio à Christi natiuitate celebrare solet. Cui etiã adstipulatur cõmunior Doctorum veterum ac recentiorum opinio, quę habet Magos adorasse puerũ Iesum, priusq̃ in templo à parẽtibus, de more, præsentatus fuisset. Et hoc idẽ aliis quoq; rationibus, ex ipso sacri Euãgelij textu petitis, cõfirmari potest. Nam q; legimus *Matth. c. 2. Cũ ergo* 23 *Magorum aduentus quãdo.*

natus

natus esset Iesus in Bethleem Iudæ, ecce Magi ab oriente venerunt: Proculdubio illud, *ecce*, ibi insinuat, quod iam tunc recens natus esset Iesus, non autem biennio ante, vt putarunt S. Epiphanius, & nonnulli alii. Deinde, ex eodem quoque S. Matthæi capite certum est, quod Magi inuenerunt puerum cum Maria matre eius in Bethleem: Ergo ante diem purificationis Mariæ. Nam post ipsam, ex Luc. *cap. 2. ver. 39.* constat, quod vt perfecerunt omnia secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam, in ciuitatem suam Nazareth. Et deinde, nusquam legimus eos rediisse in Bethleem, neque verisimile est credere, quod illuc redierint. Ad quid enim ibidem eos reuerti, vbi primum coacti venerant; non vt morarentur, sed duntaxat, vt profiterentur in ciuitatem Dauid? quamuis postea occasione partus Mariæ, oportuerit eos ibi moram trahere, donec iuxta legem *Leuit. cap. 12. versic. 3.* puerperæ dies purificationis implerentur; intra quos certum est venisse Magos cum muneribus, adorasseq; puerum Iesum. Neque vero, quod in die purificationis, parentes ipsius Iesu, non agnum, sed par turturum, aut columbarum obtulerint, indicat eos nondum accepisse à Magis thesauros; quia non propterea, in tali oblatione debuerunt humilem proprii status conditionem excedere: & forte, sic à Sancto Spiritu edocti, munera à Magis accepta, pro peregrinatione Ægyptiaca reseruare maluerunt. Non item obstat, quod Herodes occiderit infantes à bimatu, & infra, secundum tempus, quod exquisierat à Magis. Nam illud, *secundum tempus quod exquisierat à Magis*, referri debet, non ad illud, *à bimatu*, sed ad illud, *infra*, ita vt sit sensus; Herodem occidisse omnes, qui intra postremũ, quod crudele illud facinus præcesserat, biennium nati erant; præter illos, quos post primum apparitionis stellæ tempus à Magis exquisitum, & militibus ab Herode enunciatum, ortos compenissent. De his enim nulla erat occasio metuendi; quia prima stellæ apparitio indicabat, iam natum esse Messiam, quem Magi appellabant regem Iudæorum. De iis vero, qui biennio ante nati erant, poterat aliquo modo dubitari; quoniam interdum contigit infantulos paucorum dierum corpore adeo esse magno, vt à bimulis vix discerni valeant. Itaque quemadmodum Herodis malitia, quo cautius sibi suisque consuleret, non contenta fuit, occidere pueros in Bethleem, vbi Christum nasciturum Prophetæ vaticinio didicerat; sed etiam in omnibus finibus eius: ita non solum recens ante apparitionem stellæ natos, verum etiam bimos dicta de caussa necare voluit. Sed neque tempus tredecim dierum potuit non sufficere Magis, vt de oriente venirent, quemadmodum quidam suspicati sunt; quia oriens in sacris Scripturis interdum accipitur pro regionibus etiam non valde remotis, modo orientales sint illis, vbi sunt qui loquuntur, vt patet *Genes. cap. 13. vers. 11.* vbi de Loth dicitur: quod *elegit sibi regionem circa Iordanem, & recessit ab oriente*. Et *Num. cap. 23. versic. 7.* Balaam dicebat: *De Aram adduxit me Balach rex Moabitarum, de montibus orientis*. Vnde si de eisdem montibus, (vt sentiunt SS. Io. Chrysostomus, Hieronymus, Ambrosius, & alii,) venerunt Magi; vtique etiam multo minori tempore potuerunt peruenire in Ierusalem. Si autem de aliquanto remotioribus terris; inde item satis commode dromedariorum vsu, quorum illæ regiones refertæ perhibentur, intra memoratos dies venire potuerunt: siquidem dromedarii, teste Aristotele *lib. 9. de Historia animalium cap. vlt.* velocius currere solent, quam equi Nisæi. Denique ad S. Epiphanii auctoritatem, respondere possumus: non tanti esse, quæ tot aliis SS. Patribus, ac rationibus, ac memoratæ traditioni præponderare debeat; præsertim cum nulla ratione, aut sacræ Scripturæ, aliorumve Doctorum auctoritate, opinionem suam muniat. Non enim quæcunque Sanctus aliquis protulerit, illico recipienda sunt; sed cum aliis Sanctorum dictis conferri, & expendi debent: quandoquidem certum est, Deum non omnia singulis Sanctis aperuisse.

24 *De purificatione Beatissimæ Virginis.* Die post Christum natum quadragesimo, nimirum legitimo puerperarum tempore expleto, Deipara Virgo ad templum cum sanctissima eius prole venit, ibique aliarum enixarum more purificari voluit, vt narrat S. Luc. *cap. 2. vers. 22. vsque ad 25.* tametsi ea lege ipsa non teneretur; quod haud suscepto semine; sed de spiritu sancto concepisset, & quod non de aperto, sed de clauso eius vtero, Iesus, quemadmodum quando postea de clauso exiuit sepulchro, mirabiliter produxisset. Quo fit vt nulla prorsus egeret purificatione. Veruntamen tanquam legis obseruantissima, & quia sciebat filium suum venisse, non vt legem solueret; sed (quemadmodum ipsemet postea *Matthæi c. 5. versic. 17.* testatus est,) vt eam adimpleret; subaudi quoad vsque eam vigere conueniens esset: ac propterea, licet ipse omnino sine peccato esset; nihilominus peccator videri & circumcisionem, quæ tunc peccati originalis remedium erat, non recusauerat: sic ipsa quoq; ad exemplum filii sui, non legis necessitate, sed voluntate, legem purificationis ad vnguem obseruare curauit. Idque admodum rationabiliter, ne scilicet scandalum paterentur, qui eam non aliter quam aliæ mulieres peperisse putabant. Et insuper vt, qui deinde scirent ipsam remedio non eguisse, imitandum relinqueret sanctæ humilitatis exemplum, doceretq; quo quis sanctior est, eo implendæ omnis iustitiæ studiosiorem esse debere.

25 *Christus in templo præsentatur.* Eodem pariter tempore, vt diximus, ab ipsa Beatissima virgine, & à viro suo sancto Ioseph, delatus fuit puer Iesus in Ierusalem; & præsentatus in Templo, ac more aliorum primogenitorum, pro vt præceperat Dominus *Exod. cap. 13. versicul. 13.* pretio siclorum quinque, *Numer. cap. 18. versic. 16.* lege taxato, redemptus est, qui pretio proprii sanguinis redempturus venerat humanum genus. Cum autem Simeon venerabilis senex, & quemadmodum rationibus, aliquotque grauissimorum Patrum auctoritatibus, probat Cardinalis Toletus *super Luc. cap. 2 annot. tione 40.*) Sacerdos, tum venisset in templum, ac sanctissimum illum infantulum, quem esse Christum Domini bene nouerat in vlnas suas reuerenter accepisset, & spiritu sancto plenus, canticum suum quod incipit: *Nunc dimittis seruum tuum Domine, &c.* deuotissime cecinisset, cœpit de ipso ac de matre eius grandia quædam vaticinari. Sed & Anna Prophetissa, octoginta iam quatuor annos nata, eadem hora superueniens, confitebatur Domino, ac magnifice admodum de hoc infantulo loquebatur omnibus, qui expectabant redemptionem Israel, quemadmodum videre est apud S. Luc. *cap 2. versic. 25. vsque ad 42.* vbi etiam subiungitur: *Et vt perfecerunt omnia secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth.* Quæ verba licet S. Augustinus *lib. 2. de consensu Euangelistarum* *Quando Iesus in Galilæam, & in Ægyptum fuerit deportatus.*
cap. 5. satis probabiliter putet impleta fuisse post fugam redituumque de Ægypto, & hæc à S. Luca fuisse prætermissa: Et sic, quod consequenter post prædicta in templo peracta, primo Ioseph ab Angelo in somnis admonitus, clam de Ierusalem, cum puero & matre eius in Ægyptum aufugerit, & inde mox, monitu pariter Angelico, cum eisdem rediens secesserit in partes Galilææ, & veniens habitauerit in ciuitate,

quæ vocatur, Nazareth, vt tradit S. Matthæus *cap. 2. vers. 13. vsque ad finem.* Attamen, ne sine necessitatē, à sacro Lucæ textu paulo ante citato, recedere videamur; Euthimii potius sententiam hoc loco sequendam putamus, qui putat, Iesum immediate post expleta legalia, à parentibus suis, de Ierusalem, primo in Nazareth fuisse deportatum, & ibi Iosephum ab Angelo admonitum, tulisse eos inde in Ægyptum. Id enim aperte indicat adductus Sancti Lucæ textus, dicens: *quod vt perfecerunt omnia secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam.* Itaque

Simulacra Ægypti, aduenienté Domino concidisse.

26 Non multo postquam de Ierusalem venerunt in Nazareth, Ioseph diuinitus per Angelum in somnis edoctus, fore, vt Herodes quæreret puerum ad perdendum eum, confestim nocte consurgens, cum ipso puero, eiusque matre secessit in Ægyptum. *Matthæi cap. 2. ver. 13 & 14.* Quod cum peruenisset, illico concidisse omnia idola & simulacra Ægypti, iuxta vetus illud Ieremiæ vaticinium, cuius nos sub anno mundi 3447. *numer.* 14. mentionem fecimus, scribit S. Epiphanius *in vita ipsius Ieremiæ.* Et hoc idem videtur ante ipsum Ieremiam prophetasse etiam Isaias *cap. 19. vers. 1.* dicens: *Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptū, & commouebuntur simulacra Ægypti a facie eius, &c.* Hanc enim prophetiam referri debere ad tempora Saluatoris, quando scilicet Herodem fugiens, delatus est in Ægyptum, tradunt B. Chrysostomus *in Matthæi cap. 2.* & Rabanus *in Ecclesiastici cap. 24.* & per nubem leuem intelligunt, vel Virginem matrem, vel ipsum corpus humanum, quod ex Virgine assumpserat, nulla virilis commistionis corruptione prægrauatum.

Herodis calliditas quomodo per Magorum simplicitatem delusa.

27 Interea Herodes, qui iam antea statim ac de Rege nato à Magis, & de loco natiuitatis Christi à Scribis audierat, ab eisdem Magis accurate didicerat tempus apparitionis stellæ, idque clam, ne Iudæi, quibus se infensum esse non ignorabat, tali signo intelligerent, quando natus esset, quem ipsi expectabant, Messias, resque prius diuulgaretur, quam ipse eum posset, vt decreuerat, de medio tollere: Quique propterea fretus Magorum sinceritate ac simplicitate, quam inter loquendum iam satis aperte perspexerat, ratusque se per illos, & maiore fidelitate, quam per quenquam suorum, & sine vlla insidiarum suspicione, de rei veritate posse cumulate edoceri, callide Magos tantummodo in Bethleem direxerat mandans, vt interrogarēt diligenter de puero, nempe quando, in qua domo, de quibus parentibus esset natus, an eum vere, quibusve signis atque argumentis crederent esse Messiam, & hæc omnia atque his similia, eidem fideliter renunciarent: Et denique qui post discessum Magorum, variis acerbissimisque doloribus ac langoribus plus solito vexatus ac distractus, de ipsorum iuxta condictum reditu cogitare nequiuerat: Mox vt audiuit per vrbem denuo circumferri sermones de nato Messia, propter recens palam in templo audita Simeonis, & Annæ prophetis vaticinia; statim se rex illusum à Magis recolens, & magnis suspicionibus vehementer agitatus ac tortus, vt erat regni in familia sua retinendi zelantissimus; ne forte ab ipso iam proxime nato Messia, quem omnes communiter in Iudæa regnaturum expectabant, illud postea aliquando vsurpari contingeret; omnimodis prospicere ac prouidere deliberat, & (proh dolor) grauissimum atque inauditum facinus non solum excogitare, sed & perpetrare non dubitat. Tanta est, tamque arctè insita in animis mundanorum hominum dira regnandi libido, vt eius rei gratia, nihil non audendum, nullum ius diuinum, humanumve non violandum putent. Itaque mittens impius Rex milites sibi fidentiores in Bethleem Iudæ, vbi natum esse Messiam à Scribis intellexerat, iubet in ea vrbe, & in omnibus finibus eius, confestim & sine vlla miseratione interfici cunctos infantes à bimatu & infra, secundum tempus, quod exquisierat à Magis, vt scribit S. Matthæus *capit. 2. versicul. 16.* id est omnes natos biennio ante diem vigesimum quintum Decembris tunc proxime præteriti. Cum enim eadem die, nouam stellam, in signum iam nati Messiæ, conspici cœpisse, à Magis didicisset; certe nihil sibi ipsique, ab iis qui postea nati essent timendum putabat. Voluit autem à bimatu paruulos occidi, vt securius periculo prospiceret, veritus ne forte (quod non videbatur improbabile,) Messias ille, corpore adeo formoso ac magno natus esset, vt bimulus facile credi posset. Impiissimæ huius infantulorum intra bimatum interfectionis, quæ à S. Matthæo *cap. citato versicul. 16. vsque ad 19.* patenter describitur, Macrobius quoque obiter meminit *lib. 2. Saturnalium cap. 4.* vbi addit inter alios proprium item ipsius Herodis filium fuisse occisum. Scire autem quo anno reportatus fuerit Iesus de Ægypto in terram Israel, (de qua re magna dissensio est inter Auctores, aliis plures, aliis pauciores annos Iesum in Ægypto mansisse affirmantibus,) pendet ex resolutione alterius difficultatis, quam nos fusius infra *num. 28. vsque ad 36.* tractabimus, videlicet, quonam Christi anno Herodes obierit. Constat enim ex Matth. *capit. 2. versicul. 19.* non nisi defuncto Herode Angelum monuisse Iosephum, vt cum Iesu, & matre sua rediret in terram Israel.

Occidi mandat infantulos in Bethleem.

Hoc eodem tempore quo infantes occisi sunt, & 28
Herodes animo erat suspicione nati regis admodum exagitatus, credibile est, ipsum audisse etiam, quæ non multo antea, occasione conceptionis ac natiuitatis S. Ioannis Baptistæ, acciderant, ac iam vbique euulgata fuerant; nimirum de patre eius Zacharia, qui in templo ministrans, visione Angelica dignatus, præ timore eius atque hæsitatione in credendo his quæ ab Angelo didicerat, loquela cœlitus illico priuatus fuerat, eamque non nisi decimo post mense, in ipsa nati filii circumcisione, mirabiliter recuperauerat: Et item quæ de ipso Ioanne infantulo palam dicebantur, videlicet: *Quis putas puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo,* & his similia, *Luc. cap. 1. vers. 66.* Et propterea veritus (inquiunt) Herodes, ne is forsitan esset Christus, mandauit etiam ipsum occidi; tametsi non ignoraret, eundem neque in Bethleem, neque in finibus eius, sed in montanis Iudææ à Bethleem longe distantis, esse natum. Veruntamē diuina prouidentia factum est, vt prius res ad aures parentum infantuli peruenirèt; qui protinus ipsum ad deserta inuiaque loca deportari, ibidemque clam ali, ac educari, curarunt. Vtrum autem tunc illic iugiter permanserit vsque ad tempora prædicationis suæ, an vero defuncto Herode ad paternam domum denuo fuerit reportatus, & postea cum esset fere septennis, ipse vltro desertum petierit, non omnino exploratum habemus: tametsi hoc, quod posterius dictum est, probabilius videatur. Id enim indicare videtur Hymnus quem Sancta Mater Ecclesia quotannis publice in festo Natiuitatis eiusdem Sancti canit dicens:

Etiam Ioannem in montanis Iudææ, quem tamen inuenire non valuit.

Antra deserti teneris sub annis,
Ciuium turmas fugiens petisti,
Ne leui saltem maculare vitam
Famine posses.

Quicquid sit, constat S. Ioannem totam fere suā vitā in deserto ab omni hominum consortio separatam traduxis-

traduxisse, vsque ad annum ætatis suæ trigesimum primum, qui fuit Imperii Tiberii Cæsaris annus decimus quintus, in quo ipse Ioannes suo præcursoris officio fungi cœpit, vt nos sub anno mundi 4081. n. 1. dicemus.

Aquis calidis curari tentat.

29 Per hæc eadem circiter tempora, Herodes de Medicorum consilio, vltra Iordanem profectus est, vt ibidem calidis aquis, quæ in Asphaltitem lacum influunt, vteretur; vbi cum quadam die Medicorum consilio fouendus, in refertum oleo calidiori solium immissus esset, ita corpus eius dissolutum est, vt pene tunc animam agere visus sit. Veruntamen familiarium comploratione paulo post excitatus, & nullam amplius sibi spem salutis superesse intelligens, ducibus, & amicis, ac militibus dona distribui iussit; mox Ierichuntem reuersus, & atra bile correptus, immane quoddam facinus excogitauit. Collectos namque minaci edicto ad se ex omni Iudæa nobiles, & in Circo, qui dicebatur Hippodromus, conclusos, mandat Salomæ sorori suæ, & Alexæ viro eius, vt statim ac ipse spiritum efflasset, illos à militibus omnes necari curarent, quo omnis Iudæa de morte sua, non (quemadmodum verebatur,) festos dies, sed luctum per cunctas domos, vel inuita, ageret. Accidit autem dum hæc mandata rex cognatis daret, superuenisse è Roma literas à legatis, quos ad Cæsarem miserat, quibus aliquantisper recreatus est, audiens quod Cæsar Acmen Iuliæ vxoris suæ ancillam, propter locatam Antipatro operam, occidisset, & quod sibi de Antipatro filio libere statuendi potestatem fecisset. Sed non multo post, doloribus rursum acriter tortus ac victus, etiam in se ipso crudelior factus, mortem præuenire statuit. Itaque cum malum, cultellumque postulasset, (solebat enim, & antea per se decorticatum, paulatim incidendo comedere,) circumspiciens, ne quis prope esset, qui eum posset impedire, tanquam se percussurus dexteram sustulit: sed eam Achiabus nepos propriuus accurrens, ictumque præueniens, sublato clamore, continuit. Quo audito, statim luctus vlulatusque maximus cum trepidatione ac tumultu occupauit palatium, quasi iam rex expirasset. Hūc strepitum de carcere sentiens Antipater, custodes largis promissionibus sollicitat, vt se soluant ac dimittant. At eorum princeps non modo, ne fieret, obstitit, sed etiam regi cuncta velociter nunciauit: qui continuo excandescens, missisque satellitibus, illum interfecit, & corpus obscure in Hircanio sepeliri mandauit. Mox denuo corrigit testamentum, & Archelaum natu maximum regni successorem, Antipam vero Tetrarcam instituit.

Crudele facinus excogitat & impleri mandat.

Seipsum interficere tentat.

Antipatrum interficit.

Testamentum corrigit.

De tempore obitus eius.

30 Quoniam autem hoc eodem anno Herodem obiisse, quinque nimirum diebus post Antipatri interitum exactis, tradit Iosephus locis proxime citatis, idque aliis Auctoribus aduersari videtur; necessarium est hic de anno obitus eiusdem Herodis aliquanto fusius disserere: sunt enim de hoc variæ opiniones. Siquidem Nicephorus *Ecclesiasticæ Historiæ lib. 1. cap. 14.* videtur ponere obitum Herodis anno Christi tertio accidisse: S. Epiphanius *Panarii lib. 1. cap. 21.* anno quarto: Sulpitius *sacræ Historiæ libr. 2.* ponens Christi ortum in anno regni Herodis trigesimotertio, videtur innuere, ipsum Herodem obiisse anno eiusdem Christi quinto: Eusebius *in Chronicis*, & Beda *in libello de sex ætatibus mundi*, ponunt Herodis interitum in anno Christi sexto: Cardinalis Baronius in octauo. Sed quoniam alii, sine vlla probatione, sententias suas proferunt inter se diuersas, ideoque eadem facilitate, qua prolatæ sunt, reiici quoque possunt: videamus, obsecro, quænam impulerint Baronium ad sic sentiendum. Sunt autem hæc, vt videre est *in Apparatu ad suos Annales*. Ibi nāque perpēdens duo loca Iosephi; nimirū 14. *Antiq. c.* 17. vbi dicitur: q̄ Herodes nō excedebat annū vitæ decimū quintū, quando cōmendata ei est Galilæa à patre suo Antipatro; quem Iulius Cæsar, confecto bello Alexandrino, totius Iudææ procuratorem fecerat: Item 17. *Antiq. capit. 8.* vbi legimus: Herodem prope septuaginta annis vixisse; quod etiam idem Auctor repetit 1. *de Bello cap. vlt.* Ex his colligit Cardinalis Baronius: Herodem anno, post Christum natum, octauo è vita migrasse. Cui si quis opponat eundem Iosephum 17. *Antiq. capit. 10. non longe ab initio capitis, & 1. de Bello c. vlt.* dicentem: quod Herodes triginta septem annis regnauit, ex quo Romæ Iudææ rex fuerat declaratus, Caluino, & Pollione Coss. annis vero triginta quatuor, à captis Ierosolymis, Agrippa, & Gallo Coss. Ad hæc dupliciter respondet Baronius: Primo, quod si hoc verum esset; sequeretur Herodem vita functum esse, ante Christi natiuitatem, contra Euangelicam veritatem aperte attestantem *Matthæi cap. 2. vers. 1.* Christum natum esse in diebus Herodis regis. Deinde addit, Iosephum in his, quæ sunt temporis, sæpe hallucinari, & præsertim in annis regni Herodis dimetiendis. Et præterea subiungit: occasionem Iosepho errandi, hanc extitisse, quod cum ipsius temporibus, in confesso esset apud omnes, Herodem regnasse annis tantum septem, & triginta: rursumque certum esset, eundem sub consulatu Caluini & Pollionis primum regis titulum obtinuisse; existimauit inde eos fore dinumerandos, non aduertens, eosdem putari debere ab Actiaca pugna, quando scilicet idem Herodes regnum missus ab Augusto impetrauit, eodem Augusto tertium, & Messala Coss. anno vrbis septingentesimo vigesimo tertio, qui fuit Olympiadis centesimæ octogesimæ septimæ annus secundus. Et hoc nouum eius assertum, ipse talibus nititur comprobare rationibus. Nam Herodes, inquit Baronius, regnū quod ab Antonio acceperat, eiusdem Antonii partes contra Augustū fouendo, iam demeruerat: Et quia Augustus ex S. C. acta Antonii, tanquā perduellis, irrita esse censuerat; non licuit amplius Herodi annos regni sui, ab eo tempore putare, quo illud ab Antonio habuerat; sed ab illo, quo illud ei ab Augusto restitutum, seu denuo collatum fuerat. Et subdit: credibile admodum esse, quod Herodes libentissime id fecerit. Quid enim, ait, non in Augusti gratiam Herodes egisset; qui quicquid haberet, eidem acceptū ferens, templa, ciuitates, theatra, vt idem testatur Iosephus, suo nomini dicare non desinebat? Hæc sunt argumenta Cardinalis Baronii, ex quibus deducit, vt sibi videtur, negari non posse, quin Herodes ad octauum Christi annum peruenerit.

Baronii opinio, & rationes.

31 Veruntamen his non obstantibus, si mihi licet dicere quod sentio, puto multo tutius esse, sequi in hac parte Iosephum Auctorem valde grauem, non semel asserentem, regni Herodis annos, à consulatu Caluini & Pollionis deductos, non plures quam septem & triginta extitisse, & consequenter ipsum, non octauo, sed primo Christi anno de hac vita migrasse. Id namque ipse Iosephus multo melius scire potuit, quam quiuis alius. Fuit enim natione Iudæus, & Historiarum Iudaicarum peritissimus, & ipsius Herodis tempori valde proximus, atque in gestis eius studiosius perquirendis, ac describendis, omnium diligentissimus. Habuit item ad manus libros Nicolai Damasceni scriptoris egregii sæpius ab ipso citati, qui fuit Herodis contemporaneus, & familiarissimus, eidemque superstes, ac multa de eo scripsit; à quo probabile est, Iosephum, tum ea quæ tradit de annis regni Herodis, tum alia fere omnia,

Iosephi opinio eur potior.

quæ de eodem literis mandauit, desumpsisse. Quare rationi valde consonum videtur, maiorem ei hac in re quam aliis fidem esse adhibendam. Et quidem si ab Actiaca pugna primus annus regni Herodis, & reliqui deinceps sigillatim in publicis monumentis, vt affirmat Baronius, annotari cœpissent; mirum valde esset, quod rem tam nouam, & tunc temporis adeo peruulgatam, ignorare potuissent, tres rerum Iudaicarum peritissimi, nimirum Iosephus, & ante ipsum Philo, qui fuit Herodis temporibus proximior, & ante Philonem prædictus Nicolaus, qui eodemmet tempore, quo regnabat Herodes, suos scribebat historiarum libros, & non minus Iudæorum, quam Romanorum res callebat. Vel si eos id non latuit; qui fieri potest, vt rem adeo notabilem omnino præterierint? nec vspiam quis eorum Herodis regni annos ab Actiaca pugna putauerit? aut quod nullus alius ex antiquis Scriptoribus, immo neque ex recentioribus, præter vnum Baronium, de hac re quicquam meminerit: Sed esto, occulta quadam de caussa id euenerit: Saltem non omnino oppositum scripsisset replicassetque Iosephus locis præcedenti numero citatis vbi duo tantum initia regni Herodis memorat; alterum ab adepto regni titulo; alterum à consecuta regni possessione: singulaque propriis consulum, Olympiadumque notis, signat: atque à primo ad obitum regis, numerat annos triginta septem; ab altero autem triginta quatuor.

33 Neque vero prædictis locis tantum, Iosephus aperte indicat, triginta septem regni Herodis annos non esse ab Actiaca pugna dinumerandos: Verum etiam id apertius tradit *18. Antiq. cap. 3. in eius principio*, vbi ait: Censum à Quirino, post confiscatas Archelai facultates, peractum, incidisse in annum ab Actiaca pugna, trigesimum septimum. Cui subscribit Dio *lib. 5. & 6. Historiarum Romanarum*, dicens: Archelaum (quem ipse vocat Herodem Palæstinum) anno vrbis septingentesimo quinquagesimo nono fuisse trans Alpes relegatum. Quod si vt credimus, verum est: vtique nullatenus fieri potest, quod Herodis anni vnquam sic, vt dictum est, ab Actiaca pugna putati fuerint: Alioqui sequeretur contra non Iosephi solum, sed communiorem quoque aliorum Auctorum sententiam, dictum Herodem non triginta septem, sed viginti septem, aut ad summum viginti octo duntaxat annos regnasse. Nam quando memorata bonorum Archelai confiscatio facta est, iam Herodes eius pater, decennio fere prius obierat. Huc accedit, quod Herodes sub consulatu Caluini & Pollionis, non ab Antonio, sed ab ipso Senatu Romano rex creatus fuerat; neque Antonii duntaxat ope, sed ipsius quoque Augusti fauore, vt scriptum reliquit Iosephus *14. Antiq. cap. 26.* Quare nihil obstare posse videbatur rescissio actorum Antonii, quo minus posset Herodes regni sui annos, à prædicto consulatu dinumerare, etiam post deuictum ab Augusto Antonium. Et licet probabile sit, Herodem, si aduertisset gratum fore Augusto, facile ac libenter hoc quoque in eius gratiam facere paratum fuisse; nimirum vt deinceps regni sui annos ab Actiaca pugna dinumerandos sanciret: attamen quod re ipsa id fecerit, aut quod tale quid Augusto, vel etiam Herodi, ne in mentem quidem venerit, nullatenus constat; sed nec probari potest. Vnde non debet pro certo affirmari, in re præsertim adeo antiqua & obscura, quod à nemine prius proditum inuenitur, immo quod omnibus pene scriptoribus aduersatur.

34 Neque vero etiam illud omnino admittendum putamus, quod addit Baronius, videlicet: Iosephum in his quæ sunt temporis, sæpius hallucinari, esseque valde leuem atque inconstantem, & Asseclas suos in inextricabiles inducere Labyrinthos. Nam, tametsi vtique non inficior, in eius scriptis aliquot eiusmodi lapsus posse deprehendi, (non enim is sum, qui in verba Iosephi iurasse profitear,) quis tamen in hoc Auctore miretur, quod multis quoque aliis grauissimis Scriptoribus accidere interdum solet? Enimuero temporum ratio, res adeo lubrica est, vt fere nemo sit, cui non aliquando, vel obliuione, vel inaduertentia aliqua, labi contingat, vt propterea, in hoc potissimum genere, verissimum illud sit, quod vulgo dicitur: *Quandoque bonus dormitat Homerus.* Quid igitur? ergo ne adeo frequenter, ac passim in ratione temporum labitur Iosephus, vt facile, tutoque quis ab ipso in huiusmodi discedere possit debeatve? Minime gentium. Quin potius crediderim, ipsum multoties ab erroribus illi impositis posse defendi, & plura eius loca, quæ inter se pugnare videntur, conciliari. Credimus item verum esse, quod nos alias, & alii quoque obseruarunt, nimirum potuisse siue librariorum errore, vt fit, siue Typographorum incuria, aliquod vitium in Iosephi codicibus alicubi, præsertim vero in annorum numeris interdum irrepere: Quin potius verum esse, quod de hoc Auctore scribit Melchior Canus *libro locorum Theologicorum 11. capit. 5. ad 9. prope finem dictæ responsionis: Sed in numeris*, inquit, *Iosephi libri, menda habent innumera, quæ ego menda viro diligentissimo atque grauissimo, assignare nec volo, nec debeo.* Sic ille. Quod si quis eiusmodi errata Auctori, non Antiquario adscribat, procul dubio necesse erit, alia eius loca dissonantia reperiri. Si autem (quod maxime decet,) vitium illud codicis esse, non Auctoris, ex collatione aliorum eius locorum, aut alias, deprehendere, atque emendare studuerit; reliqua forsitan plana, & consona inueniet. Hoc vt exemplo fiat clarum, & ne longius à proposito vagemur, afferamus, obsecro, in medium vnum Iosephi locum; illum, inquam, qui, vt arbitror, dedit ansam Baronio, asperius inuehendi contra hunc Auctorem. Est autem qui habetur *14. Antiq. cap. 17.* vbi dicit: quod *Herodes non excesserat decimum quintum ætatis annum, quando ei admodum adolescenti, à patre credita fuit præfectura Galilææ.* Siue (vt alia versio habet) *omnino iuuenis quindecim annorum tunc erat, &c.* Qui quidem locus, vt verum fatear, mihi profecto semper, non improbabiliter, suspectus fuit, ne iam pridem in textu Græco corruptus fuerit, & pro *vigesimo quinto*, scriptorum vitio factum sit, vt dicat, *decimum quintum.* Et ratio est, quia satis videbatur, ad ostendendam Herodis virtutem, dicere: eidem nondum excedenti vigesimum quintum vitæ annum, Galilææ prouinciam fuisse commendatam. Contra vero, vix credibile est, quod annum decimum quintum agens, iam idoneus esset ad tale tantumq; munus obeundum. Et adhuc minus credibile videtur, quod in tam immatura ætate, tot deinceps bella feliciter gesserit, quæ ab eodem Iosepho successiue describuntur, donec tandem Iudææ regnum, nihil ad se, suosve pertinens, à Romanis obtinuit. Et præterea, quia sequeretur, Herodem, anno ætatis suæ circiter vigesimo secundo, (vt numero proximo probabitur) declaratum fuisse regem: Et, si re vera, priuatæ conditionis adolescens, annum agens vigesimum secundum, bellicis artibus, & industria, regiam dignitatẽ consecutus esset; id profecto tanquam ipsius Herodis præcipuum quoddam, & valde mirandum virtutis specimen, inter reliquas eius laudes, nequaquam recensere prætermisisset Iosephus.

Iosephus defenditur.

Iosephi locus corrigendus.

Deni-

34 Denique, quod magis vrget, nisi præcitatus Iosephi locus, vt dictum est, corrigatur: plura alia eiusdem loca, nullo pacto vera esse poterunt. Etenim clarum est, commendatam Herodi fuisse Galilæam Q. Fusio Caleno & P. Vatinio Coss. vt ipsemet Baronius admittit, quorum consulatus incidit in annum vrbis septingentesimum septimum, vt sub anno mundi 4007. *num.* 2. diximus. Et item certum est, Herodem vixisse vsque ad septuagesimum ætatis suę annum, vt testatur Iosephus 17. *Antiq. cap.* 8. & clarius quoque explicat 1. *de Bello in capitis vltimi initio*, ita de Herode scribens: *Morbus autem ingrauescebat, quod eum senectus pariter ac mæror vrgeret, & annos iam septuaginta natus esset.* Igitur si anno vrbis septingentesimo septimo, Herodes agebat annum vitæ decimum quintum, & peruenit vsque ad septuagesimum: hæc necessario consequuntur inconuenientia: Primo, quod idem Herodes, à prædicto vrbis anno, superuixerit quinquaginta quinque annis, & consequenter peruenerit vsque ad septingentesimum sexagesimum secundum vrbis annum, hoc est vsque ad annum vitæ Christi duodecimum: quod nemo vnquam, quod sciam, asserere ausus est. Item oporteret quod quando postea anno vrbis septingentesimo decimo quarto, Caluino & Pollione Coss. Herodes creatus est rex, ipse tunc esset annorum duntaxat viginti duorum: quod non esse verisimile, iam numero præcedenti ostensum est. Ad hæc inferre necessarium esset, eundem Herodem regnasse annos saltem quadraginta septem ab obtenta regia dignitate, & quadraginta quatuor à pulso Antigono, (quod nemo pariter vnquam posuit,) & proinde falsa omnino esse, quæ non semel asserit Iosephus locis supra *numer.* 28. citatis, videlicet: Herodem triginta septem duntaxat annos in regno exegisse à regis titulo consecuto, & triginta quatuor à regni possessione adepta. Huc accedit, quod omnino abroganda esset fides, his quæ tradit Iosephus 17. *Antiq. capitul. vltim.* de Archelao Herodis filio, & successore, quod scilicet decennio post obitum patris, relegatus ab Augusto fuerit in Galliam. Id enim ex supradictis oporteret contigisse anno vrbis circiter septingentesimo septuagesimo secundo. Verum, si Augustus obiit anno vrbis septingentesimo sexagesimo sexto, (vt nos sub anno mundi 4066 *numero* 1. ostendemus,) qui fieri potest, vt Augustus, qui sexennio, vel saltem quinquennio ante, mortem oppetierat, relegauerit Archelaum? Neque enim arguendus est Iosephus, quod aliquando dixerit Archelaum fuisse accusatum, & in exilium actum, anno sui principatus nono; aliquando autem, decimo: quia vtrumque stare potest, nono expleto, decimo autem iam inchoato accipimus. Neque item refert, quod Eusebius, *in Chronicis*, posuerit Archelai relegationem in anno Augusti postremo. Ex quo namque posuerat obitum Herodis sub anno sexto Christi, necessario ponere debuit Archelai depositionem, sub anno decimo quinto eiusdem Christi, qui annus, ex parte concurrit cum postremo Augusti, eratque à morte Herodis decimus iam inchoatus. At Cardinalis Baronius, qui ponit Herodis obitum in anno Christi octauo, non debuit, potuitve ponere relegationem Archelai in anno Augusti vltimo, nisi supponendo, vt certe supponit, Iosephum etiam errasse 17. *Antiq. capit. vltimo, & 2. de Bello cap.* 6. vbi ait: Archelaum regnasse nouem seu decem annis Iudææ: cum iuxta ipsius Baronii computum, septem circiter duntaxat annis Archelaum præfuisse Iudæis oporteat. Denique necessarium quoque erit asserere, eundem Iosephum, & cum eo Dionem locis supra *numer.* 30. citatis, errasse, vbi aiunt: Archelaum Herodis Ascalonitæ filium, anno ab Actiaca pugna trigesimo septimo in Galliam, confiscata eius hæreditate, fuisse relegatum. Nam sequeretur, Herodem iuxta Iosephi computum, non peruenisse ad sexagesimum vitæ annum, vt supputari potest in tabulis. Ecce quot inconuenientia ex vnius textus corruptione consequuntur.

Itaque nisi prædictus Iosephi locus, eo modo, quo supra *num.* 31. dictum est, corrigitur, multa procul dubio in eodem Auctore, cordatus lector inueniet, quæ nullatenus inter se cohærere poterunt. Illo autem emendato, omnia, quæ vsque à nobis recensita, protinus consona fiunt, quemadmodum in nostris tabulis experiri quisque poterit. Et quidem, si vno Iosephi textu correcto, possumus tot alia eius loca, alioqui inter se pugnantia, conciliare; mihi profecto longe consultius videtur, id esse agendum, quam ita facile suspicari, vetustissimum grauissimumque Auctorem, omnia pene tempora confudisse: præsertim cum ipse, vnico tantum loco, & ibi quodammodo obiter, dixerit: Herodem non excessisse decimum quintum vitæ annum, quando Galileæ præfectus est. Qui etiam locus facillime vnius tantum numeri mutatione, librariorum, vt sæpe accidit, incuria, potuit deprauari: Contra vero, quod Herodes ad septuagesimum ætatis annum peruenerit, & quod à consulatu Caluini & Pollionis, per annos tantum triginta septem regnauerit, idem Auctor non semel scripsisse contentus fuerit; sed de industria, vel etiam Dei prouidentia, bis singula hæc expresserit; vt vel sic omnem de hac re dubitationem tolleret. 35

Sequitur alterum Cardinalis Baronii argumentum, quo suam validius putat confirmasse sententiam. *Nam si*, inquit, *sequamur Iosephum dicentem: quod Herodes creatus fuit rex Olympiade centesima octogesima quarta, Caluino & Pollione Coss. & quod inde regnauit annis duntaxat septem & triginta: sequeretur ipsum vitâ functum esse ante ortum Christi, contra veritatem euangelicam. Enimuero hoc est, quod omnium huius generis Scriptorum hactenus admodum torsit ingenia, & cunctos, vt arbitror, tandem impulit, vt vim huius argumentationis possent eludere, à Iosepho, in annis regni Herodis supputandis, omnino recedere.* Sed nos ad hoc argumentum iam satis superque sub anno mundi 4015 *numero* 5. 6. & 7. respondimus, vbi diffuse admodum de hac re, contra eundem Baronium disputauimus, ac, vt arbitror, euidenter ostendimus, quomodo dictum Iosephi, cum Euangelio probe consentiat; & tandem demonstrauimus, quod regni Herodis anni, siue reuocentur ad calculum Fastorum in tabulis Capitolinis contentum, quem secutus videtur Iosephus, siue ad Varronianum, quem nos, & ipse item sequitur Baronius, semper inuenimus, Herodem obiisse aliquot post menses, à Christi Natiuitate. Siquidem anno regni Herodis trigesimo septimo desinente, ætatis autem septuagesimo prope iam inchoato, Christus natus est, die vigesima quinta Decembris. Ipse autem Herodes defunctus est circa initia Martii proxime insequentis. Prope enim erat Pascha Iudæorum, quando mortuus est, vt manifeste colligitur ex his, quæ Iosephus 17. *Antiq. cap* 11. describit accidisse post obitum Herodis. Igitur supponamus tanquam verissimum quod 36 *Responsio ad aliud Baronii argumentum.*

Eodem anno Christi primo, iam per duos saltem menses inchoato, appropinquante, vt dictum est, festo Paschatis, Herodes morbo extinctus est, suo fine anni, ab adepto regis titulo, trigesimi septimi; ab accepta vero plena regni possessione, trigesimi quarti, 37 *Herodis mortuus.*

vt iam sæpius repetitum fuit: & tunc iam ingressus erat annum ætatis septuagesimum. Quod adeo manifeste habemus ex Iosepho, vt nullus remaneat ambigendi locus. Nam 17. *Antiqui. cap.* 8. ait, quod cum ægrotaret Herodes, iam ad septuagesimum vitæ annum accedebat. Libro autem 1. de Bello *cap. vltim.* dicit: quod iam septuaginta annos natus erat. Ex quibus Iosephi locis, non obscure datur intelligi, Herodem intra postremos sexagesimi noni anni menses grauius ægrotare cœpisse, & post ingressum annum septuagesimum, è vita excessisse. Vnde luce meridiana clarius apparet, decipi Baronium, qui *in suis Annalibus, sub anno Christi octauo*, asserit, Herodem obiisse anno ætatis suæ sexagesimo septimo. Et subdit: ita exponendum esse Iosephum 17. *Antiq. cap.* 8. vbi indefinite ait, quod quando ægrotare cœperat Herodes, iam ad septuagesimum ætatis annum accedebat: Ne, inquit Baronius, *sibi ipsi auctor contrarius videatur, qui alias dixit, eundem Herodem, annum vitæ decimum quintum egisse, quando à patre suo Galilææ præfecturam accepit.* Sed profecto prædictus Iosephi locus, non ita exponendus videtur, quasi dicere voluerit, quod Herodes morti proximus sexagesimum septimum ætatis annum ageret; sed quod ipse septuagesimo vitæ anno ita appropinquabat, vt paulo post cœperit annum ingredi septuagesimum. Sic enim se ipsum idemmet Auctor videtur exponere, si duo eius loca proxime adducta inter se conferantur. Caussa autem cur Baronius expositionem illam à mente Iosephi, ni fallor, prorsus alienam, excogitare coactus sit, non tam videtur fuisse, vt Iosephum Iosepho conciliaret, quem inconstantem non semel appellat, quam vt propriam de numerandis triginta septem Herodis regni annis ab Actiaca pugna, opinionem tueretur: quæ nihilominus opinio, præter alia multa inconuenientia superius recensita, etiam hoc supponat necesse est; nempe, quod Herodes non ad septuagesimum vitæ annum peruenerit, contra expressum Iosephi testimonium; sed tantummodo sexaginta septem vixerit annis. Quod Baronius non aliunde quam ex prædicta sua positione à nobis hactenus multis rationibus refutata deducere potuisse videtur. Sed iam tempus est, vt redeamus ad illud, vnde diuertimus.

Gesta post Herodis obitum in Iudæa

38 Post obitum Herodis, vsque ad Archelaum Ethnarcham à Cæsare constitutum, quænam tum Romæ, tum in Iudæa, Ierosolymisque facta fuerint, ad institutum nostrum pertinentia, narrat satis diffuse Iosephus 17. *Antiq. cap.* 10. *vsque ad* 14. *& sub finem libri* 1. *de Bello vsque ad libri secundi caput quintum.* Nos vero eadem hic breuiter perstringemus: Sunt autem hæc: Diuulgata regis morte, & lectis eiusdem literis ad milites in Amphitheatro Ierichuntino congregatos, confestim omnes cateruatim cum suis Ducibus ad Archelaum lætis acclamationibus atque ominationibus accurrere, eidemque quam patri præstiterant, fidem atque operam polliceri cœperunt. Mox regis funere splendidissime celebrato, & Herodium vsque, per octo stadia, solemni admodum pompa perducto, ibidemque vt mandauerat, sepulto; Archelaus, post septem dies paterni luctus, funebri epulo multitudini præbito, ascendit in templum, & de solio aureo excepit faustas populi gratulationes, multa singulis pollicitus, vbi à Cæsare stabilitus foret in Imperio. Veruntamen, cum non multo post exorta esset ingens quædam seditio populi, exposcentis festinam de iis qui Sophistas, eorumque discipulos, ob direptam aquilam auream, necari curauerant, vltionem, nec aliter tumultum sedare potuisset Archelaus, de summa rerum se periclitari veritus, ni plebis impetum retunderet, priusquam cetera turba, quæ ad festum Paschatis confluebat, eiusdem furoris contagio inficeretur; immisso in eos exercitu, ad tria millia interfecit, reliquos vero fugauit. Deinde ad Cæsarem proficisci voluit cum magna cognatorum suorum caterua, qui se illi adiunxerant, specie quidem quasi pro impetranda ei regia dignitate collaboraturi; re vera autem potius vt obsisterent, eumque de cæde in templo proxime perpetrata, accusarent. Vbi vero Cæsaream ventum est, Sabinum Cæsaris in Syria procuratorem offenderunt in Iudæam properantem, ad Herodis pecuniam asseruandam: Qui tamen, licet in gratiam Vari Præsidis ibidem tum forte existentis, desistere pollicitus esset, donec aliud Cæsar statueret: nihilominus, post discessum Archelai, & Vari, Ierosolymam profectus, regiam occupauit, & arces quoque, licet frustra, obtinere tentauit.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4052.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 606

In vrbe Roma.

Contigit etiam circa initia, vt arbitror, anni insequentis, Antipam Archelai fratrem spe affectandi sibi regnum, Romam petere; quo vbi peruenit, omnes cognati regii ad ipsum ab Archelao defecerunt, mallentes sub Antipa esse, si tamen eis quodammodo in libertatem sub Romano tantum Præside (quod maxime cupiebant,) degere posse non succederet. Itaque vbi res coram Cæsare agitari cœpta est, Antipater Salomæ filius longa oratione accusauit Archelaum: quem tametsi continuo Nicolaus Damascenus acerrime defendit, Cæsar nihilominus sententiam distulit. Interea Ierosolymis, Sabino populum vexante, facta est inter Iudæos & Sabinianos ingens pugna, & hinc inde strages magna, incensa etiam templi parte. Sed & in aliis Iudææ vrbibus, & oppidis, plures ac magni tumultus excitati sunt. Nam & quidam ab Herodianis pariter ac Romanis deficientes, Iudææ regnum sibi vsurpare tentarunt. Quibus auditis Varus Syriæ Præses, cum vniuerso exercitu, & auxiliaris Ethnarcharum copiis venire coactus est in Iudæam; tum vt Sabino Ierosolymis obsesso suppetias ferret; tum etiam, vt alios quoque in tota pene Iudæa exortos tumultus compesceret. Quod vt factum est, ipse tandem captis seditionum auctoribus, eisdemque ad ceterorum terrorem in cruces actis, rebusque compositis, reuersus est Antiochiam. Quo circiter tempore, eiusdem Vari permissu, quinquaginta Iudæorum legati Romam profecti sunt, postulantes à Cæsare, vt Iudæis liceret propriis legibus viuere, & non amplius esse sub Regibus; sed Romanis tantum parere potestatibus. Quod vt facilius impetrarent coram Cæsare perorantes, acriter admodum inuehere cœperunt in Herodis iam defuncti gesta, tanquam omnino tyrannica, vel etiam quodammodo ferina potius, quam humana; addentes, non immerito vereri se successorum eius mores, vtpote à patre minime degenerantes: ac propterea summopere exoptare, immediate sub Romano degere imperio. Quibus cum à Nicolao, regibus patrocinanti, graui oratione responsum fuisset, Cæsar; dimisso consilio, & intra se deliberans, quid facto opus esset, tandem paucos post dies, Archelaum non regem, sed dimidiæ tantum paterni regni partis Ethnarcham declarauit, regnum quoque pollicitus, si se tali honore 1

Ierosolymis, & in aliis Iudææ vrbibus

dignum

Archelaus nō rex, sed Ethnarcha à Cæsare declaratur.

dignum redderet. Non igitur quenquam turbat modus loquendi, quo vtitur Sanctus Matthæus *capit.* 2. *versicul.* 32. vbi refert: Iosephum audisse, quod Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre eius, quia ibi regnandi vocabulum non stricte, sed late admodum sumitur: sicuti etiam apud Marcum *capit.* 6. *à v.* 14. *vsq. ad* 27. regis vocabulum sæpius pro Tetrarcha vsurpatur. Nam ille idem, quem ibi Marcus vocat regem, apud Matthæum *capit.* 14. *ver.* 1. & Luc. *capit.* 3. *versicul.* 1. dicitur, vt re vera erat, Tetrarcha Galilææ: quod hic obiter adnotatum volumus. De cetero Cæsar Herodis testamentum confirmauit, & in eo contenta executioni demandari decreuit. Et cuncta hæc, quæ Iosephus locis præcedenti numero citatis fusius prosequitur, intra vnum aut alterum ab Herodis obitu annum acta esse satis probabiliter credi potest.

2 Ex hisce turbulentissimis seditionibus, publicisq; calamitatibus, quæ statim defuncto Herode, in Iudæa exortæ sunt, adiectis pariter intestinis inter filios, cognatosque regis dissentionibus, quæ procul dubio in caussa fuerunt, vt Cæsar Archelaum Herodis filium ac successorem declarare regem recusauerit, colligere possumus, non sine diuino hæc euenisse consilio, sed vt, in signum iam nati Messiæ, tunc primum inciperet adimpleri famosa illa Iacobi quondam Patriarchæ prophetia, quæ *Genes. capit.* 49. *versicul.* 10. refertur in hæc verba: *Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium.* Nam si veræ sunt duæ illæ propositiones, quas sub anno mundi 4018. *numer.* 4. *vsque ad* 14. pluribus ac validis probauimus argumentis, nimirum Machabæos non fuisse de tribu Iuda, sed Leui; & Herodem non fuisse Idumæum genere, sed Iudæum, hoc est de tribu Iuda: vtique videtur prædicta prophetia ad hæc præcipue tempora pertinere, possumusque eam simpliciter, & ad literam, sine vlla verborum sensuumve extorsione ita exponere, ac si sanctus ille Senex morti proximus, filiis suis dicere voluisset: Tametsi futuris temporibus in populo ex vobis ipsis propagando, qui ex meo nomine Israeliticus nuncupabitur, suprema regiaque potestas temporalis, ad alias quoque tribus, pro temporum varietate peruentura sit: quia tamen illustrius ac diutius in tribu Iuda, quam in quauis alia permanebit: Scitote, quod ab ea penitus auferri non poterit regnum, rexque de eius genere, quin semper remaneat certa spes iterum aliquando ipsum recuperandi: donec prius veniat, qui mittendus est, videlicet verus, qui promissus est Messias; ille, inquam, qui non temporaliter, vt huius mundi reges, sed spiritualiter, & non super Israelem tantum, sed & super vniuersas Gentes, in æternum regnabit, & quodam [illegible] continuabit regnum eiusdem Iudaici po[illegible] [illegible]ltum & temporale, cum spirituali, & vniuersa[illegible] æterno. Huic expositioni adstipulatur diuina promissio, quā postea Dauidi factam legimus 2. *Reg. capit.* 7. *versicul.* 12. vbi eidem à Domino dicitur: *Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius.* Et post pauca: *Et stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum.* Et item paucis interpositis: *Et regnum tuum vsque in æternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit firmus iugiter.* Quę verba ad literam non nisi de Messia dici potuisse videntur. Ceterum nos interpretati sumus illa memoratę prophetię verba: *Non auferetur sceptrum de Iuda*, ac si dictum esset, non omnino poterit deficere regia potestas de tribu Iuda, ita vt nunquam amplius recuperetur, quia alioqui constaret de opposito. Nam certum est, quod ex quo semel principatus ad virum de tribu Iuda, id est, ad Othonielem deuenit, non perpetuo, & continuata successione in viris eiusdem tribus remansit, sed ad alios quoque aliarum tribuum pertransiit, & tamen vsque ad Messiæ tempora semper aliquoties ad ipsos Iudæ posteros rediit, puta quando Abesan constitutus est totius populi supremus Iudex, & iterum quando super Iudam primo, deinde super alias quoque tribus Israel regnare cœperunt Dauid & Salomon, & posteri eius super duas tribus, vsque ad transmigrationem Babylonis: & post reditum de captiuitate Babylonica, licet per plures annorum centurias principatus penes summos Sacerdotes, & Machabæos fuerit: attamen ab ipsis demum rediit principatus sceptrumque totius regni Israel, ad virum tribus Iudæ, videlicet ad Herodem, vt dictum est, sub cuius regni finem natus est Christus; verus, qui tunc expectabatur, Messias.

Natu autem Christo, cœpit sensim auferri penitus sceptrum illud à viris Iuda, & impleri memorata Iacobi prophetia. Etenim paulo post Herodis mortem, quamuis pro eius patre regnasse dicatur Archelaus, ab Augusto Iudææ Ethnarcha constitutus, nunquam tamen valuit ab eo regiam dignitatem obtinere, vt videre est apud Iosephum 17. *Antiqu. capit.* 13. *& libr.* 2. *de Bello capit.* 4. & nos supra *numer.* 32. retulimus. Quin potius tandem idem Archelaus, vt infra suo loco dicemus, ab eodem Augusto in Galliam relegatus fuit, & Iudæa sub Romanorum imperio ac regimine plenius redacta est: Toto reliquo vitæ Christi tempore, & deinceps vsque ad Claudium Cæsarem ita permansit, non habens regem nisi Cæsarem, quo tempore Iacobi vaticinium omnino iam videbatur impletum. Nam etsi postea idem Claudius, teste Iosepho 19. *Antiqu. capit.* 4. etiam Iudææ regnum dederit Herodi Agrippæ, qui (vt idem 18. *Antiqu. capit.* 7. vbi de Herodis progenie agit, & clarius *capit.* 9. *& lib.* 19. *capit.* 4. tradit) fuit Herodis Ascalonitæ, ex Aristobulo filio nepos, quique deinde in Iudæa occidit Iacobum fratrem Ioannis gladio, & Petrum misit in carcerem, volens post Pascha producere eum populo, quemadmodum legimus *Actorum capit.* 12. *versicul.* 1. *vsque ad* 24. Attamen per breue admodum tempus diuina dispensatione interruptum fuit memoratæ prophetiæ implementum. Siquidem idem Agrippa, qui quadriennio ante super Tetrarchia Philippi eius patrui iam defuncti, & item in parte Galilææ regnauerat, post triennium, ex quo demum Iudææ regnū obtinuerat, interiit, vt scriptum reliquit Iosephus *non valde procul à fine libr.* 19. *Antiqu.* & 2. *de Bello cap.* 10. nimirum percussus ab Angelo, eo quod diuinos honores sibi à populo exhibitos, in ipsum Deum non retulisset, quemadmodum loco Actorum adducto traditur. Exinde autem denuo Iudæa Romanos Præsides habere cœpit, & tunc ita ab ea ablatus est rex, duxve de femine Iudæ, vt nunquam postea fuerit restitutus. Nam neque filius prædicti Agrippæ, qui ad differentiam patris Agrippa iunior dictus est, & cuius sæpe *Actorum c.* 25. *&* 26. fit mentio, neq; quisquam alius deinceps Iudæus in Iudæa absolute regnauit: Tametsi idem Claudius Cæsar (Deo cuncta suauiter disponente) post Agrippæ senioris mortem, Herodi eius fratri ac Dinastæ, seu regi Chalcidis quandam concesserit in templum, & sacrum ærarium, potestatem, & eius eligendi Pontifices, quod ius etiam posteris, vsque ad Belli Iudaici exitum mansit, vt scribit Iosephus 20. *Antiqu. in fine capitis* 1. Vt propterea mirum non sit, si Agrippa iunior (cui Claudius octauo imperii sui anno, vt ait Iosephus *citato libr. capit.* 3 audita prædicti Herodis morte, Chalcidis principatum

Prophetia Iacob incepit impleri.

Quando penitus videbatur impleta.

Quando penitus fuerit impleta.

donatus, postea ab eodem Auctore *eiusdem libr. capit.* 6.7.& 8. dicitur aliquoties elegisse, ac pro suo arbitrio mutasse summos pontifices, licet nunquam rex fuerit Iudæorum. Certissimum vero est, quod postea quam rebellauit à Romanorum subiectione Iudæi, & Ierosolyma (quæ à tempore Dauidis ad tribum Iuda pertinere cœperat, ac regni Iudaici caput sedesque fuerat) à Tito demum capta atque euersa est, ipsum pariter regnum à regione Iudæorum, & regia potestas ac principatus, à semine seu posteris Iudæ omnino excidit: ipsis Iudæis partim varie interfectis, partim per diuersas orbis regiones miserrime dispersis, atque in perpetuam seruitutem redactis, quemadmodum olim prophetauerat Daniel *capit. 9. versicul. 26.* hisce verbis: *Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eum negaturus est, & ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo, & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio.* Et quibusdam interpositis, subdit: *Et vsque ad consummationem, & finem perseuerabit desolatio.* Hactenus Daniel, cuius verba latius sub anno mundi 3516. *numer. 6. vsque ad* 13. exposuimus. Quod si quis hanc Danielis prophetiam bene perpenderit, & cum memorato Iacobi vaticinio accurate contulerit, & insuper rei exitum ex his, quæ post prædicta, ad hæc vsque tempora, per mille sexcentos, & amplius annos, iusto Dei iudicio, iugiter passi sunt, ac patiuntur Iudæi, comprobauerit: procul dubio apertissime intelliget, tunc demum prorsus atque irreuocabiliter Iudæos sceptrum perdidisse, quando mortuus est Agrippa iunior: nec eis vllam amplius spem esse relictam, denuo vnquam illud recuperandi, confusis nimirum nunc inter se ipsorum tribubus: ac proinde frustra eos etiam nunc suum expectare Messiam.

Cur non statim, nato Domino, impleta est Iacobi prophetia.

4 Neque vero quis miretur, quod adducta Iacobi prophetia, non statim ac venit, qui mittendus erat, sed longo post tempore, & quodammodo per partes prorsus impleta fuerit. Idem namque nonnullis quoque aliis prophetiis, vt scilicet sensim, & pluribus vicibus implerentur, interdum euenisse certum est. In promptu sunt exempla duo satis clara, quæ hic afferre contentus ero. Prædixerat anno quarto regni Ioakim regis Iuda, Ieremias, vt ipsemet testatur *prophetiæ suæ capit.* 25. & nos sub anno mundi 3429. *numer.* 7. retulimus, Dominum translaturum Iudæos in Babylonem, & relicturum terram eorum desertam atque inhabitatam per annos septuaginta: Et tamen hæc translatio non vno eodemque tempore simul tota facta est, sed per partes, vt ipsemet Ieremias tradit *capit. vltim. versicul.* 28. *vsque ad* 31. & nos sub annis mundi 3435 *numer.* 7. & 3447 *numer.* 1. & 3451. *numer.* 4. ostendimus. Item anno regni Sedeciæ quarto, quemadmodum sub anno mundi 3439. *numer.* 7. dictum est, idem Ieremias *capit.* 29. prædixerat reductionem dicti populi de Babylone in Ierusalem, & in terram Iuda tunc esse faciendam, cum impleri cœpissent septuaginta captiuitatis anni ibidem memorati, illi nimirum, quos idem Propheta *cap.* 25. *superius notato*, à Ierosolymorum desolatione putandos, non obscure indicauerat: Et nihilominus constat, eandem reductionem non vnico postea contextu, sed pluribus, interpolatisque vicibus, fuisse præstitam, nimirum partim sub Cyro, qui primus dictam captiuitatem soluere cœpit; partim sub Artaxerxe Longimano, qui anno regni sui septimo Esdram Scribam cum maxima exulum multitudine remisit in Ierusalem, & mox iterum, anno regni sui vigesimo, alios quoque cum Neemia redire permisit.

5 Hæc de prædictæ Iacobi prophetiæ intelligentia hic quodammodo obiter attexere libuit, quoniam ceteræ illius expositiones, quas à variis Auctoribus collectas Pererius *in libr. de benedictionibus duodecim Patriarcharum, Prophetia* 3. refert, singulæ ab ipso ibidem optime; vt arbitror, confutatæ sunt: & postrema, quam idem Auctor ex propria sententia profert, nimirum, quod illud Iacobi vaticinium intelligi debeat, in vniuersum, de ipsa Gente Iudaica, quæ duodecim in tribus erat diuisa, non videtur, ni fallor, verum ac legitimum Prophetæ sensum posse assequi, quemadmodum ex paulo post dicendis fiet planum.

Continuatio superius dictæ Iacobi prophetiæ impleta.

Sed prius, obsecro, videat prudens Lector, quæ apud citatum Auctorem traduntur, tum pro singulis septem prioribus expositionibus refellendis, tum pro octaua, quæ ipsius est, comprobanda ac stabilienda: & sic, vt opinor, multo melius de his, quæ nos hic diximus, dicturique sumus, diiudicare poterit. Et quidem si eiusdem prophetiæ verba accuratius expendantur, non videtur per, *Iuda*, posse intelligi vniuersum populum Israeliticum duodecim tribubus distinctum: Quandoquidem, etiamsi demus (quod tamen necessario dandum non videtur) Patriarcham Iacob præuidisse, vt Pererius putat, posteritatem suam aliquando Iudaici populi nomine nuncupandam: non tamen ibi intendebat prædicere, quæ vniuersæ posteritati suæ communiter essent euentura, sed quæ speciatim tribui Iudæ, de qua tunc signanter loquebatur, quemadmodum sigillatim de aliis fecerat, facturusque erat, vt patet expendenti singulas eius prædictiones, in citato Genes. cap. recensitas. Deinde si verba, quæ memoratam prophetiam immediate præcedunt, & quæ pariter subsequuntur, ad particularem illam Iudæ tribum pertinent: vtique intermedia quoque (vt ipsemet Pererius fateri cogitur) ad eandem pertinere debent. Ergo verbum illud, *Iuda*, non de toto populo Israelitico, sed speciatim [illegible] Iudaico tantum accipiendum est.

Credimus item, quod idem Sanctus Patriarcha illis verbis: *Non auferetur sceptrum de Iuda*, & quæ sequuntur: non voluerit significare, futuram in tribu Iuda perpetuam, aut quasi perpetuam regni continuationem, vsque ad Messiæ aduentum: Siquidem 6
hanc non modo in tribu Iuda, sed nec in tota gente Israelitica extitisse, probare possumus; Quin potius manifeste constat de opposito, propter varias eiusdem populi captiuitates, temporibus Iudicum, & præsertim post regum tempora Babylonicam: qua durante, nullus Hebræus liberum super reliquos dominium habuit. Sed & post ipsam multo tempore scimus, Iudæos ita deinceps regibus Persarum fuisse subiectos, vt ne templum quidem sine illorum licentia extruere possent, aut ciuitatem instaurare. Postea vero quis nesciat, quoties, tum ab Ægypti, tum à Syriæ regibus fuerint subiugati, & grauissima seruitute pressi. [illegible] igitur modo dici potest, Israeliticum populum [illegible]per, aut fere semper vsq; ad Messiam habuisse Gentis suæ reges, aut principes supremam in populo auctoritatem tenentes. (Id namq; est, quod sceptri Ducisque vocabulis prænunciatum fuerat.) Huc accedit, quod neque eiusdem Patriarchæ intentio fuit, ibidem prædicere vniuersam continuatamque totius futuri temporis successionem sceptri, seu principatus in populo Israelitico aut Iudaico: sed tantummodo commemorare, quæ in nouissimis diebus posteritati suæ ventura erant, vt ipsemet se explicat *in ipsum Genes. capit.* 49 *initio*, vbi de eiusmodi prædictionibus agere incipit. Et vbi deuenit ad Iudam, inter alia, quæ eius tribui postremis circiter temporibus euentura præuidebat, memoratum protulit vaticinium dicens: *Non auferetur sceptrum de Iuda, &c.* Vnde etiam videtur posse colligi, illud in sensu pro-

xime

Exponitur dicta Iacobi prophetia.

xime explicando esse accipiendum. Quid igitur hæc huius vaticinii indicant verba? Certe nil aliud, vt arbitror, quam ac si dictum esset: Nunquam penitus ac omnimode desinet esse regia, temporalisque potestas in tribu Iuda, subaudi, sine certa spe illam denuo recuperandi; nisi post aduentum Messiæ. Tunc enim, & non prius, omnino atque irreuocabiliter deficiet. Hoc autem quomodo re ipsa euenerit, iam supra *numer. 38. vsque ad 40.* expositum fuit. Vt propterea nulla adsit necessitas cōminiscendi caussas, quantumuis probabiles, cur Iacob maluerit dicere: Non auferetur sceptrum de Iuda, quam de Israel: præsertim cum ad maiorem suæ mentis declarationem, idem Patriarcha ibidem subiunxerit, *& Dux de femore eius*: per quod vtique demonstrat, se non loqui de sceptro seu corona regni, aut regno, in terra tantum tribus Iudæ, vt putat Pererius, sed etiam in persona eiusdem tribus mansuro; neque hoc disiunctiue sumpto, ita vt sufficeret regnum aliquādo quidem in persona Iudaicæ tribus permansisse, aliquando autem in ipsa duntaxat tribu, hoc est in terra aut vrbe tribus Iudæ, licet rex aut Dux de tribu illa non esset, sed copulatiue, vt dixi; ita vt sensus sit: quod auferendum non esset sceptrum à persona pariter ac terra tribus Iudæ, quemadmodum plane indicat dictio illa copulatiua, *&*. Quare non consonat prædictæ Prophetiæ verbis, dicere: quod licet regia potestas aliquandiu manserit penes summos Pontifices, qui erant de tribu Leuitica, ipsum tamen sceptrum, & imperium, seu, vt dicitur, corona regni, fuit in tribu Iuda, hoc est in Ierusalem; sed oportet supponere, dictum sceptrum, saltem interpolatis vicibus, mansisse non solum in terra Iuda, sed etiam in personis eiusdem tribus, vsque ad Messiæ aduentū; & consequenter post Christum natum, cœpisse impleri hoc vaticinium, & omnino auferri sceptrum de Iuda, quando mortuus est Herodes Ascalonita, & postea id omnimodis esse impletum, in obitu Herodis Agrippæ senioris, Ascalonitæ nepotis, quemadmodum iam satis superque declaratum est.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4053.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 607.

1 Anno principatus sui, siue, quod idem est, ab obitu patris tertio circiter incipiente, credibile est Archelaum è Roma cum Ethnarchæ titulo in Iudæam rediisse, quemadmodum ex his quæ supra *num. 31. & 32.* dicta sunt, satis probabiliter inferri potest. Non enim videntur tam longæ nauigationes, de Iudæa in Italiam, & iterum de Italia in Iudæam, & item tam difficilia negotia, locis citatis recensita, citius integro saltem biennio, in Romana præsertim atque Imperiali curia, expediri potuisse. Quæ autem postea idem Archelaus in Iudæa egerit, quousq; demum Cæsari accusatus, & ab eodem perpetuo exilio Viennæ in Galliam relegatus est, breuiter tangit Iosephus 17. *Antiq. cap. 15.* Et inter alia memorat, quod Ioazaro Boethi F. pontificatum abrogauit, insimulato, quod seditiosis consensisset, eamque dignitatem in Eleazarum prædicti Boethi fratrem collocauit. Et paulo post addit: quod nec Eleazarus diu sacerdotio potitus est, subrogato in viuentis locum Iesu filio Siæ. Quin etiam oportet eundē Archelaum denuo postea dedisse pontificatum prædicto Ioazaro: Siquidem ipse, post Archelai relegationem, de pontificatu à Quirino Syriæ Præside depositus legitur apud ipsummet Iosephum 18. *Antiq. cap. 3.* vt infra suo loco dicetur.

Quæ Archelaus in Iudæa reuersus egerit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4054.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 608.

Anno proximo, die septima Ianuarii, vt infra probabitur, id est anno vitæ Christi quarto, per dies tredecim iam inchoato, & principatus Archelai anno tertio ad finem appropinquante, vt ex sub anno mundi 4051. *num. 28.* dictis liquido inferri potest, credimus cum Nicephoro *Ecclesiastica Historia capit. 14.* ipsum Christum ab Ægypto fuisse in Iudæam primum, mox in Galilæam reportatum, quēadmodum narrat S. Euangelista Matthæus *cap. 2. v. 19. vsque ad finem capitis.* Et tunc impletum esse vaticinium illud, quod olim ab Osee propheta fuerat pronunciatum, & *cap. prophetiæ eius 11. vers. 1.* traditum, his verbis: *Ex Ægypto vocaui filium meum.* Diximus hoc factum fuisse anno Christi quarto proxime ante inchoato: quia tametsi sub anno mūdi proxime adducto *num.* 30 dixerimus, Herodem obiisse anno Christi primo; & ex textu Euangelico, Herodis obitus videatur eodem anno quo contigit, Iosepho denunciatus: Attamen, quia idem sacer textus, vbi ait, quod defuncto Herode, Angelus admonuit Iosephum vt rediret, protinus adiecit: *Defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri*: ex quo inferri potest, quod quando hæc denunciatio facta est, non Herodes solum, sed & multi alii ex Iudæis, qui vt primum cum Herode audierant natum esse Messiam, cum eodem pariter turbati, puerum ad necem quæsierant: Et item quia in eodem sacro textu dicitur, Iosephum in suo reditu audiuisse, quod in Iudæa regnaret Archelaus pro Herode patre suo; vnde apparet iam tunc ipsum Archelaum è Roma in Iudæam esse reuersum: Et denique, quia probabile est, ipsum Iosephum non rediisse cum Iesu, & Maria matre eius in Iudæam eo tempore, quo ipsa cædibus ac seditionibus plena erat, sed post easdem, opera Vari, vt sub anno mundi 4051. *num.* 32. dictum est, iam sedatas: Propterea cogimur dicere, hoc potius anno Dominum de Ægypto fuisse reductum. 1

Christus quādo ab Ægypto reportatus.

Credimus autem id accidisse, vt diximus, die septimo mensis Ianuarii; quoniam, vt notat etiam Cardinalis Baronius, non modo Martyrologium Romanum, sed & Beda, & Vsuardus, & Adon, & alii, ponunt prædictum reditum, in eodem die, qui iccirco olim in Sancta Ecclesia valde memorabilis fuisse perhibetur. Quare oportet Angelum Domini cōsulto distulisse multo tēpore, denunciare Iosepho obitū Herodis, tum vt expectaret interitum quoq; aliorū Christi persecutorum, quos præuidebat interim morituros, ac sic postea posset vniuersaliter dicere Iosepho: *Mortui sunt enim qui quærebant animam pueri*: tum vt redeuntes cum sacro pignore Iosephus & Maria, inuenirent iam omnino pacatas Iudææ regiones; Et forte etiā, diuina prouidētia, non præcedenti æstate, sed hyeme subsequenti monitum fuisse Iosephū, vt rediret, ne ob maximos illarum regionum calores, aridissimasq; solitudines, per quas de Ægypto in Iudæam transire necessariū erat, ipsius infantuli adhuc tenelli, nec non & matris eius sanitas, in discrimen poneretur. Cum igitur Iesus, post eius in templo præsentationem, quadragesimo

die ab

die ab eiusdem ortu peractam delatus fuerit, primo in Galilæam, postea vero inde in Ægyptum, sicuti sub anno mundi proxime allegato *num.* 19. & 20. dictum est: Vtique ex iam dictis consequitur, eundem

Iesus quot annis in Ægypto permanserit.

Iesum annis duntaxat tribus incompletis, id est, vno duntaxat circiter mense deficiente, in Ægypto permansisse: Et consequenter decipi eos, qui plures huic mansioni annos attribuunt: quod forte ob non rectam supputandi annos regni Herodis rationem ab illis initam, prouenire potuit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4060.

SEXTÆ MVNDI AETATIS
ANNVS 614.

1 ANno à pugna Actiaca trigesimo septimo, vt scribit Iosephus 18. *Antiq. cap. 3. in ipso capitis initio*, & post ipsum Dio *Historiarum Romanarum libr. 5. & 6.* qui erat annus principatus Archelai nonus, vt idem Iosephus tradit 2. *de Bello capit.* 6. (subintellige desinens) vel decimus, vt ait 17. *Antiq. cap. vltim.* (nimirum

Archelaus exul in Galliam perpetuo relegatur.

incipiens) Cæsar Archelaum à primatibus Iudæorum pariter ac Samaritanorum grauiter accusatum, ad se accersiuit, & Viennam in Galliam perpetuo damnatum exilio, relegauit, misitque Quirinum virum cõsularem in Syriam, vt iura populis redderet, & censum ageret, ac Ierosolymis Archelai domum diuenderet, facultatesque eius Imperiali fisco adiudicaret.

Coponius Iudææ Præses.

Venit etiam cum eodem Quirino Coponius eques Romanus, & turmę equitum præfectus, penes quem postea esset totius Iudææ rerum administratio: hanc enim ei Cæsar potestatem demandauerat, vt testatur Iosephus 2. *de Bello c. 7. in ipso cap. initio*, qui de prædictis Quirino & Copiono etiam meminit 18. *Antiq. c. 1. & 3.* vbi addit, quod idem Quirinus Ioazarum pontificem ea dignitate priuauit, & Annanum Sethi F. ei substituit. Et hic est, qui *Lucæ capit. 3. versicul. 2. & Ioan. cap. 18. versic. 13. & Actorum cap. 4. ver. 6.* dicitur Annas. Quare oportet (sicuti etiam notauit Cardinalis Baronius *in Apparatu*) vel Iosephum, vbi supra, esse hallucinatum, & pro aliquo alio posuisse Quirinum, vel, quod magis reor, dictum Quirinum iam secundo, aut tertio in Syriam Præsidem fuisse missum, alterumque ibidem tunc censum egisse. Nam primam census descriptionem in Syria ab eodem Quirino factam, nos sub anno mundi 4051. *num.* 8. diximus esse illam, quæ contigit in ortu Saluatoris, & describitur *Luc. cap. 2. ver. 2.*

2 Quæ autem Coponio Iudæam gubernante acta sint, vide Iosephum *loco de Bello proxime citato, & 18. Antiq. cap. 1.* vbi meminit de quodam Simone Galilæo propriæ sectæ ab aliis diuersæ Sophista, & de Iuda Gaulanita, qui adiuncto sibi Pharisæo Saduco, solicitabat populum ad defectionem, ne Romanis tributa penderet. Quæ seditio non tunc solum turbauit rempublic. sed futurarum quoque cladium seminarium fuit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4061.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 615.

1 ANno postero circiter inchoante, sub eodem etiam Coponio in festo Azymorum sparsa fuisse à Samaritanis ossa humana per totum templum, tradit idem Iosephus 18. *Antiq. cap. 3.* Vbi quoniam aliorum item duorum Iudææ Præsidum meminit, nempe M. Ambiuii, & Annii Ruffi, qui post Coponium sibi inuicem in Iudæorum regimine, vsque ad initia imperii Tiberii Cæsaris successerunt, spatio scilicet annorum circiter sex, neque notat, quoto quisque tempore res administrauerit: satis probabiliter inferre possumus, hosce tres præsides integro saltem biennio singulos in prouincia permansisse.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4062.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 616.

ANno ætatis suæ duodecimo, puer Iesus cum parentibus suis ascendit Ierosolymam, ad diem solemnem Paschę de more illius populi celebrandum, & illis, peracto festo, redeuntibus, ac non aduertentibus, ipse remansit in Ierusalem, & post triduum ab eis inuentus est in templo sedens in medio Doctorum, audiens illos de lege, & Prophetis disserentes, & interrogans eos, cunctis stupentibus super prudentia, & responsis eius. Vt autem vidit eum mater, & dixit: *Fili, quid fecisti nobis sic? ego & pater tuus dolentes quærebamus te*: Confestim relictis Doctoribus respondit: *Quid est, quod me quærebatis? nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?* & his dictis descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis, quemadmodum bene narrat S. Lucas *capit. Euangelii sui 2. versicul. 42. vsque ad finem capitis.* Ex qua narratione aperte conuincitur, verum esse, quod sacri docent Theologi, nimirum Christi operationes alias fuisse ceteris hominibus communes, alias ipsius, vt mundi Redemptor erat, proprias; quarum priores ad humanam potius eius naturam, posteriores vero ad diuinam magis spectare videbantur: & hæc sunt, quæ ad æternam hominum salutem procurandam specialius ordinata erant. Et quidem quod ad has attinet, Christus nemini subditus fuit, vnde merito humanis parentibus caussam nobis, cur ab eis se subtraxisset, vt ipsis inscijs ad audiendos interrogandosque Doctores se conferret, respondit: *Nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?* verum vtique patrem suum ostendens esse solum Deum. Quo vero ad alias ceteris hominibus communes eius operationes voluit subditus esse non solum veræ matri suæ, sed etiam putatiuo patri Iosepho, & hoc non necessitate, sed voluntate, nobis relinquens exemplum, vt non solum parentibus corporalibus, quemadmodum lex præcipit, cui tametsi ipse subiectus non erat, sed etiam spiritualibus, & in summa cunctis maioribus subditi esse satageremus, iuxta illud, quod vniuersaliter postea explicauit Apostolus *ad Rom. capit. 13. vers. 1.* dicens: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*: & post pauca: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, &c.* 1

Puer Iesus in templo inuentus.

Itaque si quis quærat, quænam egerit Christus ab hoc, vsque ad annum vitæ suæ trigesimum, in quo se ipsum manifestare cœpit, tanquam verum humani generis Redemptorem: Dicimus, ex hoc, quod cum parentibus descendisse traditur, & subditus fuisse illis, colligi posse, ipsum nihil deinceps, tanquam hominum Redemptor, agere voluisse, sed in communibus hominum sui status actionibus tantummodo se exercuisse, donec præstitutũ tempus adueniret palam manifestandi hominibus, ad quid ipse in hunc mundum 2

Quid Iesus à 12. ad 30. vitæ annum egerit.

mundum venisset. Et propterea S. Euangelista, loco citato, breuibus perstringens, quid interim egerit Christus, nihil aliud memorandum duxit, nisi quod descendit cum eis (nimirum parentibus) & venit Nazareth, & erat subditus illis. & post pauca: *Et Iesus*, inquit, *proficiebat sapientia, & ætate, & gratia, apud Deum, & homines*: quia nimirum licet æque semper fuerit plenus sapientia & gratia, successiue tamen, crescente ætate, maiorem quoque exterius in humanis actibus, hoc est in verbis, & operationibus suis, sapientiam & gratiam ostendebat, & ad proportionem augescentis ætatis, maioribus indies sapientiæ, & gratiæ operibus incumbebat, quæ reuera tum coram hominibus, tum etiam coram Deo erant perfectiora, vt recte exponit Cardinalis Toletus *super loco Lucæ citato*. Igitur, si verum est quod diximus, Iesum intra prædictum tempus nullum opus ad redemptionem nostram specialiter pertinens agere voluisse, cuiusmodi sunt, miracula facere, Discipulos conuocare, & quæ ad æternam salutem consequendam pertinent, publice docere, & his similia; proculdubio inferri potest, falsa omnino esse, & conficta, quæ de Infantia Saluatoris, ac de miraculis in ætate puerili ab eo factis, in apocryphis quibusdam libris tradita inueniuntur, quos sane libros merito sancta reprobat reiicitq; Ecclesia, & contra ea, quæ de miraculis Christi in ipsis asseruntur, late disputat S. Io. Chrysostomus *homil. 20. in Ioannem*. *Liber de infantia Saluatoris reiiciendus.*

3 Quoniam autem de Iosepho nulla amplius, in Euangelico textu, deinceps mentio reperitur, longe minus probabilis fit opinio illorũ, qui putant, eum etiam tempore passionis Christi fuisse superstitem; quam eorum, qui tenent, ipsum intra hunc, de quo hic agimus annum, & eum in quo Iesus cœpit opera humanæ redemptionis palam exercere, mortuum esse. Nam alioquin mirum valde videri posset, solam ad nuptias cum Iesu matrem, non etiam patrem putatiuum fuisse inuitatum, *Ioan. cap. 2. v. 1.* Et quod quando Christus prædicabat *Matthæi cap. 12 ver. 45.* non etiam Ioseph, sed tantum Maria mater Iesu, & eiusdem fratres dicantur stetisse foris, quærentes loqui ei. Quis vero dubitet ad crucem Iesu, *Ioan. c. 19. v. 25.* non matrem eius duntaxat, sed & ipsum Ioseph, si tunc superstes fuisset, omnimodis stare voluisse? Denique cur non potius ipsi Iosepho, quam Ioanni Christus moriens matrem commendasset, cum vterque virgo esset? Videtur igitur, Iosephum, non solum ante passionem, sed & ante prædicationem Christi, de hac vita migrasse: quamuis quonam vitæ Christi anno obierit, & num valde tunc senex esset, quando ipse decessit, incertum sit. Nam quod *Hæres. 78.* suspicatur S. Epiphanius, eundem Iosephũ forsitan fuisse octogenarium, vel etiam aliquanto seniorem, quando ei desponsata fuit Beatissima Virgo; non videtur probandum, propter ea quæ tradit Cardinalis Toletus *super Luc. c. 1. annotatione 59.* & nos sub anno mundi 4050 *num. 4.* diximus. *De tempore mortis Ioseph*

4 Eodem anno, Coponium Iudææ Præsidem, Romam redisse, accepto successore M. Ambiuio, ex his quæ sub anno mundi 4060 *num. 2.* dicta sunt, satis probabiliter inferre possumus. Huius Ambiuii tempore, Salome Herodis Ascalonitæ regis soror, è vita decedens, Iuliæ Augusti Cæsaris coniugi, Iamniam cum sua Toparchia reliquit, & sitam in campo Phaselidem, Archelaidemque plurimis consitam palmetis, vt tradit Iosephus 18. *Antiq. cap. 3. & lib. 2. de Bello cap. 8.* *M. Ambiuius Iudææ Præses.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4064.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 618.

ANNO Imperii Cæsaris Augusti, nimirum à deuicto Antonio, circiter quadragesimo secundo, vt ex sub anno mundi 4060 *num 2.* dictis, colligi potest, credimus, eundem Augustum, reuocato M. Ambiuio, misisse Annium Rufum in Iudæam Præsidem. Quo postea præside, idem Cæsar Augustus vita functus est, vt tradit Iosephus 18. *Antiq. c. 3.* 1 *Annius Rufus Iudææ Præses.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4066.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 620.

ANNO vrbis conditæ septingentesimo sexagesimo sexto, Sex. Pompeio, & Sex. Appuleio Coss. (quemadmodum ex Dione, Tacito, & Suetonio, tradunt Onuphrius, & Sigonius in Fastis,) die decimo nono mensis Augusti, nimirum eodem ac die mensis, quo olim primum inuaserat consulatum, Octauianus Cæsar Augustus Nolæ mortuus est, annos natus septuaginta quinq;, menses decem, & dies viginti sex, hoc est annos fere septuaginta sex, cum imperasset, à primo eius consulatu, annos quinquaginta sex; ex quibus, primos circiter duodecim, partim cum Antonio & Lepido, durante scilicet eorum triumuiratu, partim cum Antonio tantum: Deinde vero eodem Antonio ad Actium deuicto, solus annos quadraginta quatuor, demptis diebus tredecim. Vnde patet, in multis decipi Iosephum, qui 18. *Antiq. ca. 3.* ait: eundem Augustum vixisse annos septuaginta septem, imperasse autem annos quinquaginta septem, & amplius menses sex, dies duos, connumeratis, inquit, quatuordecim annis, quib. Antonius fuit ei Imperii socius. Incidit ergo Augusti obitus in annum vitæ Christi decimũ sextum, vt patet in tabulis, nimirum in mensem dicti anni octauum prope explendum: Siquidem à die vigesimo quinto Decembris, in quo natus est Christus, ad decimum nonum mensis Augusti, in quo Cæsarem obiisse diximus, intersunt menses septem, & dies fere viginti quinque. Quare Tertullianus *in libro aduersus Iudæos c. 8.* vbi ait: Augustũ superuixisse, ex quo natus est Christus, annos quindecim, & post annos quadraginta tres, ex quo Antonium, & Cleopatram ad Actium superauerat, obiisse; de annis integris loqui accipiendus est. Nam alioqui propius vero dixisset, eundem Augustum à Christo nato annis fere sexdecim fuisse superstitem, & anno ab Actiaca victoria quadragesimo quarto pene expleto, è vita migrasse. Huius Imperatoris, qui fuit omnium maximus, & præsertim in re bellica felicissimus, res gestas scripserunt Plutarchus, & Suetonius *in Augusto*, & fere omnes alii rerũ Romanarum Scriptores. Earundem vero præclariores distincte quidem, sed breui compendio perstrinxerunt Genebrardus *lib. 2. suæ Chronologiæ*, vbi agere incipit de quarta Monarchia Romanorum, & Eutropius *lib. 7. non procul ab initio*. 1 *Augusti Cæsaris obitus.* *Vita, principatusque eius anni.* *Quo anno vitæ Christi obierit.*

Eodem tempore quo obiit Augustus, Tiberius Nero Augusti priuignus, & Iuliæ Augusti vxoris filius, qui post obitum Caii, & Lucii, quos Iulia iunior, quæ 2 *Tiberius Nero imperat.*

fuit ipsius Augusti filia, Agrippæ genuerat, ab eodem Augusto in filium adoptatus fuerat, Romanum Imperium regendum suscepit, vt tradunt Iosephus *loco citato*, & item Cornelius Tacitus, Suetonius Tranquillus, Dio, & alii. Libet hic Taciti verba adferre, qui *libr. 1.* ita scribit: *Vix dum ingressus Illyricum Tiberius, propriis Liuiæ matris literis acciitur: neque satis compertum est, spirantem adhuc Augustum apud vrbem Nolam, an exanimem repererit. Acribus namque custodiis domum, & vias sepserat Liuia, lætique interdum nuncij vulgabantur, donec prouisis quæ tempus monebat, simul excessisse Augustum, & rerum potiri Neronem, fama eadem tulit.* Sic Tacitus. Igitur oportet primum Imperii Tiberii Cæsaris annum pro maiori parte cum Christi anno insequenti, hoc est, decimo septimo, concurrisse, quod & in tabulis adnotabimus.

5 *Mulieris curuæ infirmitas.*
Eodem anno, vt patet in eiusdem tabulis, oportet cœpisse infirmari mulierem illam curuã, quam postea mirabiliter sanauit Christus anno vitæ suæ trigesimo tertio, quemadmodum nos infra suo loco dicemus, cum illa haberet spiritum infirmitatis iam annis decem & octo, vt dicitur *Luc. c. 13. v. 11.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4067.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 621.

1 *Valerius Gratus Iudææ Præses.*
ANno proximo, qui, vt dictum est, erat Imperii Tiberii Cæsaris tertii Romanorum Imperatoris, annus primus, venit in Iudæam quintus Iudæorum Præses Valerius Gratus, à prædicto Tiberio missus, in Anctseu Annii Rufi locum. Iosephus 18. *Antiq. cap. 3.* qui ibidem supponere videtur, Quirinum fuisse primum Iudææ Præsidem, post expulsum Archelaum, alioqui prædictus Gratus non quintus, sed quartus fuisset Iudæorum Præses. *Quirinus an fuerit Iudææ Præses.* Atqui re vera Quirinus non proprie Iudæorum, sed totius Syriæ Præses fuit, quemadmodum idem Iosephus testatur *libr. citati cap. 1.* Quia tamen ab Augusto missus in Syriam, prius, vt arbitror, venit in Iudæam, vt (quemadmodum ei præceperat Imperator) Archelai facultates Fisco Imperiali applicaret, & Iudæam in prouinciam redigeret, eamque Coponio regendam assignaret: quia, inquam, ad hæc præstanda oportuit eundem Quirinum ibidem aliquantisper commorari: propterea, vt arbitror, Iosephus, computato etiam inter Iudææ Præsides ipso Quirino, ponit inter eos quinto loco Valerium Gratum, de quo ibidem prosequitur, dicens: *Hic adempto Annæ siue Anano sacerdotio, Ismaelem Fabi F. iussit esse Pontificem. Quo paulo post deiecto, in Eleazarum Anani Pontificis filium eum honorem transtulit.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4068.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 622.

1 *Simon Camithi F. fit Pontifex.*
ANno proximo Valerius Gratus Iudææ Præses, summum Pontificatum ab Eleazaro sublatum, Simoni Camithi F. detulit, quemadmodum tradit Iosephus 18. *Antiqu. cap. 3.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4069.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 623.

ANno insequenti idem, qui supra Iudææ Præses, præfato Simoni imperauit, vt pontificatum cederet Iosepho: cui cognomen erat Caiphas: & hic erat, sub quo postea passus est Christus, & cuius socer erat Ananus alias Pontifex, qui & Annas, quemadmodum aperte ait Ioan. *cap.* 18. *ver.* 13. 1 *Iosephus qui & Caiphas Pontifex.*
Pontifices ab obitu Herodis ad Christum passum.
Fuerunt igitur ab obitu Herodis ad Christum passum, iuxta Iosephi historiam, nouem Pontifices, quorum series ista est. Primo Ioazarus Simonis Boethi F. ab Herode in Pontificatu relictus. Deinde Eleazarus prædicti Ioazari frater. Mox Iesus Siæ F. & post ipsum denuo Ioazarus ab Archelao substituti sunt, quorum nos sub anno mundi 4053. *numer.* 1. mentionem fecimus. Postea Ananus, qui & Annas, de quo sub anno mundi 4060. *num.* 1. dictum est. Post hunc Ismael Fabi F. Et subinde Eleazar prædicti Annæ siue Anani F. de quibus sub anno mundi 4067 *num.* 1. meminimus. Dein Simon Camithi F. de quo sub anno præcedenti. Denique præfatus Caiphas. Dixi, nouem tantum Ierosolymis extitisse Pontifices, iuxta Iosephi historiam, ab obitu Herodis ad Christi Passionem: Quia ipse Iosephus inter prædictum Caipham, à Grato Præside Pontificem constitutum, & Ionathan Annæ F. cui post Pilati discessum Vitellius Syriæ Præses, pontificatum detulit, nullum alium intermedium ponit. Vnde videtur indicare, ipsum Caipham etiam toto Pilati tempore pontificatum tenuisse. At vero Eusebius *Ecclesiasticæ Historiæ lib. 1. cap.* 12. dicit: Quod anno quinto decimo imperii Tiberii Cæsaris, quando S. Ioan. Baptista prædicare cœpit, Summus Pontifex erat Annas, sub finem autem dictæ prædicationis Caiphas: & propterea ait, ambos à S. Luca *cap. 3. versicul.* 2. fuisse commemoratos: 5 *Lucæ textus exponitur.* Siquidem tunc pontificatus, ad nutum Præsidum Romanorum erat amouibilis, atque ipsorum arbitrio conferri consueuerat. Et hoc magis consonat cum textu Euangelico asserente, prædictum S. Ioannem prædicasse sub principibus Sacerdotum Anna & Caipha. Quemadmodum enim olim Prophetæ in suarum prophetiarum initiis, plures quandoque ponebant Iudæ reges, sub quibus successiue ipsi prophetauerant: Ita & S. Euangelista intendens loqui de prædicatione S. Præcursoris, præmittere voluit, sub quibus pontificibus successiue prædicauerit. Hoc si verum est, vt credimus, oportet Pilatum transtulisse sacerdotium à Caipha, ad Annã, & mox iterum ab Anna ad Caipham, quod Iosephus silentio inuoluit, & consequenter à defuncto Herode ad Christi passionem, & aliquanto etiam post ipsam, non nouem tantum, sed decem extitisse Pontifices. Nam qui maluerit in hoc sequi Iosephum, cogetur sentire, vel cum Sigonio *de Republ. Hebræorum libr. 5. sub finem capitis* 2. asserente S. Lucam loco citato, nomine Principum Sacerdotum complecti voluisse tum Pontifices, tum etiam pontificios, illos scilicet, qui prius fuerant Pontifices, qualis tunc erat Annas: Vel cum Cardinali Baronio, qui *sub anno Christi* 31. ait: Annam ibi appellari Principem Sacerdotum, non quia tunc esset Pontifex, sed quod esset Collegii Synedrium nuncupati, princeps, siue præfectus: Et tamen neutra istorum expositio videtur satis consona sacro textui, cuius verba aperte indicant, vtrumque nempe Annam & Caipham, fuisse principes Sacerdotum eiusdem generis, &

officio

officio ac dignitate pares, non quidem ambo eodemmet tempore, sed vnus post alterum, durante nimirum eiusdem S. Ioannis prædicatione. Nam si Annas non vere Pontifex, sed pontificius, aut prædicti duntaxat Collegij princeps fuisset, & per consequens ipsi Caiphæ Pontifici subditus ac subordinatus; certe non priori loco à S. Euangelista, sine vlla principatus distinctione fuisset recensitus. Vt ne illud quoq; omittam, quod non videtur certo probari posse, Annam fuisse prædicti Collegij principem: Quandoquidem, quod præcitatus Auctor etiam *sub anno Christi* 34. ait, ad prędictum Collegium pertinuisse de propheta, & de doctrina cognoscere ac iudicare, ideoque Christum, quando captus fuit, ad Annam primum fuisse perductum, atque ab eo prius, pro officij sui munere, de doctrina sua interrogatum; non satis firmo niti videtur fundamento: quoniam illam interrogationem, non ab Anna, sed à Caipha Pontifice factam, ex ipsomet facto textu colligant, pluribusque demonstrant, tum Iansenius *in sua concordia Euangelica cap.* 138. tum etiam Cardinalis Toletus *super Ioan. cap.* 18.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4071.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 625.

1 *Ortus filiæ Archisynagogi.* ANno vitæ Christi vigesimo primo, circiter inchoante, contigit natiuitas illius filiæ Iairi Archisynagogi, quæ postea cum esset fere annorum duodecim, vt exprimit S. Lucas *cap.* 8. *vers.* 42. mortua est, & à Christo circa initia anni vitæ suæ trigesimi secundi, suscitata, quemadmodum infra sub anno mundi 4082. *num.* 2. dicemus. Et eodem circiter anno oportet ægrotare cœpisse hæmorrhoissam illam, quæ anno itidem ætatis suæ pariter duodecimo, sanata fuit à fluxu sanguinis ab eodem Domino nostro Iesu Christo, dum iret ad suscitandam dicti Archisynagogi filiam.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4077.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 631.

1 *Fabrica templi Ierosolymitani intermittitur.* ANno vitæ Christi vigesimo septimo circiter desinente, necessarium videtur, aliqua de caussa nobis hactenus incognita, intermissam fuisse Ierosolymitani templi fabricam, quemadmodum ex his quæ nos sub anno mundi 4032. *num.* 6. diximus, colligi potest.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4078

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 632.

1 *Pilatus Præses in Iudæam mittitur.* ANno Imperij sui duodecimo, Tiberius Cæsar, reuocato Valerio Grato, misit Pontium Pilatum in Iudæam Præsidem. Hoc ex Iosepho colligi potest qui 18. *Antiq. cap.* 3. ait: dictum Gratum (quem constat anno Tiberij primo venisse in Iudæam) exactis in prouincia annis vndecim, accepto successore Pilato, Romam rediisse, & *cap. eiusdem libri* 5. *in fine*, tradit: eundem Pilatum, exactis in Iudæa annis decem, coactum fuisse Romam proficisci, vt ad crimina sibi per Iudæos obiecta, coram Cæsare responderet: quo priusquam perueniret, vita excessisse Tiberium, quem idem Auctor *eiusdem libri cap.* 8. *circa medium* dicit, duobus supra viginti annis Imperium tenuisse, & duos in vniuersum misisse Iudæis gubernatores, Gratum scilicet, & successorem eius Pilatum. Ex quibus omnibus colligitur, eundem Pilatum, anno vt diximus Tiberij duodecimo, ad regendam Iudæam fuisse transmissum. Porro Pilatum intra tres primos præfecturæ annos, tulisse pontificatum à Caipha, & dedisse illum Annæ, & postea rursus non multo ante Sancti Ioannis Baptistæ necem, eandem dignitatem, ab Anna ad Caipham transtulisse colligi potest ex Euseb. *Historia Ecclesiastica lib.* 1 *cap.* 12. & ex his, quæ nos supra anno mundi 4069. *num.* 2 diximus. *Annas Iudæorum fit Pontifex.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 4081.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS

ANNVS 635.

ANno quinto decimo Imperij Tiberij Cæsaris, vt S. Lucas *cap.* 3. *versic.* 1. peculiariter adnotauit, S. Ioan. Baptista, qui iam ab ineunte ætate, diuino instinctu, in desertum secesserat, ibique hactenus ab omni humana conuersatione segregatus, sese in cœlestis beatitudinis contemplatione, & assidua pariter corporis afflictatione, admodumque exemplari pœnitentia exercuerat; veste nimirum valde aspera, hoc est, de pilis camelorum contexta, indutus, & Zona pellicea cinctus, & locustis duntaxat ac melle Syluestri alitus; à Deo (vt dicitur *Ioan cap.* 1. *versic.* 6.) missus est baptizare, & prædicare, & testificari de Christo, quod iam aduenisset, quin & ipsummet digito præsentem demonstrare: & denique vt viam Domino præpararet, quemadmodũ olim Isaias *cap.* 40. *versic.* 3. & deinde Malach. *cap.* 3. *versic.* 1. ac demum Zacharias pater eius. *Luc. cap.* 1 *versic.* 76 prophetauerant; & ipse item Dominus postea *Matthæi cap.* 11. *versic.* 10. *ac Luc. cap.* 7. *versic.* 27. attestatus est. Atque hæc omnia quæ sui muneris erant, vt S. Præcursor, opportunius præstare inciperet, venit in omnem regionem Iordanis, prædicans, non verbis solum, sed vel ipso pariter aspectu, baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Cuius prædicationem gestaque prosequuntur SS. Matthæus *cap.* 3. *versic.* 1. *vsque ad* 13. Marc. *cap* 1. *versic.* 1. *vsque ad* 9. Lucas *cap.* 7. *versic.* 18. *vsque ad* 30. & Ioan. *cap.* 1. *versic.* 6. *vsque ad* 9. & *versic.* 9 *vsque ad* 38. Porro hanc Præcursoris Domini prædicationem, intra quatuor circiter priores dicti anni menses cœpisse, ex his quæ infra *num* 5. dicentur, facile inferri poterit. 1 *S. Præcursoris prædicatio.*

Eodem quoque anno, vt ex Euangelistarum locis numero præcedenti notatis liquido colligitur, D. N. Iesus Christus, cum tunc annum ætatis suæ trigesimum primum, per tredecim dies (quemadmodum paulo post probabitur,) iam inchoasset; venit & ipse de Galilæa in Iudæam, ad Ioannem, & ab eo, licet prius renuente, voluit baptizari: Quo baptizato, & orante: ecce apertum est cœlum, descenditque Spiritus Sanctus corporali specie, sicut columba in ipsum, & audita est vox de cœlo, dicens. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* De hoc Christi 2 *D. Christi baptismo.*

111 bapti-

baptismo, & cœlesti testimonio, quod ipse esset filius Dei electus, omnes quatuor Euangelistæ attestari voluerunt, Matth. *c. 3. vers. 13. usque ad finem capitis*, Marc. *c. 1. v. 9. usque ad 12.* Luc. *cap. 3. v. 21. & 22.* & Ioan. *c. 1. v. 32. usque ad 35.*

3 Diximus hæc acta esse anno Christi trigesimo primo iam per dies tredecim inchoato, propter rationem, quam numero sequenti adducemus. Nam alioqui non ignoramus, ex verbis Lucæ non facile conuinci posse, num incipiente, an desinente, vel potius iam tunc expleto anno vitæ suæ trigesimo, Christus baptizatus fuerit. Ait enim S. Lucas *c. citato v. 23.* *Et ipse annum erat incipiens quasi annorum triginta.* Quæ verba triplicem possunt habere sensum, videlicet; vel quod tunc quasi inciperet ingredi annum suæ trigesimum; vel quod prope inciperet eum explere; vel quod tunc inciperet esse annorum triginta completorum, quia paucis ante diebus trigesimum ætatis annum iam impleuisset. Nemini igitur mirum videatur, si de tempore, quo baptizatus est Christus, variæ extiterint Doctorum etiam antiquorum opiniones: nonnullis opinantibus, id contigisse circa initia anni trigesimi ipsius Christi. Sic Origenes *hom. 2. in Ezech.* & S. Hieronym. *c. 1. in Ezech.* & alij. Quibusdam vero sub finē dicti anni trigesimi, id est, circa mensem ipsius decimum, vt S. Epiphanius *in Panario Heres. 51.* & idem videtur sensisse S. Irenæus *lib. 2. cap. 39.* Alijs autem existimantibus, Christum ad baptisma venisse non multo post iam expletum trigesimum vitæ annum. Ita tenet S. Ignatius *in Epistola ad Trallianos, iuxta recentiorem eius translationem, quæ habetur in tom. 2. Bibliothecæ sanctæ Sixti Senensis*, & S. Chrysostomus *homil. 10. in Matthæum*, & Euthymius *cap. 3. in Matthæum*, & fere omnes alij Patres. De hisce opinionibus nouissime multa disputant Pererius, *lib. 11. in Danielem, quæst. 6.* & Cardinalis Baronius *in Annalibus sub anno Tiberij Cæsaris 15. & in Apparatu*, vbi agit de anno, quo natus est Christus. Qui duo tamen inter se, de opinione deligenda, non conueniunt. Ceterum primam opinionem aperte refellit ipsa ratio temporum. Nam si Tiberius imperare cœpit anno Christi decimo sexto, nimirum octauo dicti anni mense tunc prope expiendo, vt sub anno mundi 4066. *num. 1.* diximus; profecto necesse est, quatuor postremos menses, anni trigesimi vitæ Christi, concurrisse cum quatuor primis mensibus anni decimi quinti ipsius Tiberij. Non ergo potuit Christus circa initia anni ætatis suæ trigesimi, baptisma suscipere currente anno Tiberij decimo quinto. Sed & alia item ratione hanc, & secundam quoque opinionem, nos numero sequenti confutabimus.

S. Lucæ textus explicatur.

4 De die autem & mense, quo baptizatus est Iesus, videtur conuenire inter omnes fere Patres, vno excepto S. Epiphanio, quod scilicet fuerit dies sexta Ianuarij, in qua dies Epiphaniæ celebrari solet, vt probat Cardinalis Baronius *vbi supra*, ex Eusebio, & B. Hieronymo attestantibus de antiqua huius rei Patrum traditione: & hoc idem profiteri S. R. Ecclesiam, idem Auctor confirmat ex Rituali antiquo, qui ordo Romanus inscribitur. Hoc si verum est, vt credimus; proculdubio ex memoratis tribus opinionibus, duas priores omnino ruere necesse est. Etenim mensis Ianuarius anni Tiberij Cæsaris decimi quinti, nullatenus potuit incidisse in annum trigesimum vitæ Iesu Christi. Quod sic probatur. Nam negari non potest, quod quemadmodum annus vltimus Augusti Cæsaris, (vt ex sub anno mundi proxime adducto *num. 1.* dictis consequitur,) concurrit partim quidem cum anno decimo quinto vitæ Christi; sed pro maiori parte cum decimo sexto: Ita annus Tiberij decimus quintus, cōcurrit ex parte quidem cum trigesimo, sed pro maiori parte cum trigesimo primo vitæ Christi. Constat enim annum Tiberij primum auspicandum esse à die decima nona mensis Augusti, nempe ab eo die, quo mortuus est Augustus Cæsar, vt sub anno mundi 4066 *num. 1.* ex Tacito, Suetonio, & Dione ostensum est, & ex eisdem probant Onuphrius, & Sigonius *in suis Fastorum commentarijs*. Igitur oportet decimum quintum Tiberij annum, tantummodo à die decimo nono mensis Augusti, ad vigesimum quintum mensis Decembris, in quo natus Christus, concurrisse cum anno trigesimo eiusdem Christi, & consequenter mensem Ianuarium anni decimi quinti ipsius Tiberij, necessario incidisse in annum trigesimum Christi proxime iam inchoatum. Quare manifestum fit, quod, si Christus baptisma suscepit in mense Ianuario anni decimi quinti ipsius Tiberij, non potuit id incidisse incipiente anno trigesimo vitæ Christi, vt prima habet opinio; neque desinente, vt secunda; sed trigesimo anno iam expleto, nimirum, trigesimo iam per tredecim dies inchoato, quemadmodum nos à principio, id est, supra *num. 2.* diximus; & tenent etiam tertiæ opinionis sectatores, quamuis non hac ducti ratione, quam nos valde efficacem putamus.

Quo die ac mense Christus fuerit baptizatus.

Ex hac huius difficultatis resolutione, tria inferri possunt: Primo prædicationem, ac baptisma Io. Baptistæ, quæ dicuntur cœpisse anno Tiberij Cæsaris decimo quinto, intra primos quatuor eiusdem anni menses, necessario fuisse inchoata, vt supra *num. 1.* dictum est: quinto enim dicti anni circiter mense, post multos alios, baptizatus est Christus. Deinde reijciendam esse illorum sententiam, qui probare nituntur, Christum passum occisumque fuisse anno ætatis suæ trigesimo tertio, qui sequeretur, a primo eius miraculo facto ad nuptias, ad ipsius obitum, intercessisse tria tantum paschata; cum tamen, ex ipsa Ioannis Euangelij serie constet, intercurrisse quatuor, vt nos suis locis adnotabimus. Denique non posse admitti opinionem eorum, qui putant à Christo baptizato, ad aquæ in vinum conuersæ miraculum, interfluxisse annum vnum integrum, de qua nos infra *num. 9.* mentionem faciemus: quoniam oporteret ponere, obitum Christi contigisse anno vitæ suæ trigesimo quinto, quod longe abest à communiori, & saniori Doctorum sententia. 5

Tria Corollaria.

Eodem die sexto Ianuarij anni ætatis suæ trigesimi primi, Christus post susceptum baptisma, auditamque de cælo vocem de diuina eius filiatione testificantem, statim, (vt notat S. Marcus Euangelista loco proxime citando) diuino actus spiritu, secessit in desertum, vbi habitans cum bestijs, eas multo erga se mansuetiores, quam postea homines inuenit, vt suo immerito potuisset illud Poetæ homini exprobare: *Mitius inueni quam te genus omne ferarum.* Ibi ergo cum se superasset ab omni prorsus cibo ac potu abstinens, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, cœpisset que die decimo sexto Februarij eiusdē anni valde admodum esurire; hac arrepta occasione Diabolus, cupiens experiri, num ipse esset Christus in lege promissus, tribus acribus tentationib. aggressus est. Fuit autem prima tētatio ibidem in deserto, qua prætendebat explorare, num is vere esset filius Dei, & si non esset, inducere illum ad aliquod gulæ peccatum. Altera tētatio fuit supra pinnaculum templi, vt quod in prima non potuerat, eliceret in secunda; nimirum vtrū verus ipse Dei filius esset, nec ne. Tertia in excelsi cuiusdam mōtis cacumine, qua in tentatione Diabolus putans Iesum esse purū hominem, quod iā bis prouocatus, nihil ad testificandā diuinā ei⁹ filiationē, mirabile facere voluisset aut valuisset; 6

Iesus ieiunat in deserto.

Tentatur à Diabolo.

propterea

propterea eidem vniuersi dominationem, si tamen se cadens adoraret, promittit, ratus posse eũ per superbiæ tentationem, in profundũ malorum, quemadmodum olim Adamum, detrahere: Veruntamen lõge diuersum res finem sortita est. Nam post singulas tentationes, singulis sacræ Scripturæ testimoniis, hoc est, gladio spiritus, quod est verbum Dei, prudenter admodum redargutas, tentatore profligato accesserunt ad Iesum Angeli, & ministrabant ei, vtique victui necessaria. Quæ omnia tradunt S. Euangelistæ Matthæus *c. 4. v. 1. vsque ad* 12. Marc. *c. 1. v.* 12. *&* 13. & Lucas *c. 4. v. 1. vsque ad* 14.

S. Ioannes negat se esse Christum, & testimonium profert de Christo.

7 Die eiusdem anni decimo sexto Februarij (vt ex *num.* 8. *&* 9. dicendis deduci potest,) Ioanne circa Iordanem perseuerante in sua prædicatione, & sui baptismatis administratione; venerunt ad eum missi à Iudæis, Sacerdotes & Leuitæ, de secta Pharisæorum, vt sciscitarentur ab eo, num ipse esset Christus; qui aperte, ac disertis verbis, & negauit se esse Christum, & insuper, nacta hac tam opportuna occasione, luculentissimum de Christo iam in terris viso, ac inter homines conuersante, testimonium perhibuit dicens: *Medius autem vestrum stetit* (nimirum quando inuentus est in medio Doctorum in templo, & alias sæpe,) *quem vos nescitis: Ipse est, qui post me venturus est* (subintellige, vt manifestetur in Israel,) *qui ante me factus est; cuius non sum dignus corrigiam calciamenti soluere*: & cetera, quæ latius prosequitur S. Euangelista Ioan. *c.* 1. *v.* 19. *vsque ad* 29.

S. Ioannes Iesum indice prodit.

8 Altera die (vt notat S. Euangelista mox citandus) h. e. postridie eius diei, in quo præcedens de Christo testimonium Ioannes perhibuerat, vidit idem Ioannes Iesum ad se (vtique de deserto) venientem, & indice ipsum prodens: *Ecce*, inquit *agnus Dei, qui tollit peccata mundi*: perspicue huiuscemodi figurata locutione insinuans, ipsum esse qui venerat, vt tanquam agnus innocentissimus in ara crucis pro redemptione mundi Deo in holocaustũ oblatus, peccata mundi passione ac morte sua expiaret; & exinde cœpit manifestius testificari de Christo, quod ipse verus esset filius Dei: Et sequenti die, etiam proprios sensim inducere discipulos, vt se relicto, ei potius adhærere studerent. Itaque Andreas Ioannis discipulus, primus cum socio secutus Dominum, & cum eo aliquantulum commoratus, vsq; adeo cœlesti eius doctrina est delectatus, vt statim ac fratrem suum Simonem inuenit, ei denunciauerit se inuenisse Messiam, & eũdem ad ipsum adduxerit; quem Iesus intuens voluit deinceps vocari Petrum; cuius rei caussam idem postea Iesus exposuit *Matthæi c.* 16. *verſ.* 18. dicens: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã.* Idem quod de Andrea diximus, contigit Philippo, qui in crastinum vocatus à Domino in Galilæam redeunte, ad eundem quoque Iesum, quantocius Nathanaelem amicum suum perducere curauit, vt videre est apud Ioan. *cap.* 1. *verſic.* 29. *vsque ad finem capitis*, vbi hæc latius traduntur. Sane prædictos, & forte etiam alios, Christo successiue pariter adhærentes, (tametsi non firmiter in eum crediderint, donec postea viderunt primum eius miraculum factum ad nuptias, de quo num. proximo agemus,) aliquoties tamẽ ipsum audire, & sequi, atque ab eodem erudiri solitos fuisse, colligitur; tum quia appellabant eum Rabbi, quod interpretatur, Magister, vt legimus *Ioan. c.* 1. *verſ.* 38. tum quia idem Ioannes *cap.* 2. *verſ.* 2. aperte testatur, inuitatum fuisse ad nuptias Iesum cũ discipulis suis; & *verſ.* 11. ait: *Et crediderunt in eum discipuli eius.* Inter quos credibile est extitisse etiam prænominatos: licet certum sit, Petrum & Andream interdum ad piscationem redire consueuisse, & non omnino sequi Christum ac iugiter ei adhærere cœpisse, nisi quando postea ad mare Tiberiadis vocati, statim relictis retibus secuti sunt eum, vt infra suo loco dicetur.

9 Die tertia, (vt notat S. Ioan. loco proxime allegando) nimirum, siue postquam venerat Iesus in Galilæam, siue à vocatione Philippi, præcedenti numero memorata; inuitatus fuit ad nuptias Iesus cum matre ac discipulis suis, vbi deficiente vino, conuertit, ad preces matris, aquam in vinum, inopiæ sponsi pariter consulens, & saluti discipulorum suorum, qui viso hoc tam grãdi miraculo, quod fuit primum coram eis factum, crediderunt in eum, hoc est, magis cõfirmati sunt in fide, quod ipse verus esset Messias olim à Deo promissus. Huius facti historiam accurate recitat Ioan. *cap. 2. verſic* 1. *vsque ad* 12. Verum quod ad tempus attinet rei gestæ, non omnium eadem fuit sententia. Multi enim crediderũt, hæc acta fuisse post annum integrum à Christi baptismate, nimirum die Ianuarij sexto, non eiusdem, sed sequentis anni. De quorum opinione, quæ iam satis vulgata, & à pluribus recepta est, plura Pererius *lib.* 12. *in Daniel. quæſt.* 7. & Cardinalis Toletus *in Ioan. cap.* 2. *annotatione* 15. pauciora, disseruerunt: quorum primus, licet tãdem protestari videatur, se facile in eam consensurum, ac docere, quomodo argumenta in contrarium ab ipso adducta solui possint: alter vero non esse improbabilem fateatur: non tamẽ eam, præsertim Toletus, omnino probasse videntur. Nos autem, tum propter rationes ab ipsis, & item à Cardinali Baronio sub anno Christi 31. adductas; tum vero maxime ob illas, quas nos supra *num.* 3. *&* 4. attulimus, prædictam opinionem nullatenus recipiendam putamus; sed primum miraculũ ad nuptias, eodemmet anno, quo Christus baptizatus fuerat, factum credimus; non quidem die sexto Ianuarii, quia in eo, vt dictum est, Christus in Iudæa baptizari voluit; sed, vt arbitror, sub finem Februarij, non longe ante festum Paschatis, quod tum appropinquare incipiebat. Etenim (quemadmodum ibidem citatus subiungit Euangelista) post patratum hoc miraculum, descẽdit Iesus Capharnaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus; quia nimirum prope erat Pascha Iudæorum, in quo oportebat eos ascendere Ierosolymam, vt consequenter dicemus.

Aquam in vinum conuertit.

Eiicit de templo prima vice vendentes & ementes.

10 Igitur paulo ante diem festum Paschæ, qui celebrari consueuerat, à vespera diei decimæ quartæ mensis Nisan, per octo dies continuos; qui mensis fere semper, saltem ex parte, nostro respondet Martio; ascendit Iesus Ierosolymam, (vt accurate describit Ioan. *cap. 2. verſic.* 13. *vsque ad finem capitis*,) & ingressus in templum, eiecit inde prima vice vendentes & ementes. Quærentibus autem ab eo Iudæis, aliquod huiusce potestatis, siue auctoritatis signum, respondit: *Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud.* Quo responso, licet subobscure, prædixit fore, vt templum sui corporis, quod ab ipsis aliquando erat dissoluendum, tertia die resurgeret; in signum ipsis, & cunctis gentibus, quod ipse esset is, qui habebat potestatem purgandi ac mundandi Ecclesiam suam, vt quemadmodum dicitur *ad Epheſ. c.* 5. *verſ.* 27. *exhiberet ipse sibi eam gloriosam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi; sed vt sit sancta, & immaculata.* Fecit deinde Iesus in eadem solemnitate multa signa, propter quæ multi crediderunt in nomine eius, id est ipsum esse verum Messiam & Christum à Deo promissum. Sed ipse, qui omnium corda nouerat, & ipsorum inconstantiam; non credebat semetipsum eis. Creditur ergo Iesus cito se subduxisse ab eis; siue quia sciret multos iam contra se odia immortalia concepisse, propter mesas

ipsorum subuersas, & æs effusum; siue quia diuina sua virtute dignosceret, non esse tunc opportunum tempus ibidem amplius commorandi, aut euangelizandi, aut miracula faciendi. Porro ex his, qui crediderant in Iesum, visis nimirum signis ab eo factis, fuit vir Nicodemus nomine, & secta Pharisæus, & vnus de principibus seu primatibus Iudæorum, qui venit ad Iesum nocte, & ab eo de fidei mysteriis eruditus est, vt fusius narrat Ioan. *cap. 3. versic. 1. vsque ad 22.* Ceterum istud Pascha cuius hic mentionem fecimus, & de quo meminit idem Ioan. *cap. 2. vers. 13.* fuisse primum, quod incidit post susceptum à Christo baptisma, & pariter post miraculum ab eo factum ad nuptias, pro indubitato supponendum est, iuxta communiorem saniorémque Doctorum sententiam; tum quia de nullo alio priori mentio vlla reperitur, neque apud eundem Ioannem, neq; apud alios Euangelistas, tum etiam quia alioqui, inextricabiles dubia, difficultatesque admodum molestæ, in horum temporum ratione dimetienda, orirentur.

Nicodemus venit ad Iesum nocte.

Primum Pascha post Christi baptisma.

11 Post hæc quæ Ierosolymis acta fuisse creduntur, venit Iesus & discipuli eius in Iudæam terram, hoc est, in aliam Iudææ partem, seu de metropoli, in ipsum Iudææ territorium. Solet enim quandoque Ierusalem distingui à Iudæa, vt patet *Matthæi cap. 4. vers. 25. & Marc. cap. 3. versic. 5. & Luc. cap. 5. versic. 17. & c. 6. vers. 17.* Et cum cœpisset, non per seipsum, sed per discipulos suos, vt dicitur *Ioan. cap. 4. vers. 2.*) baptizare, ortaque esset inter Christi, & Ioannis discipulos, de purificatione disceptatio, singulis Magistri sui baptismum alteri præferre contendentibus; ac tandem res ad Ioannem à suis, zælo quodam actis, perlata esset: hac nacta occasione, cœpit Ioannes egregia denuo testimonia palam perhibere de Iesu, quæ latius explicat Euangelista Ioannes *cap. 3. versic. 22. vsq; ad finem capitis.* Oportet autem Christum mansisse in Iudæa vsq; ad exactum circiter mensem Nouembris, vt num. sequenti probabitur, id est, prope vsque ad finem anni vitæ suæ trigesimi primi, & vsque ad annum Imperii Tiberij Cæsaris decimum sextum iam per quatuor fere méses inchoatum. Constat enim annos Tiberij à die decima nona Augusti, annos vero Christi à vigesima quinta Decembris esse auspicandos. Sane intra prædictum tempus, Herodes Galilææ Rex, qui & Antipas, Herodis Ascalonitæ filius, cui Galilæam pater testamento reliquerat, vt tradit Iosephus 17. *Antiq. cap. 10.* & Cæsar illud confirmauerat, vt *in eodem lib. cap. 13.* idem Iosephus testatur. Hic, inquam, Herodes, qui latiori quodam modo dicitur Rex, quemadmodum, & de Archelao eius fratre nos sub anno mundi 4051. *n. 38.* ostendimus, ad instantiam adulteræ Herodiadis eius concubinæ, S. Ioannem Baptistam, cuius salutiferas illa correptiones ferre non poterat, coniecit in carcerem, vt colligitur *Matthæi c. 4. vers. 12. & Marc. cap. 1. versic. 14.* De caussa autem huius facinoris, etiam dicemus infra sub anno mundi 4081. *num. 1.* vbi de morte eiusdem Ioannis agendum erit. Eadem enim de caussa vir sanctus, & in carcerem inistus, & postea occisus fuit.

S. Ioannes iterum testimonia perhibet de Iesu.

In carcerem conicitur.

12 Circa initia Decembris, (vt colligitur *Ioan. cap. 4. vers. 35.* vbi dicitur, quod adhuc quatuor menses restabant vsq; ad messem, quæ in Iudæa communiter fieri solebat in mense secundo, qui nostro saltem ex parte respondebat Aprili, vt nos sub anno mundi 2584. *num. 1.* ostendimus, & alias supposuimus,) cum audisset Iesus, quod traditus esset Ioannes in carcerem, & cognouisset, quod Ierosolymis Pharisæi, statim ac audierunt, quod ipse Iesus baptizaret, & iam plures haberet discipulos, quam antea Ioannes habuisset, perturbari cœperant: vt eius odij, & inuidiæ fomitem amputaret, & passionem suam in statutum tempus reseruaret; reliquit tunc Iudæam, & abiit iterum in Galilæam, *Ioan. c. 4. v. 1. vsq; ad 4.* & hic reditus Christi in Galilæam idem est cum eo, cuius meminerunt ceteri Euangelistæ, Matth. *c. 4. v. 12* Marc. *c. 1. v. 14* & Luc. *c. 4. v. 14.* Vnde quæ deinceps ab ipso Christo in Galilæa gesta dicentur, præsertim ex quo domicilium de ciuitate Nazareth in Capharnaum transtulit, ad trigesimum secundum ætatis suæ annum pertinere videntur.

Iesus de Iudæa migrat in Galilæam.

Porro in dicta Christi profectione de Iudæa in 13
Galilæam, cum oporteret eum transire per Samariam, inter memoratas prouincias positam, venissetque in ciuitaté nomine Sichar, quæ olim Sichem, postea vero Neapolis dicta est, de qua nos plura sub anno mundi 2114. *nu. 3.* diximus, & fatigatus ab itinere, sedisset ad fontem, siue ad putei parietem; ibi mulieré Samaritanam, quæ venerat ad hauriendam aquam, paulatim in fide erudiens, eo tandem cognitionis ac feruoris perduxit, vt relicta hydria, statim ad prædicandam Samaritanis Christi fidem illa properaret, & eosdem q; ad Christum perduxerit, quemadmodum late describit Ioan *c. 4. v. 4. vsq; ad 43.* Itaque Iesus biduo in Samaria moratus, cum ibi multos conuertisset, perrexit in Galilæam, & diuertere noluit in ciuitatem suam Nazareth, probe sciens, ei suum futurum incredulitatem; & propterea, cómunis vtus prouerbiu, quod scilicet nemo propheta acceptus sit in patria sua, eam reliquit, & ad alia Galilæa loca pergés honorifice ab incolis excipiebatur, præsertim vero ab iis, qui in præcedenti festo Paschæ Ierosolymam venerant, videranique signa ab eo ibidem facta. Cum autem venisset in Cana, vbi prius de aqua vinum fecerat, à quodam Regulo requisitus eiusque rogatus, sanauit absentem filium eius, qui infirmabatur Capharnaum. Et hoc fuit secundum Christi signum in Cana Galilææ patratum, vt notat S. Ioan. *c. 4.* vbi rem gestam *à vers. 43. ad finem capitis* accurate describit. Translato deinde domicilio de Nazareth, habitare cœpit cum suis in Capharnaum, positam in finibus Zabulon & Nephthalim, secus stagnum Genezareth, quod paulo ante mare Tiberiadis in honorem Tiberij Cæsaris ab Herode Galilææ rege appellatum fuerat. De quo mari, siue lacu vide plura apud Iosephum *lib. 3. de Bello c. 18.* Sane Iesus in Capharnaum prædicabat Euágelium dicens, *quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum Dei. Pœnitentiam agite, & credite Euangelio;* vt adimpleretur quod dictu est per Isaiam Prophetam *c. 9. v. 2. Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Iordanem, Galilææ gentium, populus, qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam, & sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.* Matth *c. 4. vers. 12. vsq; ad 17. & Mar. c. 1. v. 14. & 15.* Et tunc, iuxta ea, quæ præcedenti numero diximus, creditur Christus explevisse annum vitæ trigesimum primum.

Samaritanam conuertit.

Absentem reguli filium sanat.

Transfert domicilium de Nazareth in Capharnaum.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4082.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 656.

ANno ætatis suæ trigesimo secundo circiter incipiente, ambulans quadam die Iesus iuxta mare 1
Galilææ, vocauit de naui Petrum & Andream, & item duos filios Zebedæi Iacobum & Ioannem, vt breuiter narrant Matthæus *c. 4. versic. 18. vsque ad 23.* & Marc. *cap. 1. versic. 16. vsque ad 21.* Sed rem latius explicat Luc. *capit. 5. versic. 1. vsque ad 12.* narrans

Vocat de naui Petrum & Andream, Iacobum, & Ioannem.

quæ

quæ eandem vocationem præcesserant; nimirum, quod irruentibus turbis, vt audirent verbum Dei, Iesus vidit duas naues, alteram Zebedæi, & Petri alteram, quam ingressus docebat de nauicula, paululum à terra reducta, turbas. Quibus postea relictis, iussit Petrum ducere in altum, & laxare retia; & statim facta ingenti piscium captura, stupentibus cunctis, præ miraculi magnitudine, præsertim quod tota præcedenti nocte laborantes nihil cœperant; idẽ Petrus & Andreas, & duo filij Zebedæi vocati, vt dictum est, à Domino, relictis omnibus, secuti sunt Iesum; qui cum his ingressus Capharnaum, sabbatis docebat in Synagoga populũ; vbi & Dæmoniacum curauit, cunctis stupentibus, super doctrina, & potestate eius. Mox veniens in domum Simonis Petri, sanauit socrum eius magnis laborantem febribus. Cum vero Sol occidisset, super infirmos varijs languoribus oppressos, qui ad se afferebantur, manus imponens, curabat eos, & à dæmonibus obsessos liberabat. Diluculo autem surgens, ibat in desertum locum, ibique orabat; sed inuentus primum à Petro, suisque, deinde etiam à turbis eum requirentibus, & volentibus secum retinere; Ipse respondit, debere se, & alijs ciuitatibus euangelizare regnum Dei. *Ideo enim*, inquit, *missus sum. Mar. c. 1. v. 21. vsq. ad 39. Luc. c. 4. v. 32. vsq. ad finem capitis, & Matthæi c. 8. v. 14. vsque ad* 18. Itaque iussit discipulos præire, ac parare nauiculas, vt transfretarent. Ipse vero interim cum turbis eum ad mare comitantibus, ambulans, vni ex scribis offerenti se ad sui sequelam, proposuit incommoda Euangelicæ paupertatis, dicens: *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet, vbi reclinet caput suum.* Cum autem alium ad se sequendum vocasset, illeque inducias pro patre prius sepeliendo humiliter petijsset; non permisit ipsum ob id, ab ea tam nobili vocatione retardari: sed nec alteri quoq; volenti eum sequi, concessit, vt prius domum rediret, ac bonis suis renunciaret. *Matth. c. 8. v. 18. vsq. ad 23. & Luc. c. 9. v. 57. vsque ad finem capitis.*

Dæmoniacum curat, & socrũ Petri sanat, & alios plures.

Se sequi volentib. quæ responsa dederit.

2 Conscensa deinde naui Iesus cum discipulis suis, vt iret trans fretum, cum iam sero factum esset, ipse somno se dedit: quo dormiente, ecce grauis admodum exoritur tempestas. Discipuli vero eius, cum essent in summo periculo, excitauerunt eum rogantes, vt eis subueniret: qui increpata ipsorũ diffidentia, protinus solo iussu tempestatem ita sedauit, vt illico facta sit in mari trãquillitas magna. Pertransito autem mari, appulerunt ad regionem Gerasenorum, vbi legiones dæmonum, de duobus Dæmoniacis valde sæuis, eiectas, in bis mille porcos ingredi permisit; qui confestim sese in mare præcipites dederunt. Quamobrem ab incolis rogatus, rursum vnde venerat in Galilæam transfretauit. *Matth. c. 8. v. 23. vsque ad finem capitis, & Marc. c. 4. v. 37. vsque ad capitis sequentis v. 21. & Luc. cap. 8. v. 22. vsque ad* 40. Vt vero rediit Iesus in ciuitatem suam, nempe Capharnaum, ad quam domicilium transtulerat; ibi quadam diẽ in domo prædicãs, sanauit paralyticum per tegulas, præ turba, coram se dimissum, concessa ei primum remissione peccatorũ, & confutata postmodum Pharisaica murmuratione. Mox rursum ad mare rediens, in transitu Matthæum de thelonio vocauit; qui statim secutus est eum, & fecit ei conuiuium magnum in domo sua; vbi Iesus Pharisæis se calumniantibus, quod cum publicanis, & peccatoribus manducaret, sapienter admodum respondit, ac deinde eisdem, necnon & Ioannis Baptistæ discipulis pariter sciscitantibus, rationem reddidit, cur discipuli eius non ieiunarent. Post hæc autem curata solo tactu fimbriæ vestimenti sui, hæmorrhoissa, etiam Archisynagogi filiam iam mortuam suscitauit. Deinque duobus cæcis post se clamantib. lucem restituit, & dæmoniacum mutum sibi oblatum à dæmonio liberauit. Quæ singula latius extensa videri poterunt apud sacros Euangelistas, nimirum Matthæi c. 9. v. 1. *vsque ad* 35. Marc. *cap.* 2. *v.* 1. *vsque ad* 23. *& cap.* 5. *v.* 22. *vsque ad finem capitis*, & Luc. *cap.* 5. *v.* 17. *vsque ad finem, & cap.* 8. *v.* 41. *vsque ad finem capitis.* Et hæc omnia acta esse oportet intra tres primos menses huius anni vitæ Christi trigesimi secundi, nempe à die vigesima quinta Decembris, in qua initium sumunt anni vitæ Christi, vsque ad Pascha eiusdem anni, quod est secundum in Euangelio notatum, *Ioan. cap. 5. versic.* 1. vt ex proxime dicendis fiet planum.

Tempestatem sedat.

Dæmones mittit in porcos.

Paralyticum per tegulas ante se demissum sanat.

Matthæum è thelonio vocat.

Curat hæmorrhoissam, & Archisynagogi filiam suscitat.

Duos cæcos illuminat, & Dæmoniacum mutum sanat.

3 Igitur *post hæc*, inquit Ioannes, *erat dies festus Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam, &c.* Verum hic neminem moueat, quod Euangelista loco citato, non expresse dicat fuisse Pascha, sed diem festum Iudæorum; quia procul dubio nomine diei festi, hic nullum aliud intelligere potuit, nisi festum Paschę; non solum quod hoc per antonomasiam proprie dicatur festum Iudæorum; sed etiam propter rationem horum temporum à nobis hactenus ex Euangelio deductam; & quia nomen festi simpliciter pro festo Paschatis solet ab Euãgelistis vsurpari, vt Matthæi *cap. 28. versic.* 5. *Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.* Et loquitur ibi de Paschate, quod biduo post futurum, paulo ante dixerat. Item Luc. *cap.* 2. *versic.* 42. *Secundum consuetudinem diei festi:* & Ioan. *cap. 13. vers.* 29. *Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum.* Et denique, quia hoc idem quoque alijs rationibus probant, & pro certo supponunt, Iansenius *in sua Concordia Euangelica cap.* 36. & Pererius *in Danielem lib. 11. quæst.* 7. & Cardinalis Toletus *in Ioan. cap.* 5. & Cardinalis Baronius *sub anno Christi* 32. & Scaliger *lib. 6. de emendatione temporum, in capite. De vero anno, & die passionis Dominicæ*, & alij; ita vt nõ sit opus hic ad huius rei comprobationem aliud addere. In hoc ergo Paschate, quod fuit à baptismo Domini secundum, Dominus (vt etiam affirmat S. Irenæus *lib. 2. cap.* 10.) Ierusolymis ad probaticam piscinam sanauit Languidum, triginta & octo annos habẽtem in infirmitate sua, & quia iusserat eum tollere grabatum suum, tametsi is esset dies sabbati; propterea indignati Iudæi eum calumniari non cessabant. Quamobrem multa coram eis disseruit de sua cum patre operatione, & potestate, cuncta confirmans testimonio eiusdem patris, & Ioannis Baptistę, ad quem ipsi miserant, & operum mirabilium quæ faciebat, & denique ipsius Moysi, quem sequi profitebantur, & sacrarum Scripturarum, vt latius videre est *in toto Ioan. c. citato.*

Secundum Pascha post Christi baptismum.

Iesus sanat Languidum ad probaticam piscinam iacentem.

4 Per idem tempus, aut non multo post rediens Iesus, vt sequentia indicant, de Iudæa in Galilæam, transibat per sata. Contigit autem in itinere discipulos esuriẽtes vellere in sabbato spicas, & inter manus confricare atque comedere: quod vel viderunt, vel postea audierunt Pharisæi, qui iniquo zelo, vel per se, vel per alios, non cessabant obseruare cuncta opera Christi, & discipulorũ eius. Hac ergo de caussa valde offensi, cum interrogassent Iesum, cur discipuli eius id fecissent, & consequenter cur eos ipse illicita facere permisisset; facile huiuscemodi calumniam redarguit, tum Dauidis exemplo, tum alijs rationibus, vt videre est *Matthæi cap. 12. vers. 1. vsque ad 9. & Marc. c. 2. v. 23. vsq. ad finem capitis, & Luc. cap. 6. v. 1. vsque ad 6.* Qui insuper addit prædictam spicarum vellicationem contigisse non simpliciter in sabbato, sed in sabbato secundo primo. Quod fortassis sic dicebatur; tum quia, vt placuit Theophilacto im-

Discipuli spicas carpunt.

A Pharisæis arguuntur.

A Christo defenduntur.

Sabbatum secũdo primum.

 mediate

mediate sequeretur post aliquod aliud festum celeberrimum, puta post octauum diem azymorum, aut post primum Pentecostes; siue potius, vt scotit B. Chrysostomus, quod cum aliquo eiusmodi festo simul concurreret: ideoque inter alios septimos dies communes, magnus esset dies ille sabbati, quemadmodum *Ioan.cap.19.v.31.* dicitur de illo sabbato, qui concurrebat cũ secundo azymorum die. Nam quicquid sit, illud, *secundo primo*, videtur additum ad ostendendam maiorem diei illius festiuitatẽ, & consequenter ad aggrauandam Pharisæorum accusationem; quam nihilominus Christi responsio penitus euacuauit, vt ibidem legẽti patere potest. Sunt non solum ex antiquis, sed etiam ex modernis scriptoribus, inter quos est Scaliger, *vbi supra*, qui ex hac spicarum à Christi discipulis vellicatarũ historia, quam tempore messis, vel circiter contigisse, nemo dubitare potest, colligunt nouum Pascha, quod ipsi tertium faciunt: & proinde hinc elicere nituntur, non quatuor tantum, sed quinque paschata à Christi baptismate, ad eius obitum intercessisse. Sed hos merito redarguunt præcitati Auctores sane graues, Iansenius, Pererius, Toletus, & Baronius, ponẽtes quatuor duntaxat paschata, & supponentes, memoratam historiam, non ad tertium, sed ad secundum Pascha pertinuisse. Post hæc ingressus alia die sabbati Iesus in Synagogam, vt comprobaret licitum esse in sabbato curare, ipsismet scribis ac Pharisæis inspectantibus, dextram hominis aridã sanitati restituit.

Dexteram hominis aridam Iesus sanat.

Videns autem eorum incapacitatem, & quod magis ad iram prouocari viderentur, & sciens quod iá cum Herodianis consulerent, quomodo eum perderent, declinauit ab eis, veniens ad mare. Ex quo patet, ꝙ, vt supra dictum est, in Galilæam redierat, & ne comprimeretur à turbis, quæ non ex Galilæa tantum, sed etiam ab omnib. circumuicinis regionib. ad se confluebant, & irruebant, vt illum tangerẽt, & sanarentur ab infirmitatibus suis, intrauit in nauiculam, & omnes male habentes curauit, & ab arreptitiis dæmonia eiiciens, eadem acriter compescebat, ne eum manifestarent. *Math.c.12.v.9.vsq, ad 12. Marc.c.3. v.1.vsq, ad 13. & Luc.c.6.v. 6.vsq, ad 12.*

5 Exurdeinde Dominus quadã die, ac relictis turbis ascendit in montem, vt oraret; & cũ pernoctasset in oratione Dei, in crastinum vocatis ad se discipulis, qui se quebantur eum, elegit ex ipsis duodecim, quos & Apostolos nominauit, vt postea mitteret eos prędicare, quemadmodum sub an. mundi proximo *n.1.* dicetur. Quibus electis descendit de summitate montis, & stetit in loco campestri, & ad concionandum apto; vbi coram discipulis suis, & turba copiosa hominum, qui conuenerant de omni Iudęa & Ierusalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis, vt audirent eum, & sanarentur à languorib. suis, & spiritibus immundis liberarẽtur; post impartitas solo tactu cunctis sanitates, longiorẽ habuit sermonem: Ac primo quidem agere cœpit de vera hominis beatitudine, & quibus in rebus illa sit posita, aut quibus modis eandem homines consequi valeant; & è conuerso, quænam sint quæ ad perpetuam ducunt infelicitatem. Deinde conuersus ad discipulos suos dixit: *Vos estis lux mundi, vos estis sal terra:* In ipsis, qui tum aderant, omnes qui aliis scientia, & auctoritate præeminent, figurata hac elocutione erudiens, vt quales se esse oporteat, intelligant. Mox in vniuersum de iustitia ac perfectione Christiana disserẽs, docuit, quomodo hæc superare debeat Pharisaicam. Itẽ de eleemosyna, oratione & ieiunio, qualiter hæc præstanda sint, vt ad salutẽ consequendam prosint. De auaritia fugiẽda De thesauris in cœlo procurãdis: De intentionis rectitudine habẽda: De nimia rerũ temporalium solicitudine proiicienda: De proximo temere non iudicando: De docendi munere, sine solida doctrina ac virtute, non suscipiendo: De diuinis mysteriis, & sacramentis temere aut imprudenter non cõmunicandis. Hortatus est insuper omnes, vt in orationibus, petitiones suas Deo instanter admodum porrigere satagant; vt proximis ex charitate, non autem sola spe retributionis, benefacere studeant: vt per angustam mãdatorum Dei portam, intrare contendant: vt Pseudoprophetas, & omnes qui se in errorem inducere possint, præcognoscere, pariter ac dauitare curent: & denique, vt verbum Dei non solum audire, sed etiam, quod longe præstat, solicite custodire non negligant. Hæc & eiusmodi alia fusius tradita habentur apud Matthæum *c.5.6.& 7. per totum*, quædam vero etiam apud Luc. *cap.6. v. 12. vsq, ad finem capitis.* Nam Marc. *c.3.v.13.vsq, ad 20.* solum meminit de duodecim Apostolorum electione.

Pernoctat in oratione, & eligit duodecim Apostolos.

De sermone Domini in monte.

Expleto sermone, cum descẽdisset Iesus de monte, leprosum suppliciter mundari deprecantem curauit, præcipiens, vt Sacerdoti se præsentaret, & munus ex lege debitum offerret. *Math.cap.8.v.1. vsque ad 5. Marc.cap.1.versic.40.vsque ad finem capitis. & Luc.cap.5.versic.12.vsque ad 17.* Deinde cum venisset Capharnaum, commendata fide Centurionis, pro seruo paralytico rogantis, voti compotem dimisit, *Math.cap.8.vers.5.vsque ad 14. Luc. cap. 7. v. 1. vsque ad 11.* Postea ad ciuitatem Naim profectus, ibi viduæ filium suscitauit. *Luc ibidem vers.11. vsque ad 18.* Audiens autem Ioannes in vinculis opera Christi tam præclara atq; mirabilia; opportuna hac nacta occasione, misit duos de discipulis suis ad sciscitandum ab eo, num ipse esset, qui expectabatur, Messias. Ipse vero sanctus vir, non vt de hac re certior fieret, qui alias de ipso Iesu testimonium perhibuerat, sed vt saluti discipulorum suorum cõsuleret, eos ad Christum legauit: in quorum conspectu cum multa fecisset Iesus signa, nihil aliud respondit, nisi vt renunciarent Ioanni, quæ ipsi audierant & viderant, miracula ab eo fieri; ac si tacitus innueret, vt ea conferrent cum iis, quæ de futuro Messia olim prædixerat Isaias *cap.35.vers.5.& cap.61.vers.1.* si vellent de proposita interrogatione plenius edoceri. Quibus dimissis cœpit Iesus coram turbis mirum in modum commendare Ioannem; mox acrius inuehi in Pharisæos, exprobrareq; incredulitatem ciuitatibus illis, in quibus tot tantaque miracula ediderat: dein Deo patri laudem dare, quod alta humilibus mysteria reuelare voluerit; & denique hortari omnes ad suam ipsius humilitatem propensius imitandam. *Matthæus cap.11. per totum, Luc.cap.7.vers.17. vsque ad 35.* Vbi continuo subiungit de Iesu, qui post prædicta, à Simone Pharisæo exceptus conuiuio, Mariæ Magdalenæ solemniter admodum pœnitenti, peccata dimisit, eandemque ob singulares doloris pariter ac amoris significationes erga se ostensas, eidem Pharisæo tanquam minus humili, ac frigide Deum amanti prætulit. Reuersus deinde aliquando Iesus cum discipulis suis post varias locorum circuitiones ad domicilium, quod sibi in Capharnaum elegerat, statim à turbis ad ipsum vndiq; concurrentibus vsq; adeo detineri importune cœpit, vt ne cibum quidem sumere posset: Cognati vero sui audientes, quanto cum spiritus feruore loqueretur ad turbas, volebant tenere eum, putantes quod in furorẽ versus esset. At vero turbæ, vt viderũt, quod oblatũ sibi dæmoniacum cæcum & mutũ illico curasset, admiratæ dicebãt: *Nunquid iste filius Dauid?* Pharisæi autẽ & Scribæ, qui ab Ierosolymis descẽderant, calumniantes Iesum, detrahebant ei, dicentes, quod in Beelzebub principe dæmoniorum eiiceret dæmonia.

6 *Leprosum Iesus curat.*

Et seruum Centurionis.

Viduæ filium suscitat.

S. Ioannes de carcere mittit discipulos suos ad Iesum.

Iesus corã turbis Ioannem commendat.

Magdalenam à peccatis absoluit.

Cognati eius, putant Iesum in furorem versum.

Quos

Quos cum ipse pluribus confutasset, acrius inuehi cœpit contra alios quærentes fieri ab eo signum de cœlo. Audiens vero quædam mulier disserentem Dominum, exclamauit, beatum esse ventrem qui genuisset, & vbera quæ lactassent tantum virum, cui Dominus: *Beati*, inquit, *qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Deniq; cuidam nuncianti, quod mater eius ac fratres foris starent cupientes loqui ei, respondit Iesus, eos esse fratres suos ac matrem, qui faciunt voluntatem æterni Patris sui, *Matthæi cap. 12. versic. 22. vsque ad finem capitis, Marc. cap. 3. v. 20. vsque ad finem, Luc. c. 8. vers. 19. vsque ad 22. & latius cap. 11. v. 14. vsque ad 37.*

De fratribus & sororibus Domini.

7 Sane si quis quærat, quinam, & quot essent fratres Domini: facile erit respondere *ex Matthæi cap. 13. versicul. 55. & Marc. cap. 6. versicul. 3.* quibus in locis aperte, ac nominatim recensentur quatuor eius fratres, Iacobus, Iuseph, Iudas & Simon; & ibidem memorantur sorores eorum, quarum tamen numerus, nominaque reticentur. Sed Nicephorus *Ecclesiasticæ Historiæ, lib. 2. cap. 3.* & sanctus Epiphanius *in Ancorato*, duas fuisse aiunt, licet de earum nominibus non conueniant. Nam primus eas Esther & Thamar: Alter vero Mariam & Salomem vocat. Veruntamen cuiusnam isti fuerint filij, & cur fratres Domini dicantur; non omnium eadem fuit sententia. Nam vt omittamus Hæreticos, putantes Dei Genitricem Mariam tantummodo vsque ad Christi partum fuisse virginem, deinceps autem de Iosepho alios concepisse ac peperisse filios; eos nimirum qui fratres Domini in Euangelio sunt appellati: Contra quos scripserunt Illephonsus Episcopus Toletanus, & Beatus Hieronymus aduersus Heluidium, & quorum argumenta, eorundemque solutiones, breuiter commemorat Cardinalis Toletus *in Ioan. cap. 2. annotatione* 18. Certe Hippolytus Portuensis Episcopus, apud Nicephorum loco proxime adducto relatus, & Origenes *super Matthæi cap. 33.* Eusebius *lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ*, c. 2. Sanctus Hilarius *can. 1. in Matthæum*. S. Ambrosius *lib. de Institutione Virginum, cap. 6. & super Epistola ad Galat. cap. 1.* S. Epiphanius *Hæres. 28. 78. & in Ancorato*, & alij, tenent fratres Domini fuisse filios Iosephi, non tamen de Genetrice Dei Maria (cuius perpetuam virginitatem, olim ab Ecclesia declaratam, Catholici omnes vno ore confitentur) sed ex priori ipsius Iosephi vxore susceptos, post cuius obitum, putant Iosephum viduum, desponsasse sibi Beatissimam Virginem. Verum hanc opinionem prorsus euertunt, quæ nos sub anno mundi 4050 *numer.* 5. diximus, probantes ipsum quoque Ioseph perpetuam, & ante, & post Mariæ desponsationem, coluisse virginitatem. Idem quoque probat aperte locus Matthæi *cap. 27. versicul.* 56. & clarius Marc. *cap. 15. versic.* 49. vbi legimus, ad Crucem Christi astitisse mulieres de longe aspicientes, inter quas commemoratur Maria Iacobi minoris, & Ioseph mater. Igitur mater horum, qui ab eodem Euangelista, *cap. 6. versic.* 3. appellantur fratres Domini; tempore passionis Dominicæ, adhuc erat superstes. Non ergo fratres Domini potuerunt esse filij Ioseph, ex alia eius vxore prius defuncta, vt præfati putant Auctores. Itaque, si qui dicuntur fratres Domini, neque Iosephi, neque sponsæ eius Mariæ, filij naturales esse potuerunt; vtique oportet eosdem fuisse fratres Domini, non natura, sed cognatione; nimirum quia erant consobrini ipsius Domini; siue ex Cleophe, Iosephi fratre, geniti, vt quidam existimant, siue, quod magis reor, ex illa sorore consobrina Beatiss. Virginis, quæ *Ioan. cap. 19. versic.* 25. appellatur Maria Cleophæ, ex Alphæo eius viro procreati, quemadmodum ea sub anno mundi 4037. *num.* 5. declarata, constare potest. Certissimum namque est, vt alias demonstrauimus, huiusmodi consanguineos, ritu Hebraico, fratres communiter nuncupari consueuisse. Quod vero prædictus Iacobus minor, cognomento Iustus, qui & *ad Galat. cap. 1. versic.* 19. more Hebraico, dicitur frater, hoc est consobrinus Domini, & Apostolus; tum etiam alij naturales eius fratres, essent filij Alphæi, patet *ex Matthæi cap. 10. versic. 3. Marc. cap. 3. versic. 18. Luc. cap. 6. versic. 15. & Actorum cap. 1. versic. 13.* Quibus in locis, semper dictus Iacobus vocatur Alphæi, subaudi filius; sicuti alter Iacobus, qui pariter in Scripturis sacris dicitur Zebedæi, quia erat filius eius. Videtur autem dictum Alphæum fuisse de genere Sacerdotali: alioqui non constaret, quomodo Iacobo eius filio postea licitum fuerit (vt in Breuiario Romano legitur,) intrare in Sancta Sanctorum. Non enim satisfacit dicere: propter eximiam eius sanctitatem id ei fuisse concessum; quia quod solius summi Sacerdotis proprium erat, etiam alio sacerdoti nō summo, propter viri sanctitatem, concedi tolerabilius forte videri potuisset: laico vero non item: quandoquidem laicis nō modo in Sancta Sanctorum, sed nec in sancta, imo neque in atrium Sacerdotum patebat ingressus. Hoc si verum est, aduersatur iis, qui sine vllo solido fundamento putant fratres Domini, fuisse filios cuiusdam Cleophæ, quem dicunt extitisse fratrem S. Ioseph sponsi Beatissimæ Virginis, & consequenter ipsos faciunt de tribu Iuda. Sed ad historiam Euangelicam redeamus.

Iacobus frater Domini videtur fuisse Sacerdos Aaronicus.

Eodem die egressus domo Iesus sedebat secus 8
mare Tiberiadis, & congregata ad eum turba, docebat. Crescente vero turbarum concursu, coactus est ascendere in nauiculam, & vt alias fecerat, docere de nauicula turbas in littore stantes. Id autem faciebat in parabolis; quarum prima fuit Parabola seminantis, qua volebat indicare, quod sicut semen pro varia terræ, in quam cadit, conditione; ita prædicatio Euangelica, pro diuersa audientium dispositione, varios sortitur effectus. Altera fuit zizaniæ, bono grano superseminatæ, quam paterfamilias vsq; ad messem crescere sinit; significans malos bonis permixtos in Sancta Ecclesia, vsque ad consummationem seculi permansuros. His subiunxit & tres alias parabolas, quibus intendebat præmonstrare, qua ratione prædicatio, & doctrina Euangelica incrementum susceptura erat, nimirum eo modo, quo semen, quod in terram iactum, oritur, & mittit radices, ac sensim crescit, die ac nocte; & sicuti granū Sinapis, quod minutissimum est, & nihilominus producit plantam maiorem omnibus oleribus, ac instar arboris: Et denique sicut modicum fermenti, quod magnam farinæ massam fermentat, & auget. Cum autem dimissis turbis, domum redisset, discipulis ipsum interrogantibus declarabat omnia. Quin etiam coram ipsis seorsum adiecit alias parabolas, nempe duas, quanti facienda esset doctrina Euangelica indicantes, videlicet illam, quæ est de thesauro abscondito in agro; & alteram de inuenta pretiosa margarita, pro quibus comparandis vltro vendit homo omnia quæ habet: & tertiam de sagena, bonos pariter ac malos de mari pisces educente; ne putarent omnes Deo lucri faciendos, qui ad ipsorum prædicationem essent conuertendi: & denique quartam, de Scriba, qui similis esse debet patrifamilias proferenti de thesauro suo noua & vetera: per hoc erudiens discipulos suos, vt postea facti prædicatores Euangelici, non semper eadem, & eodem modo omnibus, sed varia ac diuersimode, pro audientium conditione, & captu, de spiritualis doctrinæ

Iesus docet de nauicula turbas, & loquitur in parabolis.

thesauro proferre studerent, *Matthæi cap. 13. versic. 1. usque ad 13. Marc. cap. 4. versic. 1. usque ad 35. Luc. cap. 8. versic. 4. usque ad 16. & cap. 13. versic. 18. usque ad 22.*

Prædicat in Nazareth.

His expletis abiit cum discipulis suis in patriam suam Nazareth, ubi fuerat educatus, & ingressus secundum consuetudinem suam die sabbati in Synagogam, tradito sibi libro Isaiæ Prophetæ eum aperuisset, legissetque illa verba, quæ habentur *in principio capitis 61. Spiritus Domini super me, &c.* cœpit ostendere, tunc temporis prophetiam illam esse adimpletam, idque tanta evidentia, ut omnes mirarentur super doctrina eius, & dicerent: *Unde huic sapientia hæc? nonne hic est faber, & fabri filius, cuius mater, & fratres, & sorores apud nos sunt?* & similia. Videns autem Iesus, quod multi Nazarenorum scandalizarentur; tum ob cognatorum eius humilitatem; tum quia ipse tot signis alibi ostensis nulla faceret in patria sua; occurrens huic tacitæ obiectioni, cœpit prius quidem quodammodo eos excusare, si non apud eos esset in honore; *quandoquidem*, inquit, *hoc videtur omnibus esse commune, ut nemo Propheta acceptus sit in patria sua:* deinde simul & incusare ipsorum incredulitatem, & se purgare, exemplo Eliæ & Elisæi, qui & ob caussas tam tactas, & Deo speciatim inspirante, non suis, licet in eadem necessitate existentibus, sed alienis mirabiliter succurrere maluerunt.

A civibus suis eiicitur.

Quæ audientes impij cives, sæva indignatione succensi, concivem suum de civitate eiiciunt; qui tamen à volentibus eum de montis supercilio præcipitem dare, inter ipsos libere transiens, illæsus exivit. *Matthæi cap. 13. versic. 53. usque ad finem capitis. Marc. cap. 6. versic. 1. usque ad 7. & Luc. cap. 4. versic. 16. usque ad 31.* Inde progrediens Iesus, cum Apostolis, & aliquot mulieribus, quæ ministrabant ei, circuibat omnes civitates & castella, docens in Synagogis eorum, & curans omnem languorem, *Matthæi cap. 9. versic. 35. Marc. cap. 6. versic. 6. & Luc. cap. 8. versic. 1. usque ad 4.* Et hæc de his, quæ Christus anno vitæ suæ trigesimosecundo egisse traditur, dicta sufficiant. Nam quæ hinc restant, usq; ad tertiũ, ab eius suscepto baptismate, Pascha, tam pauca sunt, ut probabile admodum sit, eadem intra tres fere priores anni eius trigesimitertij menses gesta esse, nimirum à vigesimoquinto Decembris die, unde anni ipsius Christi auspicabantur, usque ad proxime memoratum Pascha, de quo sub anno mundi proximo, *num.* 1. agemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4083.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 637.

1 ANno igitur ætatis suæ trigesimotertio circiter ineunte, credimus quod Iesus, cum mentis oculo vidisset turbas esse veluti oves sine pastore, non habentes, qui eas in viam salutis dirigeret; quin potius non deesse plures, qui ab ea illas averterẽt; & ipse omnes, ut homo, præsentia corporali erudire atq; instituere non posset; misertus illarum, convocaverit duodecim, quos ut anno præcedenti *n.* 5. diximus, elegerat Apostolos, & impartita eis facultate miracula faciendi, præscriptisque quibusdam legibus ab ipsis in hac legatione observandis, miserit eos binos prædicare populis, ut omnes pœnitentiam agerent, quia appropinquavit regnum cœlorum, & ut infirmos oleo inungentes curarẽt, mortuos suscitarent, leprosos mundarent, dæmonesque eiicerent.

Mittit Apostolos prædicare, & curare infirmos.

Qui egressi circuibant per castella, evangelizantes, & curantes ubique, *Matth. c. 9. v. 36. usque ad finem capitis sequentis, Marc. c. 6. v. 7. usque ad 14. & Luc. c. 9. v. 1. usque ad 7.* Interea, hoc est (ut ex Beda *in Marc. cap. 6.* colligi potest) non multo ante tertium Pascha, in Ioannis Evangelio notatum, sanctus Ioan. Baptista, ab Herode Antipa Galilææ Tetrarcha, qui (ut sub anno mundi 4081. *num.* 11. dictum est,) instante Herodiade eius adultera, ipsum miserat in carcerem; eadem procurante, capite truncari iussus est. & corpus eius à discipulis suis, in Sebaste, quæ prius Samaria dicebatur, sepultum fuit, & usque hodie cineres corporis eius lauxæ, in capella cathedralis Ecclesiæ magnificentissime exornata; caput vero Romæ in Ecclesia S. Sylvestri ad campum Martium, devotissime asservari perhibentur.

S. Io. Baptista ab Herode necatur.

Cur autem carceri mancipatus, & quomodo tandem capite cæsus fuerit sanctus vir, narrant SS. Evangelistæ Matth. c. 14. v. 1. *usq; ad* 13. & Marc. c. 6. v. 14. *usq; ad* 30.

Cur & quomodo S. Ioannes occisus.

2 Ex quibus libet hic clarioris doctrinæ gratia, rem pro ut se habuit referre. Duxerat Herodes palam, & magno cum bonorum omnium scandalo, tenebat apud se Herodiadem Philippi fratris, tum adhuc viventis uxorem. Arguebat Herodem S. Ioannes illis verbis: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Ille vero, tametsi non ignoraret, Herodiadem hac de caussa valde admodum commoveri & indignari; nihilominus libenter quandoq; eum audiebat, quandoque autem eundem è medio tollere cogitabat; prout solent qui peccati occasionibus impliciti manent. Interdum enim rationis ductum sequentes, quæ recta sunt cogitant cupiuntque: interdum vero inordinata cupiditate ac passione dominante, ad quælibet mala perpetranda proclives inveniuntur; semperque instabiles atque inconstantes sunt in omnibus viis suis. 3

Sic Herodes, aliquando, nempe cum sedato erat animo, libenter audiebat Ioannem vitia sua corripientem, & timore quodam, quem reverentialem appellant, erga illum afficiebatur, & custodiebat eum, ne scilicet ab Herodiade insidiis peti posset, sciens, ut ait S. Marc. *cap. 6. vers.* 20. ipsum esse virum probum, & sanctum, ac iusta, salutique consentanea loqui, atque ad id non nisi sancto divini honoris, salutisq; animarum zelo, impelli. Verũ in gratiam eius multa quidem alia faciebat, sed tamen nunquam valuit à se scortum abdicare. Quin potius eius querimoniis blanditiisq; delinitus, voluit aliquando Ioannem occidere; sed timuit populum, quia sicut Prophetam eum habebant, ut testatur S. Matthæus *cap. 14. versic.* 5. Denique morositati insanæ illius mulieris cedens amasius rex, sanctum virum iussit vinctum detrudi in carcerem. Atque cum advenisset lætus natalis sui dies, in convivio, quod Proceribus regni splendidissime exhibuerat, idem rex (casu ne id acciderit, an re inter adulteros clam composita, incertũ est,) ecce eleganti filiæ Herodiadis saltatione mirum in modum delectatus, iurat se, quicquid illa petierit, largiturum. Quæ consulta prius impia matre, *Volo*, inquit, *ut protinus des mihi in disco caput Io. Baptistæ.* Quibus auditis rex, quod temere iuraverat, impie statim impleri curavit. Hoc tam crudele facinus, egregie si quis alius, & eleganter admodum execratur S. Ambrosius *non procul ab initio lib. 3. de Virginibus*, ita scribens: *Quoniam Beati Ioannis Baptistæ non strictim prætereunda est recordatio, interest, ut quis, & à quibus, & quam ob caussam, quomodo, & quo tempore sit occisus, advertere debeamus. Ab adulteris iustus occiditur, & à reis in iudicem capitalis sceleris pœna convertitur. Deinde præmium saltatricis, mors est Prophetæ. Postremo*

S. Ambrosius Herodis facinus execratur.

(quod

quod etiam omnes barbari horrere consueuerunt,) inter epulas atque conuiuia consummanda crudelitatis profertur edictum, & à conuiuio ad carcerem, de carcere ad conuiuium feralis flagitij circumfertur obsequium. Quanta in vno facinore sunt crimina? Quis non, cum è conuiuio ad carcerem cursari videret, putaret Prophetam iussum esse dimitti? Quis, inquam, cum audisset natalem esse Herodis, solenne conuiuium, puellæ optionem eligendi quod vellet datam, missum ad Ioannem absolutionem non arbitraretur? Quid crudelitati cum delicijs? quid cum funeribus voluptati? Rapitur ad pœnam Propheta conuiuiali tempore, conuiuiali præcepto, quo non cuperet vel absolui: perimitur gladio, caput eius affertur in disco. Hoc crudelitati ferculum debebatur, quo insatiata epulis feritas vesceretur. Intuere rex acerbissime, tuo spectacula digna conuiuio. Porrige dexteram, ne quid sæuitiæ tuæ desit, vt inter digitos tuos riui defluant sacri cruoris. Et quoniam non exsaturari epulis fames, non extingui poculis potuit inandita sæuitiæ sitis; bibe sanguinem scaturientibus adhuc venis exsecti capitis profluentem. Cerne oculos in ipsa morte sceleris tui testes, auersantes conspectum deliciarum. Clauduntur lumina non tam mortis necessitate, quam horrore luxuriæ. Os aureum illud exangue, cuius sententiam ferre non poteras, conticescit, & adhuc timetur. Hucusque S. Doctor.

Iosephus de caussa necis S. Ioannis quid senserit.

3 De nece S. Iohan. Baptistæ meminit etiam Iosephus 18. *antiquit. cap.* 7. vbi caussam carceris necisque tanti viri adducit, ab ea quam tradunt SS. Euangelistæ longe diuersam: nimirum, *quia*, inquit, *verebatur Herodes ne tanta Prophetæ auctoritas, defectionem aliquam pararet in populo.* Sed proculdubio veriorem SS. Euangelistæ caussam prodiderunt: Iosephus vero non veram, sed malitiose tunc ab ipso Herode prætextam, atque à curialibus suis vulgatam, ne iuste se corripientem, iniuste Prophetam rex occidisse putaretur. Nihil enim non faciunt mali Principes, vt praua ipsorum opera, communibus huiuscemodi rationibus ad sui status conseruationem spectantibus, cohonestari curent. Sed nunquid Deum iudicem fallere poterunt? Videant obsecro apud Iosephum 18. *antiquit. capit.* 7. & 9. infortunia, quæ præfatis Herodi, ac Herodiadi; & apud Nicephorum *Ecclesiastica Historia, libro primo, capite vicesimo*, quæ eidem Herodiadi, & eius filiæ saltatrici, postea iusto Dei iudicio euenerunt; & intelligent, quam vanum sit & futile, male acta, talibus consiliis ac prætextibus, palliare. Post necatum Ioannem Baptistam, audiens Herodes mirabilia opera Christi, quæ prius, vel quod esset in bello contra Aretam Arabiæ regem occupatus, vel aliis districtus negotiis, non audierat, aut tanquam incredulus his, quæ de Christo dicebantur, audire neglexerat, vel etiam contempserat; tandem crescente quotidie fama Christi, & aliis de ipso opinantibus, quod ipse esset Elias; aliis quod esset Propheta, aut vnus ex antiquis Prophetis; aliis quod esset Iohannes à mortuis reuocatus; Ipse Herodes istis adhærens, dicebat: *Quem ego decollaui Ioannem, hic surrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo, Matthæi capit.* 14. *versicul.* 1. & 2. *Marc. capit.* 6. *versicul.* 14. *vsque ad decimumseptimum, Luc. cap.* 6. *versicul.* 7. *vsque ad decimum.* Ex quibus videntur duo posse colligi; alterum quod tanta esset apud multos, & etiam apud ipsum Herodem, de Ioanne existimatio, vt eum à mortuis rediuiuum surrexisse putarent, & multa mirabilia operari; alterum quod Christum post obitum Ioannis multa miracula perpetrauerit à SS. Euangelistis prætermissa. Constat enim eos non omnia, quæ fecit Iesus recensuisse, vt etiam colligitur *Ioan. capite vltimo in fine.* Non multo post, cum rediissent ad Iesum Apostoli, quos ad prædicandum miserat, narrassentque ei, quæ fecerant ac docuerant; venissentque item ad Iesum discipuli Ioannis nunciantes ei de nece ac sepultura Magistri sui; secessit ipse Iesus cum Apostolis suis trans mare Galilææ in desertum locum, subiitque in montem, & sedebat ibi cum discipulis suis. Quod cum cognouissent turbæ, confestim de cunctis ciuitatibus conuenientes, cucurrerunt illuc. Videns ergo Iesus turbam magnam, de more cœpit docere, & loqui eis de regno Dei, & curare infirmos. Vespere autem facto, suadentibus Apostolis, vt dimitteret turbas; maluit prius eas etiam corporaliter reficere. Itaque multiplicatis mirabiliter quinque panibus, & duobus piscibus, qui ibidem forte inuenti sunt, saturauit ex ipsis quinque millia hominum, præter paruulos & mulieres, sublatis insuper duodecim cophinis fragmentorum, quæ superfuerant, cunctis inter se dicentibus: *quia hic est vere Propheta, qui venturus est in mundum:* Ille nimirum Insignis Propheta, & Messias, de quo Moyses *Exod. cap.* 4. *versic.* 13. dicebat: *Obsecro Domine, mitte quem missurus es.* Et qui in sacris Scripturis, & præsertim *Deuter. c.* 18. *v.* 15. & 18. promissus fuerat illis verbis: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies:* Contigit autem hoc appropinquante iam festo Paschatis, vt expresse tradit Ioan. *capit.* 6. *versicul.* 4. Et hoc fuit Pascha tertium a Christi baptismate, de quo sub præcedenti anno mundi dicebamus. Cum itaque cognouisset Iesus, quod turbæ propter tam grande miraculum in omnium oculis perpetratum, venturæ erant, vt ipsum vel inuitum, regem constituerent; iussit discipulos eum præcedere, & transfretare. Ipse autem paulo post dimissis turbis, fugit in montem solus orare. Interim vero discipuli tota fere nocte, in mari valida admodum tempestate iactati, laborabant; quibus sub finem noctis, cum essent in summo discrimine; præsto fuit Iesus, ambulans supra mare; quo viso, primo quidem valde perterriti sunt, quod ipsum phantasma esse putarent, mox ab eo confirmati sunt illis verbis: *Confidite, ego sum, nolite timere.* Denique postulanti Petro concessit, vt & ipse super vndas maris ambularet; sed præ timore iam mergi incipientem apprehendit, & vt primum cum eo ascendit in nauim, illico ventus cessauit. Cum autem applicuissent in terram Genezareth, confestimque exisset fama de aduentu eius; confluebant ad eum vndique circumferentes ægros, ac deprecantes, vt sineret illos vel fimbriam vestimenti eius tangere, & quotquot tangebant, salui fiebant. Altera vero die quæsitus, & in Capharnaum inuentus ab iis, quos de quinque panibus in deserto mirabiliter saturauerat; cœpit hac occasione Iesus coram eis de pane cœlesti fusius disserere. Vt autem audierunt dicentem, quod ipse esset panis verus de cœlo datus, & quod nisi mãducassent carnem suam, & bibissent sanguinem, non essent habituri vitam æternam; multi etiam ex discipulis suis dixerunt: *Durus est hic sermo, & quis potest eum capere?* Illis itaque retro abeuntibus, interrogati Apostoli: nunquid & ipsi vellent abire? respondit Petrus: *Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes, &c.* Hæc latius traduntur apud Ioan. *capit.* 6. *per totum.* & ex his plura quoque habentur *Matthæi capit.* 14. *versicul.* 13. *vsque ad finem capitis, & Marc. capit.* 6. *versiculo trigesimosecundo, vsque ad finem.* Et hæc quæ hactenus ab initio anni Christi trigesimitertij recensuimus, ante festum Paschæ eiusdem anni acta esse dubium non est.

Iesus in monte reficit turbas quinque panibus, & duobus piscibus.

Tertium Pascha à Christi baptismate.

Iesus fugit à volentib. eum regem constituere.

Ambulans supra mare discipulis periclitantibus subuenit.

Petrũ ne mergeretur erexit.

Fimbriam eius tangentes salui fiebant.

Disserens de pane cœlesti, à multis deseritur.

An vero Iesus ad hanc Paschæ festiuitatẽ venerit 5

incertum

incertum est ; quoniam id sancti Euangelistæ prætericrunt. Quanquam non desunt, qui probabiliter putant, ipsum, vt legis mandata ad vnguem impleret, venire non omisisse, saltem occulte, & parum ibi esse moratum. Quod aliquatenus videtur insinuasse Ioan. *cap.* 7. *versicul.* 1. dicens: *Post hæc ambulabat Iesus in Galilæam: non enim volebat in Iudæam ambulare,* (hoc est, palam conuersari) *quia quærebant eum Iudæi interficere.* Igitur post hæc, morante Iesu in Galilæa; cum venissent ad eum ab Ierosolymis Pharisæi, & quidam de Scribis, interrogabant eum, Cur discipuli eius non lotis manibus manducarent. Qua occasione accepta, cœpit Iesus eos arguere, quod in exterioribus, ac leuioribus quibusdam ceremoniis ab hominibus institutis, essent supra modum diligentiores: de mandatis vero diuinis accurate obseruandis, & de corde ab immundis cogitationibus mundando, nihil penitus curarent.

Arguuntur discipuli, quod illotis manibus manducarent.

Post ea secessit Iesus in partes Tyri & Sidonis, vbi filiam Chananææ à dæmonio vexatam liberauit. Inde rediens ad mare Galilææ, curauit surdum & mutum. Et post hæc, mutos, cæcos, & claudos, ac debiles, aliosque multos, ad pedes eius à turbis proiectos. Et septem panibus saturauit quatuor millia hominum. Pharisæos deinde signum quærentes reiecit, eorumque & Saducæorum, quin etiam & Herodis, siue Herodianorum, aut aliarum eiusmodi sectarum fermentum, hoc est doctrinam, siue hypocrisin cauendam docuit.

Filiam Chananææ dæmonio vexatam Iesus curat, & alios infirmos.
Septem panib. 4000. hominum pauit.
Signum quærentes reiicit.

Mox veniens in Bethsaidam, lucem reddidit cæco, bis ei manum imponens, ita vt primo aliquantulum videre inciperet, secundo autem perfecte visum receperit.

Lucem reddit cæco non statim, sed per partes.

Egressus postea Iesus ditionem Herodis Galilææ Tetrarchæ, venit in Tetrarchiam Philippi eius fratris, prope Cæsaream eiusdem Tetrarchiæ metropolim, ad Iordanis fontes sitam, quæ olim Panneada, mox ab eodem Philippo ædificiis aucta, Cæsarea Philippi dicta est, ad differentiam alterius Cæsareæ, quam pater eius, vt tradit Iosephus 18. *antiq. c.* 3. in ora Mediterranei maris extruxerat, de qua plura nos sub anno mundi 2594 *num.* 15. diximus. At vero Cæsarea Philippi rursus postea à iuniore Agrippa in honorē Neronis dicta est Nerouida, quemadmodum idem Auctor scribit 20 *antiq. c.* 8.

Cæsarea Philippi.

Itaq; cum venisset Iesus in partes Cæsareæ Philippi, interrogassetq; discipulos suos, quem ipsum homines esse existimarent; & illi dixissent, quod quidam eum putabāt esse Ioannem, alij Eliam, alij Ieremiam, aut vnū ex Prophetis: Rursum ad eos ait Iesus: *Vos autem quem me esse dicitis?* Cui Petrus: *Tu es Christus filius Dei viui. Et ego,* inquit Iesus, *dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:* promisitque dare illi claues regni cœlorum.

Petri confessio & retributio.

Nec multo post Iesus palam prædicens, quæ Ierosolymis ipse passurus erat, eundem Petrum, quod illum à prænunciata passione auocare nisus esset, acerbius increpauit, quod quę Dei sunt, non saperet. Ac subinde se sequi volentes, ad ferendam crucem, & ad sui ipsius abnegationem iugiter amplexandam adhortabatur. Quæ fere omnia successiue tradunt Matthæus *c.* 15. & 16. *per totum.* & Marc. *c.* 7. & 8. & quædam Luc. *c.* 9. *v.* 18. *vsq. ad* 28.

Iesus primo passionē suam prænunciat, & Petrum increpat.

6 Post dies sex, vt aiunt Matthæus, & Marc. *locis infra citandis* (subaudi intermedios,) id est, post dies fere octo, vt ait Lucas (nimirum terminis computatis) quod idem est ac si dictum esset, octauo die, ex quo passionem suam prædixerat, transfigurauit sese Iesus coram Petro, Iacobo & Ioanne, in monte Tabor, de quo plura Beatus Hieronymus *in libro de locis Hebraicis,* & Iosephus *lib.* 4. *de Bello sub nomine montis Itaberij,* & Brocardus *part.* 1. *cap.* 6. §. 9.

Transfigurat se Iesus.
De monte Tabor.

Vt autem descenderunt de monte, interrogantibus discipulis, quomodo intelligendum esset, quod dicebant Pharisæi, & Scribæ: oportere primum venire Eliam, quam Messiam: Respondit Iesus, Eliam iam venisse, insinuans illum esse Ioannem Baptistam, de quo per Angelum Zachariæ patri suo dictum fuerat *Luc.* 1. *versic.* 17. *Ipse præibit ante ipsum in spiritu & virtute Eliæ.*

Ioannē venisse in spiritu & virtute Eliæ.

Sequenti vero die ad preces cuiusdam patris, eiecit à filio eius dæmonium, quod non potuerant eiicere discipuli ei⁹; quos incredulitatis redarguens, certiores reddit, si tantillum veræ fidei haberent, posse eos illico montes de loco ad locum transferre. Prætergrediens deinde Galilæam, iterum Iesus prædicit discipulis suis passionem suam pariter ac mortem, & resurrectionem.

Iesus secundo passionē suam prædicit, & multa discipulos docet.

Vt autē venit Capharnaum, mandauit Petro, vt ad euitandum scandalum, pergeret ad mare, & statere in ore piscis inueniendo, exactoribus tributum pro se, & pro ipso persolueret. Sciens vero discipulos suos de primatu inter se contentionem habuisse; eosdem leniter reprehendit, ac Christianam docebat humilitatem; & præterea non esse prohibendos malos in nomine Christi boni aliquid facere, puta dæmonia eiicere, aut quid simile. Deinde de scandalo studiose cauendo longius disseruit. Et item de fraterna correctione facienda, & de condonanda proximo offensa nobis illata. Vide de his Matthæum *cap.* 17. & 18. *per totum,* & Marc. *cap.* 9. *per totum,* & Luc. *cap.* 9. *versicul.* 28. *vsque ad* 51.

Appropinquante autem festo Scenopegiæ seu tabernaculorum, inuitatus à fratribus; hoc est cognatis suis Iesus, vt ad solennitatem pergeret, ac se miris operibus suis manifestaret mundo, modeste recusauit, probe intelligens non expedire, vt palam iret, ne exacerbare velle videretur Iudæos alioqui male erga se affectos, & tunc præcipue mali aliquid aduersum se moliri paratos. Propterea hortatus est fratres suos, vt ipsi potius irent in Ierusalem, quibus nihil periculi imminebat. Postquam autem ascenderunt fratres eius, & ipse ascendit veluti occulte, *Ioan. cap.* 7. *versicul.* 2. *vsque ad* 11.

Ad Scenopegiā Ierosolymis celebrandā clam ire deliberat.

Porro in hoc itinere duo notata inuenimus: alterum est, Iesum à Samaritanis non fuisse receptum in ciuitate eorum, quod ad solennitatem in templo Ierosolymitano celebrandam ipsum pergere suspicati essent. (Putabant enim Deum non in Ierosolymitano templo, sed in Samaritano monte, vbi olim fuerat templum à Sanablat extructum, ac postea à Ioan. Hircano, quemadmodum sub anno mundi 3926 *numer.* 1. diximus subuersum, esse adorandum, vt colligitur *Ioan. cap.* 4. *versic.* 20.) Et hoc est, quod narrat Luc. *cap.* 9. *vers.* 51. *vsq. ad* 57.

A Samaritanis cur non receptus.

Alterum est, quod in eodem itinere, curauit decem leprosos, quorum vnus tantum rediit ad debitas ei gratias rependendas, *Luc. c.* 17. *v.* 11. *vsque ad* 20.

Decem leprosos curat.

7 Eodem anno, in festo Scenopegiæ, seu Tabernaculorum, quod per octo dies continuos, videlicet à die decimoquinto mensis septimi, vsque ad vigesimumsecundum, celebrari consueuerat, vt præceptum fuerat *Leuitici cap.* 23. *versic.* 34. *vsque ad finem capitis, & Numer. cap.* 29. *versicul.* 12. *& deinceps, & Deut. c.* 16. *v.* 13. Iesus, cum venisset quasi in occulto, vt præcedenti numero dictum est, ad solennitatem, non nisi circa eius medietatem, hoc est quarto die, vt colligitur *Ioan. c.* 7. *v.* 14. manifestare se voluit, palam docens in templo, cunctis admirātibus, & multis in eum credentibus. Quod vt cognouerunt Principes & Pharisæi, miserunt ministros, vt illum comprehenderent; qui capti verbis Christi, nō ausi sunt in illum manus mittere, vt late describit Ioan. *in toto c. proxime citato.*

Ministri non audent comprehendere Iesum.

Ceterum ab hoc tempore, vsque ad diem vigesimumquintū mensis noni, hæc quæ subiungemus, à Iesu acta leguntur. Et primo quidē mu-

lierem

lierem in adulterio inuentam absoluit. Mox rursus docens in templo, lapidare eum volentes declinat. Postea cœco nato mirabiliter lucẽ impertit. Deniq; de vero Pastore omnibusque accurate disserit. Quæ omnia latius prosequitur Ioan. *cap. 8. 9. & 10. vsque ad vers. 22.* Ex ex dictis colligitur, Iesum aliquandiu post memoratum festum, mansisse in Ierosalem. Ibi enim hactenus narrata contigisse creduntur. Post hæc, volens Iesus ad alia quoq; loca, lucem suæ prædicationis extendere, designauit, & alios septuaginta duos, quos misit binos ante se, in omnem ciuitatem & locum, quo erat ipse venturus, deditque illis potestatem super omnem virtutem inimici: qui cum post aliquod tempus, læti redissent ad Iesum, dicentes: quod etiam dæmonia subiiciebantur eis. Ille hortatus est eos, vt magis gauderẽt, quod nomina eorum scripta essent in cœlis. Respondit postea Iesus legisperito se tentanti, & interrogãti, quid ei faciendum esset, vt vitam æternam consequi posset, eidemque de proximo sciscitanti, quis nam esset, quem deberet diligere, proposuit parabolã de Samaritano, qui à latronibus sauciatum pie mederi curauerat. Dum autem iret Iesus per Iudæam, hospitio receptus in quoddam castellum à duabus sororibus, Mariam à querimonia Marthæ defendit. Requisitus post hæc in alio quodam loco ab vno ex discipulis suis, docuit eos orandi formam, quam propterea dicimus orationẽ Dominicam, & insuper aliquot exemplis ac rationibus hortatus est eos, ad preces postulationesq; Deo assidue instanterque porrigendas. Cum autem quadam die à quodam Pharisæo ad prandium inuitatus, aduertisset Pharisæum offensum, quod ipse Pharisaico more manus studiose nõ abluisset, superstitiosam ac præposteram Pharisæorum religionem arguere cœpit, quod in quibusdam externis reb. sanctitatem collocantes, interiora negligerent, in quibus ea potissimum consistit. Ac subinde conuersus ad legisperitum, occasione cuiusdam eius querimoniæ, vitia quoq; illius ordinis hominum, reprehendere non omisit. Item alia die vndiq; turbis circumseptus, docuit cauendam esse Pharisæorum hypocrisin, & non esse timendum ab his, qui corpus tantum, non etiam animam occidere possunt; sed ab eo vel maxime, qui habet potestatẽ mittere in Gehennam. Occasione vero accepta à quodam de turba, qui pro diuidenda cũ fratre suo hereditate, ipsum tanquam arbitrum requisierat; eiusmodi petitione prudenter reiecta, disserere cœpit de vitanda auaritia, & abiicienda superflua diuitiarum solicitudine, docens, primo & ante omnia quærendum esse regnum Dei.

70. discipulos praemittit ante se Iesus, qui prædicationis officio fungerentur.

Parabola de Samaritano.

De oratione Dominica.

Multa docet Iesus.

8 Hortatus quoque est omnes ad iodefessam vigilantiam, exemplo serui fidelis, qui expectat noctu Dominum suum, quamdiu domum redeat: Et quædam subiunxit, quæ maxime possent ad eandem vigilantiam excitare Prælator, & verbi Dei Prædicatores, quorũ opera ignis S. Spiritus per vniuersum orbem in animis hominum accendendus erat: quanquã id plene non præstandum fore, imo nec præstari posse significauit, nisi post passionem ac mortẽ suam, quã baptismi nomine insinuauit. Interea quibusdam similitudinibus prouocare cœpit turbas ad cognoscendum tempus aduentus Redemptoris, & cum eo agendum de aliqua debitorum compositione, ne in extremo iudicij die, ad redditionem vniuersi debiti compellantur. Proinde audiens Dominus quosdam opportune nuociantes, de quibusdã Galilæis nuper à Pilato occisis; prosequitur apertius hortari omnes ad pœnitentiam, ne & ipsi à Deo grauius puniri permittantur. Sanauit post hæc, docens in Synagoga mulierem curuam, redarguitque Archisynagogum obmurmurantem, quod in sabbato sanasset. Cum autem per ciuitates & castella docens iret in Ierusalem, à quodam interrogatus, si pauci sint qui saluantur? cœpit instare, vt contendamus intrare per angustam portam. Et à Pharisæis admonitus, quod Herodes quæreret eum ad necem; respondit: se etiam adhuc modicum debere operari, subindicans que se nõ in Herodis ditione, sed in Ierusalem moriturum, ac præterea eiusdem vrbis interitũ prædixit. Ex quibus videtur posse inferri; hæc acta esse in Galilæa. Postea cum intrasset in domum cuiusdam principis Pharisæorũ sabbato manducare, sanauit ibi hydropicũ, idq; nullatenus esse contra sabbati religionem, pluribus argumentis ostendit. Mox inuitantem tum etiam inuitatos erudiens; hos ad humilitatẽ sectandam, debere nouissimum sibi locum deligere; illum vero quos potius inuitare debeat, edocuit. Facta autem obiter a quodam de manducãdo pane in regno Dei, mentione, subintulit parabulam de homine, qui parata grandi cœna, vt vidit quod inuitati sese excusarent, ad eam pauperes, ipsorũ loco, vndequaque collectos, introduxit, tacite insinuans, ad cœleste conuiuium Iudæis, qui primo inuitati fuerant, ob ipsorum superbiam relictis, Gentiles vndiq; conquirendos, & ad spirituales epulas congregandos. Alias vero cum eum turbæ multæ sequerentur, hortabatur volentes se non gressibus tantum corporis sequi, sed etiam mentis affectibus, ad ferendã post se crucem, & ad perfectam omnium rerum abrenunciationem. Quæ omnia continuato ordine fusius prosequitur Luc. *c. 10. v. 25. vsq; ad fin. cap. 14.*

S. Sanat mulierẽ curuam.

Et hydropicũ.

Parabola de inuitatis ad cœnam.

Non multo ante exitum huius anni vitæ Christi trigesimitertij, nimirum die vigesimaquinta mensis 9
noni (qui Hebraice dicebatur Casleu, & iuxta ea, quæ nos sub anno mundi 2544. *numer.* 11. diximus, partim nostro respondebat Nouembri, partim vero Decembri) quando scilicet Iudæi celebrabãt festum Encæniorũ seu purificationis aut dedicationis templi & altaris: non illius primæ dedicationis, quæ olim a Salomone facta fuerat: neque secundæ, quæ temporibus Zorobabelis: neque postremæ, quam ante duos & quadraginta circiter annos, vt dinumerari potest in tabulis, Herodes fieri curauerat: Sed tertiæ illius quam Iudas Machabæus, post purgatũ ab Antiochi contaminatione templum, cum magna populi lætitia celebrauerat, & quotannis deinceps celebrari instituerat, quemadmodũ sub anno mundi 3890. *num* 10. probatum est. In vna ergo huius festi Encæniorum die, cum esset Iesus in templo in porticu Salomonis, instanter admodum à Iudæis interrogatus, vt palam diceret eis, si ipse erat Christus; cum inter respondendum dixisset: *Ego & Pater vnum sumus:* sustulerunt lapides, vt eum lapidarent, & volentes eum comprehendere, ipse exiuit de manibus eorum, & mansit aliquandiu in finibus Iudææ trans Iordanem, vbi alias manserat Ioannes baptizans, & ibi de more docebat, curabatque turbas ad ipsum conuenientes, *Ioan. cap. 10. versic. 22. vsque ad fin. cap.* Et hæc sunt, quæ Christus anno vitæ suæ trigesimotertio egisse creditur.

In festo Encæniorum volebant Iudæi lapidare Iesum.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4084.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS
ANNVS 638.

Anno vitæ eius trigesimoquarto, cum conuenissent ad Iesum publicani & peccatores, offen- 1
ique ob hoc Pharisæi & Scribæ murmurarent, quod Iesus peccatores reciperet, & manducaret cum iis; vt murmur eorum obtunderet; tres proposuit para-

De tribus parabolis.

parabolas, nimirum primam de oue, alteram de drachma, ac tertiam de filio prodigo, prius perditis, ac postea inuentis, quibus quam Deo Angelisque grata sit peccatorum conuersio, demonstrauit, *Luc. capit. 15. per totum, & capit. 16. versicul. 1. vsque ad 18.*

7. Parabola de villico iniquo.

Deinde quartam adiecit, de iniquo dispensatore, parabolam, qui cum prouideret se dispensatione priuandum, prudenter sibi in ratiociniis reddendis, consuluit, insinuans optime, animabus suis prospicere, qui de creditis sibi temporalibus bonis, largas pauperibus eleemosynas tribuunt. Occasione postea quorundam Pharisæorum de diuortio sciscitantium, num esset licitum, ita de matrimonii indissolubilitate disseruit, vt etiam quosdam ad cupiditatem seruandæ virginitatis, aut castitatis, impellere studuerit.

De matrimonii indissolubilitate.

Videns autem Iesus Pharisæos audita parabola de villico seu dispensatore paulo ante commemorata, (quod essent auari;) nec a manifesta quidem Domini irrisione se continere valuisse; vt eisdem errorem incuteret, aliam eis parabolam, vel potius historiam proposuit; de Epulone diuitiis affluente, & erga Lazarum pauperem, admodum inclementer, & auaro, quem postea in inferni tormentis positus, pro vnica aquæ gutta incassum implorauit.

De Epulone.

Loquens deinde cum discipulis suis, docebat eos vitare scandala, fidem seruare, & de benefactis non se extollere, sed cum omnia fecerint, seruos se inutiles reputare. Ad retundendam etiam quorundam arrogantiam, qui nimium in se & in operibus suis confidentes, aspernabantur ceteros, proposuit parabolam de superbo Pharisæo, & humili publicano ad orationem se conferentibus, quorum hic descendit iustificatus in domum suam ab illo.

De superbo Pharisæo, & humili publicano.

De paruulis admittendis.

Contigit autem adferri ad Iesum quosdam Infantes, vt illis manus imponeret, qui increpans discipulis, id prohibentibus, dixit: *Sinite paruulos venire ad me: talium est enim regnum Dei.* Mox Adolescenti vitæ perfectioris auido, cum dixisset: *Vade, Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me:* illeque contristatus abisset, disserere cœpit de maxima diuitum difficultate introeundi in regnum Dei. Et Petro interroganti de mercede eorum, qui relictis omnibus sequebantur eum: respondens, promisit non Apostolis tantum, sed & aliis omnibus, qui omnia relinquerent, & ipsum sequerentur, centuplum in hac vita, & vitam æternam in altera.

De difficultate ac mercede sequentium Iesum.

Quod primi erunt nouissimi & è conuerso.

Et quoniam inter loquendum Dominus dixerat, quod primi erunt nouissimi, & nouissimi primi: ad huius sententiæ explicationem, subiunxit parabolam, de patrefamilias conducente operarios in vineam suam, primo mane, hora tertia, sexta, nona & vndecima. Vide de his omnibus Matthæum *c. 19. & 20. vsque ad v. 17.* Marc. *c. 10. v. 1. vsque ad 32.* & Luc. *c. 15. per totum, & c. 16. v. 1. vsque ad caput sequentis v. 31. & c. 18. v. 9. vsque ad 31.*

De mira Lazari suscitatione.

2 Appropinquante autem tempore paschatis, quemadmodum colligi potest ex Ioan. *cap. 11. vers. 55.* Cum esset Iesus, non in Galilea, vt quidam putant, sed adhuc moram traheret in finibus Iudææ trans Iordanem, vbi manserat Ioannes baptizans, quemadmodum exponit B. Augustinus *tract. 49. in Ioan.* & nos sub anno præcedenti *num. 7.* diximus, miserunt sorores Lazari, Martha & Maria, qui nunciaret ei, de graui fratris infirmitate. Ille vero quemadmodum idem S. Doctor subiungit, distulit sanare, vt posset resuscitare. Itaque mortuo Lazaro, veniens Iesus in Castellum eius, quod duobus fere passuum millibus ab Ierosolymis distabat, se verum esse vnicumque vitæ auctorem, stupendissimo illo suscitationis eiusdem Lazari quatriduani miraculo demonstrauit. Quamobrem Iudæi, odio, inuidiaq; æstuantes, coacto concilio, statuerunt illum interficere. Hac ergo de caussa secessit Iesus cum discipulis suis, iuxta desertum, in ciuitatem nomine Ephrem, *Ioan. cap. 11. per totum.*

Prædicit Iesus tertio passionem suam.

Post aliquot vero dies, iterum ascendens Iesus Ierosolymam, prædixit iam tertio passionem ac mortem suam duodecim Apostolis. Et filios Zebedæi primatum poscentes, sapienter redarguit. Cum autem appropinquaret Iericho, lumen cæco post se clamanti restituit. Et ingressus Iericho, à Zachæo publicanorum principe admodum diuite, alacriter excipitur, cui Iesus salutem promittit. Sciens vero Iesus quod discipuli sui, quia non multum tunc aberant à Ierusalem, existimabant confestim manifestatum iri regnum Dei: subiecit parabolam de viro nobili, qui proficisci volens in regionem longinquam, ad accipiendum sibi regnum, dedit pecuniam suam seruis suis, vt interim negotiationi eam exponerent; & post reditum, singulos pro apportato lucro remunerauit: seruum vero ab opere torpentem damnauit. Egrediens autem Iesus cum turba multa de Iericho, lucem restituit duobus cæcis. Hæc latius vide apud Matthæum *cap. 20. vers. 17. vsque ad finem capitis,* & Marc. *cap. 10. v. 32. vsque ad fin.* & Luc. *c. 18. v. 31. vsq. ad 29. capitis sequentis.*

Ante sex dies Paschæ, nimirum die sabbati, appropinquans Iesus Ierosolymis, venit Bethaniam, vbi ad cœnam exceptus, Martha ministrante, & Lazaro, quem suscitauerat, discumbente; Maria Magdalena ipsum valde pretioso vnxit vnguento, eodemmet Iesu murmurationem Discipulorum compescente. 3

Magdalena effudit vnguentum in caput Iesu.

Porro statim vt auditum est Ierosolymis, quod Iesus esset in Bethania, multi ex Iudæis, ob loci vicinitatem, concurrerunt illuc, non solum vt viderent Iesum, sed etiam vt Lazarum intuerentur, quem à mortuis suscitauerat. Quod inique admodum ferentes Sacerdotum Principes, cogitauerunt ipsum quoq; Lazarum interficere, cuius caussa multi credebant in Iesum, *Matth. c. 26. v. 6. vsque ad 14. Marc. c. 14. v. 3. vsque ad 10. Ioan. c. 12. v. 1. vsq. ad 9.*

In crastinum, videlicet feria prima, cum venisset Bethphage, quæ erat Ierosolymis proximior, misit Iesus duos de discipulis suis, qui adduxerunt ei Asinam & pullum eius, super quam, vt adimpleretur prophetia Zachariæ *cap. 9. v. 9.* sedens, profectus est in Ierusalem, turbis viam sternentibus, & ipsum cum ramis palmarum partim præcedentibus, partim subsequentibus, faustaque illi acclamantibus, illis fere vsi verbis, quæ habentur *in Psalm. 117. versic. 26. Benedictus qui venit in nomine Domini, Hosianna in excelsis.* 4

Iesus gloriose ingreditur in Ierusalem.

Vt autem vidit ciuitatem Iesus, flere cœpit super eam, prædicens eius exterminium, quod postea eidem Romani intulerunt.

Deplorat pronunciatq; ruinam eiusdem.

Ingresso deinde cum tali pompa Ierosolymam Iesu, commota est vniuersa ciuitas, cunctis ad spectaculum istud accurrentibus, Pharisæis vero interim, præ inuidia & mœrore tabescentibus, ac inter se dicentibus: *Videtis, quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.* Ingrediens autem templum Dominus non inde expulit; vt olim Dauid expugnata arce Sion, sed sanauit cæcos, & claudos ad se venientes:

Sanat cæcos & claudos in templo.

Et Pharisæis ac Scribis sibi indignantibus, quod pueros ei fausta acclamantes non increparet, respondit: eosdem id agere, quod olim prædixerat Dauid *in Psalmo 8. versicul. 3. Ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem.* Gentilibus vero ipsum videre cupientibus ipse prædixit mortem ac passionem suam, & voce de cœlo mirabiliter delapsa coram ipsis clarificatus, non multo post abscondit se ab eis. Et cum tanta signa fecisset, non credebant in eum, vt sermo Isaiæ *cap. 53. v. 1.* impleretur: *Quis credidit auditui nostro, &c.* Quanquam multi de principibus crediderint quidem in eum, sed non auderent eum confiteri, ne à

Syna-

Synagoga eiicerentur. Vespere autem exiens à ciuitate Iesus, venit in Bethaniam, ibique mansit, *Matth. cap. 21. versic. 1. vsque ad 18. Marc. cap. 11. vers. 1. vsque ad 13. Luc. c. 19. v. 29. vsq. ad 45. & Ioan. c. 12. v. 12. vsq. ad finem capitis.*

Maledicit ficulneæ.

5 Alia die, quæ, vt arbitror, erat quarta, ante festum Paschæ, & feria secunda, Iesus iterum rediens in Ierusalem, in exitu de Bethania, maledixit ficulneæ nõ habenti fructum, quæ statim arefacta est. Quo facto, præfigurare voluit Dominus fore, vt Synagoga, quæ sine fructu bonorum operum, solis dumtaxit ceremoniarum abundabat, ipso deserente, etiam vitorem illum externum breui emitteret. Veniens deinde Iesus in templum, eiecit inde secundo ementes ac vendentes. Quod ægre ferentes Pharisæi, quærebant eum perdere, sed timebant turbam, quæ admirabatur super doctrinæ eius. Sero autem redibat cum discipulis suis, subaudi in Bethaniam, *Matth. cap. 21. v. 18. & 19. Marc. c. 11. v. 12. vsque ad 20. Luc. c. 19. v. 45. vsque ad finem capitis.*

Eiicit 2. venditores & ementes in templo.

6 Rursus mane feriæ tertia, nimirum triduo ante Pascha, sedentes cũ Iesu discipuli eius Ierosolymam, cum memoratam vidissent ficulneam omnino arefactam, eius occasione interpellatus à Petro Dominus, hortatus est eos, ne hæsitarent in fide. Sic enim poterunt quæcunq; mirabilia facere, & omnia, quæ in oratione à Deo petierint, obtinere; si tamen ante orationem dimittant, quicquid aduersus proximum habuerint. Et cum venisset in templum, vbi iam per aliquot dies quotidie docere soleuat, accesserunt ad eum Principes Sacerdotum, & Scribæ, ac Seniores, interrogantes, in qua potestate seu auctoritate fecerit, quæ videbant ab eo fieri, præsertim in templo: puta publice docere populum: inde vendentes & ementes eiicere: & nec sinere quenquem, vel vas per ipsum deferre: & huiusmodi, quæ magis ad sacerdotes pertinere videbantur. Huic quæsito se responsurum Iesus promisit, si tamen ipsi prius altero eius quæsito respondissent, quod fuit: Num baptisma Ioannis esset è cœlo an ab hominibus, id est, an Ioannes baptizasset auctoritate sibi diuinitus tradita, an ab hominibus accepta? Quibus respondentibus, se nescire: *Sed neque ego* (loquit Iesus) *dico vobis, in qua potestate hæc facio:* tacite innuens, quod ea, qua Ioannes auctoritate, nimirũ diuina baptizauerat, eadem & ipse prædicta opera faciebat. Cœpit deinde loqui eis parabolas, proposuitq; primo illam de duobus filiis, quorum alter obedire patri prius recusans, mox pœnitentia ductus, mandata eius exequitur: Alter vero contra pollicitus se mandatum implere, postea non implet: per hæc inferens, ipsis præferendam esse publicanorum obedientiam, quippe qui prius renuentes obedire Deo, postea ad prædicationem Ioannis conuersi fuerint: ipsi vero nequaquam. Aliam quoque parabolam exposuit eis, de vinea locate agricolis, qui seruos Domini, ad colligendos fructus venientes, repulerũt, ac nouissime etiam filium ipsius Domini occiderunt: significans quid erga ipsum Iesum illi cito facturi essent. Item aliam de Rege, qui fecit nuptias filio suo, & misit semel atque iterum seruos suos vocare inuitatos, quorum aliqui venire neglexerunt, alij insuper prædictos seruos contumeliis affectos peremerunt. Rex autem iratus, perdidit homicidas illos, & ciuitatem ipsorum succendit, & alios loco eorum ad nuptias vocauit: præmonstrans hisce similitudinibus Synagogæ interitum, & vocationem Gentium ad Christi fidem. Post hæc soluit quæstionem de tributo Cæsari soluendo, callide sibi à Pharisæis pariterque Herodianis propositam: & item difficultatẽ de resurrectione mortuorum, à Saducæis eidem obiectam. Respondit

Loquitur in parabolis.

Respondet ad proposita sibi quæsita.

præterea sapienter legis doctori eum interroganti, quodnam esset maximum in lege mandatum. Mox ipse interrogans Pharisæos de Christo, cuius filius esset: Illisque respondentibus: *David*: obiecit: *Quomodo ergo David vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis?* Volens per hoc docere eos, quod etsi Christus secundũ carnẽ erat filius, hoc est de semine seu stirpe David, erat tamen etiam vere filius Dei, & consequenter Dominus Dauidis. Sed illi siue ex malitia, siue potius ex ignorantia, non poterãt ei respondere verbum, neque ausus quisq; fuit ex illa die eum amplius interrogare. Post hæc conuersus ad turbas, & ad discipulos suos, monebat eos, vt Scribas quidem & Pharisæos doctrinam Moysi explicantes, audirent, sed non opera ipsorum imitarentur; *quia*, inquit, *dicunt & non faciunt.* Et multa alia eorum vitia percensens, docebat eadem esse vitanda. Cum vero non multo post sedẽs obseruaret eos, qui iactabant nummos in Gazophylacium; pretulit exiguam viduæ pauperis oblationem, magnis diuitum muneribus. Egrediens postea de templo, quibusdam eiusdem templi structuras magnificantib. respondens, prædixit illatum ac totius Ierosolymæ euersionem. In reditu autem Domini de Ierusalem in Bethaniam, siue post cœnam, de Bethania in mõtem Oliuarum, vbi (quemadmodum testatur S. Lucas *cap. 21. vers. 37. & cap. 22. v. 39.*) noctu morari consueuerat, cum sederet in dicto monte Iesus contra templum, interrogatus seorsum à Petro, Iacobo, Ioanne & Andrea, de tempore euersionis Ierusalem, & aduentus sui ad iudicãdum, (putabant enim vtrunq; simul fore implendum,) & de signis, quæ hæc præcedere debebant; Dominus, qui sciebat, hæc non pariter, sed longe diuersis temporibus euentura, separatim multa disseruit de his, quæ Ierosolymorum desolationem præcessura erãt, mox de signis postremi aduentus sui, & consummationis seculi. Deinde multa item subintulit, docens, quomodo ad tremendum extremi iudicij diem nos præparari conueniat: Idq; tum exemplis apte propositis, tum etiam duab. parabolis apposite ad persuadendum recitatis: Altera de decem virginibus, quæ acceptis lampadibus, exierunt obuiã sponso & sponsæ, quarum quinq; fatuæ oleo deficiente remanserunt exclusæ. Altera de homine, qui peregre proficiscens, vocatis seruis, vni dedit quinq; talenta, alij duo, alij vnum. Post multum vero temporis venit, ac rationem ab eis reposcens, vnicuiq; pro merito retribuit. Deniq, etiam modum postremi iudicij faciendi aperuit. Quæ omnia distincte tradunt, licet non singuli singula, SS. Matthæus *cap. 21. v. 23. vsq. ad fin. cap. 25.* Marc. *c. 11. v. 27. vsque ad fin. cap. 13.* & Luc. *cap. 20. & 21. per totum.* Quamuis aliqua item ex his, sparsim apud eundem habeantur, *cap. 17. 18. & 19.*

Prædicit templi atque vrbis interitum.

De signis Ierosolymæ interitus, & extremi iudicii.

De præparatione ad diem iudicium.

7 Biduo ante festum Paschæ, omnium feria quarta, prædixit Iesus Discipulis suis, instare iam tempus, alias non semel ipsis prænunciatæ passionis suæ. Et tunc, loquit Euangelista Matthæus, hoc est, eodem die, Principes Sacerdotum, & seniores in atrio Caiphæ Pontificis congregati, consultare cœperunt, non de occidendo Iesu, (id enim alias decreuerant, vt supra *num. 1.* dictum est.) sed quomodo eum dolo comprehendere possent & occidere. Quæ res dum in deliberatione versabatur; quia passionis Christi præstitutum à Deo tempus aduenerat, vt facilius res impleretur: Ecce Iudas, quem forte diu antea diabolus tentauerat, nunc pessimæ suggestioni consentiens, adit Magistratus, offertq; se illum ipsis, pacta pecunia traditurum sine turbis. Quod & postea præstitit, vt suo loco dicemus, *Matthæi cap. 26. versicul. 1. vsque ad 17. & Marc. cap. 14. versicul. 1. vsque ad 12. & Luc.*

Iudæi consultãt de perdendo Christo.

Iudas Iesum vendit.

cap. 52. versicul. 1. vsque ad 7. Et hinc emanauit vetus illa fidelium consuetudo, quæ etiam nunc apud multos religiosos, aliosque deuotos vtriusque sexus homines studiose obseruatur, ieiunandi, vel saltem ab esu carnis abstinendi singula quaque feria quarta, ob venditionem Christi eo die factam, siue (vt magis placet Beato Augustino *in Epistola 86. quæ est ad Casulanum,*) ob initum eodem die à Iudæis concilium de perdendo Iesu. Sane pretium, quo Iudas Dominum vendidit, triginta fuit argenteorum, qui (si vera sunt, quæ ex quibusdam Rabbinis tradit Cardinalis Baronius *in Appendice ad suos Annales, in calce primi tomi adiecta*) nempe quod singuli singulam argenteorum libram penderent, vtrique redacti ad communem nostri temporis æstimationem, conficere poterant valorem trecentorum sexaginta circiter aureorum: Siquidem singula argenti vncia hodie Mediolani, vno circiter aureo nummo diuendi solet. Et quidem fit admodum credibile, agrum illum, ex dicta mox pecunia coemptum, non minoris fuisse distractum: præsertim si singulæ eius circumstantiæ attendantur, nimirum quod esset vrbi proximum, & satis amplum. Tale enim esse debuit, vt sufficere posset sepulturæ peregrinorum, qui (quemadmodum colligi potest *Actor. c. 2.*) plurimi valde ad celeberrimam illam Ierosolymitanam ciuitatem, in qua sola erat templum, deuotionis ergo confluere solebant: Et item, quod forte eius terra esset argillosa, & ad fictilia vasa conficienda conquireretur, ideoque ager figuli fuerit nuncupatus. Denique quoniam Zacharias *cap. 11. vers. 12. & 13.* de dicto venditionis Christi pretio vaticinans, non otiose videtur illud appellasse decorum; sed forte, vt indicaret, neque exiguum, neque contemnendum, quin potius, tum Iudæ, tum ipsis Iudæis visum fuisse satis magnum, & appetendum. Quanquam, si dicti argentei, vt credimus, erant nummi ex argento, tunc communiter vsitati; non videtur etiam inconueniens existimare, eos nũ tanti ponderis extitisse, sed tantummodo valorem vnius aurei nummi circiter æquasse, & pro sepultura peregrinorum, sufficere potuisse vnius circiter perticæ agellum, & hunc triginta hisce argenteis, vel paucis aliis ex sacro thesauro adiectis, fuisse coemptum, quod licet ab vrbe non procul abesset, forte admodum esset arenosus ac minus frugifer, atque ad cadauera tumulanda aptior, dictusque sit ager figuli; non quia terram fictilem in se contineret, sed quoniam à figulo possidebatur. Sane locus Zachariæ adductus, vbi pretium hoc appellat decorũ, tanquam ironice dictum, communiter à sacris expositoribus accipitur.

Ieiunandi quarta feria vnde emanauerit.

De triginta argenteorum valore.

8 Ante diem festum Paschæ, *Ioan. c. 13. vers. 1.* nempe feria quinta, quæ tunc fuit dies decimaquarta mensis primi, qui dicebatur Nisan, (in cuius diei vespera immolandus erat agnus paschalis, iuxta præceptum Domini datum, *Exod. cap. 12. versi. 6.*) misit Iesus duos de discipulis suis, Petrum & Ioannem, in Ierusalem, vt præpararent Pascha. Solebat autem idem dies, nonnunquam etiam appellari primus azymorum, quia ad vesperam illius diei incipiebant vesci azymis, vt *cap. Exod. citato, versic. 18.* mandatum fuerat: propterea reliqui Euangelistæ, videlicet SS. Matthæus *cap. 26. vers. 17.* Marc. *cap. 14. versic. 12.* & Luc. *c. 22. vers. 7.* secuti vulgarem loquendi consuetudinem, dixerunt, id factum esse prima die azymorum. Et ne putaremus eos significare voluisse diem decimam quintam, quæ tum inciderat in feriam sextam, & quæ ipsa quoq; dicebatur prima azymorum, aperte declararunt se, Marcus subiungens: *quando Pascha immolabant:* & Lucas pariter addens: *in qua necesse erat occidi Pascha,* hoc est agnum paschalem: quod debuisse fieri ad vesperam diei decimæquartæ, iam probatum est.

Mittit Iesus qui parent Pascha.

Itaque dicta die decimaquarta mensis primi, cum 9
Petrus & Ioannes, paratis omnibus, quæ pro Phase celebrando oportebant, reuersi essent, venit Iesus ad vesperam, hoc est inclinante iam die, cum duodecim, & immolauerunt agnum paschalem, occidente iam Sole, manducaueruntque illum, ritu consueto, nocte illa, id est post Solis occasum. Deinde surgens à cœna Iesus, discipulorum pedes lauit; neq; hoc tantum exemplo, sed breui quoque eos hortatione ad humilitatem mutuamq; inter se charitatem sectandam inflammauit. Ad hæc tanquam verus ac summus legislator, & pius Pater, morti proximus, veteri antiquato, nouum æternumque suum condidit testamentum, in quo per institutionem Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti, se ipsum sub speciebus panis & vini, & ex consequenti sua omnia fidelibus dereliquit, nec non eodem in eo tempore, discipulos suos, illis verbis; *Hoc facite in meam commemorationem* Sacerdotes, & eiusdem Sacramenti conficiendi ac distribuendi, idoneos ministros instituit, eisq; Episcopalem in Ecclesia sua potestatem auctoritatemq; impertiuit. Prædixit insuper se à Iuda tradendum. Et contentionem, de primatu, inter discipulos suos, denuo exortam, benigna ad humilitatem hortatione compescuit. Denique habito ad eos longiori sermone, plurima ipsis tunc præcipue necessaria, salutis monita dedit, enixeq; pro eisdem æterno Patre exorato, & hymno dicto, exiit inde cum eis, *Matthæi cap. 26. versic. 17. vsque ad 36. Marc. cap. 14. ver. 12. vsq. ad 32. Luc. cap. 22. vers. 7. vsque ad 39. Iohan. cap. 13 vsque ad 18.* Possumus autem satis probabiliter conijcere, prædicta omnia, quæ in sacro illo cœnaculo gesta sunt, vsque ad secundam circiter horam noctis perdurasse. Nam si iam nox erat, quando agnum typicum comederunt, vt præceptum fuerat *Exod. cap. 12. versic. 8.* & item quando sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum institutum fuit, quemadmodum expresse testatur Apostolus *1. ad Corinth. cap. 11. vers. 23.* dicens: *Quoniam Dominus in qua nocte tradebatur, accipiens panem, &c.* Proculdubio tam multa, quæ ibidem acta sunt, puta esus agni paschalis: ablutio pedum: institutio Sanctissimi Sacramenti: cœnæ ordinaria: & longior ille sermo à S. Ioanne descriptus: & eiusmodi alia non ante duas noctis horas perfici potuisse videntur.

Manducat Pascha cũ discipulis suis.

Alia etiam in cœnaculo gesta.

Exacta igitur, vt credimus, secunda noctis hora, 10
exiuit de cœnaculo Iesus cum discipulis suis, ac de more pergens, trans torrentem Cedron, in montem Oliueti, vbi iam per aliquot dies, noctu manere cõsueuerat, vt supra *num. 6.* probatũ est; in via prædixit eis scandalum, quod in eius passione ac morte passuri erant, & etiam Petri, qui præ ceteris confidentior videbatur, negationem; atque inter hæc simul quoque eos præmonuit de sua die tertio resurrectione, & quod præcessurus eos esset in Galilæam. Cum autem peruenisset ad prædium nomine Gethsemani; relictis ibi discipulis, vt orarẽt; ipse, assumptis secum Petro, Iacobo & Ioanne, cœpit pauere, & tædere, & mœstus esse; & auulsus ab eis quantum iactus est lapidis, positis genibus cecidit in faciẽ suam, quod olim prædixerat Ieremias *Threnorum capit. 3. v. 29.* dicens: *Ponet in puluere os suum si forte sit spes.* Atque ita semel, iterumque & tertio, orauit. Dumque prolixius oraret, in maximam incidit agoniam. Nam cum horrenda, quæ ei instabant tormenta, ipsomet permittẽte, arctius imaginationi eius infixa, vehementissimum ei terrorem incuterẽt; illico sanguis eius naturaliter ad cor pene totus rapiebatur, ipsumq; premebat, admodumq; coarctabat, simulq;

De cœnaculo exiens, quæ et quæ agerit.

Quæ in prædio Gethsemani.

reliqua

reliqua membra veluti exanguia relinquebat. Cum autem ipse Iesus se colligeret, & præ animi magnitudine, ac patiendi ardore, spiritum erigeret; côfestim sanguis eius ad circumferentiam impulsus, prorumpebat, rursumque timore correptus, ad interna ferebatur: sicque eiusmodi fluxu, & refluxu, sæpius repetito, cum diu multumq; piusDominus, magnis hisce conflictationibus agitaretur, tandem in eo conflictu, salutis nostræ desiderio prçualente, tanto impetu sanguis eius, ad exteriora delatus ac diffusus, vt vndique per cutis poros ad instar sudoris erumperet, atque in terram guttatim deflueret. Denique ab Angelo quoque confortatus, ad discipulos suos tertio redit, quibus à somno excitatis, obuiam Iudæ processit, à quo fraudulento traditur osculo Iudæis, illi primo quidem, diuino metu percolsi, retrorsum in terram ceciderunt; mox ipsemet Iesu vltro permittente, eum tenuerunt. Quod non ferens Petrus, confestim euaginato gladio, ac percutiens, vni eorum auriculam dexteram amputauit. Sed eam Iesus illico sanam restituit, & graui oratione compresso Petri conatu, ac de Iudæis pariter conquestus, quod tanquam ad latronem, cum fustibus & armis, comprehendendum, noctu ad se accurrissent, qui quotidie palam versari soleret in templo: tandem à propriis discipulis derelictus, præterquam à Petro, & Ioanne, qui eum de longe sequebantur, ductus est primo, (nimirum vt creditur in transitu,) ad Annam Cayphæ socerum: deinde ad ipsum Caipham Pontificem, vbi Scribæ ac seniores conuenerant, *Matthæi cap. 16. versic. 30. vsque ad 55. Marc. cap. 14. versic. 27. vsque ad 55. Luc. cap. 12. versic. 31. vsque ad 55. Ioan. cap. 18. versic. 1. vsque ad* 16. Credi autem satis rationabiliter potest, tunc iam prope expletam fuisse sextam noctis horam, quando Iesus Caiphæ est præsentatus. Nam in itinere de cœnaculo ad hortum, quod erat in monte Oliueti, ad quem lento gradu, docensque processerat, & ab horto ad Caipham, computata aliquantula mora in domo Annæ, vnius pene horæ spatium transisse credibile est, & alias item horas circiter tres in horto, vt colligi potest, ex illis verbis Matth. *cap. citato, versic.* 40. Vbi post primam orationem dixit Petro: *Sic non potuistis vna hora vigilare mecum?* & ex eo quod Lucas *cap. adducto, versic.* 43. Iesum ibi prolixius orasse commemorat. Vnde ad duas alias horas videtur protraxisse orationem.

Ductus ad Annam & Caipham Pontificem.

11 Itaque à media nocte vsque mane, hoc est sex circiter horarum spatio, (erat enim tunc tempus æquinoctij vernalis) multa passus est Iesus in domo Caiphæ. Primo namque coram Pontifice ab impio eius ministro, grauiter in maxilla percussus fuit. Deinde ibidem in concilio à multis falsis testibus perperam accusatus. Mox ab ipsomet Pontifice Caipha adiuratus, cum se Christum esse confessus esset, tanquam blasphemus, & reus mortis, communi omnium consensu, iudicatus est. Ac subinde, tum ab in concilio existentibus, tum ab eorum ministris, plurimis affectus iniuriis, sputis fœdatus, ac velata facie, varie illusus, & multimodis cæsus fuit. Deniq; in custodiam traditus, ab ipsis quoque custodibus toto illo noctis residuo multipliciter vexatus, atque afflictus fuisse creditur: præter id quod à Petro pertulit, qui interim ter, ante secundum galli cantum, ipsum negauit, *Matth. c. 26. v. 59. vsq; ad finem capitis, Marc. cap. 14. versic. 55. vsque ad finem, Luc. c. 22. v. 55. vsque ad 66. & Ioan. cap. 18. vers. 16. vsque ad* 28.

Quæ passus sit in domo Caiphæ toto nocte.

12 Postera die, quæ fuit feria sexta, & dies decimaquinta eiusdem primi mensis, & primus dies azymorum, mane facto, confestim Caiphas congregato iterum concilio, rursus interrogauit, adiurauitque Iesum, vt diceret, si ipse erat Christus filius Dei: quo ratificante quod præcedenti nocte pronunciauerat, omnes denuo ipsum, vt blasphemû ac mortis reum condemnarunt. Veruntamen anxij erant de modo. Nam ex vna parte videbant se tunc ab executione sententiæ impeditos propter festa paschalia, intra quæ etiam de Præsidis licentia non videbatur eis licitum esse occidere quenquam, (Hac namque de caussa, vt legimus *Actorum cap. 12. vers. 4.* etiam Herodes Agrippa rex, cum esset Iudæus, & in diebus azymorum apprehendisset Petrum, iussit eum seruari in carcere, volens post Pascha producere eum populo,) ex alia vero parte metuebant, ne si necem Christi post Pascha differrent, interim à populis ad solennitatem confluentibus, qui vt Prophetam eum habebant, aut vi raperetur, aut relaxari ac liberari omnino posceretur, efflagitaretur, postularetur. Dum ergo hæc inter se agitarent; probabile est, non defuisse etiam, qui tunc maligna (vt olim prædixerat Ieremias *c. 11. vers. 9.*) cogitantes consilia, Iesum veneno clam interficiendum proponerent, dicentes: *Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius.* Sed quia timebant sibi à populis, & à Præside, si facinus vulgaretur, & propter odium intestinum, quo Iesum prosequebantur, non illum tantummodo occidere, verum etiam turpissima morte condemnare, eiusque famam in populis omnino obscurare ac maculare cupiebant; callide statuerunt, non quidem petere à Pilato facultatem ipsum interficiendi, ne ipsi contaminarentur, & scandalum populis inijcerent; sed tradere Iesum Præsidi, instantes, vt ipse eum per ministros suos gentiles, cruci quantocius affigi curaret. Horum malitiam bene detegit S. Augustinus *super Psalm. 63.* his verbis: *Non dicant Iudæi: Non occidimus Christum. Etenim propterea eum dederunt Iudici Pilato, vt quasi ipsi à morte eius viderentur immunes. Nam cum diceret eis Pilatus: Vos eum occidite: Responderunt: Nobis non licet occidere quenquam. Iniquitatem facinoris sui in iudicem hominem refundere volebant. Sed nunquid Deum iudicem fallebant?* Sic ille. Huc quoque spectant, quæ scribit S. Leo Papa *in sermone suo de Passione Domini 6.* vbi post illa verba: *Vinctum Iesum Pilato Præsidi tradiderunt:* protinus subdit: *Principes enim Sacerdotum & seniores populi hoc consilio rem gerebant, vt ab actione sceleris sui viderentur immunes, subtrahentes opera manuum, & exercentes tela linguarum: volentes interficere, & clamantes: crucifige. Quid hac specie religionis iniustius? quid hac clementiæ simulatione crudelius? Qua lege Iudæi, quod vobis non liceat facere, licet velle? Qua ratione, quod corpora polluit: corda non lædit? contaminari occasione eius metuitis, cuius super vos, & super filios vestros fundi sanguinem postulastis? Si non totum facinus vestra impietas peregit, permittite Præsidem iudicare quod sentit. Sed vos etiam in ipsum graues atq; violenti, in idem declinare non sinitis, à quo ipsi mendaciter abstinetis. Peccauerit Pilatus faciendo quod noluit: In vestram tamen conscientiam confluit quicquid furor vester extorsit.* Hæc & huiusmodi alia ibidem prosequitur S. Pontifex. Verum illud quoq; hoc diabolico ipsorum consilio assequebãtur Iudæi, seu eorũ Pontifices, quod hac ratione Iesum ipsis valde infensum, atrociori ac probrosiori mortis genere mulctabant, quã si ipsi eum occidissent; qui blasphemos, non patibulis affigere, sed lapidib. obruere solebant. Et hoc (inquit S. Iohannes Euangelista *cap. 18. v. 25.*) factũ est, vt adimpleretur quod prędixerat Dominus significans, qua morte esset moriturus; nimirum *se gentibus tradendum ad illudendum, flagellandum, & crucifigendum.* Itaq; iussu Caiphæ Pontificis, vinctus

Ducitur Iesus ad Pilatum.

Iesus, ducitur ad Pilatum; ad quem etiam non multo post venit idem Pontifex, & qui cum eo fuerant in concilio, vt accusarent eum. Qui tamen nō introierunt in Prætorium, ne cōtaminarentur, ac tanquam immundi, prohiberentur manducare Pascha. Et hic, Paschæ vocabulo, non agnum paschalem debemus accipere: Siquidem illum externo iam vespere: iuxta legis ritum, manducauerāt: Sed alias quasdam victimas, quæ hisce dieb. paschalibus erāt immolandæ, & non nisi á mundis vesci poterant. Nam & has quoque victimas, paschæ nomine in Scripturis sacris interdū significari consueuisse, multis eiusdem Scripturæ locis, demonstrat Cardinalis Toletus *in Ioan. c. 13. annot. 3. & 4.* Contigit autem eo tempore, quo ducebatur Iesus ad Pilatum, Iudam proditorem iniqua pœnitentia ductum, proiecisse triginta argenteos, pretium scilicet proditionis, in templum; è quibus postea Iudæi emerunt agrū figuli in sepulturā peregrinorum. Ipse autem Iudas de miseratione Domini desperans, vltro collum laqueo inseruit, & suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius, vt expresse traditur *Actor. c. 1. v. 18.* Quod vero ibidem præmittitur: *Et possedit agrum de mercede iniquitatis* vel tanquam ironice dictum accipi debet, quemadmodum illud Genes. *c. 3. v. 22. Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum.* Vel possedit voluntate, nō effectu. Qui enim pœnitentia ductus retulit, proiecitque argenteos in templum, vtique non valuit ex illis agrum coemere quem volebat.

Mittitur ad Herodem.

13 Cum igitur ad Pontifices, hoc est ad Pontificem pontificiosque viros, & principes classium sacerdotalium olim à Dauide distinctum, & reliquos, qui Caipham Pontificem comitabantur, (quod ipsi religione prohiberentur in Prætorium introire) exisset Pilatus, accusationesque ipsorum audisset, & ipsum postea Iesum interrogans, nullam in eo caussam mortis comperisset: vt se Præses à Iudæorum importunitate eximeret; audiens quod Galilæus esset, misit enim ad Herodem Antipam, qui tum forte Ierosolymis erat; à quo de multis interrogatus, cum nullum prorsus ab eo responsum elicere potuisset, Herodes spreuit eum ipse, & qui cum eo erant, ac tanquā fatuum, veste candida, ludibrij caussa indutum remisit ad Pilatum. Qui probe intelligens, quod summi Sacerdotes per inuidiam tradidissent eum, modis omnibus nitebatur eum absoluere. Ac primo quidem dicebat: neque à se, neque ab Herode, quicquam morte dignum in eo esse inuentum. Deinde, vt vidit principes Sacerdotum valde reluctantes, cogitauit proponere populo (in cuius gratiam tenebatur in paschali solennitate de duobus alterum, quem mallent ex vinctis dimittere,) si placeret eis potius donari Iesum, an Barrabam, qui communi omnium opinione, erat vir pessimus, seditiosus & homicida; ratus Iesum magis liberari postulaturos. Sed vt audiuit turbas à Sacerdotibus subornatas & concitatas, petiisse Barrabam, vt Pontificibus pariter, ac populo aliqua saltem ex parte satisfaceret, decreuit Iesum flagellis prius cæsum, & spinis coronatum, ac per omnia male mulctatum, dimittere. Verū enimuero, illum sua fefellit opinio. Nam vbi Iesum vsque adeo crudeliter percussum, ac laniatum palam illis ostendit, dicens: *Ecce homo:* ipsi tanquam canes gustato iam feræ sanguine, audaciores facti, inualuerūt, turbis pertinaciter nimis exclamantibus: *Crucifige, crucifige eum:* & Principib. Præsidi protestantibus; non esse è re Cæsaris, dimittere eum, qui se regem faceret. Quare his & eiusmodi commotus, ac sibi metuens Pilatus, adduxit Iesum foras, in locū qui Græce dicebatur Litostrotos, Hebraice autem Gabbatha, vt eum morti adiudicaret: & licet eius innocentiam iam sæpius declarasset, illis verbis toties ab eo repetitis: *quia in eo nullam inuenio caussam:* nihilominus, vt adhuc manifestius cunctis innotesceret, quod ipse vel inuitus, & quodammodo ipsorum importunitate coactus, ad Christi condemnationem deueniret; antequam sententiam mortis in eum ferret, lauit cunctis inspectantibus, manus suas dicens: *Innocens ego sum à sanguine iusti huius. vos videritis, Matth. c. 27. v. 1. vsque ad 31. Marc. c. 15. v. 1. vsque ad 20. Luc. c. 22. v. 66. vsque ad 26. capitis sequentis, & Ioan. cap. 18. v. 28. vsque ad 17 cap. 19.*

Remittitur ad Pilatum.

Flagellis cæsus, & spinis coronatus ostenditur.

Cruci adiudicatur.

Notandum vero hic est, quod Ioan *cap 19 ver. 14.* 14
dicit, fuisse horam quasi sextam, quando Pilatus sedit pro tribunali, vt condemnaret Iesum. Quod non de hora diei sexta in horologiis notari solita, videtur debere accipi, sed de hora Ecclesiastica, quam vocabant orationis, quemadmodum paulo post declarabimus: alioqui cum Lucas *cap 23. versicul.* 44. dicat, fuisse horam fere sextam, quando tenebræ factæ sunt super vniuersam terram; oporteret omnis magnam fuisse latitudinem illius, *quasi*, quod in textu Ioan. habetur. Nam & ipsa sententiæ prolatio, & crucis præparatio, & iter à tribunali ad Caluariæ montem, qui tum erat extra ciuitatē, & ipsa crucifixio, & mora illa, quę à Iesu crucifixo, ad miraculosam illam Solis eclipsim intercessit, intra quam morā derisus fuit Iesus à populo, & à principibus Sacerdotum, & à militibus, & ab vno ex Latronibus blasphematus, ab altero autem humiliter exoratus: certè nō minus vnius horæ interuallo omnia hæc exegisse videntur. Cum igitur S. Ioannes dicat, fuisse horam quasi sextam, quando Pilatus sedit pro tribunali, S. vero Lucas, Iesum hora fere sexta latroni Paradisum promisisse. S. autem Marcus *cap. 15. v. 25.* asserat, eundem Iesum hora tertia fuisse crucifixum: Quomodo hæc Euangelistarum dicta, inter se cohærere possent, si de horis diei communiter vsitatis loquerentur? Dicendum ergo est, præfatos Euangelistas in re tam sacra, nempe Dominica passione describenda, non vulgaribus diei horis, sed Ecclesiasticis vti maluisse. Constat enim, quod quando prædicti Euangelistæ post S. Matthæum historiam Euangelicam conscripserunt, iam tunc aliqualiter cœperant introduci in primitiua Ecclesia, quatuor saltē horæ, quas nunc Canonicas appellamus; videlicet, Tertia, Sexta, Nona, & vesperarum: quibus temporibus fideles orationi vacare assuescerent: & idcirco hę tunc communiter, orationis horæ dicebantur: Et probabile item est, SS. Apostolos, retinuisse quidem laudabilē illum orationis matutinæ ac vespertinę vsum, qui etiam in veteri lege vigebat; ad quas conuenire, & orare solebat populus in templo, vt colligi potest, *Luc. cap. 1. vers.* 10. & retento vespertinæ horæ vocabulo, matutinam, appellasse tertiam, quod tres priores diei vulgares horas complecteretur, quemadmodum vespertina tres postremas, & his insuper adiecisse duas alias medias, nempe sextam & nonam, vt non obscure videtur posse colligi ex lib. Actorum, vbi *c. 3. v. 1.* legimus: *quod Petrus & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam.* Et *cap. 10. v. 9. quod idem Petrus ascendit in superiora, vt oraret circa horam sextam.* Videtur ergo, quod quemadmodum olim, ad vsus militares, nox in quatuor partes, quas vigilias nuncupabant, distincta fuerat: ita & in primitiua Ecclesia, ante memoratas Euangelij descriptiones, ad vsum orationis, dies quem vocant artificialem, in quatuor tempora distributus fuerit, quorum singula ternas vulgares diei horas includerent, vt saltem quater in die Christi fideles, congruis temporibus, orationi vacare possent. Vsus vero obtinuit vt quatuor hæc tempora denominarentur, non ab

Qua hora sederit Pilatus pro tribunali.

ea diei hora, à qua singulæ incipiebant, sed in qua terminabant, vt *ex Actorum cap. 2. vers. 15.* optime conuincit Cardinalis Baronius *sub anno Christi* 34. Et hæc est caussa, cur; prima diei pars, diceretur Tertia; altera, Sexta; & quæ sequebatur, Nona postrema autem vespere. Postea vero, Dei cultu magis augescente, eædem horæ orationis, tum diurnæ, tum etiam nocturnæ, in sancta Ecclesia auctæ, paulatimque ad eum numerum, formam, distributionemque redactæ fuerunt, quam modo videmus. Propterea, sicut diximus, credendum est, quod præfati tres Euangelistæ (quorum Marcus nõ nisi anno circiter vndecimo, Lucas vigesimoquarto, & Ioannes sexagesimoquinto, post Christi resurrectionem, suas Euangelij historias conscripsisse creduntur) acta passionis Christi, per eiusmodi horas iam tum satis in Ecclesia receptas, diuino consilio, distinguere voluerint, vt vel sic etiam orantes instruerent, debere eos hisce potissimum temporibus, pie recolere, & accuratius meditari, quæ in eisdem, Christus pro nobis pati dignatus est. Hæc si vera sunt, vt credimus; proculdubio nulla remanet, inter sacros Euangelistas, de prædictis horis dissensio. Nam satis congrue potuit dicere sanctus Ioannes, quod erat hora (subaudi orationis) quasi sexta, quando lata est cõtra Dominum Iesum dura mortis sententia; quia tunc longe propinquius erat initium sextæ, quam tertiæ, de qua ex tribus, vna circiter tantum horologij hora, explenda remanebat. Et pariter bene scripsit S. Marcus, quod Iesus cruci affixus fuit hora tertia, nimirũ propeiam desinente. Et item S. Lucas vere dicit, quod erat fere hora sexta, quando promisit Iesus latroni Paradisum, cœperuntque extendi tenebræ super omnem terram: sexta inquam, incipiens; quia paulo ante erat inchoata. Apposite autẽ hic nemo Euangelistarum, mentionem facit de hora diei, sed omnes simpliciter & absolute, de hora tertia vel sexta, vt per hoc aliquatenus insinuarent, se de horis loqui, in sensu iam exposito.

15 Ex his itaque colligi potest (si acta passionis Christi ad horas diei vsitatas, & vulgares redigere libet,) Iesum hora diei tertia circiter inchoante, à Pilato fuisse condemnatum, & subinde à militibus illusum; mox à clamide coccinea exutum, & propriis vestimentis indutum, graui cruce in humeros eius imposita, ad Caluariæ montem, cum latronibus, perduci cœpisse. Veruntamen videntes eum, præ oneris magnitudine, ac virium debilitate, aut vlterius non posse procedere, aut non tam cito, vt optabant, iter illud posse conficere; obuium quendam Simonem Cyrenæum de villa venientem, coegerunt, vt crucem ipse portaret post Iesum; qui conuersus ad mulieres, quæ lamentabantur eum, dixit: *Filiæ Ierusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros, &c.* Vbi vero ad supplicij locum peruenit Iesus; vinum non simpliciter myrrhatum, ad corda tantisper exhilaranda, mœstitiamque subleuandam damnatis tum dari solitum, sed felle mixtum sibi propinatum, cum gustasset, noluit bibere, fortassis ne citius vi pessimæ illius admixtionis interiret. Exutus deinde ac nudatus rex æternæ maiestatis, ac præ innata eius verecundia, nimium confusus; dum cruci affigeretur, inter acerrimos illos artuum dolores, dicebat: *Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.* Hæc autem non minus dimidiæ horæ, vel etiam longiori interuallo, facta esse videntur. Quare satis probabiliter coniicere possumus, Dominum Iesum

Qua passus sit Iesus post Pilati sententiam vsque ad exaltationem eius in cruce.

16 Eadem hora diei tertia, prima eius medietate circiter exacta, crucis patibulo fuisse affixum, & erectum, titulo quem Pilatus scripserat, literis Hebraicis, Græcis ac Latinis, eidem cruci imposito; vt ab omnibus pene nationibus, quæ tum venerant ad solennitatem, legi posset. Exinde vero vestimenta eius inter milites diuisa sunt, & super tunica eius inconsutili sors missa est, ipso interim Iesu, inter duos latrones, in cruce pendente, atque intus dolores acerbissimos, foris autem irrisiones, improperiaque omnia, à populo, à principibus Sacerdotum, & Scribis, ac militibus, & denique ab ipsismet, qui cum eo crucifixi erant latronibus, mirabili patientia, ac taciturnitate sustinente; propria quoque Matre, & discipulo, quem diligebat, cunctis inspectantibus, quorum miseratus angustias, alteri ô alterũ inuicem commendauit, & latroni pœnitenti, ipsumque deprecanti Paradisum repromisit, inchoante nimirum, hora diei quarta, cum qua pariter incipiebat hora orationis sexta. Hæc latius vide apud Matthæum *cap. 27. versic. 31. vsque ad* 45. Marc. *cap. 15. versic. 20. vsque ad* 33. Luc. *cap. 23. versic. 26. vsque ad* 44. Ioan. *c. 19. v. 16. vsq. ad* 28. Puto autem Dominicam tunicam dici inconsutilem, hoc est inconsutam, quod non ex partibus inter se consutis, vt fit, compacta esset, sed desuper contexta per totum, Id est tali opere fabricata, vt singulæ eius partes vnico contextu simul inteatæ copulatæque viderentur; eo modo, vt arbitror, quo interulæ quædam, & caligæ, ex filo gossipino, laneove, aut lineo, vel etiam serico, duob. quibusdam veluti stylis ferreis, continuato quodam inter digitos artificio, passim à mulieribus confici videmus. Etenim eiusmodi vestes nullam patiuntur diuisionem; quia scissæ, ex seipsis paulatim dissoluuntur. Propterea de Domini tunica dixerunt milites ad inuicem: *Non scindamus eam, sed sortiamur de illa, cuius sit.*

Post dictã exaltationem.

Ab hora diei quarta circiter incipiente, à qua, vt diximus, exordium sumebat hora orationis sexta, tenebræ factæ sunt in vniuersa terra, vsque ad horam diei septimam incipientem, quæ dabat initium horæ orationis nonæ, trium scilicet horarum horologij interuallo: quod totum temporis spatium, in acerrimis tolerandis doloribus Iesum transegisse, nec non in continuis ad Patrem pro salute mundi orationibus, modo mentalibus, modo etiam vocalibus, nemini dubium est. Creditur item (vt ait Hugo Cardinalis *super loco ad Hebr. proxime adducendo*) submissa, vt arbitror, voce paulatim, & per vices recitasse versus, saltem plures, Psalmi vigesimiprimi, cuius initium est: *Deus, Deus meus respice in me, quare me dereliquisti, &c.* Et certum est (vt ait Apostolus *ad Hebræos, capitulo quinto, versiculo septimo*) ipsum preces supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido, & lacrymis, obtulisse, exauditumque esse pro sua reuerentia, nimirum quam semper erga Deum habuit. Quod Apostoli dictum etiam de hoc tempore, quo Christus in cruce pendebat, accipi posse, idem Hugo ibidem asserit. 17

Durantibus tenebris.

Hora diei septima iam tunc incepta, videlicet circa initia horæ orationis nonæ, discussæ sunt de vniuerso nostro hemisphærio tenebræ, & non multo post Iesus, in maxima spiritus derelictione positus, exclamauit dicens: *Eloi, Eloi, &c. hoc est, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Postea, cum ex continua diuturnaque dolorum acerbitate, siti maxima laboraret, simul & vt desiderium salutis animarum, quo intus ardebat intentissimo, omnibus pariter indicaret, dixit: *Sitio.* Et cum spongiam aceto imbutam, eiusque ori à quodam admotam, suxisset, subiunxit: *Consummatum est.* Postremo exclamans voce magna: *In manus tuas Domine commendo spiritum meum*: expirauit. Ex quibus colligi potest, Iesum, post inchoatam horam diei septi- 18

Post discussas tenebras.

tiam, orationis vero nonam, tenebrasque dissipatas, adhuc per quartam circiter horæ naturalis partem superuixisse.

19 Hoc igitur die, qui, vt supra *nu. 12.* dictum est, fuit decimusquintus primi mensis huius anni, qui erat vitæ Christi trigesimusquartus, iã per tres fere menses inchoatus: Et item erat Olympiadis ducentesimę secundæ annus tertius (vt ex Eusebio optime probat Cardinalis Baronius *sub hoc eodem Christi anno*) Et vrbis conditæ septingentesimus octogesimusquartus, Gn. Domitio Ahenobarbo, & Vitellio Nepote, vel vt alij putant, Camillo Scriboniano Coss. currente anno Imperij Tiberij Cæsaris decimooctauo, vt etiam videre est in tabulis: IESVS Christus Dominus noster, cum in publica Euangelij prædicatione tres postremos eius annos, & totidẽ fere menses insumpsisset, doctrinamq; suam mira vitæ sanctitate, & innumeris atq; inauditis cõfirmasset miraculis in ipso paschate, seu prima die azymorum, in conspectu infinitæ propemodum multitudinis hominum ex omnibus pene mundi nationibus, qui partim Ierosolymis habitabant, vt colligitur *Actorum cap. 2. v. 6.* partim illuc ad Pascha celebrandum conuenerant, pro totius humani generis salute, passus & mortuus est, desinente annorũ hebdomada septuagesima, iuxta Danielis prophetiam à nobis sub anno mundi 3516. *num. 6. vsque ad* 13. expositam.

De tempore obitus Christi.

20 Nec refert, quod ab anno regni Artaxerxis Longimani vigesimo (à quo sub anno mundi 3609. *num* 4. probauimus) numerandas esse prædictas Danieli reuelatas hebdomades) vsque ad hunc annum, non fluxerint quadringenti nonaginta anni, qui in hisce septuaginta hebdomadis continentur, quoniam ipsa Danielis prophetia, vt in dicta eius expositione tetigimus, recte potest ac debet accipi, de annis lunaribus, vt sentiunt Eusebius *lib. 8. de Demonstratione Euangelica, demonstratione 2. circa medium*, & plures alij Auctores probatissimi, quos sub proxime allegato mundi anno numeroque recensuimus. Et item ex modo loquendi, in eadem prophetia, non obscure insinuatur. Inquit enim Angelus (*Danielis cap. 9. versic. 24.*) *Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum, &c.* quod verbum, *abbreuiatæ*, licet idem possit significare, ac si dictum esset: Septuaginta hebdomades decisæ ac determinatæ sunt super populum tuum, &c. Verumtamen multo conuenientius, ac magis proprie, debemus intelligere illas re vera à Domino, pro sua diuina miseratione, fuisse abbreuiatas, hoc est, ex annis lunaribus, quemadmodum dictum est, constitutas. Constat autem, quadringentos nonaginta annos lunares, æquipollere quadringentis septuagintaquinq; annis solaribus, quos certũ est hoc tempore esse impletos, vt etiam videri potest in tabulis. Sed neq; alicui mirũ videri debet, quod tempora primi aduentus Domini nostri Iesu Christi, in gratiã præsertim Sanctorum Prophetarum, qui tãto desiderio illum præstolabantur, atq; adeo ardenter ac sollicite, vt quantocius descenderet, flagitabant, abbreuiata fuerunt: Quandoquidem scimus, dies quoque persecutionis Antichristi, & consequenter secundum eiusdẽ Christi aduentũ propter electos fore breuiandos, quemadmodum pollicitus est Dominus *Math. c. 24. v. 22.*

21 Verum vt ad Dominicæ passionis historiam redeamus: A tempore obitus Domini, ad Solis occasum, sex fere horarum interuallo, hæc acta sunt. Primo in ipsomet Dominico transitu & deinceps, multa mirabilia acciderunt, non in rebus tantum sensu carentibus, sed etiam in hominibus, tam defunctis, quam viuentibus, ex vtroque populo, Gentili scilicet, & Iudaico, vt ex dicendis patebit. Nam, quod

Portenta quæ in obitu Christi sunt facta.

attinet ad inanimata, (quemadmodum scribit S. Matthæus *cap. 27. versic. 51. vsque ad 55.*) *velum templi scissum est in duas partes à summo vsq; deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumẽta aperta sunt, multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerũt, & exeuntes de monumẽtis post resurrectionem eius, venerũt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.* Sic Matthæus. Qui proculdubio (vt communior saniorq; videtur esse Doctorũ opinio,) his verbis simul congessit, tum quæ tempore mortis Christi mirabilia facta sunt, tum quæ post eius resurrectionem proxime subsecuta. Nam terræmotum, & veli templi, petrarumque scissionem, ac forte item monumentorum apertionem, in transitu Domini facta fuisse certum est. Verum quæ S. Euangelista ibidem subiungit, videlicet: quod multorum corpora mortuorum resurrexerint, & exierint de monumentis, & venerint in sanctam ciuitatem, & apparuerint multis: pertinere magis videntur ad tempus Dominicæ resurrectionis: Quandoquidem, non est verisimile, quod eo tempore, quo Dominicum corpus exanime, clausum manebat in sepulchro, alique Sanctorũ corpora iam rediuiua, ac de monumentis egressa, hoc mirarentur in Mundo. Et insuper sequeretur, animas ipsorum exisse de limbo, priusquam anima Christi ad ipsum descendisset, ac ipsius claustra reserasset: quod sane videtur inconueniens. Et deniq; ex ipsomet sacro textu deduci potest, ipsos & post resurrectionem Christi resurrexisse, & exisse de monumentis, & venisse in Ierusalem, & apparuisse multis. Nam certum est, illa verba, *post resurrectionem eius*, sine vlla ipsorum extorsione, referri posse, non ad subsequentia tantum, sed etiam ad præcedentia, vt sit sensus; quod multa corpora Sanctorum qui dormierant, surrexerunt post resurrectionem Christi, & exeuntes de monumentis, (quæ tum communiter fieri solebant extra vrbem, vt patet *Luc. cap. 7. versic. 12.* de filio viduæ, qui ad sepulchrum efferebatur extra portam ciuitatis Naim,) venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Alioquin, si ponamus eos resurrexisse, quando mortuus est Christus, & non nisi post Christi resurrectionem eos venisse in sanctam ciuitatem, & apparuisse multis: Quæri vtiq; merito posset, vbi nam interim, donec scilicet Christus postea resurrexit, ipsi manserint: an propriis viui in sepulchris, an alibi, & vbi, & cur hoc. De quibus certe videretur S. Euangelista aliquid tangere, vel saltem insinuare debuisse. Multo igitur conuenientius, ista mortuorum resurrectio, post Christi resurrectionem facta esse, debet intelligi: Præsertim propter illud, quod Apostolus *1. ad Corinth. cap. 15. vers. 20.* ait: *Christus surrexit à mortuis primitiæ dormientium.* Non enim dici potest primitiæ eorum, qui denuò erant morituri: Siquidẽ constat Lazarum, aliosq; eiusmodi multos, ante Christi mortem ac resurrectionem, & ab ipso Christo, & olim à S. Prophetis Elia & Eliseo, ad vitam fuisse reuocatos. Sed fuit Christus primitiæ illorum duntaxat, qui ad vitam immortalem surrexerunt. Nam licet verum sit, quod ait S. Thomas *par. 3. quæstio. 53. artic. 3.* Christi resurrectionem fuisse caussam resurrectionis omnium, qui quomodocumq; ad vitã reuocati fuerunt: tamen hæc doctrina non videtur expositioni prędictorũ Apostoli verborum rite satis posse adaptari: quia clarum est, primitias nõ esse caussas ceterorum fructuum, sed tantũmodo illis tempore priores, & propterea, tali modo loquendi videtur Apostolus voluisse significare, non q. Christus fuerit caussa resurrectionis omnium mortuorũ, sed quod vere fuerit primogenitus mortuorum, hoc est primus tempore, qui ad vitam resurrexerit immortalem. Etenim dicere, eos qui tem-

pore

pore obitus Christi resurrexisse dicuntur, iterum postea fuisse mortuos, vt supponit S. Thomas, propter ea, quæ ex B. Augustino *ibidem ad 2.* refert, non videtur omnino tutum; quoniam hisce obiectionibus optime respondet Caietanus *in eiusdem arg. commentario*, ad quem nos libenter, breuitatis studio, prudentem lectorem remittimus.

22 *Hominum compunctio post Christi transitum.*

Quod vero attinet ad mirabilia, quæ moriente Domino in hominib. visa sunt, illud celeberrimum est, quod qui Iesum crucis tormenta patientissime tolerantem, impie blasphemauerāt, eodem spirante, compuncti & conuersi, suum facinus deplorantes, glorificabant Iesum. Nam (vt aiunt SS. Matthæ. *c.27. vers.54.* & Marc. *c.15. vers.39.* & Luc. *c. 23. versic. 47. & 48.*) & Centurio qui ex aduerso stabat cum ceteris militibus Iesum custodientibus, qui erant Gentiles, obstupefactus, quod tam grandi voce emissa Iesus expirasset; & adhuc magis ob prodigia continuo secuta, glorificauit Deum, dicens: *Vere iustus: Vere filius Dei erat iste. Et omnis turba*, (subaudi Iudæorum, *quæ simul aderat ad spectaculum istud, viso terræmotu, & his quæ fiebant, timuerunt valde, & reuertebantur percutientes pectora sua:* tanquam tacite protestantes, iam ex tūc cœptum esse impleri, quod prædixerat Dominus, *c.12. versic.32. Et ego si exaltatus fuero à terra omnia traham ad me ipsum.*

23 *De Mulieribus ad crucem Christi commorantibus.*

Stabant autem (inquiunt Euangelistæ) noti eius à longe, & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilęa, hæc videntes. Inter quas, fere septem nominatim in sacro Euangelio recensitæ videntur; nempe Beatissima Virgo Maria mater Iesu; & soror (subaudi consobrina) eius, Maria Cleophæ, quæ erat vxor Alphęi, & Iacobi minoris ac Ioseph mater; & horum soror naturalis Salome; & mater Iacobi maioris ac Ioannis filiorum Zebedæi: & Maria Magdalene. *Matth. cap.27. versic.55. & 56. Marc. cap. 15. versic. 40. & 41. Luc. cap.23. versic. 49. & Ioan. cap. 19. versic. 25.* Puto autem & cum istis fuisse Ioannam vxorem Chusæ procuratoris Herodis; & Susannam à S. Luca *cap. 8. vers. 3.* commemoratas. Nam idem Euangelista *c. 24. vers. 10.* speciatim ponit dictam Ioannam inter eas mulieres, quæ de monumento Domini ad Apostolos redierunt. Hæ sanctæ mulieres, præfigurabant deuotas quasdam animas, Domino bene notas, quę præ cordis humilitate, ac longe stantes, hoc est, à curis secularibus semotæ, iugiter contemplantur, non solum quæ pro nostra omniumque salute passus est Dominus; verum etiam mirabilia, quæ sacratissima eius passio operata est in nobis, & in vniuerso mundo. Hæc est enim, quæ spirituali quodam terræmotu, vniuersum mundum concutiens, commouit: quæ ignorantiæ rerum æternæ salutis tenebras, ab hominum mentibus discecit: quæ dæmonum simulacra, arasque subuertit, & principem mundi huius diabolum, de vsurpato fraudulenter sibi regno eiecit foras: quæ infernum spoliauit: vacuas cœli sedes impleuit: Synagogam strauit: Ecclesiam erexit, eiq; regna & imperia subegit. Et deniq; quæ peccatorum corda saxis duriora confregit, ac pœnitentiæ malleis contriuit, & quotidie de lupis agnos, hoc est de iniustis iustos facit. Quod est opus fere omnium diuinæ virtutis maximum.

24 *De latronum crurifragio.*

Post mirabilia quæ in transitu Domini facta memorauimus; vt non remanerent in cruce corpora sabbato; quoniam magnus & extraordinaria solemnitate celebrādus erat ille sabbati dies, qui in proxima vespere incipiebat propter duplicatam festiuitatem, Sabbati scilicet, & Paschæ concurrentē: Propterea venerunt Iudæi ad Pilatum, & ab eo obtinuerunt, vt frangerentur crucifixorum crura, quo citius expirarent, & de patibulis, antequam aduesperasceret, deponi possent, & sepulturæ mandari. Miserunt ergo milites ad Caluariæ locum, qui latrones quidem adhuc viuentes crurifragio quantocius spiritum exhalare compulerunt. Ad Iesum autem cum venissent, & vidissent eum iam mortuum, non fregerunt illi crura, sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua. *Ioan. c.19. v.31. vsque ad 38.*

De aperto Christi latere.

Quæ res, si naturaliter accipiatur, plane indicat, lanceam illam, non solum quam vocant cordis capsulam penetrasse, in qua (vt testantur Anatomistæ) aqua, seu humor quidam aqueus, in cadaueribus præsertim recentioribus reperiri solet, sed etiam ipsum cor transuerberasse. Etenim constat dictam cordis capsulam, dum viuit homo, spiritibus vitalibus iugiter ex corde prodeuntibus, esse repletam, qui extincto cordis calore, in aquam protinus condensantur. Ex latere ergo Domini cum dicta aqua, etiam ea pars sanguinis effluxit, quæ in eius corde remanserat, vt de vera ac reali eiusdem domini morte, nullus omnino relinqueretur ambigendi locus. Quanquam, quia non humorem aqueum, sed aquam de Dominico latere exiisse, S. Euangelista testatur, & Innocentius III. *cap. in quadam. De celebratione missarum*, multis quoque aliis probat argumentis, errasse quosdam existimantes: nō veram aquam, sed humorem phlegmaticum cum sanguine de pondo Domini latere manasse: Propterea dicta aquæ manatio ad miraculum potius referri debet. Siquidem (vt sacri docent Doctores) dicta aqua regenerationis sacramentum significabat, quod sine aqua vera ac naturali, conferri non posse, & eam de latere Domini in cruce pendentis dermasse, atque illud, sicut & cetera nouæ legis sacramenta; ab eius sacratissima passione virtutem sumpsisse, certissimum est. Nisi forte præstet dicere, memoratum humorem aqueum, tunc in veram naturalemque aquam, virtute diuina, fuisse resolutum. Quod certe eiusdem Innocentij doctrinæ ibidem traditę nullatenus aduersatur: Quin etiam belle potest deseruire, tum ad demonstrandum, Christi corpus non phantasticum, vt quidam Hæretici perperam existimarunt, sed verum ac, vt ita dixerim, reale extitisse; tum etiam ad dictum Baptismi Sacramentum ostendendum: Quæ duo ibidem præfatus Pontifex probare intendebat; & præterea: item ad comprobandum id, quod nos superius dicebamus, videlicet: Vere Christum in cruce animam exhalasse.

25 *De Christi sepultura.*

Cum autem iam sero esset factum; vt aiunt SS. Euangelistæ Matthæus & Marcus, locis proxime citandis, nimirum inclinata iam die, quemadmodum ea infra dicendis apparebit: Ioseph nobilis Decurio ac diues ab Arimathia ciuitate (quæ olim dicebatur Ramatha, eratque patria Samuelis, vt colligitur 1. *Reg. cap. 7. in fine capitis.* & ibidem tradit Abulensis *quæst. 33.*) venit introiuitque ad Pilatum, & petiit corpus Iesu. Pilatus autem accersito Centurione, vt cognouit ipsum iam esse mortuum, concessit illud Iosepho: qui tali obtenta facultate, deposuit de cruce corpus Iesu, ac Sindone munda; quam tunc emerat, inuoluit, vt in suo monumento nouo sepeliret. Cui superueniens Nicodemus cum centum fere libris mixturæ aloes, & myrrhæ, ambo pariter condientes corpus Iesu cum aromatibus, sicut mos erat Iudæis sepelire, linteis apte colligatum, posuerunt in proximo dicti Iosephi monumento nouo, in quo nondum quisquam positus fuerat, & idem Ioseph aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti. Subsecutæ autem mulieres, quæ cum Iesu venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus eius, &

reuertentes parauerunt aromata, & vnguenta, vt transacto sabbato, in quo secundum legem cessare ab omni opere oportebat, venientes vngerẽt Iesum, *Matthæi c.27. verſ.57. vſque ad 62. Marc. c. 15. verſ. 42. vſque ad finem capitis, Luc. cap. 23. verſic. 50. vſque ad finem, & Ioan. cap. 19. verſic. 38. pariter vſque ad finem.* Oportet autem omnia hæc acta esse ante Solis occasum, quia post ipsum, statim incipiebat sabbati solemnitas, in qua nihil horum facere licuisset.

26 *Iudæi signant Christi sepulchrum, & custodes curant.* Altera die quæ est post Parasceuẽ, id est, in ipsomet die sabbati, quod post diem Dominicæ passionis immediate sequebatur; Principes Sacerdotum & Pharisæi, recolentes se audiuisse, quod Iesus cum adhuc viueret, dixerat se triduo post resurrecturum, & veriti ne eius discipuli, sublato furtim corpore, dicerent plebi, illum à mortuis resurrexisse: impetrata à Pilato licentia, munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus. *Matthæi c. 27. verſ. 62. vſq. ad finem capitis.*

27 *Mulieres parant vnguenta, vt vngant Iesum.* Cum autem transisset sabbatum, vt ait Marc. *cap. 16. verſ. 1.* hoc est in secunda vespere eiusdem sabbati, quæ postea lucescit in prima sabbati, vt scribit Matthæus *initio capitis* 28. quod est, ac si ambo dixissent: eadem die sabbati, post Solis occasum, (tunc enim proprie dicebatur transisse sabbatum, quia tũc non tenebantur vlterius sabbatizare, iuxta illud *Leuitici c. 23. verſic. 32. A veſpere ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra:* Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerũt aromata, vt (subaudi in crastinum) venientes vngerent Iesum. Quare necessarium videtur dicere, mulieres illas, quæ (vt supra *num. 23. ex Luca c. 23. verſ. 55.* dictum est,) subsecutæ fuerant Iesum de Galilæa, & in die parasceues de sepulchro redeuntes parauerant aromata, & vnguẽta; vel fuisse ab istis diuersas, (fieri enim potest, vt aliquæ ex eiusmodi mulieribus, eodemmet quo mortuus est Iesus die, vnguenta comparauerint, aliæ vero post transactum sabbatum:) vel si fuerunt eædem: ipsas postea aduertisse, non satis esse, quæ parauerant ante sabbatum, & propterea, eo transacto, confestim alia emere, & parare festinasse, vt mane diluculo ire possent ad sepulchrum, & corpus Iesu, pro ipsarum deuotione, inungere.

28 *Quando Christus resurrexerit.* Postera ergo die, quæ ab Hebræis dicebatur vna, hoc est, prima sabbati, vel prima sabbatorum; deinceps vero à Christianis, in honorẽ Dominicæ resurrectionis, dies Dominica dici cœpit: summo mane, seu valde diluculo, vel etiam paulo ante, cum adhuc tenebræ essent, credimus Christum propria virtute à mortuis resurrexisse, exiisseque mirabiliter, clauso remanente sepulchro, quemadmodum postea ad Apostolos, clausis introiuit ianuis, &, quod mirabilius est, nascens, & corpore nondum glorificatus, inuiolato Virginis vtero diuinitus prodiisse certũ est. Vnde B. Gregorius *homil. 26. in Euang. Quid ergo mirum eſt,* inquit, *ſi clauſis ianuis, poſt reſurrectionẽ ſuam, in æternũ iam victurus intrauit, qui moriturus veniens, non aperto Virginis vtero exiit?* Porro iam die Dominico resurrexisse nemo in dubium vocat. Quod autem primo eius diei diluculo, vel etiam paulo ante, vt dixi, resurrexerit, videtur posse colligi, tum ex illis verbis regij Prophetæ *in Pſalm. 56. verſic. 9. Exſurge gloria mea, exſurge pſalterium & cithara, exſurgam diluculo:* tum etiam ex Marc. *cap. 16. v. 9.* vbi ait: *Surgens autẽ mane, prima ſabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ.* Nam licet non desint, qui putent, illa verba, *mane prima ſabbati,* non ad præcedentia, sed ad ea, quæ sequuntur, esse referẽda, vt sit sensus, Iesum non surrexisse mane prima sabbati, sed cum iam prius surrexisset, postea mane prima sabbati apparuisse Mariæ Magdalenæ: nihilominus magis videtur verisimile, S. Euangelistam, hisce verbis, voluisse signare tẽpus Dominicæ resurrectionis, quam apparitionis factæ Mariæ Magdalenæ; tum quia in sacro textu Romæ anno salutis 1593. quam emendatissime impresso, comma ponitur post ipsum, *mane,* non autem ante; tum quia admodum expediebat aliquid de ipso tẽpore Dominicæ resurrectionis tangere, atque indicare, iis quibus ipsa Domini Saluatoris resurrectio credẽda proponebatur. Nam alioqui cogeremur fateri, neminem Sacrorum Euangelistarum, de re tanti momenti, vllam prorsus fecisse mentionem: quod mirũ valde videri posset. Et præterea, quia quonam tempore apparuerit Iesus Mariæ Magdalenæ, aliquo modo ex illa circumstantia, *primo,* ibidem posita, colligi potest, & multo apertius ex Ioan. c. 20. vbi expresse traditur, quod illa vidit Dominum, non quando venit prima vice diluculo cum aliis mulieribus ad sepulchrum; sed quando iterum ibi rediit, post Petrum & Ioannem currentes ad sepulchrum; & mox iisdẽ de sepulchro recedentibus, illa ibidẽ remansit plorans: quod circa secundam diei horam accidisse probabile est. Sed forte dicet aliquis: Si mane Dominus resurrexit, cur Sancta Ecclesia in sabbati sancti solemnitate, non solum in benedictione cerei, verum etiam in Missæ collecta, præfatione, & Canone, semper memorat noctem resurrectionis: Dicimus, quod nihilominus eadem Sancta Ecclesia in die Dominicę resurrectionis, tum in Missa, tum etiam in officio sæpius canit: *Hæc dies quam fecit Dominus, &c.* & in Missa Dominicæ in Albis ait: *In die reſurrectionis meæ præcedam vos in Galilæam.* Et vtrumque dici recte potest. Nam si paulo ante auroram Dominus resurrexit, vtique oportet in nocte ipsum resurrexisse. Et idem dici potest, si in aurora; quandoquidem totum auroræ tempus, ad præcedentem noctem referri solet ab iis, qui diem, quem vocant artificialem, non ante Solis apparitionem, sed in ipso eius ortu initium sumere aiunt. Quo supposito, dies resurrectionis, pro die naturali, qui diem noctemque complectitur, accipi debet. Quoniam vero auroræ tempus, iuxta communiorem hominum vsum, in consequenti includitur die; vt primum enim albescere incipit polus, communiter dicitur: Ecce iam dies est: Propterea neminem mouere debet, si tempus Dominicæ resurrectionis, quandoque diem, quandoque vero noctem, sancta nuncupat Ecclesia, fortassis ad insinuandum, quod in quodam veluti noctis dieique meditullio, Dominus resurrexerit. Quod quidem meditullium, Psalmista vocat, *diluculo* & Lucas, *valde diluculo.* Marcus vero, *mane,* & *valde mane,* Ioannes autem, *mane cum adhuc tenebræ eſſent.* Notare autem præcise punctum & horam, hoc est ipsummet temporis momentum, in quo Christus resurrexit, non erat necessarium, nec in Scripturis sacris vsitatum, vt nos alias nõ semel monuimus. Quamobrem illud, quod in benedictione Cerei paschalis sancta canit Ecclesia; *O nox, quæ ſola meruiſti ſcire tempus & horam, in qua Chriſtus ab inferis reſurrexit:* procul dubio de huiusmodi horis, hoc est, temporum punctis, ac momentis accipiendum videtur.

Post resurrectionem exitumque Domini de sepulchro, statim, vel paulo post, terræmotus factus est magnus. Descendens enim de cœlo Angelus Domini reuoluit lapidem, nimirum ab ostio monumenti, & sedebat super eum. Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & vestimentum eius sicut nix, & exterriti custodes, facti sunt velut mortui; mox resumpto spiritu, fugerunt inde omnes. (Neminem enim ipsorum ibi inuenerunt Mulieres, quæ nõ multo post ad monumentum peruenerunt.) Porro quidam de custo- 29 *De terræmotu & cuſtodibus à ſepulchro aufugientibus.*

dibus

dibus currentes ad Principes Sacerdotum, nunciauerunt eis omnia quæ facta fuerant. At illi erogata dictis custodibus pecunia multa, obtinuerunt, vt dicerêt, corpus Iesu, ipsis dormientibus, furtim noctu à discipulis suis fuisse sublatum. *Matthæi cap. 28. versic. 2. vsque ad 5. & versic. 11. vsque ad 16.* Oportet ergo prædictam terræmotum, & Angeli descensum de cœlo, factum esse inter tempus, quo surrexit Dominus, & quo mulieres, de quibus infra *num.* 31. agemus, peruenerunt ad sepulchrum; nimirum quando adhuc erant in via, & dicebant ad inuicem: *Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?* Hoc namque indicant verba citati Euangelistæ, *versic. 1. & 2.* & certum est, eas inuenisse iam reuolutum lapidem.

De prima Christi apparitione facta Beatissima matri sua.

30 Est autem communis opinio, ea veteri traditione deducta, & ab omnibus recepta, quam puto esse verissimam; nempe Dominum eadem hora, qua resurrexit, apparuisse primo dilectissimæ Matri suæ. Quod certe videtur rationi valde consentaneum. Nam qui præcepit honorem habendum esse parentibus, id ipsum ante omnia exequi voluisse credendum est. Et illa quæ præ incomparabili amore, plus ceteris omnibus de filii sui passione doluerat, & quæ sola de fide, & spe salutiferæ resurrectionis eius, ne vel minimum quidem vnquam hæsitauerat; merito ac iure prima omnium debuit côsolari. Nec mirum videri debet, quod nihil prorsus de hac apparitione in sacro Euangelio scriptum reperiatur: quoniam solas illas, sacri Euangelistæ, apparitiones scriptis mandare, operæpretium duxerunt, quæ vel incredulis factæ sunt, vel iis, qui de ipsis testificari conuenienter possent. Clarum est autem propriæ Matris testimonium, in re præsertim tanti ponderis, non fuisse opportunum. Neque vero ei Iesum apparuisse credendum est, vt eam ab aliqua mentis perplexitate liberam faceret, sed vt ipsam desiderabili præsentia sua lætificaret. Notum quoque est Iesum multa alia fecisse, præter ea quæ scripta sunt, quemadmodum S. Ioannes in calce sui Euangelij testatum reliquit.

De Christi apparitionibus in Euangelio registratis.

31 Ceterum inter Christi apparitiones, à sacris Euangelistis descriptas, prima fuit ea, quæ facta est Mariæ Magdalenæ, vt asserit S. Marc. *cap. 16. versic. 9.* Hanc fusius describit S. Ioan. *cap. 20. versic. 1. vsque ad 19.* Verumtamen, vt apparitionum Domini historiæ series suo ordine dirigatur; Sciendum est, quod (vt cognosci potest ea collectione eorum, quæ tradunt S. Euangelistæ, Matthæus, Marcus, & Lucas singuli *cap. vlt.* & Ioan. *cap. penult.* non enim singuli omnia, sed aliqua duntaxat tetigerunt,) eodem die & eadem circiter hora, qua Dominus resurrexit, Maria Magdalenæ, & aliquot aliæ mulieres, valde mane, seu valde diluculo, cum adhuc tenebræ essent, & vix polus albescere inciperet, iuxta condictum, simul conuenire cœperunt, (neque enim omnes in vna eademque domo habitasse creduntur,) & pariter pergere ad sepulchrum, portantes quæ parauerant aromata, & vnguenta, vt vngerent Iesum. Et vt fit in multitudine mulierum, dum aliæ alias adiuuant atque expectant, non peruenerunt ad monumentum, nisi orto iam Sole, id est, nisi quando iam Sol supra horizontem erigi incipiebat, & radiis suis altiora terræ collustrare; quo tempore proculdubio iam Dominus resurrexerat. Dicebant autem ad inuicem in via: *quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? erat quippe magnus valde.* At vero ad ipsum appropinquantes, & prospicientes, viderunt reuolutum lapidem, & specum ingressæ, non inuenerunt corpus Iesu, sed viderunt iuuenem sedentem in dextris coopertum stola candida, & obstupuerunt. Qui dicit eis: *Nolite expauescere, Iesum quæritis Nazarenum crucifixum; surrexit; non est hic: Ecce locus vbi posuerunt eum. Sed ite, dicite discipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.* At illæ tali visione perterritæ, exeuntes fugerunt de monumento: inuaserat enim eas timor & pauor. Et tunc Maria Magdalene cum vna, vt arbitror, aut altera tantum relictis ibi ceteris statim rediit ad ciuitatem & properauit nunciare Petro & Ioanni, dicens: *Tulerunt Dominum de monumento & nescimus, vbi posuerunt eum.* Oportet etiam ipsam & sociam, seu socias eius tunc pariter retulisse ibidem existentibus de visione Angelorum, seu Angeli, qui dixerat Iesum viuere, vt ex *Luc. cap. 24. versic. 22. vsque 25.* necessario inferri posse videtur. Puto autem interim reliquas mulieres, quæ in monte remanserant, non procul à sepulchro, sed in alia eiusdem montis parte, sic vt erant obstupefactæ, & veluti semimortuæ, aliquandiu permansisse, nihil interim de his, quæ ab Angelo audierant, loqui audentes.

Magdalena properat nunciare Apostolis sublatum esse corpus Iesu de sepulchro.

Vt primum autem Maria Magdalenæ peruenit ad Petrum & Ioannem, nunciauitque sublatum esse Dominum; illi protinus festino admodum gradu, simul ad sepulchrum pergentes, Ioannes quidem ad ipsum peruenit primus. At vero Petrus postea primus in ipsum introiuit, & ambo viderunt vno in loco linteamina posita, in alio autem Sudarium, quod fuerat super caput eius, separatim inuolutum. Quibus visis abierunt ad semetipsos, & cum nunciassent aliis quæ viderant; duo ex discipulis statim abierunt, vt irent in Emaus, quemadmodum numero proximo dicemus. At Maria Magdalenæ, quæ post Petrum & Ioannem iterum venerat, stabat ad monumentum foris plorans, & dum fleret, inclinauit se, & prospexit in monumentum, & vidit duos Angelos in albis sedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu, qui dicunt ei: *Mulier quid ploras?* Dicit eis: *quia tulerunt Dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum.* Hæc cum dixisset, retrorsum conuersa, vidit Iesum stantem, qui post pauca, manifestauit se, proprio eam nomine compellans, ac dicens: *Maria.* At illa protinus, vt consueuerat, accurrit ad amplexandos pedes eius. Verum Iesus, sciens eam illico credidisse, nec opus esse tactu, ad fidei eius comprobationem: Vel potius, probe intelligens, quod ipsa diutius tunc voluisset immorari ad pedes eius, dixit ei: *Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad Patrem meum*: ac si dixisset: noli modo moram trahere in eiusmodi amplexibus. Commodiori namque tempore, & pleniori spiritu, talia mihi obsequia, spiritualiter præstare poteris, cum ascendero ad Patrem meum. Sed, quod nunc attinet, vade cito ad fratres meos, hoc est, Apostolos, & dic eis: *Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum, &c.* Venit illa annuncians discipulis: quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi. *Ioan. cap. 20. vsque ad 19.* Hæc igitur, vt diximus, fuit prima Christi apparitio, ex his quæ in Euangelio registratæ habentur, quam circa horam diei secundam accidisse arbitramur.

Petrus & Ioannes currunt ad sepulchrum.

Magdalena redit ad sepulchrum.

Prima Domini apparitio facta Mariæ Magdalenæ.

33 Dum hæc agerentur; reliquæ mulieres, seorsum à monumento, vt dictum est, non admodum distantes, mente adhuc consternatæ, ac plenæ timoris morabantur. Et ecce duo viri (fortassis illi met, qui paulo ante Mariæ Magdalenæ locuti fuerant,) steterût secus illas in veste fulgenti, dicêtes: *Quid quæritis viuentem cum mortuis? non est hic; sed surrexit: recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset, dicens: quia oportet filium hominis tradi in manus*

pecca-

peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere. Et recordatæ sunt verborum eius. Lucæ cap. 24. versic. 4. vsque ad 9. Et regressæ à monumento, hoc est, à monte, vbi erat monumentum, cum timore & gaudio magno, cucurrerunt, & ipsę nũciare discipulis quæ viderant, & audierant. Et ecce properantibus, occurrit illis Iesus dicens: *Auete.* Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus: *Nolite timere ite, nunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam, ibi me videbunt. Matthæi c. 28. v. 8. vsque ad 11.* Et hæc fuit secunda Domini apparitio, eodem die non multo post primam facta. Oportet autẽ has mulieres peruenisse ad Apostolos, quando Maria Magdalene, quæ paulo ante ad eosdẽ venerat, narrare iam cœperat se vidisse Dominum. Et propterea S. Luc. *c. citato vers. 9.* veluti breuiter repetens simul omnes eiusmodi mulierum relationes, vbi ait, quod ipsæ à monumento regressę nunciauerũt hęc omnia illis vndecim, & ceteris omnibus, protinus subiungit: *Erant autem Maria Magdalene & Ioanna, & Maria Iacobi, & ceteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc: & visa sunt ante illos sicut deliramentum verba ista. & non crediderunt illis.* Oportet item post reditum Petri, & Ioannis de monumẽto, & antequam Maria Magdalene secundo venisset ad Apostolos (vt numero præcedenti dictum est) cum ipsis Apostolis illos quoq; duos extitisse discipulos, qui postea eodem die profecti sunt in Emaus. Nam in itinere dicebant Christo, quem peregrinum putabant: *Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, venerunt* (nempe Maria Magdalene, & quædam ex eius sociabus) *dicentes, se etiam visionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum* (nimirum Petrus & Ioannes) *& ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt*, hoc est, non esse amplius in monumento corpus eius: *ipsum vero non inuenerunt.*

Secunda Domini apparitio facta mulieribus in via.

34
Eodem die, necesse est Iesum apparuisse Petro, vt colligitur Luc. *c. vlt. vers. 34.* vbi narrat, duos discipulos de Emaus reuersos in Ierusalem, audisse ab vndecim Apostolis, quod surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni. Huius quoque meminit Apostolus *1. ad Cor. cap. 15. vers. 5.* Et credibile est, hanc fuisse tertiam illius diei apparitionem. Quamuis enim id ex Scriptura sacra conuinci non possit; probabilius tamen videtur, Dominum prius Petro, cui specialiter resurrectionem suam per mulieres nunciari curauerat, apparuisse, quam duobus discipulis.

3. Domini apparitio, facta Petro.

35
Quarta ergo eiusdem diei apparitio credi potest fuisse, quæ contigit memoratis duobus discipulis euntibus in Castellum nomine Emaus, sub figura cuiusdam peregrini, qui eos primum comiter interpellauit, tum de sermonibus quos inuicem habebãt in via; tum de tristitia, quam in aspectu non obscure præ se ferebant: mox eorum in credendo tarditatẽ leniter increpauit, & incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis, in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant. Et denique ab ipsis ad cœnã inuitatus, agnitus fuit in fractione panis, vt breuiter tangit Marcus, & fusius describit Lucas locis citatis.

4. Domini apparitio, facta duobus discipulis euntibus in Emaus.

36
Quinta Domini apparitio est illa, quam narrant Lucas & Ioannes vbi supra, factam coram decem Apostolis, cum iam sero esset die illa vna sabbatorum, id est, ad vesperam prædictæ primæ diei post sabbatum; quando venit Iesus ianuis clausis, vbi erant discipuli congregati, & stetit in medio eorum, & dixit: *Pax vobis, ostenditque eis manus, & latus, & pedes pariter perforatos.* Et quoniam conterriti existimabant se spiritum videre; præbuit se palpandũ, & manducauit coram eis, vt ab eorum animis, omnem de vera ac reali ipsius resurrectione, propelleret dubitationem. Deinde aperuit illis sensum, vt intelligerent Scripturas, & alia egit, quæ apud præfatos habentur Euangelistas. Et quia ex S. Luca certum est, istam apparitionem, factam esse eo tempore, quo illi duo discipuli celeri admodum passu redierant de Emaus, & inuenerant vndecim Apostolos congregatos, & alios cum eis, & loquebantur ad eos de his, quæ acciderant eis in via: & item certum est, vt scribit S. Ioannes, quod Thomas non erat cũ eis, quando hac vice, venit Iesus: Vtique necessarium fit credere, Thomam quidem fuisse ibi, quando reuersi sunt hi duo de Emaus, (alioquin non fuissent vndecim Apostoli ab eis inuenti,) & audisse quæ ab eisdem duobus discipulis dicebantur; sed non multo post exisse, vtpote qui, pręincredulitate sua, tam amplius sustinere non posset, ibidem diutius immorari, & quas ipse putabat nugas, eorum audire: ac post eius discessum, ceteris inchoatos sermones prosequẽtibus; & quibusdam ex ipsis (vt paulo post probabitur,) adhuc non plene credentibus, Dominum apparuisse decem, vt dictum est, Apostolis, & aliis discipulis ibidem congregatis. Qui postea nunciauerunt ipsi Thomæ dicentes: *Vidimus Dominum.* At ille respondit inquiens: *Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & manum meam in latus eius, non credam.* Dixi extitisse quosdam nõ plene credentes his, quæ à duobus discipulis, ab Emaus reuersis, dicebantur; quia id aperte asserit S. Marcus *cap. vlt. vers. 13.* vbi de eisdem duobus discipulis verba faciens ait: *Et illi euntes nunciauerunt ceteris nec illis crediderunt:* id est, nec omnes, vel nec plene illis crediderunt. Nam de aliquibus necesse est fateri, quod crediderint; puta de Petro, cui iam apparuerat Dominus, & item de iis, qui dicebant: *Quod surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni. Luc. cap. vlt. versic. 34.* Igitur quinque, quas hactenus ex sacro Euangelio memorauimus, Domini apparitiones, in ipsomet Dominicæ resurrectionis die factas esse, certissimum est. De reliquis vero aliis quinque, quas subsequenter recensebimus; tametsi dubium non sit, eas quoque intra quadraginta dies a resurrectione Domini ad eius ascensionem decursos, contigisse: nihilominus, quibusnam diebus, aut temporibus singulæ factæ fuerint, certo definiri non potest: præterquam de duabus; nempe ea, quam hic proxime subiungemus, de qua constat, quod octauo dictæ resurrectionis die facta est; & de alia, quam in ipso Dominicæ ascensionis die accidisse, nos infra *num. 39.* dicemus.

5. Domini apparitio, decem Apostolis facta.

Post dies octo, iterum de repente apparuit Iesus, 37
vbi ianuis clausis erant Apostoli congregati, & Thomas cum eis (quæ fuit sexta eius apparitio, in ordine ad hactenus ex Euangelio memoratas, & creditur esse illa, quam Apostolus *1. ad Cor. cap. 15. vers. 1.* dicit factam fuisse vndecim, subaudi Apostolis.) Porro Iesus cum salutasset omnes illis verbis ab ipso vsitatis: *Pax vobis*: conuersus ad Thomam, mira eum dignatione & charitate hortatus est, vt mitteret digitos suos in loca clauorum, & manum suam in latus eius, & desineret tandem esse incredulus, sed deinceps esset fidelis. Qui statim procidens coram eo, humiliter adorauit illum dicens: *Dominus meus, & Deus meus.* Cui Iesus: *Quia vidisti me*, inquit, *Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.* Quanquam autem de ipso Thoma, in hac apparitione, & de aliis Apostolis in præcedenti, nusquam in Euangelico textu expressum est, num cicatrices Domini actualiter tetigerint, & corpus eius palpauerint, necne; ac proinde, non improbabile videri

6. Domini manifestatio facta vndecim Apostolis.

potest

An Apostoli vulnera Domini tetigerint.

potest, ipsos præ reuerentia, non ausos esse id facere, quantumuis à Domino inuitati essent; vtpote quibus sufficere potuerit, admodum eis familiarem ac notam Magistri sui vocem audire, vultumque præsentem intueri: Nihilominus, communior saniorque Doctorum Sanctorumque Patrum sententia est, Apostolos, & oblatas sibi à Domino manus latusque tetigisse, & carnem eius ipso quoque tactu explorasse ac probasse: Alioquin, illa vehemens de phantasmate dubitatio, non videretur ab eorum cordibus omnino potuisse diuelli. Et hoc idem videtur etiam aliquatenus comprobari posse ex *1. Ioan. c. 1. vers. 1.* vbi non ex propria tantum, sed aliorum quoque Apostolorum persona attestatur, Dominum ab ipsis & visum, & manibus attrectatum, (subaudi præsertim post eius resurrectionem.) Id enim aptius videbatur ad ostendendum, quod ibidem ille S. Apostolus probare intendebat, nempe, Iesum Christum esse veram ac sempiternam vitam; quippe qui & se ipsum à mortuis potuit excitare, & nos pariter ad vitam perducere potest æternam. Deniq; mirum non est Sacros Euangelistas haud expressisse, quod Apostoli Dominicas tetigerint cicatrices: Quandoquidem constat, eos non omnia Christi Apostolorumque gesta scripsisse, sed de multis pauca, eaque ad salutem nostram cumulate sufficere posse.

37 Et hæc quæ hactenus de apparitionibus Domini, (quarta duntaxat excepta) & speciatim de ea, quæ Thomæ facta fuit, narrauimus, Ierusolymis contigisse asserit Cardinalis Baronius. Quod ego pariter verissimum puto. Ac propterea ingenue fateor me non percipere, quid significare velit S. Hieronymus *in calce commentariorum suorum in Matthæum*, vbi cum hæc dixisset: *Post resurrectionem Iesus in monte Galileæ conspicitur, ibique adoratur. licet quidam dubitent, & dubitatio eorum nostrum augeat fidem:* protinus subiungit: *Tunc manifestius ostendit Thomæ, & latus lancea vulneratum, & manus fixas demonstrat clauis.* Sic ille. Nam si putat, tunc primum Iesum ostēdisse manifestius vulnera Thomæ, quam antea fecisset aliis Apostolis; obstat locus S. Ioannis *cap. 20. vers. 26.* vbi ait, quod *quando hoc accidit erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis, & venit Iesus ianuis clausis, &c.* Quibus circumstantiis manifeste indicatur, id factum fuisse in Ierusalem, non autem in monte Galilææ, vbi non videntur Apostoli ianuis clausis manere consueuisse propter metum Iudæorum, cum ibi nihil esse videretur quod à Iudæis timere deberent. Præterquam quod, in monte, non eos in aliqua domo clausos vidisse Dominum, sed sub dio, & in lato quodam ac spatioso loco, præsentibus plusquam quingentis fratribus, vt dicitur *1. ad Corinth. cap. 15. versic. 6.* communis fere omnium opinio est. Si autem putat S. Doctor, bis Dominum ostendisse vulnera Thomæ, nimirum primo Ierosolymis octauo suæ resurrectionis die, quando scilicet, (vt dicitur *Ioan. cap. citato*) ad discipulos in vnum congregatos, ac præ timore Iudæorum clausas tenentes ianuas, mirabiliter intrauit: Et postea iterum in monte Galilææ; Certum est, de hac secunda cicatricum ostensione, eidem Thomæ facta, nihil penitus in Euangelio tactum fuisse. Quin potius ex eo oppositum videtur posse colligi. Nam cum certissimum sit, ipsum Thomam prima vice credidisse, (dixit enim tunc ei Dominus: *Quia vidisti me Thoma credidisti:*) superflua quodammodo videretur altera ipsi deinde specialis eorundem vulnerum demonstratio. Et hæc dicta sint non animo contradicendi, præsertim tanto Doctori, sed magis excitandi aliquem, qui verum eius sensum aperire studeat.

Vbi prædictæ apparitiones factæ fuerint.

Post hæc vndecim Apostoli abierūt in Galilæam, 38 quemadmodum per mulieres mandauerat eis Dominus; forsitan ne interim Ierosolymis mali aliquid paterentur à Iudæis. Cum autem quadam die, Petrus, & Thomas, & filij Zebedæi, Iacobus, & Ioannes, & Nathanael, cum aliis duobus discipulis, iuissent piscari ad mare Tiberiadis, & tota nocte nihil prendidissent; apparuit eis mane Iesus stans in littore, ac dicens, vt mitterent in dexteram nauigij rete. Quo facto, iam non valebant illud trahere, præ multitudine piscium, quos ceperant. Et tunc agnitus est Iesus à Ioanne primum, deinde à ceteris. Qui cum descendissent in terram, inuenerunt prunas, & piscem superpositum, & panem, inuitatique à Domino manducauerunt cum eo. Post prandium autem interrogauit Iesus Petrum ter, si eum diligeret: quo semper respondente: *Etiam Domine:* Commendauit eidem Iesus agnos ouesque suas, id est, vniuersam Ecclesiam: Mox prædixit ei martyrium. Postremo, sciscitante Petro de Ioanne, num & ipse martyr esset ex hac vita migraturus: respondit Iesus negatiue, & simul ipsum Petrum tanquam de curiosa interrogatione reprehendit. Quæ omnia accuratius narrat S. Ioan. *cap. vltim.* vbi ait hanc fuisse tertiam apparitionem; tertiam, inquam, factam discipulis suis, vt *ibidem versic. 14.* dicitur; id est, non coram vno aut altero, sed pluribus ex discipulis suis simul existentibus. Nam in ordine ceterarum septima fuit, non tertia, vt ex supra dictis manifestum est.

7. Christi apparitio ad mare Galilææ.

Octaua Domini apparitio facta fuit in monte 39 quodam Galilææ, vbi constituerat illis Iesus, hoc est, vt creditur, in monte Thabor; quo cum peruenissent vndecim Apostoli, cum aliis multis, quos ad hoc specialiter inuitauerant, videntes eum (vt ait S. Matthæus *in calce sui Euangelij*) adorauerunt. Et hęc communiter creditur fuisse illa Domini manifestatio, de qua loquitur Apostolus *1. ad Corinth. cap. 15. versic. 6.* dicens: *Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent vsque adhuc: quidam autem dormierunt.* Fuit ergo ista Domini manifestatio ceteris illustrior; tum propter multitudinem eorum quibus facta est; tum etiam quia non quodammodo inopinata, vt aliæ, sed prius non semel prænunciata ab ipso Domino fuerat, & ante eius passionem *Matthæi cap. 27. versic. 32. & Marc. cap. 14. versic. 18.* Et item post eius resurrectionem per semetipsum, & per Angelos mulieribus, & per mulieres Apostolis, *Matthæi cap. 28 versic. 7. & 10. Marc. cap. 16. versic. 7.* Vnde putant, ab Apostolis certum diem fuisse condictum, vt tum ipsi, tum alij ab ipsis inuitati, ad locum eisdem significatum conuenirent, ibique Dominum expectarent ac viderent. Porro in hac sua manifestatione Dominus coram tam grandi hominum multitudine, accedens ad discipulos suos, dixit eis: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Sic S. Matthæus *vbi supra.*

8. Domini apparitio in monte Galilææ.

Nona Christi manifestatio, videtur ea esse, cuius 40 meminit Apostolus loco proxime adducto, vbi post præcedentem, immediate subiungit: *Deinde visus est Iacobo.* Quare de hac apparitione, quamuis sacri Euangelistæ nihil prorsus meminerint, dubitare non licet, sacro id Apostoli textu attestante. Veruntamen, vbi & quando ea contigerit, incompertum habemus: nisi quod ex citato Apostoli loco plane constat eā post proxime memoratā plusquam quingentis

9. Christi manifestatio facta Iacobo.

viris

viris simul factam, contigisse, & consequenter non posse esse illam, quam refert B. Hieronymus *in lib. de scriptoribus Ecclesiasticis in Iacobo, cap. 2.* ex Euangelio Nazaræorum à se in Græcum, & Latinum sermonem translato. Et ratio est, quia de illa ibidem dicitur, quod iurauerat Iacobus, se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Atqui non est verisimile, quod per tot dies atque hebdomades, aut ipse sine cibo naturaliter viuere potuerit, aut quod Dominus ei apparere tanto tempore distulerit, ac ipsum fame tam diu affligere voluerit. Neque item (quod aliqui suspicantur) Dominum soli Iacobo bis apparuisse. Quare quicquid de hac re senserit B. Hieronymus, quem certum est, quædam interdum referre solitum esse, quæ tamen ipse non approbat, licet non reprobet: Videtur prædicta de Iacobo historia, non satis firmo niti fundamento; non solum quia ex libro apocrypho, & ab Ecclesia minime recepto, desumpta sit; sed etiam, quia si verum est, quod communiter creditur, Apostolos tempore passionis Christi, omnes aut à fide defecisse, aut saltem in ea admodum titubasse, iuxta id, quod eis paulo ante prædixerat Dominus: *Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, &c.* & post eius mortem non modo de eius resurrectione hæsitasse; verum etiam mulieribus attestantibus se illum viuentem vidisse, credere renuisse: (visa enim sunt ante illos sicut deliramentum verba illarum:) Si, inquam, sola Christi Mater tunc à fidei firmitate dimoueri non potuit; non videtur verisimile, vel ipsum quoque Iacobum in fide resurrectionis Dominicæ vsque adeo firmiter perstitisse, vt se ad non prius comedendum, tali Sacramento adigere non dubitauerit; vel si non permansit, quod temere se ipsum tali obligatione interimere attentasset.

41 Decima pariterque postrema Domini, ante eius ascensionem, apparitio, fuit illa, quam Apostolus loco ad Corinth. iam sæpius adducto, sequitur, dicens: *Deinde Apostolis omnibus.* Et hanc credimus eandem esse cum ea, quæ describitur à S. Marco huiusce verbis: *Nouissime recumbentibus illis vndecim apparuit, & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis: quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt, &c.* ac deinde præcepit eis, vt irent in vniuersum mundum ac prædicarent Euangelium, promittens salutem credentibus, incredulis autem condemnationem: docuitque eos signa, quibus credentes ab incredulis discerni possent. Et post hæc protinus subiungit: *Et Dominus quidem Iesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet a dextris Dei. Illi autem profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis.* Ex quibus Marci verbis, ita vsque ad Domini ascensionem continuatis, manifeste apparet, hanc fuisse postremam Domini manifestationem, nimirum factam discipulis suis, quando ipse ascendit in cœlum. Quamuis autem Iansenius cum Euthymio putauerit hanc Domini ostensionem à S. Marco descriptam non esse postremam, sed primam coram discipulis suis factam: Nos tamen libentius hic sequimur B. Augustinum, & alios cum ipso sentientes, & priorem opinionem profitentes. Nec me mouent, quæ pro solutione argumentorum B. Augustini adducit idem Iansenius *in cap. suæ concordiæ* 147. Quia ad id quod ait: Verisimile esse Dominum tunc exprobrasse incredulitatem discipulis, quando ipsi paulo ante non crediderant Mariæ Magdalenæ, & aliis asserentibus se vidisse Dominum; non autem in die ascensionis, quando iam omnes ipsum resurrexisse credebant: Dicimus Dominum, in die suæ ascensionis, non exprobrasse discipulis absolute incredulitatem, quasi nec tunc etiam crederent, sed quod ab initio non credidissent iis, qui viderant eum resurrexisse, vt ibidem facere textus se explicat. Et id factum puto, vt per hoc inexcusabiles redderentur, qui postea credere nollent ipsis Apostolis, & aliis, qui ipsum à mortuis excitatum videre meruerant. Quod vero citatus Auctor addit, pro, *nouissime*, in Marci textu Græco, haberi verbum, quod idem sonat ac si diceremus, *deinde*, & quodammodo notat Interpretem, quod non bene transtulerit: Respondemus, vtique magis fidendum editioni vulgatæ Latinæ, quæ maioris est in sancta Ecclesia auctoritatis, quam sit Græca, & hoc præsertim in Marci Euangelico textu, qui originaliter Latine scriptus fuit, quemadmodum multis sane probat Cardinalis Baronius *sub anno post Christum natum* 45. Sed nec probamus hoc loco illam Iansenij expositionem, quod scilicet S. Marcus, pro decem, vndecim vsurpauerit, nec admittimus etiam S. Lucam idem fecisse, vbi ait duos discipulos in suo reditu de Emaus, inuenisse vndecim congregatos. Siquidem re vera, non decem tantum, sed vndecim Apostolos inuenerunt, licet paulo post inde Thomas discessent, vt nos supra *num.* 34. declarauimus. Et denique illa verba: *Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, &c.* nemini dubium est, quin ad proxime præcedentia referri debeant, ad significandum, quod post prædicta Dominus ascendit in cœlum: Non enim obstat quod non dixerit: *Et postquam hæc locutus est eis*, sed absolute, *postquam locutus est eis*: quia per id sanctus Euangelista indicare voluit, Dominum non hæc tantum, sed alia quoque dixisse Apostolis suis, antequam ascenderet in cœlum. Nihil igitur prohibet, quin hæc Domini apparitio à sancto Marco descripta, fuerit, vt diximus, non prima, sed postrema facta coram discipulis suis. Quod etiam ex consequentibus fiet clarius. Nam de hac eadem, videtur meminisse sanctus Lucas *cap. vlt.* vbi, post aliquanto longiorem narrationem eorum quæ fecit, & locutus est Dominus in prima eius apparitione, coram Apostolis suis, tandem *vers.* 49. videtur transire ad postremam, vbi Dominus ait: Se missurum eis, promissum patris spiritum, ac iubet eos morari in Ierusalem, donec induantur virtute ex alto; & consequenter prosequitur sanctus Euangelista narrans, qualiter Iesus eduxit eos foras in Bethaniam, & *benedicens eis ferebatur in cælum, & ipsi adorantes, regressi sunt in Ierusalem cum gaudio, &c.* Ex quibus verbis apertissime constat, hanc postremam Domini apparitionem, factam fuisse non in Galilæa sed in Ierusalem, nimirum in cœnaculo, vbi Apostoli simul manere consueuerant; Et Dominum inde Apostolos duxisse in Bethaniam in monte oliueti existentem, vbi ipsis videntibus, ascendit in cœlum. Quibus optime consonant, quæ idem sanctus Lucas scribit *Actorum cap. 1. versic. 4.* dicens: *Et conuescens, præcepit eis ab Ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem patris, quam audistis*, inquit, *per os meum* & post pauca: *Et cum hæc dixisset videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.* Et paucis interpositis, *nimirum versic.* 12. de Apostolis ait: *Tunc reuersi sunt Ierosolymam a monte, qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusalem, sabbati habens iter*, id est vnius tantum circiter milliarij. Non enim longius iter die sabbati conficere licitum erat. Vnde illud *Matthæi cap. 24. versic.* 20. *Orate vt non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.* Sane Iosephus 6. *de Bello c.* 3. inter montem Oliueti & Ierusalem, vallem Cedron, & sex tantum itineris stadia ponit.

Hic si omnes Christi apparitiones, in sacris libris 42
memoratas, persequi esset animus, proculdubio

Margin: 10 Christo apparitio.

Cur apparitio facta S. Paulo prætermittatur.

prædictis attexere oporteret illam, quæ facta est Apostolo Paulo tanquam abortiuo, vt ipsemet ad sui humiliationem ait *1. ad Cor. cap. 15. ver. 8.* Vbi post alias Domini apparitiones, postremo loco memorat eam, quæ sibi quoque facta fuerat, quamq; late describit S. Lucas *Actor. cap. 9.* & repetit *cap. 22. & 26.* Verum hanc libenter missam facimus, quoniam secundo post Domini resurrectionem anno contigisse creditur, & instituti nostri ratio non patitur, vt hosce Annales vlterius protrahamus.

De Dominica Ascensione.

43 Igitur die post resurrectionem suam quadragesimo, Dominus Apostolis suis iam satis bene instructis, & de his quæ deinceps eos facere oportebat, edoctis; coram eis ascendit in cœlum, & die decima ab eius ascensione, quinquagesima vero à resurrectione, misit eis, vt pollicitus fuerat, Spiritum Sanctum: quo repleti cœperunt omni studio, ac totis viribus prædicare ac disseminare doctrinam Euangelicam, quam à Domino acceperant, in Ierusalem primo, & in omni Iudæa, & finitimis regionibus: mox vero etiam in vniuerso mundo, vt patet, tum ex libro Actorum, tum etiam ex his quæ postea grauissimi Ecclesiasticæ historiæ Auctores prodiderunt, ac præcipue nostro hoc seculo Illustrissimus Cardinalis Baronius, cuius est laus per omnes Dei Ecclesias. Ipse enim historiam Ecclesiasticam maxime omnium illustrauit, & res gestas ab Apostolis, & eorum successoribus, diligentissime conquisitas, non solum mira eruditione, congessit, sed etiam ad ordinem temporum accommodauit, & vltra primum, annorum à Christo nato, millenarium feliciſſime perduxit. Vtinam ad nostra hæc vsque tempora peruenisset, & omnia pene ad septimam mundi ætatem hactenus pertinentia, ab ipso luculentissime tradita habere potuissemus. Quamobrem nos, qui à tanto viro longe absumus, ac eidem comparati veluti locusta videri possumus, libenter hic nostris hisce lucubrationibus, qualescunque sint, finem imponimus: illud solum tanquam pro coronide addentes, quod ex dictis cōsequitur, nempe hanc sextam, quam hic terminamus, mundi ætatem, annis circiter sexcentis triginta octo perdurasse, vt etiam apparet in tabulis.

Caussæ dissensionis de numero annorũ huius mundi ætatis.

44 Porro caussas dissensionis inter Auctores, de huius mundi ætatis duratione, & cur non omnes in eadem annorum summa conueniant, has assignari posse credimus. Et prima sit, quia valde inter se discrepant, in ratione supputandi septuaginta Babylonicæ captiuitatis annos, à Ieremia prænunciatos: aliis eos auspicantibus ab anno decimo tertio regni Iosiæ: aliis à quarto regni Ioakim: aliis à primo Iechoniæ: aliis ab vndecimo Sedeciæ: Et item aliis eosdem terminantibus in anno primo regni: aliis in primo Monarchiæ Cyri: & aliis in secundo regni Darii Hystaspis. Nos à capto Sedecia, vsq; ad initium regni Cyri in Babylone, qui fuit annus primus Monarchiæ eius, illos dinumerandos deducendosque censuimus, vt suis locis, satis superque probatum est, & videtur expresse tradi *2. Paralip. cap. vlt. ver. 21. vsque ad finem, & 1. Esdr. cap. 1. ver. 1. vsque ad 4.* Altera caussa esse potest, quoniam Scriptores, non omnes ab vno eodemque tempore, numerari debere existimant septuaginta hebdomades annorum, olim Danieli cœlitus reuelatas. Quidam enim eas supputare incipiunt ab anno regni Sedeciæ quarto. Alii à Babylonicæ captiuitatis vigesimo, inter quos fuit Hippolytus Martyr, vt refert B. Hieronymus *super Danielis cap. 9.* Alii à primo anno Darii Medi, quando scilicet mysterium ipsarum, Danieli reuelatum fuit. Alii à primo anno Cyri. Alii ab ædificatione secundi templi, anno sexto, vel nono Darii Hystaspis absoluta. Alii ab anno regni Artaxerxis cognomento Longimani secundo. Alii à septimo. Et quemadmodum eas diuersimode incipiunt; ita etiam non eodem modo terminant. Nos vero eas ab anno prædicti Longimani vigesimo inchoandas, & ad Christi passionem, obitumque terminandas esse, pluribus rationibus sub anno mundi 3609. *num. 4.* docuimus. Possent hic aliæ addi huius diuersitatis caussæ, quas vltro libenterque prætermittimus, quod modicam sane in annorum summa differentiam parere posse videantur.

45 Itaque si prædictos sexcentos triginta octo huius sextæ mundi ætatis annos, cum aliarum præcedentium mundi ætatum annis subduxeris, resultabit ab ipso mundi exordio ad Christum passum, summa annorum quatuor millium octoginta quatuor, vt facilius videre est in tabulis. Valeant ergo, & dispereant aniles fabulæ, vel potius expressa, quæ à quibusdam feruntur, mendacia, de miranda Zoroastri antiquitate, quem Astronomiæ inuentorem Ethnici faciunt, & sex annorum millibus ante obitum Platonis vixisse dictitant. Item de Indorum regibus, quos à Libero patre, ad Alexandrum Magnum, per annos amplius quam sex mille quadringentos, regnasse falso produnt. Et (quod minus ferendum est) de Ægyptiis, qui, vt antiquitatem gentis regnique sui, ceteris anteponerent, innumera propemodum mundi secula fingentes, iactabant quater iam astra proprios absoluisse cursus, ex quo Ægyptiorum gens esse cœpisset; quod est dicere, Ægyptios per centum quadraginta quatuor mille annos floruisse: quandoquidem cōstat, cœlum sidereum, seu octauam sphæram (vt aiunt Astrologi) non nisi triginta sex annorum millibus, motum suum proprium conficere. Insuper reges ipsorum ex Diis originem duxisse, & annis plusquam septuaginta millibus, ante postremum Ptolemæum, successiue in Ægypto regnasse. A tempore vero quo Ægyptii Astronomiam didicerunt, supra centum annorum millia fluxisse. Quanquam autem ex Plutarcho, *in vita Numæ Pompilii*, & Solino *cap. 2.* & Censorino, aliisq; antiquissimis scriptoribus, certum sit, Ægyptios aliquando annis quadrimestruis, & quandoq; etiam trimestruis, interdum vero bimestruis, & nonnunquam menstruis vti consueuisse: Veruntamen nec sic quidem fieri potest, vt eorum successio, ad centum mille annos peruenire potuerit. Vnde multo minus attendenda sunt, quæ de Chaldæis perhibentur, nimirum, quod gloriabantur se Astronomicam habere scientiam, obseruationibus, atque experimentis, iam quadringentos septuaginta millia annorum spatio comprobatam. Quæ omnia, & si quæ sunt eiusmodi alia, omnem omnino excedunt eruditorum hominum credulitatem, facileque falsissima esse deprehenduntur, non solum ex his, quæ ex sacris libris omnes S. Patres, Ecclesiasticique Doctores apertissime colligunt; sed etiam ex his, quæ omnes probati Chronographiæ professores, & qui de Epochis æris ve temporum scripsere, prodiderunt; inter quos, qui mundum faciunt antiquiorem, ab eius exordio, ad ipsius reparationem in Christi passione præstitam, quinque, aut sex, vel ad summum septem mille annos, paucis quibusdam adiectis, enumerant, vt videre est in catalogo eorum, qui summas annorum ab orbe condito, ad Christum natum, supputarunt, apud Sixtum Senensem *lib. 5. Bibliothecæ suæ sanctæ, annotatione 68.* registrato.

De numero annorum ab orbe condito ad Christum passum.

De commenda. tisq; Indorum, Aegyptiorum, & Chaldæorum antiquitatibus.

TABVLÆ

Computationis, & concursus annotum Æratum, Regum, & Procerum 6. Mundi ætatis.

ANNI

	Ab orbe condito.	A diluuio.	Monarchia Assyriorum, & Chaldæorum.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	Ab initio Olympiadum	Vrbis condita.	Aere à Nabonassaro.	Prophetia Ieremiæ.	Vita Ezechielis.	Vita Iechoniæ.
Facta est desolatio Ierosolymæ. & templi an.	2447	1791	1432	864	170	147	142	41	37	30
Ieremias propheta creditur obiisse in Ægypto.	2448	1792	1433	865	171	148	143	42	38	31
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2		2	2
Baruch Propheta proficiscitur in Babylonem.	3450	1794	1435	867	173	150	145		40	33
Nabuzardan transfert reliquias Iudæorum in Babylonem.	3451	1795	1436	868	174	151	146		41	34
Nabuchodonosor Monarchæ nomen assequitur an.	3452	1796	1437	869	175	152	147		42	35
Vidit in somnis statuam grandem futura prænunciantem.	3453	1797	1438	870	176	153	148		43	36
Darius Medus nascitur ante medietatem an.	3454	1798	1439	871	177	154	149		44	37
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2		2	2
Astyages in Media regnat an.	3456	1800	1441	873	179	156	151		46	39
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4		4	4
Ezechiel vidit in spiritu vrbis, & templi instaurationem an.	3460	1804	1445	877	183	160	155		50	43
Iechonias creditur genuisse Salathielem an.	3461	1805	1446	878	184	161	156		51	44
Ezechiel prophetat contra Ægyptum incho. an. sub cuius finem ducitur vlt. Iudæorum captiuitas in Babylonem.	3462	1806	1447	879	185	162	157		52	45
Primus dictæ captiuitatis an. in quo Nabuchodonosor vidit somnium arboris magnæ succisæ.	3463	1807	1448	880	186	163	158		*Quot vero*	4[illegible]
Nabuchodonosor in furorem actus habitat cum bestiis an.	3464	1808	1449	881	187	164	159		*annis*	47
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6		*super-*	6
Recuperat sensum, & regnum an.	3470	1814	1455	887	193	170	165		*uixe-*	53
Moritur in fine anni.	3471	1815	1456	888	194	171	166		*rit in-*	54
Euilmerodac regnat in Baby. & subleuat Iechoniam.	3472	1816	1457	889	195	172	167		*certū*	55
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4		*est.*	*Quan-*
Esdras conturbatur ob prosperitates malorum, & afflictiones bonorum.	3476	1860	1461	893	199	176	171			*dius autē*
Post annos 7.	7	7	7	7	7	7	7			*amplius*
Annus Iubilei decimi octaui.	3483	1827	1468	900	206	183	178			*us ui-*
Post annos 10.	10	10	10	10	10	10	10			*xerit*
Astyages regno spoliatur sub fin. an.	3493	1837	1478	910	216	193	188			*incer-*
Regnant Cyrus in Perside. Darius in Media. Et Niglisar in Babylone, Euilmerodaco interempto.	3494	1838	1479	911	217	194	189			*tum est.*
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4			
Mortuo Niglisaro regnat Labosardac in Babylone, & in fine eiusdem anni moritur.	3498	1842	1483	915	221	198	193			
Baltassar regnat in Babylone incho. an.	3499	1843	1484	916	222	199	194			
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2			
Daniel vidit visionem Hirci, & Arietis an.	3501	1845	1486	918	224	201	196			
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2			
Salathiel creditur genuisse Zorobabelem an.	3503	1847	1488	920	226	203	198			
Post annos 13.	13	13	13	13	13	13	13			
Moritur Baltassar incho. an. & regnat Darius, quo sub finem an. mortuo, regnat Cyrus.	3516	1860	1501	933	239	216	211			

Vita Danielis.	Regni Nabuchodonosor in Babylone.	A captiuitate Iechoniæ.	Prophetiæ Ezechielis.	A templi desolatione.	Monarchiæ Nabuchodonosor.	Vita Darii Medi.	Regni Astyagis in Media.	Vita Salathielis.	Postrema Iudæorũ captiuitatum.	Regni Euilmerodach in Babylone.	Regni Cyri in Perside.	Regni Darii in Media	Regni Niglissar in Babylone.	Regni Labosardach in Babylone.	Regni Baltassar in Babylone.	Vita Zorobabelis.	Regni Darii Medi in Babylone.	Sabbatici.	Iubilæorũ.	Olympiadum	Anni.
22	19	12	8	1																43	2
23 2	20 2	13 2	9 2	2 2																43	3
25	22	15	11	4																44	1
26	23	16	12	5														124		44	2
27	24	17	13	6	1															44	3
28	25	18	14	7	2															44	4
29 2	26 2	19 2	15 2	8 2	3 2	1 2														45	2
31 4	28 4	21 4	17 4	10 4	5 4	3 4	1 4													45	3
35	32	25	21	14	9	7	5													46	3
36	33	26	22	15	10	8	6	1												46	4
37	34	27	23	16	11	9	7	2												47	1
38	35	28		17	12	10	8	3	1											47	2
39 6	36 6	29 6		18 6	13 6	11 6	9 6	4 6	2 6											47	3
45	42	35		24	19	17	15	10	8											49	1
46	43	36		25	20	18	16	11	9											49	2
47 4		37 4		26 4		19 4	17 4	12 4	10 4	1 4								127		49	3
51 7		41 7		30 7		23 7	21 7	16 7	14 7	5 7										50	3
58		48 10		37 10		30	28 10	23 10	21 10	12 10									18	52	2
		58		47			38	33	31	22								130		54	4
		59 4		48 4		41 4		34 4	31 4	23	1 4	1 4	2 4							55	1
		63		52		45		38	36		5	5	5	1						56	1
2		64 2		53 2		46 2		39 2	37 2		6 2	6 2			1 2					56	2
76 2		66 2		55 2		48 2		42 2	39 2		8 2	8 2			3 2					56	4
78 13		68 13		57 13		50 13		43 si vero	41 13		10 13	10 13			5 13	1 13				57	2
91		81		70		63		amplius superuixit ignoramus	54		23	23			18	14	1			60	3

ANNI

	Ab orbe condito.	A diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	Ab initio Olympiadum	Vrbis conditæ.	Aera à Nabonassaro.	Vita Danielis.	A Templi desolatione.
Concurrit pene totus cum 1. Monarchiæ Cyri.	3517	1861	934	240	217	212	92	71
Iudæi in Ierusalem iaciunt fundamenta templi.	3518	1862	935	241	218	213	93	72
Daniel didicit futuras regnorum mutationes.	3519	1863	936	242	219	214	94	73
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	Quã-	4
Cyrus Persarum 1. Monarcha moritur an.	3523	1867	940	246	223	218	dũ	77
Cambyses regnat in Perside an.	3524	1868	941	247	224	219	vero	78
Post annos 7.	7	7	7	7	7	7	super-	7
Moritur men. 5. & Smerden magus in fin. an.	3531	1875	948	254	231	226	uixe-	85
Darius Hystaspis regnat in Perside an.	3532	1876	949	255	232	227	rit Da	86
Annus Iubilei 19. Aggæus & Zacharias prophetant.	3533	1877	950	256	233	228	niel,	87
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	incer-	2
Zacharias prophetat contenta in cap. eius 7.	3535	1879	952	258	235	230	tum	89
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	est.	2
Templum quoad partes eius interiores perficitur an.	3537	1881	954	260	237	232		91
Iudæi faciunt Pascha, & solemnitatem Azymorum an.	3538	1882	955	261	238	233		92
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2		2
Templum cum atriis suis absoluitur an.	3540	1884	957	263	240	235		94
Fiunt sacrificia pro restitutione templi an.	3541	1885	958	264	241	236		95
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4		4
Incipiunt anni consulares apud Romanos.	3545	1889	962	268	245	240		99
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6		6
Contigit quædam Eclipsis à Ptolemæo obseruata.	3551	1895	968	274	251	246		105
Post annos 1.	3	3	3	3	3	3		3
Zorobabel creditur genuisse Abiud.	3554	1898	971	277	254	249		108
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2		2
Probabile est natum esse Esdram Sacerdotem an.	3556	1900	973	279	256	251		110
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6		6
Clades Persarum Marathonia contigit an.	3562	1906	979	285	262	257		116
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5		5
Darius Hystaspis rex Persarum moritur an.	3567	1911	984	290	267	262		121
Xerxes huius nominis 1. regnat in Perside an.	3568	1942	985	291	268	263		122
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4		4
Cum ingenti exercitu transit in Græciam an.	3572	1916	989	295	272	167		126
Post annos 11.	11	11	11	11	11	11		11
Incidit annus Iubilei vigesimi.	3583	1927	1000	306	283	278		137
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6		6
Xerse occiso regnat Artabanus vsque ad fi. an.	3589	1933	1006	312	289	284		143
Artaxerxes Longimanus regnat in Perside an.	3590	1934	1007	313	290	285		144
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5		5
Decreuit mittere Esdram in Iudæam.	3595	1939	1012	318	295	290		149
Esdras cum Iudæorum multitudine venit in Iudæam an.	3596	1940	1013	319	296	291		150
Post annos 9.	9	9	9	9	9	9		9
Abiud creditur genuisse Eliacim an.	3605	1949	1022	328	305	300		159
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4		4
Neemias obtinet licentiã reædificandi Ierusalem sub fi. an.	3069	1953	1026	332	309	304		163

Po-

Postreme Iudæorū captiuitatis.	Vita Zorobabelis.	Monarchiæ Cyri.	Monarchia Persarum & Medorū.	Absoluta Iudæorum captiuitate.	Regni Cambysis in Perside.	Regni Darii Hystaspis in Perside.	Vita Abiud.	Vitæ Esdræ Sacerdotis, & Scribæ.	Regni Xerxis 1. in Perside.	Regni Artaxerxis Longimani in Perside.	Vitæ Eliacim.	Sabbatici.	Iubilæorum.	Olympiadū.	Annus.
55	15	1	1	1										60	4
56	16	2	2	2										61	1
57	17	3	3	3										61	2
4	4	4	4	4											
61	21	7	7	7										62	2
62	22	8	8	8	1									62	3
7	7		7	7	7										
69	29		15	15	8									64	2
70	30		16	16		1								64	3
	31		17	17		2							19	64	4
	2		2	2		2									
	33		19	19		4						136		65	2
	2		2	2		2									
	35		21	21		6								65	4
	36		22	22		7								66	1
	2		2			2									
	38		24	24		9								66	3
	39		25	25		10								66	4
	4		4	4		4									
	43		29	29		14								67	4
	6		6	6		6									
	49		35	35		20								69	2
	3		3	3		3									
	52		38	38		23	1							70	1
			2	2		2	2								
			40	40		25	3	1				139		70	3
			6	6		6	6	6							
			46	46		31	9	7						72	1
			5	5		5	5	5							
			51	51		36	14	12						73	2
			52	52			15	13	1					73	3
			4	4			4	4	4						
			56	56			19	17	5					74	3
			11	11			11	11	11						
			67	67			30	26	16				20	77	2
			6	6			6	6	6						
			73	73			36	34	22					78	4
			74	74			37	35		1				79	1
			5	5			5	5		5					
			79	79			42	40		6				80	2
			80	80			43	41		7				80	3
			9	9			9	9		9					
			89	89			52	50		16	1	146		82	4
			4	4				4		4	4				
			93	93				54		20	5			83	4

ANNI

	Ab orbe condito.	A diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	Ab initio Olympiadum	Vrbis condita.	Aera à Nabonassaro.	A Templi desolatione.	Monarchiæ Persarum ac Medorũ.
Concurrit fere totus cum 1. aduentus sui in Ierusalem; & pariter cum 1. Hebdomadarum Danielis.	3610	1954	1027	333	310	305	164	94
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6
Credi potest librum 1. Esdræ fuisse compositum an.	3616	1960	1033	339	316	311	170	100
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Neemias reuertitur in Persidem an.	3621	1965	1038	344	321	316	175	105
Post annos 8.	8	8	8	8	8	8	8	8
Redit in Ierusalem; Et Artaxerxes rex moritur an.	3629	1973	1046	352	329	324	183	113
Regnant in Perside 1. Xerses 2. mox Sogdianus an.	3630	1974	1047	353	330	325	184	114
Darius Nothus regnat in Perside an.	3631	1975	1048	354	331	326	185	115
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Incidit annus Iubilei vigesimi primi.	3633	1977	1050	356	333	328	187	117
Post annos 7.	7	7	7	7	7	7	7	7
Esdras Sacerdos & Scriba creditur obiisse an.	3640	1984	1057	363	340	335	194	124
Post annos 9.	9	9	9	9	9	9	9	9
Darius Nothus rex Persarum moritur sub fin. an.	3649	1993	1066	372	349	344	203	133
Regnat in Perside Artaxerxes Mnemon an.	3650	1994	1067	373	350	345	204	134
Mardochæus in Perside viuit forte unus prophetarum in	3651	1995	1068	374	351	346	205	135
Assuerus rex fecit grande conuiuium an.	3652	1996	1069	375	352	347	206	136
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Eliacim genuit Azor. Et Esther ducitur ad cubiculũ Assue.	3656	2000	1073	379	356	351	210	140
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Aman sortitur tempus pro interficiendis Iudæis.	3661	2005	1078	384	361	356	215	145
Post annos 22.	22	22	22	22	22	22	22	22
Annus Iubilei vigesimi secundi.	3683	2027	1100	406	383	378	237	167
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6
Artaxerxes Mnemon moritur sub fin. an.	3689	2033	1106	412	389	384	243	173
Regnat Artaxerxes Ochus in Perside an.	3690	2044	1107	413	390	385	244	174
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Philippus Alexandri Magni pater regnat in Græcia an.	3694	2038	1111	417	394	389	248	178
Post annos 13.	13	13	13	13	13	23	13	13
Azor creditur genuisse Sadocum an.	3707	2051	1124	430	407	402	261	191
Post annos 8.	8	8	8	8	8	8	8	8
Artaxerxes Ochus Persarum rex moritur an.	3715	2059	1132	438	415	410	269	199
Arses regnat in Perside an.	3716	2060	1133	439	416	411	270	200
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Regnant Darius vl. in Perside, Et Alex. Magnus in Græcia.	3718	2062	1135	441	418	413	272	202
Idem Alexander duces Darii ad Granicum superat an.	3719	2063	1136	442	419	414	273	203
Dario ad Issum victo, familiam eius ducit captiuam.	3720	2064	1137	443	420	415	274	204
Damascum, & Palæstinam subiugit an.	3721	2065	1138	444	421	416	275	205
Ægyptum sine vi obtinet an.	3722	2066	1139	445	422	417	276	206
Imperio Persarum, Dario mortuo, potitur.	3723	2067	1140	446	423	418	277	207
Extincta Persarum, instituit Græcorum Monarchiam an.	3724	2068	1141	447	424	419	278	
Septentrionales regiones subigit an.	3725	2069	1142	448	425	420	279	
Contra Indos feliciter pugnat an.	3726	2070	1143	449	426	421	280	

Absoluta Iudaeorum captivitate Babylonica.	Vita Esdræ Sacerdotis, & Scribæ.	Regni Artaxerxis Longimani.	Vita Eliasim.	Hebdomadarum Danielis.	Regni Xerxis 2. & Sogdiani in Perside.	Regni Darii Nothi in Perside.	Regni Artaxerxis Mnemonis in Perside.	Vita Azor.	Regni Artaxerxis Ochi in Perside.	Regni Philippi patris Alex. Mag. in Macedon.	Vita Sadoc	Regni Arsis in Perside.	Regni Darii ultimi in Perside.	Regni Alexadri Mag. in Græcia.	Monarchia Alexandri Magni.	Sabbatici.	Iubileorũ.	Olympiadis	Anni.
94 6	55 6	21 6	6 6	1 6														84	1
100 5	61 5	27 5	12 5	7 5														85	3
105 8	66 8	32 8	17 8	12 8														86	4
113	74	40	25	20														88	4
114	75		26	21	1													89	1
115 2	76 2		27 2	22 2		1 2												89	2
117 7	78 7		29 7	24 7		3 7										250	21	89	4
124 9	85		36 9	31 9		10 9										151		91	3
133			45	40		19												93	4
134			46	41			1											54	1
135			47	42			2											94	2
136 4			48 4	43 4			3 4											94	3
140 5			52	47 5			7 5	1 5										95	3
145 22				52 22			12 22	6 22								154		96	4
167 6				74 6			34 6	28 6									22	102	2
173				80			40	34								158		103	4
174 4				81 4				35 4	1 4									104	1
178 13				85 13				39 13	5 13	1 13								105	1
191 8				98 8				52	18 8	14 8	1 8							108	2
199				106					26	22	9							110	2
200 2				107 2						23 2	10 2	1 2						110	3
202				109						25	12	3	1	2				111	1
203				110							13		2	2				211	2
204				111							14		3	3				111	3
205				112							15		4	4				111	4
206				113							16		5	5				112	1
207				114							17		6	6				112	2
208				115							18				1	163		112	3
209				116							19				2			112	4
210				117							20				3			113	1

ANNI

	Ab orbe condito.	A diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	Ab initio Olympiadum	Vrbe condita.	Aera à Nabonassaro.	A Templi desolatione.	A soluta Babylonica Iudæorũ captiuitate.
Ducit exercitum in Mediam, vbi multa gerit an.	3727	2071	1144	450	427	422	281	211
Redit in Babylonem, vbi ad otia luxuiq; conuertitur an.	3728	2072	1145	451	428	423	282	212
A cunctis fere populis Legatos ac munera suscipit an.	3729	2073	1146	452	429	424	283	213
Moritur. & Ptolemæus Lagi regnat in Ægypto an.	3730	2074	1147	453	430	425	284	214
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Incidit iubileus vigesimus tertius an.	3733	2077	1150	456	433	428	287	217
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Regnat primo in Asia Antigonus an.	3735	2079	1152	458	435	430	289	219
Post annos 7.	7	7	7	7	7	7	7	7
Regnat Seleucus 1. in Syria sub fin. an.	3742	2086	1159	465	442	437	296	226
Concurrit cum an. 1. Seleuci, & æræ regni Græcorũ iudaicę	3743	2087	1160	466	443	438	297	227
Incipit eadem æra more Chaldaico an.	3744	2088	1161	467	444	439	298	228
Post annos 8.	8	8	8	8	8	8	8	8
Antigonus rex Asiæ moritur in fin. an.	3752	2096	1169	475	452	447	306	236
Regnat in Asia Demetrius huius nominis 1. an.	3753	2097	1170	476	453	448	307	237
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Sadoc creditur genuisse Achim an.	3758	2102	1175	481	45[illegible]	453	312	242
Post annos 10.	10	10	10	10	1c	10	20	20
Ptolem. Lagi dat regnum Philadelpho F. sub fin. an.	3768	2112	1185	491	468	463	322	252
Concurrit cũ 1. Philadelphi Ptolem. Lagi moritur in fi. an.	3769	2113	1186	492	469	464	323	253
Demetrius cedit regnum Asiæ Seleuco Syriæ regi an.	3770	2114	1187	493	470	465	324	254
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Seleucus Syriæ Asiæq; rex moritur an.	3774	2118	1191	497	474	469	328	258
Regnat in Asia Syriaq; Antiochus 1. qui & Soter. an.	3775	2119	1192	498	475	470	329	259
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6
Incidit obseruatio quædam astronomica à Ptolem. relata.	3781	2125	1198	504	481	476	335	265
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Annus Iubilei vigesimi quarti.	3783	2127	1200	506	483	4 8	337	267
Post annos 7.	7	7	7	7	7	7	7	7
Initium belli Punici 1. & exitus Romanorum de Italia.	3790	2134	1207	513	490	485	344	274
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Antioch. Soter moritur in fi. an. cui succedit Antioch. The.	3793	2137	1210	516	493	488	347	277
Concurrit fere totus cum an. 2. Antiochi Theos.	3794	2138	1211	517	494	489	348	278
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Natus est Eleazarus inter SS. Machabæos recensitus.	3798	2142	1215	521	498	493	352	282
Post annos 9.	9	9	9	9	9	9	9	9
Philadelphus moritur in fi. an. cui succedit Euergetes.	3807	2151	1224	530	507	502	361	291
Concurrit cum 1. Euergetes, & vlt. Theos, cui succedit Gallinicus.	3808	2152	1225	531	508	503	362	292
Concurrit cum an. 1. Gallinici. Achim genuit Eliud.	3809	2153	1226	532	509	504	363	293
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Finis primi belli Punici contigit an.	3812	2156	1229	535	512	507	366	296
Post annos 13.	13	13	13	31	13	13	13	13
Alia obseruatio Astronomica apud Ptolemæum.	3825	2169	1242	548	525	520	379	309
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Moritur Gallinicus, cui succedit Ceraunus in fin. an.	3828	2172	1245	551	528	523	382	312

Ab

Hebdomadarũ Danielis	Vita Sadoc	Monarchia Alexandri Magni	Regni Ptole. Lagi in Aegypto.	Abobien Alex. Magnus.	Regni Antigoni in Asia.	Regni Seleuci I. in Syria	Regni Graecorum, more Iudaico	Regni Graecorum, more Chaldaico.	Regni Demetrii I. in Asia.	Vita Achim.	Regni Ptole. Philadelphi in Aegypto.	Secundum Dionysium.	Regni Antiochi I. in Asia.	Regni Antiochi Theos in Asia.	Vita Eleazari	Regni Ptole. Evergetis in Aegypto.	Regni Seleuci Gallinici in Syria.	Vita Eliud.	Sabbatici.	Iubilaeorũ.	Olympiadum	Anni.
118	21	4																			113	2
119	22	5																			113	3
120	23	6																			113	4
121	24	7	1	1																	114	1
3	3	3	3	3																		
124	27	10	4	4																23	114	4
2	2	2	2	2																		
126	29	12	6	6	1																115	2
7	7	7	7	7	7																	
133	36	19	13	13	8																117	1
134	37	20	14	14	9	1	1														117	2
135	38	21	15	15	10	2	2	1													117	3
8	8	8	8	8	8	8	8	8														
143	46	29	23	23	18	10	10	9													119	3
144	47	30	24	24		11	11	10	1												119	4
5	5	5	5	5		5	5	5	5													
149	52	35	29	29		16	16	15	6	1											121	1
10		10	10	10		10	10	10	10	10												
159		45	39	39		26	26	25	16	11											123	3
160		46	40	40		27	27	16	17	12	1	1									123	4
161		47		41		28	28	27		13	2	2									124	1
4		4		4		4	4	4		4	4	4										
165		51		45		32	32	31		17	6	6									125	1
166		52		46			33	32		18	7	7	1								125	2
6		6		6			6	6		6	6	6	6									
172		58		52			39	38		24	13	13	7								126	4
2		2		2			2	2		2	2	2	2									
174		60		54			41	40		26	15	15	9							24	127	2
7		7		7			7	7		7	7	7	7									
181		67		61			48	47		33	22	22	16								129	1
3		3		3			3	3		3	3	3	3									
184		70		64			51	50		36	25	25	19								129	4
185		71		65			52	51		37	26	16		1					173		130	1
4		4		4			4	4		4	4	4		4								
189		75		69			56	55		41	30	30		5	1						131	1
9		9		9			9	9		9	9	9		9	9							
198		84		78			65	64		50	39	39		14	10						133	2
199		85		79			66	65		51		40		15	11	1			175		133	3
200		86		80			67	66		52		41			12	2	1	1			133	4
3		3		3			3	3				3			3	3	3	3				
203		89		83			70	69				44			15	5	4	4			134	3
13		13		13			13	13				13			13	13	13	13				
216		102		96			83	82				57			28	18	17	17			137	4
3		3		3			3	3				3			3	3	3	3				
219		105		99			86	85				60			31	21	20	20			138	3

ANNI

	Ab orbe condito.	A diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	Ab initio Olympiadum	Vrbis conditæ.	Aera à Nabonassaro.	A Templi desolatione.	A soluta Babylonica captiuitate.	Hebdomadarũ Danielis.	Monarchiæ Alexãdri Magni.
Concurrit pene totus cum an.2. dicti Ceraunı.	3829	2173	1246	552	529	524	383	313	220	106
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Moritur Ceraunus sub fi. an. cui succedit Antiochus Mag.	3831	2175	1248	554	531	526	385	315	222	108
Concurrit fere totus cum an.1. Antiochi Magni.	3832	2176	1249	555	532	527	386	316	223	109
An. Iubilei 25. Moritur Euergetes, & reg. Philopater in Æg.	3833	2177	1250	556	533	528	387	317	224	110
Concurrit fere totus cum an.1. Ptole. Philopatoris.	3834	2178	1252	557	534	529	388	318	225	111
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Initium secundi belli Punici an.	3836	2180	1253	559	536	531	390	320	227	113
Post annos 14.	14	14	14	14	24	14	14	14	14	14
Moritur Philopater, cui succedit Ptole. Epiphanes in Ægy.	3850	2194	1267	573	550	545	404	334	241	127
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Finis 2. belli Punici. & initium Philippici, seu Macedonici.	3853	2197	1270	576	553	548	407	337	244	130
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Antiochus Mag. callide despondet filiam Epiphani.	3856	2200	1173	579	556	551	410	340	247	133
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Finis belli Macedonici, seu Philippici an.	3859	2203	1276	582	559	554	413	343	250	136
Eliud creditur genuisse Eleazarum an.	3860	2204	1277	383	560	555	414	344	251	137
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Antiochus tradit filiam Epiphani, & bellat cum Romanis.	3862	2206	1279	585	562	557	416	346	253	139
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	2
Moritur Antiochus sub fi. an. cui succedit Seleucus Philop.	3867	2211	1284	590	567	562	421	351	258	144
Concurrit fere totus cum an.1. Seleuci Philopatoris.	38.8	2212	1285	591	568	563	422	352	259	145
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Moritur Ptol. Epiphanes, cui succedit Philometor sub fi. an.	3873	1217	1290	596	573	568	427	357	164	150
Concurrit pro maiori parte cum an. 1. Philometoris.	3874	2218	1291	597	574	569	428	358	265	151
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Dositheus tulit Epistolam Phurim in Ierusalem an.	3876	2220	1293	599	576	571	430	360	267	155
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	5	3	3	5
Moritur Seleucus sub fi. an. & succedit Antio. Epiphanes.	3879	2223	1296	602	579	574	433	363	270	156
Concurrit pro maiori parte cum 1. dicti Antiochi.	3880	2224	1297	603	580	575	434	364	271	157
Antiochus Epiph. aggreditur Ægyptum an.	3881	2225	1298	604	581	576	435	365	272	158
Menelaus Iasone pontif. spoliat. Initiũ belli Macedonici 2.	3881	2226	1299	605	582	577	436	366	273	159
Annus Iubilei vigesimi sexti.	3883	2227	1300	606	583	578	437	367	274	160
Portenta Ierosolymis visa an.	3884	2228	1301	607	584	579	438	368	275	161
Antioch' 2. inuadit Ægyptũ, & Ierosolymis templũ spoliat.	3885	2229	1302	608	585	580	439	369	276	162
Bellum Macedonicum 2. à Romanis [illegible] an.	3886	2230	1303	609	586	581	440	370	277	163
Antiochus Iudæos ad Idola compelli[illegible] Eleazarum necat.	3887	2231	1304	610	587	582	441	371	278	164
Mathathias Machabæorum pater moritur an.	3888	2232	1305	611	588	583	442	372	279	165
Iudas Machabæus Dux Iudæorum pugnat pro eis feliciter.	3889	2233	1306	612	589	584	443	373	280	166
Deuicto Lysia, purgat templum an.	3890	2234	1307	613	590	585	444	374	281	167
Moritur Antiochus, & regnat Eupator in Anti an.	3891	2235	1308	614	591	586	445	575	282	168
Iudas obsidet arcem; & incidit annus Sabbaticus.	3892	2236	1309	615	592	587	446	576	283	169
Demetrius Soter occiso Eupatore, regnat in Anti an.	3893	2237	1310	616	593	588	447	377	284	170
Iudas in bello cadit, & succedit ei Ionathas frater an.	3894	2238	1311	617	594	589	448	378	285	171
Alcimus incipit destruere murum templi an.	3895	2239	1312	618	595	590	449	379	286	272
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

Ab obitu Alex. and. Magni.	Regni Græcorum, more Chaldaico.	Regni Græcorum, more Iudaico.	Vita Eleazari.	Regni Ptole. Euergetæ in Aegypto.	Vita Eliud.	Regni Seleuci Ceraunii in Syria.	Regni Antiochi Mag. in Asiā.	Regni Ptole. Philopatoris in Aegypto.	Regni Ptole. Epiphanes in Aegypto.	Vita Eleazar filii Eliud.	Regni Seleuci Philopatoris in Asia.	Regni Ptole. Philometoris in Aegypto.	Regni Antiochi Epiphanes in Asia.	Ducatus Iudæ Machabæi.	Regni Antiochi Eupatoris in Asia.	Regni Demetrii Soteris in Asia.	Ducatus Ionathæ in Iuda.	Sabbatici.	Iubilæorū.	Olympiadis	Annus
100	87	86	32	22	21	1												178		138	4
2	2	2	2	2	2	2															
102	89	88	34	24	23	3														139	2
103	90	89	35	25	24		1													139	3
104	91	90	36	26	25		2												25	139	4
105	92	91	37		26		3	1												140	1
2	2	2	2		2		2	2													
107	94	93	39		28		5	3												140	3
14	14	14	14		14		24	14													
121	108	107	53		42		19	17	1									181		144	2
3	3	3	3		3		3		3												
124	111	110	56		45		22		4											144	4
3	3	3	3		3		3		3												
127	114	113	59		48		25		7											145	3
3	3	3	3		3		3		3												
130	117	116	61		51		28		10											146	2
131	118	117	63		52		29		11	1										146	3
2	2	2	2				2		2	2											
133	120	119	65				31		13	3										147	1
5	5	5	5				5		5	5											
138	125	124	70				36		18	8										148	2
139	126	125	71						19	9	1									148	3
5	5	5	5						5	5	5										
144	131	130	76						24	14	6									149	4
145	132	131	77							15	7	1								150	1
2	2	2	2							2	2	2									
247	134	133	79							17	9	3								150	3
3	3	3	3							3	3	3									
150	137	136	82							20	12	6								151	2
151	138	137	83							21		7	2							151	3
152	139	138	84							22		8	2							151	4
153	140	139	85							23		9	3							152	1
154	141	140	86							24		10	4						26	152	2
155	142	141	87							25		11	5							152	3
156	143	142	88							26		12	6					186		152	4
157	144	143	89							27		13	7							153	1
158	145	144	90							28		14	8							153	2
159	146	145								29		15	9							153	3
160	247	146								30		16	10	1						153	4
161	148	147								31		17	11	2						154	1
162	149	148								32		18	12	3	2					254	2
163	150	149								33		19		4	2			187		154	3
164	151	150								34		20		5		1				154	4
165	152	151								35		21				2	1			155	1
166	153	152								36		22				3	2			155	2
2	2	2								2		2				2	2				

ANNI

	Ab orbe condito.	A diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	Ab initio Olympiadum	Vrbis conditæ.	Aera à Nabonassaro.	A Templi desolatione.	A solut. Iudæorū Babylonica captiuitate.	Hebdomadarū Danielis.	Monarchiæ Alex. Magni.	Ab obitu Alexand. Magni.	Regnorum Græcorum more Iudaico	Chaldaico.	Vita Eleazar filii Eliud.
Bacchides denuo exercitum ducit contra Ionathan an.	3897	2241	1314	620	597	592	451	381	288	174	168	155	154	38
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Alexander Antiochi F. occupat Ptolemaidem an.	3902	2246	1319	625	602	597	456	386	293	179	173	260	159	43
Occiso Demetrio regnat in Asia an.	3903	2247	1320	626	603	598	457	387	294	180	174	162	160	44
Ducit Philometoris filiá vxorem. Initium 3. belli Punici an.	3904	2248	1321	627	604	599	458	388	295	281	175	162	161	45
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Demetr. 3. tentat occupare regnū patris. Carthago euersa.	3907	2251	1324	630	607	602	461	391	298	184	178	165	164	48
Moritur Philometor occiso Alex. Corinthus destruitur an.	3908	2252	1325	631	608	603	462	392	299	185	179	166	165	49
Regnant in Ægyp. Euergetes 2. & in Asia Demetr. 3.	3909	2253	2326	632	609	604	463	393	300	186	180	167	166	50
Regnat quoque in Asia Antiochus Alexandri F. an.	3910	2254	1327	633	610	605	464	394	301	187	181	168	167	51
Triphon cepit Ionathan. Eleazar genuit Mathan an.	3911	2255	1328	634	611	606	465	395	302	188	182	169	168	52
Simon Machabæus fit Dux Iudæorum an.	3912	2256	1329	635	612	607	466	396	303	189	183	170	169	—
Capit Arcē. Et Triphon, occiso Antio. regnat in Asia sub fi.	3913	2257	1330	636	613	608	467	397	304	190	184	171	170	—
Concurrit pro maiori parte cum an. 1. Triphonis.	3914	2258	1331	637	614	609	468	398	305	191	185	172	171	—
Antiochus Demetrii frater fit Simonis amicus an.	3915	2259	1332	638	615	610	469	399	306	192	186	173	172	—
Regnat, pulso Triphone, & ipse in Asia sub fi. an.	3916	2260	1333	639	616	611	470	400	307	193	187	174	173	—
Concurrit fere totus cum an. 1. Antiochi Pii.	3917	2261	1334	640	617	612	471	401	308	194	188	175	174	
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	—
Simon dolose à Ptolemæo genero occiditur sub fin. an.	3919	2263	1336	642	619	614	473	403	310	196	190	177	276	—
Io. Hircanus fit Princeps in Iudæa. Numantia euertitur.	3920	2264	1337	643	620	615	474	404	311	197	191	178	177	—
Ab Antiocho Pio obsessus, cum eo pacem componit an.	3921	2265	1338	644	621	616	475	405	322	198	192	179	178	
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	5	3	3	3	3	3	—
Cum eodem Antiocho proficiscitur in Parthiam an.	3924	2268	1341	647	624	619	478	408	315	201	195	182	181	—
Moritur in Parthia Antiochus Pius an.	3925	2269	1342	648	625	620	479	409	316	202	196	183	182	—
Demetrius 3. ab Arsace in suum regnum dimittitur.	3926	2270	1343	649	626	621	480	410	317	203	297	184	183	
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	—
Regnat in Syria Alex. Zebina, & Demetrius occiditur an.	3929	2273	1346	652	629	624	483	413	320	206	200	187	186	—
Huic succedunt 1. Seleucus, mox Grypus filii.	3930	2274	1347	653	630	625	484	414	321	207	202	188	187	—
Iudæi seruiunt fratribus in Ægypto degentibus an.	3931	2275	1348	654	631	626	485	415	322	208	202	189	188	—
Antiochus Grypus, Zebina occiso regnat in Syria an.	3932	2276	1349	655	632	627	486	416	323	209	203	190	189	—
Annus Iubilæi vigesimi septimi.	3933	2277	1350	656	633	628	487	417	324	210	204	191	190	
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	—
Moritur Euergetes 2. & regnat Lathurus cum Matre an.	3937	2281	1354	660	637	632	491	421	328	214	208	195	194	
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	—
Grypus cum Cyziceno feliciter pugnat an.	3940	2284	1357	663	640	635	494	424	331	217	211	198	197	—
Iterum pugnant, & Grypo præualet Cyzicenus an.	3941	2285	1358	664	641	636	495	425	332	218	212	199	198	—
Regnat quoque in Asia Cyzicenus an.	3942	2286	1359	665	642	637	496	426	333	219	213	200	199	
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	—
Numidia à Romanis capta an.	3947	2291	1364	670	647	642	501	431	338	224	218	205	204	
Post annos 3.	5	3	3	3	3	3	3	3	3		3	3	3	—
Io. Hircanus Dux Iudæorum moritur an.	3950	2294	1367	673	650	645	504	434	341	227	222	208	207	—
Aristobulus in Iudæa regnat, & moritur in fi. an.	3951	2295	1368	674	651	646	505	·	342	228	222	209	208	—
Regnat in Iudæa Alexander Iannæus an.	3952	2296	1369	675	652	647	506		343	229	223	210	209	—
Cleopatra, pulso Lathuro F. regnat in Ægypto an.	3953	2297	1370	676	653	648	507		344	230	224	211	210	—
Facit secum regnare Alexandrum F. an.	3954	2298	1371	677	654	649	508		345	231	225	212	212	

Regni

Regni Ptol. Philometoris in Aegypto.	Regni Demetrii Soteris in Asia.	Principatus Ionathae in Iudaea.	Regni Alexandri F. Antiochi in Asia.	Regni Ptol. Euergetae 2. in Aegypto.	Regni Demetrii 3. in Asia.	Regni Antiochi Alex. F. in Asia.	Vita M athã	Ducatus Simonis in Iudaea.	Regni Tryphonis in Asia.	Regni Antiochi Pii in Asia.	Principatus Io. Hyrcani in Iudaea.	Regni Demetrii 3. iterũ in Asia.	Regni Alexandri Zebinae in Syria.	Regni Antiochi Grypi in Syria.	Regni Ptol. Lathuri cum Matre in Aegypto.	Regni Antiochi Cyziceni in Syria.	Regni Aristobuli in Iudaea.	Regni Alexã. in Iudaea.	Regni Cleopatrae in Aegypto cum Alex. F.	Sabbatici.	Iubilaeorũ.	Olympiadis.	Anni.
24	5	4																				155	4
5	5	5																					
29	10	9																				157	1
30	11	10	1																			157	2
31		11	2																			157	3
3		3	3																				
34		14	5																			158	2
35		15	6																			158	3
		16		1	1																	158	4
		17		2	2	1																159	1
		18		3	3	2	1															159	2
				4	4	3	2															159	3
				5	5	4	3	1												190		159	4
				6	6		4	2	1													160	1
				7			5	3	2													160	2
				8			6	4	3													160	3
				9			7	5		1												160	4
				2			2	2		2													
				11			9	7		3												161	2
				12			10			4	1									191		161	3
				13			11			5	2											161	4
				3			3			3	3												
				16			14			8	5											162	[illegible]
				17			15			9	6											1[illegible]	
				18			16				7	1											
				3			3				3	3											
				21			19				10	4	1									163	4
				22			20				11		2	1								164	1
				23			21				12		3	2								164	2
				24			22				13		4	3								164	3
				25			23				14			4							27	164	4
				4			4				4			4									
				29			27				18			8	1							165	4
							3				3			3	3								
							30				21			11	4							166	3
							31				22			12	5					194		166	4
							32				23			13	6	1						167	1
							5				5			5	5	5							
							37				28			28	11	6						168	2
							3				3			3	3	3							
							40				31			11	14	9						169	1
							41							22	15	10	1					169	2
							42							23	16	11		1				169	3
							43							24	17	12		2	1			169	4
							44							25		13		3	2			170	1

ANNI

	Ab orbe condito.	A diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	Ab initio Olympiadum	Vrbis conditæ.	Aeræ Nabonassaru.	A Tẽpli desolatione.	Hebdomadarũ Danielis.	Monarchiæ Alex. Magni.	Ab obitu Alexand. Magni.	Regnorum, more Iudaico.	Græcorum, more Chaldaeo.	Vita Messiæ.
Iannæus metu Lathuri, Ptolemaidis obsidionem soluit.	3955	2299	1372	678	655	650	509	346	232	226	213	212	45
Ptolem. Lathurus, victo Iannæo, Ptolemaidem expugnat.	3956	2300	1373	679	656	651	510	347	233	227	214	213	46
Cleopatra venit in Iudæam contra Lathurum F. an.	3957	2301	1374	680	657	652	511	248	234	228	215	214	47
Eum inde redire cogit in Cyprũ. Et Grypus Asiæ rex occiditur.	3958	2302	1375	681	658	653	512	349	235	229	216	215	48
Huic succedit Seleucus F. qui Cyzicenum patruum necat.	3959	2303	1376	682	659	654	513	350	236	230	217	216	49
Cuius F. Antiochus Seleucum è tota Syria pellit.	3960	2304	1377	683	660	655	514	551	237	231	218	217	50
Seleuco, & Antiocho mortuis, regnat Philippus 3. frater.	3961	2305	1378	684	661	656	515	352	238	232	219	218	51
Cleopatra interficitur. Et Mathan gignit Iacob.	3962	2306	1379	685	662	657	516	353	239	233	220	219	52
Regnat iterum in Ægypto Ptol. Lathurus, qui Demetrium Eucærum regnare facit in parte Syriæ an.	3963	2307	1380	686	665	658	517	354	240	234	221	220	
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Initium belli Mithridatici, & ciuilis inter Marium, & Syllam	3966	2310	1383	689	666	661	520	357	243	237	224	223	
Iannæus contra suos dimicans, ab Eucæro superatur.	3967	2311	1384	690	667	662	521	358	244	238	225	224	
Philippus tota Syria potitur. Et Anna prophetissa nascitur	3968	2312	1385	691	668	663	522	359	245	239	226	225	
Antiochus Dionysius regnat in Damasco.	3969	2313	1386	692	669	664	523	360	246	240	227	226	
Occiditur, & cessat regnum Seleucidarũ. Et Lathurus moritur	3970	2314	1387	693	670	665	524	361	247	241	228	227	
Ptole. Auletes regnat in Ægypto. Et Tygranes in Syria.	3971	2315	1388	694	671	666	525	362	248	242			
Iannæus expeditionem suscipit in Syriam an.	3972	2316	1389	695	672	667	526	363	249	243			
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			
Domum redit tertio expeditionis an.	3974	2318	1391	697	674	669	528	365	251	245			
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2			
Ob temulentiam, febri quartana corripitur.	3976	2320	1393	699	676	671	530	367	253	247			
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			
Moritur sub finem an.	3978	1322	1395	701	678	673	532	369	255	249			
Regnat Alexandra vxor eius in Iudæa an.	3979	1323	1396	702	679	674	533	370	256	250			
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			
Credimus natum esse Herodem Ascalonitam an.	2982	2326	1399	705	682	677	536	373	259	253			
Annus Iubilei vigesimi octaui.	3983	2327	1400	706	683	678	537	374	260	254			
Tigranes expugnata Ptolemaide, in Armeniam properat.	3984	2328	1401	707	684	679	538	375	261	255			
Lucullus cum Mitridate, & Tigrane bellum gerit.	3985	2329	1402	708	685	680	539	576	262	256			
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			
Moritur Alexandra Iudæorum regina an.	3987	2331	1404	710	687	682	541	378	264	258			
Aristobulus victo Hircano fratre regnat in Iudæa.	3988	2332	1405	711	688	683	542	379	265	259			
Aretas Arabum rex pro Hircano venit contra Aristobulũ.	3989	2333	1406	712	689	684	543	380	266	260			
Idẽ fratres corã Pomp. disceptant. Et Ioachimus nascitur.	3990	2334	1407	713	690	685	544	381	267	261			
Octauianus Cæs. nascitur. Et Pompeius occupat Ierosol.	3991	2335	1408	714	691	686	545	382	268	262			
Scaurus inuadit Arabiam an. 1. a Ierosolyma capta.	3992	2336	1409	715	692	687	546	383	269	263			
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4			
Alexander Aristobuli F. Iudæam. Cæsar Galliam inuadunt.	3996	2340	1413	719	696	691	550	387	273	267			
A Gabinio imperatus veniam obtinet an.	3997	2341	1414	720	697	692	551	388	274	268			
Aristobulus Iudæam inuadens, a Gabinio capitur.	3998	2342	1415	721	698	693	552	389	275	269			
[illegible] Ptole. Auletem in regnum armis reducit.	3999	2343	1416	722	699	694	553	390	276	270			
[illegible] Mesopotamiã occupat Et Pto. Auletes moritur.	4000	2344	1417	723	700	695	554	391	277	271			

Regni Antiochi Grypi in Syria.	Regni Antiochi Cyziceni in Syria.	Regni Alex. Iannaei in Iudaea.	Regni Cleopatrae in Aegypto cum Alex. F.	Regni Seleuci F. Grypi in Syria.	Regni Philippi in parte Syriae	Vita Iacob	Regni Ptole. Lathuri 2. in Aegypto.	Regni Demetrii Eucaeri in Syria.	Vita Annae Prophetissae	Regni Antiochi Dionysii in parte Syriae.	Regni Ptole. Auletes in Aegypto.	Regni Tygranes in Syria.	Regni Alexandrae in Iudaea.	Vita Herodis Ascalonitae.	Regni Aristobuli in Iudaea.	Vita Ioachim.	Vita Octaviani Caesaris.	A Hierosolyma per Pompeium capta.	Sabbatici.	Iubilaeorum.	Olympiadum	Anni
26	14	4	3																196		170	2
27	15	5	4																		170	3
28	16	6	5																		170	4
29	17	7	6																		171	1
	18	8	7	1																	171	2
		9	8	2																	171	3
		20	9		1																171	4
		21	10		2	1													197		172	1
		12			3	2	1	1													172	2
		3			3	3	3	3														
		25			6	5	4	4													173	1
		16			7	6	5	5													173	2
		17			8	7	6	6	1												173	3
		18			9	8	7		2	1									198		173	4
		19			10	9	8		3	2											174	1
		20				10			4		1	2									174	2
		21				11			5		2	2									174	3
		2				2			2		2	2										
		23				13			7		4	4									175	1
		2				2			2		2	2										
		25				25			9		6	6							199		175	3
		2				2			2		2	2										
		27				17			11		8	8									176	1
						18			12		9	9	1								176	2
						3			3		3	3	3									
						21			15		12	12	4	1							177	1
						22			16		23	13	5	2					200	28	177	2
						13			17		14	24	6	3							177	3
						24			28		25	15	7	4							177	4
						2			2		2	2	2	2								
						26			20		17	27	9	6							178	2
						27			21		18	18		7	1						178	3
						28			22		19			8	2						178	4
						29			23		20			9	3	1			201		179	1
						30			24		21			10	4	2	2				179	2
						31			25		22			11		3	2	1			179	3
						4			4		4			4		4	4	4				
						35			29		26			15		7	6	5			180	3
						36			30		27			16		8	7	6	102		180	4
						37			31		28			17		9	8	7			181	1
						38			32		29			18		10	9	8			181	2
						39			33		30			19		11	10	9			181	3

ANNI

	Ab orbe condito.	A diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	Ab initio Olympiadum	Vrbis conditæ.	Aera à Nabonassaro.	A Templi desolatione	Hebdomadarũ Danielis.	Monarchia Alex. Magni.	Ab obitu Alexand. Magni.
Crassus in bello Parthico cadit. Et Cleop. regnat in Æg. Post annos 4.	4001 4	2345 4	1418 4	724 4	701 4	696 4	555 4	392 4	278 4	272 4
Cæsar Romam occupat. Et Ptol. Diony. regnat in Ægy.	4005	2349	1422	728	705	700	559	396	282	276
Pompeium vincit, qui in Ægyptu occiditur.	4006	2350	1423	729	706	701	560	397	283	277
Herodes Galilææ præficitur an.	4007	2351	1424	730	707	702	561	398	284	278
Cæsar anni dies ad solis cursum redigit.	4008	2352	1425	731	708	703	562	399	285	279
Antipater mittit auxilia Cæsarianis contra Bassum.	4009	2353	1426	732	709	704	563	400	286	280
Cæsar à Cassio, & Bruto interficitur an.	4010	2354	1427	733	710	705	564	401	287	281
Octauianus Cæs. primum consulatũ inuadit, & cum Antonio ac Lepido triumuiratum init an.	4011	2355	1428	734	711	706	565	402	288	282
Cassius & Brutus Philippis intereunt. Et S. Ioseph nascitur.	4012	2356	1429	735	712	707	566	403	289	283
Cleopatra Antonium amoribus suis implicat an.	4013	2357	1430	736	713	708	567	404	290	284
Antigonus Iudææ regnum occupat. Et Herodes Romæ Iudæorum rex declaratur sub fin. an. Olympici.	4014	2358	1431	737	714	709	568	405	291	285
Concutitur fere totus cum 1. Herodis; in quo Ventidius, Parthis fugatis venit in Iudæam	4015	2359	1432	738	715	710	569	406	292	286
Ventidius Parthos vicit, eorumq; regem interfecit, an.	4016	2360	1433	739	716	711	570	407	293	287
Herodes recuperata Galilæa, obsidet Ierosolymam an.	4017	2361	1434	740	717	712	571	408	294	288
Eandem cum Sosio expugnat. Et S. Iacobus minor nascitur.	4018	2362	1435	741	718	713	572	409	295	289
Aristobulo adolescenti pontificatum tradit.	4019	2363	1436	742	719	714	573	410	296	290
Eundem callide interfici curat.	4020	2364	1437	743	720	715	574	411	297	291
Ad causam dicendã vocatus, Antonium muneribus placat.	4021	2365	1438	744	721	716	575	412	298	292
Antonius Armeniam Romano Imperio subiugat	4022	2366	1439	745	722	717	576	413	299	293
Octauian. Cæs. victo Antonio Romanum obtinet Imper.	4023	2367	1440	746	723	718	577	414	300	294
Antonio & Cleopatra extinctis, subigit Ægyptum, deleto Græcorum Imperio.	4024	2368	1441	747	724	719	578	415		
Romæ tres triumphos egit.	4025	2369	1442	748	725	720	579	416		
Herodes Mariamnen coniugem interficit.	4026	2370	1443	749	726	721	580	417		
Cæsari Senatus confirmat Imperium.	4027	2371	1444	750	727	722	581	418		
Herodes, etiam amicos necari imperat.	4028	2372	1445	751	728	723	582	419		
Babæ filios annis iam 12 latitantes interficit.	4029	2373	1446	752	729	724	583	420		
Theatrum & Amphiteatrum extruere incipit.	4030	2374	1447	753	730	725	584	421		
Regiam ædificat, & vxorem ducit an.	4031	2375	1448	754	731	726	585	422		
Templum Ierosolymitanum augustius erigere aggreditur	4032	2376	1449	755	732	727	586	423		
Annus Iubilei vigesimi noni.	4033	2377	1450	756	733	728	587	424		
Octauianus Augustus venit in Syriam.	4034	2378	1451	757	734	729	588	425		
Herodes Cæsaream designat, & ædificare incipit.	4035	2379	1452	758	735	730	589	426		
Quasdã extruit arces, quas ex cognatorũ nõibus appellat.	4036	2380	1453	759	736	731	590	427		
Nascitur Beatis. Dei genitrix Maria an.	4037	2381	1454	760	737	732	591	428		
Herodes ad inuisendum Agrippam proficiscitur.	4038	2382	1455	761	738	733	592	429		
Cum eodem multas Asiæ vrbes peragrat.	4039	2383	1456	762	739	734	593	430		
Beatis. Virgo ducitur in templum, ibique manet.	4040	2384	1457	763	740	735	594	431		
Herodes expleta templi fabrica, eius dedicatione celebrat.	4041	2385	1458	764	741	736	595	432		

Vita

Vita Iacob	Vita Annæ Prophetissæ	Vita Herodis Ascalonitæ	Vita Ioachimi	Vita Octauiani Cæsaris	A Ierosolyma per Pompeium capta	Regni postremæ Cleopatræ in Ægypto	Regni Ptolemæi Dionysii in Ægypto	Imperii Octauiani Cæ. à 1 consulatu	Vita S. Ioseph	Regni Antigoni in Iudæa	Regni Herodis ab adepto titulo regni	Regni Herodis ab adepto possessione regni	Vita S. Iacobi Minoris	Imperii Octauiani Cæsaris à pugna Actiaca	Imperii Octauiani Cæsaris à iuridica Imperii confirm.	Accepta Herodiani templi fabrica	Vita Beatissimæ Virginis Mariæ	Sabbatici	Iubilæorum	Olympiadis	Annus
40	34	20	12	11	10	1														181	4
4	4	4	4	4	4	4															
44	3	24	16	15	14	5	1													182	4
45	39	25	17	16	15	6	2													183	1
46	40	26	18	17	16	7														183	2
47	41	27	19	18	17	8														183	3
48	42	28	20	19	18	9														183	4
49	43	19	21	20	19	10														184	1
50	44	30	22	21	20	11		1										204		184	2
51	45	31	23	22	21	12		2	1											184	3
	46	32	24	23	22	13		3	2											184	4
	47	33	25	24	23	14		4	3	1										185	1
	48	34	26	25	24	15		5	4	2	1									185	2
	49	35	27	26	25	16		6	5	3	2									185	3
	50	36	28	27	26	17		7	6	4	3									185	4
	51	37	29	28	27	18		8	7	5	4	1	1					205		186	1
	52	38	30	29		19		9	8		5	2	2							186	2
	53	39	31	30		20		10	9		6	3	3							186	3
	54	40	32	31		21		11	10		7	4	4							186	4
	55	41	33	32		22		12	11		8	5	5							187	1
	56	42	34	33		23		13	12		9	6	6	1						187	2
	57	43	35	34		24		14	13		10	7	7	2						187	3
	58	44	36	35				15	14		11	8	8	3				206		187	4
	59	45	37	36				16	15		12	9	9	4						188	1
	60	46	38	37				17	16		13	10	10	5	1					188	2
	61	47	39	38				18	17		14	11	11	6	2					188	3
	62	48	40	39				19	18		15	12	12	7	3					188	4
	63	49	41	40				20	19		16	13	13	8	4					189	1
	64	50	42	41				21	20		17	14	14	9	5					189	2
	65	51	43	42				22	21		18	15	15	10	6	1		207		189	3
	66	52	44	43				23	22		19	16	16	11	7	2			29	189	4
	67	53	45	44				24	23		20	17	17	12	8	3				190	1
	68	54	46	45				25	24		21	18	18	13	9	4				190	2
	69	55	47	46				26	25		22	19	19	14	10	5				190	3
	70	56	48	47				27	26		23	20	20	15	11	6	1			190	4
	71	57		48				28	27		24	21	21	16	12	7	2			191	1
	72	58		49				29	28		25	22	22	17	13	8	3	208		191	2
	73	59		50				30	29		26	23	23	18	14	9	4			191	3
	74	60		51				31	30		27	24	24	19	15	10	5			198	4

ANNI

	Ab orbe condito.	A diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan.	Ab initio Olympiadum	Vrbis conditæ.	Aera à Nabonassaro.	A Templi desolatione	Heldomadarū Danielis.	Vita Annæ Prophetissæ.	Vita Herodis Ascalonitæ.
Antipater Herodis F. Romæ admodum honoratur.	4042	2386	1459	765	742	737	596	433	75	61
Herodes ad Cæsarem filios adducit & accusat an.	4043	2387	1460	766	743	738	597	434	76	62
Domum reuersus, concionem habet ad Populum. an.	4044	2388	1461	767	744	739	598	435	77	63
Cæsareæ à se ædificatæ dedicationem celebrat an.	4045	2389	1462	768	745	740	599	436	78	64
Augustus Cæ. anni emendationem restitui curat an.	4046	2390	1463	769	746	741	600	437	79	65
Herodes in Cæsarea grandes absoluit fabricas.	4047	2391	1464	770	747	742	601	438	80	66
C. Cæsar Augusti F. toti orienti præficitur an.	4048	2392	1465	771	748	743	602	439	81	67
Herodes de Italia reuersus, pugnat contra latrones.	4049	2393	1466	772	749	744	603	440	82	68
Prænunciatur ortus S. Io. Bapt. & Beatiss. Virgo desponsatur.	4050	2394	1467	773	750	745	604	441	83	69
Nascitur S. Io. Baptista. & post 3. men. D. N. I. Christus. & post 3. men. moritur Herodes, cui succedit Archelaus.	4051	2395	1468	774	751	746	605	442	84	70
Antipas Archelai frater Romam petit.	4052	2396	1469	775	752	747	606	443		
Archelaus redit in Iudæam cum titulo Etnarchæ.	4053	2397	1470	776	753	748	607	444		
Puer Iesus de Ægypto reportatur an.	4054	2398	1471	777	754	749	608	445		
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6		
Archelaus in Galliam relegatur an.	4060	2404	1477	783	760	755	614	451		
Templum Ierosolymitanum à Samaritanis polluitur.	4061	2405	1478	784	761	756	615	452		
Puer Iesus inuenitur in Templo.	4062	2406	1479	785	762	757	616	453		
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2		
Annius Rufus in Iudæam Præses mittitur.	4064	2408	1481	787	764	759	618	455		
Post anoos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2		
Augustus Cæs. moritur, cui succedit Tiberius sub fi. an.	4066	2410	1483	789	766	761	620	457		
Hic annus concurrit magis cum 1. Tiberii.	4067	2411	1484	790	767	762	621	458		
Valerius Gratus pontificatum Simoni defert.	4068	2412	1485	791	768	763	622	459		
Iubet Simonem cedere pontificatum Iosepho.	4069	2413	1486	792	769	764	623	460		
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2		
Nascitur filia Archisynagogi, & infirmatur Hemorrhoissa.	4071	2415	1488	794	771	766	625	462		
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6		
Intermittitur templi fabrica an.	4077	2421	1494	800	777	772	631	468		
Tiberius Cæ. mittit Pontiu Pilatū in Iudæam Præsidem an.	4078	2422	1495	801	778	773	632	469		
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3		
Iesus baptizatur & suam exorditur prædicationem.	4081	2425	1498	804	781	776	635	472		
Suscitat filiā Archisynagogi, & languidū curat ad piscinam.	4082	2426	1499	805	782	777	636	473		
S. Io. Baptista necatur. Annus Iubilei 30.	4083	2427	1500	806	783	778	637	474		
Christus pro salute mundi patitur, & moritur an.	4084	2428	1501	807	784	779	638	475		

Vitæ Octaviani Cæsaris.	Imperii Octaviani Cæs. à primo Consulatu	Vitæ S. Ioseph.	Regni Herodis ab adepto regni titulo	regni possessione.	Vitæ S. Iacobi minoris.	Imperii Octaviani Cæsaris à pugna Actiaca	à iurisdicationis cōfirmatione.	A capta Herodiani Tēpli fabrica.	Vitæ Beatiss. Virginis Mariæ.	Infirmitatis Lāguidi Euangelici.	Vitæ S. Io. Baptistæ.	Vitæ D.N. Iesu Christi.	Ethnarchiæ Archelai.	Mulieris curuæ à Christo sanatæ	Imperii Tiberii Cæsaris.	Vitæ F. Archisynagogi & infirmitatis item.	Sabbatici.	Iubilæi.	Olympiadis	Anni.
52	32	31	28	25	25	20	16	11	6										192	1
53	33	32	29	26	26	21	17	12	7										192	2
54	34	33	30	27	27	22	18	13	8										192	3
55	35	34	31	28	28	23	19	14	9	1									192	4
56	36	35	32	29	29	24	20	15	10	2							209		193	1
57	37	36	33	30	30	25	21	16	11	3									193	2
58	38	37	34	31	31	26	22	17	12	4									193	3
59	39	38	35	32	32	27	23	18	13	5									193	4
60	40	39	36	33	33	28	24	19	14	6									194	1
61	41	40	37	34	34	29	25	20	15	7	1	1	1						194	2
62	42	41			35	30	26	21	16	8	2	2	2						194	3
63	43	42			36	31	27	22	17	9	3	3	3				210		194	4
64	44	43			37	32	28	23	18	10	4	4	4						195	1
6	6	6			6	6	6	6	6	6	6	6	6							
70	50	49			43	38	34	29	24	16	10	10	10				211		196	3
71	51	50			44	39	35	30	25	17	11	11							196	4
72	52	51			45	40	36	31	26	18	12	12							197	1
2	2	2			2	2	2	2	2	2	2	2								
74	54	53			47	42	38	33	28	20	14	14							197	3
2	2				2	2	2	2	2	2	2	2								
76	56				49	44	40	35	30	22	16	16		1					198	1
					50			36	31	23	17	17		2	1		212		198	2
					51			37	32	24	18	18		3	2				198	3
					52			38	33	25	19	19		4	3				198	4
					2			2	2	2	2	2		2	2					
					54			40	35	27	21	21		6	5	1			199	2
					6			6	6	6	6	6		6	6	6				
					60			46	41	33	27	27		12	11	7			200	4
					61				42	34	28	28		13	12	8			201	1
					3				3	3	3	3		3	3	3				
					64				45	37	31	31		16	15	11	214		201	4
					65				46	38	32	32		17	16	12			202	1
					66				47		33	33		18	17			30	202	2
					67				48			34			18				202	3

Ceterum, quoniam veluti spatioso, vastoque nimis mari tandem emenso, magnisque difficultatibus, tanquam fluctuum voluminibus, Deo bene iuuante, superatis, nauicula haec nostra, iam quo tendebat, appulit; restat, vt summo bonorum omnium auctori, ac munificentissimo largitori; si non quas debemus, saltem quas possumus gratiarum actiones exoluamus, & coram omnibus viuentibus, benedicamus ei, qui fecit nobiscum misericordiam suam. Etenim sacramentum regis abscondere, bonum est: opera autem Dei reuelare, & confiteri, honorificum est, Tob. cap. 12. vers. 6. Verum, quis tibi digne valeat, pro tanto beneficio, vices gratiarum ac laudum praeconia rependere? quas tibi laudes fragilitas mea persoluet? Accipe saltem, obsecro Domine, has quascunque viles, quascunque exiles, quarumcunque meritis tuis impares; & cum susceperis vota, imperfectum meum parcendo excusa. Itaque summo regi seculorum immortali, & inuisibili, Patri, Filio, ac Spiritui sancto, soli Deo, à quo bona cuncta procedunt, & sine quo nihil boni, non modo agere, sed nec cogitare quidem possumus, omnis honor & gloria. Et tibi pariter, mediator Dei, & hominum Iesu Christe, Deus & homo: verus (inquam) Deus de Deo, naturalis scilicet aeterni Dei filius: & verus itidem homo factus, pro nostra omniumque salute, qui hos qualescunque labores, ad optatum finem perducere dignatus es, & vt opus longe viribus meis impar, absoluerem, copiosam mihi gratiam, indignissimo huic seruulo tuo contulisti. Vere tu Domine, (vt S. Augustinus, ex serm. 5. Dedicationis Ecclesiae verba vertar) vere inquam Domine Deus, tu visitasti animum meum, mentem erexisti, excitasti affectum, subiugasti auxilium, inspirasti necdum volenti vt vellem, admisisti bona voluntatis conatum vt facerem. Sed quid aio, vt facerem? ipse, qui operaris in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate, quicquid in toto hoc opere boni est, ipse coepisti, ipse direxisti, ipse perfecisti. Tibi laus, tibi gloria, nunc & semper amen. Gratias tibi quoque Deipara, semperque Beatissima Virgo Maria, diuinarum gratiarum primaria dispensatrix; cuius benignitate, meritis, & intercessione, tantam me gratiam obtinuisse profiteor & gaudeo. Nec non vobis etiam omnibus sanctis, praesertim vero specialibus patronis meis, apud Deum, pro me, vt confido, sanctissimamque eius Matrem assidue deprecantibus; S. Michaeli Archangelo, Sancto ad mei custodiam Angelo diuinitus destinato, S. Io. Baptistae, SS. Apostolis Petro & Paulo, B. Augustino Sanctae Ecclesiae Doctori, & S. Luciae Virgini ac Martyri, quorum fauore ac precibus, quod prae ingenii mei tenuitate, & ob alias necessarias diuturnasque muneris mei occupationes, cum perpetua visus imbecillitate coniunctas, sperare non audebam, singulari Dei dono, absoluisse me fateor. Sed hic non valeo me cohibere, quin specialius sane plurimum debere me tibi, palam profitear, o B. Lucia Virgo Deo deuota, quae quondam à me in seculo, pro oculorum valetudine exorata, duplicem mihi à diuina miseratione lucem impetrasti; ac primo quidem, quam tunc minus expetebam internam, cuius ope intellexi, quam bonum, & quam iucundum esset, depositis curis secularibus, me totum Dei seruitio mancipare: Deinde etiam externam, quam adeo debilitatam, vt de ea penitus aliquando deperdenda periclitarer, ita singulari apud Deum supplicatione tua, hactenus conseruandam curasti, vt ad has quoque lucubrationes tandem absoluendas, quodammodo praeter spem, deseruire potuerit. Precor caelestem Regem, iisdem mei sanctis implorantibus, vt quas duobus tomis comprehensas, in simplicitate mea ad commune commodum emitto, non secus ac olim duo illa pauperculae minuta, inter pretiosa diuitum munera in Gazophylacium sacrum collata, acceptas habere velit. Et qui solus tam verbis, quam rebus vim virtutemque conferre potest, pro sua miseratione efficiat, ne prorsus futiles atque inanes euadant, sed tales quales optamus, quo scilicet ex his, Scripturae sacrae studiosi vberiores fructus capere queant:

AMEN.

ANNALIVM TOMI SECVNDI POSTREMIQVE FINIS.

INDEX PRIOR
LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ IN HOC OPERE ALIQVO MODO EXPLICANTVR:

IN QVO DICTIO PRÆ. SIGNAT EA, QVÆ IN PRÆFATIONE CITATA sunt. M. Pri. quæ in Mundi Primordijs. M. D. 1. vel 2. &c. indicat ea, quæ sub Mundi Die 1. vel 2. &c. primæ eiusdem Mundi Hebdomadæ habentur. Et similiter M. A. 1. vel 2. &c. Mundi annos denotat. Et deniq; num. 1. vel 2. &c. numeros in interioribus libri marginibus notatos.

GENESIS.

Ver. 35. Vocauitque nomen [illegible] m. a. 2284 n. 8.

Ver. [illegible] Pertinere appellauit nomen eius Leui. m. a. 2285 n. 1.

Ver. 35. Et ob id vocauit eum Iudam m. a. 2286 n. 1

Cap. 30. ver. 6. Et ideirco appellauit nomen eius Dan. m. a. 2286 n. 2.

Ver. 8. Vocauitq; eum Nephthali m. a. [illegible]

Ver. 11. Et iccirco vocauit nomen eius Gad. m. a. 2287 n. 1.

Ver. 15. Parumne tibi videtur, quod præripueris marituum [illegible] mihi? & illud dormiat tecum hac nocte m. a. 2287 n. 3

Ver. 18. Appellauitque nomen eius Issachar. m. a. 2288 n. 2.

Ver. [illegible] Et iccirco appellauit nomen eius Zabulon. m. a. 2289. n. 1.

Ver. 23. [&] 24. Abstulit Deus opprobrium meum. & vocauit nomen eius Ioseph. m. a. 2289 n. 4.

Ver. [illegible] Respondebitque mihi cras iustitia mea. m. a. 229[illegible] n. 4.

Ver. [illegible] Tollens ergo Iacob virgas, vsque posuit quoque in canalibus m. a. 229[illegible] m. a. [illegible] 3 & 4

Ver. 38. [illegible] carnem conciperent. m. a. [illegible] & [illegible] n. 3.

Cap. 31. [illegible] & pater vester circumuenit me, & mutauit mercedem meam decem vicibus. m. a. [illegible] n. 4.

Ver. [illegible] fratres suos m. a. 2297. num. 1.

Cap. 32. [illegible] Fueruntque ei obuiam Angeli [illegible] m. a. 2296 [illegible]

Ver. [illegible] m. a. [illegible] n. 14.

[illegible] m. a. 2296. n. 3

Ver. [illegible] benedixeris mihi. m. a. [illegible]

Ver. 28. Nequaquam [illegible] Iacob appellabitur nomen tuum [illegible]

Ibidem. Si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines [illegible] m. a. [illegible]

Ver. [illegible] Vidi Deum facie ad faciem [illegible]

Ver. 42. Et [illegible] m. a. 2296 [illegible]

Cap. 33. ver. [illegible] in Salem vrbem Sichimorum quæ est in terra Chanaan. m. a. 2114 n. 3 & 2307. n. 1.

Ver. 20. Et erecto ibi altari, inuocauit [illegible] 2114 n. 4.

Cap. 34. ver. 25 & [illegible] interfecerunt omnes masculos. Hemor, & Sichem [illegible] Et post pauca, dispoliauerunt vrbem [illegible] in vltionem stupri. m. a. 2114 n. 1 & 2345. [illegible]

Cap. 35. ver. 1 [illegible] & [illegible] altare Deo, qui apparuit tibi, quando fugiebat Esau [illegible] m. a. 2304 n. [illegible]

Ver. 21. [illegible] tabernaculum [illegible] turrim gregis. m. a. 23[illegible] n. 3

Ver. 26. Hi sunt filij Iacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ m. a. 23[illegible] n. 6.

Cap. 36. ver. [illegible] & 8. Tulit autem Esau vxores suas, vsque habitauit Esau in monte Seir. m. a. 2278 n. 9. & 23[illegible] n. 1

Ver. 24. Iste est Ana, qui inuenit aquas calidas in solitudine. m. a. 23[illegible] 9. n. 10.

Ver. 33. Et regnauit pro eo Iobab filius Zaræ de Bosra. m. a. 231[illegible]

Ver. 35. Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab. m. a. 2519. num. 7 & 252[illegible] num. 46

Cap. 37. ver. [illegible] Ioseph cum sedecim esset annorum, & [illegible] m. a. 230[illegible] n. 1

Ibidem. Accusauitque fratres suos apud patrem crimine pessimo. m. a. [illegible] 304. n. 8. & 9.

Ver. 5. Accidit quoque, vt visum somnium referret fratribus suis: quæ causa maioris odij seminarium fuit. m. a. [illegible] 04. n. 10.

Ver. 9. Vidi per [illegible] quasi Solem, vsque adorabunt [illegible] terram. m. a. [illegible]

Ver. 35. Vocauitque nomen loci illius Bethel m. a. 2304. n. 5 & [illegible]

Ver. [illegible] Et sedentes vt comederent panem. m. a. 2318 n. [illegible]

Cap. 38. ver. 1. Eodem tempore, &c. m. a. 2307. n.

Ver. 8. Ingredere ad vxorem fratris tui, &c. m. [illegible] 1694 n. 2.

Ver. [illegible] Et ob hanc causam vocauit eum Phares. & ver. 30. quem appellauit Zara. m. a. 2[illegible] 4. n. 2.

Cap. 39. ver. 1. Emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis. m. a. 23[illegible]

Ver. 6. Nec quicquam aliud nouerat, nisi panem, quo vescebatur. m. a. 2311 n. 1.

Ver. 8. [illegible] itaque [illegible] &c. m. a. 2316 n. 2.

Cap. 41. ver. [illegible]

Ver. 52. Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ. m. a. [illegible] n. 3.

Cap. 42. ver. 8. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis. m. a. 23[illegible]

Ver. 9. Exploratores [illegible] & [illegible] n. 4.

Ver. 10. 14 & 16. [illegible] &c. vsque & non moriamini. [illegible] m. a. 23[illegible]

Cap. 43. ver. [illegible] coram eo m. a. 231[illegible]

Cap. 45. ver. 5. [illegible] mise me Deus ante vos in Ægyptum m. a. 232[illegible] n. 4

Ver. 6. Quibus nec arari poterit, nec meti. m. a. 232[illegible] n. 3.

Ver. 24. Ne irascamini in via m. a. 232[illegible] n. 4.

Cap. 46. ver. 1. Venit ad puteum iuramenti, & ver. 3. Noli timere, descende in Ægyptum m. a. 2328 num. 6

Ver. 8. H[illegible], qui ingressi sunt in Ægyptum ipse cum liberis suis m. a. 23[illegible] n. 3.

Ver. 15. Hi filij Liæ, quos genuit, &c. vsque triginta tres. m. a. 2329 n. [illegible]

Ver. 26. Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt, &c. vsque sexaginta sex m. a. 2329 n. 3

Ibidem. Et egressæ sunt de femore illius. m. a. 23[illegible] num. 2.

Ver. 27. Omnes animæ domus Iacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta. m. a. 2329 n. [illegible]

Cap. 47. ver. 31. Iura ergo, inquit, mihi. [illegible]

Cap. 48. ver. 5. Ephraim & Manasses sicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi m. a. 2345 num. 2 & 2345 [illegible]

Ver. 14. Qui extendens manum dexteram, vsque commutans manus m. a. 2345 n. [illegible]

Ver. 22. Do tibi partem [illegible] &c. vsque in arcu meo m. a. 2345 n. 3. & 4.

Cap. 49. ver. 3 & 4 Ruben primogenitus meus. &c. vsque ascendisti stratum eius. m. a. 2[illegible] num. 5 & 2345. n.

Ver. 6. [illegible] suo occiderunt [illegible]

Ver. 7. Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel. m. a. 16[illegible] & 2345 n. [illegible] & 3060 n.

Ver. 8 [illegible] laudabunt [illegible] 6

Ver. [illegible] &c. vsque [illegible]

Ver. 10. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, [illegible] & 2[illegible] 4 [illegible] & 4025 n. 5. & [illegible] 4053 n. [illegible] ad 6. [illegible]

Ver. 13. Zabulon in littore maris habitabit, [illegible] m. 2[illegible] n. 7 & 25[illegible]

Ver. [illegible] quod esset bona, vsq; factusque est tributis seruiens m. a. 23[illegible] 7

Ver. [illegible] & [illegible] vsq; Expectabo Domine m. a. 2[illegible]

Ver. 19. Gad accinctus præliabitur ante eum, &c. m. a. 2345 n. 8

Ver. 20. Aser pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus m. a. 2345 n. [illegible]

Ver. 21. [illegible] dans eloquia [illegible] m. a. 2345 n. 8.

Ver. 22. vsque [illegible] vsque in terminum [illegible] m. a. 2[illegible]

Ver. 27. Beniamin lupus rapax, &c. m. a. 2[illegible] n. 9

Ver. 2[illegible] in spelunca duplici, quam [illegible] Ephron Hethæi contra Mambre, in terra Chanaan m. a. 2[illegible] n. 3 [illegible]

Cap. 50. ver. 2[illegible] Locutus est [illegible] m. a. 2420 n. 1.

EXODI

Cap. 1. ver. 8. Surrexit interea rex nouus super Ægyptum. m. a. [illegible] & [illegible]

Ver. 11. [illegible] vrbes tabernaculorum Phithom, & Ramesses, &c. [illegible] 24[illegible]

Ver. 16. Quando obstetricabitis Hebræas, &c. m. a. 2455 n. 2

Ver. 21. Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificauit [illegible] 245[illegible] n. 2

Ver. 22. Præcepit ergo Pharao vsque [illegible] m. a. 2[illegible] n. 1.

Cap. 2. ver. 7. Cum [illegible] puero, &c. m. a. 2457 n. 1.

Ver. 12. Percussum Ægyptium abscondit sabulo m. a. 25[illegible] 3. n. 1

Ver. 23. Post multum vero temporis mortuus est rex Ægypti. m. a. 2541 n. 1

Cap. 3. ver. 2. Et videbat, quod rubus arderet, & non comburetur. m. a. 25[illegible] 4. n. 1

Ver. 14. vsque ad 16. Ego sum qui sum vsque, & generationem. m. Pet. n. [illegible] & m. a. 2544. n. 2.

Cap. 4. ver. 13. Obsecro Domine, mitte, quem missurus es m. a. 2[illegible] 43 n. 7. & 2544. n. [illegible]

Ver. 7. In quo [illegible] m. a. 25[illegible] n. 14.

Ver. 24. Occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum. [illegible] 44 n.

Cap. 5. ver. 1. Et dixerunt Pharaoni m. a. 2544. n. 3

Ver. [illegible] Eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino. m. a. 2544 n. 5

Cap. [illegible] Fueruntque anni vitæ Amram centum triginta septem m. a. 2186 n. 2.

Cap. [illegible] ver. 7. Erat autem Moyses octoginta annorum. &c. m. a. 2544 [illegible] 4.

Ver. [illegible] Vocauit autem Pharao sapientes, & maleficos & [illegible] m. a. 2[illegible] 4 n. 3

Cap. 8. ver. [illegible] Et facti sunt sciniphes in hominibus, & in iumentis. m. a. 25[illegible] 4 n. [illegible]

Ver. 24. Et venit musca grauissima m. a. 2[illegible] 44 n. 7.

Cap. [illegible] ver. 5. Iuxta quem ritum tradidit, & [illegible] m. a. 2[illegible] 44 n. 14.

Ver. [illegible] Sic autem comedetis illum, &c. vsq; transitus Domini m. a. 2544 n. 14.

Ver. 12. & in cunctis dijs Ægypti faciam iudicia. m. a. 2[illegible] 44. n. 2.

Ver. [illegible] Septem diebus azyma comedetis. m. a. 2544. n. 15.

Ver. 40. Habitatio autem filiorum Israel, &c. vsque quadringentorum triginta annorum m. a. 2529. n. 13

Ver. [illegible] Nox ista est obseruabilis Domini, quando eduxit eos de terra Ægypti m. a. 2544 n. [illegible]

Cap. 13. ver. 4. Hodie egredimini mense nouarum frugum. m. a. 2544 n. 10.

Ver. 18. [illegible] circumduxit per viam deserti, quæ est iuxta mare rubrum. m. a. 2544 n. 2 & [illegible] 4.

Cap. 14. ver. 20. Et erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem. m. a. 2[illegible] 44 n. 24

Ver. [illegible] Abstulit illud Dominus flante vento vehementi & [illegible] m. a. [illegible]

Cap. 1[illegible] ver. 2. Iste Deus meus. m. a. 2544. n. 19.

Ver. [illegible] tympanis eum m. a. [illegible]

Cap. 1[illegible] ver. [illegible] Mense tertio egressionis de Ægypto m. a. 2544 n. 3.

Ibidem. In die hac venerunt in solitudinem Sinai m. a. [illegible] 44 n. [illegible]

Ver. 18. Totus atque omnis mons Sinai fumabat. m. a. 2544. n. 3

20 ver. 11. Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram & mare, & omnia, quæ in eis sunt. m. a. [illegible] & 8.

Ver. [illegible] Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt sis longæuus super terram. m. a. 1666. n. [illegible]

Ver. [illegible] [illegible] tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis [illegible] ne forte moriamur. m. a. [illegible] 44. n. 38 [illegible] 4

Ver. 20. [illegible] enim probaret vos, venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. m. a. 2544 n. 38.

Cap. [illegible] ver. 6. Et erit ei seruus in sæculum m. a. 2584. n. 6

Cap. 23. ver. 10. & 11. Sex annis seminabis terram, & vsque [illegible] m. a. 2584. n. 8.

Ver. 15. Tempore mensis nouorum, quando egressus es de Ægypto m. a. 2544 n. 8

Ver. 16. [illegible] quoque, in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro. m. a. [illegible] 6. n. 4

Ver. 20. Ecce ego mittam [illegible] &c. vsque [illegible]

Cap. [illegible] ver. [illegible] 10 Ascende ad Dominum, tu, & Aaron. & vsque [illegible] m. a. [illegible] 44. numer. 45.

Ver. [illegible] Viderunt Deum, & comederunt, ac biberunt [illegible]

Cap. 25. ver. 15. Portatique mare, [illegible] quem, quod do tibi m. a. 2544 [illegible] 6.

Cap. 2[illegible] ver. 1. Et [illegible] m. a. 2597 n. 7.

Ver. 4. Craticulamque in modum [illegible] per eius quatuor angulos erunt quatuor annuli æneos m. a. 2544 n. 74.

Ver

Index Locorum

LEVITICI.

NVMERI.

DEVTERONOMII

IOSVAE.

Cap 10 [illegible] *m a 2584 n 1*
ver [illegible] quecunque [illegible] consumens gladio. *m a 254* [illegible]
ver 4. [illegible] *m a* [illegible] *4 n 2*
cap 11 [illegible] *m a 293 n 4*
[illegible] *m a* [illegible]
ver. [illegible] cadere, &c [illegible] *2584 n 21*
cap 12 [illegible] Semen [illegible] *m a 2931 n 41*
cap 13 [illegible] terra latissima [illegible] *m a* [illegible] 14
ver. 3. [illegible] *m a* [illegible]
ibidem [illegible] quinque regulos Phi- [illegible] *m a 2584 n 2*
[illegible]
Ver [illegible] *m a* [illegible]
[illegible] autem habitatorem [illegible] Iuda delere [illegible] *m a 29 n 3 & 2 94 n 9 & 10*
[illegible]
Ver. [illegible] ad orientem [illegible]
[illegible] Et [illegible] ad Iordanem contra ortum solis [illegible]
[illegible] Dan [illegible]
Cap [illegible] in monte Ephraim *m a 2114* [illegible]
Cap 21 ver. 43 [illegible] *m a* [illegible]
Cap 24 ver 2 Trans flumen habitauerunt patres [illegible] pater Abrahami, & Nachor [illegible] *m a 2083* [illegible]
Ver 11. Et venistis ad Iericho, pugnaueruntque contra vos viri ciuitatis eius Amorrhaeus, & Pherezaeus [illegible]
Ver. 26 Scripsit quoque omnia verba hæc in volumine [illegible]
Ver 32 Ossa quoque Ioseph, &c. vsq; & fuit in possessione Ioseph. *m a* [illegible]

IVDICVM.

Cap 1 ver 1 Iudas ascendet [illegible] *m a 2594 n 1*
Ver [illegible] Adduxerunt [illegible] &c. *m a* [illegible]
Ver 10 Hebron, cuius nomen fuit antiquitus Cariath Arbe [illegible]
Ver. 11. Dabir, cuius nomen vetus erat Cariath Sepher [illegible] *m a 2594 n 3*
Ver [illegible] Caleb minor [illegible]
Ver 16 [illegible] de ciuitate palmarum cum filiis Iuda, &c. vsq; habitauerunt cum eo. [illegible]
[illegible]
cap [illegible] filij Israel [illegible] *m a* [illegible]
Ver 7 [illegible] post eum vixerunt tempore. *m a 2594 n 1*
cap [illegible] Et tradidit eos in [illegible] &c. vsque [illegible]
Ver 14 Dimisisque eos, ventum [illegible] Israelem, &c. vsq; *m a 2591 n* [illegible]
Ver [illegible] quieuit terra octoginta annis, &c. *m a 2601 n 2 vsq; ad 5 inclusiue*
Ver 30 [illegible] terra octoginta annis *m a 2601 n 2 vsq; ad 5 inclusiue*
cap 4 ver 4 De bora, &c. [illegible]
Ver [illegible] Sed [illegible] in victoria [illegible] &c. vsq; [illegible] *m a 27* [illegible]
Cap 5 ver [illegible] terra per quadraginta annos. *m a 2601 n 5 vsq; ad 5 inclusiue*
cap 7 [illegible] trecenti [illegible] *m a 2761 n 3*
cap [illegible] Dominare [illegible]

[illegible] *2001 n 3*
[illegible] terra per quadraginta annos. &c [illegible] inclusiue
cap 9 ver 22 Regnauit itaq; Abimelech, *m a 2594* [illegible]
Ver [illegible] quam capit interfecit [illegible] destructa. *m a 2114* [illegible]
ibidem. Ita [illegible] *m a 265* [illegible] *n 2*
cap 10. [illegible] Iair Galaadites, [illegible]
cap. 11 [illegible] castrametati sunt [illegible] confinium terræ Moab *m a 2583 n 1*
[illegible] Iuxta Iordanem per trecentos annos. *m a* [illegible] 4
cap 13 [illegible] Incipiet liberare Israel de manu Philisthinorum *m a 2862 n 2*
Ibidem Erit enim Nazaræus Dei ab infantia sua, & [illegible]
Ver 22 Morte moriemur, quia [illegible] *2 44* [illegible]
cap 14. ver 2. Intra septem dies [illegible] *m a* [illegible] *1 & 2*
cap 15 ver [illegible] & post pauca [illegible]
Ver. 20. Iudicauitque Israel in diebus Philisthiim viginti annis. *m a 2931 n 17*
[illegible] non erat rex [illegible]
cap. 18 ver 1. [illegible] ciuitatem tribus [illegible]
cap. 20 ver 2 Et cuncti tribus Israel in Ecclesiam populi Dei conuenerunt *m a* [illegible]
[illegible]
Ver 25. In diebus illis non erat rex in Israel, [illegible]

RVTH.

Cap 1 ver 1 In diebus vnius iudicis, quando Iudices præerant [illegible]
Ver [illegible] vocabulo Elimelech. *m a* [illegible]
[illegible]

I REGVM.

Cap 1 ver 18 [illegible] *m a 2544 n* [illegible]
Ver [illegible] animam tuam in templo. *m a* [illegible]
[illegible] *m a 2900 n 1*
cap [illegible] de viris Bethsamitibus, eo quod vidissent arcam Domini *m a* [illegible]
[illegible] Gabaon [illegible]
Ver 9 Et eruet vos de manu Philisthiim. *m a 2919* [illegible]
Ver [illegible] *m a* [illegible]
Ver [illegible] iudicauit quoque Samuel Israelem [illegible] *m a 2940 n* [illegible] *& 2959 m* [illegible]
Cap. 8 ver 5 Et puerdi [illegible] *m a* [illegible] *n 3*
[illegible] *m a 2960* [illegible]
cap. 11 ver [illegible] Saul [illegible]
Ibidem [illegible] autem anni regnauit super Israel [illegible]
Cap 15 ver [illegible] Saul Amalec ab Heuila [illegible]
Ver 35 Et non vidit Samuel vltra Saul [illegible]
cap. 16 ver [illegible]
cap. 17. ver. 4 [illegible] *1557 n 7*
cap. 20 ver 3 Absit, non morieris, vsque ad [illegible]
cap [illegible] Abimelech [illegible]
cap 23 ver [illegible] Ephod [illegible]
[illegible]

Ver 7 [illegible] *m a 2738 n 2*
cap 28 ver 6 Neq; per Prophetas [illegible]
Ver 14 Et adorauit, & [illegible]
cap 29 ver 3 Et est apud me multis diebus, vel annis [illegible]
cap. 30 ver [illegible] Ephod *m a 2544 n* [illegible]
cap 31 ver. [illegible] vsque [illegible] *m a 2979 n 9*

II REGVM.

cap 2 ver 10. Et duobus annis regnauit *m a 29* [illegible]
cap [illegible] ver 6 Non ingredieris huc, [illegible] *m a 2937 n 4*
cap [illegible] 14. Dauid autem [illegible] Ephod lineo. *m a* [illegible]
cap [illegible] ver. 12 Cumq; [illegible]
Ver [illegible]
Ver [illegible] Mensus est autem duos funiculos vsque [illegible] *m a 2991 n 1*
Ver [illegible] Ammon *m a 299* [illegible]
Ver [illegible] Fecit quoq; [illegible] nomen. *m a* [illegible]
Ver 16 [illegible] Abiathar, vsque [illegible]
cap [illegible] Stetit solus [illegible] *m a 2174 n 5 & 2991 n 1*
Cap. 13 ver 13 [illegible] loquere ad regem, & non negabit me [illegible] *m a 1049* [illegible]
cap 15 ver. [illegible] Post quadraginta autem annos [illegible]
cap. 17 ver [illegible] Ad Abigail filiam Naas [illegible]
cap 18 ver 3 [illegible] Absalon [illegible]
cap 20 ver 8 [illegible] ad mensuram habitus sui [illegible] *m a 2544 n* [illegible]
cap 21 ver 19 In quo percussit Adeodatus filius saltus polymitarius Bethlehemites [illegible] *m a 3003 n* [illegible]
cap 23 [illegible] autem hæc verba nouissima. *m a* [illegible]

III REGVM.

Cap 2 ver 11 In Hebron regnauit septem annis. *m a* [illegible]
Ver. [illegible]
cap 4 ver [illegible]
Cap. 6 ver 1 Quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti. *m a* [illegible]
Ibidem. Mense Zio [illegible] secundus *m a 2544* [illegible]
Ver [illegible] *m a* [illegible]
Ver [illegible] super parietes [illegible]
Ver 6 [illegible]
Ver [illegible]
Ver [illegible]
Ver 12 [illegible]
[illegible] altare oraculi [illegible]
Ver 3 [illegible] de tribu Nephtali [illegible]
[illegible]
Ver [illegible] *2544* [illegible]

Ver. 12. Bellum vero non [illegible] trigesimum quintum annum regni Asa. M. A. 3095. n. 5.

Cap. 16. ver. 1. Anno autem trigesimo sexto regni eius, ascendit Baasa rex Israel in Iudā. M. A. 3095. n. 3. & 4.

Cap. 17. ver. 6. Etiam excelsa & lucos de Iuda abstulit. M. A. 3120. num. 2.

Cap. 19. ver. 11. Habes quoque magistros Leuitas M. A. 3141. n. 18.

Cap. 20. ver. 1. Cumque steterit Iosaphat, vsque ant [illegible] M. A. 3128. n. 4.

Ver. 33. Verumtamen excelsa non abstulit m. a. 3120. num. 2.

Cap. 21. ver. 6. Filia quippe Achab erat vxor eius m. a. 3147. n. 1.

Ver. 12. Allatæ sunt autem ei literæ ab Elia Propheta. M. A. 3146. num. 2.

Ver. 16. Suscitauit ergo Dominus contra Ioram spiritum Philisthinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopibus M. D. 3. nu. 20. & M. A. 3093. num. 2.

Ver. 18. Vniuersaque multitudine vsque præbebantur m. a. 3153. [illegible]

Cap. 22. ver. 2. Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpisset. M. A. 3149. num. 2. 3. & 4.

Cap. 24. ver. 5. vsque ad 25. tradita clarius explicantur M. A. 3[illegible] n. 2.

Ver. 7. Athalia enim impiissima, & filij eius destruxerunt domum Dei M. A. 3172. n. 3.

Ver. 14. In lege quoque Domini [illegible] exercitum [illegible] m. a. 3[illegible] n. 1.

Cap. 25. ver. 27. Cumque fugisset in Lachis. m. a. 3225. num. 1.

Cap. 26. ver. 2. Ipse ædificauit Ahilath vsque cum patribus suis m. a. 3[illegible] n. 1.

Cap. 28. ver. 1. viginti annorum erat Achaz, cum regnare cœpisset, & sexdecim annis regnauit in Ierusalem m. a. 3295. n. 2. & 3. Et 3[illegible] n. 1.

Ver. 3. Et lustrauit filios suos in igne iuxta ritum gentium m. a. 3293. n. 3. & 3[illegible] n. 1.

Cap. 29. ver. 1. Igitur Ezechias regnare cœpit cum viginti quinque esset annorum. m. a. 33[illegible] n. 2.

Ver. 17. Cœperunt autem prima die mensis primi mundare, &c. m. a. 330[illegible] n. 2.

Ver. 18. Nec non & mensam propositionis m. a. 3064. num. 1.

Cap. 31. ver. 10. Azarias Sacerdos primus de stirpe Sadoc. m. a. 3020. num. 15.

Cap. 32. ver. 33. Et sepelierunt eum super sepulchra filiorum Dauid m. a. 33[illegible] n. 1.

Cap. 33. ver. 11. Principes exercitus regis Assyriorum vsque duxerunt in Babylonem m. a. 3[illegible] n. 1.

Cap. 34. ver. 1. Octo annorum erat Iosias cum regnare cœpisset. & triginta & vno anno regnauit in Ierusalem m. a. 3[illegible] & 3.

Cap. 36. ver. 2. Viginti trium annorum [illegible] m. a. 3[illegible]

Ver. 9. Octo annorum erat Ioachin, cum regnare cœpisset m. a. 3427. n. 3. Et 3[illegible] n. 4.

Ver. 10. Cumque anni circulus voluerëtur. m. a. 3435. num. 8.

Ver. 21. Et celebraret terra sabbata sua, vsque dum complerentur septuaginta [illegible] m. a. 3584. n. 2.

Ver. 22. Anno autem primo Cyri regis Persarum. m. a. 3494. n. 4.

Ver. 23. Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli m. a. 3516. n. 2.

I. ESDRÆ.

Cap. 1. ver. 1. In anno primo Cyri regis Persarum. m. a. 3494. n. 4.

Ver. 2. Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli m. a. 3516. n. 2.

Cap. 3. ver. 8. Anno autem secundo, vsque vt vrgerent opus. m. a. 3518. n. 1.

Ver. 10. & 11. Vt laudarent Deum per manus Dauid, vsque misericordia eius M. A. 2964. n. 6.

Ver. 12. Et seniores qui viderant templum prius cum fundatum esset, & hoc templum in oculis eorū, flebant voce magna, & multi vociferantes in lætitia m. a. 3518. n. 1.

Cap. 4. ver. 2. Ex quo immolauimus victimas a diebus regis Assur, qui adduxit nos huc. m. a. 33[illegible] num. 2.

Ver. 5. Conduxerunt autem aduersus eos consiliatores, vt destruerent consilium eorum m. a. 3518. num. 2.

Cap. 6. ver. 7. In regno autem Assueri, vsque ab in[illegible]

bus Artaxerxis scripsit Bislam, &c. m. a. 3529 num. 1.

Cap. 5. ver. 16. Et ex eo tempore vsque nunc ædificatur. m. a. 3514. n. 2.

Cap. 6. ver. 3. Et latitudinem cubitorum sexaginta. m. a. 3540. n. 1.

Cap. 7. ver. 8. Venerunt in Ierusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis m. a. 3[illegible] n. 4.

II. ESDRÆ.

Cap. 8. ver. 8. Et legerunt in libro legis Dei distincte, & aperte ad intelligendum m. a. 36[illegible] n. 2.

Cap. 9. ver. 7. Et eduxisti eum de igne Chaldæorum m. a. 2108. n. 2. & 2115. n. 2.

Ver. 21. Nihilque eis defuit Vestimenta eorum non inueterauerunt, & pedes eorum non sunt attriti m. a. 2583. n. 18.

TOBIÆ.

Cap. 1. ver. 7. Ita vt in tertio anno proselytis, & aduenis ministraret omnem decimationem. m. a. 3145. n. 10.

Ver. 8. & 9. Cum Puerulus obseruabat, vsque quem ab infantia timere Deum docuit. m. a. 3[illegible] num. 2.

Cap. 3. ver. 12. Hanc vncam tentationem, vsque sicut & Sara [illegible] m. a. 3[illegible] n. 1.

Cap. 4. ver. 14. In ipsa enim initium sumpsit omnis perditio m. a. 1[illegible]

Cap. 8. ver. 9. Accipio, sororem meam coniugem. m. a. 1749. n. 10.

Cap. 12. ver. 13. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te. m. a. 316[illegible] n. 1.

Ver. 19. Videbar quidem vobiscum manducare, vsque videri non potest. [illegible] m. a. 213[illegible] n. 8.

Cap. 14. ver. 6. Non enim excidet verbum Domini, m. a. 3328. n. 5.

IVDITH.

Cap. 2. ver. 16. Occidit in ore gladij m. a. 3357. n. 14.

Cap. 5. ver. 6. vsque ad 9. Populus iste progenie Chaldæorum est, vsque Et habitauerunt in Charan. m. a. 1909. n. 1. Et 2[illegible] n. 12. Et 2[illegible] n. 1[illegible]

Ver. 9. descenderunt in Ægyptum, vsque dinumerari eorum non posset exercitus m. a. 3319. n. 17.

ESTHER.

Cap. 2. ver. 6. Qui translatus fuerat de Ierusalem. m. a. 3456. n. 2.

IOB.

Cap. 1. ver. 5. Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. m. a. 3[illegible] n. 2.

Ver. 15. Irrueruntque Sabæi, tuleruntque omnia. m. a. 19[illegible] n. 4.

Cap. 2. ver. 6. verumtamen animam illius serua. m. a. 3464. n. 2.

Cap. 5. ver. 12. Qui dissipat cogitationes malignorum. m. a. 2276. 2[illegible]

Cap. 9. ver. 4. Quis restitit ei, & pacem habuit? m. a. 2[illegible] num. 15.

Cap. 19. ver. 25. Quis mihi tribuat, vsque videbo Deum meum m. a. 223[illegible] n. 2.

Cap. 37. ver. 5. Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna, & inscrutabilia, &c. m. d. 2. n. 6.

Ver. 18. Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt. m. [illegible] 2. n. 2.

Cap. 38. ver. 7. Cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei m. d. [illegible] n. 2.

Ver. 8. Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens? m. d. [illegible] n. 2.

Ver. 9. Cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem m. d. [illegible]

Cap. 40. ver. 10. Ecce Behemoth, quem feci tecum m. d. 6. n. [illegible]

Ver. 14. Ipse est principium viarum Dei, qui fecit eum [illegible] 14.

Cap. 41. ver. 24. Non est super terram potestas, quæ comparetur ei m. [illegible] n. 2.

Cap. 42. ver. 10. Et addidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob duplicia. M. A. 2[illegible] num. 1.

PSALMORVM.

Psal. 2. ver. 1. & 2. Quare fremuerunt gentes, vsque aduersus Christum eius m. a. 2987. n. 8.

4. ver. 7. Signatum est super nos lumen vultus tui. m. d. 6. n. 32.

7. ver. 1. Pro verbis Chusi filij Iemini m. a. 3001. num. 1.

8. ver. 7. Constituisti eum super opera manuum tuarum m. d. 6. n. 5.

ver. 8. Omnia subiecisti sub pedibus eius m. d. 6. numer. 4.

10. ver. 1. In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ: transmigra in montem sicut passer m. a. 297[illegible] n. 1.

13. ver. 1. Dixit insipiens in corde suo: non est Deus. m. pre. n. 1. & 15.

15. ver. 8. Prouidebam Dominum in conspectu meo semper m. a. 1557. n. 3.

16. ver. 15. Satiabor cum apparuerit gloria tua m. d. 6. num. 8.

17. ver. 27. Et cum electo, electus eris, &c. m. a. 987. n. [illegible] 4.

ver. 46. Et claudicauerunt a semitis suis m. a. 23[illegible] n. 13.

18. ver. 1. cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. M. Pra. n. 2. & 3.

ver. 4. Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum m. pre. n. 2.

23. ver. 2. Quia ipse super maria fundauit eum. m. d. 3. num. 1.

32. ver. 6. Verbo domini cœli firmati sunt. m. pre. numer. 7.

33. ver. 1. Cum immutauit vultum suum coram Achimelech m. a. 2974. n. 4.

36. Omnia fere eius [illegible] condicta breuiter exponuntur m. a. 95[illegible] n. 1.

44. ver. 2. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis M. a. 1694. n. 3.

ver. 8. Propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. m. a. 11[illegible] n. [illegible]

49. ver. 14. Immola Deo sacrificium laudis. m. a. 2545 num. 20.

50. ver. 21. Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ. m. a. 2545. n. 20.

ver. 19. Sacrificium Deo spiritus contribulatus m. a. 2545. n. [illegible]

ver. 2. Cum esset in deserto Idumææ m. a. 2974. numer. 7.

67. ver. 9. Terra mota est, etenim cœli distillauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel m. a. 2544. num. 18.

ver. 18. Currus Dei, vsque in Sina in sancto m. a. 2544. n. 43.

71. ver. 8. Et dominabitur à mari vsque ad mare. & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum m. a. [illegible] n. 3.

73. ver. 6 In securi & ascia, &c m. a. 3557. n. 14.

77. ver. 15. & 16. Interrupit petram in eremo, vsque flumina aquas m. a. 254[illegible] n. [illegible]

ver. 44. Et imbres eorum ne biberent. m. a. 2544. [illegible]

ver. 46. Et dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locustæ m. a. 254[illegible] n. 24.

ver. 47. Et occidit in grandine, vsque & [illegible] Ægyptios mori [illegible] m. a. 2544. n. 6.

ver. 49. Misit in eos iram indignationis suæ, vsque Angelos malos m. a. 2544. n. 5.

ver. 54. Et eiecit à facie eorum gentes, m. a. 2594. n. 23.

ver. 60. Et repulit tabernaculum Silo, vsque in [illegible] m. a. 2[illegible] n. 1.

ver. 61. Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici m. a. 2[illegible] n. 2.

78. ver. 7. Quia comederunt Iacob m. a. 3[illegible] n. 30.

81. [illegible] stetit in Synagoga deorum, in medio autem deos [illegible] m. a. [illegible] num. 2.

82. Ver. 6. Simul aduersum te testamentum disposuerunt tabernacula idumæorum, & Ismaelitæ. m. a. [illegible]

Ver. 9. Etenim Assur venit cum illis, m. a. 1935. num. 51.

Ver. 17. Imple facies eorum ignominia m. a. 1[illegible] numer 19.

86. ver. 4. Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum m. a. 3[illegible] n. 2.

IEREMIÆ.

THRENORVM.

BARVCH.

EZECHIELIS.

DANIELIS.

OSEE.

AMOS.

IONÆ.

MICHÆÆ.

HABACVCH.

AGGÆI.

ZACHARIÆ.

MALACHIÆ.

I. MACHABÆORVM.

II. MACHABÆORVM.

MATTHÆI.

MARCI

LVCÆ.

IOANNIS

Ver. 12. Numquid tu maior es patre nostro Iacob? m. a. 3215. n. 2.

Ver. 20. Patres nostri in monte hoc adorauerunt m. n. 2114. n. 4. Et ver. 21. Quando neque in monte hoc &c. m. n. 1721. n. 2.

cap. 5. ver. 17. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. m. d. 7. n. 3.

Ver. 29. Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii. m. a. 930. n. 5.

cap. 6. ver. 46. Non quia patrem vidit quisquam vsque hic vidit patrem. m. n. 2544. n. 51.

cap. 8. ver. 41. Nos ex fornicatione non sumus nati. m. a. 2052. n. 1. & 2.

Ver. 44. Vos ex patre diabolo estis vsque ex propriis loquitur. m. Pr. 14. & 18. Et m. a. 2. n. 14. & 11.

Ver. 56. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? m. a. 2591. n. 18.

cap. 10. ver. 23. Ambulabat Iesus in porticu Salomonis. m. n. 3023. n. 11.

cap. 14. ver. 26. Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille suggeret vobis omnia. m. a. 2138. n. 3.

cap. 15. ver. 14. Iam non dicam vos seruos. vsque notum feci vobis. m. a. 2138. n. 9.

cap. 16. ver. 2. Absque synagogis facient vos. m. a. 3575. n. 14.

Ver. 12. Multa habeo vobis dicere; sed non potestis portare modo. m. n. 2138. n. 5.

Ver. 21. Mulier cum parit, tristitiam habet. m. n. 1. n. 14.

cap. 20. ver. 17. Noli me tangere: nondum enim ascendi ad patrem meum. m. a. 4084. n. 32.

cap. 21. ver. 14. Hoc iam tertio manifestatus est Iesus discipulis suis. m. a. 4084. n. 38.

Ver. 21. Quid ad te? m. a. 2296. n. 10.

ACTORVM.

Cap. 1. ver. 7. Non est vestrum nosse tempora vel momenta &c. Pr. a. n. 6.

Ver. 12. Sabbati habens iter. m. a. 4084. n. 42.

cap. 2. ver. 4. Et cœperunt loqui variis linguis. m. a. 1931. n. 10.

Ver. 5. vsque 11. Erant autem in Ierusalem habitantes Iudæi, vsque magnalia Dei. m. n. 1931. n. 10. Et 4018. n. 7.

Ver. 9. Et Aelamitæ. m. a. 1931. n. 50.

Ver. 11. Iudæi quoque, & Proselyti &c. m. a. 1668. num. 10.

cap. 3. ver. 11. Cucurrit omnis populus ad eos ad porticum, quæ appellatur Salomonis. m. n. 3023. n. 11.

cap. 5. ver. 12. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis. m. a. 3023. n. 11.

cap. 7. ver. 2. Deus gloriæ, vsque quam monstrauero tibi. m. a. 2113. n. 1.

Ver. 4. Tunc exiit de terra Chaldæorum. m. a. 2039. n. 12.

Ibidem. Et inde postquam mortuus est pater eius vsque eum non haberet filium. m. a. 2039. n. 5. 8. 9. & 10. Et 2114. n. 2.

Ver. 5. Sed repromisit dare illi eam in possessionem, & semini eius post ipsum. m. a. 1660. n. 5.

Ver. 6. Quia erit semen eius incola vsque annis quadringentis. m. a. 2319. n. 14.

Ibidem. Et male tractabunt eos annis quadringentis. m. n. 2118. n. 15.

Ver. 14. Mittens autem Ioseph vsque in animabus septuaginta quinque. m. a. 2320. n. 4. 8. & 9.

Ver. 25. Existimabat autem intelligere vsque illi non intellexerunt. m. a. 3505. n. 1.

Ver. 42. Numquid victimas, & hostias obtulistis mihi annis quadraginta. vsque adorare eas. m. a. 2545. num. 64.

Ver. 59. Obdormiuit in Domino. m. a. 2213. num. 1. & 2.

cap. 12. ver. 3. Erant autem dies azymorum. Et ver. 4. Volens post Pascha producere eum populo. m. a. 2545. n. 42.

cap. 13. ver. 19. & 20. Et destruens gentes septem vsque quadringentis quinquaginta annos. m. a. 1931. n. 42. Et 2319. n. 14. Et 2564. num. 2. Et 3590. n. 1.

Ver. 20. & 21. Et post hæc dedit iudices. vsque annis quadraginta. m. a. 2591. n. 14. Et 1973. n. 10.

cap. 15. ver. 21. Moyses enim a temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus, qui eum prædicant. m. n. 2583. n. 40. Et 2594. n. 13.

AD ROMANOS.

Cap. 1. ver. 20. Inuisibilia enim ipsius vsque virtus, & diuinitas. m. Pr. n. 3. Et m. d. 6. n. 35.

cap. 2. ver. 4. An diuitias bonitatis eius vsque ad pœnitentiam te adducit? m. a. 987. n. 5.

cap. 4. ver. 17. Et vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. m. d. 6. n. 36.

cap. 5. ver. 12. Et per peccatum mors. m. d. 3. num. 32. Et m. a. 8. n. 14.

Ver. 20. Vbi abundauit delictum, superabundauit gratia. m. a. 2052. n. 2.

cap. 13. ver. 1. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. m. n. 6. n. 32. Et m. n. 1656. n. 7.

I. AD CORINTHIOS.

Cap. 1. ver. 22. Iudæi signa petunt. m. n. 2544. n. 87.

cap. 6. ver. 12. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. m. a. 1657. n. 15.

cap. 7. ver. 7. Vnusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic. m. d. 6. n. 3.

Ver. 30. & 31. Qui emunt tanquam non possidentes vsque figura huius mundi. m. a. 2175. n. 3.

Ver. 33. Qui autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt mundi. Et ver. 34. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi. m. d. 6. n. 22.

cap. 9. ver. 7. Quis pascit gregem. vsque manducat. m. n. 1657. n. 12. & 13.

cap. 10. ver. 4. Petra autem erat Christus. m. a. 2876. n. 7. Et 2544. n. 33.

Ver. 8. Et ceciderunt vna die viginti tria millia. m. n. 2583. n. 21.

Ver. 23. Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant. m. n. 1657. n. 15.

cap. 11. ver. 3. Caput autem mulieris, vir. m. d. 6. n. 21.

Ver. 19. Oportet & hæreses esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. m. n. 2544. n. 7.

cap. 12. ver. 4. Diuisiones vero gratiarum sunt &c. m. d. 6. n. 3.

cap. 15. ver. 18. Qui dormierunt in Christo. m. n. 2213. n. 1. & 2.

Ver. 20. Christus resurrexit a mortuis primitiæ dormientium. m. a. 4084. n. 1.

ver. 46. Non prius quod spiritale est. vsque de cælo cælestis. m. n. 4. n. 2. Et 2179. n. 7.

II. AD CORINTHIOS.

Cap. 3. ver. 6. Littera enim occidit, spiritus autem viuificat. m. a. 1657. n. 35.

ver. 7. Ita vt non possent intendere filii Israel. vsque in faciem Moysi. m. a. 2544. n. 16.

cap. 4. ver. 17. Quod in præsenti est momentaneum vsque operatur in nobis. m. a. 2310. n. 4.

cap. 5. ver. 4. Nolumus expoliari, sed superuestiri. m. d. 3. n. 32.

cap. 12. ver. 14. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. m. a. 2129. n. 1.

AD GALATAS.

Cap. 3. ver. 6. Abraham credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. m. n. 2118. n. 12.

Ver. 16. Abrahæ dictæ sunt repromissiones vsque qui est Christus. m. a. 2113. n. 2.

ver. 17. Hoc autem testamentum vsque ad euacuandam promissionem. m. a. 2123. n. 1. Et 2319. n. 15. Et 2543. n. 2. Et 2544. n. 40.

cap. 4. ver. 22. Quoniam Abraham duos filios habuit vsque & vnum de libera. m. a. 2121. n. 1.

ver. 25. Sina enim mons est in Arabia, qui coniunctus est ei quæ nunc est Ierusalem. m. a. 2524. n. 38. 2.

ver. 29. Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum qui secundum spiritum. m. a. 2144. n. 1.

AD EPHESIOS.

Cap. 1. ver. 3. Qui benedixit nos vsque in Christo. m. a. 2113. n. 2.

cap. 2. ver. 3. Eramus natura filii iræ, sicut & ceteri. m. d. 6. n. 32.

ver. 12. Eratis illo in tempore vsque in hoc mundo. m. a. 1666. n. 10.

cap. 4. ver. 13. Donec occurramus omnes vsque plenitudinis Christi. m. d. 6. n. 12.

Cap. 6. ver. 11. Induite vos armaturam Dei vsque insidias diaboli. m. a. 1. n. 3.

AD COLOSSENSES.

Cap. 3. ver. 16. In omni sapientia. Et ver. 22. In simplicitate cordis. m. n. 2557. n. 14.

Ver. 18. Mulieres subditæ estote viris sicut oportet in Domino. m. a. 1. n. 15.

I. AD TIMOTHEVM.

Cap. 2. ver. 13. Adam enim primus formatus est, deinde Heua. m. d. 6. n. 18.

cap. 5. ver. 17. Qui bene præsunt presbyteri vsque operarius mercede sua. m. n. 2332. n. 2.

cap. 6. ver. 16. Qui solus habet immortalitatem vsque nec videre potest. m. Pr. n. 8. Et m. a. 2. n. 11. Et m. a. 2544. n. 15.

AD HEBRÆOS.

Cap. 1. ver. 1. & 2. Loquens patribus in prophetis vsque in filio. m. a. 1557. n. 24.

Ver. 9. Propterea vnxit te Deus oleo exultationis. m. a. 2276. n. 7.

cap. 6. ver. 4. Impossibile est enim vsque renouari ad pœnitentiam. m. a. 987. n. 3.

Ver. 7. Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem vsque benedictionem a Deo. m. n. 987. num. 3.

cap. 7. ver. 1. Hic enim Melchisedech rex Salem, Sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahæ. m. a. 2118. num. 5. vsque ad 10.

Ver. 2. Qui interpretatur rex Iustitiæ. m. a. 2116. num. 2.

Ver. 3. Sine patre, sine matre vsque finem vitæ habens. m. n. 2118. n. 8. & 9.

cap. 9. ver. 4. Sancta Sanctorum aureum habens thuribulum &c. m. a. 2544. n. 66. 68. & 69.

Ibidem. In qua, vrna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ testamenti. m. a. 3050. n. 19.

Ver. 12. Introiuit semel in sancta. m. a. 2544. n. 62.

Ver. 13. Et cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis. m. n. 2548. n. 12.

Ver. 20. Hic sanguis testamenti &c. m. n. 2544. n. 43.

Ver. 21. Etiam tabernaculum, & omnia vasa ministerii sanguine similiter aspersit. m. n. 2545. n. 2.

Ver. 25. Pontifex intrat in sancta per singulos annos. m. n. 2544. n. 60.

cap. 10. ver. 26. Voluntarie enim peccantibus &c. m. a. 987. n. 3.

cap. 11. ver. 3. Vt ex inuisibilibus visibilia fierent. m. d. 1. n. 5.

Ver. 7. Fide Noe responso accepto vsque heres est institutus. m. n. 2006. n. 1.

Ver. 8. Fide, qui vocatur Abraham, obediuit vsque & exiit nesciens quo iret. m. n. 2113. n. 3.

Ver. 19. Arbitrans quia, & a mortuis suscitare potens est Deus. m. a. 2163. n. 8.

Ver. 26. Maiores diuitias existimans thesauro Aegyptiorum, improperium Christi. m. a. 2583. n. 17.

cap. 12. ver. 16. Aut profanus, vt Esau. m. a. 2225. n. 3.

Ver. 17. Scitote enim quoniam, vsque inquisisset eam. m. a. 2276. n. 1.

Ver. 18. & 19. Non enim accessistis ad tractabilem montem vsque ne eis fieret verbum. m. n. 2544. num. 33.

cap. 13. ver. 2. Hospitalitatem nolite obliuisci. vsque hospitio receptis. m. n. 2158. n. 5.

B. IACOBI.

Cap. 2. ver. 23. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. m. n. 2118. n. 12.

cap. 3. ver. 7. Omnis enim natura bestiarum. vsque a natura humana. m. d. 6. n. 27. & 28.

I. PETRI.

Cap. 1. ver. 1. Electis aduenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ. m. a. 1932. num. 2.

cap. 3. ver. 1. Similiter & mulieres subditæ sint viris suis. m. a. 1. n. 15.

II. PETRI.

I. IOANNIS.

IVDÆ.

APOCALYPSIS.

INDEX

INDEX ALTER
RERVM ET VERBORVM VNIVERSALIS:

Per annos & numeros, ad normam præcedentis digestus.

Absa

A

Index Rerum

Horis

Et item

Index Rerum

Iosaphat

M.

Prepara

Peccatum

Sequitur

Que

FINIS.